Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Oviedo

MELO in Mathe um

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMENTARIA IN SA-
CROSANCTUM MATHAEI EVANGELIVM.

EX VETERVM ET IVNIORVM SCRIptis magna ex parte collecta: vtilissima quidem tam Theologis, quàm concionatoribus, & ad literam explicandam, & ad Hæreticos conuincendos, & ad mores componendos.

AVTORE MAGISTRO F. GAspare à Melo Augustiniano Rectore Collegij D. Gabrielis: atq; diuinorum librorũ primo apud Vallisoletanos interprete.

FACULTAD DE TEOLOGIA
BIBLIOTECA
BIBLIOTHECÆ OMNIENSIS SOCIETATIS IESV

PINTIAE.

Ex Officina Didaci Fernandez á Corduba Typographi Regij.

Anno M. D. LXXXIIII.

CVM PRIVILEGIO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE mandato nostri reuerendi admodum patris fratris Stephani Sanchez prouincialis Ordinis S. P. N. Augustini in Hispania, accurate perlegi hos commentarios in Mathęum ęditos a reuerendo admodũ patre magistro fratre Gasparo a Melo Rectore Collegij Vallesoletani. In quibus prætęrquam quòd nihil reperęrim sanctę fidei decretis alienum, aut patrum doctrinę dissonum, aut piarum aurium offensiuum: offendi multa plena subtilitate, & pietate. Quę satis aperte variam & egregiam authoris eruditionem redolent. Quare spero, hoc opus multum fore vtilitatis allaturum: tum quia volentibus abditissimos Euangelij sensus eruere, & perfectę callere, viam aperit: tum etiam quia prędicatoribus verbi Dei plurimas considerationes non contemnendas quidẽ, sed graues, minimeq, vulgares & sępius obijcit, & passim inuit. Quod his nostris temporibus video fecisse neminem, vt literę exactam explanationem, cum doctrina morali ad componendos mores valde opportuna, coniunxerit. Quo circa dignissimum opus iudicaui, quod in publicum ęderetur. Datis in Conuentu S.P.N. Augustini Agripinensi, quarto Kalẽdas Maias. Anno Domini. 1581.

F. Gabriel de
Montoya.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NOS frater Stephanus Sanchez Prouincialis Ordinis S. P. N. Augustini in Hispania, his potissimum, quos talétis sibi concessis á Deo sollicite negotiari videmus, in idq; omnem operam & studium conferre, vt indies respublica Christiana doctrina iuuetur, & preclarissimis scriptis illustretur: His (inquam) & opem ferre debemus, & morem gerere cupimus. Quare lubentissime tibi Reuerendo admodum patri magistro fratri Gaspar a Melo presentium tenore licentiam facimus, vt quamprimum velis, tuos in Mathæum commentarios prælo mandare possis, obtenta tamen prius facultate a regio senatu. Certiores quippe facti sumus a R. admodū patre F. Gabriele de Montoya (cui nos illos prælegendos delegauimus) eam continere eruditionem, vt non par ua inferatur iniuria concionatoribus, si tibi licentiam hanc non impartiremur, imo si renuenti in publicum illos prodire, non præciperemus. Datis apud Pinciam pridie Kalendas Nouembris, anno Domini. 1581.

F. Stephanus Sanchez
prouincialis.

DON Phelipe por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Portugal, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia de, Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarues de Algezira, de Gibraltar, de las Islas de Canaria, de las Indias Orientales y Occidentales, Islas y tierra firme del mar Occeano, Archiduque de Austria, Duque de Borgoña, de Brauante y Milã, Conde de Aspurg, de Flandes, y de Tirol y de Barcelona, señor de Vizcaya y de Molina &c. Por quanto por parte de vos Fray Gaspar de Melo maestro en santa Theologia, y rector del Collegio de sant Gabriel de la orden de sancto Augustin de la villa de Valladolid, nos fue fecha relacion, que por seruir a Dios nuestro señor, y por bien de la republica christiana, os auia des ocupado mucho tiempo en escreuir vnos libros, sobre los quatro Euangelistas, y exposicion del texto Euangelico. El vno de los quales estaua acabado, que es la exposicion sobre el Euangelio de Sant Matheo, del qual hizistes presentacion, suplicandonos os mandassemos dar licencia para le imprimir, o como la nuestra merced fuesse: lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto enel dicho libro se hizieron las diligencias, que la prematica por nos fecha sobre la impression de los libros dispone: fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razon, è nos tuuimos lo por bien: por la qual os damos licencia y facultad, para que por esta vez, qualquier impressor destos nuestros reynos pueda imprimir el dicho libro, que de suso se haze mencion, por el original que en el nuestro consejo se vio, que va rubricado cada plana y firmado al fin del de Iuan Gallo de Andrada nuestro escriuano de camara, de los que residen en el nuestro consejo, sin que por ello caya ni incurra en pena alguna, y mandamos que despues de impresso, no se pueda vender ni venda, sin que primero se trayga al nuestro consejo juntamente con el original, para que la dicha impression se vea si esta conforme a el, y se de licencia para lo poder vender, y se tasse el precio a que se ha de vender cada pliego del, so pena de caer è incurrir en las penas cõtenidas en las leyes de nuestros reynos; y mas de la nuestra merced y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Dada en Madrid a veynte y quatro dias del mes de Mayo de mil y quinientos y ochenta y tres años.

El licenciado Fuen mayor. | El licenciado Iuá Thomas. | El licenciado dõ Nuñez de Gueuara. | El licenciado Guardiola.

El licenciado Nuñez de Boorques | El Doctor Iuan Fernandez Cogollos.

Yo Iuan Gallo de Andrada escriuano de la camara de su Magestad la fize escreuir por su mandado con acuerdo de los del su consejo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EGO Doctor Iacobus de Auellaneda Rector huius Collegij Mantuani societatis Iesu, regij senatus iussu, per me, & per duos alios patres nostri Collegij satis idoneos, perlegi hunc commentarium in Euangelium Mathæi cum suis additionibus reuerendi admodum patris fratris Gasparis á Melo Augustiniani, magistri, & rectoris collegij sancti Gabrielis Vallisoleti, & inuentus est suo dignus authore, est quippe & pius admodum, & eruditus, & ex sacris doctorum libris accommodate excerptus, spero q; fore si in lucẽ prodierit perquã vtilẽ, vtq; prẽlo committi possit facultatem authori facere decebit. Datum in nostro hoc collegio die septima Ianuarij anni. 1583.

Iacobus de Auellaneda.

EXCELLENTISSIMO DOMINO FRANCISCO HURTADO MENDOÇA, NAVARRÆ PROREGI, Marchioni Almazanio, Comiti Montis acuti, frater Gaspar a Melo salutem, & perpetuam felicitatem.

MVLTAE sunt causæ, & eæ grauissimæ, nobilissime dignissimeque Franciscе, quibus, qui libros scribunt, scriptosque per vulgant, atque edunt, principes viros eligant, in quorum nomine appareant, quæ diligenter & accuratè conscripserunt. Primùm quia ita faciunt, naturam ipsam imitantur, quæ cuiquè rei eatribuit, largitaq; est, quibus se defendere ipsa possit, & vim illatam propulsare. Nam vt à plantis ordiamur, vitis quæ natura caduca est, clauiculis, quos ab eadem ipsa natura accepit, quidquid est adepta complectitur: parietibus, muris, erratica & serpens hedera nititur. Teneris arboribus solers agricola adminicula furcarum & stipitum adhibet, vt se erigant, atq; sustentent, quorum etiam ope adolescunt, viuunt, ad maturitatemque perueniunt. In volucribus, quis non hoc idem animaduertit? quæ pullos fouent, congregant, aliscq; & plumis occultant, tuentur, seruant, & ab auium iniurijs rapacium vnguibus & rostro defendunt. Si autem ad ædificia & & oppida nos conuertamus, quis dubitat quin quo fortioribus turribus, & propugnaculis quaquè vrbs cincta munitaq; sit, eò tutior haberi debeat, & ad hostiles impetus incursusq; paratior? Quare illustrissime princeps mirari non debemus, vt & qui olim sua scripta in vulgus nota esse cuperent, & qui nostro hoc tempore qua literis mandauerunt, in lucem ea proferre desi-

derant, virum quærant & genere & probitate conspicuum, autoritateq; præstantem, cui libros dedicent, consecrent & commendent: quorum patrocinio maleuolorum omnia ridentium, & vel margaritas porcorum more calcantium, & calumniam & inuidiam effugere se posse confidunt. Quæ me causa impulit, vt Commentarios in Diuum Mathæum primum Euangelistam, quos amicorum hortatu in lucem edere statueram, tibi potissimum dedicarem. Nec enim vllus commodior patronus, gratior, & dignior occurrebat. Eligant alij sibi Reges, si volunt, eligant Imperatores, tu vnus mihi instar es omnium, tequè meum mihi constituo Mecœnatem. Quid enim in te desiderem, cuius inclyta nobilitas est, autoritas maxima, prudentia singularis, sapientia incredibilis, amor in me non vulgaris? Quid de probitate & virtute loquar? quid de pietate erga Deum? quid de Christiana religione? Non hic necesse arbitror tuum genus commemorare, & ab illis heroibus tritauis atauisq; tuis repetere, quorum opinio cunctorum animos, mentesquè compleuit, quorum splendor aciem perstringit oculorum. Quæ tua prudentia sit, à Philippo Rege honores tibi decreti, prouincia mandatæ, & negocia commissa declarant. Res magnas iam inde ab adolescentia gessisti, nunc istius regni procuratione distineris, breuiq; spero futurum, vt Rex noster te ad maiora promoueat. Restat sapientia, literarumq; intelligentia diuinarum, in qua ita excellis, vt tuo sis parente maior, quem scimus non modo genere & maiorum claritate sed etiam literis & eruditione fuisse perillustrem. Qui si viueret, te tali ac tanto filio iure posset, ac meritò gloriari. Si enim, Salomone teste, gloria patris est filius sapiens, cui esse dubium potest, quin ex tua eruditione atquè doctrina incredibili pater ille tuus animo caperet voluptatem: seq; à te vinci facile pateretur? Quæ me certe ratio ab illorum accusatione defendit, qui mecum hoc consilium

cõsilium minus approbaturi essent. Quod non decere statuerent, sacros libros prophanis principibus nuncupari: quos aut Abbatibus, aut Episcopis offerri oportebat. Qui enim intelliget terrum diuinarum cognitione pollere, eumq; te esse, qui vtroq; gladio vti facile queas, tantum aberit vt me reprehendat, vt etiam laudibus efferat. Quare & si bene locatum mihi esse videtur quid quid honestum & sanctum principi detur, & offeratur, cum præsertim nemo tam sit à mente desertus, tamq; auersus à vero, quin amet, & osculetur Euangelium: tamen quod aptè & commodè dicaturus eram Christiano principi, aptius & commodius tibi, aptissime & opportunissime dedico Francisco, cuius animus ita religioni studet, sanctarumq; scripturarum lectioni vsque eo deditus est, vt Episcopis, & Abbatibus esse possit exemplo. Iam verò quanto me sis amore prosecutus, innumerabilia in me collata beneficia testantur, vetusq; illa, & singularis quæ mihi tecum fuit consuetudo declarat. De virtute autem & pietate ne plura dicam, tua me cogit modestia, quæ mihi silentium videtur imponere, cogit etiam sermonis inopia, ingenijq; mei exiguitas tanto impar argumento. Suscipe igitur præclarissime Francisce benedictionem hanc paruam, maiorem CHRISTO auspice breui suscepturus. Equidem omnibus gratum spero futurum hoc munus, si modo tua illud Excellentia vultu hilari & læta fronte suscipiat. Dedimus operam vt hi nostri commentarij ne illiteratis quidem hominibus essent inaccessi. Legentur autẽ summo cũ fructu, si illos hoc quisq; animo sumat in manus, melior vt fiat, magisq; in virtute proficiat. Neq; euãgelicã scripturã ad suos affectus accõmodet, & sinistre

Universidad de Deusto
Biblioteca

nistre interpretetur, sed potius suos mores & vitam exigat ad Euangelij regulam, seq; hac trutina metiatur & regat. Det tibi Francisce præclarissime, cœlestis ille, conari, & cupere, quæ sint optima, saluberrima, maxima, idemq; dominator summus tua semper vota fortunet. Vale.

Frater Gaspar à Melo Christiano lectori salutem.

COMMENTARIOS Christiane lector in Diuũ Mathæum cum iam pridem absoluissem, tamen in lucem edere nõ audebam, nec rogantibus quidem amicis, & ijs amicis quorum cum virtute doctrina certabat. Verebar enim ne me inuidia & calumnia feræ immanissimæ lacerarent, quæ nihil non contaminant, proterunt, perdunt, & quod multo luctuosius est, etiam sacra contemerant. Hunc autem meum timorem, qui sapientes sanctosquè viros sæpe vel á scribendis libris, vel certe a publicandis, vulgãdisq; deterruit, non inanẽ & falsum esse res ipsa monstrabat. Inuidia enim nostra hac ætate, si unquã alias, scriptoribus infesta est, cui nil placet, nil arridet, nihil no esse videtur imminutũ. Breuiores in scribẽdo sumus? breuitatẽ ipsam coarguit, paucisq; philosophari oportere negat: longiores sumus? immensitatem obijcit: acuta & ingeniosa tractãtur? non huius esse temporis dicit: vtiliter fructuoseq; scribentẽ, & quę sunt moribus accõmodata afferentẽ, vt vulgarem ridet indoctũ, & qui se altius á terra non efferat. Res quidẽ sic exagitari solent. Quid de oratione & sermone dicam? quem inuidi humilem, si sit apertus: fucatũ, si elegans sit, & ornatus appellãt. Quin etiam Aesopi gracculum obiectare non desinunt, alienaq; affirmant vẽditari pro nostris: quacumq; incedimus, gradimur, pergimus, in inuidiam cruentam bestiã incurrimus, nec illius truculentissimũ aspectum vitare atq; effugere possumus. Calumnia verò quãtope pere noceat, quã pestilens exitiosaq, sit, neminem profecto fugit. Vires enim eorum, qui student prodesse quamplurimis eneruat, officia impedit, & quę bono sunt animo scripta reprehendit. Nã quæ scriptores diligenter colligũt ad Dei gloriã, & hominũ vtilitatẽ, queq; accurate scribunt vt concionatoribus suppetere possint, quę quotidie dicant, cum pręsertim auditoribus cõsulere necesse sit, aliusq; sit aliter adiuuãdꝰ, nõ intermittit calũnia criminari, labẽq; scriptori aspergere religionis depravatę, qua & liber, & libri autor, cũ piꝰ maxime sit notatur infamia. Hasce duas feras, & mõstrorũ par horribile qa metuebã, quę scripserã domi cõtinebã. Verũ cũ intelligerẽ Chri milites cohortatorem habere Deũ, verbaq; illa venirẽt in mẽtẽ, nolite timere, ecce ego mitto vos: perfectęq; charitatis hãc esse vim vt timorẽ radicitꝰ excutiat, & foras mittat, illudq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

animo agitarem audendum esse ei, qui cupiat vincere (quid enim boni efficeret is, qui semper timeret aduersa?) statui diuino iuuante numine libros quos scripsimus , & in quibus concinnandis ac poliendis elaborauimus, in aspectum lucemq; proferre : quorũ primus hic est commentariorum in Diuum Matheum primum Euangelistam. Erunt, vt auguror, qui nimium nos breues fuisse dicãt, præsertim vbi litera exponitur, rursus qui longitudinem accusent, qui speculationem vitio vertant, qui contra , praxim vituperent, cuius vtriusq; rei habendam duximus rationem, nec est causa cur hoc nomine vocer in crimen. Alia enim alijs placent, siquidem nonnullis grata breuitas est, quibus satis est digitum in fontem intendere, vt aiunt, nec eis præripi laus debet, & gloria rerũ illarum , quas suopte ingenio leuiter adiuti consequuntur. Econtrario multos copia , vbertasquè delectat , scribentiumquè labore redimi desiderant suum. Scripturæ regulas , quæquè adcomuincendos hæreticos conducunt, alij scire cupiũt, alijs moralis contio voluptati est: quod doctrinæ genus nostris hominibus accõmodatius puto. Non. n. inter hæreticos, sed inter catholicos Dei Optimi Maximi Singulari beneficio viuimus, & versamur. Qui quæ ab alijs scriptoribus & antiquis & recentibus sumpsimus & ex varijs locis in vnum contulimus in sinistram partem acceperit, perperam iniusteq; faciet. Nihil enim in libris est laudabilius, nihil quod plausu sit dignum maiore. Venire in mentem egregia illa vox debet latini poetę refellentis eos, qui furta obijciebant, versusq; mutuare alienos non decere exiitimabant. Magnorum (inquit) virorum est clauam extorquere de manu Herculis . Equidẽ fateor quicquid in his est commentarijs, a viris doctissimis & nouis & veteribus esse desumptum, quorum ego locos minime cognitos & peruios obseruaui: habendaq; mihi gratia est sparsa colligenti, dissipata congreganti , & quę disiuncta semotaq; erant ex longinquo accersenti, & ad Euangelia quę quotidie & leguntur, & exponuntur accomodanti . Qui hęc aut iam ante fecerunt, aut futuro post tempore facient, ijs quam gratissimos nos prębere & prestare debemus. Calumniatoribus respondisse me & satisfecisse arbitror, qui si obtrectare pergunt, non mecum agi rem , sed cum hominibus cum doctissimis, tum pijssimis , quorum libri vel latino vel Hispano scripti sermone leguntur, putare debent . Ex hoc etiã styli varietatẽ improbare lector desinat. Nã cu sua cuiusq; scriptoris veluti species sit, & forma dicendi, nosq; ea, quę cũ argumẽto

dicãt, boni admirentur. Sed inuidis atq; etiam calumniatoribus valere iussis , ad te se nostra Christiane lector conuertat oratio , cui oc nostrum qualecũquè est opus cupio esse charissimum. Quod si velis cum fructu legere, lega sobrie. Lega non oscitãter, velut historiam aliquam humanam ad se nihil pertinentem, sed quasi diuersa tenẽs, sed sasi tibi sua enim candide legentis nihil displicebit. Vale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD SAPIENTISSIMVM ACRE-
VERENDVM ADMODVM P. FRA.
trem Gaſparū de Melo ſacræ Theologię magiſtrū
Rectoremquè Collegij D. Gabrielis Ordinis S. Au
guſtini eiuſdemquè religionis ſplen-
didiſsimum lumen Epi-
grama.

GYmnica Olympiadum quondam certa-
mina, laudes
Magnaq́ vincenti dona dedere viro.
AEtherea tantum metuunt conferre
Minerua:
Omnia nam meritis inferiora vident.
Quas igitur voces aut quæ præconia laudis,
Nunc potero ſcriptis digna referre tuis?
Non tu Pegaſeis tetigiſti ſydera pennis
Diuino ingenio ductus ad aſtra volas.
Nec te perniidus doctrinæ ſplendor obumbrat
Sed cunctis ſacro lumine ductor eris.
Iam reſonare Melo cepit, tacuere ſorores,
Incipit angelicum iam reſonare melos,
Fundit Anigrus aquas molli dulcedine plenas,
Dulcis amara poteſt mellificare Melo.
Ferrea fregiſti cœleſti pectora verbo,
Virtute ingenio religione micans.
Nunc tamen horrificos poteris ſuperare leones
Terribiles ſcripta ſubdere lege feras.

Aliud.

QVE liquidos fontes, ac lætos peruolat hortos
Mellis percupida, & ſedula ſemper apis:
Mollibus vt violis, ac floribus vndiq́ lectis
Conficere alueolis dulcia mella queat.
Sic Gaſpar veterum ſemper monimenta virorum
Voluiſti ſanctum quærere nectar auens.
Vt dulces ſacro ſugens è flore liquores,
Nectare conficeres dulcius iſtud opus,
Nec mirum Ambroſijs libatis floribus iſtos
Nobis te dulces fingere poſſe fauos,
Dulcior Hyblæa ſis cum dulcedine mellis
Lingua mellitus, nomine req́ ſimul.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EVANGELIVM

MATHÆI LIBER NOVI TESTAMENTI primus. Et primæ eius partis primus.

De Humanitate Christi.

De libri huius inscriptione siue titulo.

EVangeliũ suũ (Matheus) vocauit librũ Generationis Christi ab ipso omnium fonte & capite bonorum, Chryso. in cap. Mathæ. primum ho. 2. Chrysosto.

De libri huius autore D. Matheo, & in qua lingua scripserit euangelium.

MAtheus qui & Leui, ex publicano Apostolus, primus in Iudæa propter eos, qui ex circuncisione crediderant, euangelium Christi Hebraicis literis verbisq; eõposuit. Hiero. in catal. scrip. Ecclesiasti. ¶ Idem alibi: nouum testamentum, græcum esse dubium non est, excepto apostolo Mathæo, qui primus in Iudæa euangelium Christi hebraicis literis edidit. Hoc certè cum in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorum tramites ducit vno de fonte querendum est. Hiero. in præfatione ad Damasum, in quattuor euangelia. ¶ Quis verò postea idem euãgelium in græcum transtulerit non satis certũ est. Eodem teste Hieronymo in cathalogo scrip. eccles. vbi etiam hæc addit. Porrò ipsum hæbraicum habetur vsq; hodie in Cęsarensi Bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissimè confecit. Mihi quoq; á Nazaręis qui in Verrhœa vrbe Syrię, hoc volumine vtuntur, describendi facultas fuit. Hęc ille. Hieronymus. Petrus aureo.

Euangelij huius quis sit scopus.

MAtheus in euangelio suo potissimum versatur in eo, vt ostẽdat, messiam illum in tota serie scripturarũ veteris testamenti toties promissum, iam tunc aduenisse, & hunc esse re vera hominẽ illum Iesum qui dicitur Christus. Petrus Aureolus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Argumentum quo breuis exprimitur historiæ summa.

IN quocunq; homine veteris testamenti absolutę, & perfectę sunt prophetię ad Messiã pertinentes, ille verus Messias & solus est Christus: at verò in homine Iesu reuera absolutum & perfectum est quicquid de venturo Messia vsquam scriptum aut prędictum sacri reliquerunt prophetę: homo itaq; Iesus verus Messias & solus est Christus, in scripturis promissus. Idem Petrus. Idem.

De probatione minoris (hoc est) de certis quibusdam & indubitatis demonstrationibus quibus homo Iesus verus probatur esse Messias.

PRimus Euangelista Mathæus, testimonia prophetarũ de vẽturo Messia, quibusdã demõstrationibus seu notis, vt eius aduẽtus cognosci queat atq; dijudicari, confert cũ persona hominis Iesu, ex quibus conuincit, eundem verè esse Christum illum, & Messiam, á lege promissum. Sũt autẽ venturi Messię notę, quas Matheus in suo demonstrat euangelio. 22.

¶Dauidica & regia prosapia. Cap. 1.
¶Conceptus & Partus Virgineus. eodem.
¶Regum, stella duce, adoratio. Cap. 2.
¶Nomen Nazarẽi, ideſt, Floridi, potius quãm Bethleemitæ. Capite. 2.
¶Antecessio prẽconis, & prẽcursoris. Capite. 3.
¶Ministerium Angelorum. Capite. 4.
¶Conuersatio in patria, & vocatio apostolorum. eodem.
¶Doctrina Iustitię perfectę, explicatio & innouatio decalogi, & expositio consiliorum nouę legis. Cap. 5. 6. & 7.
¶Opera & miracula diuina. Cap. 8. 9. 10. & 11.
¶Mores tranquilli & summa in cõuersatione modestia. Cap. 12.
¶Eruditio parabolica siue modus docendi per parabolas. Cap. 13. per totum.
¶Sustentatio populi prouida & begnina. Cap. 14.
¶Hypocrisis & prauarum doctrinarũ detestatio. Cap. 15. & 16.
¶Gemina vnius personę natura, diuina scilicet & humana. C. 17.
¶Hierarchica noui eiusdem regni cõstitutio. Cap. 18. 19. & 20.
¶Summa rerum inopia & paupertas. Cap. 21.

¶Ex

¶Excęcatio Iudæorum, Cap. 21. 22. & 23.
¶Prophetica futurorum & arcanorum enarratio, Cap. 24. & 25.
¶Noui sacrificij & sacramenti institutio, Cap. 26.
¶Passio acerbissima & salutaris, Cap. 27.
¶Resurrectio magnifica & triumphalis, Cap. 28.
¶Gentium ex omni lingua & tribu conuocatio, dicto Cap. 28. Petrus Aureolus.

De prima veri Messiæ nota.

PRima nota fuit Dauidica & regia propagatio ex semine & radice Iesse.

¶Hanc futuram prædixerunt prophetæ.
¶Esaias cap. 11. egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, &c. Esaias.
¶Hieremias cap. 23. ecce dies venient dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustum & regnabit rex, &c. Quem locum de Christo intelligunt etiam omnes hebræi. Batablus. Hieremia
¶Ezechiel, cap. 37. ecce ego asumã filios Israel de medio nationum, & erunt mihi populus, & seruus meus Dauid erit rex super eos & princeps in perpetuum. Ezechiel.
¶Amos. 9. In die illo suscitabo tabernaculum Dauid quod cecidit, & reædificabo aperturas murorum eius, & ea quæ corruerãt restaurabo. Quem locum etiam ferè omnes hebræi explicant de tempore Messiæ: & maximè de vocatione gentium, & ita interpretatur diuus Iacobus in oratione sua ad apostolos, acto. 15. cap. post expositam enim vltionem diuinam, futuram consolationẽ per Christum proponit. q. d. tempore Christi ecclesia omnino instaurabitur. Per ædificia corporalia spiritualia. Batablus. Amos. Acto. 15.
¶Aeggæus. 2. Loquere ad Zorobabel ducem Iuda, dicens ego mouebo cœlum pariter & terram, &c. In die illa dixit dominus asumam te Zorobabel serue meus, & ponam te quasi signaculũ quia te elegi. Hunc locum quidam de Christo exponunt hoc pacto: factum est verbum domini ad ęggæum, vt scilicet aduentum Christi describeret. Dic ad Zorobabelem ducem Iuda, &c. quia Christus descẽdit de tribu Iuda. Commouebo cœlum, &c. Hoc dicunt fuisse impletum quando imperium fuit translatũ ad Romanos. Asumam te ô Zorobabel. Per Zorobabelem hic intelli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gũt Chriſtum qui deſcẽdit de Zorobabele. Vt eſt apud Mathæũ, in genealogia Chriſti. Sicut & frequenter Chriſtus, vt ſupra vidimus, dicitur Dauid quia de Dauide deſcenderit. Seruę mę°. Ita pater vocat filium ſuum Meſsiam quia fecerit eius voluntatem. Quòdq; ſit minor patre ſecũdum humanitatem. Ponã te vt ſignaculum, ideſt, vt annulum ſignatoriũ. Ideſt, habebo te loco honeſtiſsimo, & in ea cura qua habet ſuum annulum rex, aut princeps aliquis. Habebo te ſemper ante oculos. Quia elegite. ſub. in redemptionem generis humani. Batablus.

¶ Zacharias. 4. Quis tu mons magne coram Zorobabel? & educet lapidem primarium. Ecce de Zorobabel dicit quod educet lapidẽ primariũ. Hoc eſt, Chriſtũ. His ergo teſtimonijs multiſq; alijs quæ breuitatis cauſa omittimus, conſtat quod verus Meſsias futurus erat filius Dauid.

¶ Hãc notã eſſe impletã in Chriſto ꝓbat Matheus in ipſo ſtatim euãgelij ſui exordio. c. 1. liber (inquit) generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, &c.

1. Nota veri Meſsiæ.

¶ 2. *Nota eſt natiuitas ex virgine.* Quæ fuit prædicta per Eſaiam, cap. 7. verſ. *Ecce virgo concipiet & pariet filium.* Quam prophetiã paucis explicare libet. *Pete tibi ſignum*, vel miraculum, ideſt, pete tibi miraculum quod tibi fidem meę prophetię confirmet. *In profundum inferni ſiue in excelſum ſupra*, ideſt, pete vt Deus ſuſcitet tibi aliquẽ ex mortuis, vel faciat vt ſol & luna ſtent ſicut in tempore Ioſue. *Et dixit Acham non petam & non tentabo Dominum.* Quaſi dicat nolo perdere operam tentando illum, quia ſcio illum non poſſe prẽſtare quę dicis. Verba ſunt Athæi: miſit enim munera ad regẽ chaldeorum. 4. Reg. 16. *Audite ergo domus Dauid*, ideſt, tu Acham & omnes proceres Iudeæ. *Nunquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus?* Ideſt, prophetis? contemnendo illos, *quia moleſti eſtis & Deo meo?* Deum moleſtia ſiue tædio afficiebant quando cum debilem, neq; ſatis potentem qui eos á Raſin & phacee liberaret, exiſtimabant. *Propter hoc dabit dominus ipſe vobis ſignum*, ideſt, ideirco ad conuincẽdam incredulitatem tuam & gloriam Dei reuelandam miraculum grande faciet dominus in terra, & ſignum admirabile ſuę miſericordię vobis dabit. Hoc ſignum contigit annis ſupra 500. á prophetia Eſaię: quod erat de futura

Iudæ

Iudę á peccato & morte & inferno liberatione, datum Mariæ & Ioſeph, & credentibus. *Dabit vobis ſignum*, ideſt, nepotibus tuis ô Acham dabit dominus hoc ſignũ, quaſi diceret, tu cogitas Deũ non ſatis eſſe potentem vt liberet te á Raſin & phacee, at falleris: nam longè maius argumentum ſuæ potentię daturus eſt tuis ne potib°: faciet enim vt ex virgine naſcatur Meſsias qui liberabit populũ á pernicioſioribus multò hoſtib°, peccato, morte, et ſathana *Ecce virgo* ſeptuaginta, ecce virgo illa. *Vocabitur nomẽ eius.* Heb. *Vocabit.* ſub. Virgo illa. Nã in terris null° pater erat Chriſto, ideo virgo mater impoſitura erat illi nomẽ vnde angelus ad eam. Vocabis nomen eius Ieſum, &c. *Butyrum & mel comedet.* Cibos ſcilicet illos quibus veſcentur homines inter quos naſcetur. Terra enim ſancta manabat melle & lacte, ex quo fit butyrũ. *Vt ſciat reprobare malum & eligere bonum.* q.d. non habebit phantaſticũ corpus, ſed verum preditum omnib° ſenſibus, vt homines reliqui: vt ſi quãdo eſuriat, cibos guſtu poſsit diſcernere, mali ſint an boni, & quos malos guſtu perceperit, reijciet, et refugiet: bonis veſcetur, cuiuſmodi mel & butyrum, quibus & cæteri homines. *Quia ante quàm ſciat puer reprobare malũ &c. Derelinquetur terra quã tu deteſtaris à facie duorum regum ſuorum*, ideſt, ante quam puer ille virginis naſcatur. Aſsumpto enim corpore, abijcere cibum amarum & ſuauem eligere, nouerit. Periphraſis eſt, vt inculcet verbi Dei incarnationem. q.d. nõ ſtatim puer iſte naſcetur, ſed ante eius ortum multa contingent. Primum continget quod Syria & Samaria deſolabuntur, quas tu odio ꝓſequeris propter duos eius reges qui te obſident, &c. Batablus. Hac ergo prophetia cõſtat ſecundam veri Meſsiæ notam eſſe ex virgine naſciturum.

¶ Hanc omnimodam (inquit Galatinus) matris Meſsiæ virginitatẽ clarius expreſsit Rabbi ille Simeon in cõmen. libri Geneſis dicens: ab illa autem fœmina, magna virtute expertus ſpiritus, egreſs° eſt de vulua clauſa, parat° & aptus eſse princeps altiſsimus. Is verò eſt rex Meſsias. De illo ſiquidem ſcriptum eſt. Et requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, &c.

Galat. lib. 7. cap. 14.

¶ Hæc natiuitas ex virgine demonſtrata eſt in Chriſto per Matheum d. c. per verſ. Chriſti autem generatio ſic erat, &c. Hoc autem totũ factum eſt, vt ad impleretur quod dictum eſt á domino per ꝓphetã dicentẽ, ecce virgo in vtero habebit & pariet filiũ, & vocabitur nomẽ eius Emanuel, q. eſt interpretatũ nobiſcũ Deus.

Hanc notam impletam in Chriſto oſtendit Mathæ. c. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

De nota. 3.

¶ *Tertiæ notæ duæ sunt partes, prima est apparitio stellæ,* quam prædixit Baalam nu. 24. *Orietur stella* ex Iacob & consurget virga de Israel &c. Quę verba Rabbi anKelos (vt Galatinus ait.) ita trāstulit, surget rex ex domo Iacob, et nutriet se, et magnificabitur Messias ex Israel. Ex qua Chaldaica translatione cōstat prophetiam istam de Messia loqui, qui stella fuit vera.

Nu. 14.

Rabbi anKælos Galatinus.

¶ *Secunda pars huius notæ est, regū adoratio.* De qua psalmista psal. 72. Reges Tharsis & insulę munera offerēt, reges Arabū & Saba dona adducent, & adorabūt eū omnes reges, &c. Et viuet, & dabitur ei de auro Arabię, & adorabunt de ipso semper, tota die benedicent ei. Quod autē hæc omnia (inquit Galatinus) de Messia intelligi debeant, ex eo patet, quod in expositione magna Genesis, super illud. 33. c. dictū. Et cōpulit eū et recipit, ita legitur. Dixit magister noster quod omnia munera illa, quæ dedit pater noster Iacob, Esau: futurū est vt reges mundi regi Messiæ restituāt. Vnde probatur hoc? Ex eo quod scriptum est in psal. 72. Reges Tharsis & insularū munus adducent: non ita scriptum est, sed munus reddent. Messias ergo stella futurus erat ex Iacob, quę apparitura erat mundo. Et cum reges erant adoraturi.

Psal. 74.

Gala. lib. 8. ca. 3.

¶ Vtramq; partem huius notæ præuidit Esaias. c. 60. Surge illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria domini super te orta est: & ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Omnes de Saba venient, aurum, & thus, deferentes, & laudem dño annunciantes. Quam prophetiam breuibus explicabo. *Surge illuminare Hierusalem.* Alloquitur prophetа primitiuam ecclesiam ex apostolis & iudæis in principio congregatam (inquit Adamus.) Quod autem ista Hierusalem intelligatur, & nō illa quæ occidit prophetas, probari potest, tū quia in sequētib⁹ dicitur, omnes isti cōgregati sunt, venerunt tibi &c. Et rursus: qui vt nubes volant? vbi, parua hæc collectio, idest, primitiua ecclesia, ex iudæis cōgregata, miratur ad se volare gentiū multitudinē. Tum quia perpetuus est sermo huius capitis, cum capite superiori. Vnam solam cōpellat Hierusalem, cuius meminit in fine præcedentis capitis, quum dicit: veniet Sion redēptor. Quod autem sit perpetuus sermo de illa Sion siue Hierusalem, argumentum est quod in Hebræo non ponatur nomen Hierusalem hoc loco, sed tantum dicitur *Surge illuminare, quia venit lumē tuum*

Esai. 60.

tuum. Imō nec textus Hieronymi additus cōmentario, habet: & inseptuaginta positus, dicit Obelo notandum. Sēsus ergo est. *Surge ò Sion illa,* quā interpretatus est Paulus, & cuius mētio est in præcedenti capite. *O Hierusalem Iudaica surge illuminare,* idest, da operam vt consequaris fidem, *quia venit lumen tuum,* idest, Christ⁹ qui est lux vera, & qui est Deus de Deo & lumen de lumine. *Et gloria Domini,* idest, idē Christus. Vel gloria illa de qua Pau. omnes peccauerunt & egent gloria Dei, quæ gloria sita est in misericordia & clementia Dei erga nos: qua gloria, illa magna cōtingunt credētibus, quę nusquām contigerunt amatoribus seculi, scilicet remissio peccatorum, adoptio filiorum Dei, vera iustitia á qua iusti appellantur, & sunt verè credentes & implent legem. Vel *gloria domini,* sub. miraculorūm *Super te orta est,* præt. p futuro more hebraico. *Omnes de Saba venient* heb. omnes p multi, idest, multiđ Saba veniēt aurū et thus deferētes.

¶ *Vtramq3 partē hanc extitisse in Christo nostro ostendit.* D. Mathæus in principio. c. 2. cum natus esset Iesus in Bethlehē Iudææ, in diebus Herodis Regis, ecce magi ab oriente venerunt Hierosolymam, dicentes, vbi est qui natus est rex iudæorum? vidimus enim stellam ei⁹ in oriente, & venimus adorare eum &c. Deinde subiungitur: & intrantes domum inuenerunt puerum, cum Maria matre eius, & procidentes adorauerūt eum. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurū, thus, & myrrham. Sapiētes igitur isti (quos reges fuisse suo loco ostendemus) tanquám primitiæ omnium regum gentium venerunt adorare stellam ex Iacob ortā (cuius signū erat stella quæ duxerat eos ab orientali plaga) & obtulerūt ei munera aurum, thus, & myrrhā, vt Esaias prędixerat. Cuius prophetiā iam omnimodo adimpletam videmus. Cum videamus innumeros reges, innumerosq; imperatores per totum orbem terrarum regnantes, Christum seruatorem nostrum adorare, innumeraq; dona, & munera argenti & auri, illi, hoc est ecclesiæ suę offerre. Vata. Galat. Ada. Pintus.

Hanc notam demonstrat. d Mathæus.

De nota. 4.

¶ 4. *Nota est ratio cognominis Nazarei.* Quod illi multo ante inditum fuit. Nam licet prophetę prędixissent nasciturum in Bethlehē Iudęę. Micheas c. 5. Et tu Bethlehē effrata paruulus es in millibus iuda, ex te enim egredietur qui sit dominator in Israel. & egress⁹ eius ab initio á diebus ęternitatis. Discessurū ex terra Iuda, trucidādosq; paruulos, Hieremias. 31. vox in excelsis audita est, lamentationis, luctus & fletus, Rachel plorans filios suos, &c. Secessurum in Ægyp

Hunc locum explicatū habes Mathæ. atque alios sequentes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum: Oſee. 11. Ex Ægypto vocaui filium meum. Iidem tamen prophetę affirmarũt, obid eum non Bethleemitam, Effratęũ, aut Ægyptium, ſed Nazaręum nuncupãdum eſſe, a ciuitate quę vocatur Nazareth ſumpto nomine.

¶ Matheus verò, hęc omnia in Chriſtũ cadere teſtatur dicto cap. 2. verſu: qui cũ receſsiſſẽt &c. Vt adimpleretur quod dictũ eſt per prophetas, quoniam Nazaręus vocabitur.

Denota. 5.

¶ 5. *Nota eſt vaticinium de præcurſore Chriſti*, quem, viã Chriſto prę paratruũ prędixerant Eſaias. 40. Vox clamãtis in deſerto parate viã domini, &c. Malachias 3 ecce ego mitto angelum meũ qui prępara bit viam ante faciem meam, &c Ideſt, ante me.

¶ *Hunc ergo præcurſorem* iam veniſse, eumq; fuiſse Ioannem Baptiſtam probat Matheus, cap. 3. &. 11.

Denota. 6.

¶ 6. *Nota eſt poſt reportatam de dæmone victoriam, miniſterium angelorum.* Quod pollicitus eſt pſalmographus his verbis: angelis ſuis mãdauit de te, vt cuſtodiãt te in omnibus vijs tuis. Item in manib⁹ portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Super aſpidẽ, & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconẽ, pſ. 90 Euſeb. lib. 9. de demonſtratio. euangeliorum, cap. 7. Materia pſalmi ex ipſo pſalmo ſatis apparet, quòd eſt, Meſsias cuſtoditus á Deo. Nã cuſtodia mandata in verſibus prędictis (angelis ſuis &c) Nulli particulari perſonę, nulli populo conuenit niſi Meſsię. Quilibet, enim populus & quilibet ſingularis homo (vno excepto Meſsia) permiſſus eſt offendere ad lapidem pedẽ ſuum: hoc eſt incurrere aliquẽ caſum quaſi fortuitum, & culpę & pœnæ. Excepto inquã meſsia, qui & peccatum nullum fecit, & in malũ voluntariũ nullũ incurrit. Accedit ad hoc, quod in principio pſalmi vbi noſtra verſio habet, qui habitat in adiutorio altiſsimi, habet textus hebraycus, habitans in abdito excelſi. Habitare quippe eſt iugem quietem perſonalem alicubi poſsidere: cõſtat autẽ nec Moyſem, nec Dauidẽ, aut quemcũq; alium iuſtum habitaſse, ſed tranſitoriè quodãmodo hoſpitatos in abdito excelſi. Meſsiã verò habitaſse: qui deſe ipſo teſtatur. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cęlo, filius hominis qui eſt in cœlo, habitans ſemper in abdito excelſi. Vnde ſine dubio materia ... ad literam, eſt diuina Meſsię viatoris cuſtodia á malo, ſic vt ... propria tribulatione, immortalis vitę pręmium. Caiet.

Virgo Maria peculiari priuilegio exempta fuit ob omni peccato.

¶ Et

¶ Et in verſu illo ſuper aſpidem & baſiliſcũ ambulabis, deſcribitur victoria Meſsiæ de dęmonibus: qui ſignificãtur ſub metaphora iſtorũ animaliũ rapaciũ & venenatorũ. Quoniã eorũ tã maiorũ quã minorũ officia ad rapiendũ quẽ deuorent, & ad veneno afficiendas animas tendunt. Conſtat ergo ex iſto pſalmo, quod Meſsias reportaturus erat de dęmone victoriã, & quod cuſtodiendus erat ab angelis atq; miniſtrandus, Quam victoriam adeptus eſt in deſerto, & poſt illam, illi miniſterium præſtiterunt angeli. Math. 4. Idem.

Denota .7.

¶ 7. *Nota eſt conuerſatio in Galilæa, & vocatio diſcipulorũ.* Quorũ vtrũq; prædixit Eſaias, cap. enim octauo ait: liga teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis meis, &c. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi dominus. Verba ſunt Chriſti prophetam alloquentis, quaſi diceret: ligatu propheta teſtimoniũ hoc, tege inuolucris vaticiniũ tuũ, claude hanc legẽ vſq; ad diſcipulos meos, quouſq; apoſtoli eam aperiãt: ipſi enim eam ſunt interpretaturi: ſit clauſa donec veniat ſuum tempus, quando eam chriſtiani intelligent, & explanabũt. Ita apud Danielem: claude ſermones, & ſigna librum vſq; ad tempus ſtatutum. Aſpicis hic prædictam fuiſſe explanationẽ ſcripturæ per apoſtolos, & Chriſti diſcipulos. Pintus. Addit ſtatim propheta: *& expectabo dominum, qui abſcondit* (pro abſcõdet) *faciem ſuam à domo Iacob*, ideſt, qui abſcondet Meſsiæ aduentum, qui non agnoſcetur á maxima parte nepotum Iacob. *Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi dominus in ſignũ, & portentũ Iſrael.* Verba ſunt Chriſti, ideſt, ecce ego & diſcipuli mei ędemus ſigna & prodigia inter Iſraelitas. Vel mittemur breui in ſigna & prodigia in Iſraele, ideſt, quæ fient apud Iſraelitas. Mittemur (inquam) á domino, vt euangelizemus, & ſignis doctrinam noſtrã cõfirmemus. Cõſtat ergo ex hoc teſtimonio quod verus Meſsias vocatur⁹ erat & cõgregatur⁹ diſcipulos qui myſteriũ eius prędicarent. Esai. 8. Pintus. Vatablus.

¶ Nono autem cap. prædixit Matheus conuerſationẽ Meſsię in Galilęa his verbis: primo tẽpore alleuiata eſt terra Zabulon & terra Nephtalim, via maris trans Iordanem Galilęę gentium. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, &c. Quorum verborum ſenſus, hic eſt. Primo tempore quando Meſsias verus cœperit prędicare, terra Zabulon, & terra Nephtalim alleuiabitur, hoc eſt, illuminabitur, Quia ibi credent multi, quos Chriſtus ad ſe trahet, & releuabit onere peccatorum. Explicans autem propheta ſitum terræ Zabulon, & Nephtalim, ait: via maris trans Iordanem Galilęę gentium

Universidad de Deusto
Biblioteca

tium: ac ſi diceret, quę terra Zabulon & Nepthalim adiacet mari, ſecus ſtagnum Genezareth, vbi ſunt vrbes ſitę vltra Iordanē, quę ſunt in Galilęa gentium, hoc eſt, in illa parte Galilęę quam olim Salomō dedit Haram Regi Tyri. Quam ob cauſam plaga illa Galilęa gentium vocatur, cum ſit altera Galilęa, circa Tiberiadem. In hac igitur terra (inquit propheta) populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, hoc eſt, Chriſtum, & eius prędicationem.

¶ Hæc duo euenisſe tempore Chriſti ſcribit Matheus dicto cap. 4. puta vocationem Petri, Andreę, Iacobi, Ioānis, alleuiationem, ideſt, informationem ſeu inſtitutionem primam, quę facta eſt á Chriſto per vniuerſam Galilęam.

Denota. 8.

Eſaias. 11 ¶ 8. *Nota duo habet membra, vnum quod prædixerint prophetæ, eum qui mittendus eſſet, iuſtitiam perfectiorem traditurū.* Inter quos eſt Eſai c. 11. erit iuſtitia cingulum lumborum eius, ideſt, vt perpetuò renibus noſtris zona adhęrere ſolet, ſic á Chriſto iuſtitia nūquām ſeparabitur, (cingulum lumborum) Hebręe. eſt. quo ſignificatur Chriſto iuſtitiam comitem fore perpetuam: ſic pſal. 108. Fiat ei ſicut veſtimentū quo operitur & zona qua ſemper pręcingitur, ideſt, ſemper hęreat ei maledictio. Et rurſus operiantur ſicut diploide, confuſione ſua: idē ſignificatur. Bata. Et Adamus. Hieremias. 23. faciet iudicium & iuſtitiam in terra.

Vatablus. Adamus. Hieremias. Oſee. 11 ¶ Oſee. 11. tempus requirendi dominum cum venerit qui docebit vos iuſtitiam, ideſt, doctrinā quę oſtēdit qua via acquiritur iuſtitia. *Alterum membrum eſt quod decalogus per eum deberet renouari.* Quod monuit Hier. 31. & feriam domui Iſrael, & domui Iuda fœdus nouum, non ſecundū pactū quod pepigi cu eis, puta. 10. verborū decalogi. Idē dicto c. 31. Hoc erit pactū quod feriā cū domo Iſrael: dabo legem meam in viſceribus eorū. Et in corde eorum ſcribam eam.

Verumq3 Chriſtum executum fuiſſe, demōſtrat Math. c. 5. 6. & 7 vbi cōtinētur ſermo domini in mōte, beati pauperes ſpū quoniā ipſorū eſt regnū cęlorū, &c: explicatio atq; innouatio decalogi, & traditio cōſiliorū nouę legis, in qub⁹ iuſtitia cōſiſtit perfecta ſub his verbis. Niſi abūdauerit iuſtitia veſtra pluſ q̄ ſcribarū & phariſeorū non introibitis in regnū cœlorū &c. Et factū eſt cū cōſumaſſet Ieſus verba hęc, mirabantur turbę ſuper doctrina eius: erat enim docēs eos ſicut poteſtatem habens, & non ſicut ſcribę eorum & Phariſęi.

De no-

Denota. 9.

¶ *Nota verò nona ſunt opera & miracula planè diuina.* Quæ prædixit in Meſsia venturo Eſa. c. 35. Ecce Deus noſter ipſe veniet & ſaluabit nos. Tunc aperiētur oculi cęcorū, & aures ſurdorū patebūt. Tūc ſaliet claudus ſicut ceru⁹, & aperta erit lingua mutorū.

¶ *Demonſtrat his omnibus Chriſtū claruiſſe Mathæus per. 4. cap.* Nā in c. 8. & 9. oſtendit curaſſe infectos lepra, febri, et paralipſi laborātes, immūdoq; ſpū ſiue dęmone vexatos, poteſtatē exercuiſſe in vētos, mare, et mortuos. Feciſse etiā alia miracula penè infinita.

¶ Decimo ca. teſtatur re ipſa, hāc poteſtatē, ſuis etiā cōmunicaſſe apoſtolis: vt virtute ſua, miracula quę ipſe feciſſet, et ipſi facerēt.

¶ Vndecimo, diſcipulis Ioannis reſpoſum fuit: euntes renūciate Ioāni, quæ audiſtis & vidiſtis. Cęci vidēt, claudi ambulāt, leprosi mūdātur, ſurdi audiūt, mortui reſurgūt, pauperes euāgelizātur. Ac obid nō multo poſt, cępit Chriſt⁹ ciuitatibus, in quibus virtutes illę, & pdigia diuina facta fuerāt, exprobrare incredulitatē ſuā.

Denota. 10.

¶ 10. *Nota eſt pacifica & humillima conuerſatio.* Hæc autē duo pronunciata ſunt per Eſaiā, c. 42. Ecce ſeruus meus &c. Nō clamabit nec accipiet perſonā, nec audietur vox eius foris. Calamum quaſſatum nō conteret & lignum fumigans non extinguet: non erit triſtis, nec turbulentus donec ponat in terra iudicium, ideſt, donec euulgauerit in terra ſuum euangelium.

¶ *Hæc extiterunt in Chriſto vberrima.* Math. 12. per totum. Vbi allegat prędictā pphetiam: ecce puer meus: & proſequitur de pacifica & humillima Chriſti cū hominibus conſuetudine, multa.

Denota. 11.

¶ 11. *Nota cōtinet parabolas quibus Chriſtum vſum eſſe prædixerūt.* Dauid: aperiā in parabolis os meū, loquar ppoſitiones abinitio, pſ. 77. Et Eſa. c. 6. auditu audietis & nō intelligetis iuxta lxx.

¶ *Parabolis vſum fuiſſe Chriſtum teſtatur Mathæus cap.* 13. Exijt qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum, &c. Vbi ad verbum inducit prophetias prædictas. Primā in hunc modum. Hæc omnia locutus⁹ eſt Ieſus in parabolis, vt impleretur quod dictū erat per pphetam dicentē: aperiā in parabolis os meum, eructabo abſcondita á conſtitutione mundi. Vbi nota quod hic euangeliſta non ſuperſtitioſè curauit hebræa verba reddere, contentus explicuiſſe ſentētiā: quod. lxx. verterūt *loquar*. Hic reddit eructabo. quod illi

proble-

Universidad de Deusto
Biblioteca

E. a.math. 1. 3

problemata, siue vt nos legimus, ppsitiones, hic abscõdita. Erasm°. No. secundo. Quod Matheus affert hunc versiculũ, sicut Ioanes euangelista dixit: vt impleretur scriptura, os non cõminuetis ex eo. Docere enim per similitudines cõtingit dupliciter, vel per metaphoras, vt exijt qui seminat seminare semen suũ &c. Et ad hunc sensum applicat Mathæus hunc versiculũ mysticè intellectũ de Christo. Vel per similitudinẽ factorũ, & sic ad literã verificatur in illo psalmo. Intẽdit enim ꝓpheta erudire populũ ex similitudine factorũ á patribus, & á Deo in patribus. Vt videre est in psalmo. Caietanus.

Galatinus super. 77.

¶ Secundã prophetiã Esaię adducit Mathæus dicẽs: vt adimplea tur in eis prophetia Esaię dicentis auditu audietis, & non intelligetis &c. quam in illo, cap. explicabimus.

De nota. 12.

¶ *Notam. 12. Vnico verbo exponunt summa liberalitas, & incomparabilis beneficentiæ hilaritas, aqua virtute Messiam venturum commendat Ezech.* 34. Suscitabo super gregẽ meum pastorẽ vnum qui pascat eum, seruũ meum Dauid. Ipse pascet, & erit eis in pastorẽ. Quo in loco obiter notandum: quòd Christus dicitur Dauid, ꝙ ex eo duxerit originẽ secundum carnẽ, seruus autẽ patris, quia eius voluntatem impleuit. Batablus.

Batablus.

¶ Hanc verò virtutẽ fuisse in Christo summã & mirabilẽ ostendit Mathę. cap. 14. cum enim propter decollationẽ Ioannis secessisset in desertum, multa millia hominũ, qui eũ ob sermonis dulcedinem sequebãtur, quinq; panibus & duobus tantũ pauit piscibus. Vbi etiam multi languentes & malè habentes, ex solo attactu fimbrię vestimẽti eius curati, ac pristinæ sanitati fuerũt restituti. Vt ostẽderet sẽ esse verũ patrẽ verũq; pastorẽ erga oues suas.

Denota. 13.

¶ 13. *Nota Christi venturi fuit, eum ab hypocrisi & falso cultu homines reuocaturum.* Quẽadmodũ prædixerat Esaias, c. 11. Nõ secundũ visionẽ oculorũ iudicabit, neq; secundũ auditũ auriũ arguet, ideſt, nõ secũdũ apparentiã (vt vulgo dicitur.) iudicabit, sed secundũ ꝙ certò nouerit. Sed iudicabit in iustitia pauperes & arguet in ęquitate pro mansuctis terrę, ideſt, ęquam sententiam feret erga pauperes, qui sententia iudicum opprimi solent, & carpet, (sub. sceleratos) ob mites qui in terra sunt. Batablus. Et cap. 29. populꝰ hic labijs me honorat cor autem eorum longè est á me.

Hoc

¶ Hoc autẽ fecisse Christũ perhibet Mathæus cap. 15. 16. vbi etiã hanc ꝓphetiã populus iste labijs me honorat, inducit ad verbũ.

De nota. 14.

¶ *Notam veri Messiæ. 14. statuunt prophetæ, duplicem in Christo naturam: videlicet humanã,* Esa. 9. paruulus natus est nobis & filius datus est nobis, ideſt (filius Dei datus est nobis.) Cuius imperium super humerum eius, ideſt, habebit summã potestatem, dabitur enim illi potestas in cœlo & in terra. Et Michæas c. 5. Et tu Bethleẽ effrata, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel.

¶ *Diuinam verò statuunt,* idem Michęas ibidem, & egressus eius ab initio, á diebus ęternitatis. (Egressus) plurale est, ideſt, emanationes eius ab initio. Plurali nomine vtitur in hoc loco propheta quia semper procedit á patre iugi emanatione & ꝓcessione, heri & hodie & olim. q.d. Christus erit verus homo quia nascetur in Bethleem, verusq; Deus & coętern° patri. Vnde illa verba, á diebus ęternitatis, addũtur vt explicatius declaret prophetа ęternitatem Messię.

¶ Et Esaias dicit cap. illo. 9. & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. quo in loco intellige, admirabilem ob natiuitatẽ ex virgine: consiliarium, ob doctrinam: Deum ob diuinitatẽ atq; miracula: fortem, ob calamitates quas feret: patrem futuri seculi quod perpetuò victuri sunt credentes in eum atq; illum toto corde diligentes, principem pacis: quòd futurus sit author pacis ęternę.

¶ Cap. verò. 25. ait idẽ Esa. ecce Deus noster iste, expectauim⁹ eũ & saluabit nos, iste dominus sustinuimus eum & exultabimus, & lętabimur in salutari eius. Quibus verbis talmudistę (vt author est Galatin⁹) collegerũt futurũ fuisse quãdoq; tẽpus quo Deũ mũd⁹ oculis visur⁹ esset, & populi, digito sibi inuicẽ, illũ ostẽsuri. Gal. li. 5. c. 17

¶ Hoc idem Baruch optimè affirmat dũ cap. 3. ita ait. Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum, hic adinuenit omnem viam disciplinę, & tradidit illã Iacob puero suo. &c. Et post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. quid clarius his verbis dici potest? si enim certũ est Deũ secundũ diuinitatem, neq; oculis videri, neq; cum hominibus conuersari posse, cum chromata tantummodo videantur, & conuersatio in

ter ho

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter homousios proprie sit, necessariò concedere oportet, futurũ vtiq; fuisse, Deum hominem aliquando fieri, vt secũdum humanitatem & oculis conspici posset, & sibi cum hominibus conuersandum foret. Galatinus. Galatinus.

¶ *Vtramq3 naturam in Christo fuisse demõstratur*, in cap. 16. & 17. Diuinam quidem ex responsione diui Petri, tu es Christus filius Dei viui. Tranfiguratione domini, quia resplenduit facies eius sicut Sol. Sed humanam, per reuelationem passionis super eum futurę, solutionem didrachmi in tributum.

De nota. 15.

¶ 15. *Nota, Est ecclesiastica hierarchia in qua Messiam monarcham futurum esse prædixerunt.* Esa. cap. 9. multiplicabitur eius imperium & pacis eius non erit finis. Daniel. 7. ait in Christo resuscitari regnum nouũ quod destruit alia regna omnia. Non regnũ terrenũ sed regnum cęleste & regnum sanctorum.

¶ *Christum imperium tenuisse declarat Euangelista Mathæus* cap. 18. 19. & 20. Vbi agit de regno Christi, quod est ecclesia: quomodo sit dispositũ in humilitate, cap. 18. quis putas maior est in regno cęlorum. In fraterna charitate, si peccauerit inte frater tuus eodem cap. In misericordia & pietate: ideò assimilatum est regnum cęlorum &c. Ibidẽ vsq; in finem. In castitate matrimoniali cap. 19. Si licet homini dimittere vxorem &c. In pudicitia virginali & viduali: sunt Eunuchi. Ibidem, in paupertate: tunc oblati sunt ei paruuli. Itẽ si vis perfectus esse. Et ibi ecce nos reliquimus omnia. In probitate & virtutum exercicio, cap. 20. sub parabola de operarijs conductis ad vineam excolendam. In concordia pace & tranquilitate. Et ascendens Iesus. Quo loco reprehenditur contentio duorum fratrum de ambitione. Eodẽ agit etiam Mathæus quomodo regnum Christi sit fundatum in precum & orationum assiduitate. Quod cæcorum ostenditur exemplo, qui ad Deum clamantes misericordiam consecuti sunt dicto capit. 20. vsq; in fin.

Denota. 16.

¶ 16. *Nota est, cum imperio adiũcta humilitas.* In qua Christũ ad regnum suum accessurum annuntiat Zacharias, cap 9. Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalẽ: ecce Rex tuus venit tibi iustus & saluator. Ipse pauper, & ascẽdens super asinã & super pullu filiũ asinæ.

asinę. Et loquetur pacem gentibus & potestas eius á mari vsq; ad mare. Quod autem hęc de Messia intelligi debeant (inquit Galatinus) patet per magistri Salomonis glosam, quæ ita ait: ecce rex tuus venit tibi. Non potest hoc exponi nisi de rege Messia: quia dictum est hic: & dominium eius á mari vsq; ad mare & á flumine vsq; ad fines terrę. Et non inuenimus talem dominatorem in domo secunda hoc est, tempore secundi templi fuisse. Ex quibus aperte liquet regnum Messiæ spiritualiter intelligendum esse: Cum regnum temporale & paupertas simul esse non possint. Ad hoc etiã facit quod moses in expositione Genesis super illud 49. cap. eiusdem libri dictum. Ligans ad vitem pullum suum. Sic dicit: cum venerit Messias in Hierusalem ipse erit cingens asinũ suum & equitabit, & super eum veniet in Hierusalem, vt ducat se ipsum in paupertate vel humilitate, sicut scriptum est, cap. 9. Zach. pauper & humilis, equitans super asinũ, vel asinam. Itaq; non solùm secundum catholicos, sed secundum traditionem hebręorum hic locus Zacharię de Messia intelligendus est. Galat. lib. 8. cap. 9. Galatinus. Rabbi. Salomon. Rabbi. Moses. Zachar. 9. Gala. li. 8. c. 9

Ingressum fuisse Christum Ierosolymam sedentem super asinum, testatur Mathęus á principio cap. 21. vsq; ad vers. mane autem reuertens &c. Vbi hęc prophetia ad verbum penè refertur.

De nota. 17.

¶ 17. *Nota fuit Dei permissione Iudæos excæcandos.* Id quod futurum prędixit Esaias, cap. 6. excæca cor populi huius &c. Verba sunt (inquit Adamus) non prophetę vt quidam arbitrantur, sed ipsius Dei. Quod facilè colligitur ex eo quod postea additur: cõuertantur & sanem eum. Excęca, idest, excæcetur. Aggraua idest, aggrauetur. Certa persona pro incerta ponitur. Septuaginta autem transtulerunt excęcatum, siue incrassatũ est cor populi huius. Quod eo fecere consilio, ne gentiles hęc apud Esaiam legentes putarent Deum authorem huius excęcationis. Dicitur enim Deus excęcare aut indurare non quòd cęcitatem aut duritiam inmittat, sed quia deserit: & non suppeditat gratiam: quia destitutus homo necessariò labitur in varia peccata. Et induratur & excęcatur, suo tamẽ vitio. Vnde Augustinus indurat (inquit) & excęcat eos quorum corda emolire & illuminare noluerit. Esaias. 6. Adamus. Quid sit Deũ excæcare. D. Augustin.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Theophilatus Et Theophi. ſuper. 12. cap. Ioan. per ſimile declarat: quum audieris, inquiens, quòd excęcat Deus, ſic intellige: quod excęcat cum pręſens non ſit, ſicut ſol facit noctem quando occidit. ¶ Et indurat & excęcat aliquando Deus non ſolum deſerendo, ſed etiam ingerendo correptiones, monitiones, miracula, aliaq; beneficia, quibus ipſi ſecundum reprobum ſenſum abutentes, efficiuntur deteriores: magiſq; indurãtur. Sicut Deus dixit de Pharaone, ego indurabo cor Pharaonis. Quod hunc aut ſimilem habet ſenſum. Ego faciam aliqua, quibus cor Pharaonis, contra Deum Iſrael, & populum eius ſeuiens, atque rebellans, magis erit durũ. Idq; me deſerente cor eius in malitia & non emolliente illud. Ipſe ſuę voluntati ſuiſq; deſiderijs dimiſsus ſibi erit cauſa maioris ruinę & rebellionis.

Eſa las. 29. ¶ Item eandem iudęorum excęcationem prędixit idẽ Eſa. c. 29. claudet oculos veſtros, prophetas & principes veſtros, qui vidẽt viſiones, operiet. Et erit vobis viſio omnium ſicut verba libri ſignati, quem cum dederint ſcienti literas dicent lege iſtum & reſpondebit non poſsum, ſignatus eſt enim.

¶ *Id quod factum & vſq3 ad inſaniam corda Iudæorum excæcata eſſe probauit Matheus* á prędicto loco cap. 21. vſq; ad cap. 24. ſub figura ficulneę, quę nõ protulit fructum & arefacta eſt. Significabat enim Iudęos. Sub varijs quoq; parabolis. De duobus filijs, agricolis qui interfecerant hęredem domini vineę, nuptijs & inuitatis qui fuerunt indigni, cap. 22. ſub ſpecie etiam machinationis iniquę, ibidem. Tunc abeuntes phariſęi, mittunt diſcipulos ſuos cũ herodianis.

De nota. 18.

¶ *Nota. 18. fuit, Chriſtum Prophetam ſiue interpretem arcanorum omnium fore.* Vt prędixerat Moyſes Deut. 18. prophetam de gente tua & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit dominus de medio tui ipſum audies. Quod teſtimonium non de vnoquoq; prophetarum qui poſt Moſem vẽturus erat, ſed de venturo Meſsia eſſe intelligendum docet antiqua traditio iudęorum. In expoſitione enim libri eccleſ. (inquit Gala.) ſuper illud. 1. cap. quid eſt quod fuit? ipſum quod erit. Sic legitur. R. Berachiam in nomine R. Ishac dixiſſe. Sicut fuit redemptor primus. 1. Moſes ita erit redemptor vltimus, vel Meſsias. Futurus ergo erat Meſsias propheta & legiſlator ſicut Moſes.

Galat. 8. 9. 7.

Prophe

¶ *Prophetam fuiſſe Chriſtum probat Matheus*, cap. 24. Et. 25. tribus potiſsimum argumẽtis. Quod ſcilicet prophetauerit deſtructionẽ ciuitatis, & templi Hieruſalem futuram per Romanos, Titum, ſcilicet & Veſpaſianum. Signa etiã quę diem iudicij ſunt præceſsura cap. 24. Item, quod determinauerit modum quo homines venturi ſunt ad iudicium: ſub parabolis quinq; virginum & talentorum inter ſeruos in lucrum diſtributorum á principio cap. 25. Vſq; ad verſ. Cum autem venerit. Declarauerit quoq; formam iudicij celebrandi, á prædicto loco vſq; in finem. cap. 25.

De notæ. 19.

¶ 19. *Nota eſt inſtitutio noui ſacrificij & ſacramenti ſub ſpecie panis & vini*, Quam oraculo ſuo promiſerat Dauid. Pſal. 109. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, qui obtulit panem & vinum, vt habetur Gen. 14. quod teſtimonium pſalmi, etiam traditio hebræorum antiqua de Meſsia interpretatur. Vnde Rabbi Moſes (vt refert Gala.) ſuper illud Gen. 14. Melchiſedech rex Salem, ſic ait, hoc eſt, quod ſcriptum eſt pſal. 109. Iurauit Deus & non pęnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſuper verbum (ideſt, ſecundum verbum vel propter verbum) Melchiſedech. Et quis eſt hic? Hic eſt iuſtus & ſaluator rex Meſsias. Sicut dictum eſt Zacha. 9. cap. ecce veniet tibi rex tuus juſtus & ſaluator. Et quid docet dicendum, cum dicit obtulit panem & uinũ? Hoc eſt ac ſi diceret quod ſcriptum eſt pſalmo. 71. Et erit placenta tritici in terra. Et hoc eſt quod dictum eſt, & ipſe erat ſacerdos Dei altiſsimi. Hæc ille.

Pſal. 109.

Galatinus

Zach. 9.

¶ Eandem promiſerat Zacha. cap. 9. Quid bonum eius eſt, & quid pulchrum eius niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Vide beatũ Cypria. lib. 2 epiſt. 3. ad Cõcilium: & beatũ Irenæum lib. 4 contra hæreſes Valentini. cap. 32.

¶ *Hanc ad effectum perduxit Chriſtus Math. 20. Vbi agit* de cęna Domini vſq; aduerſum. Et hymno dicto.

De nota. 20.

¶ 20. *Notat pertinet ad omnis generis opprobria, contumelias & ignominias* Quas Chriſtum pati debere prędixerunt Eſa. 53. Sicut ouis ad occiſionem ducetur. Propter ſcelus populi mei percuſi eum. Et cum ſceleratis, reputatus eſt. Et. cap. 50. Corpus meum dedi percutientibus.

¶ Et Zacha. 9. Tu quoq; in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Et cap. 12. aspicient ad me quem confixerunt, & plangent eum planctu quasi super vnigenitum.

Hieremias. 9. ¶ Et Hieremias. 9. cogitauerunt super me consilia dicentes. mittamus lignum in pane eius, & eradamus eum de terra viuentiũ.

Psalm. 21. ¶ Dauid, foderunt manus meas &c. Et diuiserunt sibi vestimenta mea &c. Psalm. 21.

¶ *Passum esse Christum* non hæc ipsa tãtum omnia, sed alia etiam plura, ac tandem ipsam crudelissimam substinuisse mortem testatur Mathæus á prædicto loco, cap. 26. vsq; in finem. cap. 27.

Denota. 21.

¶ 21 *Nota est victoria & triumphus Christi gloriosus quo eũ à mortuis resurrecturum* præuiderant.

Oseæ 6. ¶ Oseas 6. viuificabit nos post duos dies, in die 3. suscitabit nos.

C. 13. ¶ Et idem cap. 13. Ero mors tua ò mors, morsus tuus ero inferne.

Psalm. 15. ¶ Dauid: caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec sanctum tuum dabis videre corruptionẽ, Psal. 15.

¶ *Tertia die resurrexisse*, testatus est cum alijs euangelistis & apostolicis scripturis, Matth. cap. 28.

Denota. 22.

¶ 22. *Nota est gentium ad vnitatem fidei conuocatio*, quam à Christo fieri debere prædixerunt prophetæ. Iacob Gen 49. ipse erit expectatio gentium.

Gen. 49.

Esaias. 9. ¶ Esai. 9. ipsum gentes deprecabũtur. Et cap. 2. & fluent ad eum omnes gentes. Sic. cap. 49. Dedi te in lucem gẽtium, vt sis salus vsq; ad extremum terræ. Et. 42. legem eius insulæ expectabunt.

Zachar. 8. ¶ Zacha. 8. apprehendent homines ex omnibus linguis gentiũ Fimbriam viri judæi.

Mala. 1. ¶ Malach, cap. 1. non est mihi voluntas in vobis, ab ortu enim solis vsq; ad occasum magnum est nomen meum in gentibus.

¶ *Factam atq; collectam*, ex omnibus gẽtibus ecclesiã testis est euãgelista Mathæus, dicto. cap. 28. Vbi Christus ipse cõcludit in hæc verba. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra, euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filijs & Spiritus sancti, docentes eos, seruare omnia quęcumq; mãdaui vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad cõsumationem seculi.

¶ PEREGRINATIO IESV Christi.

CHRISTVS in Nazareth conceptus in Bethlehem nascitur. 8. die circunciditur, Deinde sistitur Dño in Hierusalẽ.

¶ Fugit in Ægyptum, redit, habitatquè in Nazareth.

¶ Natus. 12. annos disputat Hierosolymis in templo.

¶ Redit cum parentibus in Nazareth.

¶ Natus ferè 30. annos baptizatur in Iordane, littore eius oriẽtali. In Bethabara. In deserto iciunat & tentatur á diabolo, a quo tãdem ductus in Hierusalem super pinnaculum templi, deinde in montem excelsum.

¶ Venit Bethaphoram trans Iordanem, vocat Petrũ Andręam & Philipũ, in Cana Galileæ aquã in vinũ mutãs nuptijs adest.

¶ Capernai cum matre & suis paucis diebus manet.

* ¶ Hierosolymis sub paschа ementes & vendentes ex tẽplo ejcit.

¶ Hinc abiẽs moratur in Iudæa cũ discipulis suis, captis Ioãnes.

¶ Abiens in Galilæam venit Sichar Samariæ ad fontem Iacob 4. mensibus ante messem, Samariæ duos dies manet.

¶ Pergens in Galilęam venit Canam vbi sanat filium reguli.

¶ In Nazareth Synagogam ingreditur.

¶ Capernaũ habitat. Incipit prædicare regnum Dei, Galilęam totam perambulat docens in synanogis. Iuxta mare Galilęę vocat Simonem & Andręam, Iacobum & Ioannem hinc Galilęam totam peragraturus, primum reuersus Capernaum domum Simonis & Andreę ingreditur.

¶ Diluculo in desertum egreditur, ac deinceps totam Galilęam peragrat. Traijcit mare Galileæ tempestuosum, venitquè in regionem Gergesenorum, vbi porci á dæmonibus mergũtur.

Iterum transfretat Capernaum.

Egressus ad mare Galilęę vocat Mathęum.

Reuersus Capernaum accumbit in domo Mathęi.

Adit ędes Iairi & archisynagogi.

Ascendit Hierosolymam ad festum paschę.

Abijt per sata sabbato secundo primo, discipulis spicas confricãtibus & edentibus.

Alio sabbato Hierosolymis Synagogam intrat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Inde secessit ad mare Galileæ, nauiculamq; ingreditur propter pressuram multitudinis.
Ascendit in montem. 12. Apostolos ex discipulis seligit, de beatitudinibus disserit.
In vna ciuitatū Galileæ leprosum curat, vbi cum propter vulgi de se sermonem non posset manifestè versari, secessit in desertum.
Intrat Capernaum in Naim it.
A Simone pharisæo inuitatur.
Venit in domum suam Capernai.
Concionatur in nauicula in littore maris Galilæi.
Redit Capernaum, & domum.
Venit Nazareth, vbi á Synagoga expellitur: & præcipitandus in supercilium montis, in quo Nazareth sita est ducitur.
Deinde circuit ciuitates & vicos Galileæ. 12. Apostolos binos mittit annuntiatum regnum Dei, circumeundoq; (quantum videtur) Capernaū redit. Seorsum á turba se conuenientium, atq; hic iam ad illū redeunt apostoli perfuncti prædicationis munere.
Ducit apostolos fessos esurientesq; ex itinere in propinquum desertum, vt liberi á turba quiescant edantq;.
Transfretās mare Galileæ, secedit in desertum Bethsaidę trasmarinum, & cōfluente illuc quoq; turba subijt in montē cū suis, vndeiterū descendens, turbas docet ac pascit. 5. panibus & duobus piscibus, cumq; vellent eum regē creare, iterum in mōtē secessit.
Discipulis adnauigantibus, Christus super mare ambulans insequitur, simul appellunt ad littus terræ Genezareth, quę est Bethsaidæ, & Capernai, pergunt Capernaum.
Versatur in Galilęę locis.
Secedit in partes Tyri ac Sidonis.
Redit ad mare Galilęę, per medios fines decapoleos.
Ascendit in montem vltra mare Galilęę, cibat turbam. 7. panibus & piscibus paucis.
Nauigat in fines Magedam & Daimanutha.
Iterum transfretat mare Galilęę.
Redit Bethsaidam.
Exit in partes Cesaræę Philipi.
In monte Thabor transfiguratur.
Iter facit per Galilęam.

Ru-

Redit Capernaum & domum.
¶ Migrans ex Galilęa trāsit per mediam Samariam & Galilęā, ex hac præmittit duodecim discipulos suos Hierosolymam, ad festum tabernaculorum, mox occulte subsequens, præmittit nūtios Samariam, qui illi parent, á Samaritanis non recipitur, venit Hierosolymam, docet palam in templo, vltimo die festiuitatis pergit in montem Oliueti.
Diluculo redit in templum, mittit. 72. discipulos binos in omnē locum quo ipse venturus erat.
In Bethania á Martha suscipitur hospitio.
Per ciuitates ac castella ambulans, ac docens, Hierosolymam venit, vbi in domo principis pharisæorum cibum sumit: in encęnijs ambulat in templō in porticu Salomonis, idq; hyeme.
Abit in fines Iudæ trans Iordanem, vbi Ioannes primum baptizabat, in Bethania Lazarum suscitat.
Subducit se in Ephrem oppidū iuxta desertum quo itiuauerat situm.
Hierosolymam sub festum paschę clam ascendens cum duodecim discipulis, intrat Iericho & domum Zachæi.
Venit in Bethaniam ante sex dies paschę, cęnat cum Maria, Martha, & Lazaro.
Venit Bethphage iuxta montem Oliueti.
Intrat per Hierusalem, asino & pullo eius vectus, ingreditur in templum.
Vesperè egreditur in Bethaniam.
Post tridie manè Hierosolymam regressus in templo docet, vendentes ementesq; eijcit.
Vesperè egreditur Hierosolyma.
Rursus Hierosolymam venit docēs quotidie in templo, vbi quodam die cōtra Gazophylaciū sedens, offerētes munera expectat.
Egressus templum secessit in montem Oliueti & interdum in tēplo docens vespere semper in eundem regreditur.
Hierosolymam redit paschalem agnum comesturus.
Post cœnam egreditur transtorrentem Cedron, in hortum villæ Gethsemani quæ erat in monte Oliueti, vbi ad iactum lapidis á discipulis recedens orat, tertioq; ad illos veniens, comprehensus est.

Hiero-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hierosolymis primum ad Annam ducitur, deinde ad Cayphã, ad Pilatum in prætorium, ad Herodem, ad Pilatum in prætoriũ, á quo in atrio prętorij flagellandus traditur, foras eductus populo ostenditur, in prætorium reducitur, foras iterum ductus morti adiudicatur.

Extra ciuitatem in Caluariæ locum crucifigitur, in sepulchro conditur.

¶ Tertio die resurgens apparet Marię Magdalenæ, ocurrit mulieribus missis ab angelo Hierosolymam nunciatum apostolis resurrexisse Chtistum.

Hic dicitur apparuisse Petro.

Comitatur cuntes Emauntem.

Apparet Apostolis Hierosolymis. Primum absente Thoma, deinde iterum præsente Thoma.

Postea Petro, Thomæ, Nathanaeli, Chananęo, & filijs Zebedæi, alijsq; duobus discipulis iuxta mare Tiberiadis siue Galilęę.

Præmissis. 11. discipulis in montem quendã Galilęæ ibi plusquã 500 fratribus simul apparet.

Inde discipulos suos Hierosolymam duxit.

Deinde Visus est Iacobo. 1. Cor. 15.

Eductis discipulis suis in Bethaniam ex monte oliuarum in cœlum sublatus est: illis videntibus.

¶ Post Ascensionem in cœlum.

¶ Primum visus est Stephano Acto. 7.

Deinde Paulo. 1. Cor. 15.

Tertiò Ioanni Apostolo in Pathmo. Apoca. 1.

AVTHORES QVI
IN HIS COMMENTARIIS CITANTVR:
vel ex quibus hæc desumpta sunt.

A

Augustinus.
Ambrosius.
Athanasius.
Anastasius papa.
Aristoteles.
Albertus magnus.
Aquila. (seus.)
Alexãder aphrodi-
Ammonius.
Apuleius.
Antoni⁹ Nebrissẽsis
Andreas de Vega.
Adamus.
Aretha.
Æmilius.
Abdias.

B

Bernardus.
Basilius.
Beda.
Boetius.
Budeus.
Berosus.
Blondus.
Basilarion.

C

Cyprianus.
Chrysostomus.
Cirilus.
Clemẽs Alexãdrin⁹
Casianus.
Casiodorus
Cato.
Cicero.
Caietanus.
Couuarrubias.
Castro.
Claudianus.

D

Dionisius.
Dydimus.
Driedo.
Diogenes laertius.
Diodorus siculus.
Drut maari.
Damasus.
Dominicus nanus.

E

Eusebius.
Epiphanius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euthymius.
Eucherius.

F

Faber.
Fuluius.
Ferus.

G

Gregorius papa.
Gregorius nicęnus
Gregor. naziácen⁹.
Gratianus.
Gloſsa ordinaria.
Gerſon.
Galatinus.
Galenus.
Georgius agricola.
Gancius.
Genebrardus.
Guillelmusperald⁹.
Georgius cederus.
Guillelmus Pariſi.

H

Hieronymus.
Hylarius.
Homerus.
Horatius.
Heraclytus.
Hierony. ab oleaſ.
Herodianus.

I

Ignatius.
Iſidorus.
Iuſtinus martyr.
Innocentius papa.
Ireneus.
Ioſephus.
Iacobus de Valętia.

L

Leo papa.
Lactantius firmia.
Lucianus.
Lira.

M

Maximus.
Mantuanus.
Macrobius.
Mercuri⁹ triſmegiſ.
Melchior cano.

N

Nicephorus.

O

Origines.
Ouidius.
Orpheus.
Oſiander.

P

Pagninus.
Petrus lombardus.
Philo Iudæus.
Plato.
Plinius.
Plutarchus.
Plautus.
Proculus.
Ptholomeus.
Primaſius.
Pintus.
Phalaris.
Petrus aureolus.
Philonius.
Plotinus.
Philo platonicus.

R

Rupertus.
Rabbi AnKelos.
Rabbi Salomo.
Rabbi Moſes.
Remigius.

S

Septuaginta inter.
Symmachus.
Scotus.
Strabo.
Seneca.
Suidas.
Simplicius.
Sophonius.
Suetonius.
Soto.
Sidonius.
Sabelicus.
Solon.

T

Thomas de aquin.
Tertulianus.
Theophilatus.
Theodoretus.
Theodorus.
Theophraſtus.
Turre cremata.
Titus liuius.
Themiſtocles.
Trejo.
Titelmanus.
Theodozius.
Thomas hibernic⁹
Targum hieroſol.

V

Vintenti⁹ lirennęſ.
Valerius maxim⁹.
Volateranus.
Virgilius.
Vatablus.
Vualdenſis.

COMMENTARIA IN SACROSANCTVM D. MATHÆI EVANGELIVM.

Authore Fratre Gaſparo à Melo Auguſtiniano, Theologiæ Magiſtro.

Ac Rectore Collegij D. Gabrielis, Et ſacrorum librorum primo apud Valliſoletanos interprete.

GENEALOGIA CHRISTI. Cap. I.

Luc.13.c. LIBER Generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abrahã. Abrahã genuit Iſaac. Gen.21.c 25.d. Iſaac autẽ genuit Iacob. Iacob autẽ genuit Iudam & fratres eius. Iudas, autẽ genuit Phares & Zarã de Thamar. Gene.38. d.39.g. 1.Para.2. a. Phares autẽ genuit Eſrõ. Eſrõ aũt genuit Arã. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autẽ genuit Naaſſon. Naaſſon autem genuit Salmon. Salmon aũt genuit Booz de Raab. Booz Ruth.4.d 2.Re.11. f. aũt genuit Obed ex Rhut. Obet autẽ genuit Ieſſe. Ieſſe aũt genuit Dauid Regẽ. Dauid autẽ Rex genuit Salomonẽ ex ea quæ fuit 1.Para.3. b. Uriæ. Salomon autẽ genuit Roboã. Roboã autẽ genuit Abiã. Abias autem genuit Aſa. Aſa autẽ genuit Ioſaphat. Ioſaphat aũt genuit Iorã. Iorã aũt genuit Oziã. Ozias aũt genuit Ioathã. Ioathã autẽ genuit Achaz. Achaz aũt genuit Ezechiã. Ezechias autem genuit Manaſſem. 1.Par.36 a.b. Manaſſes autem genuit Amõ. Amõ autem genuit Ioſiam. Ioſias aũt genuit Iechoniã & fratres eius in trãſmigratione Babylonis, & poſt trãsmigrationẽ Babylonis Iechonias genuit Salathiel. Salathiel aũt genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud aũt genuit Eliacim. Eliacim autẽ genuit Azor. Azor aũt genuit Sadoc. Sadoc aũt genuit Achim. Achim aũt genuit Eliud. Eliud aũt genuit Eleazar. Eleazar autẽ genuit Mathan. Mathan aũt genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioſeph Virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus. Qui vocatur. Chriſtus. 4.Re.14. c. 1.Para.3. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Omnes itaq; generationes ab Abraham vsq; ad Dauid generationes quatuordecim: & à Dauid vsq; ad transmigrationẽ Babylonis, generationes quatuordecim: à trãsmigatione Babylonis vsq; ad Christum, generationes quatuordecim: Christi autem generatio sic erat.*

¶ *Cum esset desponsata mater Jesu Maria Joseph, antequam conuenirent, inuenta est in vtero habẽs de spiritu sancto. Ioseph autem vir eius cum esset iustus:*

Deu. 24.c *& nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam. Hæc aũt eo cogitãte, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph dicẽs: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est: pariet*

Luc. 2. a. *aũt filiũ, & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorũ: hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est à Domino per prophetã dicentẽ.*

Esai. 7.c. *Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filiũ, & vocabitur nomẽ eius Emanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus. Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus Domini: & accepit cõiugem suam: & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitũ, & vocabit nomen eius Iesum.*

Ad literam.

LIBER *generationis Iesu Christi.* Nec huic narrationi obstat quod Esai. c. 53. ait generationẽ eius quis enarrabit? Esai 53. Locus Esai. explicatus.

Quũ in illo loco Esaias de generatione diuina vel de resurrectione (Quã pater cœlestis vocauit generationem Psalm. 2. Ego inquit hodie genui te vt Paulus explicuit Acto. 13.) vel de Acto. 13. f. posteritate eius, quæ innumera fuit, intelligatur. Quis enim sufficiet enarrare ineffabile mysterium diuinæ generationis? Quis etiam poterit explicare humanis verbis inenarrabile mysterium resurrectionis eius? Quis deniq; numerare poterit multiplicatam prolem credentium, quibus dedit potestatem filios Dei fieri qui nõ ex sanguinibus, sed ex illo nati sunt: quod si intelligatur de generatione humana, vt Leo Papa intellexit: Quis etiam poterit explicare modum ineffabilem incarnationis? Nam si Mathæus ait: liber generationis IESV Christi: non tamen explicat modum incarnationis. Vnde Leo papa exponens illa Esaiæ verba ait. In Domino nostro Iesu Christo filio Dei non solum ad diuinam, sed ad humanã speciem naturam: Generationẽ eius quis enarrabit: Vtramq; substantiam in vnam conuenisse personam, nisi fides credat, sermo non explicat.

Ioan. 1. Leo Pap.

De Christi genealogia S. Tho. 3. p. q. 31. arti. 3. disputat.

¶ *Filij Dauid.* Filius pro eo qui genus ducit

Mala. 3. a

Mala. 3. a ducit aliquo. Heb. Sic Malachiæ 3. purgauit filios Leui, ideſt, deſcendentes à Leui.

Explicatur mysterium litteræ. HE quominis 4. literarum.

Filij Abraham. Nomẽ Dei tetragrãmaton, hoc est: IEHOVAH, trinitatem & Christi humanam naturam representabat cuius secunda & quarta litera erat HE, Quæ sonat esse, per quã significabatur filius: Quoniam per ipsum omnia facta sunt, & habent esse.

Rom. 11 d. De quo ait Paulus ad Romanos. 11. c. ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia. Sed quoniam sumpturus erat humanam naturam, hæc litera duplicatur: vt significet in Christo duas naturas diuinam, & humanã. Sed semper est vna litera, quia Christus est vna persona. Sũt enim duæ naturæ in vno supposito, & ponitur in fine nominis IEHOVAH? hæc litera HE, per quam significabatur humanitas, quoniam infine, in nouissimis diebus, filius Dei humanam naturam sibi in enarrabili modo copulauit.

Cur Deus addidit literam. h. nomini Abrahã. Hinc intelliges cur Deus hanc literã HE. addidit nomini Abrahã, quæ est ea, quæ infine ad mirabilis huius nominis quatuor literarum ponitur. cũ enim vocaretur Abram, vocatus fuit a Deo Abraham. Voluit enim Deus significare filium suum ex semine Abraham carnem sumpturũ, ideo enim literam per quam Christus significabatur in illo ineffabili nomine, tribuit Abraham: vt ostenderet filium Dei, fore filium Abraham secundum humanã naturã. De eo. n. in hoc loco ait Mathæus liber generationis Iesu Chri filij Dauid, filij Abrahã. Qui cũ secundũ humanitatẽ, sit filius Abrahã secũdũ diuinitatẽ tamẽ antequã Abraham, inquit, fieret ego sum.

Io. cap. 8. Esai. c. 16 a. *Ex Ruth.* Per periphrasim vocatur hæc Ruth ab Esaia petra deserti emitte (inqt. c. 16.) agnũ dñe dñatorẽ terræ de petra deserti. Erat. n. RVTH petra quædã gẽtilitatis, quæ à vero Dei cultu erat deserta: vide Hieronimum.

Hier. Esa. 16.

Iosias autem genuit IECONIAM. Iosias genuit Ioacim, Ioacim autem genuit Ioachim vel Ieconiam vi. 4. regum. 23. g. 24. b. reliquit ergo euangelista filium Iosiæ & annumerauit Nepotem dicendo Iosias autem genuit Iechoniã. Aliter exponit Hieronymus Dani. 1. vi. c. sequenti in illa verba (in diebus Herodis Regis.

4. R. 23. g. 24. d. Hieron.

Iosias autẽ genuit Iechoniã. Hic Iechonias qui sic etiã appellatur. 1. p. c. 3. dicitur Ioachim. 4. reg. 24. b. 2. par. 36.

1. Paral. 3 c. 4. Reg. 24. b. 2. Par. 36. b

In transmigratione Babylonis. Vel in exilio Babylonico. I. instãte exilio aut in deductione in Babylonẽ, exiliũ appellat Euãgelista trãsmigrationẽ, rei acerbitatẽ, verbi lenitate tẽperando.

Iechonias genuit Salathiel. In sacra scriptura eadem res multis nominibus significari solet. Ochozias enim Rex, appellatur. 2. par. 21. Ioachaz, & in. c. sequenti in principio vocatur Ochozias, & eodem. c. etiam appellatur Azarias secundum literam hæbraicã. Nã vbi nos legimus igitur Ochozias filius Ioram descendit. Legitur descendit autem Azarias filius Ioram &c. Ita legit glosa ordi. ¶ Hic Iechonias qui sic vocatur apud Matheum: apud Lucam. c. 3. dicitur Neri: in libris veteris regum & paralipomenon vt superius annotauimus vocatur Ioachim. ¶ Et qui apud Mathæũ & Lucã vocatur Zorobabel, in. 3. c. Nehemiæ vocatur Barachias. Qui aut em Salatiel, dicitur Mesezebeel. Is autem quẽ Lucas vocat Resam, primo paralipomenõ. c. 3. & Nehemiæ. 3. dicitur misciolla. Proinde quod illic dicitur, Misciolla filius Barachiæ filij Mesezebeel: idẽ est, ac si diceretur apud Lucam: Resa filius Zorobabel filij Salathiel. Et hæc

Regula.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic se habere patet ex Chronographia Philonis citantis. 70. seniores.

Quare ordo generationis Christi deductus fuit vsq; ad Ioseph.

Iacob autem genuit Ioseph virum MARIAE de qua natus est Iesus? Quid ergo (dicet aliquis) pertinet ad dominū generationis ordo deductus vsq; ad Ioseph? Certe pertinet multum, nam quando Euangelista scribebat: iudæis erat exploratum, Ioseph ex eadem tribu esse: ideo enim ambo in Bethleem censentur, vt de vna videlicet stirpe generati: ac beatam virginem nullos tratres habuisse historiæ omnes consentiunt. Itaq; viro contribuli nupserat: quod ergo populo tunc iudaico notum erat, non erat opus vt Euangelista scriberet, id docuit, Ioseph à Dauid descēdisse: quia vna re, & seruauit consuetudinem scripturarū, qua mulierum in generationibus ordo nō texitur, & verè docuit id de quo poterat esse cōtrouersia: nam quod Maria ex eadem familia esset vt quod eo tempore plebi notissimum erat non putauit Euangelista admonendum.

Cum esset desponsata Mater Iesu Maria Ioseph ante quam conuenirent. Scilicet in eandem domum. Nam desponsata quidem erat Maria, sed nondū à Ioseph domum ducta. Ideo Angelus dicit ne metuat eam adiungere sibi: ideſt desponsam ducere.

Vocabis nomen eius Iesum. Verè igitur Christus dixerat per Esaiā. c. 49. Dominus ab vtero vocabit me & de ventre matris meæ recordatus est nominis mei, ecce Angelus ait Ioseph, vocabis nomen eius Iesum. Et Lucæ. 1. idem ad virginem. Esa. 49.

Christus vocatur. Saluator, salus, salutare in sacra scriptura.

Vocabis nomen eius Iesum ipse enim Saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Christus in sacra scriptura vocatur saluator, salus, salutare. Appellari saluatorē cōstat ex eius nomine Iexua dixit enim Angelus: vocabis nomen eius Iexua. Pro quo interpres græcus posuit hoc nomen IHΣΟΥΣ Latinus verò Iesus. Et hoc idem nomē Iexua literis hæbraicis est in titulo crucis scriptū. Volens autē Angelus cēdere hoc nomen significare Saluatorem subdidit: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Sic etiam eum vocat Dauid psalmo. 24. dirige me in veritate tua & doce me quia tu es Deus saluator meus. Et Esaias c. 12. Ecce Deus saluator meus & 45. Rorate &c. Zacharias c. 9. exulta satis filia Sion iubila filia Hierusalem ecce Rex tuus venit tibi iustus, & saluator. Quem locum Mathæus. c. 11. & Ioannes c. 12. de Christo interpretātur. Habac. 3. Ego autem in dño gaudebo, exultabo in Deo Iesu meo. Hoc fuerat aperte adūbratū in Ioseph, qui cum fratres quereret, fuit ab eis vendi tus, & postea mundi saluator appellatus. Vt sacra scriptura narrat Gen. 37. ¶ Appellari autē salus, indicat Dauid dicens. Dominus illuminatio mea, & salus mea. Et Esa. c. 12. factus est mihi in salutem. ¶ Vocari autem salutare, innumera indicant testimonia. dd. psalmo. 52. Quis dabit ex Sion saluta re Israel. Et psalmo. 84. Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Hoc est salutare illud de quo dicebat Esaias capit. 40. Videbit omnis caro salutare Dei. Ita enim hunc locum iuxta. 70. citat Diuus Lucas cap. 3. pro quo communis versio habet: & videbit omnis caro, pariter quod os domini locutum est. Hoc intelligēs, Iustus Simeon dicebat: Nunc dimittis seruum tuum Domine &c. Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Hoc salutare disiderabat Iacob quando dicebat Genesis. 49. Salutare tuum expectabo domine. Vbi Iacob

Psal. 24.a
Esa. 12.a. 45.b
Zach. 9.b
Mat. 21. a. Ioa. 12.b. Hab. 3.d.
Ge. 37. & 42.f.
Psal. 26.a
Esa. 12.a.
Psa. 52.b
Psa. 84.b
Esa. 40.a.
Luc. 3.a
Luc. 2.c.
Ge. 49.c

Gene. 49 Thargum Hierosolimitanum ita habet. Dixit pater noster Iacob non expecto redemptionem Gedeonis filij Ioas, quæ est salus temporalis, neq; redemptionem Sansonis, quæ est salus transitoria: sed expecto redemptionem Christi, siue Messiæ filij Dauid. Hactenus Thargum. Reuolue diligenter scripturam, & inuenies Messiā, salutem, salutare, saluatorem appellatum. Augustinus in oratione contra iudæos, paganos, & Arrianos, asserit: librum Græcè conscriptum fuisse à quadam Sibilla, tali ordine, & artificio, vt literæ quæ erant in cardinum capitibus, hæc verba continerent. Iesus Christus Dei filius saluator.

Thargū.

D. Aug. in oratione contra Iudæos. c. 16. 6. to.

¶ *Ecce virgo in vtero habebit & pariet filium.* Hoc etiam significare nobis voluit idem Esaias c. 53. dicens. Ascendet sicut virgultum coram eo & sicut radix de terra sitienti, pro sitienti, est in Hebraico, (Tsiiah) quæ dictio significat rem sitientem, desertam, & inuiam. Pagninus vertit sicut radix de terra deserti. Aquila sicut radix de terra inuia. Admirabilis profecto interpretatio. Nam quæ est hæc terra absque via, perquam nemo vnquam ingressus est, ex qua hæc diuina radix exiuit, nisi virgo ista gloriosa Dei genitrix, ex qua natus est diuinus noster Emanuel? De hac terra intelligitur id quod in capit. 4. dixerat idem Esaias. In die illa erit germen domini in magnificentia & gloria & fructus terræ sublimis. Et cap. 45. Rorate cœli desuper & nubes pluant iustum aperiatur terra & germinet saluatorem. Dixerat sublimem fructum terræ futurum esse, & volens modo eum fructū explicare ait, eum esse saluatorem. Vide qualem fructum hæc inuia & gloriosa terra produxit, mundi saluatorem. Quod in hoc loco apertè indicauit dicens. Ecce virgo concipiet & pariet &c.

Esai. 53. Virginitas Mariæ insinuat. Pagninus Aquila.

Esai. 4. A Esa. 45. b

¶ *Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum.* Similis loquendi modus. 2. Reg. 6. est. Michol filiæ Saul, non est natus filius vsq; in diem mortis suæ. Dictio ergo illa (donec) & illa (vsq;) auferit dubitationem pro eo tempore quo poterat haberi. Suspicari poterat Christū esse filium Ioseph: quare vt hæc suspicio tolleretur, ait Euangelista quod Ioseph non cognouit Mariā donec peperit filium suum: ex quo fit, non esse filium Ioseph. Dubitari etiā poterat an Michol habuisset aliquando filios: & vt scriptura tolleret hoc dubium ait: quod non est natus ei filius vsquēin diem mortis suæ.

Vide hīc d virginæ prophetiā explicarī in principio in secunda notaveriMe siæ.

Donec, quid indicet in scriptura

Admores.

Liber generationis Iesu Christi. Hic est liber ille (inquit Hieronymus) Intus & foris scriptus hic secretus & publicus. Hic apertus & opertus hic paginis superioribus videndus interioribus non videndus, quia incomprehēsibilis. Intus siquidem scriptus est cum propheta dicat generationem eius quis enarrabit? Foris scriptus est cum Euangelista ait: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Intus scribitur cum Deus dicit: eructauit cor meū verbū bonū. Foris scribitur cum Esaias vaticinatur. Ecce virgo cōcipiet & pariet filiū, & vocabitur nomē eius Emanuel: Intus scribitur cū per Ioannē dicitur: in principio erat verbū, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Foris scribitur per Mathæum. Christi autē generatio sic erat: Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph. Intus scribitur: inuenta est in vtero habēs de spiritu sancto. Quid vtiq; habens? verbum Domini, ver-

D. Hiero. 4.to de vera circuncisione.

Christus liber scriptus intus & foris.

Esai. 53.c

Psal. 44 a

Esai. 7 a

Ioan. 1 a.

Mat. 1.c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bum carnem factum sub lege. Foris scribitur cum Apostoli interrogati quis esse dominus diceretur: alij dicerent Heliam, alij Hieremiam, alij aut vnũ ex prophetis responderent. Intus scribitur cũ Petrus exclamat. Tu es Christus filius Dei viui. Vnde & ipse Dominus non reuelauit tibi Petre (inquit) istud caro & sanguis sed pater meus qui in cœlis est. Foris scriptus est liber iste cum Dñs ait esurij. Intus scribitur cũ quinq; panibus multa millia hominum saturauit. Foris scribitur cum amici mortẽ lachrymatur. Intus scribitur cũ ipsum quem flebat, exuscitat. Foris scribitur cum affigitur cruci: Intus scribitur cum paradysum latroni promittit in cruce. Foris scribitur cum in cruce spiritum moriens secundum rationem humanæ carnis emittit. Intus scribitur, cũ in passione sol fugit, dies abscõditur, terra concutitur. Foris scribitur, cũ sepelitur. Intus scribitur cũ tertia die sepulchri liminibus remotis erũpit in lucem: foris scribitur cum Apostolis clauorũ & lanceæ vulneribus ostẽsis escam etiam postulat. Intus scribitur cum inter eosdem Apostolos clausis ostijs qui intrare visus non est, aparet. Hactenus Hierony. ¶ Scribamus igitur nos librum istũ, in nobis ipsis intus & foris: intus credendo, & foris confitendo. Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Foris per sanctam conuersationẽ, intus per internã erga Christum dilectionem. Foris glorificando & portãdo Deum in corpore nostro, intus toto corde illum anhelando. Foris stigmata Dñi nostri Iesu Christi portando, intus cupiendo dissolui & esse cũ illo. Sic enim erit vnusquisquè noſtrum liber scriptus intus & foris. Deu. 31. præcepit Dominus vt in latere arcæ fœderis liber legis recõderetur. Iustus & pius liber est legis; in cor enim & in ore eius lex & naturalis & diuina scripta est: Arca verò fœderis caro Christi est, cuius morte reconciliati sumus Deo: per latus verò arcæ, plaga lateris Christi significatur: librũ ergo istũ in hac cœlesti atq; admirabili arca recõdamus, hoc est, nos ipsos totos in latere Christi reponamus. Ponite corda vestra (inquit Regius vates) in virtute eius. Imo nõ solũ corda sed & os, & manus, omniaq; nostra, in arca ista fœderis custodiamus, si perpetuò seruari cupimus.

¶ *Liber generationis &c. Abraham genuit Isaac &c.* Gene. 28. Legitur scalam vidisse Iacob cuius cacumen cœlum tãgebat &c. Scala hæc figurabat posteritatẽ ipsius Iacob, quæ ne dũ in longũ protrahenda erat, sed etiam in altum eleuãda, vt nulla talis esset natio super terrã: imò in tantũ eleuãda erat: vt ex ipsa prodiret qui cœlũ suis aperiret. Gradus huius scalæ sunt generationes illæ, quas in hoc loco Mathæus enumerat. Isaac, inquiens, genuit Iacob &c. Supremus huius scalæ gradus cui & dñs innixus fuit, est Ioseph vir Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Huic, inquã, innixus est dñs, quũ eius ope & pia vectatione indigẽs vteretur Deus incarnatus de loco ad locũ fugiẽs Herode persequẽte. Latera duo huius scalæ sunt Abrahã & Dauid, Quib⁹ peculiariter, hoc est, interposito iuramento promissus est Christ⁹. Per memetipsũ iurauj (inquit Dominus Abrahæ) quia non pepercisti filio tuo propter me, in semine tuo benedicentur omnes tribus terræ. Rursum iurauit Dominus Dauid veritatem &c. Scala hæc vsquè ad cœlum pertingit: quia vsquè ad incarnationem filij Dei generatio hæc perue-

Deut. 31. Figura.

Psal. 47. c. D. Bo. de doct. corpdis. c. 76.

Gene. 28 c. Figura.

Gen. 22. c.

Psal. 131 b.

Mar. 16. b.
Mat. 4. a. Ioan. 6. a.
Ioan. 11. c.
Ioan. 19. d.
Luc. 23. f
Mat. 27. f Ibidem.
Ibidem. g
Mat. 28. a. Luc. 24.
Ioa. 20. f.
Ro. 10. c.
2. Co. 6. d
Gala. 6. d. Phil. 1. c. Iustus liber est scriptus intus & foris.

peruenit. Deus innixus fuit scalæ: quia semini Abrahæ diuinitas se cõiunxit in vnitatem personæ, angeli descendentes significabant hoc mysterium incarnationis patribus manifestandum: ascendentes Angeli præfigurabãt patres fide deuotione & gratiarum actione ascensuros in Deum. Ascendamus igitur & nos cum Angelis, & patribus antiquis, tanti beneficij cõsideratione: ascẽdamus in Deũ vsq;, agẽtes illi maximas gras pro tãto munere nobis collato: ascẽdamus per virtutum gradus donec videam⁹ Dominum Deum nostrum in Sion.

¶ *Liber generationis Iesu Christi.* Hæc generatio Christi est quarta inter homines, & admirabilis generatio. De qua Dominus ait Gene. 15. generatione autem quarta reuertentur huc. Quæ dicta fuerunt à Deo (inquit Galatinus) cum Abrahæ Aegyptiacam captiuitatem nuntiaret, quæ animarum captiuitatem in inferno præfigurauit. Verum enimuero nonnulli iuniorum iudæorũ exponunt has quatuor generationes, annos fuisse quadringentos; afferentes vnamquamq; earum, annorum fuisse cẽtum. Quorum quidem expositio nulla est. Quoniam vel computant hos annos à tẽpore prolationis prophetiæ, vel ex quo cæpit ipsa captiuitas Aegyptiaca: quod vtrumq; falsum est. Nam si ab eo tempore computent, quo prophetia prolata fuit, multum tempus supra quadringẽtos annos decurrisse inuenient. Si vero à principio ipsius captiuitatis, non complebitur prædictus annorum numerus. Cum captiuitas ipsa pluribus quam decem & ducentis nõ durauerit annis. Quidam verò alij volunt & præsertim R. Selomo ipsas quatuor generationes fuisse patrem, filium, Nepotem & ab Nepotem. Quorum quoquè expositio fallior est prima. Quia quatuor hæ generationes aut à tempore prophetiæ numerandæ sunt aut à captiuitatis ipsius exordio. Quod si eas à tẽpore prophetiæ numerauerimus, septem & non quatuor inueniemus generationes. Quæ sunt, Abraham, Isaac, Iacob, Iudas, Pares, & Soron, & Caleb. Si autem eas ab initio eiusdem captiuitatis computauerimus vt R. Selomo facit, qui computat Iudam, Pares, & Soron, & Caleb, pauciores quã quatuor erunt. Nam Iudas & Phares filius eius antequam Aegyptum ingrederentur nati erant. Vt patet Gene. 45. c. Quare subtiliore indagatione à nobis vidẽdum est, quid quatuor generationes istæ significent. Itaquè notandum est quatuor inueniri hominum generationes. Prima fuit Adæ, qui sine viro & muliere procreatus est. Secunda verò Euæ, quæ ex viro absquè muliere producta est. Cum ergo iuxta Aristotelis doctrinam eadem sit contrariorũ disciplina: Et posita vna contrarietatis differentia, opus est poni & alterã: Nam si nigrum inuenitur & album inueniri necesse est: si dulce reperitur & amarum quoq; reperiri concedere oportet. Idcirco necessarium est duabus generationib⁹ prẽmissis oppositas duas assignari. Oppositа igitur generationi Adæ quia absq; viro & fœmina productus est, tertia generatio est: quia omnes cõmuniter ex viro & muliere generantur. Contraria verò generationi Euæ quæ de viro absq; fœmina formata fuit: Quarta datur generatio: qua Messias absquè viro de muliere nasciturus erat. Quapropter sic exponenda sunt verba antedicta. Generatione quarta reuertetur huc id est aduenìẽte Messiæ ge-

Vide etiã hanc figuram infra explicatã à Ruper.

Psal. 83. d

Generatio Christi est. 4. inter omnes.

Gene. 15. d.

Galati.

R. Selo.

Gene. 45

Universidad de Deusto
Biblioteca

neratione ex captiuitate inferni liberabuntur & ad patriam cœlestẽ à qua propter Adæ peccatum expulsi fuerant ipso Messia duce reuertentur.

Nõparum ad virtutẽ conducit ex bonis ac nobilibus parẽtibus gigni Prou. 17. 2.

¶ *Liber generationis Iesu Christi filij Dauid filij Abraham.* Ex ijs parentibus iustis & nobilibus ortus est Dominus, vt discamus non parum ad virtutem cõducere ex bonis ac nobilibus parentibus gigni. Gloria filiorũ (inquit Salomon) patres eorum. Nam qui à bonis parentibus genitus est, naturalem quandam inclinationem ad bonum, vt in plurimũ, ab ipsis parẽtibus suscipit: quoniam ab illis corporis complexionẽ deducit: quæ si bona est, nõ paruum est ad virtutem adiutoriũ, & incitamentum, vt Aristoteles libr. 1. Politicorũ. c. 4. ait. Vt ex hominibus hominem, ex bestijs bestiã, sic ex bonis bonũ videmus generari. Sed natura quidem hoc vult: attamen plerumquè non potest. Hæc Arist. ¶ Præterillam inclinationem quam à parentibus suscipiunt filij, inest etiam filijs naturalis quędam parentum suorum imitatio, quæ multis magnũ est, semperquè fuit virtutis adiumentũ. Nã iuuenes qui aliquid indolis habẽt, ne degenerare videantur: solent maiorũ suorum dignitatem & virtutẽ æmulari, & ad paternarum laudum aspirare felicitatẽ. Sic Philippi nomen Alexandrum, sic maioris Africani gloria minorem Scipionẽ, sic Iulij Cæsaris fama Octauium excitauit. Hæc est illa filiorum gloria, quæ ex parentum nobilitate & virtute oritur: vt bonus & studiosus ille credatur, quia bonorum est filius. Pro hac sententia est quod Aristoteles loco præfato ait. Elenam apud Theodorum, in sui laudẽ dixisse, ex dijs (inquit illa) ab vtraquè stirpe prognatam, quisquam appellabit seruam? Et D. Pau. in ea quæ

Aristo.

Aristote.

Rom. 11

est ad Roma. Epistola ait. Si radix sancta & rami. Sic ex Abraham ortus est Isaac, & ab hoc genitus est Iacob, & tãdem ex ijs, nata est Maria, & ex Maria Iesus, qui vocatur Christus.

¶ Ad eundem modum de malis sentiendum est. Quoniam ex prauis parentibus procedũt fermè filij peruersi, paterntq; iniquitatis imitatores, quõ admodum ex cicuta oritur fructus virulẽtus, aut ex sentina aliqua defluit aqua putrida & sordida. Et hoc ipsũ Salomonis testimonio comprobatur qui in lib. sapientiæ ait. Ex iniquis enim omnes filij qui nascũtur, testes sunt nequitiæ aduersus parẽtes in interrogatione sua. Tãvera semper hęc sentẽtia reputata est, vt veteri adagio celebretur quod ait: Mali corui malũ ouum.

Ex prauis parẽtibus fermẽsem per prodeunt prauifilij.

Sapien. 4.

¶ Non sunt autem hæc omnia tam inuariata lege firmata vt contrarium euenire non possit. Nam aliquando accidit vt ex bonis parentibus mali procedant filij: tanquam pestilens fructus ex arbore bona, aut aqua amarulenta de dulci fonte profluens. Sic ex Isaac natus est Esau, ex Dauide Absalon, alijquè Reges idolatræ. Et vt ad prophanas deueniamus historias: Scipionis Africani filius (vt de illo refert Valerius Maximus) vecors & ignauus fuit. Quinti Fabij Maximi Imperatoris clarissimi filius tam perditã luxuria vitam egit (eodem Valerio referẽte) vt bonis omnibus paternis sit illi ab Vrbano prætore interdictũ. E contrario verò ex malis parentibus etiam aliquando oriuntur boni & virtutis studiosi filij, quemadmodum rosæ despinis. Nam ex Achaz pessimo Rege & idolatra, natus est filius fidelis ac sanctus scilicet Ezechias. Et Iosias ille Rex sanctus qui tulit abominationem impietatis cuius memoria

Aliquãdo tñ ex bonis parentibus malis prodeũt filij & ecõtra.

Valerius Maxim.

4 reg. 16

(vt

Eccle. 49. a.

(vt inquit ecclesiasticus) quasi mel in dulcabitur, filius fuit impij Amon. Christus etiam ex ignobilibus & aliquibus iniquis parentibus qui in hac genealogia texuntur natei voluit: vt ex iniquis & ignobilibus progeniti, parentum mores non imitentur.

Mantua.

¶ Sed hæc rara sunt exempla, quod verò frequenter euenit, est: malos ex malis parentibus generari: & bonos ex bonis: nam vt Mantuanus ait: qui viret in fõlijs, venit à radicibꝰ humor: & patrum in natos abeunt cum semine mores.

Gene. 5. a

¶ *Liber generationis.* Gen. 5. dicitur: hic est liber generationis Adæ. Expende quanti faciat Deus hominis generationes, vt scilicet velit earum librum scribi, ideo voluit quatuor chronographos summa cum diligentia generationem humanã ipsius enarrare: innumeraverò & præclara gesta sua quę in deitate operatus est, voluit perpetuæ obliuioni tradi. Vbi enim liber bellorũ dñi, & alij, quibus, gesta quæ fecit ad rubrũ mare & ad torrẽtes Arnõ enarrẽtur? omnia perire voluit: humanæ verò generationis librũ seruari. Gene. 10. iterum ait scriptura: hæ sunt generationes filiorum Noe, vt expendas quanti facit Deus iustos, & horum progeniem, quòd scilicet tanquam peculiũ eos numerare voluit: & propter iustorũ progeniem enumerare voluit semen reproborum, neq; mirum si filios enumerat: qui capillorum numerum optimè nouit: nec vnum ex eis perire finit.

Magni fa cit Deus hominis generationes.

Gen. 10. a

Luc. 12. a

¶ Docet nos & hic curare progenies nostras: & scire vnde orti simus: vt ex parentum imitatione, si boni sint, ad bonum prouocemur: si verò mali, ab eorum moribus deflectamus. Esaias cap. 51. attendite ad Abraham patrẽ vestrum & ad Sarã quæ peperit vos,

Esai. 51.

sed de hoc satis superius.

¶ *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.* Hanc Christi genealogiã adumbrat scala Iacob de qua Gene. c. 28. vt superius dicere incipiebamus. Quid nã est scala illa tãtæ altitudinis, nisi hæc seminis series quam in hoc capite, Euangelista narrat? Eius namq; gradus scalæ supremus est, cui & Dominus fuit innixus, non alius quam Ioseph, in hac generatione nouissimus, vir Mariæ, de qua natus est Iesus qui vocatur Christus. Nõne scalæ innixus fuit Dñs, cum huius paterna ope, & pia vectatione indigens, vteretur Deus homo factus, de loco ad locum fugiens, Herode persequente, pupillus in hoc mundo, ideſt, absq; carnali patre genitus? Vidit igitur scalam summis suis innixũ habentem Dominum, tangentem cœlos, aperiẽtemq; cœli portã, & tali figurã prævidit Iacob sibi innixum Dominum generationem suam, ideſe incarnatum habituram per quam cœlos attingeret: & portam cœli hactenus clausam hominib⁹, introiret. Et hoc somniũ, rei congruit, ac tempori, secundũ personam vel negotium eius qui vidit. Tũc enim ibat cum benedictione Dei, & præcepto patris sui, vt vxorem acciperet de filiabus Laban auunculi sui: cum fide & spe eius, quæ ad auum ipsius facta est repromissionis. Vidit & angelos ascendentes & descendentes per eam: Angeli Dei, ideſt, nuntij, sancti prædicatores sunt, veritatis nuntij, vel testes vtriusq; diuinę pariter & humanæ generationis Christi. Hi nunquam sursum & deorsum fixi cõsistunt: nunquam enim purum Deũ, aut purum hominem, prædicant esse semen Abrahæ Iesum Christum, sed sursum ac deorsum inoffenso pede

Gene. 28. Figura.

curren

Universidad de Deusto
Biblioteca

currentes, dicunt ascendẽtes, quia in principio erat verbum: dicunt descẽdentes, quia verbum caro factum est: descendendo Deum hominem factũ, ascendendo fatentur Deo hominem vnitum, ideireo rectè duo generationis huius prædicatores, Mathæus & Lucas, ascensũ hũc & descensum sibi diuiserũt: vt ille ab Abrahã descẽderet vsq; ad virginis vterum: hic ab ipso qui putatur filius Ioseph ascenderet vsquèad Deũ. Hæc Ruper. in Ge.

Ruper. in Ge. li. 7. c. 22.

¶ *Ex qua natus est Iesus.* Ecce iam manifestam victoriam verbi Dei adeptam ex Sathana: ab exordio enim mundi, pro sua virili conatus est dæmon, cõfilium Dei erga homines saluandos frustrare, non tamen potuit. Hic erat draco ille qui capita septẽ, & cornua decem habebat: & qui à mundi constitutione & principio persecutus est mulierem illam prægnantem, ideſt, ecclesiam catholicam cuius filiũ vincere & occidere voluit: minime tamẽ potuit: sed potius vicit Dei verbum: confringendo primùm, septem capita eius, hoc est septem mũdi regna illi obtemperantia, & lineam de qua nata est virga Iesse illesam cõseruando. Ecce iam ex virgine Maria natus est Iesus, qui vocatur Christus. Hic est Leo ille de tribu Iuda, qui nõ solũ nascendo, sed resurgendo, vicit draconẽ antiquum. Existimabat namque serpens iste, adhuc consilium Dei impedire posse: si Christum interficeret. Deceptus tamen fuit. Nam Christi mors fuit velut seruitus & captiuitas Ioseph, qua mediante in magnam postea gloriam euectus est. & veluti per secutio Dauid à Saule, & populi Israel à Pharaone, qui quanto opprimebatur, tãto magis crescebat, & multiplicabatur. Nisi granũ frumenti. &c. Cognemur igitur & nos, de dracone isto reportare victoriam: cõteramus omnes vires eius, confringamus septem capita eius, hoc est, septem vitiorum genera, neq; amplius post hac regnet in animis nostris peccatum, cum iam non ex sanguinibus nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo nati simus. Ioan. 1.

Victoria verbi Dei ex draconẽ adepta

Apo. 13. a.

De hac victoria verbi Dei vide Rup. Ioan. 12. c

¶ *Cum esset desponsata.* E parentum arbitrio, sed horum animos moderante numine, sanctissima virgũcula, huic tanto mysterio ab æterno destinata, futura mater Iesu, desponsata fuit suę tribus probato viro nomine Ioseph. Cur autem desponsata fuerit antequã vi Spiritus sancti Dei filium conciperet: docet inter alios D. Hieronymus his verbis: ficui scrupulus commouetur, quare desponsata, & non potius sine sponso virgo cõceperit: sciat triplicem esse rationem. Primo vt per genealogiam Ioseph, cui Maria cognata erat, origo quoq; Mariæ mõstraretur. Secundo ne iuxta legem Moysi vt adultera lapidaretur àpopulo. Tertio vt ad Aegyptum fugiens haberet solatium, custodis potiusquàm mariti. Quis enim in tempore illo credidisset virgini de sancto eã Spiritu cõcepisse, venisse ad eam angelum Gabrielem, Dei detulisse mandatum, ac non magis quasi adulteram iuxta exẽplum Susannæ sententiæ omniũ condemnassent: cum hodie toto iam orbẽte mũdo argumẽtẽtur iudæi, Esaia docente de Maria & virginitate eius: Ecce virgo in vtero cõcipiet & pariet filium, in Hebræo iuuenculã scriptũ esse non virginem, ideſt, alma, non bethula: aduersus quos in alio loco cõpetentius disseruimus. Deniq; excepto Ioseph & Elisabeth & ipsa Maria paucisquè admodum, si quos ab his audisse possumus existimare, omnes Iesum filium existimabant Ioseph: in tantũ vt etiã Euangelistæ opinionẽ vulgi exprimẽtes, quæ vera historiæ lex est, patrẽ eũ dixerint saluatoris: vt ibi. Et cũ inducerẽt puerũ Iesum parẽtes eius, vt facerẽt de illo secũdũ cõsuetudinẽ legis. Et rursum: & ibãt parẽtes eius, per annũ in Hierusalẽ in solẽni die Paschæ. Ac deinde: & cõpletis diebus, cũ reuerterẽtur remãsit puer Iesus in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius. Ipsa quoq; Maria quæ ad Gabrielem responderat dicẽs: quomodo fiet hoc, quia virum nõ cognoui? quid de Ioseph loquitur, auscultat: fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego, dolentes quærebamus te. Non enim hæc iudeorum, vt pleriquè argumentantur, non illudẽtium vox est. Euangelistæ patrem Ioseph dicunt: patrem Maria cõfitetur. Non quod (vt superius indicaui) vere pater Ioseph fuerit saluatoris, sed quod ad famam Mariæ conseruandã, pater sit ab omnibus existimatus, qui antequam moneretur ab Angelo, Ioseph fili Dauid, ne timueris accipere Mariam coniugem tuam, quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est: cogitabat occulte dimittere eã. In tãtum suum non esse qui cõceptus fuerat, confidebat. Hæc Hieronymus.

D. Hiero. aduersus Heluidiũ tom. 2. Quare desponsata & nõ potius sine sponso virgo concepit: 1. rãtio. 2. ratio. 3. ratio.

Esai. 7. a

¶ Adde his: maximum fuisse Spiritus sancti consilium vt antequam virgo ista sanctissima conciperet Dei filiũ desponsaretur. Tãtam enim pulchritudinem (ait Rupertus) tantæ claritatis margaritã, iam tunc oculis inuidis, propalari nõ expediebat. ibi enim erat, qui dicturus erat: nolite mittere margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas, & conuersi elidãt vos. Etenim vt de cæteris interim taceam, qualis tunc erat porcus Herodes? Quales erant porci omnes eius funesti satellites? Nonne ergo fuisset hoc margaritam valde splẽdidam ante porcos mittere, virginem prægnãtem sine parientem de semetipsa prædicare vnde haberet in vtero. i. De spiritu sancto? Fieret enim inquisitio vnde concepisset, vel à quo imprægnata esset, si virum non habens peperisset. Igitur laudi deputandũ est eius, de quo in vtero habebat. i. Spiritus sancti, spiritus consilij, quod mater eius desponsata erat, quia verè secundum hoc ipsum nomen. i. præconiũ quod dicitur & est spiritus consilij, dignum se fecit, dignè prouidit, vt illa desponsaretur, & per hanc occasionem ab omni quæstione liberaretur. Sponsus. i. nomen sponsi cœlestibus nuptijs secretum fecit: ianuas cubiculi clausas custodiuit: ita vt non foris omnino pateret trãseuntibus lux claritatis, quæ intus erat, nisi quantum per subtiles radios ex rimis siue fenestris obliquis significari ratio postulabat. Idcirco erat desponsata, idcirco illam sponsum habere Spiritui sancto cõplacuerat, vt quo modo falsus fuit Saul, cum vngeretur Rex Dauid, ita falleretur Herodes, siue habitans in Herode diabolus, in hoc Sacramẽto Regis & domini, filij Dei, filij Dauid incarnati siue nascentis ex vtero virginis. Qualiter falsus fuit Saul, cũ vngeretur Rex Dauid? cum diceret Samuel quo modo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Vitulum (ait dominus) de armẽto tolles in manu tua, & dices: ad immolãdum domino veni. Nimirum iuxta hãc similitudinem spiritus domini, spiritus consilij, ita ordinauerit, ac si diceret in secretis suis. Virum vnũ de populo accipiat virgo hæc & sit ei desponsata vt dũ cõceperit, & pepererit, dicat, quia virum duxi, quia nuptias celebraui, atq; ita sicut Samuel tũc liberauit immola

Ruper. in Mat. 1.

Math 7.

1 Re. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

molatio vituli, quasi ob causam nullã aliam venisset in Bethleem, ita virginem hanc ab omni quæstione liberet æstimatio carnalis commercij, quasi nil aliud in ea natum sit, quàm quod solet in coniugio, vel de coniugio nasci. Hæc Rupertus.

Cur Christus carnẽ non ex limo terræ aut ex nihilo sed ex Maria sumpserit D. Aug. 26. cõtra Faustũ. c. 7.

¶ *Mater Iesu.* Quæres fortasis cur Dominus Iesus nõ ex limo terræ aut ex nihilo, sed ex Maria carnem sumere voluerit? respondebit tibi Augustinus lib. 26. contra Faustum capi. 7. si voluisset (inquit) filius Dei inde sibi humanam carnem veramq; formare, vnde formauit & illi primo homini, quoniam omnia per ipsum facta sũt quis eum nõ potuisse audeat affirmare? Si denique de cœlesti vel aërea vel humida creatura corpus assumptum vellet cõmutare in humanæ carnis verissimã qualitatẽ, in qua & viuere mortalis homo posset & mori, hoc eũ potuisse facere quis omnipotentem omnipotentis filium negare auderet? Postremo si voluisset de nullis elemẽtis corporeis, quæ per eum creata sũt corpus assumere, sed protius ex nihilo sibi creare veram carnem, sicut per eum creata sunt cuncta quæ nõ erãt, quis nostrum fieri non potuisse contendet? Nõ ergo ideò credimus natũ ex virgine Maria, quod aliter in vera carne existere, atq; hominibus apparere nõ posset. Ex fœmina ergo nasci voluit: quod vtrumq; sexum quẽ creauerat, etiam hoc modo commendandum honorandumq; iudicauit. Assumendo formam viri, & nascendo de fœmina, hæc ex Augustino. ¶ Præterea de eadem re differens idem Augustinus de agone Christiano ca. 22. sic ait. Quare Christus de fœmina natus est? Illa causa est, quia venerat ad homines liberandos, in quibus & mares & fœminæ pertinent ad salutem: nec mares fastidiuit quia marẽ fuscepit: nec fœminas quia de fœmina natus est &c. Huc accedit magnũ Sacramẽtũ vt quoniam per fœminam nobis mors acciderat, vita nobis per fœminã nasceretur: vt de vtraq; natura, ideſt, fœminea & masculina victus diabolus cruciaretur, quoniam de amborum subuersione lætabatur: cui paratum fuerat ad pœnam, si ambæ naturæ in nobis liberarentur: nisi etiã per ambas liberaremur. Hæc ille. ¶ Et in lib. 13. de trinitate cap. 18. potuit, inquit, Deus hominem aliũde suscipere, in quo esset mediator Dei & hominum, non degenere illius Adam, qui peccato suo obligauit genẽ humanũ: sicut ipsum quem primo creauit, nõ degenere alicuius creauit. Sed melius iudicauit, & de ipso quod victum fuerat genere assumere hominẽ, per quẽ hominis vinceret inimicum.

1. ratio.

Mag. 3. sen. d. 12.

De reg. iur. 15.

¶ Præterea iuris regula & canon est, vtres omnis per quascũq; causas nascitur: per easdem dissoluatur. Per fœminam ergo & virum dissolui peccatum oportebat: quando per primam fœminam, primumq; virum peccatũ in mundo natum est.

¶ *Mater Iesu Maria.* Hinc colliges quãta fuerit huius sanctissimæ Virginis dignitas, quanta gratia, quantaquè excellentia, quando tanto honore digna fuerit vt mater esset Iesu, mater vnigeniti qui est in sinu patris ab æterno sine matre. Matereius, qui est splẽdor gloriæ, & figura substãtiæ patris, & imago bonitatis illius. Mater inquam eius, qui portat omnia verbo virtutis suæ, qui cœlum terramq; regit, moderatur & gubernat. ¶ Prima fœmina mater fuit homicidæ Cain, secunda hæc fœmina mater seruatoris Iesu. Prima mortem attulit, secunda vitam. Illa omne malum in mũdũ induxit: hæc omne bonum. Illa visitata à demone qui illam decipiendo interemit: hæc salutata ab Angelo qui ei vitam nũtiauit. Illa, omni fuit gratia priuata, cum de fructu accepit: hæc, omni gratia plena, cum fructum cœlestem in vtero concepit. Fructus à prima esus, multorũ interitus causa fuit: fructus ventris Mariæ multorum vitæ. Per illam omnes maledicti: per hanc bẽs benedicti. Paradisi ostiũ per matrẽ Cain cunctis clausum, per matrem verò Iesu cunctis apertũ. De plenitudine deniq; Euæ omnes, mortem, peccatum, ægritudines, præsuras, aliaq; innumera mala accepimus: de plenitudine verò matris Iesu, ait Bernardus: omnes recipiunt: æger curationem: tristis consolationem: peccator veniam: iustus gratiam. Adde his: quod Eua obanimi elationem & superbiam de paradiso fuit eiecta: Maria verò ob insignem deiectionem mater paradisi facta. ¶ Quid verò dicã de animi eius gratia & pulchritudine? quid de eius venustate. Erat enim mater Iesu. Pulcherrima ergo atque omni gratia repleta erat. Ecce tu pulcher es dilecte mi ait illa filio suo. Quam pulchra tu es amica mea: (respondet dilectus) quam pulchra es: oculi tui columbarum. Capilli tui sicut greges caprarum quæ ascendunt de mõte Galaad. Dentes tui, sicut greges tonsarum quæ ascendunt de lauacro. Sicut vita coccinea labia tua eloquium tuũ dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ. Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, & omnis armatura fortium. Duo vbera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, quæ pascuntur in lilijs. O pulchritudo admirabilis (ait Rupertus) quam sic admiratur & collaudat pulcherrimus autor ipse pulchritudinis septem præconijs. Cõsiderauit oculos, capillos, dentes, labia, genas, collum & vbera, & pro singulis dilectus singula decantauit dignæ collaudationis capitula. Quid autem septem istis modulis decantatur? Quid inte ô dilectissima dilectarum, virgo virginũ laudatur à dilecto laudabili, quem laudat omnis chorus angelorum? Laudatur simplicitas, munditia, innocentia, doctrina, verecundia, humilitas, mentis & carnis integritas, siue in corrupta virginitas. In oculis simplicitas, in capillis cogitationum tuarum munditia, in dentibus innocentia, in labijs doctrina, in genis verecundia, in collo humilitas, in vberibus tuis admiranda & spectabilis est cum fœcunditate virginitas. Simplicitas tua prudentia tua est: mũditia tua, supernorum desideriorum est: innocentia tua religiositas est: humilitas tua vera cõtra diabolum fortitudo est: virginitas tua matrũ siue matronarum Decus est. ¶ Oculi tui (inquit) columbarum. Colũba, primum sine felle est, deinde nihil viuum comedit, pullos alienos nutrit, grana semper candidiora colligit, in Petris nidificat, gemitum pro cantu habet, libenter iuxta fluẽta residet, vt veniẽtem accipit rẽ ex vmbra præcognitũ effugiat perniciter. Tu maximè ô mi sericordiæ mater, sine felle es: nihil. n. vnquam habuisti inuidiæ, nihil odij. Nihil viuum columba comedit, & tu longè ab illis es, de quibus scriptum est, qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Pullos alienos colũba nutrit. Et nos qui eramus alieni ecce viuimus tuis meritis. Grana candidiora columba colligit, & tu conferens in corde tuo testimonia de scripturis, creditum tibi conseruabas secre-

D. Aug. de agone christiano cap. 22.

2. ratio.

Ioan. 1. b.

Hebr. 1. a

Ibidem.

Spõsalis pulchritudo Mariæ commendatur.

Can. 4.

Rupert. in canti.

D. Bern.

Dignitas Mariæ cõmẽdatur.

Explicatur locus

7. proprietates colũbarum.

Quo modo Maria sicut colũba.

Psa. 13. b 51. a.

Luc. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secretum Dei. columba in Petris nidificat, & tu in solitudine fidei permanens, euasisti serpentis antiqui venena. Columba gemitum pro cantu habet, & tibi gemere dulce fuit, eò quòd præcunctis mortalibus mente vulnerata esses. Columba iuxta fluenta residet, tibi autem omne fluentum scripturarum, quam contiguum est. Nunquam aduentus spiritualis accipitris tibi esse improuisus, aut te consequi, imo ne tibi appropinquare potuit.

Capilli tui sicut grex caprarum quæ ascenderũt de monte Galaad. 1. capillus te ornat vt grex caprarum adornat montem Galaad: à quo si descederint viderur mõs ac si esset decaluatus. Cogitatus tui ô virgo sanctissima (quos capillos voco) animum tuum maxime adornant: maxime cor tuum decorant cogitationes illæ tuæ subtilissimæ de cœlestibus mysterijs. Dentes tui sicut greges tonsarum quæ ascenderũt de lauacro: o ês gemellis fœtibus & sterilis non est in eis. Innocẽcia tua ô virgo parens maxima est, quæ nunquam abortit, sed bona semper facit opera. Cum enim posuero lauacrum regenerationis ô sponsa mea, tunc lauabuntur oues & mundabuntur, nec emundatione simplici contentæ, vellera sua deponẽt: vellera rerum, vellera facultatũ suarum, vt nihil habeãt proprium, sed sint illis omnia cõmunia. Huiusmodi tõsæ, omnes sunt gemellis fœtibus, & sterilis non est intereas. Non enim contentæ erunt præcepta seruare, sed & præcepta & consilia. Non enim solum non rapient aliena, sed libenter relinquent etiam sua. Sic sunt ô amica mea dentes tui, ideſt, talium innnocentiam tibi proponis, cum eiusdem innocentiæ magẽa sis, multo excellentior qualibet ouium talium, quarum vtiq; nõ est dentibus malè vti. Scilicet inuicem mordere, vel detrahere, & ab inuicem cõsumi. Et quidem grex ille quicũq; talis est, sibi magistram scit, tu autem cunctis humilior, de omnibus pene altiora sentis, & videris tibi capras, & oues meas imitari, quas longè præcedis.

Capilli sunt cogitatus Mariæ.

Innocentia Mariæ

Exo. 28. & 4.

Omnes gemellis fœtibus.

Dentes Mariæ.

Gal. 5. e.

¶ Sicut vitta coccinea labia tua & eloquium tuum dulce. In quo sunt vitta coccinea labia tua? Nimirum in eo, quod sermo tuus à veritate nõ discordat. In labijs tuis confessio & pulchritudo est: in labijs tuis sanctitas & magnificencia est. Ecce raab meritrix dulcis eloquij tui vittam coccineam siue funiculum coccineum, in senestra sua ligauit, signum suæ fidei, quod nuntios Iosue, siue Iesu susceperit atq; tal uauerit: dum ecclesia quondam peccatrix & idolatriæ meretricio sordida, dulce eloquium tuum: quo magnificauit anima tua dominum, pignus suæ salutis iugiter personat, & omnẽ doctrinam euangelicam, in qua ipsos apostolos tua sine dubio labia confirmauerunt, integra semper side prædicat. ¶ Et de omni quidem anima, quæcunq; diuersa sentientes ad vnitatem sua prædicatione constringit, vt idipsum dicant omnes, & hoc agit in charitate & fide non ficta: verum est dicere quia labia eius sicut vitta coccinea: sed in ista gracia cæteris omnibus es incomparabilis post me dilectum cui specialiter spiritus in psalmo dicit diffusa est gratia in labijs tuis. Labia ergo tua rubra, ideſt, eloquiũ tuũ plenum est charitate. ¶ Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absq; eo quod intrinsecus latet. Fragmẽ mali punici siue mali granati & rubet, & amplius quam integrum malũ redolet. Sic & tu singulariter verecunda es, & multis per bonam opinionẽ in bono exemplo proficies. Quid est dicere

Labia Mariæ.

Psal. 95. Iosue. 2.

Figura.

Luc. 1.

1. cor. 13.

1. Thi. 1.

Psal. 44.

Verecũdia Mariæ duplex.

dicere absq; eo quod intrinsecus latet, nisi ac si diceret, & illud quod intus in cõscia latet, amplius laudabile est? O verè laudabilis verecundia, vbi & intus cõscia munda, & foris facies verecũda est. Nã vbi est aliquid, quo mẽs erubescat non adeò laudabile est, si cõspectam faciẽ rubor perfundat. Igitur tua verecundia quid est, nisi religiositas summa? Et hæc virtus sine dubio malo punico debuit assimilari, quia gratiosa est intuentium oculis, & interdum suo silentio non minus ædificat, quam sermo prædicationis. Vnde in tunica Põtificis deorsũ ad pedes eiusdem tunicæ: Facies (inquit dñs ad Moysen) per circuitũ quasi mala punica ex hyacintho, purpura & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinabulis: malũ. n. punicũ in medio tintinabulorũ religiosum atq; operosum est silẽtium, maximè sexus fœminei, in societate doctrinæ prædicatorũ: qualis tu præcipue fuisti virgo virginũ in regimine prædicantium apostolorũ: cuius etsi verba non leguntur, vel audiũtur, vbi prædicauerunt: opera tamen vel merita, non ignorantur, nõ minora, imo maiora tinnitu prædicantium. ¶ Illud quoq; factitium malum punicum rubicundum erat, vt pote non ex solo Hyacintho, qui color aërius vitã significat cœlestem, verum etiam & ex purpura & cocco bis tincto factũ. Et ita genæ tuæ ô dilecta verecunda, & magistra competentis verecundiæ, siue religionis necessariæ: cuius verecundia tanto est laudabilior, quãto conscia glorioſior, tutior, atq; securior. ¶ Sicut turris Dauid collũ tuũ, quæ ædificata est cum propugnaculis. Hæc turris Dauid est humilitas Dauid. Per quã ille corã Deo fortis & contra homines stetit inexpugnabilis. Ipse enim quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui & cum esset Rex vnctus, dixit ad Saul illum persequẽtem: Quem persequeris Rex Israel, quem persequeris? Canem mortuũ & pulicem vnum. Turris ista ædificata est cum propugnaculis, & mille clypei pendent ex ea, & omnis armatura fortium, ideſt, hanc eius tantã humilitatem cæteræ virtutes consecutæ sunt, maximeq; fortitudo & sapientia, sicut scriptum est, Dauid sedens in cathedra sapientissimus ipse est, quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno. Ita collum tuũ, imo & vltra quãm turris illa, collum tuum, ideſt, humilitas tua quæ sedet vel patet in collo tuo nõ extento, ædificata est cũ propugnaculis, & mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium: nihil enim deest illic omniũ quæ cõtinentur in scripturis veritatum, & neq; inuisibilis diabolus neq; visibilis hæreticus, ècõtra potuit vnquam vel poterit. Adde illud, quod maximũ est, quia verbi cuius mysterij cõsecuta est, vt caneret humilitas patris tui Dauid, verbi, inquã, eiusdẽ substãtiã cõcepit, & incarnatã peperit humilitas tua, ô filia Dauid. ¶ Duo vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascũtur in lilijs. O vbera verègratissima atq; pulcherrima, duo vbera manu altissimi formata. Hæc sunt virginitas & fœcũditas. Quatũ pulchritudo, ô in tuis dilecta vberibꝰ castis, vberibus fœmineis quæ me lactauerunt, maximè spectanda est.

Figura.

1. Re. 24.

1. Re. 13. a.

Collũ Mariæ humilitas.

Duo vbera Mariæ virginitas & fœcunditas.

¶ En vides quanta fuerit gratia quanta pulchritudo huius virginis quod mater fuerit Iesu. Hinc contra colliges quales fuerint Euæ oculi, quales capilli, dentes, labia, collum & vbera. Oculi eius non sicut columbarũ, sed sicut

Eua in prædictis longè dissimilis Mariæ.

Oculi eius Gene. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut coruorum rapacium. Vidit (inquit scriptura) mulier lignum, quod pulchrum esset oculis & tulit de fructibus eius & comedit. Habet autem ambitionem huius in comedite & eritis sicut dij. Ergo capilli eius, id est, ambitio eius, sicut illius principis super omnes filios superbiæ, qui dixit in corde suo, ascēdam super altitudinē nubium, & ero similis altissimo. Dentes verò eius quales fuerunt? Nimirū sicut dentes Leonum, qui mordendo vetitum, vēturæ posteritatis suæ animas interfecerūt. Si enim de filijs eius veraciter scriptum est. Deus cōteret dentes eorum in ore ipsorum: molas Leonum confriget Dominus, quanto magis de illa, quæ tali consilio momordit, cuius morsus tam malus proūētus extitit, vt rectè quis dicat, quia dentes eius arma ferrea fuerūt, dentes eius molæ siue molares fuerunt. Genæ eius non verecundiæ; sed inuerecundia fuit. Gollum eius non humilitas sed superbia fuit. A qua didicerunt filiæ eius de quibus Esai. ait. Filiæ Sion, eleuatæ sunt & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebant. Vbera eius non virginitas & maternitas, sed subactio, & dolor in concipiendo & pariendo. Hæc etiam septem & aliarum fœminarum sunt prædicamenta: nempe altitudo oculorum, cōpositio capillorum, vo tacitas dentium, incontinentia labiorum, irreuerentia genarum, colli erectio nimia, subactionis atq; confractionis frequens iniuria: quæ cōtraria sunt septem prædictis prædicamentis pulchritudinis virginis. Hæc septem quasi septem dona Spiritus sancti. Illa verò quasi septem dæmonia. Hæc ex Ruperto.

Capilli Euæ.

Esai. 14. d Dentes Euæ.

Pſal. 47.

Collum Euæ.

Esai. 3. c.

7. Vitia fœminarū.

¶ Hæc est ergo mater Iesu Maria. Mater inquā veri Dauid, cuius typū olim gerebat Sunamitis illa, speciosa, & pulchra nimis, quæ calefaciebat Dauid. De quo scriptura ait: quod cū operiretur vestibus non calebat. Non enim Dauid iste cæremonijs veteris legis (quas vestes significabant) calebat. Sacrificium & oblationem nolebat: holocaustum pro peccato non postulabat: vtero ergo huius sanctissimæ virginis (quæ vt iam diximus tota pulchra erat) calefactus est verus iste Dauid.

3. Re. 1. Figura.

Pſal. 39. b

¶ Hæc est mater Iesu summi sacerdotis Aaron quem tunica carnis suæ induit, vt gratum offerret Deo patri sacrificiū. Cuius imago erat tunica illa Aaron de qua in libro Leuitici dicitur: tunica linea sanctificata induetur. Linum (inquit Origenes) de terra oritur. Tunica ergo sanctificata linea induitur verus Pontifex noster Christus, cum naturā terreni corporis sumit. De corpore enim dicitur, quia terra sit, & in terram ibit. Volēs ergo Dominus & saluator meus hoc quod in terrā erat suscitare, terrenum suscepit corpus, vt eleuatum De terra portaret ad cœlum. Et huius mysterij tenet figurā hoc, quod in lege scribitur, vt linea tunica pontifex induatur. Sed quod addidit sanctificata, nōotiosè audiendum est. Sanctificata namquè fuit tunica carnis Christi: non enim erat ex semine viri concepta, sed ex sancto spiritu generata. Hæc ille.

Leuit. 16 Ho. 9. in Leui.

¶ Hæc deniquè est mater Iesu. Quod si mater Iesu: nihil ergo in ea desiderare possumus: sed omniū virtutum, omnium charismatum atq; gratiarū ornamentis, adornatam fuisse facilè intelligemus. Si enim Deus diligentes diligit, ac prius quām diligatur diligit, summa dilectione atq; immēsa charitate flagrasse virginem certum

In Maria omnium fuit plenitudo gratiarum ac virtutū. Prou. 8.

erit, quando tanto eam amore Deus prosecutus fuerit, vt eam in matrem Iesu filij sui elegerit. Exarsit ergo amore: exarsit fide: ob quam, beatam eam Elisabeth appellat: Exarsit spe: propter quam, ecclesia suo nomine canit: ego mater pulchræ dilectionis & timoris, & magnitudinis. & sanctæ spei. Nō enim solum certa de suæ gratiæ plenitudine certam sperabat beatitudinem: sed nobis omnibus spem salutis adhibet: idcirco ibidem additur: in me omnis spes vitæ. Quare merito eam vno ore omnes spem nostram quotidie vocamus. Flagrauit prudētia. Ideo de illa cātat ecclesia, quo progrederis virgo prudentissima. Prudēter enim cōseruabat omnia verba quæ de filio suo audiebat atque conferebat in corde suo: prudenter diabolo suam virginitatem occultabat: prudenter Herodis persecutionē euasit, in ægyptum fugiendo. Qui moderatur labia sua (ait Salomon) prudētissimus est. Quo moderamine labiorum vsa est sanctissima Maria vel Euangelica eloquia sufficiens testimonium perhibere poterunt: cum tam raro eā fuisse locutam narrent. Quid de eius fortitudine dicam, quæ tanta fuit vt Deum, mortem, & diabolum superaret? Quanta sit Dei fortitudo omnibus compertum est, omnipotens enim est nomē eius, nedum ipse. Sed huius virginis tāta fuit fortitudo, vt eum traheret ad terram, fœminæque huic humilissimæ subijceret. Hæc. n. est illa mulier fortis quam omnipotēs dominus inuenit. Hæc illa virgo in cuius gremio mitis factus est ille, de quo num. cap. 23. scribitur: cuius fortitudo similis Rhinocerontis. Quanta vero sit mortis virtus explicatione non indiget. Quis est enim qui viuet & nō debit mortem? Ait Rex Dauid.

Luc. 1.

Eccle. 24

Ibidem.

Prudētia virginis.

Luc. 2. c.

Pro. 10. c

Fortitudo virginis.

Exo. 15.

Pro. vltimo.

Num. 23

Pſal. 88. Mors dominū seruo: mors secptra ligonibus æquat. Dissimilem simili conditione trahit. Inquit poeta. Hæc tamen virgo morte fortior fuit. sicut enim per fœminam primā mors totius mundi dominata est: sic per fœminam secundam mors interempta est. Qare iure virgo dicere poterat, ô mors ero mors tua. Quanta deniq; sit potentia diaboli, qui scire velit audiat sanctum Iob dicentem: non est potestas similis super terram. Est enim fortis ille armatus, qui iam diu multa pace tenebat huius mūdi atrium. Hæc tamen sanctissima Maria illū superauit, atq; caput eius cōtriuit. tēpus sanè deficeret, si omnes eius virtutes prosequi vellē. Quid enim de eius iustitia, misericordia, ac temperantia referam? Quid de septem Spiritus sancti muneribus, quibus repleta fuit? quid de innumeris alijs donis gratis à Deo collatis, aut de singularibus eius prærogatiuis, quibus peculiariter fuit decorata? nam amicta fuit sole, coronata stellis, sub pedibus eius luna supposita: nullo peccato maculata, summa animi puritate prædita, mater & virgo effecta: Dei mater verè nuncupata: virgo virginum dicta: ac porta cœli, reginaque misericordiæ: exaltata denique super omnes cœlos. Hæc ergo est mater illa Iesu de quo modo Euangelista ait cum desponsata esset mater Iesu Maria, Ioseph: inuenta est habens in vtero de Spiritu sancto.

Pſal. 88.

Poeta.

Osee. 13.

Iob. 41. Luc. 11.

Vi. summam Anto. 4. p. titulo. 15. à cap. 17. &c.

Inuenta est in vtero habens. Ante quā sanctus Ioseph sponsam suam in domum suam adduceret deprehensa est ab illo esse grauida. Id enim arguebat & amanti, & minimè stupido sponso, puellæ vterus indies magis ac magis intumescens. Neq; enim illa fugitabat sponsi sui conspectū, quasi

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibi male conscia: nec aperiebat arcanum quod ab angelo didicerat, siue quia desperabat adhuc posse persuaderi, siue quia seruabat hoc Deo, suo tẽpore patefaciendum. Quis obsecro explicare poterit quid nunc temporis versabatur in animo virginis? Non enim ignorabat virgo prudentissima quid corde suo voluereta ac reuolueret sponsus Ioseph ignarus tanti mysterij: quem & diligebat vehementer, atque tanquam verum sponsum atque virum suum à Deo sibi datum mirum in modum venerabatur. Quãto ergo animi dolore, quanta tristitia per tempus illud sanctissima hæc virguncula præmeretur perspiciens atque intelligens sponsi occultum vulnus? Quanto merore conficiebatur cum vultũ sponsi demissum intuebatur? Cum eum tam tristem, tam mœstum, tam tacitumque videbat? Quod si naturale ac proprium est misericordiæ iustorum compati atque condolere, quid mirum quod mater hæc misericordiæ condoleret sponsi casum? Ingemisceret vicem eius, quẽ sciebat non sine causa maximo dolore cruciatum? ¶ Neque minus mirandum est, quanta hoc tempore fuerit & mansuetudo, & patientia, ac prudentia virginis: quanta erga diuinã voluntatem obedientia, in præsenti præsura atque angustia. Tacebat virgo, gemebat speciosa colũba, atque tacita cor suũ Deo cum lachrymis offerebat. Offerebat inquã innocentiam suam, offerebat atque præsentabat coram Deo suo sponsi vulnus, vt illi mederetur: offerebat se se iterum atque iterum in ancillam eius: non solum vt mater eius esset, sed parata pro eo, omnes, quos uellet, labores, atque ærumnas æquo animo ferre. ¶ Nec prætereundũ duxi considerare virginis tunc temporis spem atque certam fiduciam quam de diuina bonitate ac misericordia habebat. Certo enim sperabat Deum tam suam quam sui sponsi innocentiam prospecturum, atque de necessario ac competenti opportunoque remedio prouisurum. Si enim innocens Susanna ad mortem sine causa damnata, atque ducta, inter lapides spem suæ salutis non amisit: quid de illa dicendum erit quæ spes hominum appellatur? Sperabat spes nostra fore tantum mysterium suo tempore à Deo sponso suo patefaciendum. ¶ Atque ex hac admirabili animi sui confidentia pax maxima in corde suo oriebatur: ex hac in quam fiducia tanta in animo suo nascebatur tranquilitas, tanta quies ac serenitas, quanta in mari inueniri nõ potest maior: quando magis quietum ac tranquillum, nullisque ventis cõcitatum prospicitur. Si enim pax fructus est iustitiæ, atque confidentiæ legitima filia, quanta obsecro pace potiretur illa quæ tanta iustitia atq; ipe pollebat? Sed tantisper virginem relinquamus & oculos ad eius sponsum vertamus. ¶ Quis rogo paucis exponere poterit quid hisce diebus secum cogitaret. Multiplices profecto animo voluebat saucius curas. Ac per noctem pius iste ac iustus vir plurima reuoluebat. Cum enim nondũ gnarus esset tanti mysterij, primum indubitata cernebat argumenta cõceptus in coniuge; deinde sibi conscius erat nihil sibi rei fuisse cum puella, vnde grauida fieri posset, tertio, eos compererat semper sponsæ mores vt in eam non caderet adulterij certa suspicio. Ex arctissima enim familiaritate deprehenderat inculpatissimos sponsæ mores.

Dani. 13

Si

Siquidem spiritus ille diuinus, qui totum eius animum occuparat, in ipsis oculis, ipsoque vultu relucebat: ipso incessu, gestu, sermone vndiq; sese prodebat. Cœleste quiddam in ea deprehenderat, & homine maius. Et tamen videbat grauidam, & abfuerat illa domo menses aliquod, dum inuisit cognatam Elisabeth: ad hæc cogitabat, quanta vbique esset hominum temeritas qua solent virgines vi opprimere: cogitabat similiter, quanta esset eius ætatis ac sexus infirmitas in cæteris puellis: quam indè uotæ, quam garrulæ, quàm incompositæ, intemperatæ, ociosæ, ac vanæ inueniantur plurimæ. Hæc atque alia animo versans ac secum pertractans, quid iudicaret ignorabat: pendebat animus, anceps omnino erat nec præcipitem audebat proferre sententiam. Quo pacto puellæ atque sibi consuleret, cogitabat. Quod statim Euangelista refert his verbis.

Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere: voluit occultè dimittere eam. Vera probitas neque est prona ad suspicandum: nec preceps ad vindicandum: vera probitas atque perfecta iustitia, misericordia ac pietate commitata semper inuenitur: qualis inuenitur in Deo. Ideo vir iste iustus ac probus suo cum animo rationem aliquã dispiciebat, qua simul & vxoris famæ vitæque cõsuleret, ac negotium cuius ipse nullum exitum inuenire poterat, Deo cõmitteret. Præterea quanquam iure suo vtens eam traducere poterat, misericordia tamen motus, iuri suo cedere voluit, vt Deum sibi benignũ, ac misericordem in causa sua inueniret. Cum tamen esset vir apud omnes notæ spectataque probitatis ac prudentiæ: ne quis suspicaretur illum vel esse tam insigniter improbũ, vt vxoris leno sustineret esse: vel tam stultæ patientiæ vt domi aleret, curaretq; vna cum puero, quam sciret esse adulteram: idcirco tacitis animi curis secum æstuans, mite quoddam diuortij genus comminiscitur, quo sic ipse liberaretur à grauidæ contubernio ne quid infamiæ periculo puellæ conflaret. Ideo voluit occulte dimittere eã. ¶ Hic mecum iam primum consideret: quanta cura ac diligentia debẽt homines vxorum, aliarumq; fœminarũ, imo omnium proximorum famæ cõsulere. Vir iste probus potius elegit à domo sua, à terra sua, à cognatis & amicis suis exulare atq; egredi, quã vt quid infamiæ, periculiue puellæ conflaret. Quid ad hæc dicent, aut respõdere poterunt homines maledici, qui sine causa, aut prætextu aliquo, sine aliqua vtilitate, alios infamia afficiunt: notamque ac ignominiam perpetuam inurere conantur proximis? Famam (quam vita præstantiorem æstimant multi) ore suo maculare non verentur? Lingua eorum gladius acutus, venenum aspidum sub labijs eorum. Linguæ eorũ scorpionibus ac Basiliscis pejores. Si enim oculis suis Basiliſci aerem infestant: & quos intuentur, necant: reliquosque serpentes sibilo fugant, vt soli regnare videantur. Maledici isti, veneno inficiunt auditorum aures, atque non solum præsentes, sed absentes etiam, gladio iniquo linguæ suæ interimere audent: suoque sibilo non fugare, sed potius in suam sententiam trahere alios sibi similes serpentes conantur. Autoresque infamiæ proximorum haberi volunt. Quod si scorpij animalia venenosa sunt, caudaq; feriunt: multo isti pestilẽtiores

Vbera probitas neque est prona ad suspicandum nec preceps ad vindicãdum: sic misericordia cõmitata semper inuenitur.

Maxima cura vxorum aliarumq; fœminarũ famæ consulendũ est.

Nota contra maledicos.

Psal. 5. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psa. 139. a. qui acuunt linguas suas sicut serpentes: & venenum aspidum sub labijs eorum. Linguas suas acutas reddunt & subtilibus verbis adornant ad infamiã bonorum: vt noceant sicut serpentes iniecto veneno: pestiferosq; sermones ad modum veneni efficacissimi maxime noxios, sub labijs suis gestãt, & in ore paratos habent, vt opportuno tempore virus illud suum effundant. ¶ Secundo considera: quas turbas hic excitasset alius maritus, præsertim amore exasperante zelotypiam, quo non alius animi morbus impotentior. Nulli profectò magis sæuiũt in lapsas vxores, quã qui ipsi multis adulterijs sunt obnoxij. Ioseph ipse innocentissimus, adeo nõ excitat tragedias, adeo nõ rapitur ad vltionem, vt ne cum coniuge verbis expostulaverit, ne qua mœstitudine virginis animum obnubilaret. Vt hinc discãt mariti vxorum vitia non facile propalare exemplo huius mariti sanctissimi; imo etiam exemplo illius præstantissimi apud Romanos habiti viri Pauli æmilij: cui vxor fuit Papyria Mnasonis viri consularis filia, quam (vt Plutharchus refert) post longum conIugij tempus repudiauit, licet pulcherrimam sobolem ex ea suscepisset. Hæc enim gloriosissimum Scipionem & Maximum Fabium pepererat. Quæ autem causa diuortij fuerit, nõ extat, sed videtur aliqua efficax ratio affuisse. Illud autem constat, cum amici familiaresq; diuortium grauiter improbantes Æmilio dicerẽt. Non ne hæc modesta, nonne formosa, nonne fæcunda? Porrexit ille pedem, & calceũ ostendens; nõne pulcher hic calceus, nonne nouus est? Inquit, sed nec quisquã vestrum nouit qua ex parte meũ contorqueat pedem. Sic enim se res habet. Magna quidem plerũque & manifesta errata mulierum, causam diuortij præstiterunt. Nonnumquam tamẽ ex quadam diuersitate morum, frequentes & paruæ offensiones latenter exortæ, viros ab vxoribus alienarunt. Hæc narrat plutarchus. Noluit insignis vir iste causam diuortij propalare vt vxoris famæ consuleret: quod facere etiam hodie volebat pius ac probus Ioseph. ¶ Non sic inter nos plurimi qui sine causa Zelotypia commoti, turbas excitant; vxores infamant, atque zelus & furor eorum honestis vxoribus non parcit, nec ac quiescit cuius quam præcibus, necsu scipit pro redemptione dona plurima. Sed furor, zelus, tumultus, ira cundia perseuerans immutat scientiam eorum. Cæterum quoniam huius sancti viri consilij definiti causa fuit eius iustitia: iustitia vero sola sit quam Deus expetit: de illa mihi cum Lactantio differendum est, docendumque in quibus operibus iustitiam necessario sit contineri: quibus differtis quanta fuerit huius viri probitas & iustitia intelligemus.

Vxorũ vitia nõ sũt á maritis propalanda.

Plutar. in vita Pauli æmilij.

Procu. 6. c. Eccl. 40 a.

Ioseph autem vir eius cum esset iustus. Duas esse humanæ vitæ vias, nec philosophis ignotum fuit, nec poetis: sed eas vtique diuerso modo induxerunt, philosophi alteram industriæ, alteram inertiæ esse voluere: sed hoc minus rectè, cum eas ad solius vitæ cõmoda retulerũt. Melius poetæ, qui alteram iustorum, alteram impiorum esse dixerunt. Sed in eo peccant, quod eas non in hac vita sed apud inferos esse aiunt. Nos vtiq; rectius, qui alteram vitæ, alteram mortis, & hic tamen has vias esse dicimus. Sed illa dexterior, qua iusti sunt gradientes, non in Elysium ferre, sed in cœlum: immortales enim fiunt.

Duæ sunt humanæ vitæ viæ. Lactantius Diuina institut. cap. 2.

Sinistrior

Sinistrior ad tartarum: æternis enim cruciatibus addicuntur iniusti. Venerãda est à nobis iustitiæ via, quæ ducit ad vitam. Primum autem iustitiæ officium est, Deum cognoscere, vt parentem: eumq; metuere, vt dominum: diligere, vt patrem. Is est enim, qui nos genuit, qui vitali spiritu animauit, qui alit, qui saluos facit. Habet in nos non modo vt pater, verum etiam vt dominus licentiam verberandi, & vitæ ac necis potestatem: vnde illi ab homine duplex honos, ideſt, amor cum timore debetur. Secundum iustitiæ officium est, hominem agnoscere velut fratem. Si enim idem Deus fecit, & vniuersos ad iustitiam, & ad vitam æternam pari conditione genuit, fraterna vtiq; necessitudine cohæremus: quam qui non agnoscit, iniustus est. Sed origo huius mali, quo societas inter se hominum, quo necessitudinis vinculum dissoluitur, est, quod ab ignorantia veri Dei nascitur. Qui enim fontem illum benignitatis ignorat, bonus esse nullo modo potest. Inde est, quod exeo tempore, quo multi Dij confecrari ab hominibus colique cæperunt, fugata est (sicut poetæ aiunt) iustitia: sic direptum est omne fœdus, direpta societas iuris humani: cum sibi quisq; consulere, ius in viribus computare, nocere inuicem, fraudibus aggredi, dolis circunscribere, commoda aliorum incommodis adaugere: non cognatis, non liberis, neq; parẽtibus parcere: ad necem hominum pocula tẽperare, obsidere cum ferro uias, mari infestare: libidini autem, quo furor duxerit, frena laxare: nihil denique sanctũ habere, quod cupiditas infanda non violaret. Cum hæc fierent tũc leges sibi homines condiderunt pro vtilitate communi vt se interim tutos ab iniurijs facerent. Sed metus legum non scelera comprimebat, sed licentiam submouebat. Poterant enim leges delicta punire, conscientiã munire non poterant. Itaq; quæ ante palam fiebãt, clam fieri cœperunt. Circunscribi etiam iura, liquidem ipsi præsides legum, premijs muneribusq; corrupti, vel iuremunerationem malorum, vel perniciem iustorum sententias venditabant. His accedebant dissensiones, & bella, & mutuæ depræda tiones, & oppressis legibus sæuiendi potestas licenter assumpta. ¶ In hoc statu cum essent humanæ res, misertus est nostri Deus. Reuelauit se nobis, & ostendit, vt in ipso religionem, fidem, castitatem, misericordiam disceremus: legemq; diuinam, quæ humana cum cœlestibus copulat, tradente ipso domino sumeremus: qua lege vniuersi quibus irretiti sumus, errores cum vanis, & impijs superstitionibus tollerentur. Quid enim homini debeamus, eadem illa lex præscribit, quæ docet, quicquid homini præstiteris, Deo præstare. Sed radix iustitiæ & omne fundamentum æquitatis est illud: vide vt ne facias ylli, quod pati nollis, sed alterius animũ de tuo metieris. Si acerbum est iniuriam ferre, & qui eam fecerit, videtur iniustus: transfer in alterius personã quod in te sentis, & in tuam quod de altero iudicas: & intelliges te iniustè facere, si alteri noceas, quam alterum, si tibi. Hæc si mente volumus, innocentiã tenebimus, in qua iustitia velut in primo gradu consistit. Primus est enim non nocere proximo, sed officiose prodesse. Et sicut in rudibus agris priusquam serere incipias, euulsis sentibus, & omnium stir-

Primum iustitiæ officium.

Secũdũ iustitiæ officium.

legẽs cur inuentæ.

Radix iustitiæ.

Similit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pium radicibus amputatis, arua purganda, sic de nostris animis prius vitia detrahenda, & tunc demum virtutes inserendæ, de quibus seminatæ per verbum Dei truges immortalitatis oriãtur. Tres affectus, vel (vt ita dicam) tres furiæ sunt, quæ in animis hominum tantas perturbationes ciunt, & interdum coguntita delinquere, vt neque famæ nec periculi sui respectum, aut curam habere permittant: Ira, quæ vindictam cupit: auaritia, quæ desiderat opes: libido, quæ appetit voluptates. His vitijs resistendum est: hæ stirpes eruendæ vt virtutes seri possint. Hos affectus Stoici amputandos, Peripatetici temperandos putant. Neutri eorum rectè: quia neque detrahi possunt, si quidem natura insiti habent certam magnamque rationem: neque minui: quoniam si mala sunt, carendum est etiam temperatis & mediocribus: si bona integris adtendum est. Nos verò neque detrahendos neque minuendos esse dicimus. Non enim per se mala sunt, quæ Deus homini rationabiliter inseruit: sed cum sint vtique natura bona, quoniam ad tuendam vitam sunt attributa, male vtendo fiunt mala: sicut si fortissimè pro patria dimices, bonum est: si contra patriam, malum. Sic & affectus si ad vsus bonos habeas, virtutes erunt: si ad malos, vitia dicentur. Ira igitur ad coertionem peccatorum, id est, ad regendam subiectorum disciplinam data est à Deo: vt metus licentiam comprimat, & compescat audaciam. Et qui terminos eius ignorat, irascitur paribus, aut fortioribus. Cupiditas ad desideranda, & conquirenda vitæ necessaria tributa est: sed qui nesciunt fines eius, insatiabiliter opes congerere nituntur. Hinc venena, hinc circunscriptiones, hinc falsa testimonia, hinc omnium fraudum genera erupere. Libidinis autem affectus ad procreãdos filios insitus & innatus est: sed qui limites eius animo non tenent, vtuntur eo ad solam voluptatem. Inde illicitæ nuptiæ, inde adulteria & stupra, inde omnes corruptelæ oriũtur. Redigendi ergo sunt isti affectus intra fines suos, & inuiam rectam redigendi: in qua & si sunt vehementes, culpam tamen habere nõ possunt. Hæc Lactantius.

Tres affectus animi. Ira, auaritia, libido.

¶ Sponsus ergo Mariæ merito iustus vocatur, cum Deum imprimis cognosceret vt parentem, metueret vt dominum, diligeret vt patrem. Merito iustus vocatur, cum proximũ diligeret vt seipsum, quod enim sibi volebat, & proximo etiam volebat & quod sibi iniurium putabat, idem & proximo esse intelligebat: iustus sanè vir iste dicendus erat, quando nullum habebat vitium, innumerasq; possidebat virtutes: quando affectus natura insitos intra suos limites continebat.

Ioseph quare iustus vocatur.

Si enim iustus vir nemini insidiatur, abstinet prorsus alieno, maledicenti benedicit, contemptum beniguiter fert, nocet nemini, iure vir iste sanctus iusti nomine gaudere debet: quando hæc omnia seruabat. Imo non hæc solum sed omnia, quæ à viro iusto olim apud Ezechielem dominus postulabat: sic enim ait cap. 18. dominus. Si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, in montibus non comederit: & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israel: & vxorem proximi sui non violauerit: & ad mulierem menstruatam non accesse-

Ezec. 18.

Describitur à Deo vir iustus

rit: & hominem non contristauerit: pignus debitori reddiderit: per vim nihil rapuerit: panem suũ esurienti dederit: & nudum operuerit vestimento: & ad vsuram nõ commodauerit: & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manum suam: iudicium verum fecerit inter virum & virum: in præceptis meis ambulauerit: & iudtia mea custodierit, vt faciat veritatem, hic iustus est, vita viuet dicit dominus Deus. Hic est catalogus virtutũ viri iusti: decem & septem partes continens. Quas habuisse vir iste sanctissimus certum est: quando à Deo iustus in hoc loco nũcupatur. Erat enim omnibus numeris (vt aiunt) absolutus. Quid enim mirum quod tã perfectus hic esset, quando inter omneis mortales à Deo fuerit electus in sponsum matris suæ? Satis profecto superque erat, dicere virum istum spõsum maritumq; fuisse matris Dei, vt eius intelligeremus iustitiam, probitatẽ, puritatem, atq; corporis & animi integritatem: hominem enim tali fœmina dignum, omnium virtutum atque gratiarum ornamentis esse deco ratum, nulli nostrum dubium aliquã do fuit. ¶ Narrat propheta Ezechiel cap. 2. vidisse animal quod (inter alia) totum corpus, plenum oculis Habebat. animal illud habere figuram viri iusti docet ad lõgũ Gregorius. Ho. 3. 4. 5. & 6. Et tandem homilia. 7. mysterium oculorum illorum animalium exponens ait: corpora itaq; animalium id circo plena oculis describuntur, quia sanctorũ actio ab omni parte circunspecta est: bona desiderabiliter prouidens, mala solerter cauens. Et hoc laboriosius, quia sanctorum mens vehementer inuigilat, ne se ante eorum oculos mala sub bonorum specie abscondant. Circunspecta ergo est vita sanctorum ne sic sit libera, vt superba sit: quia sæpe superbia exceditin verbis, & audiri appetit libertas puritatis. Ne sic sit humilis, vt formidolosa. quia aliquando timor restringit animum, & loqui quæ recta sunt non præsumit, sed tamen in ipsa timida cogitatione humilem esse se simulat. Ne sic sit parca, vt tenax sit: quia plerumq; tenacia parsimonia appetit æstimari, vt iuste ac necessarie videatur tenere, quicquid egenti proximo misericorditer non vult impendere. Nec si sit misericors vt effusa sit: quia nonnunquam effusionem esse misericordiã putat. Aliud enim est pietatis studio necessaria proximis dare: atq; aliud ea quæ possidentur sine mercedis intentione dispergere. Quicquid ergo agitur in radice intentionis pẽsandum est quo merito apud iuditium creatoris habeatur. Vir ergo iste virginis sponsus, his oculis plen⁹ erat. omnis enim eius actio omni exparte circunspecta erat: id circo prouidebat vt ne virgo Maria vlla inureretur in famia: & ne ipse improbus haberetur. Cũ ergo esset hac sanctitate & iustitia præditus decreuit non illam exemplicare sed occulte dimittere.

Ezech. 1.

Figura.

D. Greg. ho. 3. 4. & 6. in Eze. & ho. 7.

Lege Hieron. hæc omnes explicanté.

Cum esset vir iustus. Hæc est sanctorum conditio & suæ & aliorum consulere famæ: neque legi detrahere neque aliorum nomini. Docuit etiam iustus Ioseph in re ancipiti non ferendam præcipitem sententiã esse, sed clam agendum esse negotium & meditandum.

¶ *Ioseph autem cum esset vir iustus, & nollet eam traducere: voluit*

Universidad de Deusto
Biblioteca

luit occulte dimittere eam. Hæc aũt illo cogitante, ecce angelus domini apparuit in somnis ei dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Quis iure abomnibus appellari põt beat⁹.

¶Tribus aut quatuor de causis quis iurè ab omnibus beatus appellari potest. Quod iustus sit ac perfectus, quod coniugem habeat in qua nihil desideret: quod liberos omni sapia & virtute præstantes: quod denique abundet fidelibus ac veris amicis. Quod iustitia faciat hominem beatum docet Regius propheta his verbis: beatus vir qui non abijt in consilio impiorum & in via peccatorum non stetit: & in cathreda pestilentiæ nõ sedit: sed in lege domini fuit voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte. Quod verò vxor studiosa eũ felicẽ reddat: docet filius eius in libro Ecc. c. 26. mulieris (inquit) bonæ beatus vir. Merito talis beatus dici potest. Nam talis mulier corona est viro suo vt idem sapiens testatur. In pro. c. 12. mulier diligens corona est viro suo. Talis delectat virum & impinguat ossa eius. Gratia mulieris sedulæ (ait idem) delectabit virum suum, & ossa ipsius impinguabit. Tãta enim est hæc beatitudo, tantaq; humana felicitas, vt eam esse Dei peculiare munus atq; singulare beneficium dicat in prouerbijs Salomon. Domus (inquit) & diuitiæ dantur à parentibus à domino autem proprie vxor prudens.

Psal. 1.

Ecclc. 26

Pro. 12.

Ecclc. 26

Pro. 19. b.

¶Beatus tertio quis nũcupatur, quod liberos omni sapientia, omni prudentia omnique animi magnitudine præditos habeat: dicente eodem sapiẽte: filius sapiens lætificat patrem.

Pro. 10.a

¶Quod deniq; sit magna felicitas amicorum copia, nulli dubium esse existimo. Amicitia est enim (autore Boetio) preciosissimum genus diuitiarũ. Nemo enim eligeret viuere (ait philosophus) sine amicis habens reliqua bona. Rursum Cicero ait: qui amicitiam tollit a mundo, solem videtur tollere: & Salomon amico fideli nulla est comparatio. ¶His ita constitutis, nemo Hercule nemo, in hoc mundo inter homines beatior ac fortunatior inueniri aliquando potuit sancto isto Ioseph. Is enim per anthonomasiã vocatur impræsentiarũ iustus. Is enim solus dignus effectus est vt maritus deigenitricis & diceretur & esset. Is enim parens in terra filij Dei & vocatus & habitus ab omnibus est. is denique peculiarem ac singularem habuit cum cœlestibus spiritibus amicitiam, ac familiare in terra commercium. Quid rogo felicius? Quid Beatius? aut quid magis prosperum alicui hominum in hac mortali vita euenire, aut accidere potuit? Sed reliquum est vt hæc singula perstringamus vt à vero nihil aberrare probemus.

Bo. 2. lib. Aristo. 9. Eth.

Lib de amicitia. Eccl. 6.

Ioseph autem cum esset iustus. Ecce prima huius tanti viri fælicitas, vt anthonomatice iustus à Spiritu sãcto appelletur. Iam quanta fuerit eius iustitia, quanta probitas & insuperioribus ostendimus & nunc etiam ostẽdemus. Si primum intelligamus (quod non solum sancti sed philosophi omnes tradunt) iustitiam biphariam dici: alteram, quæ in sese virtutem complectitur omnem. Vnde adiciũ Greci pro

Ioseph ꝑ antonomasiã vocatur iustus quæ fuit prima eius felicitas. Aristo. in Ethicis.

pro omni peccato vsurpant: alteram, quæ ius suum vnicuiq; tribuit: bona quæ domini fideliter distribuere atq; dispensare docet. Secundo intelligamus: quos Deus ad munus aliquod præclarum eligit: eos idoneos ac tali munere dignos efficere: dicente Paulo: idoneos nos fecit ministros noui testamẽti. Quod si hæc ita sunt vt verè sunt: facile intellegimus quãta fuerit imprimis iustitia (quæ virtutes complectitur omnes) huius viri: quãta probitas, & sanctitas. Nam qui adhoc solum ab æterno electus est à Deo vt verus esset Maritus matris suæ: & vt pater suus ab omnibus prædicaretur, atq; tutor patronusq, esset, cui verè subderetur atq; obtemperaret: quid mirũ quod ea sanctitate niteret qua maior post sponsam filiumque suum nequiret intelligi? Si præcursor in vtero matris sanctificatur: quid mirum quod sponsus matris ac pater interris Dei vocatus, in vtero matris similiter sanctificaretur. Si Ioãnes virgo eligitur vt virginis esset custos & filius: quid etiam mirum quod maritus virginis virginum, in cuius puritatis comparatione astra matutina munda non sunt: virgo esset electus, qui eam custodiret, eiusque esset comes indiuiduus ac perpetuus? Si enim primus homo de terra terreno factus est ad imaginem & similitudinem Dei vt præesset piscibus maris, volucribus cœli, ac bestijs terræ: quãto sanctior ac perfectior, factus esset: quantoq; expressiorem imaginem ac similitudinem Dei præ se ferret secũdus Adam iste, qui adhoc solum cõditus est, vt præesset nõ piscibus maris, sed matri Dei ac cœlorũ reginæ, non volucribus cœli sed vnigenito filio Dei? Si enim primum hominem condidit Deus de terra inuia hac incorru

5. t. 3. p. q. 27. art. 4. 1. 10. 3.

Opinio gersonis. quod fuit in vtero sanctificatus.

Ioseph fuit virgo.

Ioseph, secundus Adã fuit, & quare.

pta: hunc secundum hominem effecit vt ipsius virginitatis esset sponsus: illi dedit dominus rerum omniũ conditarum scientiam, huic contulit veram scientiam sanctorum rerumq; diuinarum: De costa illius eduxit dñs primam fœminã, de costa huius, hoc est, de genere huius, eduxit secũdam. Illi contulit Deus Euam, vt esset sibi adiutorium: huic contulit Mariã vt ambo Deum verum, ac verum hominem custodirent, seruarent ac enutrirent. Obediebat, vt par erat, Eua, primo homini: obediebat, vt par erat, secunda Eua, secũdo homini, hoc est, Ioseph. Merito ergo iustus à Spiritu sancto vocatur.

¶Iustus secundo vocatur, qui fideliter ius suum vnicuiq; tribuit: aut fideliter bona domini sibi commissa singulis impartitur. Inter homines rarum est inuenire fidelem ac prudentem dispensatorem rei familiaris, qui ex opibus domini, cuiq; suum dimensum, quantum opus est, & quãdo opus est, depromat: beatus sane sponsus virginis, quem constituit dominus super familiam suam, vt daret nobis panem illum, qui de cœlo descendit. huius typũs erat primus ille Ioseph quem constituit Pharao dominum domus suæ. Inquem maxima honoris insignia transtulit: annulum, stolam, & vt veheretur secundo curru. Postremo vxorem ei dat: vt semen sanctum ex illa natum multiplicaretur: quo & posteris consuleretur. Eodem modo secundus iste Ioseph à Deo patre exaltatus est, constituendo eum, dominum domus suæ. Stola bisina. 1. innocentia decorauit. annulum dedit: quia ipsum pater signauit. torquem aureum, hoc est, connexionem virtutũ contulit. posuit super currum: dando ei filium in manus suas, vt illi præ

Lu. 12.e

Psa. 104. Gen. 41. Figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luc. 2. esset tanquam dominus. Idcirco ait euangelista quod Iesus erat subditus illis. Dedit deniq; illi virginem in spõsam in cuius semine benedicto, virtute Spiritus sancti carne facto: benedicerentur omnes tribus terræ. His ergo honoribus affecit, quod fidelis futurus esset dispẽsator horrei cœlestis sibi commissi. Ex quibus colliges quãta sanctitate ac probitate quantaque iustitia fuerit vir iste præditus, qui tãtis honoribus fuit donatus. ¶ Beatus ergo ac felix ille qui scalam beatitudinum omnium ascendit: quo vsq; perueniret ad vltimum scalæ gradũ Deo coniunctum. Hoc est, ascẽdebat enim (quem admodum angeli quos vidit Iacob per scalam ascendentes) de virtute in virtutem, quo vsq; videret Deũ deorum in Sion: quo vsq; oculis suis cerneret: ac manibus cõtrectaret Deũ verum sibi subditum. Non ergo immerito, vir iustus, ab Euangelista vocatur.

Gene. 28. Figura.

Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus domini apparuit in somnis Ioseph. En vides huius hominis secundã felicitatẽ. Secũda felicitas Ioseph. Erãt enim Angelus domini & Ioseph maxima amicitia coniuncti: fuerũtque pariter in mundi salutem animati. Atq; iam inde á prima Ioseph ætate, amicitia fuit inter Angelos & eũ inita ac contracta: peruenitq; ad summum inter eos: ita vt nihil ad eam posset accedere. Angeli eum dirigebant: angeli instruebant, angeli vbiq; comitabantur: vt in hoc loco alijsq; multis videre licebit. Beati sanè omnes illi, qui cum Angelis amicitiam contraxerint ac necessitudinis vinculo coniuncti fuerint. Cæterum, vt ad rẽ redeamus: hactenus passus est Deus innocentissimum Ioseph distrahi perplexis consilijs. Id enim expediebat ad fidei certitudinem. Sed iam tẽpus erat vt his animi molestijs liberaretur: dignus videlicet, qui mysterij conscius ueret, ob insigne merga virginẽ Deo dicatam, reuerentiam, Satisq; spectata grauitatem in premendis animi sui curis, visus idoneus qui secretum, nondum ob iudeorum peruersam suspitionem, euulgandum: bona fide cõtineret.

Hæc aũt eo cogitante, ecce Angelus dñi in somnis apparuit Ioseph. Hinc primũ disce quanta sit prouidentia & clemen Prouidẽtia Dei erga iustos. tia Dei, quæ ob aliorum salutem nõ sinit aut patrem familiam, aut regem, aut præsulem perplexis diu distrahi consilijs: sed in reipublicæ aut in familiæ bonum, detegit ac inspirat agẽda. Hinc fuit, quod Pharaoni olim famen futuram in somnis ostẽdit. Regi enim hæc reuelauit, qui consulere posset, nõ plebeio alicui, cui fortè nemo credidisset, nec omnibus consulere potuisset: & cum adhuc anceps esset & dubius atq; perplexis cõsilijs distractus, misit illi Ioseph, qui illum, ab animi tui molestijs liberaret: mysterijq; conscium efficeret: consiliũque salutare præberet quo futuræ famis malum temperare posset. Verè magna dei prouidẽtia. Ideo ait Ioseph Pharaoni. quæ facturus est Deus ostẽdit Pharaoni: quasi diceret: ipsius prouidentia hæc & alia omnia fiunt. Ex ipso & in ipso & per ipsum sunt omnia. Verè etiam magna Dei clementia: qua commotus, consilium per Ioseph præbet: quomodo, futuro malo caueatur. Non enim delectatur in perditione hominum. Sic etiam perplexo Ioseph sponso Mariæ, mysterium nostræ salutis ac annorum fertilitatis detegere ac nudare placuit. Sic etiam nobis nunquam cessat per Angelos aut per seruos suos ostendere futura mala: atque viam qua ea euitare & effugare

Gene. 41

Rom. 9. á

fugare possimus. ¶ Deinde hic mecum considera nunquam iustum á Deo derelinqui: sed semper illũ, Angelorum custodia circundare: qui illũ & custodiant & inspirẽt agenda. Nulla enim tribulatio, nulla angustia, eos, á Deo, á veroq; consilio separat. Memineris prophetarum, qui circuibant in deserto per cauernas petrarũ, & speluncas, egentes, angustiati, tribulati, afflicti. Ineet in desertis oberrarẽt, & essent ab hominibus derelicti multitudo tamen angelorum eos circundabat quæ eos tuebatur, ac doceret in agendis. Sic Helisæus quum esset ab omnibus derelictus cœlesti circunda

Vi. origho. 4. in psal. 36. batur exercitu, secundum quod scriptum est. Aperi oculos pueri huius, vt videat quam plures nobiscum sunt quam cum illis. & cum perplexis consilijs distraheretur, peteretq; animæ suæ vt moretur, Angelus domini ei apparuit, & cibauit, atq; de agendis cõsuluit. Iacob etiam quandiu erat in domo parentum & cum fratre Esau, nõ erat cum exercitu angelorum. Cum verò secessisset ad solitudinem deserti, & solus ageret iter ad Mesopotaniam, dormiuit in loco quodam & exurgens dicit: quia vocatur hic locus parembolè, quod est castra, pro eo quod vidit ibi non vnum, sed plura castra Dei. Atq; in omnibus agendis cũ anceps esset ac perplexus ab an-

Gen. 31. gelis edocebatur. Hinc est quod Gen. cap. 31. affirmat apparuisse Angelum domini, & ostendisse vniuersos mares ascendentes super fœminas, varios ac maculosos & diuersorum colorum, ac dixisse: vidi omnia, quæ fecit tibi Laban. Nunc ergo surge, & egredere de terra hac. Instinctu enim Dei & Angeli eius virgas canalibꝰ apposuit. Deinde non dubiũ est, quin Iacob varijs cogitationibꝰ æstuauerit, & quid potissimum sequeretur, dubitauerit, & ecce dominus adest, pró ipso curas. Vt hinc discamus quam properet diis afflictis. ¶ Obserua præterea quod nõ permittit Deus hominem iustum solum sua prouidentia iuuari, deũ cum adhibueris tuutu cõsilio, quale quale illud sit, reuelat ea quæ agenda sunt, ac negotium aperit, ne pluribus molueris difficultatibus.

Ioseph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Ecce Gabriel alius Angelus, qui virgini conceptum admirabilem nuntiarat, multa cum luce apparens vigilanti, nimirũ ob plusquã angelicam puritatem huiusmodi visionum non insoliti, Ioseph in somnis semet exhiber, ac per soporem etiã tale quiddam agentem, sic est affatus oraculi cœlestis interpres: Ioseph, fili Dauid, quæ torquet animum tuum humana suspicio? Quid fluctuas? Aut quod meditare diuortium, aut cur ab eauis distrahi, quæ tibi tanta charitate, simul & tribus & familiæ cognatione iuncta est? Non est alius sponsus ea virgine dignus, nec illa est alteri destinata Dei cõsilio nisi tibi. Agnosce Dauid autorem tui generis, cui promissum est olim, quod nunc incipit exhiberi. Totum diuinum est quod geritur. Non est quod metuas, ne quid labis tuo cõiugio contrahat vxoris vterus, citra tuam operam intumescens. Suspicaris grauidam, & rectè suspicaris. Sed non ideo submouẽda á domestico conuictu, imò hoc magis tibi adiungenda est, quod grauidam vides, cui diuino consilio in hoc ipsum datus es sponsus, vt in posterum testis esse possis fœcundæ virginitatis, in vxore compertæ: atq; illa interim tuta sit aduersus iudæorũ suspicionem sæuitiam, quibus hoc mysterium nõ dum est aperiendum, neq; dignis adhuc

Universidad de Deusto
Biblioteca

huc nec capacibus. ¶ Iam ex his angelicis verbis deprehendes tertiam huius viri sanctissimi fœlicitas quod videlicet fuerit cõiux eius tanta gratiæ, sapientiæ, ac virtutis magnitudine præsticta, vt in Dei matrẽ æterno Dei consilio electã fuerit. Si mulieris bonæ beatus vir, quanto beatior erit omnibus, sanctissimæ, perfectissimæque fœminæ maritus? Tria præcipuè sũt quæ in vxoribus homines desiderare solent: pulchritudinem. Sapientiam, & animi magnitudinem siue virtutẽ. Quæ omnia in vna Iosephi coniuge cumulatissimè inuenta sunt. Tanta pulchritudine decorata fuit, vt de ea ipsa sponsus in cãticis dicat: tota pulchra es amica mea macula non est in te. Tãta gratia donata, vt eam Angelus gratia plenam appellet: Aue inquit, gratia plena dominus tecum: aue (inquã) & gaude virgo gratiosa, & fauorabilis. Dominum habes tibi fauẽtem ac propitium. Labia enim eius gratia erant plena. Dicente sponso: fauus distillans labia tua. Nihil enim proferebat quod non esset sanctum, non esset dulce, ac suaue. Gressus eius gratiosi erant: eodem sponso clamante præ admiratione: quàm pulchri sunt gressus tui filia principis in calciamentis? Affectus enim & desideria, quibus per viam cœlestis patriæ gradiebatur, cœlestia omnino erant. Nihil pulchrum nihil speciosum, nihil venustum in fœmina aliqua desiderare possumus, quod in coniuge Iosephi non inueniretur.

Tria quæ in fœminis desiderantur. Mariæ pulchritudo. Can.

Luc. 1.

Can. 4.

Can. 7.

¶ At verò quanta fuerit huius virginis sapia, quanta eius prudẽtia, vel ex eo colligere licebit, quod in vtero suo nouem mensibus tulerit omnes thesauros sapientiæ, & scientiæ Dei absconsitos: quod multis annis cum diuina sapientia loqueretur, versaretur, ab eiusq; ore penderet: ac fluenta myMariæ sapientia.

sterioru Dei poterat: multis (inquam) annis, in diuina schola Deo ipso docẽte, disceret. Nec opus est in ea re longũ texere sermonem, cum tanta eam esse præditam sapientia prædicet ecclesia, vt publicè de illius sapientia canat, quod Salomon de increata sapientia.

¶ Quanta autem fuerit eius animi virtus ac fortitudo explicatione nõ eget, cum Dei omnipotentiam vicerit, atque amore huius virginis vulneratã, ad se traxerit. Cum mortem superauerit: cum diaboli caput contriuerit, vt in superioribus docuimus. Quare si post hac rogauerit Salomõ, mulierem fortem quis inueniet? Facilè, ac verè respondere poterit Ioseph: ego, ego. sum ille, qui eam inueni. Cui rursum Salomon dicere poterit: procul & de vltimis finibus præcium tuum: neq; enim auro, & argento, aut lapidibus præciosis à mundi finibus allatis, comparari potest fœlicitas, ac prospera fortuna tua. ¶ Huius sanctæ mulieris imago fuit illa Iudith, quæ caput Holophernis amputabit, & salutẽ suis attulit: de qua milites Holophernis prædicabant: non est talis mulier super terram, in aspectu & pulchritudine, & in sensu verborum. Si vmbra erat tanta pulchritudine, sapientia, ac magnanimitate prædicta, quid de Luce, hoc est, de virgine dicendũ erit? Si tanti vitium quanti Margaritum? Felix ergo Ioseph, solus ea coniuge dignus.

Fortitudo Mariæ

Prou. 31.

Iudith, ut Figura.

Quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est. Hæc (inquit Tertul.) est noua natiuitas. Dum homo nascitur in Deo. In quo homine Deus natus est, carne antiqui seminis susceptã, sine semine antiquo, vt illam nouo semine, id est, specialiter reformaret, exclusis antiquitatis sordibus expiatam. Sed tota nouitas illa, sicut & in omnibus, de

Christiana ciuitas in vtero virginis noua. Tert. lib. de carne Christi.

de veteri figurata est, rationali per virginem dispositione domino nascente. Virgo erat adhuc terra, nondũ opere compressa, nondum seruente subacta. Ex ea hominem factum accipimus à Deo in animam viuam. Igitur si primus Adam è terra traditur, merito sequens, vel nouissimus Adam, vt Apostolus dixit: proinde de terra, id est, carne non generationi resignata in spiritum viuificantẽ à Deo est prolatus. Non autem competebat ex semine humano Dei filium nasci. Nisi totus esset filius hominis, non esset & Dei filius, nihilque haberet amplius Salomone, & amplius Iona, & de Ebionis opinione credendus erat. Ergo iã Dei filius ex patris Dei semine, id est spiritu, vt esset hominis filius, caro ea sola quæ erat ex hominis carne sumẽda, sine viri semine. Vacabat enim semen viri, apud habentem Dei semen. Itaque sicut nondum natus ex virgine, patrem Deum habere potuit sine homine, æque cum de virgine nasceretur potuit matrem habere sine homine patre. Sic denique homo cum Deo, dum caro hominis cum spiritu Dei, caro sine semine, ex homine: spiritus cum semine, ex Deo. Concepit igitur virgo & peperit Emanuelem, nobiscum Deum. Hæc ex Tertuliano. ¶ Sed quoniam pagani solent irridere nos cum audiunt prædicari à nobis virginis cõceptum & partũ oportet eorum obtrectationibus ex Hieronymo paucis respondere. Omnis partus (inquit ille) ex tribus (vt opinor) constat, si adultæ ætatis sit fœmina, si virum adeat, si non sit illius vulua vitio sterilitatis occlusa. Ex his tribus in hoc partu quem prædicamus vnum defuit, vir scilicet: & hanc partẽ (quia qui nascebatur non erat terrenus homo, sed cælestis) per spiritum cœlestem dicimus salua virginis incorruptione completam. Et tamen quid mirum videtur si virgo cõcepit, cum orientis auem quam phœnicem vocãt, in tantum sine coniuge, nasci vel renasci constet, vt semper vna sit, & semper sibi ipsi nascendo vel renascendo succedat? Apes certe nescire coniugia, neque fœtus nixibus ædere, omnibus palam est. Sed & alia nonnulla deprehenduntur sub huiusce modi sorte nascendi. Hoc ergo incredibile videbitur diuina virtute ad totius mundi reintegrationem facta, cuius exẽpla etiam in animaliũ natiuitate cernũtur, & tũ mirandũ est cur hoc gentilibus impossibile videatur, qui credunt Mineruã suam de cerebro Iouis natam. Quid ad credendum difficilius, aut quid magis contra naturã est? Hic fœmina est, hic naturæ ordo seruatur, hic conceptus, hic partus tẽporibus suis æditur, ibi nusquam fœmineus sexus, sed vir solus & partus. Qui illa credit, cur ista miratur? Sed & Liberum patrem dicunt de fœmore eius natum. Ecce aliud portenti genus, & tamẽ creditur. Venerem quoq;, quam aphroditen vocant de spuma maris, sicut & compositio nominis eius ostendit, credũt esse progenitã. De ouo natũ Castorem Polluceq; confirmant. Et ex formica myrmidones: & alia mille sunt, quæ quãuis cõtra naturam rerum venientia, ipsis tamen sunt visa credibilia: vt Deucalionis & Pyrrhæ lapides iactos, & hominum ex his segetem natam. Et cum hæc tot & talia figmenta crediderint, vnum eis impossibile videtur, quod adulescens fœmina, diuinum germẽ, non hominis vitio, sed Deo spirante conceperit. Qui vtiq; si ad credendũ difficiles sunt, illis tot & tã turpibus monstris fidem nequaquam commoda-

D. Hieronymus in symbolo Ruffini.

dare debuerant. Si verò faciles sunt ad credendum, multo prôptius hæc nostra tam honesta, & tam sancta recipere, quàm illa tam indigna & tam fœda credere debuissent. Hæc Hieron. Nos ergo diuino spiritu afflati certo credimus, quod fœtus iste vt non fuit ex Iosepho, ita nec ab alio quoquam mortali. Sed quod Angelus nũtiauit, conciliator huius diuini complexus, pater obũbrauit, Spiritus sanctus præparauit vterum, Dei filius impleuit. Certò inquã credimus noua esse omnia, quia noua proles nata est. Cœlo debetur, quod conceperit hæc virgo, castior etiam facta posteaquam peperit.

Hiero. in symbolo Rufini.

Pariet aũt filiũ. Dicét fortasses pagani qui solét irridere nos (inquit Hie.) quia possibile si fuerat Deo, vt virgo conciperet, possibile etiam fuerat vt pareret: sed indignũm eis videri, vt tãta illa magnanimitas per genitales fœminæ transiret egressus: vbi quanuis nulla fuerit ex viri commixtione cõtagio, fuit tamẽ ipsius puerperij obscœnæ attrectationis iniuria. Pro quo paulisper eis secundum sensum suum respondeamus. Si quis videat paruulum in profundo cœni necari, & ipse cum sit vir magnus & potens, extremum (vt ita dixerim) ingrediatur cœnum, vt paruulum liberet morientem, pollutus ne à te accusabitur hic vir, qui paululũ calcauerit luti: an vt misericors laudabitur, quod vitam cõtulerit morituro? Sed hæc etiam de cõmuni homine dicta sunt. Redeamus nunc ad naturam eius qui natus est.

Obiectionibus paganorum irridentiũ quod Deus ex vtero virginis nasceretur.

Similitudo.

Quantum putas natura solis illo inferior est? quantum creatura sine dubio creatore. Intuere nunc, si solis radius, in cœni alicuius voraginem demittatur, nunquid nã aliquid ibi pollutionis acquirit? Aut obscœnorum illustratio, solis ducitur in iuiuriam? Ignis quoq; quanto natura est inferior his de quibus fœmo est: & nulla materia, vel obscœna vel turpis adhibita ei ignem polluisse creditur? Cum hæc ita esse in rebus materialibus constet: tu in illa supereminenti & incorporea natura, quæ super omnem ignẽ, & super omne lumen est, pollutionis aliquid putas ac obscœnitatis incidere? Tunc deinde etiam ad illud aduerte. Nos hominem à Deo creatũ de terræ limo dicimus. Quod si obscœnitas Deo reputatur opus suum requirenti, multo magis ei reputabitur opus istud ab initio fabricãti. Et superfluum est dicere cur per obscœna transierit, cum nõ possis dicere cur abscœna condiderit. Et ideo obscœna hæc esse non natura, sed obseruantia docuit. Cœterũ omnia quæ sunt in corpore ex vno eodemq; luto formata, vsibus tantum & officijs naturalibus distinguntur. Sed ne illud quidẽ absolutione vacare huius quæstionis omittamus: quod substantia Dei, quæ omnino est incorporea, inseri corporibus vel capi ab eis principaliter non potest, nisi aliqua sit media substantia spiritualis, quæ capax diuini spiritus posset esse. Verbi gratia: vt si dicamus; lux omnia quidem membra corporis illustrare potest, à nullo tamen eorum nisi à solo oculo capi potest. Solus est enim oculus qui capax est lucis. Et filius ergo Dei nascitur ex virgine, non principaliter soli carni sociatus, sed in anima inter carnem Deumq; media generatur. Anima ergo media & insecreta rationabilis spiritus arce verbum Dei capiente, absq; vlla quam suspicaris iniuria Deus est natus ex virgine. Et ideo nihil ibi turpe putandum est, vbi sanctificatio spiritus inerat, & anima quæ

Similitudo.

Similitudo.

Similitudo.

quæ erat Dei capax, particeps fiebat etiam carnis. Nihil ibi dicas impossibile, vbi aderat virtus altissimi. Nihil de humana fragilitate cogites, vbi plenitudo inerat diuinitatis. Hæc Hieronymus.

Pariet aũt filium & vocabis nomen eius Iesum. Quasi diceret Angelus: pariet vxor tua filium non tibi, sed orbi. Huius tu pater interim diceris: & puellæ custos eris. Nato puero tu ceu pater nomen impones: non quod tibi tuus suggesserit animus, sed quod ex re Deus illi destinauit ante mundum cõditum, vocabis autem Iesum, id est, saluatorem. Tandem hic iam intueris postremam ac summam fœlicitatem superius propositam huius tanti viri. Si enim filius sapiens lætificat ac honorificat patrem quanto maiori lætitia & honore filius Dei afficiet Ioseph quem patrem eius fuisse legalem aliqui volunt? Quid quæso in hac vita fortunatius quàm patrem vnigeniti filij Dei haberi & vocari? Non sine maximo mysterio statuerat olim in lege dominus, vt filij (quos legales vocabant) tam veri filij haberentur ac vocarẽtur quàm naturales: qui & patrum legalium nomen atq; generis stemata & insignia accipiebant: & illorum heredes erant. Non (inquã) hoc sine magna causa sancitum atque stabilitum est. Præuiderat nimirum Deus filium suum ex sponsa virgine nasciturum, atque hunc virum Iosephum loco patris legalis habiturũ. Cur enim (inquit Ierson) non competat ipsi Iosepho ius aliquod legale supra cæteros homines in benedicta Iesu formatione, cum natus sit in ea & ex ea carne, cuius dominium iure matrimonij verè translatum erat in ipsum. Spiritus ergo sanctus vice fratris suscitauit hoc benedictum ac sanctum semen huic viro Ioseph. Felix ac nimium felix, qui, ea lege, poterat dicere: filius ecce meus. Quo quid sublimius? Quid præclarius? iure ergo suo eum filium suum nuncupare licebat. Si enim autore apostolo vir non habet potestatem sui corporis sed mulier & contra &c. Si iure ciuili etiam cautum est: vt quod in alieno plantatur fundo, emissis radicibus, fit domini eiusmodi fundi: quod etiam annotauit glos. in cap. de restitutione spoliatorum: cum beata virgo fuerit vera sponsa veraq; coniux Ioseph, cum fuerit verus fundus ac possessio eius, inde colligere licebit, vt fructus bene dictus ortus virtute cœlesti, atq; de Spiritu sancto natus: ad sanctũ Iosephum pertineat. Idcirco Angelus ait: vocabis nomen eius Iesum: parentũ enim erat imponere nomina filijs. Cum ergo sanctus Iosephus pater esset legalis Christi ad eum pertinebat nomen ei imponere. Quod si nolueris Iosephum vocare patrem legalem, saltem pater Christi habebatur & vocabatur: quæ maxima dignitas fuit.

Vltima fœlicitas Iosephi.

Opio aliquorum.

Vi. Iacob De valen. super magnificat in. 6. 15. dignitate virginis.

Iosephus pater legalis Christi

Ierſonis opinio. 3 p. in Iosephina.

1. co. 7. a.

Inde instit. rerũ.

Glos.

Vocabis nomen eius Iesum. Vi. quæ de hoc sanctissimo nomine annotauimus Lucæ cap. 2.

Pariet autem filium, & vocabis nomẽ eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Ideo hoc nomine vocatus est puellus iste quod ille sit tot seculis exoptatus & expectatus Messias, qui iuxta prophetarum oracula liberaturus erat populũ suum vniuersum à peccatis suis: non victimis pecudum, sed suo sanguine. Cuius mysterij typus fuit visio illa ostensa Moysi in rubo. In rubo. n. apparere voluit dominus & in igne, vt ostenderet venturum esse tempus quo propter nimiam charitatem suã erga homines, descensurus erat de cœlo, ac

Quare vocatus est Iesus.

Exo. 3. Figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuꝰ Augustinus. liꝗstionũ ex vi. testat. q. 42 Esa. 5.

lo, ac in carne videndus: vt populum suũ à peccatis liberaret. Spinæ enim (vt Augustinus ait) in peccatis significantur, quia sustinui (inquit) vt faceret vuas, fecit autem spinas. Igne ergo, charitatis suæ peccatorum spinas consumpsit.

¶ Ex his Angeli verbis, facilè vnus quisq; nostrum colligere poterit nõ esse asperam, non difficilem viam mãdatorum Dei (quam difficillimam nõ nulli existimãt) si remedia, si subsidia, si adiumenta nobis à Christo collata considerentur. Respondeobsecro tu mihi, qui Christi nomine gloriaris, & tamen viam eius difficilem dicis. Ad quid Messias iste in mundum venit? Ad quid sanguinem non pecudũ sed suum fudit? Quid euangeliũ, quid gratia, quid denique Iesus significat? Si forsitan ignoras, audi angelum Iosepho dicentẽ: vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Quid igitur aliud est esse saluatorem, ac liberatorem à peccatis, nisi eum esse dignũ, vt nobis ob merita sua omnia peccata commissa cõdonentur: & vt post hac caueamus, gratia & adiutoriũ nobis conferatur? Ad quid igitur in mundum seruator iste venit: nisi vt præberet auxiliũ, quo seruaremur? Ad quid gratis mortem subire voluit, nisi vt peccatum interimeret? Ad quid sanguinem suum effudit, nisi vt esset nobis salutare medicamentum, quo nostris vulneribus mederemur? Quis est, inter alios præcipuus passionis suæ fructus, nisi viam Dei facile ac planam nobis reddere? Quod significare volens Esaias olim aiebat: quod tempore Messiæ erunt praua indirecta & aspera in vias planas. Denique ad quid insuper de cœlo Spiritũ sanctum misit, nisi vt te ex carne spiritũ

Non esse asperã viam Dei sed facilẽ ostẽditur.

Esai. 40.

redderet? quid eũ sub ignis specie descendere fecit: nisi vt te & accenderet, & illuminaret, atque totũ in seipsum transformaret, atque in altum à quo ipse descẽderat, eleuaret? Quid animo tuo insuſſæ sunt & gratiæ & virtutes, nisi vt facile, leue, ac suaue efficeretur iugum Christi? nisi vt discerestin tribulationibus gloriari, in periculis sperare, & in tentationibus vincere? Hoc est principium, hoc mediũ, hic finis, hæc denique totius Euangelij summa. vt quemadmodum primus homo de terra terrenus: qualis & terreni tales & terreni: sic secundus homo de cœlo cœlestis, qualis & cœlestis, tales & cœlestes. Quid aliud rogo scribũt nobis Euangelistæ? Quid aliud pollicentur prophetæ? Aut quid prædicant aliud Apostoli? Hæc summa atque compendium est Christianæ Theologiæ. Hoc est verbum abreuiatum quod fecit dominus super terrã.

1. co. 15. f.

¶ Sed ais: infelix ego homo, quis me liberauit de corpore mortis huius? Sentio enim aliam legem in mẽbris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Erige ô miser animum, ne illo cadas, confide, spera in Domino, nam ipse est, qui tibi apud Ezechielem cæterisq; fidelibus pollicetur dicẽs: dabo eius cor nouum, & spiritum nouum tribuat in visceribus eorum, & auferam cor lapidem de carne eorum, & dabo eis cor carneum: vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant: faciãtque ea: & sint mihi in populũ & ego sim eis in Deum. Quid tu miser modo hic dubitas? An de Diuinis promissis, an adhuc de imbecillitate tua? Si primum affirmes, Deum mendacẽ & non sibi similem facis, quæ blasphemia est maxima. Sin autem adhuc de animi tui atque carnis tuæ imbecillitate

Ro. 9. f.

Ro. 7. d.

Eze. 11. c

tate dubitas, quæ tanta est, vt neq; his præsidijs cœlestibus in virtute permanere possis: Deũ māchũ ac parcũ prouisorẽ ac gubernatorem facis: quando de subsidijs ad vitã spiritualẽ tuendã necessarijs, minime prouidere voluit. Quod ergo remanet tibi dubiũ? Quis scrupulus? aut quæ animi vacillatio?

¶ Præterea si velis etiã animi virtutẽ, qua effrænes appetitus superare possis, libenter largietur, vt facilis tibi sit via salutis. Hic. n. fuit (inter alios) præcipuus crucis, ac arboris vitæ sanguine Christi sanctificatæ, fructꝰ. Quod planè his verbis apostolꝰ cõfitetur in ea, quã ad Romanos scripsit epistola c. 6. vetus homo noster, simul Crucifixus est, vt destruatur corpꝰ peccati vt vltra nõ seruiamus peccato. Hominẽ veterẽ, ac corpus peccati vocat in hoc loco Paulus, appetitũ nfum sensitiuũ, cũ omnibus suis cõcupiscentijs ab eo dimanãtibꝰ. Homo ergo iste (inquit) simul Crucifixus est cũ Crhisto. Eo quod nobilissimo ac præstãtissimo illo sacrificio gratiã ac virtutẽ nobis cõparauit, quibus possimus tantũ hunc ty annũ vincere. Hæc est insignis illa victoria ac fauor ille maximus quem dñs per Esaiam pollicebatur dicẽs: ne timeas quia ego tecũ sum, ne declines quia ego Deus tuus: confortaui te, & auxiliatus sum tibi, & suscepit te dextera iusti mei. Ecce cõfundentur & erubescent oẽs qui pugnãt aduersum te: erunt quasi non sint, & peribunt viri qui cõtradicũt tibi. Quæres eos, & nõ inuenies: viros rebelles tuos, & erũt quasi nõ sint, & veluti consumptio hominis bellantis aduersum te: quia ego dñs Deus tuus apprehendẽs manũ tuã, dicens q; tibi, ne timeas ego adiuui te. Quis ergo his promissis deficiet? quis animo cadet, aut timebit carnis suæ pronitati & imbecillitati, tanta Dei gratia adiutus? quis iam nõ dicet cum regio vate. Viam mandatorum tuorum cucurri cũ dilatasti cor meum. Erige ergo spem, erige animũ, quando iam habes Iesum, hoc est, seruatorem tuum, qui & te à sceleribus liberabit, & sua gratia cor tuum iuuabit.

Rom. 6.

Esai. 41.

Psa. 118.

Vocabis nomen eius Iesum. Habebis in omnibus patris officium ac circa eũ, patrem te geres: solum hoc excepto quod carnalis nõ eris pater. Refert cui deferas puerorũ institutionẽ eorum præcipuè quorũ vita plurimis consultura est. Ab illis nimirũ horũ petẽda est institutio, qui virtutẽ iustitiãque ipsis factis præstiterint. Institui enim quasi nasci est. Et sicut indecorum est principẽ ab infimis nasci, ita pernitiosum, huius institutionem inhonestis hominibus cõmẽdari. Ideo Iesus Christus princeps ac saluator, natus ex Maria, regali orta genere, institutus est à Iosepho, viro iusto, ac bene morigerato. hoc animaduertant nfi magnates.

Vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Iam vides hoc nomen sanctissimũ è cœlo esse ab angelo allatũ, eiusq; interpretationẽ. Benedicta talis salus, benedicta etiam hæc dies, in qua talis mũdo nuntiatio allata est. Hactenus seruatores à Deo nobis missi pro seruanda hominũ vita temporaria venerãt, pro conseruandis bonis, quæ externa nominantur. Animos verò captiuos ac peccatis subditos relinquebant. Quid ergo hominũ prodesse potest vniuersum terrarum orbem sibi cõparare, totique mundo dominari: si peccati seruus emptitius remaneat, quo omnia bona sibi parta tandem pœnitus amittat? In huius ergo mali antidotum ac remedium nouus hic seruator diuinitus nobis omnibꝰ missus est, vt populũ suũ vniuersum à peccatis liberet: ne hoc tantum beneficiũ

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BIBLIOTECA

Universidad de Deusto
Biblioteca

gratis dare sit contentus, sed vt purgatis à vitæ prioris peccatis, cõferat perfectam & æternam salutẽ. Qua salus hominis, sit nõ solũ animi, sed corporis; liberãdo enim ab animi malis, perpetuam etiã corporibus vitã præstet: eruendoq; à malis culpæ, à malis similiter pœnæ nos eruat. Hanc salutem magnopere patriarchæ desiderabant: hanc maximo desiderio, acclamore postulabãt vates: hanc millies repetebant ac canebãt promittebantq; psalmi. Hanc denique (vt iam diximus) sanctus ille Patriarcha Iacob expectabat: his enim verbis exhalauit animam: Gen. 49. Salutare tuum expectabo dñe. Nõ enim expectabat salutem corporalem, quũ sese iam moriturum videbat: sed spiritualem & æternam quæ dãda erat per seruatorem Iesum. Felix ac beata hæc salus, tali seruatore ac dño digna. Appetant alij salutem quam velint: præponant si libeat terrena cœlestibus; præferant corporis saluteni, saluti animæ: ego tamen hanc cum Iacob expec- Psa. 79. c. tabo salutem: hanc precabor cum regio vate: fiat manus tua vt saluet me quoniam mandata tua elegi: concupiui, iũdutare tuum domine. Salua ergo me domine à peccatis meis: libera me à me ipso, ne tradas me domine desiderijs meis, quæ impiam tyrãnidem exercent in anima mea. Serua inquã me à mundi, diaboli, carnisq; tyrannide: & quod magis vereor, me obsecro serua ab ira indignationeq; tua, ex qua æterna cõsequitur mors. Qua salute ũ fruar, reliqua mundi bona ex animo cõtemnã: minime dealiorum regnis, honoribus, opibus ac splendoribus quibus gloriãtur curabo. nã ego Ab ac. 3. cũ propheta in dño solum gaudebo & exultabo in Deo Iesu meo. ¶ Hæc ergo est salus quã dñs mũdo attulit: hæc est salus hoc nomine (vt explicuit angelus) significata. Cũ ergo nomẽ hoc Iesus audieris, volue animo tuo eius interpretationẽ, & tunc sese tibi offeret dñs misericordia, pulchritudine, ac virtute præditus. Qui diaboli exercitũ expugnauit: qui mortem superbã debellauit: qui peccatis silentium imposuit: qui ab inferis iurisditionem abstulit: qui de tyrannorum potestate captivos eduxit: & ablata carceris fœditate in pristinam pulchritudinẽ ac dignitatem restituit. Tria enim (inter alia) nobis, ob peccatum mala contigerũt. Mors, videlicet, ac infernus, & perpetua sub diabolo seruitus. Qui ergo nos à peccatis liberauit, ab huiusmodi hostibus cõsequenter seruauit. Simulq; certum pignus cœlestis gratiæ, ac diuinæ amicitiæ, fœlicitatisq; perpetuæ nobis cõtulit. Nã hæc omnia per peccatũ amittuntur: atq; per seruatorẽ Iesum cõparantur. Merito ergo hoc nomen illi impositum à patre est. Merito tali nomine insignitus, quando nos à tantis malis ac periculis liberauit ac tot tantisq; cœlestibus opibus affecit. O nomen præclarum. Nomen dulce, nomen suaue, no men tantæ virtutis ac tam inæstimabilis potentiæ, nomẽ à Deo inuentũ, è cœlo allatum, angelorum ore prolatũ atq; seculis omnibus maximè desideratum & postulatum. Ab hoc nomine procul fugiũt dæmones: coram illo cõtremiscũt inferorũ potestates. Hoc nomine debeliãtur hostes illi superbi, quibo cũ quotidie colluctamur expugnãtur eorũ castra: tentationes silent: cõsolatione afficiũtur tristes ac mœsti: ad hoc sanctissimũ nomẽ oẽs oppressi atq; afflicti confugiunt, tanquam ad solamen singulare. In eo denique spem suam peccatores omnes reponunt: illud ergo amemus illud semper proferam⁹ quãdo to

Tria expe cato mala nobis ve nerunt.

Nomẽ Iesus cõmẽdatur.

ta salus ab illo pendet. Hoc est nomẽ illud de quo Paulus ait: dedit illi nomen quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium terrestriumq; & infernorũ. Reuoca in memoriam honores omnes, quos superius memorauimus, cõtulisse Pharaonem Iosepho, & inter illos, etiã aliũ, cuius nõ meminimus, inuenies: dedisse videlicet ei nomen magnificum, vt gratum sese ostenderet, & Iosephum populo per hoc commendaret. Interpretatur Zaphnath paena, secretorum cognitor & detector, iuxta Hebraicam linguã, AEgyptiacè autem significat saluatorẽ mũdi. Eodem modo Christus à Deo patre exaltatus est: propter quod (inquit Paulus, Deus exaltauit illũ. Exaltauit primo in natiuitate, trahẽdo de cœlo Angelorum choros, qui gloriã eius decantarent: pastores, qui eum venerarentur: Reges ab orientali plaga, qui eum adorarent: Exaltauit in prædicatione: nunquam enim sic locutus est homo. Exaltauit insignis & portẽtis, nam virtus ab illo exibat, qua sanabat omnes: exaltauit in monte Thabor vbi resplenduit facies eius sicut sol vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Exaltauit insuper in gloriosa resurrectione & ascensione. Atque non solum constituit ei dominũ domus suæ dando ei omnia pater in manus sed doctorem ac præceptorem constituit dicens, hic est filius meus dilectus ipsum audite: vt erudiret sicut primus ille Ioseph principes eius & senes eius prudentiam doceret. Anteibat Iosephum præco: antecessit Christum Ioannes, præco factus suarum laudum, atque fœlicis aduentus eius, ad seruandas gentes. Illi etiam desponsauit Deus ecclesiam. Qui enim habet sponsam sponsus est. Positusq;

Phili. 2.

Gen. 41. Figura.

Quo modo exaltatꝰ est christus à patre.

Luc. 2.

Mat. 3.

Ioan. 7. g.

Luc. 7. c.

Mat. 17. a.

Ioa. 13.

Mat. 17.

Psa. 104.

Ioa. 3.

est à Deo primò super domum eius, hoc est, super ecclesiam, quam speciali ac peculiari modo curat. Positus est etiam super totũ mũdũ. Postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam Psal. 2. & possionem tuam terminos terræ. Quanuis nõ dum oẽs eum esse à Deo præpositum nouerint, tamen velint, nolint, subijciendi ei sunt in scabellũ pedum suorũ. Tandem dedit illi hoc Psal. 109. nomen quod est super omne nomen. Vocabis (inquit angelus) nomen eius Iesum, ipse enim saluũ faciet populũ suũ à peccatis eorũ. In huius ergo nomine omne genu flectendũ erat, vnde Rex Dauid ait oẽs gentes quascunq; fecisti venient, & adorabunt coram te dñe & glorificabũt nomen tuũ. Omne (inquã) genu cœlestiũ, terrestriũ & infernorum. Trium enim regnorum Rex erat: triplicique corona ac diademate decorandus.

Vocabis nomẽ eius Iesum. Ipse. n. saluũ faciet populũ suũ à peccatis eorũ. Solet mãtres (inquit Cyprianus) infantulis nuper editis in ipso vitæ introitu aptare vocabula, & ex aliquibus præcedentibus vel circũstantibus causis, vel ex genere, vel ex euẽtu imponere nomina, vt in ipsis primordialibus initijs, quæ dã præsigerentur cõmonitoria ingredientibus vitã: respicerẽtq; ad nomina vel officia sua, quorũ inspectio honestæ conuersationis formã eis infunderet & doctrinã, vt honorificarẽt naturales causas, & rationales disciplinas, nec in aliquo elementarias amari carẽt dulcedines, vel primarias offenderẽt dignitates. Nã olim tumultuarie vel inconsiderate nomina rebus imponebãtur, sed ex quo ad Adã aducta sunt singula, vt vocaret ea, & propria imponeret noia, prouisum est in populo antiquo, vt aliqua esset in vocabulis ratio, & interpretarentur noia

In præfatione lib. de cardioperibus Christi. De titulis & nominibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vitam, & exprimerent aliquam perſonæ proprietatem, ſecundum quam vel differret à cæteris, vel etiam communicaret. Sic in nominibus Patriarcharum Abraham, Iſaac, & Iacob magnarum rerum fuere indicia, & præloquebantur ventura, nec deerat impoſitorum nominum ſecundum ſenſum ſuum effectuum certitudo.

Nomina rebus cõſonant.

Apud gẽtes etiam cognomina ex rebus ſtrenuem geſtis imponebãtur.

¶ Apud gentiles etiam non in nominibus, ſed in agnominibus etiam, poſtea à viris illuſtribus obſeruatum eſt, vt nobilitas generis, vel virtutis gloria poſteros illuſtraret. Auguſti vel Cæſaris titulo ſuccedentem honorare progeniem, & Imperatoriæ dignitatis hæredes primæ originis irradiare ſulgoribus.

¶ Sic & philoſophi & doctores antiqui, tractatibus ſuis, nõmina prætexere breui titulo grandis materiæ latitudinem prælibantes, & propriæ gloriæ præpoſito nomine ſuo prouidentes, vt integritatem operis, & laborem autoris tam ſtyli quàm perſonæ in poſterum autoritas conſeruaret, & facile ſcripturæ ſubtilitas indicaret, ſi aliqua manus inuida, elegãtiæ tractatuum eli matorum, pannũ rudem inſueret, vt vel nugis ſuis quaſi ſua eſſent, quæ alius laudabiliter dictaſſet furtiua tranſlatione inſereret. Sic in capite libri ſui quiſque autorum ſe impoſuit, vt ſtylus autori, & ſtilo autor famularetur, & autoritate altrinſeca communis gloria muniretur, hoc virorum illuſtrium præclara meruerunt ingenia, & per hæc viuax eorum fama & gloria indelebilis perſeuerat. Hæc ille.

¶ Apud doctores mos eſt libris ſuis ponere nomina ſua.

¶ Hunc ergo tam patrum antiquorum ſub lege viuentium: quam illuſtrium virorum Roma dominante: quam philoſophorum ac doctorum vſum & morem ſequi volẽs dñs, hoc tam præclarum nomen Ieſus, filio ſuo ponere voluit. Primum hoc illi impoſitũ eſt in ipſo vitæ introitu: imò ante ipſum vitæ introitum: vt conſonaret officio. Venturus enim erat, vt nos à peccatis liberaret: nobis ſalutẽ donaret: ab hoſtium ſpiritualium manu, atque poteſtate eriperet, interramque promiſſam introduceret. Id circo vocatus eſt Ieſus. Vt in hoc loco Angelus oſtendit. ¶ Sed quæres fortaſsis cur hoc potius nomen ſibi præcipuè eligere voluit, atque de ſolo illo gloriari: quum innumera ſint ei alia, à ſanctis, à prophetis, & vatibus impoſita nomina quæ etiã eius naturæ atque geſtis conuenitabant? Appellatus eſt enim (idque non ſine magno Dei cõſilio) admirabilis Deus, fortis, magni conſilij angelus, princeps pacis, pater futuri ſeculi Agios, Theos, Athanatos, hoc eſt, ſanctus, Deus, immortalis, vocatus etiam eſt Adonai, Eloim. Cui quæſtioni hæc ratio (inter alias) impræſentiarum ſeſe offert. Viri namque illuſtres (vt ſuperius diximus) cognomina ſibi imponebant parta ex virtutis propriæ gloria, atque ex rebus ſtrenuè à ſeipſis geſtis. Detalibusque nominibus potius gloriabãtur ſanguine proprio comparatis, quam de maiorum ſuorum titulis & nominibus. Cum ergo Chriſtus humiliauerit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis: cum proprio ſanguine ſuo populum ſuũ à peccati iugo, atque diaboli tyrannide liberauerit: hoc ſeruatoris nomine, ſiue cognomine, potiuſquam alijs ſuis honorificis titulis, gloriatur. Et merito quidem. nam ſi Scipio ille Romanus, Africanus cognominari voluit, quod Africam ſtrenue debellauerit: in Iulij cognominari

Primæ ratio huius nominis.

¶ Quare Chriſtus hoc nomine potius quã alijs gloriatur.

Eſai. 9.

Secunda ratio huius nominis.

Phil. 2.a

nari Cæſar ab Elephanto in pugna occiſſo. Si alter, Numantinus: alter, Magnus: ob res præclarè geſtas vocatus eſt: de eiuſmodi, nominibus gloriabantur, potiuſquã de paternis: quid nõ potius Chriſtus Dominus de hoc nomine Ieſus gloriaretur, quũ illud propitio ſanguine pro nobis effuſo ac quiſierit? illud multis præſſuris, laboribus ac ærumnis imo propria vita ſibi parauerit? Propter quod (inquit Paulus) Deus exaltauit illum & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. ¶ Solent præterea Philoſophi, atque doctores nomina libris, quos edunt, præponere: breui titulo librorum materiam prædicentes. librum autem eſſe Chriſtum ſcriptũ intus & foris myſterijs cœleſtibus plenum, & in ſuperioribus docuimus ex Hieronymo, & dominus docere voluit, cum Eſaiæ dixit: ſume tibi librũ grandem & ſcribe in eo: velociter ſpolia detrahe, cito prædare. Eſt enim Chriſtus liber grandis in quo ſunt ſcripta omnia myſteria diuinæ ſapientiæ comperta. Titulus ergo huius libri, tam breuis eſt, vt vno verbo contineatur. Vocabis nomen huius libri (inquit Angelus) Ieſum. Quo intelliges grandis materiæ latitudinem. Agit enim, ac tractat liber iſte diuinitus editus, de totius mundi ſalute. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Vnde obſerua: periphraſi quadam, huius libri grandis voluiſſe Deum, apud Eſaiam, titulum & nomen atque materiam explicare. Scribe (inquit) velociter ſpolia detrahe, cito prædare. Quaſi diceret pater cœleſtis filio ſuo: hactenus diabolus exultauit in mũdo, efficax fuit in mentibus hominũ, hactenus regnauit peccatum, tu ergo curre ac velociter ſpolia, hoc eſt, popu-

Liber eſt Chriſtus Tertia ratio huius nominis Ieſus.

Eſai. 8.

Titulus huius libri eſt Ieſus.

lũ tuũ, etyrannide diaboli detrahe. cito prædare, non vltra patiendo vt regnet in animis eorum peccatum. Quod clarioribus verbis ſignificare volens Angelus ait. Vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet populũ ſuum à peccatis eorum.

Ioſeph fili Dauid, ne timeas accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Breuibus ſanè verbis innumera myſteria Angelus comprehendere voluit. Primum ergo cor huius ſancti viri altamente perpendamus: deinde cor animumq; virginis. Nam ſacri ſcriptores poſt myſteriorum cœleſtium breuem compendioſamque enarrationem, cordis affectus communiter referre atque ſcribere nõ curãt. Partim quod eiuſmodi ineffabiles ſint: Partim quod id legentibus ac res diuinas contemplantibus relinquãt. Ex his enim quæ dicuntur, atq; ex rebus geſtis, earumq; circunſtantijs, venari poteſt aliquid eorum, quæ in cordibus virginis, aut Ioſephi, aut aliarũ perſonarum voluerentur. Hac ergo via cor huius viri ſancti, ac mentem, rimari conemur. ¶ Quid ergo modò his auditis, perſentiret animus huius Patriarchæ? quàm diuerſam modò ſententiam haberet à priori: qua exiſtimabat ſponſam ſuam è viro aliquo concepiſſe? Prima enim opinione nulla eſſe potuit humilior ac tali viro indignior: ſecunda verò nulla ſublimior atq; admirabilior. Quod facilè intelliges, ſi breui mecũ cõſideras myſteria omnia quæ propoſitis verbis, ab angelo fuerũt Ioſepho reuelata. Nam primũ hic illi detexit Meſsiã tã diu expectatũ, in mũdũ veniſſe: Dei promiſſiones oẽs, ſãctorũ ſpẽ, ſcripturarũ

Breuibus verbis angelus multa myſteria complectitur.

Cogitationes Ioſephi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

voces, prophetarum prædictiones impletas. Detexit præterea modum salutis expectandum ab isto seruatore: nẽ pe non temporalem sed æternum, nõ corporalem solum, sed spiritualem ac corporalem simul. In eo enim quod ait: parietautem filium & vocabis nomen eius Iesum. i. seruato. em: & in eo quod addidit ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorũ, hæc omnia illi patefecit. Peccata enim in causa sunt vt omnia mala tã corporis quam animæ nobis pariter eueniant. ¶ Reuelauit etiam his verbis illi, Christi Iesu maximam excellentiam & dignitatem in eo quod ait: quod enim in ea natum est de Spiritu sãcto est. Inaudita sanè ac admirabilis dignitas. Qua facilè intelligere potest sanctus iste, quanta esset huius seruatoris magestas: cum satis illi compertum esset, tam inefabilem nascendi modum, nempe ex virgine & Spitus sancti virtute, nulli solum creaturæ deberi. ¶ Intellexit præterea vir iste dignitatem suam, quantoque munere ac beneficio à Deo afficeretur: quando ex cõiuge atque ex domo sua egredi statuisset lucem, & spem & salutem omnium seculorum. Quando eum vocari atque haberi patrem vnigeniti filij sui stabilisset. Quo quid excellentius? Quid altius aut præstantius? ¶ Insuper præfacto sermone exposuit illi angelus domini virginis puritatem, ac sanctitatem: ita vt post hac tanquam pœne diuinam veneraretur ac coleret. ¶ Tandem cognouit Dei immensam bonitatem atq; magnificentiam, qua voluit hæc omnia, ei non hominum sed angelorum ministerio patefacere.

¶ Quando ergo cor huius viri tam sanctum, tam ab omni labe purgatum, sese, tot tantisq; mysterijs ac Sacramentis vndique vallatum, siue potius submersum vidisset: quid obscuri persentiret? Quid faceret? quale quæso esset? quã eleuatũ, quã absortũ, quã attonitũ ac stupefactũ, inter hæc tam miranda ac grandia facta? subsilire sanè ac trepudiare prægaudio: exultaret, ac maxima lætitia affectũ tãtum vellet erũpere gaudium.

¶ Sed adhuc hic mecũ animaduerte: quanti illum aliãs pœniteret, quanto animi dolore atque tristitia corriperetur tunc temporis, memor siniſtræ opinionis, quam de virgine sanctissima Paulo ante habuerat. Quibus cũ lachrymis ac religione, ad pedes eius prosterneretur, veniamque postularet commissi erroris, enarrando ab angelo sibi enarrata. ¶ Deinde è regione intuere vultum, mentem & cor virginis: intuere gaudium & lætitiam. Mentem (inquam) intuere altè contemplantem diuinam prouidẽtiam, eiusq; tam opportunum subsidium, quo suæ innocentiæ subuenerat, suas præces exaudi erat, domũ ac familiam pacificarat: cor sponsi quietum ac tranquillum reddiderat. Intuere vultum ac cor eius, maximo gaudio atq; immensa alacritate affectum: quod vidisset sponsum quem mirum in modum vehementerq; diligebat: iã à tam siniſtra opinione reuocatum, tantoq; gaudio perfusum. Quid hic etiam virgo deipara faceret? Quid magno suo pectore persentiret? quid caneret? quas laudes, quas Deo referret pro tantis muneribus gratias: considerans paternalem Dei erga suos prouidentiam ac misericordiam: quem admodum ipsamet cecinerat dicens: & misericordia eius à progenie & in progeniem timẽtibus eum? Sed interim animaduerte angeli verba illa.

¶ Vocabis

Ro. 13. d *Vocabis nomẽ eius Iesum. Ipse. n. saluũ faciet populũ suũ à peccatis eorũ.* Iã hic nox præcesit, iam hic dies appropinquauit: iam hic vetus antiquumq; testamentum absconditur: ac nouum recensq; apparet: iam hic exaltat vitam omnis huius mundi ac carnis gloria: & suscitatur gloria spiritus: atq; resplendere incipit euangelij magestas. Nam hactenus omnia illa tẽporaria ac caduca bona erant, vmbræq; futurorum: modo verò omnia æterna, vera, ac spiritualia. Vocabis (inquit) nomẽ eius Iesum: ipse enim saluũ faciet populum suum à peccatis eorum. Quid hoc est quod audio? Quæ tã noua & inaudita phrasis, qui nouus iste loquẽdi modus? Forsitan vobis omnibus videbitur, rem nullius aut parui momenti, sub his tam breuibus verbis latere: omnes quidem in terram nos ipsos dejicere: millieſq; illam osculari debebamus: gratias maximas agẽtes Deo, pro tanto mysterio, ac beneficio in his angeli verbis latenti. Nam per hæc verba, tanquam per rimulam quã dam ostendere, ac patefacere voluit Deus, diuitias gratiæ atque misericordiæ suæ: per hæc (inquam) verba explicare atque declarare voluit omnia, quæ sub typis veteris legis, ac sub figuris omnibus antiqui testamenti, mundo ab eius conditione tradiderat. Omni enim ætate hanc salutem promiserat. Omni enim tempore hunc saluatorem pollicitus fuerat: nunc eum redemptorem vocando, nũc regem, nũc ducem, nunc pastorem nunc liberatorem, nunc victorem, nunc ædificatorem, nunc denique vtendo alijs nominibus ac titulis glorioſis, qui prosperã temporalem tamen. Fortunam, ac gloriam, præsagire videbantur. Vnde fit, vt vix; modo cæci Iudæi minime intelligant, hanc (quã Christus attulit) salutem, esse debere spiritualem, sed tẽporariã. Sed angelus Dei, modo hoc breui sermone, tanquã quodã lucis radio, omnes illas veteris instrumenti imagines, atq, vmbras detexit: apertè dicendo hanc, iam diu satisq; expectatã ab omnib9 salutẽ, nõ corporalẽ sed spiritualẽ esse. De qua in superioribus satis diximus quare ad alia properemus.

Hoc autem totum factum est vt impleretur quod dictum est à domino per prophetã dicentem: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium. His ergo verbis discimus, neq; quicquam huius rei, casu fortuito ve gestum fuisse, sed consilio diuino. Quod enim factum narrauit angelus, hoc dñs ipse facturũ promiserat, loquens per os Esaiæ prophetæ, paucis depingens huius conceptus & natiuitatem inauditam & fructũ optabilem, ecce (inquit) virgo concipiet & pariet. Habes nouitatem: quando enim vnquam fando auditum, saluã virginitate peperisse puellam? ecce iã partus & integritas distantes tempore longo: virginis in gremio fœdera pacis habent. Ecce iam impletũ quod alibi idem dominus per os eiusdem uatis dicebat: lætabitur deserta, & inuia, & exultabit, & florebit, quasi lilium. Germinans germinabit, & exultabit lætabũda, & laudans. Quod enim de ecclesia ad literam dictum fuisse credimus, idem in virgine adimpletũ fuisse, planè videmus. Hæc est, terra, illa inuia, hæc, virgo sãctissima, hæc verum lilium. Sicut lilium enim inter spinas ita amica mea inter filias Adæ. Hoc igitur lilium perfectissimum, ac pulcherrimum, florẽ de radice Iesse germinauit (inqt propheta) Hæc est, quæ post floris conceptum, lætabũda dicebat: & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Nullo modo (inqt Augustin9) Christus matrẽ nas-

Esa. 7.

Omnia q̃ de Christo narrãtur nõ ea su sed cõsilio diuino accidebant.

Esa. 35. a.

Can. 2. a.

Luc. 1. Lib. 29. q. faustũ c. vltimo infine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cendo faceret deteriorem, & cui munus fœcunditatis attulerat, Deus virginitatis auferret. Hæc veraciter non fallaciter facta sunt: Sed noua sunt, sed in solita sunt, sed contra naturæ cursum notissimum sunt: quia magna, quia mira, quia diuina, & eo magis vera, certa, firmat.

Peculiaris prærogatiua Mariæ vt mater esset & virgo. D. Hiero.

Hæc fuit (inter alias) peculiaris ac singularis huius virginis prærogatiua, ac excellentia: vt mater esset & virgo. Vnde D. Hiero. inuenit (inquit) populus gratiam in deserto. Gratiam scilicet singularis maternitatis, producentis eum, qui nobis attulit gratiã, & veritatem. In deserto, hoc est, in beata Maria à peccato derelicta: Derelicta in templo à parentibus, derelicta, atq; in incognita viro. Seruata verò vt mater esset, & virgo. mater inuiolata, mater incorrupta, mater intacta.

Esai. vltimo.

Quis audiuit vnquã tale? aut quis vidit huic simile? Vt mater scilicet esset & intacta generaret? Si quæris (ait ambro) naturæ ordinẽ: fœmina mixta viro gẽerare cõsueuit. Liquet aũt quod

De consec. D. 1. reuera.

præter naturæ ordinẽ Christus natꝰ est ex virgine. ¶ Huius tã in soliti & noui Sacramenti, imaginẽ vnã, vel alteram libet adducere. Primam habes apud Dani. cap. 14. quo in loco sacra

Da. c. 14. Figura.

narrat historia Danieli, in Leonum lacu existenti, Leonibus vndiq; vallato, ministerio angeli missum fuisse prophetam, nomine Abacuc, à Iudæa in Babylonem, qui Danieli prandiũ præberet. Intrauit ergo Abacuch lacum, atq; ab eo egressus est, clauso omnino ostio: seruatusq; est Daniel illæsus à Leonibus septem, qui cæteros alios in lacum missos, deuorare solebant. Daniel ergo, qui causa Dei interpretatur, vir sapientissimus, ac castissimus, diuinæ contemplationi perpetuò deditus: virginem hanc fortem, nihilq; in moribus fœmineum habentem, castitate ac diuina sapientia decoratam, rerum diuinarum considerationi maxime deditam, significat: quæ iure optimo causa Dei appellatur: quod mater eius sit. Mater siquidem & causa, & origo filij, qui etiam verus filius Dei est. Abacuch verò fortis luctator interpretatur. Iesus ergo, quem, hæc virgo & concepit & peperit, verꝰ ac strenuus luctator fuit: qui lucta cum diabolo contendens, eum interram prostrauit atq; deiecit. Hic ergo cum prandio diuinitatis, & angelos & homines reficiẽtis, ad Danielem, hoc est, ad virginem missus est, Angeli ministerio: incarnatus scilicet est, Angelo cœlitus mysteriũ annuntiante. De Iudæa verò Abacuch in Babylonem missus est: de cœlesti illa Iudæa, in qua omnes cœlestes spiritus Deum vno ore cõfitentur, missus est verus Abacuch, in hunc mundum, confusione tam errorum, quã peccatorum plenum. Intrat & egreditur vates ostio laci clauso: intrat & egreditur ex vtero virginis filiꝰ Dei, clauso illo relicto. Dæmones verò, qui in sacra pagina Leones nominantur, quique cæteros omnes deuorare solent dentibus suis, hoc est septem capitalibus vitijs, virginem hanc lædere minimè potuerunt.

2. re. 11.

¶ Alteram huius mysterij figuram atque vmbram habes. 2. lib. regũ c. 11. Figura.

vbi sacra refert scriptura, quod veris tempore quo solent reges ad bella procedere Rex Dauid à somno meridiei surgens, è solario suo fœminam pulcherrimam se lauantem vidit hoc est, Bersabee: cuius amore vehementer tactus, nuntium, vt ei acquiesceret statim misit. Quæ assentiens Regis dictis, concepit filiũ: & sanctificata est mulier ab immunditia sua. Verus ergo ac

fortissimus Dauid, hoc est, Deꝰ, quasi à somno surrexit, quando sese hominẽ fieri statuit: antea enim dormire videbatur, quasi immemor factꝰ salutis hominũ. In meridie ergo surrexit: cũ æstuabat amore salutis nostræ, tunc surrexit, vt hoc diuinum mysterium operaretur. Videns autem Bersabee, quæ puteus septimus, vel puteꝰ satietatis interprætatur, amore eius flagrauit: Videns (inquam) virginem hanc, quæ puteus verus est aquarum viuentium, quæ septem gratiarum charismatibus semper abundat, vehementer eam dilexit: maxime cum eã semper sese lauantem videret: cum eã assiduis scripturarum diuinarum lectionibus ac meditationibus, continuis præcibus, ac sanctis studiosisq; actionibus, animum suum magis ac magis purificare, siue perficere conantem intueretur. Videns ergo, hoc est, approbans hanc fœminã: tactus amore tantarum virtutum: misit angelũ Gabrielem, qui eam persuaderet, vt diuino conceptui assentiret: consensu adhibito statim edidit saluatorẽ mundi. Et sanctificata est mulier ab immũditia sua: siue quod fomes peccati in ea religatus, tunc concepto tanto filio pœnitus fuerit extinctus: (siue qđ magis puto) quod libera tunc fuerit & omnino immunis ab omni immũditia, quæ in aliorũ filiorũ cõceptu cæteris mulieribus accidit: cũ ex suis purissimis sanguinibus filiũ Dei cõceperit.

Grego.

Cæterum minime incongruum atque inconueniens est (autore Gregorio) vt opus illud, alias viciose gestũ, mysterium sanctissimum repræsentet: quum Deus de malis elicere bona maxima soleat. Hoc forsitan dicere

D. Ambr.

voluit Ambrosius de facto isto Regis Dauid loquens: non fuit (inquit) improbitatis æstus: sed vmbra mysterij. Hoc est, non fuit tantum improbitatis æstus, sed vmbra mysterij incarnationis, quod modo aperuimus & ostẽdimus.

D. Ambr. de pœni. d. 3. c. ille lud.

Ecce virgo. Vox hebræa, Alma, quam. 70. virginem, omnes verò alij adolescentulam transtulerunt, non absolutè adolescentulam significat, sed cum Epitasi, adolescentulam absconditam, quæ nunquam patuit virorũ aspectibus, sed magna parentum diligentia custoditur. Dicitur enim ab Alam, quod est abscondere, & in tota scriptura vt ait. D. Hiero. non nisi de integra & incorrupta dicitur. Gene. c. 24. Rebecam adhuc virginem Alma vocat. Et Deu. c. 22. lex punit Alma raptorem: id est puellæ absconditæ. Non dubium quia de virgine sentiens. Eam ob causam. 70. verterunt Ecce virgo. Quin & punica lingua quam nonnulli volunt ab Hebræis ortam, Alma, virgo, dicitur. Discãt ergo virgines absconditas esse & à virorum conspectu secluſas. Ecce enim angelus ad virginẽ siue ad absconditã ingressus est, vt ait Lu. cap. 1.

Alma ad significet in sacris literis.

D. Hiero. Gen. 24. Deut. 22.

Ecce virgo concipiet & pariet filium. Hoc Esaiæ vaticinium exposuimus in principio huius operis: Differendo de secunda nota veri Messiæ. Lege præterita, quæ annotauimus Lu. c. p. in illa verba ad virginem &c. vbi multa de hoc mysterio annotatione digna adduximus.

Luc. 1.

Et vocabitur nomen eius Emanuel, quod est interpretatũ nobiscum Deus. Obserua: venit Deus, vt esset nobis cum, ergo eramus sine eo. Cũ christus sit Emanuel, cum nobiscum sit Deus, quid timemus? Quid amplius concupiscimus? Cur mundi opes & voluptates tam ardẽter quærimus? Nisi quia quãuis ipse venerit vt sit nobiscum, nos tamen sine eo esse volumus? Ipse ve-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rò est nobiscum, nos autem cum eo non sumus. Ipse nos quærit, nos eum fugimus. Ipse vult vt quæramus vitã, nos autem currimus ad mortem, ruimusq; ad interitum voluntarium. Aduerte: non dici, vocabitur nomẽ eius. nos cum eo, sed ipse nobiscum. O immensam Dei erga nos pietatem, & incredibilem nostram erga Deum ingratitudinem.

Et vocabitur nomen eius Emanuel. Quod hæbræis sonãt, nobiscũ Deus. Merito hoc nomine vocatus est: siquidem hic vnus populum suum Deo reconciliauit, atq; ex infenso reddit propicium, ac versans inter homines comulatissimam illis Dei beneficentiã effudit, ac tandem experti doctrinam efficacem, experti vim miraculorum, experti præsentem energiam, acrobur & impetum diuini spiritus nouo modo sese prodentis in his qui crediderunt, merito clamãt, nobiscũ Deus.

Merito Christus vocatur Emanuel.

Hebræi ab ipsis rebus nomina imponunt.

¶ Hebræi ab ipsis rebus fere nomina imponunt: sic nomẽ huius pueri vocatur Emanuel propter diuinam humanamq; naturam in vna hypostasi vnitam. Vocatur ergo Emanuel. Iesus & Emanuel idem sunt, licet diuersa nomina videantur. Iesus sonat saluatorẽ: Emanuel nobiscum Deus. Ad hoc fuit nobiscũ Deus, vt nos saluos faceret. Quid aliud est, Deus est nobiscum, quam Deus est saluator noster? Idem alijs verbis in hunc modum dixit, D. Ioannes: & verbum caro factũ est. Quid est, verbum caro factum est, quam nobiscum Deus? Idem est Emanuel ac Deus factus homo, cum hominibus conuersans. Id prædixerat Baruch propheta capite tertio, vbi loquens de Messia ait: hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum, & Paulò pòst: post hæc in terris visus est & cum hominibus cõuersatus est. Idem prædixit his verbis alius vates. Veritas de terra orta est.

Iesus & Emanuel idẽ sunt.

Ioann. 1.

Baruch. 3.

Psal. 84.

Hoc est, Deus, qui est ipsa veritas, terrenum corpus accepit, vt terram colẽtibus viã æternæ salutis aperiret, eosq; saluos faceret, atq; ad verã cœlestẽque promisionis patriã perduceret. Bonum, ait diuus ille Dionysius apostoli Pauli discipulus, est sui ipsius diffusiuum & comunicatiuum. Vndè summè bonum erit, summè communicatiuum. Cum autem Deus sit summè bonus, summè se nobiscum communicauit. Qua in re se poterat magis communicare quàm humanitatem nostram assumendo, & nobiscũ communicando? Hæc fuit summa cõmunicatio, & admirabilis erga nos amoris abundantia. Hoc intuens animo Esaias dixit Messiam Emanuelẽ esse vocandum, vt eius humanitatem & diuinitatem ostenderet. ¶ Noli ergo fugere Adam, quia nobiscũ Deus, ne timeas ô homo, ne audito Dei nomine terrearis: quia nobiscum Deus. Nobiscum carnis similitudine, nobiscum vtilitate. Propter nos venit tanquam vnus ex nobis similis nobis, passibilis. Accede iam sine timore ô homo mendax, nam iam nobiscum est veritas, quæ de tera illa benedicta germinauit ac pullulauit. Et verus efficeris Christianus. Accede ne deterrearis ô homo iniustus, nam nobiscum iustitia: quæ, de cœlo prospexit: quoniã exiuit à patre & venit in mundum. Accede ô homo, à via veritatis aberrans, quoniam nobiscum via: quæ te ad veram cœlestemq; patriam Ducet: accedat insipiens, quoniã nobiscum vera Dei sapientia: quæ docebit nos vias suas, ac semitas suas. Accedant denique peccatores quia nobiscum Iesus, ideſt, saluator, qui saluabit nos à peccatis nostris.

Dyonisi.

D. Bern. ser. 2. De aduentu.

Psa. 84.b
Io. 16.f.

Esa. 2.a.

Magi

MAGI CHRIstum adorat pueri ab Herode trucidantur.

Caput. II.

CVM ergo natus est Iesus in Bethlehẽ Iuda, in diebus Herodis Regis, ecce magi ab oriente venerunt Ierosolymam, dicentes: vbi est qui natus est Rex Iudeorum? Vidimus enim stellam eius in oriente, & venimus adorare eum. Audiens autem Herodes Rex turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo. Et congregans omnes principes sacerdotũ & scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: in Bethlehem Iudæ. Sic enim scriptum est per prophetam, & tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: exte enim exiet dux, qui regat populum meũ Israel. Tunc Herodes clam vocatis magis, diligenter didicit ab eis tẽpus stellæ quæ apparuit eis, & mittens illos in Bethlehem, dixit, ite, & interrogate diligẽter de puero: & cum inueneritis, renuntiate mihi, vt ego veniens adoret eum. Qui cum audissent Regẽ, abierũt. Et ecce stella quã viderant in oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra vbi erat puer. Videntes autem Stellam gauisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius: & procidẽtes adorauerunt eum: & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrhã. & responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. Qui cum recessissent ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens. Surge, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum: & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurũ est enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens ac epit puerum, & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum, vsque ad obitum Herodis: vt adimpleretur quod dictum est à domino per phrophetam dicentem, ex Ægypto vocaui filium meum. Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à ma-

Mich. 4.c
Ioa. 7.f.

Psa. 71.b.

Osee. 11 a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

à magis, iratus est valdè, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Beth'ehem, & in omnibus finibus eius, Abimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat à magis. Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam Prophetam dicentem.

Ier. 31.c. *Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Defuncto autem Herode ecce Angelus domini apparuit in somnis Ioseph in Ægypto, dicens: surge & accipè puerum, & matrem eius, & vade interram Israel, defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri. Qui consurgens accepit puerum & matrem eius, & venit interram Israel. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illò ire: & admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ. Et veniès habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth. vt adimpleretur quod dictum est per Prophetas, quoniam Nazareus vocabitur.* ¶ *Cap. 2. Ad literam.*

In diebus Herodis Regis. In sacra scriptura in nominũ æquiuocatione oriri

Regula. solet nõnulla difficultas. Apud AEgyptios, Pharao, erat nomẽ propriũ Rẽgiæ dignitatis, & ideo apud eos, multi reges Pharaones: apud Babylonios. multi Nabuchodonosor. apud assyrios multi Reges, Antiochi. Apud AEgyptios, multi Tholomæi. apud Iudæos subBabylonjis, multi Ieconiæ Reges, vt Hiero. existimat. apud Iudæos sub Romano Imperio tres Herodes: vt auctor est Philo in chronographia. Quorum primus Aschalonita alienigena, cui Hircano vltimo Iudæorum duce, Atq; pontifice, à captis capto, iubente senatu Romano inuictis Hebræis, regnum eorum tyrãnicè occupauit. Qui (vt ait idem Philo) Collegiũ sceptri de domo Dauid deleuit. Hircanum pontificem à captiuitate reuersum, & filium, filiosque filiæ interfecit. Hic est Herodes sub quo natus est Christus, qui & infantes interfecit, de quo Mathæus in hoc capite. Qui (vt inquit Eusebius) anno sexto à natiuitate Christi, morbo intercutis, atq; scatẽtibus toto corpore vermibus, miserabiliter perijt. ¶ Secundus fuit Herodes Tetrarcha superioris filius, qui non Rex totius Iudææ, sed quartæ partis Iudææ princeps constituitur: gubernans annis 24. qui & Ioannẽ decollauit, & Christum illusit. De quo dicitur Mathæ. 14. Et Lu. 23. Hic est damnatus perpetuò exilio, grauiterq; cruciatus interijt. ¶ Tertius fuit Herodes agrippa, qui occidit Iacobum, & petrum clausit in carcere. Qui & sibi diuinum honorem tribuens, confestim percussus ab Angelo domini, cõsumptus à vermibus spirauit. Vt dicitur acto. 12. ¶ Multi etiam fuerũt Ieconiæ vt Hieron. Dan. 1. existimat. Alius appellatur etiam Ioacim, per Cim, qui fuit filius Iosiæ, de quo Mathæus ait. c. hoc primo Iosias autẽ genuit Ieconiam.

D. Hiero. Herodes. tres. Philo in chronogra. Euſebius. Infra. 14. a. Luc. 23. b c. Acto. 12. Hieron. Dan. 1.

Alius

Alius fuit Ieconias appellatus etiã Ioachim, p chim in extrema syllaba, q fuit prædicti Ieconiæ siue Ioacim filij. De quo idem Mathæus ait: post trãsmigrationẽ Babylonis Ieconias (hoc est Ioachim) genuit Salathiel. Vnde tradit Hiero. Apud Mathæum vnam generationem deesse. Vi. quæ nos super hunc locum Mathæi superius annotauimus.

In diebus Herodis Regis. Signanter hoc addit Euãgelista, vt intelligamus tempore huius regis impletam fuisse

Gen. 49. Prophetia Iacob adimpleta prophetiam Iacob: non auferetur sceptrũ de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Quæ prophetia citra omnem controuersiã ad Christum pertinet. In qua primũ prædicit tempus Christi venturi: secundò ipsam eius personam, tertiò regnũ eius. Cæterum hunc textum Iudæi multipliciter deprauant, ne cogantur cõfiteri, Christum iam dudum venisse. Aliqui enim eorum volunt hanc prophetiam impletam fuisse tempore Saulis, qui non erat de tribu Iudà, & tamen regnauit: & alij volunt, quod tempore Nabuchodonosor impleta sit, quando tribus Iudà captiuata fuit, & regnũ cessauit &c. Alij alia confingunt: vt elabantur, sed falluntur. Nunquam enim sceptrum & potestas totaliter à tribu Iudà ablata fuit, donec Christus veniret. Nam post Saulem regnauit Dauid & alij. post captiuitatem Babylonicã, habuit tribus Iudà ducatum. Tempore autem Christi, Herodes alienigena regnum Iudæorum adeptus est: & ab eo tempore plus mille quingẽtos annos nullam potestatem habuerũt. Hoc igitur dictum fortissime cõuincit Iudæos & confirmat fidem nostrã. Nam Christus tempore Herodis natus est, vt hoc in loco ait Euangelista. Donec (inquit) veniat qui mittendus est. In Hebræo habetur donec veniat Schilo. Quæ dictio nullibi alibi reperiri dicitur in scriptura. Vnde non parua discrepantia est inter interpretes. Translatio nostra habet: qui mittendus est: 70. interpretes habẽt: cui reposita sunt. trãslatio Chaldaica habet: Messias. propriè autẽ Schilo significat eum, qui in omnibus feliciter agit, & prosperatur, & omnia quæ incepit, ad felicem exitum perducit. Quicquid autem sit de hoc nomine Chilo, certum est quod omnia iam dicta in vnum & solum Christũ nostrum competunt: nec vlli alij competere possunt. Ipse enim est qui olim mittendus promittebatur: ipse cui reposita erant, quæ nemo alius perficere potuit: nempe redimere genus humanum, aperire cœlum, reconciliare Deum &c. Non erat qui faceret bonum hoc nisi vnus Christus. Vnde & in psalmo dicit sacrificium & oblationem noluisti: tunc dixi: ecce venio in capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam. Præterea Christus noster verè est Messiach ille, id est, vnctus, quem pater vnxit oleo lætitiæ, præparticipibus suis. Postremò ipse est qui omnia prosperè egit ad finemq; perduxit opera, non obstante quod totus mundus reclamaret, cum principe suo. Hoc nemo alius potuit quantuncumq; potens. Claret igitur quod Iacob de ipso domino nostro Iesu Christo locutus sit. Huc pertinet quod in psalmo dicitur: intende prosperè procede & regna. Vnde addit prophetia Iacob: & ipse erit expectatio gentium. Quo in loco in Hebræo habetur: & ipsi aggregabuntur gentes. Hic igitur aliud testimonium habemus de Christo. Nullus alius fuit vnquam ad quem

Pſal. 39

Pſal. 44

Pſal. 44

sic

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic accurrerint gẽtes vt ad Christum, non vi coacti, sed solo verbo tracti. Dent Iudæi alium cui sic adhæserint gentes, & consentiemus eis. quod tamen non facient. Omnes igitur hæ prophetiæ in Christum nostrum cõpetunt. Quare certissima est fides nostra.

Cum natus esset Iesus ecce magi. Vel ex hoc loco intelligi potest, quod fere omnes doctores aiunt, quod magi Christum decimo tertio die ex quo natus fuerat adorarunt. Si enim quando magi venerunt Christus esset anni culus aut bimus, vt Epiphanius, Zacharias, Faber, Oliander, existimant, non dixisset Euangelista: Cum natus esset &c. Ecce magi. Quod non de re tam sera, sed de subita, & quasi præsenti dici solet. Nedum (inquit) intra se verba compleuerat & ecce Rebeca, egrediebatur. Et poeta: audiar hæc ali quis, vel qui venit ecce palemõ. Hinc fuit quod cum Mariæ dixisset Angelus: Ecce concipies: intelligens ipsa, statim se concepturam ait: quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Recens ergo natus erat infans quando magi aduenerunt. Præterea, magi inuenerunt puerum in Bethlehem, ergo ante diem purificationis accesserunt, quia vltra id temporis, Christus non fuit in Bethlehem. Lucas enim ait, vt perfecerunt omnia secundum legem domini, reuersi sunt in Galilæam, in ciuitatem suam Nazareth, non ait, in Bethlehem, sed in Nazareth. Cur autem Bethlehem reuertentur, vbi adeò nihil habebant supellectilis, vt virgini ad reclinandum infantem non alius quàm præsepe locus fuerit in diuersorio? Neque Euangelista docet eos venisse vt morarentur, sed vt profiterentur in ciuitate sua. Manserunt itaque ibidem, quantum necesse fuit ad implẽdam legem, quæ iubet vt post circuncisum infantulum maneat mulier. 33. diebus in sanguine purificationis suæ. Intra quos dies veniſſe Bethlehem magos rectè credimus. Et puerum indicio stellæ inuentum adorasse. ¶ Argumentis verò quæ huic sententiæ obstare videntur, satisfaciunt multi. Inter quos Cano lib. 11. de Locis. c. 5.

¶ Hanc opinionem confirmat Christianus Drut maari antiquus autor qui docet hos Reges. 12. diebus venisse, cum Dromedarijs qui centum miliaria quotidie ambulant. Idem etiam docet, istorum aduentum vocasi epiphaniam, quia Romæ eo die hora. 3. ac sereno cœlo, circulus ad speciẽ cœlestis circuli solis, vrbem Romam ambiuit. Quasi ostenderet nouum eius solem, qui solem, mundumq; gubernat, apparuisse.

¶ Præterea obserua in hoc loco voluisse Euangelistam explicare id quod in noua lege solum Apostolis & prophetis ecclesiæ perfectè & clarè fuit manifestum. Nempe gentes esse ad fidem vocandas. Iuxta vaticiniũ Osseæ prophetæ cap. 2. Vocabo non plebẽ meam, plebẽ meã, & non dilectã, dilectam. Quod apostolus Paulus pulchrè explicat de vocatione gentium, in Epist. ad Rom. cap. 9. inducens verba eiusdem Osseæ: & ideo subdit: quid ergo dicemus? Quod gentes, qui non sectabantur iustitiam, apprehenderũt iustitiam. Quod reuera in his magis, de quibus Euangelista meminit, adimpletũ fuisse videmus. Cum enim gentiles essent, & à conuersatione Israel alienati, & hospites testamentorum, & promissionis spem nõ habentes. Cum essent in hoc mundo sine Deo: (quibus nominibus insigniuntur gentiles ab apostolo Paulo

Quod magi. 13. die venerint ostenditur.

Ge. 24.

Poeta.

Luc. 1.

Luc. 2.

Vocatio gentium prophetię ecclesię & apostolis reuelata Osee. 2.

Rom. 9.

in epist. ad ephe. cap. 2.) Isti ergo magi, nomine omnium gentium nunc Christum adorant: atq; honorem debitum ei exibent: verum Deum agnoscentes: atque coram vniuersa plebe Israel clamant. Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? Hi fuerunt primitiæ vniuersarum gentium, qui ex terra orientis ad Dei veri agnitionẽ peruenerunt. Quæres vsq; adeo noua visa fuit Iudæis, vt audiens Herodes Rex turbaretur, & omnis hierosolyma cum illo. Vnde merito apostolus Paulus mysterium hoc vocationis gẽtium explicans ita inquit: vt notum faceret nobis Sacramentum voluntatis secundum beneplacitũ eius. Quæ verba idem apostolus explicans. 3. ca. eiusdem epistolæ eph. ita ait. Secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentũ, sicut supra scripsi in breui, prout potestis legentes intelligere, prudẽtiam meam in mysterio Christi, quod aliis generationibus non est agnitum, filijs hominum: sicut nunc reuelatum est sanctis apostolis eius: & prophetis in spiritu: gẽtes esse cohæredes, & concorporales, & compartícipes promissionis eius in Christo Iesu. Et in eodem cap. appellat mysterium hoc Sacramentum absconditum à sæculis. Vnde Euangelista noster Mathæus qui ex numero 12. apostolorum fuit, Sacramentum & mysterium hoc vocationis gentiũ sibi reuelatum fuisse: exemplo magorum, qui gentiles fuerunt, ostendit. In veteri autem instrumento, ea quæ, ad vocationem gentium expectabãt, non tã clarè & exactè sed obscurè prophetis, cæteris autem sub typis & figuris explicata fuerunt. Quod pulchrè colligit Hieronymus in cõmen. super Esa cap. 1. Et Origen ho. 3. super num. Primogenitus (inquit Hieronymus) fuit Cain, sed Abel munera placuerunt Deo: primogenitus Ismael, sed Isaac accepit hereditatẽ: primogenitus Esau, sed benedictionem patris Iacob supplantator præripuit: primogenitus fuit Ruben, sed tamen benedictio seminis transfertur ad Iudam. Itaq; Iudæi iuxta vocationis ordinem primi fuerunt, & appellabantur caput. Sed secundi, id est, gẽtes qui appellabantur cauda, versi sunt in caput: & Dei appellantur filij. Quotquot enim receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri. Populus ergo Iudæorum, qui hodie turbatur, Cain & Ismael & Esau, & Ruben, representabat: at verò magi qui Christum quærunt, & ei munera offerũt, Abel, Isaac, Iacob, & Iudam.

Eph. 1.

Ibidẽ. c. 3

Ioan. 1.

Hiero. in Esai. 1 Orig. ho. 3. super num.

¶ Cæterum hæc gentium vocatio adumbrata erat Gen. 45. Vbi ait Ioseph postquam manifestauit se fratribus, festinate, & ascendite ad patrem meũ, & dicite ei: hæc mandat filius tuus Ioseph. Deus fecit me dominũ vniuersæ terræ Aegypti, descende. Tacuerat igitur hactenus Ioseph, ne tãtam turbationem excitaret. Nunc autem re cum fratribus peracta, & reconciliatione perfecta, nihil turbationis timere poterat: vnde iubet festinatò hæc patri nuntiare. Sic etiã Christus, qui tandiu distulerat Iudæos & gentes in vnam fidem cõuocare, in sua natiuitate statim & festinatò vtrosq; vocabit, Iudæos per angelum, gentes per stellam. Ideo autem prius distulit, quia adhuc stabat paries ille, qui iudæos & gentes diuidebat. Lex sancti Moysi: qua stante conuenire non poterant iudæi & gentes. Christo aũt nato, cõcidit paries ille: impleta est lex, & figura: ideo tunc statim festinauit vtros que vocare: abolita enim lege nihil obstabat quo minus iudæi & gentes in

Figura. Gen. 45.

vna ecclesia conueniant. Nato igitur Christo ecce magi ab oriente venerunt primitiæ gentium, hierosolymam ad adorandum dominum.

¶ Ecce etiam nunc in aduentu magorum impletũ est quod Dauid ait. Psal. 97. Notum fecit dominus salutare suum in conspectu gentium, reuelauit iustitiam suam. Et quod vidit Ezechiel propheta cap. 1. Figura Ezec. c. 1. Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis, intrinsecus eius eius per circuitum, à lumbis eius & desuper. Et à lumbis eius vsq; deorsum vidi quasi speciem ignis splendẽtis in circuitu. Quæ verba exponens D. Grego. Grego. sic ait. Quid est hoc in hoc aspectu hominis qui prophetæ apparuit, à lumbis intrinsecus superius per circuitum ignis ardet, à lũbis verò inferius non ignis intrinsecus, sed in circuitu resplendet? Nisi quod ante incarnationem redemptoris nostri sola intra se Iudæa ardorem amoris eius habuit: post incarnationem verò illius, in circuitu eius ignis resplẽduit: quia in vniuerso mundo gentibus claritatem sancti spiritus effudit. Hæc Grego. Iam ergo dominus manifestauit nobis iustitiam suam, vt dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in inuisibilium amore rapiamur.

Ecce magi ab oriente venerunt. Magos Chaldæi vocant, quos greci philosophos. Vi. Hieron. Dan. 2.

An magi fuerint reges. ¶ Quod verò sapientes isti reges fuerint multis coniecturis probari potest. Pro quarum explicatione aliqua prius sunt notãda. Primum est, quod apud orientales magi siue sapientes in reges eligebantur. Hoc probatur testimonio Iudæ & Phalaris in epistolis suis. Et præclaro testimonio Strabonis lib. 15. Magi & sapiẽtes ex quibus vtriq; Reges sunt. Et Tertullianus Magos, inquit, Reges ferè habuit oriens. ¶ Præterea sacræ scripturæ testimonio hoc ipsum probari potest. Nam socij Iob fuerunt Reges. Ita enim vocantur Tobiæ cap. 2. quem admodum (inquit) sancto Iob increpabant reges, ita & isti cognati eius. At verò isti reges, erant magi siue sapientes: vt constat ex libro Iob. in ca. enim. 15. ait: Eliphaz de seloquẽs, qui erat Rex: numquid sapiens respondebit tibi quasi inuentum loquens: Quo in loco vbi nostra editio habet, sapiẽs, habet Chaldaica, Magus. Et in eodem capite clarius referens sententiam regum prædecessorum ait: Sapientes cõtentur. Et explicans qui fuerunt isti sapientes addit: quibus solis data est terra, & non transibit alienus per eã. Quo in loco editio Chaldaica sic habet. Magi dixerunt &c. Eis magis dominium in terra datum fuit, & nõ trãsibit inter eos inimicus. Ex quibus cõstat in oriẽte magos fuisse reges. Erãt enim apud illos reges, sapiẽtissimi, & ideo magi appellabantur.

Socij Iob reges fuerunt vt dicitur Tobiæ. 2. Erant etiã magi. 1. Sapientes

¶ Secundo notandum est, quod inter amicos Iob vnus vocabatur, Eliu, hic autem qui sic vocabatur Iob cap. 32. erat Balaam propheta. In quã sententiã omnes Iudæi concordant. Vnde D. Hiero. Iob. 32. Hunc Eliu doctissimi scripturarum dicunt esse Balaam ariolum.

Eliu rex, erat Balaã propheta. Hieron. Iob. 32.

¶ Tertio notãdũ est, quod hic Eliu siue Balaã num. 24. orituram esse stellam ex Iacob prædixerat dicens. Orietur stella ex Iacob &c. nume. 24

¶ Quarto notãdũ est, quod magi isti, qui venerunt hodie adorare dñum, erant ex terra oriẽtali Arabiæ, de qua erat Balaam, cuius prophetiam secuti venerunt ad Christum. Hoc docet Iustinus martyr in dialogo contra iudæos. Imo etiam magi isti à Balaam genus

Magi qui hodie venerunt: genus ducebant à Balaam rege genũs ducebant, vt autor est. D. Ambro. in Luc. cap. 2. qui sunt (inquit) magi nisi, nisi qui (vt historia quedam docet) a Balaam genus ducunt: à quo prophetarum est: orietur stella ex Iacob

¶ His ita constitutis facilè colligere possumus Magos istos fuisse reges. Nãm in oriente magi erant reges, quales erant amici Iob: & isti ducebãt genus ab vno illorum rege, hoc est à Balaam: & erant magi, ergo erant etiam reges. Accedit quod christianus drut maari antiquus autor Math. c. 2. ait: magi reges fuerunt de tribus regnis: ex terra Ebilac, vbi est aurum optimum, vt dixit Moyses. Accedit etiam, quod in reges, illud maximè quadrat: apertis thesauris suis obtulerunt ei munera. Extat etiam Claudiani epigramma: vbi Magos appellat Chaldæos reges.

Quare Euãgelista suppresserit regum nomen. ¶ Quod verò regũ nomen euãgelista suppresserit, id omnino nihil est. Nõ enim existimauit euangelij testimonium regio apparatu cumulandum: quod magorum sapientia & grauitate amplissimè ornauerat. In veritate sanè occulta confirmanda, regia appellatio obscura & otiosa erat. Magorum vox præclara & opportuna.

Quare Herodes non honorificè susceperit Reges isto. ¶ Nam quod Herodes, Magos parum honorificè exceperit, hoc, aut Herodiani fastus indicium est, aut Romanæ gloriæ & maiestatis. Indignũ verò est magni regis tumorem in minutorum inuidiam odiumq; cõuertere. Vi. Hiero. lib. 11. commen. in Esa. ca. 47. & peculiariter super Dani. cap. 2. Et D. Augustinum tertio de mirabilibus sacræ scripturæ c. 4. Et Theophi. Math. 2. Et Cantacuzenum apo. 1. aduersus mahumetum. Chryso. tomo. 2. in sermone de epiphania: Cyprianum in sermone, de stella & magis.

Hier. li. 11. in Esai. ca. 47. & Dan. 2

¶ Cæterum iam hic mecum considera: quemadmodum iam incipit hic adimpleri quod Christus dixit: regnum cœlorum vim patitur, & violẽti rapiunt illud. Non solum à diebus prædicationis Ioannis Baptistæ, sed etiam à die natalis Christi, gentium hic populus regnum cœlorum, hoc est, Christum & doctrinam eius, rapit. Iufra. c. 11.

Vbi est qui natus est Rex Iudæorum. Si ergo Christus natus est rex iudæorũ, quid vobis gentibus cum rege iudæorum? Adhoc poterant magi respondere. Si rex est iudæorum ergo rex noster est. Nos enim & si non natura, spiritu tamen iudæi sumus: qui venimus recumbere cum Abraham Isaac & Iacob. Qui modus loquendi, & verus est, & in sacra scriptura frequenter inuentus. Sic enim Christus de Ioanne ait: ipse est Helias. Sic etiã Iacob rapturus benedictionem dicit: ego sum primogenitus tuus Esau. Est enim & primogenitus secundum carnem, & primogenitus secundum ius. Nam & apostolus duo filiorum genera exprimit dicens. Non omnes qui ex Israel sunt, hi sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij: sed qui filij sunt promissionis æstimãtur in semine. Et statim: non solum illa, sed & Rebecca ex vno concubitu. Et quia maior seruiet minori. Paulus itaque semen Abrahæ vocat populum gentium, eundemque fratrem appellat minorem, cui maior erat seruituras. Vt igitur sine mendacio gentium populus in fidẽ iã, & hereditatẽ iudæorũ iniectus, poterat dicere: ego sum semẽ Abrahæ: ita & Iacob quoniã ius habebat ad primogenituram, in quã Deo autore fuerat substitutus: verè vtiq; dixit: ego sum primogenitus tuus Esau. Atque eandẽ ob causam

Christus est verus rex iudæorum qui non tãnatura, quã spiritu sũt iudæi. Iufra. 11. Gene. 17. Ro. 9 b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reges isti poterant dicere nos semen iudæorum sumus: non scilicet natura sed gratia & vocatione, & promissione. Ideo à nobis permittet Christus natus. Illũ ergo tanquã regem nostrum adorare cupimus atq; munera offerre.

Rex iudæorum. Notã in hoc loco: quod natus puer non solum fuit rex spiritualis, sed tẽporalis. Vt ãq; enim habuit potestatẽ. Ipse enim ait infra cap. vltimo: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Et apo. 1. dicitur: princeps regũ terræ. Et D. Pau. ad Heb. 2 adducit ad hoc probãdũ quod psal. 8. constituisti eum, super opera manuum tuarum. In quem locum glo. ait: ecce potestas (Christi 5. ostenditur) vt enim in cœpere dominj nihil excipit. ita neq; à Christi potestate. Et quamuis hæc ità sint, cõtingit tamen, vt quis iurisdictionis potestatem habeat, non tamen vtatur ea, quantum ad omnia: sed minora minoribus, & mediocria mediocribus concedat atq; committat: maiora verò sibi reseruet. Quod Moyses consilio soceri sui fecit Exo. 18. Atq; eã ob causam apostoli dixerunt acto. 6. non est æquum relinquere verbum Dei & ministrare mensis. Adhunc ergo modũ Christus dñs, licet habuerit omnem potestatem, supremum tamen opus, & munus eius fuit, instruere nos, de admirabili sua vita, atque de redemptione nostra per ipsum faciẽda. Quapropter hunc muneri dare operam, & totus vacare voluit: minora dimittẽdo, quæ ministerio aliorum fierent. Quare huic veritati non obstat quod ipsemet respondit cuidam dicenti: magister dic fratri meo vt diuidat mecũ hereditatem, quis me constituit iudicem inter vos? Quasi diceret, nullus. Non, inquam, obstat hoc. Nã his verbis non negauit se in omnibus supremam potestatem habere: sed voluit ostendere indignum esse, vt in tã minimis rebus potestatem suam exerceret. Cum homo ille recurrere posset ad minores iudices, quorum erat talia immediate executioni mandare.

Vnde D. Ambro. in glo. sic ait: nõ dignatur esse iudex litium, aut arbiter facultatum, qui viuorum & mortuorum habet iudicium, & meritorum arbitriũ. ¶ Neq; secundo obstat, quod lo. cap. 6. tradat Christum fugisse, ne facerent eum regẽ. Sed ais. Si ergo rex erat, quare fugit? Adhoc triplex ratio assignari solet. Prima, quia eius dignitati maximè derogasset, si regnum ab hominibus accepisset, qui sic erat rex, vt eius munere & participatione reges omnes essent. Per me (inquit) reges regnant. Secunda etiam ratio esse potest, quia præiudicasset doctrinæ suæ: Si claritatem & robur ab hominibus accepisset. Sic enim operabatur, & docebat, vt totum diuinæ doctrinæ attriberetur, & non humano fauori. Vnde ipse ait. Io. 5. claritatem ab hominibus non accipio. Tandem eò fugit, vt doceret omnes nos mundi dignitates cõtemnere. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci: ita & vos faciatis. Deniq; non obstat quod ipse ait: Io. 18. regum meũ non est de hoc mundo. Tum, quia nõ dixit: regnum meum non est in hoc mundo: cum regnum eius, sit in cœlo & in terra, sed ait: regnum meum non est de hoc mundo. Quasi diceret: non est regnum meum adeptum electione aut successione humana. Regnum ergo Christi, id est, potestas eius & autoritas (sic enim accipit Chryso. regum) nõ est de hoc mundo. 1. non trahit originem ex causis mũdanis, & electione hominũ, sed

Christus rex temporalis & spiritualis Infra vlt. Apo. 1.

Hc. 2.

Glo.

Exo. 18. acto. 6.

Prima obiectio. Lu. 12. b.

D. Amb.

2. obiect. Ioa. 6. b.

S. Tho. in illum locum.

Pro. 8. b.

Ioa. 5. g.

Ioa. 13 b.

3. obiect. Io. 18. g.

Chryso.

Dan. 7. d. Sed alium de: scilicet à patre. Dan. 7. potestas eius, quæ nõ auferetur: & regnũ eius quod nõ corrũpetur. ¶ Præterea neq; regnũ Chri, hoc est populus fidelium, (sic. n. accipit Augustinus regnũ) non est de hoc mundo per imitationem, ereptus quidem per gratiæ collationem. Sic enim nos eruit de potestate tenebrarum, & transtulit nos in regnum filij dilectionis suæ. Stat ergo sententia, quod Christus temporalem etiam habuit potestatem: licèt raro ea vsus fuerit. Raro, inquam, quia quando fecit flagellum & eiecit ementes & vendentes de templo, ea vsus est. Vnde iudæi dixerunt: quod signum ostẽdis nobis, quia hæc facis? Quia ergo non missus fuit vt iudicaret mũdum: sed vt saluaretur mũdus per ipsum, noluit, ea potestate communiter vti. Sed quicquid de hoc sit audi quæ sequuntur: & quæ sacra scriptura narrat de rege isto.

Augusti.

Collo. 1. b.

Io. 12. c.

¶ Hic est rex ille, quem diuini vates prædixerunt in sione, hoc est, ecclesia catholica esse regnaturum. De quo dicit psalmus psal. 73. ait: Rex noster ante secula operatus est salutẽ in medio terræ. Quem etiam psa. 2. inducit ad hunc modum loquentem. Ego autem constitutus sum rex ab eo: dñs dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genuite. Quæ verba de Christo Paulus cap. 13. in actis apostolo. & in epist. ad heb. cap. 1. interpretatur. Hic est rex ille de quo Esaias ait: Dominus iudex noster: dominus legifer noster: dominus rex noster, ipse saluabit nos. Et Sopho. 3. lætare & exulta in omni corde filia Hierusalem: abstulit dñs iudicium tuum, auertit inimicos, rex Israel in medio tui. Hunc ergo regem, quærebant hodie magi, vbi est qui natus est rex iudæorum dicẽtes? Hic est rex ille qui super crucem hunc titulũ scriptum literis latinis, græcis, & hebraicis habuit: Iesus, Nazarenus, Rex iudæorũ. Hanc inscriptionẽ non sine mysterio Pilato Cruci iussit affigere: & in ea reclamãtibus iudæis manere. Disposuit enim Deus, vt Pilatus qui iudæis in morte Christi assensus est, eisdem in delendo titulo, nequaquã assentiretur, vt esset vniuerso orbi cognitum, esse Iesum Christum iudæorum regem, illis per prophetas sæpe promissum. Ideo tribus linguis fuit titulus scriptus, vt posset ab omnibus legi & intelligi. Hæ enim linguæ, erant cæteris alijs communiores in mundo. Et quoniam Christus Rex est non Iudæorum secundum carnem tantum, sed verè iudæorum, hoc est confitentium & credentium, qui secũdum spiritum Iudæi sunt, siue sint iudæi secundum carnem, siue græci, siue latini, ideo non vna tantum lingua, sed tribus fuit. titulus inscriptus. Iesus, Nazarenus, rex iudæorum vtiam diximus.

Psa. 73. c.

Psa. 2.

Act. 13. Hc. 1.

Esa. 33. d

Sopho. 3.

Vidimus stellam eius. 1. indicem natiuitatis illius. Vel stellam eius vocant, quia credebant vnumquemq; hominem nasci sub stellarum fato, & vnũquemq; suã stellam habere. Vt author est drut maari.

Congregans scribas. Quos Mathæus scribas, Lucas vocat legis peritos. Et notandum hic est quod synagoga adsistentia Dei gubernabatur olim: neq; errare poterat, sicut nec ecclesia modo in rebus fidei. De quare multi multa disserunt.

Vi. cano. libr. 2. de locis c. 10. lib. 4. c. 4 & 5.

Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethlehem terra iuda, nequaquam minima es in principibus iuda, ex te enim exiet dux, qui regat populum meum israel.

Diſſonantia inter prophetã & Mathæum explicatur.

¶ Si prophetam Michæam legas contrarijs omnino verbis citaſſe Euangeliſtam hoc teſtimonium iudicabis. Sic enim ait propheta. c. 5. Et tu Bethlehem ephrata, paruulus es in millibus Iuda, exte mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael. Sed ſi morem hebræorum caleas, facili negotio euangeliſtam & prophetam cõciliabis. Non enim habẽt hebræi neutrum genus, ſed aliquando loco eius

Regula.

Pſ. 16.b.

per fœmeninum loquuntur. Vt vnã petij à domino, pro vnum petij à domino. Aliquando per maſculinum. Vt in geneſi vbi noſtra verſio habet:

Gen. 2.

non eſt bonum hominem eſſe ſolum, dicunt ipſi, non bonus. Sic in hoc Micheæ teſtimonio nomen maſculinũ nempe Cahir, ideſt, paruulus, pro neutro ponitur. Quare interpres latinus ſic trasferre debuerat. Et tu Bethlehẽ domus ephratha, parũ eſt vt ſis inter myriadas Iuda, exte mihi egredietur. &c. Ad quem modum tranſtulerunt hoc teſtimonium. 70. quorum hæc ſunt verba ſi latine reddantur. Et tu Bethlehem Ephratha, parum eſt vt ſis, inter myriadas Iuda. Ex te mihi proditurus eſt, quem principem conſtituturus ſum, in Iſrael. Quem etiam ſenſum ſatis dilucide euangeliſta explicuit. Nam quod iſte dixit, nequaquam minima es in principibus Iuda. Id dixit propheta parum eſſe, ſcilicet eſſe, vel annumerari inter principes Iuda. Idem namque eſt dicere, nequaquam inter ſcriptores minimus eſt: & præclarus eſt author. Sunt qui aliter concilient, legendo prophetam per interrogationem. Paruulus es in millibus Iuda? Ac ſi dicat: minime. Et ſi paruulis ſuccincta mœnibus, ſed nõ paruula autem. Interrogationes iſtæ vim habent maximam.

Ex te enim exiet qui regat populũ meũ Iſrael. Siue ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael. Pro quibus verbis habet Thargum Chaldaicum exte Meſsias egredietur. Et addit propheta: & egreſſus eius à diebus æternitatis. Quibus euidẽter colligitur Meſſiam in Bethlehem natum, verũ Deũ eſſe. Egreſſus, inquit, eius à diebus æternitatis.

Qui regat. Qui paſcat. Poi manein enim nõ ſimpliciter regere ſignificat, ſed paſcere & regere: quomodo paſtor gregem. Quamquam græca vox non reſpõdet hebraicæ. Quæ hoc loco dominatum magis ſignificat.

Obtulerunt ei munera. Vnuſquiſque eorum obtulit ei hæc tria munera vt author eſt drut Maari.

Aretha. in com. Apoſt. ca. 35. Epip. libr. 3. in. Hereſ. antidico Marianorum Niceph. lib. 1. c. 14 Gratia. 23. q. 3.

Et erat ibi vſque ad obitum Herodis. Quandiu fuerit dominus in AEgypto non conſtat. Aretha tradit tempus & tempora & dimidium tẽporis: hoc eſt, tres annos & dimidium. Epiphanius duos. Nicephorus tres. Gratian, ſeptem annos tradit moram feciſſe in ægipto.

Vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetam ex AEgypto vocaui filium meum: Hæc eſt cõſuetudo & norma prophetiæ, vt multa frequenter de alijs dicantur, & in alijs compleantur. Gen. 49. De Simeone & leui dicitur: diuidam eos in Iacob & diſpergam eos in Iſrael. Quod in poſteris eorum adimpletum eſt. Nam vt autor eſt Hiero. & Auguſtinus leui hereditatem propriam non accepit, ſed in omnibus ſceptris paucas vrbes ad habitandum habuit. De Simeone verò dicitur c. 19. quod propriũ funiculum non eſt conſecutus. Sed de tribu Iuda quiddã accepit. Itẽ illud quod dictũ eſt ad Iacob: eſto dñs fratrũ tuorum, & adorẽt te

Regula.

Gen. 49.

Hiero. in q. Hebræ. Auguſtinus de benedict. patriarcharum.

Gen. 27.

te filij patris tui: non eſt in eo completum: maxime cum ipſe timeret: fratrẽ que ſuum Eſau ſæpe adoraret. Sed in poſteris eius, quando hydumæi ſeruierunt iudæis nu. 24. Et lib. 2. reg. c. 8. Illud etiam quod dictũ eſt à Noe Gen. 9. maledictus Chanaam, ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis. Impletum eſt, inquit Chriſo. in Gabaonitis poſteris eius: quorum hyſtoria narratur Ioſue c. 9. Item Gen. 49. dicitur: Beniamin lupus rapax, manè comedet prædam, ad veſperam dabit ſpolia. Et tamen Beniamin ille nũquã fuit lupus rapax, nec dedit ſpolia, ſed Paulus (inquit Auguſtinus) qui natus eſt de tribu Beniamin, vt ad Phili. 3. ait ipſe. Beniamin. n. prædicabatur lupus rapax, ad matutinum comedens quãdo iuuenis fuit. Et in veſperam dãs ſpolia, quãdo credens, ſpolia hoc eſt, ſentẽtias legis, & prophetarũ, quas à iudæis acceperat: de Chriſto expoſuit, ad fideliũ inſtructionẽ. Item oẽs pſalmi Dauid nõ tã de illo, quã de Chriſto ſunt intelligendi. Sic ex AEgypto vocaui filium meũ: non tam de reuocatione iudæorum ex captiuitate AEgypti, quàm de Chriſto inielligendum eſt: vt in hoc loco apertè Euangeliſta docet. Et merito. quis enim poteſt dici verius filius Dei, is, qui vitulum adorauit, & initiatus eſt Belphegor, filios que ſuos ac filias dæmonijs ſacrificauit, an qui natura filius verus eſt Dei? Vi. euthimium in hunc locum.

Hie. in q. Hebræ.

Gen. 9.

Chri. ho. 2. in Mat.

Ioſue. 9.

Gen. 49.

Auguſtinus. Vigil. ordi.

Rama qđ ſignificet Excelſ.

Vox in rama. Id eſt, in excelſo colle audita eſt. Vnde rama, non eſt vocabulum loci, quemadmodũ videtur: ſed Rama Hebræis excelſum ſonat. Vt claram longè latèq; ſonantem vocem intelligas.

Rachel plorans filios ſuos. Rachel iuxta Bethlehem ſepulta, pro ipſa vrbe, & pagis finitimis accipitur. vel aliter: Rachel pro quauis muliere. Solet. n. in ſacra ſcriptura nomen proprium pro generali poni. Ad heb. 2. Nuſquã enim angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Abraham pro quouis homine accipitur. Sic in pſalmo: vnguentũ quod deſcendit in Barbam, in Barbam Aaron. Id eſt, tunmi ſacerdotis. Sic Babylon, Sodoma, AEgyptus, pro quauis gente iniqua. Et Hieruſalem pro populo electo accipitur. Rachel ergo, id eſt, mulieres omnes, filios trucidatos plorabant.

Regula. Nomen propriũ pro communi accipitur in ſacra ſcriptura.

Heb. 2.

Pſ. 132.a

Qui quærebant animam pueri. Hebra. id eſt, qui inſidiabãtur vitæ pueri. Sic 2. reg. 6. ait Dauid. ecce filius meus qui egreſſus eſt de vtero meo, quærit animam meam. i. inſidiatur vitæ meæ.

2. re. 6. b.

Et veniens habitauit in Nazareth. Lucas narrat quod Chriſtus poſt quã natus eſt, impleuit. 40. dies, deinde deſcendit in Nazareth. Mathæus verò dicit poſt hæc, quod fugeret in AEgyptum, deinde veneſit ab Egypto in Nazareth. Sed non diſsident: nã quæ vnus Euangeliſta ſilet, alter narrare ſolet. Prætermiſit ergo Lucas fugam in AEgyptum, ſicut Mathæus aduentum domini in templum.

Cõcodãtur euangeliſtæ. Luc. 2. f.

Vt adimpleretur quod dictũ eſt, per prophetas. Hebraiſmus eſt. Pluralis enim pro ſingulari accipitur. Ideſt per vnũ prophetarum. Sic iudi. 12. ſecundum textum Hebraicum. Sepultꝰ eſt in vrbibus Galaad. i. in vna vrbium. Sic Io. 16. ait: ſcriptum eſſe in prophetis: Erunt omnes docibiles Dei. Id eſt in vno ſcilicet Eſaia cap. 54. ¶ Apud Hebræos aũt quicquid non erat lex aut pſalmi, (& ſub nomine pſalmorum intellige agiographa omnia) prophetia appellabatur. Hinc eſt: quod Chriſtus ait. ſcriptũ eſt in lege, in pſalmis & in prophetis de me. In hoc igitur loco autor libri iudicũ appellatur propheta.

Regula. Plu. pro ſingulari. Iud. 12. Ioan. 16.

Eſai. 54.

Lu. vltimo. f.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudi. 13. Nota.

Quoniam Nazareus vocabitur i. erit. Hebra. ¶ Lege in lib. iudicum ca. 13. Et ibi de Samsone (qui fuit Figura Christi) dictum inuenies, erit enim puer Nazaræus Deo. Porro dices: Mathæus vocat Christū Nazaræū, quia habitauit Nazareth: in libro iudicum Nazaræus appellatur, id est semotus aut separatus scilicet à consortio peccatorum. Ita est, sed tamen hoc non obstat: nam sanctorum virorum patria solet esse sancta: sicut iniquorum iniqua & scelerata. Sic dicitur: ecce

Ioan. 1. g. Israelita in quo dolus non est. Et Paulus habet municipium in cœlesti Hierusalem. De iniquis dicitur: semen

Dan. 13. f Ezech. 16. Chanaam, & non Iudā: & pater tuus amorrhæus, mater tua Chetæa. Vi-

Orig. ho. 2. in Hie. quæ docet orig. Ho. 2. in Hiere. ad hunc ergo modum, sancto sanctorū tribuitur patria Nazareth.

Cap. II. Ad mores.

Cvm natvs esset Iesus in Bethlehē &c. Ecce magi ab oriē te venerunt. Obserua primum. Quod cū primū puer natus est in mundo cœpit saluum facere mūdū. Statim adduxit ad se pastores, statim Magos ex distātibus prouintijs. Vt significaret non solum Iudæorū reliquias, quæ per pastores iudæos significabantur, sed etiam gentes, quarum primitiæ erant magi isti, esse salutē cōsecuturas, vt superioribus ostendimus.

Conuēctus fit generalis vt designat° christus Rex a patre ab omnibus adoretur. Psa. 2. b. Quū rex aliquis principē filiū suum vult designare Regē, cōuocat vrbiū legatos qui iurēt, se esse principi obtēperaturos. Fiunt conuentus, & designatur Rex. Constitutus est Christus Rex à Deo patre: iuxta id quod ipse ait in psa. 2. ego autem cōstitutus sum Rex ab eo. Quod intelligit quatenus ille homo est nā natura diuina æqualis est patri, semperq; regnū obtinuit. Venerunt totius orbis legati, pastores ex Iudæis: magi ex gētibus, vt hūc regē recognoscerent: & adorarēt. O felix Bethlehem, ô amplissimum diuersorum, o domus panis, id enim significas: vbi natus est panis ille viuus, qui de cœlo descendit: vbi facti sunt conuentus cœli & terræ, & verus totius vniuersi princeps, & Rex à Iudæis & gentibus & angelis, reliquisq; cœlestibus recognoscitur & adoratur: in te natus tēpore ille qui est sempiternus, cœpit velocissime mundū restituere: ideo. n. vocatꝰ est à Deo vt Essias ait: Esa 8. a. velociter spolia detrahe: qa antequā puer iste sciret vocare patrem aut matrem suā abstulit fortitudinē Damasci, hoc est Magos, ac sapientes istos, de manibus regis Assyriorū: hoc est dæmonis. At dolēda maxime est obliuio nostra, qui Deo accelerāti, vt nos liberet: non occurimus, sed in nostra ignauia torpemus. Consideremus Dei celeritatē, & nostrā desidiā, Dei Solicitudinē & nostram negligētiam. Cur non festinamus, si Deus festinat? Quid respondebit nostra socordia Christi velocitati? Venit Deus in mundum, & dedit semetipsum pro Gal. 1. peccatis nostris vt Pau. ait: nos iterū atque iterū vinculis nos ipsos astringimus: Et in desidia nostra permanemus. Acceleremus igitur quemadmodum accelerauerūt magi: & accinctis renibus, baculos manu teneamus, vt Deus in exo. Præcipiebat: comedamus festinantes, & vt Pau. ait festinemus ingredi in illā requiem, vbi Dei visione in æternum fruemur. Exo. 12. b. Ad Heb. 4.

¶ Obserua secundo felicia nascentis principia, cui præstant obedientiā magi & sapientissimi rerū naturalium

¶ Quare Christo nato sapiētes ad illū adorandū venerunt.

liū indagatores: tanquā ipsius naturæ principi & autori. Fuere hi principes optimatesq; viri, sed non poterat celebrari amplius res Euangelij, quam dicendo esse Magos ac sapientes. Præstat enim euangelico negotio fateri diuinam in Christo esse sapientiā, ac prudentiam, qua omnia regantur, cui omnes aliæ vel exteræ sapiētiæ ancillentur, & obsequantur. Medetur nūc Christus nascituro cuidā magno euāgelij periculo, quando sapientes sæculi, hoc solum opponant euangelio: quod multo absit à sapientia nullisq; rationibus ac demonstrationibus fulciatur. Voluit ergo Magos suos, sapientesque viros tam longo itinere petito adorare illum: vt intelligant venturi sapientes ex Ethnicismo sapientissimos suos viros rerumque naturalium acutissimos inspectatores euangelio obtemperasse. Intelligant etiam cessaturas gentium doctrinas, cum primum auditum fuerit verbū Dei. Nihilq; ampliusprofeturas, à ref cēdamque aquam deficiendaque flumina, & attenuandos sicandosque riuos aggerum. Vt Esaias testatus est capit. 19. Esai. 19.

Ecce magi ab oriente venerunt. Hactenus vidisti. c. superiori quam multa congruant cum prophetarum oraculis. Ex his progenitoribus, ex ea tribu & familia natus est Christus, vnde illum prophetia promisserat: congruit & hedomadarum supputatio, ad quam illum venturum prædixit Daniel. Conuenit & natiuitatis nouitas, qua natus est ex virgine, citra virilem operam. Conuenit & nomē. Promissus erat seruator, expectabatur seruator: Iesus seruatorem sonat. Quin & regionis & oppidi nomen respondet fidei prophetarum. Natus est enim haud procul ab Hierosoly-

ma, in oppidulo, cui nomen Bethlehem, idque in regione Iudeæ. Nam est & in Galilæa oppidum huic cognomine nempe in tribu Zabulon. Natus est autem eo tempore, quo regnū apud Iudæos obtinebant Herodes natione Idumæus, non iudæus: ne cui dubium esset iam adesse tempus quando nasciturus esset Messias: quod hoc multis ante seculis futurū prædixerat Iacob patriarcha: non auferetur sceptrū de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniret ille qui mittendus est. Nimirum hic est ille sanctus sanctorum, ad cuius exortū cessare debuit omnis vnctio iudæorū. Gen. 49. Nunc quām miris consilijs paulatim innotuerit orbi docet in hoc capite euangelista. Cum natus (inquit) esset Iesus in Bethlehem iudeæ, ecce magi ab oriente venerunt. Voluit enim omnibus esse perspicuus: qui venerat seruandis omnibus: vt & bonis innotesceret ad salutem, & impijs adimeret omnem excusationem ignorantiæ. Iudæis præcipue fuerat promissus: ex horum genere natus est: his primum prædicatus est ab angelis canentibus: gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: pastores angelica voce docti de nato puero, fidei primitias obtulerunt, ad natalitium infantuli præsepe. Secreto spiritus afflatu agnitus est ab Elisabeth, à Simeone, & Anna prophetissa. Luc. 2. At primum quidem pauperibus & humilibus semet aperuit, in quibus sciebat esse pronam credulitatem. Nec enim facile susceperuri erant humilem superbi, pauperem opulenti, modestum feroces, cœlestem, huius mūdi cupiditatibꝰ obnoxij. Quoniā autem non iudæis tantum sed & gētibus, imo cunctis mūdi nationib, pro

¶ Quare Christo primum humilibꝰ se aperuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

promissus erat, in ipso statim exordio voluit & his innotescere: quod declararet simul & illis oblatam esse salutē, & horum exemplo & Iudæos & nos posteros ad æmulationē deuotionis, credulitatis, cōstantiæ, ac oblationis extimularet de quibus figillatim accipe.

Magorū deuotio

¶ Primum istorum sapientium deuotionem ac religionem considera. Qua commoti patriam, parētes, cognatos, amicos, regna cæteraq; mundi bona libenter reliquerunt, & nec longo itinere deterriti, nec pericula curantes, nec labori parcentes, Hierosolymā se se præuia stella conferunt: desiderio videndi Regem natum: sciētes, quod beati futuri essent oculi, qui, illum viderent. Quorum exemplo commonemur fideles, quanta reprehensione & correptione digna sit socordia, inertia & pigritia nostra, in quærendo sanctem domini: quanta animaduersione digna segnities illorum, qui, ne minimum laborem subeant, domū Dei, qua infantulus iste inuenitur, adire nolunt. Nos miseros qui non Magos sed Herodem, secordem, pigrum, ac segnem in quærendo cum magis dominum; imitamur. Quærite ergo dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum propè est, ait nobis quidam vates. Hoc est, dum estis in corpore, dum habetis tempus pœnitentiæ. quærite eum in domo panis, hoc est, in ecclesia: quærite eum vbi volueritis, nam vbiq; est, quærite mente, & toto corde exēplo Magorum, si eū vultis inuenire. In libro sapientiæ ita ait scriptura: in simplicitate cordis quærite dñum, quia inuenitur ab his, qui non tentant illum, apparet autem eis, qui fidem habent in illum. Et libro secundo Paralipomenon: si quæsieritis (inquit) eum, inuenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Et in psalmo, quærite dominum, & viuet anima vestra. Est autem Deus toto animo quærendus, quem admodū quæsitus est à sapientibus istis, sicut etiam ipse ait apud Hieremiam: cum quæsieritis me in toto corde vestro, inueniar à vobis. Hinc colligitur ideò nos Deum nō inuenire, aut quia pigritia ac desidia laboramus: aut quia non toto animo quærimus: si enim ita eum quæreremus, nihil esset impedimēto, nihil obstaculo, quo minus eum quæreremus: non labor itineris, non metus, non pericula, non amor patriæ aut parentum: omnia libenter relinqueremus vt Deum inueniremus. Quærite ergo dominum & confirmamini quærite faciē eius semper. Omni studio atq; animi feruore contendite placere illi, gratamq; præstare seruitutem, & confortentur corda vestra in eo: bonum facientes ne deficite, ne flaccescite, sed viriliter agite, & confortentur corda vestra, in fiducia omnipotentis Dei: quærite semper faciem eius, nunquam ab eo auertite oculos, sed coram eo semper ambulate, ei semper spiritu præsentes vos exibere contendite, tamet si corpore absentes, vt placeatis in oculis eius: quicquid agitis, semper in nomine eius facite, tanquam ipso inspectore, teste, & iudice: quod si isto modo exēplo Magorum Deum quæsieritis maximo gaudio perfundemini dicente eodem vate lætentur inte omnes qui quærunt te.

Pigritia nostra reprehenditur.

Mat. 13. c.

Esai. 55.

Sapientiæ 1.a.

2. par. 15

Psa. 68.

Ier. 29.

Psa. 104.a

Psa. 69.b

Hierosolymam. Hierosolymam veniunt: siue quod illic agebant scribæ & pharisæi, in lege ac prophetis eruditissimi: siue quod intellexerant regem eum haud procul ab hierosolymis nasciturum. Iam enim certi natū esse, tantum sciscitantur, quis nā esset locus

locus tam inclyto partu felix. Existimabant enim tanti principis natiuitatem non posse latere apud eos, qui nascturum tot seculis expectauerant, præsertim cum nō solum apud illos, verūm etiam ex illis natus esset. At nusquam serius ac difficilius innotescit Christus, quam in vrbibus opulētis, in aulis principum, & apud sapientiæ professione turgidos. Hierosolyma vrbs erat opulenta, & ibi non cognitus, sed occisus Christus tanquam impostor & Magus. vrbs quam olim Pharao habitabat opulenta erat & ibi tenebræ palpabiles erant: Bethlehem verò oppidulū erat & ibi orta est lux cœlestis. Innotuit hic Rex pastoribus ac his magis: & non innotuit Hærodi nec principibus domus suæ. Terra etiam Iesse vbi habitabant filij Iacob parui momenti videbatur, & tamen tenebræ operuerunt tempore Moysi vrbem Pharaonis, lux verò semper illis diebus videbatur in terra Iesse. Vt intelligas non tam turgidisquā humilibus, non tam sapientia huius mūdi præditis, quā simplicibus & ignaris, non tam Regibus, quā pauperibus, illuxisse prius lucem hāc cœlestem. placet enim Deo maxime humilitas, simplicitas ac paupertas. & ideo non mirū quod nō inueniretur in Hierosolyma, sed in Bethlehem.

In vrbib. opulētis & in aulis principū difficulter inuenitur Christus.

Exo. 10.

Lu. 2. b.

Exo. 10. g

¶ Deinde obserua. Magos & si ductos a Stella, nihilominus Hierosolymam venisse, vt sapientes consulerent: quorum exemplo docentur quotquot spiritualem ac cōtemplatiuam vitā profitentur, ne facilè inspirationibus & visionibus aut reuelationibus credāt: sed peritos ac doctos viros consulant: cum aliquando diabolus, vt eos decipiat, sese in Angelum lucis transferat.

Vi. Casia. In Euange lia libr. 1. cap. 14. 2. co. 11. c.

Cum natus esset Iesus &c. Ecce magi ab oriente venerunt Hierosolymā dicētes &c. Venimus enim cū muneribus adorare eum.

¶ Multa sese mihi in hoc loco offerūt considerationē digna, quæ operepræcium erit scribere. ¶ Primum considera quod circuncisō Christo adsunt hi reges, vt illi aurum, thus, & myrrham offerant. quo intelligeremus hos suis affectibus, hoc est, nimia diuitiarum cupiditate, atq; demoniorum cultura, carnisq; concupiscentia spoliatos, inauro, thure, & myrrha, conuersationū itinere mutato, q per Herodem venerant, per angelum redeūtes. Vt hinc discas auri cupiditate spoliari, omni superstitione circuncidi, atque carnis illecebris ac voluptatibus carere.

D. Hiero To. 4. De vera circū cisione.

¶ Secundo obserua: vocatos fuisse hos magos ab oriente, vt adimpleretur quod dominus per Esaiā dixerat: ego sum qui voco ab oriente auem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ. quem admodum enim hodie dominus vocauerat auem ab oriēte, hoc est, filium suum tanquām auem volātem ab oriente: ipse enim est verus oriens de quo Balaā vaticinatur: oritur stella ex Iacob & homo ex Israel: cuius nomen est oriens: & quemadmodum vocauit hodie de terra lōginqua, hoc est, de cœlesti patria virū voluntatis suæ. i. Christum, in quo illi complacitum est: & qui expleuit voluntatem suam: sic etiā aues has, hoc est, Magos, vocauit ab oriente, vt adorarent veram auem orientalem: & viros hos gentiles, de terra lōginqua: vt ei obsequerentur & obtemperarent.

Esai. 46.

Vi. Hier

Num. 24. c.

Zach. 6. c

¶ Tertio obserua: quo pacto nato Christo iam gentilitas incipit relinquere idola. Quod prædixerat Esaias cap. 19. his verbis: ecce dominus ascēdet super nubem leuem, & ingredietur Aegyptum, & mouebūtur simu-

Mat. 3. d.

Esai. 19. D. Hieron. S. Tho. Glosa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lacra AEgypti à facie eius. Ingressus est enim dominus hodie super nubē leuem, id est, corpus humanum, quod ex virgine assumpserat, nullo humanæ commixtionis semine prægrauatum, siue quod à nube leui portatus sit, id est, corpore virginali: & ad ingressum eius omnes dæmones contremuerunt, tuncq; prima idolorum ruina fuit, præsentiam domini ferre non sustinēs. Cum natus esset (inquit euāgelista) Iesus ecce magi relictis idolis Bethlehem eum adoraturi venerunt. Atque hîc erat clamor ille olim sponsi, quo, gentilitatem ab idolatria reuocabat præsertim post Magorum aduē-
Can. 2. c. tum: surge (inquit) propera amica mea, formosa mea & veni: quibus verbis eam hortatur, vt ab erroribus & idolatria surgat, & ad eum adorandū veniat. Quod hodie impletum fuisse videmus. nam nato sponso ecce gentilitas ab oriēte venit relictis erroribus, vt eum adoret, ac munera offerat. Gloriamq; natiuitatis eius annuntiet secūdum illud quod Esai. prædixerat: popu-
Esai. 43. Glo. lum iustū formaui in laudem meā narrabit. Nimirum de populo gentiū intelligens.

¶ Quarto obserua: iam modo in regibus his, à iugo diaboli à puero ablatis, adimpletum quoq; fuisse vaticinium
Esai. 7. illud Esaiæ. Antequam puer sciat vocare patrem, aut matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Sama-
Tertuli. riæ aduersus Regem Assyriorum. Quod exponens Tertulianus aduersus iudæos ait: hoc est mirabile signū. Seruate modū ætatis, & quærite sensum prædicationis: imo reddite veritati, quæ credere non vultis, & tā intelligitur prophetia renuntiata, quā creditur expuncta. Accepit Christus infans virtutem Damasci & spolia Samariæ. Manent enim orientales illi magi infantiam Christi, vt regem auro, thure & myrrha remunerantes, & accepit infans virtutem Damasci sine prælio & armis. Nā præter quod omnibus notum est, orientis virtutē, id est, vires, auro & odoribus pollere soli tā, certè est creatori, & ex diuinis scripturis virtutē quoque cæterarum gētium aurum cōstituere. Sicut per Za- Zach. 14
chariam dicit. Et Iudas prætēdet Hie- c.
rusalem, & congregabit omnem valētiam populorum, per circuitum aurū & argentum. Nam de hoc auri munere etiam Dauid dixit. Et dabitur illi Psa. 71. c
de auro Arabiæ. Et iterū: Reges Arabum & Saba munera adferent illi. Nā & Magos reges ferè habuit oriens, & Damascus Arabiæ retro deputabatur, antequā transcripta esset in Syrophœnicen ex distinctione Syriarū, cuius tunc virtutem Christus accepit, accipiendo insignia eius, aurum scilicet & odores: spolia autem Samariæ, ipsos Magos: qui cum illum cognouissent, & muneribus honorassent, & genu posito adorassent, quasi dominum regem sub testimonio indicis & ducis stellæ spolia sunt facti Samariæ id est idolatriæ, credentes videlicet in Christo. Idolatriam enim Samariæ nomine notauit, vt ingnominiosæ ob idolatriam, quæ desciuerat tūc à Deo sub Rege Hieroboam. Nec hoc enim nouū scripturis diuinis figuratè vti translatione hominum, ex comparatione criminum. Nam *archontas* Sodomorum, appellat archōtas vestros, & populum vestrum populum Gomorræ vocat: cum iam olim essent ci-
Babylon. Roma. uitates istæ extinctæ. Sic & Babylon apud Ioannem nostrum Romanæ vrbis figurū portat, proinde & magnæ, & regno superbæ, & sanctorum debellatricis. Hoc itaque modo magos quoque Samaritanorum appellatione titulauit, & despoliatos quod habuerāt cum Samaritis, vt diximus, idolatriā aduersus dominum. Aduersus regem autem Assiriorum aduersus diabolū
Tertuli. quia adhuc se regnare putat, si sanctos à religione Dei deturbat. Hæc Tertulianus. lib. aduersus iudæos. Et lib. 3. aduersus marcionem. Vbi ad longum explicat totum illud Esaiæ vaticiniū ecce virgo concipiet &c.

¶ Quinto obserua in Bethlehem natum fuisse Christum, hoc est, in domo panis: & in Bethlehem venisse primū pastores & statim Magos, hoc est, iudæos & gentiles: cuius typum habes
Ruth. c. 1 in libro Ruth. c. p. quo in loco narrat
Vi. glo. Figura. scriptura: Ruth gentilem adhesisse socrui suæ noemi: atque in Bethlehē venisse. Quocūq; (inquit Ruth socrui suæ) perrexeris pergā: & vbi morata fueris, ego pariter morabor: populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus. Sic ecclesia de gentibus vocata (cuius initia fuerunt reges isti) relicta patria. i. idolatria, omissa carnali conuersatione & desiderijs: venit cum noemi. i. Ecclesia de iudæis sumpta, in Bethlehem: & profitetur Deum suum esse in quem crediderūt sancti: & ituram quo caro Christi ascendit. & pro eius nomine in hoc seculo pati vsque ad mortem: & cū populo sanctorum & prophetarum, ac
Ro. 15. c patriarcharum. Vnde Paulus ait: lætamini gentes cum plebe eius.

¶ Ecce iam vides completum quod
Esa. 4. Ruper. li. 1. Apo. c. 1. Figura. Esaias olim dicebat: apprehenderunt septem mulieres virum vnum dicentes: panem nostrū comedemus & vestimentis nostris cooperiemur, tantū modo inuocetur nomen tuum super nos, auferat opprobriū nostrum. Gentilitas ergo omnis in septem his mulieribus figurata, quæ venit adorare Christum hæc illi ait: ecce gens illa, quam cum nullam haberet terrā, eduxisti de AEgypto, & destruens gentes septem in terra Chanaam, sorte distribuisti ei terram eorum: ecce qualem retribuit tibi retributionem, non te recipiens nō te adorans, non tibi munera offerens, te persequens & tandē te extra portam ciuitatis, inquā, modo ad te quærendū venimus, eiectura, vt crucifigat. Saltem nunc qui non solum ab orientali, sed ab omni mundi plaga venimus, diuerte ad nos. Non quærimus vt des nobis regiones alienas pro mercede Euangelij tui, sicut illis pro mercede acceptæ legis, mercedem septem regionū dedisti. s. Chananæorum, Amorrhæorum, Gergezeorum, Iebusæorum, Ethæorum, Pherezeorū & Euæorum. Sicut tunc propter eam septem gētes illas destruxisti, ita nimirum hactenus eiusdem quasi mulieris vnius amore contētus, nos septem mulieres, i. vniuersitatem gentium contempsisti. Merito quondam in propheta super illa fornicatrice conquerebaris, dicēs. Et hæc Osee. 2. b
nescisti quia ego dedi ei frumentum, & vinum & oleum & argentum multiplicaui & aurum quæ fecerūt Baal. Plus est quod nunc faciet quia videlicet fauens Herodi atque eius satellitibus te occidere quæret ne regnes, ne colaris & tandem te cruci affigiendo è mundo eijcere conabitur. Nos nil terrenū à te quærimus, imo ecce nos propter te relinquemus omnia: ecce modo primitias bonorum nostrorū hoc est auri thuris & mirrhæ tibi offerimus: tantumdem inuocetur nomen tuum super nos, auferat opprobrium nostrum, vt vltra non inuocetur super nos nomen dæmoniorum.

¶ Ecce similiter incipit impleri, quod Miche. 4.
Michæas cap. 4. prædixerat: Et erit a.
innouissimo dierum mons domus

dñi

Universidad de Deusto
Biblioteca

domini præparatus in vertice montium,& sublimis erit super colles, & fluent ad eum populi,& ibunt gentes multæ & dicēt: venite ascendamus ad montem domini, & ad domum Dei Iacob,& docebit nos vias suas, & ibimus in semitis eius,ecce gētes ab oriēte venerunt ad montem illum de quo Dan. 2. Daniel olim:lapis autem qui percusserat statuam,factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram. Super eum montem fundata est domus domini,ædificata Bethlehē, hoc est, domus panis,fundata est ecclesia. Psalmista vtrunq; præuidens, scilicet Christum esse montem,& ecclesiam domū Psa.67. Dei, cum præmisisset,rex virtutum dilecti dilecti, protinus ait: & speciei domus diuidere spolia: dū discernit cœlestis reges,super eam niue de alua buntur in Selmon, mons Dei, mons pinguis,mons coagulatus. Alta nam Ruper.in Michæā cap.4. que,(inquit ruper.) & sublimis persona est,quippe qui Deus & homo est, rex & pontifex, Rex regum, & pontifex manens in æternum. Mons ergo est Christus præparatꝰ in vertice mōtium,& sublimis super colles,quia Patriarchis & prophetis,regibꝰ & sacerdotibus cunctis, & sanctis omnibus præexcelsior est,qui & super illam domum domini Reges & prophetas discernit & ordinat, quemadmodum & ipsi fatentur dicendo & de plenitudine eius nos omnes accepimus.* Verè ergo præparatus super verticem mōtium & super omnes colles, dū sedet ad dexteram maiestatis in excelsis: tanto melior angelis effectus, quāto præ illis differentius nomen hereditauit: dicente domino:filius meus es tu,ego hodie genuite. Dicitur autē rex iste, quem quærunt gentes istæ, vt iā præmisimus rex virtutum dilecti dilecti, ideſt,rex virtutum suarum, qui singulariter est dilectus Dei patris,dicētis: Mat.3.& hic est filius meus dilectus,in quo mihi bene complacui,& rex diuidere, id est, ad diuidendum spolia, speciei domus,ad dandum dona hominibus de illa sede magestatis, quæ videlicet dona,sic rectè dici possūt spolia, sicut & Gen. 27. illæ vestes Esau bonæ, quibus iuniorem filium suum Iacob,induit Rebecca.Nam secundum typum illum spoliati sunt,qui priores erant iudæi, cœlestibus donis,quæ collata sūt speciei domus domini, ideſt, pulchritudini ecclesiæ,de gentibus per diuinam gratiam Spiritus sancti, exquo, (sicut iā dictum est) præparatus in vertice mō tium, & iam sublimis factus est super omnes colles,sedendo ad dexteram patris. Iste mons domus domini, mons pinguis, mōs coagulatus,id est, Deus Psa.67. homo factus,homo in Deum assumptus,in quo omnes niue dealuabuntur, dum remissionem peccatorum accepimus,eo quod ipse sit omnimoda sanctitate candidus', quod per nomen ipsius montis Selmon,illic intelligitur. Ad istum ergo montem gloriosum veniuntomnes gentiles hi, de illo interrogant, & aiunt: vbi est qui natus est rex iudæorum? venimus enim cum muneribus adorare eum: venimus vt doceat nos vias suas, & tunc ibimus per semitas illius.

Mōs christi* in vertice montium.

Isai. 1.

Mic. 1.

Psa. 2.

Rex virtutum dilecti dilecti.

Vbi est qui natus est Rex iudæorum. Quid quæso est quod regem quærant, & natum eum iacentem in præsepio inueniant? Quid est quod ingressurus Hierusalem clamantibus turbis Regis nomen,asinum insedit? Eo nimirum vt cæsari cunctisque regibus seculi,vt inquit Rupertus, satisfaceret, quod nullius eorum regnū cuperet, vel ambiret,nullosq; omnino seculi honores, quales erant Romanorum fastus magni penderet, nec arma ferrea

¶ Quare Christo in præsepio iacenti magi adillum adorandum venerunt Rup. 12. de victoria.v.Dei cap.8.

rea,vel signa bellica,vnquam attrectare impenderet,sedebat enim non super phaleratum & spumantem equū, sed super exiguū ignobilemq; Asellum. Circa illum,non gladij,non secures,sed rami palmarum & olivarū frondes.Ramum oliuæ constabat gētilibus quoq; signum pacis esse. Hæc Rupertus.Eandem ob causam rex iste sic acclamatus à magis,in stabulo nascitur,in præsepio iacet, pannis humilibus inuoluitur,in terra pax hominibus,illo iam nato decantatur: vt accusationes Herodis,populique infidelis omnino infirmaret. Cum dicerent hunc inuenimus subuertentem gen- Lu.23.a. tem nostram,& prohibentem tributa dari Cæsari: & dicentem se Christum regem esse. Discant ergo reges humilitatem,discant occasiones peccandi à subditis suis tollere, pacem & trāquilitatem procurent.

¶ Obserua deinde quod semper voluit Deus homines docere per homines, quod multis exemplis ostendit. D. Augustinus in prologo de doctrina christiana. Cogitemus (inquit) & ipsum apostolum Paulum, licet diuina & cœlesti voce prostratum & instructum,ad hominem tamē missum esse vt sacramenta perciperet, & copularetur ecclesiæ: Et Centurionē Cornelium quanuis exauditas orationes eiusq; eleemosynas respectas,et angelus nuntiauerit, Petro tamen traditū imbuendum,per quem nō solum Sacramenta perciperet, sed etiam quid credendum,quid sperandum,quid diligendum esset, audiret. Et poterant quidem omnia per angelum fieri,sed abiecta esset humana conditio si per homines hominibus verbum suum Deꝰ ministrare nolle videretur. Quo modo enim verum esset quod dictum est. templum enim Dei sanctum est, quod estis vos, si Deus de humano tē plo responsa non daret,& totū quod 1.Io.3.d discendum hominibus tradi vellet de cœlo atque per Angelos personaret? Deinde ipsa charitas, quæ sibi inuicē homines nodo vnitatis astringit,non haberet aditum refundendorum, & quasi miscēdorum sibimet animorū, si homines per homines nihil scirent aut discerēt. Et certè spadonē illum, qui Esaiam prophetam legens non intelligebat, neq, apostolus ad Angelū Act.8. misit,nec per Angelum ei quod non intelligebat,expositum aut diuinitus in mente sine hominis ministerio reuelatum est,sed potius suggestione diuina missus est ad eum,sediteq; cum eo Philippus,qui nouerat Esaiam prophetam,eique humanis verbis & lingua, quod in scriptura illa tectū erat aperuit. Nōnecū moyse Deus loquebatur,& tamē cōsiliū regēdi atque ad Exo.18. ministrādi tā magni populi à socero suo alienigena scilicet homine, & maxime prouidꝰ & minime superbꝰ accepit.Nouerat.n.ille vir exquacunꝫ anima verum consilium processisset, nō ei,sed illi,qui est veritas,in communabili Deo tribuendum esse. Hæc Augustinus. Magos ergo instruxit dominus per homines & ideo veniunt Hierosolymam & interrogāt vbi est qui natus est rex iudæorum?

Vult deminus docere mysteria sua homines per alios homines. Augusti. nº in plo. de doct. Christ.

Vidimus stellam eius. Mitto impresentiarum varias diuersasq; sanctorū sententias de hac stella indice natiuitatis Christi, quibusdam dicentibus fuisse angelum qui apparuit pastoribus, Nunc sub specie stellæ magis apparentem,quibusdam verò fuisse Spiritum sanctum,qui etiā in figura columbæ, postea super Christum baptizatum apparuit: quibusdam autem & rectius stellam fuisse tunc conditam ad hoc munus, quo per acto, in pristi- Augu. & Leonis & S.th.Opi. 3.p.q.36 nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

nam materiam euanuisse. Mitto inquam istorum opiniones, quibus verò de causis egerit dūs stellam quæ reges ab oriente traheret modo dicam.

Quare p stellā duxit dominus Mag̃os.

¶ Prima ergo cāusa fuit, vt eo signo, significaret dominus veracem se esse in promissis: promiserat enim olim Habrahæ dicens: in semine tuo, idest, ex Christo ex genere tuo nascituro, Gen. 22. benedicentur omnes gentes terræ, Genes. 22. Promisserat item, generis tā tam multiplicationem, quanta est in cœlis stellarum multitudo: dinume- Cap. 15. ra (inquit) si potest stellas: sic erit semē tuum. Quo in loco ei promittit non solum naturam, sed gratiam, ne dum filios sed glorioſos filios, nedum multos, sed etiā stellis similes. Quare hæc promissio, longè maior est quām, Paulo ante præcedens: hæc enim ad solos electos pertinet, qui fidem habrahæ imitantur: quales fuerunt rēges isti & quot quot ex gentibus ad fidem venerunt. Superior autem promissio vbi dicit: si quis potest & pulueren terræ numerare, numerabit & semē tuum: ad carnales pertinet, qui secūdum naturam tantum, non secundum fidem & promissionem filij Abrahæ sunt, quales sunt Iudæi obstinati. Pulchrè autem carnales filij Abrahæ, pulueri terræ comparantur, tum quia tantū terræ inhiant, terrænisque promissionibus: tū quia sicut puluis leui vento hinc inde proijcitur: sic apud impios nihil stabile, nihil firmum: sed omnia vana, caduca, & ipsi & ea quæ ambiunt. Iusti autē & spirituales filij Abrahæ, quales modo fuerunt magi, stellis cœli comparantur. Primo quia stabiles & firmi sunt, fixi non in terra sed in cœlo: nec vllo vento ac tempestate dejiciuntur: fundati enim sunt super firmam petram. Secundo stellis comparātur propter multitudinem. Sicut. n. nemo nostrum stellas dinumerare potest nisi solus Deus, qui solus multitudinem earum numerat, & omnibus ipsis nomina vocat: sic nemo nostrum nouit electorum numerum, nisi solus Deus. Tertio, propter differētiā. sicut. n. stella à stella differt in claritate: sic & pij, in gratia & in cognitione rerum diuinarum, alijs que donis. Quarto propter lucem. Pij enim lucent vt luminaria in firmamēto cœli: vnde & à Christo dicuntur lux mundi, & iubentur lucere coram hominibus &c. Cum impij sint tenebrosi &c. Quinto, propter altitudinē, quod etiam nunc corpore in terra cōuersantes, animo tamen in cœlo versantur. De hac enim generatione dicebat pater filio suo apud Dauid: postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam: & post illū dicebat Esaias: filij tui de longè venient &c. Ecce (inquit euangelista) magi ab oriente venerunt. Vt ergo dominus ostenderet Magos istos filios esse Abrahæ, non carne sed spiritu, non natura, sed fide, eosque annumerādos inter stellas cœli, hoc est, electos: id circo stellæ signo eos ad se trahit. Stellæ nāq; veræ fuerunt. de quibus dici potest quod Baruch ait c. 3. Stellæ quoquè dederūt lumē in custodijs suis: & lætatæ sunt & vocatæ sūt & dixerūt: adsumus. Ecce reges isti tāquā stellæ firmamēti lumē fidei custodierūt in regnis suis ac alios illuminauerunt: ecce stellæ istæ, modo per stellam vocati sunt à domino, & dixerunt: adsumus. Venerūt enim vsque ad locum vbi erat puer, & adorauerunt eum.

Homines carnales pulueri terræ cōparantur. Iusti vero stellis.

Psa. 146.

1. co. 15.

Phi. 2. Matth. 5.

Psal. 2.

Esai. 60.

Baruch. 3

¶ Secunda verò causa huius rei adducī potest, maxime etiam rationi consentanea. Diuina enim sapientia (vt sapiens ait) disponit omnia suauiter,

2. causa.

Sap. 8.

Indi-

Indidit enim singulis rebus propriam peculiarēq; naturam, ac propensionē, qua ad fines suos suauiter trahantur. Trahit ergo homines rationis participes non vno modo, sed eo, in quem vnusquisq; magis propensus est. Hinc est quod Augustinū dominus traxit per D. Ambrosij & sapiētiam, & vim dicendi, atque eloquentiam, quibus maxime deditus erat. Exemplo etiam Victorini Rectoris Max. D. Catharinam liberalibus artibus & studijs deditam, ad se vocauit: ostendens se esse pulcherrimum illum sponsum, quē ipsa habere affectarat. Simeoni, Annæq; prophetissæ, cœlestibus inspirationibus ac illuminationibus assuetis, seipsum occultis Spiritus sancti illustrationibus ostēdit. Magos verò istos siue philosophos astrologiæ peritos, per astrum recenter conditū ad se perduxit: præterea cum hi essent primitiæ gentium. & doctores illarū, æquū erat vt per eos tanquā per stellas gentes illuminaret: qui enim ad iustitiā eruditunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Stellas ergo istas, per stellam, ad veram stellam Iacob, adduci oportebat.

Dan. 12.

3. causa.

¶ Tertia tandem causa fuit vt. l. ex ipsis astris admonerentur sapientes isti, in mūdum iam venisse verum astrū, veram stellā promissam hominibus, quæ illos erat illuminatura, adq; ad domum cœlestem vsq; perductura. Venisse inquam, stellam illam quæ de se loquens in Apo. ait. Ego Iesus stella splendida & matutina. vnde idcirco stella ista Magorū antecedebat eos, vsq; dum veniens staret supra vbi erat puer. Quasi hoc facto, dicere his sapiētibus stella videretur (vt maximus ait) ecce iste est, ad quem adorandum vos induxi, & conduxi: quasi etiam diceret: ecce ista est stella ex Iacob, quam

Apo. vl.

Maxim⁹.

iā diu expectabatis, quæ vos per aliā viam excellentiorem in patriam cœlestem perducet.

Venimus cum muneribus adorare eum. Gentiles erant & ad Deum placandū muneribus veniebant. Cuius rei imaginem gessit Abigail qui cum muneribus venit ad Dauid, illumq; adorando ac munera offerendo placauit. Planè secundum hanc sapientis formam mulieris, sibimet ecclesia de his gentilibus sumpta sapienter prouidit. Iratus erat dominus in insipientem & ebrium nabal, hoc est, mundum, accinctus erat gladio suo, ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis: occurrit prudens gentilitas cum muneribus, hoc est, cū misericordiæ operibus, eum adorat, ad pedesq; eius procidit: & placatus est dominus. Placatur donis Iupiter ipse datis. Istorum ergo regum exemplo, admonentur reges huius seculi, domum Dei muneribus honorare, diuinumq; cultum curare. De qua re lege doctorem sanctum. Opusculo. 20. lib. 2. de regimine principum cap. vltimo.

Gen. 25. Figura.

Rup. li 2. re. ca. 13.

D. Tho.

Audiens autem rex turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Quid non timet tyrannidis scelus, quid non rei cō scientia?

¶ Cæterum obserua: turbato rege statim fuit tota ciuitas turbata. Vis cognoscere reipublicæ statū intuere principem, contēplare caput. Si princeps iustitiam & veritatem coluerit videbis subditos legibus obedientes: contra verò deprauato principe Turpi voluptate, & effrænata dominandi cupiditate corrupto, videbis populum ab omnibus virtutibus destitutum, & indomitis appetitibus inflāmatum. Nam vt in pisce corrupto capite, totū corpus corrumpitur, sic in republica, depra

Respubl. ca, principem imitatur.

Similitudo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deprauato principe, alij in prauitate
veriantur. Qui videre volebat ne pi-
cis contaminatus, aspicit caput: hoc
enim est quod prius corrūpitur, hinc
est, quod merito Esaias comparat rem
publicam eius pisce cuius caput prin-
ceps est, corpus autem populus: Et si-
gnificare volens Hierosolymæ corru
ptelam ait, principes tui putridi & fæ
tidi. Sic enim verti potest ex Hebræo
Psa.1.f. vbi nostra versio habet principes tui
infideles.

¶ Deinde considera, quod tanta erat
impiorum multitudo in Hierusalem
atque tam pauci, qui Christum expe-
ctabant vt Simeō & Anna, vt omnis,
in hoc loco, Hierosolyma turbari di-
catur. Omnis enim in sacra scriptura
Omnis, in scriptura pro maiori parte so let accipi. pro maiori parte hominum vsurpa-
tur. Quo modo quendi modo vsus est Eze
Ezech. 3 chiæ cap. 3. Omnis quippe domus Is-
rael attrita fronte est, & duro corde.
Psa.11. Sic psal. 11. Saluum me fac domine,
quoniam defecit sanctus. Paulus etiā
Phili.2.c. ait ad Philip. omnes, quæ sua sunt quæ
runt. Vehine discas quā pauci sint ele
cti, & contremiscas. Tam pauci enim
sunt vt omnes homines iniqui dican
tur. Quoniam enim in comparatione
malorū adeo pauci, boni sunt, vt nul-
li esse videantur: ideo scriptura, totū
vna comprehensione populum repre
hendere solet: quamuis in eo nonnul-
li sint boni. De qua re Augustinus li.
Augusti- nus. de vnitate ec clesiæ.c.12 de vnitate ecclesiæ cap. 12. legendus
est.

Quanto res in ma- iori digni tate est po situs, tan to magis timere lo let, simile. *Turbatus est rex.* Discant hic primū
reges, ac mundi principes, discant qui
in honoribus ac dignitatibus mundi
huius sunt constituti, maiori timori
subiectus esse quam cæteri. Quemad
modum enim cacumina arborum, in
sublimi loco posita rum, vel leui aura
flante, hinc atq; illac mouentur: sic ho
mines in sublimitate constituti, quo-
cunq; metu, aut timoris aura, commo
uentur, turbantur, ac concutiuntur.

¶ Deinde cōsidera: quod turbatur He
rodes, metuens, ne quādo regno quod
occupauerat, alienigena deturbare-
tur, si tantus princeps è iudæorū stir-
pe extitisset. Siquidem Herodes nihil
aliud, quam terrenum regnum som-
niabat: Ignarus Christum aliud reg-
ni genus inuehere, quod ad vniuer-
sos homines pertineret. Non erat qua
re turbaretur ipse, nec principes & sa-
pientes, qui eum in Bethlehem nasci
turum planè dixerunt. Nam regnum Regnum Christi, re gnū erat pacis & non belli. Rupert. huius pueri pacis & nō belli erat. Nō
ne (inquit Rupertus) per prophetam
eundem dixerat Spiritus sanctus, re-
gis huius ortum, nihil Herodi, imò
nihil cuiquam mortaliū esse nocitu-
rum? Nempe antequam locū expre-
sisset natiuitatis eius, prædicere cura-
uit & miram innocētiam regni eius.
Dixerat enim: & in nouissimo dierū Mich. 4.
erit mons domus domini præparatus
in vertice montium, & sublimis
super colles, & fluent ad eum po-
puli, & properabunt gentes multæ.
Et cōcident gladios suos in vomeres,
& hastas suas in ligones. non sumet
gens aduersus gentem gladium, & nō
discent vltra belligerare &c. Ergo cæ-
ci cæco male ducatum prebebant, iōq;
ambo infoueam ceciderunt, dum scis-
citaretur Herodes vbi Christus nas-
ceretur, nesciens scisciari quale foret
regnum eius, & illi ostendentes locū
natiuitatis, non viderent in eadem
scriptura pacem & innocentiam reg-
ni eius. Quid enim verius eo quod di
cit: non sumet gens aduersus gentem
gladium, & non discent vltra belliger-
rare? Gens quippe regis huius, gens
conuersa ad regem istum, gens tota
paruulorum est, nequaquam sumptu-
ra gladium, aut belligeratura contra

Hero

Herodis vel Romani Imperij gen-
tem, sed gente aduersa feriente se
gladio, semper & in ipsa morte præ-
dicatura pacem. Quomodo paruu,
li quos continuo tu ô funeste He-
rodes occidisti, non se defenderunt,
non te repercusserunt, sic vniuer-
sa Regis huius gens, dum occide-
tur gladium non leuabit, non con-
tra gentem homiccidam tui similem
Respōde- tur obie- ctioni. belligerabit. Nec verò contrarium
huic est, id quod subinde Regis hu-
ius ciuitati Sion, consolator spiri-
Mich.4. tus per eundem prophetam dicit.
Surge & tritura filia Sion, quia cor-
nu tuum ponam ferreum, & vngu
las tuas ponam æreas & comminuam
populos multos, & interficies do-
mino rapinas eorum, & fortitudi-
nem eorum domino vniuersæ ter-
ræ. Longè aliud cornu, & interfe-
ctio dissimilis. Cornu istud non
contra homines, sed contra diabo-
lum erigitur. Interfectio hæc, non
hominum, sed vitiorum est. Cor-
Lu.14.g. nu istud, de cœlo datum est, dicen-
te militibus suis Rege isto. Vos
autem sedete in ciuitate quoadusque
induamini virtute ex alto. Interfe-
acto.10. ctio hæc est, de qua Petro dictum
est. Surge Petre, occide, & man-
duca. Igitur ô Herodes latro, fi-
liorum tuorum occisor, illic trepi-
dasti timore, vbi non erat timor.
Non ergo Rex impie Turberis, nō
vos reges Herodis successores, con-
turbet aduentus huius Regis. Au-
dite eius antesignanum, præcurso-
rem, ac præconem quid dicat: agi-
Math.3.a te penitentiā, appropinquabit enim
regnum cœlorum. Ecce enim qua-
lis magister militum, qualis signi-
Ibidem. fer Regis huius, qualis primæ legio
nis primicerius, pilis camelorum ve
stitus, & Zona pellicea præcinctus.
Non dicit, arma corripite, appro-
pinquabit enim regnum iudæorum;
sed pœnitentiam agite, appropin-
quabit enim regnum cœlorum. Nō
dicit filij regum, & patriarcharum,
demonstro vobis animosa sume-
re bella: sed dicit, progenies vipe- Ibidem.b
rarum, quis demonstrauit vobis fu
gere à ventura ira? Non dicit, noli-
te Cæsari censum dare, sed dicit, fa-
cite fructus dignos penitentiæ. Non Ibidem.
dicit, iam iugum Imperatorum con
tritum est: sed dicit, iam enim se- Ibidem.c
curis ad radices arborum posita est.
Non dicit: oliueta iudaica seruabun-
tur, & Romana Pomeria succiden-
tur. sed, absque distinctione hor-
torum aut nemorum. Omnis, in- Ibidem.c
quit, arbor quæ non facit fructum Ruper. in volum. 4. Euang. li. 1. c. 19. & 127.
bonum, excidetur, & in ignem mit-
titetur. Hæc Rupertus.

Turbatus est Rex. Puto quod non Chriso. Non tam turbatur Herodes, quàm dia bolus in Herode.
tantū Herodes à semet ipso turba-
batur, quantum diabolus in Hero-
de. Herodes enim timebat, quod
suspicabatur: diabolus autem time-
bat, quod verè sciebat. Herodes ho
minem æstimabat, diabolus deum.
audierat enim iam angelos in aera Luc.c.2.
clamantes, gloria in excelsis Deo,
& in terra pax hominibus bonæ vo-
luntatis. Ideo quanto magis testes
addebantur pro Christo, tanto ma-
gis destructionem potestatis suæ dia
bolus timebat. Vnusquisque ergo
eorum zelo proprio turbabatur, &
secundum suam naturam, sui regni
successorem timebat. Herodes ter-
renum, diabolus autem cœlestem.
Nam neque Herodes terreretur, si
cœlestem regem nasci suspicatus fuis
set, neque diabolus si terrenum. Vis
scire, quia non tantum ipse turba-

Universidad de Deusto
Biblioteca

batur, quantum diabolus in eo? Ecce & iudaicus populus turbabatur: qui magis de auditu isto gaudere Debuerat: quia rex Iudæus surgere dicebatur, designatus à Deo. Sed turbabantur, quia de aduentu iusti non poterāt vniquiq; gaudere. Chriso. in Mat. hom. 2. in imperfecto.

Chryſ. in Math. ho. 1. in impf.

Rupertus

Quare diabol⁹ si turbabatur, nō statim puerū Iesum ,pdijt

¶ Sed dicet aliquis. (ait Rupertus) si pater eius diabolus turbatur, mortemque pueri desiderabat, cur non statim puerum prodebat? Cur eum à magis illudi permittebat? Nunquid nesciebat? Nunquit spiritus ille, non contēnus carne, percipere non poterat natū esse hunc regem, nisi venissent homines de lōge, & fecissent Herodi, & omni Hierosolymæ turbationē siue metum, dicēdo. Vbi est qui natus est rex iudæorum? Ad hæc (inquam) planè sciebat, sed non sinebat eū loqui, puer ipse qui natus erat. Hoc aliūde facile potest probari. Exibant (inquit euangelista) dæmonia à multis, clamantia, & dicentia: quia tu es filius Dei. Et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. Et rectè nō sinebat ea loqui, quia profecto pro malo loquebantur, scilicet, vt inuidiā facerent illi. Igitur & tunc natum illum esse diabolus sciebat, & filium suū Herodem hoc scire desiderabat, sed nā tus infans eum loqui non sinebat. Nā nisi prohiberetur, eodē modo quo alibi dicit. Scio, quia sis sanctus Dei, scilicet, per energuminum dicere potuisset illi dolenti, quod esset illusus à magis, scio vbi sit sanctus Dei, siue scio vbi sit rex ille quem quæris. Ruper. libr. 12. de vict. ver. Dei cap. 3.

Luc. 4.

Luc. 4. f.

Rup. li. 12 de victoria verbi Dei. c. 3.

Congregans omnes principes sacerdotum & scribas populi sciscitabatur ab eis &c.

Mali consultores rē omnē cuertere solēt.

Rem omnem mali consultores aliquando euertunt, malasque turbas sub malo consilio mouent. Si scribæ istæ rem omnem Christi, hoc est regni morem, naturam, ac leges, Christique mansuetudinem, vti scriptis didicerant ipsi Herodi exponerent, & ipsis & Herodi consultius ageretur.

¶ Deinde hinc discès, quam longè discentiendum est ab eis, qui discernendis conscientiæ casibus (sic enim vocant) relictis doctissimis philosophis ac theologis, nescio quos homines consulunt, qui visionem cordis sui loquuntur non de ore domini. Herodes in hoc loco potissimos theologos consuluit. At verò in rebus, quæ admores pertinent, non doctissimorum virorū modo, sed virorum quoque optimorum, nulla etiam causa reddita, valebit autoritas. Nāquod Aristot. doctè, vt omnia ferè, tradidit, quemadmodum de saporibus palatum sanum rectè iudicat, infectum non item: sic vir bonus & iustus, bonum à malo, rectumque à prauo ægregie discernit. Contrà autem, omnis affectus animi perturbati tollit iudicium veri, idque adulterat. Adeò illud verum est, qualis vnus quisque est, tale etiam iudicium profert. Atque ipse idem Aristot. planè testatur, non minus eorū qui sunt experti, & seniorum, prudentiumque sententijs, quam ipsis demonstrationibus adhiberi animum oportere. Tanquam per oculum enim ait, per experientiam habentes principia ipsarum rerum agendarum, cernūt: & abijs perinde atque à natura acti, rectè discernunt. Quam ob rem rectè ac prudenter Innocentius: in morum iudicio sanctorum exempla nos sequi voluit. Grauissimè quoque plato in timæo: fieri, inquit: non potest, vt deorum filijs fides non

In iudicijs fidei & cōscientiæ doctissimi cōsuēdi sunt in rebus q̄ ad prudentiā pertinent, nō solum sapiētes, sed viri optimi.

Aristo.

6. Ethico.

10. d. c. de quibus.

non habeatur, etiam si absque probabilibus & necessarijs dicant de mōstrationibus. Et ecclesiasticus: cor ait, boni consilij statue tecum, animā enim viri sancti enūciat aliquando vera, melius quàm septem circunspectores sedentes in excelso ad speculandum. Iuditia ergo dogmatis & conscientiæ, à doctissimis petenda sunt exēplo Herodis, iudicia verò prudentiæ non solum ab illis, sed etiam à viris probis. Hæc enim mutatis rebus mutantur: illa verò non item: quare illa, scientia indigent: hæc autē experientia & discretione, multaq; per tectione, atque exercitatione virtutum, qualem habent viri perfecti & sancti.

Eccl. 37.

¶ Quanta scientia pollere debeant episcopi, & sacerdotes.

¶ Tertio discès ex hoc loco, quanta scientia pollere debeant episcopi & sacerdotes. Ecce Herodes congregat omnes principes sacerdotum, & legis peritos populi, vt sciscitetur ab eis veritatem. Sacerdotes igitur, & maximè episcopi, qui principes sunt illorum, adeò debent esse literari, vt parati sint semper ad satisfationem, omni poscēti illos rationē, de ea fide & spe quæ in illis est, vt Petrus ait. Vnde in veteri testamento inter cætera ornamenta pontifex rationale ferebat in pectore, in quo scribebatur doctrina & veritas: quia in pectore pontificis, manifesta debet esse cognitio veritatis. Hinc etiam vectes quibus arca portabatur, iugiter annulis erant insertæ: vt cum arca esset portanda, nulla esset vel fieret mora de intromittendis vectibus, quia prædicatores per quos ecclesia circūfertur, sacris literis semper debent insistere: Nec tunc quærant discere, cū ex officio alios debeāt docere. Hinc etiā dñs, prius posuit verba sua in ore prophetæ, & postea constituit eū super gentes & regna dicens ad Hieremiā: ecce dedi verba mea in ore tuo:

1. pe. 3.

Exo. 25. b.

Figura.

Hier. 1. b.

ecce constitui te super gētes, & regna. Hinc etiā Malachias: labia sacerdotū custodiunt scientiam, & legem exquirūt de ore eius, quia angelus dñi exercituū est. Hinc etiam. b. Pau. scribens ad Timoth. ait: attende lectioni, & exhortationi, & doctrinæ. & dñs prius discipulis aperuit sensum vt intelligerent scripturas, quam diceret eis: euntes in mundum vniuersum prædicate. Non ergo sat est prælatis morum honestas, nisi addatur doctrina. Vnde sacerdotes ingressuri templum tabernaculi, prius lauabātur in labro æneo, quod fecerat Moyses ex mulierū speculis. Hinc etiam in canti. Oculi, per quos prælati designantur, assimilantur columbis, quæ residēt iuxta fluēta plenissima.

Mala. 2. b

1. Tim. 4.

Lu. 24. g

Ma. 16. d

Exo. 38. a

Can. 5.

¶ Quarto discès: quod ab Herode & ab istis sacerdotibus tanquàm ab iniquis possessoribus accipere debemus vasa non lutea, sed aurea, & argentea. Vnde Anastasius. 2. docet. D. 19. c. secūdum ecclesiasticum: nō personam, sed doctrinam esse respiciendam, non ministros, sed virtutem diuinam in sacramento contentam. Nam si visibilis solis istius radij, cum per loca fœtidissima transeunt, nulla contactus inquinatione maculantur: multo magis ipsius, qui istum visibilem facit, virtus: nulla ministri indignitate constringitur. Nam & Iudas cum fuerit sacrilegus & fur, quidquid egit inter apostolos pro dignitate comissa sibi beneficia per indignum data, nulla exhoc detrimenta senserunt. declarante hoc ipsum domino manifestissima voce: scribæ, inquit, & pharisæi, super cathedram Moysi sederūt: quæcunque dicūt facite: quæ autem faciunt nolite facere: dicunt enim & non faciunt.

A sacerdotibus iniquis fuscipere debemus, tanquā ab iniquis possessoribus doctrinā & sacramenta. Similitudo.

Infra cap. 23.

Et congregans omnes principes sacerdotum, & scribas populi, sciscitabatur ab eis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt in Bethlehem iudæ. Sic enim scriptũ est per prophetam. Et tu Bethlehem terra iuda. &c. Iraq; rex Herodes liuore & ira cœcus, cũ totus arderet in exitiũ nati pueri, tamen impiæ crudelitati pietatis speciem prætexuit. Accersit ad se ex ordine sacerdotum cunctos primores, ac scribas populi iudaici, quorũ hæc erat peculiaris professio, vt in quid exeniretur rerum nouarum, è prophetarum oraculis, èq; diuinis libris responsa darent, quod harum exactam scientiam profiterentur: videlicet vt & numerus & autoritas ad hdem conduceret. Ab his igitur conuocatis atq; sacras scripturas voluẽtibꝰ rex hoc magis impius, quod pietatem mentiretur, responsum accepit nasciturũ Christũ in Bethlehẽ iudæ. Atq; hæc respõderũt tũc sacerdotes & scribæ, qui post, tot miraculis corruscãtẽ, & omnibus benefacientẽ, curarunt occidendũ.

Gentibus iudæi deseruiunt seruantes scripturas de Christo loquẽtes:

¶ Iam hic mecum primùm considera, quo pacto gentibus Christum adorare venientibus, iudæi deseruiũt, seruantes scripturas sacras, ac eas voluentes, & tandem ex illis docẽtes locum, quo nasciturus erat Christus, quem ipsi præstolabantur. Hoc non sine magno diuinæ sapientiæ consilio factum est, & vsque in hanc diem fit: vt ecclesiæ fides firma, certa, ac sine aliqua falsitatis suspitione permaneat.

D. Augustinus. de. 4. p. 2. do. Quadragesimæ. sermone. 2.

Cuius rei typum habes in conceptu Rebeccæ: vt explicat Augustinus. Quod beatus (inquit) Isaac typum habuerit saluatoris, pœnè nulli habetur incognitum. Isaac ergo Christum dominum, beata autem Rebecca ecclesiam figurauit. Quæ, cũ multo tempore ad exemplum ipsius ecclesiæ, sterilis permaneret, beato Isaac orante & domino donante concepit, sed collidebantur paruuli in vtero

Figura. Gen. 25.

eius. Cui dominus dixit duo populi de ventre tuo diuidentur, & maior seruiet minori. Concepit ergo corporaliter de beato Isaac Rebecca, quia conceptura erat spiritualiter de Christo ecclesia. Sed sicut duo paruuli in vtero Rebeccæ collidebãtur, sic in vtero ecclesiæ duo sibi populi iugiter aduersantur. Si enim aut soli mali aut soli boni essent, vnus populus esset: quia verò in ecclesia & boni inueniuntur & mali, tanquam in ventre spiritualis Rebeccæ duo populi colliduntur, humiles scilicet & superbi, casti & adulteri, mansueti & iracundi, benigni & inuidi, misericordes & cupidi. Quo modo verò populus maior seruiat minori, hoc qui diligenter attendit, in Christianis vel in iudæis agnoscit. Hoc ergo ordine maior populꝰ minori seruire cognoscitur, dũ per illorum libros ad credẽdũ in christo gentiũ populus inuitatur. hæc ex augustino. Iã hic in prõptu habes exemplũ, conueniunt principes iudæorum, conueniunt legis periti, qui sacrarum literarum peritiam profitebantur: & ex scripturis docent nasciturum Christũ in Bethlehem, ac gubernaturum Israelem. Docent iudæi, & credunt gentiles.

¶ Hoc idem sepè apud nos accidere experimur, docent secreta cœlestia præsules, docent concionatores populum: at populus seruat legem ab eis prædicatam: illi verò, peccatis quã plurimis manẽt illaqueati & irretiti. Tũc maior seruit minori.

Iudæorũ malitia cõsideranda.

¶ Secundo considera istorum Iudæorum malitiam: truncatam & manchamvaticinationem impio Herodi allegantes. Si enim (vt superius diximus) quæ Paulo ante præmisserat propheta Michæas retulissent ei, regnum Christi spiritua

rituale ac pacificum futurum intellexisset: aut si quæ statim addidit propheta, addidissent: minime terreretur aut turbaretur. Additenim propheta: & egressus eius à diebus æternitatis. Si enim illi explicuissent, Dei filiũ futurum esse regem illorum, forsitan Herodes credidisset, illumq; venerare tur. Sed perfidi legis periti hoc tacuerunt, ac nolẽtes filium Dei habere regem, vbi Christus nasceretur, solum Herodi produnt, atq; de vnius infantis nece, vtrorumq; voluntas astringitur. Vnde factum est (inquit Augustinus) vt hi dum infantem Christũ noluerunt agnoscere, filios suos pro illo compulsi sint amittere: quos quidẽ occidit mortiq; propinauit Herodes istorum amicus. Imo non solum eorũ filios, sed (vt autor est Iosephus) omnes istos primores iudæorum, à quibꝰ iciscitatus est vbi Christus nasceretur, statim quod ipse animam exhalaret, à sorore tua occidendos statuit: vt de morte sua populus iudæorum minime lætaretur, sed potius tunc temporis, fleret, contristaretur, ac maximo mærore cõficeretur. Meritas sanè pœnas dederunt homines isti, nolẽtes agnoscere oculis, quem de sacris iudicabant libris, vt quem non adorabãt in infantiæ infirmitate humilem, postea crucifigerent in virtutum, sublimitate fulgentẽ. Quæ ista iudæi tam imperita in vobis scientia est (inquit leo) tã indocta doctrina? Interrogati vbi Christus nasceretur, veraciter & memoriter dicitis quod legistis: in Bethlehem iudæ. Sic enim scriptũ est &c. Hunc principem natum, & pastoribus angeli, & vobis annuntiauere pastores, hunc principem natum, lõgin quæ orientalium gentium nationes in insolito noui sideris splendore dixerunt. Et ne de loco æditi regis animum

D. Augu. in oratione contra iudæos & Arrianos. cap. 10.

Ser. 2. de epipha.

I. libr. 16. de antiq. 8. vltimo.

bigerẽt, vestra eruditio prodidit quod stella non docuit. Cur vobis viã, quã alijs aperitis obstruitis? Cur in vra in fidelitate residet dubiũ, qđ ex vestra sit responsione manifestum? Locum natiuitatis de scripturarum testimonio demonstratis, præsentiam temporis de cœli & terræ attestatione cognoscitis, & tamen vbi ad persequẽdum animus Herodis exarsit, ibi ad non credendũ vester sensus obduruit. Hæc ille.

Hæretici in allegatione scripturarum imitantur scribas istos.

¶ Iam inter nos sunt, qui istorum exẽplum sequuntur: hæretici videlicet qui truncata ac mancha scripturarum testimonia afferre solent: quibus suos errores tueantur, ac defendant: præcedentia ac sequentia dissimulãtes, quæ, si allegarent, minime in sua sententia persisterent. Sed excæcauit eos malitia eorum, vt videntes non videant & audientes non intelligant. ¶ Iam simi liter sunt catholici doctores, ac cõcionatores nonnulli, (ne dicam multi) qui alios docent, seipsos non docent. Cur ergo qui te aliorum iactas posse tenebras illuminare: & stultos docere: te ipsum non doces? Medice cura teipsum. Cur pœnnas mido maiores extẽdis? Et dum festucam ex alieno oculo vis eijcere, trabem quæ mentem tuam ob nubilat, non consideras. Cur non te intra tuam pelliculam contines? Simulans leoninam generositatem: cum vel asini stultitiam non imiteris, is cognouit præsepe domini sui, tu autem, aut Deum non cognoscis, aut illi parere ac obtemperare recusas. Alios doces, doce & teipsum. Charitas enim ita non quærit quæ sua sunt, vt tamen si ordinata sit, à seipsa semper incipiat. Ne quæso sis velutiæs perpetuo tinniens: teipsum cõsumens. Sed de hoc aliãs diximus satis superque.

In prauos doctores ac concionatores. Rom. 2.

Sapien. 1. Luc. 8. b.

Luc. 4. d

Luc. 6. f

Esa. c. 1. a.

1. co. 13. b

¶ Tertio perpende: quod iure optimo Herodes ad veritatem inquirendam concilium congregat. nam, vt ex cap. prudentiam de officio delegati, & ex cap. extra conscientiam. 64. distinctione, habemus: integrum est multorum iudicium, talis vbi multa cõsilia. quẽ admodum enim licet summus pontifex potestatem habeat diuinitus ea, quæ sunt fidei, concilium tamen congregare solet vt veritatem inquirat, & vt inquisita suauius a populo Dei suscipiatur: ita etiam arduis negotijs rectores tam temporales, quam ecclesiastici, debent habere consultores, ne quo suus. Quia & si omnia cũ consilio, non cum consilio omnium. D. Bernar. in epistо. 18. quod si scire quis vellit, quales debeant esse regum & magnatum consultores, scilicet, iuris periti, senes, amici, non auari, neque quæ sua sunt quærentes. Libro. 5. titulo. 9. parti. 2. & libr. 2. ordina. titu. 3. in prologo.

¶ Omnia cum consilio maturo agẽda.

Quales debeant esse consultores.

D. Bern. epist. 18.

¶ Tandem ex hoc loco discant concionatores, & doctores catholici, non ex suo capite populo Dei euãgelium explicare, & dogmata fidei proponere: sed quicquid proposuerint credẽdum, aut testimonio sacrarum scripturarum, aut definitionibus conciliorum, aut traditionibus patrum, aut dictis sanctorum confirmare contendant. Perdiscant regum potentiã non timere: sed veritatem, & si illis odium pariat, annuntiare. Quem admodum in hoc loco, principes sacerdotum atque legis periti fecerunt. sic enim interrogati ab Herode respondẽrunt: in Bethlehem iudæ: sic enim scriptum est &c.

Cõcionatores non de suo capite s. dsa cra scriptura, aut concilijs &c. debẽt suam doctrinã cõfirmare.

Cõcionatoris est, vera dicere absque timore.

Tunc Herodes clam vocatis magis. Ex hoc manifestè conuincitur Herodes male agere quod clam tantum negotium agat. Teste Christo: qui malè agit odit lucem. Vnde peccata vocantur opera tenebrarum. Abijciamus ergo opera tenebrarum ait Pau. in epist. ad Rom. cap. 13. Et rursum: nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum. Item Salomon in pro. cap. 24. ait: iustorum semita, quasi lux splendens, & via impiorum tenebrosa. Præterea Ioannes cap. 11. Iusti dicuntur ambulare in die: impij verò in tenebris, & ideo offendunt. Qui ergo clãm docet, falsitatem præ se fert: Ideo Christus dicebat: ego palam locutus sum, & in synagogis, vbi iudæi conueniunt.

Quod clãm, suspitionẽ mali præse fert.

Ioa. 3.c. Ro. 13.d Eph. 5.a. Pro. 14. Ioa. 11. Ioa. 18.d.

Diligenter discite de eis tẽpus stellæ. Sũt modo multi qui diligenter, ac curiosè discunt totum ius ciuile, & canonicũ, non vt bene faciant: sed vt perdant: sicut Herodes. Quemadmodum enim multi sunt, qui sumũt arma, nõ vt ipsos defendãt, sed vt cæteris noceãt, contra cap. non inferenda. Sic etiam sunt multi legum professores, qui armationis, hoc est leges, iuxta illud, imperatoriam magestatem &c. Non vt patrocinentur, sed vt pauperibus, & viduis, & pupillis noceant, sumere non verentur.

Cõtra malos & ignoros legis peritos.

¶ Præterea pigeat & pudeat nos ab iniquis in diligentia vinci. Magna enim cum diligentia peccatores ad mortem currunt: nos autem ad vitam adipiscendam, maxima pigritia & tarditate laboramus. Si ergo ab impio Herode superari non vis, diligenter exerce agrum tuum: vt Salomon ait. Quod si prælatus es, diligenter agnosce vultum pecoris tui: vtidem admonet pro. cap. 27. Si mulieres, in omnibus diligentiam adhibe. Nam mulier diligens, corona est viro suo. Si religionem professus es: considera, te corã Deo & Angelis eius astare. Hoc animaduertens

Diligẽtia in bonis actionibꝰ commendatur.

Pro. 24. Pro. 27. Pro. 12.a

Dauid

Psa. 46.b Dauid dicebat in psalmo. Quoniam omnis terræ Deus, psallite sapienter: & sapiens quidam: tãto maiori studio placendum est, quanto maior est, cui placendum est. Et Daud: in cõspectu angelorum psallam tibi, & can. 8. Qui habitas in hortis, amici (adest angeli) ascultant te. Timeamus igitur Deũ, & in omnibus diligentes erimus.

Psa. 137.a Can. 8.

Eccle. 7.c. D. Augu. Nã vt sapiens ait: qui timet Deum nihil negligit: O si possemus (inquit Augustinus) excitare homines, & cũ ipsis pariter excitari, vt tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis. Quis non vt viueret, cõtinuo perdere volet vnde viuere & potius eligeret vitam mendicantem, quàm celerem mortem? Cui dictum est naufraga ne moriaris, & distulit? Cui dictũ est, labora, ne moriaris, & piger fuit? Leuia iuuet Deus, vt in æternum viuamus: & obedire negligimus. In vitis sanctorum patrum legimus, vidisse quændam illorum, ornatam meretricem & lachrymas fundẽdo dixisse: ignosce mihi omnipotẽs Deus, quia vnius diei meretricis huius ornatus, superauit totius vitæ meæ industriæ ornamenta. Non ergo tardi simus sed diligentes, non pigri, sed sollicitti, non ignaui, sed bonis operibus solertes, atque diligenter, & studiosè, discamus quæ ad salutem nostram attinent: similis mulieri illi, de qua

Luc. 15.b. dominus ait: Lucæ. 15. quod amissa drachma vna, ascendit lucernam, & euertit domum, & quæsiuit diligenter donec inuenit.

Multi alijs cõmittunt quæ ipsi per se facere tenentur.

Ite & interrogate diligenter de puero. Multi inter nos sunt qui Herodem imitantur. Committentes alijs, quæ per seipsos facere tenentur. Herodes enim adorare, & quærere tenebatur Christum: facilius id facere ip

se poterat, quam alienigenæ ab oriẽte venientes: & tamen rem tam arduam tanq; sibi necessariam illis cõmittit. Tales sunt episcopi qui totam curam animarum alijs committunt: tales parentes, qui restitutionẽ faciendam filijs suis in testamẽto præcipiunt. Quam multo melius, quam multoq; securius, ipsi poterant dum viuebant, exequi. Tales curam animarum habentes, qui in sua parrochia residere nolentes, aliorum fidei subditos mandant.

¶ Obserua præterea quo pacto Deus perdit sapientiam & sagacitatem sapientium. Quanuis enim maximè sagax malitia humana sit, irridetur tamen sæpius, ita vt in suis artibus decipiantur homines isti non sinceri. Euanescunt enim iuxta Paulum in suis cogitationibus: paruo siquidem negotio, vel ipse Herodes adire poterat, vel seruos mittere, qui rẽ totam exponerent: sed deludit Deus horum hominum artes & astutias magno labore partas.

Non est præceptum contra dominum.

Ro. 1.c.

Vt & ego veniens adorem eum. Causam, vt vides, prætexit Herodes iste admodum piam: & ab animis Magorum minime abhorrentem. Vt hac via moliretur necem salutis autori. Quàm felix foret, si magorum imitaretur fidem, & conuerteret ad religionem, quod disponebat ad fraudẽ O cæca stultæ emulationis impietas (ait Leo summus pontifex) quæ per turbandum putas diuinum tuo furore consilium. Dominus mundi temporale non quærit regnum, qui præstat æternum. Quid in commutabilem dispositorum rerum ordinem vertere, & aliorum facinus præoccupari conaris? Mors Christi non est temporis tui. Ante condendum est euangeliũ, ante prædicãdũ est

Sem. 1. de Epipha.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dei regnum, ante sanitates donãdæ, ante sunt faciẽda miracula. Cur quod alieni futurum est operis, tui esse vis criminis? Et non habiturus effectum sceleris, in solum te reatum præcipitas voluntatis? Nihil hac molitione proficis, nihil peragis. Qui voluntate natus est, arbitrij sui potestate morietur. Labia dolosa (inquit Augustinus) quid in corde loqueris mala: aliud enim habet tua lingua, aliud clamat tua cõscientia. Teipsum decipis, talia cogitando, erras, falleris, & fallis, frustra in malo vigilat falsitas: nõ à te, sicut de te inquiritur veritas. Ecce audiunt magi aliud quidem foris dicentem, sed nesciunt te ipsum aliud cogitantem. Et pergunt ita vt amplius ad te non reuertantur. Ille enim eos admonebat qui sapientiam tuam deridẽs, hoc Magos facere præcepit, quod rex iusserat verus, non quod sub dolo persuasierat falsus. Per aliam (inquit) viam reuersi sunt in regionem suam.

Augustinus in oratione aduersus iudæos c.10.

Herodes gerit imaginem hominis simulatoris

¶ Impius iste Herodes imaginem gerit hominis simulatoris (quales inter nos multi) qui fictam religionis, virtutis ac pietatis imaginẽ refert. Quẽ tãdẽ ex factis cognoscemus: sicut. n. de fructu arborem cognoscimus. ita è factis hominem iudicamus. Vestis sordida, rasus vertex, ieiunium, oratio, frons tetrica, folia sunt, quæ aliquando mẽtiuntur: quem admodũ illa ficus, quã referunt euangelicæ literæ, mentita est Christo: sed pro Christi gloria patienter tolerare infamiam, bene velle maleuolis, nec rependere iniuriam, fructus est arboris bonæ. Hæc siquis constanter & alacriter præstat, arguũt non animum Herodis, sed animum verè Christianum, verè pium, syncerum ac religiosum: qualem habent etiam inter nos multi. Nam simulatio nec diuturna potest nec fieri potest, quin aliunde cedens naturæ, prodat animi morbum. Quod in vno Herode videre est: qui modo ait: enuntia te mihi, vt & ego veniens adorem eũ: & statim videns quod illusus esset à magis, impiam in pueros crudelitatẽ exercuit. De huiusmodi hominibus aiebat vates quidam. Peribit enim sapientia à sapientibus eius, & intellectus prudentiũ eius abscondetur. Væ qui profundi estis corde, vt à domino absconditis consilium, quorum sunt in tenebris opera: & dicũt: quis videt nos? & quis nouit nos? Peruersa est hæc vestra cogitatio. Quasi lutum cõtra figulũ cogitet & dicat opus factori suo, nõ fecisti me: & figmentum dicat fictori suo non intelligis. putabat miser iste Herodes Deum latere suas cogitationes. Simulabat religionem, vt hoc consilio Dei filium interficeret: sed deceptus est. Sic multi simulatores capiuntur in consilijs quibus cogitant. Sex sunt, ait sapiens, quæ odit dominus, & quartum est, cor machinãs cogitationes pessimas, quale fuit huius tyranni. Hi sunt homines, de quibus olim dicebat regius vates psalmo quinquagesimo quarto. Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula: qui loquũtur pacem cũ proximo suo, mala autem in cordibꝰ eorum: da illis secundum opera eorũ. Hi sunt de quibus Christus dominus ait apud vatem suũ Esaiam capite vigesimo nono. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longè est à me. Huiusmodi enim peccatores similes sunt Ioab, qui salutauit amasã, & percussit eum in latere, & mortuus est, vt sacra narrat historia. 2. regum capitulo vigesimo. Salue (inquit) mi frater. Ad hunc modum herodes hypocrisi & simulatione plenus, ait: ite, & interrogate diligenter de puero, & cum

Esa. 29.c

Pro. 6.b

Psa. 54.d

Esa. 29.d. Math. 15 a. Mat. 7.b.

1. Re. 18. c.

Mat. 11.

cum inueneritis renunciate mihi, vt ego veniens adorem eum. Nolebat impius ac tyrannus iste, Christum regẽ verum totius orbis, adorare: sed potiꝰ interficere. Vt non iam miremur, cũ occidisse pueros innocentes. Nam nõ est seruus maior dño suo. Si ergo dominum & regem gloriæ vult interficere Herodes simulando pietatem, ac religionem: quid mirũ, quod seruos eius adhuc infantes insectari audeat? Ex quo fit, vt possint & iusti dicere, id quod rex Dauid hortatur psalmo centesimo vigesimo octauo. Sæpe expugnauerunt me à iuuẽtute mea. Et rursus ait psalmo decimo primo. Quomodo dicitis animæ meæ, trãsmigra in montem sicut passer? Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra: vt sagittent in obscuro rectos corde. Hæc namq; est conditio, & natura hypocrisis: vt Deum adorare simulet, & tandem eum atq; sanctos suos de vita tollere contendat.

Ioa. 13.b

Psa. 128.

Psa. 11.

¶ Ab huiusmodi hominibus liberari postulabat Dauid rex cũ dicebat: Saluum me fac domine, quoniam defecit sanctus: quoniam diminutæ sunt veritates à filijs hominum. Labia dolosa in corde & corde locuti sunt. Idest per dolosa labia sua, inuicẽ locuti sunt corde & corde: idest, duplici corde, nõ recto, non syncero, non simplici: dũ aliud loquũtur voce & lingua aliud in animo gestãt. Hi simulatores, hi hypocritæ, astuti vocãtur à Paulo, in posteriori ad co. epist. c. 4. his verbis: nõ ambulantes in astutia, sed in manifestatione veritatis. Istorum vox est: interrogate diligenter de puero: & eo inuento: renũtiate mihi: vt ego veniẽs, adorem eum. Et vt in prouerbio dicitur: crocodyli lacrymæ. Sunt qui tradant hoc animal homine conspecto procul, lachrymas emittere: eundem que mox deuorare. Huiusmodi erant Bassiani imperatoris lachrymæ: lachrymabatur enim quoties mentio fieret, aut imaginẽ gettæ fratris, quẽ ipse occiderat, videret. Hi sunt, simulachrum & caprarum pellis in lecto Dauidis reperta. Michol enim cõstruxit lectulum quasi ægrotantis, & sub sago iecur capræ spirans supposuit. Ostendit ergo militibus Saul, lectulũ coopertũ: & dum pecoris iecur quod sub sago positũ erat palpitaret, ægrotum esse & dormire Dauid, qui missi fuerant, crediderunt. Sunt prophetæ falsi, sunt hypocritæ, sunt simulatores qui veniunt in vestimentis ouiũ: intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A quibus cauendum: cudũt enim falsam pecuniam: quod crimen est lesæ mageſtatis. Sed de hoc latius inferius.

2. Cor. 4.

Prouerbium.

1. Re. 19

Opio alio quorum. Figura.

Qui cum audissent regem, abierunt: & ecce stella quam viderant in oriente, antecedebat eos. Stella via: dux, magos Hierosolymam ingressuros ad tempus destituerat. Tum vt illorum percontatio diuulgaret rumorem nati pueri, nec proderet nati cunabula regi sæuituro. Tum vt Barbari primi Christum annuntiarẽt natum, quem iudæi tot seculis expectatum post occiderunt. Tum etiam, vt eorum constantia, ac in virtute perseuerantia posteris esset exemplum. Non enim à stella destituti, animo deciderunt, aut ab incepto reuocati sunt, aut exanimati: sed constãter iter suum peregerunt: atque Hierosolymam ingressi, diligenter puerum quærunt. Idcirco insperatò vrbem egressis, rursus adest mirabilis illa, quæ illos exciuerat, stella. Vt discant viri religione ac contemplatione rerum diuinarum præstantes, in ea perseuerare: neque ab ea retrahi: & si aliquando absit feruor, suauitas, ac dul

Quare stella ad tempus Magos destituit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cedo priſtina ſpiritualis: certò ſperantes ſtellam illam quam viderant, & quæ, illos ad Deum adduxerat, iterũ redituram Dei iuſſu: ſecundum illud

Iob. 36.d quod ſanctus Iob ait. c. 36. In manibꝰ abſcondit lucem, & præcipit ei vt rurſus adueniat, anũciat de ea amico ſuo, quod poſſeſsio eius ſit. ¶ Deſtituit prætereareges ſtella cælitꝰ miſſa, quod ingrederentur Hieroſolymam: quod conuenirent iniquum regem, ac perfidos principes: quod denique ſceleratis hominibus adiungerentur. Quo docemur iniquorum hominum conſortia vitare: prauorum virorum ſocietatem fugere, ſi volumus vt nobis ſemper adſit cœleſtis irradiatio ac gratia.

Et ecce ſtella quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vſque dum veniens ſtaret ſupra vbi erat puer. Sicut ſtella duxit Magos ad Chriſtũ: ſic fides ducit nos ad eundem. Fides enim eſt lucerna, qua in huius vitæ nocte ambulamus, 2. Cor. 5. perfidem (inquit) ambulamꝰ & non per ſpeciem. Et D. Auguſtinus in lib. de fide ad Petrum. Si quis non ambulauerit perfidem, nõ perueniet ad ſpeciẽ. Fides cæteris virtutibus lumen miniſtrat. Ipſa enim eſt ſtella matutina ſolem iuſtitiæ, & intelligentiæ prænueniens, per eam oritur dies gratiæ, quem dies gloriæ & perpetuæ fœlicitatis ſubſequitur. Ipſa eſt ſtella cardinis cœlorum nauigantibus per huius mundi mare, portum oſtendens & patriam. Ipſa eſt vera ſtella, quæ reges ſpirituales & cœleſtes ad puerum ſaluatorem adducit. Ipſa eſt columna nubis quæ de AEgypto tenebrarum & errorum potenter nos eduxit. Et vera lux, quæ tenebras infidelitatis expellit. Nã vbi fides non eſt, tenebræ ſunt: ſignificatæ per tenebras illas de quibꝰ exodi. 10. dicitur: & factæ ſunt tenebræ horribiles, in vniuerſa terra ægypti. Et ſubditur: vbicunq; habitabãt filij Iſrael lux erat. Hanc ſplendidiſſimam lucem maximè odit inimicus. Nec mirum nam qui malea gît odit lucem. Et vt Iob de latronibus ait: cum ſubitò apparuerit aurora, arbitrãtur vmbram mortis. Habentes igitur in proſpectu noſtro fidei ſtellã, maxima lætitia & gaudio perfruamur. Nam ipſa deducet nos, vſque ad locum, vbi eſt puer iſte cœleſtis: illum ibi perpetuo adoraturi.

Ioan. 3.c. Iob. 34.b.

Videntes autem ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno valdè. Eò videlicet tanta lætitia perfuſi ſunt, quia Dei reuelationẽ, & ſacram ſcripturam concordare cernebant. Hoc enim fuit, transfiguratũ fuiſſe Chriſtum inter Heliam & Moyſen. Infr. cap. 17.a.

Intrantes domum. Minime ſcandalizati ſunt videntes puerum in tam humili habitaculo, ſed potius in fide cõfirmati ſunt. Intellexerunt enim eſſe ſaluatorem non via humana, ſed potius diuina. Hinc eſt quod dominus ait: ſicut exaltãtur cœli à terra: ſic exaltatæ ſunt viæ meæ, à vijs veſtris. Quid facitis o magi (inquit Bernardus) quid facitis? Lactentem puerum adoratis, in tugurio vili, in vilibus pãnis? ergo ne Deus eſt iſte? Deus certè in templo ſancto ſuo, Deus in cœlo ſedes eius. Et vos eum quæritis in vili ſtabulo, in matris gremio? Quid facitis, quid & aurum offertis? Ergo rex eſt ipſe: & vbi aula regia? Vbi thronus, vbi curiæ regalis frequentia? Nũ quid aula eſt ſtabulum? Thronus, præſepium? Curiæ frequentia Ioſeph & Maria? Quomodo ita inſipientes facti ſunt viri ſapientes, vt adorent paruulum deſpicabilem tam ſua ætate, quã paupertate ſuorum. Hæc Bernardus. Hæc tamen omnia, & ſi difficilia creditu

Fides omnes difficultates vincit.

Eſa. 55.c. D. Bernardus ſerm. 1. in epiphania domini.

Figura. Exo. 13. d.

Exo. 10. Figura.

ditu ſint: tamen à fide vincũtur. Hæc fecit, vt non illis ſorderet ſtabulum, non pãnis offenderentur, non ſcandalizarẽtur lactentis infantia, procidũt, venerantur vt regem, adorant vt Deũ. Captiuemus igitur & nos intellectũ in obſequium fidei, & omnes difficultates, quæ ex Dœmonum, aut mũdi, aut carnis inſtigatione ſubortæ fuerint, ſuperabimus. Hæc faciet, vt certiſimus beatos eſſe in hoc mundo pauperes ſpiritu: beatos eſſe humiles & mites &c.

Et intrantes domum inuenerũt puerum, cum Maria matre eius. Iam igitur reges cœleſtem ducem ſequuti, noui regis palatium intrant: vidẽt ſordidum & abiectum tugurium, vile ſtabulũ. Nihil cõmouetur his rebus ſyncera pietas, ingrediuntur, reperiunt infantẽ, nihil à cæteris ſpecie differentem: reperiunt matrem nihil magnificũ præ ſe ferentem. Paupertatem ac ſimplicitatem tota ſuppellex teſtabatur. ¶ Imprimis nunc contemplare, quanta admiratione & pauore afficerentur reges iſti, cœleſti iam lumine tacti: vidẽtes Deum maieſtatis, mundi conditorem, rerum omnium gubernatorem & moderatorem puerum factum, pannis inuolutum, in præſepio poſitum. Vultis viſionem iſtorum fructuoſam accipere? Viderunt inſulæ & timuerunt, & extrema terræ obſtupuerunt,

Eſa. 41.b Chriſtiviſo, quos virtutum fructus producat.

& acceſſerunt, ait Eſaias. Videtis quos virtutum fructus Dei viſio pepererit in magis, pariatq; in nobis? Timorẽ, ſtuporem, amorem. Viderunt, inquit, & timuerunt, obſtupuerũt, & acceſſerunt. Viderunt inſulæ iſtæ ac extrema terræ, hoc eſt, gentes iſtæ quæ ab orientali plaga venerunt, viderũt, inquam, oculis fidei ac lumine cœleſti illuſtratæ, Deum ſub humana carne latentem: viderunt æternum ſub temporali: Viderunt æqualem patri minoratum paulominus ab angelis: videruntque eum, qui percuſsit reges fortes, & occidit reges multos ac magnos, ſub eo, qui mortis metu in AEgyptũ fugit: Viderunt eum, qui eſt panis viuus qui de cœlo deſcendit, vbera virginis lactentem ac ſugentem. Viderunt deniq; verbum, quod ab æterno erat apud Deum carne velatum. Et timuerunt ad reuerentiam. timuerũt, quod hactenus non verum Deum, ſed idola & dæmonem coluerant. & obſtupuerunt ad nouitatem: cum videbant non dum viſa: videlicet ſimul diuinã & humanam naturam non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ cõiunctas. Videntes hæc in filio: & rurſum videntes in matre maternitatem & virginitatem ſimul, obſtupuerunt. Et tandem acceſſerunt per amorem. Ipſi ergo reges hæc videntes admirati ſunt, conturbati ſunt, commoti ſunt, tremor apprehendit eos. Ecce reges terræ congregati ſunt, & conuenerunt in vnum: & videntes ſtellam in oriente, videntes prophetiam Malachiæ, vidẽtes eãdem ſtellam, ſic illorum pietati ſeruiẽtem, vt non ſolum Bethlehem, ſed ipſum etiam tugurium humile, & ob hoc inuentu difficile, indicantem: videntes Dei mageſtatem humana natura velatam: admirati ſunt de rebus ita inſolitis. Et contemplantes veritatem ſi dei ac virtutem Dei, conturbati ſunt intra ſemetipſos, quod verum Deum ante veritatis agnitionem, impietatis viribus oppugnaſſent: ſuntq; ſubito ad pœnitentiam cõmoti ſalubriter: ita vt quaſi timor & tremor in eos irruerit, præ horrore patratæ priſtinæ impietatis ſuæ. Ibi dolores vt parturientis: apprehendit enim eos dolor vehemens & contritionis & pœnitẽ

Hebr. 2.c Pſ. 135.c

Ioan. 6.

Ioa. 1.a.

Pſ. 47.

tiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiæ,admodum parturientis,qui & maximus est,& tamen admodum vtilis, vt pote per quem in vitam cœlestem & spiritualem regenerati sunt. Atq; in spiritu violento & valido contritæ sunt diuitiæ & superbia istorũ: vique diuini spiritus ad fidem conuersi sunt.¶Eundem timorẽ retulit Esaias

Isa. 52. cap.52. Super ipsum (inquit)continebunt reges os suum, quia quibus non est narratum de eo videbunt, & qui non audierũt contẽplati sunt. Quod in his regibus,ex gentilitio descendẽtibus,(qui neq; scripturas legis nec prophetias habebant) impletũ hodie fuisse constat. Obstupefacti enim de tanto miraculo obmutuerunt &c.

Viros doctos & sapientes decet timor & stupor.

¶Discant hinc viri perfecti,rerumq; diuinarum considerationi dediti, ita Dei mysteria intueri,vt timeant, obstupescant,& accedant. Videant ad intelligentiam:timeant ad reuerẽtiam, obstupescant ad nouitatem,& accedãt per conformitatem. Visio comprehẽdat,timor comprimat, suspendat stupor,rapiat & veniat accessio. Illi enim accedunt qui æmulatione accenduntur. Videat mysteria cœlestia mẽs nostra,timor humiliet,stupor quasi infatuet,amor conglutinet. Casa visio est, nec cõtemplationis digna vocabulo, quæ talibus non est vestita affectibus. An illum videre definies qui de mysterij cognitione non timet, nec stupet,nec ardet? Timore sobrius fit animus,stupore absortus,accessu consertus & consociatus. Huiusmodi virtutibus contemplationis gratia constat, sed stupore magis & amore. Nam stupore & admiratione mẽs excedit,amore accedit. Nec æstimanda est virtus cõtemplationis tã ex materia, quãm ex modo. Vtraq; attendenda sunt, & genera rerum contemplandarum,& gradus affectuũ. Sed satius inferiori genere amplius affici, quã insuperiori minus. Visio hæc abscondita est ab hominibus humana sapientia superbiẽtibus,& reuelata paruulis, hoc est, humilibus. Ideo dicebat Esaias: extrema terræ obstupuerunt & accesserunt. Lege Berna. in secundo opere super cãt. serm.20.

¶Præterea obserua:quod nõ sine magno Dei consilio factum fuit,inueniri à magis non in aula regia,sed in vili tugurio,& abiecto sordidoq, stabulo,pannis inuoluto. vt vel sic impio Herodi abscõderetur,ac celaretur. Ecce Dauid fugientem à facie Saul,& venientem ad Achis Regem Geth. Ecce dixerunt serui Achis, nũquid nõ iste est Dauid Rex terræ? Nõne huic cãtabant per choros,percussit Saul mille & Dauid. 10.milia? Ecce Dauid qui mutauit os suum coram eis: & collabebatur inter manus eorum:& impingebat in ostia portæ: defluebantq; Saliuæ eius in barbam. Ecce(inquam)hodie ver9 Dauidis filius,ne agnoscatur ab impio Herode,occultatur in sordido tugurio:occultatur sub vilibus pãnis. Ecce cadũt saliuæ de ore eius: hoc est,plorat,flet,friget, atq; lachrymæ de ore vultuq; eius cadunt. Ecce ver9 Dauid qui decem millia percusit,trahendo ad se non solum reges istos ab oriẽti, sed reges alios innumeros. Per cusit enim gladio verbi sui Reges multos & occidit reges plurimos. Vidit etiam Ioannes turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus &c. Ecce ergo Dauid noster mutatus. 1. occultatus coram Achis,hoc est, Herode,ne agnit9 interficiatur. Quis enim (nisi stella cœlesti ductus,crederet regem iudæorum:Imo regem regum & dominum dominantium in stabulo esse,in præsepio vitam agere?

Non sine magno cõsilio Dei factũ est, vt in vili tugurio inueniretur puer iste à magis: 1.Re. 21. Figura.

Pf. 135.e

Apo. 7.b.

Apo. 19.

Præ

Quantũ fuerit gaudium magorum in vidẽdo puero.

¶Præterea,animaduerte,atq; alta mẽte considera:quali quãto q; gaudio perfunderentur,quantaq; lætitia afficerẽtur reges isti,sui voti ac ingentis desiderij facti compotes: quum post tam lõgam prolixamq; peregrinationem: quum post tot transita pericula, post tot itineris labores,stella duce,ad locũ satis desideratum peruenirent: duoq; illa mũdi lumina,hoc est, illum filiũ, ac illam matrem: illum infantulum ac illam reginam inuenissent. Quod si tam vehementer tamq; ardenter gauisi sunt reges reperientes puerum,ac regem gloriæ,in tam humili ac sordido tugurio,tanta humilitate ac paupertate comitatum:quo,rogo,gaudio afficientur iusti omnes, quando post peractam huius mundi longam, prolixam,periculosamq; peregrinationẽ, viderint, ac inuenerint regẽ gloriæ, non in hoc mundo misero,sed in cœlesti regno? Nõ in præsepio sæno pleno, sed in throno gloriæ ac cœlestis magestatis? Non in sinu matris,sed in sinu æterni patris? Non in abiectione humilitatis,quam ob seruãdos homines assumpsit,sed in gloria magestatis, qua felices ac beatos angelos reddit?

Quanta fuerit virginis lætitia,visa fide ac pietate magorum.

¶Quod si tantam lætitiam ex puero inuento,reges hi hauserunt,ac perceperunt:quantò,dic mihi,maiorem captaret virgo,quum lachrymas, pietatem,fidem,ac munera eorum intuere tur? Quum regnum filij sui ab Angelo superioribus diebus promissum, iã propagari videret? Ac tam gloriosis præludijs, Dei gloriam,ac hominum salutem,quam ipsa tantopere desiderabat,præsagiri? Quales lachrymæ ab eius oculis defluerent, quo rubore facies eius diuina perfunderetur? Quales cœlestis illius pectoris & cogitationes & affectus? Nam tria erant quæ præcipuè impresentiarum ob mentis oculos sese obijciebant,quæ,maximæ alacritatis materia & causa erant. magestas & gloria filij, dignitas matris, mundi libertas & salus. Quid enim nõ eam magestas filij maxima effertet lætitia? quid non maximum illi gaudiũ pareret,ac præberet tãta sua dignitas, qua, vt Dei mater ac genitrix esset, euecta est? Quid non nostris rebus nostra salute,ac liberatione,quam vehementer desiderabat,non ita lætaretur vt suis? Si enim Paulum tanta voluptate perfundebat corinthiorum conuersio,vt in medio tribulationum positus diceret: repletus sum consolatione,superabundo gaudio, in omni tribulatione mea,quanta maior,ex mundi libertate virgini oriretur iocunditas, voluptas,ac delectatio,cũ nos multò ardentius quàm Paulus amaret?

2.co.7.b.

Quanta fuerit lætitia pueri Iesu,visis magis.

¶Quod si tãtum esset matris gaudiũ, quantò,obsecro,maius,ac præstãtius, excellentiusq; esset gaudium filij: cuius delitiæ sunt,esse cum filijs hominum? quantò immensiorem sumeret voluptatem ac lætitiam ille,qui de cœlo ad terram descendit, vt eos liberaret,quantò deniq; cumulatiorem acciperet delectationem ille, qui post, dicturus erat: cibus meus est,vt faciã voluntatem patris mei. (de peccatorum conuersione intelligens) quando in primitijs istorum trium regũ, intueretur mundi conuersionem,hominũ salutem,Dei gloriam, diaboli casum, de peccato triumphum,victorias denique insignes tot martyrum, confessorum,virginum,acaliorum sine numero iustorum,qui eius nomine gloriosè erant de mundo triumphaturi? Lætare ergo infans, lætare puer sancte,his tam prosperis initijs ac præludijs:ac munera hæc accipe:quæ tibi offerre incipiũt, quos es redempturus. Tu similiter ô virgo sanctissima,tãto

Ioan.4.

filio

Universidad de Deusto
Biblioteca

filio excitare, recreare, ac animum recipe. Te (inquam) ad fortitudinem ac bonam spem reuoca: nam iam mundi principes, ac orbis huius reges, ab orientali extremaq; regione venientes, te sum mè colere ac venerari incipiut: vt post hac te beatam felicemq; dicant omnes nationes: vt quemadmodum omnes homines humilitate superasti, ita honoribus omnes angelos, ne dũ homines, præstes.

¶ Non sine magna causa factum est. Vt venirẽt reges ad adorãdũ Christum recẽter nati.

Et intrantes domum inuenerunt puerum. Non sine magna causa, magnaq; Dei prouidentia factum est, vt non venirent reges ad adorandum dominum quando iam grandis esset ætatis, sed cum puer erat, cũ in præsepio infans iacebat. Vt demonstraret voluntate & non necessitate humanam naturã sumpsisse: atque vt statim ab incunabulis imperatoriam magestatem, ac vniuersale mundi dominium suum ostenderet, ideo reges ab oriente qui eum adorarent, muneraque offerrent traxit: & Cæsari Augusto inspirauit vt tunc describeret vniuersum orbẽ.

Vti solet dominus Iniquorũ potestate, ipsis ignorantibus; in electorum suorum salutem. Esa. 10.

¶ Solet enim dominus iniquorũ hominum potestate, ipsis ignorantibus, vti, in electorum suorum salutem. Sic enim ignorante antechristo, eius potestate vtetur: vt electos suos expurget, ac purificet. Quod olim ipse per Esaiam prædixit his verbis: assur virga furoris mei, & baculus ipse est, in manu eius indignatio mea, ipse autẽ non sic arbitrabitur. Vtetur dominus potestate antechristi, quem rebellabat assur, vt potentes & iniquos homines percutiat, & electos suis persecutionibus martyres faciat. Sic etiam de damnatis Deus perpetuas pœnas sumit: ipsi Deo in eo ministerio dæmone seruiente: vnde apud Iob idem dominus ait: nunquid feriet tecum pactum, aut constitues eum tibi seruũ sempiternum? Sempiterno enim diabolus cruciabit Dei iussu iniquos: lætabunturque iusti in cœlis cum viderint vindictam. Sic quoque potestate Herodis, vel ipso ignaro, vsus est dominus, quando pueros innoxios occidit: vt saltem hoc modo natiuitas pueri Iesu promulgaretur. Opus ergo huius tyranni, & si non malitia eius, Dei negotio subseruiuit: sic denique nescięte Cæsare Augusto, eius descriptione vniuersi orbis vsus est dominus: vt ea significaretur vniuersale huius pueri imperium, ac generale dominium super vniuersum terrarum orbem. Idcirco ergo recenter natus ad se pastores, ad se reges traxit, vt eum scilicet adorarent: atque tanquã mundi Imperatori, munera in signũ subiectionis ei offerent.

Iob. 40.

Psa. 57. b

Lege. 5. Tho. lib. 3. de regim. princip. opus. 10. cap. 13.

Et procidentes adorauerunt eum. Hæc tuo pectore volue: & facilè deprehendes viuam istorum magorum fidem. Cum hi, qui non adorauerant Herodem è solio regali strepitu iactantem sese, ad pueri vagientis cunas procumbunt: adorant proni nondum fari potẽtem. Magna fuit illius latronis, quę euangelistæ referunt, fides, quando inter tot opprobria, totq; cõuicia, Christi regnum agnouit: magna etiam istorum hodie, quando in tam vili sordidoque tugurio vagientem hunc puerũ agnoscunt: atque tanquàm verum regem regum ac dominum dominãtiũ adorant: ad pedesq; eius procumbũt. Exemplum ac exemplar hic habes, vt carnis prudentiam contemnas, ac philosophorum rationes: quum cœlesti lumini, ac fidei, contradicere velint. Quare si euangelij lumen doceat beatos esse pauperes, humiles, mites, felices esse flentes, & eos qui persecutionem patiuntur propter Deum, & qui vitam suam ob eum odio habẽt: mini

Fides viua magorum eorum mẽdatur.

¶ Carnis prudentia contẽnenda eũ fidei contradicere contẽdit.

minime dubitemus hanc esse veram, certam, firmamq; nostram beatitudinem: quamuis humana ratio resilire, contradicere, ac aduersari videatur.

Nec seruetari ac nimiũ inquirere cures qui fieri possit, quod in paupertate spiritus sit requies, aut in lachrymis gaudium, aut in subiectione libertas, in humilitate gloria, in cruce regnum, in contemptu rerum omnium vniuersale dominium? Non (inquã) in his, cum carnis prudentia aut humana ratione contendas: quum earũ argumentis, satis superq; sit, opponere Magorum stellam, hoc est, cœleste fidei lumen. & quẽadmodum reges isti de his omnibus non curarunt, fidei lumine contenti: sic tu, & mundi vanũ iudicium, sinistram opinionem, contra fidem proclamantia cõtemne, reijce, ac exemplo Magorum respue.

Signa pietatis exteriora maxime ædificant proximum.

¶ Cæterum ex hoc loco colliges quã pium sanctumq; sit, signa pietatis ac religionis exhibere exteriora. Sunt. n. hæc internæ deuotionis indicia non minima: ædificantq; proximum maxime. Quod in publicano, Magdalena, filio prodigo ac regibus istis, videre licebit.

Quando Deus à nobis perfectè colitur

¶ Imo nõ solum hæc signa vt exhibeamus oportet: sed vt ab his regibus discamus, Deum rerũ omniũ opificem perfectè colere. Deus autem tunc verè à nobis obseruabitur: cum illum & corde, & ore, & opere, coluerimus. Cor de quidem, illi fidem adhibendo tanquam primæ supremæq; veritati: ac de illo sentiendo, quæ tanto Deo sunt digna: vt summam esse sapiẽtiam, immensam bonitatem, infinitam potẽtiam, & quæ ex his consequũtur: hoc est, ipsum esse rerum omniũ conditorem, opificem, gubernatorem, atq; obsequentium sibi liberalissimum remuneratorem. Corde etiam Deum colemus, si omnem spem nostram in eum collocaverimus. Eius enim potẽtiæ ac virtutis est, nos ab omni miseria liberare: eius sapientiæ, miseriam nostram cognoscere: eiusque bonitatis, misereri semper & parcere. In illo ergo super omnia sperãdum est. Corde denique illum adorabimus, si eum tali amore prosequamur, quali dignus ille est, qui natura sua est optimus: & qui fons ac origo est bonorũ omniũ: à quo, & quæ habemus, suscepimus: & quicquid boni speramus, suscepturi sumus. Secundo verè colitur Deus ore: aut profitendo diuinam ac supernam eius magestatem, vel orando, vel laudando, vel immensas ei gratias agendo. Tertiò perfectè Deus colitur opere ipso: aut cũ quis genibus flexis testatur ac profitetur Dei singulare dominium: Secũdum illud quod ipse dominus ait Esa. 45. mihi curuabitur omne genu: aut cũ bona sua, quæ externa vocantur, domino libenter offert: exemplo illius qui dicebat Deu. 26. profiteor hodie corã domino: tradidit nobis terram lacte & melle manãtem, & idcirco offero nũc tibi primitias frugum terræ, quam dominus dedit mihi. Hanc tam exactam ac perfectam religionẽ, hodie magi, & reges isti satis ostenderunt: & corde, & ore, & opere, Deum colendo. Quos imitari debemus: corde scilicet credendo, ac sperando & diligendo: ore verò laudãdo, & opere deniq; offerendo.

Esa. 45.

Deu. 26.

Et procidentes adorauerunt eum. O ad mirabilis puericia adeuius pannos ac cunas inuigilant angeli, seruiunt stellæ, contremiscunt reges, ac mundi sapientes procumbũt. O felix ac nimiũ felix tugurium, ô beata Dei secunda sedes, vbi non faces accensæ resplendent, sed stellæ cœlestes. O aula regia, illustreq; regis palatium: vbi non habitat

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitat rex corona regia insignitus, sed Deus homo factus, cuius thronus est præsepium, cuius palatium aureum, est Vile ac sordidum tugurium, decoratum tamen ac mirè cœlesti lumine ornatum.

Rupertus in Math. cap. 2.

Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera. Rectè sanè (inquit Rupertus) munera hæc Euangelista ore sacro magnificauit, & sic magnificè enũtiauit, vt dicturus, obtulerũt ei munera, præmitteret: & apertis thesauris suis. Nã verè thesauri fuerunt, & thesauri merentur appellari, non tam sistartia seu thecæ qualescũq;, quibus, clausæ portari poterant species eiusmodi: quàm corda ipsa offerentium, quorũ exabũdantia potuerunt inuisibili Deo inuisibiliter proferri causæ tam sanctæ, quas ecclesia sancta in illis speciebus visibilibus venerabiliter intelligit. Hæc illæ. ¶ Nos ergo exemplo Magorum thesauros cordis nostri non Herodi, quemadmodum nec reges isti ei suos aperuerunt, sed Deo aperiamus: ac mystica munera quæ puero nato obtulerũt, offeramus. Offeramus imprimis charitatis aurum. Sicut enim omnibus metallis preciosius est aurũ: sic omnibus virtutibus præstantior charitas. Thus etiam orationis ac religionis offeramus. Quemadmodum enim thus incensum redolẽs fætores omnes cõprimit: sic oratio, carnis immoderatas illecebras. Quare non sine magna causa doctores sancti, per thus, aut vnguentum quodcunq; odoriferum orationem feruidam significari, docent: vt intelligeremus quanta sit eius virtus, aduersus carnis animique immoderatos affectus. Nam quẽadmodum in infirmantium cubilibus thus aut vnguentũ aliquod suaue cremare solemus, quo cubilium eiusmodi fætorem comprimamus: Sic oratio nibus feruidis cor nostrum perfundimus: vt male olentium desideriorum fætorem auferamus: quod nemo verũ esse intelliget, nisi expertus.

Quos thesauros debem⁹ aperire exẽplo Magorũ, & quæ munera puero Iesu offerre.

Simile.

¶ Et tandẽ myrrhã pœnitentiæ, offerre Deo nato debes. Quemadmodum enim myrrha & si amara sit gustui, corpori tamen est salubris: sic vera penitentia & si carni amara videatur, spiritui tamen saluberrima est. Quid. n. salubrius spiritui, quàm medicamentum, eum ab omni voluptatum carnalium corruptione defendẽs, ac ab omni vitiorum verme? Hæc ergo est huius myrrhæ spiritualis natura. Quem admodum enim contraria contrarijs curantur: sic carnis voluptates dulces ac suaues, amaris lachrymis medẽtur. Aliter enim vermibus vitiorum corpora nostra scaterent: nisi hæc salutaris pœnitentiæ myrrha, quotidie è manibus nostris distillaret. dicito mihi nonne vermis est luxuria? Certè nullus vermis illa perniciosior? Demulcendo ingreditur, ridendo mordet, delectando inficit, & consentiendo animum interimit. Beatus ergo ac fælix homo ille, cuius manus distillãt semper hãc myrrham probatissimã: qua miseram hanc carnem vngat: nã ab omni prorsus corruptione præseruabitur, ac liberabitur. Si ergo nõ potes thus orationis offerre, quod proficiẽtium est: si minus aurum perfectæ charitatis, quod perfectorum est: saltem hanc pœnitentiæ myrrhã offer, quod incipientium est. Vt per hunc virtutis gradum, secundum ascendẽs: decantare possis cum regio propheta: conuertisti plantum meum in gaudiũ mihi, concidisti saccum meum & circũdedisti me lætitia. Psa. 29.

Tria genera bonorũ quæ nõ ausi sumus esse dicere.

Apertis thesauris suis. Reuera tria sunt genera bonorum quæ nostra esse dicere possumus. Primum est vera virtus

Seneca. vera virtus. Vnde Seneca sapiens (inquit) intra se omne bonũ terminabit & addit: quod quidã patria capta, vxore, & liberis amissis, cum ex incendio publico solus, & tamen beatus exiret: interrogãti victori, siquid perdidisset, nihil (inquit) perdidi, bona mea mecũ sunt. Secũdũ genus bonorũ est, quicquid pauperibus propter Christũ largimur. Illud enim à nullo auferri potest. Vnde ecclc. 17. & 29. Dicitur eleemosyna viri, quasi sæculus cum ipso. Prudenter igitur respondit diues quidã, qui cẽtũ aureos pauperibus cõtulerat: interrogatus quot bona atque possessiones haberet, centum, inquit, aureos. Quodcũ à circunstãtibus, illi objcerentur cætera bona quæ habeat, ait: illa nõ sunt mea, sed vel regis, vel dñi mei, qui cũ voluerint illa sibi vsurpare, & accipere possunt: at centũ aureos pauperibus oblatos nõ possunt: sed semper mihi per manus pauperũ in loco tuto seruantur. Tertiũ genus est bonũ æternũ. De quo Christus. Luc. 16. Facæ. 16. Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrũ est quis dabit vobis? Alienum vocat bonũ transitoriũ; nostrum verò æternũ. Reges ergo isti, thesauros suos vocãt: quos Christo iã nato obtulerũt. Et merito quidẽ, nã thesaurizarũt sibi thesauros, vbi nec Aerugo, nec tinea demolitur, nec latrones furari possunt: reliqua ergo mũdi bona nra dicẽda nõ sunt. Vnde Abacuc, c. 2. ait væ ei, q multiplicat nõ sua. Et D. Ambrosius super Lucã: non bona sunt hominis quæ secũ ferre nõ potest. Quẽadmodũ enim fatua esset ciuitas, quæ existimaret, aquã fluminis iuxta illã affluentis, sibi remãsurã, cum per alias ciuitates trãsierit, & tamẽ nõ remãserit: sic fatui & stulti æstimandi sunt homines illi, qui bona tẽporalia sibi duratura putãt. vnde sapiẽs quidã ait. Erras si mãsuras putas tibi diuitias, quæ per tot manus trãsierũt. Eam ob causam Dauid ait: diuitiæ si affluãt nolite cor apponere. Diuitiæ nãque admodũ fluminis, sicut affluũt sic defluunt. Quare ad necessitatem illis vtẽdũ est, quemadmodũ vtimur aqua fluminis decurrentis: sicut etiam cõuiua regis, vasis aureis, & scyphis argẽteis, ad bibendũ & comedẽdũ vtitur, quamdiu conuiuiũ durat: quo expleto, stultus imo fur haberetur, siuellet illa secũ ferre: meritoque, à ianitore regis reprehenderetur, & ab illis spoliaretur: ita profecto stulti sunt oẽs diuites, existimãtes esse sua, bona tẽporalia quæ habent: quibus, esse deceptos ianitor regis, hoc est, Mors ostendet cũ illis dixerit: nihil in hunc mũdũ intuliſtis, nihil vobiscũ auferre potestis. Memoria proditũ est: magnũ quemdã principẽ Sarracenorũ, instante morte præcipisse: sudariũ quo inuoluẽdus erat, circũferri per ciuitatẽ, acclamãte præcone, hæc dicit princeps vester, cũ esset dominus vndecim regionu, hoc solũ de gloria mea & diuitijs meis mecũ afferam. Contẽnamus igitur huiusmundi bona, cũ nostra propriè nõ sint: & solam virtutem, & bona quæ pauperibus erogamus, & bona illa sempiterna thesauros nostros esse credamus.

Infr. c 8.c

Bona huius mundi nostra dicenda nõ sunt.

Similitu.

Similitu.

Munera Deo & nõ iudicibus danda.

Obtulerunt ei munera. Multi inter nos iam sunt qui nõ Christo, hoc est, pauperibus, & ecclesiæ ministris: sed prælatis, iudicibus, aduocatis, testibus munera offerunt: vt peccata eorum dissimulent, aut in iustam causam defendant aut falsum testimonium dicant: qui omnes omnino execrandi sunt. Maximè suscipientes. Non intelligentes quanta mala ex tali munerum acceptione proueniant excæcant enim & mutum iudicem reddũt. Eccles. 20. Dona excæcant oculos iu-

Mala quæ ex munerum acceptione prouenium. Eccl. 20.d

Psal. 61.c

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primum. dicum, & quasi mutus in ore auertit correptionē. Numus.n. aureus obtrudit os iudicis, sicut offa, canis, ne latrare possit. ¶ Munera corrūpunt illos. Esaiæ. 1. Principes tui infideles, sotij furū: & subiūgitur causa: oēs diligūt

Secūdum

Esa. 1. f.

munera sequūtur retributiōes. ¶ Mu-

Tertium. 1. co. 6. c. nera in seruitutē redigūt: omnia mihi licent (inquit Paulus) sed ego sub nul lius redigar potestate. quo in loco Paulus loquitur de sumptibus recipiēdis: & innuit, quod si abillis sumptus reciperet, iā subillorū potestate esset. Mu-

Quartum nera manus suscipiētis inquināt. Ec-

Eccl. 31. a clesiast. 31. Beatus diues qui inuentus est sine macula & q post aurū nō abijt.

Quintum ¶ Inducūt perpetuā maledictionem.

Deut. 27. Vnde Deutero. 27. maledictꝰ qui munera accipit vt percutiat animā innocētis. Esai. 5. Væ qui iustificatis impiū

Esaiæ 5. c

Sextum. pro muneribus. ¶ Priuant à potiori-

Esa. 33. c. bus bonis. Esa. 33. qui excutit manus suas ab omni mūnere iste in excelsis habitauit. ¶ Ad mortē obligant. Pro-

Septimū. prou 15. d uerbi. 15. qui odit munera viuet. Ex oppositō igitur innuitur: quod qui accipit munera morietur. ¶ Deniq; munera in perpetuos cruciatus deijciunt

Octauum

Iob. 15. d. susceptores. Iob. 15. ignis deuorabit tabernacula eorum, qui libenter munera accipiunt. Offeramus ergo Christo, & non huiusmundi hominibus, ne illos in tāta mala incidere faciam⁹: à quibus nos quoque non liberi erimus.

Obtulerunt ei munera. Huius mundi sectatores multi inueniūtur, qui adorent & offerant nō Deo, sed ludo omnia bona sua. Quorū Deus ludus est. Ludū præponunt Deo, atq; taxillorū iurisdictioni & potestati se ipsos subijciunt: vt quod illi dicūt, ipsi faciāt. Et quemadmodū Deus cultoribus suis. 21. literas contulit quibus tota scriptura sacra cōtineretur, & scriberetur,

Luforido latra dici potest.

& per illā diuina volūtas cōperta esset: sic taxillus habet puncta. 21. quibus lusor Dei sui voluntatem cognoscit: est enim diabolus veluti simia dñi. Maxima profecto lusoris stultitia est taxillū dñum Deum suū cōstituere, & ad nutum, eius volūtatē exequi. Si videas ait Seneca, Murē velle dñari alij muri, nunquid risum teneas? Quanto magis ridiculū est, quādo os canū, qđ minoris valoris est, cominus homini dominatur?

Senecæ, si militudo.

Aurum, Thus, & Myrrham. Auro nā que sapientia designatur (inquit Gregorius) Salomone attestante qui ait: thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapiētis. Thure aūt quod Deo incēditur virtus orationis exprimitur. Psalmista attestante qui dicit: dirigatur dñe oratio mea, sicut incensum in cōspectu tuo. Per Myrrham verò carnis nostræ mortificatio figuratur: vnde sancta ecclesia de suis operarijs vsq; ad mortē pro Deo certantibus dicit: Manus meæ stillauerunt Myrrham. Nato ergo Regi aurum offerimus, si in conspectu illius, claritate supernæ sapientiæ resplendemus. Thus offerimus: si cogitationes carnis, per sancta orationum studia, in ara cordis incēdimus: vt suaue aliquid Deo per cœleste desideriū redolere valeamus. Myrrhā offerimus, si carnis vitia per abstinentiā mortificemus. Per myrrham nanq; (vt diximus) agitur, ne mortua caro putrescat: mortuam verò carnē putrescere, est hoc mortale corpus luxuriæ deseruire, sicut de quibusdam per prophetā dicitur. cōputruerūt iumēta in stercore suo. Iumēta quipe in stercore suo putrescere, est carnales homines in fœtore luxuriæ vitā finire. Myrrhā ergo deo offerimus, quādo hoc mortale corpus à luxuriæ putredine,

D. Greg. aurum sapientia.

Prouerb. 21. b.

Thus virtus orationis.

Ps. 140. a Mirrha carnismortificatiōe.

Cantico. rum. 5. b.

Ioel. 1. d.

per

per condimentum continentiæ custodimus hæc Gregorius exponens locū istum.

Aurum, thus. Obtulerunt aurum tā quam regi, thus verò tanquā sacerdoti. Christus enim caput nostrum, & noster redemptor fuit, & rex subinde regni cœlorum: ac demum sacerdos.

Hebr. 9. Christus verus rex & sacerdos.

De quo Paulus ad Hebreos. 9. Christus, inquit, assistens pontifex futurorum bonorum &c. Et quatenus rex verus legem tulit, rediturus quæ est bonis & malis, prout quisque gesit in corpore suo. Sed quatenus sacerdos re, & verbis constituit diuinum sacrificiorum sacramētorumque cultum, offerēs seipsū hostiā viuā Deo patri.

Quid sit myrrham primā deo offerre.

Et myrrham. Myrrham electam domino offeramus cum magis. Myrrha prima & electa dicitur illa, quæ sponte manat ab arbore: quæ multo potior est illa, quæ per corticis incisionem ejicitur. Hæc ergo significat carnis mortificationem in iuuētute factam: quæ Deo est gratior, & homini vtilior. Prius myrrha pœnitētiæ condiēda est iuuentus, quàm vermibus vitiorum computruerit.

Intrantes domum inuenerunt puerum: & procidentes adorauerunt eum. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Exēplo Magorū edocemur de nostra salute. Nota ergo gradus iustitiæ Christianæ. Primus est fidei. Accedentem enim ad Deum oportet credere quemadmodū crediderunt magi. Qui relicta patria, regnis, cognatis quæ fierunt Christum natum, & in illū in villi tugurio inuentum crediderunt: persuasi primū testimonio sacræ scripturæ, & confirmati miraculo stellæ. Secundus gradus est reuerētia. procidentes inquit, adorauerunt eum. Tertius est obedientia mandatorum. Apertis, inquit, thesauris suis

Tres gradus iustitiæ Christianæ. Ad Heb. 11. b.

obtulerunt ei mu
& Mirrham.

*Et responso accep
ad Herodem.* Si talē
uatum, abstulit do
li eò quod nihil b
rit cum eo: quant
vt Auferat Deus t
ne non solum inut
scelerato: qui talentum sibi traditum perdere contendit? Herodes enim, & eius sectatores, non contenti testimonio sacræ scripturæ, neque testimonio Magorum, noluerunt adire Bethlehem, adquærendum & adorandum puerum natum: ideo meruerunt vt testimonium, quod à magis, post reditum, præstandum expectabāt, amitterent. Maximè cum eum nō colere, non munera offerre, non adorare, vt ipsi simulabant, sed perdere, vitamq; abillo tollere cuperent.

scelerato auferet.

Et responso accepto in somnis, ne reddirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. Negotia pueri, angeli tanquam procuratores sui diligenter agebant. Nam quemadmodum nobis omnibus, Christum non pati, grande malum foret: ita non minus si mors eius acceleraretur. non enim salutis nostræ sacramenta instituerentur, nō nobis cœlestis panis in Eucharistia ad consortium ac animorum solatium relinquæretur: nō euāgelium prædicaretur. Idcirco angelus his nobis Christi cultoribus secum cogitantibus ac agitantibus, an redeundum esset ad Herodem vt illius animo satis facerent, in somnis apparuit: atque admonuit, ne se referrent ad Herodem: id enim nec ipsis esset tutum, nec puero, nec expedire vt modo dicebamus tanto negotio, suis temporibus, & per partes orbis promulgando. Id enim est quod si-

¶ De hoc ministerio angelorum legeR uper. in hunc locum. Quare magi admoniti sunt ab angelo ne ederēt ad Herōdem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pri-

Gala.4. D. Tho. ibi.

gnificare volens Paulus in epistola ad Galat. Ait his verbis: quandiu hæres paruulus est nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus & actoribus est, vsque ad præfinitum tempus à patre. Heres erat Christus rerum omnium: dicente Paulo in epistola ad He. cap. 1. quē constituit heredem vniuersorum: paruulus modo est ab vberibus matris pē dens. De quo olim vates dicebat paruulus datus est nobis. Nihil modo puer iste differebat à seruo: exinanierat semetipsum formam serui accipiens: quanuis reuera esset dominus omnium. Sic enim eum vocat psalmista dicens: Dixit dominus domino meo. Sub tutoribus autem & actoribus erat: quia matri & Ioseph subditus. Erat (inquit Euangelista) subditus illis: vsque ad præfinitum tēpus à patre quando ergo venit hæc plenitudo temporis tūc misit Deus illum vt totam legem seruaret: vt regnum Dei prædicaret: vt sua morte, (omnibus prius dispositis ac constitutis) nos & à peccatis liberaret & in filios adoptaret. Non ergo oportebat vt puer interficeretur, id circo prouisum est, vt magi acciperent diuinum oraculum, quo per viam aliam, in scio Herode, reuerterentur in patriam.

He. 1.

Esai. 9.

Phili. 2.

Psa. 109.

Luc. 1.

Nota quo modo christus inuenīēdus est à iustis.

¶ Libet modo in huius euangelij calce, modū, quo Deum quæramus exēplo magorum describere. Post quam ergo vir pius & iustus animo suo cœlesti gratia interueniente, Dei filium concepit, ac peperit, nomenq; illi imposuit: statim tres illi reges, (hoc est tres illæ præcipuæ virtutes animi, quæ veluti reges in carnem ac sensus omnes dominātur, eosque gubernāt, dirigunt, regunt ac moderantur, ac rebus diuinis semper intendunt) quærere incipiunt puerum, illis, in Hierosoly ma regia ciuitate, hoc est, in rerum omniū vniuersitate vbi ipse singulariter resplendet, reuelatum.

¶ Eum quærunt sanctis meditationibus, ac pijs animi affectibus, religiosis que cogitationibus. Vbi (inquiūt) est qui natus est? Vidimus enim stellam eius in oriente, vidimus suæ claritatis splendorem, vidimus suæ lucis radios in cordis nostri intimis. Audiuimus vocem eius sanè dulcissimam, de gustauimus dulcedinem eius, nempē suauissimam: experti sumus amplexus eius, omni voluptate plenos. Quare ô Herodes rex ad interrogata respō de: ostende nobis dilectum, dicito nobis vbi est desideratus infans? Nō enim venimus vt gloriam splendoréq; tuū regium spectemus, gratiam capte mꝰ, magestatem tuam reuereamur. Gratia enim tua, eius factura est, magestas verò tua, eius opus est: opulentia autē tua, eius vmbra est: nobilitas denique ac grandis magnificentia tua, vel parua scintilla est suæ magnitudinis. Vbi ergo est qui natus est? Ne moreris. Vbi est longitudo abreuiata: magnitudo alleuata, altitudo abiecta, latitudo constricta? Vbi est lux vera obscurata, vbi aqua vera nunc sitiens, vbi verus cibus modo famescens? Vbi nā modo est potestas subiecta, sapientia discēs, ac virtus infinita ē manibꝰ virginis pēdēs? Vbi est æternus, puer factus: ac splendor gloriæ patris, pannis inuolutus? Hunc desideramus, hunc quærimus. O puer æterne, puer antique, quando aderit dies illa qua te videmus? quādo te inueniemus? quādo coram te apparebimus? Sine te omne gaudium & omnis lætitia, mihi maxima tristitia est. Tecum verò omnis mæror ac flectꝰ, voluptas & delectatio est nō minima. Si. n. tā dulce, tāq; suaue ac iucundum est, tecum plorante ac

ac vagiente plorare, quid quæso erit, tecum perpetua felicitate frui? Vbi ergo es, ô domine, quem inuestigamus, & quem super omnia ardenti desiderio concupiscimus? Vbi es, qui natus es Rex Iudæorum: lex piorum ac religiosorum, dux miserorum, lux cœcorum, vita mortuorum, ac ipsa salus sempiterna sempiternē viuentium?

¶ Huic quæstioni sacer euangelista Mathæus nobis respondet, quod in Bethlehem iudæ puer iste sanctus, inuenitur. Betlehem domus panis, iuda verò confessio interpretatur. Quo intelligeremus vt post peccatorum confessionem panis viuus qui de cœlo descendit reperitur.

Ioa. 6.

¶ Interim tamen cōsidera: reges hos, dominum inuenire curasse: vt ad pedes eius reuerenter procumberent, ac munera offerrēt, quos, tu similiter qui iustus es, imitare: eum imprimis maxima cum reuerētia adorare cura: cum sit & conditor, & redemptor & glorificator tuus. Conditor, inquam, cum te ad imaginem & similitudinem suam condiderit: auramq; hanc vitalem qua viuis contulerit: redemptor verò, cum te, à peccatis liberatum in filium Dei adoptauerit: glorificator aūt: quando te, magno quidem præmio, sit remuneraturus, ac munera tua maioribus muneribus recompensaturus. ¶ Deinde te illi vicissim dedica, tripliti rerum genere nouum sacrificium offerendo. Iamq; veluti per ænigma, trinitatem illam in æffabilem profitere, patris, & filij, & Spiritus sancti: simulque in vno homine mortalitatem, sacerdotium, & regnum agnoscens. Siquidem aurum regi conuenit, thus sacerdoti, myrrha morituro. Natus est mortalis, sacrificauit in cruce: vicit resurgens, regnat in cœlis. Offer inquam aurū amoris, quo regem hunc cœlestem venereris: thus religionis, quo Deum hunc de Deo, reuerēter colas: myrrham lachrymarum qua mortē eius amarissimam desleas.

Quo pacto magos debēt iusti imitari.

¶ Quo modo autem sit quærendus Christus à peccatoribus, docet Augustinus his verbis. Quærēdus est Christus, sed non in platea vbi est magna vanitas. Non in foro vbi est grandis aduersitas. Non in taberna, vbi est summa ebrietas. Non in seculari curia, vbi est maxima falsitas. Non in scholis mundanorum philosophorum, vbi est infinita peruersitas. O vos mundi amatores, qui terrena sapitis, & pro terrenis honoribus discurrere non desistitis transuolantes montes & alpes, inuestigare volentes alta cœli, lata terræ, profunda maris, in calore & frigore, fame & nuditate, cur Christum nō quæritis, in quo hæc omnia, & maiora perfectè reperiūtur? Quiescite agere peruersè, discite benefacere. O vos qui cœlorum motus quotidie inuestigare curatis, non tamen vt Deū perfectius cognoscatis, sed vt mundo florentes appareatis. Sapientes igitur & insipientes quærite Christum, sed nō cū luxuria in qua est lata deformitas, nō cū superbia iniqua iacet æterna calamitas, non cū auaritia in qua est idolorum seruitus, & æterna infelicitas. Sed heu, quia non est qui faciat bonum, non est qui Christum adorare opere quærat, nec est qui speret in eo, sed miles in ense, rex in diuitijs, puer in pomo, seruus in domino, vxor in viro, vir in vxore, vetula in parua pecunia, & rusticus in ligone sperat. Nō sic nos, sed quæramus Christū, ac in illo semper speremus, Quia ipsi cura est de nobis. Quæramus illū & minime quiescamꝰ donec

Quomodo sit etiā quærendus christus à peccatoribus ex augustino ser. 43. ad eremitas.

Esa. 1.c.

1.pe. 5.a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inueniamus. Sed dicetis, quo modo eũ quæremus? Ecce quæritur hodie christus. Quærunt eum pagani, quærunt eum Iudæi. Sed caue ne cum Iudæis, sed cum regibus eum quæras. Nam hi quærunt Christum adorare, illi verò quærunt iam supplãtare. Hi ad Christum veniunt, illi eum spernunt. Hi veniendo ad Christum laborant, illi verò quiescendo Christum ignorãt. Hi munera offerentes eum adorant: illi iam eius mortẽ procurant. Hi Christum adorando magnificant: sed illi spinis coronãt. Hi per aliam viam reuersi sunt in regionem suam, sed illi iam incipiunt pauere, ne forte veniãt romani & tollant eorum locum & gẽtem.

¶ Sed nos miseros, nam non solum iudæi, sed scelerati christiani hodie occidere quærunt Christum, quando præcepta sua seruare contemnunt. Non sic magi, sed mox Christo nato credentes, per viam laborare cœperunt, & sic perseuerantes aliquando eum inuenire meruerunt, non in præciositate pãnorum, non in multitudine seruorũ, non in thalamo picto, non in lecto eburneo, nõ in aula regia, sed pro thalamo voluit reclinari in stabulo, pro lecto habere voluit fœnũ, pro seruito ribo bouẽ cũ asino saluator habere voluit. Eia igitur quærite Christum quærite Nazarenũ, quærite hũc floridũ, cãdidũ & rubicundum, ad cuius ortũ angeli cantant, sancti exultant, sterilis clamat, vidua prophetizat, Simeõ senex expectat, Ioseph cogitat, mater reclinat, bos cognoscit, asinus portat, stella demonstrat, Magus adorat.

Luc. 1.b. Luc. 1.d. Luc. 1.e. Ibidem d e. & a.

Psa. 83.d Iste est Deus deorum in Sion, qui in cherubin apparet terribilis, qui in Seraphin apparet mirabilis, qui in virtutibus ostenditur incomprehensibilis. Iste est qui nuper de Maria virgine natus est, & homo factus est, vt nos deos faceret factus homo. Iste est qui pro nobis tentatur, vt á tentationibus liberet qui pro nobis ligatur, vt nos absoluerer: qui pro nobis humiliatur, vt nos exaltaret: qui pro nobis expoliatur, vt nos tegeret: qui pro nobis coronatur, vt nos coronaret: qui felle & aceto potatur, vt nobis fontes mellifluos aperiret: qui mortem suscepit, vt nobis vitam æternam donaret: qui sepultus est, vt sepulturam suorum benediceret: ascendit in cœlum, vt nobis cœlorum portam aperiret: sedet ad dexteram Dei patris, vt credentium preces & vota exaudiret. Ecce ergo ad quid natus est Christus. Quid igitur agitis ô vos mundi amatores? Quid vos cum carne ô venerabiles senes? O iuuenes delicati, quid agere creditis, cum nihil sine Christo posse facere, quibuscunque etiam bonis terrenis ornati sitis? Quærite ergo ô iuuenes Christum, vt iuuenes maneatis. Quærite vos senes Christum, vt cum omni prosperitate viuere valeatis. Hæc ex Augustino.

Per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. Qui enim ore, & cultu & operibus. ¶ Christum confitetur, illum decet artiorem vitam eligere. Atq; per illam ad regionem suam, hoc est, ad patriam cœlestem redire. Vnde. D. Cyprian. in sermone de Stella & magis, inquit: (si tamen illius est) propterea iuxta tropologiam dicit Magos non eadẽ via redisse qua venerant: quia necesse est vt qui credunt ad iustitiam, ore etiã confessi sint ad salutem, deinde vias eligant arctiores & se districtioribus

Cipri. ser. de Stella. & magis.

ribus mandatis obligent. Quoniam per vias arctas, descensusq; precipites itur (inquit) ad inferos: per arctas verò & difficiles, reditur ad superos. Et addit: propter verba labiorum Dei, religiosus quisque vias duras ingreditur, & iugulator voluptatum statem ex diuerso hostem securus aggreditur. Arcta via est castitas, trames stricta humilitas, ieiunio affligi, & carnem in seruitutem redigere, scopulosæ sunt semitæ, sed ad patrem superiorem non nisi permeatus difficiles armati milites reuertuntur. hæc Cyprianus.

Qui cum recessissent ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph dicens: surge & accipe puerum & matrem eius & fuge in Aegyptum & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.

¶ Fuga christi cõtigit diuino cõsilio in cõmodum ægypti.

¶ Primum obserua: hanc fugam Christi in Aegyptum actam fuisse diuino consilio, vt ea quoque regio tota prodigiosis cultibus dedita, dum profugo præbet hospitium, eius contractu cõ mercioque præpararetur ad aliquod primordium veræ pietatis.

Psa. 90. Iusti diuina prouidentia custodiũtur à suis hostibus.

¶ Obserua secundo: quàm verè Rex Dauid de iusto qui habitat in adiutorio altissimi & sub protectiõe Dei cõmoratur, dixerit: quod flagellum non appropinquabit tabernaculo suo: quoniam angelis suis mandauit de illo, vt custodiãt illum in omnibus vijs suis. Ecce iustus noster, ecce rex noster, diuina prouidentia liberatus est à flagello Herodis, custoditusque ab angelo dñi, qui Ioseph, apparuit in somnis, hortans eum, vt iam arcani conscius, matrem ac puerum clanculum subduceret in Aegyptum: atque illic commoraretur donec admoneretur abeo. Si iustus es, non accedet ad te malum & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Si iustus inquam, es, quoniam ipsum, qui est altissimus, dominum Deum, posuisti tuũ refugiũ, idcirco non poterit malum aliquod tibi appropinquare, nullum te malum valebit apprehendere, vt nocumenti quicquam, inde sustineas: nullumque iniquorum hominum te odientium poterit domum tuam intrare, eris in tuo illo tabernaculo (quod in altissimo tibi posuisti) ab omni peste malitiæ securus. Is enim in quo refugium tuum posuisti altissimus, te sibi fidentem, ab omni periculo seruabit, noxia que omnia longè profligabit. Ipse. n. tui solicitam curam gerens, mandatũ præceptumq; dedit angelis spiritibus ministris suis, de tua diligẽti & firma custodia: videlicet vt te diligenter custodiant atque obseruent in omnibus vijs tuis, quocunque perrexeris: neq; ab vlla aduersariorum potestate patiãtur te aliquod nocumentum accipere: ita videlicet angelicos suos ministros tibi administratorios & custodes constituens, quo modo solet pater filio vnicè dilecto assignare custodes, suisque ministris solicitissime mandare de filij obseruatione atque custodia. Magna sanè promissio. Sed non ad hominem qui secundum carnem viuit (inquit Ber.) sed ad eum, qui in carne degens, secundum spiritum ambulat, facta. Siquidem non est distinguere inter illum & tabernaculum illius. Confusa in eo sunt omnia, tanquam in filio Babylonis. Denique huiusmodi homo etiam caro est, nec in eo spiritus manet. Vbi autem non fuerit spiritus bonus, quando deerit malum? Porrò vbi malum, flagellum quoque appropinquet necesse est. Semper enim malum pœna comitatur. Si ergo vis custodiri

D. Bern. in psa. qui habitat. se. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab impiorum persecutione exemplo Christi, exemplo Elisei, exemplo regis Ezechiæ: si euitare vis eorum insidias, incumbe virtuti, da operam sanctis actionibus, cõfuge ad dominum, & tunc angelis suis mandabit vt te ab omni periculo liberent, te admoneãt, inspirent, atque doceant quo te conferas. Sic angelus domini liberauit filios Israel à Pharaonis flagello: sic Tobiã adolescentulum à diaboli periculo: cũque sanum & incolumem duxit ac reduxit. Sic tres pueros infornacem missos. Passim huius rei innumera scriptura sacra suppeditabit exẽpla. Quibus intelliges quã vera sint quæ nunc docemus.

4. re. 6. c. Esa. 37. f.

Exo. 12. Tobiæ. 8. & 11. & 12. Dani. c. 3

¶ Tertio obserua: quod non difficile erat Deo, puerũ, subito extincto Herode, seruare, si velet: sed hic ordo nec gocij magis conducebat ad confirmandam fidem. Voluit enim Deus vt tyrãni furor suæ gloriæ seruiret. Quod his verbis docet. D. Leo pontifex maximus. Verbum enim caro factum, sic susceptionis nostræ temperauit exordia, vt natus Iesus & credentibus manifestus & persequentibus esset occultus. Iam tunc ergo cœli narrauerunt gloriam Dei, & in omnem terram sonus veritatis exiuit: quando & pastoribus, exercitus angelorum saluatoris æditi annũtiator apparuit, & Magos ad eum adorandum præuia stella perduxit, vt à solis ortu vsq; ad occasum veri regis generatio corrusceret, cum rerum fidem & regna orientis per Magos discerent: & Romanum imperiũ non lateret. Nam & sæuitia Herodis volẽs primordia suspecti sibi regis extinguere, huic dispensationi nescies seruiebat: vt dum atroci intentus facinori, ignotum sibi puerum indiscreta infantium cœde persequitur, annuntiatum cœlitus dominatoris ortum, insignior vbiq; fama loqueretur, quũ promptiorem ad narrandum diligentioremq; faciebat, & supernæ significationis nouitas & cruentissimi persecutoris impietas. tyranni ergo furor Dei gloriæ seruiuit: idcirco eum subito extinguere noluit. Sic etiã diabolus, sic Antechristus, sic Cæsar Augustus ipsis ignorantibus Dei gloriæ & seruiere & seruient. De qua re superius diximus, & in locum illum Ioannis, quid facimus, quia hic homo multa signa facit: dicemus. interim lege quæ Rupertus ait libr. 2. de operibus Spiritus sancti c. 25. quo modo Deus facit diabolum seruum suum sempiternum.

Quare dominꝰ puerum, subitõ extincto Herode, seruare, si velet: sed hic ordo nec gocij magis conducebat ad confirmandam fidem. Ser. 2. de epipha.

Psa. 18. a

Ioa. 11. f

Qui consurgens accepit puerum, & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum. Hactenus ô virgo sanctissima omnia prospera, omnia læta, omnia ad votũ succedebant, tempus iam est, vt calicẽ domini, hoc est, præsuras, & afflictiones libare incipias. Tempus amplexandi (ait sapiens) & tempus longè ne ri ab amplexibus. Huc usq; tẽpus fuit filij amplexibus fruendi: adest iam tẽpus degustandi calicem amarum, quõ ipse bibiturus est. Nec ab huius mundi arbore fructus alius tibi sperandus est. In valle lacrymarum habitamus, in terra deserta inuia & inaquosa, in loco damnatorum: iuxta flumina Babylonis sedemus: vbi silent atque obmutescunt organa nostra: vbi vix audiũtur gaudij & lætitiæ carmina, sed lamentationes & væ. Quare ô virgo omni sanctitate ac prudentia præditas, para oculos tuos ad lachrimas: nã hodie tuis gaudijs, tuis animi voluptatibus silentium imponitur.

Apostrophe ad virginem.

Eccl. 3.

Psl. 136. a

Eze. 2. d.

¶ Hic iam mecum considera: quanta celeritate à sponso admonita, nũc surgeret sanctissima virgo: quanta velocitate arriperet filium sibi dilectissimum

mum: ac hospitibus, amicis, cognatisque insalutatis fugam caperet. Quæ enim tantum thesaurũ æstimare sciebat, minimè res huius mundi omnes curaret, dum tãtum tamque inæstimabile bonum, sibi, nobisque omnibus seruaret. Vtinam & nos à virgine gloriosa disceremus hunc cœlestem thesaurum, dignè æstimare. Nam omnia tunc mundi bona cõtemneremus ob illum conseruandum: omnia cũ Paulo per illum detrimẽtum faceremus: sterco raq; arbitraremur. Si enim prudens serpens totũ corpus libenter periculo exponit ob caput (inquo est vita) seruandum: quato libentius & nos, omnia huius mundi bona, diuitias, opes, dignitates, ac voluptates cõtemnere debemus, ob Christũ caput nostrum in nobis seruandum, quum ipse sit salus, spes, vitaque nostra?

Discam⁹ à virgine thesaurũ nostrum, hoc est, Christũ diligẽter seruare & æstimare. Philip. 3. Simile.

¶ Sed vt redeamus vnde digressi sumus. Quod tibi ô virgo sanctissima hoc iter negotium facesset? Quam animi anxietatẽ hæc tua fuga exhibuit? Quam solicitudinem intulit? quanta affecta es molestia derelinquendo patriam, domũ, cognatos tuos tibi charissimos, fugiẽdo per solitudines, per itinera nõ tuta, ad homines idolatras ac in fideles cum infantulo tibi dilectissimo ab vberibus pendenti? Si inter conciues tuos locum, quo puerũ reclinares, inuenire minime potuisti nisi præsepium, quid inter infideles, quid inter barbaras nationes, quid inter gẽtes idolis deditas inuenires? quo te cõferres? quo cõfugeres? quis te hospitio susciperet? qs erga te charitatis pietatisq; viscera sua cõmoueret, vbi regnabat impietas, infidelitas, barbaries, omnisq; rusticitas? Quãto q; insuper opere cõmoueretur animus iste tuꝰ immẽsa fide ac pietate præditus, quũ te, inter infideles, impiosq; idolatras Dei veri omnino ignaros cõmorãtẽ videres? Si enim Loth vir sanctꝰ maxime commouebatur quod habitaret inter homines pessimos, peccatoresque nimis coram domino: Si Paulo spiritus incitabatur ac maxime cõmouebatur, videns idolatriæ deditam ciuitatem Athenien sem: quid nõ cõmoueretur animus virginis, in fide & charitate omnes sanctos nedum Loth ac Paulum præstantis? Et tu quoq; ô delicate puer, quare tam cito calicem passionis amarum bibere incipis? cur teneris annis non parcis? Scio domine mi quid velis, scio quid ista tua persecutione tam intempestiua doceas, scio quid nobis significare intendas. Nempe quod nulla sit acerbitas, quæ non omnibus electis, ac iustis impendeat, quæ non omnes viros pietatẽ sectantes maneat. Si ergo iustus es, præpara cor tuum ad tẽtationem: nã certa res est, quod oẽs qui esuriũt & sitiũt iustitiã, aduersa multa sustineãt: calamitatibusque premantur: nihilq; à mundo isto aliud expectare debent, aut sperare, quàm præsuras, ærũnas, insidias, ac mala quàm plurima.

Gen. 13. d

Act. 17. d

Apostrophe ad puerũ Iesum.

Secunda Apostrophe ad virginem.

Ecclesi. 2. a Iustus prẽparare debet cor suum ad tẽtationem.

Accepit puerum & matrem eius & secessit in Aegyptũ & erat ibi vsque ad obitum Herodis. Hic vides iam commutationem dexteræ excelsi. Olim aiebat Esaias (Aegyptiorum vastationẽ ab Assyrijs prædicẽs) onus Aegypti. 1. prophetia afflictionis vẽturæ Aegyptis. Ecce dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Aegyptũ, & commouebuntur simulacra Aegypti à facie eius, & cor Aegypti tabescet in medio eius &c. Assyriorũ exercitum à quo vastata est Aegyptus, appellat propheta nubem leuem. Nubẽ appellat: vt ostendat horribilem tempestatem, & vastationem, quam impẽdentem videbat Aegyptijs. Quem-

Nota mutationem dexteræ excelsi. Psa. 76. Esa. 19.

Explicatur locꝰ Esaiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

admodũ enim ex nube oritur aliquã-
do turbulenta ac repentina procella,
sic ex assyriorum exercitu prouentura erat subita & luctuosa pernicies. Leuem vocat: vt significet Assyriorum velocitatem & expeditionẽ, qui tam prompto & alacri animo, tamq; vehementi & concitato impetu, ad bellũ mouebantur: vt potius volare quàm ambulare viderentur. Est igitur sensus: ecce dominus inspirabit Assyrijs vt Aegyptijs bellum inferant: & ascẽdens ipse super exercitum Assyriorũ, ingredietur Aegyptum, vt eã vastet: & repentino prelio euertat. Et simulacra, quæ ægyptij hactenus prodijs coluerunt, adueniente domino cedent ei, nec poterunt ipsis quicquam prodesse: cordaque ægyptiorum præmio timore langueſcẽt in visceribus eorum. Iam modo vide quanta sit mutatio dexteræ excelsi. Tunc infensus ægyptijs ascendit super prædictã nubẽ leuẽ vt eos deuastaret: modo misert, illorũ, ascẽdit super aliã nubẽ leuiorẽ, hoc est, super corpus sacratissimũ sine vllo peccatorũ põdere. Et ingressus est ægyptũ, nõ vt eã perdat, sed vt eã serbet nõ vt eã vastet, sed vt suo aduentu sanctificet: non vt eam tenebris operiat, sed vt eam fugatis tenebris illuminet. & vt lux in tenebris ita luceat, vt eam tenebræ ægyptiorum non possint comprehendere. Nec absq; humana christi natura nubi comparatur leui, ob eius puritatem, ob eiusque ad patri parendum velocitatem, & promptitudinẽ. Huius typus erat nubes illa de qua Ioannes in apo. ait: & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem filio hominis. Ascendit ergo dominus super nubem istam, ac velociter fugit in ægyptum. Quare (inquit Chrysostomus) vadit in ægyptum? Nunquid alia terra defecit? Semper enim aduersus populum eius ægyptus extitit inimica. Sed etiã recordatus dominus qui non infinem iratcitur neque in æternum indignatur, quanta mala fecerit super ægyptum: ideo mittit filium suum in eam, & dat illi magnæ reconciliationis signũ, & perpetuæ amicitiæ pignus, vt decem plagas ægypti vna medicina sanaret. O commutatio dexteræ excelsi. Vt populus qui antefuerat persecutor populi primogeniti, postea fieret custos vnigeniti filij. Vt qui, illi populo violenter dominati sunt, isti cum deuotione seruirent. Vt iam non irẽt ad mare rubrum demergendi, sed vocarentur ad aquas baptismatis viuificandi. ¶ Nõ ergo de misericordia Dei desperandum nobis est, quantumuis maximis errorum tenebris implicati fuerimus: sed precemur ac dicamus. Conuerte nos Deus salutaris noster, & auerte iram tuam à nobis. Nũquid in æternum irasceris nobis? Scimus enim domine, quoniam nõ est in manu hominis via eius, nec viri est, vt dirigat gressus suos: idcirco te oramus, dñe, iam natum, iam factũ nobis placabilem, Deũ salutis nostræ, te Deũ salutarem ac saluatorem nostrum, vt ad nos confugias, vt nos ad te trahas, ac toto corde conuertas, mentisque tenebras fuges. Cum enim ex nobis ipsis vt oportet conuerti sufficienter haud quaquam valeamus, ad te confugimus vt tu ad hãc ægyptum fugias. Sicque tuam iram penitus auferas à nobis. Scimus domine quod non patietur hoc tua infinita misericordia, atque benignitas inmensa, vt perpetua permaneat tua illa aduersus nos indignatio.

Non est desperandũ de misericordia Dei, quãuis maximis peccatis simus implicati. Psa. 84. Hie. 10.

Tunc Herodes videns quod illusus esset à magis iratus est valde: & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem & in

Ioan. 1. Humana Christi natura quare comparatur nubi leui: Apo. 14.

Chrisost. in Mar. ho. 1. in imperfe.

in omnibus finibus eius, à bimatu & infra. Hoc mirabile quod impius Herodes occidi iubet. 100. miliapuerorum ob vnius innoxij ac innocẽtis vitam perdendam. Cum Plato aliquando iratcetur seruo, iussisset q; tunicam exuere & scapulas prebere verberibus, manu sua ipse cæsurus: postquam se intellexit iratum, manum suspẽsam detinebat: sicut sustulerat, & stabat percussuro similis. Interrogatusq; ab amico qui interim venerat, quid ageret: respondit. Exigo pœnas ab homine iracundo: tu autem seruum istum verberibus obiurga. Nam ego iratcor, propter quod non cædo. Iratcor (inquit) & plus facerem quàm oportet. Non sit ille seruus in eius potestate, qui in sua non est: qualis scilicet ego sum. Plato oblitus est serui, quia alium, quem potius castigaret, inuenit: videlicet seipsum: abstalitque in suos potestatem. Nihil igitur tibi deceat (ait Seneca) dũ iratcaris: Sed si vis omnia tibi licere, pugna tecum ipse. Si autem iram non vincis iam incipis vinci ab ea. Merito ergo Paulus nos hortatur atque admonet, dicens: iratcimini & nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram. Iure etiam olim apud ethnicos prouerbium in ore omnium erat: ne malorũ memineris. Valerius Maximus lib. 4. rerum memorabilium, Titu. de animi moderatiõe autor est: quod trasybulus, vbi ciuitatem Athenienſium triginta tyrannorum sæuitia liberasset, plebescitum interposuit, ne qua præteritarum rerum mẽtio fieret. Quam malorum obliuionẽ Athenienses amnestian vocãt. Tu ergo hanc Athenienſium legem serua. Noli malorum memoriam refricare. In posterum enim diem repone odium, ac malorum meminisse, ac pridianam quãdam memoriam reſer-

¶ Quanta fuerit tirãnis Herodis qui ob vnũ puerum. 100. milia puerorum interfecit. Plato. Nota.

Seneca. Iracundia vitanda.

Ephe. 4.

Puerbiũ. Va. maximus.

Amnestiã

Lucianꝰ.

Gre. nisse. ser. de nati.

uare apage, neque dijs dignum, neque alioqui regale: ait Lucianus in Cauca so. Hanc legem si tyrannus iste seruasset non prorumperet in tam manifestam insaniam, nec mitteret vesaniæ suæ ministros, qui omneis hos infantes occiderent.

¶ Hæc Herodis vesania & crudelitas latis ostendit huiusmundi tyrannidẽ, malitiam, ac prauitatem. De qua copiose differit Gregorius Nissenus magni Basilij frater his verbis. Mihi videtur non sæuitiam solum, atque crudelitatem, verum etiam extremam arguere amentiam, Herodis scilicet atque suorum. Quid enim cæde puerorum sibi voluerunt? Quo consilio sanguinarij tantum scelus ausi sunt? quoniam nouum quoddam, inquiunt, signum cœlestium miraculorum regis designationem magis indicauerat. Quid igitur pro verone credis ei signo, quo hoc futurum indicatum est? An vanum esse suspicaris id quod ferebatur? Nam siquidem is est, qui cœlos posit secum vna disponere: sub tua manu prorsus non est. Sin autem in tria potestate positum esse putas, vt ille vel viuat, vel moriatur: Frustra talem metuis. Nam qui eius conditionis est, vt tuæ potestati subditus sit, quid attinet ei insidiari? Quare horrẽdum illud ædictum emittitur? Scelesta ac nefaria sententia aduersus infantes, vt misselli puelli trucidarentur? qui, quid maleficij commisserunt? quã mortis causam aduersus sese præbuerunt? quod scilicet nati sunt, & in lucem prodierunt? Atque eorum causa ciuitatem carnificibus repleri oportebat, & matrum turbam, infantium cœtum cogi. Quum vna cum eis adesſent etiam parentes, & omnes vt est verisimile, qui cõmunione sanguinis eos cõtingerent: ad cladẽ confluerẽt.

quis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quis oratione calamitates deliniauerit? quis ante oculos ponere narrando clades, & funera posit? Promiscuam illam lamentationem, flebilem concentum puerorum, matrum, cognatorũ, patrum ad carnificum minas miserabiliter exclamantium? Quo modo quis, cum ense nudo carnificem iuxta infantem stantem, toruis ac micantibus oculis intuentem, atque alias cõsentaneas voces edentem, sinistra manu puellũ ad se trahentem, altera gladium tollentem describere posit? Ex altera verò parte contrà matrem ad se puellum trahentem, suasq; proprias ceruices ensis mucroni submittẽtem, ne suis oculis videat miserum filium carnificis manibus trucidari? qua ratione affectus patrum quis exposuerit? imprecationes, exclamationes, gemitus, extremos filiorum amplexus? Cum multa etiam talia, eodem tempore simul accideren: quis multiplices ac varias calamitatis facies ac modos deplorauerit? Vt miser infans simul & mammæ adhereret ceret, & per viscera læthale vulnus acciperet? Vt misera mater & papilam ori infantis admoueret, & sanguinem filij sinu exciperet? Sæpe autem alicubi carnifex ruente manu, vno impetu gladij, filiũ vna cum matre transhxit. Atque vnũ sanguinis flumen extitit. Quod tam ex materna plaga, quã ex læthali vulnere filij commisceretur: Quoniam autem etiam hoc scelesta vox Herodis adiecit, vt non solum aduersus modo genitos infantes capitalis sentẽtia proferretur, verum etiam si quis alterum annum progressus esset, vt is quoque de medio tolleretur. Scriptũ est enim à bimatu & infra, alteram ex veri similitudine cladem in his ratio cernit. Quod sæpe tempus interemptum duorum filiorum matrem feoeritque eandem. Quale igitur rursus in talibus spectaculum erat? Duobus circa matrẽ, vnam carnificibus occupatis? Vno quidem prætercurrentem ad se trahente: altero verò eum, qui mãmæ etiam admoueretur, à sinu reuellente? quo modo miseram matrem horum nomine affectam fuisse credibile ac verisimile est, quum aduersus duos filios natura quasi scinderetur, ac distraheretur, vtroque æqualiter maternis visceribus ignem accendente. Cũ ambiget qualem aut vtrum ex impijs carnificibus sequæretur, vno quidem hinc, altero autem illinc, ad eædem attrahentibus infantes: accurrat ad recens natum, obscurum adhuc ploratũ emittentem, at alterum audit iam loquentem, ac voce balbuciente, matrẽ cum lachrymis implorantem. Quid agat? quo vadat? quo se vertat? ad vtrius vocem clamorem referat? vtri genitui opploretur? vtrius morti illachrymabatur? cum ex æquo naturæ stimulis vtriusque nomine vrgeatur? hactenus Gregorius Nisenus.

¶ Ex huius ergo crudelissimi tyranni facto colliges quanta sit humani cordis malicia, & signanter quo perueniat, honoris, ac dignitatis immoderatus nimiusque appetitus. Nulli parcit, nihil intentatum relinquit hominum ambitio dum modo à suæ dignitatis gradu nõ cadat. Quæ maior crudelitas, quæ maior væsania, aut ferocitas, quàm tantam sanguinis innoxij multitudinem diffundere? Tot pueros in fontes dilacerare? Tot piarum matrum viscera commouere? Tot patres filijs suis orbare? Tot familias legitimis successoribus priuare? Idque, vt tam breuis vnius hominis vita in sua dignitate persisteret ac conseruaretur? O cæca stultæ æmulationis impietas (ait Leo põtifex) quæ perturbãdum

Appetitus honoris immoderatus multorum malorũ causa.

Leo. ser. 3. epipha.

dum putas diuinum tuo furore consilium. Dominus mundi temporale nõ quærit regnum, qui præstat æternũ. Vide igitur in quæ mala amor nimius dominandi, accæca cupido regnandi, hunc miserum præcipitauit: cum nõ solum immanitate barbara feras oẽs superauerit: sed væsanos, & amentes oẽs sua amẽtia vincerit. Hæc ergo est misera conditio humani cordis, hæc natura immoderati amoris, hucusq; peruenit ambitio, ac honorum & imperiorum nimia cupiditas: quæ, tui etiam, si sese occasio offerret, dominaretur, nisi diuino numine ac cœlesti supernaque gratia præuentus esses.

¶ Cæterum attento rogo animo perpende, ac contemplare diuinæ bonitatis magnitudinem, in his infantibus resplendentem. Quæ enim maior bonitas, quæ immensior charitas & magnificentia excogitari potuit, quam voluisse Deum, non solum in suaue sacrificium, sed in admirabile martyriũ, acceptare mortem non voluntariam, sed necessariam, non volũtate latam, sed vi illatam: mortem, inquam, vbi non fuit meritum, sed casus: vbi non fuit cor martyris, licet fuerit caro martyris: vbi non animi religio in moriẽte, sed tyrannis & crudelitas in occidente: Vbi denique gladius aderat tyranni, sed non spiritus martyris? Hæc tamen omnia, Dei benignitas, Dei gratia, deique misericordia suppleuit: nam calamitates & infortunia in coronas permutauit: & casus in opinatos que euentus in merita. Non enim diuinam bonitatem præstat Herodis malitia. Quare si hæc tanta fuit, vt tali pœna insontes & innoxios afficeret: non mirũ vt Dei benignitas, eos absq; suis præcedẽtibus meritis coronaret. Erigite ergo animum pusillanimes, erigite spem timidi, & meticulosi: qui quauis culpa & si leuissima æternas pœnas subiturus vos esse existimatis: Dei magnificentiam ac immensam bonitatem erga pueros istos considerate: ac satis superque intelligetis, quãto nostræ salutis desiderio teneatur, quanta liberalitate sit præditus: quanta facilitate felicitatem suam impartiatur: quando ad eam concedendam tales occasiones quærat: tamque paucis ac minimi sit contentus. Si enim benignus (vt ait Seneca) etiam causam dandi sæpe cogitat: quanto potius cogitabit ille, cuius miserationes super omnia opera eius resplendent? Non enim dominus solum corpus sed spiritũ, hoc est, non solum opus sed animum etiam ac voluntatem requirit & tamen tanto nostræ salutis desiderio tenetur, vt opere solum in his pueris inuento, contentus sit, gratia eius, quod in eis deerat, supplente.

Immensa Dei bonitas & magnificẽtia commendatur.

Seneca. in prouer.

Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à magis, iratus est valde. Hinc discite: Iracundia. quam detestanda sit ira, hoc est, appetitus vindictæ, quæ Herodem ad tantam iniquitatem adegit, vt nõ solum innocẽtes, sed Deum occidere vellet. Non ergo (ait Iob) te superet ira, vt aliquem opprimas. Hostis & inimicus est ira. A qua superari magis timendũ tibi est, quam ab homine tibi aduersario: ne fis velox ad irascendum (vt Salomon ait). Satis velox est ad irã, qui ab illa tanquam à calcaribus stimulatus, in momento transilit Chaos maximum, quod inter pacem & inimicitiam, & inter odium & amorem, esse compertum est. Auferigitur iram à corde tuo, vt idem sapiens admonet: cum (authore Gregorio) sit quasi tempestas: mentem quasi grãdo destruẽs. Quare sicut tẽpestas vineæ timetur, sic ira timenda est cordi, cum etiam sit ignis

Iob. 36. b

Ecclesiastici. 7. b.

Ecclesiastici. 32. a

Gregorius

Universidad de Deusto
Biblioteca

ignis pestiferus omnia animi bona,
Prouerb. 6.c. oes spirituales diuitias, omnino exurens. Vnde Salomon ait. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimentum eius non ardeat?
Figura. Numerorum. 21.b Est enim ira similis serpentibus illis ignitis, & pestilentibus, de quibus legitur numerorum vigesimo primo, quod vexauerint in deserto mirum in modũ filios Israel. ¶ Et vt paucis plura comprehendam: ira nobis fugienda est: cum Deo maximè displiceat, de moni admodũ placeat: proximis plurimum noceat: nos denique pœnitus
Ira Deo displicet. inficiat. Deo inquam maximè displiceat: cum hospitium eius turbet. Vnde
Ephe. 4.g Paulus ad Ephesios. cap. 4. ait. Nolite contristare spiritum sanctũ. Ira enim
D. Greg. (inquit Gregorius.) Animum pulsat, Spiritui sancto suam habitationem perturbat, imo quoque patrem & filium & spiritum sanctum de hospitio suo expellit, & diabolum introducit: sicut in pace factus est locus Dei
Psa. 75.a. sic in ira factus est locus diaboli. ¶ Ira
Ira dæmonibus grata. etiã dæmoni gratissima est. Quia hoc peccato solet non vnum aut alterum hominem lucrari, sed domum totam,
Similitudo. imò innumeras ciuitates. Cum homo iracundus sit velut serpens, ignẽ ore vomens, exurens eos igne iræ qui sunt iuxta se. Vnde prouerbiorum de
Prouerb. 15.c. cimo quinto dicitur. Vir iracundus prouocat rixas: qui autem patiens est,
Similitudo. mitigat suscitatas. Est enim iracũdus rixas prouocans, veluti canis qui alios mordet & latratu suo alios ad irã prouocat. Quod maximè diabolo gratũ
Ira nocet proximis. prouerb. 27.a. & acceptum est. ¶ Quamuero grauis & pernitiosa sit ira proximis, satis ex perimẽto docemur. Graue est saxum (ait sapiens) & onerosa arena, sed ira stulti vtroq; grauior est. Et in eodem
prouerbi. 28.c. capite. Impetum cõcitati spiritus sustinere quis poterit? Et c. 18. ait. Spiritum ad irascendum facilem, quis poterit sustinere? Propterea idem consulebat, ne amici essemus homini iracundo. Grauis est enim & molestus omnibus. ¶ Quantum denique perniciosa sit ira nobis ipsis, explicatione multa nõ indiget. Ira enim nocet corpori. Ecclesiastici trigesimo capite. Zelꝰ & iracũdia minuunt dies. Nocet bonis tẽporalibꝰ Eccle. 21. obiurgatio & iniuriæ annullabũt substantiã. Excæcat mentem psal. 6. turbatus est à furore oculus meꝰ. Et philosophus duo sunt inquit maximè contraria consilio, scilicet festinatio, & ira. Aufert ab animo misericordiam. Ira inquit sapiens, non habet misericordiam: neque irrumpens furor. Tollit veram iustitiam. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur. Vnde si ira correctionem superet, ante opprimit quam corrigat ait glosa: & sub specie zeli iustitiæ, furor est. Zelus iustitiæ, quasi ignis ardere debet, oleo misericordiæ. Et quemadmodum ignis nisi adsit oleum lampadem destruit: sic zelus iustitiæ, cor hominis, nisi adsit misericordia. Hinc fuit vt Christus Lu. 19. Prius fleuerit Hierusalem, quam ex zelo iustitiæ destruendam gentibus tradiderit. ¶ Denique ira omnia scelera in animos hominum inducit. Pro. 29. Qui ad indignandum facilis est, ad peccata est procliuior. Fugiamus igitur hanc pestem, detestemur hoc venenum, si dæmoniaci & insani non esse cupimus. Iracundus similis est dæmoniaco, de quo Mar. 9. dicitur. Attuli tibi filium meum habentem spiritũ mutum, qui vbicunque eum apprehẽderit, illidit illum. Similis est etiam insano & furioso. Vnde Oratius: ira furor breuis est. Iracũdus etiam est similis rhamno, ignem ex se producenti ad impetum venti, authore Iosepho: aduẽ

prouerbi. 21.d.

Ira nobis nocet.

Ecclesiastici. 30.d ecclesiastici. 21.a. psalm. 6.b

Prouerb. 27.a

Iac. 1.c.

Glosa in Iud Iob. 36. non est super ira.

Luc. 19.

Prou. 29.

Marc. 9. Similitu.

Similitu. Similitu.

aduentum enim superbiæ, ignem iræ ex se emittit. Iracundus denique simi lis est apro, in gladium se ipsum impingenti. Gladius diaboli ira & odiũ est, in hunc homo iracundus inipingit. Talis erat Herodes iste impius & crudelis, qui iracundia maxima cõmotus, innumeros innocẽtes à matrum vberibus pendentes, inaudita in humanitate interficere non est veritus.

Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à magis: iratus est valde. Si draco in hoc creatus est vt illudatur ei, cur nõ etiam illudetur draconis sequacibus? Sed iratus est illusus Herodes. Nam ficta & paliata sanctitas, si semel illudatur, in tyrannidem vertitur, immanis
1.re. 18. 19.11.& 23. crudelisq; fit, testis tibi etiam erit Saul in Dauid.

Occidit omnes pueros. Vbi magis velis
Ambitio, tirannidis est causa & crudelitatis. ob oculos positam permitiosi rabiem & ambitiosi, quam in Herodis facto? videor mihi videre Pharaonẽ in Israeliticarum filios seuientem, qui ne regno defraudaretur, tam immanem pue
Exo. 1. rorum causabat stragẽ. Sed dedit Deus spiritum, tunc temporis obstetricibꝰ, vt pueros seruarent incolumes. Ob quod egregie factum, domus non luteas, sed progenies in tempora duratu ras fecit illis Deus. Sed nunc crudelior Herodes, qui re ipsa tot infantes occidit, nec fuit pius aliquis qui tanto facinori obsisteret. Permissum ob eã causam à Christo, vt sua tyrannide eius ad ventus tanto magis ostenderetur, quanto sua crudelitas apud omnes magis diuulgaretur. Vide quàm nemini
Esther. 3. parcat crudelis ambicio, vt superius docebamus. Vnde Amã sæuiebat in Mardochæum, & ob id in totum Iudæorũ
1.reg. 22 genus: Saul in Abiathar, & ob eam causam in omnem suam progeniem. Regina denique thalia videns mortuum
4.reg. 11 filium, sæuit in totam regiam prosapiam: ambitione dominandi commota.

Tunc Herodes videns quod illusus esset à magis & occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, in omnibus finibus eius ab ima tu, & infra, secundum tempus quod exquisierat à magis.

¶ Dilatauit locum Herodis crudelitas. Nam in Bethlehem natus est Chri stus, & ipsa omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius interfecit. Dilatauit etiam tempus crudelitas: bimulos occidendo, cũ secundum tempus quod exquisierat à magis, infantulos recenter natos, aut bimuli ætate minores, esset perditura. Eos ergo qui bimuli erant (inquit Euthimius) occidit vt tẽpus ampliaret: illos verò qui minoris erant ætatis, secundum tempus quod exquisierat à magis. Ex quo fit, vt verba illa.
Secũdum tempus quod exquisierat à magis. Nota. Non in eo quod dicitur Abimatu, intelligantur: sed in eo quod additur & infra. Oportet enim post id quod dicitur Abimatu, distinctionem ponere: deinde totum quod sequitur, simul legere. Ad hunc modum. *Occidit omnes pueros abimatu: & infra secundum tempus quod exquisierat à magis.* Dilatauit ergo tempus & locum impia tyrannis, pueros vniuersos complexa, putans hoc impio consilio, satis sibi cautum esse, ne qua posset elabi, quem vnum cupiebat extinctum. Sed frustra nititur consilium mortalium, aduersus consilia diuina. His rebus parabatur exemplum, quid essent ab impijs principibus passuri, qui crediturí essent euangelio: quid profecturi, qui fidem euangelicam teneram adhuc, & impiorum animis gliscentem, crudelitate sua conarentur extinguere. Ob Christum interimi seruari est. Herodi data erat occasio resipiscendi, nisi mẽtem illius

Crudelitas Herodis, temp⁹ puerorũ, & locũ Bethlehem, dilatauit: vt haberet intentum.

Euthi.

regnã

regnandi cupiditas excæcassет. Sed dū ipsе sibi suo vitio vertit omnia in materiam maioris insaniæ, sua malitia Dei iustitiam illustrauit, dum omnibus palām fit, inoxios puellos immani crudelitate trucidatos, & ipsum horribili dignum exitio, quo postea perijt, fuisse.

¶ Grande peccatum est subditos opprimere,

Et mittens & occidit omnes pueros. Grā de peccatum & scelus profecto est, subditos opprimere: si enim non licet esse hostem in extraneos, multo minus licebit in subditos. Quis quæso nescit, crimen esse proditionis eum amicis inimicitias exercere? Subditi verò secundum sententiam sapientis, sunt humiles amici. Atque in hoc huiusmodi principes, similes sunt militibꝰ qui Deum crucifixerunt. Qui arundine de manu dñi susceptа, caput eius percutiebant. Per arundinem terrena potestas significatur, quam milites & principes huius sæculi à Deo acceperunt. Et deinde ea, Deum in subditis & pauperibus & innocentibus percutiunt. Quod si subditos exactionibus iniustis opprimere, tantum crimē est, quale quæso erit illos sine culpa occidere? Ex quo intelliges, quanta fuerit crudelitas & immanitas Herodis, qui in tot innocentes pueros tanta tyrannidem exercere voluit.

Marci. 15. Figura.

Occidit omnes pueros. Ecce quo pacto statim quod filius Dei natus est, incepit seruare legem Dei, offerendo illi primitias omnium frugum suorum. Deut. 26. ait dominus cum intraueris terram quam dominus Deus tuus daturus est tibi possidendam: & obtineris eam atque habitaueris in illa: tolle de cunctis frugibus tuis primitias, pergesque ad locum quem dominus Deus tuus elegerit, & ibi nomen eius inuocetur. Omnia (inquit Paulus) in figurā contingebant illis. Qua re hac certè figura, significare nobis voluit Spiritus sanctus, huius rei præsentis mysterium. Verba ergo sunt patris ad filium, cum intraueris (inquit) terram & hanc Christus intrauit quā do in vtero virginis homo factus est: hanc obtinuit atque habitauit, quando in mundum prodijt. Fructus verò quos expectabat, erant, martyres, doctores, confessores, virgines, pœnitentes, &c. Quorum multitudo tāta fuit, vt Ioa. in Apoca. numero eam cōpræhendere non valeat. Vidi (inquit) turbam magnam quam dinumerare nemo poterat. Primitiæ autem fructuū istorum, innocentes fuerunt. Quos natus Christus obtulit Deo patri, de fructibus quos ex agro suo, hoc est mūdo isto percepit. Hi sunt primitiæ illæ, de quibus idem Ioan. ait: hi empti sunt ex hominibus (scilicet futuris sanctis) primitiæ Deo & agno. Sine macula enim sunt ante thronū Dei. Sine macula scilicet originis, nam baptismo sanguinis mundati sunt. Vnde idem Ioa. ait: hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerūt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Sine macula etiam ignorantiæ sunt, ante thronū Dei. Vnde D. Gregorius. Quid est quod nō videāt, qui videntem omnia vident?

Nat⁹ christus offert parri primitias hoc est, innocētes.

Deu. 16. Figura.

1. Co. 10. c

Apo. 17. b

Apo. 14. a

Apo. 7.

Ergo. vide infer. de innocētibus.

Defuncto autem Herode &c. Obtinēte regnū immanissimo Herode, tota ciuitas turbatur. Defuncto autē Herode. Ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto dicens & anima nostra ciuitas est, in qua regnante Herode, hoc est, peccato nulla est securitas, nulla quies, sed turbatio & confusio. Si in ea nascitur aliqua innocens cogitatio, statim interficitur. At defuncto Herode, mortuo peccato apparet oblectatio diuina, reuertimur Hierosolymam ad visionem pacis,

Anima nostra ciuitas est in qua regnante peccato nulla est trāquillitas.

cis, vbi in tranquillitate vitam degimus.

Et veniens habitauit in ciuitate Nazaret. Hoc actum est consilio diuino, vt per occasiones varias, Christꝰ multis diuideretur, qui nulli non venerat. Bethleem huius partu gloriatur, hierosolimæ exhibitus est ac purificatus, Aegyptus tanto hospite felix erat. Habet Nazareth, quod de tanto alumno glorietur, nam hæc erat parentis Mariæ patria, in qua filium conceperat. Viculus humilis & obscurus, Galileæ contemptæ apud judæos regionis. Sed hoc magis opportuna latebra puero, aduersus Archelai sæuitiam. Et illud interim nos docente Deo re ipsa, in his quæ diuina voluntate geruntur, nihil opus esse huius mundi præsidijs, opibus, potentia, factionibus, generis claritudine, imò hæc adiuncta obscurant apud homines gloriam Dei. Nam ne hoc quidem accidisse fortuito, satis arguit, quod Propheta iam olim futurum prædixerat quoniam Nazaræus vocabitur. Quod esse factum, vel ipse titulus indicat, quem Pilatus ignarus prophetiæ cruci affigi iussit. Sic enim ait diuus Ioannes cap. 19. scripsit autē & titulū Pilatus, & posuit super crucem. Erat autem scriptum Iesus Nazarenus Rex Iudæorum. Et hodie qui Christum profitentur, eiusq; fidem in sacro baptismate suscipiunt, voluntarieq; amplectuntur, ab eo, Nazaræi dicuntur à plerisque. Neq; vocabulum ipsum Nazaræus mysterio vacat. Nazaræus enim Hebræis, à flore nomē habet, quod hic è virgine sanctissima ac purissima cōceptus sit, purissimus ac sanctissimus ille flosculus, omnis virginitatis consecrator. Quemadmodum etiam nomen hoc Bethlehē, domum panis sonat Hæbreis, vbi proditus est panis ille cælestis, quem qui ederit viuet in æternum. Sic enim ipse apud diuum Ioannem ait: qui mā ducat hunc panem viuet in æternum. Hic igitur annos aliquot vixit, velut ignotus, cum matre & nutritio suo Iosepho, cuius filius ab omnibus extimabatur (Iudæi enim vt enarrat Euangelista Mar. dicebāt. Non ne hic est filius fabri.) Donec ad ætatem adultam progressus, doctrina admirabili, & inaudita, miraculis innumeris, morte stupenda, & resurrectione gloriosa, mundo proderet nulla interim re insignis aut inter cæteros mortales eminens, nisi quod omni probitatis, virtutis, religionis, ac sanctitatis genere, ac charismatibꝰ, doniscq; cœlestibus, sic in dies proficiebat in oculis hominum, vt nemo non magnum aliquod atq; insigne ab illo sancto & diuino puero, expectaret. Proficiebat enim sapientia, & ætate apud Deum & homines, vt Euangelista ait. Legis enim interim obseruātissimus. Vnde merito ipse dicebat apud nostrū Euangelistam, non veni soluere legem, sed adimplere. Ne quam ansam daret maleuolis Iudæis obtrectandi, calumniandi, ac maledicendi. Et vt per omnia satisfaceret omnibus. Maluit ad tēpus obseruata lege Mosayca, ad impletisq; omnibus ceremonijs eius ad perfectiora perducere Iudæos, (quos vocare venerat:) quā his spretis animos eorum ab sese alienare. Verum est tamen quod non omne illud tempus in silentio pertransijt: sed aliquādo specimē sui præbuit hierosolimis, (vt facer Lucas Euangelista capite secundo enarrat,) annos natus duodecim. Cum clam relictis parentibus, repertus est in templo in medio Doctorum sedens, audiens il-

Iob. 6. f.

Mar. 6. a.

Luc. 2. g.

Infra. c. 5.

Luc. 2.

Quare Christus Nazarꝰ vocatus.

Quare Christꝰ venit Nazareth rediens ex Aegipto.

Iustī qui diuinapro uidentia, gubernāt̄ur, non e gentmun di præsidijs.

Ioa. 19. d

Universidad de Deusto
Biblioteca

los, ac vicissim sic inter rogans, vt omnibus esset admirationi. Iam tunc videlicet indoles gestiebat ad ea, quorum gratia missus erat in mundum: sed vt hoc erat animi prompti laus, ita moderationis & obedientiæ erat exemplum, expectare tempus a patre præfixum.

Caput Tertium.

Ioannes pœnitentiam prædicat, & Christum venisse.

Mar.1.a. Luc.3.a. IN DIEBUS autem illis venit Ioãnes Baptista prædicãs in deserto Iudææ, & dicens, Pœnitentiam agite appropinquabit enim regum cœlorum. Hic est enim de quo dictũ est per Esaiam Prophetam dicentem. Vox clamantis in deserto, parate viam Domini rectas facite semitas eius. Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pillis Camelorum, & zonam pelliceam circa lũbos suos. Esca autem eius erat locustæ & mel silue stre. Tunc exibat ad eum Hierosolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem: & Baptizabantur ab eo in Iordane cõfitentes peccata sua. Videns autẽ multos Pharisæorum & Sadducæorum venientes ad baptismũ suum, dixit eis. Progenies viperarum quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ, & ne velitis dicere intra vos, patrẽ habemus Habraham, dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Habrahæ, iã enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit bonum fructum, excidetur, & in ignem mittetur. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est fortior me est, cuius non sum dignus calciamenta portare. Ipse vos baptizabit in spiritu sancto, & igni. Cuius ventilabrum in manu sua, & permũdabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum. Paleas autem comburet igni inextinguibili. Tunc venit Iesus a Galilæa in Iordanem, ad Ioãnem vt baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum, dicens. Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me? Respondens autem Iesus dixit ei. Sine modo sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum. Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei cæli: & vidit spiritũ Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. Et ecce vox de cœlis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Esa.11.c. 31.c.45.d. Zach.14.a Esai.40.a Ioan.1.c. Mar.1.a. Lu.3.c

Mar.1.b. Luc.1.d.

Ad Literam.

IN *diebus autem illis, venit Ioannes Baptista prædicans, in deserto Iudææ.* In quibus diebus hæc Ioannes prædicauit? num quando è Bethlehem ascendit in Nazareth, cũ Iesus erat puer, an cũ venit ex Ægipto in Nazareth? minime, sed cum iam esset Iesus triginta annorũ, vt ait Luc. cap. 3. verũ scripturæ mos est, in diebus illis dicere, pro sequentibus quolibet tempore, manifestando solum, tẽpus illud, quo facta sunt quæ narrare vult: quemadmodum nunc fecit euangelista, quæ in medio sunt prætermittens. Sicut hæc particula, tunc, nõ raro etiam ad superiora nõ refertur, sed ad tempus quo illa quæ narrãtur fiẽt. Vnde Marc. 13. Cum Christus absoluit ea, quæ ad Hierusalem attinent, incipit de Antechristi aduentu dicere: Tunc si quis vobis dixerit ecce illic.

Luc.3.

In diebus illis quid in Sacra scriptura.

Tunc particula quid in sacra scriptura.

Marc. 13. cap.

Agite pœnitentiam &c. Hic est enim de quo dictum est per Esaiam Prophetam. &c.

¶Solent sancti de se ipsis, quasi de alijs loqui. Sic Matheus dicit: inuenit hominem sedentem in teloneo. Sic Ioannes: hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his. Sic etiam dominus ait. Filius hominis non habet vbi reclinet caput suum. Ad hũc ergo modum potuit Baptista. Cum dixisset, agite pœnitentiam, de se ipso adiungere: hic est enim de quo dictum est per Esaiam: vox clamantis in deserto, &c. Vt post verba eius, Mathæus ita narratione texat: ipse, ait, Ioannes, habebat vestimenta de pillis Camellorum, Vide August. de cõsen. euang. cap. 12. Et tractatu. 61. in Ioannem.

Regula. Mat.9.a Ioa.vlti.d

Luc.9.g.

D.Aug.

A propinquabit enim regnum cœlorum. 1. Regnum, cuius Rex Christus est cœlestis, & administratio spiritualis. Hoc regnũ carnali regno opponitur. De multiplici acceptione huius nominis, regnum cœlorum, dicemus infra cap. 13. explicãdo illud, quod Christus dixit discipulis suis. Vobis datum est nosse mysterium regni cœlorum. Cæterum vitio librariorum accidit, quod scriptum sit appropinquabit, cũ sit in græco: appropinquauit. Nisi dicas futurum positum pro præterito.]

Vox clamantis in deserto. 1. clamaturus in deserto, dicet. Parate viam Domini. Ioannes autẽ dicebatur vox, quia ex se nihil dicebat nisi quæ audierat à Deo. Lege quæ annotauimus Lucæ, 3 in hæc verba.

Parate viam Domini. Seipsum paulo post exponit dicens: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Parate (inquit) viã Domini, promptam, paratam expeditamq; reddite, qualem decet regiã maiestatem. Sumpta metaphora à seruis ante dominum gradientibus, qui curant viam ipsi parare: ne cursitantium

Universidad de Deusto
Biblioteca

gentium multitudine lædatur. Vocabulum Hebræum.

significat adeò illam, ornari, ac parari, vt oculis intuentium conspicua appareat, adeoque bene parati sint homines, vt qui cognouerint tantum regem venturum, viderintque viarum ornatum, iudicent tanto regi cõuenire.

Parate. Vel expurgate. Sub. lapidibus & luto viam per quam dominus est venturus. Repurgate animos vestros vt veniat ad vos Christus.

Rectas Facite in solitudine. Solitudinem vocat propheta, animum incultum verbo Dei. Hoc verbum, in solitudine, addit Esaias, quod in hoc loco non additur.

Rectas facite semitas eius. Via recta breuior facilior que est. Date operam vt nihil sit obstaculo Christi aduentãti, sed facilis breuisque sit accessus.

Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Habrahæ. Casus in scriptura ambiguus esse solet. Spiritusancto idipsum prouidente, ad exercitium aut ad vtilitatem nostram. In hoc loco, Habrahæ, datiuus casus est. Ibi verò susceptit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ. Israel accusatiuus casus est. Deus enim recordatus misericordiæ suæ susceptit Israelem puerũ suum. Acto. autem cap. 1. Idem nomen datiuus est. Cum apostoli interrogauerunt. Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel &c. Item vbi apostolus ad Roman. 9. ait. Verbum consumans & abbreuians in æquitate. Verbum, est accusatiui casus: consumans autem, & abbreuians, nominatiui. Deus enim consumans & abbreuians est verbum suum, scilicet Christum vel doctrinam suam. Vnde subditur: quia verbum abbreuiatum faciet dominus super terram 2. Thimothe. 4. Ait idem apostolus. Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed secundum sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes auribus. Prurientes, nominatiui casus est, & non accusatiui, vt ex græca lingua constat, & ex interpretatione diui Ambrosij. Vult enim paulus, quod ipsi sanam doctrinam non sustinentes sed prurientes auribus, coaceruabunt sibi magistros. Titillantur enim, & pruriunt auditu, vnde quærunt qui scalpãt aures voluptate orationis, non qui radant veritate. Hæc omnis ambiguitas prædictorum locorũ, tollitur ex græco textu.

Regula. Ambiguitas i sacra scriptura, ex casu esse solet.

Luc. 1. d.

Acto. 1. a.

Rom. 9. f

1. Thi 4. 2.

Qui post me venturus est fortior me est, cuius non sum dignus calciamenta portare. Luc. 3. recitat Ioannem dixisse, veniet fortior me, cuius non sum dignus corrigiam soluere calciamentorum eius. Vbi non in verbis solum, neq; inverborum ordine solum, sed in sententijs ipsis, videtur esse dissonãtia inter Euangelistas. Aliud est enim calciamenta portare, aliud corrigiam soluere. Nulla tamen fuit dissonantia, nam officium Euangelistarum fuit, recitare nobis, non quæ verba, & nomina, vel Christus, vel Apostolus vel Iudæi locuti sunt, sed quas res atq; sententias enuntiauerint. Quanuis igitur oporteat: omnem falsitatem ab Euangelistis, procul abesse, non inde tamen consequens est, non potuisse absq; mendatio dicere aliqua, aliter quàm ille dixit, de quo aliquid narrant. Qui diuerso narrat modo, diuerso verbo, ordine & numero, non aberrat á voluntate

Luc. 3.

Regula Concordantur Euangelistæ

tates sententiæ illius de quo narrat Quamobrem Ioannes si aliud intellexerit in eo quod dicitur: calciamenti corrigiam soluere, quid aliud existimandum est, quam Ioannem vtrumque dixisse, siue diuersis temporibus, siue contextim. Potuit enim sic dicere. Cuius non sum dignus corrigiam calciamentorum soluere, nec calciamenta portare. Si autem cum hæc diceret, nihil aliud intendebat, quam excellentiam Christi & propriam suam humilitatem indicare: quodlibet horum dixerit, eandem sanè sententiam tenuerunt euangelistæ, per calciamentorum commemorationem, metaphorica significatione exprimentes propriæ indignitatis significationem, & Christi Iesu excellentiam ad eundem modum diuersis verbis eandem intimant sententiam, cum Math. in hoc ca. refert.

Infra. d

Mar. 1. b. luc. 3. f.

Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, & alij euangelistæ referunt dixisse patrem. Tu es filius meus dilectus, inte complacui.

Cuius non sum dignus calciamenta portare. Notanda est consuetudo antiqua Hebræorum, de qua habetur Ruth. cap. 4. Hæc fuit consuetudo in Israel, in redemptione & commutatione ad firmandum negotiũ quodcunque: vt aliquis detraheret calciamentum suum daretque proximo suo &c. Itaque cum quis in alterius loco venerat, denudabat eius calciamentum. Cui consuetudini arridẽs Ioannes, ait: Non sum dignus vt portem eius calciamenta. Siue, non sum dignus, vt soluam corrigiam calciamentorum eius. Se indignum iudicans vt Christi annuntiator esset, sicut fuerunt Apostoli. Se etiam indignum iudicans, vt eius successor esset in Ecclesia. Huic expositioni fauet druth mari super hunc locum. Huic etiam astipulatur Ioannes de Christo loquens. Qui habet sponsam sponsus est. Vnde Gregor. homil. 7. in euangelia, ait. Mos apud veteres fuit, vt si quis eam, quæ sibi competeret accipere vxorem nollet, ille, ei calciamentum solueret, qui ad hanc sponsus iure propinqui tatis veniret. Quid igitur inter homines Christus, nisi sanctæ Ecclesiæ sponsus apparuit? De quo ipse Ioannes dicit. Qui habet sponsam sponsus est. Sed quia Ioannem homines, Christum esse putauerũt, quod idem Ioannes negat. Recte se indignum esse adsoluendum calciamenti corrigiam denuntiat. Acsi aperte dicat, ego redemptoris nostri vestigia denudare non valeo, quia spõsi nomen mihi in merito non vsurpo. Hactenus Gregor. Vide etiam Hier. Math. 3. de hac consuetudine meminit Iosephus lib. 4. antiq. c. 6. Vide huius mysterij figuram in glo. Ruth. cap. 3. & 4.

Confuetudo antiquæ hebræorũ notanda. Ruth. 4.

D. Greg. hom. 7. in euãgelia.

Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni. Hebra. pro abluet vos á peccatis dato vobis Spiritu sancto igne purgante & inflammante.

Cuius ventilabrum in manu ipsius. Ita habet textus Græcus, & est Hebraismus altero relatiuo redundante, cuius in manu ventilabrum est, transferunt alij. Sic in psalmo. 117. Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo. Genes. 2. deliguo quod est in paradiso, Non comedas ex eo. Redundat vtrobique alterum relatiuorum.

Pſ. 117.

Gen. 2.

Sic enim nos decet implere omnem iustitiam. Vel quidquid præcepit pater.

Et vidit spiritum Dei. S. Ioannes vidit

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit ſanctiſsimum deſcendentē ſicut columbam.

Et ecce vox de cœlo dicens. Participiū pro verbo dicebat Heb.

Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Vel vnicè dilectus, in quo placatus ſum. Vide quæ annotauimus ſuprà, in illa verba, qui poſt me venturus eſt fortior me eſt, cuius non ſum dignus calciamenta portare.

In quo mihi benè complacui. Non dixit in quo mihi bene complaceo, ne putes (inquit Rupertus) hoc ſolum placere illi, quod inciperet mundum ſaluare in illo, quanquam hoc opus magnæ laudis fuit. Sed in quo (inquit) mihi complacui. Conteſtans quod ille ſit, per quem cum faceret omnia cō placebat ſibi per ſingula: bonus operarius videndo quod eſſet bonum. Quādo enim Deus præparabat cœlos aderat hæc ſapientia modo incarnata: quando certa lege & Gyro Ballabat abyſſos, cum eo erat cuncta componēs, & delectabatur per ſingulos dies ludēs corā eo. Per ſingulos dies ludebat iſta ſapientia, & per ſingulos ludos videns & delectatus dicebat: quia bonum eſt. In iſta ergo ſapientia tunc temporis, rerum omnium artifex multum ſibi complacebat, quod hodie voce ſua declarauit dicens. Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Hæc ex Ruperto.

Rupertus Nota.

Prou. 8. c.

Rup. 1. in Ge. c. 18

Ad mores. Ca. 3.

VEnit Ioannes in deſerto. Prædicaturus Hebræis eorum ingenio ac moribus ſeſe accommodauit: qui locorum temporumque rationes proſpiciebant. Multum refert, vt ſcias illis, quos doces, applaudere: vt gratior ſit doctrina.

Concionatoris eſt, ſe moribꝰ audientiū accommodare.

Vox clamantis. Late patere euangelium citiſsime aduentare, in foribus que adeſſe, adireque vſque ad gentes ſurdas oſtendit ſuo clamore Ioannes. Siquidem iam aſtat vox, obius tibi paruo negotio ille erit, cuius vox iam auditur. Habes ſignum, quo ad Chriſtum nullo errore, confugias, nempe prædicationem pœnitentiæ. Hac enim ad Chriſtum conuolabis, nullo labore alio.

Parate viam domini. Non dicit parate vias veſtras, ſed parate viam domini. Viæ noſtræ ſunt peccata. Viæ domini virtutes. Ideo ait Deus per Eſaiam: nō enim viæ veſtræ viæ meæ. Via domini eſt, quæ ducit ad Bethlames, hoc eſt, ad domum ſolis, per quam eunt vaccæ, legem Dei ſecum ferentes. De illa, inquiunt damnati, vt in libro ſapientiæ ſcriptura cōmemorat. Errauimus à via veritatis. Hominum autem via eſt ea, quæ ducit à Hieroſolyma ad Hiericō. De qua dicūt qui in inferno cruciātur: laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, ambulauimus vias difficiles. Hæc eſt via de qua ait Salomon in prouerbijs. Via impiorū tenebroſa, neſciunt vbi corruant. Et in eccleſiaſtico ita ſcriptum legimus. Via peccantium complantata eſt lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ. Relinquamus igitur vias noſtras, nos ad æternos cruciatus ducentes, & viam domini paremus, eumque ad nos venientem recipiamus. In libro. Gen. eſt memoriæ proditum, clamaſſe præconem, vt oēs corā Ioſeph genua flecterēt, eūq; terræ gubernatorē eſſe cognoſcerēt. Quis eſt

Viæ noſtræ peccata ſūt: via autē dñi virtus eſt

Iſa. 55. c. 1. reg. 6. c.

Sap. 5. a

Ibidem.

Pro. 4.

Eccl. 21.

Gen. 41. Figura.

eſt hic Ioſeph qui quærens fratres ſuos, fuit venditus & acerbis iniurijs affectus, niſi Chriſtus Deus noſter, mundi ſeruator & rector? Quis eſt hic præco qui præibat & clamabat, vt eū agnoſcerent & reciperent, niſi iſte Ioānes baptiſta, iſte glorioſus & admirandus præcurſor & præco, qui clamat hodie vt viam Chriſto pararent, eumq; verum Dei agnū mundi peccata tollē tem intelligerent, eſſeque mundi creatorem & reſtauratorem nequaquam dubitarent.

pœnitentia & frugalitas maximè neceſſaria concionatoribus.

Ipſe autem Ioannes habebat veſtimenta de pilis camellorum. Re ipſa oſtendens pœnitentiam & frugalitatem concionatoribus & viribus chriſtianis maxime neceſſariam. Addimit enim & libertatem indicēdo, & authoritatem, luxus & intemperantia. Quæ ſecum affert comitem libidinem & auaritiā. Quis non horret iſtum inſuetum hominem, facie incultum, hiſpida veſte, neglecto capillo, vultu nubilo, ſiti & fame in eremo confectum, pœnitentiæ indicia præſe ferentem? Quis ſuorum ſcelerum recordatione doloribus non afficiatur, tanta auſteritatis pœnitentiæq; inſignia, Ioanne homine ſancto conſpiciens?

impij nō homines, ſed feræ ſūt appellandi.

Progenies viperarum. Docet hic locus homines impios non homines eſſe appellandos, ſed feras. Ea enim ſcelera concipiunt, vt bruta animalia, feritate, ſtoliditate, & malefitio ſuperent. Populum iudaicum comparauit Balaam propheta leonibus. Ecce (inquit) populus vt leæna conſurget, & quaſi leo erigetur. Et Ioannes in hoc loco viperis. Herodem propter malitiam appellauit Chriſtus vulpem. Luc. 13. Libidinoſos deditos vocat Hieremias equos amatores. Voluptuoſi appellantur porci, imprudentes verò canes. Nolite (inquit Chriſtus) dare ſanctum canibus, neē mittatis margaritas veſtras ante porcos. Merito ergo Chriſto per Eſaiā dicebat: quia veni & nō erat vir. Venit. n. ad homines. Et nō erant homines. Inuenit feras quæ eū innocētē agnum lacerauerunt. In propria venit, vt ait Ioannes, & ſui eum non receperunt. Venit enim & nō erat vir. Non immerito Diogenes philoſophus, lucerna quadam, meridie plateam perluſtrans. Interrogatus quid quæreret, reſpondit, hominem. Quoniam quos videbat, non homines eſſe iudicabat. Quot ciuitates ſunt hominibus plenæ, qui homines dici minime merentur? Prorē magna inquit D. Luc. eſſe Hieroſolymæ quēdam hominem. Homo (inquit) erat in Hieruſalem cui nomen erat Simeon. Appellat igitur Baptiſta in hoc loco iudæos, progenies viperarum, eo quòd ſicut illæ, deuorantes matres ſuas naſcantur, ſimiliter & illi, patres, hoc eſt, magiſtros & prophetas occiderunt. Traduntur enim de hoc animali, quod matrem ſuam deuoret, & ſic naſcatur: alij tamē hoc negant, inter quos eſt Aris. Quare dicendum eſt, quod loquitur Baptiſta aut iuxta vulgi opinionem, aut eos viperas vocat, ob natiuam malignitatem eorum, de quibus dici poteſt: errauerunt ab vtero.

Nu. 23. d

Luc. 13.

Hier. 5. b

Infrr. 7.

Iſai. 50.

Ioan. 1.

Diogen.

Luc. 2.

Videns autem multos phariſæorum dixit eis: progenies viperarum. Veneno ſum hominum genus, reipublicæque infeſtiſsimum, vt viperæ, ficti ſancti. Reperies nra hac tēpeſtate quā plurimos qui cum, authoritatem ſibi parare intēdant, vel ſanctitatis no-

Sāctitas ficta pernicioſa eſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mine ficto fingunt humilitatem: dicẽtes se esse peccatores, cum nihil minus de se sentiant, similes istis pharisæis, qui depositæ specie fictæ sanctitatis, peccatorum imaginem amplectabantur. Ad quos Ioannes ait, progenies viperarum quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira? Quasi diceret. Vnde didicistis fugere à ventura ira, vt deposita specie vestræ religionis, iniquorum hominum percutientium pectora sua, & ad baptismum venientium, similitudinem & habitum induas? Quænam hæc noua humilitas? Difficile adduces, si licet orator, huius modi homines ad sui cognitionem: quam, fructum dignum pœnitentiæ vocat Ioannes in hoc loco.

Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Sũt qui suo solo gaudẽt statu, & cũ viuendi modũ absolutum crẽdunt, quem ipsi sequuntur. Homines sui capitis amatores. Non enim est Deus astrictus carni, sed in Isaac, secundum promissionem filio, vocabitur semen. Cuique generi, statui, nationi, locus est veniẽdi ad Deũ. Sunt qui solũ maxime fidant vel huic monachismo cui nati sunt, vel alio vi uendi generi, quod sunt professi. Præstat monachismus, si adsit interna fides. Nec Iactandum est Habrahæ genus, si non adsit fides, nec contemnendum quemlibet vel infinitum, modo adsit fides. Attẽdite ait Esai. ad Petrã, vnde excisi estis, & ad cauernam laci vnde præcisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum: ac si dicat, Mea gratia actum est cum Abraham tam magnificè & splendide, & qui potuit vocare Abraham, poterit modo quos velit etiam vocare. Aduerte quam simus in Dei manu, quamq; nostra sanctitas ex Dei beneplacito pendeat, cũ ex quauis hominũ sorte, poterit deus suscitare filios, qui magis referant Abraham, quàm tecti religioni: qui suo solo gaudent statu: quales erant pharisæi isti, qui maxime gloriabantur, quòd patrem habuissent Abraham.

Heb. 11. d nõ est quare quis de suo statu glorietur si fidem & charitatem non habet.

Esai. 51. a

Permundabit aream suam & congregabit triticum in horreum, paleas autem &c. Per aream mũdum, per horreum cœlum, per triticum iusti, per paleas verò, & glumas & quisquilias, iniqui significabantur. Nam quemadmodum triticum quod est in horreum recondendum, prius à bobus trituratur, vt ab eo excutiãtur paleæ, & ipsum purum remaneat, sic viri iusti in hoc mundo varijs afflictionibus teruntur, multisque calamitatibus oppressi a bobus, hoc est, ab iniquis conculcantur, vt sic mũdi ac purificati, nudi à paleis, hoc est, ab eisdẽ sceleratis hominibus, in horrea Christi, hoc est, in cœlestes mansiones reconditi, diuina visione in æternum fruantur. Et quemadmodum paleæ & aristæ, triticique tegumenta, granum opprimunt, & vndique constringunt, sic impius virum iustum vndique affligit. Sed vt quo arctius paleæ & aristæ granum comprimunt, eo maiori custodia ab autumno morsu tuentur, sic quanto maiores calamitates infert impius virtute præstantibus, tanto eos clariores reddit: & ad importunas aues, hoc est, ad malas cogitationes arcendas munitiores.

Area mũdus horreum cœlum triticum iusti paleæ iniqui sunt.

Sunt igitur iniqui justis adjumento, nõ enim Deus homines crearet quos impios futuros præsciisset, nisi pariter eos fuisse viris justis vtilitati nosset. Nihil est enim ad laudem illustrius, quàm calamitas ipsa. Hæc nãq; solet virorum justorum nomen ad immortalem memoriam propagare, atq; ita vt D. ait Augustinus lib. 11. de Ciuit. Dei. Mundi ordinem Deus tanquam pulcherrimum carmen ex quibusdam antithetis honestauit: est autẽ Antitheton, contra positum, ita appellatur figura ea, qua contraria contrarijs opponuntur, vt apud Ouidium frigida pugnabant calidis humentia siccis. Xenophon ille, cuius voce, quasi musas locutas ferunt, qui, teste Volaterrano, dictus est musa Attica, ob eloquẽtiæ dulcedinem & suauitatem, in suo œconomico, inter opes & diuitias connumerat homines sceleratos, & ait: nobis eos esse adiumento, si illis vti sciuerimus. Et Plutarchus librũ edidit, de vtilitate quam quis potest ex inimicis comparare.

Iniqui sũt adiumento iustis.

D. Augustinus.

Ouidius.

Xenophõ

Volaterranus.

Plutarchus

Sine modo. Certant viri illustres de humilitate. Pia altercatio, & quam vtinam semper haberemus.

Aperti sunt cœli. Quibus per baptismum cõmunicatur columbinus spiritus aperiuntur cœli, hoc est, illucet illis clara de diuinis rebus notitia, certa apertaque de Deo fiducia & persuasio, qua, Deum sibi astantem credunt in omnibus. Fitque illis vox de cœlis, qua diuino illabente spiritu, filiorum Dei fiduciam, animum & amorem cõcipiunt.

Iustis illucet clara De diuinis rebus notitia &c

Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene cõplacuit. Gen. c. 2. ait Moyses cõpleuitque Deus die. 7. opus suum, & requieuit die. 7. Per hũc diem. 7. quidam intelligunt filium Dei, qui splendor est paternæ gloriæ, lux lucis, & fons æternæ luminis, dies dierum illuminans, sol ipse verus non factus, sed omnem diem efficiens. In hoc die cõpleuit Deus opus suum, omnia enim per ipsum facta sunt. In hoc die potissimum & spirituali quodam modo requieuit Deus. Habitat quidem in nobis etiã Deus. Sed oportet vt sibimet prius in nobis mansionem faciat. Nullus enim angelorum, vel hominum, aliter nisi per operosam ipsius gratiã habitationi eius sit idoneus. At verò hunc solum diem. 1. Vnicum filium suum sicut non creauit, sed genuit: sic nec accidentali dono bonum fecit, sed essentiali bonitate bonum semper habuit: solusque hic est, in quo iustificãdo nihil omnino laborauit aut perfectum eius expectando potentiam aliquando habuit. Ad creandos angelos & homines sapientiæ suæ impensas contulit ideſt propter illos saluãdos siue discernendos, misericordiam & iuditium hinc & in magnis impẽdijs ædificauit, vt totus miretur orbis, & vniuersa iã dudum magnificet curia cœli. In isto solo nihil vnquam fuit quod resisteret ei, siue illi in sinu eius pausauit, siue militaturos iussu eius nam nostræ carnis induit. Igitur hic vnus est, in quo Deus requieuit, iuxta hoc qã modo ait: in quo mihi cõplacuit, & pro quãto nos huic conformamur, pro tanto etiam super nos requiescit. Hic est verus ille Ioseph, quem pater hodie exaltauit, dicens: hic est filius meus dilectus &c. quem stolla bissyna, hoc est, innocentia, induit: & cui torquem aureum, hoc est, connexionem virtutũ contulit, quem præposuit toti ægypto, dando ei omne iudicium. Qui electus est, vt senes eius doceret: ipsum (inquit) audite.

Gen. 1. Dies septimus filio Dei.

Ioan. 1.

Figura. Gen. 41.

Ps. 104. c.

¶ Iesus ieiunat, Tentatur, vocat piscatores, & curat languores.

Caput Quartum.

TVnc Iesus ductus est in desertum à spiritu, vt tentaretur

à diabolo. Et cum iciunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurit. Et accedens tentator, dixit ei. Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit: scriptum est non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Tũc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinaculum templi, & dixit ei. Si filius Dei es, mittete deorsum. Scriptum est enim: quia angelis suis mandauit de te; & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi Iesus: rursum scriptum est, non tentabis dominum Deum tuum. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei. Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me. Tunc dicit ei Iesus. Vade Satana: scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Tũc reliquit eum diabolus: & ecce angeli accesserunt & ministrabant ei. Cũ aũt audisset Iesus quod Ioãnes traditus esset, secessit in Galilæã: et relicta ciuitate Nazareth

Deut.8.a Mar.1.b Luc.4.a.

Psa.90.c.

Deu 6.c.

Deut.6.c Io.d.

venit, & habitauit in ciuitate Capharnaũ maritima, in finibus Zabulon & Nepthalim, vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, terra Zabulon & terra Nepthalim via maris trans Iordanem Galileæ gentium: populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Ex inde cœpit Iesus prædicare, & dicere, pœnitentiam agite appropinquabit enim regnum cœlorum. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erant enim piscatores) & ait illis: Venite post me & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobũ Zebedæi, & Ioãnem fratrem eius in naui. cũ Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua: & vocabit eos. Illi aũt statim relictis retibus, & patre, secuti sunt eum. Et circuibat Iesus totam Galilæam docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni: & sanans om-

Mar. 1.c. Luc. 4.c. Ioa. 4.f. Isai. 9.a. Viam. Galilæa. Sedebat.

appropiauit.

Mar. 1.d Luc. 5.d

Fama.

omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Et abijt opinio eius in totam Syriam: & obtulerunt ei omnes male habentes, varijs languoribus & tormẽtis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos: & secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Hierosolymis, & de Iudæa, & de trans Iordanem.

Caput Quartum. Ad Literam.

Spiritus q̃ significet in sacra scriptura.

Galt. 5. & 6.

Rom. c. 8.

Esa. 42. a

Micheas. 2. c.

Ioa. 3. v.

Ioa. 6. g.

Tunc ductus est Iesus á Spiritu. Vbicunque (Authore Hieronymo Micheæ 2.) Spiritus, in scripturis sine additamento ponitur Spiritus sanctus intelligitur. Ad Galatas. 5. & 6. Fructus aũtẽ spiritus charitas & gaudium. Et si spiritu viuimus spiritu & ambulamus. Ad Romanos. octauo. Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis &c. In veteri testamento multa sunt huius regulæ exempla. Esaias. 42. Dans flatum populo qui est in terra, & spiritũ his qui calcant eam, ideſt, Spiritum sanctũ terrena cõculcantibus. Micheæ. 2. Vtinam non essem vir habẽs spiritũ, & mendatium potius loquerer. Rursus in nouo testamento. 10. 3. Quod natũ est ex spiritu spiritus est. Itẽ: spiritus est qui viuificat, caro nõ prodest quicquã, verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Et in hoc loco: tunc ductus est Iesus à spiritu. Hæc tamen regula intelligenda est cõsideratione habita ad qualitatem scripturæ, & ad antecedentia & sequẽtia. Nam & quibusdam in locis, spiritus absolutè positus, nõ spiritum sanctũ, sed aut spiritum Dei malum, aut animam, aut flatum, seu impulsum diuini spiritus, significatur. Pro spiritu malo cum dicitur. Lucæ. 10. In hoc noli gaudere, quia spiritus subijciuntur vobis. Pro anima cum euãgelista ait: Iesus emisit spiritum. Sic de puella resuscitata dicitur: reuersus est spiritus eius. Psalmo. 54. Saluum me fecit à pusillanimitate spiritus ideſt, à pusillanimitate animi mei. Psa. 77. Spus vadẽs & nõ rediẽs. Mathei. 26. Spus quidẽ prõptus est caro autẽ infirma. Vbi spiritus non pro animo hominis cuiuslibet accipitur, sed pro spiritu hominis credentis, quem inhabitat spiritus sanctus. Quales erãt spiritus Apostolorum. Omnium caro infirma, sed non omnibus spiritus prõptus. Christus non ad eos tunc, sed ad apostolos loquebatur. Tanquam dicat: spiritus quidem vester promptus est, sed caro est infirma. Alij putãt in hoc loco spiritus pro spiritu maligno accipi, vt suo loco dicemus. In eo etiam quod dicitur tres sunt qui testimoniũ dant in terra, spiritus, aqua & sanguis. Spiritus pro spiritu creato accipitur: qui emissus à Christo in cruce, testimonium dedit in terra cum esse verũ hominem. Aliquando etiam spiritus absolutè positus, ventum significat. Psalmo. 47. in spiritu vehementi contéres naues Tharsis. Et psalmo. 10. spiritus procellarum. Sic etiam accipi potest in eo loco: qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrẽtem psa. 103. ventum enim & ignem an-

Lucæ. 10. d. Ioa 19.f. Lucæ. 8.g. Psa. 54. Psa. 77. Isa. 26.d. 1.Ioa.5.b. Psa. 147 Psal. 10. Psa. 103.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioann. 3. a

angelos & ministros facit Deus. Ioannis. 3. spiritus vbi vult spirat. Spiritu iuxta Chrisostо. Cirili, & Theophi. sententiam, pro vēto accipitur: vt ex huius efficacissimi flatus impetu cognoscas efficaciam diuini spiritus. Pro operatione, impetu, inspiratione, impulsu, seu effectu spiritus: siue boni sine mali, multis in locis accipitur spiritus. veluti cum ait apostolus, ideſt, ad Corinthos. 14. æmulatores spiritū. Sic & in scripturis appellatur impijs immissus spiritus vertiginis, spiritus erroris, spiritus Zelotypiæ. Sic spiritum huius mundi, theophylatus exponit humanam sapientiam, secundum quam existimant philosophi huius mundi, omnia esse stulta; quæ probari ratione non possunt: nolentes admittere quicquam perfidem: æstimantes sibi sufficere ad iustitiam, legem naturalem. Ad hunc modum exponit Hieronimus ad hedibiam. q. 11. illū locum Pauli. 1. Thessalo. 5. spiritum nolite extinguere. Et quod infra ait: integer spiritus vester, & anima, & corpus, sine quærela in aduentu domini nostri Iesu Christi seruetur. Nostro enim vitio, aut virtute, accēditur aut extinguitur in nobis, Spiritus sancti gratia. Non erit tamen absonus intellectus, si in hoc loco nomine spiritus, intelligamus Spiritum sanctum, qui tunc dicitur extingui aut conseruari in nobis, quum illum repellimus aut intuitamus. Verū est tamen quod Augustinus in libro ad Victorem Vincentium ait: Apostolus hoc in loco spiritum non ipsam animam, sed aliquid eius vocat, hoc est, ipsum lumen rationis internæ, qua ratiocinamur, intelligimus, & sapimus, quemadmodum & illic accipi potest: caro concupiscit aduersus spiritū, & spiritus aduersus carnem. Vnde anima est tanquam in medio constituta, inter hūc spiritum & carnem, seu carnis appetitum. Quemadmodum & in medio constituitur inter Spiritum sanctum suggerentem ad ea quæ Dei sunt: & carnem inuitantem ad ea quæ mundi sunt.

Ideſt, ad corin. 6. c.

Theophilatus.

D. Augu. videnadē lib. 6. contra Iulianum Pelagianum. cap. 5.

Gala. 5.

Et cū ieiunasset quadraginta diebus &c. Quadragesimæ ieiunium ad ecclesiæ vtilitatem non Christus, sed apostoli Spiritu sancto suggerente ediderunt. Quod licet Hieronimus in secundū Ionæ capitulum, Ambrosius concilio trigesimo sexto, Chrisostomus homilia prima in Genesin, ad Christum authorem referre videantur, at re vera vt equidem sentio apostolicū institutum fuit. Quod tamen Christo assignatur, vel quia ad Christi ieiunantis exemplum ab apostolis institutum est, vel quia apostolica edicta Christi esse censentur, qui per apostolos ecclesiæ loquebatur: atq; adeo per Spiritum sanctum apostolis: iuxta illud quod Ioannis capite decimo sexto scriptum est, adhuc multa habeo vobis dicere, sed nō potestis portare modo. Cum autem venerit ille spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audiet loquetur: quia de meo accipiet & annuntiabit vobis. Vi. Hieronimū ad Marcellam aduersus Montanum. Qui nō obscurè tradit quadragesimam nos secūdum traditionem Apostolorū ieiunare. Nos (inquit) vnam quadragesimam secūdum traditionem apostolorum, toto anno tempore nobis congruo ieiunamus.

Quadragesima ab apostolis instituta.

Ioan. 16

Si filius Dei es dic vt lapides isti panes fiant. Docet Rupertus libro. 12. De victoria verbi Dei. capi. 3. & 4. Christum à diabolo esse cognitum ab incunabulis, tentatum tamen non vt cognoscere

Rupertus

noſceretur, ſed vt corrumperetur. Tāta enim est diaboli præsumptio, tanta eius temeritas, tamque incredibilis audatia, vt non solum se extollat supra omne quod dicitur Deus, & colitur vt Paulus ait: sed conatus fuerit hodie Deum tentando corrumpere, sibi que similem facere. Horrendum quidem auditu hoc est, sed adhuc in deterius processit, dicendo tandem, hæc omnia tibi dabo si cadēs adoraueris me. ¶ Sed ais: quo modo per hoc sibi similem faceret dicentem, vt lapides illi panes fierent? videlicet quia & qui mendaciter dicit de se ipso quod non est, & qui iactanter monstrat de se ipso quod est, similes sibi sunt, testā te ipso domino qui discipulis dicentibus: domine & dœmonia subijciuntur nobis in nomine tuo. Quod vtiq; verum erat. statim tam fortiter quam suauiter tetigit eos, dicens. Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentē. Quo innuit multos ex eis ad similitudinem satanæ propter vanitatem casuros, vel retro abituros. Porro diabolus mendaciter de semetipso. Et in cœlo dixit, & in terra nunc vsque contēdit dicere quod non est. Scilicet quod sit Deus. Dominus autem filius Dei erat, & est. Sed vt hoc illi miraculis demonstraret, nulla esset causa, nisi iactātia aut vanagloria. Nūquid illum diabolus adoraret, vt saluus fieret, si apud illum, filium Dei se esse taliter cōprobaret? igitur miranda diaboli præsumptio qui non contentus dixisse olim, ero similis altissimo, similem sibi altissimum nisus est facere tentando. De hoc quod in deterius proficiens præcipitium iuasit, & inde sibi quoque illū subiternere tentando, suadendo, vt se adoraret, mireturque potest, & animaduertat, quia vere magnum diaboli iudicium est. Hæc ex Ruperto.

Notanda superbia diaboli. 1. Thes. 2

Luc. 10.

Esa. 14. d

Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Ideſt, in omni re alia, qua volet Deus illum ali. Hebra. Sic Esaias capite. 39. Non fuit verbum quod non offenderet ei Ezechias.

Esai. 39.

Scriptum est. Hinc discres quam vera sit Tertuliani sentētia, qua monet, vt aduersus hæreticos magis traditionibus, quàm scripturis disseramus. Scripturæ enim in varios sensus facile trahuntur: traditiones non item. Nemo hæreticorum est, vt Hilarius ad Constantinum Augustum tradit, qui se non secundum scripturas prædicare ea quibus blasphemat, mētiatur. Omnes scripturæ sine sensu loquūtur. Et Irenæus libro primo, capite primo, hæretici (inquit) scripturis nituntur sua dogmata confirmare: ne sine teste esse videantur, sed deformant eloquia Dei, atque ex figura hominis, vulpis aut vrsi figuram reddunt, hactenus ille. Faciunt porro hæretici, quod patrē suum fecisse, vident, vt Vincentius Lirinensis eleganter ait, & sutheris suis callida machinamenta fingunt. Nā quid ille non faciet mitellis hominibus, qui ipsum dominum imagellatis, scripturarum testimonijs aspernitur? Si filius inquit Dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim &c. Cum hæreticis igitur agendum est, aut alio testimonio scripturæ, aut traditionib⁹ à maioribus acceptis, quæ sensum scripturarum explicant, aut conciliorum definitionibus, aut omnium patrum consensu. Hoc enim modo, verus habetur sensus scripturæ.

Tertullianus.

Hilarius.

Irenæus.

Vincentius Lirinēsis.

Quo modo cū hæreticis certandum.

Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanē. Græcis accusandi casus est. Odon thalattes, ideſt, viam maris. Quasi diceret: vergens ad mare vltra Iordanem, siue versus mare, nā viā maris, hebraismus est. Vnde subaudien-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gen.49. dicta est præpositio, iuxta, hoc est, iuxta viã maris. Gen. 49. ait Iacob. Neptalim ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis. Hoc impletum est in Christo, qui in terra Zabulon, & Neptalim incepit prædicare: & inde euangelium eius quasi ceruus emissus totã terram velocissime peruolauit. Vnde sequitur. Dans eloquia pulchritudinis, Quid enim pulchrius & iocũdius euangelio Christi?

Iuxta Mare Galilææ, prædicans Euangelium regni. Euangelium, idest, faustũ nuntium: quod nulla tristia nuntiet. Regni, dicit: nec fas est dicere cuius, cũ illud solum dici mereatur regnũ, vbi solum viuere regnare est: cætera tanto nomine non sunt digna. Commentia enim & vmbrata sunt regna.

Caput. 4. Ad mores.

Tunc ductus est Iesus, vt tentaretur à diabolo. Genes. 22. dicitur. Quæ postquã gesta sunt, tentauit Deus Abrahã, quid est (ait Iob) Homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? visitas eum diluculo, & subito probas illum. Licet enim omnibus hominibus timenda tentatio sit, illis tamen maxime, qui ab eo extolluntur, aut illi familiares sunt, Cũ enim Christus præclara suæ laudis audiret à patre encomia, hic (inquit) est filius meus dilectus in quo mihi benè complacui: statim in desertum post hæc, ductus est, vt à diabolo tẽtaretur. Similiter diabolus cum gesta præclara sancti Iob audiret à domino, quod illi similis in terra nõ esset: quod esset simplex & rectus: statim à domino impetrata licentia, eũ in varias induxit tentationes. Sic sanctum Habraham postquam dominus tot præclara concesserat, quæ in præcedentibus capitibus enarrantur, grauissima eius animum tentauit & pulsauit tentatione. Vbi tu aduerte: distributas à domino tentationes, secũdum eorum qui tentãtur vires. Quia enim nouerat, neminem nisi Christum victorem euasurum, ex præsentata mũdi monarchia: eum solum voluit illa tentari. Similiter de dignitate Messiæ qua solum Ioannem tentari voluit: quia solum nouerat eam refutaturũ. Sic etiam quia nullum aut rarum inueniret, qui tam constanti animo ex filio holocaustũ faceret, quem admodum sanctus Habraham, ideo eum solum voluit hoc velut ariete pulsare.

Gen.22. a.

Iob.8.

Omnibus timẽda est tentatio, & maxime pijs hominibus, et Deo magis familiaribus.

Distribuuntur tentationes à Deo secũdum eorũ qui tentãtur vires.

Tunc ductus est Iesus in desertum? &c. Ante quam accessisset tentator, Christus fugit seculum, ieiunat, orat, quia vt diuus Gregorius ait, quodlibet certamen exuperat, qui mentem certamini ante certamẽ parat. Qui hijs armis munitus est, terribilis est dæmonibus vt castrorum acies ordinata.

D. Greg.

Can. 6. d. Opa quæ captũ nostrum excedunt, instinctu spiritus sancti incipienda sunt.

Ductus est à spiritu. Magna opera & quæ nostum captum videntur excedere, incipienda non sunt: nisi spiritus sancti instinctu. Illi enim sunt filij Dei (vt Paulus ait) qui spiritu Dei aguntur.

Roma. 8.

Tunc ductus est Iesus à spiritu. Sic christianus qui gratiam baptismatis habet à spiritu sancto regitur. Hij autẽ quos spiritus sanctus regit, & ducit: mundum contemnunt, carnem domãt, dæmoni, scripturis sanctis, tanquam armatura Dei muniti, fortiter resistunt, exemplo Christi, qui post baptismum in desertũ à spiritu sancto agitur: vbi carnẽ ieiunijs & inedia domauit, atq; tenebrarum principem deuicit.

Iust. à spiritu sancto regitur.

Vt tentaretur a diabolo. Non est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinem,

Ephe. 6. b Videlocũ

1. Pe. 5. b

nem, vt Paulus ait: sed contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Non igitur securi & somnolenti simus, sed vigilemus: nam aduersarius noster diabolus, tanquã leo rugiẽs, circuit quærens quem deuoret. Accipiamus igitur à maturam Dei, hoc est, ieiunium orationum, & scripturam: vt illi pestinius resistere exemplo Christi.

Ad regnũ cœlorum, non peruenitur absq; labore & tẽtatione

Vt tentaretur à diabolo. Hinc discamus ad regnũ cœlorum peruenire nõ posse, absque labore atque tentatione. Idcirco intelligens apostolus aiebat, In epist. ad Ephe. Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ: Sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum. Et D. Petrus in sua prima ca. Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. Sic velim tibi persuadeas, te esse tentationibus oppugnandum, cum primum ad cœlum aspiraueris, Deoq; seruire cœperis. Vt enim de Euangelica narrat historia. Cum Ihon. ille veliet à Cœmone separari, tunc ab eo grauius premebatur. Et licet diabolus nos interdum non tentet, ne illi vnquam fidamus, tamen si videamur in trãquillitate vitã degere. Hæc considerans diuus Hieronyma ad Heliodorum scribebat: Erras frater, Erras, si putas vnquam christianũ persecutionem non pati. Tunc maxime oppugnaris, si te oppugnari nescis. Tranquillitas hæc, tempestas est. Hinc sanctus ille Iob. Militia, inquit est vita hominis super terram. Et paulus: arma, inquit, militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum. His armis muniti superamus dæmonum tentationes, & victoriæ coronam adipiscimur. Ita enim d. Iacobus ait: beatus vir qui suffert tentationẽ, quoniam quũ probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Hæc est corona illa de qua Dauid dixerat: posuisti domine super caput eius coronam de lapide prætioso. Eam vocat Paulus coronã vitæ, & Petrus immarcescibilem coronam gloriæ. Diuus Cyprianus ait: semel vincit: qui statim patitur, at qui manens semper in pœnis & tentationibus cõgreditur cum dolore, nec vincitur, quotidie coronatur. Hæc ille. Quoties dæmonis, aut mundi, aut carnis tentationes vincimus, toties à Deo corona victoriæ exornamur. Et quanto quis iustior est tantò grauius aliquando tentatur. Vt fragilis paries facilè ruit, & quacunq; machina euertitur: sed fortissimus murus, seu arx munitissima fortiter resistit, & opus est hostibus machinas bellicas adhibere, & mœnia illa validissimis tormentis, saxa, tela, globos ferreos, & plumbeos iaculantibus torquere, & fortiter concutere: sic diabolus homnes fragiles parumq; in virtute

Mar. 9.

Hieronymus ad Heliodorum

Iob. 7.

2. Co. 10. a.

Iacob. 1.

Psal. 20.

2. Tim. 4.

1. Pe. 5.

Cyprian.

Similie.

Ecclesi. 2.

Acto. 14.

Exo. 5. Figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

te constantes quacunq; tẽtatione euertit, ad superandos viros iustitia & charitate munitos, & firmitate ac constãtia sectos, varijs vtitur artificijs & fortissimis tentationibus. Quem non tẽtabit, si Christum verum Deum tentare constituit? Vnde Paul. in epistol. ad Heb. ait: non habemus Pontifem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autẽ per omnia pro similitudine absq; peccato. Ne existimes eos esse à Deo de relictos qui tentatione exercentur. Pater duos habens filios, alterũ virtutis studiosum, viribus corporum robustũ, & animi fortitudine præstantem, alterum deprauatum ingenio, deditum delicijs, imbecillum, & parui animi. Primum mittit ad bellum, & periculis exponit vt se laboribus exerceat, alteri indulget, secundas res facilè concedit, domi illum habet delicijs matris suæ delinitum. Sed ad extremum qui fortiter pugnauit, præmium magnum obtinuit, qui verò voluptatib9 ducebatur vacuus remansit. Sic pater noster cœlestis, homines fortes & cõstantes per varios casus interdum, & per acerbas calamitatũ angustias ducit, prælijs aduersus animæ inimicos exercet, eosq; per magnos labores in virtute roborat, atq; confirmat: hominibus autem fragilibus ab honestate abhorrẽtibus, fundamenta naturæ violantibus, res prosperas permittit, & ad volũtatẽ fluentes. Sed ad extremũ qui fortiter pugnauerunt æternam gloriam cõsequũtur, qui verò se illecebris, turpiq; otio dediderunt, & vtilitatem ab honcsta te separarunt, sunt ignominiosè consumpti, & in æternas pœnas relegati. Vide deliciarum detrimentum, & ærũnarum vtilitatem. Vt frumentum in cellario, nisi pala & ventilabro versetur, & moueatur: gurgulione absumi tur: & vestis in depositorio, nisi cõcutiatur, & exerceatur, à tinea corroditur, sic homo nisi fuerit tẽtationibus agitatus, facilè corrũpetur. At ijs reb9 probatus redditur firmior, & fortiter pugnãs coronam gloriæ adipiscetur. Non coronabitur, inquit diuus Paul. Nisi qui legitimè certauerit. Et alibi: fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentũ, vt possitis sustinere. Sed opus est vt nos diuinis armis muniamus: nã hostes nos varie oppugnant, & fortiter tentant. Conficiunt aduersus nos excelsas turres vanitatis, vt inde nos expugnẽt. Et comportant aggeres, ad ducunt aduersus nos terræ diuitias, vt earum cupiditate, & affluentia fossas impleant, & euangelicam auferãt paupertatem, vt sic nos possint facilè expugnare. Quod designare volens Domin9 ait Ezechieli. Et tu filj hominis sume tibi laterẽ & describes in eo ciuitatem Hierusalẽ. Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerẽ, & dabis contra eam castra, & pones arietẽ in Gyro. Quo in loco dominus describere vult pugnam spiritualem quam diabol9 aduersus fideles quotidie agit. Ac si diceret: nuntia animæ, esse á dæmone oppugnandam machinis superbiæ, aggeribus auaritiæ, & cæteris flagitijs, esseq; obsessam, & ex omni parte circũdatam. Et quia sæculi milites, in sinistro tantum latere clypeũ portant, & nos vndiq; oppugnamur, & oportet tegere vtrunq; latus, ideo scuto diuino indigemus nos vbiq; circũdante. Scutum hoc Christus est, veritas ipsa, de qua ait diuinus Vates, scuto circundabit te veritas eius. Ipse nobis dat arma, quibus à dextris & à sinistris protegamur: de quibus ait apostolus, Epistola prima ad Corinthios, per arma iustitiæ, à dextris, & à sinistris. Poterat quidem Deus terram promissionis tradere absque armis filijs Israel, sed voluit vt eam armis acquirerent, & gentes immanitate barbaras, & copijs abundantes debellarent, permittens vt semper aliquæ huiusmodi gentes, in terra illa manerent, aduersus quas Hebræi strenuè dimicarent. Eodem modo vult Deus vt diuinis armis pugnantes, vincamus tentationes, & in hoc bello spirituali nos ipsos exercentes, de animæ hostibus, Dæmone, Mundo, & Carne victoriam reportemus.

Hæc sunt digna, quæ fama celebrentur, monimentis annalium mandentur, & nũquã vlla obliuione deleãtur.

¶ Vult etiam Deus, vt ad eum confugiamus: si tentationes vincere cupimus. Quem admodum enim aues vtretia aucupum fugiant in altum volant, sic nos vt tentationum vincula declinemus, debemus ad Deum confugere, & in sublime nos efferre. Et quem admodum volatilia quæ descendunt ad grana aucupum capienda, capiuntur, sic qui Dæmonis, Mundi, & carnis suggestionibus acquiescunt, qui istorum hostium persuasionibus Dei timore postposito, consentiunt: in eorum aqucos, atq; vincula incidunt: vbi miserè pereunt, atq; occiduntur. Quemadmodum triplex est vita, nempe naturæ, gratiæ, & gloriæ: sic triplex est mors, nimirum naturæ, culpæ & gratiæ. Volem9 igitur animo ad Deũ finẽ & scopũ nr̃um, ne in hostiũ laqueos, & vincula conijciamur, exẽplo Christi ducis nr̃i qui in deserto posit9 ante quã tẽtator accederet, orabat, precabatur, ac manus, mentem, atq; cor, ad cælum tendebat. Studeamus (vt verbis vtar Bernardi) furari aliquando nosmetipsos, & à pessimis cogitationib9 surripere, vel ad horam, si ab huius tẽtatoris insidijs liberari volumus.

¶ Illud etiam aduertendum: non satis esse semel vincere tentationem, nõ satis, inquam, esse semel superare mundum, diabolum, & carnẽ, sed oportet dum in hac militia vitam agimus, semel atq; iterum ac semper strenuè pugnare. Beatus enim vir (ait diu9 Iacobus in sua canon. c. 1.) qui suffert tentationem, quoniam cũ probatus fuerit accipiet coronã vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Quare oportet post semel partam victoriã metuere, timere, ac vigilare, & verba illa sancti Iob memoria repetere: militia est vita hominis super terram. Et illa: cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Hoc intelligẽs diuus Pau. Timothæum ita alloquebatur: in prima sua epistola, cap. 1. Hoc præceptum commendo tibi fili Timothæe: secundũ præcedentes in te prophetias, vt milites in illis bonam militiam. In terra promissionis, vt videre est apud Ezechielem, cap. 48. Prius erat Gad, deinde Thamar, deinde aquæ contraditionis, deinde Cades. Gad significat tentationem, Thamar verò palmam, vnde ciuitas illa quondam nomine Thamar, fuit postea Palmira, autore diuo Hieronymo, ob Palmarum multitudinẽ vocata. Sanctitas verò, cades interpretatur. Sumus ergo à tentatione deuicta, ad palmam victoriæ venturi: & ex palma ad aquas contradictionis transituri, vsque ad Cadès: quod significat: vt diximus, sanctitatem. Eodem modo filij Israelis post victoriam de Aegyptijs mira-

He. 4.
Simile.
Vult Deus vt ad eum cõ fugiamus cum tanta mur.
Simile.
Similia.
Ezechiel. 4
Psal. 90.
1. Cor. 6.
1. Co. 6.
figura.
1. Thi. 1.
1. co. 10.
D. Bern.
Non satis est semel vincere tẽtationem, sed oportet semper strenue pugnare. Isa. 1. b.
Iob. 7.
Iob. 14.
1. Tim. 1.
Ezec. 48. figura.
Exo. 15. d

mirabiliter reportatam, venerunt ad Marà: quæ ex amaritudine nomen accepit; sed post Marà, venerunt in in Elim. vbi erant duodecim fontes dulcium aquarum, & septuaginta palmæ. Nos igitur ne terreamur, si post victoriam in tentationis amaritudinem incidamus: quoniam verum pascha facientes, azima cum amaritudinibus comedebant: & tentatio parit probationem, probatio spem, spes autem non confundit. Nam post Marà peruenimus ad palmas victoriæ, & ad optatam animi refectionem, & dulcium aquarum suauitatem. Christus enim dux noster non semel, sed semper diabolum deuicit: & idcirco palmam resurrectionis obtinuit,

Exodi. 5. figura.

Exo. 15. numer. 9. Ro. 5.

Vt tentaretur à diabolo. Non ait, vt tentaretur à carnis illecebris, neque ait: vt tentaretur à mundo, sed vt tentaretur à diabolo. Carnis enim tentatio infirmorum atque imbecillium est: mundi vero tentatio insipientium atque imprudentium hominum, Diaboli verò tentatio, prudentium ac sapientium. Christus igitur quò longè ab esset ab imbecillitate & insipientia, neque à carne, neq; à mundo tentari voluit. Quid enim imbecillius, & infirmius, quàm carnis illecebris, & voluptatibus cedere: atq; ob illas Deum verum, omnium deliciarum fontem derelinquere? Non Samsonem, non Herculem, viros strenuos & fortes appelles, quãdo ab infirmis mulieribus victi sunt: quando, vero Deo relicto, illarum amori succubuerunt. Hoc sane optimè intelligens quondam dux ille Abimelech imperium occupans, ac omnia oppida sibi non parentia vastans, cum mulier vna fragmine molæ confringeret cerebrum eius, vocauit cito armigerum suum & ait ad illum: euagina gladium tuum & interfice me, ne forte dicatur quod à fœmina interfectus sim. Et meritò quidem hæc, dux iste dicebat: nam indecorum profectò est, atque indecens, virum christianum, cuius est strenuè agere, ac fortiter se gerere in militia spirituali, à fœmina, hoc est, à vana carnis delectatione superari. Carnis ergo tentatio, infirmorum hominum facile succumbentium est. Quid autem insipiétius, quid stultius, aut imprudentius quã homines à mũdi vanitatibus vinci? Quàm vanis titulis delectari? cũ parasitis, canibus, auibus bona sua quam plurima prodigè consumere? Non videtur tibi esse vel viuens Deus? An non vides quanta comedat & bibat quotidie? Existimabat insipiens rex idolum suum cibos sibi paratos singulis diebus, atque appositos, comedere: cum eos Sacerdotes Idoli, ac vxores, filiiq; eorum, deuorarent. Ita mundus existimat viros nobiles omnia bona sua comedere: cũ reuera non ab illis, sed à suis adulatoribus, à suis parasitis, canibus, atque vanis mulieribus deuorentur: quæ maxima insipientia est. At diaboli tentatio sapientium est. Sic enim olim tentauit argumẽtis, & rationibus primum hominem omni sapientia præditum: cur, inquit, præcepit vobis Deus hoc? Cur præcepit illud, cur cõcessit hoc, cur vetauit illud? Et rursus: nequaquam moriemini: scit enim Deus, quod in quacunque hora comederitis, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Sic tentat hodie Christum, (In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ abscõditi) argumentis, & testimonijs sacræ scripturæ eum persuadere nititur: sic tentat sapientes fideles, vt eos in hæresim labi faciat. Hoc ergo tentationis genere dux sapientissimus probari voluit, ac vincere.

Quare Dominus significater à diabolo tẽtari voluit.

Iudi. 9. Figura.

Dan. vlti.

Gene. 3.

Colo. 2. 3.

Tentatio diaboliam̃ aliarũ periculosissima.

¶ Deinde considera, & scito: hoc tentationis genus, omnium esse grauissimum, & periculosissimũ. Idcirco illud eligere voluit, vt doceret, quã esset nobis à diabolo cauendum, quantum eius insidiæ timendæ: quantum vigilandum ne in manus eius leoninas incidamus. Quod intelligẽs diuus Paulus flendo & deplorando miseriã nostram dicebat: non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Singula verba emphasim habent atq; annotatione digna sunt: quibus, hoc bellum in est inum, quod est inter nos & diabolum, atq; duces & antesignanos eius significat. Non est nobis, inquit, colluctatio aduersus carnem & sanguinem. Ac si diceret: pugnà, quæ cum carne & sanguine nobis est, licet in se considerata, tam molesta tamque grauis sit, vt dicat idem Paulus: intelix ego homo quis me liberabit à corpore mortis huius? Tamen collacta cum ea, qua contra dæmones dimicamus, nulla est: tantæ sunt vires tantæ sunt fraudes dæmonum. Vires ipsorum insuit apostolus dum ait: aduersus principes, aduersus potestates. Quem admodum enim in bonis angelis alij principes dicũtur, alij potestates sic & in reprobis spiritibus, sunt principes & potestates: aduersus hos, ait, pugnamus, non aduersus quoscunq; dæmones. Rursum: aduersus mundi rectores. Notatio est diaboli, quem Christus vocauit principem mũdi. Ne quis autem mundi appellatione intelligeret cœlum vel terram, adiecit apostolus. Tenebrarum harum. Acsi dicat: contra mundi rectores, id est, aduersus dominos tenebrarum seculi eius. Dominantur enim dæmones hominibus mundo deditis, in horum cogitationibus, & consilijs efficaces sunt, quos tenebras appellari, tum ex alijs scripturarum locis, tum ex cap. 5. eiusdem epistolæ discimus: eratis, inquit, aliquando tenebræ. Cõtra spiritualia, inquit, nequitiæ phrasis hebraica hæc est: ac si dicat: contra spirituales nequitias. Quibus verbis, tum naturam, tum ingenium dæmonum expressit apostolus: naturam, dum spiritus esse ait, quos nõ intuemur: ne quo quo se vertant, videre possumus: ingenium, dum nequitias appellauit seu potius versutias: siquidẽ nequitia proprie ad libidinem & luxum pertinet, quod hæc vitia hominem perdit um, & nihili declarant. Poneria verò, qua voce vsus est apostolus, præter malitiam, etiam versutiam significat, atque hoc significatum hoc loco exprimere voluisse Apostolum indeconstat, quòd in sequentibus methodias posuerit. Post quam dixit quam vehementes habeamus hostes, arguẽs primò abarte ipsorum & fraude, deinde à potestate & viribus, & postremo à natura, deinde infert de loco. Sunt inquit, proximi nobis, agunt in aere hoc, qui supra nos est. Ibi sedem suam habent, hoc est, quod ait, in cœlestibus. Et talis phrasis, qualis illa: gloria in excelsis Deo. Sermo dilucidior fuisset si dixisset: contra spirituales versutias degentes in cœlestibus. Quod facere potuisset, adiectione vnius articuli ante præpositionem.

Paul. ad Ephes. 6. capite.

explicatur locus.

Rom. 7. h

Ephe. 5.

Poneria.

Luc. 2.

Ad hunc modum aduertẽdũ est quod D. Hiero.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D.Hiero. diuus Hieronimus interpretatur: omnium, inquit, doctorum opinio est, quod aer iste, qui cœlũ & terram medius diuidens inane vocatur, plenus sit cõtrarijs fortitudinibus. Hinc ergo discęs, quã periculosum sit hoc bellũ, quod cum diabologerimus. Sequamur igitur ducem nostrum, atq; illum imitemur, si victores esse cupimus. Et ea arma quæ enarrat idem Paulus sumamus: quando tam vehementes hostes habemus, propterea, inquit, accipite armaturam Dei vt possitis resistere in die malo, hoc est, in tempore tentationis. Et in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lũbos vestros in virtute, & induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparationem euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod

Panoplia. est verbum domini. Sic ergo comparati sic probè instructi panoplia siue vniuersitate armorum poterimus stare, ait Paulus, sic vt nõ moueamur loco, impetu hostium. Sicut ergo milites primùm lumbos baltheo tegũt, sic nos spirituales lumbos munire debemus veritate dogmatum & doctrinæ. Deinde lorica iustitiæ euangelicæ siue christianæ vitæ: quod diligenter est aduertendum: nam multis hodie magna causa ruinæ in hæresin, est mala vita. Tertio promptos nos esse vult Paulus, & paratos non solum ad euangelium pacis, & retinendum & tuendum, sed ad propagandũ. Super omnia tamẽ in omni opere portare debemus scutũ fidei, vt hoc clypeo muniti, ac tecti, possimus excipere veniẽtes sagittas & huc atq; illuc eas arte bellica declinare. Præterea galeam salutis, id est, spem regni cœlestis summamus: vt sic facile contemnamus mundi libidines & voluptates. Tandem gladio spiritus, hoc est, verbo Dei vtamur exemplo ducis nostri, qui hoc vsus est hodie aduersus diabolum, non semel vel iterum, sed ad omnem congressum. Et quia satis non est his instructum esse armis, nisi accedat & oratio, ieiunium & vigilia, idcirco & Paulus adiecit: per omnem orationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes. Et Christus dominus adiecit ieiunium. Dum ieiunasset, inquit, quadraginta diebus, & quadraginta noctib9.

Vt tentaretur. Vincebat olim Deus sæpius per sanctos patres, dæmones: at nunc, vt expugnatu faciliorem redderet, per se vincit. Hæc sunt sanctitatis habendæ præludia, tentatio, ieiunium, hic informat Christus suos tyrones.

Et cum ieiunasset quadraginta diebus. Numerus quadragenarius afflictiones plerumq; significat. Vnde Christus, Moyses, & Helias, quadraginta dies ieiunant. Et filij Israelis quadraginta annis in solitudine affliguntur. Hinc est, quod pars illa tẽpli quæ appellabatur sancta, erat quadraginta cubitorum in longitudine ab oriente ad occidentem, & ab ingressu ad sanctuarium. Quo significabatur, per multas calamitates oportere nos ingredi in regnum Dei. Cæterum lege quæ de ieiunio, & abstinentia dicemus cap. 6. in illa verba: cum ieiunatis. &c.

¶ Deinde obserua: perpetuum fuisse miraculum, animam illam Christi semper pane illo cælesti, hoc est, felicitate superna pasci à momento suæ conditionis: corpus verò, famem, sitim q; pati. Interim tamẽ nota quòd non-

Numerus quadragenarius quid significet. Exo. 24. 3 Reg. 19 numer. 14. Deut. 29. Ezech. 41

Acto. 14.

Perpetuum fuit miraculum animam christi dei visione

pasci, & corpus fa mem pati

nonnulla vestigia Nobis ostẽdebat: & subtilitatis, & claritatis, & agilitatis, & impassibilitatis vestimentorum, quibus, post suscitationem suam induendum erat sanctissimum Corpus eius. Subtilitatis vestigium ostendit, cum ex vtero virginis clauso egressus est

Infr. c. 17 homo: claritatis verò, cum astantibus apostolis tribus in monte transfiguratus est, resplenduitq; facies eius sicut sol: agilitatis autem, cum super inaquas de ambulauit: impassibilitatis denique, cum hodie ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

Ioan. 6.

Inuidia diaboli notanda.

¶ Tandem perpende diaboli inuidiam. Inuidet enim bonis operibus, & inde ansam & tentandi & persequendi sumit. Præterea suo exẽplo nos ad ieiunandum incitat Christus: vt media confecti, carnem aliàs rebellẽ, spiritui subijamus.

Merito diabolus cognominatur tentator.

Et accedens tentator. Cognomen sanè diabolo maxime conueniens. Nullus enim latro, aut fur in furãdo, subtilior aut astutior reperiri potest in mundo quã tentator iste magnis in tentãdo. Quis enim eius astutias, insidias, si multates, quis eius artes, & ingenium nisi numine cœlesti sit preditus, aut intelligere, aut iuuare poterit? eisdẽ enim armis quib illum tẽtare nitimur, nos ipse tentare ac vincere conatur. Ieiunio, & abstinẽtia, Christus dux noster, hostem aggreditur: atq; ieiunio & abstinentia conatur diabolus eum superare, ab his, occasionem tentandi sumendo. Similiter pij homines, ieiunijs, vigilijs, precibus ad Deũ fusis, eleemosynis in egenos erogatis, cæterisq; sanctis virtutum actionibus, curant hostem hunc oppugnare: & eisdẽ armis conatur hostis, ab illis victoriam reportare. Hanc tentandi subtilitatem volens exaggerare diuus Paulus dicebat: nõ est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, hoc est, aduersus homines, quos videmus. Hic enim facile nos ipsos aut defendere aut victoriam abillis reportare possemus: sed aduersus spiritualia nequitiæ in cælestibus, id est, aduersus spirituales nequitias, quas non videmus. & quarum astutias minimè intelligimus. Merito diuus Petrus dicebat: sobrij estote & vigilate. Oportet enim vigilare, ac diabolo resistere, si volumus vt fugiat a nobis. Resistite diabolo & fugiet a vobis admonet diuus Iacobus.

Ephe. 6.

1. Pe. 5.

Iacob. 4.

Dic vt lapides isti panes fiant. Famem maximam patiebatur modo Christus dominus & tamen panem accipere cõsilio & ordine diaboli recusauit. Et quanuis lapides essent panes, non eos de manu huius inimici sumere vellet. Obserua igitur nolle dominum à diabolo panem suscipere, sed ab angelis Dei. Accesserunt enim angeli, & ministrabãt ei: Ait noster Mathæus. Discamus igitur hinc, ab impijs nihil boni aut malisperandum. Si enim justus es, tibi impius nocere non poterit: si iustus es, à Deo solum bona aut mala esse suscipienda intellige. Sanctus ille Habrahamus eo noluit post reportatam ab hostibus victoriam recipere a rege Sodomorum quicquam pro premio. Da mihi animas, inquit rex ille Abrahamo, & cætera tolle tibi: qui respondit ei. Leuo manum meam ad dominum Deum excelsum, possessorẽ cæli & terræ, quod a filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas ego ditaui Abram. Non enim diuites dicendi sunt, qui nonà Deo, sed à diabolo diuitias quærunt. Contra etiam iusti, non solum

A bimpiis nihil boni, aut mali sperandum.

Ge. 14. d

Universidad de Deusto
Biblioteca

bona, sed neque mala de manu diabuli accipere existimant, sed de manu Dei. Non enim tanti faciunt eum, vt existimẽt se ab eo quicquam accipere. Abstulit diabolus à sancto Iob omnem rem familiarem, abstulit omnes eius liberos, abstulit salutem, & tamen ait: Iob.c 1.d dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit ita factum est, sit nomen domini benedictum. Secundo 2.Re.16 etiam lib. Reg. sacra narrat historia quod cum Semei malediceret Dauid, dicenti Abisai, quare maledicit canis hic morituru⁹ domino meo regi? Vadam & amputabo caput eius: ait rex. Quid mihi & vobis est filij Saruiæ? Dimitte eũ, vt maledicat, dominus enim præcepit ei vt malediceret. Et quis est qui audeat dicere quare sic fecerit? Neque enim magnanimus rex tãti faciebat Semei, vt existimaret ab illo posse lædi, sed à Deo, cuius permissu homo iste scelestus eum conuicijs afficiebat.

Si filium Dei est dic vt lapides isti. Qua si dicat, si vera illa vox est qua filij Dei nuncuparis, tantus tu es, cuius & vitæ & salutis habenda sit ratio, quibus, & multis & magnis rebus in Dei honorẽ prospicies: iube igitur fieri hos lapides panes, cum facile possis. Nam quid non agunt homines vt suæ prouideãt indigentiæ, quam aliunde mederi non possunt. De tuo periculo & vita agitur: ac de tua conscientia. Magnum genus tentationis est cũ vita suas patitur angustias.

Dic vt lapides isti panes fiant: Vbi panes non erant docebat diabolus illos è lapidibus educere. Sic etiam vbi feminæ non sunt, de luxuria tentat: vbi pecuniæ non sunt, de auaritia: vbi dignitates non sunt, de ambitione. Si ergo vbi hæc quæ enarrauimus nõ sunt, diabolus tentat: quid quæso faciet vbi mulieres, vbi pecuniæ, vbi dignitates, & magistratus abundant?

Dic vt lapides isti panes fiant, &c. Mitte te deorsum, hæc omnia tibi dabo, &c.

Non vno, sed multis, varijs q; modis, & Christum & sectatores eius diabolus per tentat. Exẽplo tibi erit Ioseph: quem nõ vno modo tantum, sed multis, antiquis ille serpens aggressus est. Neque enim solum modo (inquit Rupertus) per fraternam inuidiam cõsurgit, vt eum corporaliter occideret, sicut occisus fuerat Abel: neque solummodo per fœminam circũuenire voluit eum, vt animam eius occideret, sicut circumuenerat Adã, sed per vtrunque, & in vtroque conatus eius frustratus est: quemadmodum hodie in omnibus aduersus Christum tentationibus. Dixerunt namque fratres inuidẽtes, venite occidamus eum, & factum non est: dixit domina mulier, dormi mecum, & factum non est. Grandis pugna, grande spectaculum. Victus ille serpens, quia verum infligere non potuit, falsum confingit crimen, propter quod & humiliauerunt in compedibus pedes eius, & ferrum pertransiuit animã eius. Sed non ne hæc agendo serpens, super pectus suum gradiebatur, ideſt, suam intentionem conculcabat, sibimet contrarius. Tali namque via procedebat ad victoriam eloquium domini quod inflammauit eum: & ad hoc perducebatur vt prodessent illi somnia sua, verbo Domini consonantia. Vt scilicet vocata fame super terram consurgeret, & staret manipulus eius, fratrum que manipuli circumstantes, adorarent manipulum eius. Quemadmodum igitur Ioseph, varijs diuersisq; modis aserpente aggressus tandẽ vidit: ita iustus ac pius omnis, vndique à diabolo tentatus, tandem triũphat. Nam illum non derelinquit do-

Non vno sed multis modis pios diabolus tentat.

Vide Rupertum. 3 de victoria verbi Dei. ca. 8.

Gen. 37. d.

Gen. 39. i.

Psal. 104 b.

Ibidem.

gen. 37. b

eum. Vt de Ioseph docet scriptura sacra.

Verbis mollibus & specimẽ pietatis præse ferentibus tentare solet iustos diabolus. Psal. 54.

Dic vt lapides isti panes fiant &c. Mitte te deorsum &c. Hæc omnia tibi dabo. Verba Hæc, mollia sanè videntur: scilicet vt ederet iam fame confectus, vt ab omnibus haberetur tanquam filius Dei, vt esset Rex regum, & Dominus dominantium. Sed tamen ipsa sunt iacula. Vnde merito Dauid dicebat: molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Cauea mus igitur à diaboli verbis, habet enim os butyro mollius: corde tamen, bellum aduersus pios, atque viros sanctitate præstantes semper gerit. Sermones profecto eius oleo sunt leniores, cum tamen acutissimi gladij sint atque strictissimi.

Sed in omni verbo &c. Dabar, nomen Hebræum, logos, græcum, verbum, Latinum, scripturæ more, pro qualibet re accipitur, vt diximus. Inquit ergo Christus quacũque velit re potest nos alere Deus: nec eius potentia, pani pro hominibus sustentandis, mea que subuenienda esurie, alligata est: ideo non necesse est in casum miraculum agi. Gratissima quadam allusione, facto Israelitarum in deserto alludit: qui in suæ infidelitatis pœnam, mãnà sustentati sunt: vt discerent Deo fidere: nec diuinas ligare manus quum qualibet re posset Deus sustẽtare quũ velet. Nolo (inquit Christus) vt mecũ agatur tam dure, ac cum illis actũ est. Ego totus Deo fido, & inediam quam Deo volente patior, eo prouidente superabo. Ipse enim tempori loco, & indigentiæ, prospiciet. Docet hic locus in magnis laboribus non desperãdum, si semel spiritu Dei eos assumpseris, nullisque exteris artibus parandam vitam, sed Deo fidendũ. Pro hoc facit Sapien: cap. 16.

In magnis laboribus non desperandũ, si semel spiritu dei assumantur.

Tunc assumpsit eum diabolus, & statuit eum super pinnaculum templi. Ideo diabolus voluit Christum in templum ducere, quia eum suis monitis optabat ex pinnaculo precipitare: maior enim est eorum ruina, qui in templo Dei sunt, hoc est, qui sacerdotio sunt aucti, quàm eorum qui non sunt sacris initiati, Grauius enim peccat sacerdos, si in crimẽ aliquod incidit, ob exemplum & muneris obligationem quàm laicus idem scelus admittens. Vnde grauius punietur dicente apud Ezechielem domino: à sanctuario meo incipite. Hoc est, à Sacerdotibus & Leuitis incipite internecionẽ. Quam sententiam protulit alijs verbis diuus Petrus inquiens: tempus est vt incipiat iudicium à domo Dei. Deinde animaduerte: quod eos, quos diabolus assumit, & statuit super pinnam honoris aut dignitatis, præcipitare contendit: eõ enim ascendere facit. Quanto enim magis ac magis ascendunt, tanto maior ab illis ruina expectanda est.

Grauius peccat sacerdos, quam laicus eiusdem scelus admittens. Ezechiel. 9

1. Pe. 4.

Ruinam aior quanto maiore ascensu.

¶ Præterea illud animaduersione dignum esse existimaui: diabolum nõ duxisse Christum ad Sanctuarium, nec ad templi interiora, sed ad exteriora. Mos Satanæ est, ad carnis delitias, honores, fastus, diuitias, homines allicere, & inuitare, non verò ad interiora peccati, & sæculi vanitatem, hoc est, ad conscientiæ remorsũ, fœditatem peccati, & gehennæ timorem quæ interius latent, sicut anguis in herba, sub tegumento delitiarum. Vnde dominus interiora victimæ ei offerri mandabat. Moyses Christi seruus minabat gregem ad interiora deserti. Mina sensus tuos ad interiora peccati. Angelus Raphael dixit Tobiæ, exentera Piscem, & tolle cor eius, & fel:

Quare diabolus nõ ir duxit Christũ, in sanctuarium, sed in pinnam templi.

Leuiti. 1.

Exod. 3.

Tobiæ. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& repone tibi: sunt enim hæc necessaria ad medicamenta. Sic tu exĕtera peccata & quicquid mundus habĕt, vt intuearis eorum amaritudinem. Bona enim hæc sunt, vt visum recipias. Mos ergo diaboli est nos ad exteriora, mos vero Christi nos ad interiora ducere, vt dediti spiritui mentem reuocemus à sensibus, cogitationem à mũdi consuetudine separemus, & centrũ nostrum in nobis ipsis, hoc est, Deũ, intra cor nostrum inquiramus. Vt diuinum lumen infundatur animæ nostræ, oportet vt ipsa, vt luna ad solẽ sempiternum cõuertatur, & propriè mens sublimis fiat: mens autem propriè sublimis fit, si diuinam mentem quæsierit centrum sui, sensuum autẽ deceptiones reliquerit. Si Deum quæsierit, pulchritudinẽ ipsam quæret: si Deum inuenerit, ipsam inueniet sapientiam: si Deum habuerit, ipsam secũ habebit sempiternã bonitatẽ. Recurrat ad fontem vitæ, & habebit vitam. Sed oportet relinquere quadammodo corpus, & in atrium interius introduci. Quem admodum olim introduct9 est vates Ezechiel, qui ait: & introduduxit me in atrium interius. Hæc est vere philosophia, etiam ex mente Platonis, solutio animæ à corpore, & cõuersio quædam ad interiora illa, quæ vera sunt, immortalia, & diuina: vt refert Alcinous in libro de doctrina Platonis. Semper ergo vir christianus debet interiora intueri, ne si retro aspiciat, in statuam salis instar vxoris Loth conuertatur. Vnde Apost. in epist. ad Philip. quæ quidem, inquit, retro sunt obliuiscens, ad ea verò, quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. Non ergo exteriora huius mundi bona, quæ splendida videntur, respiciamus: nam sunt hæc omnia, laqueis diaboli plena: ideo enim super pinnaculum iustos diabolus statuit, vt inde præcipitare eos faciat.

Ezec. 53.
Gen. 16. Luc. 17.
Philli. 3.

Mitte te deorsum. Ex vna, quam in te sentit, virtute, calidissimus insectator, tentãdi ansam arripere solet. Expertus est in Christo, miram in Deo confidentiam, & ideo ait illi: mitte te deorsum quasi dicat: si tãtum apud te valet in Deo confidentia & siquidem filiorum est patri suo fidere, parentũ vero, filiorum curã gerere, mitte igitur te deorsum: vt, an vndiq; te fidas Deo, experimento discamus. Nec tibi malũ aliquod timeas, habes enim Dauidem qui te in psalmis hoc malo liberet. Si quidẽ ipse ait. Angelis suis mãdauit de te, &c. Facies insuper in hoc, rem minime ingratam Deo, si tuo ipsius exemplo hominibus præstiteris, qnam sit Deus verax, suis que semper stet pollicitis: & quum teviderint sanum & in columẽ, addiscant huic magnæ virtuti insudare. Speciefictæ religionis, & diuini cultus, magnos viros decipere solet dæmõ. Tanquã ergo à prætetissimo malo tibi cauẽdum est. diuinam que debes semper implorare opem, qua scias veram erga Deum pietatem, & cultum dignoscere.

Ex vna in stiuirtute tentandi ansam arripit diabolus.

Pſal. 90.

Statuit illum super pinnaculum templi, et dixit ei, Mitte te deorsum. De gloriainani tentat modo diabolus Christum. De qua tentare solet viros virtute, præstãtes. Ab hoc ergo vitio maxime nobis cauendum est. Nolite inquit diuus Paulus fieri inanis gloriæ cupidi. Hoc enim est pinnaculum templi vbi hodie diabolus statuit Iesum dicens: Mitte te de orsum. Sed vide quoniam non est tanti gaudij excelsa tenere: quanti mæroris de excelsis corruere: nec tanta gloria sequitur hominẽ post victoriam, quanta cõfusio post ruinam. O, inquit

Additio.

De inanĩ gloria tentat diabolꝰ & Christum & suos. Quare fugienda à nobis est hæc inanis gloria Gal. 5.

D. Augu. inquit Augustin. inanem gloriam, seculi huius vanitatem vanitatum: infructuosum laborem, & perpetuum timorem. Sed dicam passionem meam,

D. Hiero. inquit Hiero. passionem penè communem: non de diuitijs aut potentia, vel pulchritudine: hæc enim inter opera carnis nominantur: eleemosyna, longa oratio, pallor ex ieiunio, vestis solito asperior, & similia, si ob laudem fiant, inanis est gloria: & quod dudum timeo dicere: sed dicendum est, martyrium ipsum si ideo fiat, vt admirationi & laudi habeamur à fratribus, frustra sanguis effusus est. Quid tam Dei opus, quàm scripturas diuinas legere, prædicare, ante altare domino ministrare? Sed hæc, nisi diligẽter custodiamus cor nostrum, de cupiditate & desiderio laudis inanisq; gloriæ, oriũtur.

Infra. 64. Nesciat, inquit, sinistra tua, quid faciat dextera. Cõtra verò dicitur de quibusdam: omnia opera sua faciunt vt videantur ab omnibus. O durum calamitatis genus, & furiosam turbationẽ: quæ tinea demoliri non potest, nec fur violare: ea, inanis vẽtus dispergit. Hæc est enim tinea cœlestis thesauri. Cum enim beneuiuitur illud maxime timẽdum est, ne mens nostra despectis cæteris, de gloria singularitatis eleuetur, ne sub hoste prosternatur: qui, de culpa quam superat, gloriatur. Hoc est enim quod diabolus Christo persuadebat dicens: mitte te de orsum: per inanem gloriam, qui excelsior ipso es hoste per victoriam. Non inquit, sum sicut cæteri hominũ. Quare cum prospexisset diabolus tam arietibus, quàm alijs belli machinis, esse inexpugnabile huius pharisæi præsidium: quod ieiunijs, eleemosynis, alijsq; pietatis actionibus munitus esse videretur: eum inani gloria expugnare contẽdit. Per hanc, multi in alieno certanti spectaculo: hominibus tantum quærentes placere quorum ossa iuxta regem Dauid: Deus dissipauit secus infern ũ. Ex hac Pſa. 52.
igitur peste, quæ vniuersa bona & destruit & exterminat, oriuntur pestes aliæ non minus nociuæ: hoc est, animi elatio, hypocrisis, pertinacia, discordia, inobediencia, contentio, atq; iactantia. Sic q; rerum versa conditio est vt Boetius ait: vt de mundi meri Boetius.
to rationale animal nõ aliter sibi ipsẽ dere, nisi inanis supellectilis possessione videatur: vt in vno herode videre est. De quo diuus Lucas in actis Apo- Acto. 12.
stolorum refert: cum omnis vera animæ nostræ gloria ab intus dimanet: Pſal. 44.
vt regius vates affirmat. Et tamen huius mundi gloria quãuis inanis caduca q; sit, vt plurimum, fugientes sequitur, & insequentes fugit.

Mitte te deorsum. Iam hic vides diabolum neminem ad peccandum cogere posse. Consulere potest, suadere potest, instigare potest, mitte te deorsum dicere potest, compellere autem non potest. Quare si teipsum precipitẽ deseris, tua culpa erit. Sicut enim Canis catenis religatus, nisi accedas, tibi nocere minime potest, & si latrare possit, suisq; latratibus terrere: sic canis iste inferorum latrare poterit, hoc est, tentare atq; aures suis latratibus contundere, liberum tamen hominis arbitriũ ad crimen patrandum pertrahere nõ valet. Quare nostrum erit, illi non assentire: ad eum nõ accedere: sed potius ad Deum clamare: domine salua nos perimus. Illud tamẽ aduerte: quod diabolus illos pulsare negligit, quos, quieto iure se possidere sentit. Quos superbia erigit, auaritia tabefacit, ira inflammat, inuidia exulcerat, luxuria necat, sed absorbebit fluuium & non mirabitur vt Iob ait. Quare viri iusti sibi cauere debent.

Diabolus suadere potest cogere tamẽ ad peccandum non potest. Simile.

Mat. 8. c.

Iob. 40.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deinde cõsidera qua arte volebat etiã hac tentatione tentator iste probare an esset verus Dei filius, Christus. Idẽ enim modo facit, quod olim cum primis parentibus fecerat. Quemadmodum enim tunc de deo, dicebat: scit optime Deus, quod si comederitis, aperientur oculi vestri, propterea minime vult vt manducetis, ne sitis sicut ille scientes bonum & malum: sic modo: frustra, inquit, te pater de cœlo filium dilectum vocauit. aut si verum est ostende nobis modo exemplum tãtæ virtutis, mitte te deorsum, agnoscent enim angeli dominatorem cœli & terræ. Et in manibus tollent te. Sed fallax iste tẽtator omnino fallebatur, nã Christi potentia, & infinita virtus in saluando & erigendo lapsos ostendenda erat, non in eo quod ab angelis tolleretur ille, qui portat omnia verbo virtutis suæ. vt diuus Paulus affirmat in epistola ad Hebræos, cap. primo.

Gen. 3.

He. 1.

Angelis suis mandauit de te vt custodiant te &c. In libro iuditium cap. 14. sacra referunt eloquia: Sansonem occidisse leonem: & deinde in ore eius inuenisse fauum mellis. Hoc idẽ impresentiarum videbis, & experieris. Diabolus enim hostis, perpetuusq; aduersarius leo immanissimus, est interfectus à Deo, & in tartara precipitatus: scriptura verò sacra fauo mellis est dulcior. Dicente regio vate quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Et rursum: dulciora super mel & fauum. In ore ergo huius crudelissimi ac ferocissimi leonis fauum hunc inuenies. Audi quid ait: ãgelis suis de us mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Lege totum psalmum & intelliges iustorum felicitatẽ, custodiam angelorum, & refugium cæleste. Omnes, inquit Paulus sunt administratorij spirit9 in ministeriũ missi, propter eos qui hereditatem capiũt salutis. Isti enim sunt spús administratores, qui ascendunt & descendunt super filium hominis. Hi sunt qui protegunt iustos, illisq; seruiunt. Ad Esaiam, enim, ad eius labia purganda, volauit vnos de Seraphim, & in manu eius calculus, ideſt, carbunculus, qui ob coloris flammei similitudinem igneus appellatur: & tetigit labia eius dicẽs ecce tetigi labia tua, & auferetur iniquitas tua à te. Longum sanè erit ministerium angelorum recensere. His enim mandat Deus vt purgent labia prædicantium vt in Esaia vidisti. Vt orationes iustorũ perferant in cœlo. Perferebant enim & Tobiæ & Cornelij preces. Vt occasiones & impedimẽta peccandi auferant: mittam, inquit dominus, angelum meum qui ei̇j cieit iebusæum ante faciem tuam. Vt tẽtationes mitigent vertentes fornacem succensam in ventum roris: vt de tribus pueris in fornacẽ missis legimus. Vt contra hostes inuisibiles adiuuẽt, qnem admodum iuuarunt Elisæo dicenti: plures sunt nobiscũ. Et Machabæis atq; regi Ezechiæ. Vt vias nostras dirigant: quem admodum direxerunt & vias Tobiæ, & filiorum Israel post exitum de Aegypto. Vt mysteria & secreta Dei reuelent: quod fecerunt tres illi angeli ad subuersionem Sodomæ missi. Vt ligatos soluant: quod videre est in actis apostolorum. Vt esurientes reficiant. Quem admodũ quondã Eliam & Danielem refecerunt. Denique angelis Deus mandauit vt custodiant nos in omnibus vijs nostris: & in manibus portent nos, ne forte offẽdamus ad lapidem pedem nostrum. Sunt enim quasi aduocati, sunt quasi tutores nostri: semper clamantes salua animam

Custodia Angelorũ ostenditur.

Iud. 14. Figura.

Psal. 118 n.

Psal. 118. c

Psal. 90.

Mic. 1.

Esai. 6.

Multiplex ministeriũ angelorum. Tobi. 12 Act. 10.

Exo. 13.

Danie. 3.

4. Reg. 4 1. Mac. 5 Esai 37. Tobi. 12. Exod. 13 gene. 18. &. 19.

Act. 5. & 12.

3. Reg. 19 Dan. 14.

gen. 19. animam tuam, & noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione, sed in monte saluum te fac. Neque mirandũ est quod angeli nri ministri sint, neq; quod de nostra salute tã solliciti sint, quando vnigenitus qui est in sinu patris, quando splendor ille gloriæ, qui portat omnia verbo virtutis suæ, quando ille, cui dictum est à Deo patre, sede à dextris meis: stetit in medio nostrum, tanquam qui ministrat. Nobis itaque laborãt, propter nos discurrunt, ascendunt, descendunt que: propter nos scalam illam Iacob frequẽter terunt. Felices ergo ac beatos fideles, tot, tantos, tanque insignes & illustres ministros habentes. Qui, & si ad Dei munera obeunda & exercẽda mittantur: semper tamen vident faciem patris. Nec enim sic à diuina visione foras exeunt, ait Gregorius, vt internæ contemplationis gaudijs priuentur. Quoniam si conditoris aspectum exeuntes amitterent, nec iacentes erigere nec ignorantibus vera nuntiare potuissent, fontemq; lucis quem egre dientes ipsi perderent, cæcis nullatenus propinarent. Quid autem angeli de ijs, quæ scienda sunt nesciunt, qui scientem omnia sciunt? Omnes tamẽ sunt administratorij spiritus propter salutem electorum: quoniam talis est diuinæ procurationis ordo, vt infima per media, ad suprema reducantur. Si ergo iustus est quis nostrum, spem suã erigat, diabolum non timeat, nam angelis cælestibus cura commissa est à Deo, vt custodiant illum, quocunque perrexerit.

Ioa. 1. Ad He. 1

Ps. 109. Luc. 22.

Gene.

Infra. 8. D. grego

Deute. 6. 1. Re. 17

Fodẽ gladio scripturæ Christus inter

Rursum scriptum est: non tentaberis Dominum Deum tuum. Eodem gladio iugulauit Dauid noster, hunc iniquum ac sceleſtum Goliath. Hic est gladius ille, quo & diabolũ & omnes iniquos interficit dominus. Sic enim ait D. Io annes in Apo. Et vidi cœlum apertũ & ecce equus albus, & qui sedebat super eum vocabatur fidelis & verax: & cum justicia iudicat & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. Et vestitus erat veste aspersa sanguine, & de ore eius procedit gladius ex vtraque parte acutus, vt in ipso percutiat gentes. Quibus verbis depingit diuus Ioannes nostri ducis apparatũ & ornatum, quo ingressus est ad pugnandum cum mundi principe, atque eius militibus. Ascendit ergo Dei verbum super equum album, hoc est, super humanam naturam innocẽtia plenam, eamque vt volebat, agebat. Venitque in mundum ad iuste pugnandum, prosque suos incendendos, cui non mirum vt essent diademata multa, cum esset rex regum & dominus dominantium, & cui pater dedit nomen quod est super omne nomen, hoc est, Dei ineffabile nomen tetragrammaton: hoc enim nomine illum donauit Deus, cuius vim & energiam nemo planè nouit nisi solus deus. Hic passionis suplico cruentã habuit humanitatem: quæ dietatis fulgorem mortalũ oculis nequaquam aspectabilem, vti vestis corpus tegebat. Hic vocatur etiã verbũ Dei, ideſt, vnigenitus, per quẽ mundo pater innotuit, vt per verbũ externum, animi conceptio. Et de ore eius procedebat gladius ex vtraq; parte acutus. Verbum enim Dei penetrabilius est, omni gladio ancipiti. Hoc gladio spiritus percutit hodie mundi principem dicens: non tentabis Dominum Deum tuum: & rursus: dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Hoc gladio percussit gentes immanitate barbaras, & eas deuicit, atq; ad fidem traxit de hoc gladio intelli

fecit golliarch, hoc est, diabolum.

Apo. 19.

Exponitur locus Ioannis.

Apo. 19. c. Ph. 2. b

Heb. 4. c.

Psal. 44.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal. 44. gens, dicebat illi Rex Dauid: accingere gladio tuo super femur tuum. &c.

Non est nobis experiendū præsertim ne Deus quæ pollicitus est.

¶ Præterea nota in hoc loco: quod nō est nobis experiendum, præsertim ne Deus, quæ pollicitus est. Ea enim tentamus, quorum non vndiq; certam fidem habemus. Quærēda sunt ergo humana consilia, Deo innixa: adhibēdæ nostræ vires, naturæ sequendus ordo, prudentia habenda: confidendo, habeas licet ipsum deum promittentē.

Iaco. 1. d. Nam licet hdes sine operibus mortua sit, sed confidentia nulla habita tuorū operum ratione, mortalissima: homine mq; in maxima vitia præcipitem dat: Promiserat Deus regnū Dauidi,

1. Reg. 21. & 27. sed non se ingessit in manu Saulis inimici: cum sele casus obtigit. Deo igitur fidendum est, sed non quærendus casus.

¶ *Ostendit ei omnia regna mundi.* Diaboli munus est, huius mundi regna, diuitias, & gloriā magnopere exaggerare vt in hoc loco vides. Lege in Apo.

Apo. c. 17. cap. 17. Vbi ostenditur Babylon illa magna, circūdata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide præcioso, & margaritis: habens poculum aureū in manu sua. E contrario Dei officiū est, hæc omnia tanquam vana & inutilia extenuare. Lege cap. 1. Ecclesia. Vā-

Eccle. 1. a nitas, inquit, vanitatum: & omnia vanitas. Diaboli etiā est, hominibus huius mundi regnum ostendere, Dei autem est, suis, non huius mūdi, sed reg-

Sapi. 10. a num Dei demonstrare. Iustum deduxit dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei. De quo Psalmi-

Psa. 144. a sta ait. Gloriam regni tui dicent: & potentiam tuam loquentur: vt notam faciant filijs hominum potētiam tuam, & gloriam, &c. Regnum tuum regnū omnium seculorum. Regnum autem

Ecc. 10. b mundi vanum est: hodie est rex, & cras

Ps. 145. a morietur. Ideo Psalmista inquit: nolite confidere in Principibus, in quibus non est salus: exiuit spiritus eius, & reuertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Ideo Christus dicebat. Regnum meū Ioa. 18. g non est de hoc mundo. Ideo etiam fugit cum voluerunt eum regem constituere. Ioa. 6. b.

Hæc omnia tibi dabo si cadens in terram adoraueris me. Vel hinc colliges quāre quidam dixerit, honoris appetitio sua est à Deo auersio, in Deū que blasphemia. Ab hac diabolus incepit, ad eamque vsque adhuc inardescit & anhelat. Cætera quæuis vitia vicissitudinibus patent, at superbiæ vicium si semel imbiberis, difficile exuties. Nec enim tempori aut ætati cedet. Babylonicos illos turrim ædificantes, superbissimos suo tempore homines, vsq; adeo huic vicio deditos inuenit Deus, vt diceret scriptura cæperunt hoc facere, ne desistent à cogitationibus, donec opere compleant. gen. 11. a

Superbia detestāda

Si cadens in terram adoraueris me. Merito ergo Psalmista ait: superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. Antea diabolus dicebat. Ascendam super altitudinem nubium, & ero similis altissimo: modò, inquit, cade in terram & adora me. Prius voluit à creatura adorari, modo ingentiori superbia elatus, vult coli & adorari à creatore. Psa. 73. d Esai. 14. c

Accesserunt Angeli & ministrabant ei. Sic etiam post partam à iusto victoriā accedūt angeli vt ministrēt illi. Hinc est quod Lucas ait cap. 16. Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Habrahæ. Hinc etiam disce angelos non solum esse ministros, missos a Deo ob salutē animorum, sed etiam propter salutē corporū. Sūt enim orbis cælestis motores, motu cuius, omnia huius mundi temporalia bona proueniunt.

Post partā à iusto victoriā, accedunt angeli vt ministrēt illi. Lu. 16. a

Ambulans

Ambulans Iesus iuxta mare Galileæ, vidit duos fratres, Simonem qui vocabatur Petrus, & Andream fratrem eius. &c.

¶ Obserua hic non sine Dei magno consilio factum fuisse, vt per quos conuertendus esset mundus, primi à Christo electi essent homines rudes, & humiles: vt verè constaret regnum esse Dei, non mundi: vt soli Deo detur gloria, non hominibus. Videte (in-

1. Cor. 1. quit Paulus) vocationē vestrā fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, nō multi nobiles, sed stulta mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus vt confundat fortia & ignobilia mundi elegit Deus, & ea quæ non sunt tanquam quæ sunt, vt ea quæ sunt euacuarētur. Quid his

D. Augu. verbis (inquit Augustinus) voluit Paulus dicere? Quid voluit ostendere? descendit dominus Iesus in spiritu, reparare genus humanum: & ne quelibet persona gloriaretur in carne, infirmos elegit: nam inde non est electus Nathanael ille etiam. Quid enim tibi videtur vt Publicanum in telonæo sedentem eligeret, & nō Nathanael: cui ipse dominus perhibuit testimonium dicens: ecce verus Iiraelita in quo dolus nō est? intelligitur ergo Nathanael esse doctus in lege: non quia doctos non erat electurus, sed si ipsos primo elegisset, doctrinæ suæ merito se electos putarent, & ita illorum scientia laudaretur: & laus Christi gratiæ minueretur. Perhibuit testimonium tāquam bono fideli in quo dolus non erat, sed tamen eum non assumpsit inter hos discipulos, quos primùm idiotas elegit. Sed vnde intelligimus quod ille peritus erat legis? quando audiuit ab vno ex istis, qui secuti sunt dominum: inuenimus Messiam, quod in-

Ioan. 1. f. terpretatur Christus: quæsiuit vnde, & dictum est, à Nazareth. Et illic, à Nazareth potest aliquid boni esse? Hinc æstimatur doctus ille in lege fuisse.

Quare nō est electus inter discipulos, ab illo, qui stulta mundi prius elegit. Elegit ergo dominus postea & oratores, sed illi superbirent ti non prius elegerit piscatores. Elegit diuites, sed dicerent merito diuitiarum suarum se electos esse, nisi primo elegisset pauperes. Elegit imperatores postea sed melius est, vt Romam cum venerit Imperator, deposito diademate ploret ad memoriam piscatoris, quàm vt piscator ploret ad memoriā imperatoris.

Infirma enim mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia mundi elegit, & ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, vt ea quæ sunt euacuarentur. Et quid sequitur? concluſit Apostolus, vt non glorietur coram Deo omnis caro. Videte quemadmodum nobis abstulit gloriā, vt daret gloriā. Abstulit nostram, vt daret tuam. Abstulit inanem, vt daret plenam. Abstulit nutantem vt daret solidam. Tanto ergo gloria nostra fortior & firmior, quia in Deo est. Merito igitur aiebat regius vates date gloriam laudi eius. Lege Augustinum in hunc locū psalmi. Augu. in Psal. 63

¶ Huius rei typum & figuram (vt idem Augustinus docet) asina Balaam gerebat: cuius lingua, voluit Deus coercere Vesaniam Prophetæ. Præfigurans fortasse, quia stulta mundi electurus esset Deus, vt confunderet sapientes. Pro illo spirituali, & vero Iiracl, hoc est, pronuncionis filio. Figura. Augustini. super nu. q. 50.

¶ Exodi octauo enarrat scriptura sacra, quod muscis pugnauit Deus aduersus Pharaonem, & aduersus omnes seruos eius. Et in libro Iob, cap. 40 ait dominus, Numquid illudes ei, quasi aut: aut alligabis eum ancillis tuis? Exo. 8. Figura. Iob. 40.

bene

Universidad de Deusto
Biblioteca

benè profecto Leuiathan non seruis, Sed ancillis ligare se dominus adserit, quia ad redemptionem nostram, & suos contra mundi superbiam prædicatores mittens: relictis sapientibus insipientes: relictis fortibus debiles: relictis diuitibus pauperes elegit. De his ancillis etiam Salomõ ait Prouerbiorum. 9. sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, miscuit vinum, & posuit mensam suam, misit ancillas suas vt vocarent ad arcem. Si quis est paruulus veniat ad me. Sapientia enim diuina ecclesiam ædificauit: & multis doctoribus sanctis eã decorauit. (Sũt enim docto resſancti ecclesiæ catholicę colũnæ firmissimæ) misit Apostolos suos, homines pauperes, & nullius momenti, vt prædicatione inuitarent nos ad fidem. Num. etiã. 22. legimus, docuisse asinam, Balaam. Iud. etiam. 15. Samson mãdibula quadam maximam cædem & stragem fecit. De familia Iob scriptum est: ac familia multa nimis. Vbi diuus Gregorius hoc pacto scribit: Quid est quod prius animalium multitudo describitur, ac familia in extremo memoratur, nisi quod ad cognitionem fidei prius stulta mundi collecta sunt, vt postea astuta etiam vocarentur? Paulo attestante, qui ait: non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mũdi, elegit Deus, vt confundat sapientes. Ipsa namque sanctæ ecclesiæ principia, literarum perhibentur ignara, vt videlicet cunctis in prædicatoribus suis redemptor ostenderet: quod ad vitam credentes populos non sermo, sed causa suaderet. Deus enim gloriam suam alteri dare non vult. Hinc fit quod. Iudi. cap. 7. per paucissimos milites inumeram inimicorũ multitudinẽ vincere voluit. ¶ Præterea homines idiotas & nõ multum sapientes elegit Deus, qualis fuit Petrus, & qualis fuit Andreas, vt ostẽderet: quod si humana sapientia domina esse vellet, & non ancilla, & pedissequa, maximo esse impedimento ad veram sapientiam comparandam. Curaturus ergo est humanarum disciplinarum studiosus, ne ancillarum amatorijs delectatus, dominam, hoc est veram sapientiam negligat. ¶ Quin etiam curaturus, vt si Agar ægyptia, Abrahami cõplexibus insoleſcat, eijciatur foras: atque exulet, nec sinatur, aut Ismael, Isaachi simplicitatem irridere, aut Agar, Saræ bonitatem contẽnere. ¶ Affligat ancillam Domina & corrigat, habeat in manib9, vtatur ea, vt lubitum fuerit: sic enim modesta, erit vtilis: quæ cum ei præter modum indulgetur, est etiam pernitiosa.

¶ Præterea animaduerte: hos esse homines humiles in apostolos electos, De quibus Psalmista ait psalmo. 134. & eduxit nubes ab extremis terræ quæ verba explicãs diuus Hieronimus inquit. Eduxit Deus nubes non à finibus terræ, non à cõsulibus, non à ducibus, non à diuitibus, sed ab extremis terræ. Beati enim pauperes, quoniam vestrum est regnum cœlorum. Vides quomodo ab extremis terræ educat Deus nubes & corporeas nebulas? propterea si volumus nubes fieri, ad quas peruenit veritas Dei, nouissimi omniũ fiamus: & tam affectu quàm opere dicamus: Puto enim nos Deus Apostolos nouissimos ostẽdit. Quod si non sum Apostolus: licet tamen mihi fieri extremum, vt educens nubes ab extremo terræ, educat & me, & fulgura in pluuiã faciat. Hæc Hieronim.

Pro. 9.

Num. 22. Figura. Iud. 15. figura.

Iob. 1.

D. grego.

1. cori. 1.

Esa. 41. b.

Iudic. 7.

Clemens. 1. strom. gene. 16. & 21.

Hi. serme in prophetis inculcatus aliquã da nõ placuit.

Psal 134. Educere. nubes ab extremo terre quid significet.

Math 5.

1. co. 4.

Venite

Exo. 3.

Quare Deus ad opera sua exequenda. homines inhabiles assumat

Quare pastores & piscatores, Reges & præsules suæ ecclesiæ fecerit.

Christus, diabolus mũdus, & caro nos ad se trahũt Inf. 14. d.

Eccle. 11.

Venite post mesfaciam vos Piscatores hominum. Exod. 3. ait Dominus Moysi pascenti gregem soceri sui, veni mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum. Ecce quos elegit Deus ad negotia sua: nempe qui inhabiles videntur vt habiles faciat. vt sciant homines opera Dei ad quæ assumuntur non esse sua, sed Dei. Quis enim non miretur videns Deum, huminem balbum, oratorem ad regem distinare: & pastorem pecudum ducem populi, & piscatores, prædicatores, & præsules suæ ecclesiæ constituere? Cogitaui sæpius quare dominus pastores, in reges & duces commutauerit: & piscatores, præsules ecclesiæ fecerit. Pondera quæso omne artificum genus & deprehendes, omnes pastores & nautas in maximo vitæ discrimine versari: nullum que artificium his laboriosius. Pastor enim non dormit, sed fere continuo vigilat: vix vestitur, malè que vescitur: sic & piscatores nudi in laboribus ac vigilijs semper sunt. Vt ergo tam reges, quàm Pontifices scirent, se non adquietem, non ad delitias assumtos: aut diuitias, sed ad labores, sudores & vigilias, hos, inter cæteros, deligere curauit.

Venite post me. Christus, Diabolus, Mũdus, & Caro, Inuitant & vocant nos. Sed Christ9 ait: venite ad me omnes qui laboratis, & ego reficiã vos. diabolus vero: venite ad me, & ego interficiam vos. Caro autem ait, ego inficiam vos. Mundus autem ego decipiã vos. Eamus igitur & sequamur Christum, qui laborantes & defessos refocillat & reficit: fugiamus diabolũ, qui gladio iniquitatis suos sectatores interficit. Est enim iniquitas (vt ecclesiasticus ait) quasi romphæa bis acuta. Fugiamus carnem, quæ veneno suarum voluptatum, homines sibi deditos, inficit. Non audiamus mundum, nos ad se vocantem, qui suos amatores diuitiarum esca decipere solet. Christum solum sectemur, qui animum & corpus suorum recreare non cessat.

Venite post me &c. Aliqui veniunt ad Christum ab orientali plaga, alij ab occidentali, alij vero ab aquilone, alij tandem vocati, veniũt à meridie. Qui enim florem iuuentutis suæ non Deo mori, non Mundo, sed Christo præbent: ab oriente veniunt. Bonum est viro, ait Hieremias, si portauerit iugum, ab adolescentia sua. De hac vocatione explicare possumus illud, quod Dominus per Esaiam Prophetam dixit. cap. 46. Ego sum dominus vocans ab oriente, aucm: & de terra lõginqua, virum voluntatis meæ. Sepe enim deus homines vocat, & excitat: vt maxima cũ celeritate tãquã aues, veniãt ab oriente, hoc est à iuuentute, ad amicitiam, & gratiam suam. Hi verò, non timore, sed amore, & dilectione affecti ad Christũ veniũt. Sic vocauit Abel, Enoch, Noe, Dauidem, sic sanctũ Iob, qui à iuuentute sua vocatus dicebat: vocabis me & ego respõdebo tibi. Sic denique paruulos: de quibus ait: sinite paruulos venire ad me: taliũ est enim regnum cælorum. Et amplexabatur eos: vt Marcus scribit, cap. 10.

Alij autem veniũt timore mortis & pœnarum correcti, ab occidentali plaga, hoc est, à senectute. De quibus dici potest quod Esaias ait cap. 59. timebunt qui ab occidente, nomen domini: cum venerit quasi fluuius violẽtus, quem spiritus domini cogit. Timent enim maxime multi peccatores iam senectute confecti, dominum magestatis: verentur eius iram, & iustum iuditium: & aiunt cum Hieremia: nõ est

Diuersis ætatibus & temporibus vocat Christus suos. Quisunt q ab oriente veniant. Tre. 3.

Esai 46.

Qui sunt qui veniũt ab occidẽte. esai. 59.

Infra. xxi.

Marco. 1. Lu. 18.

Hiere. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est similis tui in diis domine: magnus es tu, & magnum nomen in fortitudine: quis non timebit te, ô rex gentiũ? & tunc præteritorum scelerum illos pœnitet, tunc lachrimas effundũt, deũ obnixe præcantur: & sic tandem pariunt spiritum salutis, ita vt in cælo angelos Dei maximo gadio afficiant. Luc. 16.b

Alij vero veniũt ab Aquilone, hoc est ab aduersitatibus compulsi. Vnde Luc. 14. ait rex: compelle eos intrare. Hoc est, aduersis rebus. Ab Aquilone enim, vt Iob ait: venit aurũ. Tribulationibus enim & doloribus affectus hom, tanquam aurum in fornace purgatur. Mala (inquit Gregorius) quæ nos hic præmunt ad Deum ire compellunt. Luc. 14. Iob. 37. D. grego.

Tandem veniunt multi à meridie prosperitatum, relinquentes propter Deum, omnia huius mundi bona: dignitates, honores, diuitias, voluptates. Multi enim sunt de quibus scriptura sacra testatur. Incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo saluatori suo. Quos Deus ab austro veniens, ad se trahit. De his omnibus sic vocatis, intelligere possumus quod Esaias ait, capit. 44. Aboriente adducam semen tuum, & ab occidente congregabo te: dicã Aquilonida: & austro, noli prohibere. Deut. 32. Abac. 3 Esa. 44.

Venite post me. Ad nos omnes hæc vocatio pertinet: nos Christus piscari vult. Ideò ait: venite: ac me sequimini. Obserua: quod multis, varijsq; modis, vocare nos solet dominus. Nũc signis, nunc verbis, nunc missis ad nos nuncijs, nunc denique literis. Vocat, inquam, nos signis, hoc est, sanctis inspirationibus. De quibus ipsemet dominus apud Ioannem intelligens, ait: ego sto ad ostium & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam: introibo ad illum: & cenabo cum illo, & ipse mecum. Ne ergo sis tepidus, sed zelo feruens, & pœnitentiam age: quando à Deo, internis signis, & inspirationibus vocaris. Quod si illi cor tuum aperueris, totum seipsum tibi familiariter permittet. Vocat nos etiam verbo: quem admodum hodie vocauit Petrum & Andream ore enim suorum apostolorum, atq; apostolicorum virorum quotidie prosugestu dicentium, nos vocat dominus: non enim illi sunt qui loquuntur, sed spiritus patris nostri qui loquitur per illos. Sed nos miseri aures obturamus, ne viuam eius vocem audiamus. Vnde vere conquæri ac dicere potest, quod sanctus Iob ait: seruum meum vocaui, & non respondit mihi: ore proprio deprecabar illum. multis modis vocat dominus homines. Apoca. 3. Iob. 19.

¶ Vocabat dominus puerũ Samuelem, & ille non domino, sed Heli sacerdoti respondebat: qui illi, ad lectũ redire iubebat. Vocat nos dominus & ait venite, ac me sequimini: nos autẽ mũdum adimus, qui nobis ad ocium, ad requiẽ, ad voluptates, & illecebras redire præcipit. Nõ illi obsecro obediamus, sed semel domino nos vocanti, statim respondeamus: loquere domine quia seruus tuus audit. Atq; exemplo sancti Iob, dicamus: vocabis me & ego respondebo tibi. Non Heli, sed tibi: non mundo, non carni, non diabolo, sed tibi: & tu domine, operi manuum tuarum porriges dexteram. 1. re. 3. Iob. 14.

¶ Vocat item nos per nũtios, hoc est, afflictiones, morbos, & aduersa: vocat per infamiam, ac senectam. De quib9 intelligere possumus quod Salomon ait in prouerbijs: Misit (inquit) ancillas suas, vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis. Pressuris enim, & ærumnis, quas ancillas vocamus, vocat Dominus peccatores ad arcem illam cœlestem, ad mœniaque illa superna ciuitatis Dei: vocat inquam, sed in castum. Idcirco ait: quia vocaui, & renuistis: ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis id quod timebatis, aduenerit. Pro. 5.

¶ Literis tandem sacrarum scripturarum nos vocat Dominus, cum omnia quæ scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sint: vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus. Sed nos infelices, neque his literis à Deo de cœlo missis, venire curamus. Imitemur ergo Andræam, & Petrum: qui statim quod vocati sunt libenti animo secuti sunt Dominum Iesum. Pro. 1. Ro. 15.

Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres Simonem & Andreã fratrem eius: &c. Andræam, Simonem, Iacobum & Ioannem de littore maris (sic vocandos prædixerat olim Iacob, eum benedicens filio suo Zabulon dixit: Zabulon in littore maris habitabit, & in statione nauium pertingens vsque ad Sidonem. Zabulon, id est, habitaculum fortitudinis ecclesiam significat (inquiũt Ambrosius & Augustinus.) Hæc in littore maris habitat, & statione nauium, cum credentibus refugium, & periclitantibus demonstrat fidei portum. Hæc, contra omnes turbines seculi inconcussa firmitate solide expectat naufragiũ Iudæorum, & hæreticorum procellas, qui circunferuntur omni vento doctrinæ: quorum & si tunditur fluctibus, non tamen frangitur. Pertendit autem vsque ad Sidonem, hoc est, vsque ad gentes. Legimus etiam in hoc euãgelio, inde assumptos esse quatuor istos apostolos: legimus etiam, in his locis dominum sæpe docuisse. Sicut Varicin. i de his. 4. Apostol.

scriptum est terra Zabulon terra Neptalim, populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam. Sidon, interpretatur venator, vel venatrix. Venatores qui sunt, nisi Apostoli: quia ex his locis assumpti sunt, de quibus dicitur: mittam venatores multos, & venabunt vos: Lege Augustinum. Esai. 9. Hierẽ. 16 Augusti.

De benedictionibus Iacob. Ambrosium de benedictionibus Patriarcharum. Et glossam. Gen. 49. Ecce igitur quo pacto Dominus benedicere incipit terram Zabulon, vocando quatuor hos Apostolos, & Principes Ecclesiæ constituendo, ac taliter firmando, vt omnes inferni procellæ, vt omnes huius mundi fluctus, non præualeant aduersus eos. Ambrosi.

Vidit Simonem, & Andræam fratrem eius, mittentes rete in mare (Erant enim piscatores.) Humilitas artis faciebat, (vt diximus) ad Dei gloriam: concordia fratrum. Denotabat ecclesiæ consensum: piscatura, typus erat euangelici muneris, quod per sermonem dei, mortales immersos ignorantiæ tenebris, ac sordidis huius mundi curis extrahit ad lucem veritatis, ac cœlestium rerum amorem. Hos igitur piscantes, primum piscatus est Iesus, vt in hoc loco aperte vides.

Venite post me. Nemo domine potest venire ad te, nisi tu & pater tuus traha tis eum. Trahe nos ergo post te, & curremus (nedum sequemur) in odorem vnguẽtorum tuorum. Trahenos obsecro post te, amore, & charitate tua. Trahe nos post te, desiderio cælestis patriæ. Trahe nos vel saltem timore ac formidine pœnæ, æternique cruciatus. Cõfige enim timore isto carnem nostram & fac, vt iudicia tua timeamus. Trahe nos denique, si aliter venire Ioan. 6. c. Canti. 1. Psal. 118.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nite ac te sequi contemnimus, malis
D. gregor. & præsuris huius vitæ: vt mala quæ nos hic pressserint, ad te venire compellant.

¶ Memineris Domine, quod & si perditio nostra ex nobis sit: salus autem nostra ex te proficisci debet.
Osee. 13. c. Memineris quod sensus & cogitatio nostri cordis sint proni in malum, ab
Gene. 8. adolescentia nostra. Eò quod corpus quod corrumpitur, aggrauet animam: & deprimat terra inhabitatio
Sap. 9. sensum multa cogitantem. Trahe nos ergo post te, mentem, animumque nostrum, tuo fauore, tuo interno auxilio iuuando. Memineris iam
Io. 12. a. te exaltatum esse à terra, quo tempore omnia ad te ipsum tracturum, nobis pollicebaris. Trahe nos ergo hisce modis, & tunc non solum veniemus, sed istis funiculis alligati, cur-
Can. 1. remus in odorem vnguentorum tuorum. Vt curriculo quidem te insequamur, in odorem famæ nominis tui, & in odorem miraculorum tuorum, quæ veluti vnguenta suauissima ac præciosissima sunt. Deduc ergo nos in semitam mandatorum
Psa. 118. tuorum, quia ipsam voluimus: ipsam dileximus: & ardenter amauimus. Non dubium quod si hæc, à Domino ingenti desiderio petierimus, quin præteriens secus cor nostrum, & audiens nos, extensis brachijs, & expansis manibus dicat: quod his Apostolis: Venite post me. Tanta est eius pietas, tanta bonitas, tantũque eius desiderium salutis nostræ.
Postulauit Dauid, hoc diuinum auxilium, vocatus à Domino, & exau
Ps. 70. d. ditus est. Idcirco dicebat Psalmo septuagesimo secundo. Tenuisti manũ dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti, & cum gloria suscepisti me

postulemus & nos, & exaudiemur. Dat enim Dominus omnibus affluenter, & non improperat. Vt diuus Iaco. 1.
Iacobus testatur in sua cano. cap. 1.

Venite post me. Nisi Christus mundi seruator, ac redemptor vocaret eos, nequaquam sequerentur. Ipso autem vocante, protinus relictis retibus secuti sunt eum. Vt hinc discas (quod Pauloante dicere incipiebamus.) Neminem conuerti ad Dominum, nisi sit Dei misericordia & voluntate præuentus: & eius voce interius clamante, vocatus. Dixisti (ait regius ille vates, Psalmo octuagesimo nono loquens sine dubio ad Dominum Deum suum) conuertimini filij hominum. Nec immerito sanè, (inquit diuus Bernardus) à filijs quidem hominum videtur exigenda conuersio, peccatoribus vtique necessaria. Nam supernis spiritibus ea magis, quæ rectos decet, indicta laudatio est, eodem Propheta Dauide, psalmo. 147. psallente: lauda Deum tuum Sion. Cæterum quod ait, dixisti: meo quidem iudicio non negligenter prætereundum est, nec simpliciter audiendum. Quis enim humanis comparare audeat dictis, quod dixisse dicitur Deus? Viuus profectò He. 4. est, & efficax sermo Dei: & vox eius, in magnificencia, & virtute.
Denique ipse dixit, & facta sunt. Dixit: fiat lux & facta est lux. Dixit: conuertimini filij hominum, & conuersi sunt. Dixit: Venite post me: & continuo relictis retibus secuti sunt eum. Ita planè conuersio animarum, opus Diuinæ vocis est, non humanæ. Simon, & Andreas, Iacobus, & Ioannes, piscatores hominum in hoc ipsum in hoc loco, vocati & constituti à Domino, incassum tamen & ipsi la-

Quod nemo cõuerti ad dominũ nisi dei voluntate præuẽtus & eius voce interius clamante possit.
Psa. 18. a.
D. bernardus de cõuersione ad clericos. c. 1.
Psa. 147. a.
Ps. 32. b.
Gen. 1. a.
Luc. 5. a.

Luc. 5. a. borantes tota nocte nihil capient, donec in verbo Domini rectia iactantes concludere possint multitudinem copiosam.
Ad hanc ergo interiorem vocem venite post me, aures cordis erigi admonemur, vt loquentem Deum intus audiamus. Illa enim vox magnificencia & virtutis, deserta diiicutiens, torporem excutiens animarum.
Psa. 18. a. Quod ipsa vox domini omnib⁹ sese offert D. ber. de conuc. ad cler. c. 2. ¶ Nec sanè laborandum est, vt ad vocis huius perueniatur auditum, labor est potius, aures obturare ne audias. Nimirum vox ipsa se offert, ipsa se ingerit: ipsa præteriens iuxta mare cordis ait: venite post me. Nec pulsare cessat ad ostia singulorum. Deni
Ps. 94. b. que quadraginta annis, inquit, proximus fui generationi illi, & dixi, semper hi errant corde. Adhuc nobis proximus est, adhuc loquitur, & non est forte qui audiat. Adhuc dicit hi errant corde: adhuc sapientia clamitat in plateis: redite præuaricatores ad cor. Hoc nempe initium loquẽdi domino: & hoc verbum ad omnes
Psa 84. b. qui conuertuntur ad cor, præcessisse videtur, & non modo reuocans eos,
Ps. 49. d. sed reducens & statuens contra faciem suam. Est enim non tantum vox virtutis, sed & radius lucis, annuntians pariter hominibus peccata eorum, & illuminans abscondita tenebrarum.
Aperitur siquidem conscientiæ liber, reuoluitur misera vitæ series, tristis quædam historia replicatur, illuminatur ratio, & euoluta memoria velut quibusdam eius oculis exhibetur. Vtraque verò non tam ipsius est animæ, quàm anima ipsa: vt eadem sit & inspiciens & inspecta: contra suam statuta faciem. Et à violentis quibusdam apparitoribus inimissarum vtique cogitationum coacta: proprio interim iudicanda assistere tribunali.
Quis sanè iudicium hoc sine tribulatione sustineat? Ad me ipsum anima mea turbata est (ait Propheta Domini,) Et tu contra faciem tuam sine
Pf. 142. a. argutione, sine turbatione, sed confusione, statui non posse mirari?
Quando ergo hæc vox Domini, Venite post me, omnibus se offert: & animam sibi ipsi nolentem præsentat: continuò relictis omnibus quæ impedire possunt, relicta peccatorum sarcina, relictis rebus omnibus, exemplo istorum apostolorum, Christum sequamur.

Faciam vos fieri piscatores hominum. Eligendo piscatores animarum occurrit Deus humanæ patientiæ. Haba. 1.
Ecce iam vides, quo pacto iam Dominus occurrere incipit humanæ impacienitæ, quam olim prophetæ in sua persona exprimebat: inter quos vnus occurrit Habacuc, qui dicebat C. P. mundi sunt oculi tui ne videas malũ, & respicere ad iniquitatem non poteris: quare non respicis super iniqua agentes, & taces deuorante impio iustiorem se: & facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem. Miratur Propheta, & causam inuenire non potest, cur tanto tẽpore saeuiat cetus, hoc est, diabolus, & omnia deuoret: non solum minores pisciculos, sed maiores. Cur tot hominum millia piscari sinatur. Imò quod magis mirandum est, cur tanta potentia sit præditus, vt absorbeat fluuium cetus iste, & non miretur si Iordanis influat in os eius. Non enim diabolus absoruet solum innumeram infidelium multitudinem, sed non mirum profectò illi aliquãdo fuit, etiam fideles ipsos deglutire. Iam ergo dominus Iesus de cœlo descendens, hominum miser-

Vi. greg. libro. 20. lob. 40. & 41.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus: huic tanto malo succurrere voleus, Andream, & Simonem, Iacobũ, & Ioannem, piscatores hominum instituit: vt hamo cœlesti, atque rete euangelij piscarentur illos, atque hamo verbi Dei, de faucib⁹ ceti extraherent.

Esa. 19 ¶ Ecce iam adest tempus quando impleri incipit, quod olim Esaias prædixerat. Et mærebunt piscatores, & luget omnes mittentes in flumen Hamum: & expandentes rete super faciẽ aquæ, & arescent. Et confundẽtur qui operantur linum: plectentes & texentes subtilia: & erunt irrigua eius flaccentia, omnes qui faciebãt lacunas ad capiẽdos pisces. Piscatores enim Aegyptij, qui valdè contrarij erant, & modo sunt piscatoribus domini, lugebunt. Lugebunt etiam, qui mittebant Hamum in flumen, & expãdebant rete super faciem aquæ. Qui singulos quosque decipiunt (inquit Hieronymus.) Hamum mittunt in aquas turbidas. Qui autem plures simul, ita vt in Synagogis Satanæ loquantur publicè, & populorum ab ducant greges: isti rete super aquas mittunt Aegyptias: isti ergo videntes adueniente Domino, fluminum siccitatem, mærebunt. Videntes inquam, dæmones, eos, iam huius mũdi homines relinquere, atque ab idolatria desicere, ab erroribusque ad veram fidem reuocari, dolore cruciabuntur. Videntes iam dæmones, atque eorum satellites, qui operabantur linũ, hoc est, qui faciebant retia ex lino, tantam animarum multitudinem, relictis turbidis huius mundi lacunis, ad retia euangelij venire, dolore maximo afficientur. Ecce adest iam dies illa, expectata satis. Audi Dominum dicẽtem. Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. Piscabatur Andræas inumeram hominum multitudinem, & cruciabatur diabolus, atque ægæas iniquus pro consul. Mitte bat retia Petrus, & capiebat circiter tria millia hominum vno iactu, & mærebant Iudæi, diaboli piscatores. Acto. 2.

D. hieron.

Faciam vos fieri piscatores hominum. Non dicit piscatores diuitiarum, non dignitatum, non nominis, nõ opum, sed hominum. Debent cõcionatores animas quærere, non autem ad humanas inanes que opes aspirare.

Faciam vos fieri piscatores hominum. Hi sunt piscatores illi, de quibus mystice intelligebat regius vates, cum canebat: qui descẽdunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis. Ipsi viderunt opera domini, & mirabilia eius in profundo. Apostoli enim electi sunt ad prædicandam mundo salutem, quibus iniunctum est hodie à domino, mare istud magnum & spacioſum pernauigare, id est, mundum vniuersum perambulare, in omnem terrã & in fines orbis terræ, prædicandæ salutis gratia exire: qui missi sunt facere operationem in omnibus populis (qui sunt aquæ multæ) docere scilicet omnes gentes, prædicare eis, & testificari de salute & præceptis Dei, eosque baptizare in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, docentes eos seruare quæcunq; præcepisset mihi dicus ille, qui à Deo Patre venerat mũdo. Qui sic (inquam) in mare istud pernauigandum missi à Deo, descenderũt, & quibus cõmissum fuit, sic operari operationes in aquis multis, id est populis, ipsi viderunt & experti sunt mirabilia opera Domini, quæ potentissimè cum eis egit, & per eos exercuit in varijs signis, prodigijs, atque Pſ. 106. Explicatur locus iste mystic: Pſ. 18. Ia. 28.

atq; ostẽtis virtutis Dei quibus Deus operabatur, ipsis operantibus in aquis multis. Ipsi viderunt mirabilia quæ Deus fecit cum eis, & per eos, in profundo, id est, in mari quod pernauigabant missi à Deo. Vidit in Tracia Andreas, vidit in Epiro, vidit in Scythia Europæ (quæ ei ad fidẽ Christi disseminandam obtigit) vidit mirabilia, quæ per illum in illis aquis operatus est dominus: eademq; viderunt Petrus, Iacobus, & Ioannes, cæteriq; apostoli in piscaturam animarum vocati.

Alij in ecclesia sunt piscatores alij sunt pisces: nõ omnes pastores, nõ omnes subditi. sed debit⁹ est ordo & conueniens.

Faciam vos fieri piscatores hominum. Non omnes piscatores, non omnes pisces in ecclesia: sed alios, vocauit Deus, vt essent piscatores, alios verò, vt essent pisces: alios, qui docerent Dei legem, & illam explicarent: alios, qui ab his instruerentur. Errant ergo hæretici existimantes nullum in hac re esse ordinem, nullumq; discrimen, sed scripturam sacram & eius intelligentiam peruiam omnibus esse. Edocemur enim per apostolorum traditiones, ecclesiasticos ordines suo quenq; loco diuinitus contineri: dum & maiores, qui piscatores sunt animarum, ac regni cœlorum claues habẽt, sacro sancta scripturæ sacræ mysteria, quibus quoque & tempore & loco dignũ visum fuerit, aperiunt: & minores, ab ecclesiæ magistris, libri clausi sacramẽta percipiunt. Alioqui nulli essent ecclesiæ doctores, sed quiuis quamlibet plebeius & rudis, earum per se rerum sine præceptore quæreret intelligentiam, quas apostolorum interpretatione & literis obuias expositasq; haberet.

At illi cõtinuo relictis retibus secuti sunt eum. Relinquam⁹ igitur & nos huiusmodi bona, Apostolorum exemplo, quæ nos potius irretire suis illecebris quàm beatos efficere possunt. Nullus enim, quantumuis diuitijs & honoribus abundet, felix in hac vita aut esse aut dici potest. Nam aut bona quæ habet amat, aut minimè amat: Si hoc dederis, iam ergo erũt ei potius oneri grauissimo quàm requiei. Si verò illa ex animo diligit, erit ergo obnoxius & omnibus malis, quibus illa subiecta esse solent. Quæ profecto tam innumera sunt, vt enumerari non facilè possint. Non ergo beatum aut felicẽ efficere possunt aliquem. Quare merito sunt contemnenda, & solus Christus sequendus & imitandus. Nullus huius mundi bona beare po'unt hominem deo meri ò sunt re t nquẽda.

At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum. Discant prælules ecclesiæ, discant religiosi, ab apostolis, omnia huius mundi bona non amplecti sed cõtemnere, non quærere in ecclesia, sed fugere, & omnino relinquere, si non mercenarij, sed veri pastores haberi volunt. Nullum enim vicij genus deterius est auaritia, in principibus rempublicã spiritualem regentibus. Væ peccatori (inquit ecclesiasticus) ingredienti terram duabus vijs. Qui enim Deo, & Mãmonæ in ecclesia seruire contendit, terrã duabus vijs ingreditur. Væ pastoribus Israel (inquit Prophetа) qui pascebant semetipsos. Leuitici, 10 narrat scriptura sacra quod cum Dominus ignem cœlestẽ misisset, in quo solo sacerdotes ei incensum offerrent Nadab, & Abiu filij Aaron, acceptis thuribulis imposuerunt ignem & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: egressusq; ignis à Domino deuorauit eos coram Domino. Ignis de cœlo missus, Dei amorem significat, Dei enim amore affecti sacerdotes veri, offerre quotidie debent. Ignis verò alienus, ambitio & auaritia est. Vnde diuus Bernardus sic inquit. Auaritia aprælatis & religiosis fugienda. Eccleſi. 2. Ezec. 34. leuiti. 10. figura. D. bernar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Habet aduersarius noster, vt pote peruersus diuinorum operũ æmulator, ignem ambitionis, quem saluator in nobis non accẽdere sed extinguere venit. Si quis autem alienum ignem in diuino præsumpserit offerre sacrificio, morietur in iniquitate sua, etiam si patrem habeat Aaron.

Additio

At illi cõtinuo relictis retibus secuti sunt eum. Cum fratres isti ad hanc vocem nihil eum tacti, relictis, vt erant, retibus, secuti sunt dominum: impleri cepit quod Esaias prædixerat: primo tẽpore alleuiata est terra Zabulon, & terra Neptalim. Quando enim Christus cepit prædicare, à terra ista Zabulon, & Neptalim incepit. Ibi enim orti sunt primùm principes ecclesiæ, de quibus Psalmista dicit: Principes Zabulon, principes Neptalim duces eorũ. Orti primùm sunt apostoli, quos præsens locus refert, qui iuxta Symmachum velociter crediderunt, vt audientes: venite & faciam vos piscatores hominum, statim & patrem relinquerent & nauiculã. Ab hac ergo die, populus qui in hac regione ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: lucem, inquam, illam quæ dicebat, ego sum lux mundi. Et ambulantibus in regione vmbræ mortis, ideſt, in peccatis, lux euangelica orta esteis. Sed de hoc iam superius diximus.

Esa. 9.

Psal. 67. D. Hiero. in Esa. c. 9

Symacus.

Ioan. 8. b.

Apostoli atque apostolici viri quisequũtur perfecte dominum dentes sunt ecclesiæ & quare;

At illi cõtinuo relictis retibus secuti sunt eum. Discant ab apostolis, Ecclesiæ principes: discant ab his apostolis, qui vitam monasticam profitentur: discãt ab illis viri perfecti, omnia relinquere, nihil cunctari. Christum protinus sequi, eius vitam exprimere, eius vestigia sectari. Intelligant se esse dentes illos de quibus in canticis Spiritus sanctus dicebat: dentes tui sicut greges tõsarum quæ ascenderũt de lauacro, omnes gemellis fætibus, & sterilis nõ est in eis. Dentes (inquit Bernar.) candidi sunt & fortes: carnem non habent, corio carent: nihil intra se pati possunt: non est dolor sicut dolor eorum: clausi sunt labijs ne videantur: indecens est cum videtur nisi ridendo: toti corpori masticant cibum: nullum inde saporem habent: non facile consumũtur: per ordinem positi sunt: superiores alij, & alij inferiores, & cum inferiores moueantur superiores nunquam. Huius modi dẽtes ego arbitror sunt viri perfectionem profitentes, qui relictis omnibus sequuntur Christum: quales sunt quos principio memorauimus: qui de toto ecclesiæ corpore quod candidũ est, candidiores esse videntur. Quid enim illis cãdidius qui totius immunditias spurcitiæ eui tantes, cogitationum sicut actionum peccata deplorant? Quid fortius illis, quibus tribulatio pro solatio, contumelia pro gloria, inopia pro abundantia ducitur? quod videre licebit in beato Andrea, atq; in cæteris, quos hic vocauit Dominus: & qui protinus contemptis omnibus secuti sunt eum. Afflictio sanè & oppressio illata ab impio ægæo pro solatio erat beato Andreæ: crucis cõtumelia pro gloria, ita vt illa visa exultaret, gauderet, gloriaretur atque diceret, Salue Cruz præciosa. Diu desiderata, sollicitè amata, sine intermissione quæsita, & aliquando cupienti animo præparata: accipe me ab hominibus, & redde me magistro meo, vt per te me recipiat, qui pro te me redemit.

Can 4. a. Explicatur locus à d. Bern.

Viri perfecti sunt cãdidi.

Sunt fortes.

Illi etiam erat inopia pro abundantia. Isti etiam carnem non habent quem admodum nec dentes. Qui in carne carnem oblicti audiũt ab apostolo: vos autem in carne non estis sed in spiritu. Corio carent: quia nitorẽ & distentionem mundanarum sollicitudinum non habentes, in pace inidipsum dormiunt & requiescũt. Nihil morari intra se patiuntur, quia neque modicum quidem offendiculum tolerabile reputant aut intra se, aut in conscientijs singulorum. Non est dolor sicut dolor eorum: quia nihil tam horrendũ & horribile est sicut murmur, & dissentio inter fideles. Clausi sunt labijs ne videantur: sic viri isti perfecti nunc domibus nunc desertis, nũc materialibus vallis circumcinguntur, ne secularium oculis & accessui pateant. Indecens est si appareãt, nisi interdum forte ad risum: quia nihil turpius quã tales per vrbes & castella discurrentes, nisi cum illa cogit, quæ operit multitudinem peccatorum. Charitas enim risus est, quia Hilaris est. Læta quidem non tamẽ dissoluta. Toti corpori masticant cibum dentes: quia ipsi pro toto ecclesiæ corpore videlicet tã viuis quàm mortuis orare sunt constituti. Nullum inde saporem habere debent, nullam sibi gloriam assignare: sed dicere cum propheta: non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriã. Non facile consumuntur: quia quanto annosiores tanto feruẽtiores: & eo rapidius currunt quo vicinius appropinquant ad palmam. Per ordinẽ positi sunt. Vbi enim aliquid ordinatum est si hic non est, vbi cibus & potus, vigilare & dormire, laborare & quiescere, ambulare & sedere, & cætera omnia, in numero, & mensura, & pondere constituuntur? Superiores & inferiores sunt. Quia inter eos prælati & subditi sunt, & sic superiores inferioribus iunguntur, vt inferiores à superioribus non discordent. Cum autem inferiores moueantur, superiores nũquam moueri debent: quia & si subditi quandoque turbentur, prælatorum est in mente composita perdurare. Sicut grex tonsarum inquit. Quam bene viri perfecti tonsis omnibus comparantur, quia reuera tonsi sunt, quibus nec corda, nec corpora, neque aliquid mundanum in proprietate relictum est. Relictis enim omnibus mundi bonis secuti sunt dominum pauperẽ & nudum. Quæ ascenderunt de lauacro. Lauacrum baptismus est, de quo ascendit qui ad celsitudinem vitæ perfectioris intendit. Descendit autem qui se vitæ mancipat inhonestæ. Omnes gemellis fætibus, quia & verbo pariunt & exemplo. Et sterilis non est in eis, quia nullus est infœcundus omnes enim filios spirituales gignunt Christo. Ad hoc enim vocati sunt, ad hoc hominum piscatores instituti. Dentibus ergo istis assimilemur. Illi protinus ad vocem Christi omnia relinquentes illum secuti sunt, imaginemque eius expresserunt: eum intus & foris induti sunt: nos, hos saltem imitemur: nos, hos sequamur.

Rom. 8. b Corio carent.

Nihil morari intra se patiuntur.

Nõ est dolor sicut dolor eorum

Clausi sũt

Non separarent nisi ad risum charitatis 1. pe. 4. b.

Corpori masticant cibum.

Sanctorum non habẽt Psal. 113. b

Per ordinem sunt positi.

Superiores & inferiores sunt

Carnem nõ habẽt.

Inferiores & si moueantur superiores tamen nunquam.

D. Ber. ser par. ser. 63

At illi cõtinuo relictis retibus secuti sunt eum. Tria sunt nobis necessaria ad salutem. Dei voluntas tanquam efficiens præcipuaque causa, vnde rex Dauid ait: eduxit me in latitudinem saluum me fecit quoniam voluit me. Quasi diceret. Sua enim dominus vali dissima potentia, quasi vir pugnator, de manibus inimicorum me liberatũ, cõstituit in latitudinem libertatis, extra omne periculum, omnem à me angustiam animi, & cordis anxietatem repellens: ipse me ab omnibus inimicorum insultibus saluũ fecit, illæsum q; abire: non propter meæ iustitiæ cõdignum meritum, sed propter bene-

Tria sunt ad salutẽ necessaria Dei voluntas, Christi passio, obediẽtia & subiectio nostra Psal. 17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

placitum benignæ volũtatis suæ: quoniam ita placitum fuit ante illũ: quia me elegit & saluare voluit. ¶ Secundo necessaria uolus est Christi passio, tanquam instrumentum nostræ salutis. Nisi granum (inquit) frumenti cadens in terram mortuũ fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum offert. ¶ Tandẽ tanquam materialis causa, obedientia & subiectio nostra per necessaria est. Factus est (inquit Paulus) omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ. Quod intelligẽtes apostoli deliderio salutis suæ tacti, protinus ad vocẽ Iesu, Relictis omnibus illum sequuntur, illi subduntur, illius mandatis atque præceptis parere volẽtes. Sicut ergo in omni scriptura scriptor est causa agens, calanius instrumentum, papyrus verò materia: sic in animi salute, Dei voluntas effectrix est causa, Christi mors instrumentum, obediẽtia verò mandatorum, materia. Quam exẽplo apostolorum libenter & exanimo præstare Deo debemus, si discipulos Christi domini esse volumus.

Ioan. 12.

Neb. 5. c.

Caput quintum:

¶ *Enarrantur octo Beatitudines & Euangelicæ perfectiones.*

VIDENS AUtem Iesus turbas, ascendit in montem: & cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suũ docebat eos, dicens. *Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorũ. Beati mites: quoniam ipsi possidebũt terram. Beati qui lugent: quouiã ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde: quoniam ipsi Deũ videbunt. Beati pacifici: quoniã ipsi filij Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem paciũtur propter iustitiam: quoniam ipsorũ est regnum cœlorum. Beati estis cũ maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos mentientes propter me, gaudete & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Sic enim perse-*

Luc. 6. c. d
Psa. 37.

Isai. 65. b

Psa. 14.

cuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos. Vos estis sal terræ. Quod si sal euanuerit, in quo salietur? ad nichilum valet vltra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus: vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Nolite putare quoniam veni soluere legẽ aut prophetas: non veni soluere: sed adimplere.

1. Pet. 2. 3.

Mat. 5. g. Lu. 14. g. Mar. 4. c. Lu. 8. c. 11. c.

Lu. 16. d. *Amen quippe dico vobis, donec transeat cœlũ & terra, iota vnũ aut vnus apex non præteribit à*

Iacob. 2. b *lege donec omnia fiant. Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines minimus vocabitur in regno cælorum, qui autem fecerit & docuerit: hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Dico autem vobis quia nisi abundauerit iustitia vestra plus quam scribarum & phariseorum nõ intrabitis in regnum Cœlorum. Audistis quia dictum est antiquis. Vlõ occides qui autem occiderit reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque ibi munus tuũ ante altare, & vade prius reconciliare fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum. Esto cõsentiens aduersario tuo cito dum es in via cum eo, ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem. Audistis quia dictum est antiquis. Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam iam mœchatus est eam in corde suo. Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, eriue eũ & proĳce abste. Expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proĳce*

Ex. 21. c. Deut. 5. b

Lu. 12.

ijce abſte: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorũ, quam totum corpus tuum, eat in gehennam. Deu.14.a Infr.19.b Mar.10.b Luc.16.d 1 Cor.7.b Luc.19.d Exo.20.b Dictum eſt, quicunque dimiſerit vxorem ſuam det ei libellum repudij. Ego autem dico vobis: quia omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari. Et qui dimiſſam duxerit, adulterat. Deut.5.b. Non periurabis: reddes autem domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per cœlũ: quia thronus Dei eſt, neque per Terram: quia ſcabellũ eſt pedũ eius. Neque per Hieroſolymã: quia ciuitas eſt magni regis. Neque per caput tuum iuraueris: quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non: quod autem his abundantius eſt, a malo eſt. Exo.11.d Deu.19.d Leu.24.d Audiſtis quia dictum eſt oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis nõ reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillã tuã præbeilli, et alterã, et ei qui vult tecũ in iudicio cõtendere, et tunicam tuam tollere: dimitte ei & pallium, & quicũque te angariauerit mille paſſus: vade cũ illo & alia duo. Luc.6.c. 1.co.6.b. Qui autem petit a te, da ei: & volenti mutuare a te, ne auertaris. Deu.15.b Audiſtis quia dictum eſt, diliges proximum tuum & odio habebis inimicum tuum. Ego autẽ dico vobis, diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos: vt ſitis filij patris veſtri qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum, quid amplius facitis? Nonne & ethnici hoc faciũt? Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt. leui.19.d luc.6.d.e.

Cap. V. Ad literam.

VIDENS autem turbas aſcendit in montem. Quando aliquid noui facere vult dominus, miracula edere conſueuit: vt ex ijs, quæ videtur, ea, quæ non ſunt viſa demonſtret. Sic cum hominem eſſet facturus primum mundum creauit: & tunc demum facto homine, legem in paradyſo, Quando liquid noui vult dominus facere miracula prius ædere ſolet. Gen.1.2. Gen.2.c Exo.19.c

paradyſo tulit. Iudæis etiam legem daturus prius miracula plurima oſtendit. Ita etiam hodie aſcenſurus in mõtem, ad introducẽdam nouam & inauditam chriſtianorum diſciplinã, prius circuiuit totam Galilæam, & ſanauit omnem langorem, & omnem infirmitatem in populo: vt euangeliſta capite præcedenti teſtatur.

Regula. D. ſcriptura aliquando ex tempore aliquã do ex loco cauſas deſignat, quas aperto ſermone nõ indicat: Ioã.10.

Aſcendit in montem. Diuina ſcriptura aliquando ex tempore, aliquando ex loco, cauſas deſignat: quas aperto ſermone nõ indicat. Ex tempore enim, ſicut prædicante iudæis Domino, per euãgeliſtam dicitur, hyems erat. Inter illa enim myſteria quæ veritas loquebatur, quæ cauſa fuit vt nomẽ hyemis adderetur, niſi vt per qualitatem tẽporis, frigus oſtenderet cordis? Quia cũ verba veritatis acciperent, frigida iudæorum corda remanebant. Aliquando vero ex loco: ſicut carnali iſraelitico populo deſcendente de mõte, Moyſi lex in campeſtribus data eſt. Et ſanctis apoſtolis dominus in monte ſedens, ſumma & ſpiritualia præcepta locutus eſt. Vt ex locis videlicet monſtraretur, quia & illis, tanquam carnalibus, mandata minima dabantur in valle terrarum: & iſti tanquam ſpirituales & ſancti, in monte mandata audirent. Quatenus aperte mõſtraretur, quod aſcendentes corde ad cæleſtia, infirma mundi relinquerent, & in montis culmine ſtarent. Sic per Ezechielẽ dicit dominus, ſurge egredere in campum. Quia prophetiæ ſuæ gratiã, poſtmodum dignatus eſt in latitudine gẽtium demonſtrare. Ex. 14.b. Ezech. 3. Greg. ho. 12. in Ezvi. Ambr. lib. 10. ſuper Lucã.

Quis fuerit mons ſic ex di. Hierony.

Aſcendit in montem. Ex antecedentibus & conſequentibus percipi debet ſcripturæ ſenſus, vt aliàs oſtendimus. Hinc Hieronymus exponens hunc locum, exiſtimat aſcendiſſe dominum in montem Thabor, & non in montem Oliueti, vt aliqui affirmarũt: erat enim Thabor in Galilæa, quam Chriſtus tunc temporis circuibat, vt euangeliſta teſtatur in fine capituli præcedentis. Denique poſtquam finiuit ſermones ſuos deſcendit de hoc monte, & intrauit Capharnaum, vt dicit idẽ Euangeliſta, cap. octauo. Capharnaũ vero, erat in Galilæa. Exquibus colligitur hunc montẽ vel Thabor, vel quẽlibet alium excelſum mõtem in Galilæa fuiſſe.

Nihil ſine magna cauſa a Chriſto factum eſt. D. Hiero.

Aſcendit in Montem, & cum ſediſſet &c. Docebat eos dicens Beati, &c. Nichil ſine magna cauſa a domino factũ vel dictum eſt. Cauſæ igitur quærendæ ſunt (inquit Hiero.) Aſcendit igitur in montem (inquit Origenes) ne putares doctrinam eius eſſe vulgarẽ. Incipit à beatitudine ſicut incepe- Theo. rat Dauid, vt oſtẽderet (inquit Theodo.) eſſe filium eius ſecũdum carnem: in die Paſchæ immolatus eſt, vt oſtẽderet (inquit Origines) ſe eſſe verũ Paſ- Orige. cha, & ita iudaicum Paſcha diſſoluerẽtur: reddit tributum Cæſari pro ſe & pro Petro, vt oſtẽderet (inquit Hier.) D.Hiero. Petrum omnibus Apoſtolis eſſe præferẽdum: quod intelligentes Apoſtoli ſtatim ad Chriſtum accedentes quæſierunt, quis putas maior eſt in regno cœlorum? Lucæ. 12. cũ quidam di- Luc.12. ceret magiſter dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem: ſtatim de auaritia differit: quia forte alter peruim detinebat partem hæreditatis. Ioãnes nichil de tẽtatione domini meminit, quia de diuinitate quæ tentari nõ poterat tractat (vt ait Origines.) Chri- Origenes ſtus cum matre, dimiſſo Ioſeph, ad nuptias venit, & illam in cruce Ioanni commendauit, quia nimirum eo tẽpore mortuus erat Ioſeph. Nichil igitur hi-

tur sine maxima causa à Domino dictum aut factum esse credendum est.

Quid per spiritū in hoc loco intelligatur.

Beati Pauperes Spiritu. Sub nomine spiritus videtur spiritus sanctus esse significatus. Ideſt beati qui ex spiritu sancto sunt pauperes, hoc est, pusilli, & parui in oculis suis, qui non in se, neque in suis viribus, aut rebus, sed in Deo solo confidunt. Vide cap. præcedens ibi: ductus est à spiritu.

Vel sub nomine spiritus potest à nobis etiá in hoc loco intelligi anim9 & spiritus hominis. Vt pauperes spiritu intelligantur pusilles animo, non tumore animoso. Sic Esaias. 57. pro eo quod Hieronymus trāstulit pauperes spiritu, Septuaginta transtulerunt pusillanimes, ideſt, pusilles animo, nō superba animositate tumidi. Huic interpretationi congruit doctrina Augustini, homilia sanctitatis omnium sanctorum: & doctrina Bernardi interpretantis, spiritu, ideſt, spirituali voluntate. Verum siue hoc, siue illo modo interpretemur, sub eo quod dicimus, pauperes spiritu, in sacra scriptura intelligūtur humiles, secundum eam humilitatem, quæ est spiritus sancti opus. Quæ iuxta Bernardū est duplex, altera cognitionis, altera affectionis. Priore cognoscimus quod nichil sumus, & hanc discimus à nobis ipsis, & ab infirmitate propria: posteriori calcamus gloriam mundi, & diuitias huius seculi. Contra vero diuites spiritu sunt, qui multitudine diuitiarū gloriantur: qui cupidi sunt honorum & diuitiarum. Fuerunt quidam philosophi voluntariè relinquentes omnia huius mundi bona, contemnentes etiā gloriam eius: sed tamen non pauperes spiritu, quia suis viribus fisi, suam voluerunt constituere iustitiam: arbitrātes suis studijs se fieri iustos, interim etiam sibi placentes, & sibi viuere cupientes pro inde non secundum spiritum panperes.

Esa. 57.

Augusti. Bernar.

Duplex humilitas

Diuites spiritu qui

Beati Pauperes Spiritu. Hi sunt quos Esaias nunc Agnos, nunc tauros, nūc fortes vocat. Pascentur (inquit capite quinto) agni iuxta ordinē suum. Vbi Chaldæus paraphrastes, pro agnis, interpretatur sanctos pauperes. Et septuaginta interpertes habent, pascentur direpti, quasi Tauri. Hoc est, hi, quos Christus eripuit à dæmonis potestate, pascentur vt Tauri. Et capite vigesimo quinto ait idē Esaias: super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gentium robustarum laudabit te. Vbi septuaginta habent: propterea benedicet te populus pauperum. Pauperes igitur Christi agni appellantur, propter innocentiam: tauri verò, quoniā in mundo tanquam in ludorum circo ab immanissimis tyrannis exagitantur, donec inauditis supplicijs confossi, sanguinem pro Christo fundāt: fortes autem, eo quod sua virtute regnū cœlorum capiāt: regnum enim cœlorum, vim patitur, & violenti rapiunt illud. Cum enim sit regnum cœlorū ipsorum pauperum, aperte concluditur ipsos pauperes fortes esse.

Esa. 5. c. Pauperes spiritu nunc agni nunc tauri, nūc fortes vocantur.

In. 11. b.

Beati Mites. Mites, dicuntur in scriptura qui prædicationi euāgelicæ nō solum non resistunt, sed acquiescunt. qui formandos se prebent, & docendos. Hi sunt de quibus Esaias capi. 29. dicebat: & addent mites, in Domino lætitiam, & pauperes omnes in sancto Israel exultabunt. Modo enim lætantur mites, audientes, beati mites quoniam ipsi possidebunt terram: hoc est, æternam illam beatitudinem, de qua psaltes ille Dauid ait. Credo videre bona domini in terra viuentium. Pauperes etiam lætantur audiētes: beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Mites qui Dicantur.

Esa. 29.

Psal. 26. b

Beati estis cum maledixerint vobis homines. Solet in scriptura, id quod ad diuersorum temporum homines pertinet ita promitti: quasi de vna eiusdem ætatis generatione dicatur. Sic Petrus ait, vos autem genus electum, regale sacerdotium. Psalmo. 23. hæc est generatio quærentium eum &c. & in hoc loco Beati estis &c. denique fere semper cum dominus ad apostolos loquitur, non tam ad illos quàm ad vniuersum populū Christianum, cuius erant veluti seminarium, sermonem dirigit. Ad hunc modum loquitur cū ait: hoc est corpus meum quod prouobis tradetur. Vos estis sal terræ. Ego vobiscum sum vsque ad cōsumationem seculi & infra. 24. Amē dico vobis nō præteribit generatio hæc donec omnia fiant. Stote parati quia nescitis qua hora veniet Lucæ. 12. simili modo scriptura loquitur de improborū generatione Psalmo. 11. Custodies nos á generatione hac in æternū. Filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in generatione sua. Et alibi: generatio praua & adultera signū quærit. Quibus in locis non depræsenti generatione aut seculo intelligit: sed de vniuersa improborū generatione & seculo.

Regula.

Ambr. de vocatione gētiū. c. 3. 1. pe. 2. Psal. 23. b

Luc. 12. b Inf. c. vlt. Inf. 24. Luc. 12. Psal. 11. Lu. 16. b. Inf. 16. a.

Et dixerint omne malum. Omne, Pro, Quouis. Hebrai. & dixerit quouis mal̄. Sic Iacobi primo. Omne datū optimum de sursum est, ideſt, quouis datū optimum.

Iaco. 1.

Merces vestra copiosa est in cœlis. Vnde satis patet quod apud Deū etiāest respect9 operū nostrorū. Quāuis enim scriptura rarissimè vtatur meriti vocabulo (ne scilicet occasionē superbiendi det, cum non sit nostrum, opera nostra magni æstimare, sed dicere serui inutiles sumus) alijs autem vtitur vocabulis æquiualentibus: qualia sunt, merces, retributio, reddere, &c. Sic Christus in hoc loco merces vestra, &c. Sic Hieremias est merces operi tuo. Sic Paulus. Reddet vnicuique secundum opera sua. Hæc satis ostendunt apud Deum esse respectum operum nostrorum. Vnde Genesis septimo ait ad Noe. Ingrédere, te enim vidi iustum coram me.

Apud deū etiam est respectus operū nostrorum:

Hiere. 31 c. Ro. 12. Genesis. 7.

Vos estis sal terræ. Sal, in scriptura, multa significat. In hoc loco significat Apostolos, quia per ipsos vniuersum hominum conditur genus. Ad Colosenses. 4. Significat gratiā Spiritus sancti. Sermo (inquit) vester sit in gratia sale condit9, & ita si fuerit sermo acheris, Hoc est, sine gratia, insulsus dicitur.

Sal in sacra scriptura multa significat:

Coloss. 4.

Mar. 9. in primo loco Sal, significat Apostolos siue doctores ecclesiæ: in vltimo significat gratiā spiritus sancti. Bonū est (inquit) sal. Quod si sal insulsum fuerit in quo illud condietis? Habete igitur in vobis sālē & pacem habete inter vos. quasi dicat: sicut Sal carnem prohibet, & nō sinit vermes procreari, ita & sermo doctorum si recens & mordax sit, carnales homines constringēs, nō sinit in ipsis generari vermem irrequietum. Si autē doctor insulsus fuerit, cum nichil habeat quod cōstringat & cohibeat in quo salietur? Hoc est cōdietur? habete igitur in vobis metipsis salem, hoc est spiritus sancti gratiam, quæ cohibeat, ita vt pacifici sitis. Nam qui constringitur charitate erga proximum, hic salem habet & pacificus est cum fratre suo,

Mar. 9.

¶ Sal etiam significat intelligentiæ occultæ virtutem. Vnde Gregorius exponēs illud Iob: aut poterit cō medi insulsum

D. grigo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iob. 6. Sal virtus occultæ intelligentiæ.

insulsum quod nō est sale conditum? Ait, in lege, sal literæ, est intelligātiæ virtus occultæ. Quisquis ergo obsequijs carnalibus intentus, hanc intelligere spiritualiter noluit, quid aliud quàm insulsum cibum comedit? Sed hoc in cibo sal cognita veritas misit, cum latere in lege saporem occultæ intelligentiæ docuit, dicens: Si credideritis Moysi, credetis vtique & mihi, de me enim ille scripsit. Hæc Gregorius. Per sal denique increpationē Hieronymus intelligit in illo loco: habete in vobis sal & pacem habete inter vos. Hoc est salsitudinē correctionis, amor proximi temperet, & dilectionem proximi sal iustitiæ condiat.

Ioan. 5. g.

Sal increpatio. Mar. 9.

Quod si sal euanuerit. Vel infatuatus fuerit, insipidus factus fuerit, *In quo salietur?* Sub. ipsum sal, id est, quare restitueretur illi sapor amissus? ex Marco, cap. 9. g.

Mar. 9. g

Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi. Locus iste probat ecclesiam non esse occultam, neque ex solis prædestinatis constare. Ecclesia enim manifesta & cognita fidelibus est, sicut ciuitas supra montem posita, & sicut Sol, & lucerna super candelabrum, quæ non esset si ex solis prædestinatis cōstaret.

Ecclesia. non est occulta.

Amen quippe dico vobis. Id est, veritatem siue id quod res habet, aut quod verum est dico vobis. *Amen.* Vox Hebraica est, quæ apud Hebræos eum habet vsum, vt per eam cōfirmemus quæ dicimus, vel quæ ante dicta sunt. Idem enim significat quod, fiat, vel verè. Et vt vocem Hebræis peculiarem nemo vertit.

amē, quid significet.

Qui ergo soluerit vnum de mādatis istis minimis, minimus vocabitur in regno cœlorum. Multa in scripturis dicuntur iuxta opinionem illius temporis, quo gesta referuntur, non iuxta quod rei veritas continebat. Vt in Hieremia. Tulit Ananias propheta catenam de collo Hieremiæ, & erat pseudopropheta. Sic Ioseph appellatur pater Christi. Sic in hoc loco Christi mandata appellātur minima, quæ etsi maxima sint, hominibus minima videntur. Qui ergo soluerit vnum de mādatis istis minimis, id est, qui neglexerit mandata mea, quæ & si maxima sint, hominibus minima videntur. Minimus vocabitur in regno cœlorum, id est, excludetur à regno cœlorum. Minimus vocatur, quia minima, id est, maxima præcepta contempsit. ¶ Men, præpositio, id est, in. ex. de. a. ab. apud Hebræos exclusiua siue negatiua esse solet. Minimus ergo vocabitur in regno cœlorū, siue à regno cœlorum, siue ex regno cœlorū, id est, excludetur à regno cœlorum. ¶ In, præpositio, aliquando accipitur pro ex. Phil. 3. secundum iustitiam quæ in lege est, conuersatus sine querela. Aliquando pro. de. Roma. 11. An nescitis in Elia quid dicat scriptura. Aliquando pro. a. vel. ab. Ioa. 1. In principio erat verbum. Particula ergo. men. quæ has omnes significat, exclusiua siue negatiua esse solet. Genes. 31. secundum Hæbraicum textū dicitur: caue tibi á loquendo, id est, ne loquaris, pri. Reg. 13. Repulit te Deus ab essendo regē. 1. ne sis rex. Esai. 5. & nubibus mandabo de pluēdo super eam. 1. ne pluāt super eam. Minimus vocabitur in regno cœlorum. 1., de regno cœlorum. 1. excludetur à regno cœlorum.

Hier. 28.

Men, præpositio exclusiua esse solet apud Hebræos.

In, præpositio diuersis modis accipitur in sacra scriptura. phi. 3. Ro. 11.

Gen. 31.

1. reg. 13. Esa. 5.

Regula Hieron.

Reus erit iudicio. Id est, condemnabitur.

Ego autem dico vobis quia omnis qui irascitur fratri suo. Frater pro quocunque Hæbra. sic, Leuit. 19. non oderis fratrē tuum in corde tuo, sed publicè argue eum,

Leui. 19

eum. Frater pro quocūque proximo. Sic etiam Genes. 9. De manu fratris eius requiram animam hominis, id est de manu vniuscuiusque proximum eius requiram.

Gen. 9.

Racaquid

Qui autem dixerit fratri suo Raca &c. Raca, vox est Chaldaica, quæ hominē nequam & nullius frugis significat. Qui ergo alicui dixerit, nequam, aut nullius frugis, reus erit iudicio, obnoxius erit consessui iudicum, id est, trahetur in ius.

Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ. Non intelligit vniuersaliter, sed de illo qui contumeliæ causa id dixerit. Alioqui Christus & Apostoli essent rei, appellātes discipulos suos stultos & intensatos. Vnde Christus apud Lucam ait. O stulti & tardi corde ad credendum. &c.

Luc. 24. d

Relinque munus tuum ante altare & vade prius reconciliare fratri tuo. Nisi hæc præcepta (inquit driedo) & quæ in cōsequentibus docet Dominus hyperbolicè intelligantur, absonus erit intellectus: quæ, neq; Christus, nec apostolus ad literam obseruarunt, veluti quod docet de relinquēdo munere ante altare, de maxilla altera offerenda, de pallio dimittendo ei qui nos vult in ius trahere tunicamq; tollere: & de itinere duorum milliarium cum aduersario qui nos ad vnū milliare coegerit, & de non iurādo omnino. Hæc & id genus alia, hyperbolicè dicta sunt contra iustitiā pharisæorum, qui nō resecabant de cordibus suis cupiditatem, auaritiam, superbiam, odium, inuidiam, iram, ambitionem, æstimantes etiam licere vt malum malo compensarent, iniuriam iniurijs, contumeliam contumelijs. Phylosophia verò christiana hæc omnia condemnat, ita vt si opus fuerit relinquere munus ante altare, relinquendum sit. Si ergo hæc fuisse præcepta dicas, vt existimat driedo hyperbolicè intelligēda sunt. Si autem consilia & non præcepta, nō hyperbolicè dicta intellige. Multi nā q; sancti ea ad literam seruarunt.

Hyperbolyce loquitur Christus hic & insequentibus. Vid. Driedo. lib. 3. de dogma. tract. 3. c. 4. Et lib. eodem tract. 1. c. 3.

Esto consentiens cum aduersario tuo. Vel fac conuenias cum aduersario tuo. In auaros debitores inuehitur qui reddere non curant.

Omnis qui viderit mulierem. Vel vxorem, scilicet alterius ad concupiscendum eam, iam, &c.

Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eū. &c. Id est, si quod oculo vides est tibi causa ruinæ, nimium illud fac.

Et si dextera manus tua scandalizat te, &c. Id est, si quod agis offendiculo tibi fuerit.

Reddes autem Domino iuramenta tua. Id est, quæ iurando promiseris.

Ego autem dico vobis non iurare omnino. Non hic prohibet iuramentum quicquid Anabaptistæ velint. Qui enim iuramentum è medio tollere conantur, omnem humanum obedientiam, qua vel magistratibus, vel priuatim proximo deuincti sumus tollunt. Tātum ergo Christus vult, vt á quotidianis illis blasphemijs, & friuolis iuramentis abstineamus, ideo signāter addit: neque per cœlos, neque per terrā. Sanctissimus erat Habraham & non abnuit iuramentum præstare. Ego inquit iurabo. Genes. cap. 22. Et rursum. cap. 31. iurauit Iacob per timorem patris sui Isaac.

Non hic prohibet iuramentū, aliàs licitum, sed tantū vult vt á quotidianis illis blasphemijs & friuolis iuramētis abstineamus.

Gen. 22. & 31.

Sit autem sermo vester, est, est, non, non, quod autem his abundantius est á malo est. Quod vltrà hæc adiungitur ex malo est. Nota quod ista conduplicatio non ad eundem pertinet, sed prior pars ad interrogantem pertinet, posterior ad respondentem.

Si quis

Si quis te percusserit in dexteram maxillam. Propriè si quis te palma cecideri t, siue depalmarit. Nota quod hæc dicta Christi de offerenda altera maxilla & de pallio dimittendo hyperbolicè dicta intelligunt nonulli contra iustiti am phariſæorum. Videsupra ibi. Relinque munus tuum ante altare.

Non ne publicani hoc faciunt? Publicanos tunc fouebant Romani, apud Iudæos autem infames erant.

In Mathæū. Cap. V.

Ad mores,

Additio. quare christus inmõtem conscendit.

Ascendit in Montem. Iam dominus Iesus monte cõscenso cœlestis philosophiæ doctorem agere incipit, ipsa loci celsitudine declarans, se nihil plebeium aut humile traditurum, sed ardua cœlestiaq; omnia: simul Moysi referés exemplũ, qui legem proditurus populo, montẽ ascendisse legitur.

Quare sedit Christus.

Et cum sedisset. Consedit Iesus, non vti fessus, sed velut ardua quædam magisque seria docturus, quæ attentum auditorem requirerent. ¶ *Et aperiens os suum docebat eos dicens.* ¶ In primis hic animaduerte huius cœlestis legislatoris benignitem, qui nec præcipere, nec prohibere, nec comminari voluit, sed præmiorum dulcedine, ob seruantiæ legum suarum difficultatẽ temperauit. Verè lex clementiæ in ore eius. Non sic mũdi legislatores qui innumera legum ac prohibitionum multitudine viam regni cœlorũ hominibus obstruunt: qui omnia vi, metuque seruili agere volũt. Deinde perpende huius legislatoris autoritatem, quæ maxima est. Quare certũ erit præmium, certa corona, certa merces, si leges quas tãtus autor tulit, seruaueris. Doctrina hæc exore altissimi prodijt quare maximi faciẽda est. Si enim quæ saluatorem tetigerut vestimenta, proreliquijs habentur, Quid verba ex eius ore sanctissimo prolata in maximo precio non habebuntur? Quid nõ plurimi æstimabuntur, maximaq; religione obseruabuntur? Diligenter ergo ea audiamus, atq; accurati9 memoriæ mandemus & infigamus. Si enim sapiens dicebat: ego os regis obserua: cur nos regis nostri, legisq; latoris nostri cœlestis os non attẽtè notabim9 cur non ab eius ore pendebimus: ne quid pereat, ne quid decidat, aut á memoria fugiat? Ardua sunt quæ docet. Quare attẽtos nos esse vult, propriũ illũ sedentem, exemplo apostolorum cingamus, ne quid illius sacræ doctrinæ possit effluere. Attenti etiam simus nam os eius omni loquendi dulcedine ac suauitate pollet. Diffusa enim est (vt Dauid ait) gratia in labijs suis. Attẽti simus, & tunc mirabimur omnes, in verbis gratiæ quæ procedũt de ore eius. Atque anima nostra liquefiet vt dilectus locutus fuerit.

Ecclesi. 24. Maxime faciẽda est Christi doctrina quãdo ex ore suo prodijt.

Ecclesi. 8.

Psal. 44 Luc. 4.

Tertio obserua: quod superato mõtis fastigio consedens aperuit os suũ, & ibi proposuit abscondita cœlestis ethicæ. Ibi aperuit os suũ, vt rectè viuendi regulas traderet: ibi aperuit os suũ, vt prima principia moralis philosophiæ, quib9 veritas vitæ ostẽditur, & æterna felicitas non tam infertur, quam confertur, & discipulos & turbam illum sequentem, & omnes nos doceret. Ibi aperuit os suũ, vt ex illo ore suauissimo prodiret sol diuinæ sapientiæ, qui radios octo, quibus eius ecclesia illuminaretur, emitteret: ex illo, inquam, nouum testamentum tãquam paradisi fluuius effluere, atque egrederetur: cuius typus erat torrens ille, de quo Propheta Ezechiel, capite

Can. 5.

Quare aperuit legislator noster os suum:

Exo. 47.b quadragesimo septimo dicebat. Viuent omnia ad quæ venerit torrens. Cui etiam fluuio aptari potest illud,

Eccl. 24.d quod Ecclesiastes ait, capite vigesimo quarto. Ego quasi fluuius dorix, & quasi aquæ ductus exiui de paradiso. Os enim quod hodie apertum fuisse Mathæus noster in hoc loco commemorat, verè vena vitæ fuit. Si enim os

Pro. 10. iusti est vena vitæ, vt Salomon in Pronerbijs capite decimo affirmat: quid de ore Christi Domini, seruatorisque nostri dicendum est: qui non solum iustus sed ipsa iustitia fuit? Aperuit olim Moyses os suum, vt legis illius obseruatoribus bona externa pollicetur, abundandiam que rerum temporalium promitteret: transgressoribus verò, ærumnas, ac aduersa in hac

Deu. 28. vita, multa. Vt videre est in libro Deuteronomij, capite vigesimo octauo. At Christus Dominus aperiens os suum, suæ legis cultoribus, & in hac vita, & in futura, perpetuam felicitatẽ, ac æternam requiem, diuinarumq; rerum abundantiam spondet, libenterq; pollicetur. Ibi aperiẽs os suum ostẽdit nobis veram illam scalam quam,

Gen. 28.e narrat Moyses, in libro Geneseos, capite vigesimo octauo, vidisse Iacob, cuius non altera solum, sed vtraq; extremitas cœlum tangit. Primus enim ac vltim9 huius admirabilis scalæ gradus, regnum cœlorum pollicetur, beati inquit pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum: beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

¶ Aperto denique sacro ore suo, cuangelicæ doctrinæ atque christianæ philosophiæ, nondum audita dogmata cæpit depromere, plurimum abhorrentia ab omnium opinione, & sententia, qui mundum videntur admodum sapere. Beatitudinẽ pollicentur omnes qui se doctores sapientiæ profitentur. Beatitudinem expetunt omnes, cuiuscunque status sint aut conditionis. Sed quibus in rebus sita sit hominis felicitas & beatitudo, hinc multa inter antiquos sapientes ac philosophos controuersia, multus in vita mortalium error. Hic quoniam scopus est, & fundamentum totius sapientiæ, primum id explicat Dominus Iesus in monte sedens: paradoxa docens sed verissima. Et ideo vt iam in superioribus diximus, miraculis multis, ac signis mirabilibus, præstruxit fidem sermoni incredibili, vt qui virtutem ipsius experti essent efficacem in sanandis corporis morbis, confiderent, & doctrinam esse veracem, qua mederetur morbis animorum. Hæc tunc audierunt discipuli pauci, & beatitudinẽ sunt amplexi. Audiant modo omnes quotquot in mũdo sunt homines, nã omnibus locutus est, & omnes reddẽtur felices, reddẽtur beati, ac sui voti, & desiderij compotes.

Ex falsis opinionibus oriuntur ea peccata vitæ.

¶ *Beati pauperes spiritu.* Certa res est ac omnibus viris sapientibus comperta, quod ex falsis opinionibus oriantur omnia peccata vitæ. His igitur eximendis ante omnia studendum est. Et quoniam pernicioſissimus animorum morbus est ferocitas & arrogantia, quæ non sinit hominem esse capacem veræ doctrinæ: imo fons est vnde ferè scatet quicquid est capitalium viciorum: huic primum medetur Iesus: beati (inquiens) pauperes spiritu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Quorum aures tulissent vocem tam inopinabilem, nisi post tot retrò mortia Ioannis, patris, columbæ, postremò præsentibus signis fuisset autoritas commendata, & conciliata fides? Mundus ignarus ac cœcus, beatum dicit populum cui hæc sunt. quæ Quorum filij videlicet, sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. quorum filiæ compositæ: circumornatæ, vt similitudo templi. Quorum promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud. Quorum oues fœtosæ, abundantes in egressibus suis, quorum boues crassæ. Beatum vocat populum cuius non est ruina maceriæ, neque transitus; neque clamor in plateis eorum. At diuina sapientia, quæ tangit à fine vsque ad finem fortiter, quæ omnia prospicit, penetrat, atque visibilia & inuisibilia, externa & interna, diuina & humana, penitus intuetur: non hos beatos vocat, sed pauperes spiritu, mundi bona propter Dei amorem cõtemnentes, Deum, veras diuitias, reputantes. Non homines arrogantes, felices appellat: sed corde & animo Deo subditos. Non eos beatos vocat, qui alios contemnunt præse: sed homines se ipsos agnoscentes. Simia si loqui posset: nucem, amaram diceret: ob corticis amaritudinem. At vir sapiens, qui nucem scit frangere: & ad nucleum vsque peruenire, dulcedinẽ in ea inuenit. Sic mundi amatores, Christi paupertatem, diuitiarum tenuitatem, amaram iudicant: at qui spiritu Dei aguntur, dulcem ac suauem ac beatitudinem afferentem. Multos rei familiaris tenuitas, generis humilitas, conditionis obscuritas, fortunæ aduersitas, reddit abiectos, & humiles, sibique displicẽtes. Sunt hi quidẽ vicinniores euangelicæ beatitudini, si

Quos iudicat mundus beatos. Psal. 143.

Sap. 8. a.

Quos vocet Deus beatos.

Simile.

quo vocat fortuna, sequantur animo. Verum hæc spiritus humilitas in affectu sita est, non in rebus externis. Vnde Bernardus. Diligenter attende quod non simpliciter pauperes nominat, propter plebeios pauperes, necessitate miserabili, non voluntate laudabili. Spero equidem profuturã eis apud diuinæ bonitatis, misericordiã hãc ipsam afflictionis suæ miseriã. Scio tamen hoc in loco Dominum non de huiusmodi fuisse locutum, sed de his qui possunt dicere cum Propheta: voluntariè sacrificabo tibi. Attamẽ nec voluntaria quidem paupertas omnis, laudem habet apud Deum. Nam & Philosophi sua omnia reliquisse dicũtur, vt expediti mũdi curis, studio vanitatis possent vacare liberius, & nolebant sensu abundare in sensu suo.

d. Bernar.

Hos discernit quod dictum est *spiritu*. Id est, spirituali voluntate. Beati pauperes spiritu: spirituali scilicet intentione, desiderio spirituali, propter solum Dei beneplacitum atque animorum salutem.

¶ *Quoniam ipsorum est regnum cælorũ.* Hæc vna ac præcipua causa est, quare pauperes spiritu beati ac felices appellentur. Quod ipsorum sit regnum cœlorum. Sed ais, vnde regnum huic, qui nihil arrogat sibi, qui cedit omnibus, qui sibi displicet, qui neminem protrudit ac lædit, qui omnia mundi bona contemnit? Is enim propriora asinina seruituti videtur, quàm regno. At qui verum est quod dixit in hoc loco Christus Dominus ac veritas ipsa. Horum tantum est regnũ sed eorum: hoc est, gratia, & pax, & gaudium in spiritu sancto. An tu regnare putas istos feroces ac violentos? Seruiturem seruiunt, multos que semper patiuntur tyrannos. Discrucian

Causa prima Quare beati dicãtur pauperes spiritu

Quid per regnũ cœlorũ intelligatur.

Rom. 14. c

Tyrani etsi regnare videantur auaritia, ira, liuore, cupiditate vindictæ, metu, spe. Vix viuunt tantum abest vt regnent. At qui liber est his curis omnibus, fretus innocentia sua, fretus Deo, fretus præmijs futuri seculi, tranquillo pectore contemnit ea, quæ sunt huius mundi, & sequitur bona cœlestia: nonne regnum obtinet longè pulchrius ac magnificentius regno tyrannorum? Non huic imperat libido, non auaritia, non liuor, non ira, non cetera pestes animorum. Et armatus fide, quotiens res postulat, imperat morbis, & fugiunt: imperat vndis, & conquiescunt: imperat dæmonibus, & emigrant, tam potens est regnum animi, sibi diffidentis ac Deo fidentis, humanis diffisi præsidijs & ex cœlo pendentis. Non diadema, non vnguentum, non satellitium dant regnum. Hæc sunt quæ verè regem faciunt, ac denique ad cœlestis æternique regni consortium euocant, vbi nulla iam erit rebellio. Regnum mundanum paratur violentia: ferocia defenditur: hoc regnum parit modestia, tuetur & constabilit humilitas. Mundus non iudicat regno gerendo idoneos, nisi qui generoso præditi spiritu ingẽtes tollunt animos: Deus ad suum regnum eos potissimum æuehit, qui se maxime dejecerint. Mundus eos diuites iudicat, & si nihil possideant, qui ad dignitatem aliquam magnã sunt electi, aut qui diuitias multas quas habent, in tuto reposuerunt: aut qui principum ac regum sunt hæredes futuri. Meritò ergo pauperes spiritu, diuites vocari debent: meritò beati, ac nimium felices. Dicente Iacobo, cap. 2. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & hæredes regni?

Iacob. 2.

¶ Verum etiam est, quod ait veritas pauperum spiritu esse regnum cœlorum, hoc est, cœlestem patriam ac æternam illam felicitatem. Superbis, enim ac ferocibus resistit Dominus humilibus autem dat gratiam. Cum ergo pauperes spiritu & humiles capaces sint gratiæ cœlestis, capaces etiam erunt æterni regni. ¶ Fideles similiter in modico, super multa constituuntur a Domino: cum ergo humiles ac pauperes fideles sint Domino, dicente Bernardo: fidelis reuera famulus es, si de multa gloria Domini tui, & si non exeunte de te, tamen transeunte per te, nil manibus tuis adhærere contingat: cum humiles, inquam, omnia in gloriam Dei referant: non mirum quod super multa constituantur: non mirum quod regnum cœleste possideant.

Secunda causa ob quam beati dicũtur pauperes spiritu.

Iacob. 2.

Infr. 25. b

D. Bernar.

¶ Iure etiam emptionis, solet hominibus pertinere regnum aliquod: pauperes ergo spiritu omnia contemnentes, hoc iure sane gaudent. Pauperibus (ait Bernardus) pariter & martyribus regnum cœlorum promittitur, quia paupertate quidem emitur, sed in passione pro Christo absque omni dilatione percipitur.

D. Bernar.

¶ Veri ergo pauperes simus: si beati esse volumus: mundana superbia derelicta, humilitati nos ipsos tradamus: si regnum cœlorum possidere appetimus.

¶ Paupertatem amemus: nam paupertas, (vt Chrysostomus ait.) Est manuductrix quædam in via, quæ ducit ad cœlum, vnctio athletica, exercitacio quædam magna & admirabilis, portus tranquillus. Nihil opulentius eo, qui paupertatem sponte diligit & cum alacritate suscipit.

Chry. se. 18. super epist. ad Hebræ. Commendatur paupertas spiritus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Paupertatem spiritus diligamus nam (vt Leo ait) semper diues est christiana paupertas, nec pauet in isto mũdo indigentia laborare, cui donatũ est in omnium rerum domino omnia possidere. ¶ Paupertatem spiritus amplexemur: quæ cum Dei timore in cœlum incedit. Si enim timentium est, quæ fugæ cursum impediunt abijcere: & quæ euasioni obstant proijcere: ad pauperes spiritu Dei timorem pertinere confiteri necesse est: quum omnia mundi bona, æquo animo ne viam cœlestem impediant contemnant, conculcent, & pro nihilo pendant. Quod si timentiũ etiam est, homines hominibus se subdere ac inclinare, pauperes verò spiritu vere humilientur sub potẽti manu Dei: quod vere Deum timeant, fateri oportet.

Paupertas spiritus, aptatur Dei timori.

¶ Hanc denique rerum exterarum inopiam libenter propter Deum sectemur, si in cœlis summa rerum omnium abundantia pollere concupiscimus, dicente Domino: quoniam ipsorum est regnum cœlorum, hoc est, immensæ opes, diuitiæ, ac omnium bonorum affluentia. ¶ Hinc intelliges quare huic primæ beatitudini, atque vltimæ, regnum cœlorum promittitur. Qua enim ratione regnum hoc secum omnia diuitiarum genera continet, Christi pauperibus, omnia huiusmodi bona quæ externa dicuntur, abijcientibus: promittitur. Qua verò ratione regnum hoc, summum honorem secum affert, abiectis & interfectis propter iustitiam pollicetur:

Quare primæ beatitudini & vltimæ, regnũ cœlorũ promittitur.

¶ Ama paupertatem quando eam Dominus Iesus tãtopere amauit. Vt ab incunabulis ad mortem vsque, eam amplexaretur. Recenter enim natus pannis non sericis est inuolutus, & in præsepio collocatus, quia non erat ei locus alicubi in diuersorio. In mundo cum hominibus vitam agens tam pauper fuit, vt non haberet vbi caput reclinaret, necvnde Cæsari tributum solueret. In morte verò vestimentis suis exui voluit. Tam vehementer hãc virtutem dilexit vt ob pauperes, & inopes se in mundum venisse apud regium vatem confiteatur his verbis: propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus. Et apud Esaiam: euangelizare pauperibus misit me.

Luc. 2.
Luc. 9. g.
Infra. 17.
Infr. 27.
Psa. 11. a
Luc. 4. c.
Esa. 61. a.

¶ Ama paupertatem. Nam pauperes Christus (quod iam diximus) beatos prædicat: diuites verò infelices, apud Lucam. Pauperes ad mẽsam suam vocat. Pauperes adiuuat. Adiunit, inquit pauperem de inopia. Illis parcit pauperum suorũ (ait Esaias) miserebitur. Illos eligit. Elegi (inquit) te in camino paupertatis. Eos exaudit. Desiderium pauperũ exaudiuit Dominus. Illorũ est memor. Non in finem obliuiscetur pauperum. Illorum est solicitus. Ego autem mendicus sum & pauper: & dominus solicitus est mei. Illorum est refugium & fortitudo. Factus est dominus refugium pauperi. Et alibi factus est fortitudo pauperi. Illos ab omni periculo seruat: parcet enim pauperi & inopi & animas pauperum saluas faciet.

Luc. 6.
Luc. 14.
Psa. 106. d
Esa. 49.
Esa. 48.
Ps. 9. g.
Ps. ibidem
Ps. 39. d.
Ps. 9. b.
Esa. 15.
Psa. 71. c.

¶ Ama paupertatẽ. Nam pauperum societatem Dominus quærit. Qui nõ renuntiauerit (inquit) omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus. Secũdo. lib. Reg. c. 30. Sacra refert historia: Dauidem, seruum Aegyptium assumpsisse, quem Dominus suus omnino destituerat: sic verus Dauid infotios sumit, quos mundus iste despicit, ac procul à se abijcit.

Luc. 14.
1. Reg. 30. Figura.

¶ Ama

¶ Ama paupertatem, quoniam pauperum est Deus. Vnde in libro numerorum cap. 18. ait: in terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem ego enim pars & hæreditas tua. Quo quid felicius? quid beatius? tempus sanè deficeret, si quæ bona, examore paupertatis spiritus hominibus proueniant, persequi velem.

Num. 18.

¶ Ama deniq; paupertatem, & te Dominus vultu alacri respiciet. Audi quid ipse apud Esaiam dicat: ad quem, inquit, respiciam nisi ad pauperculum &c. Intuere hic obsecro me cum parum per quantum distet voluntas diuina ab humana. Homines habitare volunt cum diuitibus, Deus verò cum pauperculis, vt ibi docet Esaias. Homines quærunt hospitia amæna, Deus verò animas pauperculas. Mundus pauperes infelices iudicat, Deus in hoc loco eos esse beatos, ipsorumque esse regnum cœlorum ostẽdit. Merito ergo lactantius aiebat: hoc vno beati esse in hac vita possumus, si minime beati esse videamur. Et rectè quidem. Nam quid iuxta mũdi opinionem infelicius paupertate? Et tamen oculi Domini in pauperẽ respiciunt, hoc est, pauperibus fauet, & sibi chari sunt. Contra verò mundus nihil beatius diuitijs, nihil gratius ad vitam trãsigendam existimat: cum Deus eas, spinas vocet apud nostrum euangelistam, cap. 13. Et alibi dicat: væ vobis diuitib9. Et diuus Paulus, prima ad Timoth. c. 6. Qui volunt diuites esse incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa, & inutilia, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Ex quibus vides, quàm periculosa sit diuitiarum affluentia. Vt nauis graui mercium pondere onusta, in immenso mari procella iactata, proijcit ad mare merces, ne funditus pereat: vtilius ducens opes potius amittere, quàm vitam, quoniam exonerata securius, & velocius nauigat. Sic homines diuitijs circumfluentes in hoc mundo, debent se diuitijs exonerare, pauperibus distribuendo: ne illis abtentes mergantur, atque ad ima tartara præcipitentur. Ita namque poterunt maris cursum securius transigere: atque ad beatitudinis portum velotius accedere. Sed dices: non posse eum esse felicem, qui opibus caret: quod nullam habeat nominis claritatem. Hæc est mundi opinio, sed falsa. Luna cum longius distat à Sole, totum suum splendorem terris ostendit: ad cœlum autem claritatem non mittit: cum verò Soli coniungitur, tota in superiori parte illuminatur: inferius autem nullum lumen ostendit: & tunc eam inspiciẽtes obscuram arbitrantur. Sic qui longè à Christo separantur, humanam solùm gloriã quærunt: totum suum splendorem in terra defigunt: atque animi candoris obliti, in falsis diuitijs beatitudinẽ constituunt. At qui Soli illi iustitiæ Christo Deo nostro coniunguntur, animi splendorem sursum emittunt: & tunc à mundi amatoribus obscuri iudicantur: cum sint animo fulgentissimi. Ex quo efficitur, vt ad cœlum aspirent: omnem veram claritatem in charitate constituentes, & gloriã in ipsius gloriæ contemptu collocantes. Beati ergo tales merito vocari ac dici à nobis debẽt.

Esa. 66. Maxime distat voluntas diuina ab humana.
Simile.
Lactãtius
Ps. 10. b.
In. 13. & Luc. 1.
1. Tim. 6.
Similitudo.

Beati mites. Qui nam sunt mites? qui nulli vim faciunt, qui læsi facile commodant iniuriam, qui malunt rem perdere quàm contendere, qui pluris faciunt concordiam & animi

Qui dicantur mites.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tranquillitatem, quam latifundium: quibus optabilior est quieta paupertas, quàm rixosæ diuitiæ.

Quid sit mansuetudo.

Hinc colligetur, quæ nã sit mansuetudo. Est enim mansuetudo, moderati animi trãquillitas, quæ nulla incurrẽtiũ rerum tribulatione agitatur. Nec immerito hæc virtus paupertatem spiritus sequitur: nam qui terrena mũdi bona non amat, sed propter Deum omnino contemnit, longe abest ab animi perturbatione aliqua. Quemadmodum enim terra si aqua misceatur

Simile.

omnino turbatur: sic animus terrenarum rerum amore commixtus, multis perturbationibus afficietur: at si rerum humanarũ expers sit, omni trãquillitate gaudet. Hos ergo, homines felices appellat Christus. Ex quo fit vt iracundi, infelices dicantur. Longè enim à mansuetis distãt. Quod his verbis docet eleganter Chrysostomus.

Ho. 6. in acta. apost.

In quibus putas esse iracundum, in quibus etiam tolerãtem malorum ac mansuetum? Nonne huius anima solitudini cuipiam, habenti multã quietem comparatur, illius verò foro & turbæ, in quo multus clamor sequentium camelos & mulos, ac asinos, multum ad accedentes exclamantium, ne conculcentur. Nonne illa quidem medijs quidem ciuitatibus comparata, in quibus hinc argentifabrorum, inde ærifabrorum magnus auditur sonitus, & alij quidem inuadunt, alij autem inuaduntur: sed hæc vertici cuidam montis est similis, in quo leuis flat aura, & purus splendor fulget, & perspicua fontium ebulliunt fluenta, & multiplex florum producitur gratia, vti sunt verna prata ac horti, florentibus arboribus & flosculis, & defluentibus aquis. Quod si & sonus auditus fuerit, dulcis est, & multã effundit voluptatem: nam vel aues cantillantes summis arboribus insident, & cicadæ, & philomelæ, & hirundines concorditer vnam quandam perficiũt musicam: vel zephyrus blandè allidit arborum ramos, in quercubus & pinis stridens etiam olores, imitatur: vel pratum rosas producens & lilia inter se collisa & commota, quasi pelagus parum vndabundum referunt.

Mites & iracundi comparãtur inter se.

Simile.

Simile.

Simile.

Imo multas quis inuenerit similitudines, nam quando quis rosas aspexerit, itidem putabit videre: quando autem violas, niare vndabundum: quando verò lilia, cœlum. Neque spectaculo solo, & aspectu oblectatur tunc talis sed & ipso corpore: nam & refrigeratur, & respirat, ita vt in cœlo potius quàm in terra videatur esse. Est & alius sonus quidam, quando aqua á summa altitudine per tubos suo motu fertur, & blando strepitu subiectis silicibus obstrepit, ita relaxat membra nostra voluptas, vt etiam oculis somnũ membra fouentem immittat. Libenter audiuistis narrationem, forsan etiam solitudinis facti amatores, sed hac solitudine multo suauior longanimis anima: non enim, vt pratum describeremus, neque vt ad ostentationem sermonem ducamus, hanc attigimus similitudinem, sed vt per hanc descriptionem videremus quanta sit longanimorum voluptas, & quod multo suauius sit, viro mansueto cõuiuere, maioraque emolumenta ab illo accipiantur quàm si in talibus versetur locis. Hos imitemini. Quando enim neque validus ventus ex tali anima egreditur, sed benigni quidam sermones ac blandi, & zephyro placido rectè comparantur, dum admonitiones nihil habent asperum, sed aues cantilantes imitantur. Quomodo igitur hoc non melius?

Simile.

Non enim corporis accedit sermonis aura, sed animas reficit. Non ita statim medicus febricitantem hominem á febribus libarit sua curã, vt longanimus vir, & iracundum, & præ ira flagrantem apprehensum refrigerabit per spiritum propriorũ sermonum. Et quid de medicis dico?

Simile.

Neque ferrum ignitum & aquæ intinctum, ita statim calorem amittit, sicut si incidat in animã longanimẽ homo iracundus. Sicut autem si in forum ingrediantur cantilantes aues & nugæ esse videtur, ita etiã nostra præcepta in animas iracundas immissa.

Nonne suauior mansuetudo quàm ira & temeritas: & non hoc solum sed etiam hoc idem diabolus, illud verò Deus imperauit. Videte quod nõ temere dixi, quod si etiam non esset diabolus, neque Deus: illa tamen præcepta sufficiant vos ad abducendum. Nam mansuetus quidem subipsi dulcis, & alijs est vtilis. Iracũdus verò & sibi insuauis & alijs dãnosus. Nihil insuauiꝰ hõe iracũdo, nihil oneroſiꝰ, nichil molestiꝰ nihil fædius, quemadmodũ scilicet nihil suauius est eo qui nescit irasci.

Simile.

Melius est cohabitare bestiæ, quã homini tali: nam illa quidem si semel cicuretur, seruat suam legem, illum autem quoties placaueris iterum exasperatur. Sibi enim habitum quẽdam talem indidit semel. Quemadmodum enim dies cãdidus ac lucidus, & hyems plena conturbatione inter se multum distant, ita etiam iracundi ac mansueti animi. Hæc Chrysostomus. Mites ergo eiusmodi felices appellat dominus: contra verò iracundos & immites, infelices esse colligere licebit.

Simile.

Quoniam ipsi possidebunt terram. Hoc est mansuetorum precipuum ac primum premium, cuius causa, beati iure vocantur. Sed ais, qui nam fieri potest vt hoc hominum genus terrã possideat, cum soleat suis agris deturbari, tantumq; absit, vt aliena sibi parent, vt habitis etiam possessionibus pellãtur? Ad hoc illud obserua, quod hæc est noua dilatandæ possessionis ratio, vt plus impetret abyltro largientibus mansuetudo, quàm per fas nefasq; paret aliorum rapacitas. Immitis ac ferox dominus, nec hoc possidet quod habet: placidus autem qui mauult sua cedere, quàm pro his digladiari, tot locis habet fundum, quod locis reperit amantes euangelicæ mansuetudinis. Inuisa est omnibus peruicatia: mã suetudini fauẽt & æthnici. Postremo si perit possessio miti, damnum non est, sed ingens lucrum. Perijt ager, sed incolumi tranquillitate animi. Magno cum lucro vendidit fundum, qui vitauit tumultum, & seruauit animi quietem. Postremo vt omnibus excludatur mitis, tanto certior est illi cœlestis terræ possessio, vnde depelli non potest: stat enim sententia: quoniam ipsi possidebunt terram.

Primum. premium mansuetudinis Objectio.

Respõsio

¶ Secundum verò mansuetudis premium est, homines immunes reddere à malis quæ secum iracundia afferre solet: quæ tot tantaque sunt, vt vix à doctis explicari possint. De quibus aliàs diximus.

Secũdũ premium

¶ Tertium autem huius virtutis premium est, eam possidentes innumeris opibus spiritualibus ditare. Lege quæ annotauimus Lucæ, cap. 10. in illa verba discite à me quia mitis sum.

Tertium premium

Luc. 10.

¶ Hæc autem virtus comes est pietatis. Qui enim in proximum pius ac misericors est, is eius malis & compatitur, & illi minime iniuriam inferre

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut nocere vult. Qui ergo pius est, vt mitis ac mansuetus sit oportet. Qui etiam pius in Deum est, illum colit, illū veneratur, illius iugo leui ac suaui, sese libenter subdit: quod & mansuetos ac mites facere certum est: quare qui mansuetus est, pius etiam est.

Beati qui lugent. In primis obserua: multos in mundo esse, qui lugeant ob rerum familiarium amissionē. Quod solēt facere auari: de quibus poeta ait: ploratur lachrymis, amissa pecunia veris. Multos similiter esse, qui doleāt lugeant ac aliorum miseriæ compatiantur: sine modo tamen, ac mensura: sine debito ordine ac certa regula. Vnde Augustin 9. Cogebar (inquit) plorare dido nem mortuam, quæ se ob amorem occiderat, cum interea meipsum in ijs à te morientem, Deus vita mea, siccis ferrem oculis miserrimus. Quid enim miserius misero nō miserēte se ipsum? Multos deniq esse futuros, qui perpetuas in inferno lachrymas sunt effusuri. De his alijque huiusgeneris lachrymis, non loquitur in præsentiarum dominus: quum eiusmodi homines potius infelices & miseri dicendi sint, quam beati. Sed eos beatos vocat, qui vehementer dolent de malo quod accidit, vel bono quod deficit. Vulgo misera res est orbitas, adeo vt quidam orbati suis affectibus, puta vxore, parentibus, fratribus aut liberis, nonnū quam sibi manus adferant. Et ob hoc adhibentur amici, qui luctus acerbitatem consolatione leniant. Sed neque hi beati dicendi sunt. Sed beati qui lugent ob amore meu angelij, qui vel distrahuntur à suis affectibus, qui quos habent charissimos vident ob euangelicam iustitiam affligi trucidariq; qui spretis huius mundi voluptatibus, in lachrymis, in vigilijs, in ieiunijs, vitā transigūt. Qui pro peccatis anteactis lachrymas effundere non cessant: exēplo Dauidis dicentis. Exitus aquarū deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam. Qui aliena peccata deplorant exemplo Hieremiæ dicentis: quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei? qui lugent, sedentes super flumina Babylonis, hoc est, super flumina mundi huius, memores cœlestis patriæ, cœlestis Sion.

Dequibus lachrymis nō intelligatur ista beatitudo poeta.

D. augus.

Quos lugēres vocet hic Christus beatos.

Pf. 118.

Hier. 9.

Pf. 136.

Quoniam ipsi consolabuntur. Hæc prima causa est quare lugentes beati appellentur. His enim spiritus cœlestis adest, qui temporarium luctum inæstimabili mētis gaudio pēsat interim, mox ad æterna gaudia transferendis. Humana consolatio frequenter ægritudinem, dum mederi studet exasperat: at spiritus ille verus cōsolator, Sic intus exhilarat animum sibi bene conscium, deque futuræ vitæ premijs certum, vt in atrocissimis etiam corporum afflictionibus sibi gratulētur, tantum abest vt sibi videantur infelices. Sic intus, inquam, exhilarat animū, vt luctu suo pascatur cum ad superna gaudia flendo subleuatur. Et intus quidem doloris sui gemitum tolerat, sed eo refectionis Pabulum percipit, quo visamoris per lachrymas emanat: vt Gregorius docet. Atque hoc est quod in libro Thobiæ. cap. 5. dicitur post lacrymationē & flectum exultationem infundis. Exemplo huius veritatis esse nobis poterit Augustinus qui de seipso loquens ait: quantū fleui in hymnis & canticis tuis suauè sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter, & currebāt lachrymæ & bene mihi erat cum eis. Hæc est tristitia de qua dominus ait: tristitia vestra

Pirm. causa beatitudinis lugētium.

D. grego.

Tobię. 5.

Augusti. libr. confessio.

Io. 15.

Hier. 13. stra conuertetur in gaudium. Quod olim predixerat idem Dominus per os Hieremiæ. cap. 31. Conuertam, inquit, luctum eorum in gaudium.

Io. 2. fig. Exo. 15. figura. Huius rei typus erat aqua in nuptijs in vinum conuersa. Præterea eiusdē erant imago, aquæ illæ Mara: quæ versæ sunt in dulcedinem vt exo. cap. 15. sacra narrat historia.

Secunda causa. Secunda verò causa, ob quam, lugētes, beati dicendi sunt, ea est: quod tandem in vita illa cœlesti perpetuò cōsolabūtur.

Apo. 21. Tunc absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorū, & iam non erit luctus, neque dolor, neque clamor, quoniam priora transierunt. Hinc est quod diuiti illi in inferno posito ait Abraham. Nunc hic cōsolatur, tu verò cruciaris. Tunc in illa cœlesti Hierusalem cōsolabuntur iusti, videbunt & gaudebunt. Quod

Luc. 15.

Es. vltim. Esaias testatur, capit. vltimo.

Tertia causa. Tertia autem causa ea est, quod huius modi lugentes immunes omnino sunt ab huius seculi tristitia, quæ mortem infert ac operatur vt Paulus docet in posteriori Epistola ad corint. 7.

2. co. 7. id circo. d. Bernardus consulit: in omnibus operibus, inquiens, tuis, memorare nouissima tua, mortis horrorē, iudicij tremendum valdè discrimē, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miseriā, recogita animos tuos in amaritudine animæ tuæ, & cogita humanæ vitæ pericula: cogita fragilitatem propriā, & in eiusmodi cogitatione si perseueraueris, dico tibi parum senties, quicquid foris videtur esse molestum, dū toto corde circa interiorem molestiā occupaueris. Sed nec patietur dominus sine cōsolatione te esse: quoniā est pater misericordiarum, & Deus totius

d. Bernar.

2. co. 1. 2.

consolationis. Et complebitur omnino quod pollicetur veritas: Beati qui lugent.

Vltima causa. Tandem Beati iure optimo dicendi sunt qui ob Dei amorem, in lachrymis vitam transigunt: cum tāta sit vis lachrymarū, quas fundunt, vt omnia bona veniant pariter cum illis. Nam lachrymæ animos mundāt, moris literas delent, diabolum submergunt, cordis terram irrigant ac fœcundant: immoderatos appetitus sedant, mentem humiliant: cor mitigant, omnibus animi morbis medentur, quicquid volunt à Deo impetrant, mentis oculos claros reddunt, vitam iam amissam reparant, regnum cœlorum vi quadam rapiunt, in cœlis, in terris, in inferis vim habent, in deum, in angelos, in dæmones, in homines possunt. Quæ omnia vera esse intelliges si quæ sequuntur audias.

Nota quāta sit virtus lachrymarum.

Quod animum à peccatis omnino mundent, docere voluit Hieremias, cum dicebat: laua à malitia Hierusalem cor tuum, vt salua fias. Sic Magdalena lachrymis lota, audire meruit dimittuntur tibi peccata tua. Huius aquæ salutaris figuram gerebat mare illud æneum, in quo ingressuri templum, aut tabernaculum, manus pedes que lauabant. Cæterum quemadmodū Christus dominus deleuit proprio sanguine chirographum nobis contrarium: ita & nos, saltem lachrymarum effusione: literas quas, peccantes in libro conscientiæ scribimus, delere debemus: ne coram iudice comparentes, cum libri omnium sunt aperiendi, debita aliqua scripta inueniantur, ad quæ soluenda dānemur. Quod autem lachrymis diabolus submergatur, dubium nō est, in his enim aquis, contribulat dominus capita draconū.

Hier. 4.

Luc. 7.

figura. Exo. vlti. 3. reg. 7.

Col. 2.

Dan. 7.

Pf. 73. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Figura. Exo. 14. Quarum typus fuit Mare Rubrum, vbi Pharao atque omnis eius exercitus ſubmerſus eſt. ¶ Hæc eſt aqua illa quæ cordis noſtri terram & irrigat, & fœcundat. Cuius figura fuit fons ille qui aſcendebat de terra, irrigans vniuerſam terram. Felices qui ſeminant in lachrymis: nam in exultatione metent.

Figura. Gene. 2. Pſ. 125. a

D. grego. ¶ Quod efrenes appetitus coerceãt ac moderentur lachrymæ, his verbis docet beatus Gregorius. Flammã ſuggeſtionum diaboli, citius extinguit vnda lachrymarum. ¶ Hæ, nos maxime humiliant: dicente in prouerbijs Salomone: mœror in corde iuſti, humiliauit eum. ¶ Hæ, animum indomitum mitem reddunt. Equum indomitum, ait Bernardꝰ, flagella domãt. animam immitem contritio ſpiritus & aſsiduitas lachrymarum. ¶ Hæ, omni langori medentur. Hinc eſt quod ſanctus Iob ait: mœrentes erigit ſoſpitate. ¶ Hæ, quod poſtulant, à Deo impetrant. Anna flens largiter, à domino exaudita eſt: Ezechias lachrymas fundens, ab incurabili morbo eſt liberatus: Tobias & Sara cum lachrymis orantes, quod petebant, obtinuerunt. Hanc lachrymarum virtutem intelligens ſancta illa Iudith, hortabatur ſuos his verbis: indulgentiam eius cum lachrymis poſtulemus. Hanc perſentiens rex Dauid aiebat: auribus percipe lachrymas meas. Atq; rurſum iam exauditus dicebat: poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo. Hanc virtutẽ docere volens dominus Ieſus, in cruce poſitus, cum lachrymis preces offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia, vt diuus Paulus narrat. Quid plura? lachrimæ, mentis oculos purosreddunt dicente Gregorio: mens lachrymis baptizata in contemplatione videt lim

D. Berna. Pro. 11. Iob. 5. 1. re. 1. Eſa. 38. Tobiæ. 3. Iudith. 8. Pſa. 38. c. Pſ. 55. b. Heb. 5. c. D. Greg.

pidius. Et rurſum: ſæpe, inquit, quod torpentes latuit, flẽtibus ſubtilius innoteſcit. Iſtarum figura erant aquæ illæ Siloe, de quibus cœcus à natiuitate dicebat apud Ioannem: abij in natatorium Siloe, & Laui, & vidi. Idem. Ioan. 9. Figura.

¶ Quod vitam iam amiſſam reparent, docet diuus Gregorius, tempus inquiens, redimimus, quando anteactam vitam, quam laſciuiendo perdidimus, flendo reparamus. Atq; idem affirmat, eas, vi, cœlorum regnum occupare, his verbis: regnum cœlorum rapi vult noſtris fletibꝰ, quod noſtris meritis non debetur. D. Greg. Idem.

¶ Lachrymæ in cœlo, terra, infernoq; operantur. In cœlo, dicente Eccleſiaſtico: nonne lachrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt, & exclamatio eius ſuper deducentem eas? à maxilla enim aſcendunt vſque ad cœlos, & dominus exauditor delectatur in illis. In terra verò, cum multa bona nobis ob eas contingant: in inferis autem, quũ ab illorum æternis pœnis nos omino liberent, eas in hac vita fundẽtes. Eccle. 35.

¶ In Deum vim habent: quum eũ quaſi cogant ad miſericordiam nobis præſtandam. Oratio (ait Ambr.) Deũ lenit, lachryma cogit. Ambro.

¶ In angelos ſimiliter: delitiæ enim angelorum (ait Bernard.) Sunt lachrymæ pœnitentium. D. Berna.

Quod ſignificare volens apud Lucam, Dominus ait: gaudium eſt angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agenti. Luc. 15.

¶ Deniq; indæmones tantum lachrymæ poſſunt, vt eos omnes fugent, ac ſubmergant. Quod in ſuperioribus oſtendimus.

¶ Hic ſanctorum luctus, ſcientiæ donum comitatur: ac illud ſequitur. Illuſtrãtur enim hi qui lugent ſcientiæ ſpiritu, quo afflati, quibus in hoc mundo malis inuoluãtur, intelligũt: ac proin- Luctus ſãctorum cõmitatur donũ ſcientiæ.

ac proinde lugent, flent, & dú in hac mortali vita ſunt, perpetuas lachrymas fundunt. Hoc idem inſinuare volens Salomon aiebat: qui addit ſcientiam addit & laborem, ſiue dolorem. Quis enim rite ſciens mala innumera quibus in hoc mundo circundatus eſt non lugeat, non doleat, & non lachrymetur? quoquo ſe homo vertat, omnia plena malis. Hinc obortæ ſunt lachrymæ illæ Chriſti, fuſſæ ob mala ventura ciuitati Hieruſalẽ. Hinc vox illa triſtis: ſi cognouiſſes & tu. Eccleſi. 1. Luc. 19.

Beati qui lugent quoniam ipſi conſolabuntur. Merito ergo nos dominus ad lachrymas vocare ſolet, vt Eſaias ait: ca. 22. Et vocabit (inquit) dominus exercituum in die illa ad fletum & ad planctum. Nam beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Mundus vocat ad voluptates quæ penas æternas pariũt. iuxta illud quod veritas ait: væ vobis diuitibus quia habetis hic conſolationem veſtram. Væ vobis qui nunc ridetis, quia lugebitis, & flebitis. Eſa. 22. Mundus vocat ad riſum Chriſtus ad lachrymas & merito. Luc. 6. Pſal. 125.

Chriſtus verò ad lachrymas, quæ ſemina ſunt gloriæ. Nam qui ſeminat in lachrymis in exultatione metet. Et in hoc loco appellantur felices, qui lachrymas fundunt, quibus perpetuã dominus conſolationem pollicetur. Hinc eſt quod, dominus per Eſaiam ca. 30. ait: populus Sion habitabit in Hieruſalem: plorans nequaquam plorabis. q. d. quanuis affligaris, ô populechriſtiane qui habitas in eccleſia, & pro Chriſto crucieris piaſque lachrymas fundas intus tamen in ſpiritu ſenties diuinam quãdam conſolationem & pro lachrymis vitam æternam conſequeris, & ita plorans foris, intus nõ plorabis. Et in hac vita plorans, in altera gaudebis. Stat enim ſententia: beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabũ Eſa. 30. Pſ. 136.

tur. Nos igitur qui iuxta flumina Babylonis ſedemus, in ſalicibus, in medio eius ſuſpendamus organa noſtra, & oculos ad cæleſtem terram leuemus eamq, contemplantes vim lachrymarum profundamus. Quomodo nõ lugebimus in terra aliena: exules cum ſimus à propria? Habeat ſua inſtrumẽta muſica, quibus oblectetur Rex Babylonis & quibus conſonantibus vniuerſarum gentium populi profiternã tur: & ſtatuam æream adorent: habeãt mundi ſectatores ſuas voluptates, quibus idolis, hoc eſt, mundo & dæmoni & carni ſeruiãt, & obtemperẽt. Sit cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs ſuis. Nos verò exules à cœleſti patria lugeamus. Nã beati qui lugent: quoniam ipſi conſolabuntur. Daniel. 3. Figura.

¶ Gene. c. 4. dicitur: Eua adiecit, & peperit fratrem eius Abel. Cur hic ſecundus filius dictus ſit Abel, quod interpretatur Luctus vel vanitas, non exprimitur in textu. Forte tamẽ ideo ſic dictus eſt: quod magno dolore matris effuſus ſit. Vel quod tã Adæ, quã Euæ, cauſa luctus fuit: cum a Cain occiſus eſſet: vel quod primus fuit verè in hoc mundo lugentium. Dequibus textus in hoc loco ait: beati qui lugẽt. Imitemur igitur nos primum iuſtum. &c. Gen. 4. Quare ſecundus filius eius vocatus ſit Abel.

Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur. Id eſt, felices ſunt illi, qui famẽ & ſitim à rebus perituris, quæ animum ſaturare nõ poſſunt, transferunt ad expectendam iuſtitiam euangelicam: vbi ſemper eſt quod eſuriatur, ſemper quod ſitiatur: & beata ſatietas eſt, & hoc ipſum beatitudinis pareſt, eſurire panem illum animi, de quo, qui ediderit viuet in æternum, ſitire aquam illam viuam de immeri Io. 6. f. Io. 4. b.

qua qui biberit fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Non ergo immerito Esaias ait: dicite iusto, quoniam bene, quoniam fructum adinuentionum suarum comedet. Pius enim qui esurit, & sitit veram iustitiam, pabulo diuinæ consolationis in hac vita recreatur, & postea æterna beatitudine saturatur. Dicite igitur iusto, qui incredibili desiderio iustitiam euangelicam appetit, quoniam bene cum illo actum est, quoniam æterno pabulo saturabitur, & tunc fructum laborum suorum comedet.

Esa. 3. b.

Iustus qui esurit diuinã iustitiã in hac vita pabulo diuinæ consolationis recreatur, & in futura pabulo beatitudinis.

¶ Publica omnium opinione res est acerba fames, & egestas res est velis equisque fugiẽda: neque quisquam nõ eos beatos prædicat, qui rem familiarem luculenter auxerint, & constabilierint vt liceat affatim frui. Sed nec opes quamlibet aggestæ saturant animum, neque felicitas hominis, vêtris saturitate metienda est. Beatum dicũt homines populum opibus abundantem. sed omnino falluntur. Hinc est quod dominus apud Esaiam populo suo dicebat: populus me⁹ qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt. Si ergo scire vis, quos in hoc genere beatos pronuntiare debes audi quid dominus dicat. Beati, inquit, qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Leuiter ergo appetenda sunt ista, quibus alitur ac fouetur corpus, in quorum cura vulgus tam miserè torquetur. Et expletos nonnũ quam magis cruciat saturitas, quàm fames cruciabat, & mox à saturitate rursus litis ac fames subinde sarcienda: & ista pijs paruo cõtentis, nec præter necessaria quicquam desiderantibus, vel non sollicitis vbi vis adsunt, omnium suppeditante, qui pascit & pascerculos & vestit lilia. Felices ergo vocantur qui contemptis mundi bonis,

Opes humanæ mundi no saturãt animã sed diuina iustitia.

Esaias. 3.

sitim ac famem transferunt ad expectandam iustitiam euangelicam, hoc est probitatem, ac vitæ rectitudinem: quibus non satis est quod iusti sunt, sed semper sitiunt ac esuriũt vehemẽter hanc euangelicam iustitiam: quæ verus animi cibus est, dicente Domino, meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me.

Quoniam ipsi saturabuntur. Hæc potissima ratio est felicitatis istorum. Satiabuntur enim ac saturabuntur hac iustitia cum aperuerit dominj gloria. ¶ Cæterum & in præsenti vita felices etiam dicendi sunt. Tum, quod istorũ iustitiam, quam esuriunt, maximum gaudium maximaque animi lætitia semper comitatur: dicente Psalmista: iustitiæ domini rectæ lætificantes corda. Contrà verò iniustitiã, miseria, & infelicitas sequitur. Miseros (inquit Salo.) facit populos peccatũ. Et diuus Augustinus tanta, inquit, est beatitudo iustitiæ, vt nemo ab ea nisi ad miseriam possit abscedere. Tum etiã quod ex fame ac esurie cœlestis euãgelicæq; iustitiæ indies in homine multiplicãtur sanctæ studiosæq; actiones: quibus auctis gaudium ac animi alacritatem augeri necesse est. Animus enim multis huiusmodi operibus abundãs, comparari meritò potest arbori benedictæ, quæ fructuum multitudinem habet: animus verò his carens, arbor maledicta ac maledicto proxima dicẽdus est: cui cõgruit quod dominus ait de ficu illa: nunquam fructus ex te nascatur in sempiternum. ¶ Esuriamus igitur hanc iustitiã omnibus thesauris pretiosiorem, pone (inquit Salon) õ Thesaurum tuum in præceptis altissimi, & proderit tibi magis quam aurũ. Nam huius mũdi thesauros, velis, nolis, relinques: at thesaurus iste iustitiæ te se-

Pf. 16. Duplex causa dicũtur beati qui esuriunt iustitiam euãgelicam.

Pf. 18. c.

Pro. 14. D. Aug.

Simile.

Math. 11

Eccle. 16.

quetur, tecum perpetuo perniane bit, te verum diuitem efficiet. Cibus iste in futura vita semper pascet ac saturabit: aqua illa tuam sitim extinguet: tu nescastabis sicut regina à dextris domini in vestitu deaurato, circundata varietate bonarum actionum. Tũc dicet dominus: date illi de fructu manuum suarum. Et comedes, & saturaberis, comedes & impinguaberis.

Psal. 44.

Pro. vltimo.

¶ Cæterum hæc esuries iustitiæ, spiritu fortitudinis fulcitur, ne invia lassescat.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. His verbis inuitat vt vicissim nos, ad subleuandam nostrorum proximorum miseriam: quam libenter, vt mea fert opinio, amplexabimur si prius alta mente consideremus nostram miseriam. Homo enim, ait sanctus Iob, natus de muliere breui viuens tẽpore, repletur multis miserijs. Innumeræ nos circundãt miseriæ, quare innumera sunt ob quæ, diuina indigemus misericordia. Indiget miser homo Dei misericordia qua fingatur, ac formetur. Manus tuæ Domine (ait Iob) fecerũt me & plasmauerunt me totum in circuitu. Quemadmodum enim figulus de massa luti manibus suis fingit opus fictile quod voluerit, ipsiusq; partes varias, iuxta proportionem & conuenientiam operis, vario modo disponit: sic figulus cœlestis tam animam, quã corpus, variasq; eius partes, condit. Indiget homo miser Dei misericordia, vt iam in mundum editus conseruetur, viuat, ac moueatur. In ipso (inquit Pau.) Viuimus, mouemur, & sumus. Sicut enim infans nisi matris manu teneatur consistere minime potest: sic nec nos viam agere, aut cõsistere, sine Dei assistentia ac manu tenentia poterimus. Indiget etiam miser, Dei misericordia, vt cibum quo nutriatur, ab ea quotidie accipiat: oculi omnium, ait Dauid, in te sperant Domine & tu das illis escam in tempore opportuno, aperis tu manum tuam & imples omne animal benedictione. Mitto modo alias corporis miserias, quibus hæc mortalis vita obnoxia est: ad animi ærumnas veniamus. Omnes (vt ait Paulus) sumus natura filij iræ: quare Dei benignitate opus habemus, quæ nos ad fidem suam vocet, trahat ac in suã gratiã, amicitiãq; gratis conciliet. Nemo, inquit, potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Fides enim qua venitur ad Christum, non cõtingit temere, sed patris afflatu, & virtute ad se suauiter trahente mentes hominum. Attracti verò, si iterum prolabamur in pristina scelera, Dei pietate vt erigamur, egemus. Cõuerte me, inquit, Domine ad te & conuertar: postquam enim conuertisti me egi pœnitentiam. Erecti autem à carnis illecebris liberari minime possumus, nisi Dei misericordia adiuti. Infelix ego homo, dicebat Paulus quis me liberabit, à corpore mortis huius? gratia, inquit, Dei per Iesum Christum. Erecti, inquam, vt sobrij simus ac vigiles, vt Dei misericordiam petamus, oportet: si à diaboli laqueis, insidijs, vi, ac feroci rate liberari volumus. Nam tamquam Leo rugiens circuit nocte ac die quærẽdo quos deuoret, quos dilaniet ac laceret: quare fide illi resistendum est, ac Dei auxilio & misericordia muniri necesse est, si cũ deuincere, ac de illo triumphare cupimus. Tandem Dei pietas, benignitas, ac misericordia nobis per necessaria est si ad finem vsq; in virtute consistere, ac perseuerare libet. His ita in summa

Ex. cõf. de ratione propriæ miseriæ inducimur ad proximi miseriã subleuandam.

Iob. 14.

Hominis miseriæ multæ enarrantur.

Iob. 10.

Simile.

Act. 17. f

Simile.

Pro. 1.

Ioa. 6. c.

Hier. 31. d

Ro. 7. d.

1. pe. 5. b.

expli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

explicatis: iam vides, quot quantisq; pressuris, laboribus ac miserijs ius plenus. Qui eas euadere minime poteris nisi adsit misericordia Dei: quæ te iá conditum seruet, nutriat, ad fidem trahat, quæ prolapsum conuertat, erigat ac in pristinam Dei amicitiam reducat: quæ te á carnis mille laqueis, atq; á diaboli machinamentis liberet: quæ te denique in bonis actionibus stare faciat. Si ergo hanc diuinam misericordiam semper adesse tibi vis, esto misericors: proximi tui malis indolesce: nam sat sententia: beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam cõsequentur. ¶ Vulgus existimat, eos felices qui iuuantur aliena beneficentia, & subleuato gratulãtur magis quàm subleuãti. At Christus eos beatos pronunciat misericordes, qui pro charitate fraterna, alienam miseriam suam esse ducunt, qui calamitatibus aliorum illachrymant: qui de suo pascunt egentem, vestiunt nudum, monẽt errantem, docent ignorantem: cõdonãt peccata: breuiter qui quicquid habent dotis, id alijs subleuandis ac refocillandis impendunt. Non enim is sumptum facit sed lucrum. Siquidem misericors ac benefic⁹ in proximum, sentiet Deum erga se multo magis misericordem, benignius q; beneficum. Condonasti proximo delictũ aliquod leuissimum, tibi Deus condonabit omnia peccata. Remisisti fratri temporariam vindictam, tibi Deus remittet pœnam æternam. Subleuasti tua pecunia fratris inopiam, tibi reddet Deus opes suas cœlestes. Apud homines pauperescunt misericordes, dum largitione exhauriuntur facultates, sed apud Deũ locupletãtur, dũ exhausto scrinio, pect⁹ pietatis fructibus cumulatur. Beati ergo misericordes quoniã ipsi misericordiam consequentur.

Mundus felices vocat eos, qui iuuantur alienabeneficentia, subleuato q; gratulãtur magis quàm subleuãti. At Christus eos beatos pronunciat misericordes, qui pro charitate fraterna alienam miseriam suam esse ducunt, qui calamitatibus aliorum illachrymant: qui de suo pascunt egentem, vestiunt nudum, monẽt errantem, docent ignorantem: cõdonãt peccata; breuiter qui quicquid habent dotis, id alijs subleuandis ac refocillandis impendunt. Non enim is sumptum facit sed lucrum. Siquidem misericors ac benefic⁹ in proximum, sentiet Deum erga se multo magis misericordem, benignius q; beneficum. Condonasti proximo delictũ aliquod leuissimum, tibi Deus condonabit omnia peccata. Remisisti fratri temporariam vindictam, tibi Deus remittet pœnam æternam. Subleuasti tua pecunia fratris inopiam, tibi reddet Deus opes suas cœlestes. Apud homines pauperescunt misericordes, dum largitione exhauriuntur facultates, sed apud Deũ locupletãtur, dũ exhausto scrinio, pect⁹ pietatis fructibus cumulatur. Beati ergo misericordes quoniã ipsi misericordiam consequentur.

Deus subleuãtẽ potius felicẽ vocat, illique gratulatur.

¶ Quanta sit virtus & excellentia misericordiæ vix á doctis explicari potest. Lege quæ annotauimus in Luc. cap. 12. super verba illa Domini. Vendite quæ possidetis & date eleemosynam. Vbi inter alias huius virtutis excellentias, ea non minima est, quod nõ sinat eius cultores ac sectatores æternam pati pœnam, dicente Hieronymo: nõ memini me legisse malã mortẽ mortuum, qui libenter opera charitatis exercuit. Habet enim multos intercessores, & impossibile est multorum preces non exaudiri.

Quanta sit virtus misericordiæ non satis explicari potest.

D. Hiero. in epist. ad nepo.

¶ Hic obiter obserua: nõ eos esse beatos, qui de rebus alienis non tamen de suis misericordes esse volunt. Sed is verè misericors dicendus est, is verè beatus vocandus, qui quicquid habet suorum bonorum, id alijs subleuandis impẽdit: qui de suo & non de alieno pascit egentem, vestit nudũ, ac captiuum redimit &c. Sunt enim ait Bernardus, quidam misericordes de his, quæ ad ipsos non pertinent: qui scandalizantur, quod non datur omnibus abundanter: sic tamẽ vt ipsi nec in modico quidem grauentur: qui si misericordes essent, de suo facere deberẽt misericordiam: si non possent de terrena substantia de voluntate bona darẽt eis, qui contra eos fortasse peccare videntur, dare dulce signum, verbum bonũ: quod est super datum optimum, vt eorum mentes ad pœnitentiam reuocarent. Denique his omnibus, quos in peccato esse cognoscerent, compassionem impenderent, & orationẽ. Alioquin misericordia illorum nulla est, & misericordiam consequentur nullam. Hæc ille.

Non dicitur beatus qui de alienis & non de suis misericordes esse volũt.

Bernar.

¶ Deinde considera: misericordiã, donum consilij sequi. Eget enim (vt glossa

Misericordia aptatur dono consilij.

glos. ait.) Misericordia spiritũ cõsilij: nec quo nemo vere pius, ac misericors esse, aut dici potest. Initium misericordiæ est sui misereri, finis verò prosratre, si opus fuerit, libenter morti. Ordo enim misericordiæ recte instituæ, à seipso inchoare debet finem verò huius virtutis dñus Iesus tuo exẽplo mõstrauit: qui libẽter animo, pro nobis sceleratis, ac peccatoribus, mortuus est, misericordia commotus. Si ergo tu vis perfect⁹ esse, si vis esse beatus vade, & vendi omnia quæ habes, & da pauperibus. Si vis Deũ misericordẽ á cõsequi, esto pi⁹ ac misericors.

Math. 19.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Varie se Deus nobis ostendit, nimirum misericordem misericordibus, crudelibus seuerum. Id intelligens regius vates aiebat: retribuit mihi dominus secundum justitiam meam & secundum puritatẽ manuum mearum in conspectu oculorum ejus: cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Ac si diceret, justus es domine, nam bonos beneficijs afficis, improbos verò dignis pœnis. Et licet alij aliter hunc Psalmum interpretentur, tamen Diuus Athanasius, & Theodoretus asserũt, voluisse Dauidem his verbis significare, qualem quisque se ostenderit, talem aduersus eum se deum ostendere. Quare in illum qui justitiã coluerit, & pietatem, conferet Deus magna beneficentia, in eum verò, qui jura diuina & humana peruerterit, seuerus ac acerbus existet, ita vt peruersus existimet Deum aduersus se peruerse agere, cum tamen justissimè agat. Vt ipse ulum quicquid obijcias, refert. Sic te placidum & benignum illi ostendis, placidũ & benignum se tibi ostendit. Si verò iratus es, & exagitatus excandescentia, vultum speculi sentis similiter trucem, & furore commotum, cũ tamen speculum sit vnum atque idẽ: sic eum Deus sit vnus semper idem, immutabilis, & sempiternus, & vt dicitur in libro sapientiæ, speculum sine macula, modo comparatur agno mansueto, modo leoni terribili. De eo ait Esaias: sicut ouis ad occasionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se obmutescet. Et diuus Ioãnes baptista: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et ipse de seipso ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Vide eius mansuetudinẽ. At de illo ait Esaias: Iratus est furor domini in populũ suum. Et Paulo post: rugitus eius vt leonis. Et Amos: leo rugiet, quis non timebit? Esse Deum misericordem erga misericordes, asserit ipse dicens in hoc loco: beati misericordes quoniam ipsi misericordiã consequentur. Et infra cap. 25. Etiam dominus ait dicturum se esse bonis in vltimo iudicio: venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esuriui enim & dedistis mihi manducare, &c. Esse autem immanem & seuerum cũ immanibus, asserit diuus Iacobus. Iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiã. Et impijs rursum in die iudicij licet: discedite à me male dicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & ãgelis ei⁹. Esuriui enim & non dedistis mihi manducare, &c. Si ergo Deum misericordem ac benignum tibi esse desideras: frange esurienti panem tuum, nudum operi vestimẽto tuo. Quo modo vis, vt se tibi mitẽ ostendat Deus, si tu te immitem pauperibus ostendis? Quo modo vis, vt te audiat si tu eum non putas audiendũ? Quo corde audes à deo petere regnũ, cui

Variè se Deus nobis ostendit nimirũ misericordem misericordibus & crudelibus seuerum.

Pſ. 17.

Simile.

Sap. 7.

Esa. 53.

Io. 1.

Iosr. 11.

Esa. 5.

Amos. 3.

Misericordia aptatur dono consilij.

Infr. 25.

Esa. 58. Eze. 18.

eui non vis buccellam panis porrigere? Quomodo tibi dabit vestem gloriæ immortalē, qui eius pauperi nudo, frigore tabescenti vnam ex vestibus superuacaneis corruptibilem dare recusas? Quid ad hoc respondebunt vani homnes qui diuitias suas in res inanes profundunt, & magnificis apparatibus inaniter delectantur. Canes & accipitres alūt, pauperes & inopes neq; in extrema inopia curant: in duūt parietes pretiosis aulæis, & Christi pauperes nuditate deficiunt: coperiunt lapides, qui nihil sentiūt, & carnes proximorum nuditatem suā sentientium cooperire nolunt. In phaleris consumunt aurum, in collo ferunt torques, & in auribus inaures pendentes, & pretiosa monilia, quibus possent captiuos redimere, viduas indigentes alere, virgines pupillas dotare, & miseris inopibus subuenire. Væ illis, quia Deum sibi seuerū sentient. Væ etiam illis, qui conferre solent in aliquos opes suas illis nō indigentes, non charitate, & misericordia, sed vanitate & inani gloria ducti, & repentino quodam quasi vento impetu animi cōcitati: similes fluminibus aquas suas in mare mittentibus terras autem sitientes minime rigantibus. His iudicium etiam erit sine misericordia qui miseris & egentibus nō succurrunt: sed vanitatis gratia bona prodigè consumunt.

Indiuites opes suas in res inānes profundentes.

Inmaghates opes suas nō indigetibus largiētes, inanis gloriæ causa. Simile.

Iaco. 2. c.

Beati mundo corde. Hæc via regia est & quæ ad cœlum vsque ducit. Sed pauci sunt qui iterfaciant ac ambulēt per eam. Quis enim poterit dicere (ait Salomon in Prob.) Mundum est cor meum, purus sum à peccato? Et sanctus Iob ait: quid est homo, vt immaculatus sit, & vt iustus appareat natus de muliere? Cœli non sunt mundi in conspectu eius, quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem? Si rem illā impuram & immundam appellāt homines, quæ scoria aut spurcitia aliqua immixta est: quis nam nostrum affirmare audebit mundum se habere cor, & non permixtū aut scoria peccati, aut spurcitia rerum humanarum? Felices ac beati ergo illi, quibus cœlitus donatum est, vt cor habeant ab inquinamētis omnibus purum & illibatum.

Mūdities cordis via regia est, ad cœlum vsque ducit. Pro. 20. Iob. 15.

¶ Si ergo hanc cordis mundiciem affectas: eam à Domino ex animo postula, exemplo Dauidis precantis ac dicentis: cor mundum crea in me Deus & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Cor postulat mundum, nā de immundo exeunt ea, quæ hominē contaminant, qualia sunt, cogitationes malæ, homicidia, adulteria, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Hæc sūt quæ coinquinant hominē. Hæc sunt, quæ mentis oculos tenebris obfundunt, ne Deum aspiciant. Hoc erat quod monebat Paulus in Epistola ad Ephe. cap. 4. Renouamini, inquiens, spiritu mentis vestri. Quod si ardenti desiderio hanc cordis puritatem flagitemus, audiemus dominum respondētem: ego dabo vobis cor nouum & spiritum nouum. Ideſt, dabo vobis animi puritatem, quam tam obnixè postulatis. Dabo uobis vim illam, per quam nihil nisi rectum, justum, & pium expetitur.

Cordis mundicies à domino postulāda Ps. 50.

Inf. 18.

Eph. 4.

Ezech. 36

¶ Interim tamen intellige: varijs, diuersis que modis, Deum cor suorū electorum, ab inquinamentis emundare: nunc aqua nunc lixiuio, nunc scopis, nunc lima, nunc fornace. Solet namque dominus aqua diuini verbi, ac salutaris sapientiæ corda suorū illibata reddere. Iam vos mundi estis, ait

Varijs modis Deus pios emundat: primo aqua diuini verbi.

Ioan. 14.

Ioan. 18. ait Christus, propter sermonē, quē ego locutus sum vobis. ¶ Et rursum ait: pater sanctifica eos in veritate: quia sermo tuus veritas est. Diuinus enim ac cœlestis sermo cor emundat, & inquinamenta animæ tanquam purum speculum ostendendo, & veram spiritualemque aquam, hoc est, supernam gratiam infundendo. Cuius rei imaginem ac typum gerebat labrum illud Aeneum, quod fecit Moyses cū basi sua, de speculis mulierum quæ excubabāt ad ostium tabernaculi. Dei verbum, speculum est: in quo maculas omnes animi videre poteris: labrum aqua plenum etiam est, in quo omnes mentis ignorātias, & errores, abstergere, abluere, ac auferre etiam poteris. Mitto, quod studium diuinæ sapientiæ, otium è medio tollat: quod nō minimum emolumentum, nec mininum commodum est: cum otium, omnium vitiorum sit fons, & origo: dicente D. Bernardo: omnū tentationum & cogitationum malorum & inutilium sentina est otium. Ac studium diuini sermonis est vinū germinans virgines, Hoc est, illibatas animi affectiones. Sapientia, ait idem Bernardus, dum sensum carnis insatuat, purificat intellectum cordis, palatum sanat & reparat. Sano palato sapit iam bonum, sapit ipsa sapientia, qua in bonis nullum melius. O vtique sapere, ait idem, & intelligeres, ac nouissima prouideres: sapere quæ Dei sunt: intelligeres quæ mūdi sunt: prouideres quæ inferni sunt: profectò inferna horreres, superna adpeteres, quæ ad manus sunt contemneres. Aquā ergo diuinæ sapientiæ cor nostrum ab omni labe atque immunditia emundat dominus. ¶ Aliorum verò corda purificat lixiuio (vt ita dicam) spirituali. Cinis enim hoc est, cognitio sui ipsius, cum aqua lachrymarum mixtus, purum facit peccatorum cor. Hoc enim vtebatur rex Dauid frequenter: vnde ait in quodam psalmo: lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratū meum rigabo. ¶ Scopis præterea confessionis pauimentum animi verrit: omnemq; operam aranearū, hoc est, malarum cogitationum perdit, & texturam improbam. Huius typū habes 1. lib. Mach. c. 4. Vbi sacra referūt eloquia, Iudam, templū dñi a gentibus coinquinatum purificasse: atq; prius hæc dixisse astanti populo: ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mūdare sancta, & renouare. Cōtritio inimicorum, iudæ emundationem præcesit: sic etiam spiritualis cōtritio de peccatis, quæ aduersātur animæ, præcedere debet cōfessionem in iuda figuratam. Iudas enim confessionem significare omnibus compertū est. Hæc est vera Iudæa illa, quæ facta est sanctificatio eius, vt Dauit ait. Hæc est aqua Iordanis, vbi Naamam Syrus septies lotus, purus ac mundus egreditur. Vade (ait dominus peccatori) & lauare septies in Iordane. Septies in Iordane lauatur, qui cum animi humilitate omnia scelera confitetur. Ideirco diuus Bernardus virgini cuidam consulebat, vt confessionem diligeret. Audi, inquit, cui places, ama vnde places. Ama confessionem ob quam amaris: ama cōfessionem si affectas decorem. Confessioni iungitur decor, iungitur pulchritudo. Confessionem, inquit Rex Dauid, & decorē induisti. Et rursum ait: cōfessio & pulchritudo in cōspectu eius. Vbi ergo cōfessio quæcunque fit, siue peccatorum, siue

Figura. Exo. 38.

Studiū diuinæ sapiētiæ, otium omniū vitiorū sentina, tollit D. Berna.

Zach. 9.

Ber. super can.

Ber. in epi sto. quadā

Secundo emundat nos Deus

cinere & aqua; hoc est, vera pœnitētia.

Pſal. 6.

tertio nos emundat scopis confessionis.

1. Mac. 4. Figura.

Pſal. 113 a. reg. 5. Figura.

Ber. in epi stol.

Pſ. 113. a Pſa. 95. b.

diuinarum laudum, ibi pulchritudo, ibi decor. Quare ama confessionem si illibatum habere cor desideras. ¶ Lima similiter correptionis, emundatur cor nostrum à domino. Si cordis munditiem magnopere desideras, fraternam correptionem non fugias, sed potius appetas. Vnde D. Bernardus: sunt, inquit, qui peccata sua sic confitentur, vt videri possint ex desiderio cordis mũdãdi, id agere: omnia enim in confessione lauantur, nisi quod ea, quæ sponte dicunt alijs, ab alijs patiẽter audite non possunt. Qui si verè mundari desiderarent, vt videtur, nõ irritarentur: sed haberẽt eis gratiam, qui suas illis maculas demonstrarent.

Quarto emundat nos Deus lima correptionis.

B. in serm.

D. Greg. Diuus Gregorius nõ ita faciebat: sed potius corripienti maximas referebat gratias. Vnde dicebat: ille solus amicus meus erit, qui ante aduentum districti iudicis maculas mentis meæ tergit. Heu miseros illos, ac nimiũ infelices, qui cũ ex correptiõis lima, mũditiẽ ac cordis puritatẽ cõtrahere debuissent: potiꝰ rubiginẽ cõtrahunt: Dũ corrupti potius tragædias excitẽt ac iracúdia in ardescant quàm corrigantur: dum correptione deteriores ac multo peiores fiant. ¶ Igni deinque afflictionis, electorũ corda purgari ac purificari solẽt à dño quemadmoduni aurum, igni expurgatur.

Tandẽ igni afflictionis emundat nos Deus.

Quare maximo gaudio immensaque animi alacritate affici debet vir iustus, ac pius: cũ igni eiusmodi probatur. Hoc enim est quod D. Iacobus monet his verbis: omne gaudium existimate, fratres, quũ in varias tentationes incideritis. Hinc colligere licebit, quod is, qui in hoc fornace positus, per impatientiam exuritur, palearn & non triticum, scoriam & nõ aurum, se esse ostendit. Quare maximè extimescendum est, ne de illo dicatur: paleam hanc cõburite igni inextinguibili. Qui verò patienter atque æquo animo, præsturas, & ærumnas, aliaque aduersa fert: is aurum purum ac perfectum dicendus est. Vnde D. Ambrosius: sicut aurum, inquit, bonum, ita ecclesia cum vritur, detrimenta non sentit, sed magis fulgor eius augetur. Præcemur ergo dominũ vt quo quomodo velit, cor nostrum ab omni macula purũ reddat, vt beati esse mereamur.

Iacob. 1.

Supr. 6. 3.

Ambr. super beati immaculati.

¶ *Quoniam ipsi Deum videbunt.* Iam vides cautiam potissimam, ob quam, qui mundo sunt corde, beati appellentur à Christo domino. Et meritò qui dem. Nam quid beatius, aut quid felicius, quam Deum optimum maximũ puris oculis intueri? Vulgus hominum infelices appellat orbatos oculis: & qui hoc sensu longè gratissimo carent negant se viuere, sed mortuorum similes in tenebris agere. Hinc est quod sanctus Tobias hoc sensu orbatus dicebat angelo: quale gaudium mihi erit. Qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video? Tam suauis res videtur oculis intueri lucem, & hoc pulcherrimum mũdi theatrum contemplari. Quod si res tam optanda videtur aspicere solem oculis corporeis, quanto felicius est oculis animi contueri Deum solis & omnium rerum conditorem? Vidistis exilientes gaudio, quibus adempta cæcitate contigit intueri, neque aliter sibi gratulari, quàm si redijssent ab inferis. Quanto beatiores quibus adempta mentis caligine, datum est intus cernere Deum, totius lætitiæ fontem, quem videre summa est felicitas? Quod sol est puris oculis, hoc Deus est pu

Nihil felicius quàm Deum videre.

Tob. 5. b.

tis

ris mentibus. Quod pituita, aut squamæ sunt oculis, hoc peccata sunt animis. Beati igitur quibus cor est abinquinamentis omnibus purum. Nam his dabitur, quod est omnibus huiusmodi voluptatibus optabilius, videre Deum. Videbunt enim huiusmodi Deum, facie ad faciem. Qua in re est summa felicitas, summa voluptas, & gaudium.

Ioan. 17. Hæc est vita æterna cognoscere in regno illo cœlesti verum Deum, & quem misit Iesum Christum. Hæc

Psa. 90. c. nostra tota merces vt ostendat nobis dominus in regno illo salutare suũ, hoc est, Christum in magestate.

Si Regna Saba peracta peregrinatione sua, videns sapientiam Salomonis, & domum quam ædificauerat, & cibos mensæ eius, & habitacula seruorum & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas & holocausta quæ offerebat in domo domini: nõ habebat vltra spiritum: dicebatque ad regem, verus est sermo quem audiui in terra mea super sermonibus tuis, & super sapientia tua: & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probaui quod media pars mihi nuntiata non fuerit: maior est sapientia, & opera tua, quam rumor quem audiui: quid rogo dicet anima sancta, peracta iam huius vitæ longa peregrinatione, & ingressa ciuitatem illam cœlestem veramque Hierusalem, cum viderit verum Regem Salomonẽ tanta magestate, tanta gloria & splendore fulgentem? Cum eum aspexerit tanta sanctorum hominum & angelorum stipatum caterua? Cũ eius sapientiam immensam audierit? Cum eius aulam, mensam, domusque apparatum, prandio

3. re. 10. Figura.

rum magnificentiam intuita fuerit? Non habebit vltra spiritum. tunc exclamabit & dicet: probaui quod media pars mihi nuntiata non fuerit. maior est sapientia, & opera tua, quã rumor, quem audiui &c.

Quando igitur tale ac tantum præmium puris ac mundis paratum est, hanc cordis munditiem diligamus: hanc pro nostra virili queramus: hanc ex animo assidue postulemus. Audiamus dominum dicentem: sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Et rursum: perfectus eris absque macula, cum Deo tuo. Curemus diligenter, vt omni tempore vestimenta nostra sint candida: satagamus immaculati & inuiolati inueniri. Vt Petrus admonet. Lauemus à malitia cor nostrum qui conciues sumus Hierusalem cœlestis. Mundemur denique, quando ferimus vasa domini. Nihil enim tam naturale esse potest, nihil tam consentaneum animæ nostræ saluti, quàm hæc puritas. Dicente Bernardo: sicut corporis natura est sanitas, ita cordis natura est puritas.

cordis mũdities quæ rẽda ac postulanda.

Leu. 11. 19. 20. Deu. 19. Eccle. 9.

1. pe. 3.

Hier. 4.

Esa. 5.

Bern. 1. in ser.

Hanc animi puritatẽ diligamus: quando Christus dominus ob eam de cœlis descenderit. Cum sit, inquit paulus, splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portans omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens. Quando eam, tanto ope re discipulis commendauit. Si ego laui pedes vestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Illa enim corporalis ablutio, typus erat huius spiritualis, de qua disserim 9. Quãdo ob eã tot, tãtisq; expẽsas facere voluerit: expẽdit sanguinẽ suũ, eroganit vitã, cõsumpsit propter illã cõparãdã omnia bona sua. voluit .n. nos, nũdare sanguine suo. Dedit

quare cordis mũdities quærenda est.

Heb. 1.

Ioan. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad tit. 2. inquit Paulus, semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populū acceptabilē. Et D. Ioānes in lib. apo. ait dilexit nos & lauit nos á peccatis nostris in sanguine suo. Obeam denique, septē nobis fontes, hoc est, 7. sacramenta reliquit: quibus puri aut puriores reddemur. Quando ergo dominus hanc cordis puritatem tam ardenter amauit, cur nos miseri, non eam, magna cura ac solicitudine curabimus?

Quod si hæc, tibi satis nō sunt: memineris, Deum eos solum qui abomni inquinamento peccati mūdi sunt, in suum consortium & amicitiam tā in hac vita, quam in illa cœlesti recipere. Quis ascendet in mōtem domini, Psa. 23.a. ait rex Dauid, aut quis stabit in loco sancto eius? innocēs manibus & mūdo corde. Et rursum dominus ait Petro: si non lauero te non habebis partem mecum: Et Ioannes in apo. Non Ioan. 13. Apo. 21. intrabit in ea aliquid coinquinatum: loquens de ciuitate superna. Memineris præterea quod mundis corde innumerabona dominus largitur. Largitur virtutem ac fortitudinem. Mundis manibus, ait Iob, addet Deus fortitudinem. Largitur feruorem spiritus, Iob. 17. Psal. 64.c Pinguescunt enim tunc speciosa deserti. Largitur amicitiā, largitur gratiam labiorum. Qui diligit cordis mūditiam, ait sapiens, propter gratiam la- Pro. 22. biorum suorum, amicum habebit regem. Memineris quod qui mūdo sūt corde, D.i habitaculum efficiuntur. D. Augu. Idcirco Augustinus ait: mundā tantum cubiculum cordis, intus est qui exaudiat. Et. 1. lib. parali. dicitur: opus 1. par. 29 grande est, non homini paratur habitatio sed Deo. Si enim templum illud Figura. paratum domino opus grande erat: multo maius est templum cordis nostri, quod præparatur Deo, vt in eo habitet. Memineris denique quod beati sunt mundo corde quoniam ipsi Deū videbunt.

Mūdities cordis aptatur domino intelligentiæ.

Cæterum spiritus intelligentiæ, huic gradui beatitudinis aptari solet: quod intellectus mentis oculus sit, & expletio mandatorum Dei intellectū illustret aperiatque.

¶ *Beati pacifici.* Grec. eirynopoioi Vt intelligas, non satis esse christianis, ipsos esse pacatos, nisi accesserit & inter alios pacis conciliandæ studiū.

Qui dicantur Christo pacifici.

Beati pacifici. Vulgus mortaliū beatos iudicat qui rebus ex animi sententia compositis, degunt in ocio, neque quemquam habent, qui sibi facessat negocium at Christo in hoc loco iudice, beati sunt, qui postquam ipsi cupiditatum omnium rebellionē in animo suo compræsserunt, student & inter alios dissidentes sarcire concordiam, non solum non vlciscentes si quid læsi sunt à quo quam, verūm etiam vltro inuitantes ad pacem à quibus iuntoffensi. Hi sunt, qui habent tantam animi quietem, & tranquilitatem, vt facilè iniuriam condonent: facilè ad pacem alios inuitent. Hancanimi quietem appellabat Democritus summam huius seculi felicitatem. Diuus Augustinus. De ea loquens ait: in rebus creatis nihil gratiosius soletauditi, nihil delectabilius concupisci, nihil vtilius possideri. Qui hanc habent á Christo in hocloco beati vocantur. ¶ Istorum typum gerebant quatuor illæ rotæ animalium ab Ezechiele propheta visæ. De quibus inter alia ait; & aspectus earum similitudo vna quatuor. Acsi dice-

Democritus.
D. Augu.
Ezec. 10. Figura.

Figura. diceret: omnes quatuor habebant vnam & eandem similitudinem, erāt enim similimæ & maximē cōcordes, Tales ergo sunt pacifici per has rotas significati. Quemadmodū in horologio certo rotæ tēperatæ, & debita proportione distinctæ, circulos suos æquabiliter conficiunt, & mota vna, aliæ similiter mouentur, & quiescente quiescunt, ita, vt cum multæ sint numero, sint vna tantum conformatione, & consonantia, sic in hominibus his pacificis omnibus esse solet eadem voluntas, & tanta cōcordia & animorum coniunctio virtute cōciliata, vt cū multi sint corpore, sint tamen vnus homo consensu, & vnanimitate. Ad-
Luc. 1. hoc venit Christus, vt verbis vtar Zachariæ addirigendos pedes nostros in viam pacis. Quam ob causam monet
Ephe. 4. nos diuus Paulus in epistola ad Ephesios, vt simus soliciti seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis. Et ad Roma-
Ro. 14.c. nos: non est, inquit, regnum Dei esca & potus, sed iustitia & pax. At nefarij
Esa. 48. homines discordiam seminant: iuxta id, quod est apud Esaiam: non est pax impijs, dicit dominus. Eos autem con-
Pro. 6. numerat Salomon in Prouerbijs in catalogo inimicorum Dei, dicens: sex sunt, quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius. Explicans autem hoc septimum, quod est capitalius, inquit, eum, qui seminat inter fratres discordiam. Hi nun-
Nihil hōne discordiæ amatore dementius quam quiescunt, quin potius illis turbulenta desidia statum animi conuellunt. Nihil esse existimo homine discordiæ amatore dementius, nihil eo furijs odij concitato detestabilius. Ardent oculi eius, toto ex ore crudelitas emicat, portum quietis & securitatis non agnoscit, semper in procelloso mari versatur, fluctibus agitatus, scelere atq, furore incensus, & in graui periculo constitutus. Quid potest esse discordia turbulentius? Quid insauius? quid execrabilius? contra verō quid potest esse pace suauius & ad vitæ dulcedinem iocundius: quid ad vtilitatem accomodatius? quid ad veram animi pulchritudinem elegantius? Hanc nobis Christus in testamento Io. 14. reliquit, dicens: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Quam ob causam hereditatem Domini non poterit adipisci, qui noluerit testamentū pacis obseruare. Quemadmodum humanus spiritus nunquam vegetat membra, nisi fuerint coagmentata, sic spiritus sanctus non viuificat ecclesiæ membra, nisi fuerint pace coniuncta, qui enim non diligit, manet in morte. Di- 1. Io. 3. uus Augustinus, de verbis domini in hunc modum pacem definit: pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. Gregorius in pastorali, qui seruare, inquit, pacem non curat, fructum spiritus recusat. Cyprianus libro primo epistolarum. Concordia simul iuncta, vinci non potest. Cicero in Philipicis. Nomen pacis dulce est, & res ipsa salutaris. Et Silius italicus libro secundo. Pax optima rerum, quas homini nouisse datum est, pax vna, triumphis innumeris melior, pax custodire salutem, &c. Scilurus scytha, homo prudētia præditus, & pacis studiosus, cum vocaretur ad exitum vitæ, porrexit singulis filijs suis iaculorum faciculum, vt ea confringerent: cum autem singuli recusassent, quod videretur fieri nō posse: ipse iacula diuisit, & ita vnum quodque facile confregit: filios admonens, vt amicitiam, & concordiam conseruarent: nam si essent pace

Nihil pace suauius.
Simile.
Paciś definitio.
D. Greg.
Cyprianus
Cicero.
Silius ital
Scilurus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

animiq; consensu conglutinati & cõiuncti, validi & inuicti permanerent. Sin autem disidio & discordia separarentur: essent fragiles, & imbecilli, & faciles expugnatu, & quilibet eos posset facilimo negotio confringere. Magnificum profecto apopthegma, & meritò à Plutarcho inter sentẽtias relatum. Sed quid cito homines, cum habeamus Dei doctrinam in hoc loco dicentis. Beati pacifici quoniam filij Dei vocabuntur? Et alibi, omne regnum in se diuisum desolabatur. Et discipulis salutans aiebat: pax vobis. Hanc euangelicam pacem, hanc christianam cõcordiam voluit Deus prædictarorum similitudine & concentu significare.

Infr. 12.
Luc. 11.
Ioa. 20.

¶ Multa sunt quæ nos ad hanc pacẽ euangelicam sectandam excitant. Excitat natura ipsa. Inest enim nobis naturale quodam desiderium pacis. Sicut enim nemo est qui gaudere nolit, ita nemo est qui pacẽ habere nolit. Quandoquidem & ipsi qui bella volunt: nihil aliud quàm vincere volunt. Ad gloriosam ergo pacem bellando cupiunt peruenire. Nam quid est aliud victoria, nisi subiectio repugnantium? Quod cum factũ fuerit pax erit. Hæc Augustinus. Excitãt etiam ad pacem, & canticum Angelorum Christo nato: & monita data apostolis, quamcunque domum intrantibus. Excitat tota Christi doctrina, atq; eius ecclesiæ: cuius typum gerebat columba illa Noe, oliuæ ramum portans in ore suo. Nihil aliud ecclesia, quæ vera colũba est, quam pacem prædicat. Nihil aliud magis monet. Quæ pacis, inquit, sunt sectamini. Et rursum: pacem habete: & alibi: soliciti seruare vnitatem spiritu in vinculo pacis. Denique pacem, ait, sequimini cum omnibus.

Commendatur pax euangelica.
Augustin. 19. 19. de ciuit.
Luc. 1. Math, 10
Gen. 8. Figura.
Rom. 14 1. Co. 4. Eph. 4. Hebre. 4. Ioan. 14.

¶ Incitat præterea hoc scire, pacem, scilicet, euãgelicam maximum esse bonum. Hinc est quod Christus dominus eam suis heredibus iam iam moriturus reliquit. Pacem inquiens, meam do vobis pacẽ relinquo vobis. Quo ostendere ac significare voluit, omnium bonorũ hoc esse præstantissimum. Quod, sancti ac veri pacifici intelligentes, eam rebus omnibus anteponunt. Quod si quis eã ab illis expolliare conaretur, dolerent lachrymas funderent, dicerent quod olim Naboth Regi Achab: propitius sit mihi Dominus ne dem hereditatẽ patrum meorũ. Hinc etiam fuit quod eam dominus proprio sanguine emit. Vt illam, tanquam supellectilem omnibus pretiosiorem suis relinqueret. Pro pace loquimur, ait Chrysostomus pro qua Dei filius passus est: propter quam crucifixus & sepultus, quam nobis pro omni censu hereditatis reliquit. ¶ Hortatur etiam nos, hæc cœlestis spiritualisque pax ad eam amandã. Quod sit Arrha quædã certa futuræ pacis. Erit enim nobis sabbatũ ex sabbato vt Esaias ait ca. vlti. Ex hac animi tranquillitate, atque ex hoc cordis desiderio pacis cum omnibus habendæ, continget nobis perpetua illa tranquillitas, pax, ac animæ quies. ¶ Trahit denique hæc pax euangelica adse omnes nos, cum gratos, tam Deo, quàm hominibus, reddere cunctos illam habẽtes, experiamur. In tribus, inquit Salomon. Beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata corã Deo, & hominibus: concordia fratrũ, amor proximorum, & vir & mulier sibi consentientes.

3. reg. 21
D. chrys.
Esa. c. vlti.
Eccle. 25.

¶ Hanc ergo pacẽ quæramus. Quã si comparare volumus, eam, à Deo lachrymis, suspirijs, ingentiq; animi desiderio petere non cessemus. Inquire pacem,

Quibus pacem cõparabimꝰ

Psa. 33. c. pacẽ, inquit Rex, vates que Dauid, & persequere eam. Quod si eam inuenire cupimus, à peccatis caueamus. nã cũ placuerint dño viæ nostræ, inimicos quoq; nostros cõuertet ad pacẽ: vt Salomon testatur. Hæc enim cœlestis pax, nõ iniquis, sed hominibus bonæ volũtatis cõfertur, nõ inobedientibus sed deo parẽtibus. Quis enim resistet ei & pacẽ habebit? ait sanctus Iob. Si eam persequi volumus, terrena omnia cõtemnamus. Nam quid quietius, ait Gregorius, quàm nihil in hoc mundo appetere? Quid laboriosius, quàm terrenis desiderijs æstuare? Hinc est quod Israel sabbatũ accepit in munere: Aegyptus percutitur muscarum multitudine. Si eam inueniendi flagremus desiderio, mãsuetudinem diligamus. Mansueti enim hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Otium fugiamus: inertia enim, vt Seneca ait, est impatiens sui. Nimiam occupationem vitemus, ne nobis dicatur quod Iethro Moysi: stulto labore consumeris: vltra vires tuas est negotium. Vbi mihi videtur, inquit Augustinus, significari, nimis internum humanis actibus animum, Deo quodam modo vacuari, quo fit tanto plenior, quanto in superna & æterna liberius extenditur. Quod nostra nõ interest minime curemus: qui enim se iactat, & dilatat, iurgia concitat ait Salomon. Idcirco dominus reprehendit Petrum inuestigantem quid esset de Ioanne futurum. Quid, inquit, ad tẽ? tu me sequere. Diuina sacraq; eloquia diligamus. Nam pax multa diligentibus legem Domini & non est illis scãdalum. Quæ desursum est sapientia, (inquit Iacobus) primum quidem pudica est, deinde pacifica. Et quem admodum piscis in aqua viuit, quiescit ac in tuto est: extra aquam verò palpitat, ac interit: sic vir pius sacris eloquijs deditus, in aqua sapientiæ submerssus viuit, ac quiescit, in tranquilloq; positus est: extra verò, turbatur atq; periclitatur.

Pro. 16.
Iob. 9.
D. grego.
Exo. 10. b
Exo. 8. f.
Psal. 36. b
Seneca.
Exo. 18.
Aug. glo.
Pro. 18.
Ioan. vlti.
Psal. 118. x
Iaco. 3. Simile.

¶ *Quoniam filij Dei vocabuntur.* Durũ fortasse alicui videbitur, non solum debere non vlcisci si quid læsi sint à quoquam, verum etiam vltro inuitare ad pacem, à quibus sunt offensi, vt verè pacifici vocentur: audiatur ergo ille, quisquis est præmium pacificis huiusmodi propositum. Quoniam, inquit, filij Dei vocabuntur. Quid honorabilius hoc elogio? Imò quid beatius? Nec enim est inanis titulus. Qui filius sit, idem & hæres sit, oportet. Sed nothũ arguit morum dissimilitudo, germanum & genesion patris imitatio. Deus gratis condonans omnia peccata, mortales omneis à quibus fuerat offensus inuitat ad pacem, & amicitiam. Vltro se præbet propitium omnibus, qui resipiscunt & de peccatis commissis dolent. Is non agnoscet pro filijs suis, nisi qui tales se præbuerint aduersus fratres suos: Qualem ipse se præbuit aduersus vniuersos. Patres carnales exhæredant filios, quibus non conuenit cum reliquis fratribus, ita pater cœlestis abdicaturus est pacis osores, ac dissidiorum autores. Qui non filij Dei sed filij diaboli dicendi sunt. Si enim pacifici, filij Dei vocantur, erunt procul dubio à contrario sensu diaboli filij, qui animi fluctibus & perturbationibus concitati, nullam habẽt quietem, nullam tranquillitatem, sed pacem cõfundunt & conuellunt. Imo ipsi confunduntur, & conuelluntur, & pereunt: omne enim quod est, tandiu est, quandiu vnum est, ens enim & vnum conuertuntur.

Premiũ eximium pacificorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cum autem homines inquieti diſsidia & contentiones quærentes, & non ſolum cum alijs, ſed etiam ſecum pugnantes, ſe diſtrahant & diſſoluant, & in varias partes fundant & ſeparent, perſpicuum eſt eos vnitatem non habere, nec vnum eſſe, & ex conſequenti non eſſe. Si nulla domus tam ſtabilis, nulla ciuitas tam firma, quæ ſi cõcordia caruerit, non odijs ac diſsidijs funditus euertatur, qui fieri poteſt, vt homo diuiſus, & contentioſus, ex cõtrarijs deuerſiſq; inter ſe pugnantib9 naturæ ſtudijs, & diſcordijs quaſi conflatus, poſsit ita exiſtere, vt vnũ quippiam appelletur? Et non potius ædificium euerſum & diruptum dicatur?

Plat.o Id intelligens Plato in libris de republica aſſeueranter affirmat, nihil eſſe ciuitati pernicioſius diuiſione, nihil vtilius pace. Pacem amantes, Deum pacis autorem amant, eiuſq; filij iure optimo vocantur. Et non modo cum hominibus, & ſecum, pacem habent, ſed cum virtutibus & probis moribꝰ, cum bellum perpetuum inferant vitijs & impietatibus. Et ita eam animi quietem & ſecuritatem poſsident: vnde vera dignitas efflorescit.

¶ Non ergo tanto propoſito præmio indigni efficiamur: ſed ſi vere filij Dei vocari cupimus, patrem noſtrum imitemur. Ipſe enim confregit potentias,

Pſa. 75.a. arcum, & ſcutum, gladium & bellum

Colo. 1.c. pacificans per ſanguinem ſuum ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt. factuſq; eſt pax noſtra. Ipſe etiam vt

Eſa. 53.c. pacem faceret tanquam agnus coram tondente ſe obmutuit: tanquam agnus, inquam, coram rege Herode tacuit. Patrem ergo tantum ſequamur & tunc non diaboli filij, ſed filij Dei

Pax dono ſapiæ cõ vocabimur: quo nihil felicius.

¶ Hæc vero beatitudo, dono ſapiẽtiæ à ſanctis doctoribus applicatur: & merito. Nam qui animi tranquillitate habent, Deo vacant & vident quam ſuauis eſt. Sapientiam, (inquit Salomon) ſcribe in tempore vacuitatis. Pacifici enim ſunt veluti à conſilijs Dei: ſunt veluti cæleſtes cubicularij.

uenit. Pſ. 33.d

Eccle. 38.

Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Exo. 24. legimus quod viderunt Moyſes & Aaron. Et. 70. de ſenioribꝰ Deum Iſrael, ſub pedibus eius quaſi opus lapidis Saphyrini, & vt alij vertunt, quaſi opus lateris Saphyrini. Legimus enim quod premebantur filij Iſrael in Egypto operibus duris, luti & lateris. Nunc igitur laterem, quo anxiè premebantur, pretioſum vident ſplẽdere ſub pedibus Dei. Vt diſcas quid valeant labores, ſudores, perſecutiones, & quæcunq; mala propter Deum perpeſſa. Lutoſa, & lateritia ac immunda tibi videbuntur: & his, qui terrena ſapiunt: ſed apud Deum pretioſi lapides ſunt, quibus ſedes eius decoratur. Expende ergo quãti Deus faciat hæc. Vili ſunt oculis inſipientium mori, & inſenſati vitam ſanctorum æſtimabant inſaniam, ſed illi, in pace ſunt. Et lutum laboris illorum in ſaphyrum verſum eſt, & margaritam. Cuncta opera abiectionis vilia & inutilia, & penè nullius momẽti eſſe videntur, ſed nihil apud Deum æſtimabilius, & pretioſius. Excelſus Dominus, ait Dauid, ſed humilia reſpicit, eaq; miratur, alta vero, aut negligit, aut à longè cognoſcit. Beati ergo qui perſecutionem patiuntur, beati qui lugent, beati pauperes: quoniã perſecutio, lachrymæ, paupertas, ſunt pretioſæ apud Deum.

Exo. 14. Figura. notandꝰ.

Sap. 3.a. & c.5.a.

Pſ. 137.b

¶ Præterea ex hoc loco intelliges, quod & ſi poſsimus cedere, & dare locum iræ, & alium declinare, ſed ob tẽpora-

Vbi iuſtitia & pietas periclitantur cedẽdum nõ eſt nec dandus locus irę.

poralia tantum (exẽplo Iſaac Gen. 26) Et ita vt iuſtitia non deſeratur. Cæterum vbi iuſtitia & pietas periclitantur, ibi non eſt cedendum. Beati enim (inquit in hoc loco Dominus) qui perſecutionẽ patiuntur propter iuſtitiã.

¶ Beati qui perſecutionẽ patiuntur propter iuſtitiam. Quoniam autem plures vbique ſunt improbi, nõ poteſt cum omnibus conſtare pax, niſi tolerãtia malorum. Piorum eſt omnibus modis admiti, ne quod habeant diſsidium cum ullis hominibus, ſiue boni ſint ſiue mali: omnes comitate, lenitate, beneficentia iuuant, quoad fieri poteſt, ad amorem & concordiam inuitandi. Sed quorundam tanta eſt peruerſitas ut benefactis etiam irritentur, & affligant benemerentes, ſæuiant in beneficos, ſeruare cupientes ducant pro hoſtibus. Hic ſi pax vtrinq; conſtare nõ poteſt, tamen illi interim ob pacis ſtudium erunt beati, quũ illos impij perſequentur, non ob aliud, niſi ob iuſtitiam euangelicam, quæ nullum lædit, prodeſt omnibꝰ. Siquidem hoc ipſum concitat illorum odium, obquod amare deſuerant: nec ob aliud referunt iniurias, niſi eius nomine debebant agere gratias. Hi ergo à Chriſto impreſentiarum beati appellãtur. Et à diuo Petro in prima ſua canonica, cap. 3. Si

1. Petri. 3 quid, inquit, patimini propter iuſtitiã beati. Hanc ob cauſam gloriabatur diuus Paulus dicens: mihi abſit gloriari

Gal. 6. niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Vbi per crucẽ Chriſti, afflictiones intelligit: in quibus ipſe apoſtolus propter Chriſtum verſabatur: nam omnes, vt ipſe ait in epiſtola ſecunda ad Timotheum, qui piè volunt viuere in Chriſto perſecutionẽ patientur. Gloriantur etiam omnes iuſti, dicente eodem Paulo: gloriamur in tribulationibus, &c. Intelligentes, felices ac beatos à Chriſto vocari quod mala patiẽter ferant ob iuſtitiam euãgelicam, non ob aliqua delicta, nam ſi ob ſcelera ſua paterentur non idcirco beati dicerentur. Quam ob cauſam dicebat diuus Petrus in prima ſua canonica, cap. 4. Nemo veſtrũ patiatur quaſi homicida, aut fur, aut maledicꝰ, aut alienorum appetitor. Si autẽ vt Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autẽ Deum in iſto nomine.

Roma. 5.

1.pe.4.

¶ Sed quæres fortaſsis, cur Deus pmittit electos ſuos ab iniquis hominibus perſequi propter iuſtitiam euãgelicam. Noli hæc rimari nec rationes cõſiliorum Dei quæ ad te non attinent curioſe intueri. Et vt verbis vtar apoſtoli, noli altũ ſapere ſed time. Verum Deus ideo mala permittit vt ex illis eliciat bona. Tyranni affligunt & affligent ſemper iuſtos, ſed dat dabitq; illis Deus gratiam & patientiam, quibus plus mereantur. Conficere monile pretioſum & elaboratum induſtria ex auro excellenti non eſt mirum, ſed ex villi plumbo efficere purum aurũ, hoc eſt, abſq; dubio mirabile. Ex auro quilibet artifex conficiet monile, ſed ex infimo cupro pretioſum aurum educere, & aureum monile cõflare emblemate pictum & mirabiliter elaboratũ, eſt alchimia cœleſtis. Ita ex bono bonum facere bonũ eſt, ſed humanũ, at ex vitio depromere virtutem, hoc eſt diuinum. Homines ex auro virtutum efficiunt moniliameritorum, ſed aurifex ille, quiſcelerum plumbo extrahit virtutum aurum, Deus eſt. Ille ex impiorum ſceleribus aduerſus iuſtos admiſsis ipſorum iuſtorum elicit gloriam & vtilitatem: ex noſtris calamitatibus Deus ingentia bona depro-

Cur Deus permittat pios ab impijs perſequi

Ro. 11.

Simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mit. Ideo ait Augustinus: Deus adeo bonus est, vt non permitteret malum nisi præuidisset posse inde aliquod elicere bonũ. Permittet vt Ante christ9 varijs tormẽtis vrgeat viros pietate & charitate præstãtes, vteorũ acvirtusani mi cõstãtia magis ac magis resplẽdeat permisit vt tyranni immanitate barbara diuersis calamitatibus afficerent viros euã gelica justititia præditos, vt eorum firmitudo clarius elucesceret, & eorũ gloria magnificentius illustraretur. Beati, inquit in hoc loco dominus, qui persecutionẽ patiũtur propter justitiam. Pater qui filio, quem singulari prosequitur amore, thoracem sericum dedit sub tunica induendum pèrmittit, vt præcidatur aliquibus in locis exterius indumentum, vt interius sericum foris appareat. Ita pater ille misericordiarũ & Deus totius consolationis eum, quem diligit vulneratri ab impijs permittit aliquando, & calamitatibus feriri, vt sericus ille patientiæ thorax, quo eum intus induerat, foris ostendatur. ¶ In igne probatur aurum & argentum, ait Salomõ, homines verò receptibiles in camino humiliationis. Et rursum: vasa figuli probat fornax & homines justos tentatio tribulationis. Et Paulus: tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem spem spes autem non confundit. Nõ ergo est quare curiosè scire cupiamus quare Deus permittat pios ab impijs persequi, affligi ac varijs tormentis propter justitiam euangelicã opprimi: sed satis superquè sit intelligere ex his malis multa deũ elicere bona: beatos què eos esse, cũ illorũ sit regnũ cœlorum vt statim addit dominus. Dicere poterat aliquis: quis poterit amare tales quibenefactis repo nunt odium, & maleficia? Ardua res est, fateor, sed ingens præmium. Quod autem premium: Non laurea corona, non bos aut hircus aut aliud simile, quod in certaminib9 humanis victori tribuit mundus, sed regnum cœlorum. Quod tam ingens prẽmium est, vt eius comparatione, omnium piorum certamina quantumuis difficilima, ac grauissima, nullius momenti aut ponderis esse videantur. Id enim ait Paulus. Quod in præsenti est momẽtaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternũ gloriæ pondus operatur in nobis S.i Pauli calamitates & præsuræ, momẽtaneæ sunt, comparatione cœlestis illius coronæ, qua oia nostra desideria complentur: afflictiones sanè nostræ, vix erunt veluti vmbra quædam fumi. Quare nõ est curdicamus, lõgum est quod patimur. Apostolus enim momẽtanea vocat quæquunque mundus inferre potest tormenta: nos autem nondum á Iudæis quinquies quadragenas accepimus: nondum vsque ad sanguinem propter justitiam euangelicã restitimus. Guttatim pœna bibitur, & lachrymas ipsas semper accipimus in mensura. In regno verò cœlorum tanta satietas est, vt dicat regius vates: torrente voluptatis tuæ potabis eos: & inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: quoniam apud te est fons vitæ: & in alio psalmo: beati qui hãbitant in domo tua domine in secula seculorum laudabunt te. In regno cœlorum tam excellens gaudium, tãque excessiua lætitia est, vt sancti doctores in ea sint opinione & sententia, vt existiment, sufficientem esse retributionem, si pro omni huius mundi cala-

Simile.

ecclc. 2.

eccle. 27.

Ro. 5.

¶ *Quoniam ipsorum est regnum cælorũ.*

His verbis tacitæ

His verbis tacitæ objectioni satisfacit

obiectioni respondet dominus.

2. Co. 4.

Hebr. 12.

Ps. 79.

psal. 35.

psal. 83.

Scotus.

calamitate quam patimur, quadragessima horæ pars nobis concederetur qua Deum liceret intueri.

¶ *Quoniam ipsorum est regnũ cœlorum.* Strenue vt vides, pro justitia pugnantibus, regnum cœlorum cõceditur. Tum quod in extremo iudicio, Christo iudice pro tribunali sedendo, eadẽ ipsa iustitia pro cuius defensione iusti egregiè certauerunt, eos defendet, ac tuebitur ab inimicorum calumnijs. Idcirco consulebat sapiens in ecclesiastico ca. 4. vsque ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Quæ sententia non solum in hac vita verificatur: sed in futura etiã, firma certaque permanebit. Tum etiam quod regnum cœlorum autore Christo, vim patitur & violẽti rapiũt illud. Hi ergo quum tã strenui milites sint, non mirum quod vi sibi arripiant cœlorum regnum. Tũ similiter quia si regnum cœlorum venale est, vt verè est, minime mirandũ quod his cõcedatur hoc regnũ. Hinc est quod diuus Augustinus in persona domini loquens ait: venale habeo. Quid domine? Regnum cœlorum. Quo emitur? Paupertate regnum, dolore gaudium, labore requies, vilitate gloria, morte vita. Tum præterea quod hi socij fuerunt Christi in vigilia præsurarum & afflictionũ, quare æquum est, vt eius sint consocij in festo æternæ felicitatis. Hinc est quod diuus Paulus inquit ad Romanos, cap. 8. cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt simul & glorificemur. Et in posteriori ad Tim. ca. 2. ait: si cõmortui sumus, & cõuiuemus si sustinemus, & cõregnabimus. Et 2. Cori. 1. sicut socij passionũ estis, sic eritis & consolationũ. Et idẽ dominus apud Lucam: vos estis qui permansistis mecum in tribulationibus meis, & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater regnum, vt edatis & bibatis super mẽsam meam in regno meo.

Eccl. c. 4.

Math. 11

D. Augu.

Ro. 8.

2. Tim. 2.

2. Cori. 1.

Luc. 22.

¶ Denique si tales in hac vita terq; quaterque miseri, pondus aconus ferũt æternę hereditatis, hoc est labores & afflictiones: quid mirũ quod in futura, emolumentum eius sentiant? ¶ Quando ergo tantum præmium nobis proponitur, vt ad hanc palestram nos paremus oportet, si nos capiant euãgelicæ felicitatis brauia. Nõ est quod nos terreat hominum crudelitas. Nemo nos lædere poterit si mordicus tenuerimus justitiam. Persecutio enim malorum non auferet innocentiam nostram, sed augebit beatitudinem. Audiamus Apostolũ admonentem in epistola ad colossenses & dicentem: induite vos sicut electi Dei patientiam. Et ad Hebræos: per patiẽtiam curramus ad propositũ nobis certamen, aspicientes in autorẽ fidei, & consumatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem cõfusione contempta. Oportet enim nos in calamitatibus cõstitutos atque ab impijs oppressos ad dominum confugere, eumque precari, vt ope sua tanquam splendidissimi solis fulgore dissipet noctem ærumnarum nostrarũ, ne crescentibus malorum tenebris arctissimo peccatorum somno consopiamur, ne obdormiamus in morte, nedicat enimicus noster: prævalui aduersus eos. Si enim Deum fuerimus toto corde amplexati, erimus absque dubio tutissimi. Et si flagitiosi homines impietate barbari, & immanitate feri, pios homnes propter justitiam euangelicam affligant, seque efferant insolenter, quod potẽtia, ad perniciẽ virorum justorum tolerantia insig-

Colo. 3.

Heb. 12.

Psa. 12.

nium

nium abutantur, tamen boni præualebunt, & ad gloriam æternam perducentur, dicente domino in hoc loco quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Et vt ait regius vates, patientia

Psa. 9. pauperum non peribit in finem. Et si enim ad tempus sinat eos Deus afflitionibus angi ad virtutis perfectionem, & maiorem vitæ futuræ gloriã: tempore tamẽ illis opportuno eos ex omnibus molestiarum ictibus, ac procellis eripit, & consortes efficit regni sui in gloria sempiterna. Id volens sig-

Ibidem. nificare in eodem psalmo diuinus propheta, subdit Paulo post: tibi derelictus est pauper orphano tu eris adiutor. Impij autem qui Dei cultores calamitatibus premunt, pœnas luẽt suæ immanitati debitas, & ad cæcas inferorũ tenebras tandem detrudentur. Nec solum post mortem, sed in hac etiam vita exercet Deus aliquando in impios iuditium suum, illos coercẽdo & flagellãdo, vt intelligãt se esse mortales & caducos, & calamitatibus obnoxios, resq; mundi prosperas & florentes nullam habere firmitatem, nullam perpetuitatem: esseque illos infelices, qui in illis spem suam locant & figunt, illos autem felices qui per varios casus plerunq;, & magnas calamitatum angustias patientia induti, rerumq; humanarum tolerantia muniti ad vitam immortalem perducũtur. Qui possident animas suas, consequẽtur immortalitatem, at qui sunt patiẽtia induti, eas possident, dicente Chri-

Luc. 21. sto: in patientia vestra possidebitis animas vestras, illi igitur immortalitatem adipiscentur. Hoc intelligens diuus Iacobus ait in epistola sua: patiẽtes estote & vos, & confirmate corda

Iaco. 5. vestra. Et diuus Gregorius; nos sine ferro & flamma niartyres esse possumus, si patientiam in animo verè custodierimus. Postquam Deus minitatus est Hebræis ærumnas & tempestates, excitat eos ad patiẽtiam, ne calamitatibus adhibeant desperationem, sed eas æquo animo ferant, nam illis promittit se esse eos abilla captiuitate ereptu-

D. grego. rum, in quam illos coniecerat, non vt perderet, sed vt ad sui cognitionem adduceret. Nos autem qui Christiano nomine gloriamur, eo animo esse oportet, quem veritas & ratio præscribit, vt nihil præter culpam & peccatũ homini accidere posse arbitremur, quod sit horribile aut pertimescendum: oia alia humana placatè & moderatè feramus: cum nos abiectos, afflictos, calamitatum flutibus vehemẽter agitatos viderimus, euenta sanctorum, memoria repetamus: qui innumera mala propter iustitiam perpessi sunt, nihilque nobis noui accidisse cogitemus. Adsit nobis princeps fortitudo, quæ nobis animum eriget, & aduersa obruet memoria virorum illustrium, qui varijs fuerũt æruminarum procellis concussi: leuat enim molestiam communis quasi legis, & humanæ conditionis recordatio. Sed nullum est salutarius remedium, nulla promptior & efficatior medicina quàm confugere ad Christum deum nostrum, tanquam ad arcem tutissimã quiait: clamabit ad me, & ego exau- Psa. 90.
diam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Ipse est pater misericordiarum, 2. Co. 1.
vt verbis vtar apostoli, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

¶ *Beati estis cũ maledixerint vobis homines.* Ita dominus apud Esaiam. Audite Esa. 15.
me quia scitis iustum, nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias

mias eorum ne metuatis, sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis & sicut lanã, sic deuorabit eos tinea, salus autẽ mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes gene-

Inf. 10. rationum. Et apud nostrum Mathe. nolite timere qui accidunt corpus, animã autem nõ possunt accidere. Et in hoc loco. Beati estis cum maledixe-

Actu. 5. riint vobis homines. Vnde apostoli ibant gaudentes â conspectu concilij, quoniam digni essent qui pro nomine Iesu contumeliam paterentur.

D. Hiero. D. Hieronymus dicebat in quadam epistola gratias ago Deo meo quia dignus sum, quem mundus oderit. Videte honores & dignitates ob quas vir sanctus Deo gratias agit, ob iniurias in se iactas. Non te lædit qui vult tuã

Simile. gloriam obscurare: & virtutis florem infringere sed se ipsum. Vt enim pyransta volens extinguere lucernam se ipsam comburit manente integro cãdelæ lumine & splendore, sic qui inte cõtumeliam facit & vult nomini tuo tetram maculam inurere, & tuæ gloriæ splendorem pœnitus extinguere: ipse odij ac malitiæ incendio flagrat, & virtutis splendore destitutus in scelere & ignominia versatur, & tantum abest vt tuam amplitudinem scelerati hominis iniuria obscuret, vt eam potius mirabiliter illustret. Sed quoniã Christus sciebat suos discipulos esse impiorum hominum iniurijs afficiẽdos, & grauiter vexandos, eos antea præparat & ad tolerãtiã exhortatur, nemini enim tã nocet calamitas, quã ei qui rerum humanarum prosperitatem expectabat, Illis maxime est grauis afflictio, quibus est repẽtina & inopinata. Quam sententiam ferunt imperatorem Adrianũ portauisse in annulo aureo scriptam. vi. infra cap. 10.
Ibi nolite timere eos qui occidũt corpus.

¶ *Beati eritis cum maledixerint vobis homines & persecuti vos fuerint & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me.* Hic primum obserua quantũ differat piorum felicitas & gloria ab impiorum atque huiusmundi hominum gloria & felicitate. Hæc enim, au-

Piorũ felicitas differt in hac vita ab impiorum felicitate. Cicero.

tore Cicerone, ex tribus integra perfectaque consistit. Si diligit multitudo, si fidem habet, si cum admiratione quadam honore nos dignos putet: illa vero sic ait: beati eritis cum maledixerint vobis homines, & tanquam falsos prophetas persecuti vos fuerint: & dixerint omne malũ aduersus vos. Tria opposuit dominus primis tribus; sed nos miseros: nam potius hac tempestate auditur Cicero quã Christus. Non enim eos felices ac beatos iudicat mũdus, quos diris execrationibus homines deuouerint, quos omni malorum genere impetierint: quũ probrorum & criminum omne genus in eos torserint, idque mentientes, non suã culpa, sed odio virtutis aut odio Christi: sed eos beatos prædicat, quos videt, homines suspicere ac venerari, quanuis sceleratissimi sint: quos videt â multitudine amore prosequi, quanuis indigni sint, vt diligantur: quos videt audire populum, ac fidem in omnibus eis adhibere, quanuis falsa proferant.

Secundo discamus ex hoc loco qua-

Qualis debeat esse euangelicus cõcionator.

lis debeat esse euangelicus conciona-tur. Non enim timere debet, sed intrepide vera nũtiare, & si maledictis vulneretur: & si omni malorum genere opprimatur, sic enim hanc vltimam beatitudinem consequentur. Idcirco alibi dicebat etiam Christus discipulis suis: nolite timere pusillus grex. Luc. 12.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et rursum in alio loco: non turbetur cor vestrum, nec formidet. Vt aqua quieta & tranquilla ostendit nobis eã intuentibus imaginem nostrã instar speculi sed mota & perturbata nequaquam, sic cor nostrum, si placidum est & sedatum: representat nobis figurã nostram, vt nos ipsos agnoscamus, id quod fieri non potest, si ex concitatione agitatum, & metu perterritũ sit. Eã ob causam oportet, vt cor nostrum nõ perturbetur, neque formidet. Vt sera pensilis, cum turbata est, nõ potest claue aperiri, quia non illi accurrit artificium ob intemperiẽ suam, sic cor nostrum, cum est perturbatione concitatum, nulla vult exhortationis claue reserari, quia non obtemperat rationi appetitus: quo fit, vt cor impij ob artificij intemperiẽ nõ aperiatur. Deo per Salomonem clamanti: præbe fili mi cor tuum mihi, aperiatur autem dæmoni claue adulterina abutenti.

Simile.

Simile.

Pro. 23.

Psal. 54. Cor meum dicebat quidam, conturbatum est in me. Et alibi: dormiui conturbatus. Sed qui suam conturbationem dolebat: Deo volebat aperiri. Ille in magno versatur periculo, cuius cor perturbatione & formidine motum, Deo claditur, nolens veritatem nũtiare, & munere concionandi intemperanter abutens. Quid timet, qui secum Deum habet adiutorem? Dominus protector vitæ meæ, aiebat Rex Dauid, à quo trepidabo? & alibi. Non timebo mala quoniam tu mecum es. Et Salomon in prouerbijs: iustus qui fit leo confidens absque terrore erit, & D. Paulus in epistola ad Romanos: si Deus pro nobis, quis cõtra nos? Quid potest esse tutius nobis quàm armatura diuina induere, & animũ habere Christi gratia roboratum? Quid fortius? quid munitius? quid inexpugnabilius?

Psal. 56.

Psal. 29.

psal. 22.

prou. 28.

Rom. 20.

Si alte spectare voles, & ad veritatem mentis oculos reuocare: videbis aperte, nihil posse esse vel ad vitæ suauitatem iucundius, vel ad vtilitatem accommodatius, vel ad animi pulchritudinem elegantius, vel denique ad fortitudinem & firmitatem obtinendam & conseruandam præstantius. His armis indutos mittebat Christus discipulos suos, dicens illis: ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Ac si diceret: mitto vos oues inter lupos, vt lupos in oues cõuertatis. Oues estis, quarum lana alij induentur, quarum lacte & caseis vescentur. Vos mansuetudine vestra eorum iram vincetis, vestra tolerantia eorum excandẽtiam, vestra humilitate eorum superbiam, vestra lenitate eorum duritiem, vestra virtute eorum iniquitatem, vestra verborum suauitate eorum male dicentia, vestra patientia eorum persecutionem, vestra veritate eorum falsitatem superabitis. Et tamen his armis de illis mirabiliter triumphabitis: ideo vos beatos, vos felices iudicate: nam beati eritis cum maledixerint vobis homines &c.

Infr. 10. Luc. 10.

¶ *Gaudete & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Non ergo est quare viri christiani ob verã religionem persecuti deplorent seipsos, vt afflictos, vt explosos, vt infames, quin potius ob hæc ipsa gaudeant & exultent, quod quo magis impij sæuierint persequendo, hoc magis eis crescit & accumulatur præmium eis à patre repositum in cælis. Illorum malũ Deus vertet in bonum iustorum, damna ab illis illata vertet in lucrum, ignominiam ab illis illatam vertet in æternã veramque gloriam, crimina probraq; ab illis falso intentata, vertet in titulos & elogia veræ pietatis: execrationem

nem illorum vertet in laudes & gratulationes, non solum apud Deum, cui placuisse abunde satis est etiam si toti mundo iusti displiceant, sed interim etiam apud homines. Nam ab impijs, ob pietatem vituperari, laudari est: ab osoribus Dei cruciari, coronari est. Non est affectanda apud homines gloria, sed hæc vltro veram virtutem solet commitari.

Præmium iustorum altamente considerãdum.

Quod si hæc experiri desideras, alta mente considera, copiosam illã mercedem sanctis omnibus cœlorum regnum ingressis collatam. contempla re virginem gaudentem & exultantẽ sole amictam, stellarum diademate coronatam, lunam sub pedibus suis habentem. Non iam timore perterritã, neque audientẽ Simeonis triste præsagium: non iam fugientem tyrannidem Herodis, studentis accurãtis interficere puerum Iesum: non iam stãtem iuxta crucẽ ac sanguinis filij sui guttas in tegmine ac velamento suo suscipientem: non iam sub cruce verba illa doloris & angustiæ plena dicẽtem: quis mihi det vt moriar pro te fili mi Absalom. Iam hæc omnia transierunt: & quæ præ omnibus martyribus à mundo exosa, contempta ac persecuta fuit propter filium suum, præ omnibus regno cœlorum gaudet. Et quo magis mundus seuierit illam persequẽdo, hoc magis illi creuit merces à Deo reposita in cœlis. Quæ tanta fuit, vt nulla (vna excepta filij) maior, aut accumulatior. Contemplare deinde cæterorum sanctorum præmium ob pressuras ac persecutiones comparatum: ac peculiariter & signãter omnium martyrũ, qui amicti iã sunt stollis albis & palmæ in manibus eorum, triumphorum suorum insignia: intuere illã yndecim millia virginum: ac decem millia martyrũ Christi crucis amatorum. Aspice gloriosum illum diaconum sua craticula insignitum, omnibus carbonibus incẽsis super quos fuit positus, splendiorem, ac candidiorem: gloriosam illam virginem Catharinam lilijs ac rosis decoratam, post celebrem victoriam ex impio imperatore partam: considera torquem illum aureum, quem in collo habet sanctus ille Baptista, qui potius caput periculo exponere elegit: quàm veritatem tacere. Dies, menses, anniq, deficerent si dignè explicanda esset sanctorum illorum copiosa merces: quã pro suis laboribus, præsuris ac calamitatibus propter Christũ perpessis, in cœlesti regno, atque in superna ciuitate reportant. Hos igitur imitemur, hos alacri animo sequamur, si mensuram illam bonam, confertam, & coagitatam & superfluentem in cœlis recipere volumus.

Apoc. 7. c

Luc. 6. f.

¶ *Sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos.* Exemplo prophetarũ, prouocat suos Christus dominus, ad patienter tolerandum præsuras, ob eius amorem & gloriam ferendas. Nihil enim tunc temporis prophetarũ memoria sanctius, aut venerabilius. Et tamen hos cum inuitis ageret, omni malorum genere sunt persecuti impij ac scelerati homines, quibus & Christi discipulos & sectatores persequuntur, & ad finem mundi vsque persequẽtur. Illos persecuti sunt odio patris: hos persequũtur odio filij eius. Non ergo est quare animo spondeamus, sed fortes & constantes in virtute & in confessione veritatis simus: æquo animo quæ mundus mala obtulerit, propter virtutem ferentes. Fortia sunt hæc, fateor, & humanam mediocri-

Exemplo prophetarum inciẽtat suos Christus ad patienter tolerãdas præsuras ob eius gloriam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diocritatem superantia, quis enim nostrum nõ horret corporis cruciatus? Quis non ad vitæ discrimen tentatus expauescit? quis nõ exardescit in vindictæ cupiditatem, atrocibus conuicijs incitatus? quis impunè toleret famæ suæ labem præter meritum aspergi? Magna, inquã, sunt hæc, fateor, sed ingentius præmium, præstantior merces, excellior gloria ob quam parãdam non solum hæc omnia æquanimiter perferre, sed nos ipsos beatos iudicare debemus.

Sed si hãc sublimẽ & heroicã patiẽtiæ ac tollerãtiæ virtutẽ præstare volumus, per gradus illos, quos ante proposuit Christus, vt pueniamꝰ oportet. Si enim tumorem animi prorsus abijcimus, si vindictæ cupiditatem expellamus, si voluptates omnes huiusmodi spernentes, vitam asperam amplectamur, si prorsus extincta rerũ humanarum cupiditate nihil magnopere sitiamus præter iustitiam & pietatem: si sic fuerimus affecti, vt omniũ malis succurrere cupiamus, & omniũ seruire commodis studeamus: si mentem habuerimus ab omnibus vicijs prauisque cupiditatibus purã ac synceram, nec alio spectantem, nec aliò se met oblectantem, quam Deo. Si ipsi pacatis animis vbiq; studeamus alẽdæ farciendæque concordiæ, tunc demum præstabimus hæc, quæ cæteri mortales ne per somnium quidem adhuc possunt attingere. Hoc præstiterunt apostoli, hoc martyres: in hoc delecti a Christo vt non vnam aut alteram ciuitatem, sed vniuersum mundum adducerent ad cognitionem euãgelicæ sapientiæ. Vnde qui sanabiles erant, qui mentis non omnino deploratæ, admirati tolerantiam simul & bonitatem apostolorum, cæterorum quoq; martyrum, intellexerunt rem non esse fucatam, perspexeruntque non esse virium humanarum, suoque exemplo commoti versi sunt ad meliorem frugem. Hoc ergo idem nobis euenietꝰ si prophetarum, si apostolorũ, si martyrũ exempla sequamur.

¶ *Vos estis sal terræ.* Hac etiam similitudine docere vult dominus munus esse concionatoris euangelici vicatim liberè reprehendere. Ideo enim dominus discipulos suos, quos præsules & concionatores constituit, cum sale cõparauit exulcerante, non cum melle deliniente. Vt concionatori, qui principum & magnatum gratiam aucupans & populi laudes affectans, loco salis vtitur melle: loco, inquã, reprehẽsionis vtitur adulatione, & cum loquendi libertatem ostendit, tunc magis adulatur. Cicutã herba est venenosa autore Plinio, cuius succo Athenienses iudicio capitis damnatis necem inferre solebant. Sed vinum est promptum aduersus eam remedium, nam eius venenũ penitus extinguit: atsi cicutæ parum vini admisceas, redditur venenum perniciosius, & prorsus immedicabile, quod vini calor & vis venenum citius deferat ad cor. Sic adulatio est vitæ christianæ venenũ, sed exhortãdi & reprehendendi libertas extinguit adulationem: atsi nõ nihil libertatis cum adulatione cõmiscas, vt tum maximè blandiaris cũ maximè reprehendere videris, iam huiusmodi adulatio immedicabilis est. Totius enim assentationis nulla est capitalior illa, qua vtũtur illi, qui ita blandiuntur, vt libertatis amantissimi esse videantur. Tunc impletur id quod ait regius psaltes graphius: laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur. At melius est,

Munus cõcionatoris est, vitia liberè reprehendere: ideo enim cum sale exulcerante cõparatur.

Plinius. lib. 25 ca. 13.

Adulatio est vitæ Christianæ venenum: quare à cõcionatoribus fugienda.

Psal. 9.

Pro. 27. est, vt ait Salomon in prouerbijs, à sapiẽte corripi, quàm stultorũ adulationibus decipi. Et Dæmille Pau. admirabilis cõcionator, an quæro inquit, hõibus placere? si adhuc hõibus placerẽ christi seruus nõ essem. Et iterũ: nec enim aliquando fuimus in sermone adulationis sicut scitis. Intueris igitur quãta arguendi libertate per salem significata debeat vti euangelicus concionator. Hanc significare volens dominus dicebat olim illius temporis cuidam concionatori. Clama, necesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Quibus verbis significat dominus quod non solùm debet loqui euangelicus concionator, sed clamare, nec solum clamare, & statim tacere, sed à clamore non desistere. Ideo ait: clama necesses. Sed non contentus Deus his dumtaxat verbis, adiecit: quasi tuba exalta vocem tuam, & annũtia populo meo scelera eorũ. Et D. Paulus, imo Deus per illum Timotheo ait: prædica verbum, insta oportunè importunè: Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Lauans Christus pedes discipulis suis ostendit debere magistros & præsules & concionatores subditorum immunditias abluere reprehensionibus, & cæteris remedijs salutaribus. Et quemadmodum in omni sacrificio ponebatur sal, vt est leuitici literis consignatũ, ita in omni cõcione debet esse aliqua repræhẽsio. Hinc est quod Salomõ dicebat in ecclesiaste: verba sapientiũ sicut stimuli.

Illud tamen est obseruãdum quod quemadmodum omnium ciborum sal est salubre condimentum, si adsit mensura: alioquin si sine modo est, & ipse perit, & quod salierit perdit: ama

1. Tim. 4.

Ioan. 13.

Eccl. 12. d

Chryso.

Reprehẽsio in concionatoris adesse debet modꝰ & mensura.

Simile.

Simile.

ratenim nimietas quod condiret mẽsura: sic in cõcionibus apponenda est repræhensio cum debita tamen proportione. Quemadmodum enim periti medici pharmacis amaris dulce aliquid admiscent, vt eos quorũ ægrotationibus mederi cupiunt, illiciant, sic prudentes concionatores repræhẽsionum acerbitatem debent suauitate quadam, si opus sit moderari, & ex asperitate & lenitate salutarem medicinam conficere. Omnibus enim quæ fiunt & dicuntur adhibenda est modestia & temperantia vt perturbationũ sedatio cernatur, & decorum cõseruetur. Est enim in omni re considerandum quid actum sit, & cõsentaneum tempori & personæ: tum quid in dictis actioneque dedecẽt. Vt periti oratores in causis agendis non vtuntur semper eodem statu, sed illud, accommodant ad locũ, tempus & personas prout controuersiæ ac litis postulant qualitates, sic prudentes concionatores & præsules non semper asperitate, nec semper lenitate vtuntur, sed quid postulet ægritudo & quam quisque curationem recipere possit diligenter aspiciunt. Quando igitur necessaria sit repræhensio apponẽda est: nec tamen opus est multo sale, sed efficaci, vt quicquid contigerit afficiat, & ex insipido reddat sapidũ: nec opꝰ est, in quã nimia immoderataq; repræhẽsione, sed moderata & quæ efficax sit ad efficiẽdũ ex peccatoribus iustos, ex impijs pios, ex incredulis fideles. Ingẽs est terra & tamen hoc quod habet salsitatis, habet à paululo salis admixto: videmꝰ etiã copiosũ cibũ, alioqui fatui dilutiq; saporis paululo salis asperso cõdiri: sic hominũ animi nõ nimia reprehẽsiõe, sed moderata cõdiẽdi sũt.

Edocentur etiam Ecclesiæ præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præsules ecclesiæ quali correptione vti debent Mar. 9.

sules correptione vti. correptio enim vt ex Hieronymo didicimus per salē intelligitur: vnde Christus dominus ait. Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos. Hoc est salsitudinem correctionis amor proximi temperet: & dilectionem proximi sal iustitiæ condiat, quibus verbis docentur præsules quem modum in correptionibus seruare debeant. Sunt enim nōnulli, qui illos maximè corrigere conātur: quos nullo amore prosequuntur. Quorum correptio, nō correptio, sed vindicta potius dicenda est. Ex amore quidem correptio egredi debet vt salutaris sit:

1. Thes. vltimo. hinc est quod D. Paulus ait in posteriori epistola ad thessa. cap. vltimo. nolite quasi inimicum existimare illum, Sed corripite vt fratrē. Discant prælati a Christo correptione vti. Chri-

Apo. 4. stus, quos amat, arguit & castigat: ipsi similiter amore affecti aduersus subditos, salem correptionis & iustitiæ adhibeant. Deinde vt correptio modū teneat, nec limites suos egrediatur: ex misericordia atque animi compassione oriri debet. Nam nequaquam iacē-

D. Greg. tem erigit, vt Gregorius ait, nisi qui statum sui rectitudinem per compas-

D. Augu. sionem flectit: & D. Augustinus duo inquit, sunt nomina, homo, peccator, quia peccator est corripe: quia homo

Ps. 140. a. est miserere. Corripiet me iustus ait psalmographus, in misericordia & increpabit me. Lumen sanè iustitiæ, misericordia est: iustitia sine misericor-

Simile. dia cœcus furor est. Quæ meritò comparatur cœco sagittario feram aliquā intendēti occidere & occidenti hominem: quod contigisse Lamech tradūt Hebræi. Intendēs enim Lamech ferā interficere, homicidam Cain interemit. Ignis ergo zeli in misericordiæ oleo ardere debet. zeli sancti districtio ait Gregorius, de virtute misericor-

D. grego. in Ezech. diæ necesse est, vt ardeat.

Correptio præterea præsulum ex mansuetudine emanatura est, vt peccatorum animos insulsos, salsos reddat. Vitia enim animi, ait Seneca, si-

Seneca. cut vitia corporis leniter sunt tractāda. Plus quidem proficit, vt autor est Ambrosius, amica correptio, quā ac-

Ambro. cusatio turbulenta. Illa pudorem incutit hæc indignationem mouet. Id circo dicebat D. Paulus ad Galatas scribens: vos qui spirituales estis huius-

Gala. 6. modi instruite in spiritu lenitatis. In arca testamenti māna & virga reposita erant: vt intelligeremus correptio

Figura. ni per virgam significatæ apponendum esse manna, hoc est, lenitatem & mansuetudinem. Ira ergo in correptione maximè cauenda est. Impedit enim vt Cato ait, ira animum ne pos-

Cato. sit cernere verum. Ira, inquit Grego-

Grego. lob. 5. 2. in illa verba Iob, virum stultum interficit iracundia, per zelum turbat. Ipse namque zelus rectitudinis dum aciem mentis agitat, turbat. Ideo viri virtute præstantes correptioni super sedere solent, donec ira abeat, ac animi tranquillitas, adsit: imitari volentes dominum cui sapiens ait: tu dominator virtutis cum tranquillitate iudicas: & meritò quidem. Nam ira viri,

Sap. 12. iustitiam Dei nō operatur, vt D. Iacobus ait. Diogenes cum cuidam seruo

Iaco. 1. Diogenes ratus esset: iam te, inquit, nisi iratus essem, verberibus Enecassem. Sal ergo reprehensionis, amore, compassione, misericordia, ac mansuetudine temperatus, cibos spirituales: suaues ac sapidos reddet. Tales vult dominus esse præsules suorum: quibus adsit prudentia in omnibus, nihil am-

Correptio salutaris prælatorū à subditis libēter suscipienda.

plius desiderari poterit. ¶ Ceterum studeant subditi libēter suscipere salem correptionis: intelligentes esse animo suo maxime salutarem. Quod enim flagellū grano, quod lima ferro, quod fornax auro, hoc correptio & reprehensio viro prudenti atq; suam salutem spiritualem anhelanti. Sed quibusdam profecto nostrū dici potest quod

Hiere. 6. Ieremias olim aiebat, cap. 6. frustra cō flauit conflator. Malitiæ enim eorum non sunt consumptæ: argentum reprobum vocate eos, quia Deus proiecit eos. Maledictū ferrum quod ex lima contrahit rubiginem. Non aurū, sed paleam sese ostendit qui igne correptionis non expurgatur, sed per animi impatientiam creatur. Huiusmodi paleas conburet dominus igne

Math. 3. inextinguibili. maledictæ carnes quæ sale increpationis non corrigūtur: & ab omni peccati corruptione nō præseruātur. Qui eiusmodi sunt mittentur foras, hoc est, in tenebras illas longe à luce cœlesti semotas, quod verterunt virgam in colubrum, hoc est, salutarem correptionem suorum prælatorum in iram viperinam.

¶ Illos miseros: nam perpetuas pœnas

Pro. 15. dabunt: sic enim ait Salomon in pro-

Pro. 39. uerbijs: qui increpationes odit, morietur. Et rursum: viro qui corripientē se durā ceruice contemnit, repentinus superueniet interitus. Et alibi: qui o-

Eccle. 19. dit, inquit, correptionem minuetur vita. Vita scilicet & corporis & animæ. Homo sane qui disciplinam salutarem contemnit, terrenis adhæret,

Iaco. 1. 6. æterna non curat. Sic enim ait Iacob 9 cap. 16. cor eorum longè fecisti à disciplina, propterea non exaltabuntur. Qui per disciplinam vitam suam custodire minime studet, semper animi desiderio in imis iacent. Qui sine disciplina est, in maximo periculo est cōstitutus: dicente Salomone in prouerbijs: qui abijcit disciplinā, despicit a-

Pro. 15. nimam suam. Quemadmodum enim carnes cō temnit ac despicit qui eas sale condire nō vult; putrescunt enim. Sic qui disciplinam & correptionem

Simile. contemnit, putrescit animo. Quo fit vt omni bono priuetur. Sapientiam, inquit idem Salomon, & disciplinam

Sapien. 3. qui abijcit, infelix est. Fugiunt enim eum omnia bona. Talis diabolo qui incorrigibilis est, omnino assimilatur. Qui odit correptionem, inquit idem, vestigium est peccatoris: cuius ergo diabolus, per antonomasiam pecca-

Eccle. 21. tor dicatur: talis vestigium diaboli dicetur. Contrà verò viri suæ salutis amatores, intelligentes quod virga atq; correptio tribuat sapientiam: vt Salomon ait: & quod diligens disci-

Pro. 29. plinam, diligat scientiam: qui autem odit

Pro. 12. increpationes insipiens fit: eam amplectāntur, eam suscipiunt. Ac non solum non obmurmurant, aut incandescunt ira, sed potius corripiētes præ-

Eccle. 20. latos amore prosequuntur. Sic enim sapiens ait: vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus: & in

Pro. 9. prouerbijs scribit in hunc modum: arguе sapientē & diliget te. Hi, sale, hoc est, correptione condiuntur.

Concionatorum est sua doctrina homines sapientes reddere, hoc est, eos verbis suauibus consolari.

Vos estis sal terræ. Quasi dicat dominus: munus vestrum est, homines condire, ac sapidos reddere: quod cum exequemini, cum eos vestra doctrina vestisq; suauibus verbis consolati fueritis. Sunt enim concionatores euangelij, veri hominum consolatores. Hominem enim spem in cœlestia erigunt, eis pacem, gratiam, bonumq; nuntium afferunt: eos virtutes docent, vicia extirpant. Hoc munus ab eis exequendum monet dñus apud Isaiam dicēs loqui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mini ad cor Hierusalem & aduocate eam quoniam completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius. Quæ verba exponens diuus Hieronymus super Ezechielem sic ait: idioma scripturarũ est, qui enim mœrenti loquitur, & blandiens consolator est, ad cor loqui dicitur, Doceat nos Sichem filius Hemor, qui corrupta dina, locutus est ad cor eius, & consolatus est eam, & vbicunque simile quid inueneris hunc sensum habet. Cum ergo dominus cõcionatoribus suis dicat: loquimini ad cor, id est, cõsolamini mœrentes. tum eos sic cõdient, cũ cõsolati eos fuerint: quũ autẽ vera pax, verũ gaudiũ, veraq; consolatio in comparatione cœlestiũ virtutum sit: qui eas populum docent, veri consolatores dicentur: qui verò eas animo suscipiunt, saliti, sapidi, ac consolati, beati denique appellabuntur. Et meritò sanè. Nam gloria & diuitiæ in domo eorum, ac iustitia eorũ manet in seculũ seculi. Omnis enim gloria eorum ab intus: quam ex testimonio conscientiæ reportant.

Hieron. Ezec. 18.
Gene. 34.
Psa. 111.a
Psa. 44.

¶ *Vos estis sal terræ.* Hoc est, vos estis sapientia, qua, homines terreni, sapiẽtes efficien ti sunt. Sal enim, sapiẽtiæ typus est.

Concionatorũ sale, hoc est, sapientia cæteri sapiẽtes fieri debẽt.

Hinc primùm colliges, oportere concionatorem in studium diuinarũ literarum toto pectore incumbere: sunt enim sal, sunt lucerna, sunt lux populi. Est enim cõcionator ignarus, sal sed infatuatum, est lucerna sed extincta, & fumigans. Verbũ verò Dei est lucerna & lux, vt ait Salomon in prouerbijs, vitæ verò via & correptio & castigatio. Et vt ait diuus Paulus in secunda ad timotheum: omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, & ad erudiendum in iustitia. Sunt nonnulli qui prius quam diuinam scrutentur scripturam, volũt cõcionari, & vi ventorum inanis gloriæ verba sua proijciunt satis contenti si conciones ab alijs compositas pro suggestu referant: quo fit vt aut tandem in errorem ruant: aut verba vento dantes nullam populo afferant vtilitatem. Vt poma immatura, quæ vento decutiuntur, nec suauitatem habent, nec stomacho prosunt, sed quæ sunt matura & manu collecta, hæc grata & suauia sunt, sic huiusmodi conciones quæ humani fauoris gratiã habentur, quæ ante tempus vi venti decidunt, nec dulcedinem habent spiritualem nec vtilitatem mentibus afferunt: at quæ sunt tempore oportuno ex sacris literis collectæ, & ad Dei honorem dispositæ, hæ laudabiles sunt, & vtiles, & suaues & salubres Sed de hoc inferius.

Conciona torẽ debet literis diuinis ineũbere cũ sal sit.
Pro. 6.
2. Tim. 3.
Simile.

Colliges deinde opus esse vt ecclesiæ præsules qui sal, qui lux, qui lucerna ecclesiæ, imo totius mundi sunt: sapientia sint præditi. Si enim in laicis, vt ait Leo papa, videtur intolerabilis Insciti a, quanto magis in his qui præsunt, nec excusatione est digna nec venia. Et si iuxta apostolum Paulum, ait Hieronymus, Christus Dei virtus est, & Dei sapientia, & qui nescit scripturas nescit Dei virtutem, eiusque sapientiam, scripturarum ignorantia Christi est ignorantia. Prælati ergo scripturas ignorantes Christum ignorare dicendi sunt. Væ illis quoniam à domino ignorabuntur. Vnde diuus Gregorius sic ait: qui ea quæ Dei sunt sapiunt, à domino sapiuntur: & qui ea quæ Dei sunt nesciunt, à domino nesciuntur: Paulo attestante qui ait: si quis ignorat ignorabitur. Atque idem

Oportet præsules sapiẽtia esse præditos D. 38. c. si in laicis. Ibidem. c. si iuxta.
Ibidem. c. qui ea.
1. Corin. 14. g.

idẽm diuus Gregorius inquit: quicũque stultus est in culpa, erit sapiens in pœna. Non sine maxima causa factum fuit in principio conditionis rerum omnium vt homini conferret Deus scientiam rerum cunctarum. Nam quum omnia propter illum creata essent, atque ab illo regenda & disponẽda, necesse erat vt horum omnium illi scientia tribueretur. Non enim est Deo, inquit Paulus, cura de bobus. Istorum ergo aliorumque animalium Deus homini curam, & visibilẽ prouidentiam reliquit, vt dominationi eius subijcerentur, & ratione illius gubernarentur: idcirco sapientiam contulit. Quo intelligere poterunt præsules ecclesiæ, qui constituti sunt, nõ vt præsint piscibus maris, aut bestijs terræ, sed hominibus rationis participibus, animis ad cœlũ tendentibus: quã necessaria sit illis sapiẽtia: qua suos doceant, regant, gubernẽt, ac in cælorum regnum dirigant. Erudimini ergo qui iudicatis terrã. Diligite sapiẽtiam: præponite illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse ducatis in cõparatione illius: nec cõparetis illi lapidem pretiosum. Quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimãdum est argẽtum in conspectu illius. Super salutem & speciem diligite illam, & proponite pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen eius. Venient vobis omnia bona pariter cum illa. Inquirite sapientiã quoniam estis sal terræ, lux mundi, & lucerna super cãdelabrum posita: qui cæteros sale vestro cõdire, & luce vestra illuminare debetis. Quærite totis viribus illam quoniam estis capita ecclesiarum. Et quemadmodum natura comparatum est, vt caput, præ cæteris corporis mẽbris vigeat sensibus: ita rationi cõsentaneũ est, vt præsul qui caput est corporis mystici, præcæteris mẽbris vigeat doctrina, prudẽtia ac sapiẽtia: quibus mẽbra dirigãtur ac gubernẽtur. Si enim imperitia omnibus hominibus est aduersa, multo magis sacerdotibus ac ecclesiæ præpositis. quoniã si per ignorãtiã cæcitatis alijs ducatũ præstare cæperint, ambo in foueã cadẽt. vnde dicitur in psalmo: obscurẽtur oculi eorũ ne videãt: & dorsum eorũ semper incurua. Cũ enim obscurãtur illi qui præcunt, ad ferenda onera peccatorũ facile sequentes inclinantur. Elaborãdum itaq; est sacerdotibus vt ignorantiã à se quasi quãdã pestẽ abijciant. licet enim seruus nesciens voluntatem domini sui, & non faciens, dicatur vapulare paucis: Non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. ait enim apostolus vt superius retulimus, qui ignorat, ignorabitur. Quod de eo intelligendum est, qui noluit intelligere vt benè ageret. Tenẽtur ergo quando sal terræ sunt: sal sapientiæ sibi parare: vt eo sale terram sibi commissam condiant.

Liber. 2. sent. p. 23
Psal. 2.
Sapi. 7.
Psa. 48.
Luc. 12. f.
1. Cor. 14.
D. 27. ca. Ideo.

Qua scientia pollere debẽt præsules vt sal terræ dicãtur.

Tertio colliges non grãmaticam, nõ rethoricam, nõ philosophiã, non aliquã iuris ciuilis scientiam esse, qua præsules ecclesiæ sal terræ efficiãtur: sed sciẽtiã, qua virtutes docẽtur. hinc fuit, quod quũ ascendisset hodie Christus in montẽ, salutiferã suam philosophiã auspicaturus, vertit oculos nõ in turbã, sed in discipulos, & docuit illos octo illa dogmata cælestia, quę beatos homines facũt: quibus dictis addit statim: vos estis sal terræ, vos estis lux mũdi. ac si diceret: vos cõstituti estis vt alios vra doctrina saliatis, sed hæc doctrina nõ huius mũdi esse debet, sed quã modo à me audistis. Vestrũ. n. erit

docere populum paupertatem ſpiritus, mantuetudinem, ſitim iuſtitiæ, munditiem cordis, & cætera euangelica dogmata à me expoſita, ſi beati, ſi ſapidi, ſi dulces ac ſuaues eſſe volunt. præterea non aliam ſcientiam à prælatis, nec ab eccleſiaſticis apoſtolicisq; viris expoſtulat dominus, quàm ſciẽtiam ſanctorum: quàm ſapientiã perfectorum: quæ myſteria cœleſtia ac ſi dei nóſtræ dogmata docet: de qua Paulus: ſapientiam loquimur inter perfectos, ſapientiam verò non huius ſæculi. Sed loquimur Dei ſapientiã in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinauit Deus ante ſæcula, in gloriã noſtram, quam nemo principum huius ſæculi cognouit. Sapientiam huius ſæculi vocat Paulus ſapientiã humanam & temporariam, quæ abolebitur & euaneſcit cum ſuis fautoribus: ſapiẽtiã verò euãgelicã appellat ſapiẽtiã in myſterio abconditã. Hac caruerunt mundi rethores, ac philoſophi hac caruerũt Herodes, pilatus & iudæi: Si enim illa præditi eſſent, nũquã dominum gloriæ crucifixiſſent: hanc ergo habere debent viri eccleſiaſtici ſi alios beatos ac verè ſapientes reddere volunt: ſi eos ſalſos ac eſui præparatos eſſe deſiderant: ſi verè ſapientes eſſe ac vocari volunt: nam autore Hieronymo literas non nouit qui ſacras ignorat.

1.cor.1.

D.Hiero.

Contemnãt qui huiuſmodi ſunt, ſcientias huius ſæculi præ chriſtiana ſapientia. Nam illarum aliquæ, omni vento mutantur. Secundum enim tẽporum varietatem variantur: at hæc, in æternum ſtat: cœlum enim & terra potiꝰ trãſibunt quã verba Chriſti. iuſtitia tua, (ait Dauid) iuſtitia in æternũ & lex tua veritas. Illæ, terrenæ ſũt: quare quemadmodum terra aqua cõmixta in cauſa eſt, vt in aqua nihil cõſpiciatur ita hæc ſcientiæ multotes in cauſa ſunt, vt eas habentes non rectè iudicent: at hæc cœleſtis ſapiẽtia quæ contemptum rerum terrenarũ prædicat, docet, ac ſuadet, quaſi aqua pura, limpida ac perſpicua omnibus eſt. Quid ergo tibi vis ô homo, in via Ægypti vt bibas aquam turbidam, & dereliquas fontẽ aquæ viuæ? Vt totis viribus incumbas turbidis mundi ſciẽtijs, & veram ſcientiã cõtemnas? Illæ inflant, ac mentes hominum cõturbant. Similes enim ſunt Ægyptiorum ranis: de quibus Dauid ait: & didit terrã eorum ranas, in penetralibus regum ipſorum. Hæc autem non inflat animum, ſed humiliat: non conturbat, ſed pacificat: pax multa, ait pſalmographus, diligẽtibus legem tuam & non eſt illis ſcandalum. Et per Eſaiam dñs ait: vtinam attendiſſes mandata mea, facta fuiſſet ſicut flumen pax tua. Adde his: quod mundi ſcientiæ, animum hominis minime ſatiãt, minime famem aut ſitim extingũt: ſed potius cupiditatẽ acuunt: quare ergo vos appenditis argentum non in panibus, & laborem veſtrũ nõ in ſaturitate? Ad rem hanc facit quod D. Hieronymus ſuper. 1. caput epiſtolæ ad titum ſcribit: Geometria & auritlimetica, inquit, & muſica habent in ſua ſcientia veritatẽ: ſed non eſt ſcientia illa, ſciẽtia pietatis. Scientia pietatis eſt noſſe legẽ, intelligere prophetas, euangelio credere, apoſtolos nõ ignorare, grammaticorũ autem doctrina, etiam poteſt proficere ad vitã dum fuerit in meliores vſus aſſũpta. Hæc ergo ſciẽtia pietatis præcipuè addiſcenda eſt, hæc imprimis paranda à primoribus eccleſiæ.

Hiero. 1.

Pſ.104.

Pſ.118.x

Eſa. 48.

Eſa.48.

D. Hiero. D.27.c.ſi quis.

¶ Quare merito repræhenduntur

præſules atque cæteri ſacerdotes qui ſecularibus diſciplinis ſolum dãt operam & qui diebus ac noctibus in illis torquentur. Vnde D. Hieronymus ſic ſcribit: nonne vobis videtur in vanitate ſenſus & obſcuritate mentis ingredi, qui diebus ac noctibus in dialectica arte torquætur, qui phiſicus perſcrutator oculos trans cœlos leuat, & vltra profundum terrarum & abyſſi in quoddam inane demergitur, qui iã bum feruet, qui tantam metrorum ſyluam in ſuo ſtudioſius corde diſtinguit & congerit: quanuis ergo hæ ſeculares ſcientiæ addiſcendæ ſint ab alijs, non decet tamen viros eccleſiaſticos, quibus cura de ouibus mandata eſt: illis ſolum incumbere: ſed præcipua cura ac diligentia adhibenda eſt, in cognitione rerum diuinarum. Illæ enim ſi adſint, tanquam ancillæ ſerui re debent veræ ſapientiæ, caueant ergo præſules qui ſola philoſophia, aut iuris doctrina ſunt præditi, ne ob illam, veram dominam contemnant: ne audiant quod olim Abraham ab vxore Sara audire meruit. Inique, (inquit Sara) agis contra me, ego dedi ancillam meam in ſinum tuum, quæ videns quod conceperit, deſpectui me habet. ancilla ſcripturæ ſacræ, quælibet alia ſcientia eſt: etiam iuris aut decretorum peritia: hæc ſolet ſcripturarum diuinarum cognitionem & peritiam præ ſe contemnere, quod pecunias pariat, diuitias comparet, bona temporalia & externa lucretur. Sed hoc quàm alienum à recta ratione ſit omnibus compertum eſſe debet. Qui ergo pater eſt ſpiritualis multarum animarum, Saram, hoc eſt, ſcientiam rerum diuinarum ducat in vxorem: quod ſi ancillam agar, hoc eſt, iuris peritiam aut aliam ſcientiam ſibi copulauerit, liceat illi quidem, ita tamen vt Sara ſit domus ſuæ domina. Illa enim eſt quæ gignit legitimos filios, hoc eſt, Dei filios, hæredes regni cœleſtis, cohæredes autem Chriſti.

D.Hie. ad cap.4.epiſto. ad Ephe.lib.2. commen. & habentur.D.37 c.nonne.

Geñe.16. Figura.

¶ *Vos eſtis ſal terræ.* Sicut ſale conditur cibꝰ & præſeruat ſal carnes à corruptione & putrefactione ſic ſacerdotes, & doctores, & prælati eccleſiæ bonis exemplis & probatis moribus populum debẽt inſtruere, ne in vitiorum corruptionem labatur. Quod ſignificare volens Chriſtus dñs prius vertens oculos in diſcipulos ſolũ ait illis: beati pauperes ſpiritu, beati mites, beati qui lugent: beati eritis cum maledixerint vobis homines. & ſtatim addit. vos eſtis ſal terræ. ac ſi diceret: ad vos pertinet eſſe pauperes, mites, puros, miſericordes. Ad vos pertinet virtutibus cæteros præſtare: vt eos veſtris moribꝰ atq; ſancta vita, veſtroq; exẽplo ab omni peccatorũ corruptione præſeruetis. Id enim eſt munus ſalis. Hoc idem ſignare volens dñs, præcipiebat olim, vt ſacerdotes ſui veſtibus lineis induerentur vt tradit Ezechiel cap.44. Signũ, vt definiũt philoſophi, eſt, quod aliud ſe ui, aliud intellectui repræſentat. Veſtis ergo illa ſacerdotalis repræſentabat ſenſui eſſe lineã & candidã. Sed intellectus iudicabat eã animi cãdorẽ ſignificare. Eodẽ modo Chriſtiani ſacerdotes ac prælati in eccleſijs lineis veſtibꝰ ſuperinduuntur, animi puritatem, quæ in ſacerdotibus requiritur, ſignificantibus. Hæc intelligens Eliæus Eliam vocabat currũ Iſrael & Aurigã eius. Auriga eſt, qui ducit, & viam oſtendit, currus verò qui ſupra ſe pondera ſuſcipit, illa efficiens quæ alijs præcipit faciẽda. Debet chriſtianꝰ cõcionator ac chriſtianꝰ præſul aperire qd ſit

Doctores & ſacerdotes & præſules nõ ſolũ ſua doctrina, ſed ſuis probatis moribꝰ debent populos inſtruere.

Ezec.44.

4.reg.2. Figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de sanctissimo nomine sentiendum, quæ sit vera sanctimonia quæ pura & pia religio, quid in vita sequendum, quid fugiendum iuxta ecclesiæ catholicæ documenta, ne subditi in errorũ tenebris versentur, sed ad virtutes excitẽtur, & ad labores pro Christo subeundos moueantur. Hoc idem est aurigæ officium, & præsulis Christiani munus. Sed non sat esse putãdum est, quod errantibus viam indicarit, & recta suaserit, nisi ipse portauerit põdera, quæ alijs portãda monuerit, & hoc quidem est, currum esse pondera sustinentem. Inuenies præsulem, qui currus vocari potest, sed non auriga, aliũ qui nomine auriguæ gaudet, sed currus appellari non valet, alium, qui nec currus nec aurigæ nomen meretur, alium qui vtroq; dignus est. Talis est qui Dei scientiam habet, & iuxta illã operatur. Hoc intuens Salomon aiebat: mitte domine sapientiam de cœlis sanctis tuis, & ã sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit, & mecum laboret. Non sat esse existimabat alios excitare ad laborem nisi ipse etiã laboraret. Non solum habebat in optatis, vt sapientia cum eo esset, sed vt cum eo laboraret. Hebræorũ magnates in murorum instauratione vna manu faciebant opus, altera tenebãt gladium, vt in libro Nehemiæ scriptum legimus. Gladius acutus, vt ait in epistola ad Ephesios D. Paulus, est verbum Dei. Hic est gladius quem de ore Christi procedentem vidit in Apocalypsi diuus Ioannes. Quid est principem altera manu tenere gladium, altera in opus incumbere nisi debere eum, qui inter alios obtinet principatum, non solum docere, sed id quod docet efficere? Hic est verè præsul qui verbo & opere omnibus consulit, qui omnia prouidet, tanquam ex aliqua specula futura prospiciens. Hunc appellat Deus per Ezechielem speculatorem, qui cum sit in loco eminentiori constitutus, debet esse solicitudine affectus, & in illam curam & cogitationem Semper incũbere, quæ illi summam afferat dignitatem. Hoc suo modo complectens animo latinus poeta, volensq; Æneam suum laudibus efferre, ait: illũ semper secum habuisse achatem comitem indiuulsum, dicitur aũt achates à verbo græco acheos, quod curam significat, innuens debere principem in perpetua cura versari, & dorsum esse quod populi onera sustineat. Si hæc cura & solicitudo seculi principibus cõuenit, quanto magis pastori ecclesiastico, qui debet animam suam dare pro ouibus suis, illũque imitari qui ait: ego sum pastor bonus, qui pro ouium salute sanguinem suum fundere non dubitauit? In legis veteris victimis sacerdos sibi animalis pectus, & dextrum brachium sumebat, vt in pectore scientiam & bonam cogitationem, in brachijs vero opera significaret. Sed quoniam non opera impia & sinistra, sed recta & dextra debent esse in sacerdote cum scientia copulata, ideo non brachium sinistrum assumebat, sed dextrũ: vt quod piè & sapienter mente conceperat, exẽplo vitæ probaret. Eratque brachium illud seperatum: Adinnuẽdum debere in sacerdote tantum esse virtutis fastigium, vt sint eius opera à cũctis hominibus separata, eorumq; operibus multo excellentiora. Eam ob causam vocat eum dominus vt diximus speculatorem apud Ezechielem. Cũ autem speculatores sint in excelso collocati, debent esse præsules non in imo peccatorum, sed in vertice virtutum, vt

Sap. 9.
Nehem. 4
Eph. 6.
Apo. 1. & 19.
Ezec. 3. d.
Ioa. 10. b.
Leui. 9.
Figura.

vt sint in excelsitate verè dignitatis cõstituti. Vnde ait Esaias: super mõtem excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion. Et D. Gregorius: quis quis, inquit, populi speculator ponitur, in sublimi debet stare per vitam, vt possit prodesse per prouidentiã. Ideo in hoc loco prius domin⁹ ait: vos estis sal terræ. postea: vos estis lux mũdi: vt apertius innueret sacerdotem & præsulem oportere esse virtutibus & sciẽtia præditum: sed præcipuè virtutibus in cũbere debet. Quare sal non erit qui illa reprehẽderit vitia quibus ipse est imbutus & inquinatus. Sal conficitur ex aqua maris, sed quandiu est in mari non est sal. Oportet egredi è mari, & penetrare terram vt in fossis marinis existens, radijs solis superueniẽtibus, & flatu aeris spirante, aqua illa condensetur, & in salem cõuertatur. Mundus hic mare est: quandiu in mũdo versamur, tumidis suæ superbiæ fluctibus traditi, æstibus suæ mutabilitatis accedentibus & recedẽtibus ex agitati, amarissimis suorum scelerum vndis submersi, sal adhuc non sumus. Egressuri sumus è mundo, & teram, hoc est, nos ipsos penetraturi, nostrã imbecillitatem & miseriam considerantes, & ita interueniente radio solis iustitiæ, & spirante diuina gratia, erimus fauore splendoris diuini illustrati, & in salem admirabilem conuersi. Et tunc in aliorũ scelera inuehemur, moderatè tamen, vt par est, sed exclamantes & aduersus crimina præsertim aperta, vocem extollentes.

¶ Qui alios docet quid sit faciendũ, ipsi verò in rectè facta illa, ad quæ alios hortatur, non incũbit, qui alijs suadet vitia sua videre, vt ea declinẽt, ipse autem seipsum non cognoscit, similis est claro ac perspicuo speculo, quod alijs maculas suas ostẽdit, ipse autem seipsum non videt. Vt enim speculum imagines obiectas illud intuentibus repræsentat, vt se præclarè possint colere & ornare, cum illud se ipsum minime perspiciat, sic eloquẽs sed deditus vitijs præsul aut concionator, verum virtutum cultum & ornatum auditores docet, quũ seipsum non doceat, nec curet. In huiusmodi magistros inuehitur Paulus in epistola ad Romanos: qui alium doces teipsum non doces: qui prædicas non furandum furaris, qui dicis non mechãdũ mecharis. Marcus Tullius in verrem has voces emittit: non modo accusator, sed ne obiugator ferendus est is, qui quod in altero vitium reprehendit, in eo ipse deprehenditur. Et in salustiũ: omni vitio debet carere, qui in alterum paratus est dicere. Eos qui recta dicerent, nec facerent comparabat Diogenes apud Laertium cũ cythara, quæ cum suauem concẽtum efficiat, quo alios oblectet, ipsa tamen seipsam nec audit, nec sentit. Imò plerunq; & si delectet, parum tamen aut nihil prodest. Nam vt ait in moralibus D. Gregorius: loquendi autoritas perditur, quando vox operibus nõ iuuatur. Et iterum: tunc est sermo viuus & efficax, quum est prædicãtis pura sanctitas & virtus perfecta. Si sciẽtia est cum virtute coniuncta, admirabiles habet effectus, & hæc est scientia, quam summopere oportet comparare. Nam velle scire, tantum vt scias, curiositas est, velle scire, vt sciaris, vanitas est, velle scire, vt opes aut honores adquiras turpis quæstus est, velle autem scire vt ardentius diuino amore inflammeris, & alios excites ad eiusdem amoris flammam virtus est. Sed heu miserõs nõnullos: qui volunt di-

D Greg.
Similie.
Simile.
Rom. 2.
Cicero.
Diogenes Simile.
D. Greg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uinam habere scientiam, sed nolunt iuxta illam operari. Hi sunt scientia illustrati, sed factis suis obscuri: intelligunt enim temperãdum esse ab omni maleficio, esseq; mentem ipsam ab omni nefario contagio puram integramque seruandã, sed sceleribus nihilominus pascuntur, & omni vitiorum genere contaminantur. Vt sol

Simile. mense decẽbri & si eos illuminet, qui Noruegiam regionem septẽtrionalẽ incolunt, non tamẽ illos calefacit, sic scientia multos quos instruit quid sit faciendum, non continuo ad faciẽdũ accendit: eos attingit ad sciẽdum, nõ ad operandum. Quemadmodum non ille dicitur diues, qui multas intelligit diuitias, sed qui possidet eas: sic nõ ille iustus est, qui scit de virtute disserere, eiusq; definitionem cognoscit, sed qui illa præditus, eã collit & exercet. Sciẽtia vt ait apostolus inflat, cha

Pau. 1. co. 8. ritas verò ædificat. Quod intelligitur de scientia, quæ est absq; charitate. Curent igitur præsules tã ardenter exercere officium suum, vt non solũ alios incendant, sed ipsi sint diuino quodã amore inflammati. Vt enim facilius gemmis insculpes quæ voles, si terebra ferueat, sic magis mouebunt præsules & concionatores, si exarserint, & diuini numinis charitate flagrauerint. Si sacerdotibus Dianæ, quã gẽtiles absque fide inter falsorum numinum vanitates numerarunt, tria tempora erant constituta, vt ex antiquorũ monimentis constare videmus, primum, in quo sapientiam discerent & virtutes, alterũ, in quo eas exercerent, tertium, in quo alios instruerẽt: quid faciendum censes euangelicis concionatoribus, quid ecclesiæ primoribus, qui debent esse admirabili sapientia præditi, insigni vitæ puritate ornati, & in magna authoritate cõstituti?

Vt lucerna vna alteram incendere nõ potest, si illa fuerit extincta, sic præsul, aut concionator alios non inflammabit amore diuino, si ille fuerit lumine eiusdem amoris destitutus. Non tamẽ me fugit fieri posse vt Deus per vnũ flagitiosum præsulem aut concionatorem, si velit, peccatores conuertat. Nam vt herus per iniquum famulũ aliquando porrigit Eleemosynam, sic Deus ministerio scelerati hominis potest ad se impios auicere. Nihilominus tamẽ daturus est operam præsul, vt careat omni vitio, & tunc vitia vituperet. Forcipes, & emunctoria quæ erant in templo Salomonis quibus lã pades emungebantur, ex auro erãt purissimo, ad significãdam eorum puritatem, qui aliorum immunditias purgare & corrigere tenentur. Sed de his hactenus nam inferius plura dicemus in illa verba qui autem fecerit, & docuerit.

Simile. Simile. 3. reg. 17. Figura.

¶ *Vos estis sal terræ.* His verbis ostendit Christus esse proprium optimorum præsulum, spiritu affligi & attenuari cum subditorum scelera viderint. Vnde Pau. Quis (inquit) infirmatur & ego nõ infirmor? Quis scãdalizatur & ego non vror? Et de Moyse ait psa. Vexatus est Moyses propter eos quia exacerbauerunt spiritũ eius. Vt enim sartago alijs præparat cibum, ipsa autem igni applicata incẽditur & flammis comburitur, sic præsules pij & charitate præstantes, alios pabulo doctrinæ & exemplo nutriũt, ipsi autem visis aliorum flagitijs dolore præmuntur & feruentis charitatis ardore inflammantur, eam ob causam fortasse Deus apud Ezechielẽ ferreæ sartigini charitatem comparauit, ita enim ait: Et tu sume tibi sartaginem ferreã

Optimi præsulis est spiritu affligi & attenuari cum subditorum scelera viderit. 2. cor. 11. Psal. 15. Simile. Ioa. 5. Ecclc. 27. Ezech. 4.

ferream & pones eam in murum ferreum inter te & inter ciuitatẽ. Et hæc est causa ob quam Christus apostolos suos in hoc loco salem vocauit. Vos (inquit) estis sal terræ. Perspicuum est enim salem vt ollam condiat, seipsum exinanire & attenuare, quemadmodum lucerna, quæ vt alios illuminet se ipsam absumit & liquefacit. Ideo eos etiam Christus cum luce comparauit. Vos, inquit, estis lux mundi.

Iusti nõ solũ sunt sal si sed & sal non solum benedicti, sed & benedictio & lux, quo alii saliuntur, beneq; dicũtur & illuminantur. Esa. 49. & cap. 60. Ephe. 4. Pertenebras peccatores, per lucẽ iusti significantur. Io. 1. Simile.

¶ *Vos estis lux mundi.* Pertenebras in scriptura peccatores significãtur. Erat is enim aliquando tenebræ, nunc autẽ lux in domino. Et Ioannes ait Lux in tenebris lucet. Per lucẽ vero iusti. Vos (inquit) estis lux mũdi. Nam quemadmodum præsente sole lux est, eo verò absente sequuntur tenebræ. Sic viri iusti sole iustitiæ illuminati appellantur lux. Contrã verò impij diuinæ gratiæ claritate destituti, vocãtur tenebræ. Est igitur vir pius & iustus, lux. Sed qualis ea sit indicat Christus de Ioanne Baptista inquiens. Ille erat lucerna ardens & lucens. Ardebat charitate & lucebat vita & exẽplo. Prius est ardere quàm lucere. Luna lucet & nõ ardet, quia luce aliena rutilat, Ideo mutabilis & instabilis est. Vnde in ecclesiastico ita scriptum est. Stultus vt luna mutatur. De sapiente vero. In eodẽ capite homo sensatus in sapientia manet sicut sol. Est enim sol moderator & princeps reliquorum astrorum, tãta magnitudine vt omnia suo splendore illustret & eõ pleat. Cuius luci ob eam causam vir iustus cõparatur, quia ardet & lucet.

Pulchrè autem Genesis. 13. Carnales filij Habrahæ, pulueri terræ comparantur. Vbi dicitur. Si quis potest puluerem terræ numerare, numerabit & semen tuum: tum quia tantum terræ inhiant, tum quia sicut puluis leui momento hinc inde proijcitur, Sic apud impios nihil stabile sed omnia caduca, & ipsi & ea quæ ambiunt. Iusti autẽ & spirituales filij Abrahæ, Genesis. capite. 15. stellis cœli comparantur. Ibi: numera stellas si potes, sic erit semen tuum. Propter lucem. Pij enim, lucent vt luminaria in firmamẽto cœli. Et in hoc loco dicit Christus. Vos estis lux mundi, sic luceat

Mali principes & iniqui præsules titiones appellantur in scriptura. Sic enim vocat Deus regem Syrie & Samariæ, apud Esaias. capite. 7. Cor tuum (inquit) ne formidet à duabus caudis titionum fumigãtium istorum. Cõtra verò principes illi & præsules, qui vitam ad certam rationis normam dirigunt, iustitiam que humanis opibus anteponũt, quia virtute & doctrina mundum illuminant, lux in hoc loco appellantur. Et meritò quidem, nam bonus, lux est, splendens, ardens & illuminans. Iniquus vero torris est siue titio, nullum splendorem emittens, sed comburẽs, exulcerans, fumigans, oculos aggrauans, & ad lachrymas prouocans, & totam denique domum, hoc est, totã congregationem contaminans, & ni

Gen. 13. Phi. 2. Mali principes & iniqui præsules titiones vocantur in sacra scriptura boni verò appellantur lux & quare.

gredine

Universidad de Deusto
Biblioteca

gredine afficiens. Et aduerte: non cõparatur iniquus gubernator titioni, ex vna tãtum cauda fumiganti, sed ex vtraque. quoniam nulla parte eum poteris accipere quim cõburaris: si eum mones, exulcerat te vehementerque opprimit: si eum laudas adulationibꝰque fallas, te ipsum perdis & animo tuo pernitiem moliris. Sed melius est vt in afflictiones incidas, dummodo à virtute non discedas, quàm vt per flagitia perpetuum principis fauorẽ cõsequaris. Simile. Est enim talis fauor veluti: hedera arborem amplectens eaducam corruptis defixam radicibus, ruinam quotidie minantem. Nam & si princeps dum vixerit te fauore prosequatur, fluxus est tamen, infinitisque periculis expositus, & velis, nolis, est à vita excessurus, & tu fauore destitutus corrues. Tu verò qui subditus es, mũdi fauorem non curans: ne timeas inquos iudices & præsules, si in Deo spẽ tuam posueris. Non formidet cor tuum à duabus caudis titionum fumigantium. Nam si Deus pro nobis (vt Ro. 8. f. ait apostolꝰ) quis contra nos. Sed dicẽ Psa. 26. a. Dauide. Dominus protector vitæ meæ à quo trepidabo?

¶ *Vos estis lux mundi.* Principum & prælatorum interest, non solum viã veritatis & virtutis alijs ostendere, sed etiam anteire. Vt enim teda siue fax non retro manet sed præit, sic principes & præsules & concionatores, debent alijs virtute & exemplo anteire. Principis & præsulis est, non solum viam virtutis alijs ostẽdere sed suo exẽplo anire. cisque non solum verbis sed etiã vitæ splendore illuminare. Ideo eos in hoc Esa. 62. c. loco Christus lucem appellat. Vnde id quod Esaias ait capite. 62. transite transite per portas, præparate viam populo, planum facite iter, & eligite lapides. Alij vertunt. Procedite ante eos, procedite ante eos & projcite lapides. Alloquitur Esaias principes & præsules. Quorum est, alios vita & exemplo anteire: & omnia impedimenta & scandala quibus possunt alij lædi, & à via veritatis retardari, tollere.

¶ *Non potest ciuitas abscondi supra mõtem posita.* His verbis apostolos & cõcionatores ecclesiæ dominus excitat, ad veritatem forti erectoque animo prædicandam. Quod idem fecerat per Esaiam capite. 40. dicens. Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion. Exalta in fortitudine vocem tuam qui euangelizas Hierusalem. Exalta noli timere. Alloquitur propheta (quantum videtur) concionatoribus iudæorum ante aduentum Christi. Quos hortatur vt annuntiẽt Messiam venturum, esse Christum Deum & hominẽ. Propter hæc quæ sequuntur. Dic ciuitatibus iudæ, hoc est, iudæorum synagogæ, ecce Deus vester, ecce dominus Deus in fortitudine veniet. Vos igitur estis (inquit dominus) veluti ciuitas in ædito monte sita, longe lateque conspicua viatoribus. Hæc est enim doctrinæ euangelizæ natura, vt non sinat sui professores latere, quanuis ipsi hominum furorem timentes, quærant latebras. Quare nolite latere sed in publicum prodite, fortique animo viam viatoribus ostendite. Mons enim imminenti vertice qui substinet ciuitatem, velit, nolit, reddit omnibus conspicuam: vt iter monstret errantibus.

Veritas forti erectoque animo predicãda est.

Esai. 40.

¶ *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* Oportet euangelicum prædicatorem, super eleuatum virtutis montem situm esse. Est enim virtus mons altissimus, quanuis à nobis ob eius magnam distantiam, paruus abiectusque existimetur. Vt enim Apenninus

Oportet dei cõcionatorẽ super montem virtutis situẽ esse

ninus mons altissimus, à genua nobilis liguriæ emporio incipiens paruus apparet, mediterraneum mare procul nauigantibus, illumque magno interiecto spatio aspicientibus: sic virtus cũ sit adeò sublimis vt nubes trãscendat, minima tamen nobis videtur oblõgum interuallum inter nos & illam interiectũ. Mundi enim mare nauigantes ab ea longissime absumus, obeamque causam, aut eam non aspicimus aut paruam abiectamque iudicamus.

Daniel. 2.

¶ *non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* Animaduerãt prælati quod sunt veluti ciuitas in ædito monte sita longè latèque cõspicua viatoribus. Celari nõ potest eorũ vita etiam si cupiant. Sunt enim nonnulli, qui & si dum vitam agerent priuatam, iusti viderentur: cum tamen in dignitatibus constituuntur, & publicam induunt personam, nullam ostendunt virtutem, nullum splendorem: imo potentia fiunt deteriores. Pauci sunt quibus velle & posse simul non afferant detrimentum. Multos vidimus in aduersitate fulgere, quos in rerum prosperarum abundantia aspeximus obscurari. Vt gemmæ quædam sunt in obscuro splendidiores quàm in luce: sic nonnulli in vita quieta latitantes: probitatis claritatem ostẽdebant, qui postea ad magistratus & gubernandæ reipublicæ munus euecti, vitia occulta præ se ferunt & in dedecore & ignominia versantur. Dum erant priuati & absconditi lucebant, sed exeuntes in lucem, & adrempublicam ministrandam accedentes, lucem amiserũt.

Sunt præsules qui dũ vitam agerent priuatam iusti vidibãtur at in dignitatibus constituti nullam ostẽdũt virtutem: sed potentiores fiant deteriores.

Esaias. 2.

Mich. 4.

Cæterum quis sit mons iste super quem capita ecclesiæ, Sint posita, explicatione non indiget: cum omnibꝰ compertum sit esse Christum. Sic enim de illo ait Daniel: lapis qui percussit statuam factus est mons magnus & impleuit vniuersam terram. Eum appellat Esaias montem præparatum domus domini in vertice mõtium. Similiter & michæas: ad quem confluunt omnes gentes. Hoc est primum & præcipuum huius ciuitatis fundamentum, de quo ait apostolus: fundamẽtum aliud nemo potest ponere, nisi id quod positum est, quod est Christus Iesus. de hoc mõte loquebatur Ezechiel propheta cum diceret: ista est lex domus, in summitate montis omnes fines eius, in circuitu sanctum sanctorum est.

1. Cori. 3.

Ezech. 43

Christus est mons super quẽ ciuitas ecclesiæ est posita.

¶ *Non potest ciuitas* &c. Christiana respublica quæ fita est supra mõtẽ Christum non ex lateribus sed ex lapidibus quadratis constructa esse debet. Hoc est, ex viris constantia & fortitudine munitis, quales erant apostoli, & esse debent veri principes & præsules, & euangelici cõcionatores. Lapides quadrati sunt ad ædificationem apti, rotũdi verò & globosi nequaquam, quoniam non nisi in puncto se tangunt. Homines quadrati facile conueniunt interse se, at rotundi, nullam inter se habent concordiam. Sunt autem quadrati illi, qui ex quacunque parte ceciderint firmi manent & stabiles, quales erant apostoli, martyres &c. Quales etiam sunt viri principes, qui siue in prosperitate, siue in aduersitate fuerint constituti, semper virtutem exercent, animique firmitatem & cõstantiam ostendunt. Aristotiles. libr. 1. Morali. Nicomachiorum, hominem sapientem, quadratũ vocat, quia in quãcunque partem voluatur sui similis est, at verò mali præsules, & principes, similes sunt lapidibus rotundis, & Ideo apti non sunt aduerũ & sir-

Christiana respublica fitaq; pchristum non ex lateribus sed ex lapidibus quadratis esse debet hoc est ex viris virtute constantibus.

Aristo. 1. Moralis

& firmum ædificium. Sunt enim mobiles & inconſtãtes, & ideo facilè à virtute ruũt. Ad viros igitur virtute cõſtãtes pertinet: vos eſtis ciuitas ſupra montem poſita.

Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montẽ poſita: neq; accẽdunt lucernam & ponunt eã ſub modio, ſed ſuper candelabrum vt luceat omnibus qui in domo ſunt. His verbis atq; præcedentibus docere vult dominus præſules ac euangelicos concionatores qui vita & doctrina ſunt præditi: vt in publicum prodeant, vt non taceant, & populum inſtruere non ceſſent, ad hoc enim poſiti ſunt, ad hoc vocati ſunt atq, electi. Hæc eſt enim euangelicæ doctrinæ natura, non ſinere ſui profeſſores latere: quanuis ipſi famam hominum fugitantes quærant latebras. Cur autem abſcondatur quod in hoc ipſum paratum eſt, vt ex æquo profit omnibus? Ideo tal adhibetur vt condiat: ideo ſol datus eſt orbi, vt luceat: ideo ciuitas in montis cacumine conſtruitur, vt omnibus ſit cõſpicua: ideo noctu lucernam accendũt inædibus, vt luceat omnib9 qui in domo verſantur. Et ideo non condunt accenſam ſub modio, ſed imponũt cãdelabro, quod lumen ei9 magis ad omnes perueniat, & vnici luminis vſus ad quamplurimos manet. Sic non eſt concionatoribus affectandum vt famam & opinionem parent apud homines: ſed tantum curare debent, vt lucem quam in illis dominus accẽdit nec obſcurent, nec abſcondant. Nam vt ait eccleſiaſticus: ſapientia abſcondita, & theſaurus occultus: quæ vtilitas in vtriſq;? Vt enim hominum maledictis vulneretur, qui triticum abſcõdit, ne fame laborantibus ſubueniat, laudibus verò effertur qui vẽdit illud: ſic obiurgandus eſt præſul qui nõ vult ſcientiam ſuam cum ſubditis communicare, neq; illis horreum doctrinæ aperire: ille verò laudibus extollendus qui docet, concionatur, & ſpeculatoris munus, ac lucis ſuper candelabrũ poſitæ, exercet. Vnde Salomõ in prouerbijs: qui abſcondit frumenta maledicetur in populis: benedictio autem ſuper caput vendentium. Hinc Hieremias: maledictus, qui prohibet gladiũ ſuum à ſanguine. Hic eſt gladius, de quo ait Pſalmographus: gladius meus deuorabit carnes. Et quia Eſaias gladium prohibuerat à ſanguine, hoc eſt, verbo Dei non reprehenderat peccata, dixit: væ mihi, quia tacui. Et diuus Ioannes in Apocalipſi: & qui audit, dicat: veni: at tacet præſul, dormit nauclerus, cum perclitatur nauis: medicus, cum graſſatur peſtilentia: ianitor, cum deprædatur fur: ſpeculator, cum hoſtium exercitus aduentat: vigil cũ ciuitas obſidetur. Id intuens Chryſoſtomus in epiſtolam ad hæbreos, aiiror, inquit, ſi quem ex his, qui obtinẽt principatum, cõtigerit æternam beatitudinem comparare in tanta eorum deſidia, & in tot Dei aduerſus eos cõminationib9. Dormiebãt Petrus, Ioãnes, & Iacobus, & ſoli Simoni dixit Deus: Simõ dormis? Quare? niſi quia voluit innuere, quid inter ſomnum præſulis & ſubditorũ intereſſet? Credo equidẽ innumerabiles eſſe in Dei eccleſia Pontifices, præſules, & concionatores, quibus lucis ac lucernæ ſpeculatoriſq; nomina aptiſsimè conueniunt, qui curam habent ſubditorum qui animos à corporum cõtagioſe vocarunt, ſeq; ad Chriſti imitationẽ contulerunt. Sed ego in eos dumtaxat inuehor, qui non curãt de officio & miniſterio, ſed de honoribus & redditibus, qui diditi voluptatibus vitam in ſilentio

Conciona tores vita & doctri na præditi tacere non debẽt: ſed in publicũ prodire vt populũ inſtruant.

Ecclę. 20

Simile.

Chriſoſt.

Mar. 14.

ſilentio tranſeunt veluti pecora, quæ natura prona, ventrique obtemperãtia finxit. Hi ſi attentè hæc verba domini legerent, multo aliter fortaſſe vi tæſuæ ratione m inſtituerent.

¶ *Sic luceat lux veſtra coram hominibus vt videãt opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* Nihil ex omnibus bonis operibus ac miraculis quãlibet admirandis ſibi concionatores aut præſules vindicare debent: ſed in Deum omnem gloriam ac laudem transferre, à quo proficiſcitur, quicquid apud homines cum laude geritur. Illorũ erit nihil aliud habere curæ, quam Delegato munere, grauiter bonaque fide fungi: præmium autem dominus ſuo tempore perſoluet abũ dè magnum, cuius gloriæ militant. Hoc idem eſt quod D. Petrus in prima ſua canonica ait: ex operibus vos conſiderantes glorificent Deũ in die viſitationis. Ita intelligitur id quod Chriſtus docuit petendum: ſanctificetur nomen tuum. Dei enim nomẽ in ſe ſanctum eſt. Quare nos petimus, vt nobis ſanctificetur, quo alij opera noſtra videntes, Deum ſummis laudibus efferant.

P. Petri. 2

Infra. 6. Luc. 11.

Pulchrè hoc in loco docentur ſancti viri, ad quid miracula & bona opera facere debent in conſpectu hominum omnium. Non vt ipſi exaltẽtur à populo, aut glorificentur, ſed ad gloriam Dei. Et hoc eſt, niſi fallor, quod ad umbrabatur nu. 20. vbi dicitur: quod apparuit gloria domini ſuper Moyſen & Aaron. Locutusque eſt dominus ad Moyſen dicens: tolle virgam & congrega populum tu & Aarõ frater tuus, & loquimini ad Petram corã eis, & illa dabit aquas. Quo in loco cõſidera quam bene occurrat dominus vanitatibus noſtris: ne putaret Moyſes ſe propria virtute miracula facere, iubetur virgam in manu ſua geſtare. Igitur propter gloriam domini, tam miracula quam opera præclara, cuius virtute operantur, ſemper facienda ſunt. Semper enim apparere debet, & reſplendere gloria domini in operib9 noſtris. Vt videant (inquit) opera vra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.

Miracula & bona opa ad Dei gloriam facere debẽt ſancti. num. 20. Figura.

¶ *Non veni ſoluere legem ſed adimplere.* Chriſtus dominus fuit finis totius legis, fuit ei9 perfectio & cõſumatio: in illum tendebant omnia illa tanquam in ſcopum: quare non venit in mundum vt legem ſolueret, ſed vt eam perficeret ac conſumaret: quando lex & prophetæ vſque ad loãnem. Hoc etiã eſt quod D. Paulus ad ro. ait: quod impoſsibile erat legi &c. Deus filiũ ſuum mittens ſin ſimilitudinem carnis peccati de peccato damnauit peccatum, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis. Et ad Gala. lex pædagogus noſter fuit. Eſt igitur chriſtus finis legis, hoc eſt, cõſummatio ac perfectio: Chriſt9 autem ita legem pro omnibus creditu ris adimpleuit, vt iam nemini ad iuſtificationẽ lege vetere opus ſit. Hinc factum fuit quod cum Chriſtus ſit legis conſummatio, & ad illũ omnia in lege ferantur, ſitque finis quo omnia noſtra tendere debent, ſeptuaginta interprætes in pſalmo. 5. & in multis alijs præfixerunt hunc titulum: in finem pro ea, quæ hæreditatem conſequitur, pſalmus Dauid. In Chriſtum enim legis conſummatorẽ & finẽ pſalmus ille tendit. Id enim quod aiunt, pro ea, quæ hæreditatem conſequitur e periphraſis eſt Eccleſiæ. Ac ſi apertius diceretur. Pſalmus Dauid in Chriſtum, pro eccleſia.

Chriſtus finis fuit & cõſumatio legis.

Math. 11

Rom. 8.

Gala 3.

Pſa. 5.

¶ *Qui ergo ſolueri ect. qui autem fecerit*

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

& docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Qui dicit, nec id efficit quod docet, cotis vsurpat officium, quæ ferrum reddit acutum, cum ipsa inutilis sit ad secandum. Et vt pictor qui pulchram depingit imaginem & elegantem cum ipse sit turpi quadam fœditate insignitus. Sic est qui virtutem coloribus exornat verborum, cum ipse nullo virtutis colore, nullis verbis honestatis ornamẽtis sit decoratꝰ. Quid tibi prodest alios in portum dirigere, eisq; viam demonstrare, quum tu nolis è medijs fluctibus discedere? Discant igitur prædicatores euangelici, nõ solum benedicere, sed etiam bene facere. Nam qui fecerit & docuerit hic magnus vocabitur &c. Quiescant agere peruersè, nam qui soluerit vnum de mandatis istis minimis &

Qui dicit & non facit quibus assimilatur.

Similitudo.

Similitudo.

Similitudo.

Pſa. 18. Vbi nos habemus: in omnem terram exiuit sonus eorum: pro sonu, est in Hebræo: Kau, quapropter potest verti rectè ex Hebræo: in omnem terrã exiuit regula eorum, vel norma, vel directorium, vel perpendiculum, vel ædificatio, vel architectonia eorum. Omnia enim hæc, quæ hoc nomẽ significat apostolorum prædicationi optimè accõmodãtur: & ex Pau. in epist. ad Ro. constat esse locum illũ de apostolorum prædicatione intelligendũ. Nitatur Christianus cõcionator, qui Christi apostolos imitari desiderat, vt sit eius contio, regula: vitæque Christianæ perpendiculum, atq; ædificandi ars & structura. Tunc enim cõcionator ædificabit cum eius vita verbis, reponderit. Ea vt regula vt rem dirigat, recta esse debet, sic cõcionator qui alios ad virtutem hortatur, summa ope tutr decet, vt sit virtutis rectitudine conspicuus. Quod si ita fecerit, magnus vocabitur in regno cœlorũ.

Ro. 10.

¶ *Qui autem fecerit & docuerit hic magnus vocabitur in regno cœlorum.* Hic iam apertè docet Christus quod in superioribus dicebamus: duo scilicet esse necessaria euangelico prædicatori ac doctori ecclesiæq; præsuli: bonitatem & doctrinam. Multi tamen istorũ sunt, quibus horum alterũ deest: multi etiã, quibus deest vtrumque. Est enim maximè necessaria in prædicatore doctrina, quoniam primus scopus ad quem tendere debet ipsa prædicatio, est audi tores docere. At qui doctus non est, alios docere nõ potest. Fons qui aquam caret alios potare non valet, corpus quod lucidum non est, alios illumina re nequit: sal infatuatum carnes salire non valet, speculator si cæcus sit hostes videre non potest. Neque suos admonere, vt ab illorum insidijs caueãt. Necesse igitur est, vt cõcionator scientia ac doctrina sit munitus, qui aliorũ docendorum suscipit curam. ¶ Nec satis est prædicatori, vt rectè suum exequatur officium & munus, ipsum esse doctum: nisi sit etiam virtute præditus, vt non solum verbo: sed etiam exemplo prodesse auditoribus possit. Sepè enim potentiora ac efficatiora sunt exempla, quàm verba. Plato, & & aristotiles, & omnis in diuersum abiens philosophorum turba, plus exmoribus, quàm ex verbis socratis accepit. Plus etiam apostoli, plus cæteri què Christi seruatoris nostri discipuli, ex illius exemplis, quã ex illius verbis ad virtutem capessendam profecerunt. Ob quam causam Christus dominus supremus omnium magister, qui suorum discipulorũ profectum summè cupiebat, primum, vt Lucas refert, studuit, vt faceret, deinde, vt doceret. Ad Christi igitur exemplum, cuius locum in prædicatione tenent,

Bonitas & doctrina sunt necessariæ præsuli & prædicatori.

Similia.

Actus. 1.

opor-

oportet prædicatores vitam suam optimè componere, vt opere simul & verbo prædicare curent. Nam qui alios mundare debet, oportet, vt prius ipse sit mundus. Qui alios ardentes & Dei amore feruentes efficere optat, necesse est, vt ignem cœlestem in se habeat, quo auditores inflammare possit. Fieri enim non potest vt qui frigidus est, aut tepidus, alios calefaciat. Si ad carbones extinctos quis alios eiusdem conditionis carbones iũxerit nunquã accendentur: Si tamen alijs ardentibus carbonibus illos admouerit facile ardebunt. Sic etiam, qui prædicatorem, quem nouit esse vitijs infectum audit: nisi Deus adsit, qui illum intus ardentem faciat, nunquam ab illo concionatore accenditur. Hinc est, quod de Christo summo concionatore, omniumque concionatorum magistro, propheta regius dixit: ignis à facie eius exarsit,

Pſ. 17.b

Esai. 6. carbones succensi sunt abeo. Esaias Prophetaquoniam labia habebat immunda, (vt ipsemet dolens, & gemens fatetur) purificari debuit antequàm ad prædicandum mitteretur. Ad quã purificationem faciendam missus est angelus, qui tollens carbonem igneũ de medio altaris, tetigit labia illius, & linguam, & sic purgauit eam, qua pura reddita, statim ad concionandum est missus. Quandiu labia impura & immunda habuit, non est iniunctum Esaiæ prædicationis onus, vt autem mundata fuerunt, è vestigio dignus habitus est, cui meritò posset prædicatio demandari. Ascendens Christus seruator ad cœlos: Vnde pro nostra salute descenderat: Apostolos in mundum vniuersum

Mar. 16. mittit, vt prædicarent euangelium omni creaturæ. Nec tamen eos statim abire, & mandatum adimplere permisit: Sed præcepit eis (vt Lucas ait) ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem patris, vt priusquam abirent induerentur virtute ex alto, & igne cœlesti inflammarentur, quo alios in amore Dei feruentes efficere possent. Hinc est, quod Dauid, vt vias Dei alios rectè docere posset, triplicem prius postulauit sibi dari spiritum, videlicet rectum, & sanctum, & principalem. Spiritum rectum (inquit ille) innoua in

Actus. 1.

Pſa. 50. visceribus meis. Et iterum: spiritum sanctũ tuũ ne auferas à me. & postea: spiritu principali, siue (vt Hieronymus transtulit) potenti, cõfirma me. Et postquam hunc triplicé petit spiritũ, statim subdidit: docebo iniquos vias tuas: & impij ad te cõuertentur. Quo petitionũ ordine ostendit triplicẽ illũ spiritũ necessariũ esse, vt quis vias Dei rectè docere possit. Est quidẽ necessario spũs rectus, vt auditores recta via ad cœlestẽ patriam ire doceat: spiritus sanctꝰ vt auditores sanctos & Dei amore flagrates efficere queat: spũs principalis, siue potens, vt aduersus omnes tentationũ incursus constantem, & infractũ semper habeat animum: ita vt nec minis terreatur, nec muneribus flectatur: nec deijciatur aduersis, nec prosperis erigatur, & insolescat. Sunt enim hæc duæ validissimæ machinæ quibus semper oppugnantur prædicatores & expugnantur sæpe blanditiæ scilicet & terrores. Hi, timore concutiũt animũ, illæ spe inuadũt. Hi, dolorũ grauitate mentẽ absorbent, & in desperationis barathrum sæpe injiciũt, illę, falsa quadam dulcedine malè securos nos reddunt, quo facilius interficere possint. Aduersus vtramque machinam spiritum potentẽ adesse

N opor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

oportet, qui prædicatorē docens sic illum in bono cōfirmet & constantem reddat, vt nec minis terreatur: nec blādiris seducatur: sed semper officium prædicationis sibi commissum recte exequatur intrepidus. Duo igitur ista, bonitas, scilicet & doctrina (vt satis ex his quæ diximus constat) maximè necessaria sunt concionatoribus omnibus, vt munus suū rectè exequātur. Quæ duo in cœlesti illo igne, qui in die pentecostes super Apostolos descendit aperte designata ac significata nobis sunt. Est. n. ignis natura lucidus & calidus, & ideo in figura ignis spiritui sancto super Apostolos venire placuit, vt hoc ipso nos doceret, illis suo aluentu & lumen doctrinæ & amoris Dei ardorem dedisse. Rari tamen sint vt ingenue loquar, qui illa duo habeant. quo fit vt rari sint prædicatores qui prædicationis munus pro eius dignitate ac merito agant. Nam alij qui malè sunt morigerati, qui & si doctrina præditi sint, suis tamen pravis moribus prædicationis vires impediunt. Alij sunt, saltem in his quæ videntur foris, verè studiosi & virtutis cultores, ac amatores, sunt tamen adeò indocti, vt potius illos doceri, quàm docere oporteret. ob quam rem non paruam præbent ambitionis suspitionem, propterea quod onus suscipere non verentur, quod notissimum est vires suas longè superare. Quæres non paruum fidei catholicæ dispendium efficere solet. Sunt rursum alij tam impudentes, vt quum nec docti, nec studiosi sint, quadam tamen effronti temeritate prædicare non dubitant. Horum omnium non est opus paucula quædam exempla proferre: quando plura quàm vellemus quotidie passimque omnes cernamus. Tales quidem multos digito signare poteris, qui more psitacorum aliena referentes loquuntur. Statim tamen se produnt cum eandem sæpè repetant cantilenam. & si de his, quæ dixerunt eos interroges non magis quam psitaci respondebunt. Si verò vt de re alia differant petieris, obmutescent, tanquam prorsus ignari, aut forte ne coram populo apud quem sapientes videri volunt se nescire fateantur, non dubitabant mille ineptias effutire. Et sic impudenti audacia loquentes suam produnt insciti am, qui tacentes potuissent docti existimari. Veri autem ac euangelici prædicatores, & sapientia ac doctrina pollent: & quæ docent præstant: quare meritò, admirandi & magni habentur in regno cœlorum.

Similes. ¶ Hi similes sunt pictoribus egregijs, qui vt alios depingere doceant non verbo solum, sed exemplo suo docent. Graphicè enim propria manu imaginem pulcherrimam depingendo discipulos instruere solent.

Ezec. 3. ¶ Curent ergo concionatores verbi Dei imprimis sacram scripturam discere, & post docere poterunt: meminerint quid contigit Ezechieli antequam prodiret in publicum: quod ipse capite tertio sui vaticinij memoriæ reliquit. Dominus, inquit, dixit ad me: comede volumen istud & vadens loquere ad filios Israel, & aperui os meum, & cibauit me volumine illo. Et dixit ad me fili hominis venter tuus comedet & viscera tua complebuntur volumine isto quod ego do tibi. Et comedi illud & factum est in ore meo sicut mel dulce. Et dixit ad me fili hominis vade ad domum Israel, & loqueris verba

verba mea ad eos. quibus verbis imprimis docere voluit dominus, quod nisi
Vi. Hier. & glos. ante comederimus apertum volumē docere non poterimus. Deinde quod principia lectionis & simplicis historiæ esus voluminis sit: quando verò assidua meditatione in memoriæ thesauro librum domini conclerimus tunc impleatur spiritualiter venter noster & saturentur viscera: vt habeamus cū Apostolo Paulo viscera misericordiæ, &
Hier. 4. impleatur ille venter, De quo Hieremias loquitur: ventrē meū, ventrem meum ego doleo, & sensus cordis mei conturbant me. Tandem significare vult dominus Dei eloquia esse dulcia ac suauia, quod intelligens & experiens Dauid rex dicebat: quàm
Psal. 118. dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo: & alibi dulciora super mel & fauum. Cuius rei typus
Iudi. 14. erat fauus mellis inuentus à Sansone in ore Leonis. Et fauus à Christo post
Luc. 24. resurrectionem comestus. postquam ergo hæc omnia acciderunt conciona tori Ezechieli, ait illi dñs: vade & ingredere ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos. Prius igitur necesse est, vt concionatores discant legē dñi ac meditētur in ea die ac nocte, ac dulcedinē eius degustent: quā in publicū ad concionandum prodeant. Secūdo oportet, vt quod docere statuunt, primum præstent: nam plus multo proficit sanctitas, ac prædicatoris cognita virtus, quā sermonis exercitata scientia.

Non præstare quod doces, & tibi pudorē affert, & Deo displicet, & ecclesiæ nocet. ¶ Docere sanè cœlestem doctrinā, & non præstare quod doces, & tibi valde indecorum & verecundum est, & deo maximè displicet, & ecclesiæ catholicæ plurimum profecto nocet. tibi, inquam, verecundum: quum deferas ante te lucernam quæ te prodat, at que animi tui impuritatem & immūditiem ostendat. mandatum lucerna est, & lex lux est, vt ait Salomon: verbum Dei pedibus tuis lucerna est, & lumen demonstrans tibi semitas tuas. tibi, inquam, indecorum: quum alios milites ad strenuè pugnandū exhortaris tuis verbis, tu verò fugā primus arripias. nonne miser vides, quemadmodum in quo alterū iudicas te ipsum condemnas? nonne vides, quod bene loqui & male viuere, nihil aliud sit quam teipsum tua voce damnare? nō ne animaduertis, quod tibi ipsi cōtradicas atq; teipsum confundas? nō confundant opera tua sermonem tuum (Hieron. ait) ne cum in ecclesia loquaris, tacitus quilibet respondeat: Cur ergo hoc quod dicis ipse non facis? Delicatus magister est, quod pleno vētre de ieiunijs disputat. Accusare auaritiā etiam latro potest. Sacerdotis Christi mens manusque cōcordent. mōstruū sanè esset habere aliquem, linguā brachio manuq; longiorē. Vnde D. Gregor. ait: monstruosa res est manus remissa & lingua magniloqua. Caue ergo qui concionator es, ne de te periron iam dicamus: vox quidem vox Iacob est, manus autē Esau. Audi quid sponsus petat à sponsa, atque dilecta sua: ostende mihi faciē tuā sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis. primū postulat faciē ostendere: deinde vocē suā sonare. primū ergo exigit dñs à te, vt opera præstes, deinde vt doceas.

Pro. 6. D. Greg. Gen. 23. Can. 2. d

¶ Quantū verò Deo ingratum sit nō præstare quod prædicas, satis tibi cōpertum ac perspicuum, satisq; euidēs esse poterit: si legas quid apud Math. c. 23. dicat dñs scribis & pharisæis, nullū bonorū operum fructum ferentibus. quod significare volens dominus maledixit, vt idem Math. refert, fi-

Inf. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

culnæ æfolia tantum proferenti: quæ
Mat. 11. continuo arefacta est. ¶ Quantum autem nocumentum qui eiusmodi sunt ecclesiæ afferant, probatione aliqua non eget. qui enim non ardet, non incendit: vnde D. Gregorius: magis, inquit, valet ad prædicandum sancti amoris conscientia, quàm exercitati sermonis scientia. Et rursum ait: nulla est dulcedo linguæ, nisi condiatur sapore vitæ. atque in Ezechielem scribens inquit: sermo dulcedinem nō habet, quem vita reproba intra conscientiam remordet, & quod pernitiosius est; ipsa veritas ab huiusmodi hominibus sceleribus contaminatis prædicata, suspicionem nonnullam præse fert. Quis enim nostrum fidem aliquam illi adhiberet, qui viam aliquā latronibus plenam esse affirmaret: ne minem q; absque periculo capitis per eam posse transire: videret tñ hæc asserentem statim per eam iter arripere?
Simile. ¶ Quanta verò mala ecclesiæ euenerint propter vitam concionatorū, ac doctorum moribus depravatam, satis nos docere poterit testimoniū illud
Thre. 4. Hieremiæ Thren. c. 4. non crediderūt reges terræ, & vniuersi habitatores vrbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Hierusalē, propter peccata prophetarū eius, & iniquitates sacerdotū eius, qui effuderūt sanguinē iustorū. Suo. n. malo & distorto exercitio effundunt cōcionatores, ac ecclesiæ prælati sanguinē eorū, qui iusti ac sancti essent, si vita & doctrina docerentur.

¶ *Dico autem vobis, quia nisi abundauerit iustitia vestra, plusquam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Non immeritò hæc ita affirmat dñs: nam iustitia scribarum & pharisæorum erat imponere onera importabilia in aliorum humeris, digito autem suo nolebāt ea leuare, vt apud nostrum Matthæum & Lucā, licet videre á qua onerū importabiliū seruitute liberati sunt fideles per euangelicā libertatē, vt copiosè ostēdit Apostolus in epistola ad Gala. Prætereà scribæ & Gal. 4. & 5. pharisæi cæremonijs tantū insistebāt intus enim vacui erāt & alieni à virtute. Fateor non solū virtutes prodesse, sed etiā bonas ceremonias cū virtutibus cōiūctas. virtutes. n. sunt cibiani mi excellētes, quibus homo alitur ad æternitatē, cæremoniæ autē sunt folia cōferentia salutarē medicinam. Et quēadmodū folia licet non ferant fructum, eos tamen sustentant, & arborē ornant: sic licet in cæremonijs non sit per se religionis substantia, cōducunt tamen ad religionis substantiam conseruandam, & ad pulchrum vitæ christianæ ornamentum. Arundines inyi neis, seu ligna vites sustentantia non ferunt vuas, sed sustinent: sæpes in agro arboribus consito non nutrit plā tas, sed seruat: sic cæremoniæ rectè instituta, nō sunt ipsæ quidē per se, ipsa religio, sed ad eam ornādam & conseruandam mirum in modum conducūt. D. Dionysius. c. 1. de cœlesti hie D. Dion. rarchia ait, diuina manifestari hominibus, sub aliquibus similitudinibus se sensui obijcientibus, animum ad intellectiua eleuantibus. Cum autem cæremoniæ se offerant oculis, mouent quidem animos, & homines excitant ad Dei obsequium, quod nō solum interioribus actibus, sed etiam exterioribus profitentur. At si cæremoniæ fuerint á charitate seiunctæ, tegentes scelera specie sanctitatis ad hoc factæ, vt virtutem simulent, & flagitia cooperiant, & homines decipiant, nō modo non prosunt ad vitam

Inf. 33. Luc. 11.

Cæremoniæ tunc maximè prosunt cum iungūtur virtutibus.

Simile.

Simile.

tam immortalem habētibus illas, sed interitum illis æternum machinantur. Huiusmodi erat istorū pharisæorū iustitia, in ostentatione consistens, nō in propositi rectitudine: folia tātū habebat & exteriores apparētias, sed nullū pietatis fructū, nullā interiorē puritatē, nullā germanā virtutem. Id intuens dñs ait in hoc loco discipulis suis, nisi abundauerit iustitia vestra, plusquā scribarum & pharisæorū, nō intrabitis in regnū cœlorū. nomen tā tū virtutis vsurpabant, quid ipsa valeret, nesciebant. Vtinam non essent hodie multi, qui iustitia pharisaica gloriarentur. Olim inducbantur homines vili fustanico thorace, cum limbis & fimbrijs maniearū sericis & bōbycinis pretiosis foris apparentibus. intus latebat vile, foris apparebat pretiosum. Hæc antiqua indumēti consuetudo mutata est apud nonnullos ex corpore ad animam. Intentiones impie fimbrijs extremitatibusq; virtutum ornantur, & corda fustanica sceleribus imbuta bombycinis signis & eximiæ sanctitatis fuco extrinsecus muniuntur. folia pulchra habent, sed nullū fructū, ideo dicebat dñs: omnis
Inf. 7. arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. excidetur eius vita, eius lætitia non solum corporis, sed animæ: separabitur infelix arbor á cœtu beatorum, & in ignē
Hypocrita describitur. relegabitur in æternum. Est enim hypocrita arbor secus viam foliis ornata fructu autem destituta, quæ arescet in æternum. Id volens Christus significare, videns ficulneam secus viam, venit ad eam, & nihil in ea inueniens
Inf. 11. Mar. 11. præter folia, ait illi: nunquam ex te fructus nascatur in æternum. Et arefacta est continuo ficulnea. Huiusmodi folia viriditatem habent, non vtilitatem. ab his arboribus penitus discrepare debent Christi discipuli, si intrare volunt in regnum cœlorum: non enim folia solum, sed fructum ferre debent. De huiusmodi enim arboribus olim dicebat vates quidam. Et super torrentem orietur in ripis
Ezec. 47. eius ex vtraque parte, omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo: & non deficiet fructus eius: & erūt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam. Vbi vates viros iustitia non pharisæorum, sed Christi præstantes, cum arboribus comparat fœcundis, iuxta dulces salutarium aquarum fluuios satis, pulcherrimos fructus, & illos quidem tempestiuos ferentibus, virentibus omni tempore, nullosq; æstus formidantibus. Nam qui iustitiam christianam colunt, & charitatis flagrant studio, aquisq; diuinarum literarū irrigantur, hic admirabiles virtutum fructus producunt, ex quibus vera gloria efflorescit. Speciem gloriæ despiciunt, colle ctam ex vanis splendoris insignibus, verum Deus in virtute, christianaq; iustitia consistere absque dubio credunt. Id voluit psalmographus verbis illis ostendere, quibus virum beatum describit: erit tanquam lignum,
Psa. 1. quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium eius non defluet. Et subdit statim: Et omnia quæcunq; faciet prosperabūtur. Ac si dicat, & fructus edit, qui nō pereunt, qm illi omnia vertuntur in vtilitatē, siue prosperis rebus vtatur, siue rerū aduersarū ictibus oppugnetur. In dignitate excelsa cōstituti sunt iusti quoniam iustitiam exercēt ex æqualitate consistentem, abiecti verò, & scelerato rū tyrannide præsi, sunt etiam iusti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoniã non solũ non eos occidũt, sed neq; illis irascuntur, neq; ira cõcitati erumpũt in vocem, aut manifesto aliquo cõuicio percutiũt: sed iniuriam sibi illatam patienter tolerãt, iniurias que in bonũ suum cõuertunt. Vt calor naturalis in eo, qui rectè valet, habetq; sanam & robustã complexionẽ omnia cõcoquit alimẽta, in bonũque digerit sanguinem: sic qui Deum diligit, eiusq; amore inflammatur, quicquid accidit, bene vertit, & ita digerit, vt ei cooperetur in bonum.

Similе.

Tertio his verbis docere vult dñs quãtũ intersit inter iustitiã pharisaicam & christianã, inter Moysi discipulum, & Christi. Illa enim Pharisæorum iustitia, aut exteras actiones prohibebat, aut docebat: de interioribus autem nihil, aut parũ curans. Illa enim solum dicebat non occides, at Christi iustitia non solum hoc iubet: sed conuicium manifestum, iram, & odium ex animo prohibet: pharisæorum iustitia dicebat diliges amicũ tuũ & odio habebis inimicum tuũ: Christi verò iustitia: diligite inimicos vestros benefacite ijs, qui oderunt vos. Pharisæorum iustitia offerre Deo sacrificium, maximum esse præceptum docebat: at Christi iustitia Deum toto corde diligere, esse maximum mandatum, prædicat. Denique vt vnoverbo absoluam, pharisæorum atque hominum iustitia, manus solum sanctas postulabat: at Christi iustitia totũ hominẽ, hoc est cor, linguã, manus, pedes, sensusque omnes sanctos, ac puritate euangelica plenos exigit. Cor mũdũ esse vult cũ dicat: non concupisces: idcirco regius vates hanc cordis munditiẽ postulabat his verbis: cor mundũ crea in me Deus & spiritum rectũ innoua in visceribus meis, oculos verò

Quantum interſit inter iuſtitiã phariſaicã & chriſtianam.

Pſ. 50.

puritate præditos esse præcipit, cum iancta: qui viderit mulierem ad cõcupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. linguam vero: cũ in hoc loco affirmet qui dixerit fratri suo, Racha: reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis. Hactenus igitur legi Mosayeæ videbatur feciſſe satis, si malũ aliquod nõ perpetrasset, & is videlicet & vir iustus & innocens recipiebatur in synagogã: sed Christus huic iustitiæ pharisaicæ quantum adiecerit satis ostẽditur in hoc capite.

¶ *Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam scribarum & phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Si hominũ mores, sententias, naturã, & ingeniũ cõsideremus, satis huius euãgelicæ doctrinæ admirabimur. Conſidera obsecro ingeniũ & naturã & mores Esaũ & Iacob fratrũ, Marthæ, & Mariæ sororũ, animaduerte sententias diuersas Christi & matris eius. Mater ait: vinũ non habẽt: filius autẽ: quid mihi & tibi est mulier? Maria sedet secus pedes dñi vt audiat verbum ipsius: Martha solicita est & turbatur erga plurima, atq; de sorore sua cõqueritur. Iacob fugit metu fratris sui Esau, & Esau mortẽ fratri minatur. Etquod magis mirabile videri debet: in vno eodẽq; Christo sententiæ atq; affectus inter seſe maximè pugnabant. Inferior. n. affectus dicebat: trãseat à me calix iste, superior verò dicebat: fiat tũ voluntas tua. sicut enim sunt mille hominũ species & aspectus lõgè lateq; distãtes, sic mille hominũ mores, diuersæq; sententiæ, atq; ingenia, varijq; affectus & voluntates. Vult ergo dñs in hoc loco pro suis viribus cõtendere, vt omnium suorum discipulorum sit anima vna, voluntas vna, cor vnum, sententia vna: idcirco

Si quis hominum ingenia, & mores inueſtigaturus ſatis huius euangelicæ doctrinæ miſcebitur, quæ vult omnes cẽ eiuſdẽ moris. Ioan. 2. Luc. 7. Gen. 27.

Infr. 16. d

non

non solum præcipit vt neminem occidamus, sed etiam ne alicui irascamur, nec manifestum aliquod cõuincium proximo dicamus, si perpetuas pœnas dare nolumus. Vult vt omnibus benè velimus omnibus prodesse curemus. Huius rei typus erat arca illa à Noe fabricata, quæ diuersas animalium species intra se continebat, absque aliquo detrimento alicuius speciei: neq; enim tunc leo, alijs animalibus nocebat: neque alia quantuncunque ferocissima animalia cum Leone pugnabant: sed omnia inter se pacem vnitatem, & concordiam, ac si oues essent, intra aream illam seruabant. Sic fideles ex diuersis populis, tribus, nationibusque venientes, vult dominus vt intra ecclesiam, pacem, ac concordiam, & animi vnitatem profiteãtur. Atq; hoc erat quod olim prædixerat Esaias cap. 11. his verbis: & erit iustitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renum eius. Habitabit lupus cum agno & pardus cum hædo accubabit: vitulus & Leo & oues simul morabuntur: vitulus & vrsus pascentur, simul requiescent catuli eorum: quibus verbis significare voluit vates, Christi doctrina, reges & priuatos, diuites & pauperes, iudæos & gentiles, denique homines varijs moribus, ad ecclesiæ pacem & concordiam, mansuetudinem, modestiam, tolerantiam & amorem venturos. Quod etiam figuratum fuisse scimus in illa animalium varietate, quæ fuit diuo Petro in linteo ostensa.

Figura. Genc. 7.

Eſa. 11.

Act. 10.

Adde his: tam gratam fuisse hãc hominum vnitatem Deo, vt propter illum parandam, mortem vellet libenter subire. Expedit inquit Caiphas, vt vnus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat: & statim subdit euangelista: hoc aũt à semetipso non dixit, sed cũ esset pontifex anni illius prophetauit, quod Iesus erat moriturus pro gente, & nõ tãtum pro gẽte, sed vt filios Dei, qui erãt dispersi cõgregaret in vnũ, hoc est in vnam pacẽ, & amicitiã, atq; vnanimitatẽ. Sic enim nõ solũ non se inuicẽ occiderent, sed neq; alter alteri irasceretur, esseтq; eorũ religio & iustitia multo maior ac perfectior quã eorũ, qui apud iudæos, omnibus numeris absoluti videbantur. Hinc fuit, vt vna fides, vnũ baptisma, vnus panis fuerint omnibus nobis institutus, vt vnũ corpus oẽs efficiemur. Hanc iustitiã euãgelicã se habere, volẽs D. Paulus ostendere, charitate in suos flagrans aiebat: in epist. ad ro. c. 9. optabã & ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, & si ego cõtristor vos, quis est qui me lætificet: Atq; ad hoc, tã insigne tã arduum tamq; sublime negotiũ, à Deo charitas diffunditur in cordibus nostris. Est. n. charitas, vt verbis vtar Pauli, vinculũ perfectionis, ideſt, perfectissimũ. Astringit. n. cœlestis charitas diuersis moribus & ingenijs homines. Vnde D. Paulus in epist. ad Eph. c 4. ait: solliciti seruare vnitatem spũs in vinculo pacis. Vt ergo pacẽ seruemus, eã prius inquiramus & inuẽtam persequamur: vt regis vates hortatur dicẽs: inquire pacẽ, & persequere eã. Magna. n. diligentia inquirenda est, atq; magna prudẽtia habẽda, vt eã persequi atq; apprehendere possimus. Habete, inquit Christus, in vobis sal: habete pacem inter vos. Prudẽtis. n. est sufferre multa, dissimulare multa, ob pacẽ, & cõcordiã cõseruandã.

Rom. 9. 1. cor. 2.

Coloſ. 3.

Eph. 4. 1

Pſal. 33. c.

Mar. 9. g.

¶ *Nisi abundauerit iustitia vestra plus quã scribarum & phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Conſidera hic mecum obsecro ac dole: quanta sit re-

Quæntasit rerum publicarum Vicissitudo.

rum publicarum multatio & vicissitudo. Olim constituerat Deus legis peritos, & præsules vt, populum doctrina & moribus docerent: vt suis exemplis populum ad cœlestem patriam ducerent: olim dicebat dominꝰ populo suo, hos imitamini, hos sequimini, quæ hi faciunt facite, sunt enim duces vestri, sunt oculi vestri, sunt exẽpla vestra. modo tamen mutata rerum conditione, mutatis ac peruersis istorum moribus ait: nisi abundauerit iustitia vestra plusquàm scribarũ & pharisæorum non intrabitis in regnum cœlorum: nuncait: quæcunq; dixerint, obis facite, quæ autem ipsi fecerint, nolite facere. Hoc idem, quod magis dolendum est, iam nunc nobis cõtingere experimẽto probamus. Olim enim constituit dominus legisperitos suos, & præsules, vt essent sal ecclesiæ, lux mundi, ciuitas super montem posita, lucerna super candelabrum: vt suæ vitæ sanctitate & doctrina, suaq; religione & iustitia christiana, cæteros ad Deum traherent. Olim seniores & præsules atque pastores ecclesiæ pascebant moribus suis gregem: forma facti gregis, vt D. Petri vtar verbis: olim vnus illorum dicebat nobis omnibus, imitatores mei estote fratres: At modo, in tantam ruinam Christiana respublica peruenit, vt de multis legis euẽgelicæ doctoribus, de multis ecclesiæ primoribus, de multis religionem Christianam profitentibus, hæc christi verba intelligi ac dici possint. Quare nisi abundauerit iustitia nostra plusquàm istorum, non erit nobis aditus ad regnum cœlorum. Heu quo modo iam obscuratum est aurũ, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij. Heu quo modo argentum nostrum versum iam est

1. pe. 5.a

Colo. 3.d.

Thre. 4.a.

Esai. 1.f.

in scoriam, vinum nostrum mixtum est aqua. nulla sanè apud nonnullos istorum quos retulimus, est mera atq; germana virtus, iustitia mixta est crudelitate, vltione, ira, coniuncijs, fortitudo mixta est temeritate, & animi elatione: temperantia coniuncta est cum negligentia & ignauia: prudentia malitiam sibi & calliditatem copulauit. Nullam denique virtutem tenẽt puram ac solidam: vmbra tantum virtutum ac imaginibus vtuntur. Qui vitam monasticam profitentur, tunc dicuntur aquam miscere vino, quando nũdi oblectationibus deliniũtur, quando rebus sanctis & feruentibus inserunt res viles & frigidas, quando denique propriam retinent voluntatem. quare nisi abundauerit iustitia aliorum religiosorum eandem vitam profitentium plusquàm istorum, nõ intrabunt in regnum cœlorum. Qui populo concionantur aquam vino miscent, si veris falso, si repræhensionibus adulationes adiungant: & purã ac vtilem veritatem silentio tranicãt. Præsules ac reipublicæ gubernatores aquam vino miscent quando, correptioni, aut iustitiæ, crudelitatem & vltionem inserunt. Hi sunt de quibus idẽ vates subdit statim: principes tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant & causa viduæ nõ ingreditur ad illos. Hi sunt de quibus Amos dicebat. Vnguento optimo delibuti bibentes in phialas vinum. Hi, quorum infelicitatem deplorando dicebat alius vates: væ pastoribus Israel, qui pascunt semetipsos, nonne greges pascuntur á pastoribus: Hi, de quibus Oseas: quasi fauces virorum latronũ principes sacerdotũ. Hi, qui iustificant impium pro muneribus. De qui

Esai. 1.

Amos. 6.

Ezech. 34

Oseæ. 6.

Esai. 5.

Hier. 5.

Pro. 1.

quibus Esaias loquens ait: væ qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auertis ab eo. Hi deniq; sunt, qui vt Hieremias etiã testatur, causam viduæ non iudicant, causam pupilli non dicunt. Nisi ergo abundauerit iustitia nostra plusquàm istorũ, non intrabimus in regnum cœlorũ: quare audiamus sapientissimum regẽ admonentem singulos nostrũ in prouerbijs cap. 1. fili ne ambules cum eis.

¶ *Audistis quia dictum est antiquis: non occides: qui autem occiderit reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Ac si his verbis diceret Christus: hactenus legi videtur fecisse satis, qui neminem occiderit, & legis minas effugit. Is videlicet & vir iustus & innocens, recipietur in synagogam. Nunc audite quantum ego adijciam. Siquidem illud affirmo vobis, quisquis vel irascitur fratri suo, obnoxius erit iuditio. Professionis sublimitas exaggerat culpam, vt quod in veteri lege sit homicidium, hoc in noua sit importens animi motus ad vindictã. Primus enim ad homiccidium gradus est irasci. Nõdum ille quidem perfecit homicidiũ, sed tamen iam tendere cœpit ad homiccidium. Itaque iam nunc graue facinus admisit apud Deum iudicem, qui fratri maleuoluit. Quod intelligẽs D. Paulus ait in epist. ad Ro. cap. 12. Non vos metipsos defendentes, sed date locum iræ: scriptum est enim mihi vindictam, & ego retribuam dicit dominus. Vbi participiũ, defendentes, non accipitur pro, se protegere, vimq; vi repellere, & bona sua tutari, id enim cuiq; licet, dum modo bono fiat animo. Nam ipse apostolus dedit operam, vt se á iudæorum coniuratione per milites tribuni tueretur. Vult enim natura esse conseruatrix sui, estq; omni animantium generi á natura tributum, vt se, vitam, corpusq; tueantur, declinentque ea, quæ eis nocitura videntur. Estq; lex hæc non solum scripta, sed nata, quam nõ solum didicimus, accepimus, verùm ex natura ipsa arripuimꝰ, hausimus, expræsimus: ad quam non modo docti, sed facti, non solum instituti, sed imbuti sumus: vt si vita nostra in hostiũ incidat insidias, si vim nobis inimici inferant, si nos ad exeidium vocauerint, liceat nobis defendere nos ipsos cum moderamine inculpatæ tutelæ. Quis non videt honestam esse rationem expediendæ salutis: Potest accidere aliquando, vt laudabilius sit seipsum non protegere, iuxta id, quod dixit dominus: si quis te percusserit in vna maxilla, præbe ei & alteram. Et id quod ait apo. in. 1. ad co. quare nõ magis iniuriam accipitis, quare non magis fraudẽ patimini? Verum id, quod ait Christus, de maxilla altera præbenda, est animi præparatione præcipuè obseruandum. Vt cum opus fuerit, non solũ maxillam, sed corpus, & vitam, pro Dei fide & honore iniurijs, & opprobijs, & vulneribus, & gladijs, & flammis offeramus. Sed communiter vnicuique se protegendi datur facultas. Quare defẽdere, loco illo apud D. Paulum non significat protegere, sed vlcisci. Id quod ostẽditur ex sequẽtibus: subditur enim sed date locum iræ: scriptum est enim mihi vindictã & ego retribuam. Vbi vides vindictã esse prohibitam, non autem defensionem. Solent tamen literæ diuinæ verbum, defendere, pro vindicare & vlcisci aliquãdo vsurpare, vt in lib. Iudith, vbi scriptum legimus iurasse Nabucho donosorem se esse defensurum de re-

Ro. 12.

Deu. 32.

Ezech. 9.

Declaratur locus Pauli.

Act. 23.

In hoc. c.

1. cor. 6.

Defẽdere in sacra scriptura aliquando pro vindicare.

Iudith. 2.

regionibus his,à quibus nũtij fuerãt sui cum dedecore repulsi. Et loco illo apud apostolum modo citato. Nec existimes prohibitam esse omnem vltionem,sed eam,quæ propria sit potestatẽ,potest enim quis iure per publicã potestatem aduersarium punire,vt iustitia exerceatur, & hominũ societas conseruetur: dum modo absit ira, & spiritus nõ iustitiæ sed vltionis. Ideo ait,sed date locum iræ. Hoc est,deponite iram,cum qua nihil rectè, nihil considerate fieri potest. Vel date locũ iræ inferentis iniuriam. Vel relinquite locum iræ Dei, ipse enim vltionẽ sumet,qui ait mihi vindictam,& ego retribuam. Duo sunt quæ Deus sibi retinere voluit,vltio scilicet & gloria. Vltio & gloria deo reseruãtur Esa. 42.b. Vt alias diximus: de gloria legimus, gloriam meam alteri non dabo: & angelorum militia aiebat nato Christo, gloria in altissimis Deo. De vltione verò ait per prophetam Ezechielem: appropinquauit vltio orbis. Vt septuaginta verterunt, vbi prophèta habet: appropinquauerunt visitationes orbis. Omnisq; vltio visitatio est, quasi ægrotantis, quasi habẽtis vulnera,quasi medicas expectantis manus. Iuxta illud quod scriptum est: visitabo in virga iniquitates eorum & in verberibus peccata eorum. Item Deu. cap. 32. ait dominus: meæ est vltio & ego retribuã in tẽpore: vnde locus ille à Paulo adductus: mihi vindictam & ego retribuam,dicit dominus. Duo sunt quæ Deus sibi retinere voluit,vltio scilicet & gloria. Luc. 1. Esa. 42. b. D. Hiero Pſal. 88. Deut. 32. Rom. 12

Non ergo nostrum est, in fratrem incandescere, sed relinquere vindictam Deo, ipse enim mittet suo tempore iram suam & deuorabit omnes inimicos nostros: non est nostrum propria autoritate fratrem interficere, aut illi irasci, aut conuiciũ dicere. Dei enim munus est vindictam sumere: reuolue obsecro animo sacras historias & experimẽto discès quàm hæc vera sint: qualem enim vindictã sumpserit dominus de Cain & omnes nouimus,& inferius eam ad longũ explicabimus: qualem sumpserit de impio illo pharaone satis diuinæ literæ declarãt. Sic enim de illo Esaias ait: nunquid non tu domine percussisti superbum,vulnerasti draconem? Nunquid nõ tu siccasti mare? Et rex Dauid: tu confregisti capita draconis. Volat enim gladius domini, hoc est, ira domini super impios tyrannos, vt docet Ezechiel volasse super regem Aegypti: volat super impios homicidas, volat super illos qui fratribus suis irascuntur: de quibus hominibus Salomon dixit in prouerbijs: ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetũ concitati spiritus ferre quis poterit? Volat super persequentes homines inopes: quos impios mitis Dauid innumeris maledictionibus replet. Fiãt (inquit) dies illorum pauci,& episcopatum eius accipiat alter &c. Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam. Et persecutus est hominem inopem. Lege totum psalmum & inuenies quas pœnas dominus de huiusmodi hominibus sumere solet, vt tibi caueas. Tempus deficeret si referẽda essent exempla scripturarum quibus ostenditur sumpsisse Deum pœnas de homicidis, ac tyrannis qui veluti leones didicerunt prædam capere & homines deuorare: qui didicerunt viduas facere, ac terram desolare. Lege quid Ezechiel propheta c. 19. scribat de impio rege Ioachaz, qui ob suã crudelitatem fuit à Deo regno expulsus, & infinitis ærumnis oppressus. Esai. 51. Pſal. 73. Ezec. 32. Prou. 17. Pſal. 108. Ezec. 19.

¶ Audi-

¶ *Audistis quia dictum est antiquis non occides, qui autem occiderit reus erit iudicio: ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo &c.* Nihil in scriptura sacra magis acclamatum atque minatũ, quàm sanguinem diffundere, vitamque fratris è medio tollere, viri sanguinum & dolosi, inquit psalmographus, non dimidiabunt dies suos. quæ sententia si adverbum intelligatur, in multis eam veram esse scimus, quotidieque experimur: ante tempus scilicet iusto Dei iudicio, homines sanguinolentos occumbere. Plerũque enim mala atque infelice morte subitò ante tempus maturitatis suæ abripiũtur casu aliquo, Deo sic iusto suo iudicio, vt iam diximus, disponente, vt qui alios vita ante tempus per vim priuare desiderant, ipsi similiter ante tẽpus eodem vulnere cadant. Exemplũ habemus in Saule, qui optimum Dauidem tam obstinato animo vsq; in diẽ mortis suæ non desijt persequi, ad auferendam animam eius. Ipse verò ante tempus sublatus est, in proprio gladio cadens super montes Gelboe, pariter cum filijs ac seruis suis. Nam & hos iste vir sanguinum impius secũ in hoc pertraxit, vt non dimidiarent dies suos, quo manifestior esset Dei vltio pro sanguine Dauid, quem ille tãta auiditate quæsierat. Dauid autem in multã senectutẽ vixit, diuino munere: neque tantum dimidiauit, sed & potius complenit dies vitæ suæ. Exẽplum habemus etiam in puero Absalomne, & in impio Achitophele in alijsque quàm plurimis vitis sanguinum, qui non dimidiarunt dies suos. Et quamuis hæc non in omnibus certa sententia sit, cum etiam videamus plerosque homines Belial, impios & crudeles pauperum oppressores, vsq; in multam canitiem vitam producere: omnibus tamen illis hoc est cõmune non pertingere ad dimidium dierũ atque temporum, quæ sibi præstituũt aut quę concupiscunt. Optant enim semper viuere, vt semper peccare possint, & sua impia semper adimplere desideria, & licet secundum contemplationem cognoscant plurimi se nõ posse semper viuere, sed debere aliquã do morte deficere, semper tamen diem mortis elongant à se, & longissimum tempus imaginantur vitæ suæ, sic quasi lõgissimè adhuc absit tempus mortis eorum, ita vt in multa canicie vix iam de mortis propinquitate valeant cogitare: sicque ad dimidium dierum quos ipsi somniant & quibus se victuros putant non perueniunt. Cũ enim tempus mortis aduenerit, tunc iudicant non nisi horulã sese in vita transegisse. Denique sic viuunt homines impij ac sanguinolenti, quibus nõ est Deus in oculis, quasi persuasum habeant se in perpetuum victuros, nihil cogitantes, neque de mortis necessitate, neque de diuini iudicij distinctione, neque de terribilibus tormentis, quæ illos manent in venturo seculo. Itaque fit, cum post paululum abscedere coguntur, qui sibi æternitatem modo quodam spõdebant, vt rectè dicamus, illos non ad dimidium, imo lõgè citra dimidium, ac vix etiã ad principium perduxisse dies suos. At verò homines iusti, in quorum oculis versatur Deus, hi quandocunque tandẽ mortem obierint, semper dies suos cõpleuerunt: quoniam nulla sibi vitæ tẽpora præfigũt, sicque viuunt semper quasi cras morituri, imo quasi per horas singulas diuino iudicio præsentãdi, neque diutius cupiunt viuere, quã Deo plãcitum sit ipsos hinc suscipere. Pſ. 54. d. 1. Reg. 31. 3. Reg. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Phili. 1. re. Cupiunt enim dissolui & esse cum Christo, scientes se meliorem expectare mansionem, ædificationem, ex
2. cor. 5. Deo, non manufactam (vt ait D. Paulus) & æternam in cœlis. Atque ita fit vt quacunque hora Deus illos euocauerit, ipsi compleuisse se reputẽt dies suos: maximè cum de tempore hoc labili transeant ad æternitatem stabilẽ. vt ergo redeamus vnde digressi sumus, maximas pœnas minatur, vbiq; Deus homicidis, fratrumque suorũ impijs occisoribus, horrẽdumque iudicium est ab illis expectandum: cum horrẽdum sit, incidere in manus Dei viuentis, cui vltio & vindicta seruata est. quod significare volens dominus dicebat olim impio fratricidæ
Gen. 4. Cain. Ecce vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. vbi imprimis obseruandum est, quod in hebræo habetur, vox sanguinũ, in plurali, quod ideò fit, primo, vt ostẽdatur Cain reus non vnius sanguinis tantum, sed multorum, omnium scilicet qui ex Abel progeniti fuissent. Deinde vt sciamus, quod nec minima quidem gutta sanguinis fraterni effusi impunita erit: omnes enim sanguines, quotquot guttæ sunt clamant ad Deum. Quod autem sanguis Abel non simpliciter loqui, vel testari, sed clamare dicitur, homicidij grauitatem indicat. Propterea quod in homine est imago Dei,
1. pet. 1. præsentissima, & quod homo præcipuum est opus Dei, singulari cõsilio Dei creatus, carè redemptus, nempè sanguine Christi. Potest & ex alijs, ho
Gen. 9. micidij grauitas ostendi. Nempè ex
Exo. 21. eo, quod etiã in lege morte punitur: deinde quod etiam bestia occidens hominem interfici iubetur. Propterea etiam Deus brutorum sanguinem sibi offerri voluit, vt ostenderet quod si brutorum sanguis tam pretiosus est: multò magis hominis. Ex eo autem quod signanter dicitur sanguis Abel clamare ad Deum, ostenditur quod Deus sicut custos sanctorum, sic & vindex eorum est: raro enim vindicatur ab hominibus. Plerunque enim Esai. 57.
perit iustus & nemo est qui recogitet corde. Ad Deum igitur clamant, cui soli relicti sunt pauperes: qui & solus etiam si totus mundus dissimulet: inultum non sinet contra suos sit: qui enim tangit (inquit) vos, tangit pupil Zac. 2.
lam oculi mei. Huc pertinet quod in fine additur: clamat ad me de terra: ac si diceret: & si frater parcit tibi, terra tamen non parcet: sic in Esaia, terra re Esai. 26.
uelabit sanguinem iustorum. Quem igitur non exterreat verbum hoc: maximè si meminerit tam multum sanguinis innocentis super terram effusum, vocem occisorum multipliciter auctam: Denique & tempus instare Apo. 6.
quo Christus sanctorum suorum animas exauditum iri prædixit.

¶ Qua verò pœna plectantur qui eiusmodi sunt, vel in vno iam memorato Cain videre poteris. Et nunc, inquit, maledictus tu super terram quæ aperuit os suum & suscepit sanguinẽ fratris tui de manu tua. Cum operatus fueris eam non dabit tibi fructus suos, vagus & profugus eris super terram. Sic impius Cain reus factus est concilio, primo punitur in anima, cũ ei dicitur maledictus tu super terrã: secundo in rebus externis, cum dicitur: terra non dabit tibi fructum: tertio in corpore, cum dicitur: vagus & profugus eris super terram. quas pœnas explicare libet. Maledictus tu super terram. Obserua hic: quod grauius punitur Cain, quàm Adã. Adæ enim dicta est maledicta terra in opere

re tuo, huic autem dicitur: maledictus tu nec mirum, nam Cain grauius peccauit fratrem occidẽdo. Adam Si quidem peccauit ex negligentia & condescensione quadam ad vxoris voluntatem atque beneplacitum. Hic autem Cain peccauit ex inuidia. Imo ferme eandem accepit sententiam cum serpẽte, vel diabolo: nec immeritò: quia similis fuit ei in peccato. Sicut enim serpens organum instrumentumque fuit diaboli, sic & Cain. Et quemadmodum diabolus sola inuidia ductus, hominem decepit, sic Cain ex inuidia occidit fratrem. Denique Cain quàm maximè restitit spiritui sancto. quàm paternè enim amante admonuerat eum Deus? Sed contempsit. meritò igitur audit maledictus super terram. Secunda verò pœna huic homicidæ illata subiũgitur statim: cũ operatus fueris terram, non dabit tibi fructus suos. Propter peccatum Adæ terra maledicta est, nunc autem secundo repetitur eadem pœna, vt sciamus vnde proueniat sterilitas terræ, nimirum ex peccatis, & peculiariter ex sanguinis effusione, ex tyrannide, & hominum occisione. Omnes conquerimur de sterilitate &c. Nemo tamen cogitat causam. Tertia pœna additur. Vagus, inquit, & profugus eris super terram. Omnes deliciæ Cain erant in hac terra, quas ab illo aufert Deus. Quod enim impij homicidæ potissimum amant in terra, hoc ab eis auferetur, & insuper perpetuas pœnas in futuro sustinebunt. Alij legunt: gemens & tremens eris, quasi dicat: quia abusus es robore ac viribus corporis, propter hoc continuum perpetuumque tremorem ac membrorum motum tibi infero, vt non solum ipse habeas iugem admonitionem peccati tui, sed vt etiã omnes qui te viderint, discant è pœna tua ne talia audeant, vel gemens eris propter præsentia mala, & tremens propter futura in alio seculo. Discamus igitur potius mala ab alijs illata patienter ferre, quàm alijs mala inferre, quãdo quidem videmus Deum tam seuerè vindicare in homicidas, maximè cum homicidam istũ non solum prædictis pœnis punitũ fuisse sciamus, sed ad huc alijs in hac vita grauioribus, nempè desperatione, perpetuoque pauore, ita vt nullo certo loco consistere posset: priuatione à Dei vultu, assiduoq; mortis metu. quas pœnas etiã dedisse explicuit statim his verbis sacra scriptura: maior est iniquitas mea, quã vt veniã merear. Ecce eijcis me hodie à facie terræ & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui inuenerit me occidet me.

¶ Sed ne quis nostrum se immunẽ putet ab hoc scelere, liberumq; ab eius pœna, cogitet homicidium tripliciter committi: omittendo scilicet, & prouocando, & perficiendo. Cogitet secundo quod Christus dominus in hoc loco homicidij reum declarat, qui vel irascitur fratri suo. Ego, inquit, dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Imo & iudices possunt fieri rei sanguinis, si vel sententiam dicant in insontem, vel si iudicant animo se vindicandi, aut ex cupiditate &c. vel tertio si supra demeritum puniunt &c.

¶ Nec solum pœnarum timor, nos ab hoc vitio semouere ac longè deuiare debet, sed natura ipsa, cuius est, amorem inter animalia sibi similia conciliare: ratio ipsa, quæ dictat, vt quæ nobis nolumus, nec cæteris hominibus velimus: nemo enim est qui mortem

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non abhorreat, non metuat, non fugiat, non ergo rationi consonum est, vt eam alijs inferamus. adde his, quod homicida omnis, similis diabolo efficitur; ille enim homicida erat ab initio. adde etiam, quód talis, in ferarum imaginem transformatur: quarũ est, sanguinem humanum sitire: vnde Seneca ferina rabies est ista, sanguine & vulnere lætari.

Ioan. 8.

Seneca.

¶ *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit concilio.* Imprimis hic obseruãdum est, iram, quæ appetitus est vindictæ, non solum esse in hoc loco prohibitam à Christo domino, sed in multis alijs sacræ paginæ locis. Leuit. enim. c. 19. ait dominus: ne quæras vltionẽ: nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Genesi. etiam 45. suadet Ioseph fratres suos dicens: ne irascamini in via: reddítque rationem quod fratres essent, cum ergo omnes nos fratres simus, non ex sanguinibus, sed ex Deo nati, minimè decet, vt inuicem irascamur. Præterea Iob. cap. 36. admonet hoc idem: non te superet, inquit, ira, vt aliquem opprimas. quando igitur ira hostis est animi nostri, pro nostra virili conemur ne à tanto hoste superemur: rursum Ecclesiásticus hortatur: ne sis velox ad iram.

Ira vbiq; prohibetur.

Leui. 19.

Gene. 45

Eccl. 7.

Mala quæ ab ira pro ueniant.

¶ Atque non immeritò dominus iram tam vehementer vbique detestatur: cum illa sit, quæ turbet locum, habitaculum, hospitiumque suum. Dũ enim ira, inquit, Greg. animum pulsat, spiritui sancto suam habitationẽ perturbat. cum illa, imaginem Dei in templo eius collocatam euellat, dissipet ac destruat. nam sue tudo enim (inquit idem Grego.) imaginem Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est: ira dissipat, quæ multis virtutibus priuat, quæ dum quietem mentis tollit, spiritus sanctus non requiescit. cũ illa sit, quæ templum Dei violare audeat: nescitis (inquit Diuus Paulus) quod templum Dei estis vos, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Cum denique illa, hominem, Deum facere contẽdat: dum sibi vindictam vsurpare non veretur: hoc enim munus, vt iam superius diximus, proprium est Dei dicentis: mihi vindictam & ego retribuam.

D. Greg.

Idem.

1. cor. 3.

Ezec. 9. a
Ro. 12. d
Deu. 32. c

¶ Quantum verò noceat fratribus animi iracundia, explicatione non eget, graue est saxum, ait Salomon, & onerosa arena, sed ira stulti vtroq; grauior est. & rursum ait: impetum concitati spiritus sustinere quis poterit? & alibi: spiritum ad irascendum facilem sustinere quis poterit?

Prou. 27.
Ibidem.
Pro. 18.

¶ Quare non sine magna causa cõsulebat Salomon ne cum homine iracundo amicitiã contraheremus. Noli, inquit, esse amicus homini iracundo. tum quod cum amicitia perpetua esse debeat, hanc parum duraturã certum est. Ignis enim inextinguibilis iræ, amoris vinculum subito comburit. tum etiam quod huiusmodi homines iracundi, similes omnino sunt ligno ignito comburenti quæcunq; attingit. similes etiam spinis pungentibus quot quot illas amplectuntur. amandi ergo sunt omnes, amicitia tamen ac nimia familiaritas iracũdorũ hominum declinanda ac penitus vitanda est.

Pro. 22.

Simile.

¶ Quantum autem nobis ipsis etiã ira nobis obsit, omnibus compertum est. Obest enim corpori dicente Salomone: zelus & iracundia minuent dies. Obest rei familiari: obiurgatio enim & iracundia, ait idem, adnihilabunt

Eccle. 30.

Eccle. 20.

bunt substantiam. Obest animæ, eam excæcando: turbatus est, inquit psalmographus, à furore oculus meus: ab ea bona omnia spiritualia auferendo: auferet enim misericordiam. Prou. 22. ira non habet misericordiam, neque irrumpens furor. aufert veram christianamque iustitiam: ira enim viri iustitiam Dei non operatur. Obest, inquam, animæ omnia mala introducendo. Vnde Grego. Ianua omnium vitiorum est iracundia, qua clausa, virtutibus intrinsecus datur quies: aperta, ad omne facinus armabitur animo. qui enim ad indignationẽ facilis est, ait Salomõ. ad peccata est procliuior. Fugiamus igitur homines iracũdos, qui sunt veluti dæmoniacus atque arreptitius ille euangelicus cuius immũdi spiritus illum allidebant: sunt veluti olla, quæ ob nimium suppositum ignem, ebullit ac emittit quod intus continebat. Vnde Salomon. ait: cor fatui ebullit stultitiam. Sunt veluti homines insani, quanuis non perpetuò insaniant. Vnde Horatius: Ira furor breuis est, & philosophorum princeps, inquit, irrogata iniuria, eius est insania qui facit. Nunquid nõ insanus est, qui seipsum gladio iræ, vel odij occidit? sunt veluti Rhãnus ad ventorum impetum ignem ex seipso producens autore Iosepho: ad elationis superbiæq; impetum iræ igne ardent iracundi homines. Denique sunt veluti aper in gladium iræ, aut odij impingentes: quare pro nostra virili cauẽdi sunt qui eiusmodi sunt, fugiendi sunt, omninoq; vitandi.

Psalm.

Pro. 22.

Isa. 1.

D. Greg.

Pro. 29.
Similia. Mar. 9.

Pro. 15.

¶ Quanta autem stultitia laborent qui ira concitati, atque odio animi cõmoti vindicare seipsos appetunt probatione non eget. maxima sanè stultitia est, alieno vulnere velle aliquẽ suo vulneri mederi, alieno morbo, à suo morbo liberari: alieno malo suum bonum quærere: hoc enim est in igne aquam quærere, & in spinis vuas, & in tribulis ficus. Hoc insinuare volẽs D. Augustinus ait: læsus & iniuriam passus vindicari vult, quasi cuiquam pœna possit prodesse aliena, de aliena pœna quærit sibi medicamentum, & acquirit grande tormentum. maxima etiam stultitia est, velle se, qui eiusmodi est, tanto periculo exponere, periculo animæ, periculo corporis, periculo famæ, periculo rei familiaris amittendæ. Quibus omnibus multisque alijs malis, seipsos, huiusmodi subijciunt: nolentes expectare à dño vindictam inimicorum. non ergo dicas reddam malum pro malo, sed expecta dominum & ipsum liberabitte, vt Salo. admonet, maxima prætereà insania dicenda est eius, qui vt tunicã fratris dilaniare possit, seipsum velit occidere. Vnde Augustinus ait: quasi quis per corpus suum gladium mittit, vt tunicam alterius scindat. Differit. n. de persecutoribus ita insanientibus.

D. Aug.

Pro. 20.

D. Aug.

¶ Insania etiam non minima est, velle aliquem de seipso faculam efficere quo alterum incendat: non videns quod seipsum prius accendit ac comburit. Vnde D. Augustinus in Psalmum 34. sic scribit: ita fratres mei: credite, ita certi estote: nemo malus non nisi sibi prius nocet. Sic enim esse putate malitiam, quo modo ignem. incẽdere vis aliquid aliud, illud quod admoues prius ardet: nisi ardeat non incendit. Facula est: hanc faculam apponis, vt aliquid incendat: nunquid non ipsa facula quam apponis prior ardet, vt aliquid possit incendere? malitia autem procedit ex te, & quem prius vastat nisi te? qui profundum ramũ lædit,

D. Aug.

dit, vbi radicem habet non lædit. Malitia tua, vt alteri non noceat fieri potest: quod autem tibi non noceat fieri non potest, hæc ille. Stultitia præterea est quem amas sanum odio prosequi infirmum: sic enim ait boetius: apud sapientes locus nullus prorsus odio relinquitur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? malos autem odisse ratione caret. Nam sicut corporis languor, ita vitiositas, quasi quidã morbus est animarum. Cum ergo ægros corpore minime dignos odio, sed potius miseratione iudicemus, multo magis tales miserendi sunt, nõ insequendi, quorum mentes improbitas omni languore atrociorvrget. Ridicula etiam res esset ob pallium amissum omnem rem familiarem amittere velle: Sic ridiculum est, ait Seneca, odio nocentis innocentiam perdere. Imò multo magis ridiculum & stultũ esset, velle cœlestem hæreditatẽ perdere: ab illaq; cœlesti patria perpetuò priuari, ob illatam iniuriam.

Boetius.

Seneca.

¶ Quod si hæc non tibi persuadẽt vt ab animi ira & odio longè fugias, caue obsecro ne Dei maledictionẽ experiaris. Audi quid de huiusmodi pater Iacob prædicebat. Maledictus furor eius, quia pertinax, & indignatio eius quia dura. Audi quid D. Ioan. in prima sua cano. affirmet secutus doctrinam domini: qui odit, inquit, fratrem suum homicida est. Quo fit, vt qui talis est, homicidiarum pœnas sit subiturus. Animaduerte quæso naturam tuam, cuius est, mansuetudinem, & misericordiam appetere: est namq; homo animal mansuetum, & natura mite, & inerme. quod eius effigies & figura testatur, longè distans à figura cæterorum animalium, cæterarumq; ferarum.

Gen. 49.

1. Ioan. 3.

¶ *Quia omnis qui irascitur &c. Et omnis qui viderit mulierem &c.* Admonentur in hoc capite & in sequenti prælati, vt cum velint præcepta sua à subditis seruari, prohibeant initia transgressionum. Ideo enim Christus initia peccatorum, tam seuerè interdicit ne contingat in grauiora ruere. Ob hanc causam forte dominus Euæ prohibuit (ea teste) arboris interdictæ cõtactum, ne contingeret eam venire ad esum. Sic Exo. 19. non solum prohibet montis ascensum, sed & cõtactũ. Cauete (inquit) ne ascendatis montẽ ne tangatis fines illius. Ideo ergo prohibet tangi, ne contingeret ascendere. Optimũ est, si quid præcepto prohibes, murum addere. Quoniam vt apud prouerbiũ est: in arca aperta etiã iustus peccat. Vbi simul disce, quã sit cauendum peccati terminos accedere si vis non peccare.

Si volunt prælati sua præcepta à subditis seruari, prohibere debẽt initia trarsgressionũ exemplo Christi.

Gen. 3.

Exo. 19.

¶ *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit concilio.* Obserua: quod irasci fratri peccatum grande est: at irasci peccato, non peccatum, sed virtus maxima est. Hinc est quod olim regius vates dicebat: perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi. Hinc quod filius eius aiebat: melior est ira risu. Ac si diceret, per vultus tristitiam, delinquentis animus corrigitur. Maxima sanè prudentia, maxima charitas, maximusque iustitiæ zelus necessarius est, vt quis fratrem amore prosequi possit: ac simul eius scelera odio habere: eum amare: atq; vt delicta eius supplicio afficiantur contendere: benefacere odio habenti: & odio prosequi propter Deum vitium eius. Sic Christus amore maximo ac pietate immensa commotus, videns ciuitatem Hierusalem fleuit super illam: ira verò & indignatione excitatus, videns eius peccata:

Psa. 138.

Eccl. 7.

peccata, eam penitus destruxit. Ecce amor & odium, pietas & ira, mansuetudo & indignatio simul in vno Christo. Hoc idem vel in vno Moyse videre est. Peccante populo in deserto ait dominus Moysi: dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam. Moyses autem orabat dominũ dicens: quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui: recordare Abraham & Isaac & Iacob &c. Qui amore suorum commotus hæc orabat, zelo Dei affectus, postea dicebat: si quis est domini iungatur mihi &c. Ceciderunt que in die illa, quasi triginta tria millia hominum. En in vno Moyse iustitia & pax osculatæ sunt. Odio ergo prosequi vitia proximorum sanctum est, at irasci illis, impium & scelestum.

Exo. 32.

¶ Sed ais: quid igitur faciam vt fratri non irascar? Considera primum Christi acerbissimam mortem. Nam si passio domini, ait Grego. ad memoriam reuocetur, nihil adeò durũ, quod non æquo animo toleretur. quemadmodum enim filij Israel in serpẽtem illum æneum respicientes, à morsibus ignitorum serpentum sanabantur, sic nos ab ira, & furore, qui serpentes igniti sunt, si Christum crucifixũ intueamur.

D. Greg.

Nu. 21. Figura.

¶ Deinde Sile. Nam fatuus, vt verbis vtar Salomonis, statim indicat iram suam. In quæ verba gloss. sic ait: natura iræ est vt prolata magis ferueat, occultata langueſcat. ¶ Tertio animaduerte nihil in mundo contingere absque Dei prouidentia, quod maximum pijs in tribulationibus & afflictionibus constitutis solatiũ esse debet, vt patienter atq; æquo animo quoduis malũ tolerent. Ideirco Christus dñs dicebat: calicem quẽ dedit mihi pater non vis, vt bibam illum? Et quemadmodum non est plurimum timenda virga puero, quæ in manu est matris sibi charissimæ: ita nõ est plurimum timenda tribulatio iustis, quę à manu diuinæ misericordię proficiscitur. Diligit enim nos tam vehemẽter vt apud vatem quendam dicat: nũquid obliuisci potest mulier infantẽ suum, vt non misereatur filio vteri sui? & si illa oblita fuerit, ego autẽ non obliuiscar tui. Hanc Dei ordinationem respiciebat rex Dauid, cum Abisai dicebat à Semei maledictus: dimitte ei vt maledicat iuxta præceptum domini. ¶ Præterea tecum perpende commodum & vtilitatem, quam ex illata iniuria reportare poteris, si eã patienter feras. Sũt. n. persecutores apes illæ de quibus regius vates aiebat: circundederunt me sicut apes. Nam & si aculeo persecutionis pungant: tamen mel dulcedinis cœlestis quodãmodo conferunt: cum materiam æternæ coronæ tibi ministrent.

Ioan. 18.

Esa. 49.

2. Re. 16.

Psal. 117.

¶ Adde his, hominem te iniuria afficientem non satis sanũ esse, vt Arist. docet: ideirco potius compati, quàm irasci ei debemus.

¶ Mitto modo, quantum medicamentum sit, propriam miseriam proprioſque defectus considerare. Facilius enim alienos defectus quis tolerat, quando ipse suos nouit, quos ab alijs tolerari necesse est. ideo in Pro. Salomõ dicebat: homo indigens, misericors est. Hinc multi impatienter aliorum defectus ferunt, quod suos nõ animaduertant. Vnde Aug. irasceris seruo tuo, ne pecces: irascere tibi ipsi ne tu pecces.

Pro. 19.

D. Augu.

¶ Memento deniq; nouissimorũ, & desine inimicari, & subditur: memẽto

O timo

Universidad de Deusto
Biblioteca

timore domini, & ne iraſcaris proximo. Hæc ergo omnia alta mente perpende & deſines abira, & derelinques furorem imo & nunquam proximo iraſceris. Eccl. 28.

¶ *Qui autem dixerit fratri ſuo Racha reus erit concilio qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Graue facinus admittit apud Deum iudicem qui fratri iraſcitur & illi male vult vt hactenus diximus. quod ni mox repreſſerit animũ efferueſcentem, ſed ira impotens erũpat in vocem, quæ nullo quidem certo conuicio percutiat fratrem, ſed tñ eum manifeſto contemptus indicio contriſtet: veluti ſi dicat Racha, aut ſimile quiddam, quod animi maleuolentiam declaret: iam vt proprior homicidio, non ſolum obnoxius erit iudicio, daturus pœnam apud iudicem inferiorem & ordinarium, leuiorem, ſed tamen Iudaico homicidio parẽ, verum etiam concilio, conceſſuique ſenatorum atque ſuperiorum iudicũ, grauius etiam condemnandus. Porro ſi rebellis animi motus huc proruperit, vt fratrem ſuum manifeſto iam certoque conuicio percutiat, vt fatuum, aut aliud ſimile appellet, iam grauiſsimæ pœnæ erit obnoxius, nimirum gehennæ. Tot modis plectitur, qui nondum progreſſus eſt vſque ad homicidium. Sed homicidio conſinis eſt, quiſquis excidit à charitate fraterna. Nondum exemit gladium, ſed percuſsit animo quiſquis iratus male voluit. Percuſsit linguã, quis quis iratus conuicium dixit, fortaſſis & occiſurus, ni pœnam metueret. Itaque lex euangelica, quæ punit etiam iracundum non aduerſatur præcepto legis, non occides: ſed longius arcet, aut ſubmouet ab eo, quod lex puniri iubet. Tutior eſt ab homicidio, quiſquis iram & odium penitus exemit ex animo, qua quidem ex radice pullulant homicidia. Quiſquis igitur ſibi pararit charitatem euangelicam, quæ bene vult etiam maleuolentibus, quæ beneficio penſat iniuriam, nihil eget Moſaicæ legis minis, ad vitandum homicidium. Odij extrema linea eſt occidere, charitatis etiam extrema linea eſt, etiã occidenti benevelle.

¶ Imprimis obſeruandum: omnem ſpeciem odij penitus euellere legem euangelicam: odium videlicet cordis, dicendo diligite inimicos veſtros: & adijciendo pœnam: reus inquit erit iudicio. Odium linguæ, præcipiẽdo vt oremus pro perſequẽtibus nos: quod ſi nõ fecerimus rei erimus & iudicio, & gehénæ, hoc eſt, grauiori ac grauiſsimæ pœnæ. Odium operis: iungendo vt benefaciamus ijs, qui oderunt nos, & minando legis pœnam ſi fratrem occiderimus. Omnẽ ſpeciem odij penitus euellit lex euãgelica.

¶ Deinde conſidera triaeſſe genera pœnarũ quibus peccata puniri ſolebant. Cum enim res quæ agebatur grauis erat, apud iudicem ordinariũ agebatur: à quo pœna grauis iniungebatur, quando verò res grauior erat, tunc ſuperioribus multiſq; iudicibus committebatur: pœnaq; tunc grauior dabatur: quando autem delictum grauiſsimum committebatur, tunc grauiſsimo ſupremoq; conceſſui res deferebatur: extremaq; pœna reus afficiebatur. Secundum menſuram ergo delicti pœna reis dabatur. Sic etiam apud Deum interior ira graui pœna: prorumpens verò in vocem, quæ nullo certo conuicio percutit fratrem, ſed tamen eum manifeſto cõtemptus indicio cõtriſtat, grauiori: porro in manifeſtũ cõuiciũ prorumpens grauiſsi- Tria genera pœnarũ quibus peccata & crimina puniebantur.

Prælati debent prudenter diſcernere delictorũ grauitatẽ, vt pœnam debitã ſingulis imponant.

uiſsima pœna plectitur. Hinc diſcãt prælati, atq; qui pœnitentias pro peccatis iniungunt, prudenter diſcernere delictorũ grauitatem: quod n. leue peccatum eſt, ac facili pœna dignũ non illum tanquam mortiferum, extremoque ſupplicio dignum iudicent. Secundũ enim delictorum mẽſuram, rationem, ac põdus, ita eſt pœna adhibenda. Non. n. in iudicando ac damnando præcipitandũ eſt iudiciũ, ſed maturo conſilio crimina ſingula penſanda ſunt: quod. n. veniale peccatum eſt, pro veniali, & non pro mortifero iudicandum, ac nõ ſtatim gehennæ damnandũ, quod facere ſolent ignari & imprudẽtes iudices, nõ conſiderantes modum & menſuram ac ſpeciem delictorum: quibus rectè dicere poſſumus quod D. Paulus ait: nolite perdere illũ pro quibus Chriſtus mortuus eſt. Intuere obſecro Heli ſacerdotem damnantem Annã illam matrem Samuelis orantem ac preces ad dominum multiplicãtem: ac illam ebriam temulentamque vocantem: at filios ſacrilegos ac fures, non ſacrilegos, ſed filios appellantẽ. Intuere impium iudicem Pilatũ ſeruantem Barrabam & condemnãtem Chriſtum. non enim hi iudices ſceleratiſsimi cauſam remq; perpẽdere curabant. Sic olim Aman, vt in lib. Heſter ſacra narrat hiſtoria, omnem Iudæorũ nationẽ penitus perdere decreuit: quod vel vnus Mardochæus non flecteret ſibi genu. quaſi grauiſsimũ crimẽ eſſet, nõ illi honorẽ illũ exhibere: ita extremo ſupplicio nõ ſolũ Mardochæũ, ſed vniuerſum populũ affice revoluit. Tã leue crimẽ, quod ſola mi nima reprehenſione dignũ erat, maximũ eſſe iudicauit. aliter verò dñs, iuſtiſsimus iudex cũ ſit, culpas põderat, aliter eas metitur: vnicuiq; reddẽs ſecundũ opera ſua. Hinc factũ eſt, vt Sodomorum peccatũ, quod maximum erat, igne: Babylonis verò turrim ædificantiũ, linguarũ cõfuſione & diuiſione puniret. Giezi auaritiam, lepra: Iudæorũ verò prophetas irridentiũ, idolatriã: morte plecteret. Sunt. n. delictorũ aquæ, aliæ, quæ vſq; ad talum, aliæ, quæ ad genu vſq;, aliæ autẽ, quæ vſq; ad os, aliæ denique, quæ demergunt homines in abyſſum & in profundũ malorũ. Singulis ergo ſua certa, debitaq; pœna taxata delignataque eſt. Diſcant igitur veri iudices animarũ ac corporũ, omnia in põdere & mẽſura agere: Diſcant non immaturo conſilio iudicare. Erudimini qui iudicatis terram: apprehendite diſciplinam ne quando iraſcatur dñs & pereatis de via iuſta. Rom. 14. 1. Reg. 1. 1. Reg. 2 Inf. 27. c Eſther. 3. Gen. 19. Gen. 11. 4. Reg. 5. 3. Re. 18. Pſa. 2.

¶ *Qui dixerit fratri ſuo Racha reus erit concilio: qui dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.* Quanta cura ac diligentia dominus Ieſus, poſtquam factus eſt homo, ac frater noſter honorem noſtrum ſeruare contendat, ſatis ſuperque docet locus iſte. Nõ enim ſolum apertum conuicium in fratrem iactũ acriter punit, ſed vel minimum contemptus indicium. Nec de hoc mireris, eſt enim iam caro noſtra, eſt iã cognatus noſter, ac frater primogenitus: quare qui nos vel minimo verbo percutit, eum percutit: qui nos inhonorat, eum inhonorat: qui nos aliqua iniuria afficit, illum afficit: non ergo paruum crimen eſſe iudicemus, quod Deum ipſum percutit & cruciat, ſed maximum. Res enim nullius momenti videbatur pomum vetitum edere, & tamen miſeri illi homines, in qua hora comederunt, pœna mortis percuſsi ſunt, non Maxime curat chriſtus, poſtquam homo ac frater noſter effectus eſt, honorẽ noſtrũ ſeruare.

ergo rem parui momenti esse iudicemus irasci fratri, aut eum Racha, aut fatuum appellare: quando hæc iniuria, ac contumelia domino, qui est primogenitus frater, iam fit. Ipse enim maximo amore prosequitur oēs nos, quare qui tangit nos tangit pupillam oculi sui.

Maximus faciendus est à nobis proximi honos, atque bonū nomen nostrum & aliorum.

¶ Præterea docet locus iste quanti faciendus sit honor, quanti habendū nomen bonum: quando tam grauisima pœna plectitur, qui suis conuicijs illud à fratre aufert. Meritò sapiens dicebat: melius est nomen bonum quàm diuitiæ multæ. Hinc intelliges quare lingua diuitis illi⁹, qui byssо & purpura induebatur, igne mortifero in inferno percussa est: non quod Lazarū, Racha, aut fatuū, aut stultū, insanumq; vocasset: sed quod eū stultū, fatuūq; esse, ob suā paupertatē existimasset: exēplo impiorū dicētiū: nos insensati vitā illorū stimabamus insaniam: Si ergo impius diues tanta pœna, tantoq; supplicio affectus est, quod paperē intra seipsum fatuū & stultū vocasset: quo supplicio digni existimabuntur, quotquot, ore, linguaq; sua, fratrē suū fatuum dicāt? Indignus factus est rex Saul ob suam inobediētiā regno: Dignusq; vt à Samuele ob tantum patratum scelus conuicijs plurimis publicè, afficeretur: noluit tamen: sed potius corā populo tanquā regē honorauit: regnū abstulit, honorem tunc sibi tanquā regi debitū nō abstulit. Scidit, inquit, dñs regnū Israel à te. Nō scidit honorem regium, sed regnū à domo tua, vt hic intelligas quanti faciat dñs honorem hominū etiam impiorum. hoc docere volens Christus dñs nō cōqueritur neq; incandescit in eos, qui eū cruci affixerunt, sed potius preces pro eis ad patrē fundit dicēs: Pater dimitte illis: conqueritur tamen quum à Iudæis Samaritanus & Dæmoniacꝰ appellatur: ego, inquit, dæmonū non habeo, sed honorifico patrē meum, & vos inhonorastis me: Sed est, qui quærat, & iudicet. ac si diceret: iudicē habemus qui vindictā sumet de tam manifesto cōuicio. Sic sanctus ille ac iustus Noe cuigilās ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei filius suꝰ minor quod. s. eū non debito honore affecisset: maledixit non solum ei, sed omni posteritati suæ dicens: maledictus Chanaan, seruus seruorū erit fratribus suis. Dura sanè sententia, tamen iusta. Nam & lex maledicebat dehonestantem parētes. vt hinc discant filij qua pœna plectentur, si debitum honorem non deferant parentibus, visitat. n. dñs peccata parentū etiā in filijs. Ideirco Cham non solum in persona sua maledictus est, sed etiam in filijs temporaliter punitus. Honoris enim negocium erat de quo agebatur. Cōtēptus etiam indicium, in causa fuit, vt Sara Abrahæ vxor, & maximo dolore teneretur, & Agar ancillā suā vehementer afflige-ret: ait. n. scriptura sacra quod Agar ancilla cōcepisse se vidēs, despexit dominā suā: idcirco & à domina afflicta est & de domo sua eiecta. Anna etiā mater Samuelis flebat, & non capiebat cibū, quod æmula eius eam exprobraret eò, quod dominus conclusisset vuluā eius, vt hinc intelligamus quanti faciebāt etiā viri sanctitate præclari honorem suum. Secundo Regum cap. 6. legimus quod Michol filiæ Saul non est natus filius vsq; in diē mortis suæ: pœna quidē tunc tēporis grauissima, quod despexisset regē Dauidē Saltātē coram dño. quā glorioſus, inquit illa, fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas seruorum suorū, & nudatus

Sap. 5.a

Pro. 22.a

Luc. 23.

Ioan. 8.

Gen. 9.

Deut. 27.

Exo. 20.

Gen. 16.

1. Re. 1.

2. Reg. 6.

datus est, quasi si nudetur vnus de seuris. Capite etiam decimo eiusdem libri eloquia sacra referunt, vltū fuisse regem Dauidē iniuriā suis nuntijs illatam ab ammonitis. In lib. quoque 4. Regū. c. 2. scriptum legimus egressos fuisse duos vrsos ex saltu, & laceratsse quadraginta & duos pueros: quod sanctum Heliseum irrisissent dicentes: ascende calue, ascende calue. Vt his exē plis satis pateat etiam sanctos pioſque viros in pretio habere honorem, bonumque nomen suum. Reges præterea atq; amici Iob maximo supplicio afficerentur à Deo: nisi sanctus idem Iob preces pro illis fudisset: quod manifestis conuicijs eū percutiebāt: quod illi insultabant, quod eum hypocritā vocabant. nihil etiam magis in Babylonica captiuitate populum Dei excruciauit, quàm conuicium. Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta, & in me psallebant qui bibebāt vinum: posui vestimentum meum cilicium & factus sum illis in parabolam, dicebat regius vates, maximo dolore cruciatus, quod ab impijs hominibus inhonoraretur: & addit: tu scis improperium meum, & cōfusionem meam & reuerentiam meam.

1. Re. 10.

4. Reg. 2.

Iob 41.

Psa. 68.

Conuiciū arcere à nobis debemus, & quare.

¶ *Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.* Longè sanè nos arcere debent ac submouere à conuicio multa mala quæ ex illo subsequuntur. Conuicium enim maximè vulnerat cor eius cui dicitur. Flagelli plaga, ait Salomon, liuorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa: quare sicut homo cauet, vt verbis vtar Hieronymi, ne percutiat aliquem cum baculo: sic cauere debet ne percutiat cum conuicio. Conuicium amicitiam & charitatē dissoluit, dicente Salo. mittens lapidē in volatilia, dejiciet illa: sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiā. Adde his, quod difficile est in pristinā amicitiam redire. Ad amicum enim ait idem, & si produxeris gladium, nō desperes, est enim regressus ad amicū: Si aperuit os triste, non timeas: est. n. concordatio: excepto conuicio, & improperio, & superbia, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa. Adde etiā, quod homo conuicijs dicendis assuetus vix corrigitur. Homo, inquit Salomon. assuetus verbis improperij, in omnibus diebus suis non erudietur. Quod si hæc mala non homines ab hoc vitio arcent: arceat saltem quod idem ait: qui pergit, inquit, dicere quæ vult, audiet quæ non vult. Et rursum: impius confundit & confundetur. Et alibi: qui voluit lapidem, reuertetur ad eum. Submoueat tandem nos à tanto scelere pœna, qua plectitur quisquis fratrem suum manifesto, apertoque conuicio percutere non vereatur. Talis. n. iā grauissimæ pœnæ erit obnoxius, nimirum gehennæ, vt in hoc loco testatur dominus.

Ecclē. 28.

Eccle. 22.

Ibidem.

Eccl. 23.

Pro. 13.

Pro. 26.

¶ *Si offers munus tuum &c.* Plus diligit Deus iustorum paupertatem, quàm diuitum ex rebus malè acquisitis munera. Dicitur enim in Prouerbio. Honora dominum de tua substantia. Et Thobias: ex substantia (inquit) tua, fac eleemosynam. Et dñs in hoc loco: Si ergo offers munus tuum &c. Semper pronomen, tuū, apponitur. Id autē quod est rapina cōparatū, non est tuum, sed alienum: ideo dicebat dominus per Esaiam: Ego diligēs iudicium & odio habens rapinam in holocaustum.

Plus diligit Deus iustorum paupertatem, quā diuitū munera ex rebus malè partis.

Pro. 3.

Thob. 4.

Esa. 61.

¶ *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuū ante altare, et vade, prius reconciliare fratri tuo.*

Hinc colliges quãto amore Deus hominem prosequatur quando nullum munus nullũq; sacrificiũ est sibi gratũ & acceptabile quod non sit cũ amore & charitate proximorum comitatum. Non enim vult dominus vt in eius capite coronam imponamus, cõculcando pedes eius, hoc est, pauperes ac filios eius. Huius rei typus erat altare illud quod olim dominus ædificare præcepit de lapidibus calce leuigatis. quo significare volebat nihil illi acceptum quod non calce charitatis sit copulatum. Hinc est quod dominus apud Esaiam dicebat: cum extẽderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis, & cum multiplicaueritis orationẽ nõ exaudiam: manus. n. vestræ sanguine plenæ sunt. Et apud Hiere. quid niteris ostendere viã tuã bonam ad quærendam dilectionem, quæ insuper & malitias tuas docuisti vias tuas, & in alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum & innocentum. Nihil sanè prodest contemplatiua vita, nihil religio in alis significata, si odio & homicidio, coniuncta sit. quare qui tales sunt, frustra se cupiunt verborum arte defendere, & quasi bona ostendere opera sua, vt mereantur dilectionem Dei, si in alis suis, hoc est, in vita contemplatiua sua, in operibus religionis suæ, in sacrificijs, & oblationibus suis inuenitur ira, liuor, odium conuicium, ac homicidium. Olim in lege nolebat dominus sacrificia suscipere de manu leprosi: eum reijcere á castris nedum á templo præcipiebat: semper os veste contectum leprosus adducebat, qua figura designare nobis volebat munera nostra accepta non esse, si lepra, hoc est, odio intestino, aut conuicio aliquo manifesto comitata sunt

Nullũ munus est gratum Deo, quod non sit cũ amore proximi comitatum.

Deu. 27.a

Esai. 1.

Hier. 2.g

Num. 5. Leu. 13.

si ergo acceptum gratumque esse vis sacrificium tuum, auter prius lepram à corde, ab ore, atq; à manibus tuis. Hanc etiam causam apertè reddit dñs apud Esaiam Iudæis quærẽtibus quare ieiunauimus & non aspexisti? Humiliauimus animas nostras & nescisti? Ecce, inquit, in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. ecce ad lites & cõtẽtiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Ac si diceret: ecce tempore ieiunij vacatis iræ, conuicijs, litibus, & contentionibus, idcirco acceptum mihi non est ieiuniũ vestrum aliàs sanctũ & piũ. Dissolue ergo colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes &c. Frange esurienti panem tuum &c. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum &c. Tunc inuocabis & dominus exaudiet: clamabis & dicet: ecce adsum. En vides nihil esse acceptum Deo, quod non sit cũ proximi amore implicatum. Hinc intelliges, quare interrogatꝰ dñs à quodam legisperito, quod esset maximũ mandatum in lege, respondit: diliges dominum Deum tuum: & ne làborare ret ignorãtia legisperitus ille, aut aliquis nostrũ existimãdo hoc ad salutẽ satis esse: addit statim nõ rogatus: secũ dũ autẽ simile est illi: diliges proximũ tuum tanquam teipsum, quod approbans legisperitus ait: benè magister in veritate dixisti, quia vnus est Deus & non est alius præter eum, & vt diligatur ex toto corde, & diligere proximum tanquam seipsum: maius est omnibus holocaustomatibus, & sacrificijs. vt igitur hoc doceret dominus ait hoc in loco: ne pius ac religiosus sibi videatur, qui male cogitans fratri suo, munus aliquod defere ad altare, quum Deo nullum sacrificium sit acceptum absque fraterna

Esai. 58.a

Mar. 12.

terna concordia, quare nobis prima debet esse cura pacis & mutuæ concordiæ. Nam Deo nullum est gratũ obsequium, quod non commendet charitas, quod si mihi dixeris: ego nihil commerui, prior ille redeat in gratiam vnde nata est offensa, non audiam. Qui iubetur & inimicum diligere, non grauabitur sarcire gratiam, licet aliena culpa resciſſam. Vltro condona noxam, & fratrem hoc mœrore subleua, qui te sibi putabat iratum, non experieris Deũ tibi propicium, nisi proximus senserit te sibi propicium.

¶ *Si offers munus tuum &c. Vade prius reconciliare fratri tuo.* Ac si diceret dominus: nolo, vt mihi modo cõtingat quod alibi homini regi, cum seruo nequam, cui dimisit rogatus decem millia talenta, & egressus suffocabat conseruum debentem centum denarios: quare vade tu prius reconciliari fratri: vltro condona illi prius noxã. Nulla enim erit apud me muneris tui gratia, nisi prius tibi constiterit cum fratre gratia.

Inf. 18.

¶ Cæterum vt ad Deum conuertatur oratio, quid domine ais si offers munus tuum: & non potius, si offers munus meum ad altare? nonne omne datum optimũ desursum est, procedens à te ô pater luminũ? quid enim habemus quod non acceperimus? quæ de manu tua accepimus reddimus tibi. quid ergo vocas munus nostrũ, munus tuũ? cõsidera obsecro Dei bonitatẽ, ac liberalitatẽ, vt munera quæ illi offerimꝰ, & si ab illo nobis collata fuerint, appellet nostra: corona req; vellit in nobis dona sua: ac præmio afficere bona, quæ, sua gratia & adiutorio à nobis operantur. Hinc fuit quod olim dicebat Abrahæ: ego

Iac. 1.c

1. cor. 7.b

Sua munera vocat dñs nostra qua in re ostẽditur eius bonitas & liberalitas.

ero merces tua magna nimis. Maximas ergo dño Deo nostro gratias agamus, cuius tanta est magnificentia, vt vellit munera sua, nostra vocare ac tã to præmio remunerare.

Gene. 15

¶ Deinde considera quod quẽadmodum loquens D. Paul. de negocio prædicationis euangelicæ ait cõcionatori: argue, obsecra, opportunè & importunè, vt ostendat tã necessariũ esse hoc negociũ ad salutẽ hominum vt omne tẽpus videatur opportunũ: sic hoc in loco volens eũs docere quã necessaria sit cõcordia, ait: nõ esse differẽda, sed si opus fuerit apud ipsam arã relicto mũnere, domũ properemꝰ, efficiamusq;, vt ante omnia sarciatur nobis cũ fratre amicitiæ dulcedo quo confecto redire poterimus ad altare, peracturi sacrificiũ nostrum. Adeó Deo nullum donatium gratius, quã consensus hominum. ¶ *Ego autẽ dico vobis. Diligite inimicos vestros.* Obserua diligẽter, nõ solũ Christũ præcepisse, aut prohibuisse externas actiones, sed internos animi affectus. Nõ solum voluit, vt nemo nostrũ noceret proximo, sed voluit vt ne in illũ incãdescerem⁹: vt nemo fornicaretur, sed neq; vxorẽ alterius cõcupisceret. Ego, inquit, dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio, & omnis qui viderit mulierẽ ad cõcupiscẽdũ eã, iã mœchatus est eã in corde suo. In hoc etiã loco illud à nobis suæ doctrinæ sectatoribus exigit, vt diligamus inimicos nedũ vt eos nõ persequamur, quod si horũ præceptorũ tõnè quæras facile eã tibi reddemus. Ideo ergo initia peccatorũ Christus dñs tã seuerè interdicit, ne contingat in grauiora ruere. Ob hanc causam forte dominus Euæ prohibuit (ea teste) arboris interdictę contactum

Nõ solum externas, sed internas actiones prohibet Christus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne contingeret eam venire ad eſum.
Exo. 19. Sic Exo. 19. non ſolum prohibet mõtis aſcenſum, ſed contactum. Cauete, inquit, ne aſcendatis in montem, ne tangatis fines illius. Ideo enim prohibet tangere ne contingeret aſcendere. Optimum eſt ſi quid præcepto prohibes murum addere. Quoniã vt apud prouerbium eſt in arca aperta iuſtus etiam peccat. Vbi ſimul diſce quam ſit cauendum peccati terminos accedere ſi vis non peccare, ſed de hoc iam ſuperius diximus.

Prima cauſa ob quã inimicos diligere dẽbeamus

¶ *Ego autem dico vobis.* A Equũ profecto & maximè rationi conſentaneũ eſt, vt par pari referamus. Si ergo Chriſtus dominus nos, aliàs inimicos ſuos tanto amore proſecutus eſt, tot tantis quotidieque afficit: cur nos miſeri & ingrati ob eius amorem inimicos noſtros non etiã amore amplexabimur, non eis beneficia ſi neceſſe fuerit impendemus? Ego, inquit, ego ſum qui hoc vobis præcipio. Ego, inquam, Deus veſter, finis veſter, in quem pondus veſtri amoris natura ferrur. Ego ſum qui hæc præcipio, quem ſummè diligere debetis, qui vos feci cum non eratis, redemi quum perieratis: qui de nihilo vos feci, non lapidem, non arborem, non aliquod de animalibus,
D. Augu. De ſpiritu & anima. ſed homines volui vos eſſe: dedi vobis viuere, ſentire, diſcernere, reduxi vos de exilio, redemi de ſeruitio, vocaui vos nomine meo, vt memoriale meum ſemper eſſet apud vos. Vnxi vos oleo lætitiæ, quo ipſe erã vnctus, vt ab vnctione vncti, & à Chriſto diceremini chriſtiani. Hæc aliaque huiuſmodi conſiderabat olim D. Aug.
D. Augu. & ad diligendum Deum, & inimicos propter Deum excitabatur. Hæc alia que his ſimilia conſiderans. D. Bern. & Deum diligebat, & inimicos amore proſequebatur. Quando ignorabã, (dicebat vir iſte egregius) me inſtruxit, quando errabam me reduxit, quando peccabam me correxit, quando ſteti me tenuit, quando cecidi me erexit, quando iui me duxit, quando veni ad ipſum me ſuſcepit &c. Nec pro his omnibus quid rependam habeo, niſi tantum vt diligam. Non enim melius & decentius quàm per dilectionẽ rependi poteſt, quod per dilectionem datum eſt. Hæc Berna. Si ergo tu eadem cum Bernardo affirmas, ſi cum illo in his omnibus conſentis, audi quid ipſe, cui tantum debere fateris, præcipiat. Ego autem dico vobis diligite inimicos veſtros. Neque enim benè conueniunt, neque in vna ſede morantur Dei perfectus amor, & odium proximorum. Amor enim perfectus, inquit, Bernardus, neque abducitur blã dicijs, neque ſeducitur fallacijs, neque iniurijs frangitur. Et Seneca: nihil eſt quod non tolleret qui perfectè diligit. Perfectus enim amor eſt veluti lapis maximus impetu ſuo ſi de cœlo deſcenderit, ſecum trahẽs omnia, quæ ſibi occurrit obuiaque fiũt. Nec enim curat amor omnibus numeris abſolutus, ac charitate præditus an amicus, aut inimicus occurrat, omnes ſecum impetu maximo ad Deum in quẽ tendit trahere conatur. In medio rubiarDentis aderat angelus domini, ſed neExo. 3. que ſpinæ, neque flamma illi quicquã nocere potuerunt. Sic vir iuſtus in medio inimicorum atque perſequutionum poſitus, non commouetur, non ardet ira, non incandeſcit odio, non comburitur impatientia: Sed ex æquo tam amicos quàm inimicos amore proſequitur, quod non tam in eos quàm in Deum, quem maxime

D. Ber. ſuper illud Pſa. quid retribuã dño &c.

Ber. ſuper can. Seneca in prouer.

ximè diligit, & quem audit dicẽtem: ego autem dico vobis, oculos tuos conuertit. Hæc ergo præcipua ac maxima ratio, nos, ad inimicorũ amorẽ trahere debet, quod id præcipiat Chriſtus nobis ſuis ſectatoribus, quos tanta dilectione ac tantis beneficijs proſequitur atque afficit. Hãc potiſsimam cauſam extollere volẽs
Ro. 5. b D. Paulus, aut in epiſt. ad Ro. commendat autem in nobis charitatem ſuam Deus, quod cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Si ergo nos Dei inimicos, ita dilexit Deus, vt vitam libenter morti pro nobis exponeret, quid nos miſeri ſaltem ob eius amorẽ inimicos non diligimus? quid illos odio inteſtino ac perpetuo proſequimur? Si rex aut princeps aliquid mor
Simile. tẽ pro te reo ſubire æquo animo vellet, vt tu incolumis ac ſaluus maneres, ac dum in mortem abiret, à te, aliquid, quanuis graue ac difficile, exigeret? nõne ei libenter annueres: nonne ei libenter petita cõcederes? Concederes ſanè, niſi omnino inſanus eſſes, niſi penitus deſiperes. Confidera ergo Chriſtum regem regum ac dominum dominantium pro te peccatore, in pœnas æternas damnato, mortem doloribus & ærũmnis plenam, ſubire volentem, pro tanto beneficio, vt tu quoque inimicos hoſteſque tuos diligas, ames, ac ſi opus fuerit beneficijs afficias, poſtulat, ac præcipit: cur ergo non ei parebis? cur eius voluntatem non exequeris? cur reſiſtes? caue ergo tibi, ſi ſapis: time,
Eccle. 28. ne tibi eueniat quod Salomõ ait: qui vindicari vult, à domino inueniet vindictam, & peccatum illius ſeruãs ſeruabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc peccanti tibi peccata ſoluentur. Homo homini reſeruat iram, & à Deo querit medelam? In hominem ſimilẽ ſibi non habet miſericordiam & de peccatis ſnis deprecatur? Ipſe dum caro ſit, reſeruat irã, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? memento nouiſsimorum & deſine inimicari. Caue ergo ab ira & odio aduerſus proximos tuos: audi potius dominũ qui de te benemeritus eſt, qui volens huiuſmodi odium, maximè hominum naturæ repugnans, è cordibus eradicare, ait: ego autem dico vobis diligite inimicos veſtros. Audi Paulum in epiſtola ad Ephe. hæc ſcribentem: Eph. 4. ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Audi D. Ioannem in prima 1. Io. 3. ſua canonica affirmantem, quod qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Et paulo poſt: Chariſsimi diligamus nos inuicem, qui non diligit nõ nouit Deum. Odia noſtra in ſcelera ardere debent, non in perſonas: qui diligitis dominum, inquit rex Dauid, Pſ. 96. odite malũ. Et alibi, iniquitatẽ odio Pſal. 118. habui, & abominatus ſum.

Secunda cauſa diligendi inimicos.

¶ Quod ſi te hæc ratio non perſuadet, confidera obſecro, inimicos, ac perſecutores tuos eſſe Dei flagella, Dei gladium, imò Dei manus, quibus, benignus ac iuſtus pater, te corrigere, in viamque ſalutis dirigere: quibus, tuam animi tolerantiam ac patientiam probare vult. eſſe, inquã, pedagogos tuos, qui curam tui gerũt, & ſalutem operantur. quod ſi mihi fidem adhibere minime vis, adhibe domino apud Ezechielem dicenti: ec- Ezec. 21. ce ego ad te, & eijciam gladium meũ de vagina ſua, & occidam in te iuſtũ & impium. Hoc eſt, educam exercitum Babyloniorum de Chaldæa qui te interficiat. Exercitum ſceleratorũ

vocat gladium suum quo occidit populum suum quando deficit ab eo, seque sceleribus contaminat. Hunc gladium appellauerat capite superiori
Ezec. 10. apud eūdem prophetam flammam, quæ erat saltum, hoc est, Hierosolymam combustura. Apud Esaiam Senacheribus Assyriorum rex, qui Samariam euertit virga furoris Dei appellatur. Et id quod ait psalmographus: Eripe animam meā ab impio, frameam tuā ab inimicis manus tuę, vertit. D. Hiero. ex hebræo: salua animam meam ab impio, qui est gladius tuus, à viris manus tuę. vel vt alij vertunt à viris, qui sunt manus tua. Loco ergo armorum sæpenumero Deus vtitur hominibus flagitiosis, ad improborum facinora castiganda, & iustorum virtutem exercendam. Et nō solum impios homines appellat gladium Dei, sed manum: illis enim vtitur Deus ad maleficia punienda impiorum, & ad piorum tolerantiam declarandam. Hoc ita intelligens rex
2. Re. 16 Dauid conuicia, ac lapides semei patienter tulit, neque vt à suis occideretur sinere voluit: Dicebat enim dimittite eum vt maledicat. Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid, & quis est qui audeat dicere quare sic fecerit? dimittite vt maledicat iuxta præceptum domini, si forte respiciat dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonū pro maledictione hac. Eandem rationem reddidit
Psal. 38. idem vates Psalm. 38. dicens, opprobrium insipienti dedisti me, ob mutui & non aperui os meum, quoniam tu fecisti. Nos igitur hunc imitemur & tunc patienter hostes nostros tolerabimus atque ex animo diligemus.
Imitemur filium, patri suo obedientem: qui, flagellum quo vapulat, oscu
Simile. lari solet. Quando igitur inimici nostri flagella sunt, quibus, nos pater misericordiarum cædere acverberare ob nostram commoditatem ac animi salutem solet: eos libēter deosculemur: eis ex animo reconciliemur. Atque illorum misereamur, nam si resipiscere atque ad se redire noluerint ęternas pœnas dabunt, illūque eueniet quod flagellis euenire solet. Nā postquam pater filium suum flagellauit solet flagellum in ignem proijcere. sic eos dominus in æternas flammas præcipitabit. quare non est cur terreamur, dicente paulo ad Phil. 1. in nullo terreamini ab aduersarijs, quia illis est causa perditionis, vobis autem salutis. Phili. 1.

¶ Diligendi præterea inimici sunt quod sint veluti chirurgi fectione, aut vstione morbos nostros curantes. Et quemadmodum nemo nostrū in chirurgum vulnera nostra vrentē incādescit, sed potius gratias maximas refert, pecunijsque laborem eius repēdit: sic vult dominus, vt & nos, chirurgis, hoc est, inimicis nostris grati simus, eique pro tanto nobis collato beneficio gratias agamus, ac precibꝰ assiduis debitum rependamus, confitentes salutem ex inimicis nostris.

Tertia causā dilectionis inimicorum.

Simile.

¶ Diligendi item sunt, quod illis inuitis nobis seruiunt, atque sua persecutione efficiunt, vt lapides perpoliti ac quadrati simus in structurā cœleste præparati. De his enim lapidibus mater ecclesia canit: tunsionibus pressuris expoliti lapides, suis coaptātur locis per manum artificis. Impiorum typus erat Esau de quo ait cœleste oraculum: maior seruiet minori. Non enim legimus Esau seruisse aliquando Iacob, sed potius contrà, Iacob adorasse timuisseque fratrē suum Esau.

Quarta causa dilectionis inimicorum.

Gen. 11. Figura.

Esau. Impij ergo, quorum imaginem gerebat Esau, seruire dicuntur electis, quorum typus erat Iacob, in eo quod hi, impiorum tunsionibus ac pressuris præparantur in cœleste ac supernum ædificium: quare nō est, cur nos ipsos miseros, sed illos potius infelices iudicemus. quum nobis minimū, sibi autem maximum nocumentum, hoc est, mortem inferāt. Si enim quis
Simile. tuam vestem indutus seipsum pugione suo interficeret, quid rogo magis dolores, vestem tuam aliquātulū ictu pugionis scisam, An mortem fratris tui? non dubium quin eius mortem. Non ergo tam doleas quod hostes tui vestem tuam, hoc est, carnem tuā, quæ vestimentum est animi, suis persecutionibus scindant, dilacerent, atq; vndique opprimant: quām illorum animas, sanguine Christi redēptas, quas
Psalm. 9. suis sceleribus interficiunt. Infixæ sunt gētes, ait Dauid, in interitu quē fecerunt.

Quinta causa. ¶ Amore etiam prosequendi sunt aduersarij, quod eorum conuicijs patienter toleratis, debita quæ pro peccatis nostris contraximus, domino Deo nostro soluimus. Dicito obsecro mihi quisquis es tu: Si quis numos aureos, quibus creditori solueres in manum tuam sæpe iaceret, Nōne æquo animo, ac libenter pro tanto
Simile. beneficio ictus perferres aureos? mini mè profectò dubium. Conuicia ergo ac maledicta, ictus aurei cum sint, per facilè ferenda sunt. Conuicia, inquā, vasa illa sunt, quæ mutuò, consilio
4. Reg. 4. Figura. Elisæi, vidua à vicinis petijt: quibus oleo impletis ac venditis debitum soluit creditori suo, vixeruntque illa ac filij sui de reliquo. Iniurias ergo libēter colligamus, si vsque ad vltimū quadrantem creditori Deo debita persol

uere cupimus, ac illis persolutis, vitam cœlestem atque spiritalem agere, in illaque iamdiu permanere desideramus.

¶ Præterea si amicum phreneſi aut febri maxima laborantem, aut animam iamiam exhalare volentem, audisses in te, sui non compotem, maledicta proijcere: nunquid non suā potius quam tuam vicem, doluisses? nunquid eius conuicia curares? nunquid non eius miseram sortem defleres? iā ergo tibi pro certo compertum sit hostes tuos, phreneticos esse ad insaniā furoremque perductos, cum in te probra emittunt: certum inquam sit eos, febribus pestiferis affectos esse: iāiāq; ad inferos properare: quemadmodū ipsi fatentur apud psalmographū his verbis: dissipata sunt ossa nostra secus infernum. Deplora ergo potius eorū Ps. 140.c
insaniam: Deplora potius eorum periculum, ac amore tuo, lachrymis precibusque tuis ad Deum pro eorum salute missis, illorum morbo mederi cura, quām iniuriam tibi illatam æstimare. quod si tua beneuolentia ac beneficijs collatis, ad se curatus redierit: lucratus es fratrem tuum: qui de te loquens dicet quod olim Hieremi. De
Thre. 1.d excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me, expandit rete pedibus meis, & conuertit me retrorsum. Beneficentia enim & misericordia, rete quodam est, quo homines feris ipsis ferociores facile capiuntur.

Sexta causa.

¶ Age iam nonne inimici apes
Quinta causa. sunt, qui, & si aculeos quibꝰ te feriūt, habeant: tamen mella ferunt: sunt. n. eorum conuicia in causa vt mel gratiæ, tibi cōparesin causa sunt, vt anima tua locupleſ fiat: abundetq; meritis: dulcissimisq; cœli charissimatibus, cœliq; fudoribus ac mele superno.

¶ Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vltima causa.

¶ Sed quid rogo opus est tempus in adducendis rationibus & asserendis similitudinibus terere: quando id natura comparatum sit vt animalia ferè omnia sub eadem specie contenta inter se se pacem & amorem habeant? quod videre est in Elephantis, in ouibus, in vaccis, ceruis, delphinis, in auibus cœli, hoc est, ităd̃inibus, ciconijs, gregatim ambulantibus aut volantibus. Pacem verò ac ordinem ac naturalem amorem quem formicæ & apes inter se se habeant omnibus compertum esse scio. Inter feras etiam aliàs crudelissimas ac immanissimas concordiam esse, certa etiam res est. Non enim belligerantur inter se se. Canis caninam non est, leonum inter se feritas non dimicat: draconi cum draconе pax est, inter venena conuenit, at homini nulla fera perniciosior quàm homo. Et magis etiam admirabitur, quis quis animum ad ipsam rerũ vim & naturam perspiciendam conuerterit, ac hominis imaginem, verè philosophicis oculis aliquantisper contempletur. Primùm igitur, si quis habitum modò figuramq; corporis humani consideret, an non protinus intellecturus est, naturam vel potius Deum, animal hoc nõ bello, Sed amicitiæ: non exitio, sed saluti, non iniuriæ, sed beneficentiæ genuisse? Nã cæterorum animalium vnumquodque suis instruxit armis. Taurorum impetus armauit cornibus, leonum rabiẽ vnguibus. Apris fulmineos affixit dẽtes: Elephantos præter cutem & molem, promuscide quoque tutatus est. Crocodillum crustis velut laminis cõmuniuit, delphinis telivice pinnas addidit, histricem spinis, raiam aculeis defendit, gallis calcar affixit. Alia testis, alia corio, alia cortice communiuit. Sunt quorum incolumitati pernicitate prospexit, veluti columbis. Sunt rursum quibus venenum teli vice tribuit. Addidit his speciem tetrã ac beluinam, addidit oculos truces, vocis stridorem, inseuit natiua quædam dissidia. Solum hominem nudũ produxit, imbecillem, tenerum, inermẽ, molissima carne, cute leui. Solũ hoc animal totum amicitiæ nasci, quęmutuis officijs, & coit, & cohæret potissimum. Proinde natura voluit hominem vitæ munus non tam sibi, quàm beneuolentiæ acceptum ferre, quo videlicet intelligeret se se gratijs esse dicatum, ac necessitati. Tum speciẽ dedit non tetram & horridam vti cæteris, sed mitem ac placidam, amoris ac beneuolentiæ notas præ se ferentem. Tribuit oculos amicos, & in his animi signa. Dedit brachiorum sinus ad complexum, dedit osculi sensum, quo ceu copularentur, & se coniungerent animi. Vni risum attribuit, alacritatis indicium: vni lachrymas clementiæ & misericordiæ symbolum. Quin & vocem dedit non minacẽ & horrendam sicuti beluis, sed amicam & blandam. Ne his contenta natura, sermonis & rationis, vsum vni tribuit, quæ quidem res ad parandam & alendam beneuolentiam imprimis valet, ne quid omnino per vim inter homines gereretur. Fecit vt quod est saluberrimum, idem sit & suauissimũ. Quid enim amico iucundius? & rursum, quid æquè necessarium? Proinde si maxime liceret absque mutuo commercio commodè vitam agere, nihil tamen iucundum videri possit absq; sotio, nisi si quis prorsus hominem exuerit, & in feram degenerarit. Addidit insuper liberalium disciplinarũ studium, & cognitionis ardorem: quæ res

res vt potissimum abducit hominis ingenium ab omni feritate, ita ad conciliandas necessitudines præcipuam vim habet. Siquidem nec affinitas, nec sanguinis propinquitas, altioribus, aut firmioribus amicitiæ vinculis astringit animos quàm societas honestorum studiorum. Super admirabili quadam varietate, dotes tum animorum, tum corporum inter mortales partita est, nimirum vt singuli in singulis inuenirent, quod vel amarent, ac suspicerent ob excellentiam, vel ob vsum, & necessitatem ambirent & amplecterentur. Denique indidit diuinæ mentis scintillulam, vt nullo etiã ostenso præmio, tamen per se iuuet bene mereri de omnib9, id enim Deo maxime proprium ac naturale, suo beneficio consulere vniuersis. Alioqui quid illud est, quod haud vulgarẽ animo sentimus voluptatem, vbi quẽpiam per nos seruatum intelligimus? & ob hoc ipsum homo charus est homini, quod insigni quopiam beneficio obstrictus est? proinde Deus in hoc mundo velut simulacrum quodã sui constituit hominem, vt ceu terrenum quodam numen saluti prospiceret omnium. Sentiunt hoc ipsa etiam bruta, cum videamus non mitia solũ, verum etiam pardos & leones, & his immitiores bestias in magnis periculis ad hominis opem confugere. Hoc extremum omnibus asylum, hæc ara est satissima vniuersis, hæc nulli non sacra est anchora. Si ergo hæc, quam depinximus, est hominis effigies, quid est quod miser homo sit feris ipsis immitior, ferocior atque crudelior? quid est quod non cæteros sibi similes amicitia prosequatur? non beneficijs afficiat, atq; preces nõ pro illis fundat?

¶ *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Quod hic docet verbis, ipse in cruce ostendit exemplo. Pater (inquit) dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Vt discant præsules & concionatores, vt in eas virtutis actiones incũbant ad quas fuerint alios exhortati. Sũt qui existimẽt sat esse alios inviã dirigere, cũ ipsi nolint ab inuio vitiorũ nemore exire, quã eorum opinionem magni errores cõsecuti sunt. Luc. 23.

¶ *Qui solem suum facit oriri super bonos & malos &c.* Expende quod nostra misericordia á diuina misericordia in hoc distare videtur, quod nostra ad nostros tantum se extendit, diligentes solum eos qui nos diligunt amicos & non inimicos. Misericordia vero domini, præcipuè est ad inimicos. Qui solem suum oriri facit super iustos & iniustos. Hinc est, quod cum sanctus Dauid interrogaret. 2. Reg. 9. An de domo Saulis aliquis esset relictus addidit. Vt cum illo misericordia domini iteretur. Vocat enim misericordiã domini, quam erga domum Saulis inimici volebat exercere. Præterea Gen. 27. ait Isaac filio suo Esau: in pinguedine terræ, & rore cœli erit benedictio tua quasi dicat in bonis temporalibus nõ eris fratri tuo inferior, cœlũ & terra non tibi negabunt officium suum. Deus enim solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit etiam super iniustos. Hanc ergo tam insignem Dei virtutem imitari debemus si veri eius filij esse volumus, inimicos diligamus &c. atque in omnibus patrem cœlestem referamus qui cum sit omnipotens, tñ sua bonitate prodest omnibus, nihil à quoquã expectãs mercedis. Mitis & clemẽs erga vniuersos solẽ.n. suum oriri facit super bonos & malos, quum possit ilico si velit vlcisci. 2. Reg. 9. Gen. 27.

Caput

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Quomodo eleemosyna danda, ieiunandum, orandum, Deo seruiendum.*

Caput VI.

ATtendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cœlis est. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Et cũ oratis nõ eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum oraueris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuũ in abscõdito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Orantes autem nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt: putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis: scit enim pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum. Luc. 11.a *Sic ergo vos orabitis. Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnũ tuũ. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. Panem nostrum su-* Mat. 11.a *persubstantialẽ da nobis hodie.* Eccl. 28.a *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. & ne nos inducas in tentationem: sed libera nos a malo. Amen. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Cum autem ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperũt mercedem suam. Tu autem cũ ieiunas, vnge caput tuum & faciem tuam laua, ne videaris hominibus*

minibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscõso: & pater tuus qui videt in abscõso reddet tibi.
Luc. 12.d *Nolite thesauriZare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. ThesauriZate autem vobis thesauros in cœlo: vbi neque ærugo nec tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furantur, vbi est thesaurus tuus ibi est, & cor tuũ. Lucerna corporis tui est oculus tuus. si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit, si autẽ oculus tuus fuerit nequam: totũ corpus tuũ tenebrosum erit. si ergo lumen quod in te est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ*
Luc. 16.c *erunt? Nemo potest duobus dominis seruire, aut enim vnũ odio habebit, & alterum diliget, aut vnum sustinebit & alterum cõtemnet, non potestis Deo seruire & mammonæ. ideo dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini, non ne anima plus est quam esca? & corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia cœli quæ nõ serunt neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cœlestis pascit illa, nõne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans, potest adijcere ad staturam suam cubitũ vnum? & de vestimentis quid soliciti estis? considerate lilia agri quomodo crescunt. non laborant neque nent. Dico vobis quoniã nec Salomon in tota omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. si enim fœnum agri quod hodie est & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quãto magis vos modicæ fidei? Nolite ergo soliciti esse, dicentes. Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operimur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei & iustitiam eius & hæc omnia adijcientur vobis. Nolite ergo soliciti esse in crastinum, crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi, sufficit diei malitia sua.*
Luc. 12.c 1.pet.5.b Psal.54.d

Ad Literam.

ATendite ne iustitiam vestram faciatis. Græcis est eleemosynam, ideſt misericordiam. tamen si Hieron. iustitiam legit: sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed interpretãs eleemosynam. inquit ergo Christus. Cũ voletis in paupe-
res esse beneuoli, Attendite ne talem
beneuolentiam præstetis coram ho-
minibus quo spectemini ab illis.

¶ *Sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in vicis.* Idest in congregationibus vel
conciliabulis, idest locis in quibus Iu
dæi ad tractanda sacra conueniebant.

¶ *Cum oratis nolite multum loqui.* MH BATTOLOGHSH'TE. Græcis
est dictio composita prouerbialis, a
batto quodam ballo, & hæsitanti ore,
cui videlicet hominum generi pecu-
liare videmus, cum nec semel quidem
quod cupiunt possint efari, voces eas-
dem iterum atque iterum repetere.
Non ergo hic prohibet Christus im-
modicas preces ac prolixas, cum alio-
qui Paulus iubeat, nos citra intermis-
sionem orare, & ipse Christus legatur
orasse prolixius, sed ieiunam & vanã
& superstitiosam verborum multipli
cationem & sine affectu, in orantibus
esse fugiendam docet.

Ieiuna & vana & superstitiosa & sine affectu oratio hic prohibetur.

¶ *Pater noster qui es in cœlis.* Vbique
Deus noster est. Cogitato (inquit
Moyses) in corde tuo, quod dominus
ipse est Deus in cœlo sursum & in ter
ra deorsum. Et Dauid in Psalmo. Si
ascendero in cœlum tu illic es &c. &
Et per Hieremiam ipse Deus ait. Nũ-
quid non cœlum & terram ego im-
pleo? item. Cœlum mihi sedes est, ter
ra autem scabellum pedum meorum,
quo testimonio vsus est Stephanus
Actor. 7. ad hanc veritatem proban-
dam. Est enim Deus excelsior cœlo,
longior terra, latior mari, omni pro-
funditate profundior, totus vbique
præsens, non per partes diuisus, sed to
tus in omnibus locis, nõ localiter, sed
potentialiter, incomprehensibilis,
omnem creaturam excedens. Si enim

Deut. 34. Quare cũ Deus sit vbique dicatur peculiariter esse in cœlo, hoc loco.
Psal. 138. Hier. 23. Actor. 7.

quæras magnitudinem maior est: si-
pulchritudinem pulchrior: si splen-
dorem splendior: si claritatem illu-
strior. Ipse solus est qui de se ait. Cœ- Esa. 61.
lum mihi sedes est, terra autem scabel
lum pedum meorum. Vbi per cœlũ
omnia cœlestia corpora intelligit,
quemadmodum in principio Geneseos, Gene. 1.
In principio creauit Deus cœlum &
terram. Iuxta Diui Chrysostomi sen- Chryso.
tentiam. Dicitur tamen, patrem no-
strum esse in cœlis, & non in terra, ob
ipsius cœli admirabilem pulchritudi
nem, excellentes influxus & actiones,
& quod sit amplius toto orbe terra-
rum, illustrius, & præstantius, positũ
in sublimi, ornatum innumerabili-
bus astris, quę globosa & rotunda, splẽ
didissimo candore fulgentia, circu-
los suos orbesq; conficiunt, admirabi-
li celeritate, ordine & constantia. Ideo
in cœlis esse dicitur, cœlumq; appel-
lantur eius sedes & thronus.

¶ *Sanctificetur nomen tuum.* Vel san-
ctè obseruetur, aut sanctè prædice-
tur, vel sanctitas tribuatur nomini
tuo sanctè colatur.

¶ *Sanctificetur nomen tuum fiat voluntas tua.* Imperatiuus in scriptura in- Regula. Imperatiuus diuersis modis sumitur in sacra scriptura.
terdum optantis est, vt in hoc loco. Psa. 44.
Et in Psalm. 44. intende prospere, pro Ps. 67.
cede & regna. Et illud. Exurgat Deus Can. 1.a
& dissipentur inimici eius, & in Can. Iob 3.b.
Osculetur me osculo oris sui. Et apud
Iob. Pereat dies in qua natus sum. Pro
vtinam sanctè colatur nomen tuum,
vtinam intendas prosperè &c. Inter-
dum comminationis vim obtinet, &
debet proferri cum irrisione quadam:
Si ignoras (inquit) ó pulchra inter mu Can. 1.
lieres abi post vestigia gregum tuorũ
& pasce hœdos tuos, idest alienos á
me, abi, & pasce, comminantis verba
sunt. Eccle. 12. lætare iuuenis in ado-
lescen-

Eccle. 12. scentia tua à me. Interdum desideriũ
Mat. 10. & consilium exprimit: illud. n. Mat.
10. Nolite portare æs in zonis vestris,
consilium est, idest iter facere sine pe
cuniis potestis, eo quod dignus sit mer
cenarius mercede sua. Alioqui Chri-
stus hoc non seruauit, loculos enim
1. Co. 7. habebat. Frequentissimè tamen impe
ratiuus imperium significat. alligatus
es vxori, noli quærere solutionem:
solutus es ab vxore noli quærere vxo-
Psal. 76.b rũ, in hoc loco primus imperantis est,
secundus verò consulentis, in illo ve
rò, vouete & reddite Deo: primus est
consulentis, & secundus imperantis:
Tandem imperatiuus deprecãdi vim
habet, maximè si nominibus diuinis
apponatur, quod in Psalmis sæpe vi-
demus, vt Miserere mei Deus secũdũ
Psal. 50. magnam misericordiam tuam.

Regula. Sæpe in sacra scriptura res fieri dicuntur cũ innotescũt, semper. n. sanctũ fuit nomẽ dñi. Sed tunc sanctum fieri dicitur, cũ sanctũ fieri innotescit, & sanctè à nobis colitur & prædicatur. Ad hũc modũ loquitur Deus cum dicit. Sanctifi cabor in medio filiorum Israel, idest, sanctus habebor. Ad hũc modum ait Paulus. Cum reddiderit regnum Deo & patri, (idest, cum patrem regnare demonstrauerit) euacuabit omnem principatum & potestatem, manifestando vtique regnum patris, vt omnibus notum sit, nullum princi-
pum aut potestatum per se, habuisse aliquid principatus & potestatis, sed ab illo ex quo sunt omnia. Sic etiam
Philli. 2. loquitur ad Philippen. 2. Propter quod Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen. Et illud. Clarifica me pater,
Io. 17. & clarifica nomen tuum. Et post re-
Io. 12. surrectionem ait. Data est mihi

¶ *Sanctificetur nomen tuum.* Sæpe in sacra scriptura res fieri dicuntur cũ innotescũt, semper. n. sanctũ fuit nomẽ dñi. Sed tunc sanctum fieri dicitur, cũ sanctũ fieri innotescit, & sanctè à nobis colitur & prædicatur. Ad hũc modũ loquitur Deus cum dicit. Sanctifi cabor in medio filiorum Israel, idest, sanctus habebor. Ad hũc modum ait Paulus. Cum reddiderit regnum Deo & patri, (idest, cum patrem regnare demonstrauerit) euacuabit omnem principatum & potestatem, manifestando vtique regnum patris, vt omnibus notum sit, nullum principum aut potestatum per se, habuisse aliquid principatus & potestatis, sed ab illo ex quo sunt omnia. Sic etiam loquitur ad Philippen. 2. Propter quod Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen. Et illud. Clarifica me pater, & clarifica nomen tuum. Et post resurrectionem ait. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Nam quamuis ante resurrectionem innotuerat angelis, post eam innotuit hominibus. Ad Roman. 3. sit Deus verax, idest manifestetur verax & omnis homo mendax. Ad Hebræos. 1. tãto melior angelis effectus idest demonstratus.

Infr. vlt. Rom. 3. Hebr. 1.

¶ *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Terra (vt Cyprianus docet) accipitur pro populo, qui terrena hu
ius mundi bona diligens, hunc mun-
dum habitationem ac patriam, & finẽ
sibi constituit, quemadmodum enim
adimpletur voluntas tua in populo
cœlesti, ita etiam adimpleatur in po-
pulo huius mundi terreno.

Cyprianus terra, quid hoc loco signi ficat.

¶ *Panem nostrum.* Noster, tam dici-
tur de re propria quàm de illa quæ no
bis obuenit ex liberalitate alterius.
Ecce panem nostrum dicimus, & ta-
men vt detur oramus Dei ergo est
ex munere, & noster fit per acceptio-
nem. Sic iustitia nostra dicitur, non
quæ ex nostro, nostra est, sed quæ diui
na largitate fit nostra.

Noster quomodo accipiatur

Greg. 24. mo. 6. 3.

¶ *Panem nostrum quotidianum.* Vel
substantialem, idest, quo subsistẽtamur.
De pane spirituali intelligit. Neque
enim in oratione tam cœlesti: Chri-
stus de hoc loqueretur pane, quem á
suis parentibus accipiunt & gentiles.
q. d. quemadmodum patres terreni,
respiciunt liberis suis panem quo cor
pus alatur, ita tu nobis prospice panẽ
cælestem animi cibũ, qui pater es cœ-
lestis & pater spirituum.

De quo pane loquatur Christus.

¶ *Dimitte nobis debita nostra.* Sunt ex
lutheranis Anabaptistæ, qui non pu
tant illic ecclesiam habere partem, vbi
non est solida vitæ puritas & integri
tas, cum Christus in hoc loco docens
orare discipulos, qui ecclesiæ nimi-
rum partes erant, dicat. Cum oratis

Ecclesia non ex solis illis qui omnelabe sunt immunes cõstant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicite: dimitte nobis debita nostra, &
1. Ioan. 1. Ioan. si dixerimus quod peccatum nõ
habemus ipsi nos seducimus. & Ia-
Iac. 3. cob. in multis offendimus omnes.
Item, non intres in iuditium cum ser-
Pro. 19. uo tuo, quia non iustificabitur in con-
Eccl. 7. spectu tuo omnis viuens: cæteraque si-
Iob 9. & 14. milia quæ ex Salomone, Iob, Daniele
Dan. 9. referri solent.

¶ Præterea Cephas sine dubio ecclesiæ pars erat, qui ecclesiæ columna
Gal. 2. erat, & tũ in faciem ei apostolus restitit quia reprehensibilis erat. Non igitur necesse est, vt omnia ecclesiæ mẽbra omni prorsus culpa vacent, aliàs nulla profecto in terris esset ecclesia: qñ nemo vsquã mortaliũ est, vt prædicta testimonia cõprobant, qui om-
2. The. 1. ni ex parte perfectus sit. ¶ Item in
2. The. 3. Thess. ecclesiam agnoscebat Pau. & tamen in illis quosdam notabat ambulantes inquietè, quos docet non tanquam alienos existimandos, sed corrigendos vt fratres. Item idem Apostolus paruulos quosdam & imbecilles in ecclesia esse affirmat, tanquam paruulis in Christo (ait) lac potum dedi
1. cor. 3. Ro. 14. non escam. Et rursum: Infirmum in fide assumite. Non igitur omnia ecclesiæ membra, vndique consumata sunt.

¶ Sed ais in scriptura ecclesia voca-
Obiectio. tur colũba, perfecta, sancta, sine ruga, sine macula, tota denique pulchra, nõ ergo ex peccatoribus & iustis, sed ex solis iustis constat? Fateor, hæc & alia multa id genus de ecclesia dici, sed per Synedochen quæ figura totum pro parte accipere solet, maxime cum de ciuitate, populo, regno, omnique omnino cetu loquitur. Populum enim robustum, gentem bellicosam appellamus. Non quod omnes in ea republica robusti sint, sed quod viri ex ea ad bellum selecti, huiusmodi soleant esse. Sic etiam de humano corpore loquimur. Dicitur.n. homo agere vel pati, quæ manus agit aut patitur. Dicitur mundus aut immũdus, si facies aut munda aut immunda sit. Ad hũc ergo modũ ecclesia dicitur, amica, pulchra, immaculata, sancta, videlicet ratione bonorum. Hortus conclusus, fons signatus, ratione electorum, qui cum optima pars sint ecclesiæ, imo vero cum sint principes regni cœlestis, quamuis in mundo despicatissimi, verè ac iure quæ in eos cõueniũt, in totam ecclesiam transferuntur.

¶ Sed ais secundo. Si mali ecclesiæ Secunda obiectio. mẽbra sunt, mẽbra etiã Christi erũt. Sunt autem re vera membra diaboli, quare & ijdem ciues Hierusalẽ & Babyloniæ simul erunt, & mẽbra quoq; simul Christi & diaboli, quo quid absurdius excogitari potest? nisi forte societas sit luci ad tenebras, conuentio Christi ad Belial. Membra certè eiusdem corporis, sibi vicissim contraria esse non possunt. At contra bonum, malum est: contra vitam, mors: cõtra iustum, peccator vt sapiens ait, nõ ergo iustus & peccator ecclesiæ corporis membra sunt. Ad hoc fateor, aliud esse partes ecclesiæ esse, aliud membra ecclesiæ esse, nã pars ad omnia refertur, mẽbrum vero ad animantis corpus, ita pars sine vita inuenitur, vt in lapide, ligno &c. ac cæteris eiusmodi. Membrum autem verè & propriè sine vita, ne dici ne intelligi quidẽ potest. Quare improbi partes quidem ecclesiæ sunt, membra autem ecclesiæ aut Christi propriè & simpliciter nõ sunt, sed diaboli. At in ecclesia esse cẽsentur, ciuesq; ciuitati huic annumerati, ciues tamen mali & flagitiosi. Quo verò pacto boni & mali eũdem

populum conflent, ne sit tamen societas lucis ad tenebras, conuenctio Christi ad Belial. D. August. egregiè explicat contra Donatistas post collat. c. 6.

Tertia obiectio. ¶ Tandem addis, ecclesiam si boni simul ac mali cõstituerent, qua ratione propter paucos iustos sancta dicitur, eadem ac multo etiã maiori propter iniquos plurimos iniqua ecclesia diceretur, quare idem cœtus esset in ecclesia Christi, & in synagoga Sathanæ. Ad hoc dixerim non abhorrere à sacrarum literarum consuetudine, si eundem omnino populũ, nunc propter iustos fœlicem, nũc propter improbos infœlicem dicamus. Ex Moyse, Israelem modò vocat populum electum, beatum, gentem sanctã, populũ Dei peculiarem, modo durissimæ ceruicis populum, stultum & insipientem. Atque Esa. interdum populum Gomorreæ, interdum etiam populum Dei appellat. Et re vera si scripturæ vsus est, perinde populum reprehendere, ac si omnes mali essent atque ita consolari, vt si omnes boni essent, consequens etiam est, vt populus idem in reprehensione vocetur iniquus, & in consolatione sanctus. Quod si hoc præsidium nobis defuisset, habemus alterum, quod in huiusmodi, maior quædam vis boni quã mali est. Plusquam omnino valẽt pauci boni vt plebs bona sit, quàm multi mali vt nominetur mala. Ecclesiam præterea sanctã dicimus, quòd Deo peculiariter sacra sit, quaratione quãuis mali in ea sint plurimi, synagoga sathanæ appellari, nec debet nec põt.
Con. constãtien. Hinc. n. in concilio Constan. eius impudens maledicentia damnata est, qui Romanam ecclesiam, synagogam Sathanę appellauit.

¶ *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Hoc loco non conditio, sed similitudo significatur, id quod euidentius explicat Luc. c. 11. a. Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & nos dimittimus omni debenti nobis. Sentit enim alterum fieri inter filios cœlestis patris, alterum rogat vt fiat. Sicut, quid hic significet. Luc. 11. a

¶ *Sed libera nos à malo.* Apò tũ ponerũ ab illo malo. Articulus Græcus facit vt magis referatur ad diabolum quàm ad rem, nam diaboli est tentare, & hunc apponit patri à quo cœpit oratio. Nota.

Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Vide infra c. 10. in il la verba. Omnis ergo qui cõfitebitur me coram hominibus.

¶ *Exterminant enim faciem suam.* Vel deformant, obscurant. Tu autem faciem tuam laua & vnge caput tuum. Metaphorica locutio. pro eo quod est humanam laudem in ieiunio tuo cõtemne, vt cum ieiunas te lętum esse monstres.

¶ *Lucerna corporis tui est oculus.* Oculus pro animo, & corpus pro operibꝰ.

¶ *Quod si oculus tuus nequam fuerit.* Id est vitiosus.

¶ *Non potestis Deo seruire & mammonæ.* Mammona vox chaldæa, quæ significat opes & diuitias.

¶ *Ne soliciti sitis animæ vestræ.* Hebraismus est. pro eo quod dicas, ne soliciti sitis pro vita vestra, quid edatis, aut quid bibatis. Anima pro vita sępe numero capitur, in sacra scriptura. Gen. 37. Non interficiamus animam eius, & 19. salua animam tuam. Psal. 40. Qui quærunt animam meã, ideſt, qui inuestigant me interficere. Deuteronom. 12. Hoc solum caue, ne sanguinem comedas, sanguis. n. eorũ pro regula. Anima ꝓ vita. Genc. 37. & 39. Psal. 40. Deut. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

anima est, vbi anima vitã significat.

¶ *Considerate lilia campi, vel flores.* Si ergo fœnum agri quod hodie est. Sub in agro.

¶ *Lilia agri.* Non ociosè addit, agri, quod hortensia nonnihil debere videri poterant curæ humanæ, quemadmodum ante dixerat volucres cœli, vt distingueret ab altilibus.

Regula.

¶ *Nolite ergo soliciti esse de crastino.* Cras & crastinus, pro futuro tempore sumitur in scriptura. Sic Iacob. Respondebit mihi cras iustitia mea. Et Samuel ad Saulem: Cras eris mecum. Et dominus in oratione dominica, in euangelio, secundum Hebræos. Panem nostrum crastinũ, da nobis hodie, ideſt, panem nostrum futurum da nobis hodie. Sic in hoc loco. Non sitis soliciti de crastino, ideſt de futuris, ne sitis nimis anxij & soliciti.

Gene. 30. 1. Re. 28.

¶ *Nam crastinus dies solicitus erit sibi ipsi.* Vel solicitus erit de suis rebus.

¶ *Sufficit diei malitia sua.* Vel sufficit sua diei afflictio, ideſt labor quotidianus, non est augendus cura futuri. Malum & malitia, pro pœna & afflictione sumitur interdum in scriptura, vt est illud. Non est malum in ciuitate, quod non fecerit dominus, & in hoc loco. Sufficit diei malitia sua, & Esaias. Completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius, ideſt cõpleta est pœna & afflictio eius.

Malum & malitia p pœna & afflictione sumitur, in sacra scriptura. Amos. 3. Esa. 40. a

Cap. VI. Ad mores.

Sunt iusti in oculis hominum & sunt iusti in oculis Dei.

ATtendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Admonet locus iste esse, iustos in oculis vulgi, de quibus Christus hic ait recepisse mercedem suam alios verò in oculis domini; qui miserabiles & cœci prædicantur: quare illi stoli verè iusti dicendi sunt, qui in oculis domini inuenti sunt iusti, qualis inuentus est Noe. De quo dicit dominus Gene. 7. e. Te vidi iustum coram me. Quamobrem dicebat Paulus 1. corint. 4. Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die, qui autem iudicat me dominus est quivel neque falli, neque fallere potest.

Gen. 7.

1. cor. 4.

¶ *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.* Vult Christus dominus in hoc capite, vt bona opera nostra signemus sigillo intentionis in ipsum, ne ea amittamus, vult nobis merces nostras securas redere, ne post longã nauigationẽ in ipsa mercatura spoliemur. Spoliabimur autẽ, si bona opera non propter Deum, sed ad humanã & inanem gloriam captandam faciamus. in moralibus, finis, vt aiũt phylosophi, habet eandem vim mouendi, quã habet principium in naturalibus. Cum autem charitas sit finis, vt ait Paul. ad Timo. ea nos debet mouere, cum autem charitas nos mouerit, dirigẽtur opera nostra in Deum, & tunc poterunt perfecta appellari. Perfectio bonorum operum in duabus rebus præcipuè consistit, in directione ad vnũ finem qui realiter sit bonus, & in electione mediorum illi accommodatorũ, & tunc ille finis est realiter bonus, qñ est etiã principiũ. vis cognoscere, sit ne bonũ opus perfectũ, considera eius finẽ ad quẽ dirigitur: si ille fuerit etiã talis operis principium & prima causa, poteris quiescere, & tale opus bonũ existimare. Ob eã causam asserũt matematici, circulũ esse per festã figurã quia principiũ & finis idẽ est in illo. Cũ autẽ Deus sit principiũ & prima

Opera nostra propter Deum & nõ propter mũdi gloriam sunt faciẽda vt digna sint præmio cœlesti.

1. Tim. 1.

prima causa. apertè concluditur, tũc opera nostra esse perfecta, si eorum finis sit Deus, & ad illum fuerint directa, illique dedicata. Si Deum quærierimus mediis opportunis, & conuenientibus, si denique sit finis ille, qui est etiam principium. Esse autem Deum principium & omnium rerum primam causam, asserit ipse, qui apud Ioannes de se loquens. Ego, inquit, principium qui & loquor vobis. Et idem Ioannes de Deo loquens, ita ait, omnia per ipsum facta sunt. Et Paulus ad Romanos 11. ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Nec solum Theologi, sed etiam Philosophi, radio naturali illuminati, Deum esse primã causam testantur, sed viri iusti opera sua in Deum dirigunt, eaq; propter illum efficiunt. Pugnantes Iudæi cum Amalech, quandiu Moyses manus leuabat, victoriam consequebantur; Cũ autẽ eas remisisset, victoriã amittebant: ita literæ diuinæ in Exo. affirmant, quid per manus nisi opera intelligimus: quę cum leuamus & ad Deum dirigimus vincimus, & de hostibus nostris, diabolo, mundo, & carne, victoriã reportamus: si autem ea deprimimus in terram, laudem humanam captantes, & inanis gloriæ desiderio flagrantes, ipsam laudem amittimus, & ab inimicis superamur. Nulla re clarius gloriã consequimur, quã gloriæ cotemptu: Nam qui appetitu inanis gloriæ ducũtur, & hominũ rumusculos intuẽtur, clarissimis signis ostendũt, ad Deum sua opera nõ dirigere, nec veræ glorię amplitudinẽ cõtemplari. Qũ Christus in suis actionibus oculos leuabat in cœlos, nos instruere volebat, vt in nostris actionibus intentionẽ leuaremus ad Deũ, ad illũq; mentis actiõ intendere-

Exo. 17. Figura.

Mat. 6.

mus. Quid. n. per oculũ nisi intentio significatur? ita intelligitur quod christus dicebat apud Matt. Si oculus tuus fuerit simplex, totũ corpus tuũ lucidũ erit. Hinc effectũ est: vt cum dicimus oculum dextrum, bonã intentionem significemus: quando siniſtrũ, malam: & vt qui sagittã emittit, vt scopũ attingat claudit oculum siniſtrũ: appetit dextrum: sic nos in actionibus nostris si volumus verũ scopũ attingere, debemus intentionẽ siniſtrã claudere, dextrã vero aperire: debemus inanẽ gloriã paruipendere, Dei autẽ gloriã nostris actionibus quærere, easq; ipsi Deo dedicare, & qñ diabolus intelligit quantũ nobis prosit bona intẽtio, summa diligẽtia conatur, eã à nobis auferre. id significat scriptura li. 1. reg. dicens. conatũ fuisse Naam, vt oculos dextros erueret habitatoribus Iabes Galaad. Naas, serpentẽ significat, quid per Naam, nisi diabolũ serpentẽ antiquum: & quid per oculos dextros, nisi intentionẽ ad Christũ directam intelligimus? Est igitur summa opere tendum, vt in nostris actionibus inanem gloriam euitemus, instar illius de quo dicitur Neemiæ 4. vna manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladiũ. Nos itaque in virtutum actiones incumbamus toto pectore: gladiũq; ad populi rumusculos resecandos manu teneamus. Magnus Basilius ad hoc propositum, hac elegãti similitudine vtebatur. Faber Ferrarius quando aliquod opus conflat & cudit, debet memoria tenere illũ àquo illud instrumẽtũ ex pacto accepit, præscriptãq; sibi ab illo formã & magnitudinẽ in animo versari, vt rectè opus efficiat, & iuxta eius volũtatẽ qui illud effici iussit, manũ dirigere: alioqui si eius memoriã ex animo patiatur excidere, aliud qui

lib. 1. reg. Figura.

Neemi. 4.

Simile.

Simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

piam omnino, aut longe dissimile efficiet, ab eo quod facere debet. Eodem modo christianus dum virtutem exercet, debet ita Deū ante oculos mentis habere, vt nulla eius memoriā deleat oblatio: debet omnes actiones suas ad Deū dirigere, & iuxta eius voluntatē qui eū rectè operari iubet, manū mouere. Debet ipsius in mente insidere Dei voluntas, vt illā intuens, in illaq; defixus, omnem cogitationē ad eā implendā conferat, vt concitatæ multitudinis gloriā cōtemnēs, sit vera gloria cumulatus, is egregiè opus perficit, assiduaq; illius memoriā conseruat, à quo id iussus est facere, vereq; illud Da

Ps. 15. iudicū dicere poterit. Prouidebā dñm in cōspectu meo semper, q̄m à dextris est mihi ne cōmouear. Hæc Basilius.

Exo. 15. Figura. Hanc doctrinā voluit nobis Deus in Exod. significare, qsi Moysi iussit, vt duo cherubin essent in propiciatorio vnde Deus ipse loquebatur, vtrunque latus propitiatorij alis expansis tangētes. Deus summè benefactor est, & nihilominus tectus, vt nos doceat benefacere, sed nolle ab hominibus videri & gloriā aucupari. Oportet igitur nos solū Dei gloriā in nostris actionibus quærere, & quēadmodū Abrahā, volucres super carnes immolatas deicēdentes abigebat: sic nos inanē laudē fugere, eāq; à nostris operibus abigētes, penitus aspernari. Sectemur Pauli doctrinā dicentis, 1. Cor. c. 10. Siue māducatis, siue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia in gloriā Dei facite. Nā si opes & thesauros actionum nostrarum ostentauerimus, sicut rex Ezechias viris Babylonis ostendit, amittemus eas, spoliabimur à Babylonijs, & direptioni nimiæq; calamitati committemur, ex quo efficietur, vt gloriā quærentes simus omni gloria destituti, cū ob culpam nostram opes Hierosolymæ sint Babylonē translatæ. opes Aegyptias ad terrā promissionis asportare permissum erat, hebræorumq; gloriæ tribuebatur, vt in Exodo literæ diuinæ testantur: & similiter Babylonias, vt ex 1. Esdræ. At non poterāt absq; eorum ignominia, opes Hierusalem Babylonem transferri. Oratorum gentilium eloquentiam, & salutaria phylosophorum præcepta, quæ sunt mundi diuitiæ & thesauri, possumus ad religionem pietatis plenissimam adducere: at ipsius religionis excellentes diuitias amittere, easq; in cōfusionē cōuertere nō poterimus, quinsimus magna infamia notati.

Exo. 11. Figuræ. Esdræ. 1.

Gene. 16 ¶ *Pater noster.* Genesi. 16. dicitur, quod Agar sic nominauit Deum, Tu Deus qui vidisti me, sic cū nominat, cuius nomen absconditum est, & ineffabile. Mirabatur Dei dignationem quod ie, & ancillam & peccatricem, & in deserto, resp. exeratā ab hoc beneficio eum cognominat, neque enim eum aliter nominare potest, sic & aliás Deus nomina sortitur, ab ijs, quæ circa hominem agit. Sic Dauid vocat eū virtutem & fortitudinem suam, refugium & protectorem, quia talem illum expertus fuerat. Sic Christus iubet in hoc loco, vt eum patrem nominemus, propterea quod paternè se erga nos exhibuit, & semper exhibet. Sic Agar cum è visione nominauit, propterea quod eam, & miseram & afflictam consolatus sit. Sic Dauid. Tu laborem & dolorem cōsideras, tibi derelictus est pauper. Magni æstimanda sunt quæ Deus nobiscū magit verè enim magna sunt. Vnde & Dauid. Quid est homo, quia visitas eum? &c. Patrem & protectorem & consolatorem agit. Quare sine metu & dubitatione dicamus. Pater noster qui es in cœlis &c.

Deus nominā sortitur ab iis quæ circa hominem agit.

Psal. 17.

Psa. 9.

Pf.8.

Per cœlos iusti per terrā peccatores hoc loco intelligi merito possunt. Origenes D. Greg. Phili. 3. Simile. Hilarius.

¶ *Pater noster qui es in cœlis.* Per cœlos intelligere poteris, viros pios & iustos, qui ob excellētem charitatē & contemplationē, cœlo comparantur ab origine & Diuo Gregorio, & merito quidem, cum adhuc in terra constituti, se ferunt in sublime, iamque in cœlis, quodammodo habitent: ita enim ait Apostolus. Nostra enim conuersatio in cœlis est. Quemadmodum enim rota (vt Diui Hilarij similitudine vtar) licet in terra voluatur, magna tamen ex parte, dum sterit est à terra leuata, paruatamen pars in terra consistit, sic licet pars corporis sit ambulans in terra, anima tamen iusti, quæ maior pars est hominis, conuersatur in cœlis. Est igitur vir iustus sedes Dei, iuxta illud anima iusti, sedes sapientiæ. Hæc sapientia Christus est. Christus (inquit Paulus) factus est nobis sapientia à Deo. Cum autem sedes Dei sit cœlum: vt ipse ait Esaias. Cœlum mihi sedes est, & in hoc loco. Pater noster qui es in cœlis. Apertè colligitur, iustum esse cœlum. De quo ipse dominus ait: cœlum mihi sedes est. & iustos esse cœlos de quibus intelligit Christus quum ait. Pater noster qui es in cœlis. At per terram, quā per Esai. appellat dominus scabellū pedū suorum, peccatores intelligitur, quem Deus, veluti pedibus conculcat, in quo sensu licebit explicare, quod statim sequitur in hac domini precatione. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra.

Sap. 7.

1. cor. 1.

Esai. 66. a

Acto 7. f

Esa. 66. a

Gene. 16 ¶ *Fiat voluntas tua.* Genesis 16, ait Sara. Ecce conclusit me dominus vt non pariam. In ipsa Sara probam & piam se ostendit, ideſt, non impatienter fert sterilitatem, quemadmodum Genesis 30. de Rachel dicitur: ne quisquam asperum contra Deum loquitur. Non deplorat sterilitatem suam, nec alijs inuidet fœcunditatem pro magno quidem dono filium accepisset, verum quia Deus non dabat, iudicabat se indignam, bonique consulebat, quomodocunque Deus suā promissionem adimpleret. Verè pius animus. Et hinc igitur nos discamus, in omnibus diuinæ voluntati attēperare. vt verè possimus dicere. Fiat voluntas tua. Vide etiam quæ Ferus ait, Gene. 17.

Gen. 30.

Piorū est in omnibus diuinæ voluntati attēperare.

¶ *Panem nostrum quotidianum.* Exodi 16. ait dominus. Egrediatur populus & colligat per singulos dies &c. Dignum inquisitione est, cur Deus non dederit eis panem ad ancensem, aut quemad hebdomadem saltim seruare possent, sed ad singulos dies? Vult Deus, nos semper ab eius prouidentia pendere, quoniam nouit, nos non adituros eum, nisi indigeamus. Qua in re melior est pauperum, quam diuitum, conditio. Sunt enim singulis diebus pauperum oculi ad Deum, vt eorum misereatur, & necessaria, saltim ad illum, tribuat diem. Vt etiam nullus transeat dies, quo Dei circa se non sentiāt beneficia, & ob id saltem sint, semper memores Dei. & voluit (meo iudicio) nos docere, vt etiam si frumētum & alia ad vitam necessaria penes nos recondita habeamus, ita tamē gratissimus, ac si singulis diebus ab eo recepissemus. Quamobrem hebræi arbitrantur, voluisse Deum terram septimo quoq; anno quiescere, vt illam anxietatē, quolibet septennio, diuites paterentur, quā pauperes, singulis diebus ac annis patiuntur: in quē sensum arbitror: cum in hac oratione docuisse:

Luc. 11. Exo. 16.

Vult deus nos semper ab eius prouidentia pendere.

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

panem nostrum quotidianum,da nobis hodie ac si diceret: Panem quem quotidie à te expectamus,da nobis hodie illum.

Gen. 18. Iusti & pij vt in omnibus, & ab omnibus sanctus & glorio sus Deus habeatur, contendit.

¶ *Sanctificetur nomen tuum.* Gene. 18. ait Abraham domino. Nunquid perdes iustum cum impio? Quo verbo admonet Deum nominis & gloriæ suæ, quasi dicat, esto, sunt mali Sodomitæ non dubium. tamen cum inter eos multi boni sint, iusti autem iudicis non minus sit eripere bonos, quàm punire malos: Si igitur cum impijs etiam bonos perdideris, peribit nomen tuum & gloria tua, omnes te immitent & immisericordem clamabũt, qui nec seruitoribus tuis parcas. Nullus iustitiam sequetur, si viderint nullum iustitiæ præmium, sin autem propter iustos, etiam impijs parcas, mirũ in modum crescet gloria tua. Vides quid Abraham præcendat. Nempè gloriam nominis domini: atque hoc vno, vel maximè mouetur Deus. Hoc autem et Moses orauit. Obsecro (inquit) domine, ne dicant Aegyptij, calidè eduxit eos. Sic docuit hic Christus ante omnia orare vt sanctificetur nomen domini.

Exo. 32.

¶ *Cum autem ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes.* Merito Chryso. diffinit hypocrisim dicens. Est autem hypocrisis, subtile malum, secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis. Et iudicio meo, pernitiosior est aperta iniquitate, quoniam in virtutis imagine delitescit, nam vt in magno mare perniciosiores sunt scopuli, qui breui operti aquæ, tristem ac cæcum & miserabilem, non obseruantibus inferunt interitum, quàm ruposæ eminentes, quas nautæ facilè vitare possint, sic hypocritæ qui in animi latebris malitiam retinentes, speciem pietatis foris ostendunt, tetriores sunt omnibus illis improbis, qui sunt ab omni virtutis simulatione alieni, quoniam horum pestem poteris facilè fugere, illos autem virtutis personam induentes, nec cito cognosces, neque eorum dolum & pernitiem quam moliuntur, facilè declinabis. Vt enim argentum cum sit candidum, nigras tamen ducit lineas, sic homo hypocrita, cum religionis candorem foris ostendat, intus tamen niger est, fordidasq; ieiuniorum suorum, cæterarumque actionum lineas ducit. lege in cap. 22. ibi quid me tentatis hypocritæ?

D. Chry. Hypocrisis descriptio.

Hypocrisis peior est aperta iniquitate Sil.

Simile.

¶ *Cum ieiunatis &c.* Quatuor vitia leginus apud Ezechielẽ in causa fuisse vt Sodoma penitus deleretur. Superbiam, abusus diuitiarum, gulam, & otium. Tribus ergo vitijs omissis, de gula, ac de eius opposita abstinentia, ac ieiunio impræsentiarum agere opportunum esse iudicaui. Est ergo gula multorum vitiorum mater. De hebræis vitulum aureum colentibus ait scriptura. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere, vbi ludere capitur pro adorare idolum. Ita interpretantur etiam nonnulli illud Geneseos: vidit Sara Ismaelem ludẽtem cum Isaac. Hoc est adorãtem idolum, illudq; Isaac ostendentẽ, vt illud veneraretur. In libro Deut. loquens Deus de hebræis, ait: Cum comederint, & saturati, crassiq; fuerint, auertentur ad Deos alienos. Et per Oseam, saturati sunt & leuauerunt cor suum, & obliti sunt mei. Vnde ait dominus apud Lucã væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis. Gula est lignorum strues, quibus inflammator libido. eam ob causam ait in epistola ad furiã D. Hieronymus: non Ethnæ ignes, nõ vulcania tellus, non Vesuuius, & Olympus tantis ardoribus æstuant, vt iuueniles medullæ vino plenæ & dapibus inflammatæ. Colens rex Babylonis belum idolum, quod viuum esse & comedere existimabat, cum eius sacerdotes omnia quæ idolo apponerentur comederent, & regem deciperent, iussit escas poni in altari idoli. Sed Daniel accipiens cinerem, cribrauit per totum templum corã rege, qui ostio clauso & signato abiuit. Sacerdotes autem ingressi sunt nocte, & omnia comederunt. Surrexit autem rex primo diluculo, & Daniel cũ illo, & aperiens ostium, respiciens ad altare cætnium & pedularum exclamauit: Magnus es bele, existimauit enim idolum suum omnia deuorasse. at Daniel subridens orauit regem, vt videret pauimentũ, & pedum vestigia in cinere expressa. Cum verò rex aspiceret ad cinerẽ pauimenti, statim ei fuerunt sacerdotũ fraudes perspectæ. Dum locum carnium & escarum intueretur, deceptus est. Cum verò cinerem contemplatus esset, intellexit veritatem. Si ad escas, ad gulam, ad ebrietatẽ respexerimus, si in his rebus voluptatem constituerimus, erimus absque dubio decepti. Et idolum colemus & in erroribus intolerandis vertabimur. At si cinerẽ, si pulueremus, in quem sumus conuertendi, animo contemplati fuerimus, reuocabimus ad veritatem rationem: & abstinentiæ studentes, nostrãq; fragilitatẽ cõtemplantes, dabimus operã vt carnẽ animo subijciamus, cumque nullis flagitijs deformemus. Ieiunium est eos, vbi anima acuitur, & perpolitur. Quemadmodum auceps in escario tendit rete ad aues capiendas, sic dæmon, vt Euam caperet, in gula et tendit tentationem: &

Ezec. 16.

Gula multorum vitiorũ mater.

Exo. 32.

Gen. 21.

Deut. 32.

Osee. 13.

Luc. 6. d

Simile.

D. Hiero.

Gen. 3.

Dan. 13. Figura.

in ea volebat etiam Christum irretire, cum illi dixit: Si filius Dei es, dic vt lapides hi panes fiant. Dæmon qui Euam decepit, qui filium Dei etiam decipere conabatur, qui multos ad gulam incitauit, his nostris temporibus persuasit Luthero, eiusque sectatoribus, vt ieiunia ab Apostolis institutа, & ab ipsis vsq; ad nostra tempora semper ab ecclesia catholica approbata & obseruata, contemnerent & ejicerẽt, & eorum loco colerent voracitatem, intemperantiam, & gulam. D. Hiero. in epistola ad Lætam de institutione filiæ, & lib. 2. aduersus Iouinianum, & in Esaiam c. 58. muris laudibus extollit ieiunium quadragesimale, & asserit esse ab Apostolis constitutum. Ieiunauit Christus 40. diebus, & 40. noctibus, & eam ob causam Apostoli quadragesimale ieiunium constituerunt. Dixit enim idem dominus: qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me. Vnde Hieron. ad marcellam aduersus montanum ait: Nos quadragesimam secundum traditionem Apostolorum ieiunamus. Id quod vniuersa tenet ecclesia, & semper tenuit, quod negi est in sacra scriptura constitutum, nec conciliis, neque decretis summorum pontificum, rectè ab Apostolis traditum esse creditur. Cum enim consuetudinem videamus in tota ecclesia obseruatam, cuius origo est adeò antiqua, vt nullum demus concilium, ante quod iam nõ esset, nullum decretum patrum, quod ipsa non præcedat, nullum doctorem ecclesiasticum, ad quẽ possit referri, cum ante ipsum fuerit, & ad Apostolorum vsque tempora retrotrahatur, est absque dubio ab ipsis Apostolis profecta. Huiusmodi est consuetudo ieiunandi, quæ fuit ab

Supra 4. c

D. Hiero.

Ieiunium 40. ab apostolis constitutum.

D. Hiero.

Commendatur ieiunium.

Simile.

Simile.

Apo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apostolis constituta. Huius mentionem facit Augustinus ad Casulanum epist. 86. & ad Ianuarium epist. 118. & 149. Ambro. ser. 25. & 38. Chryso. ad populum Antioche. hom. 3. & 16. Basilius in concione de ieiunio, & in ea, quam habuit in ebriosos. Origen. hom. 10. in Leui. Irenæus apud Eusebium, c. 24. lib. 5. Eccles. histo. & lib. 7. c. 1. suorum operum. Thelesphorus Papa vicinus temporibus Apostolorum in epist. ad vniuersos. Ignatius epistol. 4 ad Philip. Theophilus Alexandrinus lib. paschali. 1. & 3. Epiph. hæresi 80. Leo Papa in concione de pentecoste. quę incipit, plenissimè. Sozomenus histo. tripar. c. 10. Maximus episcopus & multi alij, quos longum esset recensere. Habemus etiam canonem Apostolorum. 68. Probatū etiā à Trulla Tynodo, canone 9. & 20. In cone. Niceno. cap. 5. expressa fit mentio ieiunij. 40. tanquam rei in ecclesia cōsuetissimæ. Et refertur caput illud. 8. d. c. habeatur. Concilium etiā Agatense, Aurelianense, & Laudicense, ieiunij meminerunt, illudque laudibus extulerunt. Nullus est catholicus doctor, siue recens, siue antiquus, qui ieiunij mentionem faciens, illud non laudet, qui non dicat, sanctam esse Dei legem de ieiunio. Solum hæretici illud damnant & irrident, quibus nihil est magis in optatis quam se in epulas ingurgitare, & Epicureum dogma contra Christi doctrinam sequi & gentium cæcarum bacchanalia restituere.

Inf. 9. Luc. 5. In euangelio aiebat Christus Deus noster: veniet dies, cum auferetur ab eis sponsus & tunc ieiunabunt. Illud opere impleuerunt Apostoli: nam vt ait in Act. D. Lu. ministrantibus illis domino & ieiunantibus, dixit illis spiritus sanctus: segregate mihi &c. Et rursus: Cum constituissent illi super singulas ecclesias, presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commenda uerunt eos domino. In epist. 1. ad Co. ait ita D. Paul. In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros in multa patientia, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs. Ipsemet dominus ita in hoc loco ait cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes &c. Tu autem cum ieiunas vnge caput tuum & faciem tuam laua, ne videaris ab hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Si pater cœlestis reddet mercedem ieiunanti, ergo ieiunium meritorium est. Christus ait ieiunium esse bonum & meritorium, D. Pau. ait, vt exhibeamus nos Dei ministros, in ieiunijs, Apostoli ieiunauerunt, & legem de ieiunio obseruando tulerunt. Concilia hoc asserunt, omnes sancti patres hoc affirmant, tota ecclesia catholica hoc præcipit & seruat: lutherani illud execrantur. Cui credemus Christo, an luthero? Apostolis, an hæreticis? ecclesiæ Christi, an synagogæ diaboli? Christum sequentibus an epicurum imitātibus? Miror absque dubio hæreticorum nostri temporis cæcitatem, impudentiam, & intemperantiam, qui vt se totos tradāt comessationibus & ebrietatibus, conantur auferre ab ecclesia id, quod in ea non solum catholici, sed etiam ethnici admirantur, & summis laudibus extollunt. Ieiunium enim & ciborum abstinentiam, etiam gentes à fide alienatæ laudarunt. Liu. lib. 35. ita ait: prodigiorū causa libros sibyllinos ex senatus consulto decemviri cum adijssent, renunciarunt ieiunium instituendum esse. Et Ouidius in fastis ait: Numam Pompilium, quando orationem habuit pro frugibus, carnium Esu abstinuisse. Seneca epist. 61. Ventri, inquit, obedientes brutorum animalium loco numeremus, non hominum. Est præclara epistola Platonis ad Dionis propinquos, in qua scriptum est his fere verbis: nullo modo placuit bis in die saturum fieri. Niniuitæ in calamitatibus constituti, ad ieiunium cōfugerunt, quo Dei iram aduersus seipsos placarunt. Contra verò gula causa fuit excidij Sodomorū vt asserit Ezechiel his verbis. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & abstulit eos, sicut vidisti. Ne ergo nobis idem contingat coerceamus carnem ieiunijs & abstinentia: atque iuxta Pauli sententiam, cum vitijs & concupiscentijs crucifigamus. Vt enim equo ferocienti & sessori minime obtemperanti pabulum subducitur, & pro hordeo tribuitur ei palea, sic carni nostræ spiritui aduersatrici, & ob dapes, & delicias, & epularū varietatēs ratione rebellatrici subducenda est escarum copia, & cibus sobrius suppeditandus: vt sedata & castigata: animo sessori suo libenter obediat. Audi D. Paulum dicentem: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Domato corpore & in seruitutē redacto, liberius insurgit spiritus ad obsequium Dei, ad diuina mysteria contemplanda. Nam vt ait idem Apostolus licet is, qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est renouatur de die in diem. Vt inimici in obsidione se dedunt hostibus, si illis alimenta auferantur, ita caro & sensualitas hostes animæ, ablatis epulis se tradunt ipsi animæ, & ieiunio inutilia desideria coercentur. His causis adducta sancta mater ecclesia Romana catholica ieiunia instituit à tempore Apostolorum non sine exemplo Iesu Christi seruatoris nostri, qui in deserto quadraginta diebus ieiunauit. Cum autē ipse dicat: si quis vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur. Oportet nos ieiunare, vt illum sequamur. Si commortui sumus, inquit Apo. in 2. ad Tim. conuiuemus: si sustinebimus, cōregnabimus, & in 2. ad Cor. sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis. Et ad Ro. si filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autē Christi: si tamen compatimur, vt & cōglorificemur. Nonne aspicis aperte opus esse compati cum Christo, vt cum illo glorificemur? Id intelligens Chryso. ait: Si vis regnare cum Christo, patiaris cum Christo. Nostra in hac vita beatitudo in Christi imitatione consistit. Sed cum imitamur eos, qui Christum imitati sunt, Christum ipsum imitamur. Eam ob causam aiebat. D. Paul. in 1. ad Cor. Imitatores mei estote, sicut ego Christi. Sed diabolus qui Christum tentauit, vt frangeret ieiunium, & comederet, videns nihil aduersus Christum profecisse, se ad eius membra cōuertit, christianis suadens, vt ieiunio repudiato, epulis se dedant, & corporis voluptatibus. Et his suggestionibus & insidijs magnā hominum multitudinem hac nostra ætate decepit, & animo superauit, qui contempto ieiunio, defecerunt à fide seq; ad lutheranos contulerunt, qui à diabolo posteris ieiunia irridēt, vt diximus, alimentorum abstinentiam subsannant, seseque totos in turpes voluptates ingurgitant. Tandem sequun-

Act. 13.

Seneca.

Plato.

Ion. 3.

Ezec. 16.

Gal. 5.

Simile.

1. cor. 9. d

1. cor. 4.

Simile.

Supra 4.

2. Tim. 2.

2. cor. 1.

Ro. 8.

D. Chry.

1. cor. 4. d

Universidad de Deusto
Biblioteca

quuntur magistrum suum lutherum hominem deditum ventri, libidinũ facibus in censum, qui nocte quadam ob nimiam comessationem & ebrietatem fuit morte subita correptus, & à dæmone suffocatus. Ieiunium vituperant quod Christus obseruauit, & miris laudibus extulit. Tanta est ieiunij vis, vt interrogantibus discipulis quare non potuissent dæmonium quodam eijcere, responderit Iesus, vt asserit D. Marcus: hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & ieiunio. Sed quoniam ieiunium eijcit dæmonium: præcipit ipsum dæmoniũ lutheranis ieiuniũ penitus repudiare. Neque solum Christus ieiunauit, & ieiunium laudauit, sed etiam voluit eius in hoc euangelio modum docere, ne res tam eximia ob inanem gloriam amitteretur: vt statim docebimus. Per Ioelem ita ait Deus: conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. In lib. Tobiæ sunt hæc verba literis consignata: bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna, magis quàm thesauros auri recondere. In libr. Iudith: scitote quoniã exaudiet dominus preces vestras: si manseritis permanseritis in ieiunijs. Dauides psaltes cecinit: genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est propter oleum. Et alibi, Humiliabam in ieiunio animã meã. Et iterũ: operui in ieiunio animã meã. Esdr. li. 1. prædicaui ieiunium iuxta fluuium Ahaua, vt affligeremur coram dño Deo nostro. Moyses ieiunauit 40. dies, similiter & Helias quã ob causam ait D. Hier. eos apparuisse in monte cum Christo transfigurato, qui quadraginta dies ieiunauerat. Sed nõ opus est iam re tam certa multis immorari: valeant hæretici qui proprio iudicio subuersi sunt. Nos verò fideles Christum sequamur, Christum imitemur, doctrinam sanctam ac salubrem amplexemur: carnemq; nostrã ieiunijs & abstinentia spiritui subijciamus. Carnem nostram diuini amoris igne comburamus, & totam Deo immolemus. Si enim eam effrænatã, sibique præsidentem exultare & nutrire reliquerimus, abijciet moderationem & continentiam, & animum perturbabit, & ad perniciem sempiternam adducet. Hæc est Eua nos ad pomum prohibitum inuitans. Hæc est Aegyptia Putipharis vxor Ioseph ad falsas voluptates volens allicere. Hęc est Iael Sisaram ficto amore seducens, sed vere occidens. Hæc est Dalila, quæ Samsonem in sinum suũ blandè excepit, eique capillos amputauit, tradiditque philistæis hostibus suis, qui illum oculis priuarunt, & ad ignominiã traduxerũt. Hæc est puella saltatrix, quæ Io. caput petiuit: Hæc est ancilla ostiaria, ad cuius vocẽ Christum negamus. Eam debemus coercere & castigare iuxta id, quod ait Apostolus in 1. ad corint. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Et ad Rom. Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequiũ vestrum. Hostia occidebatur & Apostolus monet vt carnẽ mortificemus, vt sit hostia viuens, vt sit victima viua. Si victima est, occisa est: Si occisa, quomodo viua? qui fieri põt vt mortua & viua eodem tempore sit? vult significare Apostolus, ita nos debere carnem mortificare vt sit mortua peccato viua autem gratiæ, mortua concupiscentiæ viva verò virtuti. Imo viua esse non poterit nisi hoc modo fue-

Ieiunij vis maxima. Mar. 9.

Ioelis 1.

Tob. 12.

Iudi. 4.

Psal. 108.

Psa. 34.

Psa. 68. 1. Esd. 8.

Gen. 3. Figuræ. Gene. 39. Iud. 4. Iud. 16. Mar. 6. Io. 18. 1. co. 9. Rom. 12. Explicatur locus Pauli.

Rom. 8. rit mortua: ait enim Aposto. Si secũdum carnem vixeritis, moriemini: sin autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Viuere secundũ carnem est eius imperio subesse, eius legibus obtemperare, eius desiderijs ducí.

Ro. 13. Ideo ait postea in eadem epistola Apostolus: Curam carnis ne feceritis in

Colo. 3. desiderijs. Et ad colossen. mortificate membra vestra, quæ sunt super terrã.

Gal. 5. Et ad Galat. qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cũ vitijs, & concupiscentijs.

¶ *Nolite fieri sicut hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas vt appareant hominibus ieiunantes: amen dico vobis receperunt mercedem suam.* Iam hic modum ieiunandi præscribit dominus vt ieiunium meritorium sit, & imprimis decet vt quotiescunque nos pietas hortata fuerit ad ieiunandum, non velimus imitari quosdam non ieiunatores, sed ieiunij simulatores, frontis tristicia ieiunij personam præ se ferentes, cũ re ipsa non hoc agant, ob quod ieiunium debet adhiberi, nimirũ vel ob placandum Deum, vel ob corporis castigationem, quo liberior sit animus sacris rebus vacaturus: sed hoc fuco laudem inanẽ captant apud homines, quibus Deo contempto, fabulam hanc agunt. In hoc enim ad pallorem & tristitiam, obnubilant facies suas, quo vel ipso corporis habitu cõspicuum sit omnibus eos ieiunare. Et quemadmodum nautæ qui ventorũ cursu feruntur, existẽtes in portu nõ soluunt absque venti prosperitate ad voluntatem flantis, & sæpè longi temporis interuallo expectant ventum, aliàs non nauigaturi, sic huiusmodi hypocritæ in suis ieiunijs cæterisque actionibus populi plausum quærunt hominumque rumusculos & inanẽ fauorem aucupantur, alioquin nulli bono studio operam daturi. Hi non rectè facta, sed rectè factorũ præmia sequuntur, Deumque minimè intuẽtur. Hos nullo modo imitari debemus vt in hoc loco admonet Christus: sed imitemur regem Dauidem dicentem: prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne cõmouear: ac si diceret: Deus mihi semper ante oculos obuersatur: nihil cogito, aut loquor, aut efficio, quin illud ad eum dirigã, illumque adesse cogitem. Et merito quidem, nam ille mihi animi fortitudinem & constantiam tribuit, ne vlli ærumnarum oneri succumbam. In

1. cor. 10. epistola. 1. ad cor. ait D. Paul. siue manducatis, siue bibitis, siue quod aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. Vt nemus vmbriferum, prima fronte amœnum tãta oblectatione pascit oculus virentium plantarum varietate & densitate, vt videatur voluptatis causa comparatum, cum intus sit plenum serpentibus venenosis, lupis rapacibus alijsque feris nociuis & immanibus, sic hypocrita, cum foris sanctus appareat, omnibus quæ virtutum ornamentis excultus oblectat oculos videntiũ: at intus latet superbia, auaritia, inuidia, cæteraque scelera indomitarum ferarum more, in cordis sylua passim vagãtia. Et vt ego existimo illi sunt teterrimi iudicandi, qui cum maximè fallunt, tunc id agunt, vt virtute prædití esse videantur. Illud tamen velim tibi persuadeas, me inanẽ gloriam vituperare, non eam, quæ solida est, & virtutum cõsectatrix, quæ altis radicibus innititur quę est honestatis præmium & virtutis splendor. Hæc gloria est inanis gloriæ contemptrix, ambitionis expultrix, non popula-

Modus ieiunandi præscribitur.

Simile.

Simile.

Inanis gloria vituperanda est, non tamẽ ea quę ex virtute oritur, quæ Dei gloria delectatur ad quã refertur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pularem auram affectat. nō ambit præfecturas, sed Dei gloria delectatur, ad quam absque dubio refertur. Quiviris magnanimis, sapientia atque virtute illustribus, qui se ad literarum studia excolenda, vel ad rempublicam pace aut bello administrandam contulere, hanc veram solidamque gloriam prohibere voluerit, is mihi videtur nautis præcipere, vt onerariā nauim vi remorum dumtaxat impellant, & in mari nauigent absque velis & ventis. Præceptum quidem asperum & difficile. Possumus igitur veram gloriam ad Dei gloriam relatam appetere, ad quem pennas & alas nostras, extendere & dirigere debemus. At hy-
Hypocrisis ois detestanda á nobis est. Ezec. 13. Similia. pocrisim omnem detestemur quæ pessima est, comparat dominus apud Ezechielem hypocritis vulpibus dicens: quasi vulpes in deserto prophetæ tui Israel erant. Appellat eos fallaces, omnia mendacijs ac fraudibus & simulationibus peruertentes. Vt vulpes insidiantur auibus domesticis, sic illi familiares suos decipere conabantur. Quidam hunc locum vertunt, quasi vulpes in macerijs. Latent enim vulpes in vinearum macerijs, vt inspatio prodeuntes eas vastent. Eodem modo hypocritæ malitiam suam sub virtutis tegumento operiunt, vt cum vires. Et tempus habuerint, incautis
Simile. alijs inferant detrimentum. Vipera quamuis pestilens, dum tamen frigore torpet, tutè tractatur, non quod desit venenum, sed quod illud nō possit exercere. Sic hypocritis pernicioſis ad impia facinora sua executioni mā danda tempus deest aliquando & potestas, non voluntas, quæ in dies crescit. Ideo danda opera est, vt statim in principio capiantur, ne eorum flagitia in immensum augeantur. Id quippe est, quod ait sponsus in cano. Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. viro sapienti vita sua vinea est, plena vitibus virtutum, & botris bonarum actionum: vinea impij tota spinis sylvescit. Pessima vulpes hypocrita est, & blandus adulator. Dabit autem vir iustus operam, vt illos Deo capiat monitis salutaribus, precibus feruentibus, beneficijs præstantibus, ne spirituales vineæ, cultæ & fructiferæ deuastētur. Vt pellis vul Simil. pis in pretio est, caro autem nihil valet, sic exteriora hypocritæ magni æstimantur, interiora autem nihil pendūtur. Volens carbo prudens homo Syllam crudelem & fallacem vocare, aiebat, vt refert plutarchus, eum leonem esse & vulpem. Et lysander addē dam esse dicebat vulpinam pellem, si leonina non satis esset, hoc est, addēdam esse calliditatem & fraudem quādo vires deessent. Itaq; omnes veteres per vulpen intelligebant hominē varium, & versipellem, & dolos sub virtutum tegumento conflantem, & vno verbo comprehendam, hypocritam. vnde fluxit vetus prouerbiū vulpes annosa haud capitur laqueo. Ex- D. cyrillꝰ plicans diuus cyrillus locum illū euā Luc. 9. gelij: vulpes foueas habāt & volucres cœli nidos, filius autē hominis nō habet, vbi caput suum reclinet: quæ verba Deus dixit cuidā dicēti velle eum sequi intelligitur per vulpem hypocrisim, per auem iactantiam. Ac si diceret Christus: cum vulpes & volatilia in corde tuo habeant mansionem: qui fieri potest, vt in te Christus requiescat? Non eum sequitur hypocrita, neque arrogans. Hypocrita est pomum foris pulchrū, intus verò corruptum, & totum labefactatum. Ar- Simile. rogās est populus arbor procera, quæ

fertur in sublime, sed nullum fructū producit. Cū Herodes vellet per summum scelus Christum occidere, & flagitium hoc virtutis specie occultaret dixit Christus illis, qui hoc ad illum
Luc. 13. referebant: Ite, & dicite vulpi illi &c.
Iuſtr. 7.c Et discipulis suis: attēdite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimētis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: á fructibus eorum cognoscetis eos. De ijs, ait Apostolus in epi-
2. Tim. 3. stol. 2. ad Timot. speciem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegan-
2. cor. 11. tes. Et in 2. ad cor. Sathanas transfigurat se in angelum lucis: non ergo est mirum si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ, quorum
Iob 13. finis erit secundum opera eorum. Iob: spes, inquit, hypocritæ peribit: nō ei placebit vecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius. Et rursum: gaudium hypocritæ ad instar puncti. Et
Iob 20. Pſ. 54. psalmographus: molliti sunt sermones eius super oleū, ipsi autē sunt iacula. Eam ob causam sunt magnopere euitandi. Vnde aiebat Christus:
Luc. 18. attendite à fermento pharisæorum, in quo est hypocrisis. Pythagoras nō
Pythagoras. obaliam causam aiebat, nō esse ea gustanda, quibus nigra erat cauda, nisi vt nos doceret esse hypocritarum insidias declinandas. Et ñ enim candorem & animi puritatem prima facie habere videantur, cauda tamen & finis tetra est, & propositum deprauatū. Dulces sunt verbis, sed ita dediti vitijs, vt cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio. Infelices homines, furijs deprauatæ conscientię cruciati; induūt personam sanctorum, intus autē alūt alta mente dolos, quibus ipsi torquentur. At magna voluptas est æqualem ac parem verbis & cæremonijs vitam agere, atq; ita viuere, vt omnis oratio moribus consonet, & exteriora cum interioribus cohęreant. Qui ita vitā degunt cum ouibus possunt comparari, non autem cum vulpibus quemadmodum hypocritæ de quibus aiebat, vt sorsum diximus, Ezechiel quasi vulpes in desertis. De eisdem hypocritis loquebatur dominus apud eun- Ezec. 22. dem vatem c. 22. cum dicebat: omnes isti, æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis: æs, propriè species est metalli rubro colore, similitudinem quandam habentis auri: cum aurum non sit. Stannum etiam argētum imitatur, cum nihil minus sit quàm argentum. Tunc tetriores sunt, quum se candidiores ostendere nituntur. Totius enim improbitatis nulla perniciosior est, quàm eorū, qui cum maximè fallunt: tunc id agunt vt viri virtute præditi esse videātur. Et quamuis cum laudantur ab hominibus, exultent: eorum tamen voluptas fluit statim, & euanescit. Id intelligēs Sophar, dicebat apud Iob, laus im Iob 20. piorum breuis est, & gaudium hypocritæ instar puncti. Et Salomon in ec Eccle. 8. clesiaste. vidi impios sepultos, qui etiam cum adhuc viuerent, & in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. Sed & hoc vanitas est. Et quemadmodum qui si- Simile. cto bouē perdices aucupatur, non est ille bos, sed sub specie illius simplicis animalis auibus illis insidiatur, vt eas capiat, & occidat, sic qui ficta virtute flagitia tegit gloriam quærens humanam, non est ille iustus, sed sub specie iustitiæ alijs perniciem machinatur, vt eorum diuitias possideat, & nominis celebritatem consequatur. Et quā uis ex hypocritis nonnulli opes suas relinquant eas in pauperes conferendo, hoc tamen efficiunt, vt alias multo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Simile. to ampliores obtineant. Vt enim falco accipitrum velocissimus arripere cupiens ardeam auem alte volantem, de qua ait latinus poeta: atque altam supra volat ardea nubem, non statim cũ primũ eam videt, ad eam recto tendit volatu, sed potius primo cursu & anfractu videtur eam relinquere, & contemnere, & ab ea fugere, & separari, at secundo volatu, aut tertio, ad eã admirabili tendit impetu & incrẽdibili velocitate, vt illã vnguibꝰ rapiat in aeris altitudine, sic hypocritæ primo anfractu videntur aliqñ mũdi opes & dignitates relinquere, & aspernari, sed hoc fingũt, vt eas altiores aucupentur, cũ illustriore nominis ampitudine, & celsitate. Secundo.n. aut tertio volatu mira celeritate & industria eas arripere conãtur. Nihil est illis magis cordi, nihil magis in optatis, quã ea cõsequi quæ despicere vidẽtur: id quod in nõnullis cõspeximus, qui ad ea, quæ cõtenere fingebant, cupiditate incitati rapiebantur. Sed qm̃ ea, cum flagitiosi essent, cõsequi non possent, flagitia sua charitatis colore ornabant, & æs vanitatis & malitiæ auro charitatis & virtutis cooperiebant. Est.n. charitas aurũ ignitũ. De
Apo. 3. quo ait Deus in Ioan. Apocal. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatũ. Hypocrita est falsum numisma
Simile. æneum, sed deauratum, virtutem fingens, cum sit vitio imbutus. Omnis
D. Hiero. homo numisma est, in quo est imago Dei. Sed vt ait D. Hiero. & si ad imaginem & similitudinẽ Dei conditi sumus, ex vitio tamen nostro, personas
Epiph. nobis plurimas induimꝰ. Adami peccatũ, vt ait Epiphanius, imaginẽ Dei non perdidit, sed cõtaminauit. Tetri & scelerati homines Dei imaginẽ sceleribus suis quantũ in se est, polluũt, & cõtaminãt: & vt ait in lamẽtis suis Hiere. Denigrata est super carbones facies eorũ. Nihilominus tñ numus Dei sunt, eius imagine insignitꝰ: quare reddendi sunt Deo, quẽadmodum numus Cæsaris Cæsari. Quærit Christus numũ suũ, quærit Cæsar suũ. Ille.n. ait, reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. At vult vt numus tuus sit ex auro aut argẽto, nõ autẽ ex ære & stanno. Cupit virtutẽ solidã & expressam, nõ fictã & adulterinã: eos diligit qui pietatẽ & iustitiã diligunt & colunt, non qui harũ rerũ vmbris solũ vtuntur. Hi sunt de quibus ait scriptura: væ duplici corde & labijs scælestis, & manibus malefaciẽtibus: & peccatori terrã ingredienti duabus vijs. Duabus vijs terrã ingreditur hypocrita, cũ aliud recõdit in animo, aliud factis ostẽdit: aliud eloquitur, aliud agit. De eo dicitur in Deut. nõ indueris vestimento quod ex lana linoq; cõtextum est. Ac si dicat, quod subtilitatẽ malitiæ lino designatæ cooperit, & simplicitatẽ innocẽtiæ lana significatæ exterius fingit. Quẽadmodũ fecit Herodes, qui magis orientalibus deuotionem in Christũ exterioꝰ demõstrabat, sed gladiũ acuẽs, nefariã cordis immanitatẽ colore virtutis depingebat, huiusmodi erãt habitatores hierosolymiæ regnãte Sedechia, qui Dei lege gloriabantur, sed eã seruare nolebãt. Vera virtus est æqualẽ ac parẽ verbis vitã agere, atq; ita viuere, vt verba cõsonẽt factis. Sunt qui, cũ iustitiã oppugnent, verbis consequi volunt, vt iusti esse videantur. Vt.c. gracchus cum largitiones maximas fecisset, & effudisset ærariũ, verbis defendebat ærariũ. Eodem modo Hebræi illi vocibus protegebãt virtutẽ, factis verò eam de medio tollere nitebãtur.

Thre. 4.

Luc. 20.c

Eccle. 2.

Deut. 22. Figura.

Mat. 2.

C. Grac.

eos

eos apud Ezec. loco superius adducto non aurum & argentum, sed æs, & stãnum appellat. Vocat eos etiam ferrũ ob cordis duritiam & contumaciam, & ob nimiam scelerum ferruginem; plumbum ob effrænatam libidinem, qm̃ metallum hoc ad ignis calorẽ consestim liquescit, & ob graue: peccatorũ pondus, Relinquamus ergo hypocritas istos virtutẽ fingentes & nihil ab eis magis alienum quam virtus ipsa. Veneno enim plenũ est cor eorũ.
Simile. Vt.n. in pharma copolæ officina & miropolio inter alia vasa sunt nõnulla ornata literis me dicamẽtũ aliquod salutare, illic inclusum significãtibus cum tamẽ nihil præter toxicũ contineat, & remediũ aduersus venenũ præseferentia, sunt plena veneno, sic hypocritæ fingunt se virtute præditos, & sapiẽtia ornatos, cum sint nefarijs sceleribus imbuti, & pestilẽtibus hæresibus cõtaminati, & omni vera sapiẽtia destituti. Et vt verbis vtar diui
Rom. 1. Pau. repleti sunt omni iniquitate malitia, fornicationi, auaritia, nequitia, inuidia, homicidio, contentione, & dolo. Itaq; aut nõ docent virtutes sed vitia, aut si virtutes docẽt nihil hoc prodest illis, cũ id quod verbis docẽt operibus destruũt. Vt saltandi magister non poterit commode discipulos suos verbis instruere, nisi ipse ludũ saltatoriũ ingrediatur, & saltet ac tripu-
Simile. diet: sic qui se magistros vẽditant virtutũ, debent eas exercere & operibus instruere, eaq; actis efficere, quæ verbis alios docent. Exeant ad circũ, exerceant tripudiũ virtutũ, & ita plus operibus proficient vno die, quàm verbis multis annis, si facta discrepant à verbis. Oleum perdunt & operã pleruncq; qui honestatem in ore cõtinẽt dũ taxat, in corde verò, & manibus impia flagitia. Sed de hoc alias diximus. Vt os plenũ medulla est vtilis esca, & optimũ alimẽtũ at absq; medulla
Simile. cibus est canis, sic ceremoniæ exteriores sic abstinentia & eleemosynæ cũ animi virtute cõiũctæ, & species honestatis refertæ medulla & substantia religionis, epulæ sunt excellentes & salutares: at exteriorũ apparẽtia absq; vĩrtute cibus est dæmonis, qui nõ virtutis substantia, sed vitio sub specie virtutis delectatur. Non comedit cœlũ sed terrã, iuxta id, quod ei dixit deꝰ. Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Has exteriores superficies, hæc
Gen. 3. ossa virtute vacua, sepelient viri iustidantes operã, vt vera virtus splendescat, hypocrisis verò extinguatur: neq;
2. cor. 11. est mirum ministros satanæ transfigurare se in ministros iustitiæ, cũ ipse satanas, vt verbis vtar Pauli, transfiguret se in angelum lucis. Vtrunque ergo splendorem & interiorem & exteriorem quæramus si verè iusti dici & esse cupimus. Et quamuis bonus sit vterq; virtutis splendor tamen ille lõgè præstat, qui intus in rectè factorũ
2. cor. 1. conscientia inuenitur. Id intelligens D. Pau. aiebat: hęc est gloria nostra testimonium conscientiæ nostræ. Vt
Simile. pyrum & nucis nucleũ comedimus, putamina autẽ & operimenta in terram deijcimus: sic virtute oblectamur speciẽ aũt virtutis à virtute separatã cõtẽnimus. Virtus est veluti substãtia exterior verò superficies oculis exposita veluti accidẽs: sed vt superficies nucleũ custodit, sic exterior a virtutẽ cõseruãt. Bonæ cærimõiæ ad honestatẽ & Dei cultũ pertinẽtes nõ sunt per se religionis substãtia, sed sunt ipsi, substãtiæ ornatrices & cõseruatrices: & veluti folia ĩdã: q̃ cedũt in fructuũ pulchritudinẽ & custodiã. hoc de superficie

Universidad de Deusto
Biblioteca

illa exteriore intelligendũ duco, quæ est cum interiore virtute coniuncta: nã qui tetra scelera alba virtutũ specie cooperit, simulans sanctitate, non religiosus est, sed hypocrita, cygno similis, qui plumas oẽs candidas sit, carnes autẽ nigras: foris albus, intus niger. Eã ob causam lex vetus esum cygni prohibebat. Similis etiam Hiero. imagini præ se ferenti sanctitatẽ, pœnitentiã, & pectoris cum lapide in manu existente percussionẽ, nunquã tñ se percutienti. quare hypocrita nihil aliud est quã sancti alicuius effigies depicta. Est etiã hypocrita latro ille, qui à sinistra cũ dño pepẽdit: & Simõ cyrenæus crucẽ ferẽs alienã: qñ inanis gloriæ auiditate incensus, eã facit, quę nõ diligit. Vt arũdo foris pulchra intus vana. Lanuginẽ pro fructu producit: sic hypocrita specie exteriore virtutis ornatus foris, intus aũt à vera virtute penitus alienus pro solido gloriæ fructu ramusculos producit, inanes illos quidẽ, & vento vndiq; agitatos. Vnde ait in li. Sap. scriptura: Ipsis impij quasi lanugo. Meritò ergo in hoc loco, imo in hoc toto ferè capite, atq; sæpe alibi hortatur dñs vt ab hypocritarũ imitatione longè fugiamus.

Simile. Leu. 11. Simile.

Mar. 15. Infr. 27.

Simile.

Sap. 1.

¶ *Cũ ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ.*

Cũ omnia opera nostra operetur in nobis dñs: idcirco vult vt non nobis: sed nomini eius demus gloriam. Operatur in nobis fidem quemadmodum aperte testatur ipse apud Ioannem his uerbis hoc est opus Dei vt credatis in eum, quem misit ille. Operatur peccatorum conuersionem. Conuerte me dñe ad te, & conuertar ait Hieremias, postquam enim conuersti me egi pœnitentiam. Operatur cœlestem amorem. Charitas enim Dei, vt verbis vtar Apostoli, diffusa est in cordibus nostris per spiritũ sanctum qui datus est nobis. Operatur sanctorum prudentiam, quam, eã ob causam, tam ardenti desiderio postulabat ab eo olim Salomon his verbis: da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis: mitte illam de cœlis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit & mecum laboret. Deniq; si ieiunia preces si eleemosyna si cætera bona opera nostra accepta, ac grata esse debent, apud Deum ab eius gratia proficisci debent. Ideo dicebat idem dominus, apud Ioannem suis discipulis ego sum vitis vera & vos palmites, omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, &c. & tandem concludens similitudinem ait: sine me nihil potestis facere. Si ergo dominus omnem operam, omnesque expensas in spirituali ædificio adhibet, nos autem solum consensum, solumq; liberum arbitrium, solasq; manus in hac cœlesti structura apponimus: non est quare à Deo præcipuo bonarum actionum autore gloriam auferamus. Cum illarum nobis maneat certum præmium. Volens ergo dominus suos reuocare ab hypocritarum more & consuetudine sibi solis in suis actionibus gloriam & nomen captantium, idcirco ait, vt ieiunia, eleemosynas cæteraq; studiosa opera propter Deũ solum faciant: à quo tanquam à vero, primo, præcipuoque fonte dimanant.

Oia opera nostra studiosa operatur in nobis dñs & ideo est illi danda gloria. Io. 6.

Hier. 31.

Io. 15.

¶ *Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes.* Si non licet de ieiunio aliisque studiosis sanctisque actionibus gloriari, quanto minus fas erit, de diuitiis, de dignitatibus,

tibus, de genere, gloriam vanam captare? in vestitu ne glorieris vnquam, inquit sapiens, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & inuisa opera illius. Ecce inter nos multi sunt qui istarum rerum per cupidi alijs inuideant, alios liuore & odio prosequantur. quam ob causam dicebat D. Paulus: non efficiamini inanis gloriæ cupidi: inuicem prouocantes, inuicem inuidentes: quod si verum est, vt verè est, non fas esse de his rebus gloriari, quanto minus licebit gloriari de sceleribus à nobis iam cõmissis? ac ob illa gloriam ab hominibus venari? quot enim inter homines sceleratos inuenies, qui sua facinora, tanquam res strenuè gestas narrent, referant, ac miris laudibus celebrari velint? Si intrauerit sapientia cor tuum, ait Salomon, prudentia seruabit te ab homine qui peruersa loquitur, qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas. qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Narrat Diuus Ioannes in Apocalypsi: Se vidisse bestiam habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua eius decem diademata. Heu nos miseros & infelices: qui non satis nobis esse existimamus ira, superbia, liuore, cæterisque vitijs capitalibus esse præditi, sed quod in illis glorienmur, illaque pro diademate & corona nostra habeamus.

Ecc. 11. a

Gal. 5. d

Pro. 2.

Apo. 13.

¶ *Amen dico vobis receperunt mercedem suam.* Nihil ergo est quod hypocritæ ob sua benefacta mercedem expectent à Deo. Iam enim habent præmium suum, hoc assequuti, quod aucupabantur ieiunio. quam vanum, quam paruum, quam breue sit hoc mundi præmium, nemo est qui non videat. Iustorum autem præmiũ gloria sempiterna est, corona est quæ nõ marcescit: sic. n. ait D. Petrus in priori sua canonica: cum apparuerit princeps pastorũ, percipietis immarcesibilẽ gloriæ coronã. mundi gloria hypocritis exhibita, corona rosarũ est, quæ statim marcescit: coronemq; nos (inquiunt ipsi) rosis, antequam marcescant. Coronaverò quæ iustis hominibus ob sua præclara gesta exhibetur in cœlis, immarcesibilis est.

1. pet. 5.

¶ *Tu autem cum ieiunas unge caput tuũ & faciem tuam laua.* His verbis docet dñs, ne inanem gloriam nostro ieiunio aucupare velimus, ne hypocritis, sceleratisque hominibus similes esse videamur. Et meritò quidem tales à nobis imitandi non sunt: nam si exitus prosperos aliquando, & nominis celebritatem consequuntur, aut inanis illa gloria est, aut non diu huiusmodi permanent in illo florente rerum statu, qui illos laudibus efferebant, postea de illis penitus cõticescunt. Nam illi gloriam illam falsam, positam non in virtute, sed in populi temeritate amittunt in vita, aut saltẽ post vitam, quando in æternas miserias præcipitantur. Non est igitur in falsa mundi gloria nitendum, quoniã vt ait Esaias: omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Et Eccle. omnis caro, inquit, sicut fœnũ veterascet, & sicut foliũ fructificãs in arbore viridi: alia generantur, & alia dejciuntur. Loquens Dauid de impio potente, & mundi fama celebrato, ait: Cum interierit, non sumet omnia, non descendet cum eo gloria eius. Quod ait, non sumet omnia, hebraismus est, pro quo nos dicimus: Nihil sumet. Et Ecclesiasticus:

Esai. 40. Eccl. 14.

Psal. 48.

Universidad de Deusto
Biblioteca

memoriã ſuperborũ perdidit Deus:
Eſa. 16. & reliquit memoriam humiliũ. Ideo
Eſaia. 11. aiebat Eſaias: auferetur gloria Moab.
Et rurſus: auferetur gloria Cedar. Et
poſtea inducit Deum his verbis lo-
quentem: ego glorioſos terræ humi
Eſa. 45. liabor. Similiter Oſeas ita aduerſus
Oſeę 4. impios Iudæos Deum hæc verba di-
xiſſe teſtatur: gloriam eorum in igno
miniam commutabo. Oportet ergo
nos fideles, Dei gloriam & non no-
1. cor. 10. ſtram quærere, & vt admonet Apo-
ſtolus, omnia in gloriam eius facere,
vt gloriam immortalem cõparemus.
pater enim qui videt nos diſſimula-
re ieiunium, preces, eleemoſynas,
qui videt vncto capite lotaque facie
lætitiam præ nobis ferre, ne nos ſen-
tiant homines ieiunare &c. pro ina-
ni laude mortalium ſolidam mercedẽ
reponet nobis. hanc mercedem appe-
tamus: nam mundi gloria fluxa eſt, &
caduca, qũ obruitur hominum inte-
ritu, & obliuione poſteritatis extin-
Gal. 5. guitur. Audi D. Paulum aientem: nõ
efficiamur inanis gloriæ cupidi. Si
D. Chry. gloriam cupis, inquit Chryſo. gloriã
deſpice, & omnibus eris glorioſior.
D. Hiero. Et Hiero. Si verè laudabilis eſſe cupis
laudes hominum non requiras. Falſa
gloria eſt veræ pœnæ procreatrix: &
quãuis te dilatet, & magnum oculis
populi efficiat, in ſummo te tamẽ pe-
Simile. riculo conſtituit. Quemadmodum
Sagittarius ſcopum magnum facilè
attingit, à paruo autem aberrat, ſic
diabolus eum, qui ſe inani mũdi glo-
ria amplificat, ictu ſagittarum ſuarũ
facile percutit, ſubmiſſum autem &
abiectum non item. Omnis ina-
nis glorię cupidus inſipiens eſt, quo-
niam apud dæmonẽ inflatur, vt eius
Pro. 7. in Prouerbijs Salomon: neſcit, quod
ad vincula ſtultus trahatur, donec
tranſfigat ſagitta iecur eius. Vera
gloria in virtute conſiſtit, quæ radi-
ces agit, ac longius propagatur: vana
omnia celeriter decidunt, nec inane
quicquam poteſt eſſe perpetuũ. Am-
monitæ & Moabitę in omnium ore
quondam cum gloria verſabantur.
Sed ita ab illa deciderunt, vt non eſ-
ſet eorum memoria in gentibus, vt
ait Ezechiel. c. 25.

¶ *Et pater qui videt in abſcondito.* Nõ
hæc ait dominus, quod impium ſit
aliquos habere noſtri ieiunij cõſcios
ſed quod animus debeat ab affectione
laudis abhorrere. Tunc nemo mor-
talium videt nos ieiunantes, quando
nos non in hoc ieiunamus, vt à quo-
quam videamur. Tunc ſolus Deus
videt nos ieiunantes, quando ieiuna-
mus hoc animo, vt nihilominus libẽ
ter ſimus ieiunaturi, etiam ſi nemo vi
derit mortalium. Hæc vulgus homi-
nũ non animaduertens, dũ viſibilia
quædã apud homines præmiola vena
tur, ſeſe fruſtratur inuiſibiliver oque
bono, quod pro rectè factis largitur
Deus. Is. n. qui cernit in occulto, tãm
magnificus eſt vt pro ieiunio, atq; no
ſtra carnis maceratione nõ vnũ aut al
terũ, ſed innumeras præmia reddat ac
in præſenti futuraque vita nobis re-
ponat.

¶ *Reddet tibi.* Reddet nobis Deus Quæ ſint ieiunii præ mia.
gratiã, gloriã, pœnarũ remiſsionem,
reddet rerũ diuinarũ amorẽ & huma
narũ cõtẽptum, Chriſti paſsionis ac
eius ærũnarũ memoriã, reddet nobis
diuinã ſapiẽtiã atq; ſcientiã prudẽ-
tiãq; ſanctorũ, reddet vim ac virtutẽ
impetrandi à Deo quicquid petieri-
mus, reddet nobis pro præmio vt ex-
preſſam effigiẽ & imaginẽ Chriſti re
teramus, eiq; ſimiles ſimus, reddet vi-
tæ

tæ longitudinẽ, corporis valetudinẽ,
honorẽ, rerũ humanarũ ac diuitiarũ
abundãtiã, lætitiam, & iucunditatẽ à
quibus omnibus lõgè alieni ſunt ho-
mines gulæ dediti. De quibus ſigilla-
tim libet pauca dicere: vt ardẽtiori a-
animo virtutẽ abſtinẽtiæ ac ieiunii am
Primus effectus ieiunii. plexemur. ¶ Prima ergo ac præcipua
huius virtutis, excellentia eſt: gratiã
nobis & gloriã parare: certa. n. apud
oẽs catholicos res eſt, oẽs actiones no
ſtras è virtutũ fontibus, & maximè ex
fonte charitatis emanantes, certũ gra
tiæ gradũ & ex conſequẽti certũ gradũ
gloriæ nobis cõparare; cũ ergo ieiuna
tio à virtute tẽperantiæ: atq; à virtu-
te obedientiæ (qũ fit vt eccleſiæ mãda
tis obtemperemus) proficiſcatur: in-
de fit vt ſi in gratia fiat, meritoria ſit,
& maioris gratiæ & maioris gloriæ.
Pater ergo qui videt ieiunium tuũ in
occulto, reddet tibi hanc mercedem,
2. effectus ieiunii. quæ maxima eſt. ¶ Secunda excellẽtia
ieiunij eſt, pœnarũ pro priſtinis pec-
catis debitarũ cõdonatio. Ieiunio. n.
ac carnis maceratione, Deo, pro com
miſsis criminibus ſatisfacere, ſancta
ac vniuerſalis docet, ac definit eccle-
ſia. Hic. n. huius virtutis effectus, & ſi
cæteris virtutibus cõmunis eſſe videa
tur, proprius tũ ac peculiarius ieiu-
nio, ac orationi, ac eleemoſynæ, à cõ
cilijs atq; à ſanctis eccleſiæ catholicæ
patribus tribuitur. His. n. ſignanter,
Deo ſatisfacimus. quod hæc tria pe-
cuniarẽ corporis pœnã, ac carnis no-
ſtræ ſpiritui rebellis, maceratiõnẽ, af
flictionẽ & mortificationẽ ſecũ ferãt,
nullũ ſit mediũ accõmodatius, ac pro
portionabilius, quo pro carnis nimia
voluptate ſatisfacere poſsimus, inue-
niri in hac vita mortali ac reperiri po
teſt: quã labor, afflictio, atq; carnis e-
iuſdẽ preſſura, voluntariè ſumpta. Vn
de obſerua: quãdmodũ. n. qui leges
imperatorias trãgit, pœnis ab illis ſan
citis iure tenetur, ſic qui leges diuinas
trũſgreditur, ſupplicijs quibuſdã ſub-
ijcię quũ ac rõni cõſentaneũ fuit: hæc
aũt, aut in hac vita mortali, aut in fu-
tura ſoluẽda ſunt: hoc eſt, aut in infer
no, aut in purgatorio, aut in hoc viſi
bili mũdo: in inferno perpetuas pœ-
nas dãdo: in purgatorio nõ perpetuas
ſed tẽporarias: adeo tñ horribiles ac in
tolerabiles, vt nullis huius mũdi tor-
mẽtis autore Aug.) cõparari poſsint,
à quibus, per ieiunia, preces ac eleemo
ſynas voluntariè ſumptas, & ſi propor
tiõe lõgè inferiores, liberamur. Nõ. n.
Deus qui iuſtus ac miſericors eſt, tam
reſpicit in his, laboris ac pœnæ mag-
nitudinẽ, quã ſacrificii noſtri volũta-
tẽ & animũ: pœna. n. quã pro ſceleri-
bus cõmiſsis ſubimus, voluntaria eſt: at
purgatorii pœna, neceſſaria: hinc er-
go eſt vt ſacrificiũ volũtariè ſumptum
in hac vita, plus multo ſatisfactorii
ſit: quãuis maximũ eſſe videatur: quã
in purgatorio pœnã ſũ, & ſi maximũ ap
pareat. Sacrificiũ. n. Deo maxime gra
tũ eſt, cor cõtritũ & humiliatũ, hoc nõ
deſpicit dãs ſed reſpicit: hoc nõ cõtẽ-
nit ſed acceptat. ieiunij ergo incũbe
& pater qui videt in abſcõdito reddet
tibi. Imitare Niniuitas qui ieiunio &
abſtinẽtiæ trib9 dieb9 ac trib9 noctib9
tã pueri quã iuuenes, tã viri quã ſenes
operã dãtes, Dei irã omnino placa ue
runt. Imitare regem Achab qui oper-
iendo cilicio carnem ſuã, & ieiunã-
do & dormiendo in ſacco, & ambulã- 3. Re. 21
do dimiſſo capite, durã ac terribilem
Dei ſentẽtiã mutauit: itavt admirat9
dãs eius, has voces cũ Elia loquẽs emit
teret: nõne vidiſti humiliatũ Achab
coram me? quia igitur humiliatus eſt
mei cauſa, nõ inducã malũ in diebus
ſuis. quibus exẽplis cõmota mater ec
cleſia in die cinerũ ait. canite tubam in
Sion vocace cætum, ſanctificate ieiu-
niũ. Ac ſi diceret: miſſas facite carnis

Universidad de Deusto
Biblioteca

voluptates,delicia ,ac oblectamenta, ieiunijs,lacrymis,vigilijs, triſtitiæ ac animi amaritudini operã date vt pro ſceleribus commiſsis ac pro pœnis debitis ſatisfaciatis. Cogitandũ, inquit D.Greg. ſummopere eſt, vt qui ſe illicita meminit cõmiſiſſe, à quibuſdã & etiã licitis ſtudeat abſtinere, quatenꝰ per hoc cõditori ſuo ſatisfaciat, vt qui cõmiſit prohibita, ſibi metipſi abſcindere debet & cõceſſa, & ſe reprehẽdat in minimis, quem meminit in maximis deliquiſſe. ¶ Tertia ieiuniorũ excellentia eſt, tertiusque fructus, ac tertiũ premiũ parare animæ, ſeſe propter Dei amorẽ affligenti, ac carnẽ ſuã caſtiganti, mundiq; voluptates ac delicias contemnenti, ſpiritus ſancti oblectamenta, ac voluptates. Cum.n. munus ac oſtiũ cœleſtis ſpiritus ſit, propter eum mærẽtes ac triſtitia, pœnitudineq; affectos conſolari: cũ animã ieiunantẽ, vigilantẽ, carnẽ ſuãq; affligentẽ intuetur, tunc ei de ſpiritua li ſolamine libenter prouidet. Nõ.n. põt hominis animus ſine oblectamẽto aliquo, ſine voluptate ac refrigerio in hac vita mortali cõſiſtere: quare ſe ſe à corporis delectationibus priuãti propter Deũ, cõfert Ipſe ſanctus ſpirituales delicias. Sic.n. ide dñs apud Salom. præcipit: date ſiceram mærentibus, & vinum his qui amaro ſunt animo, bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordentur amplius. Hoc.n. cœleſte vinũ quo in die pentecoſtes Chriſti diſcipuli inebriati fuerunt, minime hominibus muſto humanarũ voluptatũ inadentibus conceditur: ſed ijs qui ob Dei honorẽ ac gloriã ab illis longè abſunt. Nam quemadmodum non ad hominem ſanum, bonaque valitudine prædictum, ſed ad infirmum, malaque valitudine affectum, medicus mittitur: ſic, nec ſpiritus ſanctus, paracletus, ac animarum conſolator, non ad homines, humanis oblectamentis atq; ſolatijs plenos, ſed ad triſtes, mærentes, ac propter Deum veram pœnitentiam agentes de cœlo in terrã mandatur.

Ho. 35. Super euã gel.

3. effectus ieiuniorũ.

¶ Prætereà: quum dominus ſemel atq; iterum pollicitus fuerit, ſeſe ab illũ quærẽtibus inueniendũ, (maximè ſi cum amaritudine ac cõtrito corde quæratur) illi ſignãter profecto dñm quærunt, qui non precibus ſolũ, (hæ enim faciles omnibus ſunt) nec ſolũ oculorũ lachrymis, (quæ etiã multis ſunt in prõptu) ſed etiam ieiunijs, abſtinentia, delectuq; ciborũ ac carnis mortificatione illum quærunt. Solẽt matres infantulis vbera petẽtibus nõ ſtatim ea præbere: ſi autem eos flentes ac clamantes videant ſeſe cõtinere nõ poſſunt quin eorum deſiderio morẽ gerant: ſic diuina illa ſapientia (quam viſcera erga ſuos materna habere docet Eſaias) quamuis aliquando nõ ſtatim reſpondere videatur pulſantibus precibus ac clamoribus, cũ videt tũ nos, clamoribus, ieiunia, vigilias, flagella, ac carnis afflictionẽ addere, minime ſe ſe continere poteſt, quin lachrymas in gaudiũ, & mærorẽ in alacritatem, ac triſtitiam in voluptatem conuertat: ita vt vnuſquiſq; noſtrum cum regio vate dicere poſsit: ſecundum multitudinem dolorum meorũ conſolationes tuæ lætificaueruntanimam meam.

Simile.

Eſa. 49.

Pſa. 93.

¶ Quid quod ieiuniũ, flagella, aſperitas veſtiũ, lecti duricies, cæteræque carnis afflictiones propter Deũ voluntariè ſuſceptæ nobis Chriſti paſſionẽ in memoriã reuocãt? tũc.n. aſperitatibus oppreſsi, memores ſumus Chriſti dñi in cruce pendẽtis, clauis duris affixi, dolorum viri, & ſcientis infirmitates. Tunc in memoriam reducimus flagra, probra, ſpinas, fel & acetũ eius, & exemplo tanti ducis commoti ad pœnitentiam maiorem agẽdam excitamur, videntes quid patiatur ipſa metipſa innocentia pro malitia, ipſa iuſtitia pro culpa, ipſa ſanctitas pro iniquitate Deus ipſe pro homine. Contra verò ſaturitas, ingluuies, & gula in cauſa ſunt vt Dei penitus obliuiſcamur. quod ipſe dominus apud vatẽ Oſeam apertè teſtatur dicens: Saturati ſunt, & eleuauerunt cor ſuũ. Et obliti ſunt mei. Quemadmodum enim fames ac mendicitas in cauſa ſunt vt Deum dies noctesque inuocemus ac eius auxilium & miſericordiã implorẽmus: ſic contrà ſaturitas & diuitiarum abundantia in cauſa ſunt, vt eius omnino obliuiſcamur. Idem dominus apud Eſaiam his verbis affirmat: vitam manus tuæ inueniſti, propterea non rogaſti. Nemo enim ad fores eius, cuius operã nõ indiget, pulſare ſolet.

4. effectus ieiuniorũ.

Oſee. 13.

Eſai. 57.

5. effectus

¶ Hæc item virtus viam comparãdi diuinam ſapientiam nobis parat. Quam gula omnino deſtruit, dicente Iſidoro: gulæ ſaturitas nimia, mentis aciem obtundit, ingenium q; auertere facit: dicente etiam Caſiano: nec prævalet mens diſcretionũ gubernacula moderari: ciborum pondere ſuffocata. Non enim ſola crapula vini mentem inebriare conſueuit: verum etiã cunctarum eſcarum nimietas vacillãtem, eam, ac nutabundam reddit, omnique integritatis ac puritatis contẽplatione diſpoliat. Quemadmodum enim in hoc mũdo maiori quem græci vocant mare, ſæpe non nubes è terræ vaporibus exalatis confectæ, cœlum obſtruunt, lucemque nobis irradiantem impediunt: ſic in hoc mundo minori, hoc eſt, in homine, gulæ dedito, vapores ex ſtomacho ſuboriuntur, atque in caput aſcendentes, ſenſus, potentias, ac vires animæ ita obruunt vt eam nihil ſanctũ, nihil cæleſte, nihil ſpirituale ac diuinum cogitare ſinãt. At abſtinẽtiæ virtute decorati, propti ſunt ad diuinas literas adiſcẽdum: faciles, ad rerum cæleſtium ſtudio operam dandum: atque ad rerum diuinarum contemplationi incumbẽdum. Quod intelligentes, ac experimento dicentes ſancti illi in vaſta ægypti eremo habitantes, abſtinentiam amplexi ſunt: eamque maximo amore proſecuti. Eãdem ob cauſam Baſilius ille magnus, Gregor. Hieron. Bernardus, cæterique viri ſapiẽtia ac ſanctitate præſtantes hanc virtutem dilexerunt. Imo ſapientiſsimus ille Salomõ eandem ob cauſam decreuit ſeſe à vino abſtinere: Cogitaui, inquit, in cor meo abſtinere à vino carnem meã, vt animum meum transferrem, ad ſapientiam, deuitaremque ſtultitiam.

Eccl. 2. a

¶ Hæc etiam virtus, orationem ſororem ſuam comitata cœlum penetrat, atque à Dei miſericordia ambæ, quod volunt aſſequũtur, impetrant & obtinent. Quis enim nunc explicare breui ſermone poterit, victorias, ſupernas reuelationes, virtutes, chariſmata ac munera cœleſtia à ieiunio & oratione impetrata? Propter hęc diuinus ille Daniel meruit cœleſtiũ myſteriorum accipere explicationem vt in.c.10. Sui vaticinii teſtatur his verbis: ego Daniel lugebam triũ hebdomadarum diebus, panem deſiderabilẽ non comedi, & caro & vinum nõ introierunt in os meũ &c. Die autẽ vicesima & quarta mẽſis primi, ecce vir vnus veſtitus lineis &c. & ait ad me:

6. effectus ieiunii.

Isido. li. 1. De sũ. bo. Io. caſia. De inſtit. monach.

Dan. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

noli metuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conspectu Dei, exaudita sunt verba tua &c.

Dan. 6. ¶ Hoc ieiunio idē Daniel in Leonū lacu inclusus eorū ferocitatem ac feritatem vicit: eosq; ieiunare fecit.

Iudith. 9. His armis pulchra ac venusta Iudith caput superbi holoferms sui populi infestissimi hostis præcidit: atq; suos à misera seruitute liberauit: his eisdē,

Esther. 4. Esther regina, assueri regis irā & animi indignationem placauit: duramq; in gentē suā à facie regis egressam sententiā reuocauit. cęterū quando filij Israel cōuersi sunt ad dñm ieiunio & precibus, quam veniā à dño atq; liberatē non cōsequebātur? Ieiunus Helias solo verbo aquas in cęlo cōtinuit:

3. Re. 17. 3. Re. 18. ieiunio, vidūæ filiū ad vitā reuocauit:

4. Reg. 1. 4. Reg. 2. ieiunio fecit vt plueret super terrā: ieiunus præcipitat ignis de cœlo subito descēderet aduersus iniquitatis ministros: ieiunus in cœlū curru igneo raptus est: atque ieiunio quadraginta dierum meruit intueri cœlestem illā visionem, quam referunt eloquia sacra lib. 3. reg. c. 19. lege D. Basilium

3. Re. 19. tum aliās, tum in sermone de laudibus ieiunij, vbi mira de ieiunio differit: inter quæ hæc scribit: ieiunij prophetas generat, potentibus addit robur, legumlatoribus subministrat sapientiam, bona animæ custodia, corpori tutus cenuictor, armatura fortiter belligerantibus, athletis exercitiū hoc tentationes depellit, hoc vngit ad pietatem, vigiliæ familiaris comes sobrietatis architectus, in bellis addit fortitudinē in pace docet quietē. Nazaræū sanctificat, sacerdotē reddit sacris idoneū, longū sanè est referre ieiunij virtutē, ad omnia sanè munera obeūda vtilissima est hęc virtus abstinentiæ, quod vt doceret Christus dñs ante quā ad prædicandū in publicum prodiret, ieiunauit 40. diebus & 40. noctibus: vt nosset Mat. 4. Mar. 1. Luc. 4. Mathæus atq; alij euāgelistæ referunt. Si ergo quid à Deo impetrare desideras, ieiunā, atq; preces funde: nā & si hæc solæ virtutes non impetrent, alijs tñ adhibitæ, & additæ, maxime ad impetrandum iuuant: nā & si solæ non sint causæ, sunt tñ concausæ, vt ita loquantur, vt superioribus exēplis ac testimonijs vtiuntur.

7. effectus ieiunii. ¶ Adde etiā his, quod ieiunans, & ab stinētiæ, cæterisq; carnis afflictionibus propter Deū operā dātes Christi Iesu imaginē expressā præ se ferunt: quid enim rogo tot a vita Christi fuit quā perpetua crux: perpetuus dolor, ac labor: quid aliud quā vita fame, siti, algore, nuditate, probris, exilijs, persecutionibus ac innumeris calamitatibus plena? idcirco enim eū diuinus quidā vates virū dolorū appellat. atq; regius psaltes, illius nomine hæc verba protulit: pauper sū ego & in laboribus à iuuētute mea. Cū ergo dñi vita perfectissimū omnibusq; numeris absolutū exēplar sit vitæ perfectæ, ille profecto perfectior erit cuius vita magis hoc exemplar diuinū retulerit: illa verò (generatim loquēdo) magis exprimet vitam Christi, quæ plenior fuerit ærūnis, & laboribus ob eius amorē perpessis: inter labores vero hos, nō infimū locū tenēt, qui corporis labores nominantur: eū de illis D. Pa. in 2. ad co. c. 11. ma

2. cor. 11. ximē glorietur, in vigilijs, inquit, multis, in fame, & sitī in ieiunijs multis, in frigore, & nuditate, quæ omnia æquo animo à Christi fidelibus perferēda docet idē Apost. ad Gala. scribēs, qui sunt Christi, inquit, carnē suam crucifixerunt cū vitijs & cōcupiscentijs. ad hanc Christi crucē nos D. Pet.

Gal. 5.

1. Pe. 4. in

in prima sua cano. c. 4. inuitat dicēs: Christo igitur passo in carne & vos eadē cogitatione armamini: nā si fuerimus socij passionis eius & cōsolationis erimus, & si cōpatimur, & cōglorificabimur vt D. Pau. affirmat in epist. ad Rō. Hæc est gloria illa de qua idem Apost. in eodē loco ait: quos præscivit, & prædestinauit, conformes fieri imaginī filij sui quos aūt prædestinauit, hos & vocauit quos aūt vocauit, hos & iustificauit quos aūt iustificauit, hos & glorificauit. Electi namq; expressam gerūt imaginē filij Dei, & in hac vita & in futura: in hac in quā, eū de dolorū atq; amaritudinū calice bibendo. in futura verò deliciarū eius calicē participando: vt cū multa té nobis in hac vita mortali offerāt media, quibus huius calicis Christi participes fiamus, nullū accōmodatius, nullū proptius, nullū facilius, quā carnis afflictio voluntaria, ieiunij, abstinentiæ, vigilijs, famē, sitiq; operā dando. Adbibendū. n. hūc Christi calicē, neque Pharisæis, neq. Neronibus, neq; Diocletianis egemus, neq; opus est, vt exēplo Pauli mundū peragrenius, multa mala tolerando. nam hæc omnia domi suæ quisq; nostrū facile inuenire poterit: adueršus carnē suā dioeletianū alterū agēdo, atq; ab illa, inedia, ieiūijs & cilicio vindictā sumēdo.

8. effectus ieiunii. ¶ Iam verò si sermonē cōuertā ad corporis vtilitates quas secū abstinentia affert tēpus sanè deficeret si illas ad lōgū recēsere curarē. Sūma tñ quadā rē agā. Si ergo vitā desideras, nihil salubrius ad vitā conseruandā atq; parādā, dilatandā, & augendā, in longūq; protrahendā quām ieiunij & abstinētia. cōsule philosophos, cōsule medicinæ peritos & intelliges hanc virtutē esse præstātiorē atq; vtiliorē ad vitā cōseruandā cæteris medicamentis, cæteris herbarū aut lapidū pretiosorū virtutibus. Cōsule scripturā sacrā & idē cōperies. ait. n. Ihūs. filius Sirach apud Salo. noli anxius esse in omni cogitatione, & nō te effundas super omnem escā, in multis. n. escis erit infirmitas & auiditas appropinquabit vsq; ad cholerā. Propter crapulā multi obierūt: qui aut abstinēs est, diu ducit vitā. nec; ad hoc probandū auctoritates scripturarū testimonijs egemus, quū ipsa experiētia nos doceat eos esse vita longiores qui abstinentię virtutis fuerūt obseruantiores. Oē. n. agens, vt philosophi affirmant, in agendo patitur, quod in terra videre est, quæ, quanto magis scindēdo agēdoq; opus tuū laborat, tāto magis acrem, cumēq; tuū amittit. quum igitur calor naturalis in cibū semper agat, quanto plus laborauerit, tanto plus de fit, cabitur, quo amisso, vitā amitti & exhalari necesse est in hominibus ergo inediæ deditis parūm in alijs verò gulę vētriq; seruientibus plurimū calor ille naturalis laborabit: quippe cui tus in his, quam in illis vires suas amittet, omnino, ratione ieiunii. Quo fiet vt hi iuuenem, illi verò longiorem vitam agant.

9. effectus ieiunii. ¶ Iam verò quantū profit abstinentia ad corporis salutem, bonamq; valetudinem & parandā & cōseruandam: contrà verò quantum ad hoc noceat gula probatione nō indiget, tum hoc ipsum & ratione medicorum & experimento constet. Multos morbos, ait Sene. fercula multa fecūt innumerabiles quos munerat. Cōsulavero legimus (inquit Hier.) quosdā morbo articulari, & podagræ humoribus laborātes, proscriptione honorū, ad simplicem mensam & pauperes cibos redactos conualuisse. ¶ Honorē præterea secū affert abstinētia & sobrietas: infamiā verò maximā

Ecclē. 37. Apleſtia. Apleſtia. Sen. epi. 7 in epiſt. ad Iouin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gula, ingluuies, & crapula. Abstinentes enim in pretio habentur, laudantur que ab omnibus, at gulæ & ebrietati dediti contemnuntur, & porcis assimilantur.

¶ Nec hoc solum honorem, sed etiã maximam vtilitatem adducit, quod raro euenire solet. Gula enim egestatem quandoque inducit: sic enim ait Salomon. tu proverbijs: qui diligit epulas in egestate erit: qui amat vinũ & pinguia non ditabitur. Et rursum ait: noli esse in cõuiuijs potatorum, nec in comessationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus, & dantes symbola consumentur, & vestietur pannis dormitatio. Si ergo gula in causa est vt homines illius amatores & si ditissimi sint pauperescant: abstinentia contrà in causa erit vt diuitiæ conseruentur atque in dies magis ac magis accrescant.

¶ *Pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi.* Genes. 18. dicit angelus Abrahæ, vbi est Sara vxor tua? Ex quo loco videmus Saræ verecundiam & grauitatem, sciebat hospites esse: videbat maritum summo studio eis seruire, non tamen curiosa quærit qui sint, non exit ad eos, non alloquitur alienis viris, non prodit in conspectum virorum, sed suis curat. Hæc sunt vera ornamenta mulierum, quæ & Paulus docet. 1. Tim. 2. Quamuis autem Sara non exiit, non se ostendit, tamen dominus eius meminit, non obliuiscitur. Vt sciamus, etiam Deum videre eos, qui in secreto bene operãtur. Vnde Christus in hoc loco. Pater qui videt in abscondito reddet tibi.

¶ *Nolite thesaurizare thesauros in terra &c. Vbi enim est thesaurus tuus ibi est cor tuum.* Cur ergo quæris thesauros in terra, cum patrem habeãs in cœlo? Pereunt Christi pauperes, fame & nuditate premuntur inopia, & tu pecuniam quã illi poterant viuere in arcula recondis? nonne intelligis te habere vitam pauperum inclusam? quid dico? imo sepultam. Quid est arcula auari, nisi sepulchrum vbi sepelitur vita pauperum? Cur sepelis vitam? sed quid loquor? imo cur sepelis te ipsum? Gazoph ylazium tuum tumulus est tuus. Audi quid in hoc loco ipsa veritas dicat. Ibi est cor tuum vbi est thesaurus tuus. Cum autẽ thesaurus tuus sepeliatur, apertissimè colligitur, te ipsum cum eo sepultũ. cur denique conculcas animam tuam pedibus tuis? vbi enim est thesaurus tuus? ibi est anima tua, quoniam anima plus est vbi amat, quam vbi animat, cũ autem in terra sit thesaurus tuus, ibi etiã erit anima tua. Non ergo adhæreat pauimento anima tua, ne pedibus tuis conculcetur, sed sta supra pedes tuos, ficut stabat Ezechiel. vir enim pius & liberalis, terram conculcat, quoniam ea, quæ præstantia mundi amatoribus videntur, parua ducit, eaque, ratione stabili firmaque negligit, & ad cœlestia semper aspirat, ibique recõdit thesauros suos, quapropter cor eius, igni ad cœlum tendenti merito comparatur. auarus verò & seipsum cum thesauro in terra sepelit, & animã suam pedibus suis calcat, atque cor eius simile esse dicitur arboris truncõ, terræ affixo & intra illam collocato. vt enim truncus arboris diuersas habet radices sed omnes intra terram ad diuersa tendentes, sic cor hominis auari, multas habet curas & cogitationes, sed omnes terram spectantes, sed hi viuunt absque vita. Conculcantibus autem terram, tribuit Deus spiritum & gratiam

Pro. 11.

Pro. 23.

Vera ornamenta mulierũ sunt verecũdia & grauitas. 1. Ti. 2.

In auaros

Psa. 118. Ezec. 1.

Simile.

Simile.

Esa. 42. tiam, sic enim licet intelligere, quod dominus per Esaiam ait. Hæc dicit dominus deus flatum populo qui est super terram, & spiritum calcantibus eam.

¶ *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, sed thesaurizate vobis thesauros in cœlis.* Expende hic sapientiam Dei, & quam sapienter agit reformatorem. Sapientia Dei cõmendatur, & quam sapienter agat reformatorem. sunt multi qui malos hominum mores, in melius mutare volentes: statim à principio cuncta mala euellere conãtur, & quia homines peccatores, non statim malos mores relinquere possunt, destruunt homines, neque mores reformant. Qui verò huius rei boni artifices sunt, non statim malas consuetudines omnino auferunt, sed eas relinquentes, malum ab eis auferre conantur. Cum enim seruator noster (vt hic docet Matth.) viderit hodie homines auaros, pecunias studiosè includere ac seruare, nec facile abduci posse, ne thesauros facerent: vt sapiens, non præcepit pecunias non asseruari, quoniam hoc assuetis ad contrarium impossibile videbatur: quare non præcepit ne thesaurizarent: sed vt hoc facerent in locis tutissimis: dicens. Nolite thesaurizare vobis super terram, vbi erugo & tinea molitur &c. Sed thesaurizate vobis thesauros in cœlo, vbi nihil horum lædere potest reconditã pecuniam. Sic de timore. Cum ei difficile videretur ab hominibus timorem mortis auferre, non præcepit non timere occisorem, sed timere magis eũ qui posset æternam mortem infligere. Illum (inquit) timete qui postquã occiderit, habet potestatem in gehennam mittere. Sic Pau. cum difficile reputaret, hominibus persuadere ne gloriam quærerent: non docuit gloriam omnino relinquere, sed quod si gloriari vellent, non quærerent vanum huius mundi, qui solum ad momentum durat, sed qui gloriatur (inquit) in domino gloriet̃r. Sic Deum. Leui. 17. fecisse deprehendes idẽ. nouerat quippe hominum conditor, Iudæos ita sacrificijs & culturæ deditos, vt vix hãc extirpare ex eis cõsuetudinem posset. Non enim hopio diu sine vero aut falso Deo cui culturam præbeat esse potest, ideò non eos à cultura & sacrificijs auocauit, sed quæ dæmonibus in campis offerebant, ibi in templo offerri præcepit. Ideo dicit adolebit (sicet iacerdos) adipem in odorem suauitatis domino & nequaquam vltra immolabũt hostias suas dæmonibus. Discant enim hoc, qui reformandis monasterijs incũbunt, vt non ex imperfectis, statim adducere velint ad summam perfectionem, sed quædam eis imperfecta & informia permittãt, & sic paulatim eos ducant ad summũ perfectionis apicem.

1. Co. 1. Leu. 17.

¶ *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra:* Non immerito suadet Christus dominus ne studiosi simus in acquirendis & parãdis diuitijs terrenis: nã mundi opum affluentia maximè profectò periculosa est, cum apud Lucam idem dominus dicat: væ vobis diuitibus, qui habetis hic consolationẽ vestram. Et D. Pau. qui volunt diuites fieri in hoc mundo, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli. Cap. 39. asserit Hieremias omnes hebræos qui opibus abũdabant, ductos fuisse à Nabuchodonosore captiuos Babylonem solum autem pauperes Hierosolymæ mansisse. Hierosolyma idem est quod visio pacis, Babylon idem quod confusio. Illi sunt in mundi cõfusionem, in scelerum vincula à dæmone coniecti, qui Deo contempto, amore

Diuitiæ & affluentia contemnẽda, quia maxime periculosa Luc. 6.

1. Tim. 6.

Hier. 39. Figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

amore diuitiarum ducuntur, illi verò hierusolymam colunt, in visione tranquilla, & solitaria quietè vitam degunt, qui propter Deum paupertatem amplexantur. Ea quæ sunt ad finem aliquem directa, debent habere cum illo aliquam similitudinem, & proportionem: Cum autem nos simus ad æternam beatitudinem tanquam ad vltimum finem directi, in quo quiescit desiderium nostrũ, oportet habere ad illam beatitudinem aliquam proportionem. Est autem hæc propositio seruate octo beatitudines, à Christo in euãgelio explicatas: quarũ prima est paupertas spiritus. Et in fine harum beatitudinum est æterna beatitudo: illa est vltima & fruitiua, hæ autẽ sunt dispositiuæ & præparatiuæ. Per has ambulauerũt sancti, qui fuerunt æternam felicitatem consecuti. Ibunt, inquit, diuinus psaltes, de virtute in virtutẽ, videbitur Deus Deorũ in Sion. Sit ex quidam domum habere clausam, plenam auro & gemmis, & monilibus pretiosis, quæ omnia, promitteret ei, qui eã aperiret, & duas tibi claues porrigeret, vnam auream ex resticula pendentem ex filis sericis & aureis confecta, sed quæ domum illam non aperiret: alteram verò ferream, f. ruginelabefactatam, ligatam vili funiculo, sed quæ domum aperiret, vt vtranuis eligeres, nõne melius & vtilius esset ferteam accipere quàm auream? quis dubitat? Aurea pretiosior est, sed quid refert cum sit ad aperiendum inutilior? Pascit oculos, sed non conducit ad aperiendos & consequendos thesauros; ferrea verò abiectior est, sed præstatior. Hic rex Deus est, hæc domus est cœlestis illa habitatio, vbi sunt thesauri inexhausti, gaudia æterna, & bona inenarrabilia, quæ non possunt pro dignitate explicari; quæ vt verbis vtar Apostoli, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽderunt, quæ præparauit dominus diligentibus se. Hæc omnia promittit Deus illis, qui illuc ingressi fuerint. Clauis aurea est diuitiarum abundantia, cum auaritia coniuncta, quæ domum illam cœlestẽ bonis plenissimam non aperit, quin potius obscurum mundi domicilium sceleribus repletum frequenter patefacit: clauis ferrea, & vilis est paupertas spiritus, quæ aperit regnum cœlorum: ait enim Christus: beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Eam ob causam nos clauem auream & mundi opes, quæ vtiles plerisque, & præclaræ videntur, propter Christum contemnamus, & pro nihilo putemus: paupertatem verò, & ea, quæ abiecta & acerba videntur, quæ multa & varia in hominum vita versantur, placatè & moderatè feramus, & pio animo amplectamur. Quæramus eas opes quæ animum amplificant, ex quibus vera dignitas redundat. De diuitibus delinitis deliciis dicitur in libro Iob: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt. Et Dauid, relinquent, inquit, alienis diuitias suas, & sepulchra eorum domus illorum in æternum. Et Salom. in Prouer. non proderunt diuitiæ in die vltionis: iustitia autem liberabit à morte. Et in lib. Sap. quid profuit nobis superbia, & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? transierunt omnia illa tanquam vmbra, & sicut nuncius præcurrens. Et ideo ait D. Paulus in epi. ad Tim. 1. diuitibus huius seculi præcipe, nõ sublime sapere nec sperare in incerto diuitiarum. Et Christus Deus noster, facilius est camelum

Supra. 5. Q. Irepauperas spiritus amãda.

Psal. 83.

Similc.

Iob. 21.

Psa. 16.

Pro. 11.

Sap. 5.

1. Tim. 6

Inf. 19.

lũ per foramẽ acus introire, quã diuitem intrare in regnum cœlorũ. Camelus est restis ex filis contorta. Et quemadmodum huiusmodi funis & si per foramen acus introire nõ possit, si tamen in fila diuiditur, ingreditur, singulis per se filis ingredientibus, sic diues & si cum diuitijs ligatus in regnum cœlorum introire nõ possit, si tamen diuitiarum suarum fila distribuit, hoc in pauperem, illud in viduam, hoc in ægrotum, illud in pupillum, hoc in peregrinum, illud in coniectum in carcelẽ. Si subuenit miseto, si opitulatur in opi, si deniq; opes suas ob Christi amorem inter egenos destribuit, easque piè & rectè dispensat, regnum cœlorum penetrabit. At si fuerit auaritia ductus in infernum relegabitur, vbi intormentis viuens in æternum morietur. Imò in hac vita iam mortuus est, & suijpsius sepulchrum. Chrysost. ait: auari animum sepulchrum esse. Præcepit Iosue, ne aliquis ex Iericho quicquam acciperet, & cum Achan regula quandam caperet auream, fuit iure interfectus. Imò propter eius auaritiã amissit Iosue victoriam. Iosue, qui potuit solem sistere, ne procederet, auaritiã hominum non potuit sistere, ne serperet: ad vocem eius stetit sol, auaritia Cham non stetit. Stante sole confecit Iosue triumphum: auaritia procedente amisit victoriam. Licet christianis diuitias possidere, sed non licet ab auaritia possideri. Musca accedens ad patinam mellis, si se totam non immittit in illud, sed ore tantum attingit & prælibat, atque necessarium sumit, tutò abscedit, & aliò aduolat, sin autem se totam ingurgitat in mel, in uiscatur in eo, & nõ valens volare, peritomnino. Sic homo si exdiuitijs eas tantum sumit, quibus indiget, vt possit seipsum honestè sustentare, potest eripi & volare ad cœlum, sin autem auaritiæ stimulis agitatus, se totum in diuitias immergit, colligatur illis, & inuiscatis animi alis perniciẽ sibi machinatur. Plutarchus ait contemptum diuitiarum esse philosophiæ instrumentum. Et Seneca breuissimam ad diuitias viam esse per diuitiarũ cõtemptionem. Si gentium philosophi paupertatẽ magnis laudibus efferũt, quid acturi sunt christiani, quorum, dux, quorum magister, quorum Deus paupertatem dilexit, & docuit, nascẽs inter paleas, & nudus in cruce moriens? Priusquam Christus appareret in carne, poterat inopia mortalibus acerba videri & ignominiosa: at postquam vniuersi rector dese dixit: vulpes foueas habent filius autem hominis non habet vbi caput suũ reclinet, quis non videt esse paupertatem decoram & honoratam, & christianæ nobilitatis clarissimum signum?

Plutar.

Seneca.

Inf. 8.

¶ *Thesaurizate vobis thesauros in cœlis &c.* His verbis excitare vult dominus diuites omnes ad eleemosynarũ largitionem, qua via diuitiæ & magis conseruantur, & in tuto reponũtur, & indies magis ac magis augentur, quod vix ab auaris credi potest. Sed si fideles sunt meminerint, quod vidua illa Elisæi quandiu ex vase suo oleum infudit in vasa vacua, sensit cessare oleum, cum verò non infudit, stetit oleum, & fuit retentum, vt amplius non cresceret. Si vasa vacua, hoc est pauperes, oleo eleemosynam impleueris, augebuntur tibi diuitiæ, sin autem sistere eleemosynam volueris, cessabit diuitiarum affluentia. Ait enim dominus apud Luc. date, & dabitur vobis. Et apud nostrum Mathæum: om-

Eleemosyna cõmendatur.

1. Reg. 4.

Luc. 6. Inf. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnis qui reliquerit aliquid propter me, centuplum accipiet, & vitã æternam possidebit. Nonnulli huius temporis christiani non relinquunt opes pauperibus, nisi in morte, quando illæ eos relinquunt. Sunt veluti pecora, quæ non manducantur, nisi mortua & cocta. Simile. Non potest ex illis pauper quidam comedere, nisi eos concoquat prius mors. Dum viuunt, nullã tribuunt pauperibus eleemosynam, sed in testamento legata quædam relinquunt post mortem. At quanto tutius esset in vita consiliũ sequi Christi, ac thesauros in cœlis quotidie augere, in vita manum pauperi porrigẽdo. Non damno legata inopibus post mortem tribuenda, sed illis eleemosynas in vita antepono. Considera homo si Christi monita exequi vis vnde nomen sumpseris, ab humo vtiq;, quæ nihil eripit cuiquam, sed multa largitur omnibus, & varios in vsum omnium animantium fructus producit, & ministrat. Vide quid ih Prouer. Pro. 14. dicat Salomon: qui miseretur pauperis, beatus erit. O quanta beatitudo pro paruis magna recipere pro fluxis æterna, pro moritur is semper viuentia, & dominum denique habere debitorem. Pro. 21. Et iterum idem Salomon. Fœneratur domino, qui miseretur pauperis. Et rursus: Pro. 21. qui obturat aurẽ tuam ad clamorem pauperis, ipse clamabit, & non exaudietur. Et Ecclesiasticus: aqua extinguit ignem, & eleemosyna resistit peccato. Ecel. 3. Eph. 5. D. Paul. auaritiam appellat idolorum seruitutem, & auarum ait non habere hæreditatẽ in regno Dei. Qui non diligit fratrẽ suum, quem videt, inquit D. Ioann. 1. Ioa. 4. Deum quem non videt, quo modo potest diligere? ideo ait dominus Luc. 12. apud Luc. facite vobis sacculos, qui nõ veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis. & apud nostrum Math. in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Anima auro auarè retentõ non solum nõ liberatur, sed perit. Væ illis, qui cupiditatis stimulis commoti, non modo indigentibus non subueniunt, sed eos spoliant, quoniã in dæmonum laqueis capti detinentur, vt inde in æternas pœnas prosciantur. Auro parietes, auro laquearia, auro fulgent capita columnarum: & nudi atque esurientes ante fores pauperes Christi moriuntur. Longè aliter faciebat misericors ille Dauid, qui aiebat: liberauit me à laqueo venantium & à verbo aspero. Sed videamus quis nam sit hic venator, à cuius laqueo anima Deo deuota se ereptam esse lætatur. Explicet nobis hoc D. Pau. Apostolus: qui volunt, inquit, diuites fieri in hoc seculo, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli. Heu quã paucos inuenies, qui ab hoc laqueo liberari velint, & ab hoc venatore se esse ereptos exultent, quã multi sunt, qui sibi videntur parum irretiti, qui se in dies in hoc dæmonis laqueo inuoluere & intricare contendunt, quibus nihil est magis cordi, quàm esse se in falacium diuitiarum vincula perpetuò coniectos. quid habent hi miseri, quid consequuntur, quid possidẽt, si seipsos non possident? habent velũ oculis, viscũ alis, laqueum pedibus. illos ego felices voco, qui reliquerunt omnia, & secuti sunt Christum, qui gaudio affecti gratiasq; Deo agentes concinunt cum Dauid: ipse liberauit nos de laqueo venantium. Diu debat quodam flumen duo regna, quod ob nimiam latitudinem pontem nõ habebat, Infr. 7. & c. 5. 1. Tim. 6. Psal. 90.

bebat, & ob impetum fluctuum, atq; ingentes aquarum moles vi procellarum concitatas cymbam non admittebat. Itaque nullus erat per illud trãsitus: transibat illud, sed nemo illo trãsibat. Volebãt homines regnum ditissimum vltra id penetrare, sed transire minime valebant. Venit quidam rex diuitijs affluens, & illic pulchrũ, sumptuosumque pontem suis expensis fabricatus est. per quem omnes trãsirent, dummodo numum aliquem suis famulis soluerent, quos illic possuit ad pecuniam recipiendam. Hæc duo regna sunt cœlum & terra, regnum æternum, & regnum caducum hic mundus & alter. Ante aduentum Christi nullus erat transitus, nulla via à terra ad cœlum. Fluuius diuidẽs erat peccatum, iuxta id, quod ait Esa. Esa. 54. peccata vestra diuiserunt inter vos & Deum vestrum. Eam ob causam nemo in cœlum introibat. Psal. 88. quis est homo, qui viuet, inquit Dauid, & non videbit mortem, & eruet animã suã de manu inferi. q.d. nullus: venit filius Dei, immensus ille Deus de Deo, mundi conditor & conseruator, vt homines è tenebris inexplicabilibus ad veritatis splendorem adduceret, transitumque pararet, viamque muniret ad gloriam æternam, ad regnũ immortale: & cõstituit firmum & magnificum pontem, qui iter præberet omnibus à terra ad cœlũ transire cupientibus. Sed non sine magnis suis sumptibus & laboribus: nam propter eius structionem, & tanti operis fabricam fuit alapis percussus, & cruciatibus affectus. Illi enim quibus pons fabricabatur, eius capillos indignè auulserunt, eius corpus duris flagellis ceciderunt, & mansuetissimum illũ ac innocentissimum agnum iactis in illum infinitis contumelijs immaniter vulnerarunt. Ardebant in illum detestanda Iudæorum odia, qui diabolico furore incensi, & impijs inuidiæ stimulis concitati eum, quem summè venerari deberent, in crucis patibulo tormentis terribilibus affectum, totũ vulneribus sauciatum suspenderunt: vbi sanguine suo sacratissimo fuso migrauit è vita, vt nobis viam muniret ad vitam immortalem consequendã. Mortuus est, vt nos eius morte, immortalitatem obtineremus. Aspicis igitur, quemmadmodum pro ponte illo construendo & ædificando fuerit eius sanguis effusus, & vita sublata. Huius pontis fundamentum est bonitas diuina, eius arcus & fornices sunt ex charitate, eius rostra versus fluctus exporrecta sunt ex firmitudine, & tota moles ædificij appellatur pons misericordiæ. Qui noluerint aliquid dare huic domino, pontis conditori, nullum habebunt aditum per illum. Famuli pecuniam accipientes sunt pauperes de quibus ait idem dñs: quod Infr. 25. vni ex his minimis feciſtis, mihi feciſtis: oportet tamen eleemosynas cũ iuditio distribuere, iuxta id, quod ait Dauid: iucũdus homo qui miseretur, Psa. 115. & cõmodat, disponit sermones suos in iuditio. Per sermones intelligũtur res, verbum enim hebraicum rem significat, & opes, & verbum. Est igitur sensus: vir ille bonus est, qui miãm colit, qui beneficus est & liberalis, & de substantia sua, de rebus suis familiaribus impartitur egentibus, sed iudiciũ in distribuendo adhibet, omniaque tã pietẽr, & ordine recto ministrat. Nos igitur pontem hoc transire volentes, si diuites sumus eleemosynas pauperibus tribuamus, si verò pauperes, bona saltem voluntas non desit quia ædificium

cium hoc est, pons misericordiæ, per quod nulli nisi misericordes transeũt ad regnum cœlorum: ne de nobis id, quod Deus apud Ezech. gẽtibus illis olim obijciebat dicatur: manũ egeno pauperi, nõ porrigebant. Vbi obserua quod ait dominus: egeno non porrigebant. Sunt enim qui conferant alicui manumque suam porrigant, non paupere non egeno, sed alijs minime egentibus, non charitate, sed vanitate & animi gloria ducti, & repentino quodã quasi vento impetu animi cõcitati. Sunt similes fluminibus aquas suas in mare mittentibus, terras autẽ sitientes minimè rigantibus. At dominus vult, vt pauperi opitulentur, & nudum veste cooperiant. Quid ad hæc ea quæ diximus hactenus respondere poterũt auari, qui opes suas reconditas colunt, qui in terra & non in cœlo thesaurizare contendunt diuitias suas veluti idola venerãtes? Hi aurum tantum respiciunt, fratrẽ non aspiciunt, cœlum non curant, nec in rum cum ad illud non tendant, sed ad inferos. Audiunt pauperum lamenta, sed neq; eorum lachrymæ eos ad misericordiã mouent, neque eius suspirijs eorum corda mollescunt. Aurum cupiunt, ad illud aspirant, illud est eis dormiẽtibus in somniũ, & vigilantibus desiderium. Libẽtius vident aurum, quàm solem, illudque splendidius & micantius omnibus astris iudicant & asserunt. Quæcũque intuentur, in aurum verti ardentissimè cupiũt. Permanat morbus hic in venas, & inhæret in visceribus, & inueteratus non euellitur, sed mores in dies corrumpit. Nihil est tam sanctũ, quod insatiabilis diuitiarum cupiditas, non contendat violare, nihil tam munitum, quod nõ oppugnet, vnde latinus poeta: quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames? O insatiabilem auaritiam: ò impiam cupiditatem, ò amentiam deplorandam? non intelligunt cæci homines nihil magis conducere ad opes consequendas, quàm eas inter pauperes distribuere. Ait enim ipsa veritas: omnis qui aliquid reliquerit propter nomẽ meum centuplum accipiet & vitam æternã possidebit. Et Salomon in prouerbijs alij diuidunt propria, & ditiores fiũt, alij rapiunt nos sua, & semper in egestate sunt. Et diuus Paulus in epist. ad Heb. Sint mores sine auaritia, cõtẽti præsentibus: ipse enim dixit: non te deseram neque derelinquã. Quemadmodum frumentum in horreo recõditum nõ augetur, imo, sæpe à curculione corroditur, & absumitur, in terram autem proiectum vberrimũ fert fructum, & proijcienti maximum lucrum parit, sic pecunia in arcula recõdita sæpe numero direptione cõmittitur, aut quocunque alio modo consumitur, in pauperes autẽ coll. ta, fructum centuplum producit, & summam in posterum producit vtilitatẽ. Vt putei & lucus aquarum viuentiũ sordibus obturati, & iniquitati, si exhausti fuerit, fluent vberiore & pulchriore aqua, dimissi verò & quieti corrumpũtur, sic opes distributæ, & in egenos translatæ crescunt, & opes edunt copiosas & salutares: nam accipientes reficiunt, dantium autem animos alunt adæternitatem reconditæ verò & quiescentes sunt penitus inutiles. Vide quid dicat psaltes: beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Misericordiam appellat ad beatam vitã certissimum aditum, & diẽ malam vocat tempus asperum, & calamitosum, quo Deus viros non deserit misericordia præstantes. Et rursus dispersit, dedit pauperibꝰ, iustitia eius manet in seculum seculi. Audi Christum dominum, tra apud Lu. dicẽtem: facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Ac si dicat distribuite inter pauperes diuitias vestras, vt cum migrãueritis è vita, recipiamini, ob eleemosynas vestras in gloria sempiterna. Et laudauit dominus villicum iniquitatis, quod prudẽter fecisset, nam aliena pecunia comparauit sibi amicos, qui eum reciperent. Sed dices, si villicus iniquus erat, si inique fecit, cur fuit à domino laudatus? Audi obsecro. Vt in crudeli homicidio eleganter depicto artem pictoris miris laudibus effers, rẽ verò ipsam detestaris, sic dominus industriam villici laudat, rem verò ipsam vituperat. Iniquũ enim erat domini substantiam sibi traditam perdere, sed industria fuit amicos, qui eum reciperent, eique postea consulerent, acquirere. Eodem modo qui pauperibus diuitias largiũtur, prudẽtes sunt, quoniam comparant amicos, quorũ præcibus in æterna gloria recipiãtur. Et licet pauperes pro illis non fundãt preces, ipiæ tamen eleemosynæ pro illis dominum deprecantur. Et non sunt villici iniquitatis, sed misericordiæ, nec villicũ iniquitatis in eo imitantur, quod substantiam à domino subripiebat, sed in eo, quòd diuitijs amicos qui in eum conferrent beneficia comparabat.

¶ *Vbi est thesaurus tuus ibi est cor tuũ.* Ac si dicat Christus: anima tua illi rei adhæret, quam singulari amore prosequitur in eamq; trãsformatur. Amor enim vim habet vnitiuam, & vt ait Dionisius transfert amantem in amatum. Et Augustinus etiam ait, animã magis esse vbi amat, quàm vbi animat. Hinc est quod iusti cum Deum amore prosequantur, illi adhæreant vnusq; spiritus fiant cum eo dicente Paulo; qui adhæret Deo vnus spiritus fit cum eo: an illumq; transformẽtur: dicente etiam eodem: nos autem reuelata facie gloriam domini speculãtes, in eandem imaginem trãsformamur à claritate in claritatem, tãquam à domini spiritu. Deus ergo thesaurus sit noster, vt illi adhæreamus, Deus beatitudo sit nostra vt in illa maneamus, Deus gloria sit nostra, vt in ea sit cor nostrum, spes, & desiderium. Stat enim sentẽtia; vbi est thesaurus tuus ibi est & cor tuum.

¶ *Si oculus tuus simplex fuerit, totũ corpus tuum lucidum erit.* Vice quæ annotauimus in principio capitis. Oculũ enim idest, intentionem in Deum dirigere semper oportet, vt actiones nostræ Deo gratæ & acceptæ sint. Vide etiam huius loci expositionem aliam Lucæ cap. 11. ad longum positam.

¶ *Nemo potest duobus dominis seruire.* Neque multo fortius, duobus aut pluribus dijs: quos triginta millia in orbe fuisse historiæ prodeunt, vide ergo quo modo pauper homo, qui vni Deo vix sufficit, posset triginta millibus ministrare. Gratias ergo age Deo tuo, qui te ab hoc onere liberauerit, volens vt illi soli seruires & non mamonæ alijsque dijs gẽtium. Ego sum (inquit) dominus Deus tuus Deuter. 5.

Nemo potest duobus dominis seruire, nõ poteritis Deo seruire & mammonæ. Damnat auaritiam quam damnarat per Esaiam, dicens. Repleta est terra auro & argento, & non est finis thesaurorum

Simile.

Poeta.

Simile.

In sacra scriptura.

Prou 11.

Heb.

Simile.

Simile.

Simile.

Pſal. 40.

D. Dionisius.

Pſa. 111.

Lu. 16.

Simile.

Simile.

D. Augu.

1.co. 6.

2.cor. 3.

xxx. vt fuisse & tũ deos quos colebãt historiæ prodiderunt.

Deute. 5.

Esai. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius, & quoniam auarus nũquam satiatur, inquit, thesaurorum non esse finem, hoc est nũquam expleri sitim cupiditatis. Auarus (vt ait Salomon) Eccle. 5. non impletur pecunia. Animaduerte, nõ dicit Esai. Repletum est cor auro & argento, sed repleta est terra. Fieri enim potest vt terra impleatur diuitijs, & hominis auari animus nũquã implebitur. Non sine causa Plato, & Similitudo. Archita Tarentinus, animũ hominis cupidi, perforato vasi simile esse dixerunt, ob insatiabilem voraginẽ appetendi. Totus mũdus cor hominis nõ implet, quoniam mũdus figurã habet rotundã, cor verò pyramidale. Est. n. perspicuũ, figurã sphericam pyramidali non quadrare. Tũc satiabimur cũ Deo fruemur in gloria. Satiabor (inquit psaltes) cũ apparuerit gloria tua. Psa. 16. Cũ igitur caducæ diuitiæ, nõ solum animũ non expleãt sed indies accendant, cur eas tãtopere cõcupiscimus? Cur illis tanquã vero Deo seruimus? Aspice quid in hoc loco dicat dominus. Non potestis Deo seruire & mãmonæ. Si enim idola, hoc est, diuitias colueris, Deum habere non poteris. Arca fœderis in templo Dagonis esse 1. reg. 5. non potuit quin idolũ caderet & con Figura. frigeretur. Aut colenda erat arca aut idoli imago, aut colendus est Deus in anima nostra, aut diabolus. Cũ Moyses peteret à Pharaone vt Hebræorũ Exo. 8. populũ dimitteret, vt Deo in deserto sacrificaret, respõdit Pharao, vt Deo in AEgypto immolarẽt. Cui respondit Moyses, non posse ita fieri, nõ. n. erat Deus simul cũ diabolo colendus, 1. co. 10. Id est quod D. Paul. ad Cor. scribit. nõ potestis calicem domini bibere & calicem dæmoniorum. Non potestis mensæ domini esse participes & mensæ dæmoniorum, & alibi, quæ partici 1. co. 6. patio iustitiæ cum iniquitate? Quæ societas luci ad tenebras? Quæ conuẽtio Christi ad Belial? Quæ pars fideli cum infideli? Qui consensus templo Dei cum idolis? Fuge ergo hãc idolorum omnium seruitutem, fuge hanc omnium malorum radicem, fuge deniq; terram auro & argento plenam, hoc est, auaritiam. Vt enim terra quæ auri & argenti venas habet, alijs in rebꝰ Similitudo. sterilis est & inculta, sic auari diuitijs affluentes, metallaque in animo portantes, nullum bonum fructum producere consueuerunt. Fit enim plerũque vt magnas diuitias, insolentia & impietas consequantur:

¶ *Nemo potest duobus dominis seruire.* Velent homines, mundo & Christo seruire, quibus respondet dominus fieri non posse, nemo enim potest duobus dominis seruire. Stultum ergo est, velle homines rationem habere cum mundo qui neminem vnquam remunerauit, & non seruire Deo, qui nunquam desinit præmia largiri. Gaudia mundi quinquaginta annis comparata, possunt vno die numerari. At molestias & afflictiones vnius Dici, quinquaginta annis numerare non poteris, & nihilominus tanta est hominum insania, vt velint mundo potius quàm domino seruire. Cum oporteat seruire, cui potius seruiemus, quàm ei, qui se prono bis seruum fecit? De quo ait apostolus. Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens. Cur ergo seruimus mundo? Cõsideremus quis est Deus à quo deficimus, & quis est mũdus cui obtẽperamus. quid facimꝰ? quẽ sequimur? quid speramꝰ? Cur. n. videmus nos cœlo contẽpto ad infernũ properare: spreta vita mortẽ amplecti: relicta gloria in dedecꝰ incurrere

Quàm sit stultũ mũdo seruire & nõ Deo

Phil. 2.

ô amen-

ô amentiam intolerabilem; ô summam abiectionem, & incredibilem cæcitatem. Quid est mundus cui seruimus, nisi sepulchrum mortuorum, Mundi descriptio carcer viuorum, officina vitiorum, contemptus virtutum, carnifex ac cruciator vitam ad rationis normam dirigentium, fautor ad malitiam vigilãtium, inimicus præsentium, oblitio præteritorum rerumque præclarè gestarum, splendoris maculator & extinctor? Reuertamur igitur ad nos: & quando non possumus duobus dominis seruire, contẽpto mundo Christo seruiamus & ad cælestia aspiremus.

Additio. ¶ *Nemo potest duobus dominis seruire. &c.* Nemo ergo secundum hanc domini sententiam seruire Deo & diabolo: Deo & peccato: Deo & diuitijs Nemo potest seruire Deo, & diabolo & quare. Exo. 8. Figura. potest. De quorum singulis pauca subijciamus. Imprimis nemo potest seruire Deo & diabolo. Cum Pharao permitteret hebræis, vt Deo in ægypto victimas immolarent, respondit Moyses: non potest ita fieri: abominationes enim AEgyptiorum immolabimus Deo nostro: Fieri nõ potest, vt Pharaoni, hoc est, diabolo, & Deo simul seruiamus. In templo dagonis 1. re. 5. non potuit eius simulacrum cum ar- 3. re. 18. ca Dei erectum esse, & coli. Et Elias illis, qui & Deo vero, & Baali Deo cõmentitio seruire gloriabantur, vsque quo, inquit, claudicatis in duas partes? Si dominus est Deus, sequimini eum, si autem Baal, sequimini illum. Id ex- 1. cor. 6. plicans D. Paul. in epist. 2. ad Cori. Quæ, inquit, participatio iustitiæ cũ iniquitate? Quæ societas luci ad tenebras? quæ cõuentio Christi ad belial?

Nemo potest seruire Deo & peccato. ¶ Nemo præterea potest seruire Deo & peccato. Nulla profecto est maior seruitus quàm seruire peccatis. Qui facit peccatum, inquit, dominus, seruus est peccati. Contrà nulla maior libertas, quam seruire Deo: seruire Deo regnare est. Qui spiritu Dei ducitur, liber est. Nam vt ait D. Paul. in epist. 2. ad cor. Vbi spiritus domini ibi libertas. Eam ob causam in epist. ad Galat. ait non sumus ancillæ filij, sed liberę, qua libertate Christus nos liberauit, quemadmodum ergo nemo simul liber & seruus esse potest sic nemo Deo seruire & peccato.

Io. 8.

2. cor. 3.

Gal. 4.

¶ Nemo deniq; seruire potest Deo & mãmonæ vt statim subijcit in hoc loco dominus, dicens: non potestis seruire Deo & mammonæ. Nam maximè inter se pugnant Deus & mammona, quare nemo duobꝰ his seruiet cum imperent tam diuersa. Deus imperat vt tua largiaris egenti, mammona iubet, vt per fas nefasq; rapias aliena. Deus imperat vt cõsulas fratri tuo pereclitanti, mammona iubet, vt tibi viuas, Deus imperat sobrietatem, mammona luxum docet. Frustra igitur auari sibi blandiuntur, si credunt fieri posse, quod fieri non potest, vt simul & Deo seruiant & mammonæ. Eius quisq; seruus est, cui vehemẽter est addictus. At viri sapientes & charitate præstantes non se diuitiarum seruituti subijciunt: idcirco non opum direptione, non tectorum excisione, nõ oppidorũ vastitate ita mouentur, vt de gradu honestatis & constantiæ dejciantur. In harum rerum amissione dicunt cum Iob: dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Eam ob causam non tam earum facultatem & copiam expectendam putant, quàm invtendo rationem, & in carẽdo patien

Nemo potest seruire Deo & mammonæ iniquitatis siue auaritiæ.

Iob. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam. Et quanuis diuites sint, magis in illis virtus elucescit, quàm opum abundantia. Vt obscuratur luce solis lumen lucernæ, sic rerum corporearum æstimatio, virtutis splẽdore euanescit, & quasi tenebris obfuscatur. Et licet diuitiæ ex se malæ non sint, sunt tamen periculosæ, & eam ob causam non est illis seruiendũ neque cor tradendum. Ideo enim aiebat ecclesiasticus: multos perdit aurũ & argentum. Et Christus in hoc loco: Nemo potest duobus dominis seruire. Non potestis seruire Deo & mammonæ. Et David: diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Ac si dicat: si mũdi opes obtinueritis, nolite eas ardenter diligere, nõ illis adhæsetis animũ possidendo. Si volueritis diuitias, sed non illis seruatis: seruate eor Deo: ergo diuitias autem perinde affecti sitis, ac si nihil possideatis. Transit enim breui imagõ caducarum rerum inanis & adumbrata. Quam ob causam sunt pro nihilo putandæ: Deus aũt, qui semper est, summa charitate diligendus. Non ergo seruiamus diuitijs, non auaritiæ sed potius Deo. Audiamus Paulum admonentem in epist. ad Colosen. mortificate auaritiam quæ est simulacrorum seruitus. Audiamus Augustinum dicentem, auarus antequam lucretur pecuniam, seipsum perdit, priusquàm aliquid capiat, capitur. Audiamus Chrysostomum inquientem: auaritia est crudelis tyrannus. Diuitiæ sunt idola, quibus illud accommodari potest, quod dicit Deus per Hieremiam: seruietis dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem. Volentes antiqui philosophi carnimibus auaritiam describere, finxerant tantalum apud inferos in medio aquarum siti cruciari, significantes esse auaritiam barathrum quoddam vbi cupidi amore diuitiarum flagrantes eas ardenter appetunt, quibus abundant, & quo magis illis affluunt, eo vehementiori cupiditate torquentur. Et si auarus sit auro onustus, & diuitiarum plenior nauc illa, quæ veniebat ad salomonem ex ophir, nunquam tamen saciabitur. Quo amplius thesaurus diuitis augetur, eo magis populi opes extenuantur, & hauriuntur. Imperator Trajanus thesaurum diuitum cum liene comparabat, authore sexto Aurelio in vita Iuliani. Vt enim crescente liene reliqui artus tabescunt, sic crescente fisco tyranni, debilitantur diuitiæ subditorum, cum eas illis diripiat vt se locupletem faciat. Et quemadmodum crescente liene, decrescunt alia membra, sic crescente auaritia, deficiunt penitus virtutes, arescit benignitas, liberalitas, charitas, veritas, iustitia, & cæteræ huiusmodi excellentes qualitates. Quod si diuitiarum abundãtia animi sitim extingueret non maxime mirandum esset quod diuites illis seruirent: sed non solũ nõ satiant, & si tim extinguunt, sed nocent, & secum detrimentum & mortem ducunt. Vt enim quæ non sunt apta nostræ naturæ, nullamque cum ea habent proportionem, veluti ignis & sulphur, & cætera huiusmodi, manducata, non modo vtilitatem non afferunt, sed lædunt, & necant, sic falsæ mundi diuitiæ nimis optatæ, non solum, animam non alunt ad æternitatem, neque eius impia desideria mitigant, & sedant, sed

Similar.

Similitu.

Simile.

sed etiam excidium illi sempiternum machinantur. Cibus illi conueniens virtus est, cuius est proprium, Deum summè diligere, illum optare illi adhærere, illi seruire, omnia propter illum contẽnere, possunt quidem diuitiæ possideri absque peccato, sed sitiens earum rerum cupiditas, & ambitio quam D. Pau. radicem omniũ malorum vocat, absque peccato possideri non potest. Quare quando ex hac radice tanta mala suboriuntur, eam erradicemus exanimo: quãdo ex illa tanquam ex stirpe cæteræ flagitiorũ pestes oriuntur, quę cordis occupant terram, & admirabilia illa virtutum semina nostris ingenijs innata adolescere non sinunt: eam pœnitus extirpemus. Beatus vir, inquit ecclesiasticus, qui post aurum nõ abijt, neq; sperauit in pecunia & thesauris. Omnia animantia manus habentia illis terrã attingunt præter hominẽ qui manus à terra habet eleuatas. Cum enim bruta creata non sint ad possidendum cœlum, sed terram, decet eam manibus terere & attingere: at homo ad Dei imaginem & similitudinem creatus ad cælestem beatitudinem possidendam non terit manibus terram, sed pedibus eã conculcat. Voluit Deus vt ipsa nostra compositio nos moneret, vt vellemus contẽnere terram, & ad cœlum semper aspirare. Eam ob causam cum cæteros animantes natura abiecisset ad pastum, solũ hominem erexit, eius manus abduxit à terra & oculos ad cœli conspectum quasi ad proprium domicilium excitauit. Si considerare velimus quæ sit in natura hominis excellentia, quid differat à cæteris animantibus, & ad quod fuerit creatus, intelligemus quàm turpe sit duci auaritia, diuitias ardentius quam cætera omnia cupere, & pro rebus fluxis velle amittere æternas: quẽadmodum aquila fertur in sublime, ad terram autem non descendit nisi ad necessarium victum quærendum, capta autem præda statim volat neq; in ima terra detinetur: sic nos debemus in cœlo animo versari, & deposita superuacanea rerum humanarum solicitudine, Deum mentis oculis contemplari, & quieta ac tranquilla mente consistere. Ad terram non debemus descendere, nisi vt ea, quæ sunt vitæ necessaria accipiamus: quibus obtentis debemus ad ipsum Deum cogitatione volare & animo cõfugere. Ad id nos hortatur D. Paul. in epist. 1. ad Timo. His verbis: habentes alimẽta & quibus tegamur, his contenti simus: nam qui volunt diuites fieri, incidunt intẽtationem, & in laqueum diaboli. Salomon ille, qui antiquitatis memoriam sapiẽtia superauit, fundens ad Deum præcationes suas, has voces emisit: tribue tantum victui meo necessaria, ne forte satiatus illiciar ad negandum: & rursus: melius est parum cum timore domini, quàm thesauri magni, & insatiabiles. Id quod his verbis dixerat eius pater: melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas. Eam ob causam dixit ecclesiasticus: noli anxius esse in diuitijs iniustis: non enim proderũt tibi in die obductionis & vindictæ. Paupertas, vt ait Chrysosto. in epist. Ad he. Est manuductrix in viam, quæ ducit ad cœlum. Et diuus Augustinus in Psalm. 76. ois, inquit, philosophiæ magistra nobis est inopia. Sed quid mirãdum, cum gentiũ philosophi id ipsum cõtestẽtur? plutarchus cõtẽptus, inquit,

Simile.

1. Tim. 6.

Eccl. 31.

Simile.

1. Tim. 6

Pro. 30.

Psal. 30. Eccl. 5. b.

D. Chry.

D. Augu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inquit, diuitiarum est instrumentum philosophiæ. Bias. quis dives? Qui nihil cupit. Quis pauper? auarus. Seneca: brevissima ad diuitias per contemptum diuitiarum via est. Crates ille Thebanus, qui opibus affluebat, cum se Athenas ad philosophandum tanquam ad bonarum artium mercaturã conferret, magnum dicitur auri pondus in mare conjecisse, quoniam non putaunt, se posse simul & virtutes & diuitias possidere: & cum illud in altum gurgitem profunderet, dixisse aiunt: abite pessum malæ cupiditates, ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. melius fecisset si diuitias illas propter Deũ inter pauperes distribueret. neque ego in eo laudo perdere illas, sed eas aspernari. Felices illi, qui paucis contenti, opes suas propter Christum inopibus largiuntur & ad eas opes aspirant, ex quibus credunt posse verum decus reflorescere, veraq; dignitatem Redũdare: qui possunt dicere cum apostolis: ecce nos reliquimus omnia. Sed de hoc alias: nõ ergo diuitijs sed Deo seruiendum est.

Bias. Seneca. Crates. Mat. 19.

¶ *Ideo dico vobis ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis &c.* His atque sequentibus verbis vsque ad illa quærite primùm regnum Dei & iustitiam eius & hæc omnia adijcientur vobis pro sua virili contendit dñs persuadere oẽs nos, vt pendeamus toti à Deo, suisque fidamus præsidijs atq; prouidẽtiæ. Et vt nolimus discrutiari sollicitudine de parandis cibis, sine quibus nõ viuitur: de parãdo vestitu quo tegitur corpus, & frigoris iniuria defenditur. Multa etiã extant sacræ scripturæ alia testimonia, multa extant exẽpla quibus ad hanc eãdem fiduciã excitamur. In pro. ait Salomon: habe fiduciam in dño ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Sanitas quippe erit vmbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum. Ac si diceret: si totus pendeas à dño illique fidas ac eum timeas, totum corpus tuum bene habebit. Per vmbilicum aluntur pueri in vteris matrum, vnde per eũ totũ corpus intelligit. Qua similitudine insinuare vult dñs nos esse filios suos, ipsius q; esse nos alere, & de rebus necessarijs prouidere sine sollicitudine nostra, si illi fidamus: quemadmodũ matrum est, pueros in vteris existentes sine illorum cura sustentare.

Pro sua virili conatur dominus homines persuadere, vt illi eiusque prouidentiæ fidant. Pro. 3. a.

¶ Nihil dñs intentatum relinquit, vt nos ad fiduciam habendam persuadeat. Pete tibi signũ, inquit Esaias insidoAchaz, à dño Deo tuo, siue in profundũ inferni, siue in excelsum supra: ac si dicat, quod miraculũ velis, quantũuis maximũ, edet dñs: vt illi fidas. Stabit sol, aperietur mare, mortui si volueris suscitabuntur, dum modo illi credas, in eumq; fiduciam habeas. Esai. 7.

¶ Ad hanc fiduciam habendã hac ratione suadet D. Paulus oẽs fideles in epist. ad rom. Si Deus, inquit, est pro nobis quis contra nos? Ac si dicat: nõ fames, non sitis, non nuditas aduersari nobis possunt, non creatura aliqua, si Deus est pro nobis: ille enim proui debit vt nobis succurrat liberalitas bonorũ, aut vt opera manuaria suppeditet quod necessitati medeatur. Postremo. Si nihil horũ, pater non destituet suos, Sed si velimus virgẽtius hac ratione vti dicamus, in hũc modum: si Deus homo pro homine quis cõtra hominem? Deus enim iã caro & frater noster est quare certũ est, quod fami & nuditati nostræ consulet, nequid ea cura nos auocet à studio rerum meliorum. Rom. 8.

¶ Insidiosus ille tentator diabolus nihil

nihil aliud quàm hominem suspicãs esse Christum, licet admirabilem: ad diffidentiam eũ pertrahere in prima sua tentatione conatus est his verbis: si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Ac si dicat: si gloriaris te esse filium Dei, qui cõueniunt filium Dei esse & fame cruciari? Hæccine est cura patris illius, qui Paulo ante dicebat cunctis audiẽtibus: hic est filius meus dilectus? Proba hoc miraculo an verè sit ille pater cuius est prouidere filijs: tenta an ita sit, conuertendo lapides in panes. At Christus dominus sua immensa & perfectissima fiducia hanc primam insidiatoris tentationẽ vicit his verbis: non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Hac eadem tentatione vũ postea sunt iudæi, Christo in cruce pẽdenti dicentes: si filius Dei es, descende de cruce & rursum: si Rex Israel est descendat nũc de cruce, & credimus ei. Dixit enim quia filius Dei sum. Ac si dicerent: minime conueniunt esse filium Dei & crucis patibulo esse affixũ: quare vt hæc ita esse credat, tẽtet nunc de cruce descẽdere, & experimento discet id facere non posse: quod impossibile existimamus, tunc credemus ei. Sed summa Christi domini fiducia vicit non tõlum Iudæorum, sed diaboli diffidentiam: ideirco eo præmio affectus est, vt per acta tentatione accederent angeli & ministrarent ei vt idem euangelista testatur. Supra c. 4. Supr. c. 3. Infra. 27.

¶ Hæc est fiducia illa, quæ constituit Abrahamum patrem multarum gentium, & virginem Mariam, Dei matrẽ effecit. De Abrahamo loquẽs, D. Paulus ait in epist. ad Rom. c. 4. qui contra spẽ in spẽ credidit, vt fieret pater multarũ gentiũ &c. in repromissione enim Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide: dans gloriam Deo, plenissime sciens quia quæcunque promisit Deus, potens est & facere. Et contra spem naturæ credidit Abrahamus in spem diuinæ promissionis: & per hoc meruit effici pater multarum gentium. Non enim fuit in eo infirma & imbecillis hæc fiducia, nec vllo pacto attendit ad emortuum corpus suum, vuluamq; Saræ emortuam. Sit si hæsitauit: non tamẽ diffidens, at de modo quo id fieret ambigens. Sed robustus erectus est in fiducia. De virgine verò legimus apud Lucam, Dei genitricem effectam ob summam in Deo fidẽ ac fiduciam. Beata, inquit Elisabeth, quæ credidisti, quoniam perficiẽtur inte quæ dicta sunt tibi à dño. Ac si diceret: hoc certè nomine felix es, quod non diffisa es, quãlibet incredibilibus angeli promissis. Concepisti extra virilem operã, nec dubium est quin eadem fide sint tibi præstanda cætera. Ro. 4. Luc. 1.

¶ Regius vates in psalmo 4. appellat hanc fiduciam, sacrificium quod dam bonitatis & iustitiæ his verbis: sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in domino. Verum sanè maximeq; gratũ & acceptum sacrificium est, Deo fidere, in illo spem nostram reponere, ab illo denique pendere. Quo fit, vt & si diuites in hoc seculo à fructu frumẽti, vini, & olei tui multiplicati sint, hoc est, & si rerum omnium affluentia abundẽt, ego verò omnibus careã, in vtranque tamen aurem dormiam: securus quod pater cœlestis non me destituet: quare in pace in idipsum dormiam & requiescam. Ille enim regit me nihil ergo mihi deerit. Psal. 4. Ibidem. Ibidem.

¶ Idem psalmographus in psalmo 90. multa enumerat mala à quibus Psal. 90.

Universidad de Deusto
Biblioteca

viri fiducia cœlesti præstantes à domino liberantur. Vnusquisque enim illorum ait domino: suceptor meus es tu, & refugium meum Deus meus sperabo in eo. Et idcirco ipse liberauit me de laqueo venantium & à verbo aspero. Lege totum psalmum & inuenies innumera mala à quibus cœlestis spes iustos piosq; homines eruit.

Abacuc. cap. 3.

¶ Hoc idem significare volês Abacuc in cantico suo ait loquens nomine populi fidelis in Babilone captiui. Ficus enim non florebit & non erit germen in vineis, mentietur opus oliuæ, & arua non afferêt cibum, abscindetur de ouili pecus, & non erit armêtum in præsepibus. Ego autem in domino gaudebo: exultabo in Deo Iesu meo. Deus dominus fortitudo mea ponet pedes meos quasi cerborum, & super excelsa mea deducet me victor, in psalmis canentem. Ac si diceret: in expugnatione illa Babylonica quando per se parcent mihi populo fideli, & expugnabunt Babylonem, omnia vastabuntur ac perdêtur, hoc est, vineæ, oliuæ, arua, atque iumenta omnia, oues denique & boues. In talibus enim oppugnationibus solent hostes omnia perdere. At ego cum sim populus fidelis totus que pendeâ à Deo, in domino gaudebo tunc propter opem & auxilium eius: & exultabo atque gestiam in Deo seruatore meo, ferentiq; mihi opem: exultabo, inquâ, quoniam tunc nihil mihi deerit: nõ victus non vestitus, non ad vitam necessaria. Ipse enim efficiet, vt quâ primùm iubente cyro, & redeam in terram illam excelsam, & montuosam fluentem lacte & melle: tuncque gratias maximas agam Deo cantando psalmos.

¶ *Respicite volatilia cœli.* Ad auium, liorum & fœni considerationem, nos in hoc capite inuitat dominus, ex quo colliges rerum creatarum considerationem, vtilem esse & salutarem, cum nos ducat ad creatoris cõtemplâdam naturam & peculiarem erga homines prouidentiam. Nam sicut riuuli nos ducunt ad fontem, sic creatura ad creatorem: & quanuis riuuli sint impuri nos tamen ad purum fontem inueniendũ dirigunt. Est enim Deus fons ille sempiternus, de quo ait propheta. Apud te est fons vitæ, hoc est. Tu es fons à quo omnis vita effluit & dimanat. Quicquid est creatum, explicat suo modo gloriam Dei: & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Et D. Paul. ad Roma. 1. Inuisibilia enim Dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur, eam ob causam appellarunt non nulli seculum, speculum rerum inuisibilium. Et ita intelligitur id quod in lib. sapientiæ & hoc quod cõtinet omnia scit etiam habet vocis. Hoc est, mũdus omnia continens, te domine scit prædicare & laudibus efferre. Ideo dicunt nonnulli, dixisse Anaxagoram: natum se esse vt videret solem, quia pulcherrimi illius astri, eiusq; admirabilis luminis, & immutabilis constantiæ contemplatio, illum ad contemplandum summum illum rerum omniũ opificem & moderatorẽ Deũ optimum maximum vehebat. Obeâ causam per Esai. populum iudæorũ increpabat dominus, quod opera Dei non respiciebant. Dediti enim crapulis, & mundi voluptatibus opera Dei animaduertere non curabant. Vt igitur reuocet dominus suos, ab anxia rerum humanarum solicitudine eos ad volatilium aliarumque creaturarum considerationem inuitat, dicens. Respicite

Rerũ creatarum cõsideratio vtilis est.

Similitudo.

Anaxagoras.

Psal. 53.

Psal. 18.

Rom. 1.

Sapien. 1.

Esai. 5.

picite volatilia cœli &c. Vt saltim hac consideratione commoti, à diuina prouidentia pendeant, eius interest fami & nuditati suorum consulere.

¶ *Nolite ergo soliciti esse dicêtes: quid mãducabimus.* Non sine causa Moyses Genesi. 1. postquam dixit de creatione animalium, bestiarum & reptilium, vidit Deus quod esset bonum: iubdit & ait. Faciamus hominem ad imaginẽ &c. Vt hoc facto inutilem illam & superfluam ventris curam à nobis eximeret. q.d. Ecce homo; quem admodũ nunc, ante quam esses, omnia tibi necessaria ad vitam præparaui. Sic nunquam tibi deerit victus, tantum in vocatione tua perseueres. Huc pertinet quod in hoc loco ait Christus nolite ergo soliciti esse dicêtes; quid manducabimus. Sed quærite primũ regnum Dei.

Gen. 1.

quare deo prius mũdũ, & quę in eo sunt condidit quam hominem.

¶ *Et de vestimentis quid soliciti estis.*

Gen. 3. Dicitur fecit quoque dominus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas &c. Vbi iterum se prodit diuina bonitas. Supra, homini etiam peccatori modum ostenderat victus acquirendi: in sudore, inquit, vultus tui vesceris pane tuo: nunc ad cumulum bonitatis etiam vestit eos. Nimirum id nos docere volens, quod Christus in hoc loco docuit. & de vestimẽtis quid soliciti estis? Si enim peccatoribus id non negauit, sed sua sponte etiam nõ rogatus concesit, multõ minus pijs & iustis ea negabit. Obseruandũ aut quod nõ sericas, ipsis, aut purpureas, vel auro textas, aut etiam mollitiem præse ferentes vestes dedit, sed pelliceas. Vt intelligamus vestium vsum non ad voluptatem, sed necessitatem datum esse: ad contegenda scilicet membra, & arcendum frigus. Vestibus igitur abutuntur, qui aliud in ipsis quærunt.

Gen. 3.

Si Deus peccatoribus victũ & vestitũ allaque ad vitam necessariãnegat multo minus ea pijs negabit.

¶ *Primum ergo quærite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis.* Genes. 13. legimus quod Habraham erat diues valde in possessione auri & argenti, quo exemplo discres, quãm verũ sit quod hic dominus ait. Primum quærite regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis, & Gene. 17. ait dominus fidem: statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te fœdere sempiterno, vt sim Deus tuus, & seminis tui post te. Daboque tibi & semini tuo, terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaam &c. In quo pacto præcipuum esse videmus, vt sit Deus noster deinde temporalia pollicetur. Vt discas ex hoc loco, primo omnium regnum Dei esse quærendum, tũc enim etiam temporalia nobis acquirentur & adijcientur. Hac doctrina edoctus Iacob, quam primùm è somno surrexit, diẽ auspicatur à laude Dei & gratiarum actione, oratione denique & cultu Dei. Vnde Genesis. 28. dicitur. Cumq; euigilasset Iacob de somno, ait. Verè dominus est in loco isto. Paueusq;. Quam terribilis est (inquit) locus iste: non est hic aliud nisi domus Dei &c. Vouit etiam votum &c. Nõ igitur mirum quod omnia ei prospere cesserunt. Nam Christus in hoc loco dicit. Quærite primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Quo in loco maximè illud quod Iacob ait est, animaduertendum. Si fuerit dominus mecum, dederitque mihi panem ad vescendũ &c. Vbi temporalia vltimo loco & parcè petit, primo verò loco Dei regnum quærit, dicens. Si fuerit dominus mecum. Quo exemplo docemur,

Gen. 13. Iustis omnia prospere cedunt.

Gen. 17.

Gen. 28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt primùm quæramus dominum, deinde temporalia parcè petamus & habentes (vt inquit Pau. 1. Timo. 6.) victum & vestitum, his cõtenti simus. 1. Tim. 6.

¶ *Temerarie nemo iudicandus, Margaritæ ante porcos non ponendæ.*

Caput VII.

Nolite iudicare, & non iudicabimini, nolite condenare & non cõdenabimini. In quo n. iudicio iudicaueritis, iudicabimini & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabẽ in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo. Frater, sine eiiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo. Hypocrita, eijce primùm trabẽ de oculo tuo, & tũc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui. nolite dare sanctũ canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & canes conuersi dirumpant vos. Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenerit: & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidẽ porriget ei? Aut si piscem petierit: nunquid serpentem porriget ei? Si ergo vos cum sitis mali nostis bona data dare filijs vestris: quãto magis pater vester qui in cœlis est, dabit bona petẽtibus se? Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines: & vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ. Intrate per angustam portam, quia lata porta, & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrãt per eam. Quam angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniũt eam. Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autẽ, sunt lupi rapaces, a fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit, mala autem arbor, malos fructus facit. Non potest autem arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere. Omnis arbor

Luc. 6. f. Ro. 1. a.
Marc. 4. c. Luc. 6. f.
Ioã. 14. b. 16. c. Iac. 1. a.
Luc. 6. c.
Tob. 4. c. Luc. 13.
Luc. 9. f.
Sup. 2. f.
Infr. 29. c. Mar. 11. c. Luc. 11. b

bor quæ non facit fructus bonos, excidetur & in ignem mittetur, igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cœlorum. Sed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnũ cœlorũ. multi dicent mihi in illa die, domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? et tũc confitebor illis, quia nũquam noui vos, discedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea: assimilabitur viro sapiẽti qui ædificauit domũ suam super petram, & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata erat enim super petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto qui ædificauit domũ suam super arenam, & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna. Et factum est cũ cõsummasset Iesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina eius. Erat. n. docens eos sicut potestatem habẽs, & nõ sicut scribæ eorum & pharisæi.

Luc. 13. e. f.
Psa. 6. e.
Infr. 25. f.
l. ii. 13. f.
Luc. 6 g.
Ro. 2. b.
Iaco. 1. d.
Mar. 1. d. Luc. 5. d.

Cap. VII. Adliterã.

IN quo iudicio iudicaueritis iudicabimini in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Si hæc ad Deum referantur, notandum est, quod non significatur iuditium quo Deus iudicabit de nobis, esse tale in genere moris, quale est iuditiũ quod nos seruamus erga proximum. Neq; enim si nos temerario iuditio proximum iudicemus, etiam de nobis iniquo iuditio iudicabit dominus. neq; si nos iniqua mensura in proximum operemur, Deus iniqua mensura remetietur nobis. Sed hæc dicta intelli ge, quod iuxta mensurã qualitatis operum, erit retributio præmiorum, secundum mensuram temeritatis iuditij de fratre, erit compensatio pœnę cum steterimus ante tribunal Christi.

¶ *In qua mensura mensi fueritis remetietur vobis.* Vel metiẽtur vobis alij, vel metietur vobis Deus: verunque sensum habent hæc verba. secundus iam superius explicatus est.

¶ *Nunquid colligunt.* Sub. homines. *De spinis vuas.*

¶ *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur.* Ex hoc colliges, quã falsum sit quod hæretici autumant. Opera nostra non esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse necessaria ad salutem.

¶ *Non ne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes fecimus?*. 1. Facultate à te accepta euangelizauimus, & tua virtute miracula ædidimus, quibus confirmabas quæ docebamus. Marc. 16. Hebraismus.

Mar. 16.

¶ *Et tunc confitebor illis*. 1. Apertè dicam. Heb. confiteri in sacra scriptura idem est, quod aperte dicere. l. prædicare. Psalm 7. confitebor domino secũdum iustitiam eius. confitebor tibi in populis domine. 1. prædicabo te dñe inter populos. Vel aperte dicã domine quis tu sis inter populos Psal. 107.

confiteri quid.

Psalm. 7.

Psal. 107

¶ *Omnis ergo qui audit verba mea, & facit ea*. Vel facti is exprimit.

Regula.

¶ *Non noui vos*. Quos sua notitia & approbatione & fauore dignos iudicat, dicitur in scriptura cognoscere. Sic illud. Nouit dominus qui sunt eius. Et illud Prius quam te formarem in vtero noui te. Quos verò sua notitia & fauore indignos iudicat, dicitur ignorare. Sic in hoc loco. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quia nunquã noui vos. Sic stultis virginibus dicitur, nescio vos Et Paulus. Qui ignorat ignorabitur.

cognoscere Deũ & ignorare, quid.

Hie. 1. b.

Supra 15. b

Paulus. 1. co. 14. g.

¶ *Super petram*. Vel Rupem.

¶ *Et non fecit ea*. Vel factis nõ exprimit ea, similis dicetur &c.

¶ *Erat enim docens eos quasi potestatem habens*. Græcismus, erat docens, quod habet vim frequẽtatiui pro crebro docebat.

Ca. VII. Ad mores.

¶ *Nolite dare sanctum canibus*. Diuina mysteria impijs illaq; fastidientibus, reseranda non sunt, nam si ea reserare volueris, nulla habita temporis ratione, non solum fortasse nullum afferes emolumentum, sed afferes detrimentum. Vt si quis in altum puteũ cæno plenum, aquam puram & nitidam effuderit, nil aliud efficiet quàm cænum turbare, & aquam amittere: sic qui apud impios homines orationem de diuinis arcanis habuerit in eos q; clarissimam aquam infuderit, tali tempore id faciet, vt nihil illis prosit, quin potius deteriores reddãtur & impuriores. Eam ob causam ait in hoc loco Christus nolite sanctũ dare canibus. D. Cyrillus in. 3. tomo, explicãs illam pytagoræ sententiam. Nempe Dei imaginem, non esse in annulo ferendam, ait, eam significare non esse omnibus diuina mysteria referanda. Verbum ergo Dei, non fastidientibus, sed sitientibus illud distribuẽdum est. Hinc est quod dominus per Esaiam ait, dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam in tempore sitibundum verbo. Sub. teficere. Sic enim verti potest, pro eo quod litera nostra ait. Vt sciam substentare eum qui lasus est verbo.

Similitu.

D. Cirillus. 3. Tomo.

Esaias. 50.

¶ *Nolite dare sanctum canibus, nec mittatis Margaritas vestras ante porcos*. Solet scriptura homines impios, nõ homines sed feras appellare, & merito, ea enim scelera concipiunt, vt bruta animalia, feritate, stoliditate & malesicio superẽt. Phariseos appellauit Ioa. Baptista progeniem viperarum: quibus Christus dixit, serpentes & genimina viperarum, quomodo fugietis à iuditio gehennæ? Herodem propter malitiam appellauit Christus vulpẽ. Ite (inquit) & dicite vulpi illi. Libidini deditos appellat Hieremias equos amatores, voluptuosi appellantur porci, impudentes verò canes, iuxta illud quod

Homines impios vocat sacra scriptura feras.

Math. 3.

Math. 23

Luc. 13

Hiere. 5.

quod in hoc loco ait Christus. Nolite dare sanctum canibus, lege, quæ anno tauimus cap. 3. in illa verba progenies viperarum.

¶ *Quærite & inuenietis &c. omnis enim qui quærit inuenit*. Sunt multi, qui etsi Deum quærant, non tamẽ inueniũt, eo quod non verè ex animo quærant. Filij Israel in deserto pergebant corpore ad terram promissionis, animo autem in Aegyptum reuertebantur, eius alia, porros & cucumeres desiderantes, ideo ad terram promissionis non accesserunt. Sic multi, Deum nõ inueniunt quia interius non quærũt quem exterius quærere videntur. De talibus ait dominus per Esaiam. Me etenim de die in diem quærunt, quasi gens quæ iustitiam fecerit. Multi de die in diem proponunt se à vitijs ad Deum conuersuros, at nunquam verè conuertuntur, similes nautis in portu, qui quotidie proponũt egredi, & dare vela ventis, & nunquam soluunt, donec præterito nauigandi tempore nauis in portu putrescat, & cõsumatur: prætereunt quadragesimæ & quadragesimæ, & si factis quærere Deum videantur nunquam tamen à vitijs abducuntur, quotidie se ab illis abduzere proponentes. O ignauiã deplorandam, eleuate ancoras, præscindite earum funes, quia amittitis tempus & æstum, ac ventum prosperè ac mirabiliter flantem: quærite ex toto corde Deum & inuenietis, nam qui verè quærit inuenit, vt in hoc loco veritas affirmat ipsa dicens omnis qui quærit inuenit.

Multi & Deũ quærunt, non inueniũt, quia non ex animo quærunt. Esai. 68.

Similitu.

¶ *Angusta est via quæ ducit ad vitam*. Genes. 19. ait angelus Loth, in monte saluum te fac. Non possunt, inquit, in montẽ saluari &c. vide quæso ingeniũ Caro semper renititur, & cõtraria spiritui suggerit. Omnes ardua & aspera fugimus, voluptuosa elegimus, angusta enim est via, vt in hoc loco Christus ait, ad vitam, & pauci inueniunt eam, caro vult esse extra periculum, vult quidem audire Christum, sed obiectum pati renuit, cum tamen omnes qui pie volunt viuere in Christo persecutionem patiantur. Mons est quod Christus dicit, qui vult venire post me, tollat crucem suam &c. item si vis perfectus esse vade & vende omnia quæ habes &c. Hos montes fugimus: malumus imis permanere. Atque scriptura montes quidem ostendit, nullum tamen cogit.

Genes. 19.

Caro semper renititur &c.

contraria spiritui suggerit.

¶ *Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium*. Exod. 30. ait dominus Moysi. Facies altare suffumenti, vestiesque illud auro purissimo. Nõ enim vult dominus quicquam nostrũ videre, nisi vestitum & tectum. Omnes nos immundi, & omnia nostra indigna diuinis oculis, ideo omnia vestienda. Tegendus sacerdos sacris vestibus, tegendum altare auro, etiam si ligna fittim ex quibus factũ est munda & pretiosissima sint. Hinc arbitror Paulum consulere vt Christum induamus, ne scilicet æternus pater, vestimenta nostra sordida videns sordida & lacera, à nobis abhorreat. Sed quæres, qualiter eadem vestis, tot hominum differentijs conuenire possit. Audi eundem Pau. Rom. 13. Omnibus (inquit) omnia factus sum. Si Pauli vestis, aut ipse vestis est, quæ oibꝰ cõueniat, cur nõ potius vestis christ sed quare non dixit, Induimini Christi vestem, sed Christum? Quoniam solent etiam hypocritæ Christi vestibus tegi. Veniunt enim vt hic ait dominus, in vestimentis ouium, sed non induunt ouem ipsam. Vis scire qualiter

Exo. 30.

Nihil nostrũ vult Dominus videre nisi tectum & vestitũ

Ro. 13.

Nota

ter

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter vestis hæc omnibus conueniat? Discite inquit, à me quia mitis sum & humilis corde, & quis est quē non deceat & conueniat mitem & humilē esse, quid magis altitudinem extollit quàm clementia & humilitas? conueniunt hæc magnis & paruis, nobilibꝰ & ignobilibus vt nullus sit, cui huiusmodi vestimenta excelsiua aut curta sint. Pharisæi solum induebant pellē & apparentiam ouis Christi, sed non ipsum Christum, hypocritæ Christiani, solum teguntur non auro purissimo, sed auricalco, non vera humilitate & clemētia, sed ficta & apparēti. à qꝰ bus cauēdū, docet in hoc loco christꝰ.

Infra.11.

¶ *veniunt ad vos in vestimentis ouium.* Vide quæ de hypocrisi diximus. c. præc. in illa verba: cum ieiunatis nolite fieri. &c.

¶ *Attendite à falsis prophetis qui veniunt ad uos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* His verbis docet nos dominus, nobis non esse periculū ab hominibus qui libidine, luxu, fastu auaricia, reliquisque cupiditatibus ludentes, ac risum insanum ridentes tē dunt in exitium: si quidem illos sequi non error est sed insania: magis cauendum est ab his qui nobis se iungūt, speciem habentes pietatis, quum sint pietatis hostes. Deum patrem, euangelicam doctrinam, regnū cœlorum habent in ore, cultus est vilis, ora pallent ieiunio, corpus habent attenuatum, macie, orant prolixè, largiuntur pauperibus, erudiunt populum, & interpretātur sacros libros: atque hārum rerū imagine personati veniunt ad nos, velut ouilla pelle tecti, quum intus sint lupi rapaces, & euangelici gregis laniatores, docentes doctrinam hominum non Dei. Tales sunt hæretici nostri temporis simulantes pietatem & gregem domini sua falsa doctrina dilaniantes. Citant quidem diuinas scripturas, sed deprauatē: & ad hæreses suas confirmandas locos afferunt sacrārum literarum, sed qui illud minime dicant. Vt qui regis imaginem ex auro & gemmis prætiosis à solerte artifice fabricatam dissoluunt, & transferunt aurum illud & gemmas in canis imaginem, quam ex eadem materia conficiunt, aiunt imaginem illam suam canis, esse regis imaginem, quoniam idem est aurum, & iidem pretiosi lapilli: sic hæretici imaginem fidei dissoluunt, & ex eisdem sacræ scripturæ testimoniis perperàm ac falsò expositis imaginem perfidiæ conficiunt, & ornant: & aiunt illam esse fidei & veritatis imaginem, quoniam est ex eisdem locis: & hoc modo sepè numero imbecillos & fragiles homines fallunt, suadentes illis turpem illam canis figuram, hoc est, pestiferam suam hæresim esse pulchram regis, hoc est, expressam veritatis imaginē. Hac similitudine vtitur hirinęus libro aduersus valentinū primo. Hi sunt qui munus sathanæ sese in angelum lucis transfigurā tis subeunt: similes hi sunt pyratis insignia hostium suorum in nauiū suorum puppibus erigentibus, vt eos decipiant & tandem capiant, pacem & amicitiam simulantes. Hi, inquam, sunt, à quibꝰ cauere monet diuus Paulus in epist. Ad ro. ca. 16. His verbis: Rogo autem vos fratres vt obseruetis eos, qui offendicula, præter doctrinā, quam vos didicistis faciunt: & declinate ab illis. Huiusmodi enim Christo domino nostro non seruiunt, sed per dulces sermones, & benedictiones, siue, vt alii vertunt, adulationes seducunt corda innocentiū. Hos alibi idē Apo. vocat canes, malos operarios, cōcisionem.

Simile.

Ro. 16. a.

Phil. 3. a. cisionem. Nec tantum vitandi sunt qui eiusmodi sunt, nobis aliam doctrinam afferentes & tradentes, præter eam, quam semel imbuti sumus:

Gal. 1. b. sed & si angelus de cœlo huic diuersam doctrinam afferret, claudēdæ sūt aures cantibus Syrenarum, & surda aure transeundum: quoniam qui huiusmodi sunt, quæ sua sunt quærunt

Phi. 2. c. non quæ Iesu Christi. Non infundūt vinum super vulnera, sed oleum tantum: palpant, non addurunt. Dicentes bonum malum, & amarū, dulce, lucemque ponentes in tenebras. Dicentes quod olim prophetæ falsi po-

Hiere. 6. d pulo adulantes dicebant: pax, pax: & nō erat pax. Qui huiusmodi sunt mōstra potiusquā homines dicendi sunt. Monstrum sane horrendum ingens esset animal cuius vna pars esset lupina, altera verò esset ouina. Tales ergo sunt hæretici falsiq; prophetę quive niunt ad nos in vestimentis ouiū intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Os habent ouium, vultum afferūt agnorum, cor verò luporum: intus sunt rubus, foris ficus: intus gentiles foris christiani, quo nihil mōstruosius. Nihil esset negocij lupū ab oue dignoscere, si vterque suam æderet vocem, nihil esset negocij ab oue non cauere, à lupo verò fugere, si vterque sua pelle tectus veniret. Quid autē facias, vbi lupus ouillo vellere, ouilla voce ouē simulans, irrepserit in ouile, non vt ouis fiat, sed vt crudelius oues laniet? Mutat vocē lupus & Christi nomen profitetur: profitetur euāgelicā doctrinam, sed vt incautis aspergat hæreseos suæ venena. Simulat opera pietatis, quo magis aliorū simplicitate ad suas cupiditates abutatur. Ab his igitur chimeris horrendisq; mōstris diligenter est cauendū, precipuè ijs, quos delegit dñs sui gregis custodes ac pastores, quales erāt apostoli cū quibꝰ in presentiarū dñs loquebatur. Præsulū enim est, diligēter curare ne huiusmodi monstra dilanient gregē sibi commissum. Istorum falsorū prophetarū typus expressaq; imago fuit Balaam qui ouilla voce ouē simulans Dei populū benedictionibus replebat. Moriatur, inqt, anima mea morte iustorū, & fiant nouissima mea horum similia &c. Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel. Intùs autem cum esset lupus rapax docebat regē Balac vt Israelitis ad fornicandum mulieres suas offeret: docebat præterea regē vt Israelitas inuitaret ad comedendū immolata & obla. ta Belphegor sacrificia, autore Iosepho. Vnde dñs falsò cuidā prophetæ dicebat apud Io. in ap. habeo aduersus te pauca: qa habes illic docētes doctrinā Balaā, qui docebat Balaac mittere scandalū corā filijs Israel, edere & fornicari. De quibus vitijs habes numerorū c. 25. Sic ergo sunt falsi prædicatores, qui mira de rebus cœlestibus loquuntur: suæ eloquētiæ suauitate aures populi demulcent, ac detinēt: advitia tamē pelliciūt & trahūt: sicq; dilaniāt gregē dñi. Erudiūt fideles, & interpretātur sacrā scripturā, & tādem ad suas cupiditates eos trahere conantur.

Nu. 23. b
Nu. 15. b.

Apo. 2.

Nu. 25.

¶ *Attendite à falsis prophetis.* Inter alia munera atque charismata apostolis & ecclesiæ à Christo dño collata, hoc vnū fuit, vt discernere scirēt, quis nā esset verus, quis verò falsus prophe ta. Et quēadmodū misit ad ecclesiā suā spiritū sanctū, vt doceret eā mysteria fidei, ne aberraret à vero: suggeret, inqt, vobis, quecūq; dixero vobis: & dedit illis potestatē remittēdi peccata dicens: accipite Spiritū sanctū quorū

Ioa. 14. d.

rema

Universidad de Deusto
Biblioteca

Io.20.f. remiseritis peccata remittuntur eis: sic etiam contulit apostolis ecclesiæ q; suæ donum, quem discretionem spiritū vocat D. Paulus in priori epist. 1.cor.12 ad co.c.12. Vnicuique, inquit, datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ, alij gratia sanitatum, alij discretio spirituū: ad discernendum scilicet quis sit falsus, quis verus propheta. Cum enim satanas non raro transformet se in angelum lucis vt author est D. Paulus: necesse fuit donū hoc in ecclesia reliquni. Venena enim minime propinantur nisi in optimo aut fragrātis simo vino: aut in melle: vnde in prouerbio dici solet, mellitum venenū: quale fuit quod propinare voluit diabolus Christo dicens: si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiāt: melle lito gladio eum occidere nitebatur. Meritò 1.Io.4. D. Ioā. in sua.p.cano. admonet vt probemus spiritus vtrum ex Deo sint. Et dominus in hoc loco vt diligenter à falsis prophetis caueamus. Hinc colligemus ecclesiæ catholicæ esse, dijudicare quis sit verus, quis autem falsus propheta. Hoc enim donum dijudicādi & discernendi spiritus, ecclesiæ relictum est, vt ex paulo didicimus.

Simile.

Hæreticus cauendus statimque denūtiandus.

¶ Docet etiam hic locus fugiendū esse ab hæreticis, cauendum ab illis. Neque cum huiusmodi correptio frater na seruanda est, sed statim sunt denuntiandi. Tempore enim pestis, non solum aër infectus & corruptus est fugiēdus & vitādus, sed qui aëre illo corrupti sunt. Sic etiam non solum nobis cauendum est ab omni hæresi, quæ pestis & cancer est, sed ab omni homine hæretico ne nos suo veneno inficiat. Præterea cum eiusmodi peccatum contra commune totius christianæ reipublicæ bonum sit: bonum autem commune, peculiari sit præferendum: nō est, quare expectanda sit correptio fraterna, secretaque admonitio: sed statim denūtiandi sunt, ne serpat pestis. Præterea cum hæreticus proprio iudicio sit subuersus atque sciens & prudens totius ecclesiæ dogmatibus aduersetur, minime sperādum est, quòd nostra secreta, fraternaque correptione corrigetur: quare tāto malo statim obuiandum est. Qui enim fidem non adhibet ecclesiæ, quæ columna est & firmamentum veritatis, multo minus tibi adhibebit. Sed ais: Christus dominus apud Math. dicit si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te & Infra.17. ipsum solum &c. Adhoc dices hanc trinam monitionem de qua Christus dominus loquitur ad literam intelligi de iniurijs factis in fratrem: at verò de peccatis lōgè grauioribus, imo grauissimis perpetratis in Deū quales sunt hæreses. alter ordo si seruetur, nihil legitur euangelicus sermo. Hæreticus ergo coram me pronūtians hæresim, in me, vel in alium, coram quo pronuntiat, propriè non peccat: sed propriè peccat in Christum, cuius fidem lędit, ideo non est necessaria illa trina admonitio, cuius dominus meminit. Sed statim qui huiusmodi est, deferēdus est ad inquisitores, ne vt cancer serpat tantum malum in fideles. ¶ Quod si secundo instes verbis illis. D. Paul. in Ad tit.3. epist. ad titum c.3. hæreticum hominem post primam & alteram correptionem, deuita: ergo necessario sunt admonendi hæretici: si non ex loco Mathæi prænotato, ex loco certe Pauli inducto. Adhoc obseruabis, aliud esse, quod quilibet fidelis præstare tenetur si iudiciaria potestas non adesset ad compescēdum hæreticos: aliud esse quando

quādo hæc potestas adest. Nā si nō adest, præcipit Paulo vt semel & iterū admoneatur, & deinde uitetur ei⁹ collo quiū, & cōsuetudo, vt pertinacis hominis. At verò si adest, ex edicto iudiciaria potestas, ad eā erit deferēdus. Illi.n. incūbit ex officio corripere, & admonere, supplicioq; hæreticos afficere. Et si verū sit quod ętate apostolorū blandius se gerebat ecclesia erga hęreticos, si forsitā illos suauitas iudicij ad correctionē admoneret: At verò, quia animaduertit in ecclesiam Dei indies furere amplius hæreticam vesaniā, ideò acerbius aduertit in ipsos: vt prætermissis admonitionibus nouis, res deferatur ad fidei cēsores, ne vt pestis serpat hæresis in catholicos.

¶ *Qui veniunt ad vos.* Hic primū observa, hæreticos falsosque prophetas nō esse missos à Deo, sed ipsi sunt qui ad nos sua autoritate veniūt. Veri aūt atq; catholici prędicatores atq; doctores mittūtur à Deo. Vnde D. Paul. in Ro.10.c. epist. ad ro. ait: quo modo prædicabūt nisi mittantur. De huiusmodi falsis Hie.t.3.c prophetis olim dicebat dīs apud Hieremiā: non mittebā prophetas, & ipsi currebant: nō loquebar ad eos, & ipsi prophetabāt. Si stetissent in cōsilio meo & nota fecissent verba mea populo meo, auertissem vtiq; eos à via sua mala & à pessimis cogitatiōib⁹ suis. ac si diceret dīs: nec ego loquor eis nec mitto illos, sed ipsi loquūtur quasi ex D.Hiero. ore meo. Si enim meæ voluissent acquiescere volūtati, & nota fecissent verba mea populo meo, nō blandientes eis & adulatione perdētes, vt dicerent: non habetis peccata, perfectam iustitiā possidetis, sanctitas & iustitia atq; pudicitia in vobis tantūmodo reperiūtur: & ego nō tradidissem eos in immūditiā & ignominiā, vt facerent quæ nō incōueniūt & sequerētur vias suas pessimas. Contēplemur hæreticos, quomodo semel desperātes salutē, gulæ se tradant & delicijs: vescantur carnibus, frequentes adeant balneas, musco fragrent, vngentis varijs delibuti, quærant corporum pulchritudinē. meritò ergo aduertit Christo & ait à fructibus eorum cognoscetis eos. Quod enim sermone nō pandūt cum vocē ouillā habeant, ostēdūt operibus. Et sicut nō probauerūt Deū habere in noticia: tradidit eos Deus in reprobum sensum, vt faciant quæ non cōuenūt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, nequitia, auaritia, & cæteris quæ numerat. D. Pau. ad rom. scribens. Veri enim & Roma.1. fideles concionatores, instituti ab ecclesia, & prædicantes quæ ab ea didicerunt, hi verè mittuntur à Deo, fideliter legatione sua fugentes.

¶ Deinde perpēde quid dīs dicat: *veniūt ad vos.* Ac si diceret: nō veniūt ad infideles, nō ad hoēs perditis moribus præditos, sed ad vos fideles, ad vos filios Dei, ad vos amicos meos, hæredes regni cælestis, vos perdere volūt, vos dilaniare tētāt, sequēt̄es morē patris sui sathanæ, q vt in libro Iob scriptū est, affuit inter filios Dei, qui etiam Iob.1. Ioa.13. Chri discipulū perdidit. Sic falsi prophetæ, sic hæretici, viros sanctitate & religiōe chriana præstātes decipere, & à vera fide auertere conantur.

¶ *Intus autem sunt lupi rapaces.* Animaduerte hic obsecro atq; alta mēte cōsidera nihil in mūdo cōtrarius inueniri oue & lupō. Lupus.n. natura sua ouē laniare cōtēdit: sic nihil magis cōtrariū & aduersū quā verus & falsus propheta, quā fidelis & infidelis, catholicus & hæreticus: & tamē hæreticus lupus cū sit, non vnum aut alterum sed omnia quis velit mōta induere conatur, etiam tunc cam li

Universidad de Deusto
Biblioteca

neam omnium intimam. Non simulant solum cultum vilem, abstinentiam, pietatem in pauperes &c. Sed & ipsam mortem libenter subeunt: vt vel sic gregem domini ad suam væ saniam trahant. Et quemadmodum sathanas simiam Dei agere semper à mundi exordio curauit: sic hæretici sathanæ imitatores, etiam martyrũ Christi simias esse volunt. Vt non solum prætextu præclarorum nominum Christi, fidei, gratiæ, ac similium, atque omnino fictæ religionis, suas hæreses persuadeant: sed interim mortem eligunt vt hoc saltem tam manifesto testimonio fideles seducãt. Vnde Paulus iure optimo monet in 2. epistola ad Thessa. cap. 2. vt fideles 2.Thes.2 caueant sibi, fidemque veram teneãt. Nam mysterium, inquit, operatur iniquitatis: tantum vt qui tenet, nũc teneat, donec de medio fiat, ac si diceret: Antechristus ille, homo peccati, filius perditionis, qui reuelabitur in suo tempore, iam operatus in suis discipulis mysterium iniquitatis: id est, adumbratam falsa religione hypocrisim omnem. Quare tantum id supereſt, vt qui tenet, teneat. 1. fideles, quam habent fidem, retineant, donec de medio fiat. 1. donec de medio ecclesiæ exeant occulti hæretici, & tunc reuelabitur ille iniquus.

¶ *Intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Hîc iam vides ingenium sathanæ atque suorum quàm longè distet à Dei, suorumque ingenio. Ingenium Dei atque piorum hominum est, seruare. Audi quid de Deo referant eloquia Psa. 67.c sacra. Psalmo. 67. ait Rex Dauid: Deus noster, Deus saluos faciendi. Et Ps. 34.b psal. 34. Domine quis similis tibi? Et reddens rationem addit. Eripiens inopem de manu fortiorum eius: egenum & pauperem à diripientibus eũ. Hinc est quod in sacra scriptura qui hoc seruandi munere funguntur, dij vocentur, ac filij excelsi omnes, sal terræ, lux mundi, & ciuitas supra mõtem posita, & lucerna super candelabrum, pastoresque dicantur. Vnde Paulus. Adimpleo ea quæ desunt pas Col. 1.d sionũ Christi, in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia, cuius facta sum ego minister &c. & in alio loco: pro Christo legatione fungimur, 2.co. 5.d tãquam Deo exhortante per nos. Ac si diceret: per nos Deus loquitur & exhortatur ad pœnitudinem, exhortatur aduenias, exhortatur ad salutẽ. Non enim vult mortem peccatoris, sed magis vt cõuertatur & viuat: exhortatur ad pacem & idcirco legatos ad homines mittit. Hac ergo legatione pacis nos fungimur. Quare obsecramus pro Christo: reconciliamini Deo. Contrà verò, ingenium diaboli suorumque sectatorum est, perdere, dilaniare, ac interficere gregem domini. De sathanale gimus. 3. reg. cap. 22. Quod egressus stetit corã do- 3.reg.22 mino, & ait. Ego decipiam Achaz. cui locutus est dominus. In quo? Et ille ait. Egrediar & ero spiritus mẽdax in ore omnium prophetarum eius. De suis satellitibus in hoc loco vides quid dominus affirmet. Intrinsecus, inquit, sunt lupi rapaces: quorum scilicet est, euangelicum gregem laniare. Hinc discamus quantum scelus sit, aut consilio aut exemplo, aut doctrina, animam aliquam perdere. Si enim sanguis Abel qui martyrẽ effecit, martyrijq; corona Abelẽ decorauit, clamabat ad Deũ super terrã vindictã postulando: quãto magis anima dãnata doctrina aut causa alicuius, ad uersus illũ clamabit, cõ dignasq; penas com-

mmeritaque supplicia petet?

¶ *Veniunt ad vos in vestimentis ouium intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Damnatin hoc loco dominus hypocrisin, cauendumque esse ab omni hypocrita monet. Ab omni inquam hypocrita qui prætextu pietatis aut religionis alios aut in errorem inducere, aut ad peccandum trahere conatur. Peccare enim & simulare peccatum ne notum sit alijs non malum est, opera pietatis exercere vt laudaris ab hominibus, vanum & inutile est. de qua hypocrisi dominus locutus est. c. 5. At opera pietatis fingere vt alios aut ad errores aut ad peccata trahamus hoc scelus maximum est de quo in hoc loco peculiariter agit dominus.

Leui. 11. Figura. ¶ Leuit. cap. 11. inter alias aues quæ comedendæ non erant, & à fidelibus vitandæ, vna erat, quæ vocatur mergulus, sic dicta, quoòse in aquam cibum captans, assiduè immergat. Quam nos, cueruo marino vocamus. Mergulus iste typus est hypocritarũ qui se in opera pietatis crebro immergunt, vt fidelium animas captent. Et hoc est quod hic dicitur veniũt ad vos in vestimentis ouium intrinsecus autem sunt lupi rapaces. ¶ Gene. etiã Gen. 27. cap. 27. ait Isaac filio suo Iacob: accede ad me, vt tangam te fili mi, & accedente illo atque palpato à patre dixit: vox quidem Iacob est, sed manus, manus sunt Esau. in tactu verè dignoscitur hypocrita. Nam licet vox sit fidelis, hominisque charitate & religione præstantis: licèt verba sint sanctitate plena, manus, hoc est, opera non fidelis sed infidelis: non filij Dei sed filij sathanæ. Foris ouis & intus lupus. Viget enim intus liuor, auaritia, libido cæteraque vitia. ¶ Exo. ca. 7. Exod. 7. Sacra refert historia vertisse Moysen virgam sibi à Deo collatam in serpentem, & aquas in sanguinem: idemque mentitos fuisse atque fecisse magos Pharaonis. Ciniphes verò educere non potuisse prædictos maleficos: quos tamen diuina virtute eduxerat Moyses. Sic etiam filij sathanæ & si signa & prodigia simulare possint vi sathanæ, at ciniphes (quod minus videtur) non possunt: hoc est diligere inimicos, iniurias libenter & æquo animo tolerare, auaritiã vincere &c. Sed cum intus sint lupi rapaces, tandem prodit quasi ex adipe iniquitas eorum: tandem ex corde illorum tanquam ex promptuario quodam eructant & exeunt prauæ cogitationes, homicidia, adulteria, falsa testimonia quæ coinquinant hominem vt Christus ait. Deficiunt enim sicut maleInfr. 17.b fici illi in hoc signo, hoc est, in sanctis actionibus quas fingere & exprimere nequeunt. Atque hoc volens significare dominus dicebat: per os Ioannis iam ad radicem arboris securis posLuc. 3. ta est. ac si diceret: non ramis, aut foliis, non verbis simulata sanctitate prolatis, non ceremonijs religionem redolentibus: sed radici hoc est cordi, vnde mali fructus oriuntur, admota est securis, funditus & irreparabili vulnere succisura, quod fœtus Deo dignos non produxerit. Et quod verbis Christus dominus expresit, signis & factis ostendit: more prophetarum, qui non solum verbis, sed etiam rebus assumptis, vt catena circundatus est Hieremias &c. Futura prædicebant. Narrat enim noHier. 27 ster Mathæus cap. 21. Quod quum Mat. 21. vidisset arborem ficum proximã viæ, Figura. & nihil inuenisset in ea præter folia, veluti indignãs, quod spe delusus esset, execratus est eam dicens: nusquam

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex te fructus naſcatur in ſempiternũ, & arefacta eſt cõtinuo ficulnea. Quo ſigno ſignificare volebat phariſæorũ hypocriſin atque iudæorum ſimulatam ſanctitatem. Inueniebat in eis veſtimenta ouium, ſed cor luporum. Inueniebat ſpeciem religionis: fidei fructum, quem vnicè eſuriebat, nõ inueniebat. Quo etiam facto exprimitur omnis hypocrita qui foris Chriſtũ profitetur cor autem eius longè eſt à Deo: longè á tolerantia, patientia, ſobrietate, cæteriſq; chriſtianæ religionis virtutibus. Quare nõ mirũ quod indignatus dominus execretur eum. Et dicat: ne quis poſt hac ex te fructũ videat in æternum. Sed de hoc ſatis ſuperius. Hanc etiam hypocriſin ſatis ſuperque depicta eſt in facto Michol, quæ depoſuit Dauidem per feneſtram vt fugeret à Saul: & tulit ſtatuã, & poſuit eam ſuper lectum, & pellem pilоſam caprarũ poſuit ad caput eius, & operuit eam veſtimentis ſicque illuſit Sauli patri ſuo. Qui in illam incandeſcens ait: quare ſic illuſiſti mihi & dimiſiſti inimicum meum vt fugeret? Sic ſunt homines hypocritæ qui exterius imaginẽ Dauidis ferũt: pellem & veſtimenta ſanctorum portant, orãt prolixè, miſeris ſubueniũt, Deum prædicant: cor autem eorum fugit longè à Deo. Quam ob cauſam maxima triſtitia & indignatione afficitur, maximè, inquam, in Michol, hoc eſt, animam indignatur. ¶ Pax eſt Iehu? Ait rex Ioram. Qui reſpondit. quæ pax? adhuc fornicationes Iezabel matris tuæ, & veneficia eius multa vigent. Et tetendit Iehu arcum manu, & percuſſit Ioram inter ſcapulas, ſtatimque corruit in curru ſuo. Quo facto dominus non eſſe pacem hypocritis, ſed iram & indignationem:

1. reg. 19. Figura.

4. reg. 9. Figura.

quod vigeant corda eorum innumeris peccatis: quod intus ſint lupi rapaces & ſi foris chriſtiani videantur.

¶ Nunquid auis diſcolor hæreditas mea mihi? Ait dominus per Hieremiam. Auem diſcolorem iuxta literã pauum vocat. Non ergo placet domino homo varijs diſtinctus coloribus, foris ſanctitate int9, rapacitate prædi tus. Vnde alij hunc locum tranſtulerunt. Nunquid ſpelunca hyænæ hæreditas mea mihi? Sicut enim nocturna beſtia iſta viuit cadaueribus mortuorum, & de ſepulchris ſolet effodere corpora, nihilque eſt immunditiæ, qua non veſcatur: ſic falſus propheta, ſic hypocrita prætextu religiõis quæ ſpelũca eius eſt, omnibus peccatis veſcitur & alitur: ouibus domini dilaniatis viuere contendit. Væ illi: nam vt verbis vtar domini apud Hieremiã, fruſtra multiplicat medicamina: ſanitas non erit ei. Fruſtra Deum, euangelium, regnum cœlorum, ſacramenta habet in ore, fruſtra preces fundit, largitur pauperibus: cum intus ſit lupus rapax. Quare hæc omnia medicamenta nihil ei ad ſalutem proſunt. Et quemadmodum qui crebro medicamentis vtuntur, ſi aliâs, regimen nullum ſanitatis ſeruant, ſed ventri indulgent: non ſolum ab infirmitate malaque valetudine non ſanantur, ſed potius ſumpta medicamina illis magis ac magis nocent: ſic hypocritis, falſisque prophetis, ſacramenta quæ ſumunt, & ſi ſalutaria medicamenta ſint, non ſolum illis non proſunt, ſed multo magis nocent: cum à vitijs ſuis, prauisque actionibus ceſſare non velint. ¶ In huiusmodi hominibus impletur quod dominus apud noſtrum Mathæum ait: qui autem

Hier. 12.

DHier.

Hier. 26.

Simile.

Infr. 13. autem non habet, etiam id quod habet auferetur abeo. Exiſtimat hypocrita ſe habere virtutem, vim, donumque dicendi ac erudiẽdi populũ Dei, interpretandi libros ſacros: quum nihil veræ perfectæque virtutis habeat: cum intus ſit lupus rapax: quare adeo nihil ei addetur, vt eo quoq; quod habere videbatur ſit ſpoliandus, exiſtimabant phariſæi veram iuſtitiam habere, quod ſeruabãt traditiones ſenio rum, crebro lauando manus, & reprehendebant Chriſti diſcipulos, quod has traditiones non ſeruaſſent: non

Infr. 15. a enim, inquiunt, lauant manus cum manducant: at dominus abſtulit ab eis iuſtitiam quam videbantur habere, dicens: quare & vos transgredimini præceptum Dei propter traditiones veſtras? Qualis, dicito mihi, manebit homo, ſpoliatus omnino à virtute, quam habere videbatur? qualis manebit ouilla pelle denudatus? totus lupus, totus ſceleſtus & ini

Iuſr. 27. d quus. ¶ Apud noſtrum Mathæum legimus c. 27. quod milites præſidis genu flexu ante Ieſum, illudebant ei, dicentes: Aue rex iudæorum, & expuẽtes in eum, acceperunt arundinem & percutiebant caput eius. Sic hypocritæ Deum adorant, Chriſtum genibus flexis regem ſuum vocant: ſed his ſignis ei illudunt: quando aliâs vita & moribus corruptis expuunt in eum: & arundine ſcelerum ſuorum percutiunt caput eius. Hoc idem figuratur in iuda, cuius pedes vidimus ſuper diuinas Chriſti manus rerum omniũ

Io. 13. effectrices, corde tamen tunc eum tradentem & vendentem dominum ſuũ inſpeximus. Sic multos apud nos intuemur pedes in altari habentes cor autem eorum lõgè ab altari, imo lõgè à Deo multis criminib9 implicatos.

¶ Locum inſignem ad literam habes apud Ioa. depingentem in apo. hominem hypocritam. Scio, inquit dominus, opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus: ſed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, quod diues ſum: & locupletatus: & nullius egeo, & neſcis quia tu es miſer, miſerabilis, & pauper, & cæcus & nudus. Collyrio vnge oculos tuos vt videas. Frigidus hic vocatur qui ſpiritus ſancti gratia & illumina tione planè deſtitutus eſt: calidus ſiue feruidus, qui ſpiritu feruet, ſicut Pau. ait: ſpiritu feruentes. Tepidus autem dicitur qui & ſi fidem habeat & ſi religionem chriſtianam profiteatur & ſi foris imaginem fidelis præſeferat, ignem fidei, hoc eſt, veram charitatem non habet. Qui & ſi glorietur patrẽ ſe habere Deũ id operibus non expri mit. Vtinam autẽ, inquit dominus, frigidus eſſes, aut calidus, non quod velit eſſe frigidum, ſed quòd præſtat, aut minus malũ eſt, frigidum fuiſſe, hoc eſt, eſſe & cognoſcere ſe peccatore eſſe: quã de ſanctitate gloriari quũlongè ſit á vera ſanctitate & iuſtitia. Idcirco addit: ſed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Sumit metaphoram, à medicis, qui quũ cibũ crudum & incoctum auferre volunt ab ægroti ſtomacho, aquam illi tepidam potandam præbent, quod nauſeã illa pariat, & ad vomitũ prouocet: ita, inq̃t, quia tepidus es, ac mihi nauſeã paris, incipiã te emouere ex ore meo. Id eſt, incipiã te procul à familiaritate mea abijcere. Quia dicis diues ſum falſò ſe diuitẽ putabat hypocrita iſte ſola fide inſtructũ: cũ bonis opib9 ſpiritualib9, quę verè ſunt diuitiæ, planè indigeret, cæcusq; eſſet, nõ animaduertẽs, in quib9 ambulabat, pẽcti vias

Apo. 3. a. d.

Ro. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& semitas. Quare eum suadet vt emat ab eo collyrium quo vngat oculos suos & videat. Verum collyrium est, propriæ fragilitatis agnitio, suique abiectio & humiliatio. Qui enim in se tanquam ex se boni nihil videt atque agnoscit, is statim visum, quem per superbiam perdiderat recuperauit. A postoli igitur calidi & feruidi erant, publicanus, Magdalena in ciuitate peccatrix, latro, frigidi erant peccata sua agnoscentes: at pharisæi hypocritæ tepidi erant & ideo euomit illos Deus. Hos imitantur hæretici, hos falsi prophetæ, hos falsi religiosi & christiani qui prætextu religionis alios aut fallere aut contemnere non verentur.

¶ Hi etiam similantur agro illi, de quo dominus in quadã parabola ait: nonne bonum semen seminasti in agro tuo, vnde habet zizaniam? Inimicos homo hoc fecit. Sic in hypocrita triticum mistum zizania inuenies. Fidem mistam odio inimicorũ, religionem mistam liuore, [illegible]udia. Ceremonias mistas ira, fornicatione, cæterisque vitijs.

Mat. 13.

¶ Sunt etiam philisthinorum imitatores. Nam quemadmodum philisthijm tulerunt arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon: & statuerunt eam iuxta Dagon sic hypocritæ arcam domini, hoc est, fidem, ieiunia, eleemosynarum largitionem, mortificationem, ceremoniarum obseruantiam statuunt iuxta Dagõ idolum suum, hoc est, iuxta superbiam ambitionem, inuidiam, calumniam, quibus dant operam.

1. Reg. 5. Figura.

¶ Hi sunt qui ædificare volũt ædificia sumptuosa & miro ingenio arte que compositia, super arenã. Qui audit verba mea, ait in hoc. c. dominus, & non facit ea similis est viro stulto, qui ædificauit domum suã super arenam &c. Ieiunia, eleemosynę, preces, sordidus vestitus, denique miracula, sunt quidem instar splendidi ædificij: cæterum si animus ista gerentis spectat voluptatem, quæstum, deceptionem, vindictam, corruent omnia, si quando ingruerit vehemens tẽtationum procella. ¶ Talis erat populus ille de quo dominus olim Ezechieli loquebatur dicens, veniunt ad te & sedent corã te populus meus: & audiũt sermones tuos & non faciũt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, & auaritiam suam sequitur cor eorum. Et es eis quasi carmẽ musicum: quod suaui dulciq; sono canitur: & audiẽt verba tua & non facient ea. Sic etiam est hypocrita fidelis in cuius ore versatur Deus, ac fidei confessio: corde tamen auaritia, & omnis iniquitas. Audiunt libenter carmina musica, hoc est contiones, ac prędicationes, eas laudant: sed statim somno indulgent illarum obliti: statim vitijs suis dant operã. Contiones, quas audiunt, vertunt in canticum oris, non autem cordis.

Mat. 7.

Ezec. 33.

¶ Tunica filij mei est, aiebat olim Iacob, sed fera pessima deuorauit eũ. Sic hoc idẽ dicere merito potest etiã dominus vilo hypocrita, tunica filij mei est sed fera pessima deuorauit eũ. Tunica, inquam, hæc Christi filij mei est, species hæc est veri christiani, habitus hic est fidelis, sed deuorauit eum fera pessima hoc est sathanas. Non extat nisi tunica, & filius decerptus ac deglutitus à diabolo est: ab inuidia, odio, ira, fornicationeque deuoratus. Insignia solum hic manent: spolia solum hic videntur. Et quem admodum si quis templum ingressus imagines capita non habentes intue-

Gen. 37. Figura.

Simile.

intueretur: alteram tamen claues in manu, alteram verò ensem tenere videret: ex signis illis alteram esse imaginem diui Petri, alteram verò diui Pauli iudicaret: sic hypocritæ ex ieiunijs, ceremonijs, vili veste, vultu demisso solum, nõ ex charitatis actionibus esse christiani videntur, ac iudicantur.

Apo. 11. D. Eze. 3. 8. Figura.

¶ Accipe librum & deuora illum, ait angelꝰ Ioãni, & accepi librũ & deuorauì illũ, & erat in ore meo tanquam mel dulce. Et quũ deuorassem eũ amaricatus est venter meꝰ. Nihil sanè diuinorum verborum intelligentia, explanatione, & prædicatione, atque professione dulcius: vnde Dauid ait: quã dulcia faucibꝰ meis eloquia tua, super mel ori meo. Sed amaricari ventrem faciunt, id est, mentem: quando in digestione. i. executione eorũ, quæ. sũ diuinam scientiam prædicantur, qualis est condonatio iniuriæ ex aio, carnis vera mortificatio, alienarum rerum restitutio, inuidiæ depositio, decipiendi animus abijcendus, amaritudo & dificultas sentitur. Dulcis ergo est hypocritis lex Dei, & omnia, quæ continet, dulcia & suauia faucibus eorum sunt: at Dei mandatorum executio tam difficilis vt longè ab eorum custodia sint. Quare non immerito ait Christus in hoc loco à fructibus eorum cognoscetis eos.

Psal. 118.

Infra. 11. Figura.

¶ imaginem istorum graphicè depingere volens Christus vsus est apud Mathæum nostrum c. 21. similitudine hominis habentis duos filios. Qui accedens ad alterum, dixit: fili, abi, & hodie operare in vinea mea. Ille proteruè respondit, nolo. Sed idem mox pœnitentia tactus, abijt in vineã. Pater itidem accedẽs ad alterũ, ait: abi, & hodie labora in vinea mea. Ille prõpte respondet: en abeo domine, nec abijt tamen. Ex his igitur duobus vter videtur satisfeciſſe voluntati paternæ? Audientes autem parabolam non intelligentes, quorsum hæc tenderent, responderunt domino: prior ille, qui mox resipiscens pœnitentia motus abijt in vineam. Tunc Iesus in ipsos retorquens parabolam: profectò verè dico vobis, quod publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei. Ac si diceret: illi prius rebelles Deo impia vita, tamen illico tacti penitentia, obtemperarunt euangelicæ doctrinæ. Vos qui titulo ac professione estis populus Dei, quique & olim dixistis, & hodie dicetis, oia quæcunque dixerit dominus faciemus, quique semper habetis in ore præcepta Dei, & templum domini, templum domini, templum domini, tot modis prouocati, non potestis ad penitentiam promoueri; sed semperintus estis lupi rapaces. Tales inuenies inter nos multos. Ad quos pertineat hæc parabola in sentẽtia exposita. Caueamus igitur ab his falsis prophetis vt Christus aũ monet: ne decipiamur, nedilaniemur.

¶ *A fructibus eorũ cognoscetis eos.* Docet hic dominus quàm facile deprehendemus simulationis præstigium, si proprius inspexerimus: non titulum & vestem, sed ipsa facta quæ produnt animum insyncerum. Nam etiam si bene docent, tamẽ hoc ipsum quod docent non præstant. Et suus cuique arbori peculiaris fœtus, qui sapore prodit radicem. Si vitam & mores attentus obserues, reperies illos sibi placentes, suis commodis vbiq; seruientes, elatos, vindices inuidos, obtrectatores, gloriæ sitientes: nonnuquàm & ventri deditos: & om-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nino suum negocium agentes potius quàm gregis aut euãgelij. Scimus qui sint fructus arboris euangelicæ: nimirum animus alienus ab omni fastu, animus lenis & minime appetens vindictæ: animus contẽptor voluptatũ huius mundi, animus contẽptor opũ, & sitiens æsurienſque pietatis euangelicę, ãnimus promptus & expositus: ad bene merendum de omnibus: animus, purus ab omnibus cupiditatibꝰ, ne aliò spectans quàm ad Deũ: animus nihil afflictionũ recusans, modo prouehat doctrinã euãgelicã: animus nihil mercedis expectans in hoc mundo pro suis benefactis, neq; gloriam, neque voluptatem, neque diuitias: animus qui beneuelit etiam malenolis, qui bene mereatur etiã de malemerentibus. Hos fructus qui verè præstat ipsa re, is demũ est arbor euangelica. Proinde qui se iactant prophetas, & hoc titulo se venditant: qui cultu religioso se fingunt oues, quum affectu sint lupi, ab his fructibus sunt æstimandi. Non oportet spectare frõdes & corticem. Nam hæc sæpe communia sunt agrestibus cũ mitibus, salubribus cum pestiferis: fructus gustatus indicat, qualis sit arboris succus. Quod si viderimus in his auaritiam, arrogantiam, liuorem, vlciscendi libidinem, fucum, aliaque id genus quæ velut ex diametro pugnant cum fructibus euangelicæ mentis, non putemus ex ijsdẽ arboribus aliquid boni fructus proditurum.

Primũ argumentũ quo probatur hypocrita sumitur ab operibus. Deu. 13.a

¶Primum ergo argumentum quo probatur falsus propheta, aut falsus christianus sumitur ab operibus. Hoc ipsum affert dominus Deut. cap. 13. Si surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum, atq; portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi. Eamus & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis: nõ audies verba prophetæ illius, aut somniatoris, quia tẽtat vos dominus Deꝰ vester vt palam fiat vtrum diligatis eum, an non. Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, & mandata illius custodite, & audite vocem eius: ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis. Nullum euidentius argumentũ simulationis & hypocrisis, & falsitatis quàm contradictio legis diuinæ, quàm suasiovt eam non seruemus, ab huiusmodi fructibus cognoscemus falsum doctorem aut falsum prophetam & concionatorem.

Secũdum argumentum.
1.cor.3.

Secundum argumentum quo cognosci potest verus an falsus propheta quis sit, est illud, quod adducit D. Paul. in priori epist. ad co. 3. fundamentũ, inquit, aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam: vnius cuiusque opus manifestum erit. Dies enim domini manifestabit: quia in igne reuelabitur, & vnius cuiusq; opus, quale sit, ignis probabit. Ideo, inquit Ambro. nemo potest ponere aliud fundamentum, quia quanuis hæretici sint aliqui, nõ tamen docẽt nisi sub Christi nomine. Aliter enim commenta erroris commendare non possunt, nisi interposito saluatoris nomine prædicent, vt res contrarias, & absurdas nominis dignitas faciat acceptabiles. Non ergo statim credamus quibuslibet præclara nomina Christi, fidei, & & euangelij sonantibus, & interim á fide & ecclesiæ obediẽtia fideles seducentibus. Non enim inquit Christus

D. Amb.

in

in hoc capite, omnis qui dicet mihi dñe dñe, intrabit in regnum cœlorũ. Sunt ergo qui super hoc præclarum fundamẽtum, hoc est, Christũ Iesum, aurum, argentum, lapidesque preciosos superponunt, hoc est, bonam doctrinam, bonaque opera: sunt qui ligna, fœnum, & stipulam: hoc est, peruersam doctrinã, malaq; opera superædificant: illos veros prophetas dices, hos falsos. Quos dies domini manifestabit. Dies domini vocatur dies afflictionis, quo visum est Deo nos affligere. Tunc enim ostendũtur & manifestantur qui veram, qui falsam doctrinam seminent: qui synceram fidẽ qui simulatam habeant. Hoc enim argumento satis ostenderunt Christi martyres veros esse prophetas nõ falsos: hoc argumento satis declarata est multorum hypocrisis, & suæ simulationis præstigium recedentes à Deo in tempore tribulationis & afflictionis.

Tertiũ argumentũ

Tertium argumẽtum sumitur ab euentu prophetiæ. Vnde in lib. Deu. cap. 18, ait dominus. Hoc habebis signum. Quod in nomine domini propheta ille prædixerit, & non euenerit: hoc dominus non est locutus. Sed per tumorem animi sui propheta cõfinxit, & ideirco non timebis eum. Falsus ergo propheta dignoscitur vno modo ab euentu. Quando videlicet minimè quod prædixerat euenit: alio modo vt si quod prædixerat euenit: postea verò nititur homines auertere à Deo & à custodia mandatorũ eius vt superius diximus. Sed de hoc vi. glo. ordi.

Quartum argumẽtum.

¶Denique signum & argumentũ quo probare voluit dominus Iesus esse missum à Deo, & non á se vt falsi prophetæ, Adducit euangelista Ioan. cap. 7. & 8. ego, inquit, nõ quæro gloriam meam & rursum: qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit, qui autem quærit gloriã eius, qui misit eum hic verax est. Hæretici seductores á seipsis veniũt, & ideo suæ studẽt gloriæ potius quã Dei. sua docentes commenta, non doctrinã Dei. Christus verò ac euangelici prædicatores, non affectant gloriam propriã apud homines: sed solum Dei gloriã quærunt.

Ioa. 7. b. Ioa. 8. f.

¶*Omnis arbor bona bonos fructus facit: mala autem arbor, malos fructus facit.* Iuxta Platonicorum etiam sententiam duplex est arbor, altera rationis particeps, altera sensus expers. Sensus expers est planta notæ significationis, arbor rationis compos, quam appellant inuersam, homo est, qui radices habet erectas ad cœlum, vnde venit illi alimentum. Quo fit, vt hominem definientes dicant esse arborẽ inuersam. Vt enim planta radices agit propagatas per terram, vnde illi venit nutrimentum, sic homo, quoniam epulis cœlestibus pascitur, & diuina gratia nutritur, radices, hoc est, caput, mentem, cogitationes eleuat ad cœlum, habens ramos, hoc est, pedes in terra collocatos. Huiusmodi sunt qui cõtẽnunt humana, & aspirant ad diuina, aspirãt ad cœlum, vnde ad illos venit aqua cœlestis & alimentum. Hæc est aqua, de qua ait Deus in Apo. ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis. Hæc est animi esca, de qua ait Esaias: venite, & emite absq; argento, & absque vlla commutatione vinũ & lac. Hoc alimentum de sursum venit á patre luminum, nam vt ait D. Ioa. Bap. apud Ioa. non potest homo accipere quicquam nisi fuerit ei datum de cœlo. Alimentũ animæ est illud, de quo

Apo. 21.
Esai. 55.
Ioa. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ait dominus: operamini cibum, qui
Io.6. non perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dat vobis. Hoc alimento alitur arbor bona, reficiturque vir iustus. At homnes impij qui scelere & maleficio pascũtur, arbores sunt insensibiles, cælestia non contemplantes, sed radices omnes in profundũ terræ mittentes, qui cælo contempto ad terram tantũmodo aspirant, & terram comedunt, si quidẽ rebus terrenis pascuntur & delectantur. Nam cum diabolus terram commedat cunctis diebus vitæ suæ, vt est
Gen.3. literis diuinis mandatum, quid mirũ si seruos suos ijsdem pascat alimentis quibus ipse pascitur. Itaque qui iustitiam colit & pietatem, radices habet super se, qui verò scelere & maleficio pascitur, subse. Hinc est quod volens
Eze. 17. Ezechiel scelera sedechiæ significare dicat cap. 17. quod radices vineæ sub illa erant: viro autem iusto dicat dominus apud eundem vatem sta super pedes tuos. Habent igitur impij cũ sint arbores insensibiles se subse, & corpedibus conculcant, & tandem præcipites in æternum exitium rapiũtur. At viri iusti stant super pedes suos, quia cum terram pedibus terant, animum habent in sublimi, cogitationem ab omni scelere abducentes, mentem á corporis sensibus abstrahentes, & Deũ animo cõtemplantes. Ait ergo Christus dominus in hoc loco quòd arbor verè bona & succum mitem gerens in radice mẽtis ædit bonos fructus. Hoc est, vir iustus qui su cum gratiæ celestis gerit in animo, fert sanctas actiones. Contra, arbor verè mala, quibus cunque sit rolijs, quocunque cortice, tamen fructus ædit malos. Hoc est, impius & si solijs & cortice ceremoniarum, Christi anæque religionis sit tectus, tamẽ prauas actiones operatur.

¶ *Non potest autẽ arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.* Ac si diceret: neque enim qui syncero est animo potest nõ factis exprimere syncerritatẽ affectus sui: neq; rursus qui vitiato est animo potest ea præstare factis, quæ verè bonum arguunt. Tamet si præstigijs, ac specie sanctimoniæ noununquam imponit incautis homnibus, certe Deo non potest imponere. Deus enim nõ irrideturr. Deinde obserua: quod arbor bona quatenus bona non potest malos fructus ferre, neque mala quatenus talis, bonos. Nemo simul & turpibus voluptatibus oblectatur, & cælestibus gaudijs perfunditur. Nemo simul est & rerum diuinarum contẽplationi deditus, & carnis prudentiæ intentus, non simulmi scentur vera vanis, æterna caducis, spiritualia corporalibus, summa imis, vt pariter sapias, quæ sursum sunt, & quæ super terram, vt pariter feras fructum bonum & malum, vt pariter sis sterilis, & fœcũdus. Si mundum diligis infructuosus es, si Deum fructosus: ipse enim ait: qui manet in me, & ego in
Io.15. eo, hic fert fructum multum. Qui autem virtutis fructum non tulerit, dabitur, vt Ezechiel ait capit. 15. igni ad deuorandum, vt non solum igne calamitatum in hac vita, sed igne æternorum cruciatuum in altera torqueatur. Qui fructum non tulerit excidetur vt in hoc loco ait dominus, & in ignem mittetur. Proinde qui arbor mala est, det operam vt sit bona. qui, inquam, fucatè bonus est, det operam vt omisso fuco fiat bonus. Potest enim inter homines ex arbore mala fieri bona. quemadmodum enim surculus
Simile. arboris fructiferæ, insitus in truncum & stipite arboris agrestis eam trahit

Simile. ad naturam suam, vt iam alia folia, & alios fructus ferat, sic Christi doctrina si inferatur in animã nostra sterili, eam mutabit, & ad seipsam traducet & cõuertet, vt iam alia verborum vera folia, alios virtutum veros fructus producat. Sed necessariũ tunc erit vt rami peccatorũ prius amputentur, vt in animo Christus inferatur: & ita lætissimos fructus feret.

¶ *Omnis ergo qui audit verba mea & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificauit domum super petram.* Vocatur in hoc loco Christus petra, propter soliditatem & firmitatem. Quemadmodum multis alijs in locis: hic est lapis
Esai. 28. ille, de quo ait Deus per Esaiam c. 28. Ecce ego mittam in fundamentis Siõ lapidem, lapidem probatum angularem, vbi versio Chaldaica pro lapide
Gen. 28. probato, habet regem Messiam. Hæc est petra illa in qua Iacob reclinauit caput, quãdo in somnis vidit illã gloriosam scalã, sublimem & stantẽ. His enim qui in Christo requiescunt, illi adhærentes, suamque cogitationem in illo collocãtes, ostenduntur arcana cœlestia sole ipso splẽdidiora. Vbi vides quanti Deus faciat virum iustum, cum illi etiam dormienti, sua mysteria reuelet. Ex quo colliges, plus valere somnium hominis iusti, quàm vigilias peccatoris. Sed oportet super hunc lapidem caput statuere, domũq; nostram supra petram istam firmissimam ædificare. Hanc petram contem
Psa. 26. plabatur Dauid ita dicens. Protegit
Psa. 39. me in abscondito tabernaculi sui. In petra exaltauit me. Et in alio psalmo.
Eph. 2, d. Statuit supra petrã pedes meos. Hinc est quod Paulus ait. Super ædificati estis supra fundamentum apostolorũ & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu.

¶ *Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & intrauerunt in domum illam & non cecidit, fundata enim erat supra firmam petram.* Vir iustus & charitate præstans, & si afflictionibus Iustus & si afflictionibus vndique premat, non corruit.
prematur minime corruit, firmatus enim est supra firmam petram. Hinc est quod dominus per Isaiam ait. Cũ
Esa. 43.a transieris per aquas tecum ero, & flumina non cooperient te: cum ambulaueris in igne non combureris, & flãma non ardebit in te, quia ego dominus tuus, saluator tuus. Aspicis hic iustum in medio afflictionum non comburi, quoniam Deus cum illo est. Vt
Figura. enim rubus Moysi ostensus ardebat, sed non cõsumebatur, quia in eo erat Deus. Sic verè Christianus vir in calamitatibus versatus, igni afflictionis incensus, spinis erumnarum cõpunctus, refrigeratur animo, & placida tranquillitate consistit: quoniam deũ secum habet. Cum ipso (inquit) sum
Psa. 90. in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Viri enim iusti tribulationibus exercẽtur, vt postea diuino gaudio fruantur. Transiuimus (inquit)
Psa. 65.a. per ignem & aquam &c. Hoc est, mũdi afflictiones, & eduxisti nos in refrigerium. Vbi vides mundi afflictiones esse viam ad æternas voluptates, impij verò afflictionibus obruuntur, descendit enim pluuia, & veniunt flumina, & flant venti, & intrant in domũ illius ædificatam super arenã, hoc est, supra mundi vanitatem, & decidit, vt hoc in loco ait dominus. Vt enim in
Figura. mari rubro Hæbræi fuerunt erepti A Egyptijs ve submersi, sic in afflictione quæ est veluti mare rubrum, iusti & stabiliti supra petram Christum liberantur, impij verò corruunt & frãguntur.

¶ Iesus

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Iesus leprosum mundat, Centurionis puerum sanat, socrum Petri à febre curat &c.

Caput VIII.

CVM autem descendisset Iesus de mõte, secutæ sunt eum turbæ multæ: & ecce leprosus veniẽs, adorabat eum, dicens, domine, si vis potes me mundare. Et extendens Iesus manũ, tetigit eum, dicens, volo, mundare, & confestim mundata est lepra eius. Et ait illi Iesus, vide ne mini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti, & offer munus tuum quod præcepit Moyses in testimonium illis. Cum autem introisset Capharnaum accessit ad eũ Centurio Rogans eũ, & dicens, Domine puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Et ait illi Iesus. Ego veniam & curabo eum, & respondens Centurio, ait: domine non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habẽs sub me milites, & dico huic, vade, & vadit, & alio veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit. Audiẽs aũt Iesus, miratus est, & sequentibus se, dixit, Amẽ dico vobis, nõ inueni tãtã fidem in Israel. Dico autem vobis, quod multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cũ Abraham, Isaac, & Iacob, in regno cœlorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dẽtium. Et dixit Iesus Centurioni. Vade & sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora. Et cũ veniisset Iesus in domum Petri, vidit socrum eius, iacentem & febricitatem: & tetigit manum eius: & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat ei. Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & eiiciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curauit. Vt adimpleretur quod dictum est per esaiã prophetam, dicentem, ipse infirmitates nostras suscepit, & ægrotationes nostras portauit. Videns autem Iesus, turbas multas circum se iussit discipulos ire transfretum. Et accedens vnus scriba

Lu. 14.a. Lu. 7.a.

Mala. 1.

Mar. 1.c. Lu 4.f. Mar. 1.d. Ioa. 4.g.

Esai. 53.b 2.pe.2.d.

ait illi, magister sequar te quocũque ieris. & dicit ei Iesus. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Alius autem de discipulis eius ait illi. Domine permitte me primum ire, & sepelire patrem meum. Iesus autem ait illi. Sequere me & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. & ascendẽte eo in nauicula, Sequuti sunt eum discipuli eius: & ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipse vero dormiebat. & accesserunt ad eum discipuli eius, & suscitauerunt eum, dicentes. Domine, salua nos, perimus. & dicit eis Iesus. Quid timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt, dicentes, qualis est hic quia venti & mare obediunt ei? & cum veniisset Iesus transfretum, in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sæui nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam.

Mar. 5. a. Luc. 8. d.

& ecce clamauerunt dicentes. Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? Venisti hic ante tempus torquere nos? erat autem non longe ab illis, grex multorum porcorum pascens. Dæmones aũt rogabant eum dicẽtes. Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. & ait illis, ite, at illi exeũtes abierũt in porcos, & ecce magno impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt, & veniẽtes in ciuitatem nuntiauerunt hæc omnia & de iis qui dæmonia habuerant. ecce & tota ciuitas exiit obuiam Iesu. & viso eo, rogabant eum vt transiret a finibus eorum.

Ca. VIII. Ad literã.

ECCE leprosus adorabat eũ. 1. genu flectabat ei. vide Mar. c. 1. Frequenter enim in sacra scriptura adorare, vsurpatur pro reuerentia illa, quam corpore exhibemus, incuruantes nos. Quod genus obseruantiæ, viris etiam excellentib9 solemus exhibere. Sic Genes. 18. dicitur de Abrahã, quod cucurrit in occursum angelorum, & adorauit in terram 1. curuatus est coram eis. Sic Loth eosdem angelos adorauit. 1. incuruatus est coram eis. Sic idem Abraham adorauit populum terræ. Exigit namque Deus,

Adorare in sacra scriptura varie sumitur. Mar. c. 1.

Gen. 18.

Gen. 19.

Gen. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus, hoc modo eximios homines coli, genuflectendo, vel in faciem cadendo, vel caput flectendo, aut manũ osculando.

¶ *Vade ostende te sacerdoti.* Vide Ioa. 2. super illa verba. Haurite & ferte Architriclino.

¶ *Offert munus quod præcepit Moyses in testimonium illis.* 1. vt ipsi testes sint: aut apud ipsos testatum sit, te verè esse liberatum lepra.

¶ *Domine puer meus &c.* Puer pro famulo Grecismus est.

¶ *Sed tantum dic verbo.* 1. Iube Heb. Sic Moy. Gene. 1. Dixitque Deus fiat lux. 1. iussit Deus. Sic Pau. 2. cor. 4. Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere. Gene. 1. 2. cor. 4.

¶ *Et dico huic, vade, & vadit, & alij, veni, & venit.* Latini sic dicerent, & tamẽ cùm dico huic, vade, vadit.

¶ *Amen dico vobis, quia multi venient ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob, in regno cælorũ.* Hoc idem prædixerat idẽ dominus, per Esaiam. cap. 43. dicens ecclesiæ. Ab oriente adducam semen tuum, & ab occidente congregabo te. Dicam Aquiloni, da, & austro, noli prohibere. Afferfilios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ. Quod verò locus iste, non de congregatione temporali Iudæorum (vt cæci iudæi existimant) sed de congregatione spirituali fideliũ intelligatur, vel ex eo colligere licebit, quod statim subiungat dominus: & omnem qui invocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum, formaui eum, & feci eũ, educ foras populum cæcum, omnes gentes congregatæ sunt simul; & collectæ sunt tribus. Nõ ne vides iudææ cæce tuam cæcitatem? Perspicuè ostẽdit dominus in hoc loco, de fidelium omnium multitudine tractare, siue sint gentes, siue iudæi, eos enim filios appellat quos suo sanguine generauit. De quibus alio in loco Esai. ait, generationem eius quis enarrabit? Et paulò post, si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longeuum. Hoc etiam est quod dominus dixerat Abraham Gen. 12. in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ, omnes (inquit) cognationes terræ, ne putaremus, hæc ad solos iudæos pertinere, hæc igitur est, euangelij læta annuntiatio, quæ in omnes gentes diffussa est. Et Gen. 17. erisque pater multarum gentium. Esa. 43. Esai. 53. Gen. 12. Gen. 17.

¶ *Amen dico vobis quia multi venient &c. Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores &c. Et sanatus est puer in illa hora.* Ex his quæ Christus in præsenti faciebat, vera esse alia quæ dicebat, declarabat. Sanat hunc puerum & sic verum esse, quod filij regni abijciẽdi essent ostendit. Ex salute paralytici ostendit habere potestatem in terris dimittendi peccata. Ex puerperio Elisabeth sterilis probauit mysteriũ incarnationis. Mat. 9. Luc. 1.

¶ *Filij autem regni &c.* Vel regno destinati. *Eyicientur in tenebras exteriores.* 1. obscurissimas, & longè positas à vera luce. Vel quæ sunt extra regnum. Per tenebras in scriptura, aliquando tribulationem & miseriam intelligũt sancti, sicut per lucem fælicitatẽ. Vt post tenebras spero lucem. Et Esai. 5. Aspiciemus ad terrã & ecce tenebræ 1. quærent vbique auxilium: & nihil præter tenebras occurret. Item tenebræ nonnunquam suplicia & damnatorum desperationem: vt in hoc loco, & alibi, ligatis manibus & pedibus, mittite eum in tenebras exteriores. Iob. 17. Esai. 5. Inf. 22. b

¶ *Ipse*

¶ *Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit.* Hunc locũ D. Petr. in. 1. epistola, explicat de languoribus animæ. Pro eo qũ dicit Esa. 53. languores nostros ipse tulit. Ait Petrus, peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. At verò D. Matth. interpretatur de languoribus corporis, vt in hoc capite vides. Omnes, inquit, malehabentes curauit, vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam dicentem. Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit. Hin colliges manifestè, vnum & eundem locũ S. scripturæ, duos sensus literales habere: loquitur enim Esai. de peccatis nostris, vt litera nostra demonstrat, & D. Petrus interpretatur: & tamen loquitur etiã de corporis morbis, de quibus euangelista in hoc loco litera liter exponit. 1. pet. 2. Vnus & idẽ locus multos habet sensus literales.

¶ *Iussit discipulos ire transfretum.* Stagnique. s. Genezareth.

¶ *Dimitte mortuos.* Quis autem fuerit iste, cui hæc verba dixit Christus, Clemens Alexandrinus. 3. Strõmate prodit. Fuit enim Philipus apostolus. aut Mathæus: authore Tertuliano. li. de baptismo fo. 3. Clemens. Tertu.

¶ *Ecce motus magnus ortus est &c.* Vel tempestas magna orta est.

¶ *Et cum venisset Iesus transfretum in regione Gerasenorum: occurrerunt ei, duo habentes dæmonia.* Tam Marcus quàm lucas vnum dicunt habentem legionẽ: sed hi insignioris dæmoniaci meminerũt. Vide quæ annotata sunt Marc. 10. in illa verba. Filius Timæi Bartimeus cæcus. Et c. 16. ibi. Cum surrexisset manè.

¶ *Quid nobis & tibi Iesu fili Dei.* 1. quid comertij inter nos est, vt res nostras cures: Gre. quid nobis & tibi.

¶ *Abierunt in porcos.* Vel inuaserunt gregem porcorum.

Ca. VIII. Admores.

CVM descendisset Iesus de mõte secuti sunt eum turbæ multæ: & ecce leprosus &c. Hoc typo leprosi docet dominus eos, qui lepra laborant animorum vnde, & quo nam modo remedium assequãtur. Primum ergo animaduerte quod descendente Iesu de monte, leprosus venit ad Christum alioquin non venturus. Stat sententia: nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eũ. Ioa. 6. Vnde egregius psaltes quia nisi dñs adiuuisset me, paulominus habitasset anima mea in inferno. Fierī enim nõ potest vt impij per se, ex viribus proprijs iustificentur. Cum autem à peccati morte, redeũt ad vitam iustitiæ, hoc Dei misericordiæ de monte descendenti tribuitur, qui gratiam suam largitur peccatori. Opera nostra ex se bona, in lethali flagitio facta, gratiam, qua iustificamur, cum ex impijs efficimur iusti, non merentur ex condigno. Id quidem est quod aiunt catholici doctores opera nostra nõ mereri primam iustificationem. Si enim gratia est, iam non ex operibus: alioquin, vt verbis vtar Pau. gratia iã nõ est gratia. Et alibi: non ex operibus, inquit, iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Est tamen necesse, vt huiusmodi iustificationi leprosus veniat, hoc est, vt concurrat motus liberi arbitrii. Ideo ait D. Augustinus qui creauit te sine te, non saluabit te sine te. Nõ .n. fit hæc iustificatio absque bono opere & motu voluntatis, diuinam Additio. Ioa. 6. Psa. 93. c. Ro. 16. a Titũ. 3. b D. Augu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuinam gratiam acceptantis.

¶ *Et extendens Iesus manum tetigit eū.* Tactu suo Christus dominus sanabat homines. Licet enim eius corpus carneum esset, & humanum, tamē quia erat diuinitati vnitum, effectus habebat diuinitatis. Magnes rapit ad se ferrū, deinde ferro illi à se rapto ita vim suam impertit, vt illud attrahat ad se alterum ferrum, & suspensum teneat: atq; vt prius ferrum lapidi, sic alterū illi priori cohæret. Quod D. August. li. 21. de ciuitate Dei asserit proprijs oculis vidisse. Vt igitur ferrum magneti vnitum habet magnetis effectū, ita Christi corpus à diuinitate assumptū, habebat effectus diuinitatis. Vnde ægrotatione laborantibus diuinitus medebatur, & mortuos ad vitam reuocabat. Tangens incredulus Thomas Christi latus fuit fide repletus, exclamás statim dominus meus & Deus meus. Ioannes Damacenus vtitur hac similitudine. Vt ferrum ignitum calefacit, & vrit vt ignis, sic Christi humanitas à verbo assumpta habebat diuinitatis effectus, & miracula ingentia passim ædebat, quibus diuinam suam potentiam declarabat.

Similitudo.

D. Augu.

Io. 20.

Similitudo.

¶ *Vade ostende te sacerdoti.* Multis de causis intelligimus dominum Iesum misisse leprosum hunc ad sacerdotē. Prima vt hoc facto ostenderet quanti habendi sint sacerdotes quorum est iudicare de lepra spirituali. In ecclesia enim Christi in spiritualibus non solum populus, sed reges & imperatores subijciuntur sacerdotibus, illis lepram animi sui patefacientes peccata que sua confitentes, & ab illis absolutionem eorum, & alia Christi sacramenta recipientes, eosq; magno opere venerantes. Habent quidem reges terræ vinculi potestatem: possunt. n. homines nefarios in carcerem conijcere, eosque ab illis absoluere. Verum eorum vincula corporea sunt tātum: sacerdotum autem vincula ipsam animam attingunt, atque ad cœlum vsq; perueniunt: possunt enim animas ligare & absoluere: & quæ confecerint in terra erunt rata in cœlo, & à Deo confirmata. Ita enim illis dixit Deus, quorum remiseritis peccata, remittūtur eis, & quorū retinueritis, retenta sunt. Vide quid Christus dixerit D. Petro: quodcunq; ligaueris super terram erit ligatum in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum in cœlis. Quæ verba postea apostolis dixit apud Mathæum. In tertio libro de sacerdotio ait ita Chryso. Sacerdotium quidem tanto est regno excellentius quantum spiritus & carnis interuallū esse potest. Ambro. in lib. de dignitate sacerdotali hæc ait: si regum fulgori compares sacerdotem, & principum diademati, longè erit inferior rex, quàm si plūbi metallum cum auri compares fulgore: quippe cum videas regū colla & principum submitti genibus sacerdotum: & ex osculatis eorum dextris oratione eorum credunt se communiri. Vtergo hunc maximum honorem deferendum esse Christi sacerdotibus edoceremur, ait leproso dominus typum peccatorum gerenti: vade, ostende te sacerdoti.

Quare Iesus misit illū ad sacerdotē. Prima causa.

Io. 20.

D. Chry.

D. Ambr.

¶ Secundo misit illum ad sacerdotem, ne obliuisceretur accepto beneficio, sed post corporis incolumitatē gratias redderet Deo, offerens munus. Non enim vult dominus vt ingrati simus atque post acceptum beneficium terga vertamus. Præcipiebat olim deo vt qui templum adibat, & vsq; ad portam sancti sanctorum accedebat, per aliam

Secunda causa.

Leuit. 14.

Figura.

Figura.

aliam egredieretur portam, ne propiciatorio terga verteret cum exiret. Sunt nonnulli qui calamitatum angustijs pressi ad Deum confugiunt, pias ad illum fundentes precationes, & ad Christum Deum nostrum, quē Deus proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, vt ait Diuus Pau. qui est propitiatio pro peccatis nostris, vt ait Diuus Ioann. supplices accedunt, eiusque diuinam misericordiam vocibus lamentabilibus implorant. At remedio impetrato Deum ipsum relinquunt, & ab eo declinantes præbent terga fugæ, & cum deberent beneficij memoriam colere obseruantia perpetua, illius penitus obliuiscuntur. Vt qui aqua indigent, se conferunt in fontem, oculos in eum dirigentes, sed hausta aqua, & plena hydria reuertuntur, tot ique terga vertunt: sic multi periculis & morbis cincti, & ærumnis vndique oppugnati, ad fontem misericordiæ confugiunt: sed aqua remedij impetrata, fontem illum aquæ viuæ contemnunt: qui ait apud Hierem. me dereliquerūt fontem aquæ viuæ. Cum verfarentur in gemitu & calamitate abstraxerunt se à peccato, fecerunt pia vota Deo, & ad virtutum montem festinarunt: sed erecti à periculo respexerunt retrò, & ad pristina scelera redierunt. Deberent quidem vltra procedere, Deoque semper pro suscepto tanto munere gratias agere, & retro non aspicere. Id voluit Deus significare, præcipiens egredi eē tibus à Sodomorum ciuitate ne retro respicerent: Et mittentibus manum ad aratrum, ne oculos leuarent post terga. Id intuens D. Paul. in epistola ad Philip. aiebat: quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad eaverò quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. Oportet igitur seruare perpetuam in recta viuendi ratione constantiam, & vt verbis vtar regii vatis, ire de virtute in virtutem donec videatur Deus in Sion. Non ergo vertenda sunt terga Deo, sed pro susceptis beneficiis illi perpetuas debemus gratias agere. quod, vt faceret leprosus iste, missus est vt offerret Deo debitum sacrificium.

Hier. 2.

Gene. 19. Luc. 9.

Phil. 3.

Psa. 83.

¶ Tertiò ideo missus est, vt maior esset fides miraculo, simulque eriperetur ansa sacerdotibus calumniandi, quod sibi vindicaret Christus autoritatem iudicandi de lepra, & ad se trahere cuperet lucrum, quod ex mūdatis à lepra soleat ad sacerdotes redire.

Tertiacausa & quarta.

¶ *Accessit ad eum centurio rogans eum & dicens: Domine puer meus iacet in domo paralyticus.* Ex hoc miraculo tatis ostenditur quàm verè dixerit olim sapiens in libro Sapientiæ capitulo sexto. pusillum & magnum ipse fecit & æqualiter est illi cura de omnibus. Omnibus enim dominus medetur, tam regibus, quàm seruis, tam diuitibus, quàm pauperibus, tam nobilibus quàm nobilitate carentibus. Medetur regi Ezechiæ, vt Esaias scribit capitulo 38. medetur huic seruo centurionis. Non enim est personarum acceptio apud Deum. Sed interim obserua: curasse dominum, famulum centurionis simplici verbo, hoc est, fiat, at regem Ezechiā non verbo solùm, sed massa ficorum appositā super vulnus eius. Vt hoc typo doceret: sanatu difficiliores

Sap. 6.

Esa. 38.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse morbos spirituales principum, quàm hominum humilium: grauius enim magnates atque viri potentia & authoritate præstantes peccare solent, quàm quiuis de plebe. quare difficilius Dei veniã aflequuntur: quod si non illos pœnitcat, grauius punientur. Sic enim ait sapiens in libro Sapientiæ. capit. sexto modò allato. Horrendè & cito apparebit vobis. quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta sustinebunt. intelligant ergo principes qui ministri sunt regni Dei, & qui neque iustè iudicarunt, neque custodierunt legem iustitiæ, nec secundum voluntatem Dei ambularunt: quòd durius cũ illis res agetur. quod si veniam sibi parare volunt maiora medicamina morbis medendis sunt ab illis apponenda. Profusiores lachrymæ fundendæ, crebriores preces, abundantiores eleemosynarum largitiones, frequentiora ieiunia, cæteraque opera pietatis multo maiora facienda. Pauperibus autem humilibusque hominibus solatium sit vox illa: exiguo enim conceditur misericordia, hoc est, facilè condonatur iniuria: facilè curatur: quemadmodũ famulus iste, qui solo verbo sanatus est. Si ergo hæc ita sunt vt verè sunt: quid est quod viri potentes innumeros inueniant sacerdotes qui facilè & promptè statimque eos absoluant, ac grauissima peccata condonent: exiguus verò cui à Deo conceditur venia vix inueniat condonatorem? Pro dolor: principes qui continent, vt verbis vtar sapientis, multitudines, & placent sibi in turbis nationum, quibus data est à domino potestas, & virtus ab altissimo: ventri indulgentes, iniustè iudicantes, collum non legi Dei, sed legi carnis suæ submittentes, statim à sacerdotibus absoluuntur: at pauperes minima peccata præ peccatis principum habentes, vix qui eos audiant inueniunt. Sed de hoc aliàs. Interim si sapis, ô sacerdos tibi consule, consiliumque D. Pauli libenter amplecte re. Manus cito nemini imposueris, neque communices peccatis alienis. Sicut enim diu explorandus est, qui præficiendus est gregi, ne tibi imputetur quicquid ille peccauerit: sic videndus & explorandus est, qui statim à peccatis absoluendus, & qui non. Sed nos miseros & terque quaterque infelices: nam iam pecuniæ, potentiæ, & dignitati obediunt omnia. Sed iam ad textum redeamus, singulaque eius verba perpendamus.

Sap. 6.

Sap. 6.

1. Tim. 5 d

¶ *Accessit ad eum centurio.* Accedunt multi ad Deum, & nihil impetrant: accedit centurio, non corpore, sed per amicos, & impetrauit quod voluit. Vt hinc intelligas quantum delectetur Deus fide viua. Accedunt peccatores corpore, & tamen salutem, quam postulant, non acquirũt: quod non fide viua accedant. Hinc est quod regius psalmographus ait: longè à peccatoribus salus. Accedunt iusti, & si absentes sint corpore, cum tamen fiducia sint præsentes, exaudiuntur: quod idem vates in alio psalmo his verbis testatur: propè est dominus omnibus inuocantibus eũ, omnibus inuocantibus eum in veritate. Peccatoribus longè à Deo sepositis ait idem dominus apud Esaiam: audite me duro corde, qui longè estis à iustitia. Propè feci iustitiam meã, non elongabitur, & salus mea non morabitur, quibus verbis imprimis describit quæ sit vita peccatoris duri cordis & obstinati: nempe auersio à vera iustitia, Hoc est, à Christo quem D. Paulus iustitiam appellat: Hoc est, à gratia Christi qua verè iusti efficimur, diffusa in cordibus nostris: hoc est, à vera salutæ animæ. Peccatoris ergo vita, auersio est à Christo, à gratia eius, à salute sempiterna, propinquitas inferni, mors animæ, victoria appetitus, triumphus voluptatis. Istorum ergo caprat Dominus attentionem dicens: Audite me duro corde, qui longè estis à iustitia, propè feci iustitiam meam: ac si diceret: quãuis obdurati sitis in peccato, ac longè à salute, Si tamen adsit fides, qualis fuit centurionis, qualis Chananææ: propè erit iustitia mea: cum principiũ iustitiæ adsit, hoc est, fides. Et salus mea non morabitur, si non absit fiducia. Fides est quæ Deum tangit: qualis fuit mulieris fluxum sanguinis patientis: de qua ait Dominus: quis me tetigit? Cui statim discipuli respondent: turbæ te comprimunt & tu ais quis me tetigit? quibus Christus, tetigit me aliquis. nam ego noui virtutem de me exire. O fœlix anima quæ scit tangere Christum Dominum: quæ nouit suo tactu educere mel de petra & oleum de saxo durissimo. multos inuenies, qui quotidie rem diuinam agant, corpus & sanguinem Christi manibus contrectent, manducent, & bibant: & tamen adhuc in suis sceleribus atque animi morbis maneant: multos verò longè ab altari sepositos: qui salutem animæ imploratam impetrant: quod illi non fide viua tangunt christum, hi verò centurionis fidem imitantur.

Maxime delectatur Deus fide viua.

Psa. 118.

Psa. 144.

Esa. 46.

Luc. 8.

¶ *Accessit ad eum centurio.* Adijt centurio Christum in tribulatione positus aliàs non accessurus, vt hinc intelligamus hoc esse in causa cur Deus sæpe calamitatibus feriat. Tam misericors. n. est Deus, vt in medio præconum suæ iustitiæ, non obliuiscatur suæ misericordiæ, nosque puniat non vt perdat sed vt ieruet, & eripiat. Sartor recidit, & sarcit, efficit & destruit, & omnia hæc vt vestem efficiat. Scindit in hac parte vt cõnectat in illa, integrum pannum lacerat, sed vt coniungat, & ex eo pulchrum conficiat indumentum. Ita se habet Deus erga nos: cum nos calamitatibus lacerat, non est causa lacerandi, sed coniungendi: diuidit, vt congreget: Secat, vt sarciat: recidit mundi voluptates, vt in animo nostro cœli gaudia connectat, euertit diuitias caducas, vt nos diuitiarum æternarum participes efficiat: auffert liberos, vt nos in filios suos adoptet: tecat nos, vt religet, & vinciat, ac vt ex nobis vtilem vestem patientiæ & tolerantiæ absoluat. Id intelligens Esaias ait: vt faciat opus suum, alienum est opus eius, vt operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo. Opus Dei proprium appellat misereri, opus verò alienum ab eo ærumnis premere & affligere. Sed angit nos calamitatibus, vt ad se trahat quemmadmodum traxit centurionem, Chananæam, & multos alios. Id asserit his verbis Hieremias, in lamentationibus suis, quia si abiecit & miserebitur secũdum multitudinem misericordiarum suarum: non n. humiliauit ex corde suo & abiecit filios hominũ. Et D. pau. pater misericordia-

Simile.

Thre. 3.

1. Co. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ricordiarum,& Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

¶ Deinde nota hunc gentilem nõ adijsse idola, non quæsisse in sua angustia diuinos, non accessisse ad pythones, vt necessitati suæ subueniisset: sed ad verum medicũ Christũ. Non sic impius Ochozias qui in sua infirmi- 4. Re. 1. tate Beelzebub quæsiuit. Nõ sic Rex 1. Re. 17. Saul qui in angustia constitutus Pythonissam consuluit: non sic traditor Iudas qui pœnitẽtia ductus nõ adijt Christũ sed Pharisæos. At fidelis cẽturio ad Christũ accessit: sic iustus Dauid non homines nec mundũ inuocauit in suis calamitatibus, sed Deum Psal. 119 dicens: Ad dominum cum tribularer Ione. 2. clamaui & exaudiuit me. Ionas etiam è ventre ceti dixit. Clamaui de tribulatione mea ad dominum & exaudiuit me. Tres etiam viros in Babylonis fornace ab impio rege missos, quod eius statuam colere noluissent, consolatus est Deus quem vocauerunt, eripiens eos à flãmis ipsos Babyloneos comburentibus. Cum autem tres essent in medium ignis coniecti, & vinculis astricti, dixit Nabucho. Ionosor: Daniel. 3. Ecce ego video quatuor viros solutos ambulãtes in medio ignis, & nil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei. Susana etiam cum esset morti addicta, & horam neci destinatam videret, non habens ad humanum præsidium recursum, flens Dani. 13. respexit ad cœlum instar auis, quæ in terra aucupibus & canibus circuncincta nullũ habet refugium, nisi volet in altum seq; ferat in sublime. Et fuit adeo refecta & mirabiliter liberata. Ipse. n. Deus ait per os Dauidis: Cũ ipso Psal. 90. sum in tribulatione: Eripiam eum, & glorificabo eum. Nõ potest calamitas impedire, quo minus viri pietate & charitate præstantes suaui voluptate interdum potiantur: eamque alant in diuina misericordia contemplanda & imploranda. Contra verò impij Iudæi in summo periculo constituti olim confugiebant ad diuinos vates, vt ab eis quærerent vaticinia & medicamina: sed non inueniebant, imo omnia inueniebant aduersus se. Lege capit. 39. Hieremiæ, vbi hoc apertè Iere. 39. videbis. confugiebant etiam Iudæi ad sacerdotes & seniores, at sacerdotes erant immemores legis, & seniores consilio destituti. Vide quàm periculosum sit, quàmque malum Deũ relinquere, eum non adire, neque inuocare, & in hominibus aut in mundo dum taxat fiduciam locare. Si impij vero corde confugerent ad Deum, si ad illum accederent extollerentq; animum, si lachrymis profusis in eum intenderent mentis acie, si spem suam haberent in eius clementia defixam, ille eos non destitueret: nec sineret in suis calamitatibus absque patientia versari.

¶ Tertio considera quisnam sit calamitate hac oppressus, nempe centurio, nempe homo fortitudine maxima pollens: & tamen non potuit famulo, sibi in maximo precio habito, mederi. Quare non est cur in diuitijs, aut in sapiẽtia, aut in potentia, aut in fortitudine gloriemur. Plante n. Deo omnia corruunt, omnia tanquam infirma & imbecillia euanescunt, non saluatur Rex (ait Dauid) Psal. 32. in virtute sua, nec gigas in multitudine fortitudinis suæ, fallax equus ad salutem, in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur. Ecce oculi

oculi domini super metuentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Quemadmodum nubes magna, exhalationibus intus plena totum cœlum cooperit, & mũdum tonitribus & fulminibus terret, quæ statim in aquam resolutam cadit in terram, ex qua lutum efficitur, quod pedibus teritur: ita duces, & potentes nubes sunt plenæ fumis terræ in aëre versãtes, & superbia, fortitudine, opibus & potentia totum orbem terrentes, flante calamitate à Deo emissa cadunt statim in terram, humiliantur atque infirmos, impotentes & imbecilles se esse fatentur. Quod si seipsos atque suos à malis liberare volũt, agnoscant imbecillitatem suam, Deũ supplices adeant exemplo centurionis.

Simile.

¶ *Rogans eum & dicens.* Præcibus fidelis centurionis à morbo liberatus est famulus. Vt hinc intelligamus quanti faciat Deus iustos: quorum causa à multis calamitatibus & regna, & ciuitates & familias liberare solet. Ob merita Dauidis regis noluit dñs ab impio ac scelerato filio Salomone mulieres alienigenas & idolatras in vxores ducente regnum in diebus suis auferre. Scindam (inquit dominus) regnum tuum & dabo illud seruo tuo, veruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum. Regnum Israel innumeris sceleribus implicatum noluit dominus omnino perdere propter nonnullos Esai. 65. iustos. Sic enim ait apud Esaiam: sic faciam propter seruos meos vt nõ disperdam totum. Huius rei typum habemus in libr. Gene. cap. 15. vbi sacra refert scriptura Abraham impo Gen. 15. Figura. suisse sacrificium tam animalium

3. reg. 2.

quàm auium super altare vt Deo offerret: & quod descenderunt volucres super cadauera, & quod abigebat eas Abraham. Aues super cadauera, irruentes calamitates significãt, quod Abrahã aues abigebat, significat propter fidem & intercessionem iusti multos à calamitatibus & pressuris à Deo liberari. Tale quid & in Ge- Gen. 18. nes. inuenimus, quando de quinquaginta vsque ad decem paulatim quæruntur iusti qui de calamitate & pressura ventura liberent ciuitatem. Vbi primum videmus quanti fiant iusti à Deo, cum ne dum propter. 50. iustos, sed etiam propter. 20. imo propter decem Deus tot ciuitatibus parcere velit, si inuenirẽtur. Vnus enim iustus maioris est apud Deum pretij, quàm multa milia impiorum. Videmus item quid sancti faciant in mundo, & quis ex eis prouentus ad cæteros proueniat. Nisi enim essent pij in mundo qui pro impijs interce derent, non toleraret Deus impios, nec ad horam quidem.

¶ *Domine puer meus iacet in domo paralyticus & male torquetur.* Famulus hic erat, iam totus inutilis erat eo quod lecto affixus erat paralysi, & tamen dominus suus non è domo eiecit, sed potius domi illi erat, eum vnice charum habebat: ac magna cum diligentia salutem eius procurabat. Et cum hoc morbi genus ita periculosum ac molestum esset, vt non temere cederet arti curæque medicorum: adijt Centurio verum medicum vt morbo insanabili mederetur. Hinc discant imprimis domini famulos suos diligere, discant eorum curam gerere, salutem tam animi quàm corporis eorum cum magna

Universidad de Deusto
Biblioteca

solicitudine curare: discant non eos statim quod morbo aliquo laborant è domo ejcere: quod tunc illis non possint esse vsui. Meminerint emptos fuisse huiusmodi famulos sanguine Christi. Caueant domini, ne illis contingat, quod viro illi amalecitæ, qui interfectus est à Dauide ob famulum quendam suum quem dereliquerat eo quod ægrotare incipe-
1.reg.30 ret. Vt in. 1. libro regum refertur.

¶ Deinde discant famuli fidi & vtiles esse dominis suis, vt ab eis & diligantur, & in pretio habeantur. Et nec in tempore necessitatis derelinquãtur. Audiant tam hi quam illi paulũ
Eph.6. dicentem: in epistol. ad Ephes. Serui obedite dominis carnalibus cum timore & tremore in simplicitate cordis vestri: & vos domini eadem facite illis, remittẽtes minas: sciẽtes quia & illorũ & vester dñs est in cœlis, & personarum acceptio non est ad eum.

¶ *Domine puer meus iacet in domo paralyticus.* Nihil expresse petit: sed omnem rem tacitè Deo committit. Sic Abraham Genesis. 15. ait. Ego
Gen. 15. vadam absque liberis. Et filius procuratoris domus meæ Iste Damascus Eliezer. Mihi autem non dedisti semen: & ecce vernaculus meus hæres meus erit. Qui locus duplicem habet sensum. Primo quasi dicat, procuratori meo dedisti, quod mihi denegasti, filiũ scilicet. Secũdo quasi dicat. Quia proprio filio careo, cogor filium serui hunc adoptare. In hoc autem non accusat dominum: sed tacitè illum admonet promissionis factæ. Deinde dolorem suum ei apperit qui adiuuare potest: nihil tamen expresse petit: sed omnem rem vt centurio iste, tacitè etiam Deo committit. Quibus exemplis admonemur omnes nos: Deo necessitates nostras proponere, & remedia suæ bonitati relinquere. Hac modestia vsus est Ioseph Genes. 47. vbi dicit Pharaoni: pater meus & fratres mei venerunt de terra Chanaam. Exemplum hic habemus modestiæ: simpliciter rem proponit: nihil expresse pro suis petit: non iactat beneficia sua, in regem & populum: non recenset quod magna meruerit: sed merita sua, regi æstimanda relinquit. Hæc modestia nobis necessaria est, quoties cum Deo agere volumus, ne nos iactemus, ne propria merita æstimemus, sed Deo æstimanda permittamus. Vn Luc. 17.
de & Christus docet. Cum feceritis 1. cor. 4.
omnia, dicite, serui inutiles sumus. Et Paulus. Non me ipsum iudico, nec iudicium humanũ moror: qui enim iudicat me, dominus est. Veram humilitatem & modestiam ostendebat Luc. 18.
publicanus ille, qui nec oculus leuare audebat in cœlum, & Chananæa Inf. 15.c.
illa, quæ se canem agnoscens nihil aliud petebat quàm micas. Et mulier illa quæ tantum cupiebat fimbriam Christi attingere. Et centurio domi- Infra.c.9.
ne non sum dignus &c. Et latro ille, qui nihil ausus est petere á Christo: Luc. 23.
sed tantum dixit: memento mei domine. &c.

Necessitates nostras Deo proponamus: & remedia suæ voluntati relinquamus Gen. 47.

¶ *Ego veniam & curabo eum.* Iesus delectatus centurionis fide, qui non dubitaret ipsum & absenti verbo mederi posse, quo magis redderet omnibus perspicuam insignem viri fidutiam cum summa mentis humilitate cõiunctam, respondit. ego veniam & curabo eum. Deinde nota, quod regulo cuius filius vnice charus periculose ægrotabat non ait dominus ego veniam & curabo eũ,

Sed potius cum reprehendẽs, inquit,
Io 4. nisi signa & prodigia videritis nõ creditis: at centurioni non pro filio, sed pro famulo roganti ait, ego veniam & sanabo eum. Regulus ait descende cui Christus, vade. Centurio verò nõ verba, sed tantum rubet, & Christus ego veniam. Sic enim dominus magnatum superbientium arrogantiam coercet, seueritatem, & auctoritatem suam exercens, & pauperum humilitatem animum exerat ad confidentiam: sese affabilem, & benignum erga illos ostẽdens. Sic inquam superbis resistit,
1.pe.5.b. humilibus autem dat gratiam. ¶ Præterea animaduerte, quam longe centurionis fides, sacerdotum ac iudæorũ fidem superauit. Primores enim iudæorum quos centurio subornauit, rogabant dominum vt adiret ædes ipsius: at centurio audiẽs quod Christus veniebat, quasi corrigens & emẽdans sacerdotum imperfectam fidem, ait: domine non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo & sanabitur puer meus. Sciebat enim fidelis iste, verbi Christi infinitam vim & virtutem: sciebat nihil opus esse cõporis sui præsentia. Exse metipso coniecturam faciebat quanta potentia inesset verbo Christi, & ideo corrigere, non autem imitari voluit iudæorum, ac primorum illorũ fidem. Vt hinc discamus, maiorum nostrorum ac prælatorum defectus non sequendos, sed vincendos, non imitandos sed resistendos. Hinc fuit
Gal.2.c. quod diuus Paulus restitit Petro in faciem, quia reprehensibilis erat.

¶ Noluit enim homo iste imitari imperfectam fidem sacerdotum: quorum erat, credere immensam Dei virtutem & verbi sui efficaciam. Hoc sanè erat quod olim Deus de sacerdotibus suis conquerebatur apud Hieremiam his verbis: si stetissent in cõsilio meo, & nota fecissent verba mea populo, auertissem utique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis. Putas ne Deus è vicino ego sum, & non Deus de longe, si occultabitur vir in abscondi- Hier. 23.
tis, & ego non videbo eum dicit dominus? numquid non cœlum & terram ego impleo? Hoc non intelligentes sacerdotes isti rogabant Christum vt adiret domum centurionis, hoc tanquam credens fidelis centurio se indignum, cuius Christus tectum subiret, iudicabat: sed tantum verbo iubere satis esse persuasissimum erat. Imperfectiones ergo superiorum nostrorum non sequamur, sed semper quod verum, sanctum, pium ac iustum est teneamus.

¶ Memineris similiter non adijsse Christum centurionem, sed suo nomine, suis precibus, subornatos sacerdotum primores, accessisse ad Christum: eumque rogasse vt curaret famulum eius vt diuus Lucas Luc. 7.
refert. Vt hinc colligamus quàm prũ, quàm sanctum, quàm vtile sit adire presbyteros ecclesiæ vt pro nobis Deum precentur. Hoc enim est
Iacob. 5. quod suadet D. Iaco. in epistol. sua canonica cap. 5. infirmatur, inquit, quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum. Non inquit D. Iacobus, inducat presbyteros sanctitate præstantes, aut maiori virtute præditos: sed quid ait? Inducat presbyteros. presbyterorũ. n. qui eũq; illi sint, munus est, pro populo precari. quorũ precatio magni momenti

Universidad de Deusto
Biblioteca

est apud Deum si debitò ab illis fiat. Quod planè significare volens Ioel propheta sic ait: inter vestibulum & altare plorabant sacerdotes, parce domine parce populo tuo, & statim subiungit: istarum precum efficacissimum effectum dicens: zelatus est dominus super terram suam: pepercit populo suo. Et respondit dominus & dixit populo suo: ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum & oleum & replebimini eis, & non dabo vobis vltra opprobium in gentibus. Ac si diceret: respexi preces, & lachrymas primorum domus meę, & ideirco nõ vapulabitis pro meritis, sed potius vos multis opibꝰ ac diuitijs replebo, ô ecclesiæ catholicæ primores, si à vobis totius populi salus pẽdet, cur prius a vestris maculis & sceleribus nõ emundamini vt diguius possitis onera populi ferre? Sed quisquis ille sit, tu qui illum rogas, vt preces pro te fundat, non perdes mercedem tuam. Maximè si illis sanctis actionibus incumbis exemplo Centurionis qui nõ solum per sacerdotes dominum interpellat, sed diligebat populum fidelem atque synagogam ei ædificauit. Vnde illi venientes ad Iesum suspicantes futurũ vt ægrè impetraretur tantum beneficium & seruo, & ethnico, & cẽturioni, multa cum solicitudine rogant eũ dicẽtes: dignus est vt hoc illi præstes, diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis. Vt hinc discamus non fidere solum in presbyterorum aut sanctorum precibus, sed oportere vt nos ipsos disponamus vt Dei vocationi non resistamus. Sancti enim Deum solicite precãtur dominum vt nos ad se trahat, vt nos à malis omnibus eruat, sed non vi trahendi sumus, sed liberè: quare exaudiemur, atq; à peccatis liberabimur, si consensum præbeamus. Quare sanctis incassum precantibus potest dominus respondere: vocaui & renuerunt, extendi manum meam & non erat qui aspiceret. Imitemur ergo cẽturionem, qui non solum per alios dominũ interpellat sed perseipsum, proximos diligendo & studiosis operibus incũbendo. Cætera vide apud Lucam in commen. nostris.

Luc. 7. d.

¶ *Ipse infirmitates nostras accepit & ægrotationes nostras portauit.* Pro eo quod ait Esaias: languores nostros ipse tulit: ait D. Petrus in epist. 1. peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. Vbi vides peccata esse animi languores & infirmitates, quas Christus pro nobis tulit. Infirmus est in cruce: & defuerunt infirmorum solatia: pro domo habet caluariæ montem, pro lecto duram crucem, pro ceruicali coronam spineam, pro dapibus fel & acetum, pro musica blasphemias: sitiuit in cruce, & non erat qui vrceum aquæ porrigeret. Si virgo mater eum oculis contingeret, illa eum viuis lachrymis satiaret quibus illum suum dolorem instillaret. Cogita igitur christiane Christum Deum tuũ languores tuos ferentem, doloresque tuos portantem: caput habet inclinatum ad te osculandum, cor apertum ad diligendum, brachia extẽsa ad amplexandum, manus perforatas ad largiendum, & totum deniq; corpus expositum ad te liberandum: vt sic eũ figas in corde qui pro te fixus est in cruce.

1. pe. 1. Peccata lẽ guores sunt animæ.

¶ *Magister sequar te quocunque ieris.* Admonemur hic non esse omnium, ministerio se diuino ingerere, sed qui abeo vocatur & eligitur: veluti Aarõ. vt Apostolꝰ ad Hebræos admonuit

Non est omniũ diuino ministerio se ingerere sed quis deo vocatur. Paulus.

Num. 17. nuit: & vt num. 17. Ostenditur miraculo virgæ. Si enim principes qui sẽpius ignorãt quos ad ministerũ vocant, ministros prò sua voluntate deligunt, nõ curantes an alij sint eis habiliores aut prudẽtiores, pro solo bẽplacito voluntatis suæ: cur hoc nõ licebit Deo, qui optimè scrutatur & nouit, quos ad suum ministerium elegit? In hoc loco legis quendam (prõpto ammo vt videtur) Christum sequi voluisse domine inquit) sequar te quocunque ieris: nunquam tamen ad Christi consortium admissus est, semel pultãm passus, alios verò ad eius ministerium vocatos, nihil minus cogitantes.

Vi. in ezechiel thena aurea

Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Animaduerte impios appellare mortuos. Qui n. fieri potest vt viuant ab ipsa vita alienati? Christus de se ipso. Ego (inquit) sum via, veritas, & vita. Cum autem peccatores sint separati à Christo qui est vita: nõ viui sed mortui merito appellantur. Qua propter dicebat Paul. epist. 1. ad Timothæũ. Vidua quæ in delitijs est, viuens mortua est. Miraremur absque dubio, si videremus loqui & ambulare cadauer hominis quem sciremus mortuum esse. & non miramur quotidie videntes homines flagitiosos, mortiferis sceleribus coinquinatos, nobiscũ loquentes & ambulãtes: cum eos Christus mortuos appellet. Quid autem est impius peccator, quã cadauer & phãtasma? Vt anima vita est corporis, sic gratia vita est animæ: vnde anima absque gratia dicitur mortua: mortua autem anima, ipse homo manet cadauer, intus pulchro peccatorũ iacens.

Impij vocãtur mortui.

1. Tim. 5.

¶ *Ita vt nauicula operiretur fluctibus.* Ecclesia catholica obumbrata est in hac nauicula: quæ & si opperiatur fluctibus nũquam tamen submergetur, quoniam est in ea Christus qui eam gubernat. Hæc ille vera Hyerosolima, quã impius Sennacherib rex Assyriorum vincere non potuit, expugnatis vrbibus aliis Iudææ: quoniam regnat in ea verus ille rex Ezechias: quãuis enim ecclesia catholica oppugnata sit à diabolo, expugnari tamen nullatenus potest, quoniam regnat in ea sanctissimus rex noster Christus, qui etsi paulisper dormire videatur, eam tamen non deserit. Ego (inquit ille) vobiscum sum vsq; ad consummationem seculi. Insurgãt hostes. 1. mũdus, diabolus & caro, qui ecclesiam cõturbare nitantur: insurgant hæretici, qui eam pro sua virili euertere conẽtur, quoniam suo desiderio frustrabũtur: stabit enim ecclesia firma & constãs, quam Paulus apostolus domum Dei appellat, columnam & firmamẽtum veritatis, inexpugnabilisque permanebit, ob inuiolabilem dogmatis certitudinem, & præsidem eius spiritum sanctum, cuius nomine gubernatur: hæc est arca illa Noe, quæ aquis diluuij opperiri non potuit, imo quãto aquæ magis crescebant, tanto magis eleuabatur & cœlo appropinquabat: & quemadmodũ soli illi qui erãt in arca salui fuerunt, sic victis omnibus soli illi qui fuerint Hyerosolimæ cum vero Ezechia, victoriam consequentur. Hæc est illa ciuitas aduersus quam ait Christus fore, vt infernorũ portæ, hoc est, hæreticorũ impia dogmata & errores, nunquã præualeant hæc denique est nauis illa, quæ dormiente Iona sopore graui in mari perclitabatur: & tamen in mare proiecto, à tempestate illa magna liberata est. Proiectus est Christus dominus in mare mortis, & meritis eius eccle-

vicula non submergitur. 4. reg. 18. 2. para. 32. Esa. 36.

Mat. 28.

Gene 7. Figura.

Mat. 16. Figura Ioanæ. 1.

Figura. Ecclesia in hac nauicula.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sia à periculis & mũdi calamitatibus
Psa. 43.d semper liberabitur: exclamantibus
duis & dicẽtibus: exurge, quare obdor
mis domine: exurge ne repellas in fi
nem: quemadmodum olim nautæ fa
Ionæ. 1. ciebant ad Deum, vt scripta testantur
Ionæ 1.

¶ Discurre per antiqua tempora,
& videbis quàm certum sit nauim ec
clesiæ in alto hæresium, seditionum,
discordiarumque procellis fluctuan
tem, fuisse iactatam quidem ac penè
operam fluctibus: sed nõ fuisse tamẽ
in tanta etiam tempestate demersam.
D. Hiero. a fuersũ lucifera nos. Ingemuit totus orbis (inquit Hiero
nymus) & Arianum se esse miratus
est: periclitabatur nauicula apostolo
rum: vrgebant venti, fluctibus latera
tundebantur, nihil iã supererat spei:
dominus excitatur, imperat tempesta
ti, bestia moritur, tranquillitas redijt,
manifestius dicam, omnes episcopi
qui de sedibus fuerant exterminati,
ad ecclesias redeũt: tunc triumphato
rem suum Athanasium Ægyptus
excepit: tunc Hilarium de prælio re
vertentem, galiarum ecclesia comple
xa est: tunc ad reditum Eusebij, lugu
bres vestes italia mutauit. Hæc Hie
ronymus.

¶ *Ita vt nauicula operiatur &c.* Ecclesia dicitur nauis (inquit Turrecremata) tripliciratione. Primo quia virtutum mercibus & meritorum thesauris amplissimis atque pretiosissimis onusta est, quibus filij sui mercari possunt regnum cœlorũ. Ipsa sola quippe est per quam sacrificium dominus accipiet libẽter. Sola est, quæ pro peccatoribus intercedat fiducialiter, vt dicit. B. Grego. Præterea in ea sola sunt veræ virtutes, quibus adipiscitur felicitas vitæ æternæ iuxta cap. omnes
c. oẽs. 18. quæst. 1. §. ex his. 28. q. 1. Propter hanc ratio-

Turrecremata li. 1. Summæ de eccle sia c. 33. Ecclesia quare nauicompa retur.

Gregor.

nem de ecclesia dicitur. Facta est quasi nauis institoris. Secundo ecclesia recte nauis appellatur: quia vehiculum est quo per mare huius seculi quantũcunque crebris ventorum flatibus, & aquarum fluctibus, id est, tentationum plagis, & verberibus fatigetur, fideles in ea contenti, ad portum securæ beatitudinis perducũtur. Cuius rationem assignans B. Ambrosius Tractans illud prouer. 30. Tria sunt mihi difficilia, &c. ita in quodam sermone dicit. Nauim ecclesiam debemus accipere in solum mundi huius constitutam, quæ & si undarum fluctibus aut procellis sæpe vexetur: tamẽ nunquam potest subsistere naufragium, quia in arbore eius, s. in cruce Christus erigitur, in puppi pater resi det gubernator, proram paracletus seruat spiritus: hanc per angusta huius mundi freta duodecim remiges ducunt, id est, duodecim apostoli, & similis numerus prophatũ. Item idẽ Ambr. Non turbatur nauis quæ Petrum habet: turbatur illa quæ Iudam habet. Tertio ecclesia rectè nauis nominatur, quia sicut extra nauim siue arcam Noe regnante diluuio nullus saluatus est: ita nullus extra ecclesiam omnino saluatur, vt extra de summa trini. & fide catholi. c. 1. item Hiero. dicit. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio. Et B. Greg. in mora. Et habetur in. c. quia, ea. cau. & quæstio. Ecclesia sola est quæ intra se positos valida charitatis compage custodit. Vnde aqua diluuij arcam quidem ad sublimiora subtulit, omnes autem quos extra arcam inuenit, extinxit. Et Beat. Augustinus dicit sic. Nauicula. 1. Christi ecclesia in medio maris videlicet in mundo, diu iactata est fluctibus: sed vexata, non dissolu-

Pro. 31.a

Ambros.

Proue. 30

D. Ambr.

De summa trinit. & fide catholi. c. 1. Hieron. Grego. in moral. c. quia. ea. cau. & q.

Augus.

soluta aut submersa: quia ille impera
uit ventis & mari, qui eidem eccle
siæ se promisit vsque in finem seculi
affuturum. Quicunque ergo de hu
ius maris fluctibus saluari desiderat,
& in profundum abyssi æternam vi
delicet perditionem demergi pauesc
it, teneat integrè & inuiolabiliter fi
dei firmitatem.

Psa. 45. Tribulationes sæpe inueniunt nos nimis, eo quõd nimis peccamus. Similitudo. ¶ *Et ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus.* Sæpe tribulatiões (vt Dauid ait) inueniũt nos nimis, eo quod nimis peccamus: tribulatio enim siue malum, est quædam priuatio boni. Priuat ergo Deus aliquando homines bonis, eo quod illis abutantur. Quemadmodum enim solet prudens dominus, ensem à suo seruo auferre si illo vtatur ad dominũ offendendum: & quẽadmodum prouidus pater pecunias à filio tollere solet, eõ quod cũ illis luxuriosè viuat: Sic Deus à nobis hæc mundi bona eripere solet, eoquòd illis perperam & nimis licenter vtamur. Eam ob causam ab Adam vitam abstulit. Constituisti terminos eius (inquit Iob) qui
Iob. 14.a. præteriri non poterunt, atque è paradiso eiecit. Nunc (inquit) ne forte
Gen. 3.d mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat & viuat in
Gen. 6.b. æternum: Emisit eum dominus de paradyso voluptatis. Ob eandem causam temporibus Noe homines de medio tulit: omnis enim caro corruperat viam suam: regnum denique & à Saule, & à rege Babylonis, & à iudæis abstulit. Auferetur (inquit Christus)
Inf. 21.d. à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. In summa, omnia temporalia bona, diuitias, honores, dignitates, cæteraque id genus, à nobis dominus auferre: & sitim, pestem, famẽ, & abiectionem immitte

Similitudo.

re solet, eo quod nos, gulæ, luxuriæ, alijsque mundi illicebris & voluptatibus simus dediti. Hinc est quod dominus per prophetã dicit. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ: superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius, & manum egeno non porrigebant, & abstuli eas sicut vidisti.
Ezec. 16.

Et ecce motus magnus factus est in mari ita vt nauicula &c. Turbatur etiam nauis procellis, quia sæpe Deus electos suos in eorum commodum tribulationibus multis premit: iustus enim in igne tribulationis examinatur, vt psalmista docet psal. 16. Igne inquit, me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Nam quæmadmodum ignis, illuminat & mollit, toborat & destruit, probat aurum, purgat & desiccat: sic tribulatio idem omnino efficit. Primo illuminat hominis mentem. Threno. 3. Ego vir videns paupertatem meam, in virga indignationis eius. Et Gregor. Oculos quos culpa claudit pœna aperit. In li. Thobiæ capit. 11. enarrat scriptura
Tob. 11. Figura. quòd Thobias felle super oculos posito visum recuperauit. Sic homo felle tribulationis intelligentiam facien dorum recipere solet. ¶ Deinde tribulatio emollit vt ignis ceram, vel
Iob. 23. Similitudo. omnino liquefacit animum, quemadmodum ignis dura metalla. Hinc est quod Iob ait, cap. 23. Deus mollibit cor meũ. Cera igne modico mollitur, & veterem imaginem deponit & nouam recipit: sic corda non indurata, modica tribulatione liquefiunt. ¶ Præterea sicut ignis laterem indurat & roborat, quem tamen comburere videtur: sic tribulatio dat vires animis nostris, vt leonibus, hoc est, dæmonibus, hæreticis, detractatoribus & per

Sæpe deus electos suos in eorũ commodũ multis premit tribulationibus. Psa. 16.a

Tribulatio illuminat. Thre 3. Gregor.

Tribulatio emollit cor.

Tribulatio dat vires animæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

& persecutoribus, resistere patienter possimus. Tribulatio (inquit Paul9) patientiam operatur. ¶ Deinde quē admodum ignis vincula destruere, & ad nihilum redigere suo calore solet: sic tribulatio, amoris vincula, quibus mundo astricti & ligati sumus. In cuius figura scribitur Danie. cap. 3. tres pueros qui ligati pedibus ac manib9, in fornacem sunt missi, tandem inuētos fuisse saluos. ¶ Quod si ignis argentum probat, etiam tribulatio iustos. Hoc est quod ecclesiasticus probè docet. c. 27. vasa, inquit, figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Et Iob. 23. Probauit me, quasi aurum quod per ignem transijt. Et Paul. ad rom. 5. Patientia probationē operatur. Nemo (inquit Gregorius) vires suas in pace cognoscit. Si bella desunt, virtutum experimenta non prodeunt. Et Gen. 27. ait Isaac filio suo Iacob. Accede fili mi vt tangam te, & probem vtrū sis filius meus, an non. Sic Deus, tribulationibus tangit ac probat filios, vtrum veri sint an adulterini. ¶ Sexto, ignis purgat & emundat. Sic tribulatio, vnde Christus ait Ioa. 16. Omnem palmitem qui fert fructum, purgabit eū vt fructum plus afferat. & Malac. 3. Sedebit conflans & emundans argentū, & purgabit filios Leui. Et D. Grego. Quod flagellū grano, quod lima ferro, quod fornax auro, hoc tribulatio viro iusto. Sed de quibusdam potest dici merito, id quod Hierem. ait c. 6. Frustra conflauit conflator, malitiæ enim eorum non sunt consumptæ: argentum reprobum vocate eos, quia Deus proiecit eos, maledictum profectò est terrum quod ex lima contrahit rubiginem. Non aurum sed palea se ostendit, qui in igne tribulationis non purgatur, sed per impatientiā cremature, vt Mathæus nr̄ ait cap. 3. Paleas combure tigni inextinguibili.

Rom. 5.

Danie. 3.

tribulatio probat iustos.

Ecclesiasticī. c. 27

Iob. 23.

Rom. 5.

Grego.

Gene. 27. figura.

Tribulatio purgat & emundat animā Io. 16. Malac. 3.

Grego.

Hierem. 6.

Supr. 3. c. Tribulatio desiccat & āputrefactione preservat animā 2. cor. 12.

¶ Tā dē tribulatio admodū ignis exsiccat ab aquis delitiarū atq; sic animos hominū cōseruat: est. n. vt myrrha á putrefactione custodiens. Hæc Paulū custodiuit ne superbiret. 2. corin. 12. Adam in delitijs quasi in aqua dulci cōputruit: in tribulatione verò quasi in aqua salsa seruatur homo à putrefactione.

¶ *Ipse verò dormiebat.* Dormit Christus cum nos tribulationum fluctib9 agi sinit, excitatur verò cum ab illis omnino nos liberat. Lege psalmistam Ps. 43. Exurge, inquit, quare obdormis domine: exurge ne repellas infinem: quare faciem tuam auertis: obliuiscēris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ, quoniam humiliata est in puluere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster, exurge domine, adiuua nos, & libera nos propter nomen tuum. Quibus verbis precatur, vt virtutem ſsuam Deus tandē exerat, suosque à tribulationibus atque ab iniurijs impiorum eripiat. Itē psal. 77. Postquàm afflictiones populi commemorauerat addit. Et excitatus est tanquam dormiens dominus &c. Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.

Quando Christus dormit & quādo excitatur. Psa. 43.

Psa. 77.

¶ *Ipse verò dormiebat.* Dum dormit Christus turbatur nauis: sic etiam dū prælatus in aurē dormit vtrāuis, eius respublica periclitatur. Dormiente Iona magna tempestas oritur: sic dormiente præsule, nauem sibi commissam fluctuare necesse est. Pastores (inquit Ambro) vigilant, quos bonus pastor informat. Idem Pau. ait. Tu verò vigila.

Dormiēte prælato eius respublica periclitatur. Iona. 1.

2. Tim. 4.

¶ Excita

¶ *Excitauerunt eum dicentes, Domine salua nos, &c.* Sicut regulus, rogando Christum vt descenderet & sanaret filium, infirmam fidem ostendit: eo quod crederet non posse Christum absentem filium sanare, neque esse verum Deum quivbique est præsens: Sic Apostoli excitando modò Christum, infirmæ fidei signum maximū dederunt: existimantes eum dormiendo à tanto periculo liberare non posse illos: quasi verò aliquando Dominus dormiat, vt suos à fluctibus & periculis huius seculi liberet. Ecce (inquit psalmista) Non dormitabit, neque dormiet: qui custodit Israel, & rursum ait. Ego dormio, & cor meū vigilat.

Infirmitas fidei apostolorū ostenditur. Psa. 120. a Can. 5. a.

¶ *Domine salua nos, perimus.* Hinc colliges, quod ecclesia catholica, non sua intrinseca virtute, sed Dei virtute & gratia conseruatur: Nam sicut propheta ait. Psal. 126. Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laboraueruut qui ædificant eam. Ita etiam subiungit. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. In quem locum inquit glosa. Psalmus iste docet: quod ædificatio & custodia Ecclesiæ non nisi à Deo est. Hanc autem conseruationem in fide & charitate, precibus assiduis Ecclesia obtinet: quotidie enim clamat. Domine salua nos, perimus. Virtute enim diuina & non humana, prevalet aduersus inferorū portas. Sicut enim Iacob promissum est, quod aduersus hoies prævaleret: ita de Ecclesia ait Christus, Portæ inferi nō prævalebūt aduersus eam. ædificata enim est super Petram Christum in quem credit: & ideo portæ inferi non prævalebunt aduersus eam. 1. non poterunt illam à charitate & fide dimouere. Tota ergo virtus & fortitudo ecclesiæ: totaq; eius firmitas & stabilitas, á Christo cui fide & charitate adhæret, & non ab aliqua alia virtute dimanat.

Ecclesia à Deo solo conseruatur in fide & charitate quā cōseruationem orationibus impetrat. Psa. 126. Glo. Gene. c. 32. Infra. cap. 16.

¶ *Domine salua nos perimus.* Nunquā in maiori periculo Ecclesia catholica constituitur, quàm cū caput eius suis moribus depravatis, cæteris scandalū præbet. Quo tempore remedium salutiferrimum est: devotas preces orationesq; assiduas Deo fundere. Si enim Dominus pollicetur apud nostrum Matth. 18. quod si duo consenserint super terram, de omni re quācunq; petierint, fietei à patre qui in cœlis est: Quanto magis quando tota ecclesia vniuersalis clamauerit: Domine salua nos, perimus. sed de hoc alias.

Tūc ecclesia in maximo periculo ponitur, quando caput eius scandalum præbet aliis. Infra. 18.

¶ *Domine salua nos perimus.* Suo exemplo docent nos Apostoli, in angustijs & necessitatibus nostris lachrimas precesq; fundere, atque manus ad cœlū leuare. Cū ergo instēt quotidie necessitates, atque vndiq; singulis diebus vrgeant angustiæ: orare semper necesse est. Tria solent hominibus præbere occasionē clamandi, vocēq; ad cœlum vsque tollendi: ignis, aqua & hostes. Hæc tria (inquit. D. Bernardus) quasi singulis diebus incitare debent nos, vt ad Deum in oratione clamemus: vix enim est dies in quo domus conscientiæ nostræ igni infernali, hoc est, praua concupiscentia, non succendatur. Quare necesse est vt clamemus, aquamq; diuinæ gratiæ qua extinguatur, á Deo petamus. Vix etiam est dies, in quo homo non sentiat prauarum cogitationum fluctus super cor suum imminere: ita vt vociferare oporteat. Domine salua nos, perimus. Deniq; vix est dies, in quo

Necesse est assiduè orationibus instare vt semper angustiæ vrgeant vndique.

D. Bernā.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo homo non videat inimicos suos ad portas domus suæ: vt cum verba pernitiosa profert, cum siniſtro oculo mulierem aſpicit. Oportet ergo ſemper orare: eſt enim oratio columba quædam, quæ oliuæ ramum, hoc eſt, pacem & tranquillitatem affert, ſerenumq; cœlum ſemper nobis oſtendit.

Figura. Gen. 8

¶ *Domine ſaluanos perimus.* Docent etiam nos Apoſtoli ſpem noſtram in Deum collocare. Quis (inquit Propheta) ambulauit in tenebris, & non eſt lumen ei? ſperet in nomine Domini, & initatur ſuper Deum ſuum. Speremus igitur in Domino, nam ſpes liberat hominem: vel tribulationem amouendo: vt videre eſt in Apoſtolis in hoc loco: & in Suſanna, quæ flens ſuſpexit ad cœlum: erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Et Pſalmiſta ait. In te ſperauerunt patres noſtri: ſperauerunt & ſaluaſti eos. Vel liberat, patientiam hominibus dando. Qui liberationis modus, eſt multo melior, multoq; præſtantior primo. Vnde Gregorius ait. Melius liberat cum patientiam dat. Et alibi ait. Ille benè nouit in exterioribus miſerijs ſubſiſtere qui ſcit de ſpe interna ſemper gaudere. Propter ſpē Iſrael (Inquit Paulus) catena hac circūdatus ſum. Sic mater illa ſupra modū mirabilis, & bonorum memoria digna: conſpiciens ſeptem filios ſub vnius diei tempore pereuntes: bono animo ferebat, propter ſpem quam in Deum habebat: vt ſacra narrat hiſtoria. 2. Macha. c. 7.

Spes commendatur Eſaie. 30.

Daniel. 3.

Pſal 21.

Grego.

Idem. In mora.

Act. 28.

2. mach. c. 7.

¶ *Quid timidi eſtis?* his verbis, planè docet Chriſtus quod nullo modo metuere Chriſtianus debet, aut ſolicitus eſſe, quandocunq; in aliquo periculo conſtitutus ſit, aut opem diuinam deſperare: ſed confidere potius, tanquam præſente Domino, & rebus ipſius omnibus conſulente, & ipſum ad omnia confirmante, ipſoq; adeo ſpiritu ſancto omnia docente, vel id ipſum etiam quod aduerſarijs reſpondeat. Quæ omnia multis ſacræ ſcripturæ adiunctis teſtimonijs. D. Baſilius oſtendit. Nolite (inquit Dominus) timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eum, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam. Non ne duo paſſerculi aſſe veneunt, & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro? Veſtri autem etiam capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere: multis paſſerculis meliores eſtis vos. Cū autem inducent vos in ſynagogas, & ad magiſtratus, & poteſtates: nolite ſoliciti eſſe. quomodo, aut quid reſpondeatis, aut quid dicatis, ſpiritus enim ſanctus, docebit vos in ipſa hora quid oporteat vos dicere. Et facta eſt procella magna venti, & fluctus mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis. Et erat ipſe in puppi, ſuper ceruical dormiens, & excitant eum, & dicunt illi: Magiſter, non ad te pertinet quod perimus? Et exurgens, comminatus eſt vēto, & dixit mari: tace, obmuteſce, & ceſſauit ventus, & facta eſt tranquillitas magna. Et ait illis: Quid timidi eſtis ſic? Quomodo non habetis fidem. Eſurgens autem princeps ſacerdotum, & omnes qui cum illo erant, quæ eſt hæreſis Sadducęorum: repleti ſunt zelo, & iniecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica. Angelus autem Domini, per noctē aperiens ianuas carceris, & educens eos, dixit: Ite & ſtantes loquimini in templo plebi omnia

Nondebet Chriſtianꝰ in periculo cōſtitutus metuere ſed confidere & opem diuinam ſperare.

D. Baſili. Tome. 2. Regula 63. Inf. 10. c.

Luc. 12. b

Mar. 4. d

Act. 5.

omnia verba vitæ huius. Qui cum audiuiſſent, intrauerunt diluculo in templum, & docebant. Nō enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione noſtra, quæ facta eſt nobis in Aſia. Quibus verbis illa paulò poſt adiungit. Qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem ſperamus, quod & adhuc eripiet. Hæc Baſilius, quibus teſtimonijs ſatis conſtat quod à principio diximus, non eſſe metuēdum, ſed in periculis fidendum.

1. Cor. 6.

¶ *Paralyticus ſanatur.*

Cap. IX.

ET aſcendens Ieſus in nauiculam, transfretauit & venit in ciuitatem ſuam. Et ecce offerebant ei, paralyticum iacentem in lecto. Et videns Ieſus fidē illorum. Dixit paralytico. Confide fili: remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de ſcribis dixerūt intra ſe. Hic blaſphemat. Et cum vidiſſet Ieſus cogitationes eorū: dixit. Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Quid eſt facilius dicere: dimittuntur tibi peccata tua, an dicere ſurge & ambula? Vt autē ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittēdi peccata: tunc ait paralytico. Surge, tolle lectū tuum, & vade in domum tuam. Et ſurrexit, & abijt in domum ſuam. Videntes autem turbæ: timuerūt, & glorificauerunt deū, qui dedit poteſtatem talem hominibus. Et cum tranſiret inde Ieſus: vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæū nomine: & ait illi. Sequere me. Et ſurgens ſecutus eſt eum. Et factum eſt, diſcūbente eo in domo: ecce multi publicani & peccatores venientes, diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius. & videntes phariſæi, dicebant diſcipulis eius. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter? Et Ieſus audiens, ait. Nō eſt opus valentibus medicus, ſed male habētibus: euntes autē diſcite quid eſt, Miſericordiam volo, & non ſacrificium, non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores. Tūc acceſſerunt ad eum diſcipuli Ioannis, dicentes. Quare nos & phariſæi ieiunamus frequenter: diſcipuli autem tui non ieiunant? & ait illis Ieſus, nūquid poſſunt filij ſpōſi lugere quandiu cū illis eſt ſpōſus? Venient autem dies, cū auferetur ab eis ſponſus: & tunc, ieiunabunt

Mar. 2. b. Luc. 5 f

Oſee. 6. c Inf. 12. a. 1. Tim. 1. a Mar. 2. c. Luc. 5. f. g

Universidad de Deusto
Biblioteca

iunabunt. Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus, tollit enim plenitudinem eius a vestimento: & peior scissura fit. Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres: alioquin rumpuntur vtres & vinum effunditur, & vtres pereunt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt: & ambo cõ
Mar. 5. c Luc. 8. f *seruantur. Hæc illo loquente ad eos: ecce princeps vnus accessit & adorabat eum, dicens. Domine filia mea modo defuncta est, sed veni impone manum tuam super eam, & viuet. & surgens Iesus, sequebatur eum & discipuli eius. & ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis: accessit retro & tetigit simbriam vestimenti eius: dicebat enim intra se. Si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero. At Iesus conuersus & videns eam, dixit. Confide filia: fides tua saluam te fecit. & salua facta est mulier ex illa hora. & cum venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuãtem, dicebat. Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. & deridebãt eum. & cum ejecta esset turba, intrauit & tenuit manum eius & dixit: puella surge, & surrexit puella, & exijt fama hæc in vniuersam terram. & transeũte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes & dicentes. Miserere nostri fili Dauid. Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. & dixit eis Iesus. Creditis quia hoc possũ facere vobis? Dicunt ei, vtique domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens. Secundum fidem vestram fiat vobis. & aperti sunt oculi eorum, & comminatus est illis Iesus, dicens. Videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa. Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem, & ejecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicentes. Nunquam apparuit sic in Israel. Pharisæi autem dicebãt.* Infr. 12. b Marc. 3. c Luc. 11. b *In principe dæmoniorum ejicit dæmones. & circuibat Iesus omnes ciuitates, & castella, docens in synagogis eorum, & prædicãs euangelium regni, & curans omnem languorem & omnem infirmitatem.*

mitatem. Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati & iacentes, sicut oues nõ habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis: messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

Capitul. IX. Ad Literam.

Venit in ciuitatem suam. Idest Capernaum, vt Marc. indicat. suam vocat, quòd ex omnibus hanc sibi peculiariter, quasi delegisse videretur: nolens ergo Iesus dare sanctum canibus, neq; margaritas obijcere porcis, conscensa naui rursus traiecit lacum, & reuersus est Capernaum, vbi id temporis habebat domicilium.

¶ *Hic blasphemat.* Idest detrahit Deo. Hoc est, sibi sumit, quod soli Deo tribuendum est: ipse enim ait, ego sum qui deleo peccata hominũ.

¶ *Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum.* Chryso. legit. Cum sciret Iesus: qui enim remittendis peccatis potentiam suam subindicarat scribis, etiam peculiari signo declarat eandẽ, demõstrans seſe non latere quid quisq; cogitet.

Ioan. 11. ¶ *Confide fili.* Vide Ioan. c. 11. in illa verba. Vt filios Dei congregaret.

Regula. In sacra enim scriptura, quæ sunt in spe, in re iam esse dicuntur. Sic sanctos vocat Paul. homines qui ad sanctitatem vocãtur, licet sacris nostris mysterijs non sint initiati, & fratres vocat Corinthos, eum grauissimis arguantur peccatis: Sic Christus vocat hic filium qui illo nomine non erat dignus, & Ioan. 11. Vt filios Dei congregaret: inaudita enim mansuetudine filium appellat, hominem vtraq; sui portione calamitosum, tacitè pharisæis, & scribis supercilium & arrogantiam exprobrans.

In scriptura sacra, q̃ sunt in spe in re iam esse dicuntur.

Ioan. 11.

¶ *Vt autem sciatis.* Vide quæ annotauimus cap. præcedenti ad literam illius loci. Amen dico vobis, quia multi venient &c. Filij autem regni eijcientur in tenebras &c. Ex his enim quæ Christus in præsenti faciebat, certa esse alia, quæ dicebat satis ostendebat, vt ex hoc miraculo satis demõstrauit se habere potestatem dimittẽdi peccata.

¶ *Et glorificauerunt Deum.* Vel gloriosè celebrauerunt.

¶ *Sedentem in telonio &c.* Idest vidit sedentem in loco, in quo sedet publicanus exigens tributum.

¶ *Discũbente illo in domo.* Scilicet illis. *Ecce multi peccatores.* Vel flagitiosi, qui publicè infames erant vitijs.

¶ *Euntes autem dicite:* Heb. pro quin potius ite & dicite. Sic c. sequenti. Eũtes autem prædicate dicentes. Pro, ite autem, & prædicate & dicite.

¶ *Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Iustos vocat Scribas & Pharisæos, qui se esse iustos existimãt: de more scripturæ, quæ sæpe loquitur iuxta opinionẽ hominũ. Sic licebit intelligere illud. Non est opus valentibus medico, sed male habentibus. Vide supra c. 5. in illa verba. Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis.

Regula. Sacra scriptura sæpè loquitur iuxta vulgi opinionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Regula. ¶ *Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Vel ironicè dictum videtur, de more scripturæ, quæ hac figura sæpè vtitur. Sic intelligitur illud Ezech. cap. 18. secundum interpretationem Heb. Cum auerterit se iustus á iustitia sua & viuet. Et Sapiê tiæ 12. loquens sapiens de Deo, ait. Cum sis iustus iustè omnia disponis Ipsum quoque qui non debet puniri condemnans, & extorum extimas á tua virtute, ideſt abſit, vt hoc dicamꝰ. & Gene. c. 3. ait dominus. Ecce Adã factus est, quasi vnus ex nobis.

Exec. 18. Sap. 12. Gene. 3.

¶ *Nunquid possunt filii sponsi, &c.* Vel filij thalami nuptialis, ideſt, qui versantur cum nouo marito, qui interſunt nuptijs. Hebra. Sic Marc. 2. Nunquid possunt filii nuptiarum, quandiu sponsus cum illis est ieiunare. ¶ *Lugere.* Pro ieiunare, vt vides Marc. 2. Nunquid possunt filii nuptiarum quandiu cum illis sponsus est ieiunare? & paulo post, ieiunare vocat lugere. *venient* (inquit) *dies quando auferetur ab eis sponsus & tunc ieiunabunt.* ideſt lugebunt.

¶ *Tollit enim plenitudinem eius à vestimento.* ideſt aufert fruſtrum panni implexi, quo ille rupturam expleuerat á vestimento, & peior ruptura fit: offensus enim dissimilitudine noui pãni: Postea detrahit, & maior ac peior ruptura fit.

¶ *Diffamauerunt eum.* Vel fama per celebrauerunt eum.

Fides in scriptura variè sumitur.

¶ *Confide filia fides tua saluam te fecit.* Fides in scriptura variè sumitur. Interdum siquidem vsurpatur pro credulitate, aut persuasione, qua assentimur, his quæ à Deo, vel per scripturas, vel per ecclesiam reuelata sunt, sine vlla hæsitatione: siue promissiones sint, siue comminationes, siue aliæ quæuis narrationes. Sic ad Heb. 11. Iiquet accipi fidem, cum dicitur: fide intelligimus aptata esse seculaverbo Dei. Item eodem cap. credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit &c. Item in priori ad Corint. cap. 13. Nunc manent, fides, spes, charitas. Vbi quum fides distinguatur á spe, aut fiducia necesse est, vt accipiatur pro notitia. Sic in Actis. capit. 8. Credo filium Dei esse Iesum, atque hæc propria significatio vocis esse videtur, qua vsus est Paulus, videlicet pistis, quam Laurentius Valla deducit à pepeismæ, ideſt persuasus sum, vel persuasum habeo. Vnde deãm persuadendi, quam Ennius, Suadam, vocat: Horatius suadelam, Greci appellant peitho. Et sicut pistis proprie significat credulitatem, seu persuasionem, sic vox oppoſita apistia impersuasibilitatem significat. ¶ Verum quoniam ijs quibus fidem adhibemus, vel quæ certò nobis persuademus vera esse, si modo bona sint, vel vtilia, veluti si sint promissiones: affectum & cor accommodare solemus, & eorum spem & fiduciam in nobis concipere, translatum est vocabulum fidei ad significandam fiduciam erga promittẽtes. In hac significatione sæpe obuiũ est in sacris literis. Sanè in hoc loco Math. sic accipitur. vbi iubet Christus mulieri isti cõfidere. Cõfide (inquit) filia, tua fides te saluã fecit. Tertio accipitur fidei vocabulũ vt hæc omnia complectatur: nẽpè assensum illum firmum mentis: quo quis certò persuadeat sibi, verisima esse quæ sacræ literæ docent: & fiduciam ex Dei omnipotentis bonitate, quam scripturæ reuelant, conceptã, non

Heb. 11. Ibi. Cor. 13 Act. 8.

non sine spe, Hoc est, expectatione promissorum. Sic accepisse videtur Paulus fidem. Et ad Rom. c. 4. in epist. ad Heb. c. 11. Explicans enim illis locis fidei naturã ac vim, passim á fiducia ad credulitatem, rursus, á credulitate ad fiduciam dilabitur. Quo facile subindicat Paulus, se nomine fidei, vtrumque complecti. scilicet fiduciam & credulitatem.

Rom. 4. Heb. 11.

¶ *Misertus est eis.* Vox Greca significat ipsa viscera per misericordiam commouit, vel viscera misericordiæ in illos effudit, vel affectu tactus est, si quidé Hebræi vehementem ac pium affectum viscera vocant.

¶ *Vt mittat operarios in messem suam.* Vehementior est vox Greca, vt extrudat, vel expellat operarios in messem suam, vt intelligamus, vel celeriter mittendos, ac vel inuitos & extrudendos inopus Dei: id quod alicubi notauit Hieronym. hunc citans locum.

Capitul. IX.

Ad mores.

Scendens Iesus in nauiculam transfretauit. Qui populo suo mare aperuit. & Petro super aquas gradiendi facultatẽ cõtulit, & ipse aliquãdo super maris vndas ambulauit: poterat & modo, absq; nauicula mare transfretare: noluit tamen, vt ecclesiæ suæ præ-

Nauiculã quæ ecclesia est, debemus ascendere, si in ciuitatẽ nostrã cœlestẽ venire cupiemus. Heb. 13. Psa. 86.a

latis exemplum præberet, ne potestate sibi tradita semper vterentur, sed, cũ id necessitas postularet. Hinc est quod Diuus Pau. ait in prima epistola ad Thessalonicenses missa. cap. secundo. Cum possemus vobis onerosi esse, vt Christi Apostoli, sed facti sumus tanquam paruuli in medio vestri, tanquam si nutrix foueat filios suos. Et primæ ad Corinthio. cap. 9. non vsi sumus hac potestate: habebat enim potestatem coercuam, & tamen non semper, imo rarò illa vtebatur. Vnde idem Paulus in secunda ad Corin. cap. 13. inquit. Hæc absens scribo, ne veniens durius agam secundum potestatem mihi traditã. Et primæ Corinth. cap. quarto. misit Timothæum, vt commoneface-ret, ne in virga veniret ad eos. Quid (inquit) vultis: in virga veniam ad vos, an in charitate? Christus ergo, nec semper potestate sua vtebatur, nec semper humilitate: quandoque potestate, ne ab hominibus despiceretur, quandoque verò humilitate, vt ab illis diligeretur. Imitentur igitur præsules caput suum, sequantur pontificem suum, si tali nomine digni esse desiderant: aliàs indigni erũt vt præsules christiani populi dicantur.

1. Thes. 2. 1. Cor. 9. 2. Co. 13 1. Cor. 4.

¶ *Ascendens in nauiculam &c. Venit in ciuitatem suam.* Quo facto nos docere voluit, nauiculam ascendere, si in nostram ciuitatem venire cupimus. Si Apostolo (vt par est) credimꝰ, non habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirimus: illam. s. de qua psalmus ista ait. Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei, sicut lætantium omnium habitatio est in te.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad hoc ergo nauim conscendere necesse est. Hæc nauis, vt in superiori cap. annotauimus, ecclesia est, significata in naui & arca Noe. Quem admodum enim extra arcam illam nullus seruatus est: ita etiam extra ecclesiam salus non est.

Gene. 7. Figura.

Prima obiectio notanda cũ solutione

¶ Quod si forte aliquando animum tuum pulsauit, numerum infidelium centies excedere numerum fidelium, & quæris: vnde ego credam quod minor pars hominum, quæ est ecclesia, viam vitæ inuenerit, & non tanta multitudo infidelium? Dicito tu etiam mihi quot animę, sunt in arca Noe seruatæ? octo. quot millia fuerunt aquis submersæ? innumeræ. Vnde ergo fuit, quod octo duntaxat veritatem salutis inuenerint? Eò, inquis, quod diuinam reuelationem habuerunt. Sic parua ecclesia veritatem cælitus inuenit: non enim caro & sanguis diuina mysteria & arcana ei reuelauit, sed pater cœlestis. Hunc timorem abstulit ab illius corde saluator, cum dixit. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. ¶ Sed ais: si ecclesia hæc catholica, tam chara & dilecta Deo est: quid in causa est, vt tot aduersa, tot tam tyrannorum quàm hæreticorum persecutiones patiatur? Nimirum vt Dei virtus & potẽtia ostendatur. Mirabiles elationes maris, sed mirabilior in altis dñs. Deũ immortalem, quot procellas, quot maris fluctus, Noe ille in arca inclusus perpessus est? Quomodo ergo euadere potuit. Quia à Deo omnipotenti gubernabatur. Sic etiam, quia ecclesia catholica à Deo regitur & dirigitur: portæ inferi prævalere non possunt aduersus eam, sicut ipsamet testatur. Psalm. 128. Sæpe, inquit, expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.

Infr. 16.

Luc. 12.

2. obiectio notãda etiam cum solutione

Psa. 90.2

Psa. 128.

¶ Sed dices. Si hæc est ecclesia dilecta, vnde tam innumeri sunt reges & præsules, qui corruptis deprauatisque moribus vitam agant? Non ne legisti aliquando, in illa arca Noe fuisse Leones, Vrsos, cæteraque animalia, non solum munda, sed etiam immunda? legi. Sic quoque in militanti ecclesia contingit: est enim similis sagenæ missæ in mari, ex omni genere piscium congreganti, quousque ad litus perueniat. vbi eligentur boni pisces, mali autem, eijcientur & reprobabuntur. Noli ergo deserere bonos propter malos, ne aquis diluuij absorbearis: nullus est enim inter homines status, nullaque conditio vbi non sint boni & mali, iusti & peccatores. Erunt duo (inquit dominus) in agro: vnus sumetur, & alius relinquetur, &cæt.

3. obiectio aduersus cum sua resp̃sione.

Isa. 13. f

Luc. 17.

¶ Denique, sicut in vno cubito consummabatur arca Noe, ita ecclesia sub vno pontifice: non solũ Christo, sed eius vices gerenti viuit: quod testatus est Christus, cum dixit. Erit vnus pastor. Videre erat arcam, in ima & inferiori parte latam, in superiori verò adeò angustam, vt vno duntaxat cubito perficeretur. Sic etiam aspicis in ecclesia tot homines minoribus ordinibus initiatos, vt eos annumerare non possis, non tamen tot sunt sacerdotes, non tot episcopi, non tot archiepiscopi, non

Nota.

non tot primates, non tot patriarchæ. Quid hoc? coangustatur ecclesiæ arca, ita vt tandem in vno cubito, hoc est, in vno supremo pontifice conficiatur, & absoluatur. Vt ergo redeamus vnde digressi sumus: si vis ciuitatem tuam pertingere, ascende nauim: arcam Noe ingredere. Hæc est (vt Petrus in sua prima Canon. capit. tertio ait) baptismatis sacramentum. Ante diluuium arca necessaria nõ erat, sed in diluuio tam est necessaria, vt sine illa seruari non possis. Ante peccatum primorum parentum, neque baptismus, neque aliud sacramentum opus erat: sed post crimen illud patratum, in noua lege lauacrum hoc regenerationis perneccessariũ omnibus est. Sed si baptismi innocentiam amisimus, quid facto opus erit? Tabulam assume: pœnitentiam scilicet, quæ secunda vocatur tabula post naufragium. Vnde Diuus Ambrosius de pœnitentia distinctione prima, capit. sunt qui arbitrantur: inquit, facilius inueniri qui innocentiam seruauerit, quàm qui plenariam egerit pœnitentiam.

1. Pe. 3.

D. Ambr.

¶ *Ascendens Iesus in nauiculam.* Prælati (inquit Diuus Bernardus) sunt qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis: neque enim certa pontis aqua, seu vadi semita coarctantur, vt liberè possint vsquequaque discurrere & occurrere singulis, sicut oportet, ac dirigere pontis semitam, seu vadi, ordinare gradientes, pericula inuestigare, ac declinare, excitare trepidos, pusillanimes substentare: Denique ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsque ad inferos, nunc quidem spiritualia tractantes, atque sublimia: nunc infernalia & horribilia facta iudicantes. Sed quæ poterit nauis inueniri, quæ tam immanes substineat fluctus, & in tanto securè possit esse discrimine: vtique fortis, fortis est, vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio, aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem. Necessaria est, omnino necessaria nauis ista prælatis, tribus compacta lateribus, quæ est vtique forma nauis, vt sit nimirum iuxta Pauli doctrinam, charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Puritatem quidem cordis in eo prælatus habeat, vt prodesse desideret, non præesse, &c. Sed cum intentione pura, irreprehensibilis quoque necessaria est conuersatio: vt forma factus gregis, incipiat facere & docere, &c. Ob hoc qualis est in conuersatione, talis sit necesse est etiam in occulta cogitatione: ne videlicet: totis humilis, intus elatus sit in corde suo, præsumens de sapientia, seu sanctitate sua, quæ est sine dubio fides ficta, quando non sicut ostendit humilitas conuersationis, nisi sola Dei pietate confidit, &c. Et illud tu iudica vtrum possit his conuenienter aptari, Trina Petri interrogatio, vt hoc sit dicere: amas me? amas me? amas me? habes charitatem de corde puro, & de conscientia bona, & fide non ficta? Meritò siquidem interrogatur, an charitatem habeat piscator hominum constituendus. Hæc Berna.

D. Bern. in sermo. de tribus ordinibus ecclesiæ.

Psa. 106.

Can. 8. a Nauis dilectio.

Nauis triangularischaritas.

1. Tim. 1.

¶ *Offerebant ei paralyticum iacentem in lecto.* Exemplo istorum qui paralyticum

Monemur vt alter alterius onera portemus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ticum & egenum obtulerunt Christo, monemur vt alter alterius onera portemus, vt Diuus Paulus hortatur in epistola ad Galatas capite sexto. Sumus enim (vt idem Paulus ait) alter alterius membra. Quare, quemadmodum pes non sibi tantum ambulat, sed in oculorum vtilitatem vt eos portet: neque oculus sibi tantum videt, sed vt pedes dirigat: ita & nobis nos inuicem res nostras & officia communicare debemus. hæc autem non solum de rebus temporalibus, quæ mutuis officijs communia inter nos facere solemus, intelligenda sunt, sed de bonis etiam spiritualibus. Fortiori siquidem ratione, si temporalia bona communicamus, & spiritualium quoque possumus alios participes efficere: nostris precibus, ieiunijs, eleemosynis, pro peccatis illorum satisfaciendo. Primum, quia inter spiritualia & temporalia, commutatio interuenire potest iuxta verbum Pauli primaad Corin. 9. Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est si carnalia vestra metamus? Secundò, quia si vnusquisque potest temporalia sua alteri erogare: cur non eleemosynas quæ pro illis Deo satisfaciant, elargiri? Nam quanto hæc germanius ex charitate dimanant, tanto potius ea cum proximis communicare possumus. Plana enim atque aperta Pauli sententia est: quam in epistola ad Romanor. capit. 15. scribit. Probauerunt (inquit) Macedonia & Achaia, collationem aliquam facere in pauperes sanctorum qui in Hierusalem sunt: placuit enim eis, & debitores sunt eorum. Et sequitur ad rem: nam si spiritualium eorum participes sunt gentes, debent & in carnalibus eorum ministrare. Participes (inquit) spiritualium, non quia eorum doctrina lactabantur, quia absentes erant, sed quia & suis orationibus & fussragijs, mutua se opera adiuuabant.

ad Gal. 6. ad Ro. 12

Quod pro peccatis aliorũ possumus satisfacere, ostenditur. 1. Cor. 9

Rom. 15.

¶ Nam & si opera nostra sancta, sint munera & dona Dei, nobis auxiliantis, manumque præbentis: tamen quia omnia, siue ex præcepto fiant, siue non, liberè & sponte illa exercemus, neque ad cuncta nos obliget, neque constringat, quæ facere possumus: nihil obstat quominus huiusmodi opera, quæ vel ex præcepto, vel ex consilio fiunt in aliorum subsidium & commodum illi offerre possimus, quæ certum est ipsum rata accepta que habere. Atque huc Paulus alludere videtur in epistola ad Ephesi. capit. quinto estote (inquit) imitatores Dei, sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut Christus dilexit vos, & tradidit semetipsum pro vobis. vbi admonere nos voluit, vt sicut Christus caput nostrum pro suo se corpore tradidit: ita vnumquodque membrum se tradat pro alio. Iam in hoc loco vides quantum profuerit paralytico fides & charitas illorum qui illum portauerunt, & obtulerunt Christo, vt autem (inquit Euangelista) vidit fidem illorum: dixit paralytico: confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Alter ergo alterius onera, id est, pœnas pro peccatis debitas portemus: exemplo istorum, qui suis humeris portauerunt istum infirmum.

Respondetur obiectioni hæreticorũ. Vide Sot. 4. d. 19. ar. 4.

Ephe. 5.

¶ Præterea obserua: quod paralyticus,

Peccator à quatuor ad christũ est ferendus si mederi vult.

cus, hoc est, peccator: à quatuor hominibus ferri debet ad Christum: si à paralysi liberari vult. Antecedat necesse est dolor de anteactis criminibus, & firmus animus de futuris peccatis euitandis, atque cauendis: sequatur verò oris simplex & non simulata confessio: & bonorum operũ condigna satisfactio, & tunc à paralysi peccati liberabitur.

¶ *Et ecce offerebant ei paralyticum.* Diuus Lucas capite quinto Narrat, quod turbæ densitas obstabat, quominus inferrent eum ad pedes Iesu. Sic enim ait: & ecce viri portantes in lecto hominem, quærebant eum inferre, & ponere ante eum, & non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba &c. Hinc edocemur turbam multã multis sæpè obstare quominus properent ad salutem. Nullus sanè hostis pernicios ior properanti ad Deum mundo ipso. nullum obstaculum maius quærenti salutẽ animi quàm turba. Exod. capit. 23. suadet, ac hortatur, præcipitque dominus nobis, vt non sequamur turbã. Non sequeris, inquit, turbam ad faciendum malum. Atque satis esset dicere: non sequeris turbam. Vulgus enim rude & imperitum suis vanis desiderijs est addictum, & ideò non imitandum, aut sequendum est. Neque sua mensura, aut sua lance metiendæ, aut ponderandæ sunt actiones piorum. Olim alio pondere sacra, alioverò profana ponderabantur: non enim vult dominus vt christianæ actiones, quæ res sacræ sunt, mũdi iudicio & lege ponderentur: sed lege Euangelica, quæ certa est & vera. Si enim condonationem iniuriæ, mundi contemptum, amorem inimicorum, librare quis velit mundi pondere & iudicio, tota errabit via. Nam Dei pondus & iudicium ait: diligendos esse inimicos: mundi iudicio: odio habendos. Dei iudicium ait: relinquendos esse propter Deum parẽtes, cognatos, diuitias, dignitates prophanas, omnesq; voluptates, atq; pro nihilo habenda omnia mundi bona: at mundi iudicium beatum dicit populum cui hæc sunt. Non ergo mundi pondere libremus res nostras. Fallit enim. cum nihil prębeat mundus quod gratuibus tributis addictum nõ sit. Mundi namque honores & dignitates, mundi opes ac diuitiæ secum afferunt onera importabilia: cuius rei testes sint qui mundo seruiunt. In libro Geneseos c. 47. Legimus reddidisse Ioseph Aegyptijs possessiones suas ea lege, vt singulis annis quintã partem fructuũ Pharaoni præberẽt. Sic mundus præbens bona hæc caduca atque externa suis, non solũ quintam, sed dimidiam exigit partem reddendam Diabolo. Turba fuit ac multitudo, quæ coegit sacerdotem Aaron, vt conflaret vitulum aureum, vt eum tanquam verum Deũ coleret: si turba in causa est vt vir aliàs sanctus & pius impietatem sequatur, quid mirum vt impios multitudini seruientes ad ingentia scelera pertrahat? Ancilla hostiaria in causa fuit, vt primus ecclesię pastor semel atque iterum Christum negaret, quid mirum vt turba in causa sit, vt homo prophanus multis sceleribus contaminetur? Tu ergo si salutem animi desideras, mundum contemne. Quod si remoratur ingressum ad Christũ, nihil tibi

Pf. 143.

Gene. 47 Figura.

Exod. 32

Infr. 26.

Turba multa multis sæpe obstat quominus properent ad Christũ. Exod. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non est tentandum, vt à morbo animi libereris. Turbam fuge, quæ dicit bonum, malum: & malum bonum. Honorem dicit esse, iniurias vindicare: diuitias immoderatè amare, prudentissimum iudicat: cum tamen verus honor sit ob Christum iniurias condonare, diuitias contemnere, paruiq; facere: beati enim pauperes spiri
Supra, c. 5 tu: beati eritis cum maledixerint vobis homines, & persecutivos fuerint. Sed ais: in mundo sum, de mũdo sum, mundo seruiendum est. Te profecto infelicem: nam si hæc ita sunt longè
Io. 17. b à te erit salus, nam neque mors Christi, neque preces eius tibi quicquam proderunt: audi quid apud Ioannem idem ipse dominus dicat. Ego pro eis rogo. Non pro mundo rogo, sed pro ijs, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Pro ijs ergo rogat Christus, qui è mũdo subducti sunt: non autem pro mũdo qui malis cupiditatibus excæcato, malis iniquisq; legibus addictus, pertinaciter reclamat doctrinæ euangelicæ.

Lucas. ¶ *Ascenderunt supra tectum & per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium, ante Iesum.* ait Lucas.

Quanta sit vis & virtus confidentiæ ostenditur. ¶ Iam hic perpende, quanta sit cõfidentiæ virtus, quanta vis, quanta audacia, nihil illi obstare poterit quo minus perueniat ad Christum. Omnia tentat vt quod vult impetret. Quid audacius & quantum apparet impudentius, quàm mouere tegulas alienæ domus, & tam abominabile spectaculum tali theatro ingerere? Hic turba, quæ in foribus nolebat locum dare misero, coacta est ex alto delabenti cedere, Amat sanè dominus hanc cõfidentiæ audaciam, qua veluti compellitur ad id, ad quod suapte natura
1. Re. 23. propensissimus est. 1. Regum. c. 23. Scriptum legimus Saul & viros eius in modum coronæ cinxisse Dauid, vt caperent eum: porro Dauid desperabat vi humana se posse euadere à facie Saul: vera tamen in Deum fiducia viam inuenit qua euadere posset iustus. Nuntius enim venit ad Saul dicens: festina & veni quoniam infuderunt se philisthijm super terram. Reuersus est ergo Saul desistens persequi Dauid: & perrexit in occursum philisthinorum. Vnde hæc virtus est quæ postea canebat: in domino confido, quomodo dicitis animæ meæ. Psa. 10. a Transmigra in montem sicut passer? quoniam ecce peccatores intenderũt arcum, parauerũt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. Vbi expostulat Dauid cum ijs, qui impossibile iudicabant posse eũ euadere è manibus inimicorum eum vndique concludentibus: nisi auis efficeretur, quæ volando manus corũ effugere posset. Sed non opus est, inquit, vt passer efficiar: nam in domino confido. Confidentiæ enim nulla est via obstrusa, omnis est illi aditus pateus. Hæc virtus est quæ viam salutis inuenit tribus pueris in camino Dan. 3. ignis conclusis.

¶ *Confide fili remittuntur tibi peccata tua.* Summa votorum erat, vt paralyticus à corporis morbo liberaretur: At Iesus vt ostenderet esse diuinius, ac magis expectandum liberari morbis animi: item vt ostenderet quanto odio prosequeretur peccatum, quã etiã propensus esset ad ignoscendum, ait paralytico: confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

¶ Interim tamen diuinam prouidentiam considera: cuius est, res, quæ Diuinæ prouidentiæ est, quæ ad vitam sunt magis necessarie abundantius prouidere, in famẽ, cibos, alimentaque largiter: insitim verò quæ maior esse solet, aquam largius: in respirationem verò, quæ frequentissima ac maximè necessaria in nobis est ad vitam conseruandam largissimè aerem prouidit: cum ergo nihil in mundo magis necessarium hominibus sit quàm remissio peccatorum: absque qua nullus vitam perpetuam atque cœlestem consequi poterit: sed potius perpetuas pœnas dabit: id circo diuina prouidentia remedium præsentissimum quo delerentur animi morbi prouidit. Cordis enim cõfidentia dolori adiuncta, morbus depellitur. In corde enim tuo remediũ salutare inuenies. Confide ergo & pœnitentiam age & tunc remittentur tibi peccata tua. Audi quid in
Luc. 13. a hoc loco dicat dominus: confide fili remittuntur tibi peccata tua. Audi quid in alio: nisi pœnitentiam habueritis omnes similiter peribitis. Deo ergo maximas gratias agere debemꝰ, qui tam facile remedium nobis adrẽ tam necessariam reliquit: neque opus est cœlos adire, aut maria penetrare, aut orbem peruagare, sed in animo inuenies quæ animus desiderat.

¶ *Confide fili, &c.* Maximum sanè solatium afflictis est, audire hanc tam humanam ac benignam vocem: confide fili. Miserum & afflictum, iamdiu morbo penè immedicabili laborantem, filium appellat. Filios ergo
Filios suos solet Dñs multis calamitatibus opprimere. suos solet dominus multis calamitatibus opprimere: si enim proprio filio suo non pepercit, quid mirũquod filijs adoptatis non parcat. Quare malè diabolus inferebat fieri non posse, vt filius esset Dei, & chariſsimus, &
Sup. 4. c fame cruciaretur: idcirco dicebat, vt alibi diſſeruimus, ſi filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant, ac ſi dicet: non enim perſuaſum haberem ihi poſſum, te eſſe filium Dei, & fame perire. In hoc ipſo etiam errabant ludæi dicentes: ſi filius Dei eſt deſcẽdat de cruce. Imò verò, quia filius Dei eſt debet in hoc mundo, famem, ſitim, laſſitudinem, atque omnes alias calamitates pati. Sic enim ſolet Deus bene amicos, ac filios. En in hoc loco vides quid homini calamitoſo dicat dominus: confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

¶ Hinc diſce tolerare æquo animo præſſuras & morbos cæteraque mundi mala: quando à Deo tibi infligun- Æquo animo ſunt tolerandæ præſſuræ quando à Deo infliguntur, vt autem pro hemur aut à peccatis pũrgemur Tob. 3. Eccl. ..
tur, vt aut proberis, aut à peccatis purgeris. Vnde Sara filia Raguelis deprecans dominum dicebat: in tempore tribulationis peccata dimittis ijs, qui inuocant te. Et Eccleſiaſt. c. 2. dicitur quoniam pius & miſericors eſt Deus, & remittit in die tribulationis peccata. Magna ſanè miſericordia Dei eſt, peccatores morbis ac calamitatibus afficere: quando illis, crimina noſtra aliàs maximo ſupplicio digna, purgantur. Et quemadmodum via Simile. quantumuis immunda, aquarũ inundatione & fluxu omnino emundatur ab omni ſpurcitia: ſic animus calamitatum alluuie ab omni labe & macula atque immunditia mundatur. Quẽ admodum etiam ad arborum radices Simile. ſterc⁹ iacitur, vt frugiferæ ſint: ſic animus laboribus & afflictionibus à Deo repletur, vt ferat fructus dignos pœnitentiæ.

¶ Non minimum ſignum iræ & indignationis eſt peccatores bonis externis afflici: ſic Paulus ait: propter- Rom. 1. ea tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum. Signum autem ac indiciũ amoris maximum eſt, nos, morbis & ærumnis premi: nam illuc tendunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt audiamus: confide fili, remittũtur tibi peccata tua. Et rursum: tolle lectum tuum, & vade in domum tuã, quod solatium est maximum ac singulare. ¶ In lib. Gen. cap. 28. legimus quod fugiens Iacob à fratre suo Esau pergensque in Mesopotamiam post solis occasum requieuisse in quodam loco volens: supposuit capiti suo lapidem: viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum, angelos quoque ascẽdentes & descendentes per eam: & dominum innixum scalæ. Considera obsecro quibus modis consoletur dominus malis oppressum. Tria eum grauabant: primum, quod peregrinꝰ in aliena terra omnibus incognitus esset: contra hoc ostenditur ei scala è terra ad cœlum vsque pertingẽs: qua si dicat Deus: noli ob hoc sollicitus esse, quod peregrinus es in terra, en tibi parata via est ad cœlum. Quid igitur tibi nocebit, si nihil habeas in terra, dummodo cœlum tibi certũ sit? Verè ingens consolatio. Deinde iustum grauabat, quod longè à parentibus abesset. contra hoc Deus seipsum ei ostendit. quasi dicat: quid obest, si longè à patre carnali sis, dummodo ego tibi pater sim? En adsum tibi. Postremò vel maxime eum sollicitabat odium fratris: contra hoc videt angelos in scala illa. Ac si diceret dñs: fratrem & homines habes aduersarios, sed angeli tibi sunt amici: plures tecũ sunt, quàm cum fratre, quid igitur times? Verè igitur dicere potuit sanctꝰ hic cum regio propheta: secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Videmus igitur, quàm bonus sit Deus confidentibus ac sperantibus in se, animæ quærenti illum. Verè magna Dei dignatio, vt meritò pius quisq; dicat: domine quid est homo quod memor es eius? Itemque: non est similis tui domine. Quis non timebit te rex sanctorum? Angelos in obsequium nostrum destinat, seipsum offert, deinde post hanc vitam ad cœlum nobis iter aperit. Quod supposuerimus capiti nostro lapidem, quod in quam, duros labores in lapide figuratos æquo animo tolerauimus, quid ampliusdebuit facere quod non fecit? Sic modò paralytico habenti caput super durum paralysis lapidem cõsolatur dominus dicens: confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et rursum: tolle lectum tuum.

Gene. 28. Nota.

Psa. 8. Psal. 85. Apo. 15.

Psal. 22. Heb. 12.

Thre. 3.

¶ Patienter ergo omnia nobis aduersa feramus: cum secum tantã consolationem afferant. Hoc intelligens rex Dauid dicebat: virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Ac si diceret si quando aduersitas quælibet tua permissione, aut dispositione aduenerit, in eruditionem, & correptionem (siue virga fuerit, siue baculus, siue modica, siue magna, siue ad tolerandum leuior, siue grauior) vsq; adeò non conturbabor super paterna disciplina tua, vt etiam magnam consolationem sim ex ea accepturus. Erit enim hoc mihi indicium, quod nondum à cura tua me abieceris, quod nõ dum adulterinum me habes, & nothum, sed vt legitimum filium: potissimum, cum sciam, nullum esse filiũ, quem non corripit pater, & eos qui extra disciplinam sunt, adulterinos esse, non filios legitimos. Iusto igitur quicquid ex domini manu euenerit, siue virga corripiatur, siue baculo, cõsolatio esse debet, dum attendit dominum esse & patrem qui corripit: idq; totũ,

toſum quod agitur tandem ad ſuam ſibi ſalutem agi. Quaſi virga percutiebatur Dauid, cum pro adulterij & homicidij peccato, pueruli ex adulterio concepti vitã impetrare non potuit. Leuis enim ſatis & mitis videbatur iſta correptio pro peccati magnitudine, baculo verò cedebatur, cum poſt populi denumerationem, ſeptuaginta milia hominũ ex populo ſibi chariſſimo, pro ſuo peccato percutiuit peſtilentia: Item cum grauiſſimam ſibi perſequutionem à filio ſuo Abſalon ſuſcitari conſpexit. In vtroque autem ſuſcipiens pariter diuinã correptionem emendatus & conſolatus eſt. Vnde ſtatim ſubdit in pſalmo: paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus omnes qui tribulant me. Impinguaſti in oleo caput meũ &c. Quibus verbis & ſequentibus refert quatuor bonorum genera ſibi à Deo collata: quibus conſolatus eſt. Et ciborũ abundantiam, hoſtibus ſuis videntibus & inuidentibus: & depreſsionem hoſtium, & pinguedinẽ regni quod vnctione capitis tradebatur. Et reliquorum delectabilium temporaliũ plenitudinem quam ex abundantia potus & calicis ſignificauit. ¶ Hoc idem figuratum intellige in virga Ionathæ, cuius ſumitatem intinges in fauum mellis, conuertenſque manũ ſuam in os ſuum refectus eſt, atque illuminati ſunt oculi eius. In virga afflictionis, inuenit vir pius fauum cõſolationis, qua recreatur. ¶ Si fel piſcis aperuit oculos Tobiæ iamdiu cæci: Quid mirum quod Chriſti calix aperiat oculos noſtros? quid mirum quod calamitas Chriſti à nobis perpeſſa, ſecum ſolatium & ſalutem afferat? Si aquæ egredientes de ſanctuario, dulces ac ſuaues ferebant piſces: ſi ſuper torrentem earum oriebatur in ripis eius ex vtraque parte omne lignum fructiferum, ſi erant fructus eius in cibum, & folia eius in medicinam, vt apud Ezechielem ſcriptũ legimus: quid mirum quod aqua quæ fluxit ex vero ſanctuario, hoc eſt, ex latere Chriſti omnem conſolationẽ, omnem animi cibum, omnem denique ſalutem eam bibentibus afferat? Ex aqua iſta tribulationis biberat paralyticus iſte, & audiuit: confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Bibe igitur hanc aquam, quam tibi dominꝰ porrigit: & confide: ſi ab omni morbo, tam corporis quàm animi curari vis. Patienter bibe calicem domini, & tunc audies, quod paralyticus audiuit. ¶ Si aquæ Mara ligno iniecto in dulcedinem verſæ ſunt: quãto magis calamitates piorum, Dei miſericordia & virtute dulces fient, ſi ſpẽ noſtram in Deum figamus, atque in cœleſte illud à mundi origine paratum præmium? Vnde dominus apud noſtrum Math. cum vos oderint homines, & ſeparauerint, & perſecuti vos fuerint: & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes propter me: gaudete & exultate: quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Voluptas mundi contemnenda eſt, nam nõ voluptas, ſed amaritudo exiſtimãda eſt: fel Chriſti amplectendum eſt, nã ſecum dulcedinem affert. Idcirco Chriſtus iam iam moriturus inter cõplexus diſcipulorum, aiebat accepto calice: bibite ex hoc omnes. Ac ſi diceret: omnes eſtis calicem meum bibituri, omnes eſtis calamitates meas paſſuri: per eaſdem tribulationes eſtis in gloriam meam intraturi: quas vt æquo animo ſufferre poſſitis ſanguis meus vobis opus eſt: bibite ex eo ergo

1. Re. 12. 1. Par. 21

1. Re. 16.

Pſa. 22.

Figura.

Tob. 11.

Zzec. 47.

Exo. 15.

Sup. 5.

Infr. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

go omnes, vt vel sic animati posſitis eadem pati, posſitis calicem passionis bibere. Quod non minimum indicium mei amoris erga vos est: nõ minimum signum paternæ dilectionis, simul ergo & bibite sanguinem & intelligite quod passionem meam estis bibituri.

¶ *Videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: confide fili.* Vel ex isto loco colligere licebit posse iustum mereri alteri de congruo (vt aiunt) tam primam gratiam quàm eius augmentũ. Nam poterit ille mereri, vt in Deum per veram pœnitentiam verumque animi dolorem conuertatur, & pariter vt post conuersionem in bonis, atque studiosis se exerceat actionibus. Quo pacto Augustini pia parẽs, suis precibus mereri potuit, vt Deus filiũ suum ad se traheret: sicut Stephanus meruit (vt fertur) Paulo suam conuersionem. & fortasse postmodum Ananias dum eum baptizauit, meruit vt feruentiori animo lauacrum regenerationis susciperet. Iam in hoc loco vides quid Euangelista affirmet: videns Iesus fidem illorum, dixit: confide fili, remittũtur tibi peccata tua. In quæ verba ait glossa: quantum valet apud Deum fides propria, apud quem sic valuit aliena, vt intus & extra sanaret hominem: fides enim aliorum nõ solum valuit ad salutem corporalẽ paralytici consequendam, sed etiam vt fides propria paralytici, meritis illorum augeretur. Ad hunc modum intelligenda sunt illa priscorum merita patrum, quæ Deus in eorum sobole præmiabat. Iuxta illud Moysi Exo. 32. Recordare Abraham, Isaac & Iacob &c. & Dani. 3. ne auferas à nobis misericordiam tuam propter Abraham dilectum tuum. Propter patrũ merita, Deus filios eorum nõ solum à malis præsentibus liberabat, sed peccatores ad se trahebat, dabatque operam, vt ex animo ad illum conuerterentur, & post conuersionem in sanctis operibus se exercerent. Preces igitur & lachrymas pro salute tã corporis quàm animi proximorum nostrorum semper fundamus, quandoquidem tantum valeat apud Deum iustorum deprecatio, atque vera fides.

Iusti possunt alteri mereri primam gratiã & augmentum eius de cõgruo.

Glo.

Exo. 32.

Dani. 3.

¶ *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*: Christus dominus veram nobis contulit confidentiam consequendi omnium scelerum nostrorum veniã vt in hoc loco vides. Sed ais: vnde scimus quod Christus potest peccata dimittere? Hinc proculdubio (inquit Bernard.) quia Deus est: & quicquid vult potest: vnde ait quod Deus sit? miracula probant. Facit quidem opera quę nemo alius facere posſet: vt taceam oracula prophetarum, necnon & paternæ vocis testimonium elapſæ cælitus ad ipsum à magnifica gloria. quod si Deus pro nobis, quis contra nos? Deus qui iustificat quis est qui condemnet? si ipse est & nõ alius cui quotidie confitemur, dicentes, tibi soli peccaui: quis melius, imo quis alius remittere potest quod in eũ peccatum est? aut quomodo ipse non potest, qui omnia potest? Denique ego, quod in me delinquitur, valeo si volo donare, & Deus non queat in se cõmissa remittere? Si ergo peccata remittere, & posſit omnipotens, & solus posſit, cui soli peccatur, beatus profecto cui non imputabit ipse peccatũ. Beatus profecto qui audit: confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Itaq; cognouimus quod peccata Christus diuinitatis suæ potentia valuit relaxare.

Bernar.

Quod Christus potuit, & voluit nobis peccata dimittere, ostenditur.

Ioa. 15.d

1. Pe 1.d

Rom. 8.f

Psa. 50.a

Porro, iam de voluntate quis dubitet? Qui enim nostram & induit carnem & subijt mortem: putas suam nobis negabit iustitiam? voluntariè incarnatus, voluntariè passus, voluntariè crucifixus, solam à nobis retinebit iustitiam? Quod ergo ex deitate consiat illum potuisse: ex humanitate innotuit, & voluisse. Hæc Bernar. Vt ergo ostenderet suam voluntatẽ, ait paralytico hodie. Confide fili, remittuntur tibi peccata tua, vt autem suam potestatem, ait phariſæis illum calumniantibus: Vt autẽ sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata, tunc ait paralytico: surge, tolle grabatum tuum & ambula.

Ber. ad milites templi. c. 11.

¶ *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Non ergo desperemus de diuina pietate & misericordia, quantumcũque grauissima peccatorum paralysi simus grauati: nam ex hoc loco multisque alijs saluberrima & præstantissima adsunt nobis remedia, vt nõ desperemus, sed ipem nostram erigamus: si enim desperasti propter peccati magnitudinem, habes Petrum qui negauit Christum, quod est maximũ scelus, & tamen misericors Deus respexit eum: si desperasti propter peccati multitudinem, habes Mariam Magdalenam, quæ septem habebat dæmonia, id est vniuersa peccata: & tamẽ de ea dictum est. Dimissa sunt ei peccata multa. Habes hunc paralyticum cui dixit dominus: remittuntur tibi peccata tua. Si desperasti propter peccati turpitudinem: habes mulierem in adulterio deprehensam, cui dictũ est: vade & noli amplius peccare. Si desperasti propter peccati infamiã, habes Mathæum publicè in telonio sedentem, & tamẽ dominus dixit ei: sequere me. Si desperasti propter peccati diuturnitatem, habes latronem qui perseuerauit in malo vsque ad mortẽ, & tamen dictum est ei à domino: hodie mecum eris in paradiso. Si desperasti propter peccati crudelitatem: Habes Paulum Apostolum lapidantem Stephanum, de quo dictũ est: vas electionis mihi est iste. Si desperasti propter peccati repetitionem & magnitudinem, habes Christum dicentẽ Petro: non dico tibi septies, sed septuagies septies. Vnde D. Bernard. ait. Omnino propter mãsuetudinẽ quæ in te prædicatur, currimus post te domine Iesu, audientes quod non spernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruisti confitentem latronem: non lachrymãtem peccatricem: non Chananæam supplicantẽ: non deprehensam in adulterio: non sedentem in theloneo: non supplicãtem publicanum: non negantem discipulum: non ipsos crucifixores tuos. Tam validus denique es ad iustificandum, quàm multus ad ignoscendum: Curtit sponsa: currunt adolescentulæ: sed quæ amat ardentius, currit velocius, & peruenit citius. Vnde & Chrysostom. Liberi quippe nos arbitrij creauit Deus, vt voluntate nostra cum adiutorio Dei, quod volumus faciamus. Si publicanus es, potes fieri Euangelista, si blasphemus es, potes fieri Apostolus. si latro es, potes paradysi colonus effici: si magus es, potes Deum adorare. Nec est vlla malitia, quæ pœnitentia non ioluatur. Et ideo tanquam præcipua malignitatũ elegit Christus, & nemo vsque in finem semetipsum despiciat. Noli mihi dicere, perij: noli mihi dicere, peccaui. Et quidem medicum habes satis fortiorem te, & potentiorem, quàm infir-

Non desperandũ de diuina misericordia quantumcunque grauissima peccatorũ paralysi simus grauati.

Luc. 22.

Luc. 8.a

Luc. 7.

Ioan. 8.a

In hoc c.

Luc. 23.f

Infr. 18.d

D. Bern.

Acto 9.

Chryso.

Universidad de Deusto
Biblioteca

infirmitas tua est. Medicum habes, voluntatem tuam si volueris emendãtem, & potentem & cupientem. Cũ enim non subsisteres fecit te, & quia peruersus es effectus: multò magis emendare te poterit. Sed forsitan dices. Quomodo poterit peccator similis esse tanctis? Noli requirere quaarte: noli scrutari rationem, sed crede clementiæ & bonitati diuinæ. Sed dices. grandia sunt peccata mea. Et quis est sine peccato? Sed ego, inquis, peßimè & super omnem hominem. Sufficit tibi ad placandum Deum peccare desinere, & benefacere. Dic tu prior
Isa. 43.d (inquit) iniquitates tuas, vt iustificeris. Recognosce, quia tu peccasti, & si agnoueris initium correctionis factũ est tibi: suspira, mœstus esto: effunde lachrymas. Nec enim aliud quid effudit meretrix illa, sed lachrymis pœnitentiam sociauit, & ipsa comite peruenit ad fontem hunc Christi: Hæc Chrysost.

Plus nobis tribuit dõs quam petimus. ¶ *Confide fili remittuntur tibi peccata tua.* Vbi aspicis plus Deum nobis tribuere quàm petamus. Paralyticus iste solum corporis sanitatem petebat: At Deus corporis & animi illi sanitatem tribuit. Ita etiam Ezechias
Isa. 38. salutem tantum postulabat, & concessit illi Deus quindecim annos vitæ, quod ille non petebat: & promi-
4. Re. 10. sit liberaturum de manu Assyriorũ. Mundus promittit multum: & dat parum. Contra verò Deus, plura do-
Nume. 7. Figura. nat: quàm promittat. Promisit Deus sedatorum flores virgæ eius qui dignus esset sacerdotio, & dedit illi, flores, & folia, & fructus: & non quoscũque fructus viles & abiectos, sed amigdala excellentia. quid est hoc domine. Nonne promiseras flores? Cur igitur præter flores mirifica poma tribuis, nisi vt summam bonitatem tuam, immensamque magnificentiam hominibus ostendas? Deus promittit flores, ostendit & tribuit etiam vberrimos fructus. Mundus verò promittit pulcherrimos fructus, & non tribuit nisi flores: instar genistæ, quæ aureos flores & amænos ostendit. nullũ autem vtilem fructum producit. Simile.

¶ *Confide fili.* Multa sunt quæ spẽ nostram in Deum erigunt. Confide (inquit) fili, quia scilicet creator tuus ego sum. Hoc enim natura comparatum est, vt artifex opus suum amet, sic ego diligo omnia, quæ sunt, & nihil odiui eorum quæ feci. Confide etiam fili, quia Deus tuus ego sum, & ideo parco omnibus: quia mea sũt. Ecce omnes animæ meæ sunt. Cum ergo senseris me iratum, tunc spera me propitium: quia cum iratus fuero misericordię recordabor. Confide denique fili, quoniam misericors ego sum: quare non tantum hortarer vt confideres, nisi dare vellem. Vna sit ergo tibi spes, vna fiducia, vna firma promissio, misericordia mea, tuũ meritum, miseratio mea, non planè eris meriti inops quando misericordia mea tibi affuerit. Multa sunt quæ spem nostram erigũt in Deum. Sap. 11. Ezec. 18.a Absque ꝫ

¶ *Hic blasphemat.* Hi faciebant contra illud quod dominus per prophetam Ezechielem. c. 18. dicebat. Quivxorem proximi sui violauerit, vxor sancti viri (vt Hieronym. ait) est diuina sapientia. De qua Salomõ Prouerb. 4. inquit. Ama illam & amplexabitur te. Ille violat vxorem proximi sui, hoc est sapientiam sanctorum, qui ex liuore & inuidia sinistrè interpretatur: quod nunc fecisse scribas iam vides. *Ezc. 18.a* Hieron. Prou. 4.

¶ *Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Cogitationes malæ amputandæ nobis ad bonæ Cogitatio nes ad bo

nũ semper intendere oportet. Ezec. 3. nobis sunt, & resecandę. Vnde Ezec. ait. Qui quiescit, quiescat, id est, qui quiescit à malo opere: quiescat à mala cogitatione. Alioquin dicetur de illo. Viderunt eam hostes, & deriserũt sabbata eius. Anima iusti sedes est Sapientiæ, vt Esaias ait c. 66. Necesse est igitur (inquit Bernar.) vigilanter intendas cogitationes tuas ad bonum semper & honestum dirigere, vt videlicet cogitare, vel meditari corã Deo pertimescas, quod in præsentia hominum dicere, vel facere meritò erubesceres, sciens quod sicut per verba, vel facta innotescimus homini, sic nimirum per cogitationes cuncta scrutanti spiritui, quia quod agunt homini bus dicta, eadem Deo cogitationes. Deus enim nouit cogitationes hominum, quia vanæ sunt. Et sicut nulla est ei inuisibilis creatura, sic omnino nihil potest cogitari, quod eũ lateat. Viuus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionẽ animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum cordis. Hæc Bernard. Omni ergo custodia serua cor tuum: quia ex ipso vita procedit. Initium enim superbię hominis est, apostatare à Deo, quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius, vt Ecclesiasticus ait capitulo 10. Thre. 1.c Esa. c. 66. D. Ber. Ber. in formula honestæ vitæ Eccl. 10.

¶ *Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata ait paralytico, surge &c.* Christus doctrinam suam esse veram miraculis ostendit, vt in hoc loco vides. Non sic Lutherani cæterique hæretici qui hactenus ad doctrinam suam confirmãdam miraculum nullum fecere. Quomodo ergo (inquit Pau.) nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutẽ, Doctrina christi miraculis cõfirmatur, non autẽ hæreticorum. Heb. 2.a

quæ in nos confirmata est, contestante Deo signis & portentis, & varijs virtutibus? Et rursum Marcus ait. Illi autem profecti prædicauerunt vbique, domino cooperante, & sermonẽ confirmante, sequentibus signis. Doctrina ergo hæreticorum, quæ nunquam signis & portentis confirmata est, tanquam profana & pernicioſa reijcienda est. Mer. vlt.

¶ *Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico &c.* Quantum beneficium Dei fuerit, quòd filius hominis haberet potestatem in terra dimittẽdi peccata, planè intelliges, si ante omnia quàm grande malum sit peccatũ, attentè altaque mente consideres. Ex peccati grauitate facilè cognoscitur, quantum munus & beneficium Dei fuerit; potestã dimittendi peccata in terra iã esse.

¶ Primum, nulla pestis aut fames, aut sitis, aut gladius, pernicioſior in hac mortali vita inueniri potest, quã peccatum: quod non solum in inferno & in terra, sed & in cœlis existentibus nocuit: traxit enim secum tertiam stellarum partem: Imò si Deus peccati capax esse posset, & peccaret, illum omnino de mundi medio peccatum deleret: hoc autem fieri nõ potest, cum Deus à regula deficere suapte natura minime posit: eius enim diuina voluntas regula est rerum omnium. ¶ Deinde peccati malitia intelligi facile potest si pœnas æternas sibi stabilitas, animaduertas. Qua de causa viri illi illustres atque sanctitate præstantes, maximè à peccato abhorrebant: maximè, inquam, peccatum & timebant, & detestabantur. Verebar (inquit Iob) omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Et rex Dauid. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. Magnam miseriam agnoscit, qui magnam misericordiam exposcit. Et secundum Peccati grauitas ex tribus ostẽditur. Iob 9. a Psa. 50.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cundum multitudinem miserationū tuarum dele iniquitatem meam: amplius laua me ab iniquitate mea. Opus est enim maximo lauacro. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, id est noui enim, quàm grande malum peccatum sit. ¶ Leui. 16. Narrat scriptura: quod hircus in honorem Dei oblatus interficiebatur: hircus verò qui pro peccatis populi offerebatur, vinus in terram solitariam, vbi nusquam appareret emittebatur. Quo facto significare nobis volebat spiritus sanctus: multo grauius ac perniciosius malum esse in peccato viuere, quàm ab hac vita mortali discedere. ¶ Tandem peccati grauitas, ex medicamenti grauitate, quemadmodum infirmitas, facilè demonstratur. Seruire me fecisti (inquit dñs) in peccatis tuis: præbuisti mihi laborē in iniquitatibus tuis. Res sanè miranda: nā neque angeli, nec homines, Deo pro vllo peccato ex æquo, nulla Dei gratia interueniēte satisfacere possent: ideo propter nos homines & propter nostram salutem Dei filius, famē, sitim ac mortem subire dignatus est. Vt ergo Deus peccatum de medio tolleret, filium suum vnigenitum suspendi voluit: & vt peccatum interficeret, filium suū interficere stabiliuit. Quo solo argumento probari potest, quā pernicioſum & quanta detestatione dignum sit peccatum. ¶ Sed nunquid inueniri potest aliquis in hac vita mortali (vna exceptavirgine) qui absque peccato sit? Audi psalmistā. Omnes, inquit, peccauerunt simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonū, non est vsque ad vnum. Sepulchrum patens guttur eorum: linguis suis dolosè agebant. Omnes nos, ait Esaias, quasi oues erauimus, vnusquisq; in viam suam declinando, & Iob. Nemo mundus à sorde. D. etiam Paul. omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. ¶ Sed nunquid est aliquis qui veniam peccatoribus conferat: est sanè. Ego sum, inquit dominus, qui deleo iniquitates tuas propter me, i. propter honorem & gloriam meam. Nihil est enim de quo magis dominus glorietur, quàm de misericordia erga peccatores. Ideo Dauid ait. Miserationes eius super omnia opera eius. Et ecclesia. Deus qui omnipotētiam tuam parcendo maximè & miserēdo manifestas. Quod si nulla spes veniæ hominibus residua esset, peccata peccatis adderent, preso per mill, preso por mill y quinientos. Si iniquitates inquit Dauid, obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Si ergo Dei tam proprium est misereri semper & parcere, vt dicat August. Si Deus ad se confugientes non susciperet iustus esset, seipsum negare non potest: si gloriam suam tantum æstimat, vt cætera omnia mundi bona subijciat sub pedibus hominis, gloriam tamen suam alteri dare nolit: & ipse sit qui delet iniquitates nostras propter seipsum dignum certè est vt spem nostram erigamus, & ab illo veniā omnium scelerum nostrorum petamus. ¶ Sed ais, Deus noster Deus vltionū est, qui è cœlo Luciferum propter peccatum præcipitauit: Primum hominem è paradyso eiecit: filios suos aquis diluuij submersit. Aegyptū percussit. Quis ergo ad illum accedere ausus erit? nam Deus noster ignis cōsumens est. Quamuis hæc ita sint, remedium in promptu est. Ecce iam data est hæc potestas dimittendi peccata filio hominis. Vt autem sciatis, inquit in hoc loco, quod filius hominis

Leui. 16. Figura.

Esa. 43.

Psa. 13.

Esa. 53. b

Iob 15. b
Rom. 3. c

Esa. 43. d

Psal. 44. b

Psa. 129. a

Augu.

Obiectio.

Responsio.

nis habet potestatem in terra dimittendi peccata &c. Et rursum ait. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra, & alibi. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Atque illud attendendum, quod Christus dominus hic ait: habet potestatem in terra: nam in inferno, nulla est iam redemptio. Præterea filius hominis est qui habet hanc potestatem. Non ergo habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris: est enim frater noster: est verus agnus Dei, qui venit ad tollendum non peccatores de mundo, sed peccata: ideo peccatores rectipiebat & manducabat cū illis. ¶ Sed rursum dices. Etsi Christus dominus homo sit, non tamē purus homo: ideo quis ad tantum Deum accedere audebit, qui in cœlis iam est, sedetq; ad dexteram Dei patris? Erige igitur animum: nam hanc potestatem peccata dimittendi, quam Christus dominus habuit, sacerdotibus suis eius vices gerentibus contulit. Sic enim ait Ioannes vltimo capite. Sicut misit me pater & ego mitto vos: accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis &c. Glorificemus igitur Deum, qui talem potestatem dedit his hominibus à Deo constitutis, verè enim absoluunt: verè peccata omnia condonant: verè enim tanquam Dei ministri, & instrumenta manus domini, gratiam & amicitiam diuinam nobis parant. De qua re disputant ad longū doctores theologi.

Inf. vlt.

Io. 5. c

Heb. 4. d

Io. 1. d

1. obie. &io.

Ioan. vlti.

¶ *Vt autem sciatis: quia filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata: tunc ait paralytico, tolle lectum, &c.*

Nullus sāctorū suo nomine & virtute miracula efficit, sed sunt veluti brachia quibus Deus operatur. Qualis erat Moyses de quo Esaias ait: qui eduxit dexteram Moysem brachium gloriæ suæ. Vt septuaginta habent. Solus Christus suo nomine & virtute ægritudines insanabiles curabat, mortuos ad vitam reuocabat, & dæmones expellebat, & alia faciebat miracula euidentia, suamque diuinitatem significantia. vt Prothogenes ex sola vna linea cognouit Apellem, vt humani hystoriographi memoriæ prodiderunt. Quoniam intellexit neminem esse qui tam rectam, subtilem, & admirabilem lineā describeret præter vnum Apellem, sic ex vno Christi miraculo, poteris diuinam eius potentiam intelligere. Alii miracula efficiebant, sed non ita illustria, neque sua potentia: quemadmodum ea quæ Christus faciebat. Decebat enim hodie Pharisæis de se ipso, quod paralytico peccata dimitteret malè cogitantibus: Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge tolle lectum tuum, & vade in domum tuam, quod ita statim fuit mirabiliter effectum. quis non crēdet hoc miraculum esse Dei, qui virtute sua, & in testimonium sui numinis illud effecit? Vnde ait Diuus Lucas. virtus ab illo exibat & sanabat omnes, virtus qua viri sancti miracula efficiunt, non est ex illis, vt sua propria, sed ex Deo: at Christi virtus ex illo exibat, quoniam ipse verus est Deus: Sancti verò eius brachia & instrumenta.

virtute miracula edidit, nisi solus Christus. Erant. n. sancti veluti brachia Dei. Esa. 63.

Prothogenes.

Luc. 6.

¶ *Ait paralytico, surge tolle lectum tuū, & vade in domum tuam.* Et tu ergo (inquit D. Bernardus,) si iam surgis desiderio supernorum, si grauatū tollis:

D. Ber.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quando quis iuste, & iam bulat, vt cognoscat se esse curatū à paralysi animæ, ostendit ex Bern.

corpus, scilicet à terrenis eleuans motibus, vt iam non ferat anima concupiscentijs eius: sed magis ipsa vt dignum est regat illud, & ferat quo non vult, si denuo in nubulas quæ retro sunt oblitiscens, & ad ea quæ ante sunt se extendens, desiderio & proposito proficiendi, curatum te esse non dubites. neque enim surgere poteras, nisi aliquantulum oneris fuisset alleuiatum, & ne grauatum tollere, nisi exoneratus magis, quia neque ambulare in feruore conuersationis cum peccatorum graui mole possibile est. Propter quod iam fiducialiter postulare potest qui eiusmodi est. Hæc Bern.

D. Ber. sermo. de 4. modis orādi.

¶ *Glorificauerant Deum qui talem potestatem dedit hominibus.* Meritò quidem & nos, maximas gratias Deo agere debemus, qui tam admirabilem tantæque diuinam potestatem dimittendi nobis omnia peccata, & condonandi contulerit hominibus. Hoc est, Petro eiusque successoribus, cæteris quoque ecclesiæ prælatis. Miratur sanè Augustinus de tanto munere & ait. Quis plebeium piscatorem, apostolorum facile crediderit principem, reges sanctificare, regibus obsistere, regnis omnibus imperare, frenare legibus, dæmones calcare sub pedibus, & iubere virtutibus, cœlum hominibus aperire cum vellet, claudere cum placeret, immortale regnum conuersis donare, negare peruersis, mundi cognoscere culpas, & crimina hominibus relaxare? O inæstimabilis & immensa potestas, hominem in terra positū tenere cœlum? Ecce nunc ad nutum Petri diuini regni claustra patescunt, accepit enim à Christo claues regni cœlorum, vt solutis vinculis delictorū, aperiret credentibus cœlū. Hæc ille.

Quanta sit sacerdotum dignitas ex August.

Aug. ser. 111. de Apostolis Petro, & Paulo qui incipit fortis & humilis.

¶ *Videt hominem sedentem in telonio, & ait illi sequere me, & surgens secutus est eum.* Ecce quid fecerit visus Christi, statim solutum est iugum diaboli, & Matthæus ab asperrima seruitute liberatus Christum secutus est. Meritò de illo loquens dixerat Esaias Computrescet iugum à facie olei. Quem locum thargum sic interpretatur. Et conterentur populi à facie Christi. Et poterat verti etiam. Cōputrescet iugum à facie vncti, hoc est, Christi. Quod non solum de iugo quo Senacheribus Iudæos oppresserat, intelligitur, sed etiam de iugo illo asperrimo, quo diabolus mūdum subiugauerat. Et nunc qui diaboli iugo fuerit oppressus, à facie Christi liberatur: si enim Christus ad peccatorem faciem suam conuertat, eumque suis diuinis oculis aspiciat, statim iugum dæmonis confringetur & penitus computrescet. Vt in Mathæo videre licet. Vt enim si in cera dura sint sigillo aliquo impressa alta mœnia: vrbes, montes, terræ, & maria, omnia hæc soluuntur, & pereunt, si Sol ceram aspiciat, & radiorum suorum feruore eam liquefaciat: sic animum illum, in quo velut in dura cera sint impressæ, & sculptæ omnes mundi vanitates opes, imperia, magistratus: Sol ille iustitiæ Christus Deus noster oculis suæ misericordiæ respiciat, statim omnia illa delentur, & animus à calore diuini amoris sanctius, fluit, & rerum fastus & vanitates illæ euanescunt. Ideo dicebat Dauid. Respice in me, & miserere mei.

Visus Christi peccatores ad se trahit.

Esai. 10.

Thargū.

Similē.

Psal. 86.c

¶ Vnde iā animaduerte etiā, quod dicitur Deus videre, id quod diligit. Quemadmodū in Leui. Respiciā vos (inquit) & crescere faciam. Et in Psa.

Videre Dei quid sit. Leui. 26. Psa. 101.

AEqui-

AEquitatem vidit vultus eius. Quod potest verti. AEquum siue rectum vidit vultus eius, hoc est, iustitiæ colentem Deus placidis oculis intuetur. Contra ab ijs quos odit dicitur oculos auertere. Ideo Dauid. Ne auertas (inquit) faciem tuam à me. Hoc significabat scriptura, ita dicens. Respexit dñs ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem, & ad munera eius non respexit.

Psa. 26.

Gene. 17. Ambulare coram Deo quid sit.

¶ *Sequere me.* Genesis 17. ait dominus Abrahamo. Ambula coram me, & esto perfectus. Coram me, id est ad nutum & voluntatem meam: ac præceptum, vel beneplacitum. Vel corā me, id est, quasi semper me præsentem videres. Sic enim pius, semper & omnia agit quasi Deo præsente. Pulchrè autem hoc verbo differētia inter nos & veteres ostenditur: illi enim ante Christum ambulauerunt: nos post ipsum: illis dictum est ambula coram me: nobis dicitur, quod in hoc loco ait Dominus Mathæo: sequere me. Christus autem in medio est, in quō omnes respexerunt, & respiciunt, ij in ipso coniunguntur, & copulantur.

Nota.

¶ *Ecce vnus princeps accessit & adorabat eum dicens. Domine filia mea modo defuncta est.* En vides quomodo nulla huius mundi prospera fortuna beatum, atque felicem hominem faciat. Quis enim (vt Boetius ait) tam compositæ felicitatis: vt non aliquando ex parte cum status sui qualitate rixetur? anxia enim res est humanorum conditio bonorum: & quæ vel nunquam tota proueniat, vel nunquam perpetua subsistat: huic census exuberat: sed est pudori degener sanguis: hunc nobilitas notum facit: sed

Nulla prospera huius mūdi fortuna beatū hominem facit.

Boetius de consolat. lib. 2. prosa. 4.

angustia rei familiaris esse mallet ignotus. Illo vtroque circumfluus, vitā cœlibem defleret: ille nuptijs felix: orbus liberis alieno censum nutrit hæredi: Alius prole lætatus: filij filiæ ve delictis mœstus illachrymat. Idcirco, nemo facile cum fortunæ suæ conditione concordat. Inest enim singulis quod inexpertus ignoret, & expertus horreat. Liquet igitur quā sit mortalium misera beatitudo: quæ nec apud æquanimos perpetua perdurat, neque anxios tota delectat. Princeps iste erat, & tamen subitò filia sibi chara orbatus est. Quid igitur ò mortales extra petitis, intra vos positam felicitatem: error vos, insciaque confundit.

¶ *Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur.* Tria in hoc loco sunt nobis considerāda. Primum, hanc mulierem non propter peccata in Deum commissa hunc sanguinis fluxū fuisse perpessam: nam superius dictum est paralytico. Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et alibi alteri paralytico ait idem dominus. Iam noli peccare. Vt hinc discas, multoties Deum punire homines: non vt pro contractis criminibus pœnas sumat: sed vt illos igne tribulationis probet: quemadmodū probauit sanctum Iob & Tobiam, alios q; viros sanctitate & virtute præditos.

Deus suos aliquando probat.

Ioann. 5.

¶ Secundo considera hac infirmitate significari eos, qui non exignorantia, aut animi pronitate, sed ex antiqua, depraua taque animi consuetudine Deum offendunt. Huiusmodi sunt, qui prauis suis desiderijs, & concupiscentijs habenas laxantes, fluxum sanguinis patiuntur. Vulnus, & liuor, & plaga tumens

Per hanc sanguinariam significantur qui ex vsu peccant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esa. 1.b (inquit Esaias) non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Tertio obserua: talia crimina atque peccata, tactu fimbriæ vestimenti domini mederi. Per vestimentum vero domini, ecclesia catholica designatur. Omnibus his velut ornamento vestieris (inquit propheta) per fimbriam autem, quæ infima & extrema pars est huius vestimenti, pauperes significãtur. Si ergo sanare tales peccatores desiderant: Vestimentũ Christi ecclesia est. Esai. 49.e

Fimbria huius vestimenti sunt pauperes. Luc. 11.f Dan. 4.c D Ber. in sermone de 4. modis orãdi. fimbriam hanc tangant, hoc est, pauperibus Christi iubueniant. Verumtamen (inquit Christus) date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et Daniel ait regi Babylonis. Accipe consilium meum rex: peccata tua eleemosynis redime. Ad rem hanc facit, quod Diuus Bernardus docet, in sermone de quatuor modis orandi. Sunt, inquit, quos adhuc peccati conscientia terret & cruciat, nondum accepta remittendi virtute: tunc scilicet cum primum ipsos in peccatorum cœno iacentes spiritus veritatis irradiat, & excitans erubescere facit, & timere Deum. Vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardentem contra se gehennam expauescentes: quoniam in se ipsis boni nil inueniunt: aliunde apprehendunt vnde tegantur. Quia ergo timent, & meritò timent per se ipsos accedere: studeant quasi per alios supplicare.

Luc. 11. Credo ego de talibus dici posse: quia regnum cœlorum vim patitur, & Luc. 18. violenti rapiunt illud. Vim faciebat regno cœlorum publicanus ille, qui dum non auderet oculos ad cœlum leuare, ipsum cœlum ad se potuit inclinare. Simile aliquid mulier ista egisse videtur, quæ profluuium sanguinis habens, dum timeret ad Christum accedere, fecit ab eo virtutem exire: Furtim enim tetigit fimbriam & curata est ab infirmitate: vnde indignantis quodammodo verbũ videtur quod de ea dominus ait: vt alius euangelista narrat. Quis me tetigit? & addidit. Sensi à me exire virtutem? Si ergo quis inter nos fluxus sanguinis patitur, eius, inquam, sanguinis qui regnum Dei non possidebit, etenim qui facit peccatum seruus est peccati: nec sua se poterit continere virtute, etiam cum volet. Huic ergo minime expedit per se ipsum ad Christum accedere: sed tangere si quam inuenerit eius fimbriam, hoc est, cum cõsiderare hominem, quem humiliorem viderit, & extremum in ecclesia, quæ est vestis Christi: eum inquam, qui elegit abiectus esse in domo Dei, oportet considerare. Quoniam is verè est fimbria posita in ora vestimenti, ad quam vtique spiritualis vnguenti descendens à capite copia tota decurrit. Hunc si beneficijs aliquibus, seu prece humili, aut confessione pura tetigerit, vt affectum eius erga se moueat ad compatiendũ sibi, habeat fidem, & sine dubitatione saluabitur. Illud tamen nouerit fimbria, non à se, sed à Christo exisse virtutem, qui tangi se protestatur in fimbria. Hæc Ber.

Lue. 8.f

Pauper & humilis fimbria, est vestis Christi, hoc est ecclesiæ.

¶ *Ecce mulier &c. accessit retro.* Sine dubio cum magno timore accessit hæc mulier. Sic ad Deum accedere volentes, in timore & reuerentia perfiemus, non præsumptuosè accedamus, vt pharisæus ille, sed humiles & timentes: sicut publicanus, & mulier ista emoroissa. Timet homo naturaliter, cum ad Deum accedere debet: quem iudicem suum esse scit.

Timor & reuerẽtia, & humilitas commendatur Luc. 18.

Hoc

Hoc timore concussi accesserunt ad Gene 43. Ioseph fratres sui, & ideo obtulerunt ei munera territi, scilicet ex ijs, quæ prius audierant, nesciebant quod eos diligeret Ioseph. Sic nos ad Deum accedamus: hi enim timor ad multa vtilis est. Nam qui timet dominum credit verbo eius: inquirit quę beneplacita sunt ei. Præparat cor suum, accedit ad eum vt illuminetur, & à languoribus suis medeatur. Timor domini initium sapientiæ. Beatus igitur homo, qui semper est pauidus. Mulier igitur ista, cum timore & reuerentia accessit retro: indignam se iudicans coram tanto domino comparere. Prou. 28.

¶ *Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur &c. tetigit fimbriam &c.* Necesse ergo est & nos Christum tangere, vt eius virtutis atque meritorum participes simus: necesse est inquam per fidem in sanguine ipsius ei adhærere: item per intimam cordis dilectionem: nam qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo. hoc autem nemo facere poterit, qui voluntatem suam peccatis, ac sceleribus affixam habeat: quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate: quæ societas lucis ad tenebras? derelinquat ergo impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & conuertatur ad dominum. Tangat fide & charitate illum, & miserebitur eius. Et sicut tactu Elisæi iã mortui, mortuus reuixit, sic contactu Christi ad vitam peccator redibit. 4. Reg. 13.

Oportet fide & dilectione Christum tangere. Si sanari à peccatis cupimus. 1. Io. 4.c 2. Cor. 6.d Esa. 55.b

¶ *Si tetigero tantum fimbriam vestimẽti eius salua ero.* Solent prudentes litigatores totis viribus conari, à superiori & potentiori tribunali consequi, quod ab inferiori minime potuerunt. Sic mulier ista, quod ab ar-

Simile.

Quæ medicinæ nõ præstare, à Deo impetranda sunt. Ps. 145.b Lege D. Basil de arte medicinam. tom. 1 interrogatione. 55. Aliena debemus à peremptis peccatis. Lege 6. q. 1. c. 2. & 3.

te medicorum, quæ mutila & imperfecta est ad salutem omnibus præstandum, non potuit ab omnipotenti Deo illam impetrare prorsus viriliter contendit: non ignara, quod dominus est qui illuminat cæcos: dñs est qui erigit elisos: dominus est qui pupillum & viduam suscipit.

¶ *Non est enim mortua puella, sed dormit.* His verbis docet nos Christus aliena operire peccata. De qua re lege, capit. in scripturis 96. dist. Præterea si mortem iam omnibus notam, operire dominus contendit, quanto potius mortem spiritualem & secretã prælatus omnis propalare nõ debet.

Seneca in lib. de moribus.

¶ *Et deridebant eum.* Hinc discens quàm verum sit, quod in libro de moribus affirmat Seneca. Nondum felix es, si nondum te turba deriserit, si beatus vis esse, hoc cogita primùm: contemnere ab alijs contemni. Præterea dicebat Diuus Paulus ad Galatas sexto. Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Multi inter nos sunt, qui trepidant timore vbi non est timor: quemadmodum paruuli, qui latratu catulorum qui mordere non possunt terrentur: vnde merito ait Seneca. Authoritatem habemus senum, & vitia puerorum: non puerorum tantum, sed etiam infantium, illi leuia formidant: hi falsa: nos vtraque. Leuia formidant, qui verba irrisorum formidant. Falsa formidant, qui reputant dedecus, quod in veritate est honor. Mundus iste est velut catulus latrans irrisionibus contra eos qui bene agunt: sed mordere nescit, quia non eos percutit, & cum satis latrauerit tacebit. Deridetur Christus & tacet. Sic tu solâ taciturnitate derisores

Derisio cõtẽnẽda. Gal. 6.

Simile.

Seneca.

Simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuos vices. In silentio & spe erit fortitudo tua, inquit Esaias. capite 30. Sidonius ait: garrulo non respondere conuitium est. Cogita cum irrideris, quod plus potes tu duabus auribus audire, quam irrisor vno ore loqui. Non sine causa vnum os à natura & duas aures accepimus, eo quod plus multo audire quàm loqui debeamus: quis labor est, inquam, quàm tacuisse minor? quidam poeta ait. Tales irrisores, similes sunt cæcis qui irridentalios eò quod videant. Similes etiam sunt claudis, qui bene incedentes dendent. Ideo talis derisio deridenda est. Vnde Seneca. A Equo animo, inquit, audienda sunt imperitorum conuicia: contemnendus est ipse contemptus. Quis sanæ mentis non contemnat claudicantem, si videat se irrideri ab ipso, eò quod rectè incedat? & quis talem non iudicet fatuum, si ideo claudicanti velit assimilari, quod ab eo deridetur? Deridendi sunt ergo irrisores, non imitandi. Væ illis nam in die iudicij dicent: hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij. Et tunc qui habitat in cœlis irridebit eos, & dns subsannabit eos, tunc videbunt iusti & timebunt & super eos ridebunt.

Esa. 30.

Poeta.

Simile.

Similc.

Seneca.

Simile.

Sap. 5.a

Psa. 2.b

Psal. 51.b

¶ *Deridebant eum.* Infra capitulo vndecimo ait dominus. Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiũt illud. Quæ verba explicans D. Augustinus, sic ait. Regnum cœlorum vim patitur &c. Non solum vt quisque ista temporalia contemnat, sed etiam linguas deridentium se talia contemnentem. Hic enim vi facta inuadit quodammodo quasi prædator violentus regna cœlorum. Hoc enim subiungit Lucas Euangelista quum dixisset derisum fuisse Iesum à pharisæis: cum de contemnendis diuitijs terrenis loqueretur. Audiebant, iuquit, omnia hæc pharisæi qui erant auari, & deridebant illum. Et ait illis: lex & prophetæ vsque ad Ioannem, ex eo regnum Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit. Cõtemne ergo, si sapis, mundum: contẽne nullum, contemne te ipsum: contemne contemptum.

Aug. li. 2. quæst. euãgel. q. 37.

Luc. 16.

Felix qui propter Christum irridetur. Ber. lib. 2. de consider.

¶ *Deridebant eum.* Felix ac nimium felix homo ille qui propter Christũ irridetur: quis mihi det, inquit Bernardus, gloriari in voce illa: quoniam propter te substinui opprobrium operuit confusio faciem meam? gloria mihi est consortem fieri Christi, cuius illa vox est, opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.

Psal. 68.b

¶ *Docetur administratio verbi.*

Capitul. X.

Marc. 3.b Luc. 6.b,c

ET conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem. Duodecim autem discipulorum nomina, sunt hæc. Primus, Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Philippus

lippus & Bartolomæus, Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius. Thomas, & Matheus publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thadæus, Simon Chananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. Hos duodecim misit Iesus: præcipiens eis & dicens. In viam gentium ne abieritis, & in ciuitate Samaritanorũ ne intraueritis: sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Israel. Eũtes autem prædicate, dicentes. Quia appropinquabit regnum cœlorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite, gratis accepistis gratis date. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis vris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam, dignus enim est operarius cibo suo. In quamcunque autem ciuitatem, aut castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit, & ibi manete donec exeatis. Intrantes autem in domum salutate eam dicentes. Pax huic domui. Et siquidem fuerit domus illa digna, veniat pax vestra super eam. si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos. Et quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo, vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorreorum in die iudicij quàm illi ciuitati. Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Cauete autem ab hominibus. Tradent enim vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabunt vos: & ad principes & ad reges ducemini propter me, in testimonium illis & gẽtibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Tradet autem frater fratrem in mortẽ, & pater filium, & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Cum

Marc. 6.a Luc. 9.a & 10.a

Act. 13.g

Act. 15.g Luc. 10.a

Luc. 10.c 1. Timo. 5.d

Luc. 12.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis. Non consummabitis ciuitates Israel, donec veniat filius hominis. Luc. 6.f *Non est discipulus* Ioa. 13.b & 15.c *super magistrum, nec seruus super dominum suum: sufficit discipulo, vt sit sicut magister eius, & seruo sicut dominus eius. Si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertũ quod* Marc. 4.c Luc. 8.c & 12.a *nõ reueletur: & occultum quod non sciatur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis prædicate super tecta. Et nolite timere eos qui occidunt corpus animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Monne duos passeres asse veneunt: & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos.* Mar. 8.d Luc. 9.e & 12.b 2. Timot. 1.b *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor, & ego eũ* Luc. 12.f *coram patre meo qui in cœlis est. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo qui in cœlis est. Nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere in terram, non veni pacem mittere, sed gladiũ. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiã aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam, & inimici hominis domestici eius. Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus. Et* Mich. 7.b *qui non accipit crucem suam &* Luc 14.f *sequitur me, non est me dignus.* Infr. 16.d *Qui inuenit animam suam perdet illam, & qui perdiderit animam suam propter me inueniet eam. Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit. Qui recipit prophetã in nomine prophetæ: mercedem prophetæ accipiet, & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedẽ iusti accipiet. & quicunque potum dederit vni ex minimis istis* M.10.f *calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.*

Cap.

Cap. X.
Ad Literam.

Vocatis autem Apostolorum, idest legatorũ. *Nomina sunt hæc.*

¶ *Simon qui dicitur Petrus.* Vel cognominatur Petrus. Acto 10.a. vbi angelus ad Cornelium ait accersi Simonem qui cognominatur Petrus. Act. 10.

Regula. ¶ *Primus Simon qui dicitur Petrus.* Digniores solent in sacra scriptura prius recenseri, quamuis sint aliàs posteriores, ætate aut vocatione. Sic c. 1. Sup. c. 1. Prius recensetur Dauid quàm Abraham in genealogia Christi, & Iudas, quàm fratres eius. Cum tamen esset quarto loco natus. Genuit, inquit, Iudam & fratres eius. Sic Gene. 4. dicitur. Respexit dominus ad Abel, ad Cain autem non respexit. Et alibi, Iacob elegi, Esau autem odio habui. Gen. 4. Et in hoc loco, primo loco ponitur Petrus, cũ tamen non fuerit primus vocatione, sed dignitate.

Digniores prius recensentur in sacra scriptura, licet sint ætate aut vocatione posteriores.

¶ *In viam gentium ne abieritis*, idest in viam quæ ducit ad gentes. Hoc præceptum videtur contrarium ei, quod post resurrectionem dicit. Ite docete omnes gentes. cap. 28. sed non sunt hæc præcepta contraria, cũ præcepta diuersa dentur, secundum temporum varietatem, & diuersitatẽ, sic. Nolite possidere aurum & argentũ, neque duas tunicas, neque calciamenta &c. Cũtamẽ Petrus duas tunicas zonam & calciamenta habuerit. Act. 12. Cap. 28. Concordantur euangelistæ. Act. 12.

¶ *Nolite possidere aurum neque argentum.* Hoc præceptum nõ semper, sed ad tempus positum fuisse. Luc. insinuat. cap. 22. ait enim Christum dixisse. Quando misi vos sine loculis & pera, &c. Nunquid aliquid defuit vobis? aiunt illi nihil. Voluit enim tunc ipsis Christus ostendere suã potentiam, & peculiarem prouidẽtiam erga suos: aliàs verò, Petrus & duas tunicas & zonam & calciamenta habuit vt dicitur Act. 12. & nunc nos diximus consideratione præcedenti. Luc. 22. Act. 12.

¶ *Neque pecuniam in zonis vestris.* Vel neque æs in zonas vestras. ærea primũ moneta vel ferrea fuit, quæ in zonis olim gerebatur.

¶ *Neque calciamenta.* Secundũ Marcum, calciatos sandaliis permisit: secũdum Mathæum, calciamenta illis prohibuit. Quo significare voluit, ait Augustinus, vt sursum esset illorum affectus, non super terram. Sandaliis enim neque pes est desuper tectus, neq; nudus super terram. August.

¶ *Neque duas tunicas*, vel neq; binas tunicas.

¶ *Neque virgam.* Marcus ait, quod Christus præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virga tantum. Sed virga quę ferenda erat, ait Augustinus, virga erat Euangelica, seu potestas viuendi ex Euangelio: virga verò quæ portari non poterat, erat virga seu baculus corporalis, qui pro delectione, & adiumento portari solet. Iussit ut nec minimum quid pro suæ vitæ præsidio, seu sustentatione deferrẽt: cum eis sufficeret virga Euangelica, seu potestas viuendi ex Euangelio. Cũ dignus sit operarius mercede sua. Alij dicunt legendum esse apud Mathæũ. Non nisi virgam, mendumque irrepsisse ex ænimitate literarum Gr. carũ. MH, nec, EIMH: nisi. Cõcordãtur euangelistæ. ¶ *Dignus est operarius cibo suo.* i. mercede sua.

¶ *Interrogate quis in ea sit dignus.* Sub

Universidad de Deusto
Biblioteca

pace euangelica: Luc.10. filius pacis.

¶ *Tolerabilius erit terræ Sodomorum, &c.* Vel tolerabiliora contingent.i. minus punientur Sodomitæ.

¶ *Ecce ego mitto vos sicut oues.* Oues, accusatiuus casus: sub.emitteret quis, idest sicut emitteret quis oues in medio luporum, ita ego mitto vos.

Regula. ¶ *Estote ergo prudentes sicut serpentes.* Rerum ignorantia, inquit Augustinus facit huiusmodi obscuras locutiones figuratas. Nosse igitur necesse est naturam, vel animantium, vel lapidum, vel herbarum, aut aliarum rerum quibus similitudinis gratia scriptura vtitur: ad huiusmodi loquutiones intelligendas. Igitur, sicut serpēs totum corpus pro capite obiicit feriēdi, ita nos corpus nostrum, pro Christo capite persequentibus offerre debemus, ne fides christiana tanquam caput interficiatur in nobis, si parcētes corpori Deum negemus. Item quemadmodum serpēs per cauernæ angustias coarctatus, deposita veteri tunica, vires nouas accipere dicitur, sic nos exeuntes veterem hominem, induamur nouo, dicente dño intrate per angustam portam.

Augu. 1. de doctri ni christ. c. 16.

De serpē te Epiph. li. 1. to. 3. contra Ophitas hæ re. 37.

Sup. 7.

¶ *Cauete autem ab hominibus.* Scilicet quibusdam. Certos enim non omnes significat articulus græcus. *In concilia.*i. consessus senatorum.i. tradent vos iudicibus. *Et in synagogis suis,* vel conciliabulis suis. *In testimonium illis.*i. vt testatum sit ipsis, peruenisse ad eos euangelium. *Omnibus.* Vide Luc.2. in illa verba. Exijt ædictum &c. *Non consummabitis, &c.* Græcè, non absolueritis, idest non feceritis finem prædicationi in ciuitatibus Israelis, quin ego vos subsequar. *Donec,* vel quin iam.

Luc.1.

¶ *Quod vobis dico in tenebris, dicite in lumine, quod in aure auditis, prædicate super tecta.*i. publicè & omnibus. Non de omnibus mysterijs loquitur, sed de illis quæ.c.5.6.7 prædicauerat, atque de alijs populo ad salutem, siue institutionem necessarijs, multa verò alia mysteria, quæ vulgus portare non potest, solis illis qui idonei sunt & alios docere, committenda sunt. Hinc est quod Paulus ait, ô Timotæe depositum custodi: & rursum. quæ audisti à me coram testibus, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. Atque illud animaduertendum est non clàm hoc depositum Timothæo esse commissum, sed coram multis testibus: vt res non clandestinæ furtiuæque doctrinæ, sed publicæ, & sine dolo intelligeretur.

Nota. Non de omnibus mysteriis fidei loquitur hic Christus, sed solum de necessariis populo ad salutem.

1. Timoth. 6.d
2. Timot. 2.a

¶ *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete &c.* Hoc testimonium probat apertè animarum immortalitatem. Si enim homines animas non possunt occidere, corpus autem occidere possunt, certum est, animas non cum corporibus interire. Item, si animas Deus mittit in gehennam, non ergo cum corpore moriuntur. & quòmodo, quodlibet est, vel non est, principium est philosophiæ naturalis, sic animos esse immortales, & non interire cum corpore, est principium philosophiæ christianę.

Animos esse immortales, principiū christianæ philosophiæ. Esa. 8.

¶ *Sed potius timete eum, qui potest animam & corpus perdere in gehennam.* Ita aiebat Esa.cap.8: Omnia quæ loquitur populus iste coniuratio est. Et timorem eius ne timeatis, neque paueritis. Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pauor vester: & ipse terror vester. Tunc quidem sanctificabitur à nobis dominus, cum eius pietatem & potentiam confessi fuerimus, nostramque ostenderimus virtutem & constantiam. Quem Esaiæ locum explicans. D. Petrus ait: timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini. Dominū Christum sanctificate in cordibus vestris, pro eo quod Esa. dicit: dominū exercituum ipsum sanctificate: ait Apostolus dominum Christum sanctificate, vbi vides. Dominum Christum esse dominum illum exercituum qui toties in diuinis literis nominatur.

1. Pe.3.c

Nota.

¶ *Non nec duo passeres asse venient.*i. quatuor denariolis.

¶ *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, & qui negauerit &c.* Assertiones quibus Deus in scriptura aliquid affirmat se facturum, & si plerunque videantur contrariæ inter se, non tamen sunt, eò quod intelliguntur secundum communem loquendi modum, scilicet subintellecta conditione. In hoc loco dominus ait. Qui confitebitur me, confitebor & ego eum coram patre meo. Subaudi, si talis permanserit in tali confessione vsque in finem vitæ. Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum corā patre meo. subaudi, si permanserit in tali negatione, & pœnitentiam non egerit. Vnde Petrus ter Christum negauit, sed amarè fleuit. Sic in illo loco. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit: Subaudi, si in fide & donis in baptismo acceptis permanserit, sic quæ dicit Christus. Dimittite, & dimittemini. Si dimiseritis peccata, dimittet vobis pater cœlestis peccata vestra. Date eleemosynam & omnia munda sunt vobis, & id genus alia, non intelliguntur, quòd Deus remittat peccata omnibus hominibꝰ cōdonantibus iniuriam sibi factam, & eleemosynam largiētibus: alioquin scriptura erit contraria scripturæ. Nā si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autē non habeam, nihil mihi prodest. Subaudi igitur, nisi aliàs obicem aliquē posueritis. Nam quemadmodum est quidam manducandi carnem & bibēdi sanguinem domini, modus, secundum quem qui manducat & bibit nō morietur in æternum: ita est modus quidam dimittendi alijs peccata, & dāndi eleemosynam secundum quem remissionem peccatorum consequetur.

Mar. vlti.

luc. 6.f
Sup. 6.b
luc. 11.f

1.co.13.b

¶ *Et nurum,* vel sponsam. *Aduersus socrum suam.*

¶ *Qui amauerit patrem &c. Plusquam me, non est me dignus.*i. indignus est qui me sequatur, & sit meus discipulus, Luc.14. Si quis venit ad me & non odit patrem &c. non potest meus esse discipulus.

luc. 14.

¶ Et *qui non accipit crucem & sequitur me.*i. qui non fert æquo animo afflictiones propter me.

¶ *Qui inuenerit animam suam.*i. amauerit vitam suam, perdet eam.

¶ Et *qui perdiderit inuenietiam.*i. custodiet eam in vitam æternam.

¶ *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, & qui recipit iustum in nomine iusti, &c.* Sacra scriptura sæpe loquitur secundū opinionem hominum: ad quam regulā videtur dñs in hoc loco respexisse. Qui ergo recipit prophetā.i. falsum, in nomine prophetæ, videlicet, veri, mercedem prophetæ accipiet, id est, tanto afficietur præmio, ac si verū prophetam hospitio suscepisset. Et si recipit iustum, quem putat esse iustum, cum non sit, in nomine iusti, veri,

Regula.

Universidad de Deusto
Biblioteca

veriniercedem accipiet, ac si verum iustũ in domo sua liberaliter tractasset. Vide supra ca. 5. in illa verba. Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, &c. & capit. 9. ibi. non veni vocare iustos.

Cap. X.

Ad mores.

Iustus nõ in spe mũdi, sed in Deo initiatur.

NEque virgam. Qui igitur Deum timet initatur in eo non autem in spe mundi, quæ est fragilis, & fracta arundo, & virga imbecillis, id fortasse voluit in hoc loco dominus significare. vt accipiendo discipulis, ne virgã portarent. Deus enim est ille, in quo niti debemus, tãquam inualidissimo firmamento. Ideo dicebat Dauid. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & alibi. Firmamentum est dominus timentibus eum, & Esa. 50. quis ex vobis timens dominum, audiens vocem serui sui: quis ambulauit in tenebris, & non est lumen ei? speret in nomine domini, & initatur super Deum sunm.

Psal. 17.2
Psal. 14.c
Esa. 50.

¶ *Dignus est operarius mercede sua.* Gene. 14. dicitur quod Abraham (vt explicat Pau. He. 7.) dederit Melchisedech decimas ex omnibus: quo in loco obserua, quod decimæ etiam ante datam legem datæ sunt, ne quis putet, tantum legale esse præceptum, ac nunc cũ ipsa lege abolitũ. Imo ex hoc loco apparet, quod ad legem naturæ pertinet, terræ nascentium partem segregare. Tum vt vel sic confiteamur nos omnia à Deo accepisse, tũvt hinc substententur, qui alijs communiter seruiunt, docendo, consulendo, iuuando vel protegendo, & hi quoque qui paupertate grauantur. Vnde Christus in hoc loco ait, Dignus est operarius &c. & Paulus: qui euangelio seruiũt, de euangelio viuant &c. Et iterũ: cõmunicet is qui catechizatur ei, qui se catechizat in omnibus bonis.

Gene. 14.
Heb. 7.
Decimæ ante datã legem dabantur.
1. cor. 9.
Gal. 6.

¶ *Pax huic domui: & si quidem fuerit domus illa digna: veniet pax vestra super eam.* Gen. c. 48. enarrat sacra scriptura quod Ioseph filios suos secum duxit ad patrem, vt & ipsi benedictionẽ acciperent à pio sene, quam sciebat illis magis profuturam, quam omnes diuitiæ, quas ipse illis relicturus erat. Veteres, magni æstimabant piorum benedictiones, & bonas imprecationes. Neque enim vanæ sunt si cum fide suscipiantur. Nam Christus in hoc loco dicit discipulis suis: Intrantes dicite: pax huic domui, & si fuerit domus illa digna, requiescet pax vestra super eam: quid autem valeant sanctorum malæ imprecationes, ex pueris illis discimus, quibus Eliseus maledixit. Vnde in lege sæpius monet Moyses, ne pauperes lædamus: Nec (inquit) clament contra te ad dominũ. Nos diuitias acciperemus, nihil curãtes, vel benedictiones, vel maledictiones, vel bonas, vel malas imprecationes piorum.

Gene. 48 Benedictiones & imprecationes piorum maximẽ prosunt.
Malę imprecationes piorũ nocere solent.
4. Re. 2. Deut. 15. & 24.

¶ *Ecce ego mitto vos.* Singula verba sunt annotatione digna. Ego, emphasim habet. Ego qui vires vobis præsto, & qui auxilium do, sum qui mitto vos. Nec est quod metuatis, mittimini fateor velut oues inermes, simplices, innoxij, in medium luporum, sed á me mittimini. Magna sanè consolatio: quis ergo nostrum metuet homi-

homines huius mundi præsidijs feroces, multa dura molientes in nos si à Deo mittamur? non metuebat rex Dauid, sed potius dicebat: in Deo meo transgrediar murum. Ac si diceret: auxilio tuo domine liberabor ab hostibus, delens eorum copias, corũque vrbes munitissimas expugnabo. Qui de animæ inimicis triumphat, de corporis inimicis etiam triũphabit. Hieremiæ dixit Deus: ne timeas à facie eorum, quia tecum ego sum, vt eruam te. Et paulo post: bellabunt aduersum te, & nõ prævalebunt, quia ego tecum sum, ait dominus, vt liberem te. Attende quid dicam: non potest vinci ab homine, qui vitia sua vicerit, & legem Dei, velit nolit mundus, seruauerit. Non enim quis vincitur, nisi cum ei ab aduersario id quod tum mè amat, eripitur. qui ergo id solum summè amat, quod amanti eripi non potest, ille absque dubio inuictus est, & spiritualiter liber, & ideò verè liber. Quamuis igitur viri iusti corporaliter sint captiui, liberi tamen dicendi sunt qua libertate eos Christus donauit, non enim vincuntur à mundo, Deo illos mittente, atque auxilium præstante. Item qui Deum timet, & secum habet, nihil aliud timere debet: quid timet, qui secum Deũ habet adiutorem? Dominus protector vitæ meæ, aiebat rex Dauid, à quo trepidabo? & alibi non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et Salomon in Prouer. iustus quasi leo confidens absque terrore erit. Et D. Pau. in epistola ad Roma. Si Deus pro nobis, quis cũtra nos? quid potest esse tutius nobis, quàm arma diuina induere, & animum habere Christi gratia roboratum? quid fortius? quid munitius? quid inexpugnabilius? Si alte expecta-

Psa. 17.
Ierc. 1.
Psa. 26.
Psa. 22.
Prou. 28.
Rom. 8.

re veles, & ad veritatem mentis oculos reuocare; videbis apertè nil posse esse vel ad vitæ suauitatem iucũdius, vel ad vtilitatem accommodatius, vel ad animi pulchritudinem elegãtius, vel denique ad fortitudinem & firmitatem obtinendam & conseruandam præstantius. His armis indutos mittebat Christus discipulos suos, dicens illis: Ecce ego mitto vos, sicut oues in medio luporum. Ac si diceret: mitto vos oues inter lupos, vt lupos in oues conuertatis. Oues estis, quarum lana alij induentur, quarum lacte & caseis vescentur. Vos, auxilio meo & mansuetudine vestra, eorum iram vincetis: vestra tolerantia eorum excandescentiam, vestra humilitate eorum superbiam, vestra lenitate eorum duritiem, vestra virtute eorum iniquitatem superabitis. Et tandem his armis de illis mirabiliter triumphabitis: ideo ne timeatis eos. Sed de hoc iã alibi diximus. ¶ Ezechieli misso à domino ait idem dominus: ne timeas eos quoniam increduli, & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Vbi magno opere est aduertendum, dicere Deũ Ezechieli, ne timeat Hebræos, ad quos eũ mittebat, quoniam subuersores erãt, & scorpiones, & contumaces. Ac si diceret: si virtuae ornati essent, si essent fide muniti, & charitate roborati, essent absque dubio timendi: at cum sint omnium scelerum maculis notati, cum apud eos lex diuina nil valeat, iudicia iaceant, vera religio occiderit: noli eos timere. Plus potest vnus virtute munitus, quàm multi virtute nudati. Eliseus obsessus à Syris dixit puero suo innumerabiles hostium copias aspicienti, & metu laboranti, noli timere, plures enim nobis sunt, quam cum illis.

Ezec. 2.
4. Reg. 6.

Vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vt vidit puer exercitum angelorum Eliseo opem ferentium. Et fuerunt Syri cæcitate percussi, & regi Israelis traditi in Samaria. Volebat impius Saul pium interficere Dauidem, & ait diuina scriptura in hunc modum
1.Re.18. lib.1.Regum. Timuit Saul Dauidē, eo quod esset dominus cum eo. Rex erat Saul, magnis diuitijs affluēs, multisque militum copijs stipatus, & tamen paupertem Dauidem, exulem, & derelictum, quod esset virtute præditus, metuebat. Magna est vires virtus habet. Non ne aspicis, quàm debiles sint impij aduersus iustum, & quàm formidabilis sit iustus aduersus impium? Sed dices: impius poterit detrahere de me, & notam ignominiæ mihi inurere, & mei nominis claritatē suis maledictis deformare: Cur igitur eum non timebo? quid ais? nonne intelligis magnificum esse ab impijs reprehendi? eorum de te detractio, est vitæ tuæ approbatio. Tunc ostendes esse te iustitia insignem, si illis displiceas, qui Deo non placent. Hoc intel
Psa. 37. ligens Dauid aiebat: qui retribuūt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem. Anthistenes insignis philosophus, quum aliquando ab improbis laudibus efferretur, dixit, vt refert Diogenes Laertius,
Anthistenes. O me miserum, metuo ne in crimen aliquod inciderim. Et alibi: dicenti cuidam, multi te laudāt, quid, inquit, mali feci: Sentiebat illustris philosophus opinionem impiorum hominum solere esse laudatricem vitiorū, & virtutum obiurgatricem. Hoc intuebatur animo Seneca, modestia clarus, & philosophia admirandus, cum
Seneca. diceret: argumentum esse recti, malis displicere. Et pater latinæ eloquentiæ
Cicero. Cicero, ea, inquit, est profecto iucunda laus, quæ ab his proficiscitur, qui & ipsi in laude vixerunt. Cum igitur famosi nihil valeant apud Deū, nō ita sunt metuendi, vt ob eorum timorem, Dei veritatem celemus, nos qui concionādi munus suscepimus, quin potius opus, vt munere nostro bene, liberè, & intrepidè fungamur. Imitemur virtutem, & constantiam Mathatiæ filijs suis dicentis: à verbis ho 1.Mac.2.
minis peccatoris ne timueritis, quia gloria eius, sicut stercus.

Prædicatores euāgelici mittuntur.

¶ *Mitto vos.* Apostoli cæteriq; euāgelici prædicatores mittuntur à Deo ad concionandum, vt in hoc loco vides. Et apud Ezech. ca. 2. leges dixisse dominum illi: mitto ego te ad filios Israel, & priusquam mittatur, gratia impletur. Ingressus, inquit, est in me spiritus & statuit me supra pedes meos, Hoc est, vbi Deus mihi locutus est, ipse introiuit in me per splendorem sapientiæ, & gratiæ accrescionē. Eodem modo Esaias ad munus concionatoris obeundum prius mundatur, & ita à Deo mittitur. Audiant hoc euangelici concionatores. quomodo prædicabunt, inquit Apostolus, nisi Rom.10.
mittantur? Ex quo colliges, ad ministerium verbi neminem nisi missum accedere debere. Cum enim actus cōcionandi autoritatem muneris upponat, oportet verbi Dei concionatorem, vel à Deo mitti, vel ab eius authoritatem gerente. Nec debet cōcionari sciens se esse mortiferis labibus coinquinatum, sed prius animum expiare, & sic ad concionem accedere. Rex Dauid priusquam diceret in Ps. Docebo iniquos vias tuas, has voces
Psal.50. emisit: Cor mundū crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis: ne proijcias me à facie tua & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

à me. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali cōfirma me. Vbi aspicis eum ter Dei spiritum postulasse, priusquam aliis viam æternæ salutis cōsequendæ demonstraret. Absque gratia & Dei missione concionandi munus renuebat. Qui hoc
Iere.23. non curat, à Deo per Ieremiam his verbis reprehenduntur. Non mittebam eos & ipsi currebant, non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Est quidem concionatoribus necessaria puritas mentis, & illa spiritus sancti vis, per quam animus splendore gratiæ illuminatus, & charitatis ardore incensus, & fortitudine ac constantia munitus populum imbuat doctrina sancta, & recto animo vitia reprehendat, ad virtutem adhortetur, & auditores mittat ad Deum. Tales erant Apostoli quibus Christus ait: Ecce ego mitto vos.

¶ Sed perpende quid Christus dicat. Ecce ego mitto vos. Vos, inquā, homines nullis literis humanis instructos, magnos mūdi philosophos victuros: vos paucos numero, nationes multitudine innumerabiles, locis infinitas, oris disiunctas debellaturos: vos homines humili loco natos, magnos terræ principes, in illustri mundi gloria, & dignitate constitutos Deo subdituros. Hoc sanè erat quod maxima admiratione detentus canebat rex Dauid his verbis: venite & videte opera domini, qui posuit prodigia super terram. Prodigiū fuit maximum per homines humiles, & inermes totum orbem illustrare.

¶ *Sicut oues in medio luporum.* Pij & innocentes, oues & columbæ appellantur in scriptura. Cōtra verò impij & scelerati appellantur feræ. Vide supra in illa verba nolite dare sanctū canibus.

¶ *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Duo sunt quæ concionator popularē debet, serpētis prudentiam, cum columbæ simplicitate. columbina simplicitas præstabit vt de omnibus bene meteri cupiens, neminem lædat, ne provocatus quidem. Serpentina prudentia, ne quam ansam hominibus præbeat calūniandi doctrinam. Item serpentina prudentia, vt omnibus auditorum moribus ætatibus, & qualitatibus se attēperet. Hac prudentia vtebatur Diuus
1.cor.2. Paulus, qui in epist. 1. ad Corinth. aiebat: Sapientiam loquimur inter perfectos, eisdem Corinthijs imper-
1.co.3. fectis aiebat: non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam, nondū
1.cor.3. enim poteratis. Et iterum: Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos. Quemadmodum non omni-
Simile. bus ægrotantibus, vna atque eadem medicina adhibetur, sed variè pro morborum varietate, sic non omnibus auditoribus vna atque eadē conuenit doctrina: sed eorum varietati
Simile. est oratio accommodanda. Vt diligēs & prudens atque peritus medicus, priusquam adhibeat ægro medicamen, non solum morbum eius, cui vult mederi, debet inquirere, & cognoscere, sed mores, consuetudinem, & corporis naturam, & qualitates, sic prudens concionator, disertus, & cordatus præsul, daturi sunt operam, vt ægritudines, mores, & ingenia, subditorum animo percipiāt: vt possint medicamina vnicuique apta opportunè adhibere. Apud Ezechiel vbi
Ezec.13. nostra versio habet species autem fotarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tarum erat quasi visio lapidis chrysolithi, habet versio symmachi quasi visio lapidis hyacinthi. Hyacinthus cū aere mutatur, nam in sereno est perspicuus, in nubilo subobscurus. Tales esse debent doctores & concionatores omnibus auditorum moribus se attemperantes, vt diximus: ideo Christus illis ait: estote prudentes, sicut serpentes. Prudentia enim maximè necessaria præsuli ac concionatori.

Infr. 10.

¶ *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.* Vt enim victus euangelicis prædicatoribus citra solicitudinem suam suppetit, ita suppeditatur & oratio. Hanc anxiè meditari non est eius, qui totus pendet ab auxilio diuino. Non enim est humanum negocium quod gerunt, sed diuinum, cuius ipsi non autores sunt, sed organa. Hinc erat quod dominus cuidam

Ezec. 3.

suo concionatori dicebat: annunciabis eis ex me, id est, autoritate mea veteris, sed ministerio tuo. Lingua tua sit instrumētum, & veluti calamus quo ego scribam. Huiusmodi erat ille, qui

Psal. 44.

dicebat: lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. Quibus verbis ostēdit, ea quæ dicebat non esse à seipso excogitata, & composita, vt ait Chry-

D. Chry.

sostom. locum illum exponens, sed ea esse Dei, se autem eis linguam accommodasse. Ac si diceret: qui commouit cor meum ad eructandum verbum bonū vtitur lingua mea ad proferendum ea, quæ animo subiecit, tāquam velocissimus scriba, qui omnia in promptu habens vtitur calamo ad scribendum.

¶ *Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.* Hic vides ingenium mundi, qui non fert, neque ferre potest pios, sed inuidet, persequitur. Sic quidem viuunt pij, vt odio digni nihil committant, est enim eorum vita, innocens, mores non asperi, consuetudo comes & iocunda, neq; tamē odium mundi effugere possunt. Hoc enim neque prophetis, neque apostolis, neque Christo contigit. Eritis (inquit) odio omnibus hominibus: & alibi: si me persequuntur & vos persequentur. Gen. c. 26. dicitur, quod pa-

Mundus ferre non pōt homines pios.

Ioan. 15.

Gene. 26.

lestini videntes quod Isaac crescebat, & dives fiebat, inuidebāt ei. impij. n. non ferre possunt profectus piorum. Propterea, vt dicebam: eos persequūtur: sicut persequuti sunt Isaac, qui ob hoc omnes puteos patris sui Abrahā obstruxerunt implentes humo.

¶ *Qui autem perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit.* Perseuerantibus corona promittitur. Vnde Pau. ait: non

2. Tim. 2

coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Sed duplex est corona, vna in hac vita, altera in futura: corona huius vitæ potest amitti & euanescere, corona & salus gloriæ est sempiterna. Hanc coronam vocat Petrus immarcessibilem, D. Paulus incorruptam: B. Iacobus coronam vitæ, & psal

1. pe. 5.
1. cor. 9.
Iaco. 1.
Psa. 20.

mographus coronam de lapide pretioso. Hoc significare volens prophe

Ezec. 40.

ta Ezechiel. c. 40. ait, quod ante frontes pictura erat palmarū cœlata. Hoc est, in superiori parte frontium muri, quæ erant in lateribus portę hinc & inde, erant palmæ ad ornatum & pulchritudinem sculptæ: vbi nomine palmæ significatur corona victorię, quæ templum Dei ingredientibus promittitur si perseuerauerint vsque in finem. Vide infra c. 20. in illa verba cum sero esset factum &c.

¶ *Cum autem persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam.* Hoc feciſſe legimus Isaac. Gen. 26. qui discessit à pa-

Gene. 26.

lestinis

lestinis persequentibus, &c. Non vos

Rom. 12.

defendentes charissimi, sed date locum iræ.

¶ *Nihil est opertum quod non reuelabitur.* Verissima sanè sententia, quæ passim experimento, & exemplis cō

Gene. 3.

probatur. Gen. 3. dicitur. quod vocauit dominus Deus Adam, qui abscōderat se: quantumuis peccator fugere velit, & abscondere se à facie domini, velit, nolit, prodire cogetur: & stare iudicio Dei. quemadmodum Adam. Nihil enim est opertum quod nō reueletur. Item illud propheticum: non

Amos 9.

erit eis fuga, & qui fugerit ex eis, non saluabitur: si descenderint vsque ad infernos inde manus mea educet eos:

1. cor. 5.
Soph. 1. c.

& illud Pauli: omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, item ait alius propheta: scrutabor Hierusalem in lucernis &c. Fugiamus igitur à peccatis, nam quantumuis peccantes tenebris operiamur, ab oculis domini abscondi non possumus. Stat enim tremenda sententia nihil opertum quod non reuelabitur.

¶ *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Nam quanuis occidat impius te ipsum, nō lædit: imò se ipsum occidit, quia animam suam occidit. tuam verò occidere non potest, vt in hoc loco Christus ait. Diogenes Laertius refert, dixisse Anaxarchum cū occideretur à quodam tyranno. Tunde, tunde Anaxarchi vasculum, nam Anaxarchum nihil lædis. & Socrates dicebat, vt refert Plato. Anitus & melitus occidere me possunt, lædere autem non possunt. Epithetus Socraticus, nemo (inquit) lædit nisi volentem. Tunc læsus eris, cum te lædi opinaberis. Hæc ille. At vir virtute, ac sapientia sculptus, nō existimat se calamitate & iniuria læ-

Impii lædere non possunt pios quanuis occidant. Dioge.

Socrates.

di: sed eius calamitatem deplorat qui existimat eum lædere, cum ipse à se ipso lædatur: vt qui manu accipit prunas, vt alium cōburat, prius ipse crematur: sic non poteris alium igne affrictionis incendere, quin prius tu ipse incendio flagres. Accenditur candela vt rem aliquam concremet: prius ipsa candela exuritur quàm res alia incendatur, imò flamma candelæ alios illuminat & se ipsam consumit, sic iniuria, prius eum à quo est iacta lacerat & occidit, & postea ad innocētē nō peruenit, imò redit illustriorē. Ex quo colliges, veram esse illam præclaram sententiam, quam Chrysosto.

Simile.

Simile.

Chryso.

in homilia quadam multis comprobat rationibus. Nemo lædetur, nisi à se ipso, quam etiam Esa. 33. septuaginta interpretes complexi sunt. Nam vbi versio nostra habet. Væ qui prædaris, nonne ipse prædaberis? & qui spernis, nonne & ipse sperneris? septuaginta transtulerunt: Væ qui vos miseros faciūt, vos enim nemo facit miseros, & qui reprobant vos, vos non reprobant. Est enim hæc interpretatio septuaginta mirabilis quidem. Nā qui te in corpore immeritō affligit, non tibi, sed tibi ipsi nocet, floret. n. animus iusti calamitate, ipse verò sceleratus, in animo vulneratur. Vide supra in illa verba beati estis cū maledixerint vobis homines.

Esa. 33.

¶ *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animā autem nō possūt occidere, &c.* Hæc animæ immortalitas probatur Gen. 37. descendam, inquit Iacob, ad filiū meum lugens in infernum. Iob 21. & in puncto ad infernum descēdūt, & Eccle. 12. reuertatur pulvis in terram suam, & spiritus ad Deū qui dedit illum. lege item Sapien. c. 2. & cap. tertio. & cap. quinto.

Gene. 37.
Iob 21.
Eccle. 12.
Sap. 2. 3. 5

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Hanc eandem animæ immortalitatem probare possumus testimonio illo Ezech. c. 13. Vt interficerent animas, quæ non moriuntur. Et Danielis capi. 12. qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt alij in vitam æternam: Et alij in opprobrium, vt videant semper. Et Christus Deus noster de impijs & iustis ait: ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Hanc animæ immortalitatem asserverunt non solũ fideles, sed etiã philosophi á fide alienati. Nam Pythagoras, vt ait D. Aug. li. 3. cõtra achademicos, cõmotus pherecidæ Syri philosophi rationibꝰ immortalem esse animam credidit, quod postea Socrates apertissimè docuit, & Plato multis argumentis cõfirmauit: quorũ nonnulla sunt à Cicerone nostro literis latinis illustrata, & in librũ. 1. de repub. & in senectutẽ in primã quæst. Tusc. grauiter & eleganter relata. Sed minimè mirãdum est asseruisse Platonẽ animæ immortalitatem, cum fuerit vsque adeò in lege Moysi versatus, vt dicat Eutebius li. 9. De præparatione euangelica bona eius dogmata fuisse à lege veteri desumpta. Quo d approbat Aristobulus in 1. ad Philometora. Et D. Amb. lib. de bono mortis accepisse ait, Platonem hortos suos à canticis Salomonis. Et si Plato secutus fuerit in physicis heraclitum, in moralibus Socratẽ in mathematicis Theodorum Cyreneum, in metaphysicis Pythagoram, tamen illud est perspicuum in diuinis nonnulla ex Dei lege deprompsisse. Quid autem senserit de animæ immortalitate Aristo. non est omnino perspicuum: nam Greg. Nissenus, Plutarchus, & Alexander Aphrodisæus cõtendũt sensisse Aristotelem animam esse mortalem. Contrà verò D. Thom. Theophrastus, Aristotelis discipulus, Ammonius, Philoponus, Simplicius, Sophonius, Theodorus, Metoclites, & alij prope infiniti, qui ex Aristotelis fontibus hortulos suos irrigarunt, asseueranter affirmãt credidisse Aristotelem animi immortalitatem. Quæ opinio cũ cõmunior est: tum etiam credibilior. Demosthenes cum fugeret Antipatrũ, vt refert Basilius in pro defensione Platonis, respondit Archiæ pollicenti sibi vitam verbis blandissimis si rediret: absit, vt viuere turpiter malim, quàm honestè mori, postquam Xenocratem & Platonem audiui de animi immortalitate differentes. Mercurius ille trismegistus, hoc est ter maximus, ita n. eum vocarunt, quod dicerent eũ esse maximum regem, maximũ sacerdotẽ, maximum philosophũ, in 1. dialogo Pymandri, ex vniuersis terrenis animantibus solum hominem ait duplicis esse naturæ, mortalis propter corpus, immortalis propter animã. Et de animo iusti viri paulo post disserens ait, eum harmoniæ motione exutum ad cœlum ascendere, vbi vna cum cœtu mentium beatarum laudat Deum, quo omnes illic fruũtur. In eadem sententia erant prisci Romani, qui in funere imperatoris taberna culum extruebant á quo Aquilam cum igne quodam mittebant Etherem petituram, quæ ab illis animam defuncti ad cœlos vehere credebatur, vt æternitate beatitudinis consequeretur. Tradit hoc Herodianus, & refert Blondus libro 2. Romæ triumphantis. Et si veteres illi viam immortalitatis ignorabant ob fidei defectum, res tamen ipsa eos non fugiebat. Nam nisi multorum præceptis multisque literis sibi ab incunte ætate persuasissent esse aliam vitam, vbi iustorum animæ in æternum quiescentes summis gaudijs redundarent, pro qua obtinenda, erant omnia pericula pro nihilo putanda, nũquam se pro salute patriæ in tot ac tantas dimicationes, atque in nefariorum hominum, tam terribiles impetus obiecissent. Est enim memoriæ proditum, non solum Romanos duces, sed vniuersos etiam exercitus ad non dubiam mortem cucurrisse. Nec est credendum eos hęc pro fama solum fecisse, motos vana tantummodo nominis celebritate, quæ de nullo vnquam perennis fuit, sed pro fama simul, & animæ immortalitate, quæ nec obruitur hominum interitu, nec oblitione posteritatis extinguitur. Hinc fluxit opinio Elysiorum camporum, quos canit Vergilius libro sexto Aeneidos, quos Homerus in extroma ponit Hispania, vbi Zephiri spirant, & alij inulis fortunatis. Plato in phędone in cœlo stellato regionem esse describit admirabili pulchritudine decoratam, eximijsque gaudijs efluẽtem, quam ait esse mentium beatarum domicilium, quæ ex hac vita sanctæ migrarunt: alij in cauo lunaris globi, vt Seruius refert, vbi purus est Æther, nullis tempestatibus agitatus: quam ob causam Vergilius aeris campos appellat. Proclus in libro de anima & angelo apertè, inquit, iustorum animas à corpore separatas in cœlo quiescere, improborum autem in Tartaro. Valerius Maximus capitulo de miraculis, & de somnijs multa dicit, quibus approbat animę immortalitatem. Didymus ille, qui inter Brachmanes obtinuit principatum, in epistola quadam ad Alexandrum Magnum, ita ait: non sumus huius mundi incolæ, sed aduenæ: nec ita in orbem terrarum venimus, vt in eo libeat consistere, sed transire, properamus enim ad larem patriam. Seneca philosophus insignis in epistol. quarta & quinta. Et in libro de morte immatura, & multis aliis in locis: Macrobius in somnium Scipionis, Galenus libro de spermate, Apuleius in libro de Deo Socratis, & omnes denique philosophi sapiẽtia sculpti, & ingigni laude celebrati, animæ immortalitatem se assertores, vindices & patronos exhibuerunt. Et fuit hæc assertio omnium prudentium hominum assensu & authoritate confirmata.

¶ Reijcienda est ergo sententia illa Sadducæorum existimãtium animam simul cum corpore interire, nunquamque esse reparandam. ex qua sententia sequebatur non esse suturam resurrectionem mortuorum. Reijciẽda etiam est Arabum opinio, dicentium animam perire cum corpore, restaurandam tamen & suscitandam cum corpore: de qua opinione habes 24. quæstione tertia, capitulo penultimo. Vtrunque errorem confutat dominus apud nostrum Euangelistam capitulo vigesimo secundo, quo in loco refertur Sadducæos negare resurrectionem. Cuius erroris fons & radix erat: quod existimabant animam interire simul cum corpore, quam radicem volens dominus eradicare, & euellere ait: erratis non intelligentes scripturas. De resurrectione autem non legistis, quod dictum est vobis à Deo. Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? non est Deus mortuo-

Ezec. 13.
Dan. 12.
Inf. 25.
Pythagoras.
Socrates. Plato. Cicero.
Aristo.
Demosthenes.
Mercurius trismegistus.
Romanorum consuetudo
Opinio Elysiorũ camporũ.
Proclus.
Val. max.
Didymus
Seneca. Macrob. Galenus. Apuleius.
24. q. 3. c. penul.
Inf. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuorum, sed viuentium. Ac si diceret: de Deo in scriptura sacra dicitur, quod est Deus Abraham, & Isaac, & Iacob, qui iam è vita discesserant: si ergo animæ eorum non viuerent inanis & vana esset illa locutio, cum ergo Deus sit viuorum, & non mortuorum, cõfitendum est animas illorum adhuc viuere. pro quibus verus erit talis loquendi modus, ego sum Deus Abraham &c.

An anime immortalitas sit ex natura ei⁹ an ex diui na gratia.

¶ Sed dubitare quis forsan poterit an hæc animæ immortalitas à fide nostra, tanquam primum principium eius confessa, atq; à philosophis virisque sapientia maxima excultis recepta, sit ex ipsa animæ natura, an ex diuina gratia: nam Diuus Paulus in prima epistola ad Timothæum, capite sexto, ait: quod solus Deus habet immortalitatem. Et quod multo magis vrget, est illud testimonium sextæ synodi generalis Constantinopolitanæ actione vndecima. Intellectualia, inquit, & inuisibilia, nullatenus quidem moriuntur, neque corrumpuntur, non tamen sunt immortalia per naturam, neque in essentiam incorruptibilem transeunt, sed gratiam eis largitus est, à corruptione ea & à morte coercentem. Sic hominum animæ permanent incorruptæ, sic angeli immortales perseuerant, non naturam reuera incorruptam, propriève immortalem habentes essentiam, sed gratiam à Deo sortiti sunt, quæ immortalitatem largitur, & incorruptionẽ eis prouidet. Hactenus concilium. Sed his minime obstantibus, sententia certa est: hanc animæ immortalitatẽ ex ipsa eius natura dimanare. Si enim natura esset anima nostra corruptibilis, ex principijs philosophiæ naturalis eam esse corruptibilẽ monstrari posset. Nam si talis corruptio effectus est naturalis, causam habebit naturalem: per talem ergo causam monstrari posset talis effectus. Hoc autem hæreticum esse nemo est qui dubitare debeat, cum in Concilio Lateranensi sub Leone decimo, sessione octaua dicatur: Cum diebus nostris nonnulli ausi sint dicere de natura animæ rationalis, quod mortalis sit: Et aliqui temere philosophantes, secundum saltem philosophiam verum esse asseuerant: sacro approbante concilio damnamus, & reprobamus omnes asserentes animam intellectiuam mortalem esse: & hæc in dubium vertentes: Cum illa non solũ verè & per se essentialiter humani corporis forma existat, verùm & immortalis: non ergo iam dubitare licet, aut philosophare eam esse naturaliter corruptibilem nenec? Adde his, quod si animæ immortalitas supernaturalis esset: minime constaret lumine naturali, sed solo lumine fidei cognosceretur: at eam esse immortalem intellexerunt philosophi omnes sapientia, & eruditione insignes: vt iam ostendimus, non ergo dono solo cœlesti, hæc illi immortalitas adest: sed natura ipsa incorruptibilis exstitit. Neque obstat Paulus dicens: quod solus Deus habet immortalitatem. Nam (vt omittamus D. Tho. in hunc locum explicationẽ ex D. Aug. desumptam) solus Deus ex se ipso habet immortalitatem, cæteræ verò creaturæ id habent ab earum conditore.

6. synod. gen. actione 11.

Conci. Latera. sess. 8

¶ Quod verò concilium ait: animam esse immortalẽ non per naturã sicut Deus, sed per gratiam, eam à morte coercentem, intelligendum est, quod naturaliter à se non habeat hanc immortalitatem, sed ex generali dono Dei. Gratia enim bifariam sumitur, & pro supernaturali Dei auxilio, & pro generali atque naturali. Quod voluntarium sit, atque simpliciter loquendo nobis non debeatur: quam distinctionem nos habemus in epistol. quinta episcoporum ad Innocentium Papam: nisi ergo per hoc generale donum anima coerceretur omnino non subsisteret.

Tom. 1.

¶ Ex his quæ disseruimus colligi potest etroneum', imó proximũ hæresi iudicio meo esse, asserere minime posse probari ratione naturali animã esse immortalem: nam si anima natura sua immortalis est, vt iam diximus, erit ergo aliqua naturalis demonstratio, qua monstrari possit hæc naturalis immortalitas. Omne enim prædicatum naturale, quod per se subiecto competit: mediũ habet naturale per quod de eiusmodi subiecto probari possit, vel à priori, vt aiunt, vel à posteriori. Si enim prædicatum sit propria passio subiecti, probari poterit à priori, per definitionem essentialem. Siverò sit pars essentialis subiecti, probari poterit à posteriori per effectũ. Si ergo immortalitas sit propria passio animæ, poterit monstrari per propriam diffinitionem animæ.

¶ Fateor tamen non esse erroneum dicere hactenus non esse inuentam talem demonstrationem. Quemadmodum enim aliud est dicere, quadraturam circuli non esse demonstrabilẽ, aliud verò hactenus non esse inuentam demonstrationem. quia illud est falsum, atq; ab omnibus philosophis explosum, hoc autem est verum: sic est in præsentiarum': erroneum esse animæ immortalitatem non esse demonstrabilem: non tamen, hactenus non esse inuentam talem demonstrationem.

¶ Quanuis hæc ita sint, tamen quãtum mea fert opinio falsum est, ne dicam periculosum affirmare, hactenus non esse inuentam rationem, qua euidenter probetur hæc animi immortalitas. Quod vt probare possimus, primùm illud statuamus, quod affirmat princeps philosophorum, primo Ethicorum, statim à principio: inepti hominis esse æqualem certitudinem in omnibus quærere. Sed oportet esse contentus demonstrationibus, quæ sumuntur secundum naturam rei de qua disseritur. Quo iacto fundamento, prima ratio euidẽs mihi videtur, quam adducit D. Chrysostom. homilia quarta de prouidentia. Nam cum in omni natione, religione, & ætate, constet inter omnes homines doctos, pariter & indoctos, Deum esse iustissimũ, ac prouidẽtissimum, aperte concluditur, eum nullum bonum relinquere irremuneratum, nullum malum impunitum. At qui hoc non est in hac vita, est igitur in alia. Videmus namque in hoc mundo, magnos viros pietate conspicuos, virtutibus exaggeratos, sapientia admirabiles, iniurijs acerbissimis affici, incredibilibusque calamitatibus lacerari: contrà verò homines pestilentes, ab omni honestate relictos, summis infinitæ cupiditatis stimulis concitatos, rebus prosperis & ad voluntatem fluentibus abundare. Oportet igitur esse animam immortalem, vt in alia vita sit plena remuneratio & punitio.

Aristo.

D. Chry.

¶ Cæterum ne erres existimando ratione naturali ostendi non posse, Deum esse remuneratorem, sed id sola fide teneri: dicente Paulo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Heb. 11. lo Apostolo: accedentem ad Deum, oportet credere: quia est & inquirentibus se remunerator est: atque hinc uteras rationem prædictam, nullius esse momenti. Non inquam erres, nam nomen Dei à prouidentia sumitur. Dicere autem quod non est probatum ratione naturali Deum esse gubernatorem omnium est dicere non esse Deum.

¶ Præterea natura autore Aristotele: magis curat nobiliora, ac excellentiora, quàm ignobiliora. Hoc enim inter nos videmus, quemq; prudentem, in domo sua maiorem prouidentiam habere erga nobilissima. Cum ergo inter res omnes visibiles homo sit præstantior, necesse est dicere, quod si Deus habet curam, ac peculiarem prouidentiam elementorum, multo maiorem ac accuratiorem habebit, vt homines ad scopum suum perueniant. Ex quo colligere licebit, cum præmiaturum iustos, impios verò, vel in hac vita, vel in alia puniturum: aliàs iniquus & iniustus haberetur. Ad testimonium verò Diui Pauli facilis est responsio. Nam diuina remuneratio aliquando vsurpatur generaliter, vt complectatur remunerationem in genere: quomodo naturalis ratio dicit Deum præmio iustos, pœna verò afficere impios. Aliquando verò sumitur pro remuneratione peculiari, quam peculiariter docet scriptura sacra, docetq; fides nostra: hoc est perpetuam illam beatorum in regno cœlorum felicitatem. De hac igitur loquitur Diuus Paul. sine huius. n. fide impossibile est placere Deo: non de prima. Nã & ratio naturalis dictat, & philosophi lumine naturæ ducti intelligunt & Deũ esse, & esse gubernatorẽ, esseque præmiatorem atq; iustum iudicem, quo verò præmio quave pœna iustos & impios peculiariter afficiat, hoc minime, nisi sola fide nostra haberi potest.

¶ Præterea cum non inueniatur corruptio, nisi vbi contrarietas inuenitur, in anima autem intellectuali nulla sit contrarietas: cum etiam contrariorum eadem sit scientia, necessariò colligitur, animam intellectualem esse incorruptibilem: Et ex consequenti immortalem. Si anima in corpore colligata non ad corporis exiguitatem contrahitur, sed sæpe corpore in lecto iacente ipsa viribus suis excubat, corporisque transgreditur conditionem, cœlestia spectat, & immortalia contemplatur, qui fieri potest, vt eadem à corpore absoluta nõ habeat excellentiorem immortalitatis cognitionem? Si antea corpori colligata, ab ipso veluti seiuncta, extra illud vitam degebat, quanto magis cum fuerit à corporis vinculis separata? Nihil omnino mortale potest immortalia intelligere, cum autem anima intelligat immortalia, apertè concluditur eam non esse mortalem. Vt corpus mortale suis sensibus corruptibilia intuetur, ita anima immortalis æterna cogitat & cõtemplatur. Eam ob causam Socratici Philosophi, duas esse vias asseruerunt animarum è corpore exeuntium. Nam qui se humanis vitijs cõtaminant, & se totos flagitijs dedũt, ijs deuium quoddam iter est seclusum à concilio beatorum. Qui autem se integros impollutosque seruant, quibus est minima cum corporibus contagio, his ad cœlum ad

ad sanctorum domicilium facilè patet aditus: qui enim rectè & honestè curriculum vitæ à natura datum conficiunt, gloriam sempiternam cõsequuntur.

¶ Præterea hoc idem Cicero li. 1. de senectute, & 1. lib. Tusculan. quæstionum hac ratione probare contendit: quemadmodum enim sufficiẽter in lumine naturali probatur Deum esse: eò quod nulla ratio, nullaq; tam barbara gens sit, quæ non admittat Deum esse: cũ natura sculpta sit hæc propositio Deus est: sic eodem argumento monstratur animam esse immortalem. Cum communi consensu firmatum sit, etiam hominum barbarorum animas viuere corrupto corpore: atque ideo exequias præstabant. Adde his: neque Deum, neque parentem naturam quidquam agere in cassum & frustra, neque deficere in necessarijs, cum sit sapientissimus ac potentissimus: sed necessarium est ad bene vitam instruendam, in ratione naturali, cognoscere animum esse immortalem, ac Deum esse, ergo vtriusque principij cognitione natura prouidit. Si enim à ratione naturali & Deum esse, & animum esse immortalem tollas: tota fabrica honestatis, & virtutis moralis ruit. ¶ Nec te moueat, quod dicat Salomon in Ecclesiaste. c. 3. vnus est interitus hominum, & iumentorum, & æqua vtriusq; cõditio. Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. Similiter spirant omnia & nihil habet homo iumento amplius. Cuncta subiacent vanitati. Et omnia pergunt ad vnum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter reuertuntur, quis nouit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & spiritus iumentorum descendat deorsum. Et deprehendi nihil esse melius quàm lætari hominem in opere suo. Et hanc esse partem illius: quis enim eum adducit, vt post se futura cognoscat? Non inquam, te moueat hoc testimonium. Pro cuius intelligentia imò pro totius libri intelligentia perpende ferè semper illo libro, Ecclesiastem assumere duas personas, alteram loquentem secundum affectum sensibilem, alteram verò secundum rationem. Vnde hic solus in illo libro labor est, distinguere scilicet, quãdo hac vel illa persona loquatur Salomon. Quando ergo arguit: necesse est intelligere cum agere personam argumentantis. quando verò seipsum resoluit, tunc agere personam spiritus sancti. vnus ergo locorum in quo agit personam argumentantis, & loquentis secundum affectum sensualem est iste, quẽ modo citauimus. Lege etiam infra cap. 19. in illa verba ad literam explicanda, Et vitã æternam possidebunt. vbi de eadem agemus quæstione.

Eccl. 3.

¶ *Sed potius timete eum qui potest animam & corpus mittere in gehennam ignis.* Hinc manifestè colliges aduersus huius temporis hæreticos, sanctum esse timorem. Ab illo. n. incipit sapiẽtia. Est enim porta & introitus diuinæ sapientiæ, cuius typus erat porta illa Orientalis: De qua Ezechiel prophetaait: Et venit ad portam, quę respiciebat viam Orientalem. Timor ergo initiũ est sapiẽtiæ. de quo psalmographus initium sapientiæ timor domini, quod est etiam à Salomone in Prouerb. & ab Eccles. vsurpatum. Hic timor incipit intellectum illustrare eorũ, qui se humiliãt, animũ demittunt & ad Deũ supplices accedũt. id voluit Dauid verbis illis significare: Declaratio

Hinc colelige sanctũ esse timorem. Ezec. 40. Psa. 110. Pro. 9. Eccl. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.118. ratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis: vel, vt potest verti ex Hebræo: Porta sermonũ tuorum illuminat, & intellectũ dat humilibus: id quod alibi appellat initium sapientiæ, vocat hic portam diuinorum sermonum. Non solum qui intimam penetrat sapientiam, & perfectam obtinet charitatem, illuminatur, sed etiam hostium sapientiæ rerum diuinarum, hoc est timor domini mentem lumine aliquo illustrat, vt percipiat, quid sit fugiẽdum, quid sequendum: Ideo hæc Ezechielis porta appellatur Orientalis, qua oriens ipse, hoc est, Christus homines ad perfectam charitatem perducit. Timor quasi locum parat charitati, & vt ait

D.Aug. Diuus Augustinus in expositione epistolæ primæ Diui Ioannis, cum cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei præparauerat locum: ad cuius rei explanationem hac vtitur si

Simile. militudine. Sicut videmus per setam introduci linum, quando aliquid suitur, seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet, quia ideo intrauit, vt introduceret charitatem. Ideo ait Diuus Ioã

1.Ioan.4. nes in prima sua epistol. Perfecta charitas foras mittit timorem. vt ad con

Simile. structendam templi lapidei testudinẽ fit prius artificium quoddam ligneũ, quod simplex fornicis appellatur: sed consummato ædificio totũ illud simplex in terrã proijcitur, quippe quod solum ad perficiendum templum seruiebat. sic ad perfectæ charitatis constructionem erigitur timor: sed perfecta iam charitate decidit timor ille tã quam artificium tabulatum, & remanet pulchrum, magnificumque charitatis ædificium. Non laudo timorẽ illum, qui oritur ex amore sui, & diffidentia Dei: de eo enim ait dominus: Lu.12. nolite timere pusillus grex. Et rursũ: Ioan.14. nõ turbetur cor vestrũ, nec formidet. Deut.6. eũ laudo timorẽ, de quo ait Deus: dñm Deum tuum timebis. & Iosue: time- Iosue 24. te Deũ, & seruite ei corde perfecto. & psalmographus: firmamentum est do- Psa.24. minus timẽtibus eum. & Malachias: Malac.4. orietur vobis timentibus nomẽ meũ, sol iustitiæ. & Christus Deus noster in hoc loco: timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. In via Dei, inquit, Diuus Gre- D.Greg. gorius 2. moralium à timore incipitur, vt ad fortitudinem veniatur, & quoniam timor hic Christum intuetur, ideo dicebat Ezechiel in loco illo portam illam Orientem respicere.

¶ *Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt &c.* Hinc intelliges falsam esse & impiam eorum opinionẽ, qui somniantes aiunt, Deum non curare res humanas. Sed sinere mundũ temere ferri, impios impune grassari, innocentes affligi & opprimi, nullãque esse Dei prouidentiam, nullum iudicium, cum appareat sapienter intuentibus Deum esse mundi opificẽ & gubernatorem, & iustitiam ac potentiam suam in sceleratorum hominum castigatione ostendere: tunc.n. cognoscitur cum iudicia facit: dicente psalmographo: cognoscetur dominus iudicia faciens, siue vt alii vertũt Psal.9. cognoscitur dominus iudicia faciẽs. Tunc eum gentes miris laudibus efferũt, cum impios superbos deiectos vident, & publicorum maleficiorum suorũ iustas pœnas persoluere solẽt. tunc homines Deum iustum esse experimento cognoscunt, cum eum vident cõfringentem vires & opes improborum ferocitate exultantiũ, eosque

que calamitatibus insignibus opprimentem. Nihil est, quod vulgi animos magis excitet ad diuinam religionem colendam, quàm vltio diuina, vbi Deus iustitiæ suæ manifesta documenta constituit, bonos eripiẽs,

Psa.7. iniquos autem delens. Ideo ait Dauid: exurge domine in ira tua, & exaltare in finibus inimicorum meorũ. Exurge domine Deus meus in præcepto, quod mandasti, & synagoga populorum circundabit te. Ac si diceret: ostende domine iustitiam tuam, ne me sinas, tandiu impiorum hominum calamitatibus exerceri, & vndique oppugnari: extolle teipsum in ira contra hostes meos immanes. Tu iuste Deus mundi gubernator & rector fac quod rerum publicarum gubernatoribus faciẽdum præcepisti: vlciscere, impios bellum & interitum innocentibus publicè inferentes: & ita populorum cœtus te toto ore laudabit, cum aperta tuæ seueritatis monimenta conspexerit. Curam igitur agit Deus suorum peculiarem, impios eos opprimentes, opprimendo. & eos à malis seruando & liberando: quemadmodum liberauit Iacob, Eliam, & Ioseph: de quo aiebat pater suus Ia-

Gene.49. cob, iam iam moriturus. Filius accrescens Ioseph, & decorus aspectu. Sed exasperauerunt eum & iurgati sunt. Sedit in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuũ illius, per manus potentis Iacob, & inde egressus est pastor, lapis Israel, quasi dicat Iacob filius meus diues, & pulcher, variis calamitatibus fuit pressus à fratribus & domina sua, sed ex omnibus illis eum eripuit potens Deus patris eius Iacob, qui curã agit suorum. Et si Ioseph fuit multis ærũnis expositus, semper tamen stabilis, ac firmus permansit: nullæ eum tentationes potuerunt de gradu constantiæ deiicere: quin potius ex voluntate Dei Iacob fuit pastor & princeps totius Aegypti, ille qui semper fuit lapis immobilis Israelis, qui fuit firmamentum sustentans Israelitas, cuius firmitas lapidi duro comparatur.

¶ *Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.* Nihil habẽt sancti, quod Deo gratissimum non sit, animã, corpus, vestis, vngues & capilli: Capilli enim capitis eorum numerati sunt, & in odorem suauitatis domino offeruntur. Vnde Nume.6. præcipiebat dominus, vt raderetur Nazaræus, tolleretque sacerdos capillos eius, & poneret super ignem, Qui erat suppositus sacrificio pacificorum. & considera quæso discrimen: capilli impiorũ, apud Ezech.cap.5. disperguntur, scin- Ezec.c 5. duntur, & comburuntur: sanctorum verò in hostiam pacificorum Deo offeruntur. Quod si sanctorum capilli Deum nobis reconciliant, quid facient ea quæ sunt mediatoris Christi, cuius lachrymæ, panni, & id genus alia nos placant, vt ait Ber. D.Ber.

Nihil habent sãcti quod Deo gratissimum non sit. Num.6.

¶ *Qui amat patrem aut matrem, plusquam me, non est me dignus.* Quomodo ferendi sunt, pater, mater, & fratres, cum nobis aduersantur in via Dei, de pingit locus iste. Quemadmodũ verba domini. Deuteron.13. Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, siue vxor quæ est in sinu tuo, aut amicus quem diligis vt animam tuam, clam dicens: eamus & seruiamus Dijs alienis, quos ignoras tu & pãtres tui, cũctarum in circuitu gentium, quæ iuxta vel procul sunt ab initio vsq; ad finem terræ, non acquiescas ei, neque audias, neque parcat ei oculus tuus, vt

Ferẽdi nõ sunt parẽtes si nobis aduersantur in via Dei: Deutr.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

miserearis & occultes eum, sed statim interficias.

Gen. 12. ¶ *Qui amat, &c.* Gene. 12. dicit dominus Abraham: egredere de terra tua, & de cognatione tua. Nota quo pacto hic iubetur, è cognatione & domo patris sui recedere, atq; hæc sunt chara, quæ quosuis homines tenent: Parentes, patria, liberi, amici, & hæc tamen relinquere iubetur Abraham. Verè magnum præceptum: quod magnũ & fortè requirit animũ. in summa: eis conditionibus vocatur Abraham, vt in terra nihil ex animo possideat, soli Deo inhæreat, omnibus renunciare paratus, vt dignus fieret Dei promissionibus. Eisdem conditionibus etiam nos vocamur. Qui vult (inquit) venire post me, abneget semetipsum. & in hoc loco: qui amat patrem aut matrem, plusquã me, non est me dignus: qui non renunciat omnibus, quæ possidet: non potest meus esse discipulus. Et in Psalm. obliuiscere populum tuum, & cõcupiscet rex decorem tuum. Vide etiam infra in illa verba: Qui vult venire post me abneget se &c.

Omnia relinquendo propter Deum.

Infr. 16.

Luc. 14.

Psa. 44.

¶ *Qui recipit vos, me recipit.* Egenos ergo & vagos induc in domum tuã, vt Esa. ait. c. 58. nam quemadmodum piscatores, iactis in mare retibus ad pisces attrahendos, attrahunt aliquãdo pretiosas margaritas: sic tu captãs homines egenos & vagos, piscaberis, non solum angelos, quemadmodum Abraham & Loth scriptura commemorat, sed & ipsum dominum angelorum. Audi illum in hoc loco dicentem, qui recipit vos, me recipit, & qui recipit me, recipit eum qui misit me.

Esai 58. Simile. Hospitalitas cõmenditur. Gene. 18 19.

¶ Si inueni gratiam in oculis tuis (inquit Abraham angelo) ne trãseas seruum tuum. Rogat Abraham, vt diuertant angeli, idque admodũ efficacibus verbis. Non dixit si latsi estis, si pecuniam numerabitis, si emere vultis: sed, si mihi non inuidetis, si gratiam vestram promereri possum, non recusetis meum officium. Non potuit efficatioribus verbis inuitare. imò magni beneficij loco habiturũ: si ad se declinare dignentur. Verè enim tanta res est hospitalitas, vt magis accipiat quàm donet, si quis eã obeat alacriter. Vnde in hoc loco Christus ait. Qui vos recipit, me recipit, & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet: id quod in Abraham videmus. Putabat se homines suscipere, & nescius, angelos, imò Deum ipsum, vt modo dicebã, suscipit. Nec dubium quin idem sæpenumero etiam nobis contingeret, si hoc exemplum imitaremur. Vnde Paulus hospitalitatis nolite obliuisci, per hanc enim quidam placuerũt, etiam angelis hospicio receptis.

Gen. 18.

Heb. 13.

¶ *Amen dico vobis non perdet mercedem suam.* Gen. 15. dicitur. His itaque transactis, factus est sermo domini ad Abraham, dicens: Noli timere Abraham, ego protector tuus sum, & merces tua magnanimis. Postquam, inquit, Abraham magnum illud opus charitatis ostendit, captiuum Loth, aliosque eruendo. insignemque temperantiam, in eo quod regis Sodomorum dona contempsit, vt gloria victoriæ soli Deo permaneret: his inquit) transactis, cum se tam pium in omnibus se ostendisset ipse Abrahã: statim adfuit Deus, premiaturus eius pietatem. Hic igitur videmus, quod Deo placent sancta & pia opera iuorum. Secundo, quod Deus scit & videt bona opera nostra, etiam si coram mundo

Gen. 15. Merces iustis mãnet.

Ge. 18. 2

mundo occulta sint. Pater (inquit) videt in abscondito. Tertio, quod nullum Deus bonum irremuneratum relinquit, non igitur frustra laboramus non fallit Deus: id quod hoc Genesis loco monstrare voluit. Tantũ vt omnibus viribus pietati studeamus, merces & remuneratio certa erit nobis. Amen (inquit in hoc loco) non perdet mercedem suam. Gene. 43. dicitur, quod ingresso Ioseph obtulerunt ei munera fratres sui. Quo in loco obserua, quod quantumcunque parua essent munera eorum, non tamen ea contempsit Ioseph, propterea quod videbat ex gratitudine & bono corde profecta. Sic parua sunt omnia quæ Deo offerimus, tamen grata ea habet, si ex fide & deuotione proficiscantur, quantumuis parua sint. Quicunque (inquit in hoc loco Christus) potum dederit vni ex istis minimis, calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, Amen dico vobis non perdet mercedem suam.

Gene. 43.

Parua sũt quæ Deo offerimus tamen illi grata sũt, si ex viua fide procedant.

Gene. 47. ¶ Præterea. Genesis 47. legimus, disposuisse Deum, vt regi Pharaoni omnis pecunia, & omnia pecora Aegypti contingerent, vt videlicet illi remunerarentur beneficia, quæ in iustum senem Iacob contulerat. sic enim Deus temporaliter remunerat, quæ pijs dantur. quod si impij non perdunt mercedem pro eo quod iustis beneficiunt, quid consequentur qui ex fide vera hoc faciunt? Qui dederit, inquit, iusto calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem suam.

Tempora liter remunerat Deo quæ piis dantur.

¶ Predicabat Christus: Ioannes mittit discipulos ad Christum.

Capitul. XI.

Lu. 7. c

ET factum est: cum cõsummasset Iesus præcipiens duodecim discipulis suis: transijt inde, vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum: Ioannes autẽ cũ audisset in vinculis opera Christi: mittens duos de discipulis suis, ait illi. Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Ioanni, quæ audistis, & vidistis: cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiũt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, cepit Iesus dicere ad turbas de Ioãne. Quid existis in desertum videre? arundinem vẽto agitatam? Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regũ sunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt. Sed quid existis videre prophetam? Etiam dico vobis & *plusquam prophetam. Hic*
Mala. 3.a *est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. qui autem minor est in regno cœlorum maior est illo. à die-*
Luc. 16.d *bus autem Ioannis Baptistæ usque nunc, regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: omnes enim prophetæ & lex, usque ad Ioannem prophetauerunt. & si vultis recipere, Ipse*
Mala. 4.b *est Elias qui venturus est. Qui habet aures audiendi audiat. cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro: qui clamã-*
Luc. 7.c *tes coæqualibus dicunt. Cecinimus vobis & non saltastis: lamẽtauimus, & non planxistis. Venit enim Ioannes, neque manducans, neque bibens: & dicunt dæmonium habet. Venit filius hominis: manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et iustificata*
Luc. 10.c *est sapientia a filijs suis. Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia non egissent pœnitentiam. Væ tibi Corozain, Væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone, factæ essẽt virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent. veruntamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij quam vobis. Et tu Capharnaum, nunquid vsque in cœlum exaltaberis? vsque in infernum descendes. quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te: forte mansissent vsque in hanc diem. Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij quã tibi. In illo tẽpore respõdẽs Iesus, dixit. Confitebor tibi pater dñe cœli & terræ, quia abscõdisti hæc a sapientibus, & prudẽtibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt a patre meo, & nemo nouit filium, nisi pater, neque patrẽ quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare? Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, tolli te iugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.*

Cap. XI.

Ad Literam.

CVm consummasset Iesus, præcipiens discipulis suis, &c. idest cum finem fecisset mandata dandi discipulis suis.

¶ *Qui venturus est*, i. qui venturus erat. *Quæ audistis & vidistis &c.* Græcè, quæ auditis & videtis. est enim plenior sensus, vt de omnibus, quæ faciebat Iesus intelligatur.

Esa. 61. ¶ *Pauperes euangelizantur*, i. docentur euangelium. Lætum accipiunt euangelii nuntium. Alluſit ad illud prophetæ, euangelizare pauperibus misit me.

¶ *Qui non fuerit scandalizatus in me.* Vel per me, ideſt propter abiectionẽ meam &c. Vide infra c. 17. a. ibi, omnes vos scandalum patiemini in me.

¶ *Qui mollibus vestiuntur.* Sub. vestimentis. i. splendidis & preciosis.

Quare Ioannes dicatur plusquam propheta. ¶ *Etiam dico vobis, & plusquam &c.* Solus Ioannes in scriptura plusquam propheta vocatur. Tum, quia quem cæteri prophetauerũt ipse digito mõstrauit. Tum etiam, quia ad priuilegium prophetale etiam Baptistæ accessit præmium, vt dominum suum baptizaret. Tum denique: quia alii postquam nati fiunt prophetauerunt, iste adhuc in ventre matris conclusus Christum cognouit. Adde huc: quòd plusquam propheta vocatur, quia nõ solum erat propheta, sed etiam angelus missus ante faciẽ domini ad præparandã viam eius. vnde statim Christus subiungit, hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelũ meum &c.

¶ *Ecce ego mitto angelum meum.* Nuntium meum. *Ante faciem tuam.* Hebr. pro ante te. Sic 1. Reg. 30. tulit vniuersos greges & armenta, & minauit ante faciem suam, ideſt ante se. & Mi- 1.reg.30. Mich.6.
chæ. 6. misi ante faciem tuã Moysen & Aaron. i. ante te.

¶ *Inter natos mulierum, non surrexit maior Ioanne Baptista: qui autem minor est:* deinde sequitur. *In regno cœlorum maior est illo.* Hoc est, Christus, qui iudicio phariſæorum minimus omnium erat: ac populi vermis, non homo, & abiectio plebis: in regno cœlorum. i. in resurrectione mortuorum, vel iudicio patris: maior est Ioanne. Appellatur Christus minimus secundum æstimationem hominum, sic. n. sæpe loquitur scriptura. Vide cap. 5. in illa verba, qui ergo soluerit vnũ de mãdatis istis minimis. Sic Chry. ho. 38. in Matth. Nota.

¶ *Vsque nunc.* Vel vsque ad hunc diem. *Regnum cœlorum vim patitur.* Vel vi inuaditur, aut occupatur. Regnum cœlorum hic, appellatur doctrina euangelii, quæ vi occupabatur, vel obturbam irruentium, ac vi conantium irrumpere, adeò iam vigebat tempus euangelii. Reguum cœlorũ. i. doctrina euang.

¶ *Lex & prophetæ vsque ad Ioannem.* Ex diuina scriptura colligitur, quod tri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tribus annis ante nuptias Rebeccæ, Sara defuncta est: nam nonagenaria peperit Isaac. Mortua est quum esset 127. annorum. Isaac autem quum 40 esset annorum duxit vxorem Rebeccam, quo fit, vt tribus annis ante nuptias mortua fuerit Sara, neque hoc vacat mysterio, eodem enim modo, tribus annis antequam Rebecca, ideſt ecclesia Christo coniungeretur, mortua est Sara, ideſt lex, quod enim iam iam moriturum est mortuum vocare solemus, cum ergo lex iamiam esset moritura, mortuam ex tunc eam vocare possumus, à prædicatione autem Ioannis, vsque ad effusionem spiritus sancti, lex, inquit, vsq; ad Ioann. tres anni fuerunt.

Figura. Gene. 17 Gen. 23. Gen. 25.

¶ *Prophetæ & lex vsque ad Ioannem.* De prophetis intelligit qui eius aduentum annunciarũt, alias verò, prophetæ multi fuerũt in ecclesia, inter quos fuit Agabus. Actor. 11. qui famem iuſtãtem prædixit, & quæ Paulus Hieroclymis passurus esset, prophetauit. De quibus Paulus intellexit cum dixit. Ipse dedit quosdam apostolos, quosdam prophetas.

Nota. De quibus prophetis hic Christus loquitur. Actor. 11.

1. cor. 12

¶ *Ipse est Helias.* Verbum substantiuũ sæpe accipitur in sacra scriptura pro significo, as. Petra autem erat Christus, sic accipitur in hoc loco. Vide Io. 1. ibi, non sum Helias.

Sum, es, fui pro significo, as, ui. 1. cor. 10.

¶ *Cui autem similem æstimabo generationem istam,* ideſt genus hoc hominum.

¶ *Sedentibus in foro.* In Mercatibus.

¶ *Lamentauimus & non planxistis.* Vel lugubria cecinimus & non planxistis. q. d. nullis rationibus potuistis commoueri.

Duplex expositio huius loci.

¶ *Et iustificata est sapientia à filiis suis.* Ideſt, discipuli mei iudicarunt, veram esse sapientiam quam doceo, quã hæc generatio damnat. Alii legunt iudicata: vt Christus dicat se sapientiam damnari à suis iudæis. Vnde filios sapientiæ vocat iudæos, qui existimabant se esse sapientes, cum alias essent insipientissimi. Vide supra cap. quinto in illa verba. Qui ergo soluerit.

¶ *Væ tibi Corozaim.* Execrantis est vox, non malè imprecantis. Vt væ misero mihi. Sic Eccles. 10. Væ terræ cuius rex puer est. Esa. 6. Væ mihi quia tacui. Ecclesia. 4. Væ soli, quia cum ceciderit non habet subleuantem se.

Væ, vox execrantis est, & non male imprecantis. Eccl. 10. Esa 6. Eccl. 4.

¶ *Si in Tyro & Sidone, &c. Olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Caput radere, & saccum siue ciliciũ indiuere, & cinere caput perfundi, mœroris indicium erat vbique ergo per hæc, magnitudo pœnitentiæ ostenditur. Vnde Hiere. contra Moab ait, omne caput caluitium, & omnis barba radetur, & in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium. Et in hoc loco, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.

Nota indicium mœroris apud veteres. Iere. 48.

¶ *Factæ essent virtutes.* Vel facta fuissent miracula.

¶ *Olim in cilicio.* Vel iampridem in cilicio pœnitentiam egissent.

¶ *Verumtamen dico vobis.* Proinde dico &c. & infra.

¶ *Remissius erit Tyro & Sydoni.* Tolerabiliora contingent, ideſt minus punientur, & infra.

¶ *Verumtamen dico vobis.* Vel, proinde dico vobis.

¶ *In illo tempore respondens Iesus.* Hebra. i. verba faciẽs, exorsus Iesus, imo dux familiaris est Hebræis, vt respondere dicant, aut respondentẽ faciant, etiam si nullus sermo præcedat, vel etiam

Respondere in sacra scriptura idem

est quod verba facere.

etiam si nemo quærat, vbi vel exclametur, vel alacritas in sermone est.

Iob. c. 3

Sic Iob. capit. 3. Postea aperuit Iob os suum, & maledixit diem suum, & respondit & dixit, quo modo respondit silentibus aliis, & nullum aliud verbum eloquutus: hunc morem & euangelistæ obseruarũt quoque, vt in hoc loco vides. & Luc. 14. multisque in aliis locis.

Luc. 14.

¶ *Dixit: confitebor tibi pater.* i. gratias agam tibi pater: confiteor, idem significat, quod laudo, vel gratias ago, gratulor, aut testor coram te: siue agnosco. iuxta sermonis Hebræi proprietatem. Psal. 117. Confitebimini domino quoniam bonus, & quemadmodũ cecinerunt filii Israel Pharaone demerso. Vnde confessio idem est quod laus, confessio & pulchritudo in conspectu eius.

Psa. 95.

¶ *Quia abscondisti hæc à prudentibus, & sapientibus, & reuelasti ea parvulis.* Sapientes & prudentes vocat scribas & pharisæos, eo quod sibi sapientiam arrogabant, cum essent omnium hominum stultissimi. Paruulos vocat Apostolos, quia Iudæorum omni sapientia erant destituti. Hebr. vide supra c. 5. ibi. Qui ergo soluerit vnũ de mandatis istis.

¶ *Et reuelasti ea parvulis.* Vel infantibus. i. humiliter de se sentientibus. *Ita pater,* certe pater. *Quoniam sic fuit placitum ante te.* Vel sic fuit bona voluntas corani te. Heb. pro sic tibi placuit. Sic

Rom. 11.

Paul. ad Rom. 11. Vt probetis quæ sit voluntas Dei bona: pro, quid Deo placeat. Psa. 50. Benigne fac dñe in bona voluntate tua Sion. i. placeat tibi dñe beneficiis afficere Sion.

Psal. 50.

¶ *Et voluerit filius reuelare.* Vel patefacere.

¶ *Venite ad me omnes.* Vel solo isto testimonio refellitur Lutherus, qui exi stimauit, omnem nostrum conatum ad gratiam esse peccatum. aliàs enim Deus incitaret & inuitaret nos ad peccandum. Neq; obstat quod Esa. ait. Suscepit de manu domini duplicia pro omnibus peccatis suis, cum ex sententia veterum interpretum, non de duplici gratia, sed de duplici punitione, quam populus Iudaicus accepit semel à Babyloniis, & iterum à Romanis, vel de punitione animæ & corporis intelligatur.

Error Lutheri.

Esa. 40.

¶ *Et ego reficiam vos.* Vel refocillabo vos, neque enim ad cibum est referendum, sed ad remedium lassitudinis, lassos enim recreat & refocillat Christus.

¶ *Et humilis corde.* i. animo minime elato. Hebr. de his humilibus dicitur Iudith 9. humilium & mansuetorũ semper tibi placuit deprecatio. & Esa. 57. Hæc dicit dominus excelsus, habitans cum humili spiritu, ideſt cũ homine animi minime elati & de se non superbè sentientis.

Iudith. 9 Esa. 57.

¶ *Iugum enim meum suaue est &c.* Cõmodum, facile blandum.

Cap. XI.
Ad mores.

IOannes autem quum audisset in vinculis &c. Diuus Chrys. super Ioannem, rationem reddit mortis Ioannis. Existimo (inquit, propter hoc permissam esse mortem Ioannis, vt eo sublato de medio, Christus maximè prædicare inciperet, vt omnis affectio ad Christũ transiret, & non vltra his, quæ de vtroque erant, sententijs, scinderetur.

D. Chrys. causã mortis Ioannis reddit.

¶ Cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diabolus lupo comparatur & merito.

¶ *Cum audisset Ioannes in vinculis.* Merito à sanctis diabolus lupo comparatur, qui vt oues Christi securius deuoret, canes latrantes & mordentes, qualis fuit Ioannes, non solum in vincula conijciet, sed & trucidare satagit. Cui rei accommodari potest fabula, qua Demosthenes vsus est aduersus Philippum, qui ab Athenien sibus postulauit decem oratores, & ille fingit fabulam. Lupi suaserunt pastoribus, vt in amicitiam conuenirent. cumq; hoc pastoribus placuisset, petierunt lupi, vt primò sibi vice securitatis canes traderent, in quibus videbatur occasio iurgiorum, annuerunt pastores: & tunc lupi nulla dempta formidine; omnem gregem, non solum propter satietate, sed etiam pro libidine, laceraverunt. Sic (inquit philosophus) sublatis oratoribus in populo Atheniensium, facturus est. Oratores populi postulat: quo facilius possit opprimere spoliatam custodibus vrbē. Ad hunc igitur modum diabolus, canes Christi, hoc est, concionatores verbi Dei de medio auferre conatur, vt in gregem eius libere grassetur, eā ob causam Ioannem cæteroſq; Christi apostolos, in vincula coniecit, variisque martyriorum generibus interficere ausus est. Sed tamen intentū diabolus non habuit. Nam (vt Hilarius, ait 7. de trinitate.) Hoc habet proprium ecclesia, vt dum persecutionem patitur floret, dum opprimitur crescit, dum contemnitur persistit, dum læditur vincit, dum arguitur intelligit, tunc stat cum superari videtur.

Isid. lib. 1. ethimologiarum.

Hilarius 7. de trin.

¶ *Cum audisset Ioannes in vinculis.* In vinculis Ioannes iniectus est, eo quod scandalizauit plebem, quod Herodē iure optimo reprehenderit. Obserua obsecro, quod de Herodis crimine omnibus manifesto non scandalizabantur homines illi: De Ioannis autem virtute mirum in modū & indignari, & scandalizati sunt. Sic etiam nunc temporis, multos reperies qui de publicis peccatis non offendātur: si autem concionatores audiant illa reprehendentes scandalizentur, illos que ad interitum vsque persequātur. Simules agricolis illis, qui seruos patris familias occidere nonveriti sunt, propterea quod illos reprehendebāt, quod vineæ fructus, dño suo reddere non curabant.

Sunt qui de publicis peccatis non offendantur de virtute aūt scādalizentur.

Inf. 21.

¶ *Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi, misit duos ex discipulis suis.* Si quæras vnde habuerit Ioannes, cathenā atque vinculis constrictus, tantam curam & diligentiam in negotiis spiritualibus suorum: suæ salutis iurque negotii penitus oblitus: in promptu est responsio: nam mortem non solū non timebat, sed summopere appetebat: inimicosque suos, vt illam accelerarent, suis studiosis actionibus irritabat. Discès ergo exemplo Ioannis, mortem non timere: disce omnia huius mundi bona contemnere, vt animæ saluti totus incumbas. Nihil enim refert (vt Seneca ait) cito an tarde mors veniat, nam quod à nobis petit necessarium est: pusilla enim res est hominum vita, sed ingens est contemptus vitæ. Hanc qui contempserit securius videbit maria turbari: stabit super illam voraginem intrepidus, & fortasis quo debebit cadere prosiliet. Quid ad me quàm magna sint quibus parco: ipsum perire non magnum est, nihil interest vtrum me lapis vnus elidat, an toto monte premar. Idem sic ait: si volumus tranquilli manere, animā in expedi-

Mors non timenda aduersa fortuna.

Seneca in lib. de naturalibus quæst.

Idē in lib. de remed. fortuitorū

pedito est habendā; siue illam insidiæ, siue morbi petant. & in libris de remedijs fortuitorum, secum quærens, ad hunc modum sibi respondet. Exulabis, respondet, vbique. Bene ces dolor tibi imminet? Respondet, si exiguus est feramus. Leuis doloris exigua est patientia: si grauis est, feram; nam non leuis est gloria. Pecuniā perdidisti? Respondet fortasse illa te perdidisset. O te felicem, si cum illa auaritiam perdidisti: sed si manet illa (i. auaritia) apud te ces tanto fœlicior, quod tanti mali subtracta est aliqua materia. Pecuniam perdidisti? & illa quam multos perdidit: eris nunc in via expeditior, domi turior, exoneravit te fortuna, si tu intelligis in tutiori te posuit loco. perdidisse pecuniam damnum putas? remedium est. Oculos perdidisti? multimodis cupiditatibus via incisa est, oculi sunt instrumenta vitiorum, & duces scelerum. Amisi liberos? Respondet stultus es, qui fles mortem mortalium: perierunt perituri, hæredes illius erant magis quàm tui: educandos tibi mandauit: recepit illos, non abstulit. Amicum perdidisti? alium quære: & ibi eum quæras vbi inuenias. Quære amicum in laboribus inter recta, atque honesta officia. nam ad mēsam, res tanta, vt amicus non quæritur. Hæc ille. Quæsi in corde nostro figamus, nulla mundi aduersa timebimus. Hæc est enim (inquit Hieronymus) maxima securitas, nil timere propter Deum. Ioannes igitur salutem suorum spiritualem curabat, suam verò corporalem contemnebat. Ideo & si in vincula coniectus, vocat discipulos, & ad Christum mittit.

¶ *Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis,* ait

Quare viro iusto nihil videatur magnum in rebus humanis. Cicer. ii. 4. Tuscul. q.

Seneca tract. de virtutib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ait illi, tu es &c. Mirum in modum Ioannis discipuli illum diligebant. sed nota, quòd postquam est Ioannes in carcere coniectus, & non ante, ad christum discipulos mittit. Hinc disce, quòd huiusmodi bona, quæ tam ardenter amamus, tunc extra carcere esse dicuntur, quando nobis prospere, & ad votum cedunt: quo tempore, minime nos ad christum mittunt, sed secum detinent, atque suauiter demoratur illecebra: quando verò aduersa & contraria sunt, tristitiæq; euenium, in carcere esse existimantur: atque tunc mundus ipse aduersaq; fortuna, nos ad christum mittunt.

Mãdibona cũ prosperè succedũt nos detinent cũ aduersa sũt, tũs ad christũ nos mittunt.

¶ *Mittens duos de discipulis suis, &c.* Tanto amore erga magistrum discipuli isti tenebantur, vt inuiderent apostolis, qui iam in nomine christi baptizabant: minime credentes illum esse messiam. Ideo Ioannes illos ad christum mittit, vt audita eius sapientia, visisque miraculis, in illum crederent. Hinc disce temperare animi affectus, nam & si boni sint, tamen si immodum crescant, maxime tibi nocere poterunt. Amor discipulorum erga Ioannem, bonus ac studiosus erat: adeò tamen successus est, & exarsit, vt infidelitatis esset causa: qui debuerat esse fidei. Imo apostolorum amor erga humanitatẽ christi, bonus ac sanctus erat: adeò tamen creuit, vt esset eis impedimento ad perfectionem secundam. Ideo aiebat illis dominus, Expedit vobis, vt ego vadam: si enim non ablero, paracletus non veniet ad vos. Secundo disce, temperare dilectionem erga te ipsum, exemplo Ioannis, qui discipulos illum tam ardenti animo diligentes, ad christum mittit: exemplo etiam Pauli & Barnabæ, qui sciderunt vestimenta sua, vt sacra narrat historia: cum illis gentiles, tanquam diis immolare vellenti & exilierunt in turbas, clamantes & dicentes, Viri quid hæc facitis & nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis, conuerti ad Deum viuum. Gaudebat Paulus, quòd discipuli de illo benesentirent. Gaudeo (inquit) in domino vehementer, quoniam tandem aliquãdo reflorurstis pro me sentire sicut sentiebatis. Et tamen eum audiuit, vt quidam inter Corinthos dicerẽt: ego sum Pauli exclamat & ait: nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? Discant etiam discipuli temperate affici erga præceptores suos: neque adeò amore illorum teneantur, vt potiores & eruditiores audire nolint. minores etiam concionatores discant, discipulos & auditores suos ad maiores mittere. exemplo Ioannis, qui suos ad audiendum christum mittit.

Affectus animi sũt temperandi a nobis.

Io. 16. b

Temperãdus est amor proprius.

Act. 14.

Ad colos. 4. c

¶ *Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi.* Scopus huius euangelii is est, ob oculos scilicet nobis ponere & hominem duos excellentia & dignitate cæteris omnibus præstantes, & locũ vbi quisq; illorũ est, annotatione sanè dignũ: & negotiũ de quo inter illos agitur, tũ grauissimũ, tũ nobis omnibus maxime necessariũ. Homines duo: sunt, & verbum caro, & nuntius eius. De primi præstantia & maiestate loquens Euang. Ioann. ait: in principio erat verbum, & verbũ erat apud Deũ, & Deus erat verbum. Omnia per ipsũ facta sunt: erat lux vera, quę illuminat omnẽ hominẽ venientẽ in mundũ. quibus verbis satis effert Euangelista & naturã ineffabilẽ, & virtutem infinitam, & sapientiam immensam christi. De secũdi verò autoritate scribẽs: fuit

Homines hi duo. s. christ⁹ & Ioannes fuerũt cæteris omnibus præstãtes, & negotium de quo inter illos agitur grauissimum, & locus vbi vnusquisque erat annotatione dignus. Ioan. 1.

fuit (inquit) homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine; atq; vt eius excellentiã demonstraret addit: non erat ille lux: quasi diceret, quanuis homo iste, primam sanctimoniæ laudem meruerit inter homines ad id ætatis vsque natos: quanuis tot tantisque Dei donis largiter instructus sit, vt quis eum esse veram lucem, verumq; Deum existimare forsitan possit, at non ita est: sed virtutes quas habet, non naturæ, sed diuinæ liberalitatis sunt.

Editus in lucem Ioãnes vt testis esset oculatus Christi. Plautus.

¶ Locus verò vbi vir iste egregius, atque summa virtute præditus, adest: carcer est. ibi enim inter noxios, inter latrones, homicidas, ac sordidos, sceleratosque homines custoditur. Locus autem vbi vir alter, cœlum, terrã que gubernans, portansq; omnia verbo virtutis suæ, aderat: publicũ hospitiũ erat. ibi enim inter pauperes, miseros, & egenos morabatur tunc. idcirco ne in tam vili squalidoq; loco visus, contineretur, dicebat: beatus qui non fuerit scandalizatus in me. i. qui non offenderit propter abiectionem meam. ¶ Negocium verò quod inter viros hos grauissimos agitur, tã grauissimum est, vt nullum in hoc mundo grauius. Res. n. agitur, & quæstio est, quis nam sit noster Deus, quis omnium hominum scopus, finis, atq; nostræ salutis spes & remedium. Tu (inquit) es qui venturus est, an aliũ expectamus? res sanè tam statu digna, atq; Marc. 14. necessaria, vt impius ille summus Pontifex, non ferens, vt hæc quæstio indecisa, atq; indefinita maneret, cœpit appellare Iesum, atq; interrogare: tu es filius Dei benedicti? De his ergo omnibus Mathæus in hoc loco. illũ iam audiamus.

¶ *Cum audisset Ioannes.* Id imprimis considerandũ est, Ioannem eò in mundum venisse, eó in lucẽ fuisse editũ: vt testis christi oculatus esset. Pluris. n. est oculatus testis vnus, quã auriti decẽ. vt Plau. ait: hoc ergo munus tã fideliter exercuit, vt non solũ vera diceret: sed ab incunabulis, ab ipso matris vtero ad mortem vsque, testimoniũ cunctis mortalibus perhiberet. quare non sine Dei consilio factum fuisse putandum est: præsentem legationem misisse. Primum igitur testimonium eius de christo fuit: ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. ecce qui solus omniũ est omni labe peccatorum immunis. Hic enim est purissimus ille agnus, quem Deus iuxta vaticiniũ Esaiæ, sibi gratissimam victimã destinauit, ad expianda peccata totius mũdi, omniũ vitiorũ genere inquinati: hic est quem agnus ille mosaicus adumbrabat, cuius innoxius cruor filios Israel ab angeli vindice gladio tutos reddidit. hic est quem, agnus qui olim manè offerebatur & qui ad vesperam, præfigurabat. Nullũ, n. sacrificium Deũ placare potest, quod ab agno isto non inceperit, & in illo non perficiatur. agnus sanè adeò nõ obnoxius vlli peccato, vt vnus idoneus sit vniuersa totius orbis peccata tollere. Reliquum ergo nobis cũctisque mundi hominibus scitu necessarium, id erat: an agnus iste, esset verus messias, quẽ mundus præstolabatur. hoc ergo vt Ioannes explicet, atq; declaret, hac legatione vtitur. ¶ Secũdo obserua D. Io. idcirco hãc legationẽ misisse christo, vt suorũ pontificũ, in curiã, defectum, atque negligentiam suppleret. miserant. n. hi ex Hierosolymis viros autoritate præditos, vt præsente multitudine percontarẽtur

Ioannes mittendo legatos hos ad Christum suorũ pontificũ defectum supplet. Ioan. 1. Luc. 1. Exo. 12 Figura. Exo. 29 Figura. Esa. 53

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioannem an esset messias: & cũ palàm fassus esset, se non esse messiam prophetarum oraculis, & Mosi voce promissum: affirmans tamen iam adesse messiam, sed non sum ego inquiens; cum tamen illis superbis non placeret humilis Christus, ad illumq; post Ioannis retpontum noluissent mittere: adcirco Ioannes, habito consilio, misit è carcere nuncios magna autoritate & virtute exornatos, qui illum interrogarent, tu quis es? es ne tu qui venturus est an alium expectamus? Non enim æquo animo ferens Ioannes, vt inuidi, ac superbi Iudæi, verum messiam interrogare contemnerent: in illorum loco, & si resista illorum esset, legationem suis discipulis dedit, quam suscipientes ad Christũ venerunt. ¶ Heu quot inter nos sunt præsules, quorum interest secreta cœlestia rimari: illud tamen non curant: sed alius, quibus hoc munus relictum non est, id relinquunt. quot modo religiosi, quorum institutum est precessum genuitibus, atque sulpitijs Deo mittere, vigiliis, & ieiunijs instare, priorem tectari: qui tamen à pauperecula mulierecula, cuius hæc non interfunt, in his omnibus superantur. Legis peritiam profitebatur Nicodemus, & tamen vix persuaderi potuit à Christo, esse aliam superiorem, ac præstantiorem æternamque vitam, ita vt illi diceret dominus: tu es magister in Israel & hæc ignoras? tu haberis magister in Israel, & profiteris te doctorem populi, & hæc quæ potissimum oportebat scire, ignoras? quot religionem sanctimonia, q; professionibus, hæc eadem dici possunt. tu qui pietatẽ, perfectionem, sanctamq; vitã vouisti: tam à tuo vitæ instituto alienus es? tu qui ex munere, alios docere tenebaris: tam ignarus, ac negligens es? tu qui intra carceres ac parietes vitam solitariam exemplo tuorum agere debueras per plateas vagaris? legis igitur peritus mysteria cœlestia non potest percipere aut credere, & pauperecula Samaritana edocta paucis à Christo, & credidit, & relicta hydria messiæ concionatrix effecta est. Præterea crux Christi Iudæis atque legis peritis erat scandalum: Ethnicis verò virisque sapientibus stultitia, atque infamia: at minimis fidelibus à Deo vocatis, honor est maximus, salus & vita. Sæpe mulier ignara intelligit in præsuris & afflictionibus esse vitam: quod alràs iuris totius peritus ignorat. Eli sacerdos qui dies noctesq; sacra tractabat: qui è tõplo nũquã egrediebatur, existimabat Annã temulẽtam esse, cũ Deũ obnixe precabatur: at illa: nequaquã (inquit) domine mi, sed effudi animã meã in cõspectu dñi, quod n. sacerdos ignorat: ignara docet mulier. Hinc erat quod D. Aug. antequã fidẽ profiteretur, maximè mirabatur. insurgunt (inquit) homines ignari & indocti, atq; vi nobis rapiunt regnũ cœlorum: nos autẽ infelices & miseri, vana rerũ humanarũ sapientia imbuti, in profundũ demergimur. Rogat Christus apostolos: vos autẽ quẽ me esse dicitis? respondet omniũ nomine Petrus, tu es Christus filius Dei viui. Et tamen mulier quædam Martha nomine, verbis Petri addens, ait: tu es Christus filius Dei viui, qui in hunc mundũ venisti. Ego, inquã, credo te esse messiam illum filiũ Dei viui, qui promissus à prophetis, ac multis iam seculis expectatus, veneris in mundum.

¶ Curent ergo præsules, curent sacerdotes, curent religionẽ profitẽtes, curent

Ioan. 3.

Ioan 4.

1 cor. 1.

1. reg. 1.

D. Aug.

Infra. 16

Ioan. 11

curent denique legis periti diligẽter, ne ab aliis, quorum munus tale non interest, superentur. Pudeat illos ab ignaris, à subditis atq; paruulis, in fide superari, atq; in sanctis actionibus excelli. ¶ Tertio perpende Ioannis in fidei professione perseuerãtiã. abvtero. n. ad finẽ vsq; vitæ suæ, Christum professus est. in carcere matris erat & cũ suis verbis non posset, ore matris illũ professus est, dicens: vnde hoc mihi, vt veniat mater dñi mei ad me? Egressus verò ex matris carcere, hoc est abvtero, & ingressus mundi carcerẽ: publicè ait: Ecce agnus Dei. Modo verò coniectus in Herodis carcerẽ, cũ per se Christũ profiteri coram omni populo non posset, misit discipulos, qui eius nomine illũ interrogarent, & re cognita, illũ verũ esse redemptorẽ, expectatũ iamdiu à patribus, crederent, sequerẽtur, & imitarentur. ¶ Hæc est iustorum cõditio, hic mos stare inceptis, in vera christiana que professione ad mortẽ vsq; perseuerare, imò Deo ab incunabilis in ẽternũ vsq; seruire. Hinc est quod ignoranti Ioãni, qui essent quos in cœlis amictos stollis albis videbat, dixit vnus de senioribus: hi sunt qui venerũt ex magna tribulatione: ideo sunt ante thronũ Dei, & seruiunt ei die ac nocte. præmiũ igitur iustorum est, Deo diebus ac noctibus obsequi, illiusque volũtati morẽ gerere. quãadmodũ. n. inter alias, nõ minima malorũ, atque impiorũ pœna est, peccatis inseruire: sic iustorũ præmiũ, in virtute perdurare. D. ergo Ioã. ideo discipulos modò mittit, vt ostẽdat se velle in munere quod suscepit vitã finire. Nos ergo exẽplo Ioannis in fidei professione & in bonis actionibus perseueremus, si cũ Ioanne vitã finire cupimus, audiamus Paulũ dicentẽ. Vide ergo bonitatẽ & seueritatẽ Dei, in eos quidẽ qui ceciderunt seueritatẽ: in te autẽ bonitatẽ Dei, si permanseris in bonitate, alioqui & tu excideris. nihil est quod virũ iustũ ac virtute constantẽ, ab incepto reuocet. nihil quod à religione ac pietate retrahat: non carceres, non præsuræ, nõ mors. Tetigit vir quidã (vt sacra narrat historia) arcã dñi, quã ferebat Dauid, & subito mortuus est: & tamen Dauid vir sibi constans, arcã dñi non dereliquit, neque ab incepto desistere voluit. Præterea tanto Dei amore flagrauit, vt eius animus minime quiesceret donec inueniret locũ, aut domũ quo arca Dei perpetuo collocaretur. Si dedero (inquit) somnum oculis meis & palpebris meis dormitationẽ donec inueniã locũ dño tabernaculũ Deo Iacob. Hoc eodẽ desiderio ardẽs: in carcere inclusus Ioannes aiebat hæc eadẽ: si dedero somnũ oculis meis & palpebris meis dormitationẽ, donec videam Christũ dñi à meis, imò ab omnibus, susceptũ atq; adorãtũ. Hæc est ergo iustorũ, vt iã diximus natura, ab incepta virtute nõ deficere. ¶ Cõtrà verò homines impii atq; scelerati à bono statim desistũt, à malo verò nunquam, quod in Saule videre possumus: de quo Dauid in quodã loco psalmi dicebat: ecce parturit iniustitiam, concepit dolorẽ & peperit iniquitatẽ. Libeat obsecro, ordinem istorum verborum inuersum, sic seruare: ecce concepit dolorem, parturit iniustitiam, & peperit iniquitatem: prius enim est concipere, quam parturire. Vnde D. Hieronymus sic vertit: ecce parturit iniustitiam, concepto dolore, & peperit iniquitatem. impius ergo postquam dolorem concepit, & afflictionem de alieno bono

Perseuerãtia Ioãnis in fidei professione notãda Luc. 1.

Supra 3.

Piorũ est in virtute perseuerare, sicut impiorum in vitiis.

Apoc. 7. d

Præmium iustorũ ipsa virtus, sicut impiorum vitium.

Rom. 11. c

2. reg. 6.

Psal. 131.

Psal 7.

D. Hiero.

Universidad de Deusto
Biblioteca

parturit, deinde & meditatur contra eos quibus inuidet, atque malitiosè indigratur, iniustitiam: quam tandem in operis effectum quantum in ipso est adducens, veluti parit. Nam sic ordo est in sceleratis atque in eis, qui ex peruersa malitia pauperum animas quærunt subuertere. Sic enim primus ille fratricida Cain, videns fratris sui hostias Deo fuisse acceptas, & igne domum ablumptas, sua autem munera (utpote quæ de pessimis obtulerat) à Domino despecta, concepit in sese malignum erga fratrem inuidentiæ dolorem: ex quo deinde processit, vt iniustitiam meditaretur, ac velut parturiret, ita vt fratri diceret fraudolento animo, egrediamur foras: postremo factus impius homicida, imò crudelissimus fratricida, peperit iniquitatem. Ita Saul videns à se domini spiritum recessisse, & impleuisse Dauidem, cui etiam in choris à cæde Goliath redeunti cantare audierat Saul percussit mille & Dauid decem millia, atque alia huiusmodi viri Dei opera in eo conspiciens concepit in corde dolorem, & affectionem indignantis inuidiæ ex qua veluti radice atque seminario meditari cepit iniustam innocentis Dauid interemptionem: quâ deinde post consummatum furorem, ob firmato animo, quantum potuit in effectum perducere conatus fuit. Sic item diabolus (quem in cœlo primo loco, vt primum iniquitatis & omnis malitiæ parentem oportebat constituere) videns hominem possessurum quas ipse perdiderat cœlestium mansionum felicitati eius inuidetis, concepit primum inuidiæ in seipso dolorem, moxque parturire cœpit aduersus genus nostrum, quod iustum non erat: quod in deceptione primorum parentum peperit primum & parere vique modo in innocentum subuertione non desinit. Eandem etiam impiorum in malo perseverantiam his verbis docuit dominus apud Hierem. c. 3. Ecce locuta es, & fecisti mala & potuisti. Quid, homo sceleste, malum cogitasti: quod si cogitasti, vt quid assentiendo prauis cogitationibus præbuisti quod in firmam consentionem decisti, cur sceleratæ, malum executioni mandasti? impius ergo à malo incepto desistere nõ solet: quemadmodũ nec prius à bono: quod in alio psalmo volens significare regius vates ait dixit iniustus, vt delinquat in semetipso. Hoc est, dixit in semetipso, vt delinquat. Dicunt enim homines impii in cordibus suis, intra semetipsos, & proposuerũt vt absque remorsu male agant: neq; hic sistunt gradũ. ideo statim vates addit, assistit omni viæ nõ bonæ, omni enim impietatis generi dant operã & incũbũt huiusmodi homines. Atq; hanc Ioannis in virtute cõstantiã insinuare volens Christus dñs, ait: quid existis in desertũ videre, arundinẽ vento agitatam? talis n, fuisset si nunc à seipso dissentiret, sui q; dissimilis esset factus. Sed ab hac suspicione facile illũ vindicat perpetua vitæ totius austeritas.

Gene. 4.

1. Re. 18.

Hiere. 3. b

Psa. 35.

¶ *Cum audisset Ioannes in vinculis.* Rogabis forsitan à quibus Ioannes audiuit tot tantaq; Christi ædita miracula, talemq; cœlestem doctrinam? cui quæstioni facilis est responsio. Discipuli enim Ioannis, iamdudum subinuidentes gloriæ Iesu, de quo nihil adhuc eximium sentiebant, quum de Ioanne nescio quid homine maius suspicarentur, renuntiarunt Ioanni in carcere, quantus esset successus omnium, quæ gerebantur per illum, quem Paulo ante miserat in lordanem, cuique testimonium præbuerat, apud populum. Non ergo hæc audiuit à Pharisæis qui odio prosequebantur Christũ, qui enim odit non imitatur, odio prosecutum solet sed aliis discipulis. Ecce (inquiunt) cui testimonium perhibuisti omnes baptizant & veniunt ad eum.

¶ Tam pestilens enim est hoc inuidiæ malum, tamque concionandi muneri connexum, vt non solum extraneorum, sed ipsius quoque cõcionatoris discipulorum animos occupet. Prædicat Christus, & inuident discipuli concionatoris Ioannis: cum nihil illi magis ad votum obuenire posset, quam quod diuinus cœlestisque concionator Christus, concionaretur, & prædicaret, totumque terrarum orbem sua salutari doctrina illuminaret.

Inuidia serpit vndique.

¶ In libro Numer. capit. 11. sacra referunt eloquia duobus viris Eldad, & Medad prophetantibus in castris, Iosue discipulum Moysis illum adijsse, atque dixisse: domine mi Moyses, prohibe illos. At ille: quid (inquit) æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det ei dominus spiritum suum. Apud Lucam etiam legimus Christi discipulos hac inuidiæ peste tactos, illi dixisse: magister, vidimus quendam in nomine tuo dæmonia eijcientem, & prohibuimus eum: quibus dominus. Nolite prohibere, qui enim non est aduersum vos, pro vobis est. Suberat enim & his tacitus quidam affectus inuidiæ, nolentibus hanc dignitatem eijciendi dæmonia, & prædicandi, aliis, quàm Christum sequentibus, communicari. En vides hoc malum vbique serpere. Quod aliter mederi non potest, nisi Antidoto sonus dicentis: illum oportet crescere, me autem minui: & remedio Moysis clamantis: vtinam omnes prophetarent, vtinam omnes spiritum Dei haberent. Cum enim concionatorum munus sit, non sibi nomen famam aut honorem comparare, sed animas ad Deum, vt seruentur trahere, potius in lætitiam, quàm tristitiam se conijcere debent: quod multi sunt in Dei ecclesia operarij multi, qui homo verbi Dei, homines placari conentur. Idcirco Euangelicis operarijs dicebat Christus dominus: messis quidem multa operarij autem pauci, quasi illis diceret: nec vos pœniteat, vt alij sint, qui doctrinam cœlestem doceant: late enim patet atque spargitur rumor euangelij, & plures accenduntur auiditate doctrinæ cœlestis parati sunt animi, tãtum desunt qui colligant homines vltro properantes ad regnum cœlorum: quare potius rogate, quàm inuideatis, dominum messis, vt plures operarios mittat in messem suam. Volens ergo D. Ioannes tantum hoc inuidiæ malum, ab animis suorum penitus euellere, atque eradicare: hãc illis legationem commisit, vt à Christo edocti, non solum non subinuiderent, sed sequerentur.

Nu. 11. f

Luc. 9. f

Luc. 10.

¶ *Cum audisset Ioannes in vinculis.* Perpende obsecro in vincula Ioannes cõiectus erat, & ibi sui oblitus, salutem suorum magna diligẽtia procurabat. quanuis vincula, ærumnæ, & calamitates iustorum, emolumentum aliud secum non afferrent, quàm de animi salute, aut Dei laudibus agere: essent tamen ab illis desiderandæ, nedum tolerandæ, atque æquo animo

Universidad de Deusto
Biblioteca

amplectendæ. Hac de causa sapiens olim dicebat: melius est ire ad domũ luctus, quam ad domum conuiuij.

Eccl. 7. D. Hiero. Quia ibi inquit Hieron.) recordatione conditionis nostræ, & fragilitatis humanæ, ex præsenti cadauere commonemur. In conuiuij autem lætitia, etiam si quid timoris habere videamur, amittimus. Obliuiscimur enim (ait glo.) quid sumus præsenti

Glo. Iob 35.c Glo. inebriati luxuria. Et sanctus Iob cap. 35. ait: quod Deus dat carmina in nocte, hoc est, lætitiam in tribulatione. Tanta enim est Dei erga suos benignitas, vt alacritate maxima illos perfundat in afflictionibus, quod illas in salutem suam, aut proximorum dirigat. in hanc lætitiam coniectus erat Ioannes, in vinculis positus: quod intellexerit vincula fuisse causam salutis suorum.

¶ *Ioannes in vinculis.* Verba hæc sanè maxima consideratione & admiratione digna sunt. Ioannes (inquit) in vinculis. Nonne magis rationi cõsentaneum fuisset vt Herodes esset in vinculis, & Ioannes in aula regia, magna magnatum illustriumque virorum stipatus caterua, quàm contra? Ioannes tanta sanctitate præditus, vt in vtero matris Deum confiteretur: tanta religione præstans, vt ab incunabilis eremiticam duceret vitam: tãta virtute excellens, vt verus Messias haberetur: Tanti denique ab omnibus habitus, vt suscitatum fuisse existimaret Herodes. Sic enim ait D. Ma

Iofr. 14 thæus. cum audisset Herodes famam Iesu ait pueris suis. Hic est Ioannes Baptista, ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Quid ergo est, vt Ioannes vir tam eximius, atque præclarus sit in vinculis, & impius, atq; sceleratus Herodes regia corona insignit? Hæc est quæstio atq; opinio illa tam celebris amicorũ Iob existimantium neminem à Deo in hac vita præsuris, & afflictionibus opprimi, nisi ob propria peccata. Sed tota errabant via: hæc enim est Dei prouidentia, vt impij ac sceleratiqui nullis spiritualibus opibus abundãt: abundent temporalibus, ducantque in bonis dies suos vt Iob ait: iusti vero qui tot tantisque bonis cœlestibus affluunt, in hac misera vita premantur, conijciantur in vincula, exulent, famescant: aliasque in numeras ærumnas patiantur. Hæc etiam est Dei prouidentia, vt impij in domino nõ delectentur, neque cum clamauerint ad eum exaudiantur: iusti vero delectentur in illo: & cum inuocauerint exaudiantur statim. Vnde idem Iob, sic ait: quæ est spes hypocritæ si auarè rapiat, & non liberet Deus animã eius? nunquid Deus audiet clamorem eius Iob 27. cum venerit super eum angustia? aut poterit in omnipotente delectari, & inuocare Deum omni tempore? iusti verò contra, & si calamitatibus pleni sint, gaudent, lætantur, atque delectãtur in domino: idcirco gloriantur in infirmitatibus suis, vt gloriabatur Paulus: gloriabatur Ioannes, si inuocabãt dominum ipse exaudiebat eos: audiebat clamores eorum si superuenirebat super eos angustia. deniq; cũ Deum secum habeant, non molestè ferunt, quod à mundo contemnãtur, atque persequantur: omnia enim ferre possunt, in eo, qui eos cõfortat. contemnunt diuitias cum ditati sint cœlesti sapientia, quę tanti ab illis habetur, vt dicat idem Iob: nescit homo Iob 28. pretium eius. Non dabit aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentũ in commutatione eius. Non adæquabitur

Qualis sit prouidentia Dei erga impios & erga pios.

Iob 21.

bitur ei aurum, vel vitrum: nec commutabuntur pro ea vasa auri, & dixit homini: ecce timor domini ipsa est sapientia: Et recedere à malo intelligentia. Ditior ergo est iustus pauper omnibus mundi diuitibus impiis & sceleratis.

¶ Delectantur fateor impij, quod

Iob 21. semen eorum permaneat coram eis, propinquorumque turba, & nepotũ in conspectu eorum. Delectantur quod bos eorum concipiat, & non abortiat, vacca pariat & non sit priuata fœtu suo: quod egrediantur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultent lusibus. Delectantur quod teneant tympanum, & cytharã & gaudeant ad sonitum organi. Delectantur in his fateor, sed non delectantur in domino, quod faciunt iusti. Quapropter maiori dulcedine, ingentiori voluptate, atque ardentiori lætitia perfruuntur. Dicamus ergo Ioanni in vinculis posito, quoniã be-

Eſa. 3.b nè, impio vero Herodi stemmate regio adornato, quoniam malè. Melius enim cum iusto Ioanne actum est, quàm cum illo. Præmium enim in hac vita iustorum, opes sunt spirituales, quæ verè sunt diuitiæ. Hoc enim contulit dominus olim Phinees, qui Dei zelo commotus confodit gladio

Num. 25. ingressus lupanar virum Israelitem, & mulierem meretricem simul. quo facto placatus est dominus & cessauit quassatio. Et ne tam insigne atq; egregium opus absque digno præmio maneret: reputatum (inquit Dauid) est ei

Pſal. 105. ad iustitiam: iustitia ergo cõdigna est iustorum remuneratio. item Abraha

Gene. 22. mo præcepit dominus, vt egrederetur de terra sua & statim dictis obtẽperauit. Præcepit ei, vt filium suum

Gene. 22 morti addiceret & illico paruit: quapropter eodem præmio quo Phinees decoratus est: nam reputatum est ei ad iustitiam. His ergo bonis ditantur iusti quibus verè beati, & felices in hac vita dici possunt, quibus ducunt melius quãm impij dies suos, quibus felicius viuunt. quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Prohibe (inquit) linguam tuam à ma Pſa. 33. lo & labia tua ne loquantur dolum: diuerte à malo & fac bonum; inquire pacem & persequere eam. Non ergo est quare iustorum vices doleamus cum cœlesti iustitia feliciores sint omnibus mundi regibus. Si enim beati sunt qui esuriunt, & sitiunt iustitiam quanto beatiores erunt, qui illã iam biberunt?

¶ His tamen hoc adde: quod & si iusti in hac vita multis laboribus deprimantur, impij quoque etiam à Deo affliguntur, vt ad se redeant: vt ne omnino deuanescant: vt etiam mala persentiant atque degustent. Sic enim cœlestis musica fit suauior: quemad- Simile. modum enim, & si in cythara sæpe chordę tenues, atque acutæ tanguntur: tamen vt musica suauis, ac perfecta fiat, aliquando etiam graues pulsantur. sic in hoc mundo contingere videmus: nam & si iusti sæpe doloribus & præsuris tangantur, impij etiam & sacrilegi homines, aliquando omni malorum genere percutiũtur. Vt vel sic mundi modulatio canora, cõcinna ac cũ mẽsura fiat. His ita explicatis satis superque responsum est sanctorum patrum quærulis vocib9. Quare (inquiunt) impij viuunt subleIob 21.a uati sunt: confortatique diuitijs? Et rursum: mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. zelaui super iniquos pacem peccatorũ videns &c. Lege easdem quærulas vo- Pſal. 72.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iere.12.a ces apud Ieremiam ca.12.apud Aba-
Abac.1. cuc cap.1.amicretia Iob(vt superi9
annotauimus) in ea sententia erant,
vt existimarent impios solum a Deo
in hac vita puniri. Hoc idem Gedeon
existimabat: idcirco dicebat: si domi-
Iudi.6.c nus nobiscum est, cur ergo apprehen
derunt nos hęc omnia? Sed si intraue-
rimus in sanctuariũ Dei hæc cur ita
fiant intelligemus.

Si Ioanni in hac vita tanta mala euenerunt

¶ *Ioannes in vinculis.* Si Ioanni in
hac vita tanta mala venerunt, vt in
vincula inter nefarios & sacrilegos
conijceretur: quæ, obiecro, in futura
vita peccatoribus, atque scælestis ho-
minibus mala contingent? Si vir ille
eximius in parentis vtero cœlesti spi-
ritus sancti aqua lotus, tantis calami-
tatibus est affectus, ante misericor-
diæ tempore: quid erit impijs in illa
Psa.74. vita quando dominus acceperit tem-
Iere.49. pus, vt iustitias iudicet? Ecce, quibus
non erat iudicium, vt biberent calicẽ
bibentes bibent: & tu qui innocens
relinqueris? iustus tantis calamita-
tum fluctibus, dum viuit, agitatur:
Lu.13. impius vbi parcitur? si in ligno viridi
hoc fit, quid fiet in arido? non enim
est defendę calamitas iustorum, sed il
lorum exitium deplorandum est, qui
pro suis sceleribus post vitæ mortalis
finem miseris cladibus afficiẽtur, pœ
nisq; adicientur æternis.

¶ *Ioannes in vinculis.* Obserua obse-
cro atque alta mente considera, quod
Ioannes diu in eremo inter Leones,
& feras immanissimas commoratus,
a.11.dol tandem incolumis, ac ianus & saluus
ab eremo egressus est: ab aula verò re-
gia egressus inter principes atque ma
gnates versatus, in morte addicitur.
Præterea Petrus & Ioannes in aula
a.11.lug existentes, Petrus vitã seruauit, quod
Christum semel atque iterum nega-

uerit, terque mentitus fuerit: at Dius
Ioannes vitam perdit, quod vera di-
xerit. Concionatores igitur cum re
gias ingredientes, aut suo munere ve
rã prædicando fungi non debent, aut
si fungantur, pœnas sunt daturi. Me-
rito inter alias de Ioanne laudes, quas
Christus hostile coram frequenti po-
pulo edidit, hæc non minima fuit:
quem existis in desertum videre ho-
minem mollibus vestitum? Ecce qui
mollibus vestiuntur in domibus re- Infr.16.
gum sunt. Non enim fuit Ioannes au
la regia nutritus, vt holoseriis ve-
stiretur. Siquidem qui his vestiuntur
in palatijs regum sunt, quibus luxus
vitæque deliciæ conueniunt, atq; in-
ter hos locus est inconstantiæ, locus
est adulationi, neque aulæ regiæ fami
liaritas potuit illius institutum ver-
tere, illum adulari nescisse, carcer ar-
guit. ¶ Hinc tu duces duo. Primum
in palatijs regum nihil esse quod de- In palatijs regũ nihil est quod desiderẽtur nisi veritas.
siderare possis, nisi qui vera prædicet,
omnia superfunt & abundant: opes,
delitiæ, dignitates, honores, cæteraq;
mundi bona, quæ externa vocantur:
at veritas procul abest, adulatio, & mũ
dicrum & inconstantia vigent, regnant, atque dominantur. Nonne an
illis modo sunt scelera grauiora, quã
quæ Ioannes reprehendit? non ne pec
cata maiori animaduersione digna?
at nullum modo in vincula coniectũ
audies, quod ea publicè & syncerè re
traxerit. Alterum est, quod hinc di-
sces, palatium scilicet regium nil a- Palatium regium nihil aliud est, quam obliuio maritorum. 1.Re.18
liud esse quam ingratitudo maxima,
atque obliuio meritorum, ac benefi-
ciorum. Quod vel vno exemplo vide
re facile poteris. 1.Reg.cap.16. sacra
narrat scriptura: mississe Saulem ad
Isai literas quibus hæc continebantur: Stet Dauid in cõspectu meo. inuenit

uenit enim gratiam in oculis meis:
igitur quandocunque spiritus domi-
nus malus arripiebat Saul, Dauid tolle-
bat citharam, & percutiebat manu
sua, & refocillabatur Saul & leuius ha
bebat, recedebat enim ab eo spiritus
malus. nunquid tale beneficium obli
uione perpetua dignum erat? At post
hæc aliaque beneficia ab illo exhibita
post occisionem illã Goliath, interro
1.reg.17. gat Saul Dauidem: de qua progenie
es o adolescens? omnium præteritorum beneficiorum penitus oblitus,
quid verò de eius ingratitudine dicã?
cum omnibus compertum sit Saulẽ
magno semper odio prosecutum fuis-
1.reg.18, se Dauidem: illi semper insidias pa-
& 19. rasse: illum extinguere pro sua virili
contendisse. Palatium igitur obliuio
est strenuarum actionũ: quid si in mi-
nima re regem offendas, Deus bone,
quanta mala te insequentur, etiam si
alias per totam vitam illi ad nutum,
& ad votum in omnibus morem ges-
seris, quod in vno Pharaone videre
Gen.40. est, qui ob læuissimam causam pin-
cernam & pistorem in carcerem mi-
sit. Iure profecto D. Paulus an epistola
ad Hebræos regis palatium pecca-
tum appellat. Ob cuius causam, illud
Ad Heb. Mo. ses contempsisse scribit. Moyses
11. inquit) grandis factus negauit se esse
filium filiæ Pharaonis, magis eligens
affligi cum populo Dei, quam tẽpora-
lis peccati habere iucunditatem. po
tius enim voluit affligi, quam delitijs
aulæ, quam peccatum appellat, frui.

¶ *Mittens duos de discipulis suis ait illi, tu es qui venturus es? an ignorat Ioannes in discipulis, an Christus esset verus messias, siue ignorare se simulat: vt vel hac via melius suorum animos confirmaret, & immodicam de se suspicionem cum fide aboleret. Etenim si ipse ne-*

Quare Ioãnes simulauit se ignorare an Christus esset messias.

gasset se Christum esse, & repetisset,
quod sæpe iã dixerat. Iesum esse mes-
siam, discipuli modestiæ tribuissent,
& hoc magnificentius de illo sentu-
riquo magis sese deiecissent. Sciebat
autem Iesum ipsum melius hunc im-
becillitati medicaturum: idcirco my-
sterium ignoratę simulat, quem, ab
hac ignorantiæ suspicione volẽs do-
minus liberare, magna post discipulo
rum discessum de illo prædicauit. Vt
hinc discant prælules ac concionato-
res verbi Dei negotium euangelicũ
agere: sese que ad subditorum, ac audi- Præsules debent se ad subditorum ingenium accommodare
torum ingenium accommodare, om
niumque horarum homines esse: cũ
imbecillibus imbecilles, cũ infirmis
infirmos, cum ignaris ignaros, Vt sic
facti omnia omnibus, lucrentur om- 1.Cor.9.
nes. Hoc enim faciebat apostolicus il Sap.18.
le cõcionator qui dicebat: omnia om- Figura.
nibus factus sum, vt omnes facerẽ sal
uos, in vestimento poderis, ait sapiẽs,
quod habebat Aaron, totius orbis ter
rarum erat descriptus, quod significa-
re voluit dominus eximiorum præ- 2.reg.4
sulum esse, sese subditorum moribus Figura.
adaptare, 2. etiam Regum ca.4. refer-
tur Helisæum se contraxisse ad pueri
staturam & modum: atque ita illum
suscitasse: quo typo idem gerebatur. Homerus
Omnis enim alteritas discors, ait Ho
meros, similitudo verò appetẽda est:
idcirco viri sapientes atque prudẽ-
tia præstantes, salua fide ac religione,
sese in aliorum speciem conformare
atque in subditorum formam redige
re & configurare solent, vt illos ser-
uent, atque ad dominũ trahant: quod
fecit hodie Ioannes, cum ignaris di-
scipulis ignarus factus, vt eos in verã
veri messiæ cognitionem perduce-
ret.

¶ Ex hoc loco etiam colliges quã

sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

ser periculosa pia nimiaque in magistros, atque doctores affectio. Facile enim si errores illi doceant, miseri auditores in illos incidēt: facilè persuadebuntur, atque credent. quod experimento id quotidie contingere his calamitosis ēporibus didicimus. Hæc sanè nimia immoderataque affectio in causa erat, vt discipuli Ioannis vix credere possent illum non esse messiam in lege promissum. Hæc apud Corinthos in causa fuit, vt alius diceret ego sum Pauli, ego autē Cephæ, ego verò apollo. Huius pestis antidotum est, pro sua virili magistros conari, vt ab ea opinione & sententia discipuli reuocentur. hoc, vsus est Ioannes impræsentiarum. hoc vsus est Paulus cum á gentilibus adoratus atque tanquam Deus habitus fuit. Viri inquit, quid hæc facitis? & nos mortales sumus similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis cōuerti ad Deum viuum. Hoc eodem remedio vsus est cum Corinthijs, nūquid, ait, Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? quasi diceret: nos solum ministri Dei sumus. Sic enim nos existimet homo, vt ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.

Maxima periculosa est nimia in magistros affectio.

1.cor.1.

Actor.14.

2.cor.1.

1.cor.4.

¶ *Mittens duos de discipulis suis.* quasi diceret: bonum domine certamen certaui: cursum iam consumaui, fidē seruaui. Reliquum est vt de salute meorum, quos vehemēter diligo, sim solicitus, quare eos ad te mitto, eos tanquam vero patri, vero magistro, vero que patrono tibi commendo: eos tuæ commendo & committo fidei. Hinc fuit, vt multi discipulorum Ioannis Christum sequerentur. Felix sanè ac nimium felix ioānis mors, quæ Christi discipulos, atque sectatores efficit.

1.Tim.4.

Munus magistrorum & parentum est discipulos aut liberos ad Deum mittere.

Hinc collige, hoc esse munus magistrorum, hoc parentum officium, discipulos, aut liberos ad Deum quem sequantur, mittere. eos Christo quem imitentur, commendare. intelligens sanctus Iob has esse veri parentis partes, consurgebat mane singulis diebus & pro filiis suis preces fundebat: atq; holocausta offerebat. Hoc idem intelligens sanctus Isaac, mittens filiū suū Iacob in mesopotamiam eum Deo cōmendauit. Deus, inquit, omnipotēs benedicat tibi, & crescere te faciat, atque multiplicet: vt sis in turbas populorum. Dimisitque illum non nisi baculum ferentem, sed quia eum Dei fidei commisit, tandem ditatus est homo vehementer. Satis superque pro supellectile Deus nobis est. Curent ergo parentes has opes, has diuitias, hanc denique supellectilem in testamento filiis relinquere, si verè diuites eos esse volunt. sed nos miseros, nā nihil minus parentes iam curant.

Iob 1.

Gen.28.

¶ *Mittens duos de discipulis suis.* Multa sunt quæ nisi à Deo edoceantur sciri à nobis minime possint. Vt ergo sciamus quis Deus noster sit, Deo nobis opus est. Idcirco suos Ioannes ad Deum mittit. quasi dicere vellet: ego domine solum minimos, & de rebus minimis doceo, hoc est, de legis ceremoniis & lauacris. sed vt mei discipuli grandiores, peritioresque efficiantur, atq; intelligant quis tu sis, ea eos ad te mitto, Vt eos instruas, atque diligenter doceas. tu enim verus magister es, ac verus dominus: veraq; lux, quę illuminat omnes nos. Hinc fuit quod alibi Christus suis discipulis aiebat: vos vocatis me magister & domine. Et bene dicitis, sum etenim. Christus enim magister erat, qui mysteria cœlestia docere venerat: dominus etiam

Multa sūt quæ nisi à Deo edoceātur sciri à nobis nō possint

Ioan.1.

Ioan.13.

etiam erat, qui solus poterat mentes hominum cœlesti tractu ad doctrinā suam trahere: animosque hominum persuadere. Multi enim magistri sūt, sed dominus, & magister, solus Christus. Sine vi cuius & impulsu, quæ ad salutem sunt necessaria, comperire aliquis nostrum non potest. Atq; hoc erat quod regius propheta canebat. in lumine (inquit) tuo videbimus lumē. Hoc est per te qui lumen est verū videbimus atque cognoscemus te. Aliter enim fieri non potest. Et in alio psalmo precabatur: dic animæ meæ, salus tua ego sum. Quid obsecro ô rex opus est, vt hoc audias à Deo? nonne id satis tibi compertum est? nonne tu animæ tuæ dicere potes, salus mea domine tu es? minime inquit: nam quanuis ego id affirmē, ego mihi ipsi id persuadere minime potero, nisi Deus dicat. Hoc est, mentem adiuuet atque suo impulsu ad id credendū inducat. Quod vel hoc exemplo explicare possumus. Nullus sanè nostrum est qui ignoret se mortalem esse: se cito moriturum: quid igitur, dicito mihi, in causa est, vt ita vluas quasi semper victurus? quasi nunquam obiturus? quod scilicet nondum te moriturum dixerit Deus. Dicito tu domino, vt id tibi dicat, hoc est, vt cor, animumque tuum metu mortis pulset, tangat atque conturbet, & tunc intelliges, atque resipisces: vitamque verò pœnitendo in melius mutabis. Idcirco Dauid inquiebat: notum fac mihi domine finem meum. Non.n. ignorabat se esse nō oriturum: non petebat, vt Deus illi diem obitus sui reuelaret, sed vt ita metu atque formidine mortis eor ejus tangeret, vt sic correctus vitam rectè institueret: paratusque semper esset, vt cum veniret dominus, & pulsaret ianuam, confestim lucernam in manibus tenens aperiret eū. Multa ergo sunt quæ egent præceptore Deo, quo deficiente deficient: & quo docente comperientur. Cuius typum habes apud Ioannem capit. 18. ibi enim narrat euangelista, quod Iudæi venientes ad comprehendendum Iesum, in horto preces ad patrē fundentem, adduxerunt secum faces, ac laternas quo possent eum agnoscere: non potuerunt tamē cum millies eū & vidissent & audissent in templo, in ciuitate, & in aliis locis, donec ille ait: ego sum. Si enim Deus, se esse nō doceat, minime á nobis cognoscetur: & si millies pro suggestu dicēs audiatur. Nutritus erat Ioseph cum fratribus suis ab incunabulis & tamē eum in Aegypto cognoscere non potuerunt, donec ab illo audierunt eleuata voce ego sum Ioseph, typus hic erat, huius, quod modo agimus, mysterii. Hinc est, quod non minus nobis necesse fuit, vt Christus dominus in mūdum veniēs, munus obiisset præceptoris, quàm officium redēptoris. Gratia enim & veritas (inquit Ioannes) per Iesum Christum facta est. Gratia redemptoris est, & veritas præceptoris. Non enim sat esset vt redimeremur, si Deum redemptorem ignoraremus. idcirco & redēptor factus est, & præceptor, qui doceret vias suas. Eamus igitur ad hunc monte domini, & docebit nos vias suas & ambulabimus in semitis illius. Væ illis qui talē adire nolunt magistrum: qui tantum præceptorem contēnunt: nam in perpetuis errorum tenebris permanebunt.

Psa.35.

Psa.34.

Simile.

Psal.38.

Gene.45.

Ioan.1.

Esa.2.e

¶ *Mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus est, &c.* Non parū est (inquit Hieronymus) scire quid nescias:

Non parū est scire quid nescias.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nescias: prudentis hominis est, nosse mensuram suam. Magna ergo Ioannis sapientia fuit, scire, se non posse discipulos suos ad veram fidem conuertere, eó vir prudens eos ad Christũ mittit: qui illos ad se trahere sua sapiẽtia & virtute poterat.

Etsi Ioannes interrogauit non inde fit, quod dubitauerit, & ex consequẽti infidelis fuerit. Infr. 22.b

¶ *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Etsi Ioannes interrogauerit, non inde fit quod dubitauerit: & ex consequenti infidelis fuerit: eó quod dubius in fide infidelis sit: nam Christus dominus, etiam interrogauit, cuius esset imago denarii, & superscriptio, tamen minime dubitauit. Imo etiam si Diuus Ioannes dubitauerit, non inde colligi potest, quod infidelis fuerit. potuit enim dubitare, an Christus ipse descẽsurus ad ima esset, extracturusque inde amicos suos: an per alios hoc esset facturus: quod dubium, tunc temporis damnatione dignum non erat. Voluit ergo Diuus Ioannes (quantum coniectare licet) interrogare, vt discipulis incredulis de aduentu messiæ, certos redderet atque ostenderet signum illud veri messiæ, quod Esai. c. 35. prædixerat. Deus ipse veniet, & saluabit nos: tunc aperientur oculi cœcorum, & aures surdorum patebunt &c. Esse in Christo tam completum: vt ex sequentibus manifeste constat. Sed ais: Si ergo Ioannes Christum esse verũ messiam, certò, firmiterque crediderat, cur illum, quemadmodum cæteri apostoli, non est secutus? in promptu respõsio est. venerat enim Ioannes in mundo, vt testimonium perhiberet de Christo noluit ergo Christus, vt illum sequeretur, vt testimonium illius omni suspicione careret: vnde, plus multò ad fidem confirmandam profuit, testimonium, quod in absentia Ioannes de Christo præstitit, quàm si in eius præsentia tulisset. superius c. 5. huius rei habes simile exemplum. Homo enim à dæmone liberatus Christum impensè rogauit, vt esset cum eo: renuit tamen Christus. Vade (inquit) in domum tuam ad tuos, & nuntia illis, quanta tibi dominus fecerit: & abijt, & cepit prædicare in decapoli, & mirabantur omnes. plus enim suo testimonio profuit in absentia, quàm prodesset in præsentia christi.

Esa. 35.

Quare Ioãnes nõ est secutus Christum

Sup. c. 5.

¶ *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Quod Christus dominus fuerit messias expectatus à patribus, ostendimus in principio istorum commẽtariorũ, vbi de certis veri messiæ notis egimus.

¶ *Mittens duos ex discipulis suis, ait illi, tu es &c.* Animaduerte, quod christus & Ioannes, nõ se in prædicatione impediebant: sed mutuo se in tali ministerio adiuuabant. Ioannes misit discipulos, vt interrogarent an esset messias: Christus rursum remisit illos, vt ei narrarent, quæ audierant & viderant. Discant ergo concionatores, se mutuo adiuuare: non sibi inuicem in his quæ vera sunt contradicere. Deuteronom. 22. prohibitum erat arare in boue & asino. Non arabis, inquit, simul in boue & asino. Ac si diceret inquit Gregorius, fatuos sapientibus in prædicatione nõ socies, ne per eũ qui implere rẽ non valet, illi qui præualet obstas.

Prædicatores non se mutuo impedire debẽt, sed adiuuare. Deut. 22. D. Greg.

¶ *Euntes renuntiate Ioanni quæ audistis & vidistis. cæci vident &c.* Non verbis sed factis probat se esse messiã. in dialectica Aristotelis sunt multa loca: à diffinitione, à diuisis, à coniunctis, à pugnantibus, & multa alia: In dialectica Christi, vnicus est locus: nimirũ ab operibus. Hæc miracula tunc adimpleta

Non verbis, sed factis probat se esse verũ messiam.

impleta sunt corporaliter: sed quotidie spiritualiter adimplentur: cũ qui prius cœcum habebant intellectum, splendore veritatis illuminentur, & ipsam veritatem aspiciant. De quibus ait D. Paulus. Eratis aliquando tenebræ: nunc autem lux in domino. Et qui aduerbum Dei surdas aures habebant, libenter audiãt, & qui in peccatis iacebant, tam currunt vt brauium comprehendant, & qui muti erant, nunc de peccatis suis confiteantur. Et cum christus hæc miracula corporaliter fecit, voluit etiã significare hæc spiritualia, quæ per illa innuebantur.

Ephe. 5.

Populus gentilis, cœcus, populus iudaicus claudus.

Et peculiariter hæc impleta sunt, tã in populo gentilium, quàm Iudæorum: populum enim gentilem, qui cœcus erat, christus illuminauit: populũ autem iudaicum, qui claudicabat, rectis pedibus ambulare fecit. cœcus est enim qui adhuc quo pergat nõ videt: claudus est, qui non potest ire. Vnde voce sanctæ ecclesiæ Typica interpretatione dicitur: oculus fui cœco, & pes claudo. Quia per verbum lucet, & per adiutorium continet. Cœcos enim illuminat prædicando: claudos verò opitulando substentat: quæ quoniam duos in se populos colligit, Iudaicum scilicet & gentilem, rectè etiam potest, cœco gentilis, claudo autẽ Iudaicus populus designari: gentilis quippe, quasi oculos non habuit: quia nõ accepta lege, non vidit quo ire debuisset. At contra, Iudaicus habens oculos, claudus fuit: quia legem quidem sciendo tenuit, sed in ea gressum recti operis non tetendit: si enim gentilis populus cœcus minime fuisset, propheta non diceret. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucẽ magnam. Rursum si Israeliticus populus à bono opere minime claudicasset, nequaquam voce domini psalmista dixisset: filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Christus igitur venit, vt faceret vtraque vnum: & ideo cœcum populum illuminauit, & claudum ambulare fecit. Quo vno argumento, satis probauit, se esse verum messiam, qui aperuit oculos cœcorũ, & sublime fecit, & cui cor dos, claudos: rationem mente, quàm in corpore.

Esa. 9.

Ioh 19. c

Psa. 17. g

¶ *Ite renuntiate Ioanni quæ audistis & vidistis: cæci vident &c.* Supernaturalia sunt mysteria nostræ fidei: supernaturalibus ergo mediis, qualia sunt miracula, sunt persuadenda. Non ergo vi, nõ iniuria euangelium prædicandũ est. Rationem in hoc loco vides, quo pacto christus miraculis primum attribitis, discipulos Ioannis persuasit: quod vrgentissime & euidentissime, ex legibus quas christus supra cap. 10. discipulis præscripsit, cum eos prædicatum in orbem misit, ostendi potest. Quæ quidem omnes pacem illam supercelestem, quæ (vt Paulus ait ad Philip. 4.) exuperat omnem sensum, mirificè redolent. Cum enim fides quæ naturali ratione demonstrari non poterat, supernaturalibus miraculis esset persuadenda, non alijs illis iussit, vt faceret, quàm quibus possent humanos animos ad fidem conciliare: non enim ait in illo loco: sanos plagis afficite, aut viuentes trucidate: aut dæmonibus seruientes, dæmoniacas rabie tractate: & pro eiusmodi inferendis iniurijs, bona illorum, tanquam mercedẽ vestram ab illis eripite: sed sufficit eos (inquit) curate: mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite: neque pro tam ingentibus beneficijs quicquam recipiatis; imo quia gratis accepistis

Phil. 4.

Fides christi, non vi aut iniuria, sed miraculis persuadenda est. Sup. c. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pistis gratis date, & subdit, non aurũ neque argentum, &c. Ne (vt ibi ait Hieronymus) si aurum & argentum haberent, non causa salutis hominũ viderentur, sed causa lucri prædicare. Neque vllam feratis virgam, scilicet potestatis, ne vllam belli imaginẽ illis offeratis: quin verò, intrantes domum salutate eam dicentes: pax huic domui. Quòd quidem verbum non deprecatorie tantum accipitur, sed assertorie: hoc est, ecce vobis pacem afferimus, pacemque annuntiamus euãgelicam: & quo eandem pacem sublimius efferat, ait, Ecce ego mitto vos, non sicut lupos, ad lacerandas deuorãdas que oues: sed sicut oues in medio luporum, scilicet, vt quos lupos inueneritis, ouino ingenio tractetis: & quam positis maximè in ouium mã suetudinem, transmuretis. Vnde D. Chryso. homi. 34. super hunc Math. locum. Erubescant, ait, igitur, qui cõtra facientes, quasi lupi aduersarios suos persequuntur: quum videant innumeros lupos, nempe gentiles, ab ouibus vinci paucissimis: scilicet ab apostolis. Et certe quandiu fumus omnes, facilè hostes vincimus: cum verò in naturam luporum transimus, tũc superamur: tunc enim nullum à pastore nobis patrocinium adest: qui non lupos, sed oues, vult habere. Vbi Chrysosto. admonitos nos curauit, quemadmodum Christus successui prædicationis nõ faueat, quando norma eius prædicandi non seruatur. Sed rogas, quid si prædicationem nostrã repudiantes, abiecerint nos? Audi quod Christus subdit. Quicunque, inquit, non receperint vos, neque audierint sermones vestros, non ait: persistentes cogite, vt vos audiant, sed exeuntes foras de domo, vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris: videlicet, qui in die iudicii illos accusaturus exurgat. Amen dico vobis, tolerabilius erit in die iudicii terræ Sodomorum, aut Gomorræorũ, quã illi ciuitati. q.d. vindicta illius repulsæ non ad vestrum, sed ad meum attinet, supremum iudicium. Qua vtiq; de causa, existimo etiam, quòd non possumus infideles, vt nos audiant cõpellere. His Christi legibus consonãt apostolorum monita. Paul. ad Ephe. 6. ait: succincti lumbos vestros, non in feritate, sed in virtute: induti loricam, non ferri, sed iustitiæ, & calciati pedes, in præparationem euangelii pacis. & ad Philip. 2. vt sitis sine querela, & simplices filii Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ, & peruersæ, &c. 1. Pet. 2. Conuersationem vestram inter gentes habentes bonã, vt in eo quod detractant de vobis, tãquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Nescio ergo, quis sanæ mentis dicere audeat, fas esse quemquam ad fidem, vel ad fidei sacramentum, minis & terroribus cogere, sed aut miraculis adhibitis vt fecit Christus, & fecerunt Apostoli, aut amore & prædicatione salubri alliciendus est. ¶ Nam intentio & scopus Christi fuit, persuadere orbi veram fidem, quæ per charitatem operatur: nam illa est quæ filios Dei facit, vt Ioannes ait cap. 1. charitati autem nihil est magis aduersum, nihilque magis contrarium, quàm vis & iniuria, & metus. Amore ergo, & non armis perducendi sunt homines ad fidem: quãdo miracula non adsunt.

¶ *Pauperes euangelizantur*. Vbi vides, apud Christum, diuites & potentes non præferri pauperibus & humilibus.

Hieron.

Chryso. ho. 34.

Infideles compelli non possunt ad audiendum euangeliũ Eph. 6.

Philip. 2.

1. Pe. 2.

Amore & non vi perducendus est infidelis ad fidẽ quãdo miracula nõ adsunt. Ioan. c. 5.

Regnum mundi incipit à magnatibus regnũ verò christi à pauperibus.

Psa. 10. Luc. 13

Simile.

Rupert.

Prou. 31.

Ilius. Homines sæpe volunt potius diuitibus quàm pauperibus euangelium prædicare: at christus pauperes elegit: venit enim mundi vanitatem euersurum. Regnum mundi incipit à magnatibus & potentibus: regnum verò Christi à pauperibus. Reges & principes mundi, respiciunt diuites: christus autem intuetur pauperes: de illo enim dicitur in psalmo 10. oculi eius in pauperem respiciunt. imò apud regem Herodem ab eo miraculũ factum videre desiderantem, siluit: nec que verba, neque miracula faciens: cõtra verò apud pauperes & loquebatur, & miracula faciebat. Vt enim prudens mercator non vult ociosis, & vanè curiosis, merces suas ostendere, sed ijs quos intelligit esse illas emptoros: sic christus, apud eos concionabatur, & miracula faciebat, quos videbat esse ex his vtilitatem accepturos. Ideo, volens his discipulis Ioannis ostendere, se esse christum in lege promissum, respondit suæ interrogationi, rerum gestarum testimonio: factis scilicet cora illis multis miraculis. inter quæ, vides pro magno miraculo ait: Pauperes euangelizãtur: sciebat enim venturum esse tempus, vt pro miraculo haberetur, euangeliũ pauperibus gratis annũciare.

¶ *Pauperes euangelizantur*. Noli (inquit Salo.) regibus o Iamuel, noli dare regibus vinum, quia nullum secretum est vbi regnat ebrietas: ne forte bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorũ pauperis: da siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo: bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris non recordentur amplius. quale namque est vinum (inquit Rupertus) quod si detur ad bibendum regibus, facit eos obliuisci iudiciorum, & mutare causam filiorum pauperis: si autem detur mœrentibus, facit eos obliuisci egestatis suæ, & doloris non recordari amplius? Profectò quomodo parabola est, mistice iuxta parabolarum leges, intelligenda est. Vinum ergo istud, sermo sapientiæ, vel scientiæ est: quod si detur regibus, idest superbis, apud quos vtique regnat ebrietas, idest quos scientia inflat, obliuiscuntur iudiciorum, & mutant causã filiorũ pauperis, idest male examinant sensum scripturarum, dum per contentionem sua defendunt & nulli cedere volunt: & ab aliis bene dicta, qui sunt filii pauperis, idest humiles secundum christum, amatores veritatis, vanæ gloriæ deputant & præsumptioni. O ergo Iamuel, quod interpretatur in quo Deus. O Christe, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, noli talibus scientiæ tuæ dare vinum: sed da mœrentibus, idest humilibus, & his qui pro eo quod paupertatis & peccatorũ humilem conterentiam habeant, amarõ sunt animo, cum enim talibus datur vinum hoc, lætificat cor eorum, & quadam obliuione bona obliuiscuntur egestatis suæ: confortati ab apostolo dicenti, quia quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes, & ignobilia mundi & cõtemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret. Hæc Rupertus. En vides iam hoc fuisse adimpletum. Pauperes, inquit christus, euangelizantur.

Vinũ est sermo sapientiæ. reges sũt superbi sapientes.

Filii pauperis sunt humiles

Iamuel. i. in quo Deus.

1. cor. 1. d

Rupert. lib 10. de victoria verbi. 4

¶ *Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me*. Christum esse petrã ostendimus. capitu. septimo. Sed quia in eo impij iudæi pedes offenderunt: appellatur ab Esaia capitulo octauo petra

Sup. c. 7

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus vocatur petra scandali.

scandali. Et erit, inquit, vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis, & in petram scandali: & offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur. Quem locum de christo interpretatur Paulus ad Romanos nono. Appellatur hoc scandalum á doctoribus, patsiuum, siue pharisaicum quoniam ipsi propter suam eorum peruersitatem scandalizabantur, & opera christi sanctissima reprobabant: volentes eius nomen clarissimum omnino extinguere, ob quam causam merito in hoc loco ait: Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Vbi aspicis nullam esse tam insignem virtutem, quam impii vitio non tribuant. Vt enim lignum arenæ hxum in medio fluminis, altera parte in aqua existente, altera in aere extra aquam, videtur obliquum & fractum, cum sit rectum & integrũ: non ob ligni defectum, sed quia illud oculi per aquam respiciunt: quo fit vt videntes longe oppositum tollantur: sic virtutis actio recta, omnibusque numeris absoluta, censetur ab impiis obliqua & nefaria, non ipsius actionis, sed iudicii depraui corruptela: fallit enim iudicium eos, qui per aquam inuidiæ & malitiæ, res gestas animorum cernunt: cupientes eam gloriam labefactare, quam magni viri fuerunt virtute consequuti. Vt enim phreneti laborantes, peregrina quadam linearum rectarum similitudine in pariete descriptarum decepti, animalia quædam deformia videre existimant & testantur, vt Aristoteles ait. Sic impii homines animi ægritudine depraui: lineas rectas, hoc est, aliorum facta illustria non solum spoliant ornamentis, sed etiam vitio vertunt, & ad calumniam rapiunt. Beati ergo sunt viri christiani Deum timentes, quibus non in scandalum & offensionem, sed in sanctificationem, christus erit. Vt enim ad quod apes sumit conuertit ex flore in mel: id autem quod araneus carpit ex eodem flore, conuertitur in venenum, cum flos sit vnus & idem: sic christus flos campi, aliis fuit in sanctificationem, aliis in ruinam. Hoc est quod dixit Simeon: Ecce hic positus est in ruinam, & in resurrectionem multorum.

Nulla est tam insignis virtus quã impii vitio non tribuant. Similc. Aristot. 1.c.

Similc. Luc. 2.c

¶ *Et respondens Iesus ait illis: ite, renunciate Ioanni, quæ audistis & vidistis.* Iesus non ignarus certius esse testimonium, quod á factis proficiscitur, quã quod á verbis, præsertim si quis ipse sit sibi testis, nihil quidem respondit primum, sed in illorum conspectu, (veluti solent episcopi) ordines generales infirmorum faciens. Accedant, inquit, qui sanandi sunt, accesserunt: suo ordine cæci, & illorum oculos aperuit: accesserunt debiles & illos restituit in pristinam sanitatem: Accesserunt lepra infecti, & mundati sunt: accesserut impuri spiritus & eos profligauit: Accesserũt qui mortuos efferebãt, & illos suscitauit. His muleis, aliis prodigiis nouis & inauditis, satis probauit quis nã esset. Hinc colliges quare rogatus, an esset messias: factis, & non verbis respondere voluerit: quod factorum testimonium, fortius ac euidentius sit quàm verborum. Si enim rogares arborem aliquam, quænam esset, & tibi poma ostenderet, quæ ferebat: fructus demonstratione, melius responderet quàm verbis. Si regem item videres magna magnatum, ac virorum illustrium stipatum ca-

Christus non âverbis, quàm factis probat quis sit.

terua, atque illum interrogasses an esset rex? satius quæstioni satisfaceret, ostensis omnibus qui illum tanquam regem sequebantur: quam si respondisset: ego sum. Testimonium Ioannis de Christo verborum fuit tantum: at christi testimonium de se ipso, factorum. Exodi capitulo quarto. Sacra referunt eloqui i missse dominum Aaron & Moysen ad Pharaonem: fecitque vt Aaron esset os Moysis: Moyses verò esset Deus Pharaonis: qui scilicet æderet miracula & prodigia, quibus ostenderet Dei virtutem & potentiam. Sic misit Deus Ioannem, vt esset os & lingua christi: ecce inquit agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Christus verò missus est, vt esset habitus verus Deus. Quod vt ostenderet, innumera ederet miracula. Cæci, inquit, vident, claudi ambulant &c.

Exo. 4. Figura.

Sup. c. 3.

¶ Hinc obserua quod duplex est genus docendi & instituendi alios: verbis scilicet & factis, quæ factis docentur facilius imprimuntur. Pictor. n. facilius discipulum depingere docebit, si coram illo imaginem describat lineasque deducat, quàm si verbis solum instruat. quo docendi genere impræsentiarum vsus est christus. Quæritis, inquit, an sim christus à patribus mundo promissus necne? ex imaginibus quas fingo. Cæci vident, claudi ambulant, &c. Hinc colligetis an sim quem venturum expectatis. Tu igitur si rogatus fueris an christianus sis, non tam verbis, quàm factis, id ostendere curabis. Opera enim sunt quæ verum testimonium perhibebũt de te: quibus maior fides adhibenda est, quã verbis. Qui enim dicit se nosse Deum & mandata eius non custodit, mendax est. Potius enim factis, quæ plurium testium vices gerunt, credẽdum est: quàm linguæ quæ quũ vnius testis locum habeat: plenam nõ facit fidem.

Similc.

1.Io. 2.a

¶ *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* Idest, beatus autem est, cuius animo succesſus tantus euangelii nõ præbuerit occasionem mali. Hoc adiecit Iesus modestè subtaxans inuidiam discipulorum Ioannis, sed sic, vt neque apud turbam pudefaceret, sed taciti secum agnoscerent vitium suum: tẽperato modis omnibus responso, vt & ipse fugeret arrogantiæ suspitionem, & maiorem fidem faceret discipulis, & illorum affectioni mederetur potius, quàm traduceret. Discamus & nos arrogantiam ex factis e regis fugere & proximorũ inuidiæ mederi, temperandò verba, ita vt frater subinuidens non erubescat.

¶ *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* Vel propter me. hoc est, quo i videat me tam humilem, tam abiectũ, tam vili loco: inter pauperes, scilicet & debiles: cum speraſſet videre regem messiam diademate coronatum, regis ornamentis indutum, magna nobilium virorum multitudine comitatum, sceptrum aureum ferentem.

¶ Hinc colliges quanta sit Dei liberalitas & magnificentia, quanta eius bonitas, vt sese in tantum propter hominem abiiciat, vt ab eo minime cognoscatur, neque pro vero Deo habeatur. Pronior enim est Deus ad afficiendum innumeris muneribus homines, quàm hi ad credẽdum, Nõ ne Dei abiectio, quæ salus & vita nostra est, offendiculo fuit incredulis iudæis? nos, inquit Paulus, prædicamus christum crucifixum, iudæis quidem scandalum, nobis tamen Dei virtus. Et quemadmodum beatus est popu-

Dei liberalitas commendatur

1.cor.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lus ille, cui, non fuit offendiculum ne-q; scandalum obiectio Christi: sic infelix ac miser ille, qui scandalum hoc passus est. Idcirco olim vates quidam dicebat: quiescite ab homine cuius spiritus in naribus est, quia excelsus reputatus est ipse. Quasi diceret: vos magnopere hortor ne offendatis in Messiam vestrum, ne illum ad interitū vocetis. Quiescite ergo offendere hominem hunc abiectum & humilem cuius spiritus in naribus est: id est, qui iram suam vobis ostendet: quia excelsus reputatus est ipse: hoc est, quia etsi humilis videatur magno & potens est, qui vos poterit facile vastare. Habere spiritum in naribus est iratum esse. Dicens: quiescite ab homine ostēdit Christi humanitatem: dicens autem: quia excelsus reputatus est ipse, ostendit eius sanctitatisq; numen. Ac si diceret: videte ne Christum contemnatis verum Deum & verum hominem, qui iratus poterit vos facile perdere. Potest hoc ita etiā explānari. Quiescite à Christi blasphemijs, qui & si in naribus habet spiritum, hoc est, & si homo est & spirat, & halitum naribus trahit, vt cæteri homines, tamen secundum diuinam maiestatem excelsus est, & altissimus. Duo erant in templo altaria, alterū abiectum, animalium sanguinem redolens: alterum sacrum & excellens, sedes Dei factum, vbi hominibus respondebat: vbi cherubin aderant. Quæ Christi naturam humanam atque diuinam significabant: humana enim cum abiectionem redoleret contemnebatur, diuina verò si à Iudæis intellegeretur, facile veneraretur atque coleretur. Ideo ait modo dominus: Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Si ergo offendere nō vis, intra in sanctuarium Domini, ingredere sancta sanctorū & ibi Deū esse intelliges, illum audies, illum benignum inuenies: nec oculos pascaris in altari animalium solum ti scandalizari non cupis: Et huius etiam rei imaginem aliam habes, Genesis cap. 9. Vbi narrat moses Noe plātasse vineam, bibisseq; vinū & inebriatum fuisse: eumque nudum irrisisse Chan filium suum: reliquos autem duos filios incedētes retrorsum operuisse nuditatē patris. Noe christum significat, qui vineam plantauit, Iudaicum videlicet populum. Nimio autem amore erga genus humanum quasi ebrius factus est, vt ipsum negligeret, exinaniret atque abiceret: tātum vt nobis succurreret. Imo adeò amore ebrius fuit, vt ob dormiret in cruce per mortem, ac planè ignominiosus appareret, ac etiam à Deo relictus. Hanc eius ignominiam irrisērunt Iudæi: hāc abiectionem irridēt hæretici: hanc multi qui fidem eius profitentur: cum illam imitari dedignentur. Veri autem christiani non offenduntur Christi humilitate, sed alijs irridentibus ipsi tegunt nuditatē eius. ostendunt enim, quod hæc propter nos facta sint, quodq; in scriptura prædicta sint: intelligunt etiā inesse adesse Deū, rerū omniū dominū.

Esa. 1. Explicatur locus.

Figura.

Gen. c. 9. Figura.

Esai. 7. Psa. 79. Matt. 21.

Matt. 16.

¶ Cæterū si in Deo homine inuenīt homines in quē offendātur: quid obsecro in te homine, atq; scælerato nō inueniēt? In Deū, quod cū publicanis ac peccatoribus manducet habitet, atq; versetur, homines offendūt: quid non offendent in te, impiū, scælestū, flagitiosum, ac sacrilegū? Si ipsammet temperantiā, ebrietatē & voracitatē vocant: quid mirum quod te ebrium & voracem appellent?.

¶ Illis

¶ *Illis autem abeuntibus cœpit Iesus ad turbas dicere de Ioanne. Quid existis in desertum videre &c.* Digressis discipulis Ioannis, conuersus Iesus ad turbas obmurmurantes ioannis inconstantiam, quod modò aiebat, modò negabat: modò aiebat: ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: modo rogabat: Tu es qui venturus es an alium expectamus? Ne ergo tale suspicarentur de ioanne, quod illo parum erat dignum, existimantes enim hæc percontatum sibi dubitanti, ac non potius discipulorum imbecillitati sanādæ, cœpit Christus amplissimè ioannis laudes deprædicare: sic tamen, vt illi, messiæ laudem non ascribat, sed proximum dumtaxat: Et tamen pōndus arroget illius de se testimonio. Expediebat enim, vt populus quàm optime sentiret de ioanne qui tā præclarè testificatus fuerat de Iesu, quod esset filius Dei, quod esset agnus, qui tollere t'peccata mundi: quod esset is, qui baptizaturus esset igni & spiritu. Nec enim in talem virum cadebat suspicio vanitatis, quasi falsò prius Christum prædicasset: aut inconstantiæ, quasi post mutatus, cœpisset de christo dubitare: ne cui, inquit, obrepat suspicio leuitatis de ioanne. Alioqui si talis visus est vobis, qui leuium hominum more mutet sententiam, & quod prius affirmabat post vocet in dubium, cuius spectaculi gratia, sic dudum confluebatis in desertum? An vt videretis arundinem agitari ventis? Talis enim fuisset si nunc à seipso dissentiret. Sed ab hac suspicione facile illum vindicat perpetua vitæ totius austeritas.

Quare christus Ioannem laudat.

¶ Ex hoc loco disce primùm: proximi tui famæ, honori, & bono nomini succurrere, si apud homines, sine causa periclitetur. Periclitabatur ioannis honor, apud populum, existimantem eum sibi dissimilem esse factum, & illū ab hac suspicione christus reuocare conatur. Existimant homines proximum tuum impiè aliquid commisisse: ab hac infamia illum vindicare teneris, si certò scias illum ab illa culpa esse omnino liberum. Gloriabatur olim coram domino diabolus, astantibus angelis, perambulasse totum terrarum orbem, ac omnes homines descripsisse, in suāq; ditionem traxisse, & statim dēs ab hac sinistra opinione liberat sanctum Iob dicens: nunquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit similis ei in terra, homo simplex, & rectus?

Famæ proximi succurrere debemus, si apud alios periclitetur sine causa.

Iob 1.

¶ Secundo disce: non posse dominum ferre, vt aliquis suorum malè audiat: ideo maximè commendat ioannem, atque pro sua virili ab inconstantię, & adulationis rumore & iniuria defendit. Sic etiam cum pharisæus obmurmurat, atque existimat Magdalenam Christi pedes, suis lachrymis lauantem, esse peccatricem: tactuque domini indignam: eā christus ab hac contumelia vindicat, ostendendo eam sanctiorem esse pharisæo. Præterea cum alibi pharisæi discipulos apud dominum incusant, quod non mundassent manus, nec lauassent, cum cibum sumebant: respondet maxima ira commotus: quare & vos transgredimini præceptum Dei propter traditionem vestrā: quasi diceret: heu vos miseros & infelices, nā vos estis immundi, vos sordidi, & squalidi, transgredientes legem Dei.

Nō potest ferre dñs, vt aliquis suorū male audiat, apud alios Luc. 7.

Inf. 15.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Constantia Ioannis commendatur. Eccli. 44.

¶ Tertio obserua: quanta fuerit virtus, quanta constantia & animi firmitas Ioannis, quando à christo domino ante mortem laudatur. Ante mortem, inquit sapiens, ne laudes hominem, nam in iliis suis cognoscitur vir. Quo in loco per filios perfectas actiones intelligit. Studiosæ enim & strenuæ actiones filii nuncupantur: sicut etiam appellãtur à christo fructus. Supra. 7 à fructibus eorum, inquit, cognoscetis eos. Quando igitur christus constantiam Ioannis satis tenebat: idcirco sine trepidatione aliqua, aut timore, illum muris laudibus coràm frequenti populo effert. Lauda ergo hominem post vitam, magnifica post consummationem: si de eius virtute & animi perfecta magnitudine dum hanc vitam agit, verè ioris: sin autem, benè illum prædicare, atq; suarum laudum poteris, dũ viuit, esse præconem.

Agit dñs Ioannis exequias

¶ Tandem intelliget voluisse dominum Ioannis exequias agere: idcirco funeream concionem, apud populũ habere voluit: quasi certò prædicens mortem & obitum eius. Ioan. 11. Ita de causa etiam prius quam Lazarum suscitaret, egit gratias patri: egit certus de accepto beneficio. eadem item de causa triumphaturus de morte, de diabolo, ac mundi pompa, morte suã, ante illam, triumphans cum maxima gloria & apparatu Hierusalem ingreditur. Infra. 21 Multiplicaturus præterea panes, prius tanquam ædico iam miraculo gratias maximas: Deo agit. Ioan. 6. Sic modis certò sciens Ioannem iam iam morituru, quasi exequias celebrans apud populum de Ioannis laudibus dicit.

Magnum est à Deo

¶ *Illis autem abeuntibus.* Laudat christus Ioannem, quod magni æstimandum est. Multi enim laudant, quæ ignorant. Quod enim in poematibus, vt Cicero ait: & in picturis vsu venit, vt delectentur imperiti: laudentque ea, quæ laudanda non sint: ob eam vt credit causam, quod sit in his aliquid probi quod capiet ignaros. Hoc etiam idem in multis hominibus contingit, qui multa laudant, eò quod vitium ignorent: christus autem qui omnia nouit, falli in aliorum laude, & commendatione non potest. Beatus ergo Ioannes, qui suarum laudum talẽ habuit præconem. qui falli non potest laudari. Cicero.

¶ Obserua præterea: quod non sinet dominus aliquem suorum in faciẽ commendare, sed inimicis suis. sic dæmoni, quod nouerat inimicum Iob dixit: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit similis in terra? Iob 1. Idem in hoc loco fecisse legimus: qui, discipulis Ioannis abeuntibus, cæpit dicere de Ioanne: quid existis in desertum videre &c. Hoc flagello solet dominus inuidos torquere: vt plurima dicat seruos suos habere: quàm putauerint ipsi qui inuidẽt. Sic inuido Sauli ostendebat Dauidem regem, antequam esset. Et hoc maximè homines ab inuidia terrere debet: ne. s. dñs eos quibus inuident, maiores quã illi imaginantur, ostendat eis. & disponit vt omnes, eorũ quibus inuident, semper præclara facta eis enarrent: quemadmodum phariſæis qui christo inuidẽbant, semper erant aliqui, qui eius gesta, quæ ipsi contemnebant, extollerent.

¶ *Arundinem vento agitatam?* Non hoc exiguum reputes: non fuisse, scilicet Ioannem arundinem vento agitatam: est enim hominis conditio tã varia & inconstans, vt nunquam in eodem Hominis natura inconstans, & varia est.

Simile. eodem statu permaneat. Hinc est vt multi inueniantur tam inconstantes animo, vt similes sint febricitãtibus, Simile. qui in lectulo nunquam quiescant, sed hac atque illac agitentur, similes etiam sunt, fugientibus vmbram, & i corporis, qui se ipsos fugiunt, & ipsos circumferunt. animi verò constãtia tanta virtus est, vt hominem angelum faciat: ea est enim angelorum natura, vt semper sibi constantes sint, semper in eadem sententia persistãt, semper in eodem statu permaneant: ex quo fit, vt hominis pertinacia illum, diabolum esse faciat, constantia verò in virtute, angelum reddat: quia ergo Ioannes tam constans sibi fuit, vt neq; aduersis, neq; prosperis moueretur, meritò angelus & non arundo vento agitata vocatur.

Constãtia hominem angelum facit.

¶ *Aut quid existis videre hominẽ molli bus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt.* Non inquit in domibus Dei sunt, sed quid ait? in domibus regum sunt. Vt ostendat quã sit prohibitum christianis, & maxime mulieribus si in domo Dei esse volunt, immoderatus cultus. Vnde Cyprianus de hac re tractans, sic ait: si non est (inquit) maior domino suo seruus, debemus quod Christus & fecit & docuit, imitari. Qui enim dicit se in Christo manere: debet, quomodo ille ambulauit & ipse ambulare. Locupletem te dicis & diuitem: sed diuitiis tuis Paulus occurrit, & ad cultum atque ornatum tuum iusto fine moderandum, sua voce præscribit: 1. Tim. 2. Sint (inquit) mulieres cum verecundia & pudicitia componentes se: non intortis crinibus, neque auro, neque margaritis, aut preciosa veste: sed vt decet mulieres promittentes castitatem per bonam conuersationem. Ité Petrus ad hæc eadem præcepta contendit, & dicit: sit in muliere non exterior ornamenti, aut auri, aut vestis cultus, sed cultus cordis. Quod si illi mulieres quoque admonent coercendas, & ad ecclesiasticã disciplinã religiosa obseruatione moderandas, quæ excusare cultus suos soleant per maritum, quanto id magis obseruare virginem fas est, cui nulla ornatus sui competat venia, nec deriuari in alterum possit mendacium culpæ, sed sola ipsa remaneat in crimine? Locupletem te dicis & diuitem? sed non omne quod potest debet & fieri, cum scriptum sit: omnia licẽt: sed non omnia expediunt: omnia licent, sed non omnia ædificant. Cæterum si tu te sumptuosius comas, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuuentutis illiceas, suspiria adolescentum post te trahas, concupiscendi libidinem nutrias, peccandi fomenta succendas, vt si ipsa non pereas alios tamen perdas, & velut gladium te & venenum videntibus præbeas, excusari non postes, quasi mente casta sis & pudica: redarguit te cultus improbus & impudicus ornatus, nec computari iam potes inter puellas & virgines Christi: quæ sic viuis, vt p sis adamari. Ornamentorum ac vestium insignia & lenocinia fucorum, non nisi prostitutis & impudicis fœminis congruunt, & nullarum ferè præcisior cultus est, quàm quarum pudor vilis est. Sic in scripturis sanctis quibus nos instrui dominus voluit, & moneri, describitur ciuitas meretrix, compta pulchrius, & ornata, & cum ornamentis suis, ac propter ipsa potius ornamenta peritura.

Immoderatus cultus reprehenditur, & immoderatus corporis ornatus. D. Cypri. de habitu virginitatis.

1. Tim. 2.

1. Pet. 3.

Maxime virgines decet moderatus ornatus. 1. cor. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apoc. 17.

Et venit, inquit, vnus ex septem angelis habentibus phialas septem, & aggressus est me, dicens: Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ sedentis super aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terræ. Et duxit me in spiritu, & vidi mulierem sedentem super bestiam, & mulier illa amicta erat pallio purpureo & coccino, & adornata erat auro, & margaritis, & lapidibus preciosis, & feres poculum aureum in manu sua plenum execrationis, & immunditiæ, & fornicationis totius terræ. Fugiant castæ virgines & mulieres pudicæ incestarum cultus, habitus impudicarū, lupanarium insignia ornamenta meretricum. Clamat etiam spiritu sancto plenus Esaias, & filias Sion auro & veste comptas increpat, & obiurgat pernitiosis opibus affluentes, & à domino per seculi delitias recedentes. Exaltatæ sunt, ait, filiæ Sion, & ambulauerunt alto collo, & nutu oculorū, & incessu pedum trahentes tunicas, & pedibus simul ludentes. Humiliabit dominus principales filias Sion, & reuelabit dominus habitum earū, & auferet dominus gloriam vestis illarum, & ornamēta earum, & crines, & cincinnos, & lunulas, & discriminalia, & dexteralia, & armillas, & botronatum, & specula, & annulos, & in aureis, & serica contexta cum auro & hyacinto. Et erit pro odore suauitatis puluis, & pro cingulo reste præcingeris, & pro ornamento capitis aureo, caluicium habebis. Hoc Deus culpat & denotat, hinc corruptas esse virgines, hinc à cultu vero & diuino desciuisse pronuntiat. Exaltatæ ecciderunt, comptæ turpitudinem & fœditatem meruerunt, serico & purpura indutæ, Christum induere non

Esa. 6.c

possunt: auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamenta forte cordis, corporis, & pectoris perdiderunt. Quis non id execretur & fugiat quod aliis fuerit exitio? Quis id appetat & assumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? Si hausto poculo moreretur ille qui biberat, venenū scires esse quod ille potauit. si accepto cibo qui acceperat interiret, scires esse letale quod acceptum potuit occidere: nec ederes inde, nec biberes, vnde interisse alios antè conspiceres. Nunc quanta ignorantia veri est, animi quanta dementia, id velle, quod & nocuerit semper & noceat? putare quod inde ipsa non pereas, vnde alios periisse cognoscas? Neque enim Deus purpureas, aut coccinas oues fecit, aut herbarum succis, aut conchiliis tingere, & colorare lanas docuit. Nec distinctis auro lapillis, & margaritis contexta serica; & numerosa compage digestis monilia instituit, quibus cerussem quam fecit absconderet: vt operiatur illud quod Deus in homine formauit, & conspiciatur deiuper id quod diabolus adinuenit. an vulnera inferri auribus Deus voluit, quibus innocens adhuc infantia, & mali secularis ignara crucietur, vt postea de aurium cicatricibus, & cauernis preciosa grana dependeant, & si non suo pondere mercium quantitate? Quæ omnia peccatores & apostatæ angeli suis artibus prodiderunt, quando ad terrena contagia deuoluti, à cœlesti vigore recesserunt. Illi & oculos circunducto nigrore fucare, & genas mēdacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & expugnare omnem oris & capitis veritatem corruptelæ suæ impugnatione docuerunt. Et quidem isto in loco pro

Simile.

pro timore, quem nobis fides suggerit, pro dilectione quam fraternitas exigit non virgines tantum aut viduas, sed nuptas puto, & omnes omnino fœminas admonendas, quod opus Dei & factura eius & plasma adulterari nullo modo debeat, adhibito flauo colore, vel nigro puluere, vel rubore, aut quolibet denique lineamenta natiua corrumpente medicamine.

Gene. 1. Dicit Deus faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrā, & audet quisquam mutare & conuertere quod Deus fecit? Manus Deo inferunt, quando illud quod ille formauit, reformare & transfigurare contēdunt: nescientes quia opus Dei est omne quod nascitur, diaboli quodcūque mutatur. Si quis pingendi artifex vultum alicuius & speciem & corporis qualitatem æmulo colore signasset, & signato iam consumatoque simulachro, manus alius afferret, vt iā formata, iam picta quasi peritior reformaret, grauis prioris artificis iniuria, & iusta indignatio videretur. Tu te existimas impunè laturam tuā improbæ temeritatis audaciam, Dei artificiosis offensam? Vt enim impudicæ circa homines, & incestæ fucis lenocinantibus non sis, corruptis violatisque, quę Dei sunt, peior adultera deteneris. Quod ornari te putas, quod putas comi, impugnatio est ista diuini operis, præuaricatio est veritatis. Monentis apostoli vox est: expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio sicut estis azymi. Nam & pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque festa celebremus non fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ: sed in azymis sinceritatis & veritatis. Num sinceritas perseuerat & veritas, quando quæ syn-

Hic locus citatur ab Augu. lib. de doctri. christ. 4. c. 21.

Simile.

1. Cor. 5.

cera sunt polluuntur colorum adulterijs, medicaminum fucis, in mendatium vera mutantur? Dominus tuus dicit: non potes facere capillum vnū album aut nigrum, & tu ad vincendā domini tui vocem, vis te esse potiorem? Audaci conatu & sacrilego contemptu, crines tuos inficis: malo præsagio futurorum, capillos iam tibi flameos auspicaris, & peccas: proh nefas, capite, id est, corporis parte meliore? & cum scriptum sit de domino: caput autem eius & capilli erant albi, velut lana aut nix: Tu execraris caniciem, detestaris arborem, qui sit ad domini caput similis? Non metuis oro, quæ talis es, ne cū resurrectionis dies venerit, artifex tuus te non recognoscat ad sua præmia & promissa venientem, reuocet & excludat? increpans vigore censoris & iudicis dicat: Opus hoc meum nō est, nec hæc imago nostra est: cutim falso medicamine polluisti, crinem adultero colore mutasti, expugnata est mendatio facies, figura corrupta est, vultus alienus est: Deum videre non poteris, cum oculi tibi non sint quos Deus fecit, sed quos diabolus infecit. Illum tu secta es, rutilos atq; depictos oculos serpentis imitata es: de inimico tuo compta, cum illo pariter adstura. Hęc oro non cogitanda sunt Dei seruis? non die semper ac nocte metuenda? Viderint quid sibi nuptæ per placendi studium de coniugum fœtore blandiantur, quos dum in exultationem suam proferunt, ad societatem criminis læsæ consensionis adiscunt. Virgines certè, quibus iste sermo nunc consulit, quæ se huiusmodi artibus compleuerint, inter virgines non putent debere numerari: sed tanquam contactas oues & morbidas pecudes, à sancto &

Apoc. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

puro grege virginitatis arceri, ne cõtagio suo cæteras polluãt, dum simul degunt, ne perdant alias, quæcunque pericrunt.

¶ *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista.* Vno hoc verbo cõprehendit dominus, quæ longo prolixoque sermone de sanctitate & excellentia Ioannis dici possunt. Considera obsecro Ioannis conceptionem, vitam, prædicationem, munera in domo Dei sibi commissa, mortem denique, atque eius per totum orbem percelebre nomen, & intelliges quàm verum fueris hoc Christi præconiũ: inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. ¶ Ioannes à prophetis sanctis venturus in mundum fuit prænuntiatus. Parauit lucernam christo meo, ait dominus per psalmistam. Futurus erat lucerna, ardens & lucens. Vox clamantis in deserto, inquit Esaias. Ecce ego mitto angelum meum, ait Malachias. ¶ Ioannes, ab angelo Gabriele est annuntiatus: missus est enim angelus à Deo, ad sacerdotem, cuius nomen erat Zacharias, & ingressus angelus ad eum, dixit: ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est oratio tua. ¶ Ioannes, de sterili nascitur, sicut christus de virgine, atque de parentibus iustis, longaque ætate confectis. ¶ Ioannes, ante fuit sanctus quàm natus. Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ, ait angelus. ¶ Ioannes, tam eximius propheta fuit, vt in vtero matris subsiliẽdo insigne testimonium de Christo tulerit, Ecce (inquit mater eius) vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis: exultauit infans prægaudio in vtero meo. Quod testimonium, nullo pacto, nullaque ratione aut via, calumniari potest. ¶ Ioannes, non solũ propheta: sed plusquã propheta fuit, vt in hoc loco christus testatus est. Solus ille inter antiquos prophetas, meruit Christum digito monstrare. ¶ Ioannes, & nomine & virtute angelus fuit, vt etiam hic affirmat christus. Vnde Chrysostom. ait, Puto si non est audatia, dicere: quod gloriosior est Ioannes: quia homo fuit, & propter meritũ virtutis angelus est vocatus: quàm si nomine & natura angelus fuisset. ¶ Christũ verũ Deũ, verumque hominem baptizare meruit, & vocem patris cœlestis audire: hic est filius meus dilectus: spiritũ sanctũ in specie colũbæ super christũ descendentem videre: nam dictum fuerat ei à patre: super quẽ videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. ¶ Triplici laurea fuit iure optimo insignitus. eò quod virgo, & prædicator, & martyr insignis extiterit. ¶ Ioannes in magno precio, tam à iudæis, quàm à gentibus, quàm à fidelibus, propter suam eximiam, præclaramque sanctitatem, fuit habitus. ¶ Suæ carnis tam perfectus fuit dominator, vt incredibile dictu sit: nam vinum & siceram nunquam bibit: esca eius locustæ & mel syluestre, vestimentum verò, cilicium ex camelorum pilis contextum erat. ¶ Mundum, eius diuitias & gloriam penitus contempsit, erat enim in deserto, vsq; ad tempus ostensionis suæ in Israel. ¶ Regni cœlorum fuit primus prædicator: concionatores namq; antiqui terrena promittebant, Ioannes autem cœlestia. Agite (inquit) pœnitentiã, appropinquabit enim regnum cœlorum. ¶ Publica peccata tanto zelo persequutus est, vt eam ob causam, carcerem, viucula, mortemque æquo animo

Ioãnis excellentia sũma quadam enarrantur. Prima excellentia. Psa. 131.

Esa. 40. Mala. 3.

2. excellentia.

Luc. 1.

Ibidem.

3. excellẽtia.

Ibidem.

4. excellentia.

5. excellentia.

Ibidem.

6. excellentia.

Ioan. 1.

7. excellentia. Chryso.

8. excellentia.

Sup. c. 3.

Io. 1.

9. excellentia.

10. excellentia.

11. excellentia. Luc. 1 Sup. 3.

12. excellentia. Luc. 10.

13. excellentia. Sup. 3.

mo subierit: ¶ Tandem, eius nomen tam celebre factũ est, vt toto orbe terrarum ingenti alacritate, immensoq; hominum applausu natalis eius celebretur. Meritó ergo christus dñs ait: inter natos mulierũ non surrexit maior Ioanne Baptista.

¶ *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Filii Dei robustissimi milites sunt. Vnde Gene. 18. c. ait dominus Abrahæ: Nunquid celare potero Abraham quæ gesturus sũ, cum futurus sit in gentem magnam ac robustissimam. Verè enim dicitur Abraham futurus in gentem robustam, non solum secundum carnem, sed secundum fidem, ita vt rapiant filii eius regnum cœlorum. Quo autem modo regnum cœlorum à viris iustis per vim capiatur, explicat Diuus Ambro. sermone 15. de natali domini. Compellitur (inquit) operibus nostris dominus, vt nobis sua misericordia largiatur: atque ideo ipse in euangelio sancto dixit: à diebus Ioannis Baptistæ regnum cœlorum cogitur. Regnum cœlorum, non nisi christus dominus, qui regnat in cœlis: cogi autem verbum tunc sólet dici, quum res aliqua rarior, assidua operatione densatur: Ex quo ergo Ioannes Baptista, saluatoris annuntiauit aduentum ex eo regnum cœlorum, quod prius fluidum & remissum apud iudæos iacebat, credentium populorum cepit assiduitate densari, & omnis illa regni raritas, prædicationum frequentatione solidari. Tam enim rarũ fuit apud iudæos regnum, vt transiret ad gentes tam fluidum, vt emanaret ad populos. Nunc autem tanta credentiũ cogitur densitate, vt fixum & solidũ maneat sine fine, sicut sacra scriptura dicit: & regni eius non erit finis. Cogimus ergo regnum cœlorũ, & vim quodammodo facimus, sicut ait euãgelica lectio: & vim facientes eripiũt illud. Vim, inquam, facimus Deo, nõ compellendo: sed fiendo: non prouocando iniuriis, sed lachrymis exorando: non blasphemando per superbiã, sed per humilitatem mœrendo. O beata violentia, quæ non indignatione percutitur, sed misericordia condonatur: beata inquam violentia, quæ vim facienti bonitatem elicit, & vtilitatem tribuit inferenti. quisquis. n. violentior christo fuerit, religiosior habebitur à christo. Aggredimur ergo in itinere dominum: siquidem ipse est via, & more latronum, suis eum expoliare nitimur: cupimus illi auferre regnum, thesauros, & vitam: sed ille tam dines & largus est, vt non abnuat, non resistat, & cum omnia dederit nihilominus omnia ipse possideat. Aggredimur inquam illum, non ferro, non fuste, non saxo: sed mansuetudine, bonis operibus, castitate. Hæc sunt arma fidei nostræ, quibus in cõgressione certamus. ¶ Vt autem his armis vti in vi inferenda possimus, ante corporibus nostris vim quodãmodo faciamus: expugnemus membrorum vitia, vt virtutum præmia cõsequamur: prius enim ipsi regnare debemus in nobis, vt regnum possimus diripere saluatoris. Ait ergo euangelium: & vim facientes diripiũt illud. Raptores igitur sumus: raptores autem, non nisi diripiunt aliena: agnosco veram esse sententiam. Christum enim ecclesia rapuit synagogæ, & alienæ gentis regnum, vim faciendo possedit: nam saluator missus sub lege, natus in lege, nutritus iuxta legẽ, dum à iudæis negligitur, à gentibus occupatur: & dum à sacerdotibus perditur,

14. excellentia.

Gen. 18. c Filii Dei viri robustissimi appellantur in sacra scriptura.

D. Ambr. ser. 15. de natali dñi

Regnum cœlorum christus.

Luc. 1.

Quomodo cogitur ãlustis regnũ cœlorũ, id est christus. Nota.

Prius in nobis regnemus si regnũ cœlorum diripere cupimus.

Ecclesia christũ rapuit à synagoga.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditur, à peccatoribus inuenitur, sicut ipse ait: publicani & peccatores præcedent vos in regno cœlorum. Raptores igitur sumus, mirandum non est: qui à tali authore descendimus, scriptũ est enim de patriarcha nostro Beniamin: lupus rapax, rapit enim quod suum non est, ita & nos, velut filii rapacis lupi, alienarum pastorem ouiũ nostra intentione præripimus, sicut ipse dicit, nõ sum missus, nisi ad oues perditas domus Israel. ¶ Rapitur itaque christus cum à iudæis dimittitur & ab aliis prædicatur. Rapitur christus, cum occiditur à iudæis, & sepelitur à nobis. Rapitur christus à vigilantibus discipulis, à dormientibus perditur pharisæis, sicut mentiendo ipsi confessi sunt, dum custodias ponerent sepulturæ, post resurrectionẽ domini dicentes: quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eũ nobis dormientibus. Vnde spiritualiter intelligimus, quia Christum omnes dormientes perdunt, & vigilantes inueniunt.

Gene. 49

Isaie. 53. c

Christum dormientes perdũt & vigilantes inueniunt.

¶ *Confiteor tibi pater, ex quia abscondisti hæc à prudentibus & sapientibus, & reuelasti ea paruulis.* Gene. 45. c. enarrat historia, quod Ioseph præcepit, vt egrederentur cuncti Aegyptii foras, & nullus interesset alienus, agnitioni mutuæ fratrum suorum eleuauitque vocem, & dixit fratribus suis: ego sũ Ioseph. Sic Christus quoque natiuitatem suam & aduentum suum in mũdum celauit Aegyptiis, ideſt, principi huius mundi, & mundanis hominibus, indigni enim erant qui huic agnitioni interessent. Solis igitur pastoribus, & iudæis, & magis ex gentibus se manifestauit. Sic & postea non multos potentes, sapientes, nobiles elegit, sed quæ stulta sunt mundi &c. Hisque mysteria illa reuelauit, quæ nemo principum huius seculi cognouit. Vnde in hoc loco dicit: abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. ¶ Verè appellari poterant apostoli paruuli, propter eorum sanctam simplicitatem: quibus ait Christus: nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Hæc est causa cur dicat sacra scriptura. 1. Regũ. 13. filius vnius anni erat Saul cum regnare cepisset. volens. n. significare eum cũ regnum obtinuit fuisse simplicem & probum, ait: esse paruulum, acsi vnum annum natus esset: qui si in illa simplicitate & humilitate permaneret, esset absque dubio egregia quadam gloria cumulatus. Huiusmodi paruulis aperit sua mysteria Deus, diuinamque sacrarũ scripturarum intelligentiam ostendit. id sentiebat Dauid, cum ita canebat: declaratio, seu (vt potest verti ex Hebræo) ostium sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Hoc ipsum ostendit in hoc loco christus, ex quo poteris facilè colligere: non superbos hæreticos, sed humiles catholicos, esse diuinarum literarum verum sensum consecutos. Horũ. n. paruulorum sagittæ, factæ sunt plagæ eorum.

Luc. 1.

1. cor. 1.

Quare apostoli paruuli vocantur.

Isai. c. 18.

1. Reg. 13.

Psal. 118.

Psal. 63.

¶ *Nemo nouit filium nisi pater, neq; patrem nouit, nisi filius: & cui voluerit filius reuelare.* Gene. 17. dicitur: quod apparuit dominus Abraham, dixitque ad eum ego dominus omnipotens. Circa quod verbum inter alia discimus, cognitionem Dei non ab homine pẽdere, sed à manifestante Deo: neque enim quid Deus sit scire est virium humanarum: cum enim sit verè absconditus, quis nobis huius abscondi-

Gene. 17

¶ Cognitio Dei supra non ab homine, sed à Deo manifestante pendet.

ti cognitionem è cœlo deferret, nisi is qui est in cœlo? Vnde Ioan. 1. Deũ nemo vidit vnquã. vnigenitus filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit; & in hoc loco: nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius? Sicut igitur Adam post peccatum nunquam rediisset, nisi eum diuina misericordia anteuertisset, & ad se traxisset: sic Deum nemo cognoscere potuisset, nisi seipsum manifestasset, cui propter tãtam gratiam maximas gratias referre debemus.

Ioan. 1.

¶ *Venite ad me omnes.* Clamat adeò Christus, non cessans clamare, vt dicat in psalm. Raucæ factæ sunt fauces meæ, & in hoc loco: venite ad me omnes. Vocat nos per Prophetas, per Apostolos, per Euangelium suũ, per concionatores, per aspirationes, per afflictiones, per prosperitates: at nos veluti aspides surdæ aures obturamus. Id plorabat Dauid, dicẽs: alienati sunt peccatores à vulua, errauerunt ab vtero, loquuti sunt falsa, furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ obturãtis aures suas. Quæ non exaudiuit vocem incantantiũ, & venefici incãtantis sapienter. Vocabat Deus Samuelem, & ille vt in li. Regũ testatur sacra escriptura respondebat Heli, qui eum hortabatur vt dormiret. Vocat nos Deus, & nos respondemus mundo nobis suadenti vt in peccatis dormiamus, nec vnquam mentis oculos aperiamus, & ad Deum leuemus. Nos autem mundo potius quã Deo obtemperantes, in somno obliuionis permanemus. O desidiam nostram, o intolerabilem amẽtiam: respondeamus christo, nos ad pœnitentiã vocanti: surgamus, ne falsa mũdi suasione decepti, in perpetuo sæcle re volutemur. Si volumus euadere, si volumus Babylonis miserã captiuitatẽ fugere, si appetimus in æternã Hierosolyma in æternũ permanere: pœnitẽtiã hic agamus, Deiq; vocibus obtemperemus: aliàs enim, impietatis nostræ meritissimas pœnas dabimus, quèad modũ omnibus euenit qui diuinas voces contẽnunt. Sic enim ait Deus in prouerbijs Salomonis: vocaui & renuistis: extendi manũ meã, & nõ fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum id quod vobis timebatis aduenerit: cũ irruerit repẽtina calamitas, & interitus quasi tẽpestas ingruerit: quãdo venerit super vos, tribulatio & angustia.

Psa. 68.

Multis modis nos Deus vocat.

Psa. 55.

1. Reg. 3. Figura.

Pro. ca. 1.

¶ *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Ne igitur ob afflictionum pondera desperemus, cum subleuatorem Deum habeamus, qui nos clamante: ærumnarum aquis agitatos, earumque põdere submersos, absq; dubio eripiet. Merito ergo dicebat Dauid: iacta curam tuam in Domino, & ipse te enutriet, non dabit in æternum fluctuationẽ iusto. Vbi pro, cura tua, est in Hebræo, lehauecha, quæ dictio præter alia, onus siue põdus significat. Omnes ergo qui tali põdere premũtur vocat in hoc loco Christus. Quo fit, vt nunquam de diuino præsidio sit desperãdũ: quin potius cũ fuerimus in afflictionibus versati, debemus animũ erigere, in Deoq; omnẽ fiduciã collocare: ipse enim qui eripuit Abrahã à Chaldæis, Loth à Sodomitis, Ioseph ab inuidis fratribus, Susannam à falso testimonio, Danielẽ à lacu leonũ, tres pueros à camino ignis, B. Petrũ à carcere, B Paul. à naufragio, qui denic-

Ob afflictiones nõ desperandum cum Deum subleuatorẽ habeamus.

Psal. 54.

Gene. 11.
Gene. 19.
Gene. 37.
Dan. 13.
Dan. 14.
Dan. 3.
Acto. 12.
Acto. 27.
2. Cor. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

denique cum firmo & erecto animo inuocantibus opem tulit, quãdo nos in periculis derelinquet: si eius præsidio confidentes ad ipsum tanquam ad arcem munitissimam confugerimus? Stat enim sententia: venite ad me omnes qui laboratis & oneratis estis, & ego reficiam vos. Hoc sentiebat Dauid cum dicebat: assumpsit me de aquis multis, eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his qui oderunt me: quoniã confortati sunt super me, preuenit me in die afflictionis meæ, & factus est dominus protector meus. Et alibi: cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.

Psal. 17.

Psal. 90.

¶ *Discite à me, quia mitis sum.* Gene. secundo, dicit Moses: quod sanctificauit Deus diem septimum. Sanctificare igitur diem sabbathi est, à vitiis Cesare, & bonis operibus insistere. Proinde, qui iuxta hanc vocem domini: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde &c. quasi modo geniti infantes deposuerunt omnem malitiam, ac superiores rebus humanis, toto pectore rapiuntur ad illius supernæ quietis contemplationem: hi demum sentiunt quanta fœlicitas sit, quanti gaudii, quantæ quietis res sit euangelicum celebrare sabbathum: hoc est: post dominicæ sepulturæ imitationem, eius exprimere resurrectionem. hoc enim est vere sabbathum Dei, quod mites & humiles corde mundum contemnentes celebrant. Nam habet mundus otia sua foris, sed intus labores longe seruiliores quãm Iudæi pertulerunt, seruientes AEgyptiis in luto & latere: vt ergo hoc euangelicum sabbathum celebremus hortatur dominus, vt mites simus & humiles corde.

Gen. 1. Sanctifica re diẽ sabbati quid sit.

¶ *Discite à me, quia mitis sum.* Vide quæ annotauimus Luc. 10.

¶ *Tollite iugum meum &c. & discite à me, quia sum humilis corde.* Gene. 45. misit Ioseph dicere patri suo: descende ad me, ne moreris: & habitabis in terra Gessem, eritque iuxta me. Omnia hæc etiam Christus nobis mandat: primo, vt descendamus. Discite (inquit in hoc loco) à me, quia humilis sum. Ad me inquit, idest, non durum tibi videatur mecum pati: tollere iugum meum, & onus meum super te. Non est seruus maior dño suo. Ego descẽdi, descende & tu. Secũdo, ne moreris: hæc vbique docet christus. Tertio, promittit terram optimam, imó confessum proximum sibi: eris (inquit) iuxta me, vt edatis & bibatis super mensam meam. Lu. 22.

Gene. 45. Humilitas commendatur. Figura.

Luc. 22.

¶ *Tollite iugum meum super vos, iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.* Habet christus iugum, & habet diabolus iugum, sed iugũ christi est suauitate delinitum. Ipse enim ait: iugũ meum suaue est, & onus meum leue. Iugum enim diaboli onerosum & durum est, quod volens Esaias significare, dixit: iugum enim oneris eius. Iugum diaboli est iugum oneris: iugum verò christi, leuitatis & dulcedinis. Christus nos ad suum suaue iugum in hoc loco inuitat, illudque gratis offert: nos verò illud contemnimus, & ad diaboli iugum grauissimum accurrimus, quod multo labore emimus. O cœcitatem deplorandam, emimus graue iugum diaboli, cum Deus ad suum suauitate plenissimũ gratis oblatũ nos vocet. Inuitatus qui dã ad magnã cœnã, ad epulas diuinas ad christi suaue iugum: ob eã causam se excusauerat, quia emerat scilicet iuga boum, & ibat probatum illa. Quid feceris

Differentia inter iugum christi & iugũ diaboli. Esa. 9.a

Luc. 14.d

feciſti homo inſane? cur emiſti iuga aſperrima, ſi ad Chriſti ſuauiſſimum iugum inuitabaris? O amentiam inauditam: emunt homines iuga diaboli, emunt labores mundi, emunt magiſtratus, & honores quos vocant: emunt calamitates, & peccandi occaſiones: imó ipſa peccata, & ipſam vanitatem, cum chriſtus clamet: venite ad me omnes &c. Tollite iugum meum ſuper vos &c. Attendite filii hominum, Chriſti iugum offertur nobis gratis, & cum eo æterna remuneratio. Iugum verò diaboli multo labore emptum affert ſecum æternã damnationem. Cur ergo volumus incidere in miſerias horribiles, iugũ dæmonis mentes, ſi chriſti iugo ſubiecti poſſumus adipiſci vitam immortalem? in hac vita ſine iugo eſſe non poſſumus: homo enim, vt in libro

Iob. 15.b Iob ſcribitur, naſcitur ad laborem: nõne igitur præſtantius eſt, iugo Dei quãm diaboli ſubmitti? Quis non videt hoc. Præterea non ne melius eſt, vnum eligere quãm quinque? Quis poterit quinque tyrannis ſeruire? iugum chriſti vnum eſt, diaboli verò ſunt quinque iuga. Nullus eſt ſenſus quem ſibi diabolus ſubiicere non deſideret. Quid dicebat ille qui ad cœnam inuitatus noluit venire? Emi

Luc. 14.d quinque iuga boum, & eo probare ea. Quo te confers homo plorãde, quid vis probare? ea volo probare. Nonne ſcis iuga diaboli eſſe aſperrima, quorſum ea probare deſideras? Deſine iuga boum, & accede ad cœnam magnam, ad quam es à dño inuitatus. Nõ eſt cœna parua magna eſt, ea. n. quæ Deus tribuit, & ad quæ nos inuitat magna ſunt. Contra verò ad ea quæ mundus nos vocat ſunt exigua, & inania, falſa, incerta, caduca: quæ nullis

deſixa radicibus, quacunque varietate labefactantur. Veniamus igitur ad chriſtum & eius ſuauiſſimum & leuiſſimum iugum ſuper nos tollamus.

¶ *Diſcipulos excuſat, medicatque varijs malis.*

Capitul. XII.

IN illo tempore abiit Ieſus per ſata ſabbatho: diſcipuli autem eius eſurientes, cœperunt vellere ſpicas, & manducare. Phariſæi autem videntes, dixerunt ei. Ecce diſcipuli tui faciunt, quod non licet eis facere ſabbathis. At ille dixit: non legiſtis quid fecerit Dauid quando eſuriit, & qui cum eo erant: quomodo intrauit in domũ Dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, niſi ſolis ſacerdotibus. Aut non legiſtis in lege, quia ſabbathis ſacerdotes in templo ſabbathum violant, & ſine crimine ſunt? Dico autem vobis: quia templo maior eſt hic. Si autem ſcire tis quid eſt, miſericordiam volo & non ſacrificium: nunquã condẽ-

Mar. 2.d Luc. 6.a

1. reg. 21

Leui. 24. Num. 28

naßeris

Universidad de Deusto
Biblioteca

nasſetis innocentes. Dominus enim est filius hominis etiam sabbathi. Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum. Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum dicentes: si licet sabbathis curare? vt accusarent eum. Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis qui habeat ouem vnam, & si ceciderit hac sabbathis in foueam, nonne tenebit & leuabit eam? Quanto magis melior est homo oue? itaque licet sabbathis bene facere. Tunc ait homini: extende manum tuam, & extendit, & restituta est sanitati sicut altera. Exeuntes autem pharisæi, concilium faciebant aduersus eum, quomodo perderent eum. Iesus autē sciēs recessit inde, & secuti sunt eū multi, & curauit eos omnes, & præcepit eis, ne manifestū eum facerent, vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam dicentem. Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene cōplacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & iudicium gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet quis in plateis vocem eius, arundinem quassatam non confringet, & lignum fumigans non extinguet: donec eijciat ad victoriam iudicium: & in nomine eius gentes sperabunt. Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus, & curauit eum, ita vt loqueretur & videret, & stupebant omnes turbæ, & dicebant: nunquid hic est filius Dauid? pharisæi autem audientes, dixerunt. Hic non eijcit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis. Omne regnum diuisum contra se desolabitur, & omnis ciuitas, vel domus diuisa contra se non stabit. Et si Sathanas Sathanā eijcit aduersus se diuisus est, quomodo ergo stabit regnū eius? Et si ego in Beelzebub eijcio dæmones: filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. Si autem ego in spiritu Dei eijcio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei. aut quomodo potest quisquam intrare in domū fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiet? Qui non est

Mar. 3. d. Luc. 11. b
mecū est, et qui nō cō gregat mecū spargit. Ideo dico vobis, ōne peccatū & blasphemia remittetur hominib⁹, spiritus aūt blasphemia nō remittetur. Et quicūq; dixerit verbū cōtra filiū hominis, remittetur ei: qui aūt dixerit cōtra Spiritū sctū nō remittetur ei, neq; in hoc seculo, nec in futuro. Aut facite arborē bonā & fructū ei⁹ bonū, aut facite arborē malā, & fructū eius malū, siquidē ex fructu arbor agnoscitur. Progenies viperarū quo modo potestis bona loqui cū sitis mali? ex abūdantia n. cordis os loquit. Bonus homo, de bono thesauro profert bona: & malus homo, de malo thesauro profert mala. Dico aūt vobis quoniā ōne verbū otiosū quod loquuti fuerint homines, reddēt rationē de eo in die iudicij. Ex verbis n. tuis iustificaberis, & ex verbis tuis cōdēnaberis. Tunc respōderūt ei quidā de scribis et pharisæis, dicētes: Magister volumus a te signū videre. Qui respōdēs ait illis: Generatio mala et adultera signū quærit: & signū nō dabit ur ei, nisi signū Ionæ prophetæ. Sicut n. fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus. Viri Niniuitæ surgēt in iudicio cū generatione ista, et cōdēnabūt eā, quia pœnitentiā egerūt in prædicatione Ionæ: et ecce plus quā Ionas hic. Regina Austri surget in iudicio cū generatione ista, & cōdēnabit eā: quia venit a finib⁹ terræ audire sapientiā Salomonis et ecce plus quā Salomō hic. Cū aūt immūdus spiritus exierit ab homine, ābulat per loca arida quærēs requiē, et nō inuenit. Tunc dicit: reuertar in domum meā vnde exiui. Et veniēs inuenit eā vacātē. Scopis mundatā et ornatā. Tunc vadit et assumit septē alios spiritus secū nequiores se. Et intrātes habitāt ibi, et fiūt nouissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit generationi huic pessimæ. Adhuc eo loquēte ad turbas, ecce mater eius et fratres stabāt foris, quærētes loqui ei. Dixit aūt ei quidā: ecce mater tua et fratres tui foris stāt, quærētes te. At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos, dixit: ecce mater mea et fratres mei. Quicunq; n. fecerit voluntatē patris mei qui in cælis est ipse meus frater, soror et

Luc. 8. a.
Ionæ. 2.
Luc. 11. d
Mar. 3. d.
Luc. 8. c.
1. Re. 3. a
2. pa. 10. a
1. Pe. 2. d.
Esa. 42. d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Capitul. XII.

Ad literam.

¶ *Abijt Iesus per sata Sabbatho. &c.* Grecè Sabbatis, & est Hebraism. pro Sabbatho quodam. Sic alibi: in vrbibus. Idest. in quadam vrbium.

Era. in annota

Totum enim illud tempus septem dierum Sabbathum appellabatur apud Hæbr. & singuli Sabbatha. Ibat igitur Iesus Sabbathis. 1. Sabbatho quodam vel die quodam Sabbathi.

¶ *Quod non licet eis facere Sabbathis.* Grecè in Sabbatho, hoc est, in tempore festiuo quod erat septem dierum: ac si diceret: en tie mpo de Pascua.

¶ *Quomodo intrauit in domum Dei.* Vel In ædem Dei, ædes siue templum, pro atrio.

¶ *Et sine crimine sunt.* 1. nihil eis imputetur?

¶ *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Hebraism. pro misericordiam antepono sacrificijs.

¶ *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Solet sacra scriptura constituere comparatiuum, absque comparationis nota. Cum impossibile aut difficile, impossibili, aut impossibiliori comparat, neque comparans aut comparatum, nisi ex sententia cognosci possunt. Vt Esai. 51: cœli sicut fumus liquescunt: salus autem mea in sempiternum erit. 1. citius liquescent cæli, quàm auxilium

Regula.

Esai. 51.

quod ego præbebo meis desit. Sic ait Christus: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. 1. citius cælum & terra in nihilum redigentur, quàm verba mea sint irrita & vana. Et in hoc loco misericordiam volo, & non sacrificium 1. potius volo misericordiam, quàm sacrificium victimarum.

infr. 24.

¶ *Ecce puer meus.* Vel filius meus. *In quo complacuit animæ meæ.* Vel in quo placata est anima mea, aut quem vehementissimo amore prosequor. Hoc ipsum testata est vox patris supra ca. 3. & infra. ca. 17.

sup. c. 3. & infr. 17

¶ *Non contendet nec clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius.* Hoc est, erit pacificus & mitissimus. Vnde alibi Esai. Non aperiet (inquit) os suum sicut ouis, & quasi agnus &c. De quo clamore, ait Paulus ad Ephe. 4. Omnis clamor, & ira, & amaritudo auferatur à vobis.

Esai 53.

Ephe. 4.

¶ *Et iudicium gentibus annunciabit.* 1. Iustam & veram doctrinam Euangelicam annunciabit gentibus. Aspicis hic Messiam, non solum Iudæis sed etiam gentibus fuisse Euangelium daturum. Lex vetus fuit Iudæis data, noua verò Iudæis & gentibus.

Doctrina euãgelica iudicium hic vocatur.

¶ *Non contendet &c. Donec eijciat ad victoriam iudicium.* Vel donec depromat (sub. in terra) ad victoriam iustam & veram doctrinam Euangelicam. 1. mitem se præbebit, furori hominum cedens, donec Euangelium docuerit ad vincendos hostes tuos.

Nota.

¶ *Et in nomine eius gentes sperabunt.* Matthæus sequutus est. 70. nostra editio habet: & legem eius insulæ sperabunt. Vbi vides, per insulas intelligi

Esai. c. 60. Gen. penultimo. intelligi gentes. Ita intelligitur illud Esaiæ capit. 60. Me enim insulæ spectant quod antea Iacob his verbis prædixerat: ipse erit spectatio gentium, Genesi. penultimo. Sic intelligitur illud Esaiæ, 41. Taceant ad me insulæ, & gentes mutent fortitudinem. Vbi id quod sequitur: & gentes mutent &c. Est explicatio superioris. Apellantur autem gentes insulæ, quoniam amaris fallisque cogitationibus huius mundi tunduntur.

Esai. 41.

¶ *Omne regnum in se diuisum.* Grecè. Diuisum aduersus sese.

¶ *Ipsi iudices vestri erunt.* Collatione scilicet operum suorum condemnabunt vos. Sicut Regina Austri, & viri Niniuitæ vide. infr. ca. 19. ibi sedebitis & vos iudicantes. 1. condénantes. 12. tribus Israel.

¶ *Peruenit ad vos regnum Dei.* Vel præuenit. 1. Messias promissus à Deo vobis nec opinantibus aduenit.

¶ *Et vasa eius diripere.* Vasa pro instrumentis bellicis. Hebraismus. Sic Hierem. 21. Ecce ego conuertam vasa belli, quæ in manibus vestris, quibus vos bellatis contra Regem Babel.

Hiere. 21

¶ *Qui non est mecum contra me est.* Hoc non est contrarium dicto Christi, Marci. 9. Qui non est aduersus vos, pro vobis est. si personarum diuersitatem expectes: hic enim Christus loquebatur de Iudæis, qui dicebant: in Beelzebub ejicere dæmonia. Tales ergo qui nõ fuerãt aut fuerint cũ Christo, contra illum erunt. Apud Marcum loquitur de homine, qui ejiciebat dæmonia in nomine Christi, neque erat illi contrarius, quanuis non sequebatur eum sicut Apostoli.

Marc. 9. Concordatur Euãgelistæ.

¶ *Et qui non congregat mecum.* sub. in ouile meum, *spargit.*

¶ *Spiritus autem blasphemia non remittetur.* Spiritus genitiui casus est, blasphemia nominatiuus.

¶ *Quicunque dixerit verbum.* 1. aliquid. Hebraiss. verbum enim pro re quacunque. 2. Regum. 1. Quod est verbum quod factum est. 1. quid rei accidit.

2. Reg. 2.

¶ *Qui autem dixerit contra Spiritum sanctum non remittetur ei.* Neque in hoc seculo, neque in futuro. Vide quæ annotauimus Luc. 12. ibi. Et omnis qui dixerit verbum in filium hominis &c. Ei autem qui in Spiritum sanctum &c.

¶ *Aut facite arborem bonam & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum.* 1. Aut me cum operibus laudate, aut me tanquam arborem putrem vnà cum operibus damnate.

¶ *Bonus homo de bono thesauro suo.* Hic thesaurus, pro aceruo & cumulo quarumcunque rerum accipitur. quasi dicat ex aceruo bonarũ cogitationum depromit bona.

¶ *Ex verbis enim tuis iustificaberis.* Vel iustus pronuntiaberis, & iudicaberis, vt ex fructu arbor.

¶ *Tunc respondentes ei quidam.* 1. Exorti sunt vel allocuti sunt ei quidã Hebraiss. Vide supra capit. 12. ibi. In illo tempore respondens.

¶ *Volumus à te signum videre.* Vel cupimus à te. *In corde terræ.* 1. in ima terræ.

¶ *Sic erit filius hominis tribus diebus, & tribus noctibus.* Tropus Synedoche vsus est hic Christus, Vnde nota, quod Tropus Synedoche à parte totũ. l. à toto partẽ facit intelligi. S.

Tropus Synedoche in sacra scriptura frequens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luc. 9. Math. 17 c.

capit. 9. post dies octo factum dicit, quod Matthæus noster capi. 17. post dies sex, quando in monte transfiguratus est Christus. Vtrumque enim verum esse non potest, quod de numero dierum dictum est, nisi ille qui dixit, post dies octo, intelligatur, partem nouissimam diei ex quo id Christus prædixit futurum, & partē primam diei, quo id ostendit impletum, pro totis diebus duobus ac integris posuisse: is vero qui dixit: post dies sex integros omnes, & totos, sed solos medios computasse, hoc modo locutionis, quando significatur à parte totum, & ista de Resurrectione Christi soluitur quæstio. Pars enim nouissima diei quo passus est, misi pro toto die accipiatur. 1. adiuncta etiam nocte præterita, & nox, in cuius parte vltima resurrexit, nisi totus dies accipiatur, adiuncto scilicet die illucente dominico, non possunt esse, 3. dies &. 3. noctes, quibus se in corde terræ prædixit futurum.

Cõmendatur pœnitentia contra Lutherum.

¶ *Viri Niniuitæ &c. quia pœniam egerunt &c.* Ostendit hic locus falsum esse id quod ait Lutherus, nempe contrictionem ante charitatem esse execrabilem. Damnat enim gemitum, & flectum, & omnem pœnitentiam, quæ fit per detestationem peccatorum. Si gemitus & pœnitentia nihil prosunt peccatoribus: cur Deus in hoc loco laudat Niniuitarum pœnitentiam? quorsum Baptista diceret: genimina viperarum, quis ostendet vobis fugere à ventura: ira, iam enim securis ad radicem posita est, facite ergo fructus dignos pœnitentiæ? Quorsum per Esaiam ipsos peccatores ad pœnitentiam hortatur, dicens (secundum translationem. 70.) ingemiscite, agite pœnitentiam qui erratis. Vbi nostra editio habet: Mementote istud, & confundamini; reddite preuaricatores ad cor. Quorum totiens Dominus gehennam minaretur peccatoribus, si talis contritio & pœnitētia esset non solum inanis sed vt Lutherus ait esset permitiosa? Dauid nobis pœnitētiæ formam descripsit: Circundederunt (inquit) me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me: dolores inferni circundederunt me: præoccupauerunt me laquei mortis in tribulatione mea inuocaui Dominum. Et alibi: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo. Aspicis regem peccatis astrictum pœnitētiā egisse, Dominum inuocasse, vim lachrymarum profudisse, & fuisse gratiam consequutum: Ait enim Paulo post: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Vbi vides gemitum Dauidis fuisse Deo gratum & auditum. Ideo in inscriptione huius Psalmi meminit octauæ: erat enim octaua, instrumentum octo fidibus ornatum, quo canere solebat carmina triumphalia, vt colligitur ex. 1. libr. Paralypome. Canit igitur victoriam Dauid quam de peccato reportauit: ideo Psalmum in gaudio & exultationis tripudio finiuit. Et si quæras arma quibus hanc victoriam obtinuit, & veniam ac gratiam impetrauit: ipse explicat esse gemitus & lachrymarum abundantiam, & denique pœnitentiam: hæc enim sunt arma quibus de peccato

Psa. 17.

Psal. 6.

1. Par. 15

Luc. 3.

Esai 47.

de peccato consequimur victoriam. Vide Luthere quomodo hæc concordent cum tuo articulo, in quo asseris; pœnitentiam nihil aliud esse quàm nouam vitam & veram pœnitentiam detestaris.

¶ *Surgent cum generatione ista.* vel. aduersus generationem istam, aut aduersus genus hoc hominum, & infra.

¶ *Ambulat per loca arida.* Vel aquis carentia, vel siticulosa.

¶ *Adiunxit sibi septem alios spiritus.* Septem, pro multis Heb. septenarius numerus apud Heb. pro vniuerso tempore sæpe ponitur. Septies in die laudem dixi tibi. 1. multoties in die laudem dixi tibi. Vel semper in die laudem dixi tibi.

Psa. 118.

¶ *Et sunt nouissima.* Vel extrema. 1. quæ postremo loco accidunt hominibus illi.

¶ *Et fratres eius stabant foris.* Fratres, pro cognatis Heb. fratres enim sumus (ait Abraham Loth consobrino suo.

Gene. 13.

¶ Cap. XII. Ad mores.

¶ *Non contendet neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius &c.* Lenitatem, benignitatem, tolerantiam & mansuetudinem. Dicant ab eo Christiani principes & præsules, ne velint nimia asperitate subditos perdere. Vt enim qui vasa vitrea contaminata mundare volunt, non debent duriter applicare manus: ne dum volunt sordes abstergere vasa conterant: sic præsules qui volunt subditos coinquinatos corrigere; summa ope niti decet vt id efficiant moderate: ne illos perdant, dum eos ad animi puritatem perducere conantur. Et quemadmodum inter chyrurgos ille est laudabilior qui leuius tangit vulnera quam ipse qui asperè manus imponit: sic ille præsul est prudentior censendus, qui potius lenitate quàm nimiæ seueritate animi vulneribus medetur, & vt chyrurgus (vt in eodem simili versemur) secturus membra corrupta, non impletur ira, quin potius tunc maiorem tranquillitatem ostēdit, ne perturbatio impediat artem: sic præsul in reprehensionibus & punitionibus magna debet vti temperātia, ne ira turbatus modum transeat. Nihil enim est præstantius, nihil magno præsule dignius, clementia. Et tamen ita probanda est mansuetudo, vt adhibeatur etiam seueritas: absq; qua administrari recte respublica nō potest. Sed omnis animaduersio & castigatio debet contumelia vacare. Id nos docuit Christus Deo noster, qui eum quē reiecit ex nuptijs, quòd nō haberet vestem nuptialem, amicum vocauit. Cuius mansuetudinem Esaias in hac prophetia quam adducit in hoc loco Matthæus, in illo capit. multis verbis ostendit. Quod si idem propheta in hoc capi. etiam ait. Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir præliator suscitabit zælum, vociferabitur & clamabit &c. Hoc non de primo aduentu sed de secundo intelligendum est, quando cum potestate magna & maiestate iudicatum vniuersos mortales venturus est. Quod si de primo aduentu hæc verba intelligere velis: facilè difficultatem absolues, dicens: prius Prophetam voluisse, Christi mansue-

Simile.

Modestia & lenitas & benignitas decet principes & præsules.

Infra. 11.

Explicatur Esaie locus qui prædictis cõtrarius esse videtur quantum appareat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſuetudinem, patientiam & humilitatem oſtendere: qui ſuas iniurias toleranter ferens inimicis ſuis litem non intendebat, ſed ſicut agnus ad occiſionem ductus ſilentio vtebatur: & ideo ait non contendet neque clamabit &c. Infra verò facit eum clamantem, & mundi ſcelera reprehendentem, & potenter aduerſarios & hoſtes ſuos, hoc eſt, idola & vitia, Euangelij prædicatione dejicientem. Ex quo colliges: concionatorem contumelias in ſeſe iactas æquo animo tolerare, mundi verò ſcelera queribunda voce arguere, vt non ſuam ſed Dei gloriam quærere videatur.

Conciona tores admonẽtur.

¶ *Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens cæcus & mutus*. Legitur Eſai. 36. Quod Rapſaces obſedit Hieroſolymam, & circundedit eam, ne per aliquam partem alimenta intrarent in vrbem. Portæ huius ciuitatis ſunt ſenſus noſtri, anima eſt ipſa ciuitas, quam ita obſidet & oppugnat diabolus, vt in eam per ſenſum nullum ſpirituale alimentum introeat. Hoc moraliter voluit Euangelium ſignificare in hoc dæmonio, & alijs quos dæmon, cæcos, ſurdos, & mutos faciebat: vt neque per oculos, neque per os, neque per aures, aliquid ad obſeſſam animam ſpiritualis alimenti ingrederetur.

Eſa. 36. Figura.

Quid myſticè hoc dæmoniũ ſignificetur.

¶ *Oblatus eſt ei dæmonium habens, cæcus & mutus*. Hoc ſpiritualiter agit nobiſcum diabolus, ne male acta videamus, ne illa confiteamur. Si ergo peccator es, audi quid tibi admoneat Dominus apud Hieremiam vide, inquit, vias tuas in conualle: ſcito quid feceris. Ac ſi dicat: adhuc veſtigia tua apparent in valle: quibus terram attingebas, cum ibas ad idola colenda: intuere ea, conſidera peccata tua, vt illa execeris: teque illorum pœniteat. Et in Deut. leges: memento, & ne obliuiſcaris, quomodo ad iracundiam prouocaueris Dominum Deum tuum. Ideo præterita vitia ſunt in memoriam reuocanda, vt ea ploremus atque vt ea confiteamur. Confeſsio enim neceſſaria eſt. Vt qui incidit in flumen non obruitur quandiu aqua non accedit ad os, quoniam reſpirare poteſt, & non ſubmergi: Si autem aqua attigerit & adimpleuerit os ſtatim obruitur & moritur: Sic qui incidit in peccati gurgitem adhuc ſpem habet vitæ, ſi os non habet impeditum, ſi paratus eſt de ſceleribus debitè confiteri: ſin autem tanta eſt culparum aqua, vt ei ſuper os aſcendat, quo flagitia ſuo ſilentio prætereat, nolens de illis confiteri, obruitur miſer, & ad ima tartarorum deſcendit. Eam ob cauſam dicebat Rex Dauid: non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuũ. Aquis maris obruti ſunt Aegyptij, non Iudei: Iudæus enim ſignificat confitentem. Aegyptius turbatum. Ille eripitur, qui ad veram confugit confeſsionem, ille perit, qui obſtinatione turbatus peccatorum ſuorum confeſsione contemnit, talis enim mutus dicitur & cæcus, talis dæmonium habet, cuius typus eſt homo iſte dæmonium habens cœcus, & mutus.

Deute. 9.

Cõfeſsio eſt neceſſaria.

Simile.

Pſa. 68.

Exod. 4. Figura.

¶ *Hic non ejicit dæmones niſi in Beelzebub*. Viri detractores tam odibiles ſunt, quod Regnum Dei minime poſsidebunt. Audi quid de illis Diuus Paulus affirmet in prima Epiſtola ad Corinth. capi. 6.

Detractores Deo ſunt maxime odibiles

1. Cor. 6.

nec

nec maledici, nec rapaces Regnum Dei poſsidebunt. Et in Epiſto. ad Roma. Detractores Deo odibiles. Sunt multi impij qui alios maledictis vulnerent, in odium & inuidiã acerſſunt, vt eorum ſanguinem profundant. Ita de Hieremia olim dicebant: iudicium mortis eſt viro huic. Et modo de Chriſto: hic non ejcit dęmones niſi in Beelzebub, vt morti traderetur. Aliquando grauius offendunt animos auditorum, qui aliena flagitia aperte narrant, quàm qui committũt. Et ſæpe numerò accidit vt qui alios maledicentia laceſſunt, ipſi grauioribus madeant vitijs. In prouerbi. ait Salomo. remoue à te os prauum, & detrahentia labia ſint procul à te. Viri detractores á ſeptuaginta interpretibus latrones appellantur: vnde vbi apud Ezechielem, capit. 22. noſtra verſio habet viri detractores fuerunt in te, habent ſeptuaginta: Andres Leſtæi, hoc eſt, viri latrones. Et merito tali nomine gaudere debent. Qui enim de aliorum vita detrahunt, eorum famam deripiunt, & latrones multo peſtilentiores ijs, qui diuitias rapiũt: quo enim fama nobilior eſt opibus & diuitijs, tanto pernicioſiores ſunt latrones famæ, quàm pecuniæ. Nihil eſt velocius maledicto & detractione: nihil facilius emittitur, nihil latius diſſipatur. Nulla res eſt, quæ facilius direptioni committatur, quæ breuius amittatur, quàm gloria, qua detractor ſpoliat poſsidentem. Quod de falſa mundi gloria intelligendum puto, quæ eſt temeraria, & innaniſsimis ſplendoris inſignibus collecta, & à ſapientibus omnibus repudiata. Vera enim gloria ſolida & expreſſa, non adumbrata; ea eſt verus virtutis ſplendor, benefactorum comes, conſentiens laus bonorum, incorrupta vox bene iudicãtium de excellenti virtute, quæ radices agit, aclõgius propagatur, qualis erat gloria Chriſti, quorũ miracula longè latèq; propagata maximam veramq; bene iudicantium laudem illi afferebant. Vnde Paulo ante præmiſſerat noſter Matthæus quod viſo tanto miraculo obſtupuerũt omnes turbæ, & dicebant: nunquit hic eſt filius Dauid? ¶ Detractoribus nulla aliorũ facta illis grata ſunt: maledictis & vocibus querelarum plenis viros iuſtos & iniuſtos nullo habito diſcrimine violant: aliorumq; vitam reprehẽdẽtes, ſuam haud quaquam curant. Vt gallina dum roſtri ictu domus pauimentum ſordibus inquinãtum ſcrutatur, eſcam quærens, Si adamantem aut ſmaragdum, aut gemmam aliam precioſam reperit, reijcit, & contemnit: Sin autem inuenit vermiculum, aut vile milij granum, illud læta elegit, & accipit: ſic detractor vitas aliorum inquirit, & inueſtigat, ſi eorum præclara facta reperit, ſilentio pertranſit, reijcit, contemnit, ſin autem inuenit flagitium aliquod, aut erratum, quamuis leue ei inquirenti occurrit, illud accipit geſtiens, vt eius autorem vocibus vulneret, & lædat. Vita maledicorum eſt in aliorum vitas conferre maledicta, obijcere errantibus crimina, pergere in conuicia, inurere illis ignominiæ notam, eorum ſplendorem maculis aſpergere. Nulla in eorum ore eſt dulcedo, nulla ſuauitas, ſed inſtar maris mortui ſalſedine & amaritudine pleni vitã in aliorũ vituperatione

Rom. 1.

Ierem. 26

Prouer. 4.

Ezec. 22.

Simile.

Qualis ſit detractorũ vita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

traducunt. Hæ sunt immundæ limo sæque paludes, quarum aquæ nõ dul-
Ezec. 47. cescunt, vt Ezechiel his verbis testatur: in littoribus autem eius & in palustribus non sanabuntur. Et quoniam hi impij & maledici homines finem infelicissimum habere solent addit propheta: quia in salinas dabũtur. Hoc est reseruabũtur ad salis cõdimentum. Vt nos miserum eorum excidium intuentes sale prudentiæ condiamur. Eam etiam ob causam ar-
Gen 19. bitror fuisse vxorem Loth non in lignum aut lapidem. Sed in salem conuersam.

¶ *Nisi in Beelzebub Principe dæmoniorum.* Beelzebub. Idest, deus muscarũ, sic derisorie appellabatur à Iudæis. Dictus est Bel, siue Baal, vel Balim à Rege Belo qui condidit Niniuem.
D. Hiero. Narrat D. Hierony. in commenta. in Oseam, Ninum filium Beli in Asia regnasse, & Niniuem vrbem Assyriæ condidisse, fuisseque tantam nominis celebritatem consecutum vt patrem suũ Belum referret in Deũ. Ad id demẽtiæ perductus est, vt vellet filius Dei appellari. Hanc ciuitatem Niniuem appellat Ptolomæus Ninum in Assyriæ descriptione, de
Ptolomæus. Plinius. Strabo. qua vrbe loquitur Plinius libro. 6. & Strabo in principio lib. 16. & quoniam hic Belus à stultis gẽtibus pro deo colebatur, & ab Hebræis appellabatur Bel, seu Bal, ideo quodcunque idolum, nomen hoc sortitũ est. Hæc
Strabo. fuerat antea Berosi sentẽtia, qui hũc Ninum dixit regnum Babylonicum propagasse, & templum Belo patri erexisse, vnde dimanauit idolatriæ principium. Nec solus Ninus statuã patri suo Belo erexit, sed etiam eius vxor Semiramis vastas statuas & magnitudine mirandas erexit, vt refert lib. 4. Diodorus Siculus.

Diodorus Siculus.

¶ Cæterum multi sunt apud nos qui de Belo patre suo gloriantur, qui Belum patrem suum colunt, adorãt atq; tanquam deum suum summè venerantur. Multi, inquam, sunt qui de genere ac nobili prosapia ita gloriantur, vt illam pro deo suo colant. Hi in nomine huius Beelzebub nõ eijciunt dæmonia, sed potius inducunt in animam suam, inducunt superbiam, iram, inanem gloriam, inducunt odium & studium vindictæ de inimicis. Quos miseros profecto iudico.

¶ *Hic non eijcit dæmones nisi in Beelzebub.* Vide quomodo iniqui Christum tractauerunt. Dicebat verba vitæ & illi dicebant: durus est hic sermo. Inueniebat humana malitia quid in virtute diuina, & in verbis ipsius veritatis reprehenderet: faciebat miracula: & dicebant: in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia calumniabatur hominum iniquitas & malitia opera ipsius Dei, donec eum falsis criminibus ad cædem vocauit, & acerbissimis cruciatibus saucium immanissime occidit. Si ergo mundus Christi verba, opera, & vitam calumniatus est, quid existimas cum ipsius Dei amicis esse facturum? Certè qui recedit à malo & Christum sequitur, prædæ patet, vt Esaias ait. Nã
Esai. 59. quidam abeo eripit opes, alius famã, hic cum spoliat quiete, ille infert ei cõtumelias, itaq; eũ illi acerbissime opprimũt, cuius beneficio substentãtur. Mundus eos quos suos non esse mundi cõ-
dictio. Ioan. 15. cognouit affligit. Ita enim ait Christus discipulis suis apud Ioannem: quia de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus, & in lib. Sapientiæ, dicunt
Sapien. 2. impij:

Vide quomodo iniqui Christum tractauerunt post tot tã taq; eis collata beneficia.

impij: circumueniamus iustum quoniam cõtrarius est operibus nostris. Postquam Moses loquutus est cum
Exo. 34. Deo in monte Synai, posuit velamẽ
Figura. super faciem suam, & populus eam videre non poterat, Eodẽ modo mũdus eũ videre non potest, quia in altitudine virtutum collocatus cũ Deo communicat, & ad illum ardẽter aspirat, sed illum odit, & cõtendit pellere,
Simile. falsisq; criminibus in inuidiam vocare. Camelus priusquã bibat, fontẽ obturbat, vt aiunt: ne in aqua clara & lucida suam aspiciat deformitatem: tollit aquæ claritatem, quia est suæ fœditatis speculum. Sic homines scelerati, viros virtutum claritate conspicuos studẽt è medio tollere, ne in il-
Simile. lis suam deformitatem videant: est enim vir clarus & iustus speculum in quo flagitiosi suas notas & tetras maculas intuentur. conferentes enim se cum iustis, vident sua scelera virtutibus aliorum opposita, clarius emine-
re: ideo eos affligũt & ferre non pos-
1. Tim. 2. sunt. Qui enim (vt verbis vtar Pauli) pie volũt viuere in Christo Iesu, persequutionem patientur.

¶ *Omne regnum contra se diuisum desolabitur, Et omnis domus. l. ciuitas contra se diuisa non stabit.* Vbi vides nullam esse
Nihil pernitiosius discordia & concordia cõmẽdatur. Simile. regnis aut populis pestilentiorẽ pernicie quam discordiam. Fieri enim nõ potest cum populi nauis in alto fluctuat odij atq; seditionum tempestatibus agitata, quin in medijs fluctibus miserè obruatur. Id est quod
Prouerbium. in hoc loco ait Christus: omne regnũ in se diuisum desolabitur. Concordia paruæ res crescunt, discordia verò maxime dilabuntur. Concordia,
Figura. vt dicitur in prouerbio: fulciuntur opes etiam exiguæ. Si linguarum diuisio in turre Babylonis ædificium labefactauit: quanto magis voluntatum diuisio & discordia? Diuide fluuium, amittet vim, diuide regnum,
Simile. extinguetur. Ad generationem rerũ
Exẽplum naturalium necesse est elementa inter se discrepantia & cõtraria conuenire: & sedata discordia inter se amicitia quadam copulari: & extali concordia nascitur lapis preciosus, cæteræq; res naturales quarum pulchritudinem & excellentiam admiramur.

¶ Quid docet medicina, nisi amorẽ
Simile. & concordiam quatuorum humorũ in corporibus humanis? Ex humorũ temperata concordia redundat pulchra atq; recta valetudo: ex eorum intemperata discrepantia & concitatione, nascuntur variæ ægritudines. Quid aliud docet musica quàm vocũ
Simile. inter se dissidentium amicitiam & cõcordiam: ex qua suauis armonia, admirabilisq; concentus oriatur? Hoc
Orpheus, amor habet claues omnium rerũ Empedocles. considerans Orpheus, dicebat: Amorem habere claues omnium rerum, quibus earum aperit conceptum & in lucem prodit. Vnde Empedocles Pytagoricus: mundum dicebat constare concordia: discordia autem dissipari. Hoc voluit nobis natura in la-
Lapidis tyrrhæi proprietas mirabilis. pide tirrhæo ostendere: qui in aquã coniectus, si est intenger quãuis magnus innatat, diuisus verò & comminutus mergitur. Sic nos integri & concordes substinemur, diuisi verò & discordes pessum imus. Eam ob
Figura. causam comparat Gregorius Nazianzenus homines concordes cum arca Noe in diluuio seruata, quia ibi omnes concordia quadam conecte bantur. Da mihi concordiam, dabo tibi rẽpublicam permanentem, & in omni diluuio afflictionis conseruatam.

¶ Cum in mundi principio Deus crearet multa animantia, noluit mul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tos homines simul creare: creauit vnum ex quo multitudo propagaretur, vt hac admonitione vnius rei memoria, etiam in multis concordẽ vnitatem seruaremus, vt intelligeremus esse nos omnes vnius hominis filios, & videremus quam esset Deus vnitate delectatus. Hæc est causa, vt Augusti. ait Augustinus, quare Deus voluerit vt omnes ab ipso creato originẽ duceremus.

¶ Et eam ob causam cum Deus daret arma brutis animalibus, alia dentibus muniendo, alia vnguibus, alia cornibus, solum hominem armis destituit, nudum atq; inermem formauit, tanquam ad amorem pacemq; cõseruandam creatum: vt ipsa corporis compositio eum doceret ad quid esset in lucem æditus. Amplectamur igitur concordiam, eam colamus & veneremur, & omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna deleamus: cum discordia sit omnium excidiorum caput. Vnde dicebat Ose.10.a. Oseas: diuisum est cor eorum, nunc interibunt. Quod etiam gentiles solo naturali lumine intellexerunt. Cicero. Marcus Tullius in lib. 5. de finibus, hæc verba scribit: Nec ciuitas in seditione beata esse potest, neq; in discordia dominorum domus. Multo minus animus à se ipso dissidens, secumque discordans, gustare partem illam liquidæ voluptatis & liberæ potest. Plato. Et Plato in. 5. dialogo de republica. Nihil (inquit) pernitiosius esse ciuitati quã discordiã nihil vtilius quàm vnionem & amicitiam.

¶ *Iesus autem sciens cogitationes eorũ.* Quibus verbis satis ostẽditur Christum esse Deum, quando hominum occultas cogitationes cognoscebat. Sic enim regius vates cum Deo loquens ait: intellexisti cogitationes meas de longe. Quibus verbis vult diuinus psaltes Dei prouidentiam & cognitionem significare, cui non solum facta sed etiam cogitata notissima sint. Ideo ait de longe domine, hoc est, de cœlo intellexisti meas cogitationes, cum ego in terra sim. Vel de longe, hoc est, priusquam ego rem cogitem, iam tu scis. Vel à lõgè, hoc est, cum adhuc sim longè ab opere, cognoscis enim cogitationes nostras dũ adhuc res sunt in potentia, priusquam exeant in actum. Sed de hoc alias diximus. Psal.138.

¶ Prererea obserua non dixisse Euangelistam: Iesus autem sciens deliberationes maturas eorum, sed cogitationes eorum. Is enim mos est impiorum ac sceleratorum hominum vt à prima cogitatione ad locutionẽ & ad opus nulla sit distantia, quoniã nulla interest ratio, nulla deliberatio, nullum consilium: post oratione succedit voluntas, pro deliberatione voluptas. Non intuentur deliberandum esse diu quicquid loquendum aut statuendum sit semel. Vita nostra scala quædam est in excelso loco constituta, cuius primus gradus cogitatio est, vltimus verò opus: in medio autem sunt multi alij gradus considerationis & deliberationis. Vt aũt homo facile caderet, si vellet à primo ad vltimum absq; medijs peruenire; sic qui primam cogitationem statim exequitur absq; deliberatione, quæ affert vtilem curam cogitandi, necc̃onsiderat offendat necne Deum, aut proximum, nec aspicit rerum humanarum exitum, & mundi varietatem, facile ruit, & preceps in exitium cadit. Oportet deliberationum gradus prius attingere & per eos firmiter incedere, vt in vltimo & altissimo gradu tranquilli maneamus: at superbi hi pharisæi sine consideratione, sine consilio, aut deliberatione, perperam de Christo cogitabant: statimq; venenum de promebant. Explicatur locus Psal. Impij nulla ratione nullo q; cõ filio vtũtur sed est illis pro ratione voluntas. Similc.

¶ *Omne regnum diuisum contra se desolabitur.* Hinc intelliges nihil esse trãquillitate & pace iucũdius, nihil gratius, nihil firmius, & stabilius. Hanc appellabat Democritus summam huius seculi fœlicitatem. D. Augustinus de ea loquens ait: in rebus creatis nihil gratiolius soleat audiri, nihil delectabilius concupisci, nihil vtilius possideri. Qui tranquillitatem hanc obtinent beatitudinem illam consequuntur, de qua ait Christus Deus noster: Beati pacifici quoniam ipsi Supra c.5 filij Dei vocabuntur. Si Dei vocantur filij qui pacis sint amantissimi, erunt procul dubio à contrario sensu diaboli filij, qui animi fluctibus & perturbatione concitati nullam habent quietem, nullam tranquillitatẽ sed pacem confundunt, & conuellũt. Imo ipsi confunduntur, & conuellũtur & pereũt. Stat enim Christi sententia, quod omne regnum diuisum contra se desolabitur: omne enim quod est, tamdiu est, quandiu vnum est, ens enim & vnum conuertũtur. Cum autem homines inquieti, dissidia & contentiones quærentes, se distrahant, & dissoluant, & in varias partes fundant, & separẽt, perspicuũ est eos vnitatem non habere, nec vnum esse, & ex consequenti non esse. Id intuens Plato in libr. de repub. Plato. asseueranter affirmabat, nihil esse ciuitati pernicioſius diuisione, nihil vtilius pace. Pacem amantes Deum pacis autorem amant, & non modo cum hominibus, & secum pacem habẽt, sed cum virtutibus & probis moribus, quum bellum perpetuum inferant vitijs & impietatibus. Ex qua animi quiete & securitate dimanat tranquillitas & pax perpetua cum alijs secum habitantibus. Hinc inter fideles pacem rdaturũ dominum prædixerat Ezechiel propheta capi. 11. Ezec. 11. & dabo, inquit Dominus, eis cor vnum. Atque ca. 36. idem pollicetur. & 36. Et apud Hierem. cap. 32. quod impletum fuisse in Ecclesia primitiua asserit. D. Luc. in Actis Apostolorum: Hier. 32. multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, fuit enim summa inter Christianos tunc pax & concordia: de qua dixerat Rex Dauid: orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis. Et rursus: factus est in Actor. 4. pace locus eius. Hanc pacem conquirere debemus & amplecti, eaque sum me oblectari. Si hominum pax à gẽtium philosophis veluti numẽ quoddam celebrabatur, qui fieri potest, vt Christianæ philosophiæ cultores Dei pacem sine scelere nefario contemnant? In mõte Palatino fuit quõdam Romæ Templum cõcordiæ dicatum, vt ait Blondus lib. 2. de Roma instaurata, quod Templum ait Suetonius fuisse à Tiberio Imperatore constructum: tametsi fuisse à Liuia Germanici matre ædificatum. Et prope montem Palatinum, vbi quondã via, quæ sacra dicebatur, erat, fuit à Vespasiano Imperatore instauratum Templum pacis, cuius ruinæ hodie apparent, facilè ostendentes, magnificentissimum ædificij apparatum. Nullum enim fuit tunc in tota vrbe ædificium sumptuosius, nullum admirabili prætiosarum rerum amplitudine præstantius. De eo ait ita Hie. D. Hieron. in Ioelis Prophetæ Commen. Blondus. Psa. 71. Psal. 75.

Vespa-

Nihil pace iocundius nil firmius & stabilius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vespasianus & Titus Romæ Templo pacis ædificato vasa templi Hierosolymitani & vniuersa donaria in delubro illius cõstituerunt: quæ Græca & Romana narrat historia. Si igitur infideles pacem habebãt & colebant, quanto magis nos eam colere debemus, qui legem pacis, qui pacis præceptoris Euãgelium seruare gloriamur? Cum Neptunus & Minerua de dignitate contenderent, & Neptunus, vt antiqui scriptores literis mãdarunt, allegaret se esse aquæ, rei vtilissimę inuentorem, Minerua autem pro se adduceret, se oliuam fructiferam plantam inuenisse, cecidit causa Neptuno, fuitq; pro Minerua sententia lata, quia oliua arbore fructuosa significabatur pax, quia nihil esse dicebãt iucũdius, nihil vtilius, nihil ad securitatẽ & trãquillitatẽ cõsequendam accomodatius. Voluerunt homines illi, qui tunc sapientes dicebantur, hac fictione significare esse pacem vtilissimam, eamq; ob causam auidissimè quærendam & conseruãdam. Proclus Platonicus vnum vni esse dicebat: significans dandam esse operam, vt omnes vnũ essemus Deo, qui erat vnus. Hæc sunt eius verba in lib. de anima & Angelo. Per intellectum nostrum diuinum attingimus intellectum: sic & primum vnũ, à quo omnibus inest vnio per vnũ, per quod sanè nostrum vnum diuino maximè iũgimur. Et Paulo post: Diuini per vnitatem efficimur, quãdo omnem multitudinem fugiẽtes, in ipsam vnitatem nostram confugimus, vnumque efficimur, & conformiter agimus. Titus Liuius libr. 10. Dec. 3. melior est, inquit, tutior pax, quàm sperati victoria. Si gentiles tot laudibus efferunt pacem, quid nos agere debemus, quibus Deus noster illam dedit? Quorum discordiam dãnat, illaque & regna & domus corruere, vt multoties experimento didicimus, affirmet. Lege quæ capite quinto annotauimus in illa verba Beati pacifici.

Proclus.

Titus Liuius.

¶ *Qui aũt dixerit contra spiritũ sanctũ, non remittetur ei.* Huius peccati exẽplũ habes Gene. 19. vbi inquiunt Sodomitæ sancto Loth: sunt viri qui introierunt ad te nocte, educ illos nũc, vt cognoscamus eos: Nolite (inquit Loth) quæso fratres mei hoc malum facere &c. At illi vim faciebant Loth vehementissimè. Vide quantum peccata sua homines isti nequissimi augeant: nedum non acceptant admonitionem ipsius Loth, sed insuper cũ persequuntur: ac omnibus viribus in contrarium nituntur: etiam violenter impium propositum suum exequi volentes. Hoc est ingenium impiorum: primo quod semper peccata sua augent, cum nihil opus esset: satis enim peccatorum iam habent: secundo, quod ex monitione peiores fiunt, ac tunc vel maxime ad malum currunt quantumuis admoneantur, & Deum & homines irrident ac cõtemnunt. Hoc est grauissimum peccatum. Est enim contra spiritum sanctum, de quo Dominus in hoc loco, ait: quod nunquam remittetur, neq; hic neque in futuro. Hoc idem pharisæis cum Christo accidit.

Gen. 19.

Ingenium impiorum peccata sua indies augere & ex monitione peiores fieri

¶ *Ex abundantia enim cordis os loquitur.* Vis hominem cognoscere? Audi eũ loquẽtem: sermo enim (vt in hoc loco ostendit Christus) eum manifestum facit: Nam vt dicebat Themistocles: sermo est similis stragulis picturatis: vt enim illæ dum extenduntur imagines ostendunt, dum cõtrahuntur, celant easdem: sic oratio prolata animum demostrat & aperit: quæ abscondita, eum absconditum tenebat. Vnde quidam sapiens, dicebat: qualis est homo talis est sermo illius.

Sermo vnũ quẽq; manifestat qui sit.

Themistocles.

Simile.

Non opus est vt iam à Deo signa petamus.

In creatione signum aparuit õnipotẽtiæ, in redemptione signum clementię, in iudicio apparebit signum iustitiæ.

Luc. 21.

¶ *Magister volumus à te signum videre.* Non opus est iam vt a Deo signa petamus: iam enim in creatione rerum omnium, & tempore Iosue omnipotentiam suam ostendit: in redẽptione clementiam; & signa clementiæ tẽpore Regis Ezechiæ. Quare ei qui posthæc signa petierit, non dabũtur nisi signa iustitiæ & deuastationis: Erunt signa in Sole, Luna, & stellis &c. Huic populo Iudæorum, iam in incendio & deuastatione Hierosolymæ datum est signum. Quid ergo restat post hoc, nisi signum Ionæ & æternæ desolationis? Non ergo incredulì simus: sed sobriè & iustè & piè viuamus in hoc seculo expectãtes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, vt ad dexteram Dei positi signum filij hominis lætantes videamus.

Ad Tit. 2

Degenerauerunt Iudæi à fide patrum.

Rupertus

¶ *Generatio mala & adultera signum quærit.* Isti profecto (vt Rupertus ait) à fide patrum nimium degenerabãt. Nunquid enim Abraham propter signa & prodigia credidit? Nunquid (inquam) dixit Abraham: quod signũ tu ostendis mihi quia hoc præcipis, vel hoc promittis mihi vt credã tibi? Quod signum aut prodigium acceperat, vt Deo sæpius promittenti semen in quo benedicerentur omnes gentes terræ, non infirmaretur fide, nec consideraret corpus suum emortuum, & sterilem vuluam Saræ? Nunquid autem hoc pro signo siue spei suæ solatio acceperat, vt ambo grandeur, ille centenarius, illa nonagenaria, non senescerent aut frigescerent? Deniq; saltem hoc vt Sara sterili mulierbria. 1. mẽstrua fieri nõ desinerent? Ergo degeneres vos ò Iudæi (inquit Christus) ergo tanto patre indigni: ergo deteriores omnibus alienigenis, qui nisi signa & prodigia videritis, non creditis: quare meritò vos generationem malam & adulteram appello. Nos ergo Iudæos istos non imitemur, sed Christo credamus, nec de nouo ab illo signa aut prodigia petamus: nam beati qui illa non viderunt & crediderunt.

Rom. 4. c. d

Ioan. 20.

¶ *Generatio mala & adultera.* Forsitan mirari quis poterit: quare Christus qui exemplum & exemplar nostrum fuerit, qui in cœna discipulis dixerit: Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci ita & vos faciatis: tam acriter accẽsus ira, modò Iudæos istos reprehenderit? Imo ex funiculis alibi flagellum fecerit, & posè templo eijciendo, latrones vocauerit, dicens: Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum? Rationem huius lege. d. 45. Disciplina enim non est seruanda sine misericordia, nec misericordia sine disciplina. Item, iustè iudicans misericordiam cum iustitia seruat. Et qui remittit, & qui corrigit vterque miseretur.

Infra. 21. E. Luc. 19.

¶ *Viri Niniuitæ surgent in iudicio &c.* Exemplo Niniuitarum & Reginæ Sabba, vtitur Christus in hoc loco; quia (vt Leo Papa ait) validiora sunt exempla quam verba. Et Macrobius Satur. libro. 7. plebeia ingenia magis exemplis quàm oratione capiuntur.

Leo Papa

Macrobius.

¶ Præterea Not. hic est. Vti hic Christum exemplis gentilium hoc est,

est Niniuitarum, atque Reginæ Saba: vt doceat expectare ad concionatorum functionem, Christi Ecclesiæ que doctrinam, quantum fieri potest exemplis & disciplinis humanis confirmare: Nam, quod Augustinus docet: vasa argentea & aurea, cæteramq; Aegyptiorum supellectilẽ, etiam si commodatam acceperimus, iure quasi nostra facere possumus, inq; fidelium vsus vindicare: & alienigenam mulierem (vt Hieronymus admonet) rasis crinibus, reiectisque superfluis, ad Dei populum introducere. Discunt concionatores & doctores Catholici à Dauid; extorquere de manibus hostium gladium, & Goliæ superbissimi caput proprio mucrone truncare. Discunt á Paulo. Vel inscriptionem fortuitam, arte torquere in argumentum fidei & morum. Et quæ in alium vsum scripta sunt, ea ad emolumentũ Ecclesiasticæ doctrinæ, & morum compositionis conuertere. Discunt cum Daniele ac Moyse, Chaldæorum Aegyptiorumque sapientiam, si non vt sequantur; at vt indicent atq; conuincant. Sic Christus Dominus verus doctor, verusq; concionator exemplis externis vtitur, vt Iudæorum perfidiam ostendat atque conuincat. Præterea illis vtitur, vt pigeat abeis superari.

Concionatoris est exemplis alienis doctrinã fidei confirmare.

Augu. li. 2. doctrina Christia. ca. 4. Deut. 11. D. Hiero. in epist. ad magnũ oratorem, & ad Dama. de fi. prodigo.

1. Reg. 17.

Acto. 17.

¶ *Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.* Ex hoc loco colligere contendunt aliqui: peccata iam nobis remissa per pœnitentiam, si recidamus reddere: sed de hoc infra dicemus cap. 18. super illa verba: quousque redderet vniuersum debitum.

An peccata remissa redeant p peccatum vltimũ? Tho. 3. p. q. 88.

¶ *Quæ est mater mea & qui sunt fratres mei.* Non negat se habere matrem: sed his verbis docet (inquit D. Augustinus) ministerium nostrum, quo verbum Dei fratribus administramus, cum parentes impediunt non eos debere cognoscere. Nihil enim dictum aut factum fuisse à Christo sine magna ratione, ostendimus supra cap. 5. in illa verba ascendit in montem & cum sedisset.

Quando parentes non sunt cognoscẽdi.

Augu. de fide et sym bolo ca. 4.

¶ *Quæ est mater mea &c.* Etenim si propter te (inquit Ambros.) Dominus suæ renuntiauit matri, dicens: quæ est mater mea, aut qui fratres mei: cur tu Domino tuo cupias anteferri: sed neque ignorare naturam, neque seruire naturæ Dominus iubet: sed ita indulgere naturæ vt venereris auctorem: nec à Deo parentum amore desistas. Vnde D. Gregorius, ait: Quisquis iam æterna concupiscit: in ea quam aggreditur causa Dei extra patrem: extra vxorem: extra filios: extra cognatos: extra semet ipsum fieri debet: vt eo verius cognoscat Deum, qui eius causa neminem recognoscit. Amandi ergo sunt proximi, impendenda charitas omnibus, & propinquis & extraneis: nec tamen pro eadem charitate à Dei amore flecten dum, fideles quicquam compatiãtur proximis per charitatem, & tamen de via Dei non exorbitent per compassionem.

Amor parentum quando excluſus. Amb. hic.

D. Greg.

¶ *Quæ est mater mea &c.* Super patre suo & matre sua non inquinabitur. inquit Dominus de Sacerdote, Leuiti. 21. Super quæ verba ait. D. Hieronymus: multa nos facere cogit affectus: dum propinquitatem respicimus corporum, & corporis & animæ offendimus creatorem. Qui amat patrem aut matrem super Christum non est eo dignus: Discipulus ad sepulturam patris ire desiderans: salutoris prohibetur imperio. Quanti monachorum dum patris matrisque miserentur. Suas animas perdiderũt? Super patre & matre pollui nobis nõ licet, quanto magis super fatre, sororibus, consobrinis, familia, seruulis? Genus regale & sacerdotale sumus: illũ attẽdamus patrem qui nunquam moritur, aut qui pro nobis moritur: & qui ideo viuẽs mortuus est, vt nos mortuos viuificaret. Si quid habemus de Aegyto quod princeps mundi suum posit cognoscere, tenenti Aegyptiæ cum pallio relinquamus. Sindone opertus adolescens, vinctũ dominum sequebatur: incurrisset laqueos, nisi expeditus & nudus persequentiũ declinasset impetum. Reddamus parentibus quæ parentũ sunt, si tamen viuunt: si seruientes Domino filios suos sibi præferri gloriãtur. Hæc Hieronymus.

Leui. 21. D. Hiero.

Nota contra monachos qui parentum cecas fiore è monasterio passim egredi tur.

Figura

Gene. 39. Figura. Mar. 14.

D. Hiero. ad Fauiolã. to. 3

¶ *Hic meus frater, soror & mater est.* Ecclesia (inquit glosa) soror & frater est Christi credendo, & mater prædicando: Dum per verba prædicationis amor Christi quasi ipse Christus in corde auditoris generatur. Vnde hoc verbum pertractans Diuus Augustinus psalmo. 127. ait: quo modo mater eius est Ecclesia, nisi quia ipse Christus est in christianis, quos per baptismum continuo parit Ecclesia.

Ecclesia mater, & frater & soror est Christi & quare.

¶ *Cap. XII. Finis.*

¶ *Parabolæ diuersi generis.*

Capi. XIII.

Mar. 4. d. Luc. 8. a.

IN illo die exiens Iesus de domo, sedebat secus mare. Et congregatæ sunt ad

eũ turbæ multæ. Ita vt in nauiculam ascendens sederet: & omnis turba stabat in littore, & locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exijt qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cæli, & comederũt ea. Alia autem ceciderunt in petrosa, vbi nõ habebant terram multam & continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ, sole autem orto æstuauerũt: & quia nõ habebãt radicẽ, aruerunt. Alia autem ceciderunt in spinas: & creuerunt spinæ, & suffocauerunt ea. Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centesimum aliud sexagesimũ, aliud tricesimum. Qui habet aures audiendi audiat. Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris? Qui respondẽs, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysterium regni cælorum: illis autem non est datum. Qui enim habet dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo. Ideo in parabolis loquor eis:

quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neq; intelligũt, vt adimpleatur in eis
Esai.6.c. prophetia Esaiæ, dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis,
Mar.4.b & videntes videbitis, & non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos
Luc.3.b. clauserunt, ne quando videãt oculis, & auribus audiant, &
Ioan.12.f corde intelligant, & conuertãtur: & sanem eos. Vestri autem
Act.28.f
Ro.11.b.
beati oculi quia vident, & aures vestræ quia audiunt. Amẽ
Luc.10.d. quippe dico vobis: quia multi Prophetæ & iusti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt, et audire quæ auditis, &
Ma.4.b. nõ audierunt. Vos ergo audite parabolã seminãtis. Omnis qui au-
Luc.8.b. dit verbum regni & non intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus est: qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui verbum audit, & continuo cum gaudio accipit illud, non habet autem in se radicem, sed est temporalis, facta autem tribulatione & persequutione propter verbum, continuo scandalizatur. Qui autem seminatus est in spinis: hic est qui verbum audit, & solicitudo sæculi istius, & fallatia diuitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur. Qui verò in terram bonam seminatus est: hic est qui audit verbum, & intelligit, & fructum facit, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimũ, aliud vero tricesimum. Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factum est regnum cælorũ homini qui seminauit bonum semen in agro suo, Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius & superseminauit Zizania in medio tritici, & abijt. Cum autem creuisset herba & fructum fecisset, tunc apparuerunt & Zizania. Accedentes autem serui patris familias, dixerunt ei: Domine non ne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet Zizania? Et ait illis: inimicus homo hoc fecit. Serui aũt dixerunt ei: Vis imus, & colligimus ea? & ait: Non, ne forte colligẽtes Zizania eradicetis simul & cũ eis triticũ: Sinite vtraq; crescere vsque ad me-

messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primũ Zizania, & alligate eam in fasciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum. Aliam parabolam
Mar.4.d. Lu.13.d. proposuit eis, dicens: Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminat in agro suo: quod minimum quidem est omnibus seminibus: cum autem creuerit maius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cœli veniant & habitent in ramis eius. Aliam parabolam
Luc.13.c Mar.4.c. locutus est eis: Simile est regnum cælorum fermẽto, quod acceptum mulier abscõdit in farinæ satis tribus: donec fermentatum est totum. Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas: & sine parabolis non loquebatur eis. Vt impleretur
Ps.77.a. quod dictum est per prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscõdita a constitutione mũdi. Tunc dimissis turbis venit domũ, & accesserũt ad eũ discipuli eius, dicẽtes. Edissere nobis parabolã Zizaniorum agri. Qui respõdens ait illis: Qui seminat bonu semẽ est filius hominis, ager aũt est mundus. Bonũ vero semẽ: hi sunt filij regni. Zizania autẽ, filij sunt nequã, inimicus autẽ qui seminauit ea, est diabolus. Messis verò consumatio sæculi, Messores aũt angeli sunt. Sicut ergo colligũtur Zizania & igni cõburũtur: sic erit in cõsumatione sæculi: mittet filius hominis angelos suos, & colligẽt de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatẽ: & mittent eos in caminũ ignis. Ibi erit fletus & stridor dẽtium. Tũc iusti fulgebũt sicut sol in
Apo.14.c.d.
Sap.3.b. Dã.12.c. regno patris eorũ. Qui habet aures audiẽdi audiat. Simile est regnũ cælorũ thesauro abscondito in agro, quẽ qui inuenit homo abscõdit, & prægaudio illius, vadit & vẽdit vniuersa quæ habet & emit agrũ illũ. Iterũ simile est regnũ cælorũ homini negotiatori, quærẽti bonas margaritas: inuẽta aũt vna preciosa margarita, abijt & vẽdit omnia quæ habet & emit eã. Iterũ simile est regnũ cælorũ sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium cõgregati: quã cum impleta esset, educentes & secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem fo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ras miserunt. Sic erit in consumatione sæculi. Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium: intellegistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam Domine. Ait illis: ideo omnis scriba doctus in regno cœlorũ, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Et factũ est cum cõsumasset Iesus parabolas istas: transijt inde: & veniẽs in patriã suã, docebat eos in Synagogis eorũ, ita vt mirarentur & dicerent: vnde huic sapientia hæc, & virtutes? Nonne hic est fabri filius? Nõne mater eius dicitur Maria: & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas, & sorores eius nõne apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? & scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

Mar. 6. a.
Luc. 4. c.
Ioan. 4. f.
Ioan. 6. c.

Ad literam.

Capitul. XIII.

¶ *In illo die exiens Iesus de domo &c.* In, pro (post) more Hebræorum. Post tempus illud exiens &c. Sic Esai. cap. 28. In die illa erit dominus corona gloriæ residuo populo Israel, id est, Post tempus illud duas tribus gloria & honore afficiet dominus. In, pro post.

¶ *Et loquutus est eis multa in parabolis dicens.* Parabola, Græcè, idem est quod latinè, comparatio. Est ergo parabola: Discrepantium rerum sub aliqua similitudine facta cõparatio. Vius est Christus huiusmodi parabolis, vt per terrenas similitudines sacilius cœlestia caperemus: Diuersas tamen proposuit populo, vt iuxta vulnerum varietates sit medicina diuersa, quemadmodum diuersus est hominum stomachus: alij amaris, alij dulcibus delectantur cibis: ita & varius est hominum animus: alij duris comminationibus, alij consolationibus indigent. Quid sit parabola. Quare Christus vsus est parabolis. Quare tã diuersas posuit.

¶ Ad intelligendum autem vires & significationes parabolarũ, id obseruandum est; vt diligẽter considere mus intentionẽ, & scopum propter quem parabola assumitur: sciẽtes nõ esse necessarium, vt omnes illius partes gerant similitudines earum rerũ propter quas ipsa est composita. Sicut in veteri lege hi qui typum gerũt Christi: vt Iob, Sanson, & Dauid: Non in omnibus, sed in certis quibusdam gestis, personam significant Christi: quod in parabola de Docet intelligere parabolas sacræ scripturæ.

de patre familias conducente operatios in vineam: & in parabolis de oue & dragma, & filio perdito, videre licet. Nam intentio Christi & scopus in prima similitudine, fuit: ostendere Dei nimiam erga peccatores serõ ad pœnitentiam venientes, largitatem: quibus mercedem æqualem daturus est ille, quam mane venientibus est collaturus, sine istorum iniuria: nam vbi vni fit gratia, non fit alteri iniuria. Non ergo oportet ex hac parabola colligere: quod sicut in hac vita murmurabant contra patrem familias primi mercenarij: ita in die iuditij, iusti, qui à prima ætate vsque ad senectam laborarunt, murmurabunt aduersus Deum, cum contrarium potius inducat saluator huius parabolæ autor: volẽs quod sicut in hoc mũdo pater familias iuste arguit carnales homines primos habẽtes oculos nequã, & docet neq; eos habere causam murmurandi: ita in die iuditij Deus, reddẽs æqualia primis & nouissimis præmia, illustraturus est primorum mentes, vt planè videant se non habere iustam murmurandi rationem.

¶ Deinde & hoc sciendum, quod in parabolis sunt posita quædam, vt annotauit Augustinus, non vt significent aliquid, sed vt series corporalium rerum constet: siue vt expleatur narrationis ordo: quod in parabola de decem virginibus videbitur. D. Augu.

¶ Duo autem sunt parabolarum genera: Alterum est, argumento sumpto per locum à similibus: huius generis sunt septem parabolæ in hoc capite positæ: vt Simile est regnum cœlorum exeunti ad seminandum semen suum. alterum est, Argumẽto sumpto per locum à dissimilibus; hoc est, per locum à minus in esse ad magis in esse, affirmando: aut à magis inesse ad minus inesse negando. Secundum has regulas: si hoc, quanto magis & hoc: aut si non illud quanto minus istud: vt in parabola de iniquo iudice & de petente tres panes constat. Sic enim colligit Christus: si apud iniquum iudicem valuit vidua perseuerantia, quanto certiores esse debemus, apud Deum fontem misericordiæ valere. Item, si amicus surgit de cubili, & dat, non propter amicitiam, sed molestia compulsus: quanto magis petentibus dabit bona Deus, qui diligens nos filios suos vt petamus hortatur. Talibus principijs innituntur ea quæ ait Dominus Luc. 16. Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis: & qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est. Si ergo in iniquo mãmona fideles nõ fuistis, quod verum est: quis credet vobis? Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? Duo genera parabolarum. Luc. 18. Luc. 11. Luc. 16.

¶ *Exijt qui seminat &c.* Ex interpretatione Christi patet: hanc primam comparationem in hoc consistere: quemadmodum semen facit fructum, non in quauis terra seminatum, sed in terra bona: ita semen Euãgelicum seminatum, facit fructum in hominibus qui audiunt, intelligunt, & custodiunt illud: sed non in quibuslibet fructum facit. Et id quidem accidit, non ex seminantis culpa sed ex audientium vitio: vt potè propter crassitudinem cordis, & grauitatem aurium. Et ne arbitremur hæc vitia naturæ esse, non voluntatis: subiungit culpam arbitrij, & dicit: & oculos suos clauserunt. In quo cõsistat hæc parabola.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Vnde ex sermone Christi hãc parabolã interpretantis, & dicentis: omnis qui audit verbum regni & nõ intelligit, venit malus & rapit quod seminatum est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus est: discimus: seminatum, hic bifariam dici: & hominem videlicet esse seminatũ, eò quod semen susceperit: & verbum regni seminatũ esse in homine; quemadmodum dicimus & agrum seminatum esse, & semen seminatum esse in agro Sed de hoc infra dicemus.

¶ *Sole autem orto æstuauerunt.* Vel æstu persecuti sunt.

¶ *Et creuerunt Spinæ.* Vel ascenderunt, aut insurrexerunt.

Regula. ¶ *Et dabant fructum: alium centesimũ, aliũ sexagesimũ, aliũ trigesimũ.* Mos Scripturæ sacræ est, multa secundum certam quantitatem numerorum exprimere: quæ generaliter & indeterminate sunt accipienda. Sic Psalmo. Psal. 104. 104. Memor fuit in seculum testamenti sui, quod mandauit in mille generationes. Item Dan. 7. Milia Dan. 7. milium ministrabant ei, & decies cẽtena milia assistebant ei. Numerus certus pro incerto intelligendus est. Sic Apocalyp. 20. Totum tempus à primo aduentu Christi, vsque ad secundum aduentum mille annorum numero appellatur. Item Christus, cum in parabolis vtitur numeris certis & distinctis: vt pote de fructu isto 100. &. 60. &. 30. & de talentis decem, quinque, & vno: Distinctionem illorum assumit docendi & exempli gratia, ad insinuandam distinctionem graduum, siue in gratijs & meritis, siue in præmijs. Et idcirco quando ipse non est interpretatus non oportet nimium solicite inquirere: quid in centum, quid in sexagin ta, & triginta fructu significetur. Sufficiat intelligere; maiori numero plura operandi dona accipere, aut plura merita, aut plura præmia.

Numerus determinatus pro indeterminato. Apo. 20.

Inæqualitas gratiæ & meritorũ colligitur ex hac parabola & ex alijs locis sacræ scripturæ sup. c. 8. b Inf. 15. c.

¶ Quare ex hoc loco manifestè colligitur: inæqualitas gratiæ & meritorum iustorum, in hac vita: quod non solum hoc testimonio, sed multis alijs ostendi potest. Primo, Christus admiratus est fidem Centurionis: & aperte testatus est: non se inuenisse tantam fidem in Israel. Admiratus est fidem Chananææ, & Magdalænæ; de qua ait: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Et statim addit: Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Secundo ex Scriptura sacra constat: quosdam alijs fuisse sanctiores. Christus enim de Ioanne asserit neminem illo fuisse maiorem: & de Iob: nunquid consideraſti seruum meum Iob, quod non sit similis ei in terra?

Luc. 7.

Sup. 11. Iob. 1. 62.

¶ *Qui habet aures audiendi, audiat.* Vel, qui habet aures vt audire possit, audiat, q.d. Audiat is, cui à Deo donatum est, vt audita intelligat. Lege Deuterono. 29. Vos (inquit Moyses, ad omnem Israel) vidistis quæ fecit Dominus coram vobis in terra Aegypti &c. Tentationes magnas quas viderunt oculi tui: signa, portentaque ingentia; & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes & aures quæ possint audire vsque in præsentem diem.

Habere aures ad audiẽdũ verbũ dei est Deut. 29

¶ Vnde, aures audiendi habere; est intelligendi donum habere: audire enim est intelligere. Genesis. 11. Confundamus linguam eorum, vt non audiat vnusquisque vocẽ proximi sui: ideſt, non intelligat vnusquisque &c. Est ergo in homine homo interior, qui suos sensus habet sicut

Aures audiẽdi habere. Gen. 11.

sicut exterior. Hic ergo de auribus interioris loquitur Christus, quas multi non habent.

Potestas interpretandi sacram scripturã secũdum aliquos est potestas pertinens ad claues. Hiero. super Esai.

¶ *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei.* Quidam ex hoc loco colligunt: quod potestas interpretandi, & intelligendi sacram Scripturam, sit potestas ad claues pertinens. Vnde Hieronymus lib. 6. super Esaiam capit. 14. Exponens illud: Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo, ait: Soluunt eos Apostoli, sermone Dei, & testimonijs scripturarum, & exhortatione virtutum. Obidque & prædicare, quodammodo ad claues pertinet. Atqui hac ratione aiunt prædicti: Triplex esse munus clauium: iuxta triplicem interpretationem regni cœlorum; appellatione nanq; regni cœlorum (vt supradiximus, nonunquam intelligitur scriptura sacra: quandoque Ecclesia militans: Sed potissimum accipitur, pro æterna felicitate: Beati (inquit) pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Igitur per interpretationem scripturæ, aperitur regnũ cœlorũ primo modo, & per excõmunicationem excluditur homo secũdo modo à regno cœlorũ, hoc est ab ecclesia, & per absolutionem à peccatis introducitur in regnum cœlorum tertio modo.

Triplex munus clauium.

Sup. c 5.

Ezec. 2. Figura.

¶ *Quia vobis datum est, nosse mysterium regni Dei.* Ezech. capit. 2. dicitur: Ecce manus missa ad me in qua erat involutus liber, & expandit illum coram me &c. Manus est filius Dei. Psalmo. 118. fiat manus tua vt saluet me. Liber inuolutus est parabola, sub qua est diuinum mysterium. Tunc Christus expandit illum: quãdo ait: vobis datum est nosse mysteriũ regni Dei, audite ergo parabolam seminantis. Vnde D. Gregorius enarrans hæc verba Ezech. Homel. 9. hoc pacto scribit: sicut per prophetam prædicatorum ordo, sic per librum quem accipit Scripturæ sacræ paginæ designantur: liber autem inuolutus, est Scripturæ sacræ eloquium obscurum, quod profunditate sententiarum inuoluitur, vt non facile sensu omnium penetretur: sed coram Propheta liber expanditur, quia coram prædicatoribus sacri eloquij obscuritas aperitur. Inuolutum librum manus Dei porrexerat, cum saluator dicebat: Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semen in agro &c. Sed librum quem inuolutum ostenderat expandit, cum hoc quod per enigmata loquebatur exposuit, dicens: Qui seminat bonum semen est filius hominis &c. Hunc inuolutum librum veritas expandit quando aperuit discipulis sensum, vt intelligent scripturas. Hæc Grego.

Greg. ho. 9 super Ezechie.

¶ *Vobis datum est &c.* Vobis in quã quia humiles quia pauperes, quia fideles &c.

¶ *Vobis datum est nosse mysterium regni cœlorum.* Hæc vox regnum cœlorum, noua est, à Baptista primum nuntiata, sonans, magnum aliquid, regnum aliquod fixum, stabile & incorruptibile, Sic appellatum ad differentiam regni terraruni, quod est inane. Hoc cœleste regnum constat ex rege cœlesti, populo, dominatu, regione, legibus & doctrina cœlesti; vnde in scriptura pro singulis his partibus accipi solet. Nunc accipitur, pro Rege qui caput est huius regni: solent enim capita ciuitatis appellari ciuitas, vt. Simile est Regnum cœlorum homini Regi,

Regnum cœlorum multipliciter accipitur in scriptura sacra

Regnum cœlorũ p rege. Infra. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In hoc ca. Regnum cœlorum pro Eccle sia ista. Supra. 6. Regnum cœlorũ ꝓ cœtu beatorum. Regnum cœlorũ ꝓ lege & doctrina euãgelica. 1. Co. 4. d etc. 2. a. Sup. c. 11 b. Regnum cœlorũ ꝓ diuitijs spiritualibus huius regni.

gi, qui fecit nuptias. Nunc pro populo Christiano in hac vita degẽti. Simile est regnum cœlorum sagenæ. &c. Nunc accipitur pro cœtu illo beatorum: secũdum illud: Adueniat regnum tuum. Nunc pro legibus, siue doctrina Euangelica: aufferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Sic Paulus: nõ in sublimitate sermonis, sed in virtute est regnum Dei, & dominus: à diebus Ioannis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur. Et in hoc loco, vt statim dicemus. Nũc pro diuitijs spiritualibus huius regni, secundum illud Pauli: Regnum Dei non est esca, sed gratia & pax &c.

¶ *Vobis datum est noße mysterium regni cœlorum.* Heb. pro regni cœlestis. Hoc est doctrinæ pertinentis ad regnum Dei, cui præficitur rex cœlestis Marcus & Lucas vocant Regnum Dei.

Nota hãc phrasin explicatã à 70. & à D. Paulo Io 13. ca.

¶ *Auditu audietis & non intelligetis.* 70. sic hunc locum transtulerunt. Heb. sic habet: audite audientes & nolite intelligere, & videte visionem, & nolite cognoscere. Phrasis est Hebræa, sicut & illa: quod facis fac citius. Habet quidem speciem imperantis; sed est prædicentis quod futurum est. Vnde, vt supra diximus. 70. transtulerunt: & non intelligetis &c. Quorum trãslationem sequitur Paulus Acto. vltimo, dicens: Benè Spiritus sanctus locutus est per Esaiam prophetam ad patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, & dic: aure audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non perspicietis: incrassatum est enim cor populi huius: & auribus grauiter audierunt: oculos suos compresserunt. Hæc in actibus. Vbi vides imperatiua pro futuro indicatiui à Diuo Paulo exponi: Sensus est: Dic populo huic duro: se ipsos non esse Messiam recepturos: Audient enim eius doctrinam, eiusque opera videbunt, & non intelligent ob eorum malitiam & cæcitatem. Hanc etiam translationem sequutus est Matthæus in hoc loco. De hoc autem testimonio Esaiæ, atque de cæcitate Iudæorum tempore Messiæ. Vide quæ diximus nota. 17. veri Messiæ.

Paul. act. vltimo.

¶ *Hic est qui secus viam seminatus est qui autem super petrosa seminatus est, hic est &c.* Vel hoc (sub: semen) quod iuxta viam seminatum est. Quod autem in petrosa seminatum est: hoc significat eum qui verbum Dei audit.

Nota

Nota: quod seminatur semen, & seminatur terra, sicut aspergitur humor, & aspergitur humore vestis. Sic igitur, hic dicitur: hominem seminari, vt terram satam dicimus, & agrum consitum. Quanquam vt effugiamus hanc sermonis duritiem, dicimus: quod autem seminatum est &c.

¶ *Qui autem seminatus est in spinis, hic &c.* Vel, quod autem seminatum est inter spinas: hoc significat eum qui &c.

¶ *Qui verò in terram bonam seminatus est.* Vel quod verò seminatum est in terram bonam, hoc significat eum qui &c.

¶ *Simile est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semen.* 1. Similis est Rex cœlestis Messias ei qui seminauit &c.

¶ *Venit inimicus & superseminauit zizania.* Si in Dei Ecclesia sunt tot homines impij & scelerati quos numerare nemo poterit, quare Ecclesia appellatur immaculata pulchra, amica electa?

Dubium.

Origenes diabolus no est causa omniũ peccatorũ

Ad hoc sancti Doctores respondent. Merito sic vocata ratione electorũ, qui sunt præcipua eius pars: Iusti enim principes sunt: peccatores verò sunt, veluti quædam vana colluuies. Sed de hoc iam facis ca. 6. ubi: Dimitte nobis debita nostra.

¶ *Venit inimicus & superseminauit zizania.* In hoc loco quæri ab aliquo potest: An omnia hominum peccata ex diaboli suggestione proueniant. Ad quod Origenes ait: Non esse diabolũ directam causam omnium peccatorum: ita quod singula peccata per tua deatur: nam & si diabolus non esset, adhuc homines prompti essent & proclines ad malum appetitumq; ciborum & carnalium voluptatum haberent: hic autem nisi rationi obediret in ordinatus esse posset. De qua re disputat

D. Tho. D. Tho. 1 2. q. 80. arti. 4.

Diabolus appellatur homo & quare.

¶ *Inimicus homo hoc fecit.* Quare appellatur diabolus homo? Quia diabolus caput est, & iniqui membra eius: ideo membra aliquando appellãtur denominatione capitis: vnus vestrũ diabolus est: & caput nomine membrorum, vt in hoc loco: inimicus homo &c. Sicut membra Christi appellantur Christus: & Christus membrorum nomine dicitur. Saule Saule (inquit) cur me persequeris? Vide Augusti. & Grego. quos refert Turre Cremata, lib. 1. de Ecclesia. c. 7.

Iob. 6.

Acto. 9.

¶ *Vis amas & colligimus ea? Non, refor te &c.* Vel ex hoc loco contẽdunt hæretici huius tẽporis hæreticos nõ esse puniẽdos, nec occidendos, propter crimen hæreticos. Sed illos eradicare per mortem, non est contra mandatum Domini: quod est in eo casu intelligendum: quando non possunt extirpari zizania, sine extirpatione tritici. Vnde addidit Dominus: ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum: quum metus igitur iste non subest. 1. quando ita crimen cuiuscunque notum est, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorsus, vel non tales habeãt defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat seueritas disciplinæ. Hæc Augustinus contra epistolam Parmeniani.

Soluitur argum. hæreticorũ.

D. Aug.

¶ *Simile est regnum cœlorum grano sinapis.* Hic regnum cœlorum, Potest accipi pro doctrina Euãgelij quæ parua & minima videbatur omnibus disciplinis in principio, creuit autẽ in arborem, dilatata per mundum vniuersum.

Hic regnũ cœlorũ potest accipi & pro doctrina & pro Christo & pro Ecclesia.

¶ Potest etiam accipi, Regnum cœlorum, in hoc loco: pro Christo rege cœlesti, qui se ipsum comparat grano sinapis, cuius virtus prætuis accensa sepulta in terris, relurgendo creuit in vniuersum mundum. Sic & apud Dan. lapis initio humilis & paruus, præcisus de monte sine manibus. 1. sine virili opere conceptus: creuit & factus est magnus, & impleuit vniuersam faciem terræ. ¶ Denique regnum cœlorum, Hic accipitur pro Ecclesia: quæ in principio modica & cõtẽptibilis in mundo, creuit in arborem magnam: extendens propagines seu palmites suos, in omnes gẽtes, ita vt volucres cœli, id est, sancti per vniuersum orbẽ pennis virtutũ volãtes in cœlũ habitẽt in ea, adherentes apostolis, seu professioni fidei illorum.

Dan. 2.

¶ *Simile est regnũ cœlorũ fermento.* In hoc loco regnũ cœlorũ, tam pro rege, quã pro ecclesia & doctrina, accipi potest. Quẽadmodũ igitur fermẽtũ trãsmutat in sui virtutem tria farinæ sata. 1. magnam farinæ conspersionẽ: sic hoc regnum cœlorum, siue intel-

Hic etiã regnũ cœlorũ tripharia accipi potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

ligatur secundum eum qui regit. 1. Christum: siue secundum Ecclesiam apostolicam quæ regitur: siue secundum Euangelij doctrinam qua regitur: Transformauit in sui virtutem totum mundum. 1. homines ex omnibus mundi locis: quum iam olim Christi professio, & apostolicorum Ecclesia, & Euangelij fides, creuerit per vniuersam terram.

¶ Quod autem per fermentum liceat intelligere doctrinam: vel ex illo constat: quod Dominus ait: cauete a fermento pharisæorum. 1. a doctrina pharisæorum.

Supr. 8. b.

Satum genus mensuræ.

¶ *Satis tribus &c.* Satum, genus mensuræ est, tantum capiens quantum centum quadraginta & quatuor oua galinacea.

¶ *Hæc omnia loquutus est Iesus in parabolis.* Hæc omnia quæ scilicet præmissa modo sunt.

Nota.

¶ *Et sine parabolis non loquebatur eis.* Scilicet tunc non loquebatur turbis illis sine parabolis. non enim est absolutè intelligendum.

¶ *Eructabo abscondita.* Vel potius proferam abscõdita. De hac prophetia Dauidis, vide quæ annotauimus in vndecima nota veri Messiæ, in principio huius lib. posita.

¶ *Zizania autem filij sunt nequam.* Nequam, autem genetiuus est.

Hic quoq; per regnũ cælorũ rex & ecclesia & doctrina intelligi potest.

¶ *Simile est: Regnum cælorum thesauro abscondito.* Hic etiam per regnum cælorum, & rex, & Ecclesia & doctrina intelligi possunt. Quemadmodũ ergo est thesaurus absconditus, quẽ si quis forte inuenerit occultum seruat, diligenter custodiens ne perdat: & gaudens vendit vniuersa quæ habet, comparatoque omnium possessionem pretio, abit ad illius fundi dominum emens agrum illum in quo iam nouit latere thesaurum: sic in agro abiconaitum dicitur regnũ cælorũ. siue ipsum intelligatur, rex Christus velatus tragili carne: siue ipsa sanctorum. 1. Ecclesia, secundum interiorem vitam absconditam in Christo Iesu, siue cælestium Sacramentorum sapientia, sub vmbris atque velamine legis & prophetarum latens. Hunc agrum si quispiam inuenerit, hoc est: recte intellexerit, incipiens credere illic veram sapientiã quæ ducit ad vitam perpetuam, gratulanter & veraciter dicet: Bonum mihi lex oris tui super milia auri & argenti. véditisque vniuersis quæ habet, hoc est: Renuntians omnibus quæ possidet, emit agrum illum. 1. vel Christum, vel Ecclesiam eius, vel scripturam legis & prophetarum, vt exoneratis secularibus negotijs intẽdere possit verbo Dei certò iciens animum non posse, terrenis simul & cælestibus diuitijs occupari.

Psal. 118.

¶ *Simile est regnum cælorum sagenæ Missæ in mare &c.* Hic aspicis clarissime Ecclesiam non esse tantum societatem sanctorum, vt hæretici huius temporis affirmant: Sed esse cœtum fidelium: siue boni illi sint, siue mali.

Ecclesia nõ est tantũ societas sanctorũ sed est cœtus fidelium

Vide supra capi. 6. ibi Dimitte nobis debita nostra.

Capitul. XIII.

¶ *Admores.*

¶ *Exijt qui seminat seminare semen suũ* Et Luc. 11. *Semen est verbũ Dei.* Multis sanè modis in scriptura sacra explicat dominus vim & naturam verbi Dei.

Additio

Nunc

Verbum Dei variè vocatur in sacra scriptura.

Nunc buccinam, nunc gladium, nũc semen illud vocãdo. Buccinam illud appellat apud Ezechielem capit. 33. dicens: Si speculator viderit gladiũ venientem & non cecinerit buccina veneritq; gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requirã. Et apud Esaiam ait: quasi tuba exalta vocem tuam. Et apud Oseam: clangite buccina in Gabaa. Et rursum in gutture tuo sit tuba. In lib. Iosue scriptum legimus tulisse Sacerdotes buccinas & clangisse, & ad earum sonitum corruisse muros Hierico. Ciuitas hæc Hierico, quæ vt ibi ait diuina scriptura, ob timorem filiorũ Israel clausa erat, & munita, mystice ciuitas est diaboli ciuitati Dei viuentis semper a suersatrix. Huius ciuitatis muri, & turres, & propugnacula sunt superbia, auaritia, ira, & cetera flagitia Læthalia, quæ ad Euangelij prædicationem euertuntur. Sed non caret mysterio id, quod non solum in lib. Iosue, sed etiam apud D. Paulum in Epistola ad Hebræos memoriæ proditum est, muros Hierico circuitu. 7. dierum corruisse. Septem diebus totum tempus, quod ipatio voluũtur septem dierũ, intelligitur: nam vsque ad finem mundi Christi Euangeliũ prædicabitur, & mundi corruet elatio, eiusque delebitur infidelitas. Primasius Primasius Episcopus Vticensis B. Augustini quondam discipulus locum illum D. Pauli explanans per tubas concionatores intelligit, per Iosue, qui arcam circũ lucit Christum, qui Ecclesiam suam per hunc mundum gubernat: Arca enim illa Ecclesiæ imaginem gerebat.

Figura.

Esai. 58.
Osee 5.
Osee 8.
Iosue. 6.

Heb. 11.

¶ Appellatur etiam verbum Dei in sacra pagina gladius. Vnde D. Paulus in Epistola ad Hebræos. Viuus est, inquit, sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipite. Dei verbum gladio vtrinq; scindenti comparatur. Esaias inducit Christum ita loquẽtem: posuit os meum quasi gladium acutum. Hic est gladius, de quo ait Apostolus in Epistola ad Ephe. Et gladius ipsius, quod est verbum Dei. Si ergo magnificamus, & veneramur sanctorum vestes, quoniam eorum corpora tetigerunt, & merito quidem, quanto magis venerari debemus verba illa: quæ ex ore Christi prodierunt, quæ ex eius corde exierunt, quibus ipii sancti sanctitatem comparauerunt? O verba Christi diuina, ô reliquias sanctas, tam prætiosas, & tam parui æstimatas. Concione vna D. Petri tria milia hominum in Christo crediderunt, vide admirabilem Dei verbi vim & virtutem. Eam ob causam conuocantes apostoli discipulorum multitudinẽ, vt narrat in Actis D. Lucas, has voces emiserunt: non est æquum, nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Et si mensæ illæ erant pauperum & viduarum, tamen opus prædicationis verbi Dei illis prætulerunt.

Ephe. 6.

Actor. 2.

Actor. 6.

¶ Verbum autem Dei, in hac imagine & similitudine proposita, semini comparatur: qua docet nos Dominus Iesus quo studio sit accipiendum verbum Dei, ac sermo doctrinæ cælestis, si cupimus ex eo fructum exoriri.

¶ *Exijt qui seminat seminare semen suum.* Non (inquit) semẽ nostrum, aut alienum. Sed quid ait? Semen suum. 1. verbum suũ, quod vtile, quod proficuum maxime est. Verbũ nostrũ: aut

Verbum Dei & nõ verbũ nostrũ sementare debemus.

Ce 5

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut malum, aut ociosum, aut alijs nociuum fere semper est: at verbũ Dei, maximum commodum natura sua nobis omnibus affert: ea enim Dominus vtitur liberalitate, quæ semper prodesse possit amicis: nocere autem nemini. Hinc est, quod Christus noluit ante passionẽ signa facere in cœlo, sed in terra, verbũ Dei seminando, multaque circa infirmos operando: quia hæc vtilia, illa vero inutilia esse intelligebat. Discamus igitur semen Dei, hoc est verbum Dei, quod maximum fructum solet afferre, in corda hominum seminare: non inutilia & nociua.

Quare Christus noluit signa facere in cœlo.

¶ *Aliud cecidit secus viam.* In malis & ingratis hominibus etiam Deus seminat verbum suum: vt discamus nos, etiam ingratis beneficia conferre. Vnde Seneca: Si Deum imitaris, da etiam ingratis: nã & scleratis solet oriri. Idem: ego beneficio meo, cum darem, vsus sum: nec ideo pigrius dabo, sed diligentius: quod in hoc perdidi ab alijs recipiam, sed huic ipsi beneficium dabo. Beneficio igitur tanquam bonus agricola, cura cultuque sterilitatem soli vincens. Non est magni animi beneficium dare, & perdere: sed est magni animi, perdere & dare. Idem quinto lib. de beneficijs: propositum est optimi viri, & ingentis animi, tandiu ferre ingratum, donec fecerit gratum. Hæc igitur ita faciẽtes Christum imitabimur, qui semẽ suum, hoc est, verbum suum omnibus proponit:

Seneca. Cauendũ de ingrato querelã facere.

¶ *Aliud cecidit secus viam.* Alius Euangelista addit, *& conculcatum est.*

Nulla est doctrina quãto ista vera & absoluta ij.

Hinc colliges: nullam esse doctrinã, quantumuis veritissima & absolutissima sit, quam homines prauis moribus deprauati, non conculcent, non irrideant, atque in prauum sensum non torqueant. Sed non ideo à prædicatione cessandum nobis est, cum semen, hoc est verbum dei, semper fructum maximum afferat. Vnde Dominus per Esaiam cap. 55. ait: Et quo modo descendit imber & nix de cælo & illuc vltra non reuertitur: sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit: & dat semen serenti, & panem comedenti: sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo: non reuertetur ad me vacuũ, sed faciet quæcunque volui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud.

calumnijs & irrisioni non patet.

Esai. 55.

¶ *Aliud cecidit secus viam.* Semẽ quod secus viã, Et inter petras, vel spinas cecidit, non fructificat: quia mala societas fructum salutis nobis adimit.

¶ *Et dum seminat quædam ceciderunt secus viam.* Tria enarrantur á Christo hominum genera, in quibus semen Euangelici sermonis, aut nullũ edit fructum, aut non perficit quod exortum est. Ac primum quidem est omnium sterilissimum. Hi sunt qui leuiter & oscitanter audiunt verba doctrinæ cœlestis, neque dimittunt in animum suum, nec cogitatione infigunt, vt illic radices agat: Sed animũ habentes nullo studio, cura ue septũ ac munitum, nullis decretis armatũ aduersus insultus inanium cogitationum, ad quamlibet occasionem sinunt proteri, conculcarique quod seminatum est. Id sentiens ille malus, qui insidiatur, & inuidet exordijs melioribus, protinus immittit in animum curas aliquas volatiles, quæ perdant semẽ prius quàm herbescat, aut radices agat, vt nihilo meliores sint, quàm si non audissent. hos designat (ait inferius dominus,) imago seminis quod cecidit iuxta publicam viã, qua

Addicio. Tria hominũ genera in quibus verbum Dei parũ prodest aut nihil.

quacomeant & homines, & bestiæ, hoc est, curæ quælibet, affectus cognatorum, & affinium, cura publici magistratus, amores, odia, suspitiones, aliaque id genus. Hæc sermonem Euãgelicum pene prius expellunt ex animo, quàm receptus sit. Hi sunt etiam qui audiunt sermonem Euangelicũ non vtilitatis aut fructus aut emolumẽti alicuius sed voluptatis ac delectationis causa. Quẽadmodũ nonnulli oblectãtur musica, musicos aliquorũ fortitudinem, Et res gestas, ac facta præclara canentes libenter audiunt, sed virtutes, quas illi laudibus efferũt & cantu celebrant imitari non curãt.

Simile.

Ezec. 33. de huiusmodi ait Ezechieli prophetæ dominus. Et tu fili hominis, filij populi tui, qui loquuntur de te iuxta muros & in ostijs domorum, & dicunt vnus ad alterum, venite & audiamus quis sit sermo egrediens à domino. Et veniunt ad te, & audiunt sermones tuos & non faciunt eos, & es eis quasi carmen musicum, quod suaui, dulcique sono canitur, & audient verba tua, & non facient ea. Huiusmodi etiam sunt, qui nunc concionatores audiunt, vt eorum mulceantur artificio, eloquentia, & doctrina non autem vt iuxta eam, rationem dirigant viuendi, aut fructum aliquem afferant. Vt apes multa percurrentes, solum floribus delectantur, & illos decerpunt, alia relinquunt: Sic hi auditores totam concionem audientes nihil volunt nisi flores, & pulchrè dicta hæc tantum curant, solidam autẽ doctrinam contemnunt, & iuxta eã viuere penitus spernunt, adulationes quærunt & fabulas, vtilem veritatem statim è mente volucres cœli, hoc est, mundanæ, quas retulimus, cũ rapiunt. Id prævidens D. Paulus in Epistola. 2. ad Timo. aiebat: erit tẽpus cum sanam doctrinam non sustinebunt: sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, ad fabulas autẽ conuertentur. In actis Apostolorũ scriptũ legimus. Athenienses ad nihil aliud vacasse, quã vt aliquid noui dicerent aut audirẽt. Sed non propterea concionatores relicturi sunt munus concionandi, nã & si nonnulli sunt auditores curiosi, vani & impij: sunt tamen multi graues, docti, & pij, qui animi vtilitatem quærunt. Et quanuis omnes abirẽt præter vnum, ei tamen esset veritas nuntiãda. Notum est illud Anthimachi clari poetæ dictum, qui vt refert Cicero de claris oratoribus, cum conuocatis auditoribus legeret eis volumen suum, eumq; loquentem omnes præter Platonem reliquissent: legã, inquit, nihilominus. Plato enim mihi vnus instar est omnium.

2. Tim. 4

Acto. 17.

¶ *Aliud cecidit secus viam &c.* In eo quod Christus ait: quod semen cecidit in terram, non solum bonam, sed malam, docere voluit: quod doctor scripturæ sacræ, atq; verbi Dei cõcionator, non timidus aut remissus esse debet. Vnde D. Augustinus in lib. de disciplina Christi. sic ait: Qui timuerit ne semen cadat in terram malam, non perueniet ad bonam. Iactamus semina: spargimus semina: sunt qui contendunt: sunt qui reprehendunt. sunt qui irrident. Ista si nos timuerimus nihil habemus seminare, & in messe habemus esurire. 2. Thi. 4. Prædica verbũ, insta oportunè, importunè. Mat. 7. Circuibat Iesus castella in circuitu docens. Et ca. 9. Circuibat Iesus omnes ciuitates & castella, docens in Synagogis eorum. Luc. 11. & erat quotidie docens in templo.

Doctor aut cõcionator non timidus aut remissus esse debet. D. Augu. in li. de disciplina Christi.

2. Tit. 4.

Matth. 7. c. & ca. 9.

Luc. 11.

¶ Volu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Text. ¶ *Volucres cœli comederunt illud.* Quod explicans, Dominus, ait: *Omnis qui audit verbum regni & non intelligit: venit malus, & rapit quod seminatum est in corde eius.* Talis similis est Nabuchodonosori qui somnium vidit, & conterritus est, & somnium fugit ab eo. Ab hominibus enim sceleratis, quales fuerunt: Nabuchodonosor & Pharao: Dei verbũ atq; diuina mysteria obliuioni statim tradũtur: animalis. n. homo non percipit ea quæ Dei sunt. Neque hoc mirum nobis esse debet scientibus iustitiæ ordinem (inquit Rupertus) quia sicut revera, nulla participatio luci ad tenebras, nulla est cõuentio Christi ad Belial, sic nulla est pars animæ iniquæ cum verbo Dei; nulla cõmunicatio stulto & iniquo cũ consilio Dei. Est aũt & erat in illo tali somnio Nabuchodonosoris verbum verum, & cõsilium Dei profundum: quomodo ergo anima stulti & impij, anima disciplina, & nulla saltim diuini nominis religione composita continere posset rem tanti sacramenti, quam viderat? Hæc Rupertus.

Figura.

Iniquiver bũ Dei oblitioni tradunt.

Ruper. li. 6. de vict. v. d. c. 11.

¶ Tales etiam, qui verbum Dei quotidie audiunt, & nihil in eo proficiunt, sed statim ea quæ audierunt obliuioni tradunt. Similes sunt hominibus quotidie in Ecclesia concinam organorum musicam audientibus; nihil tamen discentibus, & similies eam audiant, solum enim delectantur: Solum hominem musicæ peritum mille laudibus efferunt: sed ab ecclesia egressi, omnium quæ audierunt penitus obliuiscũtur. Sic enim verbum Dei audientes, gaudent, delectantur, concionatorem laudant: sed statim venit malus & rapit quod seminatum est in cordibus eorum.

Simile.

¶ *Alia ceciderunt in petrosa.* Cor durum & obstinatum hoc in loco terræ petrosæ comparatur. Tale modò habent inter nos multi Christiani: quibus rectè acommodatur id quod ait Zacharias propheta: cor suum posuerunt vt adamantem. De his ait ecclesiasticus: cor durum male habebit in nouissimo. Aiunt magni autores nihil esse in rerum vniuersitate durius adamante, præsertim indico, qui inter omnes principatum tenet infirmitudine, duritie, & pretio. At ego existimo multo durius esse cor hominis. Nam adamas sanguine hirci molescit, & domatur: Cor autem hominis deprauati, ex scelerum obstinatione induratum, nec sanguine hirci molescit, & sedatur: nec sanguine illius agni immaculati, qui se pro nobis in crucis ara hostiam constituit, & sanguinem profudit, vt animos nostros perturbationum callo efferatos mitigaret, viamq; muniret ad vitam immortalem consequendam. Hoc intuens D. Bernar. exclamat. O duri, & indurati filij Adam, quos nõ emollit tanta vis amoris. Per Esaiam ait ita Deus: sciui, quia durus es tu: & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea. Et per Hieremiam: induruerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti. Vtinam hoc de Iudæis tãtum diceretur, vt nullis christianis conueniret. Sed ita sunt multi sceleribus imbuti, libidinibus dediti perturbationũ multitudine obruti, caligine circũfusi, & cõtumatia indurati, vt veluti penitus indomiti, & ferè insanabiles, sint lachrymarum abundantia deplorandi. Illis acommodari potest quod dixerat Hieremias: Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino super latitu-

Cor obstinatũ terræ petrosæ cõparatur.

Zach. 7. Eccle. 3.

Dissimilitudo. Cor impij durius est adamãte.

Bernard.

Esai. 48.

Hier. 5.

Hier. 17.

tudinem cordis eorum. O infelices illos, ò deplorandos, ò miseros si se intelligunt; miseriores si se intelligere nolunt; quorum peccata sunt literis indelebilibus in durissimo eorũ corde conscripta. Narrat Plinius lib. 2. esse fluuium quendam Lucaniæ, nomine Silarum, tam admirabilis naturæ, vt virgulta & folia in illum immersa lapidescant. Huius naturæ est etiam fons in Germania, in quê quicquid proijcitur, durescit in lapidem. Id quod Albertus Magnus asserit se experientia comprobasse. Nos nos sumus folia vento rapta in silarum congelata, & flagitiorum consuetudine in lapides conuersa, atque scelerum duritie obstinata. Cecidimus in fontẽ Germaniæ vbi indurati sumus. Hãc mortalium duritiem & immanitatem, videntes ij, qui à gentibus idolorum cultricibus docti habebãtur, dixerunt hominum genus diluuio absumptum fuisse, & saxis à Deucalione Pyrrhaque proiectis instauratum. Non quod ita fuisse crederent, sed quod eos reprehenderent, qui cor de duro, ingenioque agresti immanitatem colunt, & duritie gloriantur. Eos etiam ex saxis natos prouerbiali ter vocamus. Si Christus reprehendit discipulos suos, & vt ait. D. Marc. exprobrauit duritiam cordis eorum, cùm respectu nostri essent cera molliores, quid faciet nostræ duritiei? Quibus suplicijs nostram obdurationem castigabit? Quas pœnas illi nostrorum facinorum dabimus, qui vt equi effrænati ferocitate exultantes, impetu voluntario ad omnia flagitia absque vllo cœlestis numinis metu incitamur? Sed vide diuinam misericordiam, quæ tamẽ seminare verbum suum non cessat in corda huiusmodi, petris omnibus duriora: ne de illa, quis nostrum iure conquæri possit. Omnes ex æquo docere vult, omnes illuminare, omnibus prodesse: ad omnes aquas seminat, si forte terra petrosa in bonam conuersa, fructum aliquem afferat: quod quibusdam contigisse scimus. De quibus olim loquebatur Dominus cum dicebat: auferam cor lapideũ de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent. Cordi lapideo ex diametro opponitur cor carneum, hoc est, pium, docile, & quod diuino amore mollescat. Id voluit D. Paul. in Epist. 2. ad Corinth. significare, dicens: Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur, & legitur ab omnibus hominibus, manifestati, quod epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Appellat Apostolus Corinthios epistolam suã, quod eos scriptos haberet indelebiliter in corde, & epistolam Christi, quod illi Christum haberent in cordibus suis scriptum. Et ideò hanc Christi epistolam esse â seipso scriptam non atramento sed spiritu Dei viui, vt significaret inter seipsum, & Moysem differentiam: Moyses enim tabulas lapideas adornauit, vt in illis lex vetus scriberetur, Paulus autẽ Corinthiorum animos parauit, non instrumento corporeo, sed spiritu Dei viui, quẽ ipso Deo largiente, in illis sculpserat: non in tabulis lapideis duris, vt quondam lex, sed in cordibus mollibus, & ad recipiendam Euangelicam doctrinam ab eo paratis. ¶ Precemur ergo vt Deus molliat cor nostrum quemadmodum molliuit cor illius; qui

Plin. li. 2. ep. 103.

Albertus Magnus.

Ouid. pri. meta.

Mar. vlt.

Simile.

Ezec. 11.

2. Cor. 3.

Exo. 31. Exo. 34. Deut. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iob. 31. qui dicebat: Deus molliuit cor meũ. Precemur, in quam, vt nobis contingat quod in typo diuina scriptura narrat in lib. Exodi & Numerorum: petram scilicet fuisse à Moyse virga percussam, & fluxisse aquarum abundantiam. Quibus verbis alludit psalmographus: percussit, inquit, petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt. Vtinam Deus virga crucis, & memoria passionis tuæ, percutiat cor nostrum lapideum, conteratq; duram cordis nostri petram, vt fundantur lachrymarum flumina, & conuertat petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum. D. Augustinus in lib. de gratia & lib. arb. ad Valentinum cap. 14. ita ait: liberum hominis arbitrium pulsatur, vbi dicitur: hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Sed nisi posset Deus etiam duritiam cordis auferre, non diceret per prophetam: auferam ab eis cor lapideum: Et dabo eis cor carneum. Quod de nouo testamento fuisse prædictum satis Apostolus ostendit, vbi ait: Epistola nostra vos estis, scripta non atramento: Sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Quod non ideo dictum putemus, vt carnaliter viuant, qui debent spiritualiter viuere: sed quia lapis sine sensu est, cui comparatum est cor durum, cui nisi carni sentienti cor intelligens debuit comparari? Hæc ille. Quando hæc ita se habent non cessemus precari dominũ vt cor durum nostrum emolliat, carneumque efficiat: ne sit petra dura, qualis fuit illa de qua scriptum est: induratum est cor Pharaonis. Quod sine dubio imputabimus si faciamus quod in nobis est: si faciamus, inquam, quod ipse

Exo. 17 Num. 20.

Psa. 77.

Psa. 109.

D. Aug.

Exo. 7.

apud Ioelem à nobis postulat dicens: Conuertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio & fletu & planctu, & scindite corda vestra. Cor, inquit Ber. Darum est, quod contritione non scinditur, precibus non flectitur, minis non cedit, flagellis obdurat. Vt lapis tendit ad centrum, ita corde obduratus descendit ad infernum. Ita dicitur de obstinatis Aegyptijs: descenderunt in profundũ quasi lapis, corpora descederũt in profundũ maris, animæ in profundũ infernorũ: Ideo Ecclesiasticus cor durum male habebit in nouissimo. Precemur ergo dominum, ex vna parte, & ex altera conemur conterere cor nostrum, & tunc carneum fiet: tunc conuertetur in terram bonam, ita vt ferat fructum trigesimum, aut sexagesimum aut centesimum.

Ioelis. 2.

Similes.

Exo. 15.

Ecclesia.

¶ *Aliud cecidit in petrosa.* Quod exponens Christus, ait. *Qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui verbum Dei audit, & cum gaudio accipit illud: non habet autem in se radicem, sed est temporalis: facta autem tribulatione & persequutione propter verbum, continuo scandalizatur.* ¶ His verbis docet nos Dominus (authore Basilio) quod christianum oportet esse non facilè mutabilem, sed stabilem in fide. Et eiusmodi, qui ab ijs, quæ sunt in Domino bonis, nullo modo dimoueatur. Hoc etiam est quod Paulus admonet dicens: Itaque fratres mei dilecti stabiles state, immobiles, abundantes in opere Domini, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino. Miror quod tam cito transferimini ab eo qui vocauit vos in gratiam, ad aliud Euangelium. hæc Basilius: Vis non vinci ab aduersitate? disce non vinci à prosperitate. Vnde Gregorius: Nulla aduer

D. Basi. in moral. regu. 39 ca 1. fo. 13. Constituta in fide & virtute cõmendatur.

1. cor. 15

D. Basil.

D. Greg.

uersitas deijcit, quem prosperitas nulla corrumpit. Idem: in hac vita, qui nulla prosperа appetit, nulla aduersa pertimescit, quia aduersitas non est nisi priuatio prosperitatis. ¶ Constantes igitur simus in fide & in virtute: nullisque persecutionibus dimoueamur: vt meritò de vno quoque nostrum dicatur, quod Salomon ait: Gustauit & vidit quia bona est negotiatio eius: non extinguetur in nocte lucerna eius. Quæ verba exponens D. Hieronymus, sic ait: Gustauit Ecclesia sancta: Gustauit quæque anima perfecta, id est intimo mentis desiderio cognouit, quia bona est negotiatio vitæ immarcessibilis, qua relictis illecebris temporalibus æternã mercemur in cœlis. Gustauit autem id est apertè didicit quia bonum est per instantiam prædicandi quoscunque valet ad viam veritatis adducere. Atq; ideo nullis tribulationum tenebris, nec ipsa morte, potest lucerna deuotionis eius extingui. Eorum namque lucerna nocte extinguitur quanuis in die videatur ardere, qui sicut Dominus ait ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt: & qui facta tribulatione & persequutione propter verbum scandalizatur, vt in hoc loco ait idem Dominus. Hæc Hierony.

Idem.

Prou. 31.

D. Hiero.

Luc. 8.

¶ Luceat ergo semper lucerna nostra: Non ad horã exultemus in lumine, sicut ait Christus de Iudæis: qui ad horam exultabant in lumine Ioannis. Nos autem non sic, sed semper exultemus in lumine verbi Dei. Ad horam exultat qui audit verbum in ecclesia & gaudet: eggressus autẽ obliuiscitur quod audiuit: aut si prosperitatis tempore retinet, adueniente tamen tribulatione lumen extin-

Ioa. 5. f.

guit. Iste est qui sine lucerna in domo sua ambulat, ideoque in tenebris ambulat, quia opera tenebrarum facit, in comessationibus, inebrietatibus, in cubilibus & impudicicijs, in contentionibus & æmulationibus: indutus vestimenta diaboli, nõ Christum. Hæc fiunt quando verbi lucerna non lucet. Nunquam ergo negligamus verbum Domini, ex quo nobis origo omnium virtutum est, vniuersorumque operum quidã processus. Si membra corporis nostri sine luce operari recte nõ queunt (nã pedes vacillant sine lumine & manus errant) quanto magis ad verbi lumen dirigenda sunt animæ nostræ vestigia, atque mentis incessus? Sũt & manus animæ, quæ bene tangunt, vt tetigit Thomas Dominicæ resurrectionis indicia, si verbi præsentis lumẽ nobis luceat. Ad hãc lucernã gressus noster forẽsis internuncij, moueatur: nullisq; tribulationibus aut persequutionibus cõmoti istud tam diuinum lumen extinguamus.

Rom. 13

Io. 20.

¶ *Alia cecidерunt inter spinas.* Quæ verba declarans Christus, ait: *Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui verbum Dei audit, & solicitudo seculi istius, & fallacia diuitiarum suffocat verbum.* Quare meritò Paulus ait: qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationẽ & laqueũ diaboli, & desideria multa, & inutilia, & nociua, quæ mergũt homines in interitũ & perditionẽ: Radix. n. omnium malorũ est cupiditas, quã quidã appetẽtes errauerũt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Testimoniũ sanè, annotatione & explicatione maxime dignũ. Incidũt (inquit) in tẽtationẽ & in laqueũ. Quare, qui insistũt opibus aggregãdis per fas nephasq; illud interim nouerint: quũ incident

1. Ti. 6. b.

Auaritia & immoderatus appetitus diuitiarum quã perniciosis sit ostendit. Explicatus Paul. locus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

incident in foueam quam foderint, & ipsi sibi malifontem reperiunt: technas sibi ipsis instruunt, quemadmodum cuidam dictum est Heredipite, qui veneno quo senem interimere parauerat, ipse forte fortunà captus interijt. Simulq; ipsum nomen diuitis considera: ditem dicunt gentiles: inferni præsulem, arbitrũ mortis. Ambro. Traditautem Plutarchus: Brasidam ducem, educto è corpore telo: eodem confodisse eum qui iecerat. Itaque diuites ordiuntur telam, & non per spiritum Dei, vnde ipsi irretiantur & capiantur, & deducantur ad diem perditionis, sicut latro ad patibulum. Quos tamen præmonet propheta, dicens: Nolite illudere, ne forte cõstringantur vincula vestra. ¶ Incidũt, inquit, in laqueũ: ex inopinato: sicut Abialon per capillos superflua videlicet corporis, appensus est. ¶ Dic, inquiunt, Seboleth. Iudicum. 12. Sic loquela auarorum manifestat eos: in quorum ore nihil aliud inuenies quàm didrachmum auri, vel argenti, Matth. 17. ¶ In ore Midæ, formicæ infundebant grana tritici. in ore Ambrosij apes mellificabant &c. ¶ Sed quoniam auaritiæ pestis sola non inuenitur sed adducit alios septem comites se nequiores, adiecit Apostolus: Cupiditates multas, tum inutiles, tũ & nocuas. Inutiles quoniam non faciant, sed magis timstimulant: Sunt enim Tantali horti ficut dicunt. Nocuæ, quoniã finis earum mors, & mors pessima. Tobię. 5. O (inquit sapiens quidam) nunquã fuisset ipsa pecunia, per quam miserimus peregrinari lumen oculorum nostrorum. Qui enim pecuniæ studio tenetur, Christum lumen verũ abijcit ab anima sua. Iuxta quod ipse conqueritur: Me dereliquerunt fontem aquæ viuentis, & exciderunt sibi lacunas cænolas. O cupiditates multas, nocuas & inutiles, in quot laqueos inducitis quotidie homines: Et vix vnum aut duos reperies qui possint cantare Domino: laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Quid enim si possideas diuitias Midæ, nonne in ore eius aurum riguit? Non ne & Tantali talenta perpetuam ei famem pepererunt: Itaque nõ mireris si cupiditas auri non venit incomitata quando scriptum nosti: quoniam pecuniæ obediunt omnia. Omnes igitur & reges & consules, ciues, plebei, præsules & sacerdotes, obediunt ei, & ad preceptum eius cum sonuerit, omnis generis musicorũ harmonia, procidentes adorãt eam: alioqui mittendi in fornacem Babyloniam. Neque hoc solum, sed omnis generis maleficia, Gula, Ira, Luxus, & omnia quæ Paulus vocat opera carnis: & vt vnico verbo omnia comprehendam: veniunt omnia mala pariter cum illa, & innumerabiles curæ, & æstus, & turpitudines, & laquei per manus illius: & nos adhuc ignoramus, quoniam omnium malorum mater est. Audi igitur Apostolum quid in sequentibus dicat: Radicem eam omniũ malorũ appellans. Sicut igitur medicus, si voluptatibus deseruerit, illud atque illud malum tibi venturum esse prædicit: sic & Apostolus prædicit, quid euenturum sit ei, qui voluerit diues fieri. Et certè nisi sensum omnino amisimus, longa desidia nostra palam increpat breuis vita: & in cassum multa portamus, cum iuxta nos sit quo tẽdimus: fortasis & in ianuis est mors quam non expectamus. Sed transierunt in quit

Ambrosi.
Esai 30.
Esai. 28.
2. Reg. 18 Figura.
Iud 12.
Infra. 17.
Matt. 12.
Hier. 2.
Psa. 123.
Eccle. 10.
Figura.
Dan. 3. Figura.
Gal. 5.
Sap. 7.
Chryso. Simile.

Psal. 72. quit Psalmista in affectũ cordis: Existimaui quidem nõ sũt sicut cæteri hominũ, quidã nunc tu & pauper nudi nati nõ estis? fortasis aut post mortẽ ossa diuitis internoscẽtur ab ossibus pauperis: Nisi fortè quòd grauius olebunt, pro eo quod prodijt quasi ex adipe iniquitas eorũ: ossa aũt pauperis macilẽta sunt. Fortasis aũt mutabũt vices, sicut dicitur: alia vita, alia dieta; quod videre est in Lazaro & diuite. Sed operti sũt (inquit) iniquitate sua, & neq; ipsi vidẽt perditionẽ quæ eos expectat. Nec cæteri vidẽt cauterizatã eorũ cõscientiã vere aũt quisquis videret animas eorũ diuerberari tãtis cupiditatibus tãtisq; timoribus, potis eos miserare quã felices vocaret. Itaq; tendãt retia sua, vndiq; lucra venẽtur, impleri nõ possũt, satiari nequeũt, nũquã n. auaritia dictura est: sufficit. Itaq; sequitur

¶ Radix. n. omniũ malorũ est auaritia quã quidã appetẽtes errauerũt à fide & inseruerũt se doloribus multis: in aqrẽdo, in cõseruãdo, in relinquẽdo, & in eo quod scriptũ est: Cũ interierit nõ sumet omnia, neq; descẽdet cũ eo gloria domus eius. Imo quis (inquit) ex vobis poterit habitare cũ ardoribus sempiternis? Caueamus igitur pro virili à fallacia diuitiarũ, quę & verbũ Dei suffocãt, & inferũt nos in doloribus multis cũ spinæ sint: & tãdẽ ad perpetuã pditionẽ perducũt.

Diuersa fideliũ merita. Greg. 30. mor. c. 10

¶ *Alijs.* 100. *alijs.* 60. *&c.* Diuersa fideliũ merita in hoc loco Christus ostãdit. Quæ explicãs D. Gregorius, super illa verba Iob. 8 3. quãdo fundabatur puluis in terrã & glebæ cõpingebãtur, sic ait: Glebas ex vno quidẽ puluere, sed quasi diuersa mole distinctas dñs in terra quotidie cõpingit, quas si in ecclesia ex diuersitate meritorũ attẽdimus, fortasse adhuc distinguere subtilius valemus. Nã dũ alius est ordo prædicantium, alius auditorum, alius regentium, atque alius subditorum, alius cõiugũ, alius cõtinentiũ, alius pœnitẽtiũ, alius virginũ: quasi ex vna terra ex diuersa glebarũ forma distincta, dũ in vna fide in vna charitate disparia demõstrãtur bene operantiũ merita. Has glebas populus ille significauit, qui ad cõstructionẽ tabernaculi sub vno studio diuersa donaria obtulit. De quo scriptum est: quid quid in cultũ tabernaculi ad vestes sanctas necessari ũerat, viri cũ mulieribus præbuerũt armillas &c. In ornamẽto ergo tabernaculi viri cũ mulieribus offerũt: quia in explẽdo cultũ sanctæ ecclesiæ, & fortiter facta sublimia, & infirmorũ opera extrema numerãtur. Quid autẽ per armillas quæ lacertos adstringũt nisi præpositorũ validè laborãtiũ opera domõstrãtur, & quid per inaures, nisi subditorũ obedientia exprimitur? Quid per annullos nisi signaculũ sacramẽtorũ? plerũq; n. nitor gistri significãt, quod ab auditoribus capi nõ posse cõsiderãt. Et quid per dextralia nisi primæ operationis ornamẽta memorãtur? Vide locũ. Dũ igitur alij per armillas & annullos forte magisteriũ exercẽt, alij per inaures & dextralia deuotã obedientiã rectãq; operationẽ exhibẽt, alij per separatũ vas aureũ præclarã Dei intelligẽtiã tenẽt, alij per hyacinthum, purpurã & coccum, audita cœlestia sperare, credere, amare non desinunt, quasi ex vna terra innumeræ glebæ profecrũtur, quia ex vno & pari obsequio facta fideliũ disparia procedũt. Hos igitur diuersos fructus affert semẽ: hoc est, verbũ Dei cadens in terram bonã.

¶ *Qui habet aures audiendi audiat.* Sũt qui aures habent ad videndum & oculos

Figura.
Exo. 35.
Viri, fortes mulieres, infirmi.
Armillæ, præpositorũ opera fortia.
Inaures subditorũ obedientia.
Annulus secretorum signacula.
Dextralia primæ operationis ornamẽta.
Vas aureũ diuinitatis intelligentia.
Hyacinthus spes cœlestiũ.
Purpura passionũ tolerãtia.
Coccum distinctũ charitas Dei & proximi.
Additio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sunt qui aures habẽt ad videndũ & oculos ad audiendũ.

oculos ad audiendum, quia ita assentiunt malis quæ audiunt & credunt verbis men. acij. ac si oculis mala illa vidissent. Mortem verò quam vidẽt in cadaueribus eorũ, qui iam obierunt credere nolunt, ac si non essent morituri. Habent enim se in his quæ vidẽt, ac si ea audissent à nõ fide dignis. Hi sunt de quibus Dominus

Exe. 12. a

etiã ait apud Ezechielẽ: oculos habẽt ad videndũ & nõ vidẽt, ac si diceret: Et si oculos habẽt corporis, mẽtis tamẽ oculis se ipsi priuarũt. Tales sunt omnes impij homines, & sceleribus cõtaminati, qui in rebus fluxis, vanis & tetris immersi, intellectũ non erigũt ad diuina cõsideranda. Et licet hoc omni scelerato cõueniat, multo magis ei, qui est insigni dignitate cõstitutus: in quẽ Zacharias propheta

Zach. 11.

in hũc modũ inuehitur: O pastor & idolũ. Idolũ. n. vocat, qui oculos habẽs nõ videt, & aures habẽs non audit. Nã, vt ait idẽ propheta eodẽ ca. oculus dexter eius tenebrescẽs obscuratur. Oculus capitur aliquando pro

Eccle. 11.

intẽtione, vt apud Salo. in ecclesiast. Sapiẽtis oculi in capite eius: intẽtio. n. Sapientũ est in Christo capite nostro: intẽtio aũt stultorũ in terra, qui

Psal. 16. Sup. 6.

iuxta psalmographi sententiã, oculos suos statuerũt declinare in terrã. Vnde apud nostrũ Mathẽũ ait Christus: Si oculus tuus fuerit simplex, totũ corpus tuũ lucidũ erit. Et ità intelligitur

Zacha. 6.

id quod est apud Zachariã: hæc est ampliora egrediẽs: & dixit: hæc est oculus eorũ. Amphora est mẽsura, & sumitur pro intẽtione impiorũ, qui omnia nõ iuxta dei iudiciũ, sed iuxta eorũ cupiditatẽ & appetitũ metiũtur: Ideo subdit statim: Sedere impietatẽ in amphora illa, vt impiã nefariorũ hominũ intẽtionẽ significet. Et volẽs apertè ostẽdere amphorã illã esse impiorũ intentionẽ, aiebat esse oculũ eorũ. Hi etiã sunt, de quibus prædicta propheta Ezechiele additur statim post verba nũcaducta & aures ad audiẽdũ & nõ audiũt: ac si diceret: habẽtes aures corporis, sunt auribus cordis ob sua scelera priuati. De his auribus spiritualibus autem hoc loco Christus: qui habet aures audiẽdi, audiat. Audire. n. hoc loco est intelligere.

Vnde c. 42. Ge. vbi nos habemus: nesciebãt. n. quod intelligeret Ioseph, est in Hebraico: ignorat ẽ. n. quod audiret eos Ioseph. Itaq; videre & audire apud Ezechielẽ est per sensus in animũ inducere, & sibi persuadere. Hoc aũt dicit ob verbi Dei cõtẽptũ, neq;

Gene 42

n. Hieremiæ nec ipsi Ezechieli credẽ. ãt captiui. De his oculis atq; auribus spiritualibus loquebatur dñs eidẽ Ezechieli cũ dicebat: Vide oculis

Exec. 40.

tuis & auribus tuis audi. Nõ erat illic Ezech. corpore, sed animo: ideo hoc de oculis & auribus nõ corporis intelligitur, sed mẽtis. Præcepit Deus diuino vati vt animo diligẽter perpenderet visionẽ sibi propositã, in sinuãs esse magni põderis, quæ magnã requirebat attẽtionẽ. De eisdẽ auribus etiã loquitur Ioãnes in Apoc. qui huiusmodi aures & oculos nõ habẽt idola

Apo. 2. & 3.

vt diximus appellãtur, de quibus verè dici potest oculos habẽt & nõ videbunt, aures habent & non audient.

Psa. 113.

Sunt nonulli qui nõ proprijs oculis vident sed alienis: ita enim sunt ducti affectibus, vt credãt nõ quod vidẽt (vt in principio dicere incipiebam) sed quod alij se audiuisse testẽtur: cũ dicat prouerbiũ: pluris est oculatus testis vnus, quã auriti decẽ. Vnde oculata fides tertio institutionũ Iustiniani de gradibus cognationũ, tũc dicitur, cũ

res subijcitur oculis: Impij ergo isti Iudæi neque hos habebant oculos, neque has aures ideo non intelligebant Christi mysteria. Et quia se nõ dum satis idoneos præbebant, quibus aperiretur veritas, qua non solum non hebant meliores, verum etiam irritabantur vt fierent scelleratiores: propterea quales illi adferebant animos ad audiendum tales illis proponebat Christus sermones, & quia manifestissima nolebãt intelligere ideò tenebris inuoluebat sermonem.

¶ *Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident & audientes non audiũt.*

Lucas sic hæc verba retulit: cæteris autẽ in parabolis: vt videntes non videant; & audientes non audiant. Quo in loco, coniunctio, vt, non dicit causam, sed consecutionem effectus. Vnde Paulus: lex subintrauit, vt abundaret delictum. Nunquit Deus dedit legem vt homines grauius peccarent? absit. Lex non est causa peccati, sed hominis peruersa voluntas, qua preuaricator fit legis. Sic Dauid in psalmo: mi lum coram te feci vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Sic Dominus apud Ezechielem c. 14. loquitur dicens: ego dominus respondebo ei, in multitudine immunditiarum suarum vt capiatur domus Israel in corde suo, quo recesserunt à me: hoc est, vt decipiatur in cogitationibus suis quibus recesserunt à me. Vbi particula, vt, non accipitur causaliter, sed consecutiuè: Deus enim non est causa mali culpæ. Est quidẽ autor mali pœnæ, iuxta id, quod est apud Prophetam Amos: Si erit malum in ciuitate quod Dominus non fecerit? Et apud Esaiam: Faciens pacem & creans malum. Et apud Michæam: Descendit malum à Domino in portam Hierusalem. Autor autem peccati nequaquam. Ipse enim est, de quo ait Esaias: iniquitatem non fecit, nec dolus fuit in ore eius. quam sententiam repetit Diuus Petrus prima sua Epistola Canonica. Et, vt ait liber Sapientiæ, Deus mortem non fecit, neque lætatur in perditione viuorum sed cum Iudæi illi obstinati in erroribus & flagitijs versarentur, & Deus illis aut non responderet, aut obscurũ responsum daret, hinc efficiebatur, eos in erroribus suis permanere. Ad eundem modũ loquitur apud eundem Prophetam Ezechielem cap. 22. his verbis. ciuitas effundens sanguinem in medio sui: vt veniat tempus eius: ideſt, hæc ciuitas, quæ publicè interficit innocentes vt veniat tempus euersionis eius. Vbi particula, vt, non est causalis sed consecutiua: est enim sensus: Hæc ciuitas est homicidiorum perpetratrix, ex quo efficietur, vt cito veniat eius vastitas & euersio. Ad eũdem etiam modum loquitur rex Dauid cũ in psalmo quodã ait: obscurẽtur oculi eorũ, ne videãt: & dorsum eorum semper incurua. vel dissolue: hoc est, adime his dñe iudiciũ. & vires nocẽdi: labefacta peruersã eorũ cõsilia, dissolue eorũ dorsum, atq; robur illis cõfringe, ne innocẽtes calamitatibus opprimãt, eisq; vim inferãt, & per sumũ scelus ad excidium vocent.

Vt, quomodo accipiatur apud Lucã

Rom. 5

Amos. 3.

Esai. 45.

Mich. 1.

Esai. 35.

1. Pe. 2.

Sapiẽ. 1.

Ezec. 12.

Pſ. 68. f.

¶ *Vestri aũt beati oculi quia vident. &c.*

Hoc ipsum prædixerat Esaias. c. 35. dicẽs. Ipsi videbũt gloriã Dñi, & decorẽ Dei nostri, hoc est: Christiani videbũt filiũ Dei inter eos habitãtẽ: & gloriã eius, videbũt cũ faciẽtẽ miracula, suũq; diuinũ numẽ magnificãtẽ.

Esai. 35.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hoc ita impletum esse ostendit Christus in hoc loco, & Ioan. capit. 1. dicens: verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius. Veri fideles charitate illuminati Christum videbant, non solum oculis corporis, sed oculis fidei charitate formatæ: infideles verò, quanuis oculis corporis Christum aspicerent, cum tamen animo non intuebantur: ideo eum non vidisse dicuntur. Ob hanc causam ait Christus in hoc loco Beati oculi quia vident scilicet, quæ vos videtis. Infideles omnes cæci sunt, & non solum infideles, sed multi etiam ex fidelibus laborant animi cæcitate, qui sceleribus contaminati in tenebris versantur: qui quanuis habent lumen fidei, tamen quoniam hæc fides est mortua, neque habent lumen charitatis, inter cæcos numerantur. Anima nostra est lampas: oleum est amor Dei, aqua est fides, & vt lampas sine oleo extinguitur quanuis aquam cõtineat, & extincta lampade tota domus obscura manet, tenebrisque circunfusa: sic anima charitate destituta quanuis habeat fidem, amittit ignem & claritatem: atque ita manens homo cæcus iacet in caligine. Vide Lucæ. 10. in illa verba: Amen dico vobis quia multi prophetæ & Reges cupierunt videre quæ vos videtis, & non viderunt.

Ioan. 1. c.

Infideles & impii cæci dicũtur

Simile.

Luc. 10.

¶ *Qui autem seminatus est in spinis: hic est qui verbum Dei audit & solicitudo seculi istius, & fallacia diuitiarũ suffocat verbum & sine fructu efficitur.* Fallunt nos diuitiæ, fallunt opes, pungunt tanquam spinæ, suffocant sermonem cœlestem ne fructum ferat, cur igitur tantopere desiderantur opes quæ nostram salutem impediunt? quæ in causa sunt vt perpetuas pœnas demus, maximè cum tam facile amittantur, tam cito euanescant? audi quid in inferno positi clamẽt diuites illi superbi: quid nobis profuit superbia, & iactantiarum iactancia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa sicut vmbra, & tãquam nuntius præcurrens. Cur igitur tam vehementer amatur, quod tam cito perit? Et si opum affluentia perpetuo duraret, deberemus tamen eas ratione stabili firmaque contemnere, & in expetendis non lassari. Quemadmodum luna non patitur eclypsin, nisi cum plena est, sic homo tum maximè solet obscurari, cum plenus diuitijs est, & mundi opibus abundat. Et quemadmodum Luna cum plena est longius distat à Sole, sic multi ex his qui mundi opibus circunfluunt solent se à Deo longissimè separare. Et quamquam in illis virtutes aliquæ apparere videantur, obruuntur tamen solicitudinibus, & diuitiarum curis opprimuntur. Eam ob causam saluator noster, diuitias in hoc loco cum spinis comparauit, quæ licet colore oblectent, opere tamen pungunt. De his autem Esaias: Orientur in diebus eius spinæ, & vrticæ. Et Diuus Augustinus, diuitias inquit, inuenisti, requiem perdidisti. Vnde Crates ille Thebanus Philosophus insignis nummorum Sacculum in mare proiecit, existimans fieri non posse, vt simul & corporis diuitias possideret, & animi quietem: Auferunt enim plerumque animi securitatem, in qua nonnulli ex Philosophis beatitudinem constituerunt. Sunt tamen multi, qui eam ob causam aiunt se mundi opes ardenter cupere, vt in vita obtineant amplitudinem, & inter homines nominis celebritatem: In eos enim aiunt esse omnium oculos coniectos, qui diuites existimantur. Sed causa hæc vana est & inanis, & omni homine præsertim Christiano indigna: non enim veram amplitudinem diuitiæ pariunt, sed virtutes. Qui virtutibus est ornatus, & si pauper sit, est tamen in honore constitutus. Vt enim gemmæ quanuis obiciantur in lutum, fulgorem tamen & proprietatem non amittunt, sic viri honestate præditi, quanuis iacent in silentio, & à mundo contemnantur, non tamen splendorẽ & verum decus in diuini numinis imitatione consistens amiserunt. Qui virtute muniuntur, sunt magni, quanuis eos mundus paruos existimet: qui verò vitijs contaminantur, sunt infimi, etiam si eos mundus in honorum vertice constituat. Nihil altius est, nihil sublimius virtute; nihil depressius, nihil inferius vitio. Vbicunque est iustus ibi est magnus, vbicunque impius, ibi exiguus. Vt exigua statua etiam si sit in excelso monte collocata, pusilla tamen est, Colossus autem in ima valle magnitudinem suã non amittit, sic homo nefarius & sceleribus imbutus in sublimi mundi honore, rerumque prosperarum abundantia, pusillus est: Contrà verò vir sapientia & pietate præstans in sua inopia & abiectione est absque dubio magnus. Contemnamus igitur diuitias quæ in causa multis sunt; vt virtutem non sequantur, quæ in causa sunt, vt sermo Euangelicus nullum bonarum actionum fructum, nullumque meritum afferat. Contemnamus illas, quãdo nos nõ insignes, nõ magnos, sed humiles & exiguos efficiunt: fidem adhibeamus Domino dicenti eas esse spinas, esse fallaces atque mendaces.

Simile.

Ostenditur quàm fallaces sint diuitiæ.

Sap. 5.

Simile.

Simile.

Esai. 34.

D. Aug.

Crates.

Virtutes & nõ diuitiæ sunt quæ verã amplitudinẽ pariant

Simile.

¶ *Qui verò in terram bonam seminatus est: hic est qui audit verbum & intelligit, & fructum affert.* Iustus qui optimæ terræ comparatur non solum audit Dei verba, sed ea in animo retinet, in animo versat, coquet & digerit vt fructum afferat: quod in sementi contingere videmus. Et quem admodum nihil prodest plantam inserere, si priusquam fructum ferat turbine aut procella euellatur, sic parum vtilitatis afferet nobis verbum Dei auditum, & animo insertum & plantatum, si priusquàm fructum producat, fuerit tentationis vento conuulsum. Beatus vir, inquit Rex Dauid, cuius voluntas est in lege Domini, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Non ait eum esse felicem qui Dei verbum legerit aut audierit, sed, qui illud in animo versauerit, & in stomacho intellectus concoxerit, illique studiosè obtemperauerit, in eiusque meditatione dies ac noctes consumpserit. Eam ob causam ait Deus Prophetæ Ezechieli, capit. 3. Venter tuus comedet, & viscera tua implebuntur volumine isto. Pro quo Ionathas habet: anima tua saturabitur. Et adiecit statim: & viscera tua complebuntur volumine isto: nam multi comedunt verbum Dei, sed vacui manent: multi illud sumunt, quo

Iustus optimæ terræ cõparatur, & quare.

Simile.

Psalm. 1.

Ezec. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum viscera, hoc est, interiora animi non replentur, quia illius statim obliuiscuntur, aut illud non ad vtilitatem, sed vt superius diximus ad curiositatem quærunt: neque ea obseruant quæ obseruanda animo percipiunt. Id obijciebat Deus ingratis Iudæis per Aggeum prophetam dicens: Seminastis multum & intulistis parum: comedistis, & non estis saturati. Illi multum comedunt, sed minimè reficiuntur, qui multa legunt & audiunt sed malè viuunt, se vsque adeò vitijs contaminantes vt cum eorum vita mirabiliter pugnet studium. Non ergo satis est verba Dei audire sed opus est illa in corde custodire, & iuxta illa operari. Vnde Dominus Ezechiel olim aiebat, vt ipse refert capite tertio: Omnes sermones meos, quos ego loquor ad te assume in corde tuo. Et in Deuteronomio, capite sexto, ait Deus per Moysem? Erunt verba mea in corde tuo, narrabis ea filijs tuis. Eruntque quasi signum in manu tua. Per manus opera intelligimus: eam ob causam per doctrinam Dei veluti gemmam in manu voluit Deus significare debere nos actiones nostras iuxta legem suam dirigere, abeaque nullo modo discrepare. Id innuit Christus, quando apud nostrum Matthæum, in hoc capite: Euangelicam doctrinam cum margarita & lapide pretioso, qui in manu gestatur comparauit. Præterea ponere aliquid vt signum in manu, est illud memoriæ mandare: Cum enim quis vult recordari alicuius rei, ligat pro signo filum in manu. Ita illud Exodi, capite decimo tertio intelligitur: Erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos. Debet igitur verbum Dei esse in manibus nostris, vt illius nunquam obliuiscamur. Sed non erit in manu nisi prius sit in corde. Ideo priusquam Deus dicat: Erunt verba mea in manu tua, ait: Erunt in corde tuo. Qui voluerit non incidere in peccata, sermonem Dei in terra cordis abscondat. Id voluit his verbis Regius Dauid ac diuinus Vates ostendere: Psalmo centesimo decimo octauo. In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Tanto amore diuina verba prosequebatur, vt ea veluti pretiosissimum thesaurum, & excellentissima monilia, intima animi arcula recondita seruaret. Et Salomon filius eius in libro Prouerbiorum sexto. De verbo Dei, ac diuina doctrina loquens, liga, inquit, eam in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo, cum ambulaueris gradiatur tecum. Quemadmodum in Arca testamenti erat Diuina Lex, & manna, vt literæ Diuinæ multis in locis prodiderunt: nempe Exodi, capite decimo sexto, & Capite vigesimo quinto & secundo Paralypomenon quinto: Sic in anima vbi verbum Dei custoditur, est etiam Christus per gratiam, manna illud absconditum & diuinum, de quo dixit Esaias capite quadragesimo quinto: Vere tu es Deus absconditus. Et idem Christus apud Ioannem capite sexto: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi.

Aggæ. 1.

Ezech. 3.

Deut. 6.

Exo. 13.

Psa. 118.

Prou. 6.

Exo. 16.
Exo. 25.

1. Par. 5.

Esai. c. 45

Eos,

Eos, qui legem Dei in animo habet expressam, ait Diuus Paulus, ostendere opus legis scriptum in cordibus suis. Hi Deo parêt, eumq; amore amplectuntur. Vnde ait apud Ioannẽ ipsa veritas: Si quis diligit me sermonem meũ seruabit. Et apud Luc. Beati qui audiunt verbũ Dei, & custodiũt illud. Rom. 1. Nam vtait in Epistola ad Roma. D. Paul. Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Et Iacobus Apostolus in Canonica sua. Stote factores verbi, non auditores tantum, fallentes vos metipsos. Vt ille, qui vult in hostes irruere, & impetum facere, aut se ab illis protegere, indiget gladio, quo manu apprehenso eos percutiat, vt possit de illis victoriam reportare, sic qui voluerit, de mundo, de carne, de diabolo triumphare, hostibus animæ accerrimis, debet in manibus, hoc est, in operibus verbum Dei gestare. Est enim verbum Dei vt in superioribus annotauimus gladius diuinus. Cum Iacobus Patriarcha ad exitum vitæ vocaretur, dixit Iosepho filio suo: Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo. At nullibi in diuinis literis scriptum legimus Iacobum intulisse bellum Amorrhæo, nec cum eo pugnasse. Quis est igitur gladius hic districtus, quem aduersus illum vibrauit, & quo illum percussit, nisi verbum Dei? Amorrhæus, qui sonat rebellem, diabolus est, qui aduersus creatorem rebellauit. Hũc vicit Iacobus patriarcha insignis, nõ modo domi clarus, sed foris etiam admirandus, qui moriens extrema verba ad laudem & memoriam diuinorum verborum reseruabat, & interruptis, ac morientibus vocibus, quæ ventura erant tempore Messiæ, diuinitus prædicebat. Arma illa fortia quibus dæmonem superauit non ferrea erant, sed spiritualia, hoc est, diuina verba in eius anima sculta, & manibus, id est, operibus vibrata. His armis munitus vicit hostem, de quo liberauit animam suam, quam moriens filio suo Iosepho singulari quodammodo commendabat. His armis debemus indui, & hoc existimare nobile & illustre. Hæc debet esse nostra voluptas, & gloria diuinam legem seruare. Id animo percipiens diuinus psaltes concinebat: portio mea Dominedixi custodire legem tuam. Psa. 118. Ac si diceret: dixi & mecum statui, meas opes esse legem tuam custodire, ac totam meam hæreditatem, totum patrimonium, omnes denique diuitias meas in legis tuæ obseruatione consistere. Nihil mihi est magis in optatis, quàm verba tua custodire, & animo seruare, non eos sequens qui religionis simulatione ea ore iactant, cùm ab illorum amore animum habeant abhorrentem eam ob causam talibus comparat Dominus terræ bonæ excipienti semen. Qui & audiunt sermonem Euangelicum, quique secum repetunt & infigunt cogitationi, quique sic figunt ac transfundunt in affectus animi sui, vt nec morte velint abeo deficere, quique semet explicant ab affectibus & sordidis curis diuitiarum, quæ non sinunt animum esse liberum, sed totos se præbent auri cœlesti. Huius in mentibus non est infrugiferum semen Euangelicæ doctrinæ: sed quêadmodũ idẽ triticũ nõ in quouis solo fert fructũ

Ioan. 14.

Luc. 11.

Rom. 1.

Iaco. 1.

Simile.

Ephe. 6.
apa. 1. &
19.
Gene 48
Figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

parem, sed pro felicitate terræ mino reaut maiore fœnore prouenit, ita pro pio studio captuque eorum, qui sermonem audiunt fructus vberior pietatis prouenit.

¶ *Cum autem dormirent homines.* Si ex somno & pigricia Episcoporum & ecclesiasticorum tãta mala subsequuntur, vt illis dormientibus semina ta sint zizania: quanto quæso mala ex non residentia illorum, in suis diœcesibus prouenient, quanta in repub. Christiana incommoda, Si Reges, si Domini, si denique iudices ab illa longe absint.

Multa mala ex non residentia prælatorum & regũ in republica subsequũtur.

¶ *Cum autem dormirent homines.* Dum dormiret Christus (ait Euangelista) turbata est nauis. Vt intelligas: quod dum prælatus dormit, & non est solicitus erga suos, turbatur tota respublica. Quando dormit Ionas tempestas maxima exoritur. Ambro. Pastores vigilant, quos bonus pastor informat. Ideo Apostolus ait Thimotæo. Tu verò vigilia. Oportet ergo prælatos vigilare, ne inimicus homo illis dormientibus superseminet vitiorum zizania: ne tota respublica sibi à Deo commissa perturbetur & naufragium patiatur.

Sup. ca. 8.

Dum dormit prælatus turbatur eius respublica. Ioan. c. 1. Figura Ambros. 2. Tim. 4

¶ *Venit inimicus & superseminauit zizania.* Deus est qui in agro suæ Ecclesiæ seminat bonum semen, hoc est, pacem & concordiam. At verò diabolus & eius ministri, sunt qui superseminant zizania. Hoc est, discordiam, quos meritò odit Dominus. Vnde Salomo. ait in prouerb. capit. 6. Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius: Primò, oculos sublimes: Secundo, linguam mendacem: Tertio, manus effundentes innoxium sanguinem: Quarto, cor machinans cogitationes pessimas: Quinto, pedes veloces ad currendum in malum: Sexto, proferentem mendacia falsum testem: Septimo, cum qui seminat inter fratres discordias.

Deus concordiã seminat: diabolus verò discordiam sup seminat. Prouer. 6

¶ *Visimus & colligimus ea? & ait: nõ &c.* Lege cap. 13. omnia. 6. quæstio. 1. & capi. multi corriguntur. 2. quæst. 1. ut. m. 11. quæstio. 3. capi. nolite recedere. Vbi edocemur non omnia in hoc seculo vindicanda esse. Sed multi corrigendi vt petrus, multi tolerandi vt Iudas, mali enim à bonis penitus separari non possunt.

¶ *Cum autem dormirent omnes venit inimicus & superseminauit zizania.* Gene. 9. dicitur: cumq; euigilasset Noe à vino: cum didicisset quæ fecerat ei filius minor &c. Quæ verba emphasin habent. Primo, non tantum dormierat, sed vino obrutus iacuerat: nec tantum à somno, sed etiam à vino euigilauit. Iã cum duplici somno grauatus fuerat, Non mirum quod interim inimicus zizania inter triticum seminauerat: Dormiente patre familias, non mirum quod familia aberret. Vt interim discant prælati, quantum eos oporteat euigilare à somno, si nolunt vt subditi ab errent à vero.

Gen. 9.

Figura.

¶ *Domine non ne bonum semen seminasti?* Geneſi 9. dicitur: quod à tribus filijs Noe post diluuium disseminatũ est omne genus hominum super vniuersam terram. Bono semine seminauit Deus mundum: sed statim terræ mãlatum in zizania versum est, malo homine superseminante. Vbi aduerte: quam malus sit superseminator iste, non enim voluit in purgãda terra laborare, neque saltem arare: sed in laboribus boni agricolę introiuit, vt terram quam ille aptauerat adulterino semine superseminaret: & fere totum fructum colligeret, nisi cœlestis pater mũdaret messem suã. Dolendum valde est, quod diabolus sine vllo sudore metat animas penè innumeras, in quarum creatione & redemptione, solus laborauerit creator. Nec solum Deus post diluuium bono semine voluit terram serere, sed & cum mundum creauit.

Gen. 9.

Dolendũ est quod diabolus sine vllo sudore tot animas metat

¶ *Domine non ne bonum semen seminasti in agro tuo? vnde ergo &c.* Bonum semen ideſt bona cogitatio, vnde bonũ opus quasi fructus oritur, à Deo seminatum est. Non enim sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficiẽtia nostra ex Deo est, ait D. Paul. Sed malum semen ideſt mala cogitatio, vnde malum opus quasi malus fructus oritur quandoque à dæmone: inimicus enim homo superseminauit zizania. Aliquando ex corde proprio oritur: De corde enim exeunt cogitationes malæ &c. Lege Bernar. sermo. 33. super Cant.

Bona cogitatio à deo mala autẽ aliquando à diabolo aliquando à nobis seminatur. 2. cor. 3. b

Inf. 15. b. Bern. ser. 33. super Canti.

¶ *Vis imus & colligimus ea? & ait: non.* Exhac parabola zizaniorum discе quid iusti in mundo valeant. Nam sicut nihil est patriæ & mundo pernicioſius impijs: ita nihil est vtilius iustis. Vsquequo (ait Hieremias) lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur: propter malitiã (inquit) habitantium in ea, consumptum est animal & voluere. Et apud Dauid legis: terram fructiferam in salsuginẽ versam, propter malitiam habitantium in ea. Quid verò iusti mundo sint, parabola ista zizaniorum optimè docet: quia pater familias veneno sas herbas eradicare non sinit vsque ad messem, propter triticum: Nullũ enim venenum præsentius esse po-

Nihil vtilius iustis Et nihil pernitiosius impijs. Hie. 12. a

Psa. 106. d.

test mũdo iniquis hominibus. Quot mala propter vnum iniquum mundus patiatur, & quot bona propter vnum solum iustum tam euidens est, vt lucẽ soli addere velit qui hoc probare nitatur.

¶ *Dicam messoribus: colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos &c.* Hæc verba D. Gregorius enarrans, lib. 9. Moral. cap. 47. sic scribit. Si enim nullus in supplicijs ordo seruabitur, cur cõburẽda zizania in fasciculis ligantur? Sed nimirum fasciculos ad conburendum ligare est, hos qui æterno igni trahendi sunt, pares paribus sociari, vt quos similis culpa coinquinat, pariter etiã pœna cõstringat: & qui nequaquam dispari iniquitate pollutisunt, nequaquã dispari tormento crucientur, quatenus damnatio conterat, quos simul elatio subleuat: quoſque non dissimiliter dilatauit ambitio, non dissimilis anguſtet afflictio, & par cruciet flãma supplicij, quos in igne luxuriæ par succenſit flamma peccati. Sicut enim in domo patris mãsiones multæ sunt prò diuersitate virtutis, sic dãnatos diuerso supplitio gehennæ ignibus subijcit disparitas criminis: nã sicut vno sole omnes tangimur, nec tamen sub eo vno ordine æstuamus, quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris, sic damnatis & vna est gehenna quæ afficit, & tamen non vna omnes qualitate cõburit: quia quod hic agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Hæc Gregorius.

Fasciculos ligare quid sit. D. Greg.

Ordo in supplitijs.

Ioan. 14.

Simile.

¶ *Et sine parabolis non loquebatur eis.* Hoc tempore nihil mendacio licentioſius. Expende quæso temporum noſtrorum malitiam, quando tam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mendacia quidè audiuntur. Veritas verò est fastidio omnibus fastidio, maximè magnatibus. Quare Christus & prophetæ parabolis vrebantur.

quidè mendatia audiuntur,& veritas cunctis tam exosa est,& omnibus fastidio, maximè magnatibus. Sæpe sæpius consideraui: cur sancti Prophetæ,parabolis & similitudinibus vterentur, præsertim cum regibus & principibus loquebãtur: cur Christus tam frequenter turbis in parabolis loqueretur. Quod ferè (vt ait in hoc loco Mathæus) nihil sine eis turbis prædicarit. Cuius hæc meo iudicio causa est, considerabant sancti, quàm egrè ferrent homines veritatem audire: quàm torto vultu & hirsuto naso eam aspicerent, & quàm hilari facie mẽdacia amplexarentur: & considerantes quàm necessarium hominibus esset veritatem audire: veritatem parabolis & similitudinibus inuoluebant, vt qui veritatẽ nudam fastidiebant, & ad mendacia arrectas habebant aures, veritatem saltem fictis vestibus tectam audirent.

3.Re. 12 Sic prudentissimus ille propheta Nathan, cum sciret Regem Dauidem apertam veritatem dicenti non auditurum: ouis similitudine rem velauit,& cum proprio mucrone confodit. Sic Christus in hoc capit. omnia parabolis inuoluit eandem ob causam.

Thesaurus absconditus, est sensus sacræ scripturæ. D.Chrys. hom. in Ioãnem.

¶ *Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito.* Thesaurus absconditus in agro, sensus est scripturæ sacræ. Hic absconditus est, & abditus quare ad illud inueniendum, Dei auxilio & spiritu egemus. Vnde D. Chrysost. sic ait: sacræ scripturæ verba nõ vult Deus vt simpliciter, sed multa cum prudentia intelligantur. Ideo Beatus Dauid, sæpenumero ait in psalmis ad doctrinam nostram: Reuela (inquit) oculos meos, & cõsiderabo mirabilia de lege tua. Item & eius filius, quod oportet tanquam argentum exquirere sapientiam, & tanquã thesaurum perscrutari. Præterea dominus Iudæis admonuit: scrutamini scripturas. Quod non vtique dixisset, si per facilè & prima tantum lectione possent intelligi: quod enim in medio & in promptu positum est nemo sanè perscrutatur; sed quod obscurum & latens, id multa indiget inquisitione vt inueniatur. Ideo thesaurum istum, & omnia pro illo libenter demus; est enim preciosior cunctis mũdi thesauris. Vnde Salomon hoc intelligens ait Sapientiæ.7. Vnus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus: propter hoc optaui & datus est mihi sensus, & inuocaui & venit in me spiritus sapiẽtiæ, & præposui illam regnis & sedibus: & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius, nec comparaui illi lapidẽ pretiosum, quoniã omne aurum in cõparatione illius arena est exigua: & tãquam lutum æstimabitur argentum &c. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa &c. Infinitus enim thesaurus est hominibꝰ: quo qui vsi sunt participes facti sunt amicitiæ Dei propter disciplinæ dona commendati. Postulemus igitur à Deo hunc tam præclarum thesaurum cum Dauide: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.

Io.5. f.

Sapi.7. a.

Pf.118.b.

Virginitas thesaurus est absconditus.

¶ *Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro.* Virginitas pretiosus thesaurus est absconditus in agro corporis. Pretium huius thesauri tantum est, vt pro ipso non solum detur æterna gloria quæ omnibus electis est

communis, sed specialis gloria cõferatur. Debetur ei, non solum aurea sed etiam aureola. Exod. 25. precepit Dominus vt fieret mẽsa & super mẽsam corona, & super coronam coronula imponeretur: qua significata est aureola. ¶ Thesaurum istum qui inuenit abscõdit, quia eius pretium intelligit; seculo renuntians, monasterium sibi elegit, vbi in abscondito faciei Dei viuit. Vnde D. Bernar. ait: Necesse habemus abscondere si quid habemus boni: quoniã thesaurũ regni cœlorum qui inuenit homo abscondit. Propter quod in claustro & in syluis abscondimur: Neq; hoc infructuose.

Exo. 25. Figura.

D.Ber.

Infra. 25. Vita virginũ vitæ cœlesti similis est.

¶ Thesaurus iste regno cœlorum similis est: vita enim virginum cœlesti vitæ multum assimilatur. Infra. 25. simile est regnum cælorum decẽ virginibus. Virginitas collocat in statu cœlesti quantum ad carnis incorruptionem & capit. 21. in resurrectione neque nubent neque nubẽtur, sed erunt sicut angeli Dei D. Bernard. de castitate loquens, cuius dignior species est virginitas, sic ait: Hæc sola in hoc mortalitatis loco & tẽpore, quendam statum immortalis gloriæ repræsentat. Hæc instar odoriferi balsami, quo condita cadauera incorrupta seruantur, sensus, & artus continet, & stringit. Virgines designatæ & significatæ sunt per pelles hyacinthinas, quæ in tabernaculo superiores fuerũt Exo. 26. & ibi ait glosa Bedæ: hyacinthus est cœlestis coloris, & subditur: per pelles ergo hyacinthinas exprimitur virtus illorum, qui mortificatis illecebris carnis, cœlestem in terris vitam gerũt, & inter homines positi angelicam puritatem imitantur: quia neque nubent, neque nubentur. Et subditur: Meritò ergo pelles hyacinthinæ supremum locum tenent: & color cœlestis cœlo proximum. Cypria-nus: imaginem eius qui de cœlo est, portat virginitas. Renuit angelus adorari à Ioanne virgine Apocalypsi vltimo. Vide (inquit) ne feceris, conseruus tuus enim sum. Non tamen renuit adorari ab Abraham, habente scilicet vxorem.

Infra. 21. D.Ber. Figura. Exo. 26. Beda. Cypria. Apoc. vlt.

Virgines similes sunt regno cœlorũ diuina in habitatione. Esai. 50. Luc. 17. Vita virginũ vita regia est. Similiũ

¶ Virgines etiam similes sunt regno cœlorum diuina in habitatione. Deus enim habitat in cœlis. Regnum cœlorum absconditum est. Mirares, cum terra in cœlo recludi debeat, in virginibus cœlum terræ includitur. Esaiæ. 50. induam cœlos tenebris: & ponam saccum operimentum eorum. Lucæ. 17. Regnum Dei intra vos est.

¶ Vita virginum vita regia est, cum ipsæ sint sponsæ regis cœlestis: & ideò Reginæ: ipsæ enim regnant in regno corporis sui. Tanta ergo est dignitas & excellentia huius virtutis, vt merito omnia mundi bona pro tam precioso thesauro dare debemus.

Pij homines negotiatores sunt. Luc. 19.

¶ *Simile est regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas.* Docet hic locus, fideles ac piós homines negotiatores esse: non humanis ac turbulentis negotijs implicatos: sed eos qui quærentes bonas margaritas, inuenta vna pretiosa vendunt omnia sua, & emunt eam: quæ quidem Christus est. Hi sunt negotiatores illi, quibus datis talentis homo nobilis dixit: Negotiamini dum venio, vt ait Luc. capi. 19. qui operantes fuerunt alia talenta lucrati quorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mat. cap. 25.

rum meminit,& Matth. cap. 25. Hi sunt qui flentu emunt gaudium, terra cœlum,re finita infinitam,& temporali æternam & auro terreno aurum cœlestem. De quo dicebat Christus in Apocalyp. cap. 3. Suadeo tibi emere aurum ignitum probatum,vt locuples fias. O felices nundinas,ò admirabiles commutationes. Eamus omnes ad tale emporium, vbi paruo pretio æternam gloriam comparemus. Sed quoniam diabolus est & mercator, qui breues ac pestilentes voluptates,aliasque mortiferas merces pretio animarum vendit, aut saltim promittit, vt nos ad æterna supplicia deducat: est summa diligentia aduertendum, ne cum tali negotiatore commercia exerceamus. Ostendit dapes in superficie suaues & appetendas: sed intus latenti veneno contaminatas. Non est aurum id quod apparet,sed scoria: non mel, sed fel: non vita,sed mors: non fama, sed ignominia: non bonum, sed malum. Vt enim,stultus censetur,qui equum emturus non ipsum inspicit & fastidiose perpendit: sed solum eius frenum,stratum,& exteriora ornamenta intuetur: sic insanus iudicandus est,qui mercium diaboli speciem solum aspicit: interiora verò minime contemplatur. Non est cristallus omne id quod cristallus apparet: vitrum & cristallum imitatur: res fragilis & vilis rem solidam & pretiosam: imo venenum habet aliquando speciem medicamenti. Tres mercatores sunt pestilentes, qui perniciem nobis, voluptatis specie tegentes, vendunt: & ad suas officinas allicium: diabolus, mundus,& caro; qui nobis interitum machinantur: eos fugiamus. eorum voluptates contemnamus, & pestiferas merces detestemur. Quid nobis cum mundo? quem antiqui congeriem malorum appellarunt. cuius vitam & naturam Plotinus quasi magicam esse affirmauit: imagines boni veri ac pulchri vbique fingentis,falsum que pro vero simulantis.

Apo. 3.

Simile.

Diabolus est mercator.

Tres mercatores pestilent. adiabolus, mundus, & caro.

Plotinus Platonicus.

¶ *Simile est regnum cœlorum homini negotiatori.* Vita ergo sanctorum negotiatio est. Quicunque charitatem habet,particeps est lucri quod in Ecclesia sancti ex sua negotiatione reportant. Vndè charitas potest dici illud Prou. vltimo: Multæ filiæ congregauerunt sibi diuitias, tu verò superegressa es vniuersas: si boni ergo negotiatores esse volumus charitatem sectemur.

Vita sanctorũ negotiatio est.

Prou. vlt.

Quærenti bonas margaritas. Diuitiæ huius mundi bonæ margaritæ non sunt, quia coinquinant hominis animũ, detinent in peccatis, spoliant eũ virtutibus, & Dei obliuionem inducũt: quare non querẽdæ sunt. Quod verò diuitiæ inquinẽt hominẽ &c. Vel ex eo colligi potest, quod Salomõ ait prouerb. 27. qui festinat ditari non erit innocens. Ditari festinat, qui in mundo hoc qui locus est paupertatis & exilij, vult ditari: Vnde Eccle. 11. Si fueris dives, non eris immunis a delicto. Et Osææ. 9. de amatoribus diuitiarũ Facti sunt abominabiles sicut ea quę dilexerũt. Et Seneca multũ est, diuitiarum cõtubernio non corrumpi.

Diuitiæhuius mundi bonæ margaritæ nõ sunt.

Diuitiæ coinquinant animum.

Prou. 27.

Eccle. 11.

Osee. 9.

Seneca.

¶ Diuitiæ etiã obliuionẽ Dei indu cũt. Vnde Gen. 48. dicitur. Ephraim & Manasses fuisse fratres germanos. Ephraim interpretatur fructificans: per quã diuitiæ significãtur. Manasses obliuio. Abundantia enim diuitiarum,& Dei obliuio cõsortia sunt: quæ societas inuitur Deut. 8. quo in loco

Diuitiæ obliuionẽ Dei secũ afferunt.

Deut. 8.

loco sic legimus: Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam: terram riuorum:& subiungitur: Absque penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris. Deinde sequitur: obserua & caue,ne quando obliuiscaris Domini Dei tui. Has igitur margaritas quæ animam cõtaminant,quæ Dei obliuionem afferunt, quæ secum denique vniuersam vitiorum congeriem adducunt, minime quæramus: sed potius virtutes quæ bonæ margaritæ sunt,quæ verè diuites faciunt.

¶ *Simile est regnum cœlorum Sagenæ, &c.* Quod piscium aliqui boni aliqui mali sint, nihil aliud significat quàm diuersitatem hominum in ecclesia. Quod pisces nunquam à matre ideſt,aqua recedunt,auulsi autem moriuntur: nihil aliud nos docet, quàm vt cum matre Ecclesia permaneamus. Pisces verò raptores qui alios minores deuorant: impios homines exprimunt. Merito ergo homines in hoc loco piscibus comparantur.

Quare homines piscibus comparentur.

¶ *Finis.*

Capi. XIII.

¶ *Ioannis interitus & aliquot miracula.*

Capitu. XIIII.

Mar. 6. b.

Luc. 9. a

IN illo tempore audiuit Herodes Tetrarcha famam Iesu: & ait pueris suis: hic est Ioannes Baptista,ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Herodes enim tenuit Ioannem & alligauit eum, & posuit in carcere propter Herodiadem uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Ioannes,non licet tibi habere eam. Et uolens illam occidere, timuit populum, quia sicut Prophetam eum habebant. Die autem natalis Herodis saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi, vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumq; postulasset ab eo. At illa præmonita à matre sua. Da mihi, inquit,in disco caput Ioannis Baptistæ, & contristatus est Rex, propter iuramentum autem & eos qui pariter recumbebant iussit dari. Missitq; & decollauit Ioannem in carcere. Et allatum est caput eius in disco,& datum est puellæ,& illa attulit matri suæ. Et accedentes discipuli eius,tulerunt corpus eius & sepelierunt illud, & venientes nuntiauerunt Iesu. Quod cum audisset Iesus, secesit inde in nauiculam in locum desertũ seorsum,& cum audissent turbæ

Mar. 6. c.

Luc. 3. d.

Infra. 11. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bæ, & quæ fuerunt cum pedestres de ciuitatibus. Et exiens vidit turbam multam: & misertus est eius, & curauit languidos eorum. Vespere autem facto accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Desertus est locus & hora iam præterijt, dimitte turbas, vt euntes in castella emant sibi escas. Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vos manducare. Respondérunt ei: non habemus hic nisi quinque panes & duos pisces. Qui ait eis: afferte mihi illos huc. Et cum iussisset turbam discúbere super fœnum: acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cœlum benedixit & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis. Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos. Manducantium autem fuit numerus quinq; milia virorum exceptis mulieribus, & paruulis. Et Statim iussit Iesus discipulos ascendere in nauiculam, & præcedere eum transfretum donec dimitteret turbas. Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi. Nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus, erat enim contrarius ventus. Quarta autem vigilia noctis venit ad eos Iesus ambulans super mare. Et vidētes eum super mare ambulantem, turbati sunt dicentes: quia phantasma est, & præ timore clamauerunt. Statimq; Iesus loquutus est eis dicens: Habete fiduciam, ego sum, nolite timere. Respondens autem Petrus dixit: Domine si tu es, iube me ad te venire super aquas. At ipse ait: veni. Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam, vt veniret ad Iesum. Videns verò ventum validum, timuit. Et cum cæpisset mergi, clamauit dicens: Domine saluum me fac. Et continuo Iesus extendens manum apprehendit eum: Et ait illi: Modicæ fidei quare dubitasti? Et cum ascendissent in nauiculam cessauit ventus. Qui autem in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes: Verè filius Dei es. Et cum transfretassent, venerūt in terra Genesar.

Mar. 6 f.

Ioan. 6 b.

Mar. 6 g.

Et

Et cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vniuersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes, & rogabant eum: vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicunq; tetigerunt, saluifacti sunt.

Capitu. XIIII.

Ad literam.

¶ *Non licet tibi habere eam.* Non constat ex hoc textu, an Herodes acceperit eam viuente fratre, an mortuo, sed vtrumque illicitum erat. Nam nunquam vxorem fratris mortui licebat accipere in vxorem, si frater reliquerat filios. Certum est autem Philipum habuisse tūc filiam ex Herodiade. Hieronymus super hunc locum existimat: Herodem viuente fratre rapuisse vxorem: cui consentit Eusebius lib. 1. Ecclesiasti. histo. ca. 10.

D. Hiero.

Eusebius.

¶ *Quia sicut prophetam eum habebāt.* Vel quia prophetam esse crederent.

¶ *Cum iuramento pollicitus est ei.* Vel testatus est.

¶ *At illa præmunita à matre.* Vel instructa, informata, vel subornata.

¶ *Da mihi in disco caput Ioannis.* Apparet hoc ludibrij causa factum. Quasi & hic missus quidam esset genialis illius, ac natalitij conuiuij.

¶ *Iussit ei dari.* Nota, caput tanti prophetæ pro saltatione & gesticulatione dari.

¶ *Et misit.* Scilicet carnificem.

¶ *Et amputauit caput Ioannis.* Quū dixit misisse qui caput Ioānis præciderent. Mox tamen subijcit: ipsum Herodem amputasse caput. Facit enim qui iubet.

¶ *Super fœnum.* Vel super gramina.

¶ *Benedixit.* Idest bene precatus est, vel gratias egit, Heb. benedicere in sacra Scriptura, aliquando significat bene precari. Sic Gene. 14. Melchisedech benedixit Abrahæ, &. 27. Affer mihi vt comedā, & benedicat tibi anima mea. Aliquando pro gratias agere, vel laudare, psalm. 33. Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius.

Benedicere variè in scriptura. Gene. 14. & 27.

Psa. 33.

¶ *Duodecim cophinos.* Cophinus veteribus mensuræ genus fuit auctore Iulio Polluce. Quanquam hic pro sportis positum apparet.

¶ *Duodecim cophinos fragmentorum.* Vel reliquiarum de fragmentis.

¶ *Statim iussit discipulos ascendere.* Vel compulit ascēdere: vt intelligamus: eos inuitos à tāto præceptore discessisse: quem sic amabāt, vt neq; ad punctum temporis possent abesse. Quēadmodum annotauit Hieronymus qui (*compulit*) legit, non (iussit).

¶ *Solus orare.* Vel seorsum, vel priuatim, aut secretò orare.

¶ *Respondens autem Petrus.* Hebra. pro loquutus. Vide supra capit. 11. ibi: Respondens autem Iesus, dixit: Confiteor tibi pater.

¶ *Quare dubitasti?* Vel quare vacillasti. Vox Græca Hinc inde animum impellere significat. Donec nihil spectabat nisi Christū, in tuto erat Petrus: at dum fluctuat animo, protinus periclitatur in fluctibus.

Capi

Capit. XIIII.

¶ Ad mores.

¶ *Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit eum, & misit & decollauit in carcere.* Iam expressam imaginem in hoc loco vides: non Regis ac veri principis, sed potius immanissimi ac crudelissimi tyranni. Veri enim Regis propria laus est clementia: cumque plurimum possit, nulli tamen velle nocere, ac solum aculeo carere, seseque totum in populi sui commoditatem impendere. Adeò vt Niloxenus ille sapiens, Rogatus quid esset vtilissimum: responderit Rex. Id esse proprium veri principis indicans vt quantum in ipso sit nemini noceat, prosit omnibus, sitque magis optimus quã maximus: quanquã nõ alia ratione potest esse maximus nisi vt sit quàm optimus, hoc est, beneficentissimus in omnes. ¶ E contra verò qui tyrãnus est, qualis fuit Herodes: Eò differt (vt Arist. ait) à Rege: quod ille suum ac priuatum commodum expectat: hic populi rebus consulit. Et tamen huiusmodi tyrannis, vix iam sat est regis cognominatio, nisi longam splendidissimorum mendatiorum addas coronidem: vt diui cognominentur qui vix sunt homines inuicti, qui nunquam non victi discesserunt à prelio: Augusti, quibus angusta sunt omnia: serenissimi, qui bellis tempestatibus, & insanis rerum motibus orbem concutiũt: illustrissimi, qui profundissima omnũ bonarum rerum ignorantia caligant: catholici, qui quo nihil spectant potius quàm ad Christum: neque est vllum aliud studium, nisi vt leges, edicta, bella, paces, fœdera, cõsilia, iudicia, sacra profana que eo conferant, vt omnes omnium fortunas in suũ conuertant fiscum, hoc est, in doliũ pertusum congerant, & aquilarum in morem, innoxiarum auium visceribus, se suosque saginent pullos. Age, vt in aquilæ exemplo immoremur, si quis vultum ipsum, & os aquilæ diligẽtius contempletur: oculos auidos atque improbos, rictum minacem, genas truculentas, frontẽ torua, non ne plane tyranni principis quoddam simulacrum agnoscet magnificum ac maiestatis plenũ? Accedit huc, & color ipse funestus, teter, & inauspicatus fusco scalore nigricãs. Vnde etiam quod fuscum est, ac subnigrum, aquilum vocamus. Tum vox inamena, terribilis, exanimatrix, ac minax ille querulúsque clangor, quem nullum animantium genus non expauescit. Iam hoc symbolo protinus agnoscit, qui modo periculum fecerit, aut viderit certe, quã sint formidandæ malorum principum minæ, vel ioco prolatæ, & quãto opere contremiscant omnia, quoties huiusmodi vox intonuit aquilina. Ad hunc, inquam, aquilæ stridorem, illico pauet omne vulgus, contrahit sese senatus, obseruit nobilitas obsecũdãt iudices, silẽt theologi, assõtãtur iuristæ: fulti, cedũt leges, cedunt instituta: nihil valet nec fas nec pietas, nec æquitas, nec humanitas: cumque tam multæ sint aues, non ineloquentes: tam multæ canoræ, tamque variæ sint voces ac modulatus, qui vel saxa possint flectere: plus tamen omnibus valet, insuauis ille & minime musicus vnius aquilæ stridor. Quæ omnia, si attentius Euangeliũ legeris, in vno Herode videbis.

Veri Regis, paria ipsis esse clementia.

Niloxenus.

Imago veri regis describitur, & tyranni.

Simile.

Tyrãni satellites sunt aquilis & quare.

¶ *Propter Herodiadem.* Iã hic vides, quã vera sit sapiẽtis sentẽtia: Non est (inquit) caput nequius super caput colubri, & nõ est ira super irã mulieris: cõmorari leoni & draconi placebit, quã habitare cũ muliere nequã. Ira sanè mulieris multo pernitiosior est veneno quod in capite colligit colubrum. Leo & draco, antequam hominibus noceant, iram suam à qua possis fugere ostendunt: mulier verò amicitiam simulãdo mortem infert.

Eccle. 25.

Mulierũ ira, quàm pernitiosa sit ostẽdit.

¶ Irritabile profectò est ac vindex mulierum genus: partim ob rationis inopiam, partim ob animi humilitatem: nam veræ magnanimitatis est quasdam iniurias negligere, neq; quos vis homines dignari ira sua.

Simili. & dissimilitudo.

Est autem formidabile animal mulier, cum ad sexus vitium accedit libido. Canis iratus, tantum oblatrat, interdum & mordet. At mulieres libidini deditæ, præter linguæ venenum, mortem & interitum pijs ac sanctis viris machinantur, si illas sua correptione à peccato reuocare contendant. D. Ioan. ingenti suo malo expertus est esse verissimum quod Ecclesiasticus dixit. Quare non sine causa apud antiquos poetas, tam male audiebat mulierum genus, vt apud illos in prouerbio esset: Nihil fœmina pestilentius, quæ quidem hodiernis tẽporibus strenue aliquæ illarum dant operam, ne poetæ planè vaniloqui fuisse videantur. Dant etiam operam, vt illud etiam prouerbium verum sit. Mulierum exitia. Mulieres enim omnium ferè calamitatũ auctores fuisse viris dicũtur. Testis pandora Hesioda; testis bellũ Troianum: testis Hercules à Deianira extinctus: testis Danaidũ fabula: testis lẽniarũ mulierũ historia; testis Cleopatra; testis Eua: testis impia Iezabel & Athalia: testis denique Herodias ista adultera, quæ prophetã Domini interficere fecit. Quãquam hæc magis conueniebat stultitiæ virorum adscribere, qui tantum indulgeant mulierculis, & velut amentes amore in quoduis malum sequantur: cum par fuerit, vt illis moderantibus, mulier natura stultior, simul & imbecillior, minus deliberet. Quod enim animus est corpori: id virum oportebat esse mulieri. Verum quemadmodũ vulgus sua vitia corpori imputat, cũ ab animo proficiscatur: & stulti principes insanissimos bellorum tumultus imputant populo, quorum ipsi sunt auctores: sic ita viri deiiciũt in fœminas, si quid ipsi deliraverint: vt in vno Herode vides, qui propter Herodiadem, tenuit, & alligauit, & interfecit Ioannem.

Apud poetas semper male audiuit mulierũ genus.

Mulieres omniũ ferè calamitatum auctores.

Calamitas à mulieribus ortа, potius virorum stultitiæ ascribẽda est quàm illis.

¶ *Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eã.* Quia vera dicebat veritas, in carcere detinebatur. Sic hodie veritas capta detinetur: vix enim inueniuntur, qui veritatẽ sceleratis hominibus, maximè principibus, dicere audeant. Vnde Seneca iure optimo ait: Mõstrabo tibi, quid omnia possidentibus desit: scilicet qui verũ dicat. His enim tẽporibus tã acriter veritas impugnatur, vt illãcorruere necesse sit. Corruit (inquit Esaias) in platea veritas. Et Dan. 8. Prosternetur veritas in terra. Multi nũc sunt, qui eò quod deserant veritatẽ vitæ, fugiat ab eis veritas doctrinæ: quẽadmodũ è contra eos sequitur veritas doctrinæ, qui habẽt veritatem vitæ. Volatilia (inquit ecclesiasticus) ad sibi similia cõueniunt, & veritas ad eos qui operãtur illam reuertetur.

Veritas hodie in carcere detinetur. Seneca.

Esai 59. c. Dan. 8. Eccli. 27. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide in ecclesia nascantur tumultus.

¶ Nauicula aũt in medio mari iactabatur fluctibus. Erat enim contrarius uentus. Hinc discemus causas tantorũ malorũ quæ quotidie in ecclesia accidere contingunt. Quo cognito fonte facile si uolumus, malis mederi poterimus. Equidem apud Euãgelistas reperio bispericlitatam nauim Apostolicam, semel noctu quũ abesset Iesus, quemadmodum legimus in hoc loco, nauicula, inquit, in medio mari iactabatur fluctibus. Quid autem mirum in Ecclesia nasci tumultus, si ibi non adsit Iesus? Quoties abest spiritus Christi, tunc spiritus huius mundi misere iactant ac uexant nauiculam. Quid mirum illic non esse salutiferum consilium, Vbi tantæ sunt tenebræ, ut Iesum aduenientem non agnoscant, & ad seruatoris aduentum expauescant, suspicantes esse phantasma noxium? Et nisi Iesus illos nota uoce compellãs, iussisset esse bono animo, metu fuerant exanimandi. Vbi Petrus tutius iudicauit in fluctibus esse cum Iesu, quam in naui periclitante. Imitemur fidem Petri, & Iesus ilico reuersus in nauim sedabit omnem tempestatẽ. Rursus periclitatur nauis apud eundẽ Euãgelistã, capite octauo, præsente quidẽ Iesu, sed altũ dormiente. Nã & caput innixũ fuisse ceruicali, addit Marcus, nec temerè adiecit id factũ fuisse in puppi nauis. Vis aũt audire quantũ sit periculi dormire Iesum? Fracta est, inquit, procella magna uẽti, & fluctus mittebat in nauim, ita ut impleretur nauis, aut, ut Matthæus narrat, operiretur fluctibus. Horribilis uẽtus ambitio, pestilẽs uẽtus auaritia, pernicios us ventus uoluptatũ amor, cæteræq; cupiditates rerũ mũdanarũ. Hi uẽti ciẽt hos motus, sic ut fluctus bellorũ ac dissidiorũ inundẽt in ecclesiã. Itaq; ut periclitetur nõ solũ nauis, in qua erat Apostoli, sed cæteræ quoq; quæ nauim comitabantur. Addit. n. Marcus: & aliæ naues erant cũ eo. Quid aũt sibi vult somnus Iesu? Vtinã nõ ille tã sæpe dormiret in animis pastorũ, qui locũ in puppi tenẽt, totius nauis honoratissimũ, ubi cõuenit esse nauclerũ, qui timonem moderetur. Quid sibi vult ceruical capiti suppositũ? nõne is erat qui dixit: filius hominis non habet, ubi caput suum reclinet? quid aũt est, nõ habet ubi caput reclinet, certe diuersoriũ habebat Iesus, & consentaneũ est, illi nõ defuisse culcitram in qua dormiret. Sed qui nihil habet in hoc mũdo cui innixus animus acquiescat, sed totus inuigilat studio rerũ cœlestiũ, is nõ habet ubi caput reclinet. O quam molle ceruical est ambitioso, sumus honos tãdẽ per fas nefasq; obtẽptus? quam dulce ceruical est amatori diuitiarũ res domi pulchrè aucta & cõstabilita? qui sic fungũtur magistratu, ut nõ ibi gerãt, sed alijs, qui cogitãt Episcopatũ opus esse nõ regnum, his non est ceruical quod ad somnum inuitet: sed crepitaculũ potius, quod nõ sinat obrepere somnũ. Nũc quosdã videmus successu rerũ mũdanarũ sic delinitos ac penè dixerim ebrios, ut non ceruicali, sed mandragoræ, quod aiũt, indormire videãtur. Hinc nimirum illa periculosa rerum tempestas, quia Christus dormit in nobis. Verũm intãto discrimine, quod adyniuersos pertinet, quid cõsilij fratres? Solẽt enim naucleri, cuiuslibet etiam consilium admittere in magnis tẽpestatibus. Vnde potius consiliũ sumamus quã ab Euãgelio? Diffisi prælidijs nostris inclamiemus Iesum, pulsemus aures illius, vecillemus, donec expergiscatur. Sic excitari & potest, & cupit, dicamus illi flebili voce: Domine tua non refert si pereamus. Dicamus cum summa fiducia: Domine serua nos, perimus. Ille vt est exorabilis, audiet suos, suoq; spiritu repente sedabit tempestatem mũdano spiritu excitatam. Dicet vento quiescite. Dicet mari: tace, obmutesce. Quid autem consequutum est? cessauit ventus, & facta est tranquillitas magna. Quandiu nauis Ecclesiæ ventorũ arbitrio iactatur. In summo versatur discrimine. Etsi datur aliquando temporaria tranquillitas, rursum aliunde obortus ventus renouat tẽpestatem. Si conquieuerit ad tempus Auster auaritiæ, surgit Aquilo superbiæ: si voluptatum Zephyri cessauerint, exoritur Boreas iracundiæ, assequarus sum hoc aut illud, cuius gratia digladiabar: mox obijcitur aliud, cuius gratia nouum & atrocius certamen suscipiam. Nam mundanarum cupiditatum nullus est finis. Hi venti sedari non possunt, nisi illis comminetur Iesus.

Sup. c. 8.

Capit. XV.

TVnc accesserunt ad eum ab Hierosolymis scribæ & pharisæi, dicentes: Quare discipuli tui trasgrediũtur traditiones seniorum? Non enim lauant manus suas cum panem manducant. Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: honora patrem & matrem, &, qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunq; dixerit patri vel matri. Munus quodcunq; est ex me, tibi proderit, & non honorificabit patrem suum aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Hypocritæ bene prophetauit de vobis Esaias, dicens: Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est à me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum. Et conuocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, & intelligite: Non quod intrat in os coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem. Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei: Scis quia pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt? At ille respõdens, ait: Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœlestis eradicabitur. Sinite illos: cæci sunt, &

Exo. 20. c
Deut. 5. b
Ephe. 6. a
Exo. 21. c
Leui. 20. b
Prou. 10. c
Esai. 29. b
Mar. 7. c
Ioã. 15. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præstet, uterq; in foueam cadunt. Respondens
Luc. 6.a. *autem Petrus, dixit ei: Edissere nobis parabolam istam. At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis? Non intelligitis quia omne quod in os intrat in ventrem vadit, & in secessum emittitur quæ autem procedunt de ore de corde exeunt. Et ea coinquinant hominem, de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Hæc sunt quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare nõ coinquinat hominem. Et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa, clamauit, dicens ei: Miserere mei Domine fili Dauid: filia mea malè à dæmonio vexatur. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius rogabant eum, dicentes: Dimitte eam: quia clamat post nos. Ipse autem respondens: ait, non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. At illa venit & adorauit eum, dicens. Domine adiuuame. Qui respondens, ait: Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus. At illa dixit: etiam Domine: nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, ait illi: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora. Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilææ, & ascendens in montem sedebat ibi. Et accesserũt ad eũ turbæ multæ habentes secũ mutos, cæcos, claudos debiles, & alios multos. Et proiecerunt eos ad pedes eius. Et curauit eos, ita ut turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes, & magnificabant Deum Israel. Iesus autem cõuocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo iam perseuerant mecum, & non habent quod manducent, & dimittere eos ieiunos nolo, ne defficiãt in via. Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos ut saturemus turbam tantam? Et*

Et

Et ait illis Iesus: quot habetis panes? at illi dixerunt: septem, & paucos pisciculos. Et præcepit turbæ ut discumberent super terram. Et accipiens septem panes, & gratias agens, fregit & dedit discipulis suis: & discipuli dederunt populo, & comederunt omnes & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas. Erant autem qui manducauerunt quatuor milia hominum, extra paruulos & mulieres, & dimissa turba ascendit in nauiculam, & venit in fines Magedam.

Ad literam.

Esai. 3. ¶ *Cum panem manducant.* Heb. cum cibũ sumunt. panis pro cibo. Sic Esai. 3. Auferã Iuda omne robur panis.

Hie. 5. Idest omnẽ vim cibi. Hiere. 5. deuorabit omnẽ messem & panem. Sine comedet segetes tuas & panem tuum vt nostra æditio ait.

Honorare quid sit ¶ *Honora patrẽ*, Græ. est, tima, quod significat honorẽ habe. Verũ secũdũ cõsuetudinẽ sermonis Hebraici, magis pertinet ad subsidiũ quã ad honorẽ. Precepit enim Deus, id, quod gẽtilũ legibus cautũ est etiã vt liberi parentibus, vel ætate defectis, vel inopia laborãtibus, vel alioquin afflictis opitularẽtur. Et vt Græci loquũtur, Antipelargoũ, Ad eundem modum loquutus est Paulus scribens Thimotæo: Honora viduas, quæ verè viduæ sunt, ac rursus præsbiteri duplici honore digni sunt. Quinı & apud latinos, honor, pro præmio gratiaque vsurpatur, quæ pro merito refertur: et apud Græcos timi, à tio deductũ est, quod quoties in bonã accipitur partem significat per ſoluo.

1. Ti. 5. c. Ibidem.

¶ *Munus quodcunque est ex me tibi proderit.* Principiũ legis pharisaicæ, quã non absoluit, idest, quidquid doni templo dicaturus eram, in tuum verteretur cõmodum. Taxat Christus oblationẽ, quæ fiebat contra præceptum Deide parentibus alendis. Vide Marc. 7. in illa verba, *Corbam &c.* (quod est donum) &c. Solent Doctores & concionatores principia legũ communium, atque omnibus cognitarum tantũ allegare, reliqua omittẽdo, siue subintelligendo. Sic Christus in hoc loco principium huius legis allegauit & cæteras tãquã nota omisit.

Marc. 7.

¶ *Et irritum feciſtis.* Idest, itaq; irritum feciſtis.

¶ *Populus hic labijs me honorat.* Græcè appropinquat mihi populus hic ore suo, & labijs me honorat, idest, accedit populus hic ad templum meũ vt oret.

¶ *Non quod intrat per os coinquinat hominem sed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem.* Transitus fit de ore corporis ad os cordis. De ore enim cordis exeunt cogitationes malæ furta, &c. Quæ coinquinant hominem.

¶ *Smite illos*, vel missos facite illos.

¶ *Blaſphemiæ.* Conuitia vel sermones impij.

¶ *Secessit in partes Tyri.* Idest in eam Iudææ partem, quæ vicina est Tyro.

¶ *Etiam Domine.* Græcè certè Domine. Est enim confirmantis aduer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bili, non refellentis. Verum est quod dicis turpe est panem filiorum abijci catellis: ego licet sim canis micas peto, non panes.

¶ *Venit secus mare Galilææ.* Vel ad oram maris.

Ad mores.

Additio. ¶ *Tunc acceßerunt ad eum ab Hierosolymis scribæ & phariſæi.* Hic nobis Spiritus sanctus describere vult quoddam hominum genus, cuius in republicis munus est aliorum defectus in lucem producere. Malus ideo viuit, inquit, Diuus Augustinus, vt corrigatur, aut per eum bonus exercetur. Est enim malus bonorum ac piorum hominum tortor, & crux. Et quemadmodum in homine carnis munus & officium est contradicere spiritui: sic in mundo, impiorum & sceleratorum hominum est, iustis ac viris sanctitate præditis contradicere, eos persequi & calumniari, eos, inquam, exercere in palestra spirituali. Nunquam equidem auctore Paulo Apostolo inter nos deerit Ismael qui persequatur Isaac. Quomodo tunc is qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eum qui secundum spiritum, ita & nunc. Neque enim recens sed vetus querela est factiones & inimicitias inter pios & impios inter iustos & scelestos esse: ab illa enim die qua Deus serpenti dixit: inimicitias ponam inter te & ipsum, & inter semen tuum, & semen illius, bellum intestinum inter electos & præscitos durare experimur. Impij ergo legis Doctores atque superstitiosi Phariſæi ab Hierosolymis veniunt vt munus suum exequantur, hoc est, vt vitam Christi & discipulorum eius calumnientur, eorumque defectus, quos ipsi putabant, in lucem prodant. Sunt enim impij veluti purgatorum piorum, ac veluti virga qua pannus contunditur, ne pulvere maculetur. Sunt filij Dan de quo olim Iacob prædixerat in hunc modum: fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, vt cadat ascensor eius retro. Impius enim calumniator ac sycophanta, vere & coluber, & cerastes est, hoc est, cornutus serpens, quia contra vitam fidelium ac electorem cum morsu pestiferæ calumniæ armatur, etiam cum cornibus autoritatis & potestatis. Signanter autem coluber dicitur in via, quia eis quos in latitudine vitæ ambulare videt, libertatem quidem tribuit, non increpat non inculat, sed interim erroris sui veneno consumit. In semita autem est cerastes, quia quos fideles reperit, & sese ad precepti cœlestis angustia itinera constringentes, non solum nequitia sua impetit sed etiam terrore potestatis premit. Equus, quem insedit iustus vita eius sancta ac studiosa est, curant ergo impij cum equum mordere non possunt saltem vngulam equi mordere: curant, inquam. Piorum defectum aliquem etiam minimum

Est hominũ genus cuius munus est aliorum defectus in lucẽ producere.

Gal. 4.

Gen. 3.

Simile.

Gene. 49. Figura

omnibus

omnibus ostendere vt à bono suo nomine, ac opinione decidant: minime curantes immanissima crimina quibus ipsi imbuti sunt, iatueri: festucam in alieno oculo vident & trabem in oculo suo non vident. Hi similes sarcinatoribus quibusdam esse dicuntur: quorum est pannum alienum ac prætiosum forcipe scindire, quo alios induant: ipsi verò vilioribus pannis attritis atque laceris obsiti atque tecti, incedunt. Simi

Simile. les etiam fabris ferrarijs cultellos alienos acuentibus suos autem obtusos habentibus. Tanta est istorum hominum arrogantia atque præsumptio vt de sua obtusa ac dilacerata vita nõ curantes totum tempus in cauillanda aliena consumant. Quare non immerito de huiusmodi hominibus

Sapi. 17. Salomon in libro Sapientiæ, scriptum reliquit: semper præsumit æua perturbata conscientia. Sed iam de istorum delatorum calumnijs sigillatim agamus.

¶ *Tunc acceßerunt ad eum ab Hierosolymis.* Ad quid obsecro tam longum iter, tam indefessus labor? Vt dicerẽt: quare discipuli tui transgrediuntur præcepta seniorum? Non enim lauant manus cum manducant. Negocium sanè grandis momenti, manus lauare & mundare ante prandium. Ecce calumniatorum primum munus: piorum defectus & si minimos & nullius momenti oculis linceis intueri. Hi simules sunt ijs, qui in syrico aliorum, nudum minimum ac penè inuisibilem vident: infune autem sua, nudum maximum non vident. Hi sunt qui non in eadem libræ lance facta sua, & facta aliorum quibus inuident, ponunt, sed in diuersa. Si enim scirent iustum gemina suspendere lance, ancipitis libræ aliter de vita proximorum iudicarent, aliter sentirent loquerentur aliter: sed mendaces filij hominum in stateris. Si enim impius

Psal. 61. a

ille ac sceleratus Aman, exaltatus immerito à Rege Assuero, scelera sua

Esther. 5. perpendisset: non curaret an Mardochæus flecteret sibi genu necne. Si enim nostra malè commissa inspiceremus, de aliorum factis minime curaremus, nec de aliorum vita tam curiosi ac rigidi centores efficeremur, neque aures Midæ haberemus. Lucianus calumniæ depingens imaginem, merito aures Midæ illi tribuebat, proter studium asculatandi quidalij rerum faciant.

Lucianus

¶ Sed interim obserua scribas istos non ad discipulos, sed ad Iesum accessisse, vt cũ illo rem agerent. Nõne ô legis doctores satius esset magisque rationi consentaneum discipulos adire, eosque amicè corrigere, ac secretò cum illis de salute sua agere, quàm Christum conuenire? Vbi nam est lex fraternæ correptionis, quam ex lege didicistis? Vbi est charitas & amor proximorum? Vbi desiderium salutis eorum? Sed de hoc minime miremur, nam calumniatorum, atque impiorum hominum secundum munus est, de alienis moribus non secum, sed cum alijs murmurare: sicque inuidiam, odium, indignationemque suam palam ostendere, non enim tam de salute proximorum quam de illorum pernicie agunt. Hinc est quod Salomon. ait: lingua tertia multos

Eccli. 28. commouit, & dispersit illos de gente in gentem, ciuitates munitas diuitum destruxit, & domus magnatorum effodit. Omnia confundit

Primum munus calumniatorum.

Secũdum munus calũniatorũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sursum deorsumque euoluit lingua sycophantorum, omnia destruit, & comburit. Quare iure optimo murmuratores, serpentibus regulis comparare possumus · De quibus apud
Hier. 8. f. Hieremiam ait Dominus: ecce mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incãtatio, & mordebũt vos. Maledici enim & detractores nulla ratione, nullis precibus, nullisque deprecationibus flectuntur, neque commouentur ad parcendum proximorum suorum vitæ.

¶ *Quare discipuli tui transgrediuntur præcepta seniorum. Non enim lauant manus cum manducãt.* Iam hic vides istorũ sapientium ac grauissimorum hominum ineptiam, & superstitionẽ: iam perspicis istorum religiosorum malicios am de re nihili criminationem, tam enim superstitiosi erãt homines isti, vt non semel aut iterum,
Mar. 7. sed millies manus lauarent. Vnde D. Marcus scribit, eorũ superstitiosam religionem notans: Iudæi nisi crebro lauerint, non manducant. Quasi res esset maximi ponderis & momẽti: & quia discipuli Domini diuinis rebus intenti, cibi sũmendi immemores erant, nedum lauandi manus: incusãtur ab impijs Iudæis, nõ habẽtibus quod illis impingerent trãsgressionem legis Mosaicæ. ¶ Attende obsecro discipulorum ac piorum, & scribarum istorum differentiam. Pij enim solum de rebus serijs curãt, immemores omnium aliarum, quas pro nihilo faciunt: impij verò de minimis maximè curant: serias autem ac cœlestes contemnunt. Hinc est
1. Ioan. 4. quod D. Ioannes in prima sua canonica cap. 4. ait: ipsi de mundo sunt & ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit: qui nouit Deum audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris. Impij leuia & inania maximi faciunt, quæ nihil adferunt nisi molestam superstitionem: & ob ea violant Dei precepta: iusti verò rebus supernis incumbentes humanarum cõstitutiũcularum parum aut nihil vtilitatis adferentium penitus obliuiscuntur. Hoc erat quod adumbrabãt cortinæ
Exo. 17. illæ decem iussæ fieri in tabernaculo, quæ habebant ansulas quinquagenas, & circulos aureos quinquagenos à latere & sumitate. Cortinæ tabernaculi (inquit Gregorius) Sancti
Hom. 19. in Ezec. omnes sunt, qui ex diuersis virtutũ coloribus, in sanctæ Ecclesiæ ornamento proficiunt. Qui & interiora velant, & exteriora omnimodo exornant: quia corũ vita in quantũ videtur, ornamẽtũ est: & eorũ intellectus intus abscõditus, dum cœlestia quæ in mẽte seruant, edicere nõ possunt, in eis aliquo modo velatur. Rectè autem decem cortinæ sunt: quia per decalogi studium, ipsa sanctorũ corda profecerunt. Hyacinthinæ verò ansulæ cortinarum fieri quinquagintæ præceptæ sunt. Hyacinthus cœli speciem habet. Ansulæ ergo cortinarum sunt præcepta cœlestia, in quibus ligantur animæ, vt ab inferioribus subleuatæ superius pendeant. Quæ videlicet ansulæ habent & circulos aureos, intellectum scilicet veræ sapientia fulgentem. Qui intellectus quia debet esse per omnia circũspectus, & cautæ sollicitudinis vigilantia munitus, rectè per circulos designatur. Item sicut circulus principium & finem non habet, ita intellectus iustorum intentus semper est rebus supernis, principium & finem non habentibus: de rebus huius mũ

di vanis & caducis non curans, in Deum totus est absortus. Et idcirco notanter ansulæ à summitate iussæ sunt fieri, quia præcepta cœlestia, & intellectus spiritualis illos sursum in Dei amorem suspendit. Non ergo mirandum, quod discipuli Christi, immemores essent rerum tam leuium intenti rebus tam serijs.

¶ *Quare discipuli tui transgrediuntur præcepta seniorum?* Quod senes in repu
Senes esse in republica maxime necessariũ est. blica sint, maxime necessarium esse scimus. Nam experientia, ac prudentia, qualis esse solet in senibus, ciuitates moderatur, regna gubernat, leges cõdit, reipublicæ consulit, illamque tuetur. Hæc autem tempore comparatur. Idcirco Thales ille Milesius,
Simile. vt Laertius refert, tempus sapientissimum esse dicebat. Vt enim aqua vino admista, illud reddit moderatius, sic in republica senes adolescentulis admisti, eos grauitate sua moderantur, eorum temeritatem & studium coercentes. Eam ob causam legimus
Num. 11. in lib. Numerorum dixisse dominũ ad Moysen: congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quòd senes populi sint ac magistri, & duces eos ad ostium tabernaculi fæderis, faciesque ibi stare tecum, vt descendam & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt
Senes qui verè dicãtur. sustentent tecum onus populi & nõ tu solus graueris. Vbi obserua hanc senectutem nõ tam ad annos quàm ad consilium & virtutem esse referẽdam, idcirco ait Dominus Moysi vt eligat senes, quos sciret esse senes. Nõ igitur tam canos, quàm prudentes & virtute præditos intelligebat Dominus. Non enim ait: quos populus videt esse senes & canos, sed quos tu nosti senes populi esse ac magistros, canicies enim hominis est prudentia & virtus: & vt in libro Sapien. scriptum est: cani sunt sensus hominis. Sapiẽ. 4.
Hos ergo senes abstulit Dominus à Iudæis ob scelera sua. quod multo ante prædixerat Esaias cap. 3. His ver- Esai. 3.
bis: Ecce enim dominator Dominus auferet a Hierusalem & Iuda, validũ & fortem, senem & honorabilẽ vultu &c. Vbi prædicit propheta Hierosolymam spoliandam esse omnibus ornamentis ad pulchrum & magnificum statum pertinẽtibus & in hoc catalogo calamitatum in quas erat incursura refert inopiam senium, hoc est, hominum qui magno rerũ experimento fuerunt sapientiam & virtutem assequuti. Quare iam tẽporis successu apud Iudæos multi senes reperiebantur ætate, nullus tamen virtute & sapientia. Multi senes reperiebantur quales duo illi, qui apud Danielem leguntur, senes quidem si caniciem respicias, iuuenes verò si eorum effrenatam libidinem intueaeris. Hi tanta auaritia ac diuitiarum immoderata cupiditate præditi erãt, vt nihil magis quàm sua curarent.
De quibus conquerebatur idem Do
minus apud eundem Esaiam dicens: Esai. 3. c.
populum meũ exactores sui spoliauerunt. Tales erant seniores de quibus impræsentiarum scribæ isti ac pharisæi loquuntur, qui consulentes auaritiæ suæ, quod subleuandis parentibus erat impendendum, vertebant in lucrum suum, interim tamen vt sanctitate præclari viderentur, constitutiones, quæ nihil adferebant nisi vanam superstitionem magni faciebant. Inter quas vna erat, vt sæpe lauarent manus, maximè iumpturi cibum. Tantique hoc faciebant vt ab Hierosolymis venirent vt dis-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipulos calumniarẽtur quod hãc cõstitutionem non seruabant.

Dñi ago scere debent se esse in culpa sisse dñi, sui causa peram aliquid faciunt.

¶ *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum.* Gene. 21. Abraham increpauit Abimelech propter puteum, quem abstulerãt serui eius. Quibus docentur Domini cognoscere se culpabiles, in ijs, quæ serui sui malefaciunt. Neque tam seruos ipsos esse culpandos, quam dominos, qui cum possint, & debeant prohibere non curant. Sic isti, ad Christũ existimantes, falsó tamen, esse in culpa, quare, inquiunt, discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum?

¶ *Non enim lauant manus cum manducant.* Perpende istorum calumniam atque malitiam. Sensim enim ac paulatim & discipulorum & Christi bonum nomen atque opinionem detrahere nitebantur. Nunc de discipulis dicebant: hi sabbatum non custodiunt: nunc verò hi non seruant

Luc. 5. & 7. præcepta seniorum, non enim lauãt manus cum manducant. Sic etiam nunc de Christo dicebant: hic cum peccatoribus manducat & amicus est publicanorum: nunc verò dicebant: hic homo peccator est: nunc autem hic homo nõ est à Deo qui sabbathum nõ custodit: deinde hic homo

Io. 9. vorax est, & potator vini. Tandẽ in eam temeritatem & impudentiã peruenerunt, vt ausi fuerint publicè

Sup. 11. dicere: dæmonium habet, in Beelzebub principe dæmoniorũ eijcit dæmonia. Seductor est & magus. Hoc

Ioan. 8. Sup. 9. est ergo tertium calũniatorum munus paulatim piorum famam detrectare: quemadmodum enim gutta cauare solet lapidem, non semel, vt aiunt, sed sæpe cadendo: sic impiorũ hominum detractio, auferre solet in

Tertium munus calũniatorũ. Simile. storum auctoritatem ac sanam opinionem, paulatim ac leniter eundo.

¶ Cæterum si a nos hæc conuertatur oratio, animaduersione profecto dignos nos esse inueniemur. Nõ enim lauamus manus, cum mãducamus. Quotidie enim sacerdotes Christi panem cœlestem sumimus non emundantes prius actiones nostras. Vnde fit vt multi nostrum à Domini mensa Iuda ipso nequiores & scelestiores surgamus. Hinc est quod in nobis illud quod apud Michæam dominus ait, impleatur: calcabis oliuã & non vngeris oleo: & mustum & non bibes vinum. Quod emundare ab omni spurcitia peccatorum conscientiam nostram negligimus, inde dimanat non surgere ab hac tam cœlesti mensa, oleo diuinæ gratiæ vncti, neque vino huius preciosissimæ vitis inebriati quanuis quotidie rem diuinam agamus, quanuis singulis diebus Christi corpore & sanguine cibemur: sed potius inde surgentes, traditoris exemplo, Christũ Dominum prodire non veremur. O cæcitas deploranda, accessit mulier illa duodecim iam annos obnoxia pro fluuio sanguinis, accessit inquam à tergo, & extremam vestis Christi oram attingendo salutem adepta est, vt noster Euãgelista refert: & nos miseri, Christi corpus & sanguinem sumentes quotidie, non solum animi salutem nõ adipiscimur sed morimur: propterea, inquit Paulus, inter vos multi infirmi & imbecilles & dormiunt multi. Non enim lauamus manus cum hunc cibum sumimus. Probemus ergo prius nos ipsos & sic de pane isto edamus & de calice Domini bibamus vt idem Apostolus hortatur.

Sacerdotes ad christi cœnam accedentes cũ animi immunditie reprehensione maxima digni sunt. Mich. 6.

Supr. 9.

1. cor. 11

Quare

¶ *Quare & vos transgredimini præceptũ Dei propter traditiones vestras?* Hic multa se se offerũt annotatione digna. Primũ cõsidera hoc esse quartum munus sycophãtarũ, trabẽ in oculo suo nõ videre, in alieno aũt festucã videre: vt dũs ait: & vt iam superioribus annotare incipiebamus. Hi, hæc minima & leuissima calũniabãtur: non intuentes, se obtusis lẽges, Dei præcepta violare. Rex etiã Dauid dũ in peccatis erat, trabẽ sui oculi nõ videbat: festucã verò in oculo alieno optimè intuebatur. Vnde Nathã propheta ait illi: respondemihi iudicium: diues habebat oues & boues plurimos, pauper autẽ nihil habebat omnino nisi ouẽ vnã paruulam &c. Cũ autẽ peregrinus quidã veniret ad diuitẽ, parcẽs ille sumere de ouibus suis, vt exhiberet conuiuiũ peregrino illi qui venerat ad se, tulit ouẽ pauperis, & præparauit cibos homini qui venerat ad se. Iratus aũt Dauid dixit: Viuit dñs quoniã filius mortis est vir q fecit hoc. Linceos sanè oculos habebat Rex iste ad intuẽdã festucã in oculo alterius, trabẽ aũt oculi sui non videbat. Hoc idẽ videre licebit. 3. re. 20. in Rege Israel. Huius rei typũ habes. 2. li. reg. c. 6. Vbi sacra refert scriptura: extẽdisse Ozã manũ ad arcam Dei, & tenuisse eã: qm̃ calcitrabãt boues, & declinauerãt eã: iratũq; fuisse Dominũ cõtra Ozã & percussisse eũ super temeritate: mortuũq; fuisse ibi iuxta arcã. Aũt aliqui ex hębreis hũc Ozã nec te anteacta fornicatũ fuisse. Tutius sanè illi fuisset potius de suo patrato crimine dolere quiã d Dei arca tã curiosẽ curare. Sic tutius ac satius esset impijs calũniatoribus, potius de vita sua tã male peracta pœnitentiã agere, quã de iustorũ vita tractare: ac suarũ actionũ tã rigidos cẽsores esse.

Quartum munus calũniatorũ.

1. li. Re. c. 8. Figura.

2. Re. 12

Sup. 7.

Sed illorũ temeritas impunita nõ remanet: cũ percutiatur à dño atrocioribus criminationes tilos incidere faciẽs in foueã, quã fecerunt. Vnde regius psaltes de huiusmodi dicit: ecce parturit iniustitiã cõcepit dolorẽ & peperit iniquitatẽ. Sed quid de huiusmodi iniquo cõceptu ac partu cõsequutus est? Quod lacũ aperuit & effodit eũ & incidit in foueã quã fecit. His. n. accidit quod oliui accidisse miserio illi ac infelici Amã qui suspẽsus est in patibulo quod parauerat Mardocheo. In libro etiã Exodi sacra narrat historia quod rubus à Moyse vsus ardebat sed nõ cõburebat. Quo significare volebat Dñs Aegyptiorũ persecutionẽ nõ esse populũ Dei in rubo figuratũ cõbusturã: imò inde fu biecura est tota tẽpestas Aegyptijs. Inciderũt. n. in foueam quã fecerũt.

¶ Sẽcũdo hinc colliges qua pœna afficit Deus eos qui alioru vitã cãtẽnũc, abhorrẽt, atq; nimio supercilio abominãtur, existimãtes se nõ esse sicut cæteri homines: hos. n. nõ solũ percutit Deus atrociore criminatione, sed in maiora atq; atrociora peccata labi permittit. 2. di. reg. c. 13. scribitur Absalõ nõ solũ maximo odio prosecutũ fuisse fratrẽ suũ Amnõ, quod vi oppressisset Thamar sororẽ suã, sed eũ immaniter interfecisse: immoderatè abhorrẽtẽ peccatũ Amnõ. Et tãdẽ permisit dñs vt qui peccatũ fratris tãti fecerat, ingrederetur ad cũcubinas patris sui corã vniuerso Israel: vt 2. di. reg. scriptum legimus. quid nã hoc est ô Absalõ: tu, q̃ fratris crimẽ oculũ abhorrebas & execrabaris, coire cũ vxoribus patris tui corã vniuerso populo nõ abhorres? Sic scribæ & pharisei isti: lenia aliorũ calũniãtes atq; abhorrentes vel maximũ Dei præceptũ violabant: sic adulteræ peccatũ, maxi

Esther. 7. Exo. 4. Figura.

Qua pœna afficiũtur à Deo qui nimio supercilio aliorũ vitã abhorrẽt. 2. Re. 13.

2. Re. 16

mi

Universidad de Deusto
Biblioteca

mi facientes, innumera peccata sua prospicere non curabant: idcirco Christus digito scelera sua atrociora scribens in terra, eos confundere voluit: sciebat mulierculam ream, esse peccatricem, sed nouerat accusatores, qui se iustos videri volebant, multo sceleratiores esse quàm esset illa. Notabat ergo digito suo illorum arrogantiam, qui sibi vindicarãt sanctimoniam, quum esset longè sceleratiores ijs, quos immani pœna lex puniret. Illa enim, quàm publicis manibus lapidandam produxerãt, non occiderat maritum suum, sed alteri viro per carnis infirmitatem corporis sui copiam fecerat. Illi pleni liuore, odio, calumnia, auaritia, ambitione, fraude, totius legis Dominum, qui solus omnium liber ac purus erat ab omni peccato, captabant ad mortem. Hinc discamus non alios contemnere præ nobis: discamus nõ nimis curiose peccata proximorum scrutari. Dimittamus factum ac supercilium, non nobis blandiamur, & animo supino despiciamus proximum: sed potius eius acta aut excusemus, aut dissimulemus, aut spiritu lenitatis corrigamus, memores nostrorum scelerum. Ne audiamus à Domino: qua fronte vos, qui proximi leuia peccata calumniamini violatis maxima Dei precepta? Et rursum ne audiamus: qui sine peccato est vestrum primus iaciat in eam lapidem. Sed nos miseros: Nam similes sumus Iudæ filij Iacob, qui maximi faciens peccatum Thamar dicebat populo: producite eam vt comburatur: penitus sui sceleris & incestus oblitus. Quare merito audire meruit, de viro cuius hæc sunt concepi: cognosce cuius sit annulus, armilla, & baculus. Nos etiam per horrescimus aliorum scelera, nostrorum omnino obliti. nos inquam, miseros & insolices: nam ad nos pertinent verba illa commination plena ab Isaia prædicta: Væ qui dicitis bonum malum & malum bonum: ponentes tenebras lucem: & lucem tenebras: ponẽtes amarum in dulce, & dulce in amarum. Ea est enim temerarij iudicij corruptela, vt bona pro malis, illustria pro obscuris, dulcia pro amaris, lucem pro tenebris iudicet: Sumus enim similes infirmis sibi nocentia probantibus, proficientia verò damnantibus ac respuentibus. Væ igitur nobis: nam, vt Christus autor est, in quo iudicio iudicauerimus iudicabimur: & in qua mensura mensi fuerimus, rometietur nobis. Vnde D. Paulus nos reprehendere volens ait: Tu autem quis es qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit. Id est, Dño suo peccat aut benefacit. Stabit aũt, pótens enim est Deus statuere illũ. Hoc est, stabilire & firmiorẽ reddere. Relinque igitur ô homo proximũ tuũ: vide quod (vt idẽ Paulus ait) in quo iudicas aliquẽ te ipsum cõdenas eadẽ. nam agis quæ iudicas. Propter quod inexcusabilis es, ô homo tu qui iudicas. Existimas aũt ô homo omnis qui iudicas eos, qui talia agũt, & facis ea, quia tu effugies iudiciũ Dei? Nõ ergo amplius inuicẽ iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculũ fratri. Sin aũt ad nos cõuersus Dñs dicet: quare & vos trãsgredimini mãdatum Dei propter traditiones vestras? Et trãdem cũ iustus sit dominus, & rectũ iudiciũ suũ, secundũ mensurã temeritatis iudicij de fratre erit cõpensatio pœnæ, cum steteritis ante tribunal Christi.

Ioan. 8.

Esai. 5. c.

Similes.

Sup. 7.

Rom. 14.

Rom. 14.

Genes. 38

¶ De

Suos defendit Dominus.

¶ Deinde aduerte. Quanto amore Dominus prosequatur suos. Eos enim defendit ab impiorum calumnijs: eos tuetur ac patrocinatur: eorum causam agit: in eorum calũniatores incasdescit. Quare inquit, & vos transgredimini preceptum Dei propter traditiones vestras? Vt hinc intelligas quàm vere per prophetã dixerit: qui tangit vos, tangit pupillã oculi mei. Vbi tactum pro vexatione & injuria accipe: iuxta illud quod legimus: nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Qui enim sanctos Domini tetigerit: sic est quasi vexare cupiat pupillam oculi eius: & illum nitatur clara luce priuare: De qua loquitur in Euangelio: Vos estis lux mundi. Quo palàm fit eos, qui virum insontem aut lædunt, aut ignominia afficiunt, longè magis Deum, quantum in se est, & offendere, & ignominijs oppetere. Nam cum Deus bonorum patrocinium & tutelam susceperit, qui eis detrimẽtum afferre conatur, re probare molitur, neque se curum eos patrocinium habere, neque in tutum præsidium confugisse. Quod quidem in Deum nimis iniuriosum, & contumeliosum est: cum de nulla re magis glorietur, quã quod eos, qui ad se confugiunt, securos ab omni reddat periculo: vt Dauid ait: Altissimum posuisti refugiũ tuum: non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Et in Deuteronom. Videte quod ego sim solus & non sit alius preter me, ego occidam, & ego viuere faciam, percutiam & ego sanabo: id est, ego solus bona & mala recondita habeo, ita vt nemo neque bonis frui, neque mala inferre, nisi me volente poterit. Quare stultissimus est, qui eum, quem Deus defendendum susceperit incommodis afficere moliatur. Adde his: nam in iurioſi in proximos maius damnum reportant quam inferunt. Vnde in Hebræo est. Qui tangit vos tangit pupillam oculi sui: & ita vertunt septuaginta viri, ac est in commentarijs Diui Hieronymi. Tangit pupillam oculi eius & Plantinus testatur duo exempla vulgatæ editionis vidisse, in quibus erat, oculi sui, quod si hoc secundo modo legatur, magnum etiam timorem verba vatis iniurioſis in proximos, injiciunt. Scire enim debent se longè maius damnum reportare, quàm inferant. Væ impio in malum, retributio enim manum eius fiet ei. Esaias, inquit, Quod de illis dicitur qui alios lædunt, quibus longè maior gratia referenda est, & ob eam rem Propheta dicit: Væ impio &c. quæ interiectio ingentis cuiusdam vltionis significationem habet, quã legisperiti isti atque Pharisæi experti sunt. Non ergo tangamus Dei filios si diuinam vltionem experiri nolumus eos enim Dominus amat, tuetur ac congregat sub alis quemadmodum gallina pullos suos. Et quemadmodum gallina & infirmatur vt pullos suos alat, ac foueat: & eos à miluis rapacissimis fortiter defendit sic Christus Dominus & langores suorum ipse tulit & dolores nostros ipse portauit: & nos ab hostibus visibilibus & in visibilibus acriter tuetur. Vt in hoc loco vides. Quare, inquit, & vos transgredimini præceptum Dei.

Zacha. 2.

D. Hiero. Psa. 104. b.

Matt. 5. b

Deut. 32.

Iniurioſi in proximos maius damnũ reportãt quã inferunt.

Esai. 3. b.

Simile.

Esai. 53.

¶ Prætereà si hominum status singulos intueamur, intelligemus ad

omnes

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad omne hominum genus pertinet q Christus ait quare & vos trãsgredimini præceptũ Dei propter traditionẽ vestram.

omnes hoc est ad Reges, ad viros nobilitate præstantes, ad iurisperitos, ad negotiatores. Hæc Christi verba pertinere. Singulis enim dicere possumus quare & vos transgredimini præceptum Dei propter traditiones vestras? Quod si animo voluas mente que discurras per hominum conditiones & mores, hæc ita esse facilè cognosces. In summa: multi inter nos sunt qui voluntatem suam pro lege firma & stabili statuunt: Sic volunt, sic iubent, est illis pro ratione voluntas. Hi sunt qui Dei voluntatem relinquunt vt suam adimpleant: hæc est illorum lex, hæc illorum regula. Vnde fit vt inaniter & incassum totã vitam consumant: eis enim dicitur: quare appenditis argentum & non in panibus, & laborem vestrum & non in saturitate. Eo enim ipso quod quis habeat pro lege propriam volũtatem, nullum fructum, nullam vtilitatem, nullumque emolumẽtum ex suo labore sperare debet. Præcipite-
Esai. 55. nim Dominus atque legem fert vt nullus in cœlo aut in terra alius adoretur neque colatur nisi ipse: Dominum (inquit lex) Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Præcipit Nabu-
Deut. 6. Dan. 3. chodonosor, vt inqua hora quis audierit sonitum buccinę cadens in terram adoret statuam auream, si quis autem non postratus adorauerit, eadem hora mittatur in fornacem ignis. Tu ô peccator quisquis es, hoc idem statuis, hanc eandem legem sancis. Erigis voluntatem tuam tanquã statuam, hanc vis vt non solum adorent omnes cogitationes tuæ, atque animi affectus, sed omnes alij vis vt eam postrati venerentur, ac seruent: eadem enim quæ tu aduersus legem Dei operaris ac facis vis vt omnes tibi subditi, omnes amici & cognati faciant: Si ludis vt ludant, si fornicaris vt fornicentur, si odio prosequeris inimicum tuum, vt eum omnes alij odio prosequantur. Missam ergo, si sapis, fac propriam voluntatem: Dei voluntas sit canon, sit regula, sit perpetua lex tua. Imitare Christum ducem qui de se ipso loquens ait: non veni vt faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me. Io. 6.

¶ Postremo perpende, noluisse dominum respondere scribarum accusationi, non quod vellet ceremonias sanctas ac constitutiones maiorum damnare: cum hæ, si moderatæ sint, maximè conducant ad virtutem & conseruandam & tuendam. Sicut enim folia fructus arborum, & cinis ignem, & murus ciuitatem conseruare ac protegere solent, sic leges & constitutiones hominum, virtute, prudentia ac sapia, præditorum, Dei precepta stare & permanere faciunt. At pharisæorum ceremoniæ tam innumeræ & immoderatæ erãt vt eas nemo ferre posset. Vnde Christus: alligant, inquit, onera grauia & importabilia & imponunt in humeros hominum. Hi tantum folia & non fructus bonarum actionum curabant: tantum cinerem & non ignem charitatis conseruare. Et ideo Christus illorum arrogantiam, nõ curans suarum constitutionum importabilem superstitionem, percutit: proponens illis quæ ad rem faciebant: nempe quod ob suas impias leges violabant vel maximum Dei præceptum.

Ceremoniæ & constitutiões maiorum si moderatæ sint dãnandæ nõ sunt sed suscipiendæ.

Similia.

Infr. 23.

¶ *Quare & vos transgredimini præceptum Dei propter traditiones vestras?* Iã hic vides quemadmodum legisperiti, qui rerum diuinarum peritiam profitebantur ad Dei honorem & glo-

-rimis

gloriam, atquè ad populi commodum parandum: ea abutebantur ad rem suam familiarem augendam. Hoc faciunt nunc Hæretici qui eloquentiam, & Sanctarum scripturarum lectionem, quæ hominibus data sunt, vt in eorum cederent ornamentum & vtilitatem, sumunt ad materiam superbiæ, & iactantiæ, & perfidiæ, & aliorum malificiorum. Deprauant literas diuinas, & ex illis hæresum pestilentium, peruersorumque dogmatum propositiones, leges, constitutionesque machinantur. Itaque ijsdem rebus numen sanctissimum offendunt, quibus illud poterant laudibus efferre. Tales fuerunt Lutherus, Buccerus, Munsterus, Zuinglius, Caluinus, & cæteti huiusmodi epicurei, nonique milites veneris, qui virginitatem, & pudicitiam & continentiam irridet, ieiunia & abstinentiam pro nihilo putant, & id quod etiam infideles in religione nostra christiana miris laudibus extollebant, & admirabantur, ipsi volunt penitus conuellere, & se ab Ecclesia Sancta Catholica separantes, castitatem quam publicè solemni voto Deo sanctè promiserant, impudicè repudiarunt, & subtitulo matrimonij se turpi voluptati & perpetuo meretricio tradiderunt. Quemadmodum ignis lignorum strue accenditur, sic libidinis flamma gulæ vitio concitatur. Et non erubescunt miseri, sed, vt verbis vtar Esaiæ, peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. His autem virtutibus spretis & repudiatis fuit etiam spreta & repudiata fides. Et, vt ait in Epistola ad Roma. Apostolus, tradidit illos Deus in reprobum sensum.

Hæretici eloquentiã & eruditionem suã sumũt ad materiã suorũ malificiorũ.

Simile. Esai. 3.

Nam cæci & amentes, sunt potestati libidinũ traditi, vt qui honestatis pulchritudinem diligere noluerũt, in sordibus & vitiorum luto volutentur, & in perfidia & Hæresum contumacia permaneant. Rom. 1.

Quemadmodum ex nimia repletione stomachi, & ciborum redundantia oritur obstructio illa quam medici oppilationem vocant, ex qua producitur continuus capitis dolor, phrenesis ad intantiam producens, sic ex deprauata vitæ cupiditate & morum corruptela & gula & voracitate oritur effrænata libido, ex qua producitur phrenetica illa Hæreticorum insania, & in rebus fidei intellectus deprauatio. ¶ Sed & legisperitis & Hæreticis omissis, ad peccatores fideles nostra conuertatur oratio: quorum nonnulli, donis Dei abutuntur tam intemperatè, vt aurum, argentum rem multam familiarem ad pauperum subsidium illis collatam, in impios vsus conuertant. Intuere obsecro fidelium mulieres, & videas eas ex auro, & argento superuacanea monilia, & inania ornamenta ex collo pendentia, ad iactationem & ostentationem confiecre. Similes Hebræorum filijs, qui, ex auro quod illis Dominus Deus dederat vt sibi prouiderẽt atq; consulerent, illudque pauperibus largirentur, & ita Deo honorificè seruirent, fabricati sunt idola, quæ Deo derelicto coluerunt: vt affirmat idem Dominus Deus apud Ezechielem ca. septimo. Quid autem dicemus de diuitibus, qui opes suas vanè consumut, ex quibus vanitatis suæ gloriæque inanis idola conficiũt, quæ intueantur & colãt: quibus Deus

Peccatores fideles donis & talentis Dei ab vtunt.

Exec. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus in prædicto Ezechielis loco perniciem minatur his verbis. Propter hoc dedi eis illud in immũditiã & dabo illud in manibus alienorum ad diripiendum, & impijs terræ in prædam, & contaminabunt illud. Hi ornamentum monilium suorum & opes suas posuerũt in superbiam ex illis idolã conflantes, atque vanitates suas colentes pauonibus vaniores, qui caudæ pennas gemmantes in ro tam expandentes vario illo colorum fulgore & oculorum pulchritudine gloriãtur. Qui aurum colit, in eoq; summam constituit felicitatem idoli cultor appellatur. Vnde Ecclesiasticus: Signum offensionis est aurum sacrificantium, væ illis qui sectantur illud. Vbi vides eos idolo sacrificare, qui auaritia, & auri cupiditate ducũtur. Si ergo sapimus non abutamur donis Dei.

Simile.

Sunt peccata, quæ mercedẽ suis auctoribus retribuunt.

¶ *Quare & vos trãsgredimini præceptum Dei propter traditionem vestram?* Gene. 10. legimus: quod Noe plantauit vineã: & iustam retributionẽ cõsecutus est ex huiusmodi plantatione. Sunt peccata, quæ mercedem suis auctoribus retribuunt: quemadmodum curiositas. Nam multi sunt qui dum aliorum peccata quærũt, in sua impingunt quemadmodum pharisæis in hoc loco cũ Christo accidit: Dum enim semel ab eo quærerent: quare discipuli eius transgrederentur precepta seniorum, de lauãdis ante cibum manibus: quare (inquit) & vos transgredimini præceptũ Dei?

Esai. c. 10. Nõ traditiones sed traditiones istorũ iniquas cõdemnat Christus.

¶ *Quare & vos transgredimini præceptum Dei propter traditionem vestram?* Sic Esai. ait cap. 10. Væ qui condunt leges iniquas. Non apellat Christus traditionem simpliciter: sed inquit: propter traditionem vestram: Neq; leges simpliciter, sed cum additõ, leges iniquas. Vt enim medicorum præceptadicivere nõ possunt, si quæ impij aut amentes, pro salutaribus mortifera conferibant: sic neque leges appellari debent eæ, quæ populo inferant perniciem aut detrimentũ. Nullæ res capitalius inferunt exitiũ reipublicæ, quãm leges iniquæ, & traditiones iniustæ: Cum enim illæ sint ciuitatis fundamenta, necesse erit nullam ibi consistere iustitiam nullam pietatem: sed omnem populi impetum ad interitum spectare, & totam vrbem tandem euerti. Esse autem leges ciuitatis fundamenta, indicat Dauid: Nam in eo psalmo vbi nostra versio habet: quoniam quę perfecisti destruxerunt. Potest vertiex litera Hebraica: quoniam fundamenta dissipata sunt. Vbi per fundamenta leges significauit. Ita enim illum locum vertit Symmachus: quia leges dissipatæ sunt. Et eodem modo transtulit. D. Hieronymus ex Hebræo, quem postea multi sequuti sunt. Sũt enim traditiones & leges bases, in quibus nititur ciuitatis salus. Quod intelligens elegans quidam poeta, cecinit: Agnosco crines, incanaquè mẽta regis Romani, primus qui legibus vrbem fundauit. Et apud Platonẽ dialogo quarto de legibus, ait Socrates: difficile esse ciuitatem legibus fundari: indicans leges ciuitatis esse fundamenta. Igitur quia pharisæi & scribæ leges & traditiones obseruabãt populo maxime pernicioſas, eos alloquitur Christus, dicens: quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram. Lege Esaiam capi. 3. vbi propheta prædicit auaritiam & tyrannidem istorũ pharisæorum, qui populum spoliabant

Simile.

Psal. 10.

Symach.

D. Hiero.

Poeta.

Plato.

Esai. 3.

bant: & eis quorum tutores esse debebant, suis iniquis traditionibus opes rapiebãt. Populũ meum (inquit) exactores sui spoliauerunt.

Qui aliorũ peccata corrigere volũt sua prius emẽdare debẽt

¶ *Quare & vos &c.* Qui aliorũ scelera corrigere & reprehẽdere volũt, sua prius corrigere debẽt. Sin aũt, meritò illis dici poterit. Quare & vos trãsgredimini preceptũ Dei & rursum illud: Qui sine peccato est vestrũ primus mittat in eã lapidẽ. Vnde D. Greg. explicãs hũc locũ, ait: Ad aliena quippe peccata ibãt, & sua relinquebãt. Reuocẽtur igitur ad suã cõsciẽtiã, vt prius propria corrigãt. & tũc aliena reprehendãt. Hinc est quòd cũ tribus Bẽjamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus Israel vlcisci voluit; sed tamẽ semel & iterũ in ipso certamine est ipse prostratus. Consulto enim Dño ii ad vlciscẽdũ ire debuisset, iussum est vt iret, qui iuxta diuinæ vocis imperiũ perrexit: & semel & secũdò perdidit, & tũc demũ peccatricẽ tribũ valde feriẽs, penè fũditus eã extinxit. Quid hoc est, quòd in vltione sceleris insiãmatur & tñ prius iste prosternitur? nisi quod prius ipsi purgãdi sunt, per quos aliorũ culpę feriũtur, vt ipsi iã mũdi per vltionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant.

D. Greg. 3. q. 7. c. 9. sine peccato.

Nullo prætextu diuini cultus debitus honor parẽtibus est negãdus. d. 30. c. 1.

¶ *Honora patrem tuũ.* Vnde fit, vt neq; prætextu diuini cultus debitũ honorẽ & aliméta necessaria parẽtibus denegare debeamus. Hinc est, quod d. 30 c. 1. ex cõsilio Gãgrẽsi, dicitur: Si qui filij parẽtes maximè fideles, deseruerint occasione Dei cultus, hoc iussũ esse iudicãtes: & nõ potius debitũ honorẽ parẽtibus reddiderint, vt hoc ipsũ in eis venerẽtur quòd fideles sint, anathema sit. E cõtra etiã, non debet ecclesia suscipere, quæ filio exhæredato sibi offerũtur. Vnde Aug. ait: quicũq; vult exhæredato filiõ hæredẽ facere ecclesiã, quærat alterũ qui suscipiat, nõ Augustinũ. Tãta est vis huius quarti precepti, vt nulla ratione, nullo q; pio prætextu frangendum sit.

D. Aug. in serm. de vita clericorũ, 17. q. 4. c. vlt.

¶ *Populus hic labijs me honorat cor autem eorum longe est a me.* Eos etiã qui Deũ labijs tãtũ honorant ab eo animũ separãtes, cõparat Christus apud hoc cũdẽ Euãgelistã, sepulchris dealbatis, quæ foris apparẽt hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorũ, & omni spurcitia. Sũt qui non habeãt virtutẽ, nisi in labijs benedicẽtes, sed ita animũ à virtute reuocantes, vt cũ eorũ vita maximè pugnet oratio. Tribuũt Deo linguã, quę parũ valet: cor aũt quo nihil habẽt pretiatius, tribuũt mũdo. Vide ineptã partitionẽ. Prebeamus igitur Deo cor nostrũ, qait in prou. fili prebe mihi cor tuũ. Dedit Deus vnicuiq, nostrũ clauẽ vnã, qua cor nostrũ possimus aperire & claudere, & alterã sibi reseruauit. Precepit nobis, vt cor nostrũ illi reseruemus, atq; illi prebeamus, & illi soli illud aperiremus, dicẽs in prou. omni custodia serua cor tuũ. At nos nostrũ à Deo ipso abstrahimus, mũdoq; prebemus: tradimus eius clauẽ, mũdo, dæmoni, & carni: illud turpibus cogitationibus implẽtes, nullaq; custodia seruãtes: imo cũ illud deberet esse mũdissimũ Dei domiciliũ, facimus illud diuersorũ rerũ peregrinarũ, & stabulũ iumẽtorũ. Honoramus Deũ solũ lingua, corde aũt fugimus ab eo. Accedamus ergo ad Deũ cũ corde puro in plenitudine fidei, vt D. Pau. ait: Nã si fuerimus a Deo auersi peribimus quẽadmodum (inquit) Salo. in prou. Auersio paruulorũ interficiet eos. & pater eius Dauid; qui elongant se a te Domine peribunt. Quid nobis proderit Deũ labijs honorare

Inf. 13.

Cor Deo præbendũ & non soli ore.

Prou. 23.

Prou. 4.

Heb. 10.

Prou. 1. Psa. 72.

Universidad de Deusto
Biblioteca

norare, si eum fugimus, similes existentes Hebræis, qui pedibus ibãt ad terrã promissionis, animo aũt Aegyptũ reuertabãtur. Potius Deus vult animũ quã os, & magis interiora quã exteriora requirit: gloria enim filiæ regis, debet esse ab intus, vt dicitur in psalmo, & foris etiam in fimbrijs aureis. Sed qui solũ foris virtute fulget, intus verò est vitijs maculatꝰ, similis est falsæ & adulterinæ monetę, quæ præ se fert veri nũmi insignia, & auri colorẽ, cum eius materia sit vile auricalcũ. li. 3. reg. c. 6. vbi nostra versio habet: fecitq; in templo fenestras obliquas, interpretãtur nõnulli: fenestras illas tẽpli fuisse foris latas intus angustas: vt ostẽderetur tẽplũ illud, magis diuino & interiori splendore illustratũ esse, quã corporeo lumine extrinsecus veniẽte. Nam nos qui sumus tẽplũ Dei, magis fulgere debemus interiori virtute quã exteriori apparẽtia, magis corde quã labijs: ne similes simus pharisæis de quibus hoc loco Christus tractat, & Esai. vaticinatur.

Figura

Psal. 44.

Simile.

3. Reg. c. 6. Figura.

¶ *Cor aũt eorũ longe est à me.* Corde, & nõ solũ ore est nobis orãdũ, fiduciã nas ac spirituales cõsolationes suscipere volumus. Hinc est quod Dauid ait: meditatus sum nocte cũ corde meo. Et Apostolus ad Eph. 5. loquẽtes vobis metipsis in cãticis & Hymnis spiritualibus, cãtãtes & psallẽtes in cordibus vestris dño. Si. n. laus Dei sacrificiũ est, iuxta psal. 49. Immola Deo sacrificiũ laudis: pellẽ tantũ sacrificij offerũt Deo qui ore laudãt, & cor subtrahũt à laude. Ille igitur (vt D. Bonau. auctor est) cũ corde suo meditatur, qui discretè & sapienter cogitat: qui cor suũ tenet. Et iuxta sententiã Senecæ, secũ cõsistit & secũ moratur. Sunt. n. multi, qui ore tãtũ Deũ honorant, at verò corde diuagantur, de quibus Esaiæ. 57. ait: Abijt vagus in via cordis sui: vias eius vidi, & dimisi eũ. Vagus in via cordis sui vadit, qui leui cogitationũ mobilitate, & affectionũ ducitur, non animaduertens quid cogitat, sicut homo vagus nescijs quo vadit. Nihil enim humano corde fugatius, vt ait Greg. Cor foris vagat, & corpus tolũ in tẽplo remoratur. Pete ergo à Dño, vt cor tuũ foris dispersum & profugũ, ad se ipsũ reducat: & sic internas & cœlestes cõsolationes, quas recedẽdo amiserat, redeũdo recuperabit; & tũc tibi etiã cõueniet, quod Dñs statim per Esaiã in prædicto testimonio subiũgit: Reduxi eũ, & reddidi cõsolationes eius. Vnde meritò psaltes Dauid, postquam dixerat: meditatus sum corde meo, addit statim: & exercitabar & scopebã spiritu meũ. Exercitabar scilicet ad meditationẽ cordis rediens, & ad cor reuertens. Dignũ igitur est omni laude, cor nostrũ in oratione reuocare, & reuocatũ retinere: quorũ vtrũq; apud hũc Euangelistã c. 6. docet dñs dicẽs: Cũ oraueris intra in cubiculũ tuũ, & clauso ostio ora patrẽ tuũ. Cubiculũ intrare ait Bonauẽtura est: cor nostrũ reuocare, ostiũ verò claudere, est, cor reuocatũ detinere, quod difficile quidẽ est: nã cor de facili elabitur. Vnde postquã psalmista dixerat psal. 29. Cor meum dereliquit me, cõtinuò subiũgit: cõplaceat tibi dñe vt eruas me. q.d. Meis viribꝰ cor meum reuocare minimè possũ, nisi sinu tuo adiutorio suffultꝰ. Nõ igitur voce tãtũ in ecclesia nobis canẽdũ est, sed corde potiꝰ: nec in tragœdiarũ modũ (vt Hie. ait) gutur & fauces medicamine liniẽdæ sũt, vt in ecclesia theatrales moduli audiantur & cantica.

Corde & ore nobis orandum. Psa. 76.

Ephe. 5.

Psa. 49.

D. Bonau. de doctrina cordis c. 38.

Seneca.

Esai. c. 57.

D. Greg.

Psal. 76.

Sup. c. 6.

Psal. 29.

D. Hiero. ad Ephe. 5. & adducit. 92. d. c. 1.

¶ *Sine causa colunt me, docentes mandata*

hominum. Leges humanæ quæ consuetudines postponendæ & non præponendę sunt veritati. Vnde Cyprianus ait: Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit: sed quid prius qui ante omnes est Christus fecerit: nequè enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem. Cum per Esaiam prophetam loquatur Deus, & dicat: sine causa colunt me, docentes mandata & doctrinas hominum. Hæc Cyprianus. Et adducitur. d. 8. ca. fin. Meritò ergo Christus pharisæorum consuetudines & leges, inutiles atq; nullius momenti esse docet. Cũ vel Dei præceptis contrariæ omnino essent: iuxta illud quod paulò ante dixerat: Quare & vos trangredimini mandata Dei propter traditionem vestram? Vel ociosæ & vanæ: qualis erat illa, de manibus à prandio abluẽdis, quæ ad manuum quidem purificationem vtilis esse fortasse poterat: ad Dei certè cultum non poterat. Quãobrem, rectè per Esaiã Dominus ait: Sine causa autẽ colunt me. Morẽ igitur nouum & legẽ Christi institutis repugnãtem, D. Cyprianus, vt visum est, merito reprehendit.

Leges humanę postponẽdæ & nõ præponẽdæ sunt veritati. Vid. d. 8. per totã & peculiariter c. fi. & d. 9. c. Imperatores & d. 10. c. 1. & 2. Cyprian. epist. 3. li. 2.

¶ *Cæci sunt & duces eorũ.* Aspicis hic peccatores esse cęcos. Claudit diabolus eorũ oculos, ne suã pernicię intueãtur. Vt enim fur nocturnus domũ spoliaturus, statim extinguit lucernã: & lupus nocte, aut saltẽ tẽpore obscuro irruit in gregẽ: & in aquam turbulentã piscator mittit retia quo niam tunc eam pisces non vident: sic diabolus intellectum hominũ tenebris circunfundit: ne suum exitium considerantes caueant, & diabolicas insidias declinent. Hoc intelligebat qui ait: Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi. Ac si diceret: meũ intellectũ dæmõ caligine inuoluit: & me in tenebris posuit, vbi iacent omnes flagitiosi seculum amantes: quos ego mortuos seculi appello. Væ illis qui nõ solum sunt cæci, sed etiam alios obcæcant. Contrà verò illi sunt felices, qui nõ solũ sunt illuminati, sed alios illuminant, Christũ imitantes, qui de seipso ait: Ego sum lux mũdi. De quo ait Zacharias. Visitauit nos oriens ex alto, illuminare his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedẽt &c. Et Esai. Dedi te in locẽ gẽtium vt aperires oculos cæcorum. ¶ *Cæci sunt &c.* Adhuc cæcitatis olim perducti sunt Iudæi ante Christi adẽtũ vt dicerẽt, nõ videt dñs nos? Audierãt quidẽ Deũ cælũ & terrã creasse: audierant omnia aspicere & gubernare, & non solũ hominũ actus, sed etiã corũ cogitationes intelligere, & tamẽ in tãtis sevitijs cõtaminauerãt, tam obscuris scelerũ tenebris intellectũ operuerãt, vt quæ de Deo a diuinis vatibus audierãt, & in scriptura diuina legerãt, nõ curarẽt, quin potius ea penitus ex animo delerẽt. Vt est fabãtur in erroribus intolerabilibus, & vt est in li. Sap. literis mãdatũ excæcauit eos malitia eorũ. Et, vt verbis vtar Pau. excæcatũ est insipiẽs cor eorũ. Inde euenit vt vitæ ordo & ratio peruerteretur, essẽtq; illis omnia plena cõfusione. Ilã quidem est, quod ait Dauid: nescierũt neq; intellexerũt, in tenebris ambulãt, mouebũtur õnia fundamẽta terræ. Gẽtes absq; fide, lumine naturali illustratæ, affirmarunt Deũ omnia videre. Ideo hieroglyphi volẽtes significare deũ, pingebãt icẽpsũ rectũ & erectũ, cũ oculo suprà omnia circunspiciente: innuentes

Pecatores sunt cęci.

Simile.

Similitu.

Simili.

Psal. 142

Esai. 42

Ezech. 8.

Cęcitas iudæorũ antequam Christum reciperent.

Sapi. 2.

Rom. 1.

Psa. 81.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ait D. Cyrillus lib. aduersus Iulianum nono, Deum esse Iustum & rectum, cum oculo suprà omnia circunspicientem, hoc est omnia videntem, illiusq; nutu omnia gubernari. Per baculum rectum intelligebant regiam dignitatem, & rectam iustitiam, nulloquè modo posse diuinam naturam labefactari: per oculum verò diuinam prouidẽtiam. Imo Deus appellatur Grecè theos, a verbo theaome, quod est videre, & spectare, quasi omnia prospiciens: quò fit, vt thea, significet visionem. Homines á veri Dei cultu alienati, hoc sciebãt, Iudæi verò diuinæ legis lacte enutriti, illud ignorabant. Quare meritò illi vocabantur à prophetis cæci.

Cæcitas iudæorum post aduẽtum Christi

¶ Iam verò scribæ, & pharisæi, atque cæteri Iudæi omnes post aduentum Christi ad id cæcitatis venerũt, vt velamẽ quo operiebatur Moyses, vt eius faciem non aspicerent Hebræi, maneat hodie illis in lectione veteris testamenti, & verait D. Paul. 2.Cor.3. Velamen positum est super cor Iudæorum. Cum autem conuersi fuerint ad Christum verum Deum, verum hominem, verum Messiam, auferetur velamen. Nunc cæci sunt & in Babylonica suæ infidelitatis captiuitate detenti, á qua nolunt miseri homines liberari, nec eum recipere qui eos liberatum venit. Legem Moysi secum portant, existimantes, eam esse vitam illis tributuram, & non vident insipientes homines, inde sibi ipsis mortem conflari, vnde vitam consequi arbitrantur. Eadem enim lex æternum illis minatur excidium, qui Christum recipere noluerunt. Quemadmodum Vrias literas Dauidis secum portans, quibus rex duci exercitus præcipiebat, vt ipsi Vriæ eçdem molaretur, existimans magnum aliquid literis afferre, in illis mortem sibi portauit: sic perfidi Iudæi secum literas Dei portant, quibus ipsi dãnãtur, & ad mortem sempiternã ducuntur. Lex & prophetæ, & omnis denique sancta scriptura, qua Iudæi gloriantur, ostẽdũt venisse Messiam, esseq; Christum saluatorem nostrum, quem ipsi Iudæi ob eorum inuidiam, & superbiam, & auaritiam, & alia nefaria scelera occiderunt. Id quod fuerat antea à diuinis vatibus prædictum, qui illis qui Christum recipere nolunt, æternum interitum minantur. 1.Re.11.

Cæcitas peccatorũ fidelium.

¶ Sed his perfidis hominibus omissis, illud magnopere dolendum, multos esse hodie apud nos fideles, qui cæci sunt, atque in medio Babylonis hoc est mundi collocati, eam non vident. Babylon mũdus est, qui, vt verbis vtar D. Ioannis, totus est positus in maligno. Quid est superbia, auaritia, gula, incontinentia, quid denique mundus, & congeries malorum, nisi Babylon, & detestãda cõfusio? Quot hodie in mundo versantur, qui illum non agnoscunt? Quot mundi confusione circunfusi, ipsam confusionem minimè intuentur? Mundus est veluti calculorũ ludus, vbi sunt varia latrũculorum genera. Et quẽadmodũ hoc in ludo euenit sæpe, vt ipsi ludentes veluti oculis capti, ob nimiã cõfusionẽ nõ videãt quo modo latrunculos mouere debeãt, vt pro eis stet ludus, cũ illi qui extra ludũ sedẽt, ipsum foris cõsiderãtes, id rectè perspiciãt: sic qui inextricabilibus mundi negotijs implicantur, cæcutiunt mentis acie, tenebris cooperta: cum illi, qui animum à mundo separarunt, seque in solitariam requiem receperunt, 2.Ioan.5. Similè.

runt, mundi dolos, labores, calamitates, vanitates, & confusiones acutè intuentur. Vt aliquid videamus oportet esse aliquod interuallum inter oculos & obiectum, sicvt intuemur mũdũ, necesse est, esse aliquã distãtiã inter nos & illũ. Cũ aũt homines nefarij, sint mũdus ipse, qui fieri potest, vt mũdum perspiciãt, si inter eos, & illũ nullũ est interuallũ? Quẽadmodũ oculus palpebras suas perspicere non valet, quia nullũ est inter eũ & illas medium, interiectum, ita flagitiosi mundum non vident, quia nulla distantia ab illo separantur. Eam ob causam in medio mundi eũ intueri non valent, quia ab illo fugere nullatenus volunt, sed ob cæcitatẽ à diabolo, á principe huius mundi, in tenebris versantur. De his ait psaltes: Psal.57. supercecidit ignis & non viderunt solem. Hic ignis est amor sui inordinatus, & corruptus, qui obfundit tenebras, quibus cooperit intellectum, si se homo ei totũ tradit. Hic autem sol est ille, de quo est libro Sapientiæ mandatum. Sol intelligentiæ non est ortus eis. Est igitur illius psalmi sensus: homines seipsos nimio amore prosequentes in magnis erroribus versantur: non enim sunt sole sapiẽtiæ illustrati, qui igne amoris proprij incenduntur. Comparatur amor cum igne, quia vt ignis est primum quatuor elementorum: sic amor est prima quatuor passionum, & quemadmodum vehemens ignis in sinu celari non potest, vt verbis vtatur Salomonis, sic nec vehemens amor potest abscondi. Hic est ignis, qui oues & pueros Iob incendio consumpsit: hoc est, qui innocentes cogitationes comburit, & pios affectus concremat, & deuorat, si iusto Iob Sap.5. Simile. Simile. Simile. Prou.6. Iob.1.

materialis ignis operationes absumpsit, quid mirum si per cæcitatem propriæ amoris, animi diuitias eorum hausit? Hic proprius amor, hæc oblauda plusquam Dalila illa, quæ Samsonem, hoc est, quemlibet parum cordatum hominẽ tradit Philistæis, id est, appetitibus, & desiderijs, qui eum penitus oculis mentis priuent. Et quoniam ex hoc desperatũ amore ad eos procedit animi ergà varia mundi negotia solicitudo, vt dicamus scripturam fuisse Sedechiam cæcatum in Reblatha, quæ significat multitudinem. Qui enim Hierosolymam, qui pacis visionem, qui spiritus vitam, eam deserquerat, neque in Reblatha, in multitudinem, in mundi negotia, in varia flagitia contulerat, quid aliud quam mentis & corporis cæcitatem sperabat? Naas Rex Ammonitarũ voluit dextros oculos eruere viris Galaaditis. Hoc est etiam dæmonis officiũ homines obcæcare, id quod efficit omnibus, qui se illi committunt. O miserum illum qui se esse cæcum intelligens, non deponit cæcitatem, miseriorem qui non intelligit, & tã teteris flagitijs corruptus est, vt ipsam cæcitatem colat & reputet acutissimum visum. Nescis, inquit Ioan. in Apocaly. quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus & nudus? Dic igitur cũ psalmista, deliquit in infirmitate virtus mea, & lumẽ oculorũ meorũ, & ipsum nõ est mecũ. Tu qui Hierosolymam colis, qui mentis acie diligenter perpolita oculos tollis ad cœlum, diuinaque mysteria contemplaris, caue ne deiecẽdas in Reblatha, vbi oculis captus Babylonijs tradaris. Nam si contempta vnitate fueris in varias turpesque cogitationes distractus, obtemperabit volũtas effræ 1.Reg.11. 4.Re.25. Apoc.3. Psa.37.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nato appetitui, corruet cõstãtia, erit splendor honestatis extinctus, & deniq; in medio Babylonis constitutus, eam haud quaquã intueberis. Similis populo Hebræorũ de quo dñs loquens apud Ezechielem aiebat: adducam eum in Babylonem, & ipsam non videbit, ibique morietur.

Ezec. 12

¶ Merito ergo hi cæci dicuntur à Christo in hoc loco, qui tetra flagitia suã nõ videt, & aliorum maculas videre præsumunt, excæcati à diabolo. Hos cõtemnamus, hos finamus, vt dominus consulit dicens: sinite illos quia cæci sunt. Et exẽplo D. Pau. dicẽtis: mihi pro minimo est vt à vobis iudicer aut ab humano die. Ac si diceret: haud magni stimarim vt à vobis deferar aut ab humano die, ideſt, ab humano iudicio. Dies enim reis dici consueuit.

2. Cor. 4.

Peculiariter cæci dicũtur mali præ alijs q; doctores.

¶ Sed quanuis omnes peccatores cæci dicẽtur, peculiariter tamẽ ecclesiæ pastores in criminibus sunt imbuti, & speculatores, & duces cæci, dicũtur. De quibus olim Dominus dicebat: speculatores cæci omnes: & modo aite cæci sunt & duces cæcorũ. Quales aũt esse debeãt qui eiusmodi sunt, docet sponsa in Canticis cap. 5. His verbis: oculi eius sicut colũbæ iuper riuos aquarũ, quæ lacte sunt lotæ, & residẽt iuper fluenta plenissima.

Esai 56 d

Cant. 5

Explicat locus.

Ecclesiæ ergo doctores & prælati oculi sunt, quorum munus & officiũ est, videre, pro tetius corporis mystici vt vitate & salute, vnde nomen habent eorum quidam, vt Episcopi nominentur, ideſt, iuper intendentes & speculantes. Hi eum sicut columnæ esse debent per simplicitatem, & synceritatem fidei prædicationis. Super aquarum riuulos debent residere, id est, sententijs scripturarum sanctarum insistere, studioq; diligentis meditationis incumbere, vt indehauriant quod infundant populis. In his enim & suam & aliorum vitam & fidem debent contemplari: quemadmodum iuxta riuulos aquarum residentes columbæ, suam in aquis præterfluentibus contemplantur imaginem. Accipitrum quoque & aliorum huiusmodi rapacium figuras, in aquarum fluentibus contemplãtur, vt tempestiuè aufugiant, ne in prædam fiant hostium vnguibus. Secundum quam similitudinem doctores & prælati per diligentem inspectionem sanctarum scripturarum, solicitè deprehendere & discernere debent impios hæreticos, sceleratosq; homines, atque ab eorum prauitate noxia tam se quam sibi cõmissos greges præseruare. Item iuxta riuulos aquarum spiritualium, ideſt, gratiarum & donorum spiritus sancti debent commorari, sine quibus vtiliter suum nequeunt administrare officiũ. Debent quoq; candidi esse & albedine refulgere, tanquam columbæ lotæ lacte spiritualis gratiæ. Ac positremò, super aquarum debẽt residere plenitudines, vel fluenta plenissima, ideſt, multitudini fidelium assiduè debent inuigilare, eorumq; profectui & saluti quam diligentissimã operã impendere. Quod si fecerint, tunc non cæci duces, sed vigilantissimi vocabuntur.

¶ *Si cæcus cæcũ &c.* Vel hinc colliges quã sit necessariũ, vt sacerdores doctrina & sapiẽtia sint præstãtes, ne populũ sibi cõmissum aberrare faciant: quæ verò ipsis necessaria sunt ad discẽdũ, docet D. Augu. cuius verba referũtur distinct. 38. c. Quæ ipsis. Quæ ipsis (inquit) sacerdotibus necessaria

Sacerdotes debent esse sapientia præstãtes.

Distinct. 38. c. Quæ ipsis.

sint ad discendum: ideſt: sacramentorũ liber, lectionarij, antiphonarius, baptisterij, computus, canones pœnitẽtiales, psalterij, homiliæ per circulum anni in Dominicis diebus, & singulis festiuitatibus aptæ. Ex quibus omnibus si vnũ defuerit, sacerdotis nomen vix in eo cõstabit: quia valde periculosæ Euangelicæ minæ sunt, quibus dicitur: si cæcus cæcum ducatũ præstet, ambo in foueam cadũt. Hæc Augusti. ¶ Ignorãtia enim sacerdotum maximam perniciẽ affert populo Dei: vt Dominus per Malach. ad sacerdotes ait: & nunc ad vos mandatum hoc ô sacerdotes: labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituũ est: vos aũt recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: propter quod, & ego dedi vos contemptibiles & humiles omnibus populis. Et per Ezechielẽ Dñs ait: Querẽt visionẽ à propheta: & lex peribit à sacerdote, & cõsiliũ à senioribus. In quæ verba Hiero: hæc aũt (inquit) nõ solũ eo tẽpore quãdo Babylonius contra Hierusalẽ veniebat exercitus, à prophetis, sacerdotibus, & senioribus quærebãtur, sed quotidie in ecclesijs requiruntur. Quæ si visionẽ, legẽ, cõsiliũq; perdiderint: frustra prophetas & sacerdotes & seniores, habere se iactãt. Adde huc illud Hieremiæ testimoniũ. Sacerdotes nõ dixerũt vbi est Dñs: & tenẽtes legẽ meam nescierũt me: & pastores præuaricati sunt in me: & prophetæ prophetauerũt in Baal. Quibus verbis vtẽdũ est aduersus nostri ordinis sacerdotes & magistros. Hierony. in cõmentarijs auctor est. Ad quos etiã expectat illud: speculatores eius cæci omnes, nescierũt vniuersi: canes muti non valentes latrare vidẽtes vana, dormiẽtes & amãtes somnia. Ipsi pastores ignorauerũt intelligẽtiã: omnes in viã suã declinauerunt. Omnibus ergo viribus sacerdotes niti debẽt, vt doctrina & sapiẽtia omnibus sint præstãtiores, cũ sint duces & pastores populi Dei: nã si cæci & ignorãtes sint ambo, hoc est: populus & dux: in foueã errorũ & peccatorũ incidẽt. Stat. n. sentẽtia Chri: Si cæcus cæco ducatũ præstet ambo in foueã cadẽt.

Mala. c. 1 Ignorãtia sacerdotũ maximã perniciem affert populo Dei.

Ezech. 7.

D. Hiero.

Iere. 2. b.

Hierony.

Esai. 56.

¶ *Et egressus inde Iesus in partes Tyri & Sidonis.* Sicut sol vt terrã fructificare faciat, totã circuit: sic Christus Dominus sol verus iustitiæ animas omnes circuibat, vt illas fructificare faceret: sic enim erat multiplicanda ecclesia, de qua prophetа ait, ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Aetyopũ &c. Ideo egressus est in partes Tyri & Sidonis, vt non solũ Iudæos, sed gẽtiles ad se traheret. Itẽ animaduerte, quod sicut propheta Ezec. primò stat inter captiuos, postea iussus est egredi in cãpũ, & postea domũ redire: sic Christus dñs primũ erat prædicaturus Iudæis, postea verò gẽtibus, & rursum erat rediturus ad Iudæos. Ita D. Grego. ibi.

Simile. Christus sol cõparatur.

Psal. 86.

Figura

¶ *Ecce mulier Chananæa.* Exẽplo Chananæ voluit Deus incitare Iudeos: Imo peccatores õnes ad pœnitẽtiã incitat. erubesce Syrõ ait mare: pœnitẽtia. n. Chananæi, Niniuitarũ, Magdalenæ, & aliorũ maximè nos cõmouere debet: vt exẽplo illorũ veram pœnitentiã agamus. Hinc est quod D. Pau. ait ad Roma. 11. Vobis. n. dico gẽtibus quãdiu quidẽ ego sum gentiũ Apostolus ministerium meum honorificabo: Si quo modo ad æmulãdũ prouocẽ carnem meam, ideſt gẽtes mihi creditis laudo, & cõmẽdo ex fide perfecta, vt eorum lau-

Exemplo Chananææ excitãtur nõsomnes Dominus ad pœnitẽtiam.

Rom. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

laudibus aliquot ex iudæis ad credendum excitatos, & prouocatos, saluos faciam; maximus est enim stimulus ad virtutem æmulatio & inuidia, præsertim eorum quos merito præcedere in omnibus debemus. ¶ Interim tamen considera, quomodo Deus exemplo hominum vilium nulliusquè momenti humiliare peccatorẽ vult, cõ enim ait Euangelista: Ecce

Luc. 7. mulier Chananæa. Et D. Luc. cap. 7. Ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt pudeat nos in peccatis senescere: pudeat cum lachrymis ad Dei pedes non accedere: nos in quã diuino lumine, supernaquè sapientia insignitos, atque in domo Domini cibo paneq; cœlesti nutritos. Væ peccatoribus in sceleribus ac criminibus obstinatis: quoniam hæc mulier Chananæa, mulier etiã in ciuitate pecatrix, ac viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione tali, & condemnabunt eam.

¶ *Ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamauit, dicens ei: Miserere mei Domine fili Dauid.* Intuere quàm vtilis sit afflictio. Vt enim in machinã quam nostri bombardam vocant, ignis proijcit longissimè pilam vehementi impetu cõcitatam: sic afflictio eleuat orationem vsque ad Dei viscera. Narrat Pomponius Mela: esse in Cyrenaica prouincia fontem admirabilem, media nocte feruentem, meridiè verò frigidissimũ, qui Solis fons appellatur. Tales nos absq; dubio sumus, qui prosperitatis meridie tepescimus, nocte verò afflictionis igne diuini amoris inflammamur, & ad Deum toto corde vnusquisque nostrum clamat: Miserere mei Domine fili Dauid.

¶ Ostendit etiam Dominus in hoc loco, ideo nos affligere vt oculos aperiamus, & vitia relinquentes misericordiam eius imploremus. Solent enim peccatores conuerti, quando calamitatibus vexãtur & affligũtur. Hæc intelligens Dauid Psalmo. 31. Cõuersus sum (inquit) in ærumna mea, dum configitur spina. Ecce hic mulier Chananæa calamitatibus oppressa, clamat ad Dominũ: Miserere mei Domine fili Dauid. Ex quo colliges magnam Dei esse iram quãdo nobis non irascitur. Quemàdmodum quando per Ezechielem dicebat: Zelus meus recedit à te, & non irascar tibi amplius. & per Oleam: Non visitabo super filias vestras, cũ fuerint fornicatæ, & super spõsas vestras cum adulterauerint. Tunc vltio Dei est grauissima, cum dimittit hominem in manu deprauati appetitus, de qua vltione ipse in Psalmo: Dimisi, inquit, eos, secũdum desideria cordis eorũ. Eam ob causam viri sapientes virtuteque præstãtes afflictionibus delectãtur. D. Pau. gloriamur (inquit) in tribulationibus. Et alibi: quod in præsenti est momẽtaneum & leue tribulationis nostræ: supra modum in sublimitate æternũ gloriæ pondus operãtur in nobis: nã vt in semine fructus est, sic in tribulatione gloria. In Apocaly. de beatis dicitur: Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione. Non sine causa veteres sapientes memoriæ prodiderũt fictis fabulis: solem pasci aquis amaris, lunam verò dulcibus. Qua in re significare volebant: iustum qui per solem intelligitur, amara quærere, afflictionibus delectari: stultum verò, & flagitijs coopertum, inconstantẽ, luceq; aliena resplendentem, qui per lunam significatur: mundi voluptates appetere, falsis illecebris pasci, & ardenti inanis celebritatis cupiditate inflammari.

Ideo Dominus affligit peccatores vt resipiscat.

Psal. 31.

Magna ira Dei est nobis peccatibus nõ irasci.

Ezec. 16.

Osæ. 4.

Pſa. 80.c

Rom. 5.a

2. cor. 4.d

Apo. 7.

Simile.

Simile. Vilis est afflictio.

¶ *Miserere mei fili Dauid, quia filia mea male à dæmonio vexatur.* Cum multo maius ac perniciosius malum sit, hominem esse peccatorẽ, quàm dæmoniacum: fac ergo pro anima tua aut proximi tui, quod pro filia dæmoniaca Chananæa fecit, & omniũ tuorum scelerum expiationẽ a Domino consequeris.

Maius malum est hominẽ esse peccatorẽ quàm dæmoniacũ.

¶ *Domine fili Dauid.* Vnde nouerat esse Dominum & filium Dauid? Tanta est enim maiestas fidei nostræ, vt non solum à domesticis, sed ab extraneis testimonium habeat. Ecce Chananæa, gentilis & idolatra: Christum esse Dominum & filium Dauid confitetur. Ecce etiam rex ille Nabuchodonosor Dani. 3. de filio Dei testimoniũ perhibet: Ecce (inquit) ego video quatuor viros ambulates in medio ignis, & species quarti similis filio Dei: Super quæ verba Rupertus ait lib. 6. de victoria verbi Dei cap. 22. Speciosa victoriæ pars, & insigne præconium verbi Dei, filij Dei, quod illũ prius manifesta cõfessione cõfessus est inimicus, quàm amicus, persequuter quàm exequutor, & iniustus quàm iustus, gentilis quàm Iudæus. Quis enim, saltim ex omnibus prophetis, tam aperte nomen istud expressit filij Dei? Vide locum. Nos igitur fideles, qui in domo Domini suo nomine insigniti, vitam degimus: illum, & verum filium Dauid, & vetũ filium Dei esse cõfiteamur: memores interim illius quod D. Ioan. ait: qui dicit se nosse Deum & mãdata eius non custodit, mendax est.

Tanta est authoritas fidei nostræ vt etiã ab extraneis testimoniũ habeat.

Dan. 3.

Rupertus de victoria verbi. li. 6. c. 22.

1. Ioan. 2.

¶ *Miserere mei Domine fili Dauid:*

Quasi dicat: exerce Domine munus & officium tuũ: tuum est misereri & sanare: miserere igitur Domine fili Dauid. Vel ex hoc loco disces, officiũ Christi esse misereri, sanare, saluare, illuminare, docere, viuificare &c. Iuxta illud: Misit me spiritus Domini, vt annuntiem captiuis remissionem &c. Misereri ergo nihil aliud est, quàm miseriam alterius subleuare, vel ad minus, compati: vbi igitur non est miseria, illic nõ est misericordia. Sic sanare, est ab infirmitate ad sanitatem reducere: sic de cæteris est dicendum. Si igitur Christus nostri misereri, nosque illuminare, & sanare, & docere debet: necesse est quod nos simus miseri, infirmi & cæci: & quidem si nos ipsos consideremus, omnia hæc in nobis cernemus: sumus enim omnes cæci, pauperes, peccatores &c. Verè enim dicere poteris: dimittẽ nobis debita nostra, etiam si sanctitate maior Petro sis. Sic quantuncunq; doctus sis: verè tamẽ te ignarum profiteri potes: Sic quantuncunq; diues es: potes tamẽ cum Dauid dicere: Ego mendicus sum & pauper: & sic de alijs. Verè igitur multis defectibus obnoxij sumus, licet non omnes agnoscamus: Hoc igitur vult Christus, vt nostram miseriã exemplo Chananææ cognoscamus: ego (inquit) diues sum, omniũ dominus sum: agnoscite pauperem, & te diuitem omnibus bonis facia: Ego sapientia patris: agnoscite insipientem, & ego intellectum tibi dabo, & instruam te &c. Apud me est fons vitæ: agnoscite mortuum, & habebitis vitã. Tales igitur nos Deus esse vult, vt in omnibus miseriã nostram cognoscamus, ad illumq; semper tanquam ad verum refugium re-

Munus Christi est misereri semper & parcere &c.

Psal. 61.

Matth. 6.

Psa. 38.

Psa. 35.

Universidad de Deusto
Biblioteca

curramus imitãtes Chananæam istã &c.

¶ *Filia mea male à dæmonio vexatur.*

Quã pessima sit quorundã peccatorum conditio ostenditur. Psal. 72.

Similitu.

Pessima profecto est quorũdam peccatorum conditio, qui etiam si a dæmonijs malè vexentur, (multa enim flagella peccatoris ait Dauid) tamen tacent, nihil conqueruntur, nihil obmurmurãt: imo duros immensosq; labores sustinent peccando: at si vel in re minima à Deo affligantur, statim tragœdias excitant, impatienter ferunt, itavt ponant in cœlum os suum, & lingua eorum transeat in terram: similes mulieri adulteræ, quæ si ab amico suo percutiatur, tacet, dissimulat; ita vt interrogata, à quo vulnerata aut percussa fuerit, se casu cecidisse dicat. At si à viro suo percussa fuerit, clamat: vicinas omnes suis lachrymis & vocibus conuocat: amicis & inimicis vulnera sua ostendit. Nos igitur imitantes Chananæam istam, dæmonum flagella, & iniurias non ferẽtes illorũ: ad Deum clamãdo accedamus, dicentes: fili Dauid miserere mei, nam anima mea malè à dæmonio vexatur: at tribulationes à Deo

Iob. 5. ca. 1. Re. 1. b To. 13. a.

latas æquo animo feramus: ipse enim vulnerat & medetur, mortificat & vi uificat, flagellat & saluat.

¶ *Non respondit ei verbum.* Minimè

Quare nõ statim vt manus ad Deũ tollimus, exaudiamur, ostenditur. Prima causa vt non statim exaudiamur a Deo.

mirandum est nobis, cur non statim vt manus ad Deum tollimus, concedat nobis quodo obnixè postulamus: etiam si tandem illud sit concessurus: ob multas enim causas id Deũ facere non ignoramus. ¶ Prima illa est, ne superbia feramur, existimantes nos apud Deum tãtum valere dignosq; esse, vt statim exaudiamur: maximi enim meriti apud Deum mater eius fuit, & tamen non statim vini petitionem cõsequuta est, siqui dem audiuit: quid mihi & tibi est mulier? ne elationis illi vel minima daretur occasio. Duabus etiam sororibus dicentibus: ecce quem amas infirmatur, nõ statim subuenit, sed prius Lazarus mortuus est, imo prius sepultus. Clamat Chananæa, & Dominus tacet: intercedunt Apostoli, & Dominus non esse missum nisi ad oues quæ perierunt Domus Israel, respondet. ¶ Secunda verò causa esse solet: quod dæmones coram Dei tribunali assistentes maximè nostris petitionibus quotidie resistũt, opponẽtes peccata nostra: cuius rei exemplum habemus insigne. Dan. 10. orat prolixè Daniel, pro populi sui liberatione, & apparuit ei angelus Domini dicens: noli metuere Daniel, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum, vt affligeres te in cõspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos: princeps autem Persarum restitit mihi. 21. diebus: Et ecce Michael vnus de principibus primis, venit in adiutorium meum. Vnde Rupertus lib. 9. de victoria verbi Dei capit. 8. ponderans & explicans verba hæc, inquit. Terribile atquè lamentabile hinc nobis datur documentum, vt sciamus causam esse apud Dei iudicium quoties in aliqua tribulatione, seu publica seu priuata, non cito exaudimur clamantes ad Dominũ, scire nanquè debemus: sanctos angelos inter Deum & Dei seruos, seruos ad ministratores esse: nosquè in conspectu illorum psallere, & orare: semperquè illos paratos esse ad offerendas Deo orationes Ecclesiæ. Scire etiam debemus, angelos econtra malos venire, & contradicere illis atque resistere: & cum sint iniusti, nostræ contra

Ioan. 2.

Ioan. 11.

Secunda causa.

Dan. 10.

Rupert. de victo. verbi li. 9. ca. 8.

Quæ sunt conditiones nobis à Deo propositæ vt petentes ab illo exaudiamur Isai. 58.

tra nos declamare causas iniustiæ: quòd videlicet exaudiri non debeamus eò quòd neq; plena fide oremus, neq; propositas nobis exauditionis conditiones obseruemus; quæ sunt eiusmodi. Solue colligationes impietatis, iolue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti sunt liberos, & omne opus dirumpe, frange esurienti panem tuum, & egenos vagosquè induc in domum tuam, cũ videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris: tunc inuocabis & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum. Cum igitur inuocamus & Dominus non exaudit, dum clamamus & non dicit: ecce adsum; scire debemus sanctis angelis inuocationes & orationes nostras Deo offerentibus, resistere & contradicere malos, qui principes sunt huius mũdi, & rectores tenebrarum harũ, habentes in manibus accusationum ia cula, quæ sunt peccata nostra, non redempta iam dictis misericordiæ nostræ operibus, quæ Dominus in conditione posuit si iustè exaudiri desideramus. Hactenus Rupertus.

Tertiacausa.

¶ Tertia præterea causa huius esse solet, eò quòd expectet Dominus vt fidem in orationibus nostris suffi ciẽtẽ habeamus, perfectamq; cordis dispositionẽ: de talibus enim ait Dauid. Præparationẽ cordis eorum audiuit auris tua. & rursum Dominus in Euangelio: petite & accipietis; pulsate & aperietur vobis. Fides enim & humilitate, & feruore præparauit cor suum Chananæa: ita vt mereretur audire. ô mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. His ergo tribus præparemus cor nostrum, & preparationem cordis nostri audiet auris Dei. Vnde hoc in loco, illud conside

Psa. 9.

Sup. 7. & Luc. 11.

Mar. 8.

Vid. Sãct. 1 ho. 3. p. q. 44. art. 3. ad secũdum.

Chryso.

Vltima causa.

Ioa. 2.

randum à nobis est: Christum Dominum, in petitionibus & in miraculis, simili modo se habuisse: non enim semper, statim & subitò curabat infirmos, cum Marc. 8. dicatur; quod apprehensa manu cœci, eduxerit eum extra vicum, & expuẽs in oculos eius impositis manibus interrogauerit eum, si quid videret; & aspiciens ait, video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imponens manus super oculos eius, cepit videre, & restitutus est visus, ita vt clarè videret omnia. Quæ verba explicans Beda ait: Quem vno verbo totum simul curare poterat, paulatim curat, vt magnitudinẽ humanæ cæcitatis ostendat, quæ vix & quasi per gradus ad lucem redeat, & gratiam suam nobis indicet, per quam singula perfectionis incrementa adiuuat. Chrysost. vero ait: non statim hunc cæcum sanasse propter incredulitatem eius. Itaquè sicut perfectè credẽtibus subito Christus medebatur: imperfectè verò non statim sed paulatim: ita etiam perfectè credentibus statim petitionem concedit: Alijs verò non statim respondet, quemadmodum Chananææ, donec plena fide, ac alta humilitate, magnoq; animi feruore præparentur. ¶ Tandem vltima causa huius est: quia & si Deo statim lachrymas, preces, ac orationes exaudiat, eas nõ statim exaudisse simulat, vt suorum fidem, patiẽtiam, tolerantiam, ac humilitatem, perseuerantiam denique hominibus ostendat. Hinc est quod Iob ait, cap. 9. & cũ inuocantem exaudierit me, non credo quod exaudierit vocem meam, in turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa, non concedit requiescere spiritũ meum

Universidad de Deusto
Biblioteca

meũ, & implet me amaritudinibus. Et in hoc loco, tacet, excusat, iniuria Chananæam afficit, vt magnã eius fiduciam, ac perseuerantiam ostendat: ideo concludens ait: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.

Similes. Vnde, quemadmodum Domini vt seruos suos probent, iram & iracundiam simulant: primum non respondendo, deinde oculos auertendo, tandem iniurijs opprobrijsque afficiendo: sic & Dominus vt Chananæam probaret: Primum non respondit ei verbum: deinde terga vertens, illam dimisit: tandem illam canem vocat, vt sic probata, audiret. O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Nos igitur exemplo Chananææ patienter substineamus: nam ad vesperum

Psa. 29. demorabitur fletus, & ad matutinũ lætitia: in paucis vexati, in multis bene disponetur, (ait sapiens) quoniam

Sapiẽ. 3. Deus tẽtauit illos, & inuenit dignos se. & pater eius ait: fulgura in pluuiã fecit.

Psal. 134 Fulgura enim reprehensionis in pluuiam consolationis conuertit Dominus. Quemadmodum enim

Simile. candela fumigans trahit ad se lumen alterius candelæ: sic anima cum afflictione orans obtinet à Christo diuino lumine quicquid vult.

¶ *Non respondit ei verbum.* Multoties contingit, Deum non respondere peccatori veniam postulanti: & cũ Chananæa dicenti: Miserere mei fili Dauid. Nam licet Deus (inquit Diuus Tho.) quandoque subitò hominem moueat ad perfectam pœnitentiam & dispositionem, vt eodem momento infundatur in eius animum diuina gratia (quemadmodum Paulo in sua conuersione contigit) nonnunquam tamẽ per predicatores, per inspirationes, aliasquè vias mouet ad quasdam imperfectas dispositiones, quæ longo tempore antecedunt gratiam. Iuuat enim peccatores qui actu credunt, actu timent, inferni pœnas, actu sperant peccatorum, veniã, actu Deum acquisita charitate diligunt, actu denique peccatorum sordes detestantur: & tamẽ semper nausitando iacent in peccatis: qui proprie iuxta testimonium Isaiæ dicuntur concepisse & parturisse: quia doloribus pariendi cruciantur, & tamẽ

Esai. 26.8 vitiorum catena religantur, ne pariant. Huiusmodi ergo peccatoribus non respondet statim Dominus, veniam præstando, sed tacet donec ex toto corde Deum precentur, sordes detestentur, emendam proponant: quod tandem fecit Chananæa, & sic cum salute filiæ anima eius sanata est.

¶ *Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel.* Deuteronomo. 22. præcepit Deus: si duxerit vxorem vir, & postea eam odio habuerit, quæsieritque occasiones quibus dimittat eam, & obijciens ei nomen pessimum, & dixerit: vxorem hãc accepi & ingressus ad eam non inueni virginem: tollent eam pater & mater eius & deferent secum signa virginitatis eius ad seniores vrbis ei⁹, qui in porta sunt, & dicet pater: filiam meam dedi huic vxorem, quam quia odit imponit ei nomen pessimum, & dicit: non inueni filiam tuam virginem, & ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meę: expandent vestimentum coram senioribus ciuitatis, apprehendentquè senes illius vrbis virum, & verberabunt eum, condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellæ, quoniã diffamauit nomen pessimum super virginem Israel,

Deut. 22 Notanda Figura.

rael, habebitquè eam vxorem, & non poterit dimittere omni tempore vitæ suæ. Super quæ verba Rupertus

Ruper. sic ait: Hæc iustitiæ vel sapientiæ Dei litera pudicis sensibus obscurissima est. Quis enim pudicus animus saltem cogitare patienter valeat, qualiter ruptæ virginitatis cruenta in panno reuentur vestigia? Sed consoletur nos in isto quoquè loco eadem Dei sapientia clamans de huiusmodi occidẽti litera, spiritus enim meus

Eccle. 24 super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauũ, ac deinceps: & qui elucidant me vitam æternam habebunt. Igitur de obscura literæ huius spelunca, lucidum euoluamus spiritus mysterium, talemque & hanc sapiamus legem, cui subiectum fuisse non deceat virum sanctæ Ecclesiæ Christum.

¶ Si duxerit (inquit) vir vxorem, & postea eam odio habuerit &c. Spi-

Christus vir ecclesiæ. ritualiter hoc ita factum est, vir vxorem duxit, quãdo naturam assumpsit humanam filius Dei. Vnde est: in so-

Psal. 18. le posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam spõsus procedens de thalamo suo. Spiritualibus sponsi filijs mysterium hoc notum est. Vnde &

Ioan. 3.d gratulantes dicunt, qui habet sponsam sponsus est. Itemquè cum Apostolo: erunt duo in carne vna: Sacra-

Ephe. 5. g mentum hoc magnum est in Christo & in ecclesia. In illa inquam carnis assumptione, vir iste cognouit vxorem suam, scilicet, vniuersam Iudæorum atquè gentium Ecclesiam, pro temporum quidem vel locorum diuersitate numerosam, sed iuxta fidei Sacramentum vnam, verum sic acceptam postea quodammodo odio habuit eam, quæsitisque occasionibus

Sup. 10. quibus dimitteret eam: Dixit enim discipulis suis: in viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Item in hoc loco idem Dominus ait: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domũ Israel. Ac deinceps: non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus ad manducandum. Voces nãquè huiusmodi voces erant odij, non iuxta rationem diuinitatis, sed secundũ sensus carnis, priori non consonantes proposito eius, vel scripturarum veritati. Nam priusquam incarnaretur, amorem Ecclesiæ gentium professus fuerat in omnibus prophætis. Ita tanquam mutato consilio obijciebatilli nomen pessimum, dicẽs: vxorem hanc accepi, & ingressus ad eam, non inueni virginem. Non inueni (inquit) eam virginem, sed multorũ deorum, tanquam multorum virorũ meretricibus prostitutam. Verum id frustra fuit. Nam in copula prædicta, in illa incarnatione filij Dei, sacrosancta, vestigia virginitatis spectandare posita sunt. Egit enim illa quondam prostituta, egit inquam pœnitentiã, mortificauit carnem suam: insuper & sub gladijs persequutorum propter illum virum suum fudit sanguinem suum. Quid igitur? Tollent (inquit) eam pater & mater eius, & deferent secum signa virginitatis eius ad seniores vrbis illi⁹, qui in porta sunt, & expandent vestimentum coram senioribus ciuitatis, & apprehendẽt virum, & verberabunt eum &c. Vt supra. Nempe miro modo, miro charitatis ordine, propter ipsum crimen, vnde Ecclesiam de gentibus redarguit homo factus Dei filius ipse verberatus & crucifixus est, & in porta ciuitatis coram senioribus vrbis, ideſt, in consistorio cœli, in conspe-

ctu

ctu patris & Sanctorum Angelorum eius virgo iudicata est, quæ in coniunctione eius potuit vestigia sanguinis sui, quæ in prædicatione eius pœnitentiam egit, clamando cum Chananæa: fili David miserere mei, quæ pro fide eius sanguinem fudit. Nempe etiam antea prostituta fuerit, postquàm tamen sic illi coniuncta est, tam virgo meretur & dici & est. Quis vero pater & mater est eius, nisi ordo apostolicus, & Ecclesia primitiua, quorum testimonio in cœlo & in terra defenditur? Verberabunt (inquit) illum, condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellæ, quoniam diffamauit nomen pessimum super virginem Israel. Demq; quia de peccato arguebat Ecclesiam, siue Synagogam, quam virginem esse volebat, idcirco vir ille verberatus insuper & crucifixus est. Imò vt peccatum prostitutionis eius deleret, idcirco verberari & crucifigi dignatus est: deditque centum siclos argenti, id est, plenitudinem donorum spiritus sancti. Habebit (inquit) ergo eam vxorẽ, & non potent dimittere eam omni tempore vitæ suæ. Videlicet impleta prophetia quæ dicit, habitabit. Esai. 61. nuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui, & gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus. Hactenus Rupertus. Rupertus lib. 1. Deut. 19. Quæ omnia in hac muliere Chananæa præfigurata etiam videbis si attente mysterium consideres.

¶ *Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel.* Huius testimonij Basi. interrogatione 190. to. 2. forsitan occasione, querit D. Basil. interrogatione. 190. Nunquid eorũ qui naturali nobis necessitudine coniuncti sunt, misericordia moueri debemus cupidi salutis illorũ? ad quod sic respondet: qui natus est ex spiritu, vt Dominus ait, & potestatem retinam assequutus est, vt heret filius Dei, hunc pudet naturæ coniunctionis, & propinquos suos agnoscit, propinquos fidei, quibus testimonium Dominus dat, cum dicit: mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Et æque misericordia moueatur omnium, qui longè recedunt à Domino, & in his nihilo plus cognatorum suorum; qui secundum carnem sunt, quàm in reliquorum. Si verò sit, qui cum maiorem quãdam his misericordiam tribuat, existimet huius affectionis suæ patronum habere se Apostolum, quod is dicat: optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem? intelligat is ex ijs, quæ sequuntur, apud Apostolum non in pretio haberi cognationem eã, quæ erat secundum carnem, sed Israelem, & quæ præcipuè à Deo in ipsum collata fuerant beneficia: neque quoniã cognati ipsius erãt Israelitæ; sed quoniã Israelitæ erãt, qui secundũ carnẽ cognati illius erant: & quoniam tot talibusq; à Deo beneficijs fuerant affecti, quoniam ipsorum erat adoptio filiorum & gloria, itemque legislatio & cultus Dei, quoniam ipsis data fuerant testamenta & promissiones, quorum etiam ipsorum erant patres, quoniam ex ipsis Christus secũdum carnem: idcirco tanti salutem illorum facit non habita ratione cognationis, sed humanitatis ipsorum causa à Domino assumptæ, cuius verba sunt hæc: non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Hactenus D. Basilius.

Germanè fideles sũt mater & fratres domini. Sup. 12. d

Rom. 9.

Exemplo cõfirmat.

¶ Non

Quare cõueniens fuit vt Christus Iudæis & nõ gentibus prædicauerit. D. Tho. 3. P. q. 42 art. 1. Prima causa.

¶ *Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel.* Multis de causis (inquit D. Tho.) conuenientissimũ ac maximè consentaneum fuit Christum Dominũ Iudæis & non gentibus prædicare. Tum vt ostenderet per aduentum eius impleri promissiones olim factas non gentibus sed Iudæis, quod docet Paulus in Epistola ad Romanos. cap. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis, ideest, Apostolum & prædicatorem Iudæorum propter veritatem Dei ad confirmãdas promissiones patrum: Tum etiam, vt aduentus eius à Deo esse, manifestò pateret. Quæ enim à Deo sunt (vt Paul. ait) ordinata maximè sunt. Hoc ergo debitus ordo postulabat, vt Iudæis Deo per fidem & religionem propinquioribus, primũ Christi doctrina proponeretur, & per illos ad gentes transiret: sicut etiam in cœlesti hierarchia per superiores inferiores angeli edocentur. Vnde D. Hiero. D. Hieronymus in hæc verba: Non sum missus &c. ait: Non hoc dicit quin & ad gentes missus sit, sed quod primùm ad Israel missus sit. Vnde Esai. 66. f. Esai. mittam (inquit) ex eis (scilicet ex Iudæis) qui saluati fuerint, ad gentes, & annũtiabunt gloriam meam gentibus. lege alias conuenientias in D. Thoma. Et quanuis hæc ita sint, quod Christus Dominus non debuit à principio indifferenter gentibus prædicare, vt Iudæis tãquam populo primogenito deditus seruaretur: tamen non debuit gentiles omnino repellere, ne spes salutis eis præcluderetur. Ob hanc ergo causam, gẽtiles aliquot, inter quos fuit Chananæa, fuerunt peculiariter, ad Christi doctrinam admissi.

Secunda causa. Rom. 15.

Rom. 13.

¶ *Non sum missus nisi ad oues.* Hinc colliges quod nomen ouis malosetiam in Ecclesia significat, nedum probos. Hinc illa sunt: Erraui sicut ouis quæ perierat, & omnes nos quasi oues errauimus, & sicut oues in inferno positi sunt, & iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ, & in Euangelio: ouem errantem inuenimus. Et in hoc loco: non sum missus nisi ad oues quæ perierant domus Israel. Atque cum Dominus Petro commisit oues, si nomen hoc prosolis bonis vtrpatum censeamus verendum est vtiquè, ne mali à Petri cura existiment se exemptos; sanè verò quicunque sacramentum fidei habent Petro intelligentur esse commissi, nec abeo modò requirendũ si gregem bonorum pauerit, sed illà etiam: an quod infirmum fuit consolidauerit, & ægrotum sanauerit, & quod confractũ alligauerit, & quod abiectum reduxerit, & quòd perierat requisierit.

Ouis in sacra Scriptura etiam malos aliquãdo significat. Psa. 118. Esai. 63. Psalm. 48 Psalm. 73 Lu. 15.

¶ *Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus.* Vide quæ annotauimus cap. præcedenti, in illa verba: Nolite dare sanctum canibus. Præterea ex hoc loco colligunt sancti, eucharistiam quæ panis est, non solum hominũ sed angelorum; peccatoribus esse denegandam. Quod de peccatoribus manifestis & publicis id intelligendum est, non tamen de occultis, quorum iudicium Deo soli præseruatur.

Publicis peccatoribus est eucharistia deneganda.

¶ *Non est bonum sumere &c.* Gene. 19. ait Loth angelis: obsecro Domini declinate in domum pueri vestri &c. Qui dixerunt: minimè, sed in platea manebimus. Hoc faciunt angeli, vt fides eius & charitas omnibus illustrior fiat. Vnde statim addit

Gene.

Ouis Christi dicitur quicũq; Baptismũ suscepit. Ezec. 34.

scriptu

Universidad de Deusto
Biblioteca

scriptura sacra compulit illos oppidò vt diuerterent ad eum. Sic Christus in hoc loco Chananææ ait: Nó est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus quorsum hæc? Vt ostenderet omnibus quanta esset mulieris fides. Sic etiam Genesis. 22. ait Moyses: quæ postquàm gesta sunt, tẽtauit Dominus Habraham. Tentauit enim eum, volens omnibus eius fidem manifestare qui cõtra spem in spem credidit. Sic nobis nonnunquã videtur quod Deus misereri nolit: Non tamen obid de promissionibus eius dubitemus, quia tentat nos. Primò igitur verbo credamus, quantuncunquè quæ sequuntur videantur cõtraria. Nullis ergo pressuris à Deo diuellamur, nam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

Gen. 22.

Aliquã do videt deus durè rẽpõdere vt fides nostra illustrior ostendat.

Rom. 8.

¶ *O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.* Et nos quidem inquit Rupertus) ferè omnes fidem habemus. Etenim sine fide impossibile est placere Deo. Sed magnam fidem non omnes habent. Vnde & eiusmodi gratiã non omnes accipimus. Denique est & magna fides, est & modica fides, est & minima fides. Si non ita esset, non diceret Dominus: ô mulier magna est fides tua: & alibi quid timidi estis modicæ fidei & alibi: quantò magis vos minimæ fidei? ¶ Minima ergo fides est, vbi homines christiani quidem, sed in seculari conuersatione viventes, ita de crastino cogitant & soliciti sunt dicentes: quid manducabimus aut quid bibemus, vt propter hãc sollicitudinem acriorem vitam aggredi subterfugiant, & penè desperant de cura Dei, si in aliquo horum vel ad tempus deficiat. Ideo Dominus dicit: si autem fœnum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur Deus sic vestit, quantò magis vos minimæ fidei?

Hebr. 11.

Triplex fides magna modica minima.

Sup. 10. Luc. 11.

Minima fides.

Supr. 6.

¶ Modica verò fides est, vbi propter metum mortis sub articulo persequutionis vocem quis abscondit humanæ confessionis, quod fecit Petrus vbi Christum negauit. Ideo & Petro dixit cum cepisset mergi, quia videns ventum validum timuit: modicæ fidei quare dubitasti? ¶ Porrò magna fides est, vbi tã Apostoli quã cæteri sancti, non solum mori nõ timuerunt, verùm mori pro vita æterna præoptauerunt. Secundum exẽplum illorum trium puerorum, qui cum dixissent Nabuchonosor: Ecce enim Deus quem colimus potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis Rex liberare: addiderunt adhuc: quod si noluerit, notum sit tibi Rex quod Deos tuos non colimus, & statuam auream quam exeristi non adoramus. Hactenus Rupertus. ¶ Hanc igitur fidem habuit hæc mulier Chananæa: quod testatur in hoc loco dicens: O mulier magna est fides tua. Ad hanc denique fidem pertinet omnis dolor & mæror sanctorum in hac vita degentiũ: eo quòd diu peregrinantur à Domino: quibus Dominus vinum & siceram, hoc est, gratiam & consolationem spiritus sancti, quotidie cõfert: iuxta illud quod in prouerbijs Domini sait: Noli Regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: date siceram mærentibus, & vinum his qui amaro sunt animo. Quod in hac Chananæa impletũ esse vides, propter magnam fidem quam in Deum habuit, vinum enim consolationis accepit cum dominus dixit: fiat tibi sicut vis: nam sanata est filia eius in illa hora. Hanc igitur fidem toto corde à domino postulemus, vt non solum ab illo laudibus efferri mereamur, sed quicquid postulauerimus consequamur &c.

Dan. 3.

Rupertus de gloria Trini. lib. 2 cap. 15. & 16.

Prou. 31.

¶ *Et sanata est filia eius in illa hora.* Vel hinc discant prælati, pro sibi subditis, in anima à dæmone vexatis, ad Deum preces & lachrymas sine cessatione fundere, vt mereantur audire: fiat tibi sicut vis: & vt sanentur filij sui spirituales in illa hora. Prælatorum enim in hac re desidium & & negligentia, sæpe in causa est, vt sibi subditi malè à dæmonio vexentur.

Prælatorũ est pro subditis pectoribus orare sine cessatione

¶ *Pharisæis signum cœleste negatur, discipulorum de Christo opinio.*

Capi. XVI.

Mar. 8. b. Lu. 11. g.

ET accesserunt ad eũ pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogauerũt eum: vt signum de cœlo ostẽderet eis. At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicitis, serenum erit: rubicũdum est enim cœlum. Et mane, hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli dijudicare nostis, signa autem temporũ non potestis? Generatio mala & adultera signũ quærit & signũ non dabitur ei, nisi signum Iona prophetæ, & relictis illis abijt: & cũ venissent discipuli eius transfretum obliti sunt panes accipere. Qui dixit illis: intuemini & cauete à fermento pharisæorũ, & Sadducæorũ. At illi cogitabant inter se dicẽtes: quia panes non accepimus. Sciens autem Iesus, dixit: Quid cogitatis inter vos modicæ fidei, quia panes non habetis. Nondũ intelligitis neq; recordamini quinq; panum & quinq; millium hominũ & quot cophinos sumpsistis? Neq; septẽ panum, & quatuor millium hominum, & quot sportas sumpsistis? Quare non intelligitis quia non de pane dixi vobis: Cauete à fermento pharisæorum & Sadduceorum? Tunc intellexerunt quia non dixit cauendum à fermento panũ sed à doctrina pharisæorum & Sadducæorũ. Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philipi: & interrogabat discipulos suos dicẽs. Quẽ dicunt homines esse filiũ hominis. At illi dixerũt: alij Ioannẽ Baptistã, alij aũt Eliã, alij verò Ieremiã, aut vnũ ex prophetis. Dicit illis Iesus: vos aũt quẽ me esse dicitis? Respõdẽs Simõ Petrus, dixit: tu es Christus filius Dei viui. Respõdens au-

Sup. 11. g Ioan. 1. a.

Mar. 8. b.

Sup. 14. a

Ioã. 6. b.

Sup. 15. d

Mar. 8. c. Luc. 9. c. Ioan. 6. g.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioan. 1. f. autem Iesus, dixit ei, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis nõ reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est: Et ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Eccle siam meam, & portæ inferi non Esa. 22. g prævalebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cælorũ, & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunq; solueris super terrã, erit solutum & in cœlis. Tunc præcepit discipulis suis: vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus Christus. Exinde cœpit Iesus ostẽdere discipulis suis: quia oportet eum ire Hierosolymam, & multa pati a senioribus, & scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens, absit à te Domine: non erit tibi hoc. Qui conuersus, dixit Petro: vade post me Sathana, scandalum es mihi: quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum. Sup. 11. d Mat. 8. d. Luc. 9. g 14. inf. 17. g. Ioã. 12. e. Tunc Iesus dixit discipulis suis. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suã, & sequatur me. Qui enim voluerit animã suam saluam facere perdet eam: qui autem perdiderit animam suã propter me inueniet eã. Quid enim prodest homini si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimẽtum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro animã sua? Filius enim Rom. 12. 2. hominis venturus est in gloria Marc. 9. 8 patris sui cum angelis suis: & tunc reddet vnicuiq; secundum Luc. 9. e. opera eius. Amen dico vobis Act. 17. g sunt quidã de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant filiũ hominis venientem in regno suo.

Ad literam.
Capitu. XVI.

¶ *Vt signum de cœlo*. Vel miraculũ.

¶ *Facto vespere dicitis serenum erit, rubicũdum est enim cœlum. Et mane. Hodie tempestas, Rutilat enim triste cœlum: faciem ergo cœli dijudicare nostis, signa autem temporum non potestis?* Quod dixit (inquit Augustinus) facto vespere dicitis serenũ erit, rubicundũ est enim cœlũ. Aug. li. 1. q. Euange. c. 20. 1. quòd sanguine passionis Christi in primo aduentu indulgentia peccatorum datur. Et mane. Hodie tẽpestas, Rubet enim cũ tristitia cœlũ. 1. quòd secũdo aduẽtu, igne præcedẽte venturus est. Faciem ergo cœli iudicare nostis, signa autem temporum non potestis? Signa tẽporũ dixit aduẽtũ suo. I. passione,

sione, cui simile est roseum cœlum vespere: & item de tribulatione ante aduentum suum futura: cui simile est mane roseum cum tristitia cœlum. Hæc Augustinus.

Epitasis. i vehemẽtia siue exaggeratio ¶ *Intuemini & cauete*. Hæc verborũ conduplicatio, nihil aliud quàm epitasin cautionis habet.

¶ *At illi cogitabant inter se*. Vel disputabant.

¶ *Quem dicunt homines esse filium hominis*. Græcè quem me dicunt homines esse filium illum hominis. Hebra. 1. quem vulgarem & plebeium, parumquè nobilem reputant homines. Sic Gene. 6. Videntes filij Dei filias hominũ. 1. filij magnatuum filias plebeiorum.

¶ *Vos autem*. Idest vos qui non estis homines sed Dij, quem me esse dicitis? Qui virtutem sectando Deũ imitantur, quiquè veluti principes regendo, imperando, iudicando, Deo similes facti sunt, dij appellantur in scriptura sacra. Sic in Ptal. 49. Deus Deorum Dominus loquutus est. Itẽ, Deus stetit in Synagoga Deorum. Et illud: ego dixi dij estis & filij excelsi omnes. Et alibi: dijs non maledices, & principibus populi tui nõ dices malũ, qua acceptione apostoli vocantur Dij. Vide Hieronymum circa principium li. 3. in Math.

Dii inferi Ptura sacra. Psal. 49. Psa. 81. Exo. 22. D. Hieroli. 3. in Math.

¶ *Tu es Christus filius Dei viui*. Articulus Græcus emphasin habet, quare sic licebit trãsferre: tu es Christus ille filius Dei viui. Hoc est, ille ipse qui solus & vnicus, non gratia filius, sed, qui ex ipsa patris substantia genitus. Sic Theoph.

Theophy

¶ *Beatus es Simon Bariona*. Bariona. Vice cognominis (quo carent Hebræi) ponitur filius Iona.

Caro & sanguis

¶ *Caro & sanguis*. Heb. pro homine (Reuelauit) vel detegit hoc. Caro & sanguis in scriptura sacra pro homine accipitur. Sic ad Galat. 1. & 2. Non acquieui carni & sanguini: idest hominibus. Sic in hoc loco quasi dicat Christus: neq; ex viribus tuæ naturæ, neq; ab hominibus accepisti. sanguis & homine. Gala. 1. & 2.

¶ *Et ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo Ecclesiam meã, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cælorum &c* Vel ex hoc loco colligunt omnes Ecclesiæ proceres: Petrum fuisse totius Ecclesiæ caput, Romanumquè pontificem Petri successorem esse, ac Christi vicarium super omnes totius mũdi Ecclesias ab ipso Christo in beato Petro institutum: Sed de hoc aliàs multi multa disputant. Nos verò in præsentiarũ solum adijcimus multis rationibus congruisse, vt vnus vice capitis toti præsideret ecclesiæ. Sic in Synagoga (quæ fuit vmbra dumtaxat Ecclesiæ) præfuit vnus qui & princeps sacerdotum dicebatur, sub quo multi gradus & ordines fuerunt. Quod vt plenius intelligas, animaduerte quod Paul. ait. 1. Cor. 10. Omnia in figura contingebant illis. Et ad Heb. 10. Vmbram habens lex futurorum bonorum. Palam est igitur Synagogam Iudæorũ, Ecclesiæ (quæ iam christianorum est) vmbram quamdam fuisse, & populum illum huius populi figuram: Sed iter quod illi per solitudinem egerunt versus terram eis promissam; nostrum iter quod per huius mundi desertum agimus versus patriam cœlestem, quæ nobis est promissa, significat. Cæterum ductores populi: Nempe Moses & Aaron, suis adumbrationibus carere non possunt. Cernimꝰ plerũq; lucẽte sole, quãdã arborẽ Petrus totius ecclesiæ caput atq; Romanus põtifex eius successor. Nota sequẽtes cõgruentias 1. Cor. 10. Hebr. 10. Pulcherrimũ de arbore exẽplã

Universidad de Deusto
Biblioteca

ramis dilatatam, foliis opertam, onus tamquè pomis, ſuper tellurem vmbram proijcere, viquè adeó ſibi ſimilẽ, vt quicquid ramorũ, foliorũ, aut fructuum in arbore fuerit, id vmbra habeat ſibi reſpõdẽs. Et viciſsim quicquid in vmbra contineatur, id quilibet; in arbore ſolidũ reſpiciat: vt & oculis vmbrã cũ arbore conferens & vmbræ quãlibet portiunculã obſeruans, dicere poteſt: hæc vmbræ portio, hanc arboris partẽ ſpectat, & iſta notat rãmũ, illa foliũ refert, alia pomũ repreſentat: ſic & quædã ſtipitẽ, quædam autem arboris ſumitatem. Quamobrem, ſi cuncta quæ Iudæis contigerunt futurorum vmbræ fuerant: neceſſe fuerit eiuſmodi duos inuenire, quorum alter ſub altero duxerint in hac Eccleſiæ peregrinatione, quales conſtat Moyſen & Aarõ fuiſſe Iudæis. Nam quando cætera videmus tũ vel ad amuſsim reſpõdere: nẽpe Pharaoni diabolũ, Aegypto peccatum, exitum ab Aegypto exitũ à peccati tenebris, Iudæis chriſtianos, iter itineri, deſerto mundum, cœleſtẽ patriam Iudææ: ita Moſem & Aarõ velut vmbras itẽ quaſdam, ſuis veritatibus reſpondere neceſſum eſt. Hi nimirum ſunt Chriſtus & Petrus.

Moyſese Aarõ chriſtũ & Petrum figurabant

¶ Quod & nos quatuor indicijs comprobabimus. Primum erit ratione ſacerdotij. Erãt itaq; Moſes & Aaron ſacerdotes veteris legis: Chriſtus autem & Petrus legis nouæ. Cæterum vt à ſolo Deo Moſes conſecratus, fratrem ſuum Aaron vna cum cæteris huius filijs in ſacerdotes conſecrauit: ita tamen, vt Aaron eſſet cæterorum princeps. Sic & Chriſtus à ſolo Deo patre ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech effectus, Petrum ipſum vnà cum cæteris Apoſtolis conſtituit eiuſdem ordinis ſacerdotes: ſed Petrum cæterorum principem effecit, cui vel ſoli ſuam nuncupationem communicauit, vt dicere tur à petra Petrus: cum antea Simon vocaretur: hoc cognomine prorſus indicans: Petrum ſupra cæteros vicarium ſuum eſſe conſtitutum. Vt igitur redeamus vnde digreſsi ſumus. Quemadmodum in Synagoga præfuit, primùm Moſes, deinde Aaron, veluti loco ipſius, deinde ſemper præfuit vnus qui & princeps ſacerdotum dicebatur: ſic in Eccleſia chriſtiana primùm Chriſtus, deinde Petrus, & poſt Petrũ vnus ſummus pontifex præeſſe debere, congruum maximè fuit.

¶ Præterea Eccleſia triumphans, cui veluti exemplari noſtra militans reſpondet, vnum habet præſidem Deum ibi, quo nouem Angelorum ordines eſſe cũctis eſt creditum: quomodo igitur Eccleſia quæ media inter vmbrã & exẽplar eſt, ex vna quidem parte reſpiciens vmbram, ex altera verò ſpectans exemplar, carere poteſt vnitate præſidis? Secunda ratio.

¶ Sed etſi naturæ modum intueamur, proſpicietmus omnem multitudinem, quæ quouis modo dicitur vna; nũquam non ad vnum ceu caput & principium referri. In arboribus multi ramorum ordines ſunt. ſed ij omnes ad vnitatem radicis proficiſcũtur. In animantibus multa quoquè membra, ſed hæc omnia reguntur vno capite. Tertia ratio.

¶ Ad hæc vt Cypriani verbis vtar. Rex unus eſt apibus, & dux vnus in gregibus, armentis rector vnus, & demum in politia quauis non perperam inſtituta, referri debet ad vnum totius rei prorſus Quarta ratio.

ſus adminiſtratio. Ex quibus nimirũ diſcere poſſumus, nunquàm poſſe Eccleſiam rectè gubernari, niſi tanta varietas ordinum ad vnum referatur.

¶ Id quod ex tribus fiet dilucidũ. Primùm quoties lites emergunt de rebus fidei, & quoties incidit de ſcripturarum ſenſu cõtrouerſia, neceſſe eſt vt aliquem ſupremum iudicem habeamus, cuius iudicio ſtabitur. Deindè cum plerunquè neceſsitas vrgeat, vt generalia concilia celebrẽtur, per quendam ceu principem, cuius mandato cæteri parituri ſint, conuocari facilius poterit Epiſcoporum ſynodus. Nam alioqui fortaſſis acerſiti nequaquam accederent. Tertiò propter contumaces reprimendos, & maximè cum interſe diſſentiant Epiſcopi, neceſſaria eſt capitis vnitas, quæ ſtudeat eos ad concordiã reducere, ne tautoribus hinc inde multiplicatis puſilla principio lis in pernitioſum tandem ſchiſma erumpat. Meritò ergo Chriſtus Dominus in hoc loco ſoli Petro ait: Et ego dico tibi quia tu es Petrus &c. His verbis illum totius Eccleſiæ caput conſtituens.

¶ *Tu es Petrus*. Non intelligas Petrum hoc nomen modò accepiſſe, ſed tũc potius cum Ioannes commemorat cap. 1. ei dictum eſſe: vocaberis Zephas, quod interpretatur Petrus. Tũc enim ei hoc nomen impoſitum eſt, cum antea vocaretur Simon. Vnde in hoc loco non ait Chriſtus: Tu vocaberis Petrus. Sed tu es Petrus.

Ioã. 1.

Lapides Eccleſiæ ſunt fideles, ſapientia & virtutibus ornati. Eſai. 54.

¶ *Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*. Lapides Eccleſiæ ſunt viri fideles ſapientia & virtutibus ornati. De quibus Dominus per Eſaiam ait: ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſaphyris, & ponam iaſpidẽ propugnacula tua, & portas tuas lapides ſculptos, & omnes terminos tuos in lapides deſiderabiles vniuerſos filios tuos doctos a Domino. Fundamentum verò primarium huius ciuitatis eſt Chriſtus, vt Paulus ait in prima Epiſtola ad Corinthios. Sed cum Beatus Petrus ſit Chriſti vicarius, cunq; Chriſtus eũ Petrum appellaret, cum antea Simon appellaretur, eſt ſine dubio ipſe Petrus Eccleſiæ fundamentum: ideo enim nomen ab ipſo Chriſto deriuatum accepit. Chriſtus enim, vt Paulus aſſerit petra eſt; æquũ enim fuit vt Chriſti nomen acciperet ille cui Chriſtus vices ſuas commiſit, & cui dixit, vt agnos ſuos ac oues paſceret, quem denique Apoſtolorum principem conſtituit. Hic enim eſt ille cui in hoc loco ait: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petrãm ædificabo Eccleſiam meam. Vbi vides eſſe Eccleſiam ſupra Petrum fundatam. Ita enim hũc locum explicat Hieronymus, Auguſtinus, Ambroſius, Gregorius, Chryſoſtomus, Baſilius, & omnes deniq. patres tam latini quàm Græci, quos adducit Roſſen. ar. 25. aduerſus Lut.

Funda. 1. 1. Cor. 3. Funda. 2. 1. Co. 10. Hieronym. in Math. Auguſtino Donati. Amb. ſermo. 47. de fide Petri. D. Grego lib. 6. epiſ. 37. Chryſo. hom. 55. in Math. Baſi. aduerſus Eunomium.

¶ *Portæ inferi*. Hebr. pro præſidijs, & propugnaculis. Hebræi. n. per portas aliquãdo ciuitates & omnẽ munitionẽ intelligũt perſynedochẽ. Hinc nimirũ quòd circũ portas omnia ſunt munitiſsima. Huc Chriſtus reſpexit in hoc loco. Et Gen. 22. poſsidebit ſemẽ tuũ portas inimicorum ſuorum.

per portas quid ſignifieet in ſacra ſcriptura.

¶ *Portæ inferinõ præualebũt aduerſus eam*. Meritò ergo dicebat Iſai. 26. In die illa cãtabitur cãticũ iſtud in terra Iuda vrbs fortitudinis noſtræ Siõ ſaluator ponetur in ea murus & antemurale. Vrbs hæc eſt Chri Eccleſia

Gen. 22. Eſai. 26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vrbs christi ecclesia

diuinus vates appellat Sionem, hoc est, speculam ex qua cœlestia contemplamur. Huius meminit propheta ita inquiens. Psallite Domino qui habitat in Sion. Quæ non tam de Sion & Hierosolyma illa terrena, quam de Ecclesia militante intelligitur, in qua prædixit hoc in loco Esaias ponendum esse Christum, tanquam murum & antemurale, vt eam muniret, ita vt portæ inferi aduersus eam non præualerent. Christum appellat prophetas saluatorem: Iesus enim idem est, quod saluator. Ita enim dixit angelo Ioseph: Pariet autem filium & vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum tuum a peccatis eorum. Hunc prædixit Esaias fore murum Ecclesiæ. Quod ipse Christus huius verbis dixerat per Zachariam. Ego ero ei (ait Dominus) murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio eius. Vbi vides Christum esse nostrum murum & ante murale, & gloriam nostram. O Ecclesia sancta, ciuitas magnificentissima, quæ Deo munieris & decoraris, quam gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Tu est ipsa contra quam (vt ipsa veritas ait in hoc loco) portæ inferi non præualebunt. Sunt autem portæ inferi persequutiones, quibus Petri potestas atque Christi Ecclesia oppugnatur, sed non vincitur. Sunt hæreticorum doctrinæ, ipsam Ecclesiam vastare conantium, sed suum effectum non consequentium. Est enim Ecclesia & Petri potestas inexpugnabilis, quæ deum habet pro muro & protectione.

Psal. 9.

Christus, murus & ante murale eius.

Supra.

Zach. 2. b

¶ *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Ex hoc loco apertissimè colligitur, Ecclesiæ fidem deficere non posse. Est enim sponsa Christi per fidem. Sicut scriptum est: desponsabo te mihi in fide. Quod si ecclesiæ fides deesset, ab ipsis ipsorumque matribus diri meretur: quorum tamen est indissolubilis perpetuaque coniunctio. Sponsabo, ait, te mihi in sempiternum, & ipsa tenuere eum nec dimittam. Et alle rursum: ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Quo testimonio ad id probandum vtitur Leo ad Augustam & Theodorum. Probat etiam Iulius in decretis suis illo psalmi testimonio: circumdate Sion, & complectimini eam quoniam hic est Deus Deus noster in seculum: ipse reget nos in secula: quod de ecclesia Christi aperte intelligitur. Idem quoque ostenditur ex eo: Regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Si ergo in æternum Ecclesia Christi manu substinetur, Christi præsidio armatur, Christi virtute fulcitur, Christi sapientia regitur: fides profecto in ea permanebit, sine qua regnum Christi in terris nullum est. Confirmat autem hoc clarissima illa Esaiæ vaticinatio: hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus spiritus meus qui in te est, & verba mea quæ posui in ore tuo non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui a modo & vsque in sempiternum. Præterea, vir sapiens describitur a Domino is qui ædificauit domum suam super petram: Christus igitur domum suam super petram fundauit, quare nec pluuiæ, nec flumina, nec venti obruent illam. At fide stamus, vt ait Paul. ecclesia igitur fide habebit semper: nam alias non stabit sed ruet.

Ecclesiæ fides non potest deficere.

Osee. 2.

Canti. 3.

Inf. vlti.

Epis. 14. & 69.

Psal. 47.

Luc. 1.

¶ *Tunc præcepit discipulis, vt nemini dicerent quia ipse esset Christus.* Hoc videtur esse contrarium ei quod ipse miserit discipulos ad prædicandum aduentum suum. Sed hoc non esse contrarium intelligimus ex diuersitate temporum & rationum, quibus fit vt non sit absurdum diuersis temporibus ex

Christus non sibi contrarius in præceptis.

ex alia ratione nunc præcipere & vetare. Deinde aliud erat ad quod prædicandum misit ipse discipulos, Matth. 10. Aliud quod prædicari vetuit in hoc loco. Illic enim misit discipulos vt prædicarent regnum Dei. Et vt prædicarent ex auctoritate dedit illis potestatem curandi omnem languorem. Petro autem & alijs in hoc loco, vetuit ne dicerent, quod ipse esset Christus filius Dei viui: addens causam: quia oporteret filium hominis multa pati. Ac si diceret: inutile adhuc est meam diuinitatem manifestare turbis, quæ mox me sunt visu flagellatum, crucifixum & mortuum. Postquam autem filius hominis a mortuis resurrexerit tempus erit manifestandæ diuinitatis.

¶ *Absit a te Domine.* Vel propitius tibi sis Domine vel propitius tibi erit Deus. Est sermo abominatis, peculiaris Hebræis.

¶ *Sathana.* Petrum Sathanam. i. aduersarium vocat, non diabolum intelligens, sed quod humano affectu aduersaretur consilio diuino. At totidem verbis nunc repellit Petrum quibus ante tentantem diabolum. Vade (inquit) retro Sathana.

¶ *Scandalum mihi es.* Vel offensioni es mihi.

¶ *Quia non sapis quæ sunt Dei.* Ideest decretum Dei non sapis.

¶ *Qui vult venire post me.* Hinc colliges neminem esse cogendum ad fidem. Quod euidentissimè & vrgentissimè probatur, & confirmatur ex legibus quas Christus Math. 10. cum discipulos ad prædicandum misserit, eis præscripsit: quæ quidem omnes pacem illam super cœlestem quæ vt Paulus ait ad Philip. 4. exuperat omnem sensum, mirificè redolent: infirmos (inquit) curate, mortuos suscitate &c. Quod gratis accepistis gratis date videlicet. De quare superius diximus.

Sup. c. 10.

¶ *Tollat crucem suam.* Non sunt audiendi Lutherani huius temporis, qui negant pœnitentiam & carnis afflictionem non esse necessariam, quoniam crux Christi nos ab hoc labore eripuit. Si enim sola crux Christi ita esset sufficiens & efficax, vt nostra nō esset necessaria: non diceret Christus in hoc loco: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me. Et D. Luc. ait: Tollat crucem suam quotidie & sequatur me. Vbi apertissime Deus ostendit esse nobis nostram crucem necessariam. Non dicit tollat crucem meam, sed crucem suam, & sequatur me. Oportet igitur remissis & ciborum abstinentia & temperantia carnem domare, si volumus esse veri christiani. Nam vt Paulus ait, qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.

Pœnitentiā esse necessariam ostendit.

Luc. 9.

Gal. 5.

¶ *Qui enim voluerit animam suam &c.* Idest vitam seruare &c. Anima pro vita. Vide supra. ca. 6. ne solliciti sitis animæ vestræ. Sic accipitur apud latinos. Vnde Sallu. At nobis est domi inopia, foris æs alienum, mala res, spes multo asperior: denique quid reliqui habemus præter miseram animam?

¶ *Quam dabit homo commutationem pro anima sua?* i. pro vita sua amissa? Est igitur sensus omnium rerum iacturam esse faciendā citius quām vitæ, quæ si semel pereat nihil est tā carū, quo possis illam redimere, quicquid dederis.

¶ *Reddet vnicuique secundum opera ejus.* Quid ad hoc testimonium respondebunt Lutherani, qui solam fide gloriantur, opera autem charitatis reijciunt, affirmantes non esse necessaria ad salutē.

Opera sūt necessaria ad salutē.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sola fides satis est, cur Dominus in hoc loco ait: filius hominis venturus est in gloria &c. & reddet vnicuiq; secundum opera eius? Et cap. 7. Multi dicent mihi in illa die: Domine domine, nõne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus? Et tunc confitebor illis, quia non noui vos: discedite á me omnes qui operamini iniquitatem. Et paulò post: Is qui audit verba mea & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificauit domum suam super arenam. Vbi Christus apertissimè docet: neminem esse vitam æternam consequuturum, nisi sit charitate præditus: etiamsi tantã fidem habeat, vt in nomine Christi vaticinetur, & dæmonia ejiciat. Sed de hac re passim doctores differunt: vide infra cap. 10. in illa verba: misit eos in vineam suam.

Sup. 7.

¶ *Qui non gustabunt mortem*. Ideſt, non morientur. Metaphora ab epotantibus venenum.

¶ *Venientem in regno suo*. Ideſt talem qualis est in regno suo cæleſti. Viderũt autem speciẽ eius in monte vt videbis. cap. sequenti.

¶ *Generatio mala & adultera*. Generationem adulteram illos vocat, quia eo ipso contempto, mundum, carnem, & dæmonem sequebãtur. Quos etiam intuebatur cum per Esaiam dicebat: Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis. In quo loco, non tam de corporis quàm de animæ fornicatione, hoc est, idolatria, intelligit. Illa ciuitas & illa anima est meretrix & adultera, quæ sponsum suum Deũ derelinquit, seq; cum idolis aut vitijs coniungit. Ita intelligitur locus ille Hieremiæ in omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. Et illud Ezechielis: ædificasti tibi lupanar & fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis.

Quare vocatur generatio mala & adultera. Esai. 1.

Hiere. 2.

Ezec. 16.

¶ *Generatio mala & adultera*. Diuinæ literæ (inquit Ambro.) non solũ mores in his qui prædicabiles sunt, sed eorum parentes plerunq; solent laudare. Vt veluti transmissa immaculatæ puritatis hæreditas, in his quos volumus laudare præcellat. Sic sancti Samuelis mater, sic sancti Ioannis parentes in scriptura laudantur. At verò è diuerso scelus est maximũ, ab iniquis parentibus esse genitum & in paterno scelere permanere. Vnde Ezechie. 2. Ipsi receserunt á me, & patres eorum. Et c. 20. Abominationes patrum suorum ostende eis. Et Esai. 1. Semen impiorum vocantur Hebræi. Et in hoc loco: generatio mala & adultera. Et infra cap. 23. eisdem dicitur: itaquè testimonio estis vobis metipsis, quia filij estis eorum qui prophetas occiderunt &c. De his dicitur in Exod. Vindicãs iniurias patrum in filios vsque ad tertiã & quartam generationem, his qui oderunt á me. Porró si quis á sceleratissimis trahat originem, dummodo ipse in Deo noua sit creatura, nihil ei nocebit parẽtum iniquitas aut ignobilitas; apud Deum enim neq; prepucium neq; circuncisio aliquid valet, sed noua creatura. Atquè ideo Christus ab illaudatis quibusdam mulieribus originem duxit: quia cum suscepit omnia propter nos hoc quoq; suscepit, vt obscuros haberet progenitores. Vt omnes sanctificaret ille, qui non venit ad vocandum iustos, sed peccatores. Ideo Iob maximè cõmendatur quòd inter iniquos Idumæos, sanctus inuentus sit: & Noe quòd fuerit iustus in generatione sua.

Laus est, á iustis, & opprobiũ á sceleratis parẽtibus esse aliquẽ progenitũ si illorum mores sequatur.

Ezech. 1. & 20.

Esai. 1.

Infr. c. 23

Exo. 20.

Nihil tibi nocebit parentum iniquitas si iis noua creatura. Gala. 6. d

Iob. 1.

Et

Epipha. li. 1. aduersꝰ Her. to. 4. & Theoph. Math. 1. vbi Iudas aũt.

& Abrahã qui cum ab idolatra Thare (vt epiph. ait) genitus fuerit: relicta eius domo & patria domino adhæserit. Sectare igitur virtutem, & quod ab ignobilibus aut sceleratis parentibus genitus sis non cures.

Ad mores.

Iosue. 7.

¶ *Cauete à fermento phariſæorum*. Iosue. capit. 7. vbi ædito vulgata habet Achã vsurpasse de anathemate Hierico regulam auream. Quidam vertũt linguam auream: & ita legit Origines. Hierico significat lunam per quam mũdus intelligitur, qui instabilis est & mutabilis vt luna, modo plena modo vacua. Ille capit linguam Hierico, qui adhæret falsæ doctrinæ, quæ quamuis sit aurea, quamuis sit omnibus oratorijs ornamentis munita: tamen si falsa est relinquẽda est. Ita locum illum explanat Origines Homi. 7. Quæ alia est ergo lingua aurea, nisi Lutheri & phariſæorum, & aliorum hæreticorum doctrina? quam si acceperis & in tabernaculo tuo, hoc est, in animo tuo posueris, peribis in æternum, nec poteris veram terram promissionis vnquam ingredi. Iubet enim Iosue verus ille saluator noster: anathema esse omne aurum, quod in Hierico fuerit inuẽtum. Et quemadmodum apud Iosue significatur hæreticorum dogma per linguam Hierico: ita hoc in loco per fermentum phariſæorum.

Origenes. Figura.

Falsa doctrina quãuis sit omnibus oratorijs ornamẽtis munita reliquenda est.

¶ *Cauete à fermento phariſæorum*. Gene. 6. dicitur: Videntes filij Dei filias hominum, acceperunt sibi in vxores &c. Ex his locis videmus quàm pernitiosum sit bonis moribus cum impijs conuersari. Commixti (inquit) sunt inter gentes, & didiscerunt opera eorum. Sic Israelitæ inter Aegyptios versati, vix obliuiſci potuerũt Aegyptios mores. Ob eam causam illis inhibitum erat, ne vnquàm amicitias, maximè autem ne cõiugia cõtraherent cum alienigenis. Ob eam causam Abraham & alij noluerunt filijs suis vxores dare ex alienigenis: ne ad idolatriam inducerentur. E cõtra autem Salomõ alienigenas ducẽs, per eas seductus est. Idem contigit his filijs Dei, de quibus in loco prædicto fit sermo. Hinc est, quod in scriptura vbiquè monemur vitare consortia malorũ. Sic Hieremias dicit: fugite de terra Babylonis, & saluet vnusquisq; animam suam, & Oseas: Nolite ire in Galgala, neq; in Bethauen. Loca scilicet idolorum, & Christus supra capit. 10. in viam gentium ne abieritis. Et in hoc loco: cauete à fermento phariſæorum.

Gen. 6. Cõuersari cũ impijs pernitiosũ est bonis moribus.

Psal. 105.

Deut. 7.

Gene. 24. & 28.

3. Re. 11.

Ierem. 51

Oseæ. 4.

¶ *Quia tu es Petrus*. Consideratione dignum existimo: cur Deus eis, quos ad munus aliquod elegerit, mutare nomen solitus sit. Quemadmodum Abrahæ, Saræ, Iacob, & Petro feciſſe legimus. Et hoc facere videtur, vt quotieſcunq; nominis sui memores fuerint: toties in gratiarum actionem prorumpãt, & meminerint mores in melius de cœtero mutare.

Quare Deꝰ mutare solet nomen eorũ quos ad munus aliquod eligere vult. Gene. 17. & 32.

¶ *Beatus es Simon Bariona &c. Et ego dico tibi &c. & tibi dabo &c.* Sicut propter excellentiam confeſsionis dicit illi hæc omnia: ita propter excellentiam amoris, dicit illi: paſce agnos meos: & dedit illi potestatem iurisdictionis. Vbi datur nobis intelligi, quod doctoribus fidelioribus, & precipuis Dei amatoribus gubernatio Eccleſiastica committenda est.

Ioã. 21. d

Dignioribus gubernatio spiritualis dãda est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Divinus ille psaltes psalmo. 96. Ecclesiam Dei insulis comparat, dicens: Dominus regnauit, exultet terra, lætentur insulæ multæ. Vnde D. Augustinus ait: possunt in figura recte accipi insulæ omnes Ecclesiæ. Quare insulæ? quia circumlatrantur fluctibus omnium tentationum. Sed quomodo insula vndiq; circunstrepentibus fluctibus, tundi potest, frangi non potest, magis magisquè ipsa frangit fluctus venientes, quàm frangatur ab eis? sic Ecclesiæ Dei pullulates per totum orbem terrarum passæ sunt persequutiones vndiquè frementium infidelium. Et ecce stant insulæ, & iam placatum est mare. Iocundentur insulæ multæ. Portæ igitur inferi, hoc est, omnia propugnacula mundi & carnis, & dæmonum, non prævalebunt aduersus fidelium Ecclesiam: est enim insula fortissima, quæ & si quatiatur, fluctibus maris frangi non potest: imo ipsa franget fluctus.

¶ Hoc etiam est quod Dominus promiserat Abrahæ Gene. 22. Possidebit semen tuum portas inimicorũ suorum: hoc enim verbum in fidelibus impletur, qui quotidie de mundo & de diabolo triumphant. Portæ enim inferi non possunt prævalere aduersus eos. Hoc etiam est, quod in alio loco Dominus ait: Dedi vobis potestatem calcandi super serpẽtes, & super omnem virtutem inimici.

¶ *Qui vult venire post me abneget semetipsum &c.* Huius perfectæ abnegationis exemplum habes. Genesis, 22. Vbi præcepit Dominus Abrahæ, vt offerret Deo filium suum in holocaustum: quo audito Abraham, de nocte consurgens exequutus est præceptum Domini. Quo in loco considera quæso, quo pacto quia Deus præcipiebat, statim surrexit, quantũuis reclamaret affectus, imo natura. Deinde, non moratur, non cunctatur, non allegat naturæ legem contrariam, non rogat pro filio, non deplorat orbitatem suam, non dicit Saræ ne impediat, paucos de familia accepit, secretò agere volens ne impediretur. Demum etiam ligna concidit, ne quid impediret obedientiã in incerto loco lignorum defectus. Quis nõ miretur huius hominis obedientiam? Tales discipulos querit Deus, qui nulli rei hærent, aut fidant quàm ipsi Deo, charissima quæque parati sint Dei gratia relinquere, imo etiam se ipsos. Hinc Christus in hoc loco ait: Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c. Discamus igitur fortiter & alacriter omnia sustinere, quicquid aduersitatis inciderit. Alacriter etiam omnibus renunciare, nihil sit in mundo tã pretiosum, tã charum quod amore Dei nõ relinquamus: qui enim amat patrem aut matrem plusquàm Christum, non est Christo dignus.

¶ *Qui enim voluerit animam suam saluam facere perdet eam.* Vnde qui voluntatem suam contra Dei voluntatem implere conantur glareis vel lapidibus quos fluuius secum deorsum trahit, & glareis cocyti, quæ ad luctum veniũt, comparãtur. Cocytus enim luctus infirmantium interpretatur, vt Gregorius ait, exponẽs illud Iob: Duleis fuit glareis cocyti. Trahit ergo lapides duros fluuius voluptatis, trahit quèq; sua propria voluptas in luctũ & in perpetuã perditionẽ, quia ducũt in bonis dies suos, ideo in pũcto ad inferna descendunt, & quia in hoc

Psal. 96.

D Augu. Insulæ in scriptura sacra ecclesiæ vocat. & quare.

Gen. 22.

Lu. 10. c.

Gene. 22.

Perfectæ abnegationis. Exempũ.

Supra 10.

Peccatores glareis cocyti cõparãtur.

D. Gregor. li. 15. mo. c. 9. Iob. 21.

Isidem.

hoc mũdo rident, ideo in æternum flebunt. Væ vobis ridentibus, quia flebitis. Statim enim sententia, qui voluerit animam suam saluam facere perdet eam. Fluuius enim voluptatis homines perditos secum in perpetuas tenebras, & in luctum æternum trahit.

¶ *Et qui perdiderit animam suam propter me, in vitam æternam custodit eam.* Si vis ab æterna morte liberari, patere æquo animo in hac vita Crucis mortificationem. Mortificatio siquidem crucis Christi, est vitam temporalem pro Christo exponere, & voluntatẽ propriam pro Christi voluntate implenda cõtemnere. 3. Reg. 19 cap. Dicitur quod Helias timens Iezabel fugit & tandẽ sedit subter vnã iuniperum, & obdormiuit, & venit angelus qui cibũ ei prætitit, ac post prandium obdormiuit, rursum ab angelo spergiscitur, & iterum cibatur. Quæ verba enarrans Rupertus in commentarijs, hoc pacto scribit. Nunquid hæc casu gesta sunt? non vtiq;, sed mysterijs propheticis plena sunt. Helias qui supra in spiritu fortitudinis agendo Dei & domini secundum nomen suum typum gerebat, Ipse hoc loco infirmitate sua generis hominum figuram gestabat. Ibi capitis, hic membrorum mysterium est. Iezabel quæ mortem Heliæ intẽtat mors æterna est, quæ per peccatum in hunc mũdum introierat. Hãc quicunq; fugit sedet subter iuniperum, ideſt, confugit ad sanctum crucis dominicæ lignũ: currit ad baptismum: poscit dominicæ passionis sacramẽtum: illic ambit mortẽ: illic festinat cõmori Christo, ne à Iezabel occidatur, complantari similiter mortis Christi, ne in æterna mor-

Luc. 6. d.

Crucis mortificatio, est vitę tẽporalis pro Christo expositio: & voluntatis propriæ pro Christi voluntate cõtemptus 3. Re. 19

Figura Notanda. Rupertus

Helias genus humanum.

Iezabel mors ęterna.

Iuniperus Christi crux.

Rom. 6.

Angelus dñi sacerdos.

prandiũ eucharistia.

primus sõnus mortificatio.

Secundus sonꝰ mors naturalis. Secunda suscitatio resurrectio.

Secundũ prãdium esse mensa cœlestis.

te detineatur, proijcit ergo se in vmbra iuniperi, & obdormiscit, ideſt, subijcit crucì Christi & commoritur ibi. Omnes (inquit Apostolus) quicunquè baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Inde surgens inuitatur ab angelo Domini ad prandium, ideſt, percipit à sacerdote Dominici corporis, & sanguinis sacramentum. Illud comedit & bibit, & tamẽ rursus obdormiscit. Quamuis enim Christo commortuus, mortem æternam euaserit christianus, temporali tamen morte corporis est moriturus: sed rursus angelus Domini reuertitur, eíque iterato inuitat ad manducandum & bibendum. Surgit enim omnis qui dormit veniente Christo in iussu & voce archangeli & in tuba, & manducabit deinceps semel tantùm & semper panem verum, panem angelorum, facie ad faciem videndo Deum, in fortitudine illius cibi ambulauit ad mõtem Dei quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, ideſt, perseuerauit in coæternitate Dei cunctis diebus. Imo sine sine cum angelicis spiritibus. Hæc Rupertus. Si igitur euadere desideras hanc æternã mortem, sede sub vmbra iuniperi. Crux est iuniperus arbor spinis plena. Noli igitur crucem timere, nam etsi initiò carnem cruciat, vmbram admirabilem & salutiferã spiritui præstat, & tandem animam nostram in vitã æternam custodit. Sin autem nolueris, ab impia Iezabele mortem æternam non euades. Qui enim voluerit animam suam saluam facere perdet eam, & qui perdiderit animam suam propter Christum, in vitam æternã custodit eam.

¶ *Et tunc reddet vnicuiq; secundum opera eius.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gene. 43 Figura.

ra eius. Huius figuram habes Gen. 43: Vbi dicitur: quod in mensa Ioseph sederunt fratres ordine suo. Sederunt (inquit) primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatē suā. Eodē modo in futuro iuditio & in futura mensa, erit distributio gloriæ, & mansionum secundum differētias meritorum. Reddet (inquit) vnicuique secundum opera sua.

Finis Ca. XVI.

¶ Transfiguratio Christi.

Capitu. XVII.

POST dies sex assumpsit Iesus Petrum & Iacobum & Ioānem fratrem eius, & duxit illos in montem excelsum seorsum: & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes. Respondens autem Petrus dixit ad Iesum: Domine bonum est nos hic esse: si vis faciamus hic tria tabernacula: tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnū. Adhuc eo loquente, ecce nubis lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene cōplacui: ipsum audite. Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Et accessit Iesus & tetigit eos, dixitq; eis: Surgite, & nolite timere. Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum Iesum. Et descendentibus illis de monte, præcepit Iesus, dicēs: Nemini dixeritis visionem: donec filius hominis à mortuis resurgat, & interrogauerunt eum discipuli dicentes: Quid ergo scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire? At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Dico autem vobis quia Elias iam venit, & non cognouerunt eū, sed fecerunt in eo quæcumq; voluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab eis. Tūc intellexerunt discipuli quia de Ioanne Baptista dixisset eis. Et cum venisset ad turbam accessit ad eum homo genibus prouolutus ante eum, dicens: Domine miserere filio meo quia lunaticus

2. Pe. 1. d

Marc. 9.

Mala. 4. b

Sup. 11. b

Mar. 9. c.

est & male patitur. Nam sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam, & obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula & peruersa, quousque ero vobiscū, vsquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me, & increpauit illum Iesus, & exijt ab eo dæmonium, & curatus est puer in illa hora. Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secretò, & dixerūt: Quare nos nō potuimus eijcere illum? Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis dicetis monti huic, transi hinc illuc, & trāsibit: & nihil impossibile erit vobis. Hoc autē genus non ejicitur, nisi per orationem & ieunium. Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: filius hominis tradendus est in manus hominum, & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer. Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma? Ait, etiam. Et cum intrasset in domum præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon: reges terræ à quibus accipiūt tributū vel censum, à filijs suis an ab alienis? & ille dixit, ab alienis. Dixit illi Iesus, ergo liberi sunt filij: vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies staterē, illum sumens, da eis pro me & te.

Luc. 17. b

Mar. 9. c. Luc. 9. c. Infr. 20. c.

Capi. XVII. Ad literam.

¶ Et post dies sex assumpsit Iesus &c. Luc. cap. 9. ait: factum est autem post hæc verba, ferè dies octo. Sed quomodo vtrūq; verum sit diximus supra. ca. 12. ibi tribus diebus, & tribus noctibus. Vide Hieronym hic, qui non dum nodum dissoluit. Vide Theophi. Hic. Et Augustinum li. 1. quæstio. Euangelicarum. q. 7. c. 7. & 3. li. de doctrina christiana cap. 33. & li. 2 de consensu euangelistarum capi. 66. & lib. 3. cap 13. & cap. 24. & Epiph. vltimis verbis secundi libri contra hæreses. Hieronym Psa. 5 ait quod octonarius in. 6. numero continetur. Vide illum.

Luc. 9.

Sup. c. 12

D. Hiero.

D. Aug.

Epipha.

D. Hiero. Psal. 5. tom. 8.

¶ Ecce

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Ecce apparuerunt Moyses & Elias.* Non afferebãt viri iſti vera corpora, ſed corporũ ſimulachra, vt ait glo-
Glo. ordinaria. ſa ordinaria Luc. 9. ſolent enim imagines rerum eorum nominibus appellari quorum ſunt imagines, vt ait
Luc. 9. Regula. D. Auguſtinus. Sic Pharao dixit ſe vidiſſe ſpicas & boues. Et Eſai. Vidi
D. Aug. ad ſimplicia q. 3. to. 4. Eſai. 6. ſe Dominum ſedentem ſuper ſolio. Sic ergo in hoc loco dicitur apparuiſſe Moyſem & Eliã. Notãdũ eſt, inquit gloſa, nõ corpora vel animas Eliæ vel Moyſi apparuiſſe: ſed ex aliqua ſubiecta creatura illa corpora formata fuiſſe. Poteſt etiam credi Angelico miniſterio illud factum eſſe, vt Angeli eorum perſonas aſſumerẽt. Vel dic & melius, Moyſem ſum pto aereo corpore apparuiſſe, Heliã verò qui nondum mortuus eſt, verè apparuiſſe.

¶ *Hic eſt filius meus dilectus.* Ecce hic eſt de quo dixerat Eſaias. Domi-
Eſai. 48. nus dilexit eum, faciet voluntatem ſuam in Babylone, & brachium ſuum in Chaldæis. Quæ verba quanuis de Cyro dicantur Hebræorum liberatore, ad Chriſtum tamen mundi liberatorem conuenientiùs refertũ tur. Quem Eſai. cum hæc dicebat, eõ templabatur. Ille ſanè eſt quem Deus pater dilexit. De quo in hoc loco ait: hic eſt filius meus dilectus, ille eſt qui
Pſal. 39. fecit patris voluntatem, qui de ſe ipſo ait in pſalmo: in capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam. Quem locum Paulus in Epiſtola ad Hebr. de Chriſto explanauit. Hic eſt qui Babylonem, hoc eſt, mundi confuſionem, ſubuertit, brachiumquè ſuum, hoc eſt potẽtiam ſuam in dæmones Chaldæorũ nomine ſignificatos oſtendit. De eo
Apo. 5. ait Ioan. in Apoca. vicit leo de tribu Iuda.

¶ *In quo mihi bene complacui.* Vel in quo placatus ſum. Nota ex Ambro. lib. 1. de Abraham capi. 8. quod multotiẽs in ſcripturis ſacris præteritum ponitur pro præſenti. Vt in hoc loco. Et alibi (ſecundum text Græcum) tolle filium tuum quem dilexiſti Iſaac. Ioã
Gen. 22. nes. 20. Noli me tangere, nondum aſcẽdi ad patrem meum. Dilexiſti pro diligis, aſcendi pro aſcendo, complacui pro complaceo. Sed de hac phraſi paſſim teſtimonia inuenies, noſq; aliàs dicemus.
Regula. Ambroſi.
Ioan. 20.

¶ *Hic eſt filius meus in quo mihi bene complacui.* Hoc ipſum teſtatus eſt idẽ pater per Eſaiam capit. 42. Ecce (in-
Eſai 42. quit) ſeruus meus, ſuſcipiam eum. Electus meus complacuit ſibi in illo anima mea, ideſt, ecce ſeruus meus qui eſt mihi chariſſimus.

¶ *Ipſum audite.* Hic eſt præceptor ille de quo dicebat idem pater per E-
Eſal. 55. ſaiam. Ecce teſtem populis dedi eum ducem ac præceptorem gentibus. Hic
Ioel. 2. eſt quem apellat Ioel, doctorem iuſtitiæ, & Baruch eum admoueriſſe om-
Baruch. 3 nem viam diſciplinæ affirmat.

¶ *Et timuerunt valde.* Et, pro enim. Timuerunt enim valdè territi ſunt enim vehementer, &, pro nam vel enim ponitur Hebræis & hoc ſæpius.

¶ *Elias venturus eſt* (primùm) &c. ¶ *Dico autem vobis quod Elias iam venit.* quaſi dicat verum quidem eſt quod ſcriptura ſacra dicit, Eliam primùm venturum: verùm iam venit. ¶ *Et non cognouerunt eum*) &, pro, ſed, poſitum videtur. Vt ſæpe apud Hebræos.

¶ *Et ſanatus eſt puer ex illa hora.* Vel à tempore illo.

¶ *Amen dico vobis ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi, &*

Regula. *ſi, & tranſibit.* Notanda eſt hæc regula: quòd multa in ſcriptura dicũtur,
D. Augu. Vt Auguſtinus ait in libr. de ſpiritu & litera cap. 1.) poſſe fieri, quorum deeſt exemplum: Nam tranire camelum per foramen acus: Dominus dixit eſſe poſsibile: tamen nunquàm factum eſt. Legis duodecim millia legionum angelorum pro Chriſto ne
In. c. 16. e. pateretur, pugnare potuiſſe: nequè tamen factum. His addi poſſunt illa
Sapi. 16. quæ leguntur. Sapiẽ. 16. quod multa poſſet noua tormenta Deus exercere in impios ad nutum ſibi ſeruiente creatura, quæ tamen non exercuit. Poteſt idem dici de morte iſto, quẽ fides in mare transfert, quod nũquã factum vel legimus, vel audiuimus. Ex quibus verbis conſtat, quem ſenſum habeant ſecundum Auguſtinũ, hæ verba. Nam etſi nunquam inueniſſemus id contigiſſe; non proinde dicendum eſt, id fieri non poſſe.

D. Greg. & Agapetus mõtes per fidem tranſtulerunt. ¶ At D. Eucherius in parenitico affirmat D. Gregorium Neozeſarienſem, hoc feciſſe. ¶ Et Suidas in dictione Agapetos, ait: Agapetus Epiſcopus, quem vehementer laudat Euſebius, referens ingentia miracula ab ipſo eſſe patrata: videlicet, quod montes & flumina è proprijs locis ab ipſo dimota, & aliò translata ſint. Neque ab ijs diſsidet Theophilatus in
Theoph. Mat. 17. hoc capit. ait enim vbi montes tranſtulerunt Apoſtoli? nuſquam quidẽ ſcriptum eſt: veruntamen vero ſimile eſt quod tranſtulerint, etiam ſi non ſit ſcriptum. Non enim omnia ſcripta ſunt. Atquè illi ſuffragatur Euthe.
Euthe.

Didrachma valet ferè vnum argenteũ noſtri temporis. ¶ *Acceſſerunt ad eum qui didrachma accipiebant.* Didrachmum, ſiue didrachma, valet ſæpè ſolidos turonicos. Y como dos reales caſtellanos poco menos.

ſtri tempo ris. ¶ *Magiſter veſter non ſoluit didrachmas? Ait, etiam.* Præſens ſoluit pro præterito more Hebraico, quaſi dicat. Præceptor veſter nondum penſitauit tributum? Petrus reſpondit: certè nondum penſitauit, etiam, certè.

¶ *Præuenit eum Ieſus.* Ocupauit vel anteuertit ſermonem, S. Petri de ea re colloquuturi.

¶ *Et aperto ore eius inueniens ſtaterem.* Stater, quatuor drachmas valet; quã-
D. Hiero. Ezechiel. c. 4. Siclus & ſtater ſe rè valent quatuor argenteos noſtri temporis. tum & ſiclus. Vnde media eius pars didrachmum eſt quod viritim penſitabant. Drachma verò genus eſt numiſmatis denarium valens Romanum. Hoc eſt (vt Budæus docet) ſolidos Turonenſes tres cum ſemiſſe. Ferè appendit drachma, noſtri temporis argenteum numum Authore Antonio Nebriſenſi. Quare ſiclus & ſtater, ferè appendebant noſtri tempo-
Ioſep. li 3 antiqui. c. 10. ris quatuor argenteos numnos.

¶ Pro maiore iſtorum locorũ intelligentia. Nota quod apud Hebræos erat olim in vſu nũmus argenteus dictus à Ioſepho Siclus. Ab ipſis Hebræis Sicel quæ dictio & pondus ſignificat auri, vel argenti, quod ipſe nũmus appendit. Nempè quatuor Atticas drachmas. Authore Ioſepho li. 3. antiq. cap. 10. & lib. 7. de Bello Iud. cap. 26. & Hieronymus lib. 1. capi. 4. in Ezechielem. Et traditio Hebræ. ſuper Gene. capi. 24. Atquè ideo hoc pondus aut numus continet. 24. Græcos obolos. Hebræos autem obolos habet. 20. Sicuti conſtat Leuiti. 27. Exodo. 30. & Num. 3. Hebræus verò obolus maior erat ôbolo attico. 5. parte nam. 24. oboli attici efficiebant ſiclũ ſanctuarij, quem efficiũt. 20 Hebræi oboli. Cautum enim erat lege veteri cuius mentio fit in dicto cap. 30. nume.

Siclus ſanctuarij. 20 oboles Hebræos, ſiue 4. drach. atticas, ſiue. 4 nũmos argẽteos regales. Leui. 27. Exod. 30.

Universidad de Deusto
Biblioteca

me. Sicli partem dimidiam Domino offerendam esse. Qua ratione à Cæsare Augusto, procurante Iudæam Cyrino præside in tributum Iudæis indictum est, vt singulis annis quilibet binas drachmas solueret. Atquè ideo didrachmus in hoc capite. Mathæi positus, censetur nũmus ille qui pro tributo à Iudæis Cæsari reddebatur. Quod & Budæus explicat lib. de asse. ¶ Sed & Iosephus scribit in li. 7. de Bello Iudai. cap. 26. A Vespasiano Cæsare stipendium Iudeis indictum, vt vbicunquè degerent, binas drachmas inferret quisquè in capitolio, ita vt ante Hierosolymorum templo pendebant, quo in loco palam Iosephus probat, dimidium siclum quem Iudei templo pendebant olim ex lege, cuius mentio fit in d. c. 30. Exodi, didrachmum fuisse: & ideo siclus integer erit quatuor drachmarum. Idem Siclus ab eodem Iosepho simpliciter dictus est argenteus lib. 9. antiqui. capi. 2.

Siclus profanus 10. obolos vel 2. drachmas.

¶ Siclus vero sanctuarij à vulgari siclo, quo in commutationibus Hebræi vtebantur, in hoc distinguitur. Quod siclus sanctuarij quatuor, siclus vero vulgaris duas drachmas pẽdebat, quemadmodum ex magistro Salomone annotauit Georgius agricola. Et probat Cicero. Moli. in tractatu de contract. quæstione. 100. nume. 795.

Georg. li. 2 de põdere monetarũ

Stater id est quo siclus sanctuarij ferè. 4. re gales.

¶ Ex quibus patet statẽrem, nũmũ esse ponderis & valoris quatuor drachmarum Atticarum, & denique siclũ sanctuarij: cum is soluendus esset pro Christo & Petro, & quilibet soluturus erat Cæsari didrachmum, i. nũmum. 2. drachmarum: dimidium nempe siclum sanctuarij, & integrũ siclum vulgarem. Quiquidem nummus conuenit ferè duobus nũmis regalibus argẽteis. Quibus Hispani vtimur ex constitutione Regum Catholicorum. Denique simulis omnino est duobus argenteis regalibus legitimi ponderis, quorum rationem artifices & vaiculari) obseruant.

Cap. XVII.

Ad mores.

¶ *Assumpsit Iesus &c.* Solent homines infirma sua paucis amicis ostendere: grandia verò amicis & inimicis, & inimicis potius quàm amicis. Cũ enim mortuus esset Saul & Ionathas, & tristis nuntius ad Dauid peruenisset: nolite (inquit) annunciare hæc in Geth: ne fortè lætentur filiæ incircũcisorum. Christus autem noster non sic. sed diuitias suas paucis discipulis in monte quo transfiguratus est, ostẽdit: quos vltra hoc contestatus est, vt nemini visionem, ante eius resurrectionem dicerent. Passionem verò suam vulgatissimam esse voluit, quã acerbissimam coram inimicis passus est. Vt nos doceret infirma nostra diuulgare: suprema verò & gloriosa abscondere.

1. Reg. 1.

Nota christi differẽtiã ab aliis hominibus.

¶ *Ducit illos in montem excelsum seorsum.* Hinc colliges, quod qui in suis rebus in hac vita immoderatè delectantur, æterna illa transfiguratione non fruentur. Oportet enim in montem illum excelsum, & cælestem ascendere terrenaquè conculcare: ne nobis dicatur quod Dominus antea superbæ Babyloni dixerat: descende sede in puluere, virgo filia Babylon sede in terra. Non est solium filiæ Chaldeorum quia vltra non vocaberis mollis & tenera.

Oportet terrena despicere si transfigurari volumus. Isai. 47.

¶ *Duxit illos &c.* Iustum deduxit Dominus per vias rectas & ostendit illi regnum Dei ait sapiens. Sapi. 10. quod quod in hoc loco adimpletum vides. Nam postquàm Christus Dominus verbo & exemplo deduxerat suos per vias rectas: modò ascendit in cœlum,

Sapiẽ. 10.

Capi. 16. & ostendit illis regnum Dei. De quo regno supra dixerat: sunt de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis in regno suo.

¶ *Duxit illos &c. Et transfiguratus est ante eos.* D. Paulus in Epistola ad Hebræos ca. 11. ait: accedentem ad Deũ oportet credere quia est, & quia remunerator est. Et ideo Christus Dominus ostendit se in hoc transfiguratione mysterio, Deum verum esse vnigenitumq; filium Dei: Sic enim paterait, hic est filius meus dilectus. Se etiam esse iustorum remuneratorem. Viderunt enim Apostoli hodie gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre. Corde, & ore, & exemplo accedamus ad Christũ: ipse enim Deus noster, & inquirentium eum remunerator est. In cuius rei testimonium, & expressum signum, assumpsit discipulos suos, & deduxit illos in montem, & transfiguratus est ante eos, & resplenduit facies eius sicut Sol, & vox de cœlo audita est dicens: hic est filius meus dilectus. Accedite igitur ad eum & illuminamini, & facies vestræ non confundentur: nam ecce Deus veniet; ecce merces cum eo vt Esai. ait. Quæ merces ipsemet Deus est. Secundum illud quod Dominus ad Abraham ait: Ego protector tuus sum, & merces tua magnanimis. Nam Deus noster cum sit, nihil aliud quam se ipsum dat. Vnde Dauid ait. Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei. Threnorum, 3. pars mea Dominus dixit anima mea. Quærite denique Dominum & cõfirmamini: quærite faciem eius semper; ipse enim eum inquirentibus se remunerator sit, deducet vos in montem cœlestem, & transfigurabimini cum eo, resplendebitquè facies vestra sicut sol.

In hoc mysterio ostẽdit Christus se esse deũ & remuneratorẽ. Ioan. 1. Vi. S. Th. heb. 11. Psalm. 33 Esai. 4. Gen. 15. a Psa. 16. b Thre. 3. Psal. 33. a

¶ *Transfiguratus est ante eos.* Ideo transfiguratus est ante eos, vt ad præmium nos alliceret: vt præmio inquam proposito ad virtutem nos alliceret. Nam vt Solon ait: nulla respublica contineri potest, nisi præmio & pœna. ¶ Quæ causa Platonem mouit, vt quoniam videbat optimos sæpe viros pro rebus præclarè gestis, nullo in hac vita præmio virtutis, nullo insigni honoris, nullo monimento laudis decoratos: asseret, animos immortales officij præmium aliquando accepturos. Absurdum quippe esse, vt verus & iustus & honestus labor: honoribus, præmijs, splendore, careret, si qua est in cœlo pietas, si quod numen quod talia curet. Non itaquè aut campos Eliseos, aut Sisyphi saxum, Ixionis rotam, Tãtaliũ itim, poematis solum esse sed historiæ. Nam vt ficta sint à poetis ista hæc omnia: veri tamen significandi gratia facta sunt. Vt vtilissima illa verissimaquè sentẽtia in animis hominum inscriberetur: rectè factis præmia, peccatis supplicia deberi. Eò igitur Dominus in præsentiarũ gloriam suam Apostolis ostendit, vt proposito præmio eos & nos, in perpetua virtute cõtineret. Item etiam, vt inuento tanto thesauro, omnia pro illo possidẽdo alacri animo expẽdãtur. Ita vt dicere audacter possimus quod monachus aut religiosus quidã dixisse fertur: Accusatus enim ac grauiterà cognatis reprehẽsus quòd tã arctam ac asperrimam vitam ageret

Quare Christus transfiguratus est. Solon. Plato.

Universidad de Deusto
Biblioteca

respondit: tanta & talia audiui de vita æterna, quòd non curo quantum mihi constet, & quid pro ea expendam. Propositò igitur ante oculos nostros tanto præmio, virtutem sectemur, crucem nostram tollamus, & Christum imitemur. Nam quos
Rom. 8. præscivit & prædestinauit Deus, cõformes fieri imagini filij sui in ærũnis & laboribus, hos & glorificabit.
Item qui fuerint socij passionum, erunt & consolationum. Vnde Chri-
2. Cor. 1. stus ait: pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum. & D. Paul. Saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Chri-
Ioã. 17. stum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori
3. Cor. 1. claritatis suæ.

¶ *Transfiguratus est ante eos.* His ergo qui fidem Trinitatis habent, qui mundi diuitias & voluptates contẽnunt, qui montis perfectionem cõscendunt, ostendit Dominus gloriã suam. Hi inquàm sunt qui audiũt vocem patris, qui beatitudinis in hac vita exemplum sumunt, qui à consilijs sunt Christi, qui consortium habẽt cum sanctis, quos obũbrat nubes splẽdida, hoc est, quos gratia spiritus sancti contra vitia omnia, & contra mundi persequutiones refrigerat, quemadmodum enim nubes Moysem obumbrauit in deserto, quando ob murmurabant filij Israel: sic virtus altissimi mundi contemptores obumbrat, eosquè in terram humiles cadere facit, ac Christi mysteria sibi reuelata intra pectus abscondũt, dicentes illud Esaiæ. capi. 24. Secretum meum mihi, secretum meum
Esai. 24. mihi.

Quibus Christus ostendit gloriam suam.

¶ *Transfiguratus est ante eos.* Peccatores non sunt transfigurati, sed deformati, diuersasquè belluarum formas induerunt. Vnde furibundi, serpentibus comparantur. Furor illis secundum similitudinem serpentis. pessimi verò, viperis: genimina viperarum, quis vos demõstrauit fugere à ventura ira? Carnales autem, equis: equi amatores in fœminas, vnusquisquè ad vxorem proximi sui hinniebat. Verspelles, vulpibus: dicite vulpi illi. Vecordes, equis & mulis: Nolite fieri sicut equus & mulus in quibus non est intellectus. De quæ alias diximus.

Peccatores nõ trãsfigurãtur sed deformantur. Psa. 57. Sup. c. 3. Hiere. 5. Luc. 13 Psal. 31.

¶ *Et apparuerunt Moyses & Helias.* D. Hieronymus aduersus Iouinianum, ait: ob ieiunij consortium apparuisse Moysem, & Eliam in hoc monte cum Christo transfigurato. Quãdiu adam ieiunauit, priusquàm pabulum illud mortiferum comederet, ad quod Eua eum incitauit in paradiso, feliciter vixit: postquàm verò comedit fuit eiectus, & vxorem cognouit: & qui ieiunus in paradyso virgo fuerat, fatur extra eum vxori copulatur. Aspicis in his locis: paradysi & trãs figurationis felicitatem, absquè cibi abstinentia non fuisse. Væ ergo qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsquè ad vesperam, vt vino æstuetis, nã à perpetua beatitudine & æterna felicitate priuabimini. Sed de hoc latius agemus apud Luc. c. 9.

D. Hiero. Quare apparuerũt Moyses & Elias. Ieiunium commendatur. Esai. 5. c.

¶ *Et dicebant excessum quem completurus erat in Hierusalem.* Christe iamdẽ. Quàm dissimilis hæc tua transfiguratio, ab illa quæ fuit in monte Caluariæ, ossibus & fœtoribus repleto. Hic es modo tu Domine comitatus discipulis, quos elegeras: illicab illis derelictus, & à Petro paulò ante negatus. Voluerũt enim metu mortis vitam

Mar. 9. Nota.

vitam derelinquere. Hic fuisti in medio illustrium virorum collocatus Moyse & Elia, illic inter duos latrones constitutus. Hic in monte eleuatus, illic cruciduris clauibus affixus. Hic exultans gloria, illic dolens & lachrymas fundens: nequè erat tibi species nequè decor. Hic tãgis tuos discipulos, illic dira lancea percuteris. Hic eras splendidis vestibus indutus, illic nudus illisquè immaniter spoliatus. Hic audisti suauissimam patris vocem te filium dilectum vocantem, illic autem audis improperia & iniurias: & perditorum hominũ cateruam, te inauditis blasphemijs afficientem. O rem dignam perpetuo gemitu, & perennium lachrymarũ abundantia. Vtinam oculi mei vertantur in fontes: vtinam exitus aquarum deducant oculi mei. Quis dabit
Hier. 9. a. capiti meo aquã, & oculis meis diluuium lachrymarum? Deficiant præ lachrymis oculi mei: vtinam sint mihi lachrymæ panes die ac nocte.
Psal. 41. a. Quis mihi daret vt laborarem in gemitu, & per singulas noctes lauarem lectum meum: & possem lachrymis
Psal. 6. meis stratum meum iugiter rigare, ac verbis innumerabilibus explicare hunc inenarrabilem excessum, quẽ hi viri illustres dicebant complendũ in Hierusalem. Bonum est, viri virtute & charitate præstantes, nos hic esse: atquè in hãc ignominiosam trãsfigurationem, inauditamquè metamorphosim figere nostra tabernacula: vt tandem illis tabernaculis sempiternis perpetuò habitare mereamur.

¶ *Bonum est nos hic esse.* Quemadmodum mundi amatores insanire solent, dum viderint rei amatæ exemplum ac similitudinem: Sic Petrus videns Christi gloriosam transfigurationem, quæ gloriæ similitudinẽ repræsentabat, veluti insaniẽdo ait: Domine bonum est nos hic esse.

¶ *Bonum est nos hic esse.* Addit Marcus. *Nesciebat enim quid diceret.* Iure sanè vt diximus hæc addit Marcus. Nam viri virtute præstantes nõ habent in hac vita domicilium permanens, sed peregrini sunt super terram. Impij verò sunt qui habitant in terra. Quibus minatur æternam damnationẽ aquila volans dicens apud sublimẽ aquilam volantem: Væ, væ, væ, habitantibus in terra. At viri pietate præcellentes, studioq; immortalitatis flagrantes, cũ in terra vt hospites & peregrini vitam degant tãquàm in diuersorio non tãquàm in domicilio, mortem semper expectant, atq; ita viuunt, acsi essent prope diem è vita excessuri. Id intelligens Dauid ait, vt literæ diuinæ in libro primo Para
1. par. 29 ly. memoriæ prodiderunt: peregrini sumus coram te Domine, & aduenæ sicut omnes patres nostri. Dies nostri sicut vmbra super terram & nulla est mora. Hanc sententiam repetẽs in
Psal. 38. psalmo dicit: ne sileas quoniã aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. De quibus ita ait in Epi. ad Hebr. Paul. Iuxta fidẽ defuncti
Hebr. 11 sunt omnes isti nõ acceptis repromissionibus, sed à lõge eas aspiciẽtes, & salutãtes, & confitẽtes, quia peregrini & hospites sunt super terrã. Et in Epi.
2. Cor. 5. 2 ad Cor. ait idẽ Apostol. dũ sumus in corpore peregrinamur à Dño. Nunquã ni viri iusti tãta in hac vita cõnatu fuissent, quæ ad æternitatis memoriam pertinerent, nisi mentis oculis æternitatem ad se pertinere perspexissent. Quis enim perpetuos summosquè labores susciperet, si existimaret fore, vt eius gloria

iusti peregrini sũt, impij verò ciues huius mũdi.

Apo. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ijsdem finibus, quibus vita esset terminanda: At sapientium animus ita se gerit, & immortalitatem prospicit, vt certissimè credat cum excesserit è vita, tunc demiq; victurum esse, & gloriam immortalem consecuturum. Nos ergo ad Deum aspiremus, & dicamus cum D. Paulo conuersatio nostra in cœlis est, ne terræ habitatores dicamur, & consequenter audiamus: venite contritio super te qui habitas in terra. Ezechie. cap. 7.

Phili. 3.

¶ *Tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum.* Perpende quomodo felicitas mundi sit animæ inimica. Pincerna Pharaonis succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Ideo dixit illi Ioseph. Memento mei dum bene tibi fuerit. Ne in prosperitate obliuisceretur, dixit vt memor sui esset, dum bene contigisset ei in domo Pharaonis: at ille oblitus fuit Ioseph, sicut nunc Petrus obliuiscitur Andreæ fratris, qui illum ad Christi cognitionem vocauerat. Hinc videbis quã periculosa sit magna potãtia & prosperitas rerũ humanarum, peruertit mores, ac hominum ingenium. Primo Reg. c. 9. ait scriptura sacra: filius vnius anni erat Saul cum regnare cœpisset, ideſt, innocẽs instar infantuli. Quibus verbis significare voluit spiritus sanctus, Saulis virtutem, & morum integritatem, priusquam fuisset in regia dignitate constitutus. At cũ ad principatũ euectus est, scelera impia perpetrauit. Exẽplum etiam tibi sit Rex Dauid, qui subditus, inimico pepercit, & vitam tribuit, rex autem amicum per summum scelus interfecit.

Mundi felicitas est inimica animæ.

Genes. 4.

Ioan. 1.

Prosperitas est periculosa.

1. Re. 9.

1. Re. 14.

1. reg. 26
2. Re. 11

¶ *Bonum est nos hic esse: faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum.* In eo quòd Petrus cõmune bonum particulari postponebat, vehementer errabat: in eo verò quod vitam solitariam & quietam ad contemplandã Dei magestatem eligebat, minimè decipiebatur, sed potius rem acu tangebat. Vnde D. Bernard. in sermone de vita solitaria ad fratres de monte Dei sic ait: res est (scilicet vita solitaria) antiquæ religionis perfectæ, fundatæ in Christo pietatis, antiqua hæreditas ecclesiæ Dei, à tempore prophetarum præmõstrata, iamq; nouæ gratiæ sole exorto, in Ioanne Baptista instaurata, & innouata ab ipso Domino familiarissimè celebrata, ab ipsis discipulis ipso presente concupita: cuius transfigurationis gloriam cum vidissent qui cũ eo in monte sancto erant: continuò Petrus in eo quidẽ abreptus sibi, & nesciens quid diceret, quia visa Dei magestate cõmune bonum intra priuatũ suũ visus est cõclusisse: in eo aũt præsentissimus sibi, & scientissimus quid diceret: quia suauitate eius gustata optimũ sibi iudicauit in hoc semper esse, vitã hãc in cõtubernio Dei & ciuiũ supernorũ quos cũ coviderat concupiuit, dicẽs: Domine bonũ est nos hic esse: si vis faciamus hic tria tabernacula: tibi vnum, Moysi vnũ, & Eliæ vnum. In quo si auditus fuisset, facturus proculdubio erat post modum alia tria: sibi vnum, Iacobo vnũ, & Ioanni vnum. Post passionem verò Domini, calente adhuc in cordibus fidelium effusi eius sanguinis recenti memoria, solitariam hanc vitã eligentibus, paupertatem spiritus sectantibus, & in spiritualibus exercitijs, & in contẽplatione Dei pingue otiũ alter in alterũ zelãtibus, deserta repleta sunt. Ex quibus legimus Paulũ, Macariũ, Antoniũ, Arseniũ, & alios complu-

Vita cõtẽplatiua & solitaria cõmendatur. D. Ber. de vita solitaria.

rimos in sanctę huius cõuersationis republica cõsulares viros, egregia nomina in ciuitate Dei, nobiles & triũphales titulos habẽtes de victoria huius seculi, & principis huius mundi, & corporis sui, de cultu animi & domini Dei sui. Hactenus Bernar. Fugiamus igitur tabernacula impiorũ, & in hoc cœlesti monte tentoria nostra figamus, nã bonũ est nos hic esse.

¶ *Faciamus hic tria tabernacula.* Damascen. super hæc verba sic ait: Nõ te Dominus tabernaculorũ sed vniuersalis Ecclesiæ constructorem constituit.

Marc. addit. Quare Petrus errabat.

¶ *Nõ enim sciebat quid diceret.* Hoc addit Marcus, & meritò. Nã viri iusti in illis æternis sedibus debẽt tabernaculũ suũ, hoc est, felicitatẽ suã collocare. At verò impij terrenis adhærẽtes, in terrenis tabernaculis habitare cõtẽdũt: nõ curãtes quod Dominus (Iob c. 8. ait: Tabernaculũ impiorum nõ subsistet. Super quæ verba, sic. D. Gregorius ait: Tabernaculũ quippe cõstruitur, vt ab æstu corpus & frigore defendatur. Quid itaq; hoc loco tabernaculi, nisi ædificatio terrenæ fœlicitatis exprimitur, per quã super se reprobi casura multiplicãt, vt se à præsentis mundi necessitatibus quasi ab æstu & imbribus defendant? honoribus nãq; excrescere ambiũt, ne despecti videãtur. Terrena aggregãdo exaggerãt, ne inopiæ frigore tabescãt. Cõtẽnũt curare quod sequitur: & tota intẽtione satagũt, nequid in præsentibus desit. Studẽt nomen dilatare ne lateant, etsi cuncta ad desiderium suppetant, munitos se in omnibus & felices putant. Vbi ergo mẽtis habitationem cõstruunt, ibi proculdubio tabernacula fixerũt. Aduersa impatiẽter perferũt, remissè in prosperis lætãtur. Sola quæ affluntcogitãt, nec ad effectũ cœlestis patriæ vlla recordatiõe respirãt. Gaudẽt sibi suppetere bona quæ cupiunt atq; ibi carne requiescũt: ibi mentẽ extinguẽdo sepeliũt, qui secularis curæ telo trucidati, terrenarũ rerũ aggerẽ, quẽ foris exquirẽdo multiplicãt, hũc semper interius per cogitationẽ portãt. At contra iusti, nec oblatã bona hic pro magno tulcipiũt, nec illatã mala valde pertimescũt, sed cũ bonis præsentibus vtũtur, vẽtura mala metuũt. & cũ de malis præsentibꝰ gemũt, bonorũ sequẽtiũ amore cõsolãtur, sicq; tẽporali refouẽtur subsidio, sicut viator in stabulo vtitur lecto, paulũm & recedere festinat: quiescit corpore sed ad aliud tẽdit mẽte. Nonũquã verò & aduersa perpeti appetũt, in transitorijs prosperari refugiũt, ne dilectatiõe itineris à patriæ perfectione sequestrẽtur: ne gressum cordis in via peregrinationis figãt, & quãdoq; ad cõspectũ cœlestis patriæ sine mora perueniãt: gaudẽt despici, nec dolẽt se necessitatibus affligi. Qui ergo cõtra præsentia se aduersa nõ munitũt, quasi cõtra æstus & pluuias habere tabernaculũ nolũt. Vnde & Petrus iure reprehẽditur, quia nõdũ mẽtis perfectione roboratus, veritatis claritate cognita in terra figere tabernaculũ cõnatur. Iusti itaq; hic se cõsistere negligũt, vbi peregrinos se & hospites nouerũt. Quia, n. in propijs gaudere desiderãt, esse in alieno felices recusant. Iniusti aũt quanto lõgius ab æternæ patriæ hæreditate diuisi sunt, tãto in terra altius fundamẽta cogitationis figũt. Hinc est quòd ab ipso humanæ cõditionis exordio in electa prole Enoch septimo natcitur. Hinc est quòd cain primũ filiũ suũ Enoch vocãt, atq; ex eius nomine ciuitatẽ quã cõdidit

Iob. 8.

D. Grego

Iusti nec præsentia bona magni pẽsũt, nec præsentia mala pertimescunt. Simili.

Figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lat. Enoch quippe dedicatio dicitur.
Figura Iniqui ergo sein primordijs dedicāt, quia in hac vita quæ ante est, cordis radicē plantant, vt hic ad votū floreant, & á sequenti patria funditus arescant. Exiustis verò Enoch septimus oritur, quia eorū vita festa dedicatione in fine seruatur. Hinc est
Hebr. 11 quòd ateſtāte Paulo Abrahā in casulis habitat, quia habentē fundaméta ciuitatē quā supernus artifex cōstruxit, expectat. Hinc est, quod Iacob
Gene. 33 greges ouiū sequēs humiliter graditur, atq; huic Esau obuiā venienti tumultu multiplicis comitatus eleuatur, quia nimirū & electi hic elationē nō habēt: & in bonis carnis reprobi læti tumēt: Hinc ad Israel Dñs ait:
Deut. 17. si elegeris vnū de populo terræ, & cōstitueris principē super te, nō faciet sibi equos & equites. Et tamē primus rex ab eodē populo electus, repentè vt culmē potestatis attigit, tria millia sibimet equites elegit, in elationē protinus prodijt, ad ædificationē percepti culminis erupit, quia foris restringere sub æqualitate non poterat, quòd int9 animus super cæteros tumebat. Quasi munitū sibi diues ille tabernaculū constructurat, qui di-
Luc. 12. cebat: anima habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, come de, & bibe, epulare. Sed quia eius tabernaculum in veritatis fundamento non subsistit, illico audiuit: stulte hac nocte repetēt animam tuam abs te: quæ autem parasti cuius erunt? bene ergo Marcus addidit: non enim sciebat quod diceret: & rursum: bene apud Iob dicitur: tabernaculum impiorum non subsistet: quia vitæ fugientis amatores dū studiosè se in præsentibus construunt, repentè ad æternā pœnam rapiūtur. Hæc Greg.

¶ *Et ecce nubes lucida obumbrauit eos.* Nubes sūt insignia quibus cognoscitur. Quēadmodū inter nos D. Petrū per claues, D. Paulum per ensem, D. Catharinam per rotam cognoscimus, sic Deus olim per nubem cognoscebatur. Hinc est quod gentiles depingebāt etiam Iouem Deorū suorum principem coopertum nubibus: vocabantq; illum Iouē tonantem. Nubes ergo designabat Dei præsentiā. Vnde ascendēti Moysi in mōtē Sinai dixit Deus: veniam ad te in Exo. 19.
caligine nubis, vt audiat me populus loquentē ad te & credat tibi. Et cum nebula impleret tēplū dixit Salomō: Dñs dixit vt habitaret in nebula: vt
3. Reg. 8. 2. para. 6. in. 3. Reg. & 2. Paraly. literæ diuinæ memoriæ prodiderūt. Apud Ezech. etiá leges quod nubes impleuit atriū
Ezec. 10. interius. Et eleuata est gloria Domini desuper cherubim ad limē domus, & repleta est domus nube. Fortasse per nubē Dei præsentia ideo dsignatur, vt intelligamus nullā mētis aciē esse tā acutā & perspicacē quæ illū possit intueri: nulla. n. humana cogitatione potest eius natura cōprehēdi. Qūi fieri potest, vt in carne positi in exilio hoc cōstituti, diuinā intueamur essentiā? Id significabāt nubes, quę mōtē hūc & mōtē Horebū, & Salo. tēplū Deo aduētāte oppleuerūt. Vnde ait D. psaltes: inclinauit cœlos, & descē- Psal. 17.
dit, & caligo sub pedibus eius. Et paulò post. Et posuit tenebras latibulum suū, in circuitu eius tabernaculū eius. Dei habitatio est lux in accessibilis, vt asserit Apostolus: quam ob causam per lucem tabernaculum eius significatur iuxta Theodoreti & Theodori Antiocheni sententiam. Athuc tabernaculo circūfudit Dominus nubem in mundum descen-
1. Tim. 6.

Nubes sūt insignia quibus cognoscitur Deus.

surus,

surus, vt oculos deret non posse mortalis oculis eius essentiam videri. Nubes ergo, Dei præsentiam designat. Quibus etiam insignijs Dei filius quādo in cœlum voluit ascendere astantibus Apostolis insignitus est, vt aperte ostenderet se esse verum Deum. Vi-
Acto. 1. dentibus illis, inquit, eleuatus est & nubes suscepit eum.

¶ *Hic est filius meus dilectus.* Genę. Gene. 18. Scala Iacob figura Christi. Figura.
28. Scalam vidit Iacob &c. Per hanc scalam præfiguratum fuit mysterium incarnationis Christi. Ipse enim est scala, cœlestia coniungens terrenis, qua sola ascendimus in cœlum. Nemo in quoq; venit ad patrem nisi per me. Extra hanc scalam non est salus, vt Petrus ait Acto. 4. Scala hæc cœ-
Acto. 4. lum & terram tangit: quia Christus Deus & homo est, mediatorque Dei & hominum: huic scalæ innixus est Deus: hic est (inquit) filius meus dilectus in quo mihi complacui: hūc signauit Deus: per hunc nos gratos &c. in hac scala angeli ad nos descendunt, nosque ascendimus: Per Christum enim angeli fratres nostri effecti sunt, vel angeli sunt prædicatores Christū prædicātes. Hi ascendūt & descendūt. Prædicant enim Christū verū filiū Dei ab æterno dilectū á patre, & verū hominē, baptizatū á Ioāne, interfectū á Iudæis &c. ascendentes dicūt in principio erat verbum. Descendentes autem, Verbum caro factum est.

Gen. 11. ¶ *Ipsum audite.* Ge. 11. Dicitur quòd descendit Dñs vt videret turrim quā ædificabāt filij Adā &c. ædificare in
Aedificare requid sit. scriptura est docere. Iuxta illud: Dedit nobis potestatē in ædificationē. Ædificare in cœlū, est docere veram
Figura. Notanda. iustificationē. Hoc autē solus Christus facit. Is nobis á Deo datus est, do-

Hh 4 sum

Nubes sūt insignia quibus cognoscitur Deus.

ctor inspiratæ & salutis. Iuxta illud quod in hoc loco scriptū audite. Verū nō cōtēnit homines, & aptā discere volūt; actiuā dō diuina beneficia instituā, saluē, & cœlum promittit. Hoc primū conati sunt philosophi; deinde ceteri do prophetæ apud Iudæos: Postremò hæretici apud christianos. Ædificātur nō in nōte, sed super petrā quæ Christus est, sed in ligno planos Scriptūræ in libris veteris & nouæ cōstitutos. Ædificat magna pōpa, eloquētia scilicet verborū hominis decipiētes. Verū nō lapidibus è nōte, sed lateribus è ligno ædificātur: hoc est, nō vt vanum dictis solidis scripturæ, sed tātū ad intentiunculas rationis humanæ. Et cōtra huiusmodi ædificationē primò sequitur cōfusio, & allaqueatio cōscientiārū. Deinde mūsio Dei ad ritio punitio horum modi doctores, vt à se in æternū differentiāt, & inutuò se nō intelligāt, hęque hæreses & sectas introducunt. Sequamur igitur Christum verum doctorem datum nobis à patre.

¶ *Et audientes discipuli cecidērūt in faciem suā.* Tāto splēdore atq; tanta vi vocis perterriti cecidērūt in terrā. Eodem modo Abrahā cōsiderata fragilitate sua, viso dño cecidit prono in faciem Gen. 11.
& Esa. corruit, inquit, cū audiret cōsurgere Esa. 11.
Dan. 10. Dan. vidi visiō nē grādē hāc, & nō remānsit in me fortitudo: & paulò post: dūe mutia visione tua dissolutæ sunt cōpages meæ, & nihil in me remānsit virtū. Si diuinitatis, sanctiq; apostoli tāto splēdore & amplitudine obruūtur vsia Dei similitudine, & audita eius voce, quāta erit Dei in sua essentia maiestas? ¶ Illud est hoc loco aduertendū hos sanctos nō cecidisse retrorsum sed in faciem suam, impios verò legimus retrorsum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sancti cadũt ante Deum in facies suas, impij verò retrorsum. Gene. 16.

sum cecidisse: quoniam qui ante faciem suam ruunt, vident toucam, & facilè surgunt, qui autem retrorsum haud quaquam. Vnde ait scriptura fiat Dan coluber in via, ceraستes in semita, mordes vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. Per Dan, iuxta Hieronymi sententiam in li. de quæstio. Hebræ. Et Eusebium Emesenũ, intelligitur Sanson, qui fuit de tribu Dan. Hic vicit Philistæos, eorum equos enervauit, & ascensores eorum retrorsum dejecit: qui Christum adũbrauit, qui impios Iudæos à pertinacia sua desistere nolentes, in terram retrorsum prostrauit. Heli qui sceleratos filios suos non vt decebat, castigabat, eosque effrenatos, sibique præsidentes tanquam in gyrum rationis & doctrinæ non ducebat, cecidit retro, & fractis cervicibus animam

4. Reg. 4.

Ioan. 18.

eflauit. Qui Christum Deũ nostrũ comprehendere & ligare volebant, auditis his Christi verbis: ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Vna Christi vox lenis & dulcis terribilem cohortem armis munitam perculsit, perterruit, & prostrauit.

¶ *Et accesserunt qui didrachma accipiebant ad Petrum & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma?*

¶ Cur saluator pro se tãtum & Petro didrachma soluit, non etiam pro pro cæteris Apostolis: quippe cũ omnes eũ relictis omnibus secuti sint, pro omnibus soluere debuisse videtur. Explicat Augusti. lib. qu. est. ve. Et noui testamenti, his verbis: Didrachma, capitum exactio intelligitur, nõ prædiorum: nec enim saluator aliquid possidebat in mundo, cum sit Dominus mundi: mortuus enim alienis impendijs sepelitur: & nos à quibus mundus extraneus est, facultates augere cupimus, vt morientes mundũ à nobis in vasum, non tantum voce, sed & literis contestemur, vt professione nostra ab eo cuius mundus est cõdemnemur. Hinc Dominus: Qui nõ reliquerit omnia & sequutus me fuerit non potest meus esse discipulus. Quicunque ergo sic habet facultates suas, vt spem in illis nõ habeat, paratus autem sit pro fide illas obijcere, viam ambulat qua itur ad Christum. Didrachma ergo ab his exigenda erat qui aliquid negotij gerebant, aut artibus operam dabant: saluator autem quia nihil horum curabat, neque discipuli eius, exigenda ab eo nõ erat: sed quia inimicus diabolus semper in insidijs erat, occasionem quærens si posset inclinare saluatorem, exactorum didrachmæ animos occupauit, vt eius facerent voluntatem: vt accedentes ad Petrum qui primus inter apostolos erat, solui debere ab eorum magistro didrachmam dicerẽt, qui ab eis oneribus liberi erat: Nihil enim agebant in mundo quod esset mundi: Vt quia non erat vnde solueret, aut his scandalo esset aut certè humilitate suffragij quæreret à quo solueretur. Tunc Dominus vt improuidum diabolum aduersus semetipsum semper machinari ostenderet, ad mare ire Petrum Apostolũ iubet & capti piscis os aperire, & illic inuenire nummum exactori debitum: quo soluto non solum scandalo non esset exactoribus, neque inclinaretur requisito auxilio ad soluẽdum: verum etiam signum virtutis maximæ demonstraret, per quod captos à diabolo ad se traheret, vt argumento & astutia sua diabolus torqueretur. Dicunt ergo exactores ad Petrum: Magister vester non soluit didrachmam? quo dicto, magistrum vt pro

Quare Christus pro se & Petro & nõ p alijs Apostolis tributũ soluerit.

pro omnibus discipulis solueret, conuenerunt. Saluator autem cum pro se & Petro dari iubet, pro omnibus exsoluisse videtur: quia sicut in saluatore erant omnes causæ magisterij: ita & post saluatorem in Petro omnes continentur: ipsum enim constituit esse caput eorum, vt pastor esset gregis dominici. Nam inter cætera dicit discipulis: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem: & Petro dicit: ecce Sathanas expostulauit vt vos ventilet sicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu tandem conuersus confirma fratres tuos. Quid ambiguitur? pro Petro rogabat, & pro Iacobo & Ioanne non rogabat, vt cæteros taceam? manifestum est in Petro omnes contineri: quia in alio loco dicit: ego pro his rogo quos mihi dedisti pater: & volo vt vbi ego sum & ipsi sint mecũ. Hactenus D. Augustinus.

Mar. 14. d. Luc. 22. c.

D. Aug. 4. to. li. q. no. & vet. testamen. quæst. 75. Nota inaurus.

¶ *Et aperto ore eius inuenies staterem.* Parui & angustianimi est, amare diuitias, & auaritia torqueri. Et tamen videbis multos pecuniæ seruos: nihil nominantes nisi pecuniam, semper in ore pecuniam habentes. Sunt similes pisci huic habenti staterem in ore, quem D. Petrus assumpsit. Vtinã veniat aliquis D. Petrus, qui exhorũ ore & corde pecuniam auferat.

¶ *Finis. Capit. XVII.*

¶ *Docet Christus humilitatem, vitare scandalum, quo modo peccans arguendus.*

Capit. XVIII.

IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes. Quis putas maior est in regno cælorum? Et aduocans Iesus paruulum statuit eũ in medio eorum, & dixit. Amẽ dico vobis, nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicunque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cælorum. Et qui susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit: qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit eivt suspẽdatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à scandalis. Necesse est enim vt veniant scandala: verumtamen væ hominiilli per quẽ scandalum venit. Si autem manus tua vel pes tuus scãdalizat te abscinde eum, & proÿce abste: bonũ est ad vitam ingredi debilẽ, vel claudũ, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et si oculus

Marc. 9. c. Luc. 9. f. Infr. 19. b.

1. Co. 14. d.

Marc. 9. f.

Lu. 14. d.

Sup. 5. c.

Mar. 9. g.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunus scandalizat te, erue eum, & proijce abste, bonum est tibi vnum oculum habentem in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehēnam ignis. Videte ne contemnatis vnū ex his pusillis. Dico enim vobis, quia angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei qui in cœlis est. Venit enim filius hominis saluare quod perierat. Quid vobis videtur si fuerint alicui centum oues, & errauerit vna ex eis. Nonne reliquit. 99 in montibus, & vadit quærere eam quæ errauit: Et si contigerit vt inueniat eam, amen dico vobis quia gaudet super eā magis, quam super 99. quæ non errauerunt. Sic non est voluntas ante patrem vestrum qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillis istis. Si autem peccauerit in te frater tuus vade & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum, si autē te non audierit, adhibe te cum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel trium testiū stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis quæcunque alligaueritis super terram erunt ligata & in cœlo: & quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terrā de omni re quacunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit. Domine quoties peccabit in me frater meus & dimittam ei? vsq; septies? Dixit illi Iesus: non dico tibi vsque septies, sed vsq; septuagies septies. Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis: & cum cepisset rationem ponere oblatus est ei vnus qui debebat ei decem millia talenta, cum autem non haberet vnde redderet, iussit eum Dominus eius venūdari, & vxorem eius & filios, & omnia quæ habebat & reddi. Procidens autem seruus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me & omnia reddam tibi. Misertus autē Dominus serui illius

Eccl. 5.b.
Psal. 33.
Luc. 19.b
Luc. 15.a
Luc. 17.a
Leu. 19.d
Eccl. 19.b
Iacob' 5.d
Deut. 19.b.
1. Co. 13 a.
Heb 10.a
Ioā. 8. c.
1. The. 3. d.
1. Co 5.d
Ioan. 10.f
Luc. 17.a

uii illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei. Egressus aūt seruus ille, inuenit vnum de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum dicens: redde quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit: sed abijt & misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conserui eius quæ fiebant, contristati sunt valde: & venerunt, & enarrauerunt Domino suo omnia quæ facta fuerant. Tūc vocauit eum Dominus suus: & ait illi: serue nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me: non ne ergo oportuit & te misereri conseruitui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus, quoad vsquè redderet vniuersum debitum. Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisquè fratri suo de cordibus vestris.

Ad literam.

ET aduocans paruulum. Anselmus significat hunc paruulum esse sanctum Martialem. Qui fuit ex numero 70. discipulorum: cuius extant duæ Epistolæ. Nizepho. lib. 2. histo. capi. 36. Dicit fuisse Ignatium.

¶ *Quicunque se humiliauerit sicut paruulus iste.* Vel quisquis dimiserit se meipsum, vel humilem se reddiderit similiter puello isti.

¶ *Expedit ei vt suspendatur mola asinaria & demergatur.* Ecclesiastica videtur oratio. ¶ Expedit ei &c. Scilicet magis quam illud fecisse) *Vt suspendatur, &c.* Vel expedit, pro melius est. Hebræi carent comparatiuo.

¶ Apud veteres iudæos mos erat, (inquit Hieronymus) vt ingentium peccatorum perpetratores in profundum ligato saxo demergerētur. Hoc est quod hic dicitur: expedit ei. Quia multò melius est pro culpa breuem recipere pœnam, quàm æternis seruari cruciatibus.

¶ *Væ mundo à scandalis.* Hebra. propter scandala, siue offendicula, quasi dicat: infelicissimus est mūdus propter scandala, quæ pusillis assiduè creat. Vnde not. est: quòd præpositiones. à. vel ab, nūc causam designāt, vt in hoc loco, nunc rem aliquam præsidere rei per ablatiuum significatæ. Vt: Iosaphat erat à commentarijs, id est: præerat cōmentarijs. Nūc comparationem. Vt Paul. ait: Nihil minus feci à magnis Apostolis. Hoc est: nihil minus quàm Apostoli magni. Et est illud: descēdit hic iustificatus ab illo, id est: præ illo, aut plusquā ille, vt ait Hieronymus.

Regula. A. vel. ab quid designent in sacra scriptura. 2. regū. 8 2. Co. 11. Luc. 18.

¶ *Necesse*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Necessitas ex suppositione quid sit.

¶ *Necesse est vt veniant scandala.* De necessitate consequentiæ, siue ex suppositione causæ efficientis, loquitur Christus. Vnde necessitas ex suppositione est, secundum quam aliquid argumento irrefragabili sequitur ex re aliqua, vel ex sententia præsupposita: veluti cum dicimus: si sic malè vixeris necessariò damnaberis. Talis necessitas est, secundum quam aliquid non potest non esse suppositæ actioni causæ efficientis: ad quam necessitate naturæ hoc sequitur: quèad modũ dicimus: necesse est hũc ægrotare, si talis vtatur dieta ægrotare. De hac igitur necessitate loquitur Christus in hoc loco cũ dicit: necesse est vt veniant scãdala. Quemadmodum si medicus videns hominem vtentem mala dieta, dicat: necesse est hunc ægrotare. Ita ante lapsu, imbecillitate, peruersitate humani generis: Christus prænouẽs zizania inter electos crescere vsque in consummationem seculi, dicit: Necesse est vt interdum scandala fiant, & hoc indicat sententia immediate præmissa: Væ mundo (inquit) à scandalis, hoc est: malè erit mundo propter scandala, & tunc subiungit: necesse est enim vt scandala fiant. Apertè innuens: necessarium esse vt in mundo fiant scãdala in mũdo in quam, de quo Ioannes, mundus in maligno positus est totus. Sed non inde consequens est, hominem prorsus inuitum scandalizare aut peccare. Vnde & cõtinuò adijciens, verũtamẽ væ homini illi per quẽ scãdalum venit, satis docet hãc necessitatẽ, neq; cogere ne q; excusare eũ qui scandalizat. Loquitur autem Christus de scandalo gemino, tam passiuo videlicet quàm actiuo: palam insinuãs hominem habere in potestate, non solùm ne sit alteri offendiculo: verùm etiam ne ruat ex alterius offẽdiculo. Si manus (inquit) tua, aut pes tuus scãdalizat te, abscinde &c. Deinde, etsi necesse sit, vt stantibus naturæ inclinationibus in mũdo fiant generationes & commixtiones coniugum: non tamen inde coniecturẽs est, quòd homo quispiam interdum ex necessitate, aut generet, aut suæ vxori commisceatur. Nam super aliud hic, super aliud illic designatur necessitas. Sic alia designatur necessitas, cum dicitur necesse est vt in mũdo scandala veniãt, alia cum dicitur: necesse est hunc hominem scandalizare. Nam in priori propositione significatur necessitas huius in mũdo scandala veniunt: in posteriori verò designatur, scandalizare necessariò conuenire rei quæ subijcitur. Quãuis ergo necesse est vt veniant scandala in mundo: non autem oportet per te scandala fieri. Nam si vis vt te non tangant scandala, exi de mundo, vt tis in societate eorum, quibus Christus dicit: Ego elegi vos de mũdo. Nam si mille sint scãdala, non tãgent eum qui non fuerit de hoc mũdo, in quem intrauit peccatum per vnum hominem.

Scandalũ duplex actiuum & passiuum.

Ioan. 15.

Regula.

¶ *Per quem scandalum venit.* Per quẽ (inquit Chrysostomus) non nunquã dicitur pro à quo. Gene. 4. possedi hominem per Deum, ideſt, a Deo. Fit ergo is Deus, per quem vocati estis, ideſt, à quo vocatis estis. 1. Corinth. 1. Et in hoc loco: per quem, ideſt, a quo scãdalum venit.

Gene. 4.

1. Cor. 1.

¶ *Bonum est tibi ad vitam ingredi quã &c.* Melius est tibi. Hebr. conficiunt enim Hæbrei sua comparatiua per præpositionem Men ideſt, ab (quam interpretes aliquando vertunt quã) po-

Regula.

positiuis subiunctam. Vt bonus sum ego à patibus meis, ideſt, melior quã patres mei. Psalm. 117. Bonum est confidere in Domino quàm confidere in homine, ideſt melius est &c. Ecclesia. 7. Bona est sapientia cum hereditate, & amplius videntibus solẽ, ideſt, melior est sapiẽtia opibus iũcta hominibus viuentibus &c.

Psal. 117

Eccl. 7.

¶ *Angeli eorum semper vident &c.* Ideſt, angeli eorum custodes atquè tutores, à quibus Deus nunquàm auertit faciem suam, accusant apud Deũ illos à quibus iniuriam accipiũt: isti humiles, moribus & vita puros referentes. Vide Danie. 10. Apocaly. 12. Exo. 23. de Angelis custodibus.

Dan. 10. Apoc. 12. Exod. 23. Gene. 9.

¶ *Si peccauerit in te.* Gene. 9. enarratur, quòd Cham impius risit videns nuditatem patris, atq; nuntiauit fratribus suis. Cham iste eorum figurã gerit, quibus summum studium est, peccata aliorum etiam occulta propalare, contra legem naturæ, quæ dicit; Quod tibi nõ vis alteri ne facias; contraquè hoc præceptum Christi: si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum.

Figura.

¶ *Si peccauerit in te.* Vel si te præsente & videnti, aliquod scelus admiserit, & ita te offenderit. De publica iniuria quæ Deo fit loquitur. Præpositio, in, pro, ante accipitur. ¶ Vnde illud est etiam animaduertẽdum: quòd quisquis coram me peccat, re vera in me peccat: & animam meam si Deo grata est, maximè cruciat. Vnde Petrus in. 2. Epistola ca. 2. loquens: quomodo Sodomitæ peccabãt præsente Loth, Sic ait: Aspectu enim & auditu iustus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Item Paulus ait: Quis scandalizatur & ego nõ

Qui corã me peccat in me peccat. 2. Pet. 2.

1. Co. 11

vror? Psaltes Dauid Psalm. 118. Tabescere me fecit zelus meus. Tabescit iustus de offensa Dei: tabescit de interitu & perditione fratris: quemadmodum è contra exultat ac gaudio maximo afficitur, cum eum pœnitere videt.

Psa. 118.

¶ *Frater tuus &c.* Quare, si fidelis postquam peccauerit adhuc frater à Christo appellatur, dareque iubet operã, vt illum à peccato reuocemus; quod si non assequamur, ab Ecclesia puniri vltimum minimè extra Ecclesiam esse censendus est. Improbi ergo ad Ecclesiam pertinent.

Improbi ad ecclesiã pertinent.

¶ *Inter te & ipsum solum.* Ideſt interim dum tu & ipse soli estis, vel te & ipso solis.

¶ *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum &c. die Ecclesiæ.* Vel vno hoc testimonio cõtendunt non nulli summũ Pontificẽ etiã extra casum hæresis, iudicem habere in terris: videlicet Ecclesiam vniuersalem. Certum est (inquiunt) quòd Papa noster frater est cum vnus pater scilicet Deus, & vna mater scilicet Ecclesia, omnibus fidelibus sit. Vbi ergo correptus de manifesto crimine emendare se noluerit, dicendum est Ecclesiæ, sicut fit alijs confratribus, & hoc non nisi vt iustitia fiat: quia aliàs frustrà diceretur: sed iudicium fit per superiorẽ: summus ergo Pontifex superiorem habet iudicem in terris scilicet ecclesiam vniuersalem, quæ ipsum in corregibilem existentem, iudicare & punire valeat. Alijs autem hæc sententia non placet: Quia etsi summus Pontifex noster frater sit naturæ conformitate, & fidei religione: est etiam princeps & caput, totius vniuersalis Ecclesiæ, supremam potestatem habens in ea. Ratione ergo primi scili-

An summus põtifex habeat superiorem in terra qui illum corrigere possit.

cet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nã muspôtifex, etsi fraterna charitate corripi potest, denũtiari tamẽ nõ potest.

cet, quia frater noster est, extendit se ad eum hoc testimonium, in ea parte in qui simplex tangitur fraterna correctio, quæ dicit simplicẽ quãdã admonitione, quæ cũ sit actus charitatis extendit se ad omnẽ proximum, siue superiorem, siue æqualem, siue inferiorem, sicut & ipse charitatis effectus. Ratione verò secundi: videlicet quòd princeps & caput est, suprem im potestatem habens in Ecclesia: non extendit se hoc testimonium in ea parte, in qua contra non suscipiẽtem correctionem fraternam, iubetur denuntiationem fieri: quia cũ denuntiatio non acquiescentis fraternæ correctioni, ordinetur ad finem vt talis punitione corrigatur, qui per simplicem admonitionem non corrigitur, & talis non fiat nisi superiori: non potest denunciari prælatus qui superiorem non habet: nisi sic tale peccatum eius, per quod à sublimate cadat: quale est peccatum hæresis. Quòd verò summus Pontifex superiorem nõ habeat iudicem in terris, manifestè inter alios innuit Bernardus, qui ad Innocentium pontificem scribens, sic ait: Quis faciet mihi hanc iustitiam de vobis? Si haberem iudicem ad quẽ vos trahere possem, iam nũc ostenderem vobis. Vt parturiens loquor quid mihi eminet: extat quidẽ tribunal Christi: sed absit vt ad illud appellem vos. Hæc Bernardus.

D. Bern.

¶ Multa tamen sunt à commodata remedia, quibus admonẽdus est summus Pontifex, in moribus turpiter erranti: ac prava vita sua totam Ecclesiam scandalizans. De quibus infrà dicemus: cum de moribus agamus.

Regula. ¶ *Corripe eum inter te & ipsum solum.* Notanda est hæc regula in scriptura sacra. Vt si quid Petro vt priuato homini congruit: hoc ad singulos fideles expectare existimemus: cuius modi est hoc correctionis præceptum. Sin verò quicquam illi conuenit vt Apostolorum principi & Ecclesiæ pastori: hoc fine controuersia putemus ad successores in Ecclesiæ pontificatu esse referendum: idque in genuino literæ sensu: nam & quæ legislator ciuilis præscribit delegatis suis, nõ ad eum solùm, sed ad cæteros qui illi in eodem officio succedunt, referuntur.

¶ *Adhibe tecum adhuc vnum vel duos.* Sub. testes sceleris admissi. *Vt in ore duorum*, ideſt, in sermone duorum, *stet* omne verbum, ideſt, omnis res rata sit. Hoc est: vt duorum testimonio possit reuinci. Hebr. apud Hebræos quodlibet negotium, res, causa, aut factũ, verbum dicitur, eò quòd verbis soleant complecti & narrari. Sic etiã Hiere. 32. Non erit tibi difficile omne verbum. Sic & in libris regum sæpe inuenies. Luc. 1. Non erit impossibile apud Deum omne verbũ, ideſt, nulla res. Stare verò in iudicio per metaphoram, significat vincere iudicũ, causamq; approbare. Duorum igitur testium testimonio, omnis causa, & omnis res, & omne iudicium vinci potest.

Hebr.

Verbum in scriptura sacra quid significet. Hiere. 32. c.

Luc. 1. Stare in iudicio quid

¶ *Dic Ecclesiæ.* Ideſt, cætui & congregationi publicæ, siue multitudini: vel paælato, qui Ecclesia dicitur, eò quòd sit caput eius: sicut capita ciuitatis ciuitas appellantur: & Christus rex cœlestis, appellatur regnũ cœlorum, quòd sit caput regni cœlorum. Vnde præclarum est illud quod Aristo. ait: ciuitatẽ id maximè esse, quòd est in ea principale. Inde est, vt quæ principes, vel gubernatores ciuitatis faciant & sentiant, ea ciuitas facere & sentire, dicatur. Cuius rei in scriptura sacra illud exemplum est: congregati sunt omnes maiores natu Israel, cum principibus tribuũ, & duces familiarum in Hierusalem. Et infrà: cõuertitquè rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesiæ Israel: omnis enim Ecclesia Israel stabat. Illud est etiam simile huic: Venit Moyses, & conuocans maiores natu populi, exposuit omnes sermones quos mandauerat Dominus, respondit; omnis populus simul, cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Itaq; maiores natu dicuntur omnis populus.

Ecclesia capita ecclesia vocãtur.

Aristo. 9. ethi. c. 9.

3. Reg. 8.

Exo. 19.

¶ *Dic Ecclesiæ.* Non ergo Ecclesia constat ex solis prædestinatis, nequè ex solis iustis: aliàs incerta & incognita esset Ecclesia, cum planè nõ cõstet qui sint prædestinati qui non: Qui iusti & Deo chari, & qui impij & iniusti sint. Ecclesia ergo cui denuntiandum est, non ex bonis tantum, sed ex bonis & malis constat.

Ecclesia ex bonis & malis constat. 1. ratio.

¶ Alioqui quibus Ecclesia occulta est, quid habeant illi facere cum in graues incidũt de lege, ac religione, quæstiones? Cum duobus aut tribus testibus criminis admisi frater admonitus non corrigitur? Num animi pendere vsquè, & nullo firmo loco consistere? Incerta nempe erũt omnia, si apud solos pios Ecclesia est. In quocunquè enim Ecclesiæ iudicio, excipiet is contra quem sententia dicitur, quòd iudices non sunt pij. Quã obrem qui Ecclesiam, iustorum solũ numero definiunt, ij cùm à malis Ecclesię pastoribus omnem potestatem auferunt, tum iudiciorum Ecclesiasticorum vires infirmant, nec vlla habere possunt Ecclesię firma dogmata.

1. ratio.

¶ Ac nisi Christus intelligeret, malos Ecclesiæ suæ non partes quaslibet, sed primas etiam aliquando futuros, nusquam illud profectò admoneret: super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi: quæcunquè dixerint vobis facite, secundùm autem opera eorum nolite facere. Infra. 23.

¶ Quid verò Paulus hic causam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer &c. Quod si necessarij essent boni mores, vt aliquis pars & minister esset Ecclesiæ, non vtiq; pro minimo haberet Paulus ab hominibus iudicari, cũ tale iudicium cum Apostolicę potestatis ruina cernebat esse coniunctum. Nunc autem videns ad dispensatoris potestatem illud non esse necessarium, quod Corinthij nonnulli requirebant, mihi ait pro minimo est vt à vobis iudicer &c. ¶ Iam quot, quamq; vehementes scrupuli, quantaquè confusio atquè perplexitas ipsis etiam dispensatorum animis injiceretur, si ex peccato ab Ecclesia alienarentur, omnemquè adèo Ecclesiæ potestatem amitterent? bene igitur subditur ab Apostolo: sed nequè me ipsum iudico. Humanorum autem iudiciorũ quanta temeritas si ab animi vitijs tuto Ecclesiæ partes officiaquè penderent? Ea propter adiungit: nolite ante tempus iudicare. Quantum vehemẽtis schismatum quotidie in Ecclesia videremus, dum vnus alteri diceret, tu non es de Ecclesia quia malus es: ego de Ecclesia sum quia sum bonus? Dumquè etiam quem hic damnaret, eum, ille defenderet, quantum puras foret litiũ iurgiorumquè materiam? Præclarè itaquè concludit Apostolus: hæc autem trãsfiguraui in me & Apollo: vt vnus aduersus alterum infletur pro alio.

2. Cor. 4. 4. ratio.

5. ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

alio. Maneat igitur Ecclesiæ nomẽ, fideles vaiuersos, probos, improbosq; complecti. Cum ergo frater duobus aũt tribus testibus præsentibus admonitus, de crimine commisso emendare vitam renuerit, dicendum est Ecclesiæ, hoc est, prælato qui cunq; ille sit: siue dicẽdum est Ecclesiæ, hoc est, publicæ congregationi fidelium, vt hic quemadmodum Diuus Hieronymus ait in glo. multorũ detestatione habitus opprobrijs saluetur, qui pudore saluari non potuit.

D. Hiero.

¶ *Quod si Ecclesiæ non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, quæcunque enim alligaueritis &c.* Ex isto loco tria solent colligere doctores sancti. Primùm in Ecclesia esse excommunicãdi facultatem, atq; potestatem semouendi a communione fidelium hominem pertinacem, qui primò & secũdò & tertiò admonitus resipiscere nõ vult: secundum est, talẽ excommunicationis pœnam pro solo inobedientiæ crimine incurri. Si ecclesiæ (inquit) non audierit, sit tibi tãquam ethnicus &c. Ad hoc enim dumtaxat hunc gladium Christus ecclesiæ suæ tradidit, vt subditos posset in suã obedientiam cogere. Quare licet quis scelera & flagitia quantuncũq; grauissima commiserit, dummodo ecclesiæ sit parere paratus, potest quidẽ iudex alio supplicio pro commisso crimine eum plectere: excommunicare verò minimè. Tertium est, trinam monitionem esse ante excommunicationem præmittendam necessariò. Hæc enim ex hoc loco colligitur, vbi peccantem fratrem admonetur Petrus, corripere priuatim, et si tunc non audierit, iubetur secundò adhiberi duos testes quos: si non audierit, iubetur denuntiari ecclesiæ. Ex quo in Concilio Rhetomagensi colligitur trinæ monitionis necessitas. 16. quæst. 7. can. omnes decimæ. Sub his verbis: statuimus vt decimas dare nolentes, secundum Domini præceptum admoneantur semel, secundò & tertio: qui si non se emẽdauerint anathematis vinculo feriantur. ¶ Tu vero adde his: quàm sit grauissimum crimen, ecclesiæ iussis nõ obtemperare, quippe quod tam graui supplicio coerceatur. Quo circa Paulus Thessalonicensibus cum præcepta dedisset, adiungit: itaque qui hæc spernit, non hominem spernit sed Deum, qui etiam dedit spiritum suum sanctum in nobis. Ita cum Ecclesia spiritu Dei agatur, qui præcepta & leges eius spreuerit Deũ spernere videtur. Vt Christus Apostolis ait: qui vos spernit me spernit. Et Moyses populo murmuranti dixit: audiuit Dominus murmurationes vestras, quibus murmurati estis contra Deum: nos enim quid sumus: neque contra nos est murmur vestrum sed contra Dominum. Et quoniam Samuelis imperio non esset populus contentus, Samueli ait Deus: non te abiecerunt sed me.

16. q. 7. c. omnes de cima.

Grauissimũ crimẽ est ecclesiæ nõ obedire.

1. Thes. 4.

Luc. 10.

1. reg. 8. b

¶ *Amen dico vobis quæcunque alligaueritis super terram erunt alligata & in cœlo &c.* Quæ Apostolis mandasse legimus Christum Dominum, ea eorũ successoribus credimus ad literã esse mandata. Cuius rei exemplum hic habes. Et illud item Ioan. sicut misit me pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum sanctum &c. Vide quæ annotauimus sup. in illa verba: corripe eum inter te & ipsum solum. ¶ De hac verò potestate ligandi atque soluendi, multi multa disputant; inter quos est Vualden. lib. de Sacramentis c. 143. & 144.

Regula.

Ioan. 20.

Vuald de Sacra ca 143. & 144.

¶ *Quæcunque solueritis, &c.* Pollicetur ergo in hoc loco Dominus Apostolis, & ex consequenti eorum successoribus, potestatem soluendi & ligandi, quam explicat D. Augustinus de vera & falsa pœnitentia. c. 9. exemplo Lazari dicens: ipsi enim sacerdotes plus iam possunt proficere, plus confitentibus parcere, quibus crimẽ remittit Dominus. Lazarum enim iam suscitatum obtulit discipulis soluendum: per hoc ostendens, potestatem soluendi concessam sacerdoti: Dixit enim: quodcunquè solueris super terram, soluetur in cœlis. Hoc est: Ego Deus, & omnes ordines cœlestis militiæ, & omnes sancti in mea Ecclesia laudant nobiscum & confirmant quod ligatis & soluitis. Non dicit quos putatis ligare, & soluere, sed in quos exercetis opus iustitiæ & misericordiæ. Alia autem opera in peccatores non agnosco. Hæc ille. In quasentẽtia innitur plena auctoritas quam Dominus super peccantes comisit Ecclesiæ: quia Dominus prius ipse soluit reum potestate sua, non sic vt tollat Ecclesiæ soluẽdi potestatem, sed conferat: quia nisi ipse prius peccatori ad aperiendum scelus, sua potestate inspiraret an hebitũ, non posset sacerdos soluere non concessum. Ideo Lazarum iam suscitatum (inquit Augustinus) obtulit discipulis soluendum: ostendens per hoc, potestatem soluendi concessam sacerdotibus. Cui vtiquè sententiæ conuenit expositio illa Ambrosij, in eundem locum Euangelij, libr. 2. de pœnitentia post medium, vbi dicit: videns itaquè graue onus peccatoris, illachrymat Dominus Iesus. Sonat enim flere non patitur Ecclesiã. Compatitur dilectæ suæ, & dicit defuncto: veni foras. Hoc est; qui iaces in tenebris conscientiæ, & delictorũ tuorum sordibus, & quodam reorũ carcere: exi foras: delictum proprium prode, vt iustificeris: ore enim cõfessio fit ad salutem. Si confessus fueris à Christo vocatus, claustra rumpentur, & omnia soluentur vincula: etsi corruptelæ corporeæ grauis fætor sit. Sequitur: quantũlibet ergo mortui fætor sit aboletur omnis, vt sacrũ redoluerit vnguentum, & surgit defunctus, & solui iubentur eius vincula, qui adhuc in peccato fuit: tollere velamen de facie eius, quod veritatem gratiæ quã acceperat obumbrat. Sed quia venia donatus est, reuelare faciem, aperire vultum iubetur, non habet enim quod erubescat, cui peccatum remissum est. Hæc Ambro.

Ambrosi.

¶ Hæc autem potestas ligandi atque soluendi quid sit, explicat D. Augu. super psal. 101. tract. 2. in principio. Soluitur (inquit) vnusquisq; à vinculis cupiditatũ malorũ, vel à nodis peccatorũ suorũ. Remissio peccatorũ solutio est. Quid. n. prodest Lazaro quia processit & monumẽto: nisi diceretur soluite eũ, & sinite abire? Ipse quidẽ voce de sepulchro suscitauit: ipse clamãdo aĩam reddidit: ipse terrenã molẽ sepulto impositã abiecit, & processit illesa vinctis. Nõ ergo pedibus proprijs sed virtute producentis. Fit ergo hoc in corde pœnitẽtis, cũ audis hominem suorũ peccatorũ pœnitere, iã reuixit: cũ audis hominẽ cõfitendo proferre cõscientiã, iã de sepulcho eductus est, tẽ i nondũ solutus est. Quando soluuntur? àquibus soluitur? quæ solueritis, inquit, in terra soluta erunt in cœlo. Merito per Ecclesiã dari solutio peccatorũ po-

D. Augu. sup. ps. 101.

Potestas soluendi est potestas remittendi peccata.

Potestas soluendi à peccatis est cõcessa in hoc loco ecclesiæ ex D. Augu. lib. de vera & falsa pœnitẽtia c. 9.

Potestas excõmunicandi data est ecclesiæ.

Pro sola inobedientia inferri potest excõmunicatio.

Trina admonitio est necessaria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest. Suscitari autem ipse mortuus, nisi clamante Domino non potest: hoc enim Deus interiùs agit. Loquimur ad aures vestras: vnde scimus quid agatur in cordibus vestris? quod autem intus agatur, non à nobis sed ab illo agitur. Hæc ille. Remissio ergo peccatorum, solutio est. Tunc igitur suscitatur peccator à Domino & de sepulchro educitur, cum diuino afflatu gratiæ præuenientis excitatus prodit se in confessione. Tunc verò ille à vinculis peccatorum soluitur, cum virtute absolutionis sacerdos omnia peccata condonat.

¶ *Si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo: vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Aliqui existimant conciliorum auctoritatem isto solo testimonio innitis: sed tota errant via: nihil enim de Ecclesiæ concilijs præfinire videtur in hoc loco Christus, sed vnitatis consensionem commendare, cuius ad impetrandum magna vis est. Quòd si propter Innocentium. 20. distinct. capit. De quibus. & propter synodum. 6. acti. 17. & propter synodum Chalce. in Epistola ad Leonem, de synodis locus ille intelligatur: aliter deinde explicare possumus, quòd quemadmodum in nomine principis consilium aggregatur, cū eius auctoritate indicitur: sic synodus Ecclesiæ in Christi nomine cogitur, cum indicente Christo, vel eius vicario cogitur. Concilia itaque quæ præter auctoritatem Romani Pontificis fiunt, non oportet Christum in medio habeant. Talis autem fuit synodus Carthaginensis sub Cypriano, & aliæ idgenus, tametsi ne: omnes quidem viri iusti, qui in nomine etiam Christi congregantur, quamuis Christum in medio habeant, adhunc semper effectum habent, vt veritatem quæstionis propositæ discernere & tenere possint: sed si fuerit res ad salutem necessaria, hoc fiet illis à patre cœlesti. Vt vel ab eo in cuius nomine & auctoritate congregati sunt, probentur si vera dixerint: vel doceantur si vera non dixerint. Id enim satis est, vt preces eorum exauditæ dicantur, iuxta præscriptum huius loci testimonium.

Nō istote stimonio inniti: cōciliorū aut oritas vt aliqui existimant.

Quòd si à synodis intelligitur, aliter explicāri debet hoc testimoniū.

¶ *Non solum septies, sed septuagies septies.* Septuagies septem sic enim Græca ad verbum reddi possunt, vt subaudias peccata, ideſt, quadrigenties nonagies. Infinitas remissiones indicat: quasi dicas latinè sexcenties.

¶ *Simile est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis.* In hac parabola argumentum sumitur à simili. Totus scopus propter quem sumitur hæc parabola est, vt nos contra legem Dei peccantes, si velimus misericordiam à Deo expectare, demus veniam cōseruis in nos peccantibus: præsertim si illi veniam ante nos procidētes petāt, sicut Deus misericors est nobis supliciter rogantibus. Neq; opus est in hac parabola exactè singula scrutari, ne curiosa forsis magis sit, quam inuestigatio vtilis: cum scire sufficiat, quòd in decē millium talentorum tam magnum debitum intelligamus, quantum soluere Deo impossibile nobis sit: etiā venundatis nobis, vxore & liberis: quia nihil à se homo habet, per quod se à peccati debito redimat. in debitō cētū denariorū intelligitur offensa quā fecit homo in hominē. Hęc etsi maior sit quā homo soluere posset homini: lōga tamen est distantia & maior, quàm est differentia decem millium talentorum, & centum denariorum. Oportet ergo in omnibus parabolis quod aliàs diximus, considerare scopos, propter quos magister noster Christus assumpserit illas. Vid. quæ annotauimus.

Scopus huius parabolæ quis sit.

Cap. XIII.

Ad mores.

E *Efficiamini sicut paruuli.* Vide quæ annotauimus capi. 11. in illa verba: quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

¶ *Si oculus tuus scandalizat te, erue eū.* Hinc discamus, quantū in fidelibus cauendum sit à malorum & impiorum conuersatione, moribus, & factis: latè enim serpit contagio, & facilè incautos inficit. Hinc est quòd Gene. 24. ait Abraham ad seruum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: Pone manum tuam subter femur meum, vt adiurem te per Dominum Deum cœli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum inter quos habito. Videbat enim in his gentibus inter quas habitabat, multa quæ moribus suis non conueniebant. Hinc etiam est quòd Iacobus ait: vera religio est, immaculatum se custodire ab hoc seculo: mundus enim totus in maligno positus est. Huc pertinet quòd Christus in hoc loco, manus & pedes abscindere: imò & oculos eruere iubet, si offendant.

Cauendū est à malorū conuersatione, moribus, & factis. Gene. 24.

Iacob. 1.

¶ *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis.* Gene. 43. ait Ioseph: Non videbitis faciem meam, nisi adduxeritis fratrem vestrum minimum. Hanc vocem veri Ioseph Christi, audiant omnes Christiani, ne quemquam quamtumuis humilem & pusillum contemnant; nam & hos, & potissimū in hos, vult haberi Ioseph noster. Videte (inquit) ne contemnatis vnum ex pusillis.

Gen. 43. Figura.

¶ *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum.* Seneca in prouerbijs ait: amici vitia si feras, facis tua. Eisdem etiam consueta vitia serimus: nisi reprehendimus. Et Innocen. d. 83. cap. error, sic ait: Error cui non resistitur approbatur: negligere quippe cum possis perturbare peruersos, nihil est aliud quàm fouere, nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare.

Seneca.

Correptio necessaria. d. 83. error.

¶ Vnde Diuus Augustinus. 1. libr. de ciuitat. cap. 9. egregiè docet causam propter quam in hac vita boni simul flagellantur cum malis: quia scilicet neglexerunt cum possent malos corripere. Flagellantur (inquit) simul, non quia simul agant malam vitam, sed quia simul amant temporalem vitam: non quidem æqualiter, sed tamen simul: quam boni contemnere deberent: vt illi correpti atque correcti, consequerentur æternam: ad quam consequendam si nollent esse socij, ferrentur & diligerētur inimici: quia donec viuūt, incertum est vtrum voluntatem sint in melius mutaturi. Quare non vtiquè parem, sed longè grauiorem habent causam. Quibus per Prophetam dicitur: ille quidem in suo peccato

D. Aug. 1. lib. de ciuit. c. 9.

Flagellantur ſæpè & in hac vita non corripientes fratres

Ezec. 33.

Universidad de Deusto
Biblioteca

morietur, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. Ad hoc enim speculatores, hoc est: populorũ præpositi cõstituti sunt in Ecclesijs, vt non parcant, obiurgando peccata. Nec ideo tamen ab huiusmodi culpa penitus alienus est, qui licet præpositus non sit in eis tamen quibus vitæ huius necessitate coniungitur, multa monenda vel arguenda nouit, & negligit, deuitãs eorum offensiones, propter illa quibus in hac vita non vt debuit, vtitur, sed plusquã debuit delectatur. Lege totum illud. c. D. Augustũ.

D. Aug. 23. q. 5. c. no putes.

¶ Idem Augustinus super Epistolam Ioannis, & habetur. 23. q. 5. capi. non putes. Non putes (inquit) te amare tunc seruum tuum, quando eĩ nõ das disciplinam: aut tunc amare vicinum tuum, quando eum non corrigis. Nõ est ista charitas, sed languor. Ferueat charitas ad emendandum & corrigendum. ¶ Idem Fausto ait: quid faciet Ecclesiæ medicina salutẽ omnium materna charitate conquirens: tanquã inter phreneticos & lethargicos æstuans: nunquid contemnere? nunquid desistere, vel debet, vel potest? vtrisquè necesse est: vt sit molesta quæ neutris est inimica. Nã & phrenetici nolũt ligari: & lethargici nolunt excitari. Sed perseuerat diligẽtia charitatis: frenetico ligare: lethargicũ stimulare: ambos amare: ambo offenduntur: sed ambo diligũtur. ambo molestari, quanquã ægri sunt indignantur, sed ambo sanati congratulantur.

Idem. 23. q. 4. c. qui ita faciat.

Similc.

¶ Et in Epistola ad D. Hieronymum idem Augustinus ait: Nescio vtrum Christi næ amicitiæ putandæ sunt, in quibus magis valet vulgare prouerbium, obsequium amicos, veritas odium parit, quam Ecclesiasticum: meliora sunt vulnera diligentis, quã fraudulenta oscula odientis. Corripiendus est ergo frater, non adulandus: Non enim Christus Dominus in hoc loco ait: Adulare eum: sed corripe eum &c. ¶ Quanta verò modestia & verborum lenitate, hæc correptio fraterna facienda sit, docet Diuus Hierony. super illud Prouerbi. 29. qui vehementer emungit, ellicit sanguinem qui modestè (inquit) allo quitur proximum, gratum accipit responsum: & quasi de vberibus de quibus lac quærebat, butyrum expri mit: sed qui inepto verbo rixam & discordiam ex fraterno corde prouocat: quasi necessariũ vltra modũ emungens sanguinem ellicit. Hæc Hieronymus. Vnde, qui mimia asperitate fratres suos corripiũt, similes sunt (vt D. Bonauentu. ait) illis qui patellas veteres reficiunt: qui dum foramẽ vnum vno ictu mallei obstruere volunt: vel multa foramina faciunt, vel patellam omnio confringunt. Quid enim aliud est correptio, nisi vasis fracti reparatio? Vnde Ecclesiasti. 21. sapiens ait. cor impij quasi vas cõfractum. Si ergo reparaturus patellam, ictum mallei temperas, quare ad resiendum cor peccatoris cõfractum, correptionem non temperas? Vitia siquidem animi (auctore Seneca) sicut vulnera carnis leniter tractanda sunt. Plus enim (ait Ambro) proficit amica correptio, quam turbulentia. Tales etiam similes sunt barbitonsoribus, qui sine aqua capillos capitis aut barbæ radere volunt. Quid per aquam quæ barbam humectat, nisi lenitas designatur, quæ correptionem præire & comitari debet? iuxta illud quod D. Paulus ad Galatas scribens ait.

Prou. 27.

D. Hieron. Pro. 25.

Qua modestia corripiendus est frater.

D. Bonauen. de doctri. corr. dis.

Simile.

Eccle. 38.

Senec.

Ambros.

Simile.

Gal. 6. Vos qui spirituales estis, corrigite huiusmodi hominem præoccupatum in delicto, in spiritu lenitatis. Volebat Apostolus barbam radẽdam humectare, qui in spiritu lenitatis fieri præcipiebat. Grauissimũ sanè est ab ignoranti barbitonsore, nouacula dentata, sine aqua radi. Quid enim est dentata nouacula, nisi mordax & aspera correptio: quæ illos qui malè raduntur, idest, ineptè & atperè reprehendũtur, cogit cum abundantia lachrymarum faciem rigare? Noli ergo aquam dimittere in barba radenda, lenitatem & mansuetudinem in correptione facienda: aufer dentes à nouacula, idest, conuitium à correptione, vt malos capitis aut barbæ pilos, idest, excessus & crimina fratris furari potius quàm violenter auferre videaris. Qui enim iumentum suũ onerare volunt: mollia supponere consueuerunt: ne onus superimpositum, iumentum lædat, dorsumquè eius totum excoriet. Ille etiam qui quadrigam trahere facilè vult, modulos quadrigę vngere solet: vt ab equis leniùs & suauiùs trahatur. Sic tu preces & supplicationes supponere debes, vt onus correptionis frater facilè portare sine aliquo nocumento possit. Vel hinc discant prælati subditos suos cum mansuetudine corripere, quando obstinati & rebelles nõ sunt. Discant etiam iram in correptione sibi subijcere: & non ab ira & indignatione subiectari. Quod de iusto Malachia docet Bernard: quòd scilicet ira in manu eius erat: vocata veniebat, nutu & non impetu ferebatur, quacunquè vellet vtebatur, & cum nollet non vtebatur. Ideo Moyses de vindicta Dei aduersus Aegyptios verba faciẽs, ait: Exod. 15. Misisti iram tuam, quę deuorauit eos sicut stipulam. Non mittunt iram, sed potius ab ira mittuntur, qui iræ suæ impetum sequuntur. Mitte ergo tu, quisquis is, ante te iram tuam exemplo Domini, vt non ex impetu, sed maturo & liberato consilio, & animi lenitate culparum exequaris vindictã. Animaduerte quod de viro stulto dicat Iob. c. 41. Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit: per gladium iram intellige: qui stultum apprehẽdere dicitur, cum ab ira superatur. Multo profectò melius est apprehendere gladiũ, quàm à gladio apprehẽdi, idest: iram cohibere, quàm ab ira superari. Non te superet ira ait Iob. c. 26. Hoc est, quod de iudice Christo sapiens ait. Acuet diram iram in lanceã. Iram suam ille acuit, qui illam cohibet, & animo suo dominatur: & deliberato & prudenti iudicio fratrem corripit, aut vindictam in eum peccantem exercet. Ille verò ab ira acuitur, qui non nutu sed impetu fertur. Modestia igitur, & animi mansuetudo, & lenitas, in correptione adhibenda est &c.

Similc.

D. Ber.

Exo. 15.

Iob. 41.

Iob. 26.

Sap. 5.

¶ Sal etiam prudentiæ & discretionis est etiã in correptione maximè necessariũ. Nã primũ nõ publicè corripiẽdus est frater. Corripe, inquit, eũ inter te & ipsum solũ: Deinde personarũ status inspiciẽdus est: nã (auctore Hierony.) nõ sanat oculũ, quod sanat calcaneũ. Quare cũ sene & veterano partius agẽdũ est, vt ait Seneca, & D. Paul. 1. Tim. 5. seniorẽ ne increpueris, sed obsecra vt patrẽ. Cũ iuuene verò q benignitate nõ corrigitur, durius agendũ est, in cutiẽdo. s. timorẽ. Vnd. Aug. ait: sicut meliores sũt, quos amor corrigit, ita peiores sũt quos nõ corrigit timor. Sed in timore isto in

Prudẽtia in correctione necessaria.

D. Hiero.

Seneca.

1. Tim. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritas nimia verborum (quod iam diximus) omnino vitanda est ac fugiẽda. De leuibus etiam criminibus, leuis debet etiam esse correptio: ne contra muscas & pulices cum gladio pugnare videamur.

Ex charitate procedere debet correptio fraterna. Eiusd. 2. c. D. Bona. de doctri. cor. c. 63.

¶ Illud etã maximè ante oculos habẽdũ est, vt ex amore & charitate fraterna correptio exire videatur. Hoc est enim quod significare voluit (inquit Bonau) inter alia Elaias. c. 2. cum ait: egredietur virga de radice Iesse. Quid per virgã (inquit Bonau.) nisi correptio? Quid per Iesse, quòd interpretatur incendiũ, nisi amor designatur. Quid ergo est, virgam de radice Iesse exire: nisi correptionẽ de radice charitatis procedere? Nã qui ex malo animo aliũ accusat: aut qui precipuè in correptione fratris cõfusionẽ intẽdit, nõ aũt correctionẽ aut emendã: is grauiter offendit, etiam si vera sint quæ profert.

Cõmodũ fatris est attendẽdũ in correptione.

¶ Tandẽ in correptione fratris cõmodũ quærendũ, & intẽdendũ esse, satis apertè docet Christus Dominus in hoc loco, dicens: si enim te audierit, lucratus es fratrẽ tuũ. Quare inutiliter corripit, qui sciẽs & prudẽs in corrigibilẽ hominẽ corrigit, sine illius aut aliorũ emolumento aliquo. Quãdo quis etiã imperio potius quã charitatiua admonitione, corrigere aliquẽ cõtẽdit, plꝰ multò nocere quã prodesse solet. Nã vt Auguſt. ait: mali quãdoq; tolerãdi sunt: ac pro ecclesiæ pace & trãquillitate substinendi. Lenitas ergo, & discretio, & charitas, & vtilitas, in hac fraterna correctione maximè (vt diximus) necessariæ sunt, vt rite fiant. De quibus D. Bonauent. de doct. cor. c. 63. & 77.

Obstinatis nihil

¶ *Si te non audierit.* Sunt sanè corda quorundam hominum perditorum (inquit Bonau.) similia cannis veteris gallinæ, quæ nec coqui possunt, nec dentibus aut vnguibus carpi: correptionem scilicet nullo pacto ferentia. De quibus Salomon ait Pro. 15. Non amat pestilens eum qui se corrigit: imò tales sunt similes equis scabiosis, quorum si vulnera tangãtur, fremere atquè recalcitrare solent. Tales etiã diabolo similes sunt, qui corrigi non potest. Vnde idem Salomõ ait; Qui odit correptionem vestigiũ est peccatoris: Peccatorem vocans diabolum per Antonomasiam. Sicut enim vestigium pedi omnino assimilatur: sic talis qui correptionem non audit, diaboli vestigiũ ac expressam similitudinem in corde suo habet. Indiciũ siquidem est & argumentũ maximum stultitiæ, non solum correptionem non audire: sed eam ob causam corripientem odio habere: quòd solẽt quã plurimi, ideo ait Salo. argue sapiẽtẽ & diliget te. Et alibi in loco: plꝰ proficit correptio apud sapientem, quã. 100. plagæ apud stultũ. Præterea arguentẽ & corrigẽtẽ odire: præsefert cordis leuitatẽ. Ideo sapiens ait: Non murmurabit correptus vir prudens & disciplinatus. Quẽadmodũ enim dolium inane & vacuum cum malleo percutitur, maximè resonat, si verò plenũ fuerit, minimè strepitũ vllum facit: sic qui vacui sunt diuina gratia & sapientia, cum corripiuntur murmurare solẽt: pleni autẽ tacent & substinẽt: imò æquo animo audiũt & corriguntur. Hæc ex D. Bonauentura. Libenter igitur audiamus corrigentes nos: cum totis suis viribus nos Deo lucrari cõtẽdant. Quod si illos audire noluerimus, saltẽ nõ tã insipientes & stulti simus, vt eos propter correctionem odio habeamus.

p. Est correptio. D. Bona. de doctri. cordis. c. 18. Simil. Prou. 15. Simile.

Prou. 9.

Eccle. 20. Simile.

¶ *Die*

¶ *Die Ecclesiæ.* Quid igitur (quærũt aliqui) faciendum est, cum summus Pontifex qui superiorem Ecclesiam non habet, turpiter in moribus erraverit; potestate sua abutendo: bona Ecclesiæ dissipando: beneficia ecclesiæ vendendo? quibus respondemus: plura nobis suppetere remedia. ¶ Primum est, humilis admonitio, & fraterna charitatiua correctio: quæ vt supra diximus ad superiores se extendit. ¶ Secundum est, oratio pia ac deuota totius Ecclesiæ. Orandus enim est tunc Deus: vt illum aut illuminet aut de medio tollere velit: cor enim regis in manu Dei est, & quocunquè voluerit vertet illum. Ipse est enim qui cor Regis Assueri crudele conuertit in mansuetudinem, quando iudæis mortem parabat. Hoc remedio audita est Ecclesia contra Anastasiũ secundum, qui orationibus iustorũ percussus interijt. De quo in capi. Anastasius distinct. 19. cum glo.

Quid fiet quãdo Sũmus põtifex immoribꝰ turpiter errat? Vid. Turrecrema. li. 2. de Ecclesia. ca. 106. 1. remedium. 2. remedium.

Pro. 21. a

Rher. 9.

In. c. Anastasius. da. 19.

¶ Tertium est vbi prædicta non prodessent, resistentia. Resistẽdum enim ei esset in faciem per principes Ecclesiæ. Hoc est: Cardinales, sicut Paulus restitit Petro, quia non ambulabat ad veritatem Euangelij. ¶ Quartum est, non acceptare, si forte simoniacus sit, eaque malè & contra legẽ Dei per eum essent gesta: vt promotiones, prouisiones beneficiorũ, collationes manifestè simoniacè factas: cũ tales in Ecclesiã nõ per Christũ qui est ostiũ, sed aliũde intrare præsumpserint, qui nõ pastores Ecclesiarũ sed fures & latrones arbitrãdi sunt. Vnde Grego. septẽ falsas taliũ iudicatordinationes, in. c. ordinationis. 1. q. 1.

3. remedium.

4. remedium.

5. remedium.

¶ Quintũ remediũ est, cõuocare concilium generale: quæ cõuocatio per Cardinales fiẽda esset, quãdo summꝰ Põtifex renuerit cõgregare: aut per alios illis negligẽtibus, quòd tamen nõ ad summũ põtificẽ deponẽdũ, esset aggregandũ, cũ talẽ potestatẽ non habeat: sed ad prædicta tria cũ maiori auctoritate faciẽdũ, scilicet ad illũ admonendũ, ad orandũ pro illo solẽniter. Si enim Dominꝰ in hoc. c. ait: si duo consenserint super terram, de omni re quãcunq; petierint, fiet eis à patre meo: quãtò magis vbi tot ac tãti patres cõgregati sunt, vno animo cõsentientes, et potissimè orãtes pro re tã necessaria ecclesiæ vniuersali? Et tandẽ si hæc nõ proficerent, cõgregãdũ esset cõciliũ ad resistendũ tot tantisq; malis, etiã cũ inuocatiõe brachij secularis: Hoc est, imperatoris, aliorũ què principũ: ne tota Ecclesia periclitaretur. Sextum remediũ, quando occulto Dei iudicio hæc non sufficerent, esset: ad tẽpus patienter tolerare quod diuina iustitia tolerat. Nõ enim verosimile est, vt talis diuã Deo toleraretur. Vnde Psal. 36. Dauid ait: inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati, defficiẽtes quemadmodum fumus deficient.

6. remedium.

Psal. 36.

¶ *Si duo ex vobis consenserint.* Quantũ apud Deũ valeat oratio cõmunis, iã nuper diximꝰ in secũdo & quinto remedio, quibus vtitur ecclesia, quando Sũmus põtifex criminosus est. Itẽ si iuxta scripturã sanctã deprecatio vniꝰ iusti assidua multũ valere dicitur: quãtò magis oratio iustorũ multorũ: quãtò etiã magis iustorũ totius ecclesiæ? Vnde D. Th. de regẽ & regno scribẽs, ait: quod si omnino cõtra tyrannũ auxiliũ humanũ nõ posset haberi: recurrẽdũ esset ad regẽ omnium Deũ: qui est adiutor in opportunitatibus. Ipse est qui Nabuchodonosor crudelem in tantam deuotionem

Oratio cõmunis maximè prodest. Iaco. 5. D. Tho. li. de rege & regno.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem conuertit: quòd factus est diuinæ potentiæ prædicator. Hæc ex Thoma. Hoc enim remedio vsus est B. Hylarius, qui contra Leonem Pontificem (secundum alios, Liberium) orando præualuit. Hoc etiam vsus est contra Anastasium secundum Ecclesia, vt iam retulimus.

¶ *Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio illorum.* In medio eorum sum, tanquàm scilicet Dominus, magister & princeps: vt adsim eis, iuuemquè eos & defendã. Qua loquutione vsus est Dominus Exod. 8. Vt scias quia ego Dominus in medio terræ. Metaphora sumpta est à regibus & principibus, qui sedes suas ferè habẽt in medijs prouintijs: vt melius & facilius illis prospicere, eosquè regere & gubernare, tueri, defendereq; possint, cum opus fuerit. Ad similitudinem humani cordis quod in medio corporis humani constitutum esse videtur, vt ex eo veluti ex fonte, spiritus vitalis quo totum viuificatur corpus, commodiùs in omnia membra diffundi possit. Hæc de causa inquiũt Hebræi, Deũ sedem suam Hierosolymis habere voluisse, quæ in meditullio Iudææ sita est; vt æquè omnibus ad istum locum vbi cultus Dei erat, & vbi Dominus illis propitius præcesquè eorum exaudire decreuerat, aditus pateret. Ex quibus reges & principes discãt quod periculi sit, ad angulos regni pro sua propria commoditate confugere relinquẽtes loca, quibus suis commodiùs prospicere possent.

In medio illorũ esse quid signi ficet. Exod. 8. Similitu.

¶ *Non dico tibi septies, sed &c.* Idest, toties quoties peccauerit. Hinc colliges quanta sit Dei misericordia, quãtaq; eius benignitas, qua omnes peccatores quantumuis grauissimos ad pœnitentiã vocat: Nullũq; in hac vita peccatũ esse irremissibile, aperte in hoc loco demõstrat, quasi dicat: Nullus erit numerus peccatorum, nullũ genus, quod non remittes. Hinc est, quòd multo ante per prophetam dixerat: si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis suis &c. Abomnibus dicit. Quare in vniuersum statim subditur: omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor. Et in alio loco ait: viuo ego (inquit Dominus) nolo mortem impij. Hoc est, nullius impij cuiusuis conditionis impietate fuerit infectus. Vn de subdit: nunquid voluntatis meæ est mors impij (inquit) Dominus? & illud Ioelis. 2. vniuersale verbum est, conuertimini ad me: quemadmodũ illud: venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiã vos. Et ad Apostolos Ioan. 21. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, idest, quorumcunquè, & quæcunquè peccata. Est enim vtroquè verbo vniuersalis assertio, qua plenissima confertur Apostolis potestas. Quibus testimonijs Ecclesia commota definit cap. firmiter, de summa Trinita. & fide ca. quod si quisquàm post baptismum prolapsus fuerit in peccatũ, per veram potest semper pœnitentiã reparari. Vnde D. Chrysost. in lib. de reparatione lapsi, & refertur can. talis de pœnitẽtia d. 3. talis (inquit) mihi crede, talis est erga homines pietas Dei, nunquàm spernit pœnitentiã, si ei sincerè & simpliciter offeratur: etiam si ad summum perueniat malorum, conuersum ad libertatis viam libenter amplectitur.

Dei misericordia ostendit. Ezec. 18. Capi 33. Ioel. 2. Sup. 11. Ioan. 21. Ca. firmiter. Chryso.

¶ Neque his obstat quod Ioan. capit. 12. art. propterea non poterant credere quia iterum dixerat Esaias

Obiectio. Ioã. 12. Esai. 6.

c. 6. Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos: si enim non poterant, nulla eis pœnitentia sufficiebat. Non inquàm obstat hoc: nam inter auxilia Dei specialia, sunt gradus. Est enim ordinarium auxilium, quod sufficit suapte natura vt resipiscat peccator. Hoc autem Dominus nulli hominum etiam sceleratissimo denegat: sed semper stat ad ostium eius & pulsat, vt ipse ait Apocalyp. 3. Aliud tamen excellentissimum auxilium est, quo homines in profundum malorum collapsi, indigent vt resurgant à suis sceleribus: hoc autem non semper Deus illis offert: sed quasi miraculum est grande illos resipiscere: quod in Babylonicis & in Pharaone videre est. De quibus Hier. 51. ait: Curauimus Babylonem & non est sanata: derelinquamus eam, quoniam peruenit vsq; ad cœlum iudicium eius. Quo in sensu tales homines scelerati dicuntur excæcati, & non posse credere. Immeritò tamen isti culpam huius in Deum reijcient, qui sufficienter quantum ad illũ attinet illis auxiliatur: sed potius seipsos incusent, qui tam difficilem salutem suam fecerũt. Ita vt semper stet sententia illa Oleæ: perditio tua Israel, idest, tu es illius causa. Quò fit, vt quãdo per timores seruorum, quos natura instigante, habere possunt eiusmodi iniqui & scelerati homines, cor suum emolliuerint, atquè alijs calamitatibus & ærumnis edomati & tam ingenti scelerum prauitate cessare cœperint, tũc sufficiet eis ordinarium auxilium: præterquam quòd illud etiam egregium nonnunquam illis offert, vt Matthæo, Magdalenæ, & Paulo.

Nota de auxilio speciali. Apo. 3. Hier. 51. Oseæ. 13. c.

¶ Quòd autem possimus legimus pœnitentiam negotiari, & gratiam & misericordiam non consequi: non de vera, sed defecta potius pœnitentia intelligendum est, Esau enim non eiulabat nisi propter primogenituram amissam: tamen odiũ fratris non deponebat: imo dicebat: veniet luctus patris mei, & occidã Iacob fratrem meũ. Antiochus etiã 2. Macha. 9. diuina plaga percussus, cœpit imaginem quandam pœnitẽtiæ verbis affingere: sed tamen quia non verè eum offensæ Dei pœnitebat, sed quòd culpa illa causa eiusdẽ plagæ fuerat, veniam non obtinuit: quod hystoria significauit appellans eum scelestum quia scelestè Dominum orabat. ¶ Neque mirandum est quòd Christus supra capit. 12. dicat: qui dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro: cum non affirmet huiusmodi peccatum esse irremissibile: sed non remittetur, inquit. Loquitur enim de facto, secundũ communẽ rerum curtum, scilicet propter defectum pœnitentiæ, quæ difficilis est, in his qui consultò absq; ignorantia & animi passione delinquunt. Iuxta illud Esaiæ. 22. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur: & reuelata est in auribus meis vox Domini exercituum: si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus, quasi dicat minime. ¶ Neque obstat etiam quod Ioan. ait in prima sua Canon. 1. c. 5. est peccatum ad mortem, non dico pro eo vt oret quis. Vocat enim D. Ioannes peccatum ad mortem, quãdo hominem videmus adeò obstinatum & inueteratum, vt in inimicitijs, aut in concubinatu, aut in vsura, aut obstina-

Heb. 12. Gene 27. 1. Mach. 9. 3. obiectio. Sup. 12. De peccato in spiritum sanctũ vid. S. Th. 2. 2. q. 14. Esai. 22. De hoc vide Chry. hom. 42. sup. Mat. 4. obiectio. 1. Ioan. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

obstinatissimâ hæresi, vt quantùm prudentia docet humana, nulla spes de illo habeatur. Et tunc non prohibet. D. Ioan. orare pro illo: non enim ait, nemo oret: sed non dico, ideſt, non præcipio vt roget quis, aut quèadmodum est Crecè, vt roges. Orare enim pro huiusmodi hominibus est pro re difficilima preces fundere: quâuis tales conuerti possint: vt D. Paulus precibus Stephani, & D. August. precibus matris. Quare sæpè est consilium orare pro talibus: tametsi pro Turca & perfidis Iudæis raro sint qui orent. Hinc est quod ecclesia pro infidelibus non nisi in die Parasceue orare solet. De huiusmodi ergo genere peccatorum dicit Ioannes: quasi desperato & deplorato non pro eo dico, ideſt, præcipio vt quis roget.

Eccl. 18. Cui loco Ioannis apte quadrat pulchra illa exageratio Ecclesiastici. 28. aduersùs vindictæ cupidos, quam visum est hic explicandi gratia, & huiusmodi homines à vindicta deterrendi adiungere: est autem huiusmodi: qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini reseruat iram, & à Deo quærit medelam? in hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reseruat iram, & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius? tam detestandũ est fraternæ vindictæ scelus, vt pro eo orare non cogamur: tam detestandum est etiam infidelitatis peccatũ, quo quis post agnitum Deum ad idola reuertitur,

Hiere. 7. vt dicat Dominus Hierem. 7. Tu ergo noli orare pro populo isto, neque assumas pro eis laudem & orationẽ: & non obsistas mihi, quia non exaudiam te. Nonne vides quid isti faciãt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Hierusalem: filij colligunt ligna, & patres succendũt ignem, & mulieres cõspergunt adipem, vt faciant placentas reginæ cœli, & libent dijs alienis? Pro quibusdam ergo peccatis difficilis est impetratio veniæ: quâuis nullum sit omnino in hac vita, quod cõdonari non possit, si toto corde conuertamur ad Dominum. Vnde verba hæc Domini: Noli orare pro populo isto quia non exaudiam te, & alia idgenus, comminatoria sunt. Sicut illa Ionæ. 3. Adhuc 40. dies & Ninue subuertetur. Nam postquam in hoc loco & capit. 14. dixerat Hieremias: Noli orare pro populo isto. & cap. 15. Si Moyses & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istum: statim eodem cap. propter orationem Hieremiæ nomine populi, ait Dominus: si conuerteris conuertã te, & ante faciẽ meã stabis. Pari modo intelligitur illud Amos. 1. & 2. cap. Vbi Dominus ait super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor nõ conuertam eum. Intelligitur, inquàm, quantum ad flagella. Quæ in illo loco comminatur Dominus Damasco & Tyro, persequentibus populum Israel. Ait enim Dominus: quòd si vnum aut alterum incursum fecissent aduersus populũ, forsitan pepercissetei s, sed quia pergebant bella multiplicare, deperdet eos. Quòd verò attinet ad culpã, septuagies septies conuersis pepercisset, vt in hoc loco pollicetur.

Ioan. 3. Hier. 14. &. 15. Amos. 1. &. 2. Pron. 1.

¶ Atq; ad hunc comminatorium sensum ait Dominus Prou. 1. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam.

Commi-

Comminatur enim multa flagella in hac vita pro peccatis inferenda, quod ex præcedentibus patet. Quando venerit (inquit) super vos tribulatio, & angustia, & repentina calamitas. Nam ad pœnas remittendas non semper necesse est, vt Deus exaudiat preces etiam iustorum hominum.

¶ *Et cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei vnus, qui debebat decem millia talenta &c.* Hæc ratio tunc sumitur in hac vita, quando peccatori in memoriam veniunt, tum innumera Dei beneficia, quæ quantò maiora sunt, tantò maiorem ad seruiendum Deo inferunt obligationem, vt D. Gregorius ait. Tum etiam quando veniunt innumerabilia peccata aduersus Deũ commissa, loco gratitudinis exhibẽdæ. Tum denique quando in memoriam venit, quàm horrendum sit incidere in manus Dei viuentis. Ex quibus subit immentem timor maximus pœnarum: quo timore correptus, ait intra se peccator cum Dauid: Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum: quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me. Quid igitur tunc temporis faciet peccator? id scilicet quod homo iste fecit: procidat ad pedes Domini, & deprecetur veniam: satisfactionem polliceatur, atque similem illius animum inducat, (vt Basilius ait) qui dixit: iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Et rursum, Domine ne in furore tuo arguas me. Ea item faciat, quæ pro alioqui peccauerat, facta ab ijs fuisse Apostolus testatur: qui secundum Deum contristati fuerant. Ecce (inquit) hoc ipsum secundum Deum contristatos esse

Quando peccator reddit rationem.

Quo pacto consequatur homo veniã peccatorũ

Psal. 118 D. Basi. in regulis breuiori a bus interrogatione 5.

Psalm. 37

Psal. 6.

2. Cor. 7. c.

vos: quantam in vobis operatum est solicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam, in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. Quòd si denique vt Zacheus commissa peccata contrarijs rectè factis multis cõpensauerit, tunc misertus Dominus peccatoris, dimittet eum, & debitum etiam condonabit.

Luc. 19

¶ *Nonne omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti &c.* Iam hic vides quanta sit orationis efficatia & virtus. Quare inter alia quæ nos vt securè diem Domini expectemus, maximè præparabunt, est oratio humilis. Tanta enim est eius virtus vt iusti iudicis misericordiam imploret. Vnde Salomon ait: oratio humiliãtis se nubes penetrabit, donec appropinquet nõ consolabitur: & non discedet donec aspiciat altissimus. Et angelus ad Tobiam: quando orabas cum lachrymis ego obtuli orationem tuam Domino. Et Dominus per Esai. ad Ezechiam: audiui orationem tuam; vidi lachrymas tuas. Plurimum enim valet apud Dominum humilis oratio coniuncta lachrymis. Nam vt Diuus Hieronymus ait: oratio Deum lenit: lachryma cogit: hæc vngit: illa pungit. Vnde D. Bernar. ait: ô humilis lachryma, tua est potentia: tua est regni gloria. Ante faciem iudicis sola intrare non vereris: quicquid petieris impetrabis: acclamatori silentium ponis: & quandoque sententiã abore iudicis rapis: victis inuincibilem: ligas omnipotẽtem. Loquamur ergo in amaritudine animæ nostræ, & dicamus Deo; Noli nos condemnare, & tunc omne debitum dimittet nobis, quoniam rogauimus illum.

Orationis virtus maximè si iũcta est eũ lachrymis

Eccle. 35.

Tob. 11.

Esai. 38.

D. Hiero.

Bernard.

ora-

Universidad de Deusto
Biblioteca

oratio enim hominis contriti cœlos penetrat, veniam impetrat, & Deum placat.

¶Imò vt hãc orationis virtutem extollamus, illud hoc in loco addendum esse dignum existimaui: quod aliqui existimant tantam esse oratio nis efficaciam, vt illa posit iustificationis gratiam nonnunquàm impetrare. Si enim peccata actu displicẽt, quæ malè placuerunt, adhuc tamen imperfectè & quantumlatis non est ad gratiam: Vel si quis ideo non dolet de suis peccatis, quia illa memoria excideruntaut alia aliqua ratione ea ignorat inculpabiliter: posset superueniens oratio impetrare veniam peccatorum. Imò si commissa peccata actu non displiceant, sed virtute dumtaxat, & subitò aliquo mortis periculo quispiam præuentus, cõuersus toto corde ad Dominum ferrẽterclamet: Domine miserere mei, tantam esse virtutem orationis, aliqui persuasi sunt, vt tunc, vel solam orationem credant satis esse ad remissionem peccatorum omnium. Et dicunt virtute displicere peccata illi qui ita esset affectus, vt de illis doleret, si vel eorum meminisset, vel locũ haberet pœnitentiæ. Ego tamen vix crediderim, posse ita feruidam orationem contingere absquè pœnitentiæ actu: ipsa namquè cordis compũctio est, quæ siccogit exclamare, & implorare Dei misericordiam. Sed siid contingat, orationem hãbere virtutem hanc: ostendisse nobis videtur Christus, cum dixit: petite & accipietis: quærite & inuenietis: pulsate & aperietur vobis. Et ne iustis tantum hæc dici putaremus, continuò subiecit: omnis enim qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Et hoc Chrysostomus in Math. aliquanto dilucidius fecit his verbis: omnis qui petit accipit, siue iustus sit, siue peccator. Et ipse Christus, vt & ad petitionem iustificationis & remissionis peccatorum hæc intelligeremus referri, testante Luca, mox addidit: si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quãtò magis pater vester cœlestis dabit spiritum bonum petentibus se?

Oratio sola potest iustificationis gratiam nonnunquã impetrare secundũ aliquos. Vega li. 6 c. 38.

1. argum.

Sup. c. 7.

Chryso.

Luc. 11. b.

2. argum.

¶Vtquè ista orationis virtus manifestior esset nobis, in præsenti parabola huius qui debebat decem millia talenta: Regem commemorauit dixisse: *Serue nequã omne debitum dimisi tibi quia rogasti me &c.*

3. argum.

¶Aq; ex his edoctus est Ioannes quod postea vniuersæ Ecclesiæ tradidit, dicens: hæc est fiducia quam habemus ad Deum: quia quodcunque petierimus secundùm voluntatem eius audiet nos. Quid autem magis secundum voluntatem eius postulamus petere, quàm nostram iustificationem? Omnes vult saluare, & neminem vult perire: & voluntas illius (sicut ait Paulus) sanctificatio nostra est. Eccle. Item hanc potentiam orationis nobis olim expresserat: fili, peccasti, non adijcias iterum: sed & de præteritis depræcare, vt tibi dimittantur: nunquam ille ad orationem hortatus esset, ea præsertim adiecta particula, vt tibi dimittantur, nisi certus fuisset orationem eius esse valoris, & meriti apud Deum, vt et veniã queat peccatorum impetrare.

1. Ioan. 5.

Eccles. 1. Ti. 2. 1. The. 4.

Eccle. 3 1.

4. argum.

¶Et qui omnes ad se confugientes benignè recipit, quomodo credatur despicere eos, qui subitis mortis periculis præuenti, ad vnius ipsius clementiam pia & humili oratione con-

Zach. 1. confugiunt? Ipse sanè dixit: conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Nequè dubitari potest quin & conuersio ad ipsum, sit feruens & deuota suæ misericordiæ imploratio.

Oratio est satisfactoria.

3. argum. ¶Si apud homines clemẽtes & benignos, hanc vim habeat humilis petitio remissionis offensæ sibi illatæ: multo magis profectò & apud Deũ, cuius miserationum non est numerus, hanc gratiam oratio habere censenda est. Et si homines vt iniurias sibi illatas condonent, magis humilem petitionem veniæ, aut certè non minus quàm earum pœnitentiam recipiunt, & eam petitionem veniæ pœnitentiæ loco habent, nequè amplius requirunt: non est cur credamus expertem esse huius virtutis apud Deum orationẽ humilem, qua nostrorum peccatorum remissionẽ petimus.

Sup. 7.

Ioã. 9. ¶Sed quid (inquies) quod Beatus ille cæcus Euangelicus ait: scimus quia peccatores Deus non exaudit? Cæci nondum illuminati (dicit Augustinus) fuisse hæc verba, & de perseuerantibus in peccatis illeloquebatur: non de actu, vel virtute illorũ pœnitentibus ea verba esse intelligẽda docte admodum probat Cyrillus ex Esai. 1. & Threno. 3. verissimum què est, Deum non exaudire peccatores, vt testimonium eorum sanctitati per miracula exhibeat. Quare cũ miracula illa eximia, de quibus cæcus & pharisæi tunc agebant, in testimonium diuinitatis & sanctitatis Christi fierent, optimè cæcus potuit exire de sanctitatem Christi tueri, quòd peccatores Deus non exaudit.

D. Aug.

Cyrillus. Esai. 1. Thre. 3.

¶*Nonne omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me?* Non ergo solum eleemosyna & ieiunium, sed & oratio quãuis mentalis sit, satisfactoria est: impetrat enim à Deo omnium talẽtorum veniam. Quod si ita non esset, neq; in hoc loco dixisset Rex Christus: nonne omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me? Nequè alio in loco docuisset nos orare, dicentes: Dimitte nobis debita nostra. Sed ais: oratio afflictionem corporis secum non affert; non ergo est satisfactoria. Ad quod facilè respondemus: quòd si oratio vocalis sit, afflictione corpus afficere: si verò mentalis sit, etiam si spiritus suauitatem afferat secum: carnis macerationem secum habet. Nam vt D. Grego. ait super Ezechi. Dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur proculdubio fortitudo carnis. Vnde & neruus femoris Iacob, legitur Gene. 32. exiuncta Angeli emarcuisse. Quod si oratio nullam pœnam afferret corpori, tanta est eius virtus & potentia, vt impetrando veniam; sic satisfacere dicatur. Peccata ergo nostra si eleemosynis aut ieiunijs redimere non possumus, saltem lachrymis & precibus redimamus; vt audire à Rege Christo mereamur; Omne debitũ dimisi tibi quoniam rogasti me.

Oratio est satisfactoria.

Anoratio sit opus pœnale.

D. Greg.

Quamuis oratio nõ esset pœnalis, est satisfactoria per modum impetrationis.

¶*Nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus Dominus tradidit eum tortoribus &c. Sic pater meus faciet vobis, si non dimiseritis de cordibus vestris vnusquisq; fratri suo.* Dimittamus ergo æquo animo iniurias nobis illatas, ne tortoribus inferorũ tradamur. Dimittamus libenter hominibus peccata eorum; vt dimittat nobis pater cœlestis peccata nostra; vt idem Dominus ait. Itẽ Ecclesia. 28. Dimitte proximo tuo nocenti te; & tunc peccãti tibi peccata soluẽtur. In quæ verba interlinea-

Sup. 6.

Eccl. 28.

Glosa.

ris gloss ait: indignum est Deum ei esse propitiũ, qui crudelis est in proximum. Et D. Augustinus: vnusquis què talem indulgentiam acceptarus est à Deo: qualem ipse dederit proximo suo. Via sanè aptissima est ad veniam peccatorum consequendam, iniuriarum remissio. Quod significatum inuenimus. 4. Reg. 4. in mulie re illa, quæ debita sua creditori soluit, oleo ab Elisæo multiplicato. Oleo igitur misericordię, quo erga proximum nobis iniuriam inferentem vtimur, Deo omnia debita soluimus: sin aũt nõ dimiserimus de cordibus nostris: nec nostris nec alienis precibus misericordiam à Deo expectemus: sed ille nos tortoribus tradet. Hinc est quod Ecclesiasticus ait: Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam: & peccata eius seruans seruabit. Quis exorabit pro delictis illius? Homo homini seruat iram, & à Deo quærit medelam? in hominẽ similem sibi non habet misericordiam, & pro peccatis suis deprecatur? Ipse cum caro sit reseruat iram, & propitiationem petit à Deo?

Augusti.

4. Re. 4.

Figura.

Eccle. 28.

¶ *Tradidit eum tortoribus, quousquè redderet vniuersum debitum.* Notandum hoc in loco maximè est, quòd non solùm inmisericordia indigna est venia: sed quod multò plus est, homini non vtenti misericordia cum proximo suo, videntur peccata iam remissa reuocari. Detestemur igitur iram & odium in proximum: Tum vt Christum Dominum imitemur, quem patientissimum fuisse latis nobis omnibus constat. Summa enim religionis est, vt Augustinus ait, imitari quem colis: Tum etiam ne á nobis, qui vindicari volumus, omnia tam olim peccata dimissa, repetat. Ecce in hoc loco vides, quo pacto Rex tradidit seruum suum tortoribus, quousquè redderet vniuersum debitum priùs sibi dimissum, quoniã rogauerat illum. Et quamuis doctores Theologi quamplurimi, oppositã sententiam veriorem esse iudicent: timendum sanè est Dei incomprehensibile iudicium: quis enim cognouit sensum Domini: aut quis consiliarius eius fuit? Audio psalmistam dicentem: Domine ne memineris iniquitatum nostrarũ antiquarũ, cito anticipent nos misericordiæ tuæ. Et alio loco: redeat in memoriam iniquitas patrum suorum. Audio mulierem Sareptanam dicentem: quid mihi & tibi vir Dei: ingressus es ad me, vt rememorentur iniquitates meæ? Deum autem iniquitatum antiquarum reminisci, quid aliud esse potest, quàm ad æternas pœnas iterũ peccata imputare. Audio etiam D. Gregor. in hunc locum Mathæi dicentem: inde constare, si quo aliquis in nos deliquit, excorde non dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nos iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Et Diuũ Augustinum lib. de Baptismo afferẽtem redire dimissa peccata, vbi fraterna charitas non est, apertissimè Dominus in Euangelio docet; in illo seruo á quo Dominus debitũ petijt; eò quòd ille conseruo suo debitum nolet dimittere. Sed quicquid de hoc sit, aliorum sto iudicio.

S. Tho. 3. p. q. 88.

Rom. 11.

Psal. 78.

Psa. 108.

3. Re. 17

D. Greg.

D. Aug. lib. de bapt.

An peccata iam dimissa persequentẽ culpã reddant ad vindictã. Augusti.

¶ *Si non dimiseritis vnusquisq; &c. de cordibus vestris.* Odium ergo & propriam vindictam in hoc loco prohibet Dominus. Hanc enim Deo esse reseruatam, docet. D. Paulus ad Roma. 12. Mihi vindictam & ego retribuã, dicit Dominus. Sed si eturierit inimicus tuus, ciba illum &c. Hoc enim faciens carbones ingeres super caput eius. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Non tamen prohibet, vt coram iudicibus à Deo in vindictam malorum positis, compareamus: iustumquè iudicium aduersus inimicos & persequutores requiramus. Quod in hoc loco significauid Dominus, dicẽs: Si pater meus faciet vobis, si non dimiseritis de cordibus vestris, animi iracundiam tantum vetans.

Rom. 12.

¶ *Cap. XVIII. Finis.*

¶ *Vxor non dimittenda, mandata Dei obseruanda, & diuitiæ spernendæ.*

Capi. XIX.

FACTVM est: cũ consumasset Iesus sermones istos, migrauit à Galilæa, & venit in fines Iudææ trans Iordanem, & secutæ sunt eum turbæ multæ, & curauit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisæi tentantes eum, & dicentes, Si licet homini dimittere vxorem suam quacunq; ex causa? Qui respondens, ait eis. Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit, propter hoc dimittet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vxori suæ: & erũt duo in carne vna. Itaq; iam non sunt duo: sed vna caro, quod ergo Deus cõiunxit, homo non separet. Dicunt illi, quid ergo Moyses mandauit dare libellũ repudij, & dimittere? Ait illis. Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras, ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicunq; dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit mœchatur. Dicunt ei discipuli eius. Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. Qui dixit illis, Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datũ est. Sũt enim eunuchi qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui se ipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. Tunc oblati sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret & oraret. Discipuli autem increpa

Gen. 1. d.

Gene. 1. d

Ephe. 5. g

1. Co. 6. d

Deut. 24. a.

Supr. 5. e. Mar. 10. b.

Luc. 16. d

1. Cor. 7. b.

Mar. 10. b Luc. 18. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

crepabant eos, Iesus verò ait, sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire. Talium est enim regnum cœlorum. Et cum imposuisset eis manus, abijt inde. Et ecce vnus accedens, ait
Sup. 18.a illi: Magister bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam? qui dixit ei, Quid me interrogas de bono? vnus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mãdata. Dicit illi,
Exo. 20. Quæ? Iesus autem dixit, non homicidium facies: non adulterabis: Nõ facies furtum: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum & matrẽ tuã: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dicit illi adolescens. Omnia hæc custodiui à iuuentute mea, Quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me. Cum audisset autem adolescens verbum, abijt tristis: erat enim habens multas possessiones. Iesus aũt dixit discipulis suis: Amẽ dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnũ cœlorũ: Et iterum dico vobis, facilius est camelum per foramen acus trãsire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes, quis ergo poterit saluus esse? Aspiciens autem Iesus, dixit illis, apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus, dixit ei. Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis. Amẽ dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum centuplum accipiet, & vitã æternam possidebit. Multi autẽ
Mar. 10. d. Lu. 13. f. 18. c. erunt primi, nouissimi: & nouissimi primi.

Cap. XIX.

Ad literam.

Erunt duo in carne vna. In carnem vnam, vel in corpus vnum, ideſt, velut vnus homo censebuntur. Itaq; iam, vel, itaq; posthac. *Non sunt duo sed vna caro.* ideſt, non censebuntur duo, sed vnus homo. Est autem is sermonis color Hebræis familiaris: erit mihi in patrem, pro erit mihi pater, seu vice patris. Sic, Erũt duo in carnem vnam, proerunt vna caro, seu vice vnius carnis, ideſt, hominis Heb. eſt.
1. Reg. 7. Sic. 2. Reg. 7. Ero ei in patrem & ipse erit mihi in filium, ideſt ego ero ei vt pater, & ipse erit mihi vt filius.

¶ *Ad duritiam cordis vestri.* Vel ob duritiam cordis vestri.

¶ *Quid ergo Moyses mandauit dare libellum repudij & dimittere? Ait illis: quoniã Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores.* ¶ De libello repudij videtur esse contrarietas apud Euangelistas. Nam in hoc loco apud
Concordia euãgelistarum. Mar. 10. Mathæum. Christus nõ ait Moysem mandasse. sed ad duritiam cordis permisisse, vt vxores dimitterent. Apud Marcum autem ca. 10. ait: Moysen præcepisse libellum repudij. Ad duritiam (inquit) cordis vestri permisit Moyses præceptũ hoc. Sed non sunt cõtrarij: nã aliud est dimittere vxorẽ aliud dare libellũ. Dimittere vxorẽ nõ præceptũ, sed propter duritiã cordis erat permissũ, & hoc voluit Christus apud Mat. de dimissione vxoris respõdens. Dare libellũ repudij præceptũ erat his, qui volebant vxores dimittere; & hoc voluit Christus apud Marcũ de libello repudij dãdo explicans præceptum. Ya que a vno se permitia dexar la muger, mandaua Moysen que le diesse el libello &c.

Nota. ¶ *Dico vobis quia quicunq; dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem: & aliam duxerit.* Non intelligas ob fornicationẽ licere dimittere vxorem & aliam ducere: sed licere tãtum dimittere. Quare illa particula (ob fornicationem)

adiungi debet illi, quicunq; dimiserit vxorem. Vel dicendum quòd excepit Christus fornicationem, quia de illa impræsentiarum nihil voluit definire. Quicunq; ergo dimiserit vxorem, excepta fornicationis causa, qã de fornicatione nihil modo definio. No me quiero meter aora en esto. Fuera de esto, quicũq; dimiserit vxorẽ suã & alterã duxerit, mœchatur.

¶ *Non omnes capiunt verbum istud.* Ideſt, hoc dictum non descendit in animos omniũ quòd aliis affectib, sunt occupati: vt illic nõ sit locus diuino consilio. Verti potest. Nõ omnes capaces sunt huius rei. Quomodo locũ capacem vocamus, qui tã est spatiosus, vt possit recipere quod infertur.

¶ *Qui se castrauerunt propter regnum cœlorum.* Ideſt, qui volentes continent, vt commodius doctrinam Euangelicam annuntient. 1. Cor. 6.

1. Co. 6. b ¶ *Sunt eunuchi qui se castrauerunt propter regnum cœlorum.* Quid ad hoc testimoniũ respõdebũt Lutherani, qui Cœlibatũ execrãtur: & votũ castitatis esse ineptũ & improbatũ affirmãt? Si hoc ita esset cur Christus laudat eunuchos, qui se castrauerũt propter regnũ cœlorũ? Cur apostolus cœlibatũ & perpetuã castitatẽ suadet? Qui cœlibatũ improbãt, volũt Christum & Paulũ cõculcare. Qui votũ castitatis frãgũt, cõtẽnũt Dauidẽ. Vovete & reddite dño Deo vro: & in alio psalmo: tibi reddã vota mea. Et Eccle. dicẽte: si qd vouisti Deo memoretis reddere displicet. n. ei infidelis & stulta promissio; sed quodcũq; vouetis redde. Sed dicũt Lutherani neminẽ esse qui castitatem seruet. Quod plane & impium est. Sunt enim absque dubio multi christiani castissimi & cõtinentissimi. Quid loquor de christianis; cũ sit memoriæ proditum, multos

Cœlibatus probatur. Psal. 75 Eccle. 5.

gentiles nõ solum castitatem seruasse, sed pro ea seruanda se morti obiecisse: Narrat Valerius Maximus li. 6. Valerius Maxim⁹. Græcam quamdam fœminã nomine Hipponẽ, cũ hostiũ manibus esset excepta, se in mare proiecisse, ne incontinentes homines eius pudicitiam violarent. Sabellicus autem lib. 5. scriptum reliquit Democlem adolescentem Athenien sem in feruentis aquæ lacum se proiecisse, vt castitatem quam in periculo vi debat, tueretur. Voluit potiùs in interitum voluntarium ruere, quàm continentiã amittere. Quid dicam de virginibus Vestalibus, enm si aliqua in crimen incontinentiæ incidisset, viua in cãpo scelerato sepeliebatur: pro cuius incestu vt refert Fuluius in lib. de antiquitatibus erat in vrbe publicus luctus. Ethnici castitatem seruant nos autem dedicati Christo, eiusque sanguine redempti, cœlestiquè præsidio muniti etiam seruare nõ poterimus? Quis audiuit vnquam tale? Vbi igitur Christiana religio? Vbi carnis mortificatio? vbi crux nostra? vbi voluptatum contemptus? vbi vis illa Christiana, quam patitur regnum cœlorum, quod violenti rapiunt? vbi pudicitiæ feruor? vbi ardentes preces ad Christum fusæ, feruentibus lachrymis sotiatæ? vbi cœlestis præsidij fiducia? Nonne videtis ô impij, Lutherani vos hac in re etiam ab ethnicis infidelibus superari? sed dimittamus illos tanquàm cœcos & duces cœcorum.

Sabellic. Fuluius.

¶ *Magister bone quid boni faciam &c. quid me interrogas de bono?* Græcè, cur me vocas bonũ? vnus est bonus (nempe) Deus. Mos erat Christi accõmodare sermonẽ ad mentẽ interroganti, & nõ ad verba (vt docet Chryso.)

Regula. Chryso. ho 63. in Math.

quoniã iuuenis iste venit ad Christũ ceu ad hominẽ nudũ. Idcirco ei quasi homo respõdit. Nemo bonus nisi solus Deus. Sic ad Samaritanã, quæ arbitratur eũ esse vnũ de plebe iudæorũ loquitur sicut vnus ex eis. Nos (inquit) adoramus quod scimus: vos adoratis quod nescitis. Et iudęis qui existimabãt eũ esse deceptorẽ, dicit Ioan. 5. Si ego testor de me ipso, testimoniũ meũ non est verum. Est alius qui testimonium perhibet de me.

Ioã. 5.

¶ *Si autẽ vis ad vitam ingredi serua mandata. Dicit illi: quæ? Iesus autem dixit: Non homicidiũ facies &c.* Narrat præcepta decalogi quæ ad proximum pertinent. Quare summè aduertendũ est, quod Augusti. 8. de Trinitate cap. 7. annotauit. Quod cum duo præcepta sint exquibus tota lex pẽdet & prophetæ; dilectio Dei & proximi: plerunque scriptura pro vtroq; vnũ ponit: siue tantum Dei, vt est illud. diligentibus Deũ omnia cooperãtur in bonũ. Et iterũ: quisquis diligit Deũ hic cognitus est ab illo. Siue tãtũ dilectionem proximi scriptura cõmemorat, sicut est illud: inuicẽ onera vestra portate, & sic adimplebitis legẽ Christi. Et illud: omnis lex in vno sermone impletur: in eo quod scriptũ est. Diliges proximũ tuũ tanquã te ipsum. Fortè ob hanc causam cum in hoc cap. numerentur præcepta decalogi, nil dicitur de præceptis ad Deum expectantibus. Neque enim vnum præceptũ sine alio perfectè adimpleri potest, & ideò scriptura sacra pro vtroquè vnum solet ponere.

Regula. Augusti. d. Tri. c. 7 Nota. Rom. 8. 1. Cor. 8. Gala. 5. Gal. 6.

¶ *Non homicidiũ facies, non adulterabis.* Futura pro imperatiuis more Hebræorum. Sic alibi: omnis vallis implebitur &c. pro impleatur &c.

Luc. 3. 6.

¶ *Abijt tristis.* Tristitia affectus.

¶ *Faci-*

¶ *Facilius est camelum intrare per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum &c.* Hyperbolica loquutio est, quæ frequens esse solet in scripturis sacris. Quam nihil aliud intelligi voluit, quàm esse difficile, vt diues obtemperet Euangelicæ doctrinæ. *Regnum cœlorum*, pro doctrina Euangelica capitur. Sic Gene. 7. Hyperbolicè dicitur: Rupti sunt omnes fontes & abyssi magnæ, & cataractæ cœli apertæ sunt. Sic enim dictum est ad insinuandam inundationis magnitudinem, quæ tanta fuit, vt fundamentũ cœli videretur secundum vulgarem opinionem dissipatum, cataractæ cœli sunt fenestræ, aut viæ occultæ, per quas de cœlo aereo secũdum plebis opinionem pluuia venit. Quibus secũ sum stultam rerum opinionem apertis, deorsum funditur aqua. Quæ clausis eisdem rursum continetur. Item Deute 9. hyperbolicè dicitur: vt possideas ciuitates ingentes, & in cœlum vsq; munitas. Item Numme. 13. Vidimus ciuitates pertingẽtes vsquè ad cœlos. Vidimus viros, & eramus sicut locustæ coram eis. Item Psal. 106. Ascendunt vsquè ad cœlos &c.

Hyperbolica locutio frequẽs in sacra scriptura. Gene. 7. Deut. 9. Num. 13. Psal. 106.

¶ *Vos qui secuti estis me in regeneratione cum sederit filius hominis &c.* Distingui potest post (me) vt (*in generatione*) ad iungantur sequentibus, in hunc modum: *Vos qui secuti estis me, in generatione cum sederit &c.*

¶ *Sedebitis & vos super sedes. 12. iudicantes &c.* Fortasse de Apostolis loquebatur Dominus cum dicebat Esai. cap. 51. Prope est iustus meus, & egredietur saluator meus & brachia mea populos iudicabunt. Erãt enim Apostoli brachia quibus in hoc loco ait: sedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Israel. Et rursum de his principibus intelligebat Esaias cum dicebat ea. 3. Dominus ad iudicium veniet cũ senibus populi sui, & principibus eius. Dominus enim cum senibus, hoc est, cũ patriarchis, & prophetis, & cum principibus, hoc est, cum Apostolis, veniet ad iudicandũ populos. Quos intuens alius prophetã dicebat in Psalmo: pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram. Hi sunt iudices de quibus dicebat Dominus Esai. 1. Restituam iudices tuos vt fuerunt prius. Quæ verba non tam ad tempus posteaptiuitatem Babylonicam, quàm ad tempus gratiæ, existimo esse referenda.

Psal. 44. Esai. 1. Esai. 3.

¶ *Centuplum accipiet.* Vel centies tãto amplius.

¶ *Centuplum accipiet.* Scilicet in præsenti vita. *Et vitam æternam possidebit.* Solet scriptura duas prophetias pariter collocare (vt ait Chryso.) quarum vnam hic impleat, alteram spondeat in futuro, vt ex hac quæ iam facta est, etiam illa quæ impleta nondũ est, credatur suo tempore implenda. Promittit centuplum in præsenti vita: & in futura vitam æternam ex his vtiquè quæ in præsenti præstat, vera esse etiam futura declarat similiter Math. 3. dicitur: baptizauit vos spiritu sancto & igni (scilicet inextinguibili. Primum quod difficilius erat in præsenti vita adimpleuit: secundum adimplebitur in die iudicij, quando igne comburet.

Regula. Chrysost. ho 11. sup. Math. Supr. 3.

¶ *Et vitam æternam possidebit.* Astruit in hoc loco Dominus animorum immortalitatem; quæ tam certa est, vt non solũ sacræ scripturæ testimoniis, sed aliorũ philosophorũ multis, & his rationibus probari possit. Cicero. hic

Arimmortalitas probatur. Cicero.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non est luzenda mors, quam immortalitas consequetur. Idem loquens de eo qui recte vixit, ex hac vita (inquit) discedit tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo: commorandi enim tantum diuersorium nobis, non habitandi dedit. Idem in quæstionibus Tusculanis, sic ait: quid ni si illud vitale quod intra nos est, dum què mole corporis premitur in cæle stis regionis contemplatione se transferre illuc ad inhabitandum post depositionem ipsius auolet? Seneca in libro de naturalibus quæstionibus: si volumus tranquille de re, anima in expedito habenda est, huc illam infidiæ siue morbi petit. Quid aliud debeo quàm exultem hortari, & cum omnibus bonis emittere? Vade fortiter, vade feliciter, nihil dubitaueris reddere. Non de te, sed de tempore quæritio est. Facis quod quandoq; faciendum est: rerum natura quæ te genuit expectat, & locus melior ac tutior. Mercurius etiam sic ait; animæ post dissolutionem, cogentur credere pœnis, quæ in vita noluerunt credere verbis. Plato quoque in Timæo dicit: animam post dissolutionē variis affligi pœnis. Rationibus etiam idem comprobari potest. ¶ Prima ea sit, ad Dei iustitiam pertinet omnibus hominibus, pro meritis aut pœnas aut præmia reddere. Cūcta enim quæ fiunt, (ait Ecclesiasticus) adducet Deus in iudicium. Cum ergo hæc in hac vita mortali contingere minimè videamus, sed potius viam impiorum prosperari: iustorum verò viam à sceleratis hominibus opprimi: reliquum est vt confiteamur, post hanc caducam & mortalem vitam, hæc a Deo iusto iudice fieri. ¶ Secunda ratio sit, quòd Deus qui summa bonitate præditus est, diligentes se diligit. Quod verum nullo modo esset, si animi immortales non essent. Nam impluri mum amici Dei in hac mortali & misera vita sunt angustiati, egentes, afflicti, vt Paulus ait ad Hebr. 11. & in Epistola 1. ad Corinth. capit. 15. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus: si enim futura æternaquè vita non esset, vera dicerent homines illi impij. Malach. 3. capit. Vanus est (inquiunt) qui seruit Deo. & quod emolumentum quia custodiuimus præcepta eius?

¶ Præterea Dei sapientia cum infinita & immensa sit, neque fallere neque falli potest. Cum ergo in hoc loco vitam æternam omnia relinquentibus pollicetur: certum erit animos esse immortales atq; non simul cum corporibus perire.

¶ Quod si hæc satis non essent, vel experimentum eorum qui à mortuis suscitati sunt, vt Christus Dominus & Lazarus, multiquè alij, satis superque esset.

¶ Adde huc quòd hoc idem ostendunt virtutes quas mortui in præsenti vita operantur. Vnde Gregorius. 4. dialogorum, sic ait: pensa qualiter animæ viuūt illic vbi viuūt: quorum hic & mortua corpora in tot miraculis viuūt. Si igitur vitā animæ manētis in corpore deprehendis ex motu membrorū: cur non perpēdis vitā animæ post corpus, etiā per ossa mortua in virtute miraculorū? Mitto modò alias rationes innumeras quæ passim ab auctoribus adduci solēt, nec de hac re tam longum sermonem texamus. Voces igitur illæ Eccle. 2. vnus est interitus hominis & iumētorū, & æqua vtriusquè conditio: voces sunt hominis insipientis, cuius personam in illo loco agit Salomon. At verò illæ, cap. 6. Quid habet amplius stulto sapiens: quid pauper, nisi vt pergat illuc vbi est vita? & cap. 9. Corda filiorum hominum implentur malitia & contemptu in vita sua: & posthæc ad inferos deducentur: voces viri sapientis sunt, cuius interim personā induit etiam Salomon.

Idem. — Idem in Tusc. q. — Seneca. — Mercurius. — Plato in Timæo. — 1. ratio. — Eccle. vlt. — Ioh. 11. Hier. 12. — 2. ratio. — 3. ratio. — Gene. 13 — Dei prouidentiæ erga suos. — Capi. 6. — Cap. 9. — H. b 11. 1. Co 15. — Mala. 3. — D. Greg. 4. dialog. — Eccle. 2.

Ad mores.

Facilius est camelum &c. Gen. 13. Dicitur quòd erat Abrahā dives valde &c. Quod pertinet ad ostendēdam Dei erga suos prouidentiam, quasi dicat: En qui ante paucos dies famelicus in Aegyptum descenderat, nunc bonis omnibus onustus redit: Adeò Deus etiā temporalia suis accumulat. Has autem diuitias non fraudibus acquisiuit: sed partim ex donatione regis, partim ex benedictione Domini, quæ sola diuites facit. Nō est igitur quòd hoc exemplum Abrahæ nostris cupiditatibus prætexamus, quemadmodū solent hi, qui rebus parandis studēt. Etiam Abraham (inquiunt) dives fuit: cur non & mihi liceat diuitias accumulare? Non considerāt hi, quā periculosum sit diuitijs inhiare, vt etiam Christus in hoc loco dicat: facilius esse camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum: rarò enim fit vt non insolescant qui diuitias possident: animā enim, & spiritum addūt, sed malum. Vnde Paul. radicem, ait, omniū malorū esse pecuniæ studiū.

¶ *Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te.* Non sat est omnia relinquere: sed opus est nos ipsos illi tradere, eum ipsum sequendo. Ideò ait Petrus: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Ac si diceret: omnia dimisimus vt nostri maneremus: vt cum nostri essemus, tibi nos ipsos traderemus: te ipsum sequendo, tuis cōsilijs obtemperando. Bonū est elee mosynas tribuere, & diuitias pauperibus largiri: sed nisi nos ipsos Deo tradiderimus, non sumus perfectionem assequuti: nos enim sumus præmium quod Deus exigit à nobis, quo vitam æternam sumus empturi: et a quas illas salutares, de quibus Esaias ait: omnes sitientes venite ad aquas: emite & comedite vinum & lac, sumus consecuturi.

¶ *Ecce nos reliquimus omnia.* Meritò Esai. c. 55. dicebat: Omnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum properate. Non dicit properate vos diuites, qui argenti copia abundatis: sed qui non habetis argentum properate. Vult Deus ijs verbis significare, eos non bene currere, qui sunt argenti pondere onerati. In Genesi, vbi nostra versio habet; erat autē Abraham diues valde in possessione auri & argenti; habet litera Hæbraica; erat autem grauis valde, siue vehementer. Et ita habet versio Græca D. Hieron. Barysphodra, hoc est; grauis vehementer. Abraham enim Aegypti opum pondere grauabatur. Nam etsi diuitiæ videantur; tamen quia Aegyptiæ sunt, viro sancto graues sunt. Eam ob causam dicit in hoc loco Petrus; Ecce nos reliquimus omnia. Currere enim & properare volentes, pondus omne relinquunt.

Nō sat est omnia relinquere, sed necesse est nos ipsos Deo tradere. — Esai. 55. — Currere & properare volentes in via Dei, pondus omne diuitiarū relinquūt Gene. 13 b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prædicatores sunt dentes ecclesiæ. Cant.

¶ *Ecce nos reliquimus omnia*. Congruum sanè est & maximè rationi cõsentaneum, vt dentes Ecclesiæ, hoc est, apostolici prædicatores, sint velut greges tonsarum: omnia huius mundi bona relinquentes, summãquè paupertatem sectantes. Quod ita esse multis de causis commostrare possumus. ¶ Prima, ne qui rerum temporalium contemptum prædicant, hoc facere videantur, vt eas soli habeant. ¶ Secunda verò ratio est, nã prædicatores Euangelici, Ecclesiæ sunt oculi: oculos autem maximè expedit longè esse à terra: cum modicũ terræ oculo iniectum plurimùm impediat visum: sic etiam terrenorum amor plurimùm impedit visum spiritualem. ¶ Tertia autem causa sit: quòd prædicationis officio, lege diuina, debita est à subditis necessariorum administratio. Quod probat D. Paulus. 1. Cor. 9. Quis (inquit) militat suis stipendijs vnquam? Et paulò post: si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est vt vestra carnalia metamus? Et iterum ait, Deus ordinauit, his qui Euangelium annuntiant de Euangelio viuere. Et ad Galat. 6. comunicet is qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat in omnibus bonis. Hoc idem ostendit Dominus apud nostrum Math. cap. 10. No lite possidere aurum &c. Dignus est enim operarius cibo suo. Vnde D. Hieronymus. Considerandum (inquit) est quòd vni operi nostro duplex merces debetur: vna in via, alia in patria: vna quę nos in labore substinet: altera quę nos in resurrectione remunerat. Et Beda: qui saccum & peram prohibuit, sumptus ex prædicatione concedit. ¶ Quarta causa à sanctis doctoribus assignari solet: quòd concionatores Euangelici operarij sunt, atquè in vinea Domini laborãt dies noctesq; Marth. 20. Misit operarios in vineam suam. Ad Dominum ergo vineæ peculiariter pertinebit, eis de sumptibus necessarijs prouidere. Vnde Beda sic ait: Tanta prædicationi debet esse fiducia in Deo, vt præsentis vitæ sumptus non ferat. Vltima tãdẽ causa esse potest, vt operi cõcionãdi liberiùs & vtiliùs possint incũbere. Qui. n. diuitias habẽt liberi nõ sunt: sed in illis acquirẽdis aut cõseruãdis occupati, serui potiùs diuitiarũ quã Dei sunt dicẽdi. Hinc est quòd Dñs sup. c. 6. dicebat: nõ potestis Deo seruire & mammonæ. Et Chry. Diuitiæ á seruitute Dei nos expellũt in suã captiuitatẽ. Vnde diuites dicuntur viri diuitiarũ in Psal. Et Seneca: Nostri essemus si nostra nõ essent. Relinquamus ergo omnia huius mũdi bona, vt ad cõcionãdi munus exercendũ prõptiores & expeditiores esse possimus, & dicamus cum D. Petro: Ecce nos reliquimus omnia.

Sunt oculi ecclesię.

Similę.

Sup. 10.

Hierony.

Beda.

Infra. 10

Sup. c. 6.

Chryso.

Psal. 58.

Seneca.

¶ *Ecce nos reliquimus omnia*. Meritò Apostoli omnia huius mundi bona reliquerũt: meritò omnes diuitias cõtẽpserunt, cum tanta tãq; innumera mala, diuitiæ hominibus afferant. Nam primùm, amatores suos coinquinant. Ideo ab Eezec. Sterquilinio comparantur: aurum (inquit) eorum stirquilinium erit. Et meritò, nã quẽ admodum sterquilinium si dispergatur, vtile est: cum agros fructificare faciat: si verò congregetur, ad nihilum nisi ad hominem contaminandũ & fętorem inducendum deseruit: sic etiã diuitiæ in pauperes dispersæ, maximè prosunt: cõgregatæ verò, suos possessores coinquinant non solùm vna vel altera macula: sed quod

Quare diuitiæ sunt contemnẽdæ.

Ezech. 7. Diuitiæ coinquinãt animã.

Simile. optata.

detestabilius est, omnium scelerum labe hominum animos aspergunt & coinquinãt. Quod facilè erit videre, si per singula vitia & capitalia crimina discurramus. Coinquinant superbia. Eccles. 21. Domus quæ nimis est locuples, annihilabitur superbia. Coinquinant ira. Gene. 13. Dicitur, quòd facta est rixa inter pastores Loth & Abraham: erat enim substantia eorum multa, & nequibant habitare simul. Inuidia etiam, quod videre est Prouer. 8. Qui festinat ditari & inuidet alijs; ignorat quod ægestas superueniet. Gregorius etiam de viro iusto verba faciens, sic ait: Per hoc quod in terris nil appetit, alienis profectibus inuidere nescit. Item coinquinãt accidiæ labe. Vnde Hieremias ait, cap. 48. Sterilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis. Contaminant similiter luxuria. Eccles. enim. 57. dicitur Salomoni: collegisti quasi aurichalcum aurum: & computasti quasi plumbum argentum. Et post sequitur: inclinasti femora tua mulieribus. Gula denique conspergunt. Luce. 12. ait dives ille: anima mea multa habes bona reposita in annos plurimos: comede & bibe &c. Secundũ verò nocumẽtum quod diuitiæ suis possessoribus afferre solent, illud est: quod illos omnino spoliãt. Nam bona temporalia (authore Augustino) bona vitiata sunt. Hinc est quòd Seneca ait: quisquis volet vitam agere tutam, ista vitiata beneficia deuitet. Quemadmodum igitur virgæ si vitiatæ sunt, aues spoliare solent plumis suis: sic temporalia bona, pennis virtutum homines spoliare solent: & plumis sanctarum cogitationum. Et sicut spinæ, oues lanã qua indutæ sunt, spoliant, & interdum excoriant, itavt à muscis affligantur: sic diuitiæ hominum corda atquè animos excoriant: & in causa sunt, vt à muscis, hoc est, solicitudibus huius seculi, maxima molestia afficiantur. Quod significatum est in illa musca grauissima quæ venit in domo Pharaonis & seruorum eius Exod. 8. Vnde Gregorius, ait: Nihil laboriosius quàm terrenis desiderijs æstuare: nihil quietius quàm in hoc mundo nihil appetere. Hinc est quòd Israeliticus populus obseruationem & custodiam Sabbati accepit in munere: & Aegyptus muscarum multitudine percutitur. Quòd cum hæc ita sint mirũ profectò est, quomodo diuites isti nõcessãt cum mundo ludere: cum incessanter & perpetuò perdant: & spolientur à mundo. Sed tamen ludo calefacti, nesciunt se ludo subtrahere; sic vt non perdat, non cessãt ludere lusor. ¶ Mitto modò tertium nocumentum; quòd diuitiæ vires omnes ad bene operandum atquè studiosè, eneruare solent. Ita vt de diuitibus huius seculi dicere meritò possimus illud Psalmi: manus habent & non palpabunt: pedes habent & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo. ¶ Mitto etiam quòd diuitiarum proprium sit, amatores suos maximè affligere. Ecclesiastes enim. capi. 2. de auaro dicitur: cuncti dies eius pleni sunt laboribus & ærumnis: nec per noctem mente requiescit. Et Philosophus ait: nihil infelicius fortunato insipiente. Quod significatum fuit in eo quod Abel fuisse legitur frater Cain. Abel lucti, Cain possessio interpretatur: ga lucti & possessionis iusti

Diuitiæ spoliant suos possessores. Augusti. Seneca.

Simile.

Simile.

Hier. 48.

Eccl. 57.

Luc. 12.

Figura. Exod. 8.

Philoso.

Figura. Gene. 4.

Figura

sunt. Hoc idem adumbratum est in eo quod legitur: Tyrum fuisse filiam Sidonis. Tyrus enim angustia interpretatur & afflictio: Sidon verò venatio. Venatio autem diuitiarum angustiam parturit. ¶Illud duntaxat satis superquè esse deberet ad diuitias omnes contemnendas: quod maximam animi fiduciam, vanamquè & stultam animi præsumptionē, afferre soleant. Ego dixi (inquit Dauid) in abundantia mea, non mouebor in æternum. Et Eccl. 11. Inueni requiē, & nunc māducabo de bonis meis solus: & nescit quod tempus præterea: & mors appropinquat, & relinquet omnia alijs & morietur. Quòd si hæc aliaquè innumera mala diuitiæ solent diuitibus afferre: non est cur nō illas relinquamus: non est cur non illas detestemur. non est cur non dicamus cū Petro: ecce nos reliquimus omnia.

Diuitiæ vanam fiduciam inferunt animo. Psa. 19. Eccle. 11

¶*Ecce nos reliquimus omnia.* Nos quidem, qui iam non pueri sed viri effecti sumus: nos, qui iam non lacte & melle, quæ cibus sunt paruulorum pascimur &c. Vnde illud animaduertēdum est: quod Ecclesia quasi in infantia sua fuit sub veteri lege. Et hinc erat quod tunc Dominus ei promittebat terram fluentem lacte & melle. Lac enim & mel cibus sunt paruulorum. Adueniente tamen Christo, ablactata est, atquè a lacte separata. Ideo Petrus qui caput futurus erat totius Ecclesiæ, illius nomine modò clamat. Ecce nos reliquimus omnia. Sed prò dolor: quia nunc temporis ecclesia maiori ex parte ad lac redit: quod puerilitatis signum est maximum. Diuitias amat, superbiam amplectitur, vanitatem huius mundi sectatur: & non solum eius filij quàm plurimi non relinquunt omnia: sed potius rapiunt aliena. Viuitur iam ex rapto: non hospes ab hospite tutus.

Differentia inter ecclesiam veterem & nouā. Vi. Leui. 26. vbi bona tēporalia filis Dominus pollicetur & Esai. capi. 1.

¶*Ecce nos reliquimus omnia.* Relinquunt sancti vniuersa huius mundi bona: paupertatemquè voluntariam sectantur, vt ab amore huius mundi omnino euacuati Dei amore repleā tur & ditentur. Sciunt enim quòd mundi amor, & Dei amor sese mutuò expellant. Coangustatum est enim stratum, ita vt alter eorum decidere necesse sit: palliumquè tam breue amoris vtrumquè operire nō potest: mundum scilicet ac verum & sūmum bonum. Igitur vt Deum toto corde totaquè mente amore prosequantur: a rebus huius mundi se liberare conantur.

Quare sancti omnia reliquunt. 1. ratio.

Simile.

Simile.

¶Relinquunt etiam sancti omnia huius mundi bona: scientes spinas esse suffocantes verbum Dei. Vt ergo triticum pullulet, spinas & tribulos eradicare volunt: scientes etiā quòd possessa onerant, amata coinquinant, amissa cruciant. Possessa in quàm) onerant, quemadmodum ordeum quod iumentum aliquod portare solet: minimè satiat, minimèq; delectat, sed maximè grauat & onerat. Amata (inquàm) coinquinant, quia (vt Augustinus ait) minùs te amat qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. Amissa (inquā) cruciant: quia miser est omnis amor vinctus amore rerum temporalium: & maximo dolore afficitur, cum eas casu aliquis amittit.

2. ratio.

Simile.

Simile.

Augusti.

¶Relinquunt item sancti diuitias non ignorantes quòd qui amat diuitias fructum non capiet ex eis. Similis canibus super acerū fæni sedentibus, qui inde non comedunt, tamen

3. ratio.

Simile.

Simile.

tamen latrare non cessant, si quis inde sumere velit. Similes arcæ non habenti commodum aliud de pecunia quam seruat, nisi quod illius occasione interdum tota frangitur. Similis etiam bursæ hoc solum emolumentum reportanti de pecunijs quas habet, quod maculis plena remanet, & custodiendo pecunias consumitur & dirumpitur. & interdum a latronibus scinditur.

Simile.

4. ratio.

¶Tandem ea omnia reliquunt timentes huius mundi pericula & naufragia. Timentium enim est proijcere quæcunquè fugæ suæ cursum impediunt, & quæcunquè euasioni suæ obstant. Sancti ergo, & viri virtute præstantes, timore periculi mundū & omnia bona eius relinquunt. Vnde super illud Iob cap. 31. Semper quasi tumentes super me fluctus timui Deum, gloſa ait, fluctus cum tumentes desuper eminent ea ex naui proijciunt, pro quibus nauigia sumpserunt. Hinc est quòd paupertas spirity qua omnia relinquimus, a doctoribus sanctis dono timoris adaptetur. Timor enim sanctus in causa est, vt paupertatem spiritus sectemur.

Simile.

Iob. 31. c.

Gloſa.

¶*Ecce nos reliquimus omnia.* Illud in hoc loco maximè animaduertēdum est, quod Petrus non dixit: Ecce nos relinquemus omnia &c. Quid ergo erit nobis? Sed quid ait? Ecce nos reliquimus omnia: & hoc ante quā Christus Dominus diceret: vos qui secuti estis me sedebitis &c, vt intelligamus quod solo Dei amore, sine aliquo intuitu præmij, omnia huius modi bona reliquerunt Apostoli. Perfectissima enim charitas Christum propter se ipsum esse diligendum docet, sine intuitu præmij, non tamen sine præmio. Ideo statim subiungit Dominus: Amen dico vobis quod vos &c.

Nota.

Solo Dei amore cōmoti omnia relinquere debemus.

¶*Reliquimus omnia.* Omnia scilicet terrena: non tamen omnia cœlestia. Quæ tam magna sunt: vt eorum comparatione, omnia terrestria puncto indiuisibili comparentur. Quare non magni æstimandum est, totam terram relinquere, cum pro illa totū cœlum tribuatur.

Vi Tirelmanu de magnitudine & exiguitate terræ li 7. cap. 5.

¶*Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te.* Meritò docuit Christus apostolos suos itemq; viros alios omni virtute præstantes relinquere diuitias terrenas. & imitari eius virtutes. Nam reuera, nequè artificiales nequè naturales diuitiæ, hominem diuite efficere possunt sed virtutes duntaxat animum satiant & omnino locupletant. ¶Quòd verò artificiales diuitiæ, hoc est, pecuniæ neminem ditent, tam certa res est, vt ea nulla sanè probatione indigeat: quāuis philosophi proclament illud Ecclesia. capit. 10. Pecuniæ obediunt omnia. Nam pecuniæ quæ in arca sunt non magis animum explent, aut naturalem appetitum satiant, quam epulæ in mensa positæ, quæ tamen nunquā absuriente comeduntur. Hinc est quod Salomo. ait Prouer. 13. Est qua si diues cum nihil habeat scilicet intra se: & est quasi pauper cum in multis diuitijs sit. Pecuniæ igitur etsi arcam aut bursam quam implent diuitem faciant: non tamen hominem, in quo non sunt. Quemadmodum enim albus, aut magnus, aut pulcher quis nō dicitur, albedine, aut magnitudine, aut pulchritudine quę in alio est: ita diues dici non potest ob pecunias quæ in arca sunt. ¶Quòd autem diuitiæ naturales, hoc est, agri,

Neq; artificiales diuitiæ neq; naturales, aliquē ditant sed ea virtutes est

Eccle. 10.

Prou. 13.

Simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliarumquè rerum possessiones, locupletem non faciant, vel hac sola ratione constare nobis poterit: quòd quanto plures sint, tanto pluribus alijs egeamus ad eas excolendas & substentandas. Si enim agros. v. g. possideas: animalia ad arandum, stabula, & paleas, & annonam ad hæc animalia substentanda, habere necesse est. Ité iuga, vomeres, aratra, semina, falces, messores, horrea, molendina, fornaces, alia què innumera tibi necessaria sunt. Quòd si vincis abundaueris, multis indigere, vel ipsa experientia docebit: ita vt de te meritò dicatur: est quasi pauper, cum in multis diuitijs sit scilicet naturalibus. Virtutes ergo quæ animum hominis intrant, explent & satiant: virtutes quæ indigentiam non multiplicat, sed potius diminuunt, veræ diuitiæ dicendæ sunt. Ergo fratres si verè diuites esse cupitis (inquit Gregorius) veras diuitias amate. Solæ veræ diuitiæ sunt, quæ nos verè diuites efficiunt: quæ mentem satiant & secum omnia portant, vt in æternùm diuites faciant. Hac ergo veritate edocti Apostoli, aiunt: Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te: mores scilicet tuos & vitam imitantes.

Prou. 13.

B. Greg.

¶ *Quid ergo erit nobis?* Quid erit nobis interrogat Petrus. Quòd scilicet vestri eritis, cum antea non vestri, sed diuitiarum miseri serui & subditi eratis. Vnde Augustinus meritò ait: venditis rebus nostris, nullum maius earum recipimus pretium quàm nos ipsos. Implicati enim talibus nostri non eramus. Et Seneca: Nostri essemus si nostra non essent. Quòd verò diuites auari serui diuitiarum sint, tà certò constat, vt probatione non egeat. Tum quòd pecuniæ ad nutum obe-

Augusti. Keli quasdo diuitijs nostri sumus cùm antea non nostri sed diuitiarũ essemꝰ. Seneca.

diunt. Pecuniæ (inquit Salomon) obediunt omnia. Tum etiam quia se in omnibus ad crumenam conformare solent: quemadmodũ ancilla aduolutæ Dominæ suæ. Hinc est quòd Bernar. ait, ad auarum sermonem cõuertens: facis te pecuniæ tuæ non dominum sed seruum: custodem, non possessorem: denique conformaris crumenæ tuæ, tanquàm seruus Domino suo. vt quomodo ille necessariò congaudet illo gaudente, & condolet dolenti; tu quoq; concrescente marsupio tuo, crescis pariter & animo, & decrescente pariter decrescis, nam contraheris tristitia cum illud exinanitur; & solueris lætitia, aut certe inflaris superbia, cum illud impletur. Vendamus igitur omnia vt nostri simus, vt à tam misera seruitute liberemur. Maxima enim stultitia est, vt ea sola putemus emi, vt ait Seneca, pro quibus pecunias soluimus; & ea gratuita vocemus, pro quibus nos ipsos impendimus. Vnde meritò idem Seneca ait; quod nihil est cuiquè se vilius. Vt igitur nostri simus omnia cum Apostolis relinquamus; & illud erit nobis maximũ in hac vita præmium, ac maximum lucrum ac merces, vt à tanta seruitute liberati nostri simus; sicquè expediti, facilius & promptius Deum colere; Christũ què sequi poterimus.

Eccle. 10.

Bernard. sup Cãt. Diuites non sui sed diuitiæ nostri sunt.

Seneca.

Idem.

¶ *In regeneratione cum sederit &c. Sedebitis & vos &c.* In illa siquidem die, implebitur quod psalmista ait; Omnia cornua peccatorum confrigam, & exaltabuntur cornua iusti. Potestates tunc temporis superborum confringentur; iustorum autem potestates exaltabuntur, cum sederint ad iudicandum homines impios & iniquos. In die illa dicent Apostolici viri,

Psal. 74.

Cornu, id est, potestas.

ri, dicent martyres omnes: in te modò inimicos nostros ventilabimus cornu in nomine tuo spernemus insurgentes in nos. Qui enim in hac vita contempserunt omnia, & sequẽtes Christum nimia fuerũt afflictione confecti: resument tunc animũ, & dicent: in te inimicos nostros ventilabimus cornu. In die deniq; illa cõfessio erit Domini super cœlum & terram. & exaltabit cornu populi sui id est, potestatem. Quod quidem cornu hic humiliatum est propter afflictiones & dolores, quos patitur populus fidelis qui Christum sequitur, vitamq; eius & mores induit: ibi aũt exaltabitur maxime, tum quia dexteram Christi merebitur. Tum etiam, quia cum illo iudicabit iniquos: Tũ deniq; quia in æternam pacem, gaudiumq; transibit; vt meritò exaltatus dicatur, qui vsquè ad ipsius Domini contemplationem, mirabili eius pietate peruenit.

Psa. 43.

Psal. 148

¶ *Centuplum accipiet &c.* Maxima prudentia est, omnia relinquere propter Christum. Maxima verò auarus stultitia laborat. Nam cum vehementer fœnerari desideret, non vult tamẽ cum Domino fœnerari, quod sine peccato aliquo & maximo cũ lucro posit facere: sed ibi fœneratur, vbi pirum aut nihil lucratur. Idquè cũ peccato non paruo fit. Vnde Augustinus: miser homo cur fœneraris homini? Fœnerare Deo & centuplum accipies, & vitam æternam possidebis. Apostoli ergo & viri perfecti, prudentes vsurarij facti sunt: Qui propter Christum omnia reliquerunt: & ideo centies tanto amplius acceperunt in hac vita, & in futura vitam sempiternam.

Qui sint stulti vsurarij, qui vero prudentes.

¶ *Centuplum accipiet.* Quid quæso in causa est quòd multi religiosorũ hominum, propter Christum, patrẽ & matrem & omnia alia reliquerint: & tamen hoc centuplum in hac vita non accipiant? Ea tanè causa est, quia aliqua de ijs quæ reliquerunt iterum sumere volunt. Deuterono. enim ca. 14. dicitur: Omne quod reptat & pennas habet erit immundum: tales verò partim reptant, partim pennulas habent, & ideò immundi sunt coram Deo. Iosue. cap. 6. dicitur: maledictus qui reædificauerit Iericho. Huiusmodi tanè homines meritò stulti iudicandi sunt, qui cum inuenta præciosa margarita, omnia bona sua venderint & illam emerint: Deinde eam conculcare, & pro nihilo dare velint. Et cum eos Dominus de huius seculi naufragio eripuerit, & in loco tuto collocauerit, hoc est, in religionis naui: ipsi furtiuè aliquid de mundi mare iterum sumant & in ea ui reponant: vt in portu nauigantes submergantur.

Quare multi religiosorum hoc præmium nó consequãtur.

Deut. 14. c.

Figura.

Iosue. 6.

¶ *Centuplum accipiet.* Quàm verum sit quod in hoc loco Dominus pollicetur vno, vel altero exemplo comprobare possumus. Gene. 13. ait Dominus Abrahæ (qui propter pacem seruandam reliquerat Loth consobrino suo terram optimam) leua oculos tuos in directum; & vide à loco in quo nunc es, ad Aquilonem, & Meridiem, ad Orientem, & Occidentem: omnem terram quam conspicis tibi dabo, & semini tuo &c. Idemquè dicit cap. 17. Dabo tibi & semini tuo terram hãc. Vide quã largiter Deus remuneret, si quid, propter Deum, iustitiam, pacem, relinquamus. In modico cesserat Abraham ipsi Loth; & nunc vniuersam terram accipit. Mũdi homines timerent se ad famen redigen-

Gene. 13.

Exemplis probatur promissio hæc Christi.

Gene. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

digendos, si vel in modico alijs cederent ex charitate. Atqui Abrahã nihil ob id pauperior effectus est, quòd ipsi Loth cesserit: imò ideò maiora à Deo accepit. Vt ex hoc intelligamus quàm verissimum sit quod in hoc loco Christus ait: qui reliquerit domum &c. propter me, centuplum accipiet &c. Sic & in eleemosyna, pauca damus & magna accipimus: quomodo inter se paria sunt obolum pauperi dare, & obtinere remissionem peccatorum? Pascere esurientem & in illa horribili die fiduciam assequi: & audire verba nullo regno conferenda? venite benedicti Infra. 25. &c. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare &c. Imò ideò Deus pauperes internos esse vult, vt ipsi patiõtia multum mercedis acquirant: & nos per eleemosynam fiduciam consequamur: alioqui posset & ipsorum inopiam auferre.

Gen. 15. ¶ Præterea Gene. cap. 15. ait Dominus Abrahæ: Ego ero protector tuus: Ego ero merces tua magnanimis. Obseruandæ sunt hæ promissiones: multam enim efficaciam habent promouendi hominem ad bonum. Qui enim cogitat Dominum esse protectorem suum, facilè contemnet mundi mala: Et qui futuram remunerationem attendit, nõ murmurabit & labore: sciẽs nimirũ quòd breuis est omnis labor huius vitæ & modicꝰ, si ad futurã remunerationẽ conferatur: non enim sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam. Quòd autem hæ promissiones ad omnes pertineant fideles, exemplo eo patet quòd Christus in Euangelio fermè simi- Sup. 6. & 8. lia suis sequacibus promittit: vt cum dicit: scit pater vester cœlestis quòd his opus habeatis. Item: qui timidi estis modicæ fidei &c. Et in hoc loco: centuplum accipient, & vitam æternam possidebunt. Item qui mihi ministrauerit, honorificabit eũ pater meus. Ioan. 12.

¶ Quantum verò ad Abraham attinet: ille vitam filij contempsit propter Dei obedientiam & timorem. Vnde Dominus ad eum: Nunc cognoui quòd timeas Deum: quia nõ pepercisti filio tuo propter me. Quantum nos adhuc discendamus ab hoc vero timore Dei, explicatione non eget. Nam experimento cõstat, quòd etiam leuissima quæque lucra Deo præponamus: graueq; sit quicquid propter Deum expendere debemus, etiam si leue sit. Curandum igitur est, vt etiam nos aliquando ab eo audiamus: nunc cognoui quòd tu times Deum: quia non pepercisti filio, filiæ, vxori, pecuniæ, honoribus, famæ, propter me. Felix qui hoc auditurus est: is enim verè & certò centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Verùm quàm pauci inueniuntur tales. ¶ Capit. etiam Gene. 21. 21. ait Dominus Abrahæ: Non tibi videatur alperum super puero & super ancilla tua; omnia quæ dixerit tibi Sara audi vocem eius. Quidquid nobis Sara, ideſt, fides, vel scriptura dixerit, non videatur nobis durum; magna enim præmia sequuntur; cẽtuplum (inquit) accipiet, & vitam Capi. 26. æternam possidebit.

¶ Præterea cap. 28. de Isaac dicitur: Creuit homo, & ibat proficiẽs: donec magnus vehemẽter effectus, habuitque possessiones ouium, & armentorum, & familiæ plurimum. Et vides quo pacto pij iusti, centuplũ in præsenti vita acipiunt quod si magnum videatur quòd Isaac hoc centuplum acceperit, maiora nobis promissa sunt: Centuplum (inquit) accipiet, qui propter Deum temporalia reliquit: & insuper vitam æternam possidebit. Confortamini igitur (dicebat Azarias propheta) & nõ dissoluantur manus vestræ: est enim merces operi vestro. Et Paulus: Bonũ facientes non deficiamus: tempore enim suo metemꝰ nõ deficientes. 2. par. 15. Gala. 6.

¶ Et *vitam æternam possidebit*. Hac æterna vita omnia relinquẽtibus prò missa confirmare voluit Dominus animos nostros, ne vel pœniteat relinquere omnia propter Christum, vel si iam dimissa fuerint, ne in admirationem corporalium diuitiarũ relabamur. Itaque dum vilibus rebus studuerimus ditescere, miserabiliter bonis animi atque vita illa sempiterna pauperescamus. Quare vt magis ad contemptũ rerum omniũ alliciamur, opere præcium mihi visum est, de æterno illo præmio de cœlesti illa patria, deque vita illa æternà differere. Huius enim attenta consideratio maximè ad rem faciet.

Describitur beatitudo nostra. ¶ Duo igitur sunt quæ sese offerunt præcipuè pertractanda impræsentiarum, & loci cœlestis (hoc est cœli empyrei) magnitudo, pulchritudo & excellentia: & Regis regum in hac cœlesti aula cum innumera Angelorum atque sanctorum multitudine habitantis gloria, magestas, & refulgentia.

¶ Quanta sit huius loci atque regni pulchritudo & præstantia, quanta sit eius diuitiarum & opum abundantia, nulla vi dicendi, nulla verborum amplificatione, explicari potest. Licebit tamen nonnullis coniecturis aliquid de tanta re intelligere. Inter quas vna est, consideratio scilicet finis, in quem tantum ac tam illustre & magnificum opus æditum a Deo est. Scopus ergo huius operis, diuinæ gloriæ manifestatio fuit. Quamuis enim omnia propter semetipsum operatus sit Dominus, vt Salomõ ait, hoc tamen opus tam pulchrum tam immensum peculiariter conditum est vt in eo eius magnitudo, eius magestas eiusque magnificentia demonstraretur. Quemadmodum enim magnus ille Assuerus (qui regnauit in Esther. 1. Asia super centum viginti septem prouincias) in Susa ciuitate fecit grã de conuiuium cunctis principibus regni sui centum & octoginta diebus, vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui ac magnitudinem potentiæ suæ: sic rex istecœlestis, conuiuium alterum facere statuit celeberrimum atque sollenissimum, nõ centum & octoginta diebus, sed æternum duraturum: vt ostenderet incredibilem suæ sapientiæ atque liberalitatis & magnificentiæ immensurabilem mẽsuram. Hoc est conuiuium illud de quo Esaias loquitur dicens: Et fa- Esai. 25. ciet Dominus in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, conuiuium pinguium medullatorum & vindemiæ defecatæ. Hoc est conuiuium in quo erũt pinguia & opima fercula & vina purissima. In quo, inquàm, erũt fercula suauissima atque pretiosissima. Si ergo hoc tam cœleste conuiuium facit Dominus, vt manifestetur atque ostendatur cunctis sui regni ciuibus magnitudo gloriæ suæ: & hæc tanta sit: quantæ erunt diuitiæ quantæ sollemnitates in hunc finem ordinatæ? ¶ Quod vt adhuc clariùs faciliusque percipiamus, animaduertenda atque con-

Prima cõsectaria ex finis diuini & pulchritudinis loci cœlestis, atq; vitæ beatæ.

Prou. 16.

sidenda

Universidad de Deusto
Biblioteca

randa est & diuinæ potentiæ & diuinarum operum magnitudo & abundãtia. Quæ tãti profectò sit, vt solo verbo hanc cœlestem ac mundialem machinam, tam pulchram, tamq; admirabilem condiderit: atq; solo alio, in nihilum redigere facile poterit: in numerosque mundos alios, eodem verbo & oriri, & statim omnino perire, efficere pro libito tuo licebit. Adde his: qua enim facilitate formicas creauit, eadem & Angelos omnes, non enim desudat laborando, nõ defatigatur, non oneri succumbit: quicquid enim illi libet, potest; & quicquid efficere vult, sola voluntate sua operatur. Si ergo tanta est Domini omnipotẽtia, tantaque gloria nominis eius, tantusque eius amor: qualis dicito mihi erit Domus, qualis sollemnitas, qualis apparatus, quale denique conuiuium in hunc finem paratum? Quid hic desiderari potest vt opus hoc sit omnibus numeris absolutum, omnique ex parte perfectum? manus non desiderãtur, cum opifex huius operis, sit omnipotens. Ingenium & ars non desideratur, cum artifex sit infinita sapientia præditus: voluntas non desideratur, cum sit infinitæ bonitatis: opes & diuitiæ denique non desiderantur, cum ipse sit omnium bonorum fons, & pelagus: quale igitur erit opus, vbi hæc omnia conueniunt atque concurrunt? Quale erit ædificium, qualis structura ã tali officina proceditẽs? Vbi tales artifices inuenientur, quales sunt omnipotentia patris, sapientia filij & bonitas Spiritus sancti? Vbi bonitas vult, sapientia dirigit, omnipotentia potest, quod diuina voluntas vult, atque diuina sapientia statuit & ordinat, quamuis communia hæc omnia sunt, omnibus tribus personis?

Dei potentia quanta sit.

¶ Deinde considera, quod ad rem maximè facit. Non solum præparatie Dominum, domum istam propter semetipsum: sed propter electos suos ac propter eorum gloriam atque honorem. Quanto honore Dominus prosequatur eos qui illum dum viuebant honore affecerunt, explicatione non eget: cum re ipsa sæpe viu venisse experti sumus: Cum omnia dum in hac vita mortali morabãtur subiecerit sub pedibus eorum. Cum omnes creaturas illis parere & obedire compulerit. Sol (inquit Iosue) contra Gabaon ne mouearis, & Luna cõtra vallem Aialon. Stetitque Sol tota què múdi machina habenis, hoc est, iussu Iosue. Obediente (inquit) Domino voci hominis. Quid de Esaia referã, qui solo verbo reuertere fecit Solem decem lineis per gradus quos descenderat? Quid de Helia profectã, qui pro suo libito aquas in cœlis detinebat, ne terram irrigarent: illasque cum volebat, descendere vi orationis & præcationis suæ faciebat? ¶ Atque non solum sanctos electosque suos Dominus dum viuerẽt honorabat, sed post illorum etiam mortẽ. Quod facilè videre quisquè poterit si. 4. Regum cap. 13. legerit, ibi enim narrat scriptura: ossa Elisæi mortuum suscitasse. Atque non solum sanctorum ossa tanto honore digna fuerunt, sed (quod omnem rationẽ superat) vmbram Petri tãti à Deo habitam fuisse legimus, vt quotquot illam tangebant liberarentur quauis infirmitate, atque mala valetudine essent affecti: vt in Actis Apostolorum narrat D. Lucas. Si ergo tanta cura & diligentia suos, in hac mortali vita, (quæ tota militia tota labor & dolor, & non

1. cõiectu.

4. Reg. 13.

Iosue. 10.

Esai. 38.

Act. 5.

& non locus requiei, aut præmiorum est) honorat Deus quanta obiecto erit gloria à Deo dennita & destinata ad honorãdum electos suos, qui in hac vita pro nomine sancto suo strenuè pugnauerunt?

3. cõiect.

¶ Attende præterea, quàm magnificus, quàm liberalis in referenda gratia Dominus sit. Præcepit Deus Abrahamo, vt immolaret illi filium suum Isaac: cumq, libenter iussis paruisset, iam iamq; arripuisset gladiũ vt illum interficeret, ait illi Dominus: non extendas manum tuam super puerum. Nunc cognoui quòd timeas Deum. Et addidit Dominus. Per me metipsum iuraui quia fecisti rẽ hanc, & nõ pepercisti filio tuo propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & veluti arenam quæ est in littore maris. Et benedicentur in semine tuo (hoc est, in Christo mundi saluatore) omnes gentes terræ. Nonne vides quale præmium illi Dominus retulerit præmium sanè Dei magnificentia dignum? ¶ Secundo Regum cap. 7. legimus dixisse Regem Dauidem Prophetæ Nathan. Vides ne, quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellium? Tantique fecit Dominus huius Regis propositum & desiderium, vt sequenti die mitteret ad illum eũdem prophetam qui diceret: annuntio ego tibi, quod ædificaturus sit tibi Dominus domum; & suscitabo semen tuum post te, & firmabo solium eius in æternum. Ita promisit, atq; ita adimpleuit. Nam non ablatum est sceptrum de domo eius, donec venit Christus Dominus: qui sedet super sedem eius & regnabit in sempiternũ. Si ergo paradysi gloria & beatitudo non est aliud quàm vniuersalis ac generalis quædam laborum retributio sanctorum omnium, tamq; magnificus ac liberalis sit Dominus in habenda gratia, qualis obiecto erit hæc sanctorum gloria quis sapiẽs & intelliget hæc?

Gene. 22

1. Re. 7.

1. par. 17

4. cõiect.

¶ Alia etiam coniectura non minori, rimari quis poterit huius gloriæ magnitudinem. Contidera ergo atque alta mente reuolue, precium quòd Deus pro sanctorum gloria postulauerit: cum aliàs sit natura ipsa tanta liberalitate ac beneficentia decoratus. Post primorum enim parẽtum labem, non minori, quàm sanguine vnigeniti filij sui, gloriam suã æstimare voluit. Pro morte itaque Dei, conceditur vita Dei; pro tristitia Dei, confertur homini lætitia Dei: & pro eo quod Deus in patibulo steterit, inter latrones duos positus: homini datur, vt sit inter angelorum choros. Dicito ergo mihi, si potes, quale erit quantumque bonum illud, quod vt impetrares, necesse fuit vt Deus innumeras guttas sanguinis desudaret: necesse fuit vt comprehenderetur tanquàm latro quidam insignis, flagris cæderetur, illuderetur multis variisque modis ac tandem cruci affigeretur: Quæ ergo erunt quæ præparauit Dominus diligentibus illum? Mens deficit, lingua obmutescit in huius immensi pelagi consideratione atque explicatione. ¶ Adde, quod tanquàm additamentum huius precij, à nobis postulat Dominus, quicquid homo pro suis viribus in hac vita præstare potest. Nempe vt tollamus crucem nostram & sequamur illum. Eruamus oculum nostrum si est nobis offendi culo: & quòd odio habeamus parentes

5. p. 29. Sup. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes atquè cognatos, resquè omnes familiares, si nobis sint obstaculo ne minus legem Dei obseruemus. Et quâuis hæc à nobis ita fiant, adhuc tamẽ gratis nobis cœlestem vitam donare ipse affirmat apud Ioan. Apoca. cap. 21. His verbis: Ego sum Alpha & O. initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis. Quale ergo quantumquè bonum erit illud tanti emptum & adhuc gratis nobis concessum? Gratis, inquàm, quantũ attinet ad precij operisquè nostri naturam, non ad gratiam qua valorem æstimationemquè maximam habet. Dicito igitur mihi si Dominus iste tam magnificus ac liberalis est: si eius magnificentia tam innumeram creaturarũ multitudinem libere concessit hominibus tam iustis quàm iniustis, tam studiosis quàm sceleratis: quæ bona præparata erunt, diligentibus illum? nequè oculus profectò vidit, nequè in cor hominis ascendit tanta bonorum immensitas atq; magnitudo.

¶ Præterea non nihil huius gloriæ ostendit loci sanctorum pulchritudo, magnitudo, nobilitas, atquè dignitas. Quibus locus ille, hoc est, cœlũ empyreum superat cœlos omnes, qui oculis cernuntur. Locus ille vocatur à scriptura sacra terra viuentium. Ex quo fit vt terra quam nos miseri habitamus, non viuentium sed morientium terra dicẽda potius sit. Si ergo in hac terra morientium tot res sunt tam excellentes, tam venustæ, tam pulchræ: quæ (dic mihi) inuenientur in terra illa viuentium? Extende parumper oculos per mundum hunc visibilem, & vide, quot quantaq; sint in illo spectatu diguissima. Quanta sit cœlorum magnitudo: quantus sit solis & Lunæ atq; stellarum splendor. quanta sit pulchritudo terræ, arborum, auium, cæterorum què animalium. Quid rogo videre est planiciem camporum, altitudinem mõtium, viriditatem vallium, varietatem fontium, atquè venustatẽ fluuiorum hac atque illac per diuersas terræ venas fluentium? Quid latitudinem marium, quæ tanta rerũ varietate sunt circunsepta atquè circundata? quid aliud sunt innumeræ quæ vndiquè inueniuntur stagna aquis crystallinis clarisquè referta, nisi veluti oculi quidam terræ aut specula quædam cœli? Quid prata virentia variis rosis floribusquè diuersis cõtexta: nisi veluti cœlum stellatum in nocte serena? quid referam de tanta auri, & argenti, ac lapidum preciosorum venarũ multitudine? quid de saphyrorum, smaragdorum, diamantum pulchritudine, quæ certare videtur cum stellarum specie & claritate? Deficeret dies si omnia sigillatim ac singulatim prosequi vellẽ. Si ergo in hoc infimo elemento, & quod terra est (vt iam diximus) morientium, tot tantaquè sunt quæ maximè delectent, ac oculos detineant, quid obsecro erit in illo omnium supremo loco: qui quanto omnibus elementis atquè cœlis altior ac superior est, tanto est nobilior, ditior, & pulchrior? vix profectò hoc humana ratione cõiectari potest.

¶ Scimus etiam triplicẽ locorũ differentiã homini cõpetere, pro triplici alia differẽtia tẽporũ quibus in vita moratur. Primus locus est matris vẽter, post eius cõceptũ: secũdus est mũdus iste post eius ortũ: tertius est cœlũ empyreũ post eius mortẽ, si virtutẽ tamen sectatus fuerit. Inter locos istos, hic est ordo, atquè hæc proportio. Quantũ. n. in duratione, in pulchritudine, atq; magnitudine secundus præstat primo, tertius præstat secũdo: matris enim vẽter, qui primus est locus vitæ hominis, nouẽ dumtaxat mẽsibꝰ metiri solet: mũdus verò, qui secundus est locus, vix annis centũ: at cœlũ qui tertius est locus æternitate mẽsuratur. Magnitudo primi tãta est, quãta vẽtris est matris, secundi verò, quãta est huius mũdi quem cernimus: tertij verò, secũdũ præfatã proportionẽ priorũ locorum, est maior. Atq; hocidẽ intelligere de istorũ pulchritudine, nobilitate, opibꝰ, atq; diuitijs par erit. Si ergo mundus iste qui oculis apparet, tã magnus tã pulcher atq; venustus & diuitiarum plenus est: quãto pulchrior, quanto maior, quãto venustior & opulẽtior erit, mundus ille inuisibilis qui locus beatorum est?

¶ Hoc idẽ similiter demõstrat, atquè ob oculos ponit ciuium discrimẽ: in isto atq; illo loco habitantiũ. Quales enim sunt ciues, tales esse solẽt ædificiorũ excellẽtia & magestas. Ista ergo est (vt semel atq; iterũ diximus) terra moriẽtũ: illa viuẽtiũ: ista peccatorũ: illa iustorũ: ista hominũ: illa angelorũ: ista pœnitẽtiũ: illa indulgentiã consecutorũ: ista militãtiũ: illa triũphantiũ: ista deniq, amicorũ & inimicorũ, illa solũ amicorũ atq; electorũ: si ergo tãta est differẽtia ciuiũ, quãta erit locorũ: si quidẽ tã loca quã locata secũdũ debitũ modũ ac proportionem à Deo fuisse condita certò scimus? Verè gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Magna profectò tu es latitudine, artificio pulcherrima, materia maximè pręciosa, societate nobilissima, opibus ditissima, à malis omnibus libera atq; exempta. In omnibus magna dicenda es: quòd maximus sit cõditor tuus; altissimus finis in quẽ edita es; ac nobilitate maxima decorati ciues illi, propter quos effecta es.

¶ Quæ hactenus docuimus ad sanctorum gloriam (quam accidentalem vocant) pertinent. Nunc autem de gloria quam essentialem appellãt, est dicendum. Hoc est de beatitudine illa qua Deo omnium bonorum maximo, beati in illa cœlesti patria fruuntur. De qua ait Diuus Augustinus, præmium virtutis erit ipse, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine satigatione laudabitur. Præmium itaquè istud maius profectò est quàm excogitari potest. Cum non sit cœlum aut terra, aut maria, aut creatura aliqua, sed conditor ipse rerum omnium, atq; Dominus & imperator totius vniuersi. Qui quàmuis sit vnum idq; simplicissimũ bonum: in illo tamen est omnium bonorum summa.

Visio Dei est præmiũ essentiale beatorũ. D. Augu. 22. de ciuita.

¶ Pro cuius intelligẽtia maioriq; explicatione sciẽdũ nobis est inter innumeras alias diuinæ naturæ perfectiones, eã nõ esse minorẽ, continere scilicet eminẽtiori altioriq; modo omniũ creaturarũ perfectiones. Nã cum ipse sit omniũ illarũ conditor & gubernator: dirigens illas in præfinitos sibi fines atquè perfectiones: carere ipse nõ poterit his omnibꝰ quæ alijs largitur, atq; pro sua magnificẽcia ipartitur. ¶ Hinc est quòd ipiritꝰ illi beati atq; cœlestes in Deo solo bonis omnibus fruẽtur, atq; in eo solo omnia intuebũtur, vnusquisquè secũdum mẽsuram sibi definitã. Quemadmodũ enim in hac vita mortali creaturæ omnes veluti quoddã speculũ sunt, quo Dei pulchritudo,

Deus eminenter cõtinet perfectiones omnium creaturarum.

Beati in Deo tanquã in speculo omnia vidẽt.

9. cõiect.

Psal. 16.

6. cõiect.

Psalm. 83

Universidad de Deusto
Biblioteca

sapientia & bonitas aliquo modo conspicitur: sic tunc Dominus speculum erit omniũ creaturarũ, quę videbũtur perfectius ac dilucidius omnes, quã si in seipsis respicerẽtur. Ibi itaq; erit Deus vniuersale bonũ sanctorũ omniũ, perfectaq; sui voti atq; desiderij quies, perfectũq; cõplementũ. Ibi erit speculũ oculis nostris, musica auribus, mel suauissimũ gustui, balsamus fragãtissimus olfactui. Ibi videbimus tẽporũ varietatem, veris pulchritudinẽ, ætatis claritatẽ, autũni abũdãtiã, hiemis requiẽ atq; quietẽ. Ibi deniq; erit quicquid sensibus his omnibus iocundũ & placidũ esse potest. Ibi sapientia sine ignorantia, memoria sine oblitione, intellectus sine errore, ratio sine obscuritate fulgebit. Ibi erit Deus plenitudo lucis, intellectui; pacis multitudo, voluntati; cõtinuatio æternitatis, memoriæ: ibi ignorantia existimabitur sapientia Salomonis, fæditas, pulchritudo Absalonis; infirmitas, fortitudo Samsonis; & mortalitas, vita primorũ parentum, atq; inopia, omnium imperatorum diuitiæ.

¶ Quid ergo ô miser si hæc ita sunt (vt verè sunt) vagaris per totã terrã Aegypti ad colligẽdas paleas? quid dereliquis fontẽ aquæ viuæ & facis tibi cisternas, cisternas dissipatas quæ cõtinere nõ valẽt aquã? si voluptates desideras, leua cor tuum, atque altamẽte cõsidera, quã delectabile erit bonũ illud, omniũ bonorũ dulcedinẽ, atq; voluptatẽ cõtinẽs. Si hæc vita à Deo creata, tibi grata atq; iucũda est: quãto gratior ac iucũdior esse debet illa quæ omnia creauit? si dulcis ac suauis est cognitio creaturarũ: quãto dulcior, ac suauior erit, cognitio creatoris? Si pulchritudine detineris ac delectaris, ipse est cuius pulchritudinẽ sol & luna mirãtur. Si generis ac nobilitate: ipse est totius nobilitatis fons & origo. Si vitæ lõgitudine, & corporis salute; ipse est salus vera, ac dierũ lõgitudo. Si saturitate & abũdãtia, ibi adest omniũ bonorũ atquè diuitiarũ copia. Si musicæ suauitate ac melodia; ibi canunt angeli, ac maxima vocũ dulcedine resonãt organa sanctorũ omniũ. Si amicorũ societate: ibi est, omniũ electorũ atquè sanctorum societas & vnanimitas. Si honoris & diuitiarũ cupiditate: honores & opes sunt in domo Dei. Tadẽ si omni labore & ærũna carere desideras, ibi est vbi procul hæc omnia absunt. Gene. 17. c. Præcipiebat dñs vt octauo die fieret circũcisio. Quo significare voluit quòd octauo die suscitationis vniuersalis omniũ hominũ (qui huius mortalis vitæ hebdomadã est subsequtur9) circũcidet dñs labores omnes ac miserias illorũ, qui Dei amore flagrantes, omnia huius mundi bona, omnem animi spurcitiam, circũciderũt. Talis est patria illa cœlestis. Quid ergo beatius esse potest vita illa omniũ malorũ experte? vbi (vt Augustinus ait) nõ est mors, non est luctus, non est lassitudo, non est infirmitas, nõ est fames, nulla sitis, nullus æstus, nulla corruptio, nulla indigẽtia, nulla mæstitia, nulla tristitia.

Gen. 17. Figura.

Exod. 5. b

Hiere. 2.

D. Augu. de symbo. lib. 3.

¶ Vbi nõ erit aliqua inuidia disparis claritatis: qm̃ regnauit in omnib9 vnitas charitatis. ¶ Vbi victoria, vbi veritas, vbi dignitas, vbi sanctitas, vbi vita, vbi æternitas. Ibi hymnidici angelorũ chori, ibi societas ciuiũ supernorum, ibi dulcis solemnitas à peregrinationis huius tristi labore redeũtium: ibi festiuitas sine fine, æternitas sine labe, serenitas sine nube.

Augu. sup Ioan.

Augu. de vita æterna.

D. Augu. super Ioã. homi. ego sum pastor bon9.

Quid

Augusti. li. de moribus.

Quid plura? tanta est ibi pulchritudo iustitiæ, tanta est iucunditas lucis æternæ, hoc est, incommutabilis sapientiæ, vt etiam si non liceret in ea amplius manere quàm vnius diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni huius vitæ pleni delitijs, & circunfluentia bonorum temporalium, rectè meritòque contemnerentur.

¶ Si ergo tantum tamquè vniuersale est bonum hoc, qualis obtecto erit felicitas, qualis gloria illorum beatorum oculorum qui in illo pascentur? quid erit videre pulchritudinem illius ciuitatis? gloriam supernorum ciuium? faciem conditoris? venustatem & decorem illorum ædificiorum? lætitiam & alacritatem communem ac vniuersalem omniũ in illa patria cœlesti habitantium? quid tunc erit ordinem sanctorum spirituũ atquè sacri illius senatus auctoritatem intueri? quid tũc erit magestatem conspicere seniorum illorum quos vidit Ioannes sedentes super thronos circum amictos vestimẽtis albis & in capitibus eorum coronæ aureæ? quàm suaue, quàm dulce, quàm iocundum erit audire tantam angelorum multitudinem canentiũ canticum illud, (quod idem Ioannes narrat) benedictio & claritas & sapiẽtia, & gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum amen? Quòd si hanc vocũ melodiam ac consonantiam tam suauem, tam gratam ac iocundam est audire, quid quæso erit corporũ & animorum concordiam, pacem, & vnitatem inspicere? quid hominum & angelorum? quid denique hominum & Dei? ¶ Quid insuper erit tunc considerare, campos illos pulchritudinis? fontes illas vitæ perẽnis? pascha illa super mõtes Israel: quid dicere in mensa illa cœlesti, ac sedem inter cõuiuas illos habere: intingere que in anum in Dei catino, hoc est, eadem qua ipse fruitur, frui gloria? inibi requiescent & gaudebunt: cantabũt & laudabunt: atquè intrantes & exeuntes paschua inæstimabilis suauitatis inuenient. Si ergo talia ac tanta præmia pollicetur Dominus, patrẽ aut matrem aut agros propter Dominum relinquentibus: quis est tã ingenij inops, tãq; sui oblitus, vt nõ omnia libẽter relinquat, nedum aliqua, nedum virtutem sectetur: audi ergo Dominum in hoc loco promittẽtẽ vitam æternam, aut omnia aut aliquã propter illum contemnentibus.

Apoca. 4.

Apoca. 7.

¶ *Finis. Capit. XIX.*

¶ *Operariorum a qualepramiũ, matrisquè filiorum Zebedaiticio.*

Capit. XX.

SIMILE est regnum cœlorum homini patri familias qui exijt primo mane conducere operarios in vineã suam. Conuentione autem facta cũ operarijs ex denario diurno: misit eos in vineam suam.

Et egressus circa horã. 3. vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis: Ite & vos in vineã meã, et quod iustũ fuerit dabo vobis: illi aũt abierũt. Iterũ aũt exijt circa sextã, & 9. horam, & fecit similiter. Circa undecimã vero exijt, & invenit alios stantes, & dicit illis: quid hic statis tota die otiosi? dicũt ei: quia nemo nos cõduxit: dicit illis: ite et vos in vineã mea. Cũ sero aũt factũ esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo. Voca operarios & redde illis mercedẽ, incipiẽs a nouissimis usque ad primos. Cũ venissent ergo qui circa undecimã horã venerãt, acceperũt singulos denarios. Venientes aũt & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi. Acceperũt aũt & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabãt adũersus patrẽ familias, dicẽtes. Hi nouissimi vnã horã fecerũt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei, & æstus? At ille respondens vni eorum, dixit: amice non facio tibi iniuriã: nonne ex denario cõuenisti mecũ? Tolle quod tuum est, & vade. Volo aũt & huic nouissimo dare sicut & tibi, aut nõ licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequa est, quia ego bonus sum? Sic erũt nouissimi primi, & primi nouissimi: multi. n. sunt vocati, pauci vero electi. Et ascẽdẽs Iesus Hierosolymã, assumpsit duodecim discipulos secretò, & ait illis: Ecce ascẽdimus Ierosolymã, & filius hominis tradetur principibus sacerdotũ & scribis, & cõdemnabũt eũ morte, & tradẽt eũ gentibus ad illudẽdũ, et flagellãdũ, et crucifigẽdũ, & tertia die resurget. Tũc accessit ad eũ mater filiorũ Zebedæi cũ filijs suis adorãs & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: quid vis? Ait illi. Dic vt sedeãt hi duo filij mei, vnus ad dexterã tuã, & vnus ad sinistrã, in regno tuo. Respondẽs aũt Iesus, dixit. Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicẽ quẽ ego bibitur, sum? Dicũt ei, possum. Ait illis. Calicẽ quidẽ meũ bibetis: sedere aũtẽ ad dexterã meã. l. sinistrã, nõ est meũ dare vobis, sed quibus paratũ est a patre meo. Et audiẽtes decẽ, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus aũt vocauit eos ad se, & ait, scitis quia principes gẽtiũ dominãtur eorũ et qui maiores sũt, potestatẽ exercẽt inter eos. Non ita erit inter vos. Sed quicunq; voluerit

Sup. 19 d
Mar. 10. d.
Lu. 13. f.

Marc. 10. c. Luc. 18. c.

Mar. 10. & Luc. 22. c.

voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare: & dare animã suã redemptionem pro multis. Et egredientibus illis a Iericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo cæci sedẽtes secus viam, audierũt quia Iesus transiret: & clamauerũt dicentes: Domine miserere nostri fili Dauid. Turba aũt increpabat eos vt tacerent. At illi magis clamabant dicẽtes. Domine miserere nostri fili Dauid. Et stetit Iesus & vocauit eos, & ait. Quid vultis vt faciam vobis? dicũt illi. Domine vt aperiãtur oculi nostri. Misertus aũtẽ eorũ Iesus, tetigit oculos eorũ. Et confestim viderũt, & secuti sunt eũ.

Phi. 2. a
Mar. 10. g
Mar. 18. f

Ad literam.

SIMILE est regnum cœlorum homini patri familias. In sacra scriptura nõ vbiq; mysteriũ requirendũ esse docet Augustin. 16. de ciuitate. Non sanè inquit omnia quæ gesta narrãtur, significare aliquid putãda sunt: sed propter illa quæ aliquid significãt, & ea quæ nihil significãt attexũtur: solo vomere terra proscinditur: sed vt hoc fieri possit, etiã cætera aratri mẽbra sunt necessaria. Et soli nerui in citharis & alijs vasis musicis aptãtur ad cãtũ, sed vt apti possint, insunt & cætera quæ nõ percutiũtur a canẽtibus: sed ea quæ percussa resonãt his cõnectũtur. Ita in prophetica historia dicuntur & aliqua quæ nihil significãt, sed quibus adhæreãt ea quæ significant, & quodãmodo religãtur. Quã lentetiã esse verisimilã, vel ex ista parabola cõstare potest. Nã intentio Christi in hac cõparatione ea fuit, vt osteãderet Dei pietatẽ erga peccatores seroad pœnitentiã venientes. Quibus cæcis mercedẽ beatitudinis daturus est, quã manè venientibus est collaturus tunc iustorũ iniuria. Nã vbi vnius gratia, nõ sit alteri iniuria. Non ergo oportet ex hac parabola concludere, quemadmodũ in hac vita multi, vt habãt cõtra patrẽ familias primi murmurarij: ita & in die iudicij, iusti, qui a prima ætate vsq; ad senectutẽ laborarũt in vinea Domini murmurabunt aduersus Deũ. Cũ oppositũ potius inferat Christus huius humilitudinis auctor: volens quòd sicut in hoc mundo pater familias iustẽ agit cum carnalibus hominibus primos, habeat eos oculũ nequã & doceat neque eos habere causam murmurãdi, ita in die iudicij reddẽs beatitudinẽ primis & nouissimis, illustraturus est primorum mẽtes, vt planè videãt se nõ habere iustã murmurãdi rationẽ. Hæc & alia ad intelligẽtiã parabolarũ pertinẽtia Vi. sup. c. 13. in illa verba. & loquuto est eis multa in parabolis. In hac parabola argumẽtũ sumit a similitudine.

D. Augu. de ciuita.

Sup. 13.

¶ *Simile est regnum cælorum.* i. rex cœlestis.

¶ *Conuentione autem facta.* Non ergo vitiatur opera nostra bona, ex quo illa faciamus intuitu mercedis. Vnde, inquit Paulus de Abrahã loquẽs commoratus est in terra repromissionis &c. Expectabat enim fundamẽta ha-

Opera nõ vitiantur etiã si habeãt in vitu mercedis. Hebr. 11. b.

Simile.

Simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad heb. 10 & 11. bentem ciuitatem, cuius artifex & conditor est Deus. Et rursum ait: Per patientiam curramus ad propositū certamen: aspicientes in authorem fidei, qui proposito sibi gaudio substi-nuit crucem omni confusione con-tempta. idem ad col. 1.

Col. 1.

¶ *Denario diurno.* Denarius valet tri-bus solidis cum dimidio. cerca deu-real castellano.

opera cō-mēdātur. ¶ *Misit eos in vineā suā.* Lege scripturā, & vbiq; inuenies opera commenda-ri. In hoc loco Christus nos ad ope-rā dū mittit, & alibi: sic luceat lux ve-stra corā hominibus vt videāt opera vestra bona, & alibi: reddens ratiōē

supe. 5. quare perductorus est iustos ad regnū sempiternū, opera charitatis com-memorat: nulla facta mentione de fi-de, sine qua impossibile est placere

infra. 24. Deo, vt paul. ait: D. Petrus denig; in epistola sua. 2. sic ait: satagite vt per bona opera certā vestrā vocationē & electionē faciatis. Sed de hoc iā. c. 16 differimus in illa verba: Reddet vni cuiq; secundum opera sua.

Hæb. 11.

2. pe. 1.

supe. 16.

¶ *In vineā suam.* A mane vsquè ad ves-perā egressus est pater familias ad cō ducendū operarios in vineā suā. Vt intelligas quòd vna sit ecclesia quā à mūdi exordio ad finē vsquè mundi dūs colere conatur, in omni etiā lo co, & omni etiam tēpore semper fuit Ecclesia, semper idē docuit, semper in eā vnica fuit fides.

Vna fuit ecclesia & erit à mūdi exordio ad finē vsque mundi.

¶ *Quid hic statis tota die otiosi? dicunt ei: quia nemō nos conduxit. Dicit illis: ite & vos in vineam meam,* Dicere Deum ita in nobis bona nostra operari, vt nos nihil operemur, vel ex isto loco constat esse falsum. Nōne deus est pa-ter iste familias qui conduxit operā-rios istos in vineā suā? non ne iste est qui istis dixit: quid hic statis tota die otiosi? Ite & vos in vineam meam. Et apud Ioannem: operamini non cibū qui perit: & D. Paul. in epistola. 1. ad corint. opus enim (inquit) operetur: & Paulo post: vt subditi sitis omni cooperanti & laboranti. Sumus igi-tur dei cooperatores: ideò ait D. Ioā. in epistola sua: cooperatores iunius veritatis. Sic ergo Deus operatur ope ra nostra in nobis, vt nos etiam ea o-peremur. Vt cum nauis expanso ve-lo prospero vento agitatur, parum vi detur agere nauclerus, licet aliquid agat: quoniam ipsum velum flatibus expansum tenet, quod si contraxerit non agitur nauis. Sic homo qui agi-tur spiritu & gratia Dei, quāmuis pa rum agere existimetur, agit tamen: quoniam pandit diuinæ gratiæ arbi trij libertatem: & spiritus sancti fla tui velum bonæ voluntatis extēdit, & ita ad arbitriū cooperatur gratia.

Ioā. 6. 1. cor. 16.

cap. 3.

Simile.

Liberū ar bitriū etiā operatur adiutū dei gratia.

¶ *Voca operarios, & redde illis mercedē.* Ex hoc loco colliges: bona opera facta in gratia, nō solum nō esse peccata, sed vitā æternam mereri, nam si mer-ces, ergo meritum: quod etiam indi-cauit apostolus quando numeratis suis actionibus, dixit: in reliquo re-posita est mihi corona iustitiæ, quā reddet mihi dominus in illa die iu-stus iudex non solum autem mihi sed & his qui diligunt aduentum e-ius. Aduerte: non dixit: quam dabit mihi, sed quam reddet mihi, ne-què Christus dixit: da illis mercē-dem: sed voca operarios, & redde illis mercedem.

Bona opera facta in gra. meritoria sunt vitæ æter næ.

1. tit. 4.

¶ *Acceperunt autem & ipsi singu-los denarios.* Hac parabola id tan-tum Christus nos admonet, vt in-telligamus quòd in Dei cultu tan-tum solertissimus quisque potest in breui tempore proficere, quan-tum

Quid in hac para-bola chris nos admo neat.

tum segnis in maiori. Itē docet quòd omnia nostra merita, à sua gratia & libera voluntate valorem sortiūtur. Ideo ait: volo autem huic nouissi-mo dare sicut & tibi: cæterùm in su-prema illa retributione gloriæ, quā uis cunctis idem conferatur dena-rius, qui erit Dei essentia ab omni-bus clarè conspecta: tamen visio illa non erit omnibus æqualis: in domo (inquit) patris mei mansiones multæ sunt: & stella etiam differt ab stella in claritate, sed de hoc agemus Ioan. 14.

Beatitudo non erit omnibus æqualis.

Ioan. 14.

¶ *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Vo cati, & electi, nomina sunt & nō par ticipia (electi & electi,) quæ tamen pro pe modum vice participiorum vidē tur vsurpari. Omnes ergo iusti qui seruantur, appellantur in sacra scrip-turā vocati. Hi autem tā multi sunt, vt dicat D. Ioan. in Apoca. Vidi tur-bam magnam, quam dinumerare ne mo poterat. Inter istos autem quàm pauci sunt electi, hoc est, inclyti: qua les fuerunt Ioannes Baptista, virgo mater, Apostoli: quemadmodum in domo Regis multi sunt eius serui, mercedem vnusquisq; pro suo mune re ferens: pauci verò sunt incliti & pe culiarissimo amore à rege prosequti. quæ explicatio maximè facit ad propositum huius parabolæ. Multi etiam sunt qui ab incunte ætate, & ab ætate virili Deo seruientes, dena-rium æternæ felicitatis accipiūt pau ci verò qui Dei misericordia post lōgam malè actam vitā in mortis arti-culo ad pœnitentiā salutarem veniē tes, eundem denarium reportēt. Sed de hoc infra dicemus, cum ad mores componendos locum hunc repetie-rimus.

Vocati & electi nomina sunt

Apoca. 4.

Simile.

¶ *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Si verò hæc nomina vocati & electi, participiorū loco accipiantur: re ve ra in numeri sunt ad fidem vocati; & quàm paucissimi ad gloriam à Deo electi. Quo testimonio satis confuta tur error quorundam existimantiū, homines in sua secta, atque in sua le-ge seruari. Dicebant enim quòd cum Deus non minùs pronus sit ad mise rendum, quàm ad puniendum: non esse credendum, solos iustos qui in Ecclesia Christi sunt, in rectis actio-nibus perdurantes, esse seruandos: re secta tanta multitudine hominum, tam iudæorum quàm gentilium. A-bās enim, quare Dei misericordia tā tum (inquiunt) mortalium numerū condidit, quos illos esse condemnan dos præuidit? Sed certa & fide sentē tia est, quòd paucissimi sunt qui ser-uātur, comparatione omnium illo-rum qui ob scelera & crimina sua ad inferos descendunt. ¶ Vilium enim semper est multitudo maior, quàm preciosarum rerum: vt ferri & plum bi, quàm auri & argenti: & lapidum communium quàm gemmarum: & querquum quàm cedrorum & palma rum: & maior est acervus palearum quàm tritici: maior, numerus stul-torum quā sapientiū, sic multi sunt vocati, pauci verò electi. Præterea cū in tanta multitudine filiorum Adā pauci sint reges temporales: quid mi rum si etiam pauci sint regnum filio rum Dei possessuri? item, cum pau-ci sint qui ad regnum, hoc est, vi-neam Domini venire curent: quid mirum si pauci perueniant? quid e-tiam mirum si pauciores sint qui cœ los ascendant, quàm qui ad infer-num descendunt: cum facilis sit descensus auerni, difficilisque sit as-census ad cœlos. Sed caulam huius

Vocati & electi parti-cipiorū loco accipiūtur.

Error illo rum cōfu tatur, qui existima-bāt vnūm quemquè in sua se-cta seruari posse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæstionis quare tam pauci sint qui ieruentur, dicemus infra explicando ad mores hunc locum.

¶ *Potestis bibere calicem.* Vel potum, ideſt, poteſtis ferre ſuppliciũ quod ego toleraturus ſum? Idem ſignificat *Baptiſmate baptizari*, quod additur in Græco textu. ¶ Calicis nomine intelligunt Hebræi afflictionem, & flagellum. Eo quòd ſicut vinum ſtatum mentis euertit, ita quòd neque pes neque mens, ſatis ſuum officium faciant: ſic & afflictiones quæ bibuntur, ideſt, inferuntur, ita cõcitant homines, vt omnibus viribus deſtituã tur. Vnde impiorũ calix eſt laqueus, ignis, ſulphur, ſpiritus procellarum Pſalm. 10. Calix etiam paſſionem ſignificat. Hiere. 25 Calix ergo Chriſti eſt paſſio eius, in lege & prophetis prænuntiata.

Quare non mirecalicis afflictio ſignificet

Pſal. 10. Hiere. 25

¶ *Calicem quidem meum bibetis.* Fieri aut factum eſſe dicitur cum aliquis prompto animo eſt ad aggrediendũ rẽ aliquam. Vt. 1. Corinth. 15. Quotidie morior ob gloriam veſtram. Dicit ſe mori quotidie, moriẽdi propoſito. Sic his duobus fratribus dixit Dominus: calicem quidẽ meum bibetis. Ioannes enim vt narrat Tertullianus lib. de præſcrip. hæres. Romæ poſtquàm in dolium feruentis olei demerſus nihil paſſus eſt, in inſulam relegatur: & denique ſenio cõfectus obijt. Bibit ergo calicem Domini, propoſito.

Voluntas pro facto reputatur in ſcriptura ſacra.

1. Co. 15.

Tertul. li. de præſcr. hære.

¶ Sed aduerte ſecundum Abdiam in lib. de vitis Apoſtolorum: Ioannem non fuiſſe miſſum in craterẽ olei feruẽtis Romæ, ſed Epheſi. Quod quibusdam verius videtur: cum totã ferè vitam in Aſia tranſegerit, ſed nos noſtræ potiùs Romanæ traditioni fidem adhibemus. ¶ Item in Exo.

Abdias li. de vitis Apoſto.

Exod. 8.

Fecerunt magi ſimiliter, & non potuerunt, ideſt, efficere conati ſunt. ¶ Aut ſecundò poteſt dici calicẽ accipi pro quacunque afflictione, & ſic calicem Domini filij Zebedæi biberunt. Lege Hieronym. ſuper Mathæum.

Calix afflictio eſt.

¶ *Non eſt meum dare vobis.* Vobis vacat: ſed (ijs continget) Quibus paratum eſt a patre. Sed verti poteſt pro, niſi, tunc nihil ſubaudiendum fuerit. Sed dicendum non eſt meum dare, *Niſi quibus paratum eſt a patre.*

¶ *Dare animam ſuam redemptionem pro multis.* Vox Græca ſignificat multitudinem populi, quaſi dicat pro tota multitudine hominum & vulgo. Nota quòd multi aliquando pro omnibus accipitur vt in hoc loco, & cap. 26: Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur. Gene. 17. pater multarum gentium conſtitui te. ad Roma. 5. Per vnius inobedientiã peccatores conſtituti ſunt multi. Vide Theophi. ſuper Mathæũ. Et Auguſtinum contra Pelagianos lib. 6. cap. 12.

Nota.

Infra. 26.

Rom. 5.

Theophi. ſup. Mat. Augu. cõtra Pelagii. 6. c. 12

Ad mores.

QVI *exijt primo mane.* Pater iſte familias primo mane conduxit operarios: & hora tertia, & ſexta, & nona, & veſpere. Vt intelligas ſemper eſſe in Eccleſia Dei quod elaborãdum nobis ſit. Vnde Bernardus lib. 2. de conſideratione, ſicait putaſe nim & tu inuenies aliquid elaborandum in agro Dominitui? & plurimum. Non ſanè totum potuere emũ dare prophetæ, aliquid filijs ſuis Apoſtolis quod agerent reliquerunt, aliquid ipſi parentes tui, ubi: ſed nec tu

D. Ber. de conſidera tione.

tu ad omne ſufficies, aliquid profectò relicturus es ſucceſſori, & ille alijs, vſquè ad finem. Circa vndecimam denique horam operarij otijarguuntur, & mittuntur in vineam. Anteceſſores tui Apoſtoli audierũt: quia meſis quidem multa, operarij autem pauci. Paternam tibi vindicato hæreditatem. Nam ſi filius & hæres. Vt probes hæredem euigilaad curam, & non otio torpeas: ne & tibi dicatur: Quid hic ſtas tota die otioſus? Hactenus Bernar. Curent igitur prælati & verbi Dei concionatores, ſemper vineam Domini excolere: memores in ea eſſe poſiti, vt euellãt, deſtruant, & diſperdant, & diſsipẽt, & ædificent, & plantent vſquè ad eõ ſumationem ſeculi.

Luc. 10.

Gala. 4.

Hiere. 1.

¶ *Exijt primo mane.* Tanta eſt Dei benignitas & miſericordia, vt ſuo lumine gratiæ nos in omni ætate præueniat: & ad bene operandum propoſito ante oculos præmio, nos prouocet. Quoſdam primo mane, hoc eſt, in ætate puerili conducendo: quoſdã verò hora tertia, hoc eſt, in adoleſcẽtia &c. Vnde Hierem. ait: bonum eſt viro, ſi portauerit iugum ab adoleſcẽtia ſua. Et rectè inquit bonum eſt: nã adoleſcentes peccatis aſſuefacti, difficillimè conuerti in ætate virili poſſunt. Hiere. 13. dicitur: ſi mutare poteſt Ethyops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas: & vos poteritis benefacere cum didiſceritis malum. Qui enim non aſueſcit virtutibus dũ iuueneſcit, à vitijs deſinere neſcit quando ſeneſcit: vt phyloſophantur viri ſapientes. Studeant igitur parentes filios ſuos ob infantia in vineam Domini mittere; virtutẽ colere: fructus dignos pœnitentia facere: ſcientes quòd digni ſunt morte (Paulo autore) non ſolum qui ſcelera faciũt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Super quæ verba ait D. Auguſtinus: conſentiunt facientibus, qui deberent corrigere & non faciunt.

Thre. 3.

Hier. 13.

Rom. 1.

Auguſ. vi. glo.

¶ *Exijt primo mane & hora tertia, & hora ſexta, & nona & vndecima.* Hinc diſcamus quanta ſit bonitas & miſericordia Dei qui ſæpe nos vocat, & expectat patienter, & ſuſtinet peccatores vſquè ad vitæ finem in peccatis exiſtẽtes. Multo labore ſudat Dominus vt peccatores à peccatis emundentur. Quod ipſe apud Ezechielem teſtatur dicens: multo labore ſudatũ eſt: & non exiuit de ea nimia rubigo eius, nec per ignem: ac ſi diceret: dedi operam vt mundaretur Hieroſolyma: ſed ipſa noluit mundari. Laborat enim Deus vt homines ad vincã ſuam trahat & tamen multoties fruſtra: Vnde apud Eſaiam: laboraui, inquit, ſubſtinẽs; & rurſum: in vacuum laboraui ſine cauſã, & vanè fortitudinem meam conſumpſi: & apud Hieremiam: laboraui rogans. Vocat nos Dominus & non venimus multi noſtrum, quia nolumus: habemꝰ enim liberum arbitrium & ideo ſi nolumus venire quàmuis laboret Dominus & det operam vt ad vineam ſuã eamus, nihil proderit. Si enim facere mus quod in nobis eſt, Deus qui nos vocat, nobis gratiam tribueret: ledvolumus potiùs creaturam quàm creatorem diligere, & nos ipſos ad gratiã & vocationem non diſponimus: ſed potius indurati peccatis vocationem contemnimus. Abijcia mus ergo hanc cordis duritiem, audiamus Dominum vnicuique noſtrum dicentem: Et tu fili hominis ſume laterem & pones eum coram te, & deſcribes in eo ciuitatem

Eſai. 1. Eſai. 49. Hiere. 13.

Ezech. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hierusalem. Quasi dicat Dominus: tu ô peccator, qui ob flagitia tua non Dei filius nominari mereris, sed filius hominis, sume tibi laterem, sume cor tuum durum, & pone illud iuxta te, nam longè à te distat, & describes in eo ciuitatem Hierosolymam cœlestem. Imprimis his verbis ostendit Deus peccatoris cor durum esse, terram recoctam & laterem in lapidem ferè conuersum. Ideò aiebat in

Deut. 15. Deuteronomio: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum. Et per os Dauidis: nolite obdurare corda vestra. Et per Esaiam: audite me duro corde. Hi nescientes quid agant,

Psa 94. Esai. 45. æternam sibi pernitiem moliuntur.

Rom. 2. Ideò ait in Epistola ad Romanos D. Paulus: secundum duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij.

¶ *Conducere operarios.* Iam vides quo pacto in hoc loco Dominus operarios nos vocat. Item Iob. c. 7. appellat

Iob. 7. mercenarios, dicens: sicut mercenarij dies eius. Et subdit sicut seruus desiderat vmbram, & sicut mercenarij prestolatur finem operis sui &c. Et

Similo. meritò quidem mercenarijs & operarijs comparati sumus: nam tempus seuerá hominis quo hic in terra viuit, simile est tempori hominis mercenarij & conductitij, qui in opere

Operarij & mercenarij vocãtur fideles & viri iusti. eius á quo conductus est mercede, à mane ad vesperam vsq; fatigatur, ferens pondus diei & æstus, habens interim inter tantos labores & sudores suos aut nullã aut perexiguam consolationem, nisi quód expectat finẽ Hebdomadæ, vt accipiat laboris sui stipendium, & operæ suæ precium, requiescatq; de hinc aliquantulũ. Et sicut seruus qui in opere Domini sui occupatur, cum labore fuerit defatigatus desiderat vmbrã gratam vt sub ea refocilletur aliquantulũ: & sicut mercede conductus ad opus aliquod perficiendum, cum laboribus fatigatur, magno desiderio anhelat ad finẽ operis, vt eo absoluto mercedem recipiat ac requieteat: ita homo dum vitã istam agit super terram, in laboribus & doloribus multis ad quos tubeundos & ferendos quasi mercede est cõductus à magno patre familias Deo, pro eis mercedem beatæ retributionis pollicente: non immeritò desiderat refrigerium & requiem á laboribus vitæ præsentis. Vnde quẽadmodum laborantes in corporali militia, solent finem expectare militiæ: & fatigati laboribꝰ operarij ad finem operis ánhelare: sic & homo non immeritò potest ad huius vitæ laboriosæ & molestæ finẽ, desiderio anhelare: atq; ad mortem ipsam quæ finẽ tãtis imponit laboribus aspirare.

Simile.

¶ Sicut ergo mercenarius prestolatur finem operis sui: sic & nos finẽ vitæ expectamus: imò toto corde desideremus, vt denarium beatitudinis accipiamus. Cupiebat Paulus dissolui: quia mors illi maximum lucrum esse sciebat. Bonum certamen certauerat, quia repositã sibi videbat coronam iustitiæ. Sciebat cui crediderat: & spes eum non fefellit. Quod si nos finem non desideramus: eò est, quia vel in vinea Domini minimè laboramus: Ideò non præstolamur finẽ operis nostri: vel quia fortè nõ credimus dãdum esse prẽmium aliquod cũ sero factum fuerit.

2. Tim. 4.

¶ *Conducere operarios &c. Conuẽtione aũt facta &c.* Cõmutemus ergo in melius vitã nostrã: vt in vinea dñi laborare, atq; æterno Deo militare incipiamꝰ: & il-

Vi hiero. de regula monacho. de laude religionis p. 186. in fine cap.

& illum habeamus remuneratorem: non metu pœnarum sed benedictionum & repromissionum (vt hieronimus ait) desiderio, veniamus ad salutem. Nihil enim est dignius quàm vt homo sit authoris imitator (qui

Nõ metu pœnarũ sed beatitudinis desiderio potius laborãdũ est.

propositò sibi gaudio sustinuit crucẽ) & secundũ modum propriæ voluntatis, diuini fit operis exequutor: nã qui redere vult nucleum frãgat nucẽ. Qui enim beatitudinem sibi propositam asse qui desiderat, non otiandũ sed laborãdũ sibi esse certò sciat: cu operarijs enim cõuẽctio facta est.

¶ *Misit eos in vineam suã.* Cũ nos simus ipsa christi vinea ad nos ipsos mittit, qui celeribus & vitijs implicati extra nos ipsos eramꝰ, vide Luc. 15. super parabolã filij prodigi, & mulieris quærentis drachmam quam perdiderat.

Nos ipsi sumus vinea dñi. Luc. 15.

diffinitio spei.

¶ *Quod iustum fuerit dabo vobis.* Spes ergo nostra est certa expectatio beatitudinis veniẽs ex Dei gratia, & ex meritis præcedẽtibus. Vnde spes duplici fundamẽto innititur. Dei liberalitati, quæ sibi seruientes remunerat, vt eã decet: & Dei iustitiæ, quæ laborantibus soluit quæ promisit.

non est iustitia secũdũ æqualitatẽ, sed secũdũ proportionẽ inter opera nra & gloriã.

¶ *Quod iustum fuerit.* Inter opera nostra & beatitudinem iustum ad æqualitatem inueniri non potest: eum nõ sint condignæ passiones huius temporis ad tantam gloriam quæ reuelabitur in nobis: iustum tamẽ secundum proportionem inuenitur: qui enim plus in vinea Domini laborauerit, maius glorię pondus suscipiet.

otiũ quot mala secũ ferat.

¶ *Circa. 11. vero exiit & reperit alios stantes tota die otiosos.* Meritò iamẽ homines istos otiosos, & in vinea Domini minimè laborantes, Christus reprehendit: meritò otium detestatur. Nam id eiusmodi est vt innumera penè mala hominibus afferat. Otiũ dęmonibus locum facit: ideó Hieronimus ait, semper aliquid boni operis facito, vt te diabolus inueniat occupatum. Otium indignum pane quo vescitur hominẽ etiam efficit. Si quis non vult operari (inquit Pau.) non manducet: eum veluti in onustũ reddit. Otium sine literis (ait Seneca) mors est: & viui hominis sepultura. Vberrimos ac plurimos fructus quos excolendo vineam suam, hoc est, se ipsum homo perciperet, amitteret facit. Turpissima iactura est (inquit idem) quæ per negligentiam fit. Eidem. Item contra occupatio sancta, clipeus quidã fortissimus est aduersus diaboli sagittas. Vnde poeta quidam ait: otia si tollas, periere cupidinis arcus. Castrum est etiam vndiquè munitissimum. Non facilè capitur à tentatore qui bono vacat exercitio, dicit Augustinus. Otium etiam receptaculum est omnium sordium. Vnde Bernardus. omnium sordium & cogitationum malarum & inutilium sentina, est otium. Magister & præceptor est humanę malitiæ. Seruo malo tortura & compedes: mitte eum in operationẽ ne vacet. Multam enim malitiam docuit otiositas, ait Salomon.

2. thes. 3

Seneca.

poeta.

Aug.

Bernard.

Eccl. 33.

¶ Etsi quamuis omnes otiosi animaduersione digni sint: Multo maiori profectò sunt fideles, qui tempore gratiæ otiantur, quam qui fuerunt ante otiosi. Quod vel ex isto loco satis constare poterit: cum paterfamilias illos reprehendat, quos decima iam hora otiosos inuenit. Per hos siquidem significantur omnes illi, qui sub gratiæ tempore in mundo sunt. Tales ergo maiori reprehensione digni sunt: Tum quòd Christum Dominum non imitẽtur, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui semetipsum exinaniuit formam
serui accipiens: exemplum nobis re-
linquens, vt quemadmodum ipse fe-
1. Cor. 6. cit ita & nos faceremus. Tum etiam,
cum omnes nos simus serui emptiti: empti enim sumus pretio magno,
quare magis ad laborandum in vinea
Domini tenemur. Tum deniq; quia
iam nobis merces multo melior pro-
positur quã alijs, hoc est Deus, hoc
est regnum cœlorum, hoc est æterna
felicitas. Eimus igitur in vineam do-
mini, & bonis operibus operam de-
mus, cum ad hoc positi simus. Posui
Ioan. 15. vos (in quit) vt eatis & fructum affera-
tis, & fructus vester maneat.

¶ Quòd si fideles omnes tam acriter à Christo increpantur: quid de
Ecclesiastici sortio fiunt, cete ris omnibus sunt magis re prehensibiles. prælatis, quid de Ecclesiasticis, quid de religiosis nimirum seipsis indul-
gentibus, dicendum erit? Vide quæ
D. Hieron. D. Hieronymus. Monachos doceat, in
regula monachorum, cum de labori
bus manuũ pertractat: vbi docet tem
pe laborandum religiosis esse, ne va
getur mens pernitiosis cogitationi-
bus, & admittat fornicantis Hieru sa
lem omni transeunti diuaricet pe-
des suos. Lege etiã d. 44 c. pro reuere
Vid. 44. c. pro reuerentia. tia. Pro reuerentia (inquit) Dei & sa
cerdotum id vniuersa constituit sy-
nodus (quia solent crebrò mensis o-
Ex conci. Tole. 3. tiosæ fabulæ interponi) in omni sa-
cerdotali conuentu lectio diuinarũ
scripturarum immisceatur: per hoc
enim & animæ ædificantur ad bonũ,
& fabulæ non necessariæ prohiben-
tur. Si ergo sumendo cibum otiosi
Ecclesiastici esse non debent: quanto
magis alio tempore ad laborandum
instituto?

¶ Tota die otiosi. Non in hoc loco re
prehenduntur omnes otiosi: sed solũ
illi qui tota die sunt otiosi. Vnde vir
tus Euthrapeliæ, hoc est vrbanitatis
& leporis, hominibus necessaria est. Eutrapeliæ virtus.
Necesse est enim nostris interponere
gaudia curis: vt sic aliquantisper re-
creati, ad vineam Domini propiores
redeamus.

¶ *Quid hic statis tota die otiosi.* D. Ber
nardus otium sentinam appellat om Otium est omnium malorum sentina. Eccle. 38.
nium malorum: & recte quidem, nã
vt ait Ecclesiasticus: multam malitiã
docuit otiositas. Et ingeniosè poeta: Poeta.
otia si tollas periere Cupidinis arcus.
Cum Rex Dauid dilexerat bellum
procedere, domi otiosus remansit, & in illo otio adulterium & ho- 1. Re. 11.
micidium commisit. Vide quàm pe-
riculosum sit otiosum esse: quare me
ritò Dominus reprehendit hoc loco otiosos. Equus ille alatus, Pegasus Pegasus.
appellatus, vt veteres poetæ & insignes philosophi tradiderunt, ac fin-
xerũt, ex sanguine Medusæ, quam Per
seus interemit, natus est. Medusa illa
mortalibus pernitiosa, turpe otium
est: equus verò alatus fama est, & no-
minis celebritas & amplitudo, quæ
ex morte pestilentis otij, & ex cæde il
lius detestandi monstri nomine Me-
dusæ signi, cæti, absque dubio nasci-
tur. Inter hæc otium, & orietur fama.
Ideò aiebat Euripides laborem esse Euripides Hesiodus
patrem famæ: & Hesiodus virtutem
per labores incedere asserebat. Hæc Pro. 10.
est fama illa, virtutisque splendor & D. Augu.
claritas, de qua ait in prouerbijs Sa-
lomon: melius est nomen bonum quã
diuitiæ multæ. Et Augustinus de do
ctrina christiana: sic doctor bonam Cassiodo.
eligat vitam, vt etiam bonam non
negligat famam. Et Cassiodorus Epi-
stola. 24. Laborem quippe non refu-
git, qui virtutis gloriam concupiscit.
Occide igitur turpe otium, & nomi
nis celebritatem consequeris, quæ in
star

star effusi odoriferi vnguenti odore
longius emittat. Quemadmodum vt
globus ferreus extenditur, vt ex eo
Simile. magna fiat lamina, aut bractea, opor
tet mitti in ignem, atque in incude
malleo contundi, sic vt fama propa-
getur longius, necesse est, vt igne la-
boris confletur & molestiarum ictibus tundatur. Quemadmodum sax
Simile. immota torpet, & pulatim extingui
tur, mota autem & agitata restituit
flammam, sic vita otiosa extinguit
sensim non solùm bonum nomen
Iob. 5. sed virtutem, seu labore excitata eam
accendit. Ideo dicitur in libro Iob:
homo nascitur ad laborem. Eam ob
2. Ti. 4. causam ait D. Paulus in Epistola se-
cunda ad Timotheum: tu verò vigi
la, in omnibus labora. Et in prima ad
1. Cor. 3. Corint. vnusquisque propriam mer
cedem accipiet secundum suum labo
rem. Aiunt iureconsulti hæreditatem acquiri cum suo onere, cum au-
tem fiant christiani sint hæredes Dei
Rom. 8. coheredes autem Christi, vt ait Apo-
stolus, oportet vt hanc sublimem
hæreditatem cum onere & labore cõ
sequantur. Si nos dedersimus somno
& otio, erimus à dæmone decepti: nã
cum dormirent homines, vt verbis
Sup. 13. vtar Euangelij, venit inimicus, & su
per seminauit zizania. Vnde Chri-
stus in loco isto, vt vides, damnat o-
tium dicens: quid statis hic tota die
otiosi? & paulò post: voca operarios
ad mercedem. Nõ otiosi ad mercedẽ
vocantur, sed qui laborauerunt vo-
cantur à labore ad requiem, à pauper
tate ad diuitias, à calamitatibus ad per
petuas voluptates. Itaque beati mor-
Apoc. 14. tui, vt inquit in Apocalypsi Diuus
Ioannes, qui in Domino moriun-
tur: amodo enim iam dicit spiritus,
vt requiescant à laboribus suis. Cum
dormirent Tobias, cecidit super eius Tob. 2.
oculos immunditia ex nido hirundi
num, quæ illum obcæcauit: ita dor- Figura.
mientibus nobis somno otij & igna
uiæ, ex nido cordis exeunt cogitatio
nes nefariæ, & pestilentes, quæ obcæ D. Augu. de ciui. Dei.
cant intellectum. Otiõ dit Augusti-
nus, perijt Roma, delera Carthago est.
Et Chrysosto. Otium omnem mali- Chrysost. in Gene.
tiam docet. Otium appellat Seneca, 1. ad T. 5 Cleome.
sepulchrum hominis vivi. Cum in-
terrogaretur Cleomenes, vt narrat
Plutarchus, cur Lacedemonij cum
Argiuos sæpe vincerent, eos non dele
rent. Nolumus, inquit, vt habeamus
qui iuuenes nostros exerceant. Para-
bãt sæpè Argiui bellum aduersus La- Prouoca tio ad virtutem
cedemonios, & erat bellum illis velu-
ticos, vbi iuuenes Lacedemonij ac-
cuebantur, & perpoliebantur, ne tur
pi otio diffluentes fortitudine amit-
terent, leq; virtutis coinquinarent. De
testemur ergo otium quod alios delici
as & flagitia, & labore illum am-
plectamur, qui virtute ad famam pa-
rit immortalem, qui ob Christi glo-
riã sumitur, quo vinea Domini hoc
est, conscientia colitur, quo ea cõsti-
tuitur quæ vigent memoria omnium sæ
culorum. Si quid feceris honestũ cũ
labore, labor abit, honestum manet: si
quid turpe cum voluptate, turpitu-
do manet, voluptas abit. In libro
Genesis scriptum legimus: tulit Do- Gene. 3.
minus hominem, & posuit eum in
paradyso voluptatis vt operaretur &
custodiret illum. Et Salomon in pro- Prou. 10.
uer. egestatem, inquit, operata est ma
nus remissa, manus aũt fortium diui-
tias parat. Vnde D. Paulus in 1. ad Co- 1. Cor. 4.
rinthios, laboramus, inquit, operan-
tes manibus nostris. Et in 1. ad The- 1. Tessa. 2.
mones enim facti estis fratres la-
boris nostri & fatigationis, nocte
ac

1.Co.11. ac die operantes. Et in secunda ad Corinth. instantia mea quotidiana, & solicitudo omnium Ecclesiarum. Vtinam hanc diuini præsulis Pauli solicitudinem præsules nostri temporis qui operarij vineæ Domini sunt, aspicerent. Qui docet, inquit ille in Rom.12. Epistola ad Romanos, in doctrina, qui præest in solicitudine. Et paulò post: solicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes. Et in 1.The.2. prima ad Thessa. fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa solicitudine.

¶ *Cum sero autem factum esset.* Illud in hoc loco considerandum est: quòd Perseuerãtia est nobis maximè necessaria. quámuis aliqui istorum mane, aliqui hora tertia &c. aliqui serò advineam patris familias venerint: non tamen velante solis occasum recesserunt, vel abopere cessauerunt: quia licet quidã citius, quidam verò tardius ad Deũ conuertuntur: nemo tamen denariũ beatitudinis accipiet, nisi vsque ad occasum solis, ideſt, vsquè ad mortẽ in vinea Domini excolenda perseue 1.Pet.1. rauerit. Canis reuersus ad vomitum; Luc.8.g. & homo mittens manum ad aratrũ, & retro aspiciens non est aptus reg- Gen.18.f no Dei: vxor enim Loth ideò conuersa est in salis statuam. Melius est viã Dñi non cognoscere, quàm post 2.Pe.2.d agnitam retroire. Et cum immundus spiritus exierit ab homine si reuertatur in domum suam, vnde exie- Sup.c.12.d rat: assumit alios septem spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi: huntquè nouissima hominis illius peiora prioribus. Quocunq; igitur tempore ad vineam Domini veniamus, non recedamus, nequè cessemus abopere vsq; ad solis occasum, vt denarium non amittamus. Longanimes enim & magnanimi simus, nõ animi pusilli & breuis, cuius est statim velle assequi quæ concupiscit, & si quid molestiæ acciderit statim finiri: similis agricolis qui iacto semine statim metere volunt. Laboremus igitur incessanter: & expectemus cũ animi tolerantia beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, qui reddi turus est vnicuique secundum suum laborem. Perstitamus inquã: & perseueremus vsquè ad vitæ finem, si debitam mercedem reportare cupimus. Hoc enim ratio postulat, vt labor respondeat mercedi, seruitium stipendio, certamen coronæ, cursus brauio. Si ergo merces perpetua est, si stipendium sempiternum, si corona temper duratura, si denique brauium finem non est habiturum: rationi consentaneum est, vt labor mercenariorum &c. duret quantum vita mortalis supereſt. Domum enim Dei, hoc Psal.92 est virum iustum, decet sanctitudo in longitudine dierum. Quamdiu vita duraverit etsi longissima sit: onus nobis à Deo super humeros impositum atquè suaue eius iugum durare etiam necesse est. Non ergo satis erit in vinea Domini esse, credendo, nequè satis erit in vinea Domini laborare præcepta seruando: sed necesse est etiam vsquè ad vitæ finem bene agendo perseuerare. Quemadmodũ Simile. ad plenariam obtinendam indulgẽtiam Ecclesiæ Romanæ satis non est propositum habere iter agendi, expensas consumendi, nisi reuera Ecclesiam adire contingat: & sicut stultus quis haberetur si post longum iter post consumptas expensas intrare nollet Ecclesiam, sedante introitũ reuerteretur: sic verus iubilæus veraquè indulgentia, hoc est æterna felicitas, nulli hominum conceditur, nisi per-

Natura & contemptio animi pusilli.

Ad Ti.1.

1.Cor.9.

Ratioque perseuerantiæ in bonis operibus sit necessariæ.

si perseueranti in bonis actionibus vsquè ad mortis introitum. Stultitia quæ maxima est post longum iter à virtute recedere.

¶ *Cum autem serò esset factum.* An nos iam in fine seculorum venerimus, an sub solis occasum viuamus, an serò iam sit tam notum est, vt etiã cæcutiẽtes id videant. Experimẽto enim constat, quòd quando sol, torrentes, colles, & montes, & valles illuminat. adhuc mane, & esse & dici. Quandoverò non colles, non valles, non torrentes irradiat, serò iam & eius occasum esse. Quòd si in totam christianam rempublicam oculos iaciamus: intelligemus profectò propè solis occasum esse nos iam. Olim torrentes, hoc est, homines humiles reipublicæ: quales sunt rustici & laboratores qui imminuti sunt plusquàm omnes gentes, atq; humiles in vniuersa terra: hi inquam erant omnes docibiles Dei: nunc verò nequè seipsos crucis signo munire sciunt, nedum ad salutem æternam sibi necessaria, nescierunt nequè intelle- Psal.81. xerunt: in tenebris ambulant. Olim valles, ideſt, diuites qui abundabant frumento: omnia relinquebant & pauperibus erogabant: modò omnes auaritiæ student, à minimo vsq; ad maximum. Iam olim colles, hoc est, Dei sacerdotes & ministri virtute & scientia reliquos superabant. modò verò de illis meritò dici potest quod de sacerdotibus veteris legis ait Ezec.22.f. Ezech. Sacerdotes eius contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctũ & prophanum non habuerunt distantiam: inter pollutũ & mũdum non intellexerunt: & à sabbathis meis auerterũt oculos tuos, & coinquinabar in medio illorum. Colles inquàm, hoc est, religiosi olim feruore maximo & Dei charitate affecti erant: pinguescebant tunc temporis speciosa deserti, & exultatione maxima colles isti accingebantur. Et ecce modò magis hi confregerunt iugum: ruperunt vincula, vt Hiere. ait. Denique olim mõtes altissimi Ecclesiæ, hoc est, proceres & primates eius, pastores veri erant: pro ouibus suis animas dabãt: gregis sui commodo attẽdebant: modò verò omnes quæ sua sunt quærũt, non quæ Iesu Christi. Montes inquàm, hoc est principes & temporales Domini, tunc temporis ius suum vnicuiq; reddebant, bona sua Deo & eius pauperibus impartiebãtur: nũc autem principes tui (inquit prophe- Esai.1. ta) infideles, socij furum: omnes diligunt munera: sequũtur retributiones: pupillo non iudicant: & causa viduæ non ingreditur ad illos. Si ergo hæc ita contingunt, perspicuum sanè erit, nos iam sub solis occasum esse; cum tam pauci sint, quos iam solustitiæ illuminare dignetur.

Iã sumus in hora vltima dici.

Simile.

Torrẽtes sunt humiles.

Valles sũt diuites.

Colles sũt sacerdotes.

Colles sũt etiam religiosi. Psa.64.

Hiere.5. Montes sunt prælati, & principes seculi. Phili.2.

¶ *Cum serò autem factum esset, dicit procuratori suo: voca operarios, & redde illis mercedem.* Post occasum solis mercenarij isti, & non antea mercedem receperunt. Vt hinc intelligamus, nequè pœnitentiam, nequè alia meritoria opera, mercedem beatitudinis accepisse ante Christi mortem. Gene.28. dicitur: quod post solis occubitum vidit Iacob in somnis scalã, cacumen tãgebat cœlum, pes terrã: Angeli ascendebant & descendebãt: & Dominum vidit ibi scalæ innixũ. Scala hæc pœnitentiam Christianã obumbrat, quæ gradus habet quam plurimos. Christus Dominus post eius occasum & hãc pœnitentiæ ſcalam

Post solis occasum, hoc est, post Christi mortẽ mercesredditur etnõ antea. Gene.28 Figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lam erexit: atquè in die ascensionis per illam cum patribus veteris testamenti ad cœlos ascendit. Oportebat enim Christũ pati, & ita intrare in gloriam suam. Iam modò omnes qui in vinea Domini laborãt post Christi passionem, per hanc scalam cœlos conscendunt, vt mercedem & coronam promeritam accipiant. Sicut tunc Angeli ascendebant & descendebãt per scalam Iacobi: sic modò pœnitentes quidam, contemplatione ad Deum ascendunt: quidam verò operibus misericordiæ ad proximũ descendunt: atquè hos omnes Dominus capiti & cacumini scalæ innixus inuitat, dicés: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.

Luc. 14.

Sup. 11.

¶ *Voca operarios & redde illis mercedem.* Quatuor inueniuntur peccata, quæ quotidie ad Deum clamare non cessant: innocentium oppressio. Exodo. 12. sodomitæ crimen. Gene. 18. Gene. 4. homicidium Gene. 4. & detẽtio mercedis mercenariorum. Iacobi Vltimo. Ecce merces operariorum vestrorum quæ fraudata est à vobis clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabbaoth introiuit. Et Ecclesiasti. 33 hoc peccatum tanquam homicidiũ reputatur. Panis egentium, vita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. Et ibidem: qui auffert in sudore panẽ, quasi qui occidit proximum suum. Et rursum: qui effudit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario: fratres sunt. Vocate igitur patres familias operarios, & reddite illis debitam & condignam sui laboris mercedem: ne tale ecclus clamet ad Dominum, & pereatis miserè in hoc seculo.

Ezec. 12. Gene. 18. Gene. 4. Iacob. vlt. Crimen esse maximũ mercedem defraudare. Eccle. 33. Idem. Idem.

¶ *Cum serò esset factum dixit dominus vineæ procuratori suo. Voca operarios & redde illis mercedem.*

Gloria datur propter merita nostraque in diuina misericordia nituntur.

¶ Locus iste satis apertè docet iustos bene operantes in vinea Domini vitam æternam promereri. Post iustificationem namquè cum gratia gratum faciente de condigno meremur incumbentes in virtutum actiones æternam vitam. verum est tamẽ quod meriti nostri fundamentum est in diuina misericordia, quæ nos adueneam vocauit, quæ nobiscum conuenit, collocatum. Vt anulus cupreus prętiosissimo adamante ornatus summi valoris est, non obcuprum, sed ob gemmam inæstimalem cupro ipsi inclusam: sic bona opera nostra in gratia vitam æternam merentur. Non quòd nostra sint, quia sic vt cuprum sunt parui precij, sed quia fiunt in gratia, & inserta sunt tãquam inæstimabili adamante merito mortis & passionis Christi, cui per gratiam adhæremus: qui nobis ob misericordiã suam bona opera in gratia facientibus, denarium, hoc est, vitam æternã promisit. Eam obcausam in hoc loco vita æterna merces iustorum appellatur. Quia eam bonis suis operibus mercantur. Volens Christus hãc etiam ostendere veritatem ait apud nostrum Mathæum: filius hominis venturus est in gloria patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera eius: attende quod non ait dabit: sed vt in hoc loco etiã, reddet. Aspicis igitur exigi opera ad æternam salutẽ, per quæ illam consequimur, non ex ipsorum operum in se dignitate sed ex illis cũ fide, spe, & charitate coniunctis, per quæ ex Dei misericordia ita nobiscum pacisci ẽtis vitam æternam dicimur mereri. Quãuis enim quis fidẽ habeat,

Simile.

Sup. 16.

habeat, si tamen est peccato mortifero astrictus, non prodest ei fides ad ęternã salutẽ cõsequẽdã. Fides quavitã ęternã meremur, ea est, quæ vt ait Apostolus, per charitatem operatur. Nam ipse ait: Si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem nõ habuero, nihil sum. Hoc idem est, quod ait. D. Iacobus Apostolus in Canonica sua: videtis, quòd ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Loquitur de secunda iustificatione, de qua ait D. Ioan. in Apoca. qui iustus est, iustificetur adhuc: sanctus sanctificetur adhuc. Ex operibus enim actiuncta gratia merentur salutem & iusti nominamur. Nec pugnat hæc Iacobi sentẽtia Diui Pauli doctrinæ, qui in Epistola ad Romanos ait hominem non iustificari ex operibus. Ibi enim loquitur Apostolus de prima iustificatione, quando peccator ex impio fit iustus per Dei gratiam. Iacobus autẽ loquitur de secunda iustificatione, de qua loquitur Ioãnes in Apocaly. D. Paulus errorem Iudæorum refellit, qui se meritis bonorum operum gratiam Euangelicam arbitrantur obtinuisse, asserentes non esse ad Euãgelium recipiendos gentiles, qui fuerant idolorum cultores & in opera legis veteris non incubuerant; Apostolus autem docet non iustificari hominem ex operibus fidem & primam iustificationem præcedentibus, sed ex Dei gratia. Sed quoniam erant nõnulli qui ex hac Pauli doctrina perperam intellecta, bona opera cõtemnebãt, & solam fidem ad vitam æternam consequendam satis esse affirmabant, voluit illis D. Iacobus veritatem illius doctrinæ Beati Pauli ostendere, asserens hoc de prima intelligi iustificatione, non autẽ de secũda: nam si post primam iustificationẽ quis bona opera reliquit, neque ecclesiæ contaminauit, amittet gratiã, manente fide, quæ sine operibus mortua est. Aspicis igitur istorum duorũ Apostolorum sententias inter se nõ repugnare quin potius maximè cohærere, & impios non mereri ex condigno primam iustificationem, etiã si post quã sunt in gratia cõstituti bonis suis operibus vitam æternam mereantur. At nostri temporis hæretici non ferunt meriti vocabulum, asserentes nullum esse meritum, & vocabulum hoc delendum penitus esse: & bona opera nostra in gratia nihil mereri, imo peccata esse. Quod quidem mirandum non est. Cum enim illi sint à fide separati, & ab Ecclesiã exclusi, cum cæci sint, sequè vitijs cõtaminauerint, & Satanæ dediderint, & vt verbis vtar Apostoli, cum tradiderit illos Deus in reprobũ sensum, quid mirum est eos dicere, nullũ esse meritum cum ipsi nihil boni mereãtur. Meritum, vocabulum est sanctorum doctorũ, Hieronymi, Augustini, Ambrosij, Gregorij, & reliquorũ patrum, qui vitæ sanctitate & miraculorum euidentia fuerunt præcellentes, & ingenij acumine ac doctrinæ & sapientiæ celebritate præstantes. Pleni sunt libri doctorũ theologorũ, tam veterum quã recentiũ dictione hac, plena est præsens schola, plena est antiquorũ vetustas, quorũ scripta ad memoriã immortale consecrantur. Res ipsa per se loquitur, infinitis lucet exemplis, clarior est luce meridiana. Nihilominus tamen audẽt Lutherani asserere vocẽ hanc nũquã fuisse in Ecclesia auditã, nec inter doctores vsitatã, nec in sacris Bi-

Gala. 5. 1. Co. 13.

Iac. 2.

Apoc. 22.

Rom. 11.

Rom. 1.

blijs reperiri. O errorē intolerabilē, ō hgmentū impudens: Numerarem doctorum sanctorū loca, niū essent innumerabilia. Passim vocabulum hoc in catholicorū patrū, tā Latinorū quàm Græcorū libris inuenitur. Quinimo ipsa sacra scriptura hoc vtitur vocabulo, nimirū capite ecclesiastici sexto decimo, quòd eā ob causam annotandū duxi. Ita enim est loco illo scriptū: Omnis misericordia faciet locū vnicuiq; secundū meritū operū suorū. Incumbamus igitur bonis operibus, vt cū nox mortis aduenerit, dicat Dominus procuratori Christo voca operarios, & redde illis mercedem.

Ecclo. 16.

¶ Sed obserua quòd merces non redditur operarijs nisi sub noctē. Vt intelligas non satis esse vt bonū opus incipias, nisi perfeceris illud & ad finem vsq; perseueraueris. Perseuerātia virtus est, quæ tantum coronā meretur & cui præmium datur. Non coronabitur inquit Apostolus nisi qui legitimè certauerit. 2. Para. c. 3. sacra patrat historia Salomonē in templo palmā pingere præcepisse. Palma verò victoribꝰ dātur. Oportet ergo fortiter laborare & contendere si palmā accipere volumus, hoc est, si templū illud cœleste ingredi. Iob comparat hominem cum milite dicens: cūctis diebus quibus nunc milito: & alibi; militia est vita hominis super terrā. Et cōparat eū cū mercenario dicens; sicut dies mercenarij dies eius. Vult significare debere hominē cautè viuere veluti inter perpetuos inimicos instar militis in bello, & fortiter dimicare, & altera ex parte debere ignauiā repellere, & labores subire instar mercenarij tota die laborantis. Id voluit diuina scriptura significare, cum dixit, eos qui tēplū Hierosolymæ, & mœnia ciuitatis instaurabant, manu vna fecisse opus, & altera tenuisse gladiū. Armati ædificabant pugnātes & laborates. Et in hoc loco vides quòd Dominus nō reddit denariū nisi vsquèad solis occasum laborātibus: denarius aūt vt iam diximus est merces æterna, est palma victoriæ & corona vitæ, quā repromisit Deus diligentibus se, & præmiū signatū per palmas illas quas in porta tēpli quæ respiciebat ad Austrū vidit Ezechiel. Cœlatę (inquit) erāt palmæ, vna hinc & altera inde insitōte eius. Aduerte: Palma vna erat ad dextrā, & altera ad sinistrā. Quia & illi à Deo coronantur qui in prosperitate habent tēperantiā vsq; ad vitæ finē, & illi qui in aduersitate patientia se muniunt. In prosperis ergo moderationem habeamus, in aduersis verò patientiā adhibeamus occasum vsq; & tunc palmā vtramquè reportabimus.

Perseuerātia necessaria nobis est.

1. Tim. 2
2. Para. 3.
Figura.
Iob. 14.
Iob. 7.
2. Esdr. 4.
Figura.
Iacob. 1.
Ezech. 40.
Figura.

¶ *Acceperunt & ipsi singulos denarios.* obserua: quòd peccatoribus secūdum vias suas Dñs reddit: vt quantū glorificauit se in delicijs tātū recipiat tormētorū. Vt D. Ioan. docet in Apoca. (nēpe vt teneat iudicij) veritatē, teruet què iudicis æquitatē. In sanctis verò ac viris pietate præstantibus, in vinea eius vtquè ad solis occasum laborantibus, excedit Dominus modum ac limitē clemētiæ: neq;. n. cōdignæ sunt passiones huius tēporis ad futurā gloriā quæ reuelabitur in nobis. Vt D. Paul. affirmat. Vnico. n. intuitu visionis beatæ (quod alias diximꝰ) omnia merita nra, omnē operā, omnesq; labores exhibitos in vinea sua posset optimè dñs remunerare; ita excellit gaudiū & voluptas ac felicitas illius æternæ gloriæ. Sed qui semel vide-

Peccatoribus reddit Dñs secundùm vias suas: in iustis præmiādis excedit limitē clementiæ.
Apo. 18. b
Rom. 8.
Explicat locus Pau.

rit, semper videbit: qui semel fruetur: semper illa gloria fruetur.

Luc. 19. Accubilet seruo domini dicitur, siue mulū, siue parū laborauerit: siue

Infra. 25. plurimū siue paululū eūmna sibi cōmissa ac tradita fuerit lucratus: intra in gaudiū Domini tui: quāuis super pauca fuisti fidelis. Intra totus in gaudiū: licet totū illud ac summū bonū nō intret in te: immergere & inebriare á torrente voluptatis Dei. Et in hoc loco vides quòd omnibus detur denarius. Quāuis cū alijs iustitia seruetur & æquitas: quorū singulis dicitur: tolle quod tuū est: ex cōuentione diuina: cū alijs misericordia: quod oſtēditur illis verbis: volo & huic nouissimo dare licut & tibi. An non licet mihi quod volo facere? Omnes

4. Esdr. 2 accipiūt palmas: stollas binas: ac coronas. De omnibus dicitur: Amē dico vobis quod præcinget se: & faciet illos discūbere, & trāsiens ministrabit

Luc. 12. illis. Quid autē illis ministrabit ille, quē nosse vita est æterna? Quē amare fruitio ac felicitas æterna? Cui seruire regnare est; cui placere summa beatitudo, summū gaudiū, summa voluptas est? Quomodo autē trāsiet qui semper est, quod est? Et apud quē solū qui stat, is nō trānsit: quēadmodum

Exod. 33. olim dictū est Moysi: tu aūt sta mecū? Transiēs (inquit) ministrabit pincerna regis, candor lucis æternę, splēdor

Dan. 7. gloriæ: cui milia miliū præsto sunt vt ministrent, & ad nutum obediāt: cui decies centena milia assistunt. Transibit igitur & pertransibit omnia desideria, omnes animi affectus nostros abundantiùs quàm petimus

Ephe. 3. aut intelligimus: mēsuram bonam,

Luc. 6. confertam, coagitatam, pretersluentem, redundantem remetiens nobis: ita vt extasim passi, & extra nos posi-

ti, & nescientes vtrum in corpore an extra simus, dicamus ac verè quidem (si forte tamen præ gaudio ac cordis lætitia, stupore ac extasi loqui potuerimus, & non dicamus cum D. Paulo audiui arcana Dei quæ non licet homini loqui) maior est gloria tua & opera tua quàm rumor quem audiui. Vix credebam narranti mihi Paulo, ac dicenti: non sunt condignæ passiones huius temporis &c. Donec ipsa veni & vidi oculis meis: non iam posteriora, non perspeculū, quæ nec oculus vidit mortalis: & probaui quòd media pars mihi nuntiata non fuerit. Quo modo media pars cū gaudium illud partes minimè habeat: sed quælibet pars sit æqualis toto? Verè quæ hic audiuimus rumores sunt: vmbra de Sole: gutta de abysso: inflās de æternitate: somnium de veritate: color de vino: rumores de his qui in cor hominis nunquàm ascenderunt. Transiet igitur omnia vota nostra: cum ministrauerit nobis bona quæ præparauit & diligentibus se, & strenuè pugnantibus, atquè diligēter in vinea eius laborantibus. ¶ Transeamus & nos interim vt videamus vel mente visionem hanc magnam, quare rubus non comburatur & ardeat. Deus noster ignis est cōsumens & illuminās: cōsumit peccāta: illuminat pectora. Rubi nos sumus peccatores, ex peccatoribus nati; quorum spinas cum hic ignis ille diuinus absumpserit; ibi naturam nostram à vitijs purgatam luminis sui radio penetrabit; quomodo de Ecclesia in Apocalyp. dicitur: ipsa ciuitas (inquit) similis vitro mundo & amicta sole, & meritis Apostolorū duodecim coronata; & omnis mutabilitas sub pedibꝰ eius; cū mortale hoc induerit immortalita-

1. Cor. 12.
Figura.
3. Reg. 10.
Rom. 8.
Exo. 3. c.
Deut. 4. a
Figura.
Apoc. 21
Apoc. 12
1. Cor. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem &c. Hoc igitur modo rubus nõ comburetur & ardebit: & æterna viriditate florebit. Illi discumbent: eò quòd omnes resurgent in ordine suo ordinatissimè. Hoc enim etiã admirata est Regina Saba: habitacula seruorum: stellã enim a stella differt, & situ & claritate: & ordines ministrantiũ: vestesq; eorum. Rex cuius rubrũ erat indumentum, militum vestes aspersæ sanguine sed agni, virgines stollis albis &c. Quin & pincernas admirata est. Et vere extasim passa esset: si vel modicum gustasset sicut Architiclinus: is enim est qui dixit: Domine bonum est nos hic esse. Mirata est & domum quã ædificauerat Salomon Cuius fundamenta in mõtibus sanctis, de qua, gloriosa dicta sunt. & in qui mãsiones multæ sunt. Nos autem illam suspiremus, quam sponsa requirebat dicens: Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in Meridie: ne vagari incipiamus post greges hominum stantium, quærentium requiem vbi eam non inuenẽt. Quid autem tantũ ostendare potest homo virtutis, quod certet cum Domini liberalitate ac magnificentia? Si Paulus, qui quotidie moriebatur & plus omnibus laborauit adhuc dicit. Non sunt condignæ passiones huius temporis &c: Quid nos dicturi sumus, qui neq; vulgarem quidem laborem pro denario illo cœlesti suscipere volumus: sed vndecunquè voluptati operam damus, otio indulgemus, animi & corporis recreationem captamus: & hoc vnum consideramus, ne quid nobis accidat laboriosum, aut triste: cum sciamus (nisi forte surda aure audiuimus) quod oportebat pati Christũ vt in glorã suã intraret: & tu alienã, stertẽs & rõco nare dormitãs, ingressurũ cõfidis? Ad hæc Greg. mercenarius (inquit) cũ facienda opera cõspicit, mẽtẽ protinus ex longinquitate & põdere laboris deijcit. Cũ verò lassescentẽ animũ ad cõsiderandũ operis præmiũ reuocat, vigorem mox animi ad exercitiũ laboris reformat: & quod graue perpendit ex opere, leue æstimat ex remuneratione. Grauia sunt quæ Apostolus enumerat. 2. Co. 11. & 2. Co. 1. dicens: Supra modũ grauati sumus & supra virtutẽ: itavt tederet nos viuere: sed quomodo remunerationis linteo sudores tanti laboris tergat, ipse ostendit dicẽs quoniã nõ sunt cõdignæ passiones huius tẽporis &c. & reuera. Sicut ait doctor sanctus: nullus melius D. Pau. de veritate hac testimoniũ perhibere potest: ipse nãq; vtrũq; expertus est, & labores innumeros: qui & raptus est in paradisum vbi audiuit verba illa ineffabilia: ex quibus tãtum licuit loqui: quòd nõ sunt condignæ passiones huius tẽporis &c. Origen. etiam sic ait: Si quis intueatur quòd pro eo vt quis efficiatur filius Dei ex celsũ, & hæres bonitatis eius, Christiq; cohæres: etiã si in nõniũ mãdatorũ observãtia & lege Dei sine querela permaneat & peruigili in his mẽte perduret, si omnia etiã pœnarum genera, quæ inferri humanę naturæ vel extrinsecus possunt, aut etiã si quis illa sustineat quæ de Iob scripta esse commemorãtur, in substãtia, in filijs, & in carne. I. si quis grauiora patipotest, eaq; cõferat his quæ neq; oculus vidit, intelligere potest quo modo Paulus ista cõsiderãs dixit: nõ sunt cõdignæ passiones huius tẽporis &c. In quo. n. immortale mortalibus cõpares, aut trãsitoria æternis, aut caduca perpetuis, vel ea quæ Deus præparauit amicis suis

Ibidem.

Sup. 16.

Psal. 26. Ioan. 14.

Cant. 1.

1. Co. 15.

Luc. 14.

D. Greg.

2. Cor. 11. 2. Cor. 1.

S. Thom.

Origenes. Rom. 8. lib. 7.

suis charissimis, cum his quæ communia sunt homini & iumentis, bonis & iniquis? Si quæ tamen in præsenti vita velut quædã possunt semina gloriæ colligi futuræ, ista (inquit) semina ex tribulationibus & passionibus colliguntur. Quòd autem ex tribulationum quantitate, mensura quædam & magnitudo gloriæ colligatur, puto ex verbis prophetæ colligi posse cum dicit: secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerũt animam meam: vnde puto quod in vita hac mortali consolatio detur iustis secundùm mensuram cruciatus atquè vulnerum: futuræ verò glorię, de qua Apostolus ait: quòd reuelabitur in nobis, non secundùm afflictionum passionumq; mensuram. Hæ enim non sunt condignæ, sed præsentes passiones, sicut diximus semina quædam sunt, quibus nobis præparãtur quæ oculi minimè viderunt.

Quòd autem in vita hac præsenti iustis consolatio conferatur secundum passionum mensuram, affirmat idem Paulus alibi his verbis: quoniam sicut abundant Christi passiones in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Hæc ex Origene.

¶ *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Nõ legimus quod ante solis occasum pater iste familias cõtulerit operarijs cibũ aut potũ: sed quod post solis occasum mercedẽ dũtaxat reddere præceperit. Solet dñs aliquãdo huiusmodi diuitias ab ijs quibus æternã mercedẽ est largiturus, auferre: quas tamẽ peccatoribus cõdẽnãdis abũdanter largitur. Quòd in diuite epulone & in paupere Lazaro videre est. Pudeat igitur eos qui vitã perfectã pro

Psal. 93.

1. Co. 10.

Solet Dominus auferre diuitias ab ijs quibꝰ beatitudinẽ largiturus est, quas tamen cõdẽnandis abundanter largit.

fitẽtur: velle victu & vestitu, atq; omnibus huius mũdi bonis abũdare: veluti abũdãt illi qui nullã post vitam mercedẽ aliã sunt recepturi. Pudeat inquã eos, diuites in hoc seculo esse: quasi pro nihilo reputãtes terrã desiderabilẽ, quæ eis pro mercede reddẽda est, immemores moris cõsuetudinisquè patris familias, qui operarijs quibus mercedẽ maximã pollicetur, aduenięte vespere, victũ & vestitum nõ præbet, sed mercedẽ dũtaxat: alijs verò cũ quibus nihil de mercede actũ est: cibum & potũ, aliaq; necessaria ante solis occasum impartitur.

¶ *Murmurabant &c. dicentes: hi nouissimi vna hora fecerunt &c.* Quã stultũ sit sese alijs hominibus præferre, satis sanctorũ exemplis, monitis & testimonijs, constat. Noli te cõparare (inquit Ber.) maioribus: noli minoribus: noli aliquibus: noli vel vni. Nemini te, nõ dico præponas, sed nec præsumas cõparare. & idẽ: in anima planè non est timẽda quãta libet humiliatio: horrẽda aũt nimiũq; pauenda, vel nimia temere præsumpta erectio. Quẽadmodũ. n. qui per ostiũ humile ingreditur, si caput plus debito leuauerit, illud lædere necesse est: sic etiã qui per ostiũ regni cœlorũ ingredi desiderat: nõ cristas erigere, non caput leuare, nõ plurimũ de se præsumere, non deniq; alios præse cõtẽnere, illũ maximè oportet, Ostiũ (inquit Aug.) paradysi est humile: quòd si sano capite volumus intrare, oportet nos caput demittere. Homines isti de se ipsis plus debito præsumentes, existimant solem iustitiæ minimè lucere in aliena domo, sed solùm in domo conscientiæ suæ. Quod maxima profectò stultitia est. Vnde Diuus Bernar: Nolo vt nusquam arbi-

Vana & se ipsis æstimatio fugienda. D. Bern.

Idem.

Simile.

Augu.

Bernard.

Universidad de Deusto
Biblioteca

arbitreris lucere diem, nisi in cella tua: nusquam esse serenum nisi penès te: nusquàm operari gratiam Dei nisi in conscientia tua. Malo te cogitare vbiquè esse serenum: nisi apud te: & perius de te quàm de aliquo alio æstimare. Hactenus Bernar.

¶ *Murmurabant aduersus patrem familias &c.* Sex solent à doctoribus sanctis recenseri detractionis speties. Prima est: secreta proximorum peccata in publicum referre. Secunda, crimina quæ audimus aliquid eis addendo narrare. Tertia, falsa crimina proximis imponere. Quarta, est occulta bona illorum pedibus manibusq; negare. Quinta, virtutes omnibus notas & manifestas diminuere. Sexta, denique; est: bona in malum conuertere. Hoc detractionis genere vsi sunt mercenarij isti, murmurãtes aduersus patrem familias: qui suam liberalitatem erga mercenarios parũ laborantes, eandem eis mercedem largiendo, ostendere voluit absquè primorum iniuria.

6. detractionis species.

Detractoris vitium detestãdũ

¶ *Murmurabant aduersus patrem familias.* Quantum à nobis detestanda est proximorum detractio, satis à Domino multis in locis scripturæ sacræ edocemur. Leuit. 19. ait: non eris criminator, nec susurro in populis. Deutero. 12. caue ne sanguinem comedas. Reuera sanguinem proximi sui comedit detractor: qui vel in peccato alterius delectatur, vel vitam eius sanctam incusat, & in actiones eius studiosas inuehitur. Ecclesia. etiam cap. 5. Non appelleris susurro in vita tua: & lingua tua ne capiaris. Et Iac. cap. 4. Nolite detrahere. D. Bernard. Noli esse alienæ vitæ aut temerarius iudex, aut curiosus explorator. Meritò iuditio meo huiusmodi hominũ genus, canibus & serpẽtibus compa ratur. Canes sine delectu aduersus omnes latrare non cessant: detractores nulli hominum statui parcunt. canes non solùm carnes comedunt, sed ossa rodunt: detractores similiter nõ solùm carnalibus hominibus detrahunt, sed spiritualibus etiam. Canes in macello commorantes sanguini insidiantur, sanguinolentaque habent labia: sic quoq; detractores. Ita vt illis non sine causa aptari possit quod Salomon ait Prouer. 1. insidiemur sanguini. Item serpẽtibus sunt similes. Si mordeat (inquit Salomõ) serpens in silentio, nil eo minus habet qui occultè detrahit. Quòd si serpens proditor est & silentio mordet, & tortuosè incedit, & terram comedit: sic detractor proditor est: cũ præsentes amare se simulet: & absentes si sint mordere non cesset: cum non detrahere audeat, nisi vbi de silentio cõfidere possit certò existimet. Cum á laudibus eorum quibus detrahere cupit inchoare soleat; animiq; sui rectitudinem prætendat, dicens: non animo detrahendi talia profari: quin potiùs obnixè amare eum cui detrahit. Cumdenique quod terrenum & infirmum sit in homine, hoc in ore suo versat. Hoc ergo tam detestabile vitium fugiamus: nam homines illi assuefacti, vix profectò corrigũtur. Vnde Salo. sic ait: homo assuetus verbis improperij, omnibus diebꝰ vitæ suę non erudietur.

parãtur canibus.

Prou. 1. Detractores comparantur serpentibus.

Eccle. 10.

Eccl. 23.

¶ *Murmurabant &c.* Diuus Bernard. in libr. sententiarum capit. secundo, sic docet: ante omnia fine murmuratione sint fratres. Fortè aliqui leue peccatũ æstimãt murmurare: sed nõ hic, qui ante omnia monet esse cauẽdũ. Puto aũt neillũ quidẽ leue

D. Ber. li. sententiarum c. 2.

Philip. 2. Murmuratio caueda

leue reputasse, qui murmurantibus

Exo. 16. 1. Co. 10. aiebat: non contra nos est murmur, sed cõtra Dominum: nos enim quid sumus? Sed ne illum quoque qui dixit: Nõ murmuraueritis, sicut quidã murmurauerunt: & perierunt ab exterminatore qui positus est in hoc ipsum, vcá terminis beatæ illius ciuitatis arceat murmuratores, & longè faciat á finibus eius, Cui dicitur:

Psal. 147. Lauda Hierusalem Dominum: lauda Deum tuum Sion, qui posuit fines tuos pacem. Nihil enim commune habent murmur & pax: gratiarũ actio & detractio: zelus amaritudinis & vox laudis. Itaquè in ore trium & talium testium stet hoc verbum: vt pestẽ istam murmurationis summopere nobis nouerimus esse cauendam. Hæc Bernar. Loco iã allegato.

¶ *Pares illos nobis fecisti qui portauimus pondus diei &c.* Quærula vox hæc est imprudentiũ religiosorũ. Cũ choristæ de officialibus, prædicatoribus & alijs conquerũtur: non intelligentes omnes in monasterio fratres, spirituale harmoniã effi cere (vt Bo. est auctor) Nã quẽadmodũ in cãtu sunt notæ in regula, & notæ in spatio, quæ omnes ad cõsonantiã faciũt: sic etiã in monasterijs & sanctis cõgregationibus sunt in firmarij, procuratores rerum temporalium, concionatores verbi Dei, qui, & si quasi notæ existẽtes in spatio & non in regula sint: ad vitæ communis conferunt concẽtũ & harmoniam: quare æqualis præmij participes effici debent. Iuxta Dauidis sententiam. 1. Regum. cap. 30.

1. reg. 30 Quod æqualis daretur portio remanentibus ad sarcinas, & euntibus ad prælium. Remanent ad sarcinas qui infirmis medentur, qui rebus necessarijs procurandis incumbunt, qui

Quemadmodũ diuersę notę in cãtu armoniã effi ciũt: sic in monasterijs diuersa munera quibus fũgũtur fratres.

Qui in monasterio manẽt ad sarcinas: qui uerò ad prælium vadunt explicatur.

in lege Domini meditantur die ac nocte: vt illam cum emolumento populo Christiano administrent: qui denique in alijs ministerijs & muneribus conuentus sunt occupati. At verò quasi ad prælium vadunt, qui vitam monasticam intra conuentum, sectantur, ceremonias, silentium, ieunia seruando: canonicas horas cantando: præcelsque alias diuinas fundendo. Quæ omnia tam ordinatè procedunt, vt quasi castrorum acies ordinata videantur.

1. Cor. 14. Cantl. 6.

¶ *An non licet mihi quod volo facere.* Lege quæ annotauimus Luc. 10. ibi Ita pater: quia sic placitũ est ante te. Ex Gregorio.

¶ *Erunt nouissimi primi, & primi, nouissimi.* Ideſt, nouissimi tempore erũt primi, ideſt, abundantiùs præmiabũtur, vt pote qui abũdantiùs breui tẽpore laborabunt. Quia copiosiùs eis propter Christi merita iã exhibitã, supernaalona cõmunicabũtur, quàm existẽtibus in lege naturæ & scripturæ. Neq; propter hoc iniustus iudicãdus erit Deus, sicut. n. pater familias quòd nouissimos fecerit potiores & priores nulli iniuriã aliquã irrogauit: sic Deus sancti spiritus dona potest cui voluerit pro sua bona voluntate conferre. Spiritus vbi vult spirat: & cui voluerit cumulatiùs ea præstare poterit: cõ quòd sua dona sint, nulliquè hominũ iure aliquo debita. Eaq; gratis donare solet, vt Apostolꝰ ait. Hãcaũt tã affluẽtẽ, tãq; superemi nẽtẽ gratiã christianis & nõ Iudæis præbere aute seculũ definiũt. Eã ob causam ait Christus in Euãgelio: beati oculi qui vidẽt quę vos videtis &c. Beati profectò dicẽdi sunt: qui nõ sacerdotẽ, nõ leuitã: legẽ veterẽ videlicet ferẽtẽ, vidẽt: sed pijssimũ samarita

1. sensus huius loci.

Luc. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

num gratiam adiuuantem in oleo & vino figuratam, conferentem. Quando illi duo qui scribuntur Num. 13. è terra promissionis botrum portabant in vecte, facilius erat nouissimo quàm priori è botro potiri. Sic etiam Christus Dominus verus botrus è quo omnis gratia dimanat, in vecte crucis positus, à Iudæis & gentibus viua fide portatus est. Glorificate (inquit Paulus) & portate Deum in corpore vestro. Et tamen facilius est Christiano populo è botro isto suauissimo comedere, quàm præcedenti populo Iudæorum. Qua ratione nouissimi Christiani, primi dicũtur: & primi Iudæi dicuntur nouissimi. Potiora enim munera exhibet nobis Dominus, propter merita Christi exhibita quàm præuissa. Et reuera minori labore vnusquisquè Christianorum mercedem beatitudinis consequitur quàm vnus è populo Iudæorum, quamuis non minori merito. Illi enim tunc temporis grauissimum iugum legis habebant quod patres nostri (vt D. Petrus ait) portare non potuerunt. Nos verò iugum Christi suaue, & onus eius legis leuissimum portamus. Minori ergo labore, beatitudinis præmium, reportamus: nõ tamen (quod iam dixi) minori merito. Eò quòd maiori & ardentiori erga Deum & proximum, dilectione laboremus in vinea Domini.

Num. 13. Figura.

1. Cor. 6.

Act. 15. 2.

2. sensus. Iob. 8.

¶ *Erunt nouissimi primi, & primi nouissimi.* Iob cap. 8. explicatur terræ cõditio. Hæc (inquit) est lætitia viæ eius, vt rursum de terra alij germinent. Nimirum hunc ludum gaudet ludere terra, vt quod heri natum est hodie exaresc at, & loco eius oriatur alterum, iterumquè vbi hoc cras exaruerit, aliud in locum eius succrescat. Sic gaudet terra quotannis, aut quotidie mutare habitum ornatũq; suum: quemadmodum gaudent homines noua sæpius induere vestimẽta, ornatumquè sæpius mutare. Similem ludum etiam sol gaudet ludere: vt quod heri suo calore de terra fecerit exurgere, hodie faciat suo ardore exaresc ere. Ad hũc modum cum hominibus res habet: quos enim Dei misericordia primos fecerat, modò nouissimos faciat: & quos antea nouissimos modò primos. Licet enim illi de suo quod habuerit efficere: quos enim modò deprimit, mox exaltat: & quos modò exaltat, mox deprimit, sicquè fiunt nouissimi primi, & primi nouissimi.

Simile. Simile.

3. sensus. & germanus.

¶ *Erunt nouissimi primi & primi nouissimi.* Idest, erunt nouissimi sicut primi, & primi sicut nouissimi in præmio. Non quòd plus merentibus maior non conferatur præmium, & æqualiter merentibus æquale cum stet sententia: tu reddes vnicuiq; iuxta opera sua. Sed quia potest contingere, vt vnus minori tempore minoriquè labore, tantum mereatur quantum alter maiori tempore & labore: eò quòd paruo illo tempore ardẽtiori spiritu, feruentiore dilectione & charitate, profundioreq; humilitate in Deum feratur: hinc est vt ambobus eadem merces tribuatur: & fiat nouissimus sicut primus, & primus sicut nouissimus. Imò sæpius euenire etiam solet, vt qui minori tempore laborat, maior illi beatitudo & gratia contingat. Lege Hierony. de conse. d. 5. cap. non mediocriter. Nũquid verborum multitudine flecti Deus vt homo potest? non enim verbis tantum sed corde ornandus est Deus.

Sæpe qui minus laborant ex æquo cum magis laborãtibus præmiantur. Imo aliquando maiori afficiuntur præmio: eò quòd maiori charitate remagnant.

Deus. Quapropter melior (inquit Hieronymus) est quinq; psalmorum decantatio cum cordis puritate ac serenitate ac spirituali hilaritate, quã totius psalterij modulatio cum anxietate cordis atquè tristitia. Et vt D. Gregor. ait, non respicit Deus quantũ, sed ex quanto. Quod in vidua paupere videre est. In omnibus enim laboribus nostris quod potissimum Deus noster respicere solet, est prõpta voluntas. Et hoc etiam potissimè in suis erga nos beneficijs respici voluit. Eò enim ait: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur. Ecce (inquit) ascendimus: quasi diceret: animaduertite voluntatem ascendendi: considerate animum promptum, & paratum ad mortem pro vobis subistinendam. Quamuis igitur ad vineam Domini hora mortis veniamus per pœnitentiam, ita tunc temporis feruebat opus, vt idem præmium eandemq; gloriæ mercedem, eandemquè confertam mensuram, quam qui prima ætatis hora venientes receperunt: & si per tempus illud breue liceat, multo cumulatiorẽ recipiamus. Et sic erimus nouissimi sicut primi: imò potiores primis.

Luc. 22.

Luc. 18.

D. Hiero. Hiere. 4.

Nazaræi abstinentes cõtinẽtesquè.

¶ *Erunt nouissimi primi, & primi nouissimi.* D. Hieronymus explicans verba illa Hierem. cap. 4. Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicũdiores ebore antiquo, sapphyro pulchriores, sic ait: mystice casus animarum quorundam fidelium à propheta deploratur. Quidenim Nazaræorum nomine, nisi abstinentium & continentium vita designatur, quæ niue & lacte nitidior dicitur. Nix enim ex aqua congelatcit, quæ desuper venit. Lac autẽ ex carne exprimitur, quæ de inferioribus nutritur. Quid enim per niue nisi cãdor vitæ cælestis? quid per Lac, nisi temporalis dispensationis administratio demonstratur? Et quia plerunquè continentes viri in Ecclesia tam mira ọpera faciunt, vt multi qui cœlestem vitam tenuerunt, multi qui terrena benè dispensauerunt, to perari videantur: & candidiores niue & nitidiores lacte referuntur: qui etiam quia per fauorem spiritus anteriorum ac fortium patrum nõnunquàm vincere vitam videantur, rectè adiungit: Rubicundiores ebore antiquo. Dum enim ruboris nomen imprimitur, sancti desiderij flamma signatur. Ebur esse os magnorum animalium non ignoramus. Ebore vtiquè antiquo rubicundiores sunt: quia sæpe ante humanos oculos non nullis præcedentibus patribus studij feruentiores existunt: de quibus vt totum simul ostendatur adiungitur: sapphyro pulchriores, aereiquipe coloris est sapphyrus. Et quia præcedentes multos atquè ad superna tendentes, per cœlestem conuersationem videntur vincere, narrantur sapphyro pulchriores extitisse. Hæc Hiero. Curemus igitur ita viuere vt patribus præcedentibus vitæ sanctitate præstantibus, nitidiores & candidiores, atquè pulchriores simus: sic erimus nos nouissimi sicut illi primi: imo priores & potiores illis erimus: illi verò erunt nouissimi in omnibus.

Nix cãdor vitæ cœlestis.

Lac tẽporalis dispẽsationis administratio.

Rubor desiderij sãcti.

Ebur antiquum patres præcedentes.

Sapphyrus cœlestis vitæ homo.

¶ *Erunt nouissimi primi, & primi nouissimi.* Tremenda sane terribilisquè sententia vniuersim intellecta. Iudæi primi fuerunt & facti sunt iam nouissimi, à primo statu & dignitate cadentes. Quare meritò Pau-

Timenda est hæc Christi sententia.

1. Co. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lus sit qui stat videat ne cadat. Multi enim christianorum sunt à Domino sententia sanctorum, nobilitate filiorum Dei, diuitijs spiritualibus, virtute & omnipotentia diuina, exaltati; omnia potentes in eo qui illos confortat. Vnde Esai. de vno quoque illorũ ait: Ecce intelliget seruus meus: & exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde. Intelliget (inquit) quoniam, vnctio docet illum. De qua vnctione dicitur: vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & nõ necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus. Exaltabitur (inquit) generis nobilitate: enim nõ ex sanguinibus, sed ex Deo natus sit. Eleuabitur autẽ diuitijs spiritualibus perpetuò duraturis. Gloria enim & diuitiæ in domo, hoc est, conscientia eius, & iustitia eius manet in seculũ seculi. Erit denique sublimis potentia: omnia enim potest in eo qui illum confortat. Talis igitur vir iustus, qui ita stat, & qui primus à Deo inter omnes alios factus est: videat ne cadat; videat ne fiat nouissimus: caueat sibi & prouideat, ne à tanta dignitate & sublimitate ruat. Heu quot sunt in Ecclesia modò viri, olim prudentes & virtute præstantes: qui vel suggestu diaboli, vel carnis impulso, vel mundi delitijs allecti, in miseram peccati seruitutem prolapsi sunt. Nitamur igitur, nõ baculo arundineo, sed Dei virtute: si impulsi ab inimico cadere nolumus. Impulsus (inquit Dauid) euersus sum vt caderem, & Dominus suscepit me: fortitudo mea & laus mea Dominus: & factus est mihi in salutem. Quemadmodum enim qui columnam fortissimam vtroquè brachio fortiter amplectitur: etsi ab alio quo impellatur minimè cadere potest: sic etiam qui Deum ieuniis & orationibus, toto corde, ac totis viribus amplexatur; impulsus à dæmone, non cadet: sed potius tantæ colũnæ innixus, stabit. Deus enim fortitudo nostra: ipse est laus nostra: ipse factus est nobis nostra salus. Curramus igitur in via Domini: cum timore tamen & tremore nostram saluté operantes: vt perpetuò stemus. Nam quemadmodum qui velociter currit, si impingat, grauius & periculosius cadere solet, quam qui naturaliter: sic quandoq; multo periculosius à virtute & status sublimitate cadunt iusti, magno cum feruore in via Domini currentes, quam cæteri fideles. Vt ergo redeamus vnde digressi sumus: qui stat videat ne cadat: timeat sententiã Domini dicentis: erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Quæ permutatio, exemplo Saulis & Dauidis satis nobis conflare potest. In istis primùm magnificè (ait Rupertus) impleta est verbi Domini veritas, quam olim Anna cecinerat. Dominus pauperem facit, & ditat: humiliat, & sublevat, suscitans de puluere egenum, & de stercore erigens pauperem: vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Tunc enim cũ dives esset Saul & sublimis, Dauid autem pauper & humilis: tanta permutatio facta est, vt hic pauper & humilis dives fieret & sublimis; suscitatus de puluere & tenens solium gloriæ: Saul autem ita pauper & humilis factus est, vt maligno spiritui traditus, sui mei impos existeret. Vide alia de his duobus apud Rupert. lib. 4. de victo, verbi Dei. c. 14. 15. & 16. Saul enim propter inobedientiæ peccatum, abiectus & nouissimus factus est

Esai. 52.

Explicatur Esai. 1. Ioan. 1.

Ioan. 2.

Psal. 111

Phi. 4.

Psal. 117.

Simile.

Phili. 2. Simile.

Saulis & Dauidis conditio permutata.

1. Re. 15.

Rupertus de victor. verbi Dei c. 14. 15. & 16.

est, qui antea in obedientia stabat. Dauid autẽ pauper & humilis, quia inuentus est secundum cor Domini, primas partes obtinuit. Saul cecidit: non tamen vera, sed ficta pœnitentia se erigere conatus est, dicens: peccaui, sed nunc honora me coram senibus. Non enim Dei gloriam sed propriam quærebat. Dauid autẽ etsi cecidit, vera pœnitentia erectus est, dicens: miserere mei Deus, quia tibi soli peccaui: miserere mei, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Quærebat enim in isto animi dolore, in his lachrymis, Dei gloriam solùm: vt vinceret scilicet cum ab hominibus iudicaretur & condemnaretur, quòd promissiones & iuramenta quæ illi præstiterat de rege venturo non adimplebat. Iustificeris in sermonibus tuis (inquit Dauid) & vincas cum iudicaris. Quod est dicere: vt fidelis permaneas Deus: vt sermo tuus, qui factus est ad me, non sit in illo est & non, sed fit in illo, est, nec iudicari possis, quòd leuitate aut mutabilitate vsus sis: Et sicut de cæteris, ita de isto promisso, vel iramento, ad me facto, veraciter omnis sexus, omnis ætas dicere possit, & ego cum illis: quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est: Ideò & per ipsum dicimus amẽ Deo ad gloriã nostram. Propterea cum dixit: peccaui dño: statim audire meruit: Dominus quoq; transtulit peccatum tuum, nõ morieris. Qui ergo steterit videat ne cadat à vitæ anteactæ sublimitate. Quòd si ceciderit, vera cordis pœnitentia ad vineam Domini redeat: quemadmodum Dauid, qui erectus in eodem statu regio permansit, & in Dei amicitia perseuerauit.

Psalm. 50

1. Cor. 1.

2. Re. 11

¶ *Erunt nouissimi primi; & primi nouissimi.* Videtur sanè vehex iste loco Dominum in mundi legem & consuetudinem imitari. Ea est enim mundi natura & conditio, vt minus laborãtibus plura cõcedat: quales sunt mercatores, viri nobiles & magnates, qui mundi lac & medullã conedunt. At verò, de pastoribus, agricolis reliquoquè vulgo, dici potest illud: si vos nõ vobis &c. Portant enim onus, & põdus diei & æstus: & tamẽ munus à mũdo præmiantur. Hoc idem facere videtur pater familiãs cœlestis, si ita res habet, quòd erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Sed revera nõ ster pater familiãs, minimè mundi morẽ sequitur, cũ stet sententia: quòd vnusquisquè secundum suum laborem accipiet: & rursum Dauid affirmet: tu reddes vnicuiq; secundũ opera sua. Et qui parcè seminauerit parcè & metet, clamet Paulus. Labores verò hominũ potiùs ex animo quã ex corpore metiũtur. Quare quia eorum opera qui serò venerunt, ex profundiori humilitate, & exardentiori dilectione, & sine mercedis alicuius intuitu, sed ex puro & sincero animo, citra aliquam inuidiam aut timorẽ, processerũt: ideò æqua sorte & merce de coronati nouissimi sunt, qua reliqui omnes, qui ab hora prima diei ad horam vsq; postremam, nõ tãta charitate & animi feruore laborarũt. Cõtingit enim sæpissimè, vt qui à pueritia vocati sunt, remissiores in bonis atq; studiosis actionibus sint quã alij peccatores qui à senectute venerunt, de quibus Dauid ait: multiplicatæ sunt infirmitates eorum postea acceleraverunt. Frequentãt enim sacramẽta: ieiunia multiplicãt, lachrymas addunt; preces deuotissimas fundunt: cum latrone clamant: memẽto

1. Cor. 3.

Psa. 61.

2. Cor. 9.

Psal. 15.

mei

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luc. 13. mei Domine dum veneris in regnũ tuum; ad Christi merita currũt, eiusque vitam & mores gerunt; illius stigmata induunt, atq; in corpore suo portant: vt Paulus & Mathæus, & Magdalena, qui ad vineam Domini quã serò venerunt, portabant. Hæc tamen omnia dona sunt Dei: qui quando aliquem nouissimum ad maiorẽ aut æqualem gloriam destinauit: dat operam vt breui illo vitæ tuæ tempore tales operatus frequentius vt dixi mus, ad sacramenta accedat: ardẽtiusquè diuino adiutorio laboret. Atq; hanc ob causam fiunt nouissimi sicut primi, & primi sicut nouissimi. Iam ergo eti multiplicatæ sint super arenã maris infirmitates nostræ, hoc est, iniquitates: acceleremus, vt Dauid ait, & adpœnitẽtiam festinemus, ahaquè bona opera multiplicemus: & tũc erimus sicut primi, quos narrat hic locus.

¶ *Multi sunt vocati, pauci verò electi.*

Gal. 6.

Quãdo vocati & electi loco participiorum accipiuntur quomodo hæc sentẽtia Dñi intelligitur. Supr. 7.

Si hæc nomina (vocati & electi) participiorum loco vsurpare velimus, & generatim de omnibus hominibus loquamur: re vera ita est, quòd omnes quotquot in mundo sunt ad fidẽ & ad vineam Domini vocati sunt: tamen pauci sunt qui ad illam veniãt pauci qui in illa laborent, pauci qui in labore perseuerent. Lata enim est via quæ ducit ad perditionẽ; & multi vadunt per eã: & arcta est via quæ ducit ad vitam & pauci intrant per illam. ¶ Quòd si quæras vnde proueniat vt tam innumerabiles sint homines qui ad perditionem tendant, tamq; pauci qui mercedẽ sectãdo virtutem accipiant; ardua profectò quæstio est, admirandaquè nimis, explicatuquè difficilis. Sed vt cũq; respondendum est. Ea ergo est hominum & rerum aliarũ conditio, vt plures semper sint qui principium rei assequantur: pauci verò qui ad finem vsquè perueniant. Quod & in agrorum cultura iacto semine videmus: tres enim partes terræ semen susceperunt. quarta tamẽ terræ pars solùm fructificasse in Euangelio dicitur. In ætate hominum idem etiam vsu venire videmus; plures enim sunt qui ante. 50. annum moriantur, quàm qui ad senectutem perueniant. In scientijs etiã plures sunt qui illarum principia participant; pauci verò qui eas omnino caleant, & exhauriant. In humana ergo natura cũ actiones sensitiuæ principia sint rationalium & spiritualiũ operationum; atquè per illas tanquã per principia prima ad has perueniamus; hinc est quòd etiam plures sint qui in his sensitiuis operationibus sistant, pauci verò qui secundum rationem vitam agant, hoc enim difficile est, illud verò facile. Ex quo fit vt plures sint qui peccata committant, quàm qui in bene viuendo totam vitam consumant. Vitia enim & hominum peccata propensionem sensitiuæ naturæ contra rationis ordinem sequuntur. Adde huc quod sensitiua bona quoad nos multo magis connaturalia sunt, magisquè nota, magisq; mouentia quàm rationis bona. Magis inquàm nobis connaturalia sunt, cum ab ineunte ætate atq; ab incunabulis nos cõmitentur, nobisq; in vsu sint. Magisquè nota sunt; cum euidẽti sensuum experimento à nobis dignoscantur. Magisquè mouentia; tum ratione & causa maximæ delectationis, quam in prõptu præsefe runt; Tum etiam ratione imminentis oppositi animum hominis contristantis. ¶ At vero mentis & ratio-

1. ratio S. Th. 1 2. q. 71. art. 2. ad tertiũ.

Sup. 4.

1. ratio Caiet. in il lo art.

Quæstio: dua quare tam pauci sint quiescitur, tot aũ qui dã nentur.

nis bonum post adultam iam ætatem à nobis percipitur, atquè parum cognoscitur, parumquè nos ipsos mouet: tam ipsum quàm eius oppositũ & contrarium malum, tam culpæ quàm pœnæ: vt experimento manifesto omnibus constat. Ostendit autem hæc tam infelix naturæ nostræ conditio, illam minimè esse eiusdem naturæ & conditionis quam res omnes aliæ quæ videntur, habent. Cum illis statutum sit bonum vt in pluribus: nobis autem non ita, sed potiùs pauci sint, qui viam vitæ ingrediantur, ratione mquè sectentur. ¶ Demõstrat etiam hæc misera nostræ naturæ conditio eam non esse similem rebus alijs visibilibus; sed altiorem ingredi rerum ordinem, parum tamen de illo participando. ¶ Post hæc tamen omnia, vera ratio huius rei potissimùm est referenda ad diuinæ sapientiæ profunditatem. Quod satis propheta Dauid ostendit, toto illo Psalmo. 111. dicens: saluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, à terra scilicet: diminutæ sunt veritates à filijs hominum &c. Et vt tantorum hominum pessimorum multitudinis causam redderet, ait. Eloquia domini eloquia casta. Argentum igne examinatum, probatum terræ (siue à terra purgatum) probatum septuplum. Quasi diceret: eloquia Domini casta sunt. Quare qui ea sequi debet, necesse est, vt sit castus, hoc est, ab omnibus vanitatibus ablatus & alienus. Eloquia etiam Domini examinata sunt: quare igne charitatis examinatus esse debet qui legem Dei est sectaturus. Eloquia etiam Domini probata sunt & probata septuplum, i. dest, consumata: quare qui ea sequi voluerit, consumatũ & perfectũ es-

Postrema vera ratio

Psal. 1. explicatur.

se oportet. Et addit propheta: in circuitu impij ambulãt. vt ostẽdat quod homines difficulter perueniant ad centrum, difficulter lignum tangãt: omnes enim in circunferentia ambulant: omnes maiori ex parte tota errant via. Et cum in circuitu ambulent semper, etsi magis laborent ac defatigentur, nihil tamen proficiunt; sed continuò magis elongantur à requie. & lassati in via iniquitatis ad inferos præcipitantur. Et vt huius rei causam assignaret, concludit propheta, dicens in fine psalmi: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum. quasi diceret, passim occurrit vbiq; magnus stultorum atq; impiorum numerus. tu tamen secundum altitudinem incomprehensibilis consilij, & sapientiæ tuæ, atq; secundum profunditatem occulti iudicij tui multiplicasti illos. Ad profundam ergo Dei sapientiam retulit causam tantæ multitudinis impiorum, quæ illos condidit, permittitq; in suis sceleribus viuere. Et meritò Dauid hanc affert causam: nam re vera etsi aliæ rationes multæ afferantur à sanctis doctoribus; tamen multas alias adducere possemus ad probãdum magis peccatores laborare magisquè affligi, maiorisquè afici pœna peccando quàm afficiuntur iusti virtutem sectando. Ita vt tãdem proclament. lassati sumus in via iniquitatis: ambulauimus vias difficiles. Iustum autẽ deduxit Dñs per vias rectas: ostenditquè illi regnũ Dei, vt sic iter alleuiet ambulanti & proficiscenti. Sagite igitur viri fideles, vt per bona opera certam vestram vocationẽ faciatis: vt non solum inter vocatos, sed inter electos qui pauci sunt, recenseri sitis digni.

Sap. 5.

Sapiẽ. 10.

1. Pet. 1.

¶ In

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota. ¶ In hoc ergo quòd Deus creauit tantam hominum multitudinem quam damnandam esse præuidebat: mirari debes diuitias bonitatis Dei, quæ tantæ multitudini tot & tanta dederit bona: cum tamen præuideret eos futuros ingratos: mireris etiã peruersitatem hominum, qui largitorem omnium bonorum donis & beneficijs eius impugnant: atquè nõ solùm in eius misericordiam oculos figas; sed etiam in Dei iudiciũ & iustitiam, quæ non minor est quàm diuina misericordia. Quæ illos quos misericordia creat, pascit, & regit, & seruat, ingratos de acceptis beneficijs meritò damnat. Quid mirum si iustitia diuina sceleratis hominibus reddit pro meritis pœnas debitas? Nõ mo sanè miratur quòd ignis calefaciat, aut sol illuminet, aut Dei misericordia vsque ad solis occasum laborantibus beneficia tribuat; & mirabitur quòd Dei iustitia rebellibus pœnas condignas præbeat? Nemo miratur si quod seminat aliquis hoc metat; & mirabitur quòd peccatores mala metant quæ seminarũt? Eccleſiaſti. 7. Noli facere mala, & non te apprehendent. Et iterum: Nõ semines mala in sulcis iniustitiæ; & quõ metes ea in septuplum. Ad Gala. 6. dicit Paul. quæ seminauerit homo, hæc & metet. Et D. Augustinus dicet aliquis; si Deus vellet, isti boni essent, sed melius voluit vt quod vellent essent; si boni, non infructuosè; si malè, non impunè. Eccle. 15. Deus ab initio cõstituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Et paulò post: appositit tibi aquam & ignem: ad quod volueris porrige manum tuã; ante hominem vita & mors, bonum & malum; quòd placuerit ei dabitur illi. Mirari etiam debes sapientiam Dei incomprehensibilem, qui pœnis & cruciatibus vtitur ad bonũ & emolumentum electorum. Inæstimabile enim gaudium, incredibilisquè lætitia electis erit in futuro illo iudicio, cum exactè & perfectè diuinam iustitiam cognouerint, quam tantò plus amore prosequentur; quantò amplius illam agnouerint; tantoq; magis exultabunt, quantò eam magis & cognouerint & amauerint. Lætabitur tunc iustus, cum viderit vindictam: item misericordiã & iudicium (Tunc dicet) cantabo tibi Domine. Vnde D. Greg. ait: Omnipotens Deus quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia autem iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum nõ sedatur; sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur: & tamen ad aliquid ardebunt; sicut vt iusti omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ euaserunt: quatenus tanto magis in æternum diuinę gratiæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternum mala puniri cõspiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt.

Ecclesi. 15.

Ecclesi. 5.

Gal. 6.

Eccl. 7.

Pſal. 57.

Pſal. 111

D. Greg.

¶ *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Quod si hæc vocabula: *vocati* & *electi*. nomina & non participia sint, vt reuera sunt. Quod iã in annot. Ad hãc literã supra ostẽdimus. Tunc vocati appellãtur destinati ad gratiã & gloriã, quales fuerũt omnes isti qui tandẽ denariũ post laborẽ acceperũt: quales etiã illi de quibus Paulus ait Roma. 11. In quibus estis & vos vocati Iesu. Et subinde: vocatis sanctis. Ibi enim Cleti, & non Ecclemem ponitur. Est autem, vocati, nomen absolutum

Rom. 1.

tũ quẽadmodũ olim apud Romanos Euocati dicebãtur, qui velut amici ad bellũ accersebantur: & hodie quoque vocãtur electi, qui proximi sunt senatoriæ dignitati. Magna ergo nobis fidelibꝰ cõsolatio esse debet, quòd intra Ecclesiã & intra vineã Domini tãmulti sint, quidenariũ accipiãt, vt eos (quod supra diximus) Ioan. in Apoca. 7. Apo. dinumerare non poterit. Vidi (inquit) turbã magnã, quã dinumerare nemo poterat. Magna hinc etiã nobis esse debet cõsolatio, quod intra ecclesiã plures iudicio meo sint qui saluẽtur quã qcõdẽnentur. Plures. n. infantes in Ecclesia sunt qui cũ baptismate discedãt, quã illi qui sine illo moriãtur. Plures etiã adulti sunt, qui sacramẽtis susceptis Deo animã reddãt: quã illi, qui nullo dolore nulloq; sacramẽto ab hac vita mortali discedãt. Inter hos tamẽ fideles quã pauci sũt, qui, si totã vitã in prauis actionibus cõsumpserint, mortis articulo respiscãt: hac. n. animaduersione (inquit Augustinus) percutitur peccator, vt dũ viuẽs oblitus est Dei, moriẽs obliuiscatur sui. Aliquãdo tamẽ misericors Deus, eos tũc tẽporis ad pœnitẽtiã vocat. Quod in latrone videre est, vt ostẽdat diuitias misericordiæ suæ: ostẽdatq; nos omni hora & omni tẽpore ad pœnitentiã prouocare. Non igitur desperemus, quãtũuis totadie otiosi & inutiles steterimus: sed potiùs animũ erigamus: etiã in mortis articulo ad vineã veniẽtes. Nam etsi pauci sint tales electi: sunt tamen & qui cũ prioribus denariũ beatitudinis accipiũt. Plurimi ergo sunt vocati, hoc est plurimi ad gratiã & gloriã destinati, & accersiti, quamuis pauci electi. Hoc est, qui iã serò ad pœnitẽtiam accedentes seruentur.

Intra Ecclesiã plures sunt quãtũ crediderim qui saluantur quàm qui cõdẽnantur.

Augu.

¶ *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Gene. 6. ait Dñs ad Noe: ingredere tu & filij tui, & vxor tua, & vxores filiorũ tuorũ. Quo in loco obseruãdũ est: quòd tãtũ octo personæ in diluuio seruatæ recẽsentur. Tã pauci saluati sũt, cũ tã multi perierint. Nemo igitur multitudinẽ sequatur: sed saluet vnusquisq; animã suã: vnusquisq; enim pro se ipso rationẽ reddet. Deniq; etiã nos terrere debet, quòd semper in mũdo plures sunt qui pereunt quã qui saluãtur. Cõparatione. n. fidelium iustorũ in virtute perseuerãtiũ, innumeri sunt homines infideles, multi etiã peccatores fideles, qui condẽnãtur: etsi omnes quotquot in mũdo sunt ad fidẽ sint vocati. Quare si omnibus hominibus hãc sententiã aptare velimus, multi sunt vocati pauci verò electi: vt superius explicuimus.

Figura

¶ *Ascendens Iesus Hierosolymã assumpsit 12. discipulos secretò.* Cũ iã dñs discipulos suos instruxisset multis modis, de cõtẽnẽdis diuitijs, de negligẽdis parentibus, & cognatis, de castitate, de singulari modestia, de præmijs quæ manerẽt illos etiã in hac vita, educit apostolos suos. 12. secretò, velut hos selectos duxisset, & idoneos, quibus crederetur mysteriũ crucis, quòd turba nõdũ potuisset capere. Quãquã & populo prædixit mortẽ suã, cum loqueretur de Iona, & tẽplo soluendo, eodẽq; in triduo instaurando: Sed ita prædixit, vt nõ ante intelligerẽt quid esset dictũ, quã postea quã viderẽt factũ. Discipulis velut firmioribus iã semel atq; iterũ aperuerat arcanũ suæ crucis, ablq; in volucro loquens, sed quoniam facilè obliuiscũtur homines, quod non libenter audiunt, nec facilè demittunt in pectus, à quo abhorret animus, dñs quo suos confirmaret ad tempestatem imminẽtem, clarius

Quare secretò Christus mortẽ suã Apostolis manifestauit. Sup. 12. Ioan. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

clariùs etiam ac distinctiùs aperit illis nõ solũ instare mortẽ: verũ ludibria, & afflictionẽ, quæ sæpenumero sunt ipsa morte grauiora. Secretò verò aperit illis mysteriũ suæ mortis. Non solũ ob causas quas in superioribus retulimus, sed quòd de sceleribꝰ sacerdotum ac primoribus Ecclesiæ erat tractaturus. Vt hinc discamus sacerdotum, & religiosorum, & prælatorum crimina quantum in nobis sit occultare: non in publicum exire vt ea propalemus, sed si necessitas postulet, de illis secretò agere: vt mala è medio pellantur, & sacerdotum nomen bonum cõstet. In libro Leuitici cap. 10. Sacra narrat historia, arripuisse Nadab & Abiu, filios Aaron thuribulos, impositisq; ignem, & incensum desuper, offerentes coram Dño ignẽ alienum, quod eis præceptũ non erat, idest, qui non erat è cœlo missus, & sumptus ex altari. Atq; ob tantum scelus, egressum fuisse ignẽ a Dño, deuorasseq; eos. Obserua. Quòd sacerdotes punierit Dominꝰ, eò quòd aberrauerint, sed tacet Dominus punitionis causam. Vult. n. vt quoad fieri possit Ecclesiasticorũ peccata taceamus, ne cõtẽnantur, ac parui pendãtur. Hãc etiã ob causam in lege cautũ erat, vt vitulũ oblatum pro peccatis sacerdotũ, extra castra reijcerent, ne memoria, aut rumor aliquis peccatorũ sacerdotum permiã fisset: sed perpetuæ oblitioni illorũ crimina traderentur. Sic enim legimus Leuit. c. 9. Aaron accedens ad altare immolauit vitulũ pro peccato suo: adipemq;, & renũculos, ac reticulũ iecoris, quæ sunt pro peccato, adoleuit super altare, sicut præceperat Dñs moysi: carnes verò & pellem eius extra castra combusit igni. Lege quod statutum est. c. 4, eiusdẽ Leuiti.

Sacerdotũ peccata quantũ in nobis est occultare debemus.

Leui. 10. a.

Leuiti. 9.

¶ *Assumpsit. 12. discipulos suos secretò & ait illis.* Discere igitur ex hoc loco secreta solũ amicis propalare: discere itẽ secreta tibi ab amico cõmissa seruare. Discetãdẽ maximũ & pernicioſum esse crimẽ, illa renelare. Vnde Eccle. 27. dicitur: qui denudat arcana amici perdit fidẽ. Et Pro. 28. quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò: ne postea emendare non possis, cũ de honestaueris amicũ tuũ. Contingit enim aliquãdo, vt si quis infamia aut nota aliqua vratur, ex huiusmodi secreti reuelatiõe, quòd vix aut nũquã dãnũ quod subijt, resarciatur. Magna ergo diligẽtia secreta à proximis nobis cõmissa intra cordis arcanũ seruãda sunt: exẽplo discipulorum, qui hoc mysteriũ & secretũ sibi comissũ vsq; ad Christi resurrectionẽ reuelare nõ ausi sunt. & meritò quidẽ, ne tota mundi salus impediretur. Si enim mũdi principes mysteriũ hoc cognouissent, nunquã Dominum gloriæ crucifixissent.

Secretacõ missa seruanda.

Eccle. 27

Prou. 28.

1. Cor. 2.

¶ *Secretò & ait illis.* Mysteria sua primũ secretò Christus Dñs discipulis suis exponebat, vt suo tẽpore ea ipsi populũ publicè docerẽt. Et hoc signatũ est Nume. 4. vbi præcipitur, quòd filij Aarõ inuoluerẽt vasa sanctuarij, quæ Leuitæ inuoluta portarent. Sic Dominꝰ mysteria sua discipulis priuatim exponebat, per quos deuenirẽt ad alios qui essent idonei: vt tãhi quã illi oportunis tẽporibus fideles docerẽt. Cuius exẽplũ sequutus Paulus, dicit. 2. Timoth. 2. Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erũt alios docere. Hoc etiã est quod Iob ait. c. 25. qui ligat aquas in nubibus suis ne erũpant pariter deorsum.

An Christus omnia publicè docere dbuerit: quæritur S. Thom. 3. p. q. 42. d. 3. Num. 4. Figura.

1. Ti. 2.

Iob. 26.

¶ *Ecce*

Mortis memores esse debemus.

Eccl. 17.

¶ *Ecce ascendimus Hierosolymam.* Ante quã Christus moriatur mortis est memor: vt tu sis ante mortẽ memor mortis. Eccles. 17. in omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Hiero. in epistõ. Platonis est sententia omniũ sapientum vitam meditationem esse mortis. Sapiẽtis summa philosophia assidua est mortis meditatio. Eccl. 30 memoreſto iudicij mei: sic enim erit & tuum: meũ heri, tuum hodie. Quæ verba dicũtur vnicuiq; viuentiũ in persona iam mortui. Leuit. 1. præcepit dominus vt offerens holocaustũ de turturibus, aut de columbę pullis proijceret vesiculam gutturis & plumas in locum cinerum. Ille de turture holocaustum offert, qui mundo relicto Christum pauperem sequitur: ille verò de colũba offert, qui in mũdo viuens Deo seruire cõtendit. Turtur enim solitudinem amat colũba verò gregatim volat. Gutturis autem vesicula, quæ quasi horreum est quoddam animum, mundi cupiditatẽ significat. Pluma verò leuitatem. In locum ergo cinerum vesiculã proijcit, qui cõsideratione mortis suæ cupiditatem ab se abijcit: non curans acquirere ea, quę breui est amissurus & perditurus: & quod grauius est, ea à quibus erit perpetuo perdendus.

Leuit. 1. Figura.

Bernard.

Vnde Bern. vtinam tantùm congregata perirent, & non congregator eorum. Tolerabiliusesset insudare labori perdituro quàm peremptur o. Plumam verò in locum cinerum proijcit, qui consideratione mortis vanitatem huius mũdi refugit, intelligẽs fatuum & stultum esse, in via quæ ad mortẽ perducit, gaudio affici. Augu. enim ait: nihil aliud esse tempus præsentis vitæ, quàm cursum ad mortẽ.

D. Augu.

¶ Quanta verò cõmoda ex mortis memoria nobis vsu venire possint, facilè explicari non potest. Mortis siquidem recordatio fugat vitiorũ exercitium; mundum contemnit: omnes eius vanitates arguit: hominem seipsum cõtemnere facit: quomodo se in hac vita recte gerat ostendit: immoderatã in rebus prosperis lætitiã moderatur: & tandem in causa est, vt homo de præsenti & de futura vita rectè iudicet. ¶ Fugat inquam vitiorum exercitiũ mortis memoria: non enim tantum latrones iudicis aduentum timent, quãtum vitia mortem. Vnde quemadmodum iumenta omnia, cauda quã habent se à muscis defendunt: ita homo à vitiorũ impulsu mortis cõsideratione. ¶ Omnes mũdi vanitates arguit. Concupiscentiã scilicet oculorũ, in hoc quod homo nudus in terram à qua egressus est reuertitur, vt Iob ait. Concupiscentiã carnis, in eo quod corpus delitijs & voluptatibus enutritũ vermibus datur. Superbiam vitæ, in eo quod qui præferri, & anteponi alijs omnibus appetebat, sub viscеribus terræ quæ infimum omnium elementum est, sepelitur & collocatur. ¶ Hominem simi liter se ipsum contemnere facit mortis memoria: eius tãdem in cinerem & puluerem, resolutionem ante oculos ponendo. Et hoc erat quod obni xe Dauid deprecabatur, dicens: vt sciant gentes quoniam homines sunt idest, de humo & terræ limo sumpti.

Commoditates ex memoria mortis sequentes.

Prima vtilitas.

Simile.

2. vtilitas.

Iob. 1.

3. vtilitas

Psal. 9.

¶ Præterea quomodo se in hac vita gerat docet. Quemadmodũ enim aues cauda se ipsas volãdo regũt, & pisces natãdo: sic homines memoria mortis. Simile. Vnde Iob ait. c. 12. Interroga iumẽta & docebunt te, & volatilia cœli & indicabũt tibi. Sicut etiã qui nauĩ regere bene vult in nauis fine se collocat: sic vir sapiẽs finis sui consideratione

4. vtilitas

Simile.

Simile.

5. vtilitas.

gubernat rectè omnes suas actiones. ¶ Prodest etiã quamplurimũ mortis recordatio, ad immoderatam rerum prosperarum lætitiam moderandã & temperandam, cum tantam præferat amaritudinẽ. Eccle. 41. O mors quàm amara est memoria tua quieto viro &c. ¶ Et vt finem his addamus. Huius memoria, vir sapiens de præsenti & futura vita ritè iudicant. Positus enim mortis meditatione aliquis, in extrema hora iudicat à prope, terribiles infernorum pœnas, atq; ineffabilẽ beatitudinis mercedẽ. Qui verò hac consideratione non tenẽtur, sed potiùs se diu esse victuros sperant: à longe & pœnas & præmia considerant. Ex quo fit, vt quàm modica ea omnia eis videantur. Quasi in initio vitæ suæ se ille tenebat, qui dicebat: anima mea, multa habes bona posita in annos plurimos: requiesce: bibe: comede: epulare. Sed Deus subitò ad finem vsq; vitæ perduxit, dicens: stulte hac nocte animam tuã repetã à te. Habitemus igitur & non sicut Isachar inter terminos vitę presentis & futuræ: vt sic rectiùs de vtraq; iudicium ferre valeamus: sicq; vitã nostram ad Dei normam atq; regulã instituamus, Christum q; ad mortẽ ascendentem imitemur.

Ecce. 41.

Luc. 12.

Gen. 49.

Christi passio in memoria est semper habenda. D. Bern. ad fratres de Monte Dei.

Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis, &c. Captat Christus dominus attentionem in hoc loco, vt doceat eius passionis memoriã quotidie à nobis esse recolẽdam. Hoc enim maximè expedire certum est, vt docet d. Bernar. qui sic ait: Scit etiam quicunq; sensum Christi habet quãtum pietati Christianę expediat: quãtum & seruum redemptionis Christi deceat, & vtile ei sit, vna saltem aliqua diei hora passionis & redẽptionis attentiùs recolere beneficia, adfruendum suauiter in conscientia, & recõdendũ fideliter in memoria: quod est spiritualiter manducare corpus Christi, & bibere eius sanguinem in memoria eius. Quia omnibus in se credẽtibus præcepit dominus dicẽs: hoc facite in meã cõmemorationẽ. In quo etiam propter peccatum inobedientiæ quàm impium sit hominem tantæ Dei pietatis immemorẽ esse, palàm omnibus est: cũ amici hominis abeuntes sub quolibet signo cõmendatam memoriam nefas sit obliuisci. Siquidem sanctę huius ac reuerendissimæ cõmemorationis mysterium suo modo, suo tempore, suo loco celebrare, licet paucis hominibus, quibus creditum est hoc mysterium: rem verò sacramenti, vel mysterij, in omni tempore, & in omni loco dominationis Dei, modo quo traditum est, hoc est, debitæ pietatis affectu, agere, contrectare, & sumere sibi in salutem, omnibus in prõptu est, quibus dicitur: vos autem genus electũ regale sacerdotium, gens sancta, populꝰ acquisitionis, vt virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum. Nam et sacramẽtum sicut accipit ad vitam, dignus: sic ad mortem suam & iudicium indignus. Rem verò sacramenti nemo percipit, nisi dignus & idoneꝰ. Sacramẽtũ enim sinere sacramẽti sumẽti mors est, res verò sacramẽti, etiã prẽter sacramẽtũ sumẽti vita est. Si autẽ vis & verè vis, omnibus horis tã dici quàm noctis hoc tibi in cella tua prẽsto est. Hęc Bern. Memores igitur sẽper simus Christi passionis, neq; eam obliuioni tradamus, si vitam volumus. Ideo enim captando attentionem in hoc loco ait: ecce ascendimus. &c. Et apud alium euangelistam: ponite in cordibus vestris sermones istos (scilicet: qui sequũtur de mea passione): cũ eius recordatio & memoria vtilissima sit filius hominis tradendus est in manus hominũ.

1. pe. 1.

Luc. 9.

Ecce ascendimus &c. Ostẽdit etiam in hoc loco dominus voluntariè se morti offerre, vt mortem nobis non timendam insinuaret. Et meritò: nã profectò nõ est quare à viro christiano & pio mors timeri debeat. Quod ostendit idem dominus multis ex causis supra cap. 10. Nolite (inquit) timere eos qui occidunt corpus &c. vide locum. ¶ Præterea etiam in hoc loco docere nos voluit, vt quemadmodum ipse pro nobis mortem subijt: sic nos parati simus, pro illo æquo animo mortẽ pati. Vnde Chrysost. Si ille pro nobis mortuus est, qui mori nõ poterat nisi voluisset: quanto magis nos pro illo mori debemus, qui et si nolimus mortales sumus: Si dominus pro seruo mortuus est, & hoc sine præmio, iustius est vt seruus pro domino moriatur, & hoc cum præmio. Vnde & Augustinus: non habebat ille quare moreretur, & mortuus est: & tu habes: & quare mori dedignaris? Dignare æquo animo pati pro meritum tuum, quod ille pati dignatus est, vt te à sempiterna morte liberaret. ¶ Imo nõ solum dominus vult nos lætanter pro eius amore vitã donare: sed etiã vt morti si opus sit occurramus; quemadmodũ ipse obuiã ei occurrit: cuius rei testimonium vt acciperet, ait discipulis suis: ecce ascendimus Hierosolymam, &c. Mors ergo et si terribilis sit, tamen sapientis animus virtutibus omnibus septus, venẽti libẽtissimè pro Christo quẽ toto corde diligit, obuiam ire solet. ¶ Mors inquã & si terribilis sit: multis tamen solatijs affectus, illam vir iustus securus aggredietur. De quibꝰ pauca, inter alia quæ Seneca ponit: in medium proferam. ¶ Morieris inquit, & respondet: hac conditione intraui vt exirem. Morieris. Gentiũ lex est quod acceperis reddere. Morieris. Peregrinatio est vita: cũ multum ambulaberis, dm redeundũ est. Item morieris. Stultum est timere quod vitare non possis. Istud nõ effugit etiam qui distulit. Morieris. Nec primus, nec vltimus. Omnes te antecesserunt: omnes te sequentur. Item, peregrè morieris. Ego quod debeo soluere paratus sum: videat fœnerator quo me appellet. Iuuenis morieris. Optimũ est ante quàm optes mori: optimũ est mori cum iuuat viuere. Iuuenis moriar. Fortassis alicui malo te subder fortuna: & si nulli alij, certe saltim senectuti. Insepultus iacebis. Quod aliud respondeam quàm illud Virgilianum: facilis iactura sepulchri: si nihil sentio non pertinet ad me iactura corporis sepulti: si sentio omnis sepultura tormentum est: quid interest, ignis an fera me consumat, an tempus? omnium vltima sepultura, non defunctorum cura sed viuorum inuenta est: vt corpora & visu fœda, & odore amouerẽtur. Quod si hæc aliaq; huiusmodi multa sint quæ nos consolentur, vt mortem non solum non timeamus, sed vt illi lætantes obuiã eamus: mors Christi tamen est, quæ maximum solatiũ fidelibus præbere solet. Hac nos D. Paulus prouocat ad currendũ dicens in epistola. Ad Heb. c. 12. curramus ad propositum certamẽ aspicientes in authorem fidei, & consumatorẽ Iesũ, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Vnde Augustinus: magna consolatio est membris

Mors nõ timenda sed contẽnenda. Vide Platonẽ in Phædone vel de immortalitate animę vide Bonau. de doctrina cordis, cap. 10. Sup. c. 10. Mors pro Christo subeunda libenter.

Chrisost.

Lege Basilium. D. Augu.

Morti si est necesse occurrẽdum est Dei amore.

Heb. 12.

D. Augu.

Seneca de remediis fortuitorum.

bris ex capite, quod Christus qui est sapientia Dei patris gaudium mundi fugit, & ad mortem voluntariè venit: quod vt ostenderet, ait; ecce ascēdimus. &c.

D. Hiero. *Ecce ascendimus Hierosolymam.* Duobus modis (inquit Hiero.) diabolus impugnat homines: tribulatione, vt frangat: persuasione, vt molliat. Tā to monta cortar como desatar. Cum enim delitiarum & voluptatum persuasione nos impugnat, fugere debemus: quemadmodum Christus dominus fecit in desertum fugiendo: quadraginta diebus, & quadraginta noctibus sibi ieiunando: vigilijs & precibus operam dando. Vnde Paulus ait. 1. Cor. 6. fugite fornicationem. Cum verò nos tribulatione & afflictione impugnare conatur, non fugiendum, sed potiùs illi occurrendum est exemplo Christi. Vnde Bernardus ait: o verè tuta pro Christo & cū Christo pugna: in qua neq; vulneratus, neq; prostratus, nec cōculcatus, nec millies, si fieri possit, occisus, fraudaberis à victoria; tātum ne fugias. Idem: libentius insequitur aduersarius fugientem, quam subsistineat repugnantem. Item idē sic ait: sola causa qua perdere possis victoriam fuga est: fugiendo poteris illam amittere, moriendo nō poteris: & beatus si pugnādo moriaris: quia mortuus mox coronaberis. Væ autem tibi, si declinando pugnam, perdis & victoriam simul & coronam. Patientes igitur & lætantes tribulationibus occurramus exemplo ducis & præceptoris nostri, si illas vincere faciliter volimus: nequè illas fugiamus: nam fugientes sequuntur. Vnde Seneca: quemadmodum pernicioſior est hostis fugiētibus: sic omne fortuitum incommodum magis instat cedēti & aduerso. Plurimum enim miratus est Iosue videns populum domini fugientem: domine Deus quid dicam videns Israelem terga hostibus suis vertentē?

Tribulationi occurrēdū est, si illam vincere volumus.

1. Cor. 6

Ber. in epistolis.

Idem.

Idem.

Seneca.

Iosue. 6.

Ecce ascendimus Hierosolymā. &c. Viri iusti & omni virtute præstantes quotidie dicere possunt: ecce ascendimus Hierosolymam: cum eant de virtute in virtutem, vt videant Deum deorū in Sion. At verò iniqui non sic: sed potiùs dicere poterunt: ecce descendimus in infernum, cū in peius semper proficiant, atq; quotidie deteriores fiāt. Quare si Christus studiosum interrogasset: quo vadis? respondere meritò posset; ecce ascendo &c. Quòd si impium: ecce descendo. Itaq; iusti singulis diebus iter diei peragunt in cœlum conscendendo: impij verò in inferos descendēdo. Quotidie peragunt iter diurnum boni, vtiq; cœlum petendo, maliverò inferos. Scalam vidit Iacob terræ innixā cuius cacumen cœlum tangebat: angelos etiam vidit ascendentes & descendentes per illam: præterea dominum vidit illius cacumini incumbē tem. Quo mysterio significare apertè voluit spiritus sanctus: iustorum ascensum, atq; peccatorum descensum: alij enim ascendunt vtiq; ad cœlos, alij descendunt vtiq; ad abyssos. Scala igitur qua viri iusti ascendunt, charitas est. Gradus verò huius scalæ quindecim annumerat d. Paulus. 1. cor. 13. dicēs, charitas benigna est, patiens est, non æmulatur, non agit perperam &c. non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, nō cogitat malum, nō gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia sperat, omnia sustinet. Per huiusmo

Iustiquotidie ascēdūt in cœlum. Et impij descendunt in infernum.

Psa. 83.

Gen. 28. Figura

Psa. 106.

Paul. 1. cor. 13.

Hi gradus figurabantur in. 15 gradibus templi.

1. Cor. 3.

iusmodi igitur gradus vir pius ascendit Hierusalem, quæ sursum est mater nostra. Has ascensiones in corde suo disponit, viuens in hac lachrimarum valle. His gradibus quæ sursum sunt quærit: quæ rursum sunt sapit, non quæ super terram. Tales, dominus altitudinis scalæ huius innixus, prouocat, dicēs: venite ad me omnes qui laboratis, bonis operibus insudādo, & ærumnis & afflictionibus onerati estis: & ego, in hac peregrinatione, refocillabo vos: & post peractam, prandio vitæ æternæ reficiam. At verò scelerati à charitate decidentes, per oppositos gradus in infima descendunt, impatientes cum sint: malitiam æmulatores, agentes perperā, inflati, ambitiosi, quærentes quæ sua sunt &c. Imitantes suum principem diabolum cuius fuit semper descendere: videbam (inquit Dominus) sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Lege infra cap. 26. ibi an putas quòd non possum rogare patrem: ad litteram.

Ad Colo. 3.

Supr. 11. d.

Luc. 10.

Tota vita Christiani census atq; descensus fuit: tales esse debet christiani vita Io. 1. 3.

¶ *Ecce ascendimus.* Totā Christi vitam si cōsideres, eam ascēsum & descensū quēdā fuisse apertè cognosces. Descēdit primū à cœlo in terrā, quādo verbū istud caro factum est: exiui (inquit) à patre, & veni in mundum ascendit autem, quādo mortis & crucis patibulum subijt: ecce (inquit) ascendimus Hierosolymam &c. Et alibi Ioan. 3. sicut Moyses exaltauit serpētem in eremo: ita exaltari oportet filium hominis. Descendit secundò à supplicio ad inferos vtiq;: & rursum à mortuis resurgens, in cœlos ascendit: ad Eph. 4. qui descēdit ipse est, & qui ascēdit super omnes cœlos. Talis ergo ōbet esse via nostra, si Christū sequi volumus, ascendamus cœlestia anhelando: & descendamus humilitatem eius sectando. Hominum animalium qui campi pecoribus sunt similes, via est lata & facilis quantum videtur: at verò piorum & spiritualium, montuosa esse debet. Quis (inquit) ascendet in montem domini? & respondet: innocens manibus, & mundo corde &c. Iustitia enim Dei quam fidelis sectari tenetur, est sicut mōtes Dei. Vnde de Christo dicitur: & excelsior cœlis factus: & mons in vertice montium. Qui autem dicit se in Christo manere: debet sicut ipse ambulauit: non scilicet per campos, sed per asperos montes tribulationū, & ille ambulare. Vnde apostolus, nostra conuersatio in cœlis est.

Psa. 23.

heb. 7. d Isai. 2 a. 1. Io. 2. a.

Philip. 3.

¶ *Ecce ascendimus:* Voluntariè se mortem subire his verbis ostendit. Quod pater eius Iacob significauit dicens: requiescens accubuisti vt leo, & sicut leæna, quis suscitabit eum? Quæ verba explicans diuus Augustinus, sic ait: mors Christi prædicta est verbo dormitionis, & nō necessitas sed potestas in mortem, nomine leonis. Quam potestatem in euangelio ipse prædicat, dicens: potestatem habeo ponendi animam meam: & potestatē habeo iterum sumendi eam. Nemo eam tollit à me: sed eam ego pono à me ipso, & iterum sumo eam. Sic leo fremit: sic quod dixit impleuit. Ad eam nanq; pertinet potestatem, quod de resurrectione eius adiunctum est: quis suscitabit eum? hoc est: quia nullus hominum sed ipse se suscitabit. Quia etiam de corpore suo dixit: soluite templum hoc, & in triduo reædificabo illud. Ipsum autē genus mortis, hoc est: sublimitas crucis in vno verbo intelligitur, quod ait: ascendisti, quod verò addit: recumbens

Genes. c. 49

Mors christi voluntaria Aug. 16. de ciuita. Dei.

Ioa. 10. d

Ioa. 2. d.

ybi dicit & inclinato capite tradidit spiritum. Aut certe sepultura eius agnoscitur, in qua recubuit dormiens; & vnde illum nullus hominũ sicut prophetæ aliquos, vel sicut ipse alios, suscitauit: sed sicut à somno ipse surrexit. Hæc Augustinus. Hoc idem in hoc loco ostendit, dicens: ecce ascendimus Hierosolimã. & filius hominis tradetur &c. Et tertia die resurget. Quòd si nos mortui fuerimus cum illo etiam in gloriam resurgemus.

Christus labores quæsiuit, etinuenit: quæ imitari debemus

¶ *Ecce ascendimus:* quare meritò potest Christus dominus dicere: tribulationem & dolorem inueni. Alijenim homines, labores non inueniunt, quia illos non quærunt: imò potius quo ad fieri potest fugiunt: illos deuitare conantur: abillis se abscondunt: & tamen velint nolint, labores & afflictiones, illos sectantur & comprehendunt. Christus tamẽ tribulationem & dolorem quæsiuit, atque illam inuenit: ad hoc enim de cœlo descẽdit: ad hoc ascẽdit modò Hierusalem. Quem imitantur viri perfecti & omnibus numeris absoluti: tales enim sitim & famem & nuditatem quærũt, & inueniunt: quoniam digni habiti sunt, pro nomine Iesu contumeliam pati. Hinc est

Sup. 16. quod ipse ait: qui vult venire post me, tollat crucẽ suã. Quasi dicat nolo vt alter illam super humeros eius

Sup. 11. imponat, sed ipse tollat illam. Et alibi: tollite iugum meum super vos.

¶ *Ecce ascendimus Hierosolymam & filius hominis.* &c. Filius hominis cõsuetudine hebrææ linguæ significat verum hominẽ obnoxium calamitatibus & doloribus. Eam obcausã se Christus filiũ hominis sępenumero appellabat, ostendens se cum

prima causa ob quã Christus se filiũ hominis vocat.

esset Deus infirmitates nostras susce pisse, vt mẽtibus nostris ægritudine vitiorum laborantibus mederetur. Hinc voces illæ quem dicunt homines esse filium hominis? filius homi sup. 16. Supr. 8. nis nõ habet vbi caput suũ reclinet; & in hoc loco: filius hominis tradetur &c, & cæteræ huiusmodi, quæ passim in Euangelijs reperiuntur. Esaias eum vocat Virum dolorum: Esai. 53. a & Paulò post ait: verè langores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Cum igitur filius hominis accipiatur pro re abiecta voluit Deus qui se propter hominem abiecerat, tali nomine appellari. Hinc est quod olim prophetas ac tãctos suos Ezech. 1. & 3. 4. 5. 6. &c. hoc nomine vocabat, vt eos de fragilitate sua cõsiderãda admoneret, ne ob illas diuinas visiones quas illis ostẽdebat, nimio gaudio efferrẽtur. Tali enim fauore prosequitur Deus amicos suos, vt non inflentur, quin potiùs se ipsos abijciant, & imbecillitatem suã cognoscant. Cõtra verò principes terræ eos, quos diligunt, fauore suo sæpe numero superbos vsquèadeo efficiunt, vt eos etiam atquè etiã ad maximos errores adducãt. Videtes enim in se principũ oculos cõiectos, omnes despiciũt, sucquè fragilitatis obliti, sũmisquè superbiæ stimulis cõcitati, omnia iura diuina atquè humana peruertũt. Meminerimus ergo si sapimus quòd homines sumus, quòd filij hominis. Quid est enim fragili, homine? quid imbecillius? quid calamitosius? Homo, inquit, Iob, quasi flos egreditur Iob. 14. & conteritur: & fugit velut vmbra: & nunquã in eodẽ statu permanet. Et regius vates: homo sicut fænum Psa. 102. dies eius, tanquàm flos agri sic efflorebit, Quoniã spiritꝰ pertrãsibit in illo,

Esai. 40. & nõ cognoscet amplius locũ suum. Et Esaias: omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Qui modo vigebat, & admirabili pulchritudine ornatus oculos videntium oblectabat, dicto citiùs tabescit, & instar floris vẽtorapti decidit, & ad interitum vocatur. Nullum vitæ tempus est aut metu liberum, aut calamitatibus vacuũ, aut mœroribus solutum. Vitam ingredientes statim nos tradimus lamentis, & in signum futurarum æruminarum exordiũ ducimus à ploratu. Homo, inquit Iob. 14. Iob, natus de muliere, breui viuens tempore repletur multis miserijs. Cum Ionæ. 4. Ionas sub vmbra hederæ, quæ celerrimè creuerat, requiesceret, esset què gaudio perfusus, venit vermis, & percussit hederam, & exaruit. Quam ob causam fuit Ionas tot curis confectus, tot doloribus implicatus, vt exitum vitæ optaret. Quæ est hedera hæc viriditate florens, citò pullulascens, & statim euanescens, nisi vitæ iucunditas, & cætera illa, quæ magnopere desideramus, in quibus voluptatem constituimus: Quæ adepta statim amittuntur. Venit vermis mortis aut mœroris & omnia consumit. Quot homines vidimus, qui diuitias, honores, dignitates expectantes, ad quas auiditate inflammati rapiebantur, eas fuerunt consecuti, sed in medio suæ lætitiæ omnia illa momento temporis euanuerunt, & ipsi ad summam mundi gloriam florescentes illico calamitatibus presi, & in dedecore versati, aut statim consumpti sunt, aut vitam sibi acerbam esse putarunt? O falsam mortalium spem ô variam volucremquè mundi commutationem, ô cæcam nostram cupiditatem ô præposteram gratulationem: quàm citò vitam nostram, mundi opes & honores, ex fallaci voluptate, ad verum luctum recidere in ruemur. Omnia hæc instar imaginis consumũtur & pereunt, & vt Pindari vtar verbis, cum vmbræ somnio comparantur. In lib. sapiẽtiæ sunt Sap. 5. etiam hæc verba literis mandata: transierũt omnia illa sicut vmbra, & tãquàm nuntius percurrens, & tamquàm nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius cum præterierit non est vestigium inuenire, nec semitam carinę illius in fluctibus. Hoc intuẽs. D. Ioan. in. 1. sua can. Nolite in quit, diligere mundum nec ea, quæ in mũdo sunt. Et Paulò post: trãsit mũdus 1. Io. 2. & concupiscentia eius. Et D. Paul. in. 1. ad Corinth. præterit figura huius 1. Co. 7. mundi. Si mundus transit, si id, quod substantiam esse existimamus, figura est, cur vitam nostram, spem, opes & voluptates cogitamus permanseras? Quid est, inquit D. Iacobus, Iac. 4. vita vestra? vapor ad modicum parens. Aspice cui rei tam fragili vitam nostram compararit. In sapientię lib. scriptum est: transibit vita nostra Sap. 2. tamquàm vestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur. Videbis aliquando Simile. in aere nubem hominis magni figuram habentem: quæ mox expanditur, & turres excelsas repræsentat: sed statim vento rapta dissoluitur, & euanescit. Huiusmodi est spes nostra in mundo collocata. Ponit nobis mundus in imaginationis conceptu futuros nos esse magnos homines, & nomen ac celebritatem consecuturos: promittit nobis montes aureos, & turres gloriæ & dignitatum, sed omnia hæc sunt arces in aere fabricatæ. & castella ex vẽto cõposita, in vanitate fundata, quę celerrimè dissipãtur: ea plerosq; mortales falsis promissionibꝰ oble

Figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecclc. 34. ſæpe numero fefellerunt. Vnde eccleſiaſticus. Hoc inquit, ſecundum hoc viſio ſomniorum. Ac ſi diceret: diuitiæ, quæ appellantur, quæ reuera non ſunt diuitiæ, ſed diuitiarum imagines, & alia huiuſmodi, quæ nō ſunt res ſolidæ & perpetuæ, vt mundus exiſtimat, ſed earum rerum vmbræ, & figuræ, & ſimulacra, omnia denique quæ non ſunt hoc, ſed id, quod videtur hoc, ſunt abſque dubio res quędā vitę in ſomnis, falaces & inanes. Ideò exclamat Salomon vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Et pater eius in Pſ. vidi impium ſuper exaltatum & eleuatum ſicut cedros libani, & tranſiui & ecce nō erat, quæ hui cum, & non eſt inuentus locus eius. Oculi non vident ſe, at vidēdentes ſpeculum ſeipſos intuētur: nos non conſideramus fragilitatē noſtrā, ſed ſi ſpeculum memoriæ mortis & cognitionis noſtri coram oculis poſuerimus, illud aſpicientes, nos ipſos in illo aſpiciemus. Hoc ſpeculum nobis tribuit ſancta mater eccleſia feria. 4. cinerum, vt illud manu tenentes & ante mentis oculos cōſtituentes, nos puluerem cineremque eſſe cognoſcamus. Memento homo, inquit illa, quia cinis es, & in cinerem reuerteris. Ac ſi dicat cognoſce te ipſum ne decipiaris, cōſpice te in hoc ſpeculo veritatis. Vide quid ſis, & quid futurus es, redige in memoriam te eſſe hominē, & conſequēti puluerem & cinerem. O excellentē memoriam, ò veritatē amplexandam, ò ſpeculum admirabile, & nunquām ē manibus deponendum. Priùs quàm D. Augu. eſſes homo, inquit Auguſtin. terra eras: & priùs quàm terra eſſes nihil eras. Aſpice tuam progeniem, tuā nobilitatem, & generis ſplendorem, & amplitudinem. Quid igitur ſuperbis terra, & cinis? Philippus lacedomoniorum rex cum in palæſtra proſtratus ſurgeret, videretque in puluere corporis veſtigium; Papę, inquit, vt minimam terræ partem natura ſortiti orbem petimus vniuerſum. Autor eſt Plutarchus in apophthegmatū libro. Apelles, cui fuit pingendi palma relata, pinxit Alexandrum magnum fulmen manu tenentem, vt ait Plinius lib. 35. vt oſtenderet eſſe eius gloriam per totum orbem terrarum volitaturam, ſeculi q; principes & magnates territurā, ſed inſtar fulminis ſubiti eſſe celeriter labefactandam, & penitus conſumendam. Ariſtoteles apud Stobæum ita hominem definit. Homo eſt imbecillitatis exemplum, temporis ſpoliū, fortunæ luſus, inconſtantiæ imago. Et Herodotus, homo, inquit, nihil omnino aliud eſt, quàm calamitas ipſa. Interrogatus à quodam rege quidam philoſophus quid eſſet homo reſpondit, vt refert in tertia parte theologali D. Antoninus, homo eſt mancipiū mortis, hoſpes loci, viator tranſiens. Interrogatus rurſus quomodo ſe haberet, reſpondit, vt lucerna ad ventum, quæ citò extinguitur, vt ſcintilla in mari, quæ citò ab vndis abſoruetur, vt ſpuma gracilis, quæ citò à procella diſpergitur, vt lanugo, quæ ſubitò à vēto rapitur. D. Auguſtin. de verbis domini, homo, inquit, vitreo vaſe fragilior eſt. Cum homo ſit fragilis, debilis, caducus, morbis varijs oppreſſus, & incōmodis prope infinitis agitatus, oportet imbecillitatē ſuam conſiderare, ſequè hominem eſſe intelligere. At nos quocunquè fauore efferimur, atque in rebus proſperis, & ad voluntatem fluentibus noſtri confeſtim obliuiſcimur: Et ignorantes noſtra, alia etiam ignoramus. Quì fieri poteſt, vt alia cognoſcat

Philipp.

Apel.

Ariſt.

Herodot.

D. Anton.

cognoſcat, qui ſui ipſius nō habet cognitionem? hanc noſtri cognitionem appellat Deus collyrium, arcens in Apoca. 3. Apoc. Ioan. collyrio inunge oculos tuos, vt videas. Eſt autem collyrium medicamentū aduerſus oculorum lyppitudinem. Qui ſuam miſeriam intelligit, vi ſum quem per ſuperbiam amiſerat, recuperat. Nequè ſolùm fideles, ſed etiā gentes fide deſtitutæ hoc animo perſpicuūt. Ait Proclus Platonicus in lib. de anima, principium dialogorū Platonis, eiusquè philoſophiæ præcipuū inſtitutum eſſe naturæ noſtræ cognitionem. Et rectè quidem, nam hæc eſt prauitatis cauſa, ignoratio ſui. Eam ob cauſam Deus non filius Dei, ſed filius hominis in hoc loco & aliàs ſæpe vocatur, eam etiam ob cauſam olim ſuos vates, atquè ſibi chatos filios hominis appellabat filios Adæ, filios terræ, vt ſe illosq; eſſe fragiles, fluxos, & calamitatibus ac mœroribus obnoxios ſignificaret. Ideò ait: filius hominis tradetur principibus ſacerdotum &c. & condēnabunt eum morte.

Secūda ratio ob quā ſe chriſtus vocat in hoc loco filiū hóis.

¶ Secundò ſe filium hominis vocat, quia quatenus homo, erat mortalis & paſsibilis: ac quatenus homo mortem ſubijt atque paſſus eſt, non autem quatenus Deus. Has duas naturas fuiſſe in Chriſto in vna perſona ſignificare voluit dominus Ezechie. c. 8. & vidi, inquit, & ecce ſimilitudo quaſi aſpectus ignis: ab aſpectu lumborum eius & deorſum ignis & à lumbis eius & ſurſum quaſi aſpectus ſplendoris, & viſio electri. Hoc eſt apparuit mihi ignea quædam hominis ſimilitudo, quæ ſplēdebat inſtar ignis ardentis à parte inferiore: ſed à lumbis ad partem ſuperiorem fulgebat inſtar electri. Hæc hominis ſimilitudo ſignificabat deum hominem fore. Inferior pars ſignificabat humanitatem, ſuperior diuinitatē per electrum ſignificatam, à ſeipſo habens ſplendorem. Sunt in chriſto duæ naturæ, diuina & humana: Et quia vnio verbi incarnati facta eſt in perſona, nō autem in natura, credimus & confitemur filium dei vnigenitum non eſſe in duas perſonas diuiſum, ſed vnum & eūdem eſſe dominum noſtrum Ieſum chriſtum, in quo duas naturas cognoſcimus, vnam autem perſonam, vnam hypoſtaſim, vnum ſuppoſitū. Id quod D. Cyril. ait D. Cyrillus, diuinam naturam eſſe incarnatam: & D. Gregorius nazianze D. Grego nus humanam naturam eſſe deificatā: ita intelligitur, vt ait D. Ioann. damaſ Damaſce. cenus, vt natura diuina dicatur incarnata, quia eſt vnita carni perſonaliter, non quòd ſit in naturam carnis conuerſa. Similiter & caro dicitur deificata, non per cōuerſionem ſed per vnionem ad verbum ſaluis ſuis proprietatibus, vt intelligatur caro deificata, quòd facta ſit dei verbi caro, non quod facta ſit Deus. Cum igitur in chriſto ſint duæ naturæ nempè diuina & humana, ſecundùm humanam paſſus, & mortuus eſt, non autem ſecundùm diuinā: deus enim quatenus deus immortalis eſt & impaſsibilis. Eam ob cauſam erat prædicta ſimilitudo in parte inferiore igne ſuccenſa, hoc eſt, in humanitate tormentis affecta. Quemadmodum ſuperiore parte diuinitas intelligitur, ſic inferiore humanitas ſignificatur. Ignis autē dolor eſt & cruciatus, vt apud Iob, deuorabit eum ignis, qui nō Ieb. 20. ſuccenditur: ſiue vt poteſt ex hæbreo verti: deuorabit eum ignis, nullis ſollibus excitatus. Ac ſi dicat ignis à quo comburetur, non erit fornacis fabri ferrarij, qui follibus ventilatur, ſed fornacis moleſtiarū & dolorū. Opprimetur enim calamitatibus incredibilibus

Ezech. 8. figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et in psalmo igne me examinasti & non est inuenta in me iniquitas. Erat tunc Dauid ab impio Saule acerbissimè vexatus, & maximis calamitatibus pressus. Et vt aurū igne exploratur, ita ille igne doloris probatus fuit: ærumnarum facibus incēsus. Et rursum, trāsiuimus per ignem & aquam & induxisti nos in refrigerium. Et si Christus in inferiore parte hoc est, quatenus homo esset vulneratus & acerbissimis cruciatibus affectus, non tamen in superiore, hoc est, quatenus deus, quia sic nec mori vnquam potuit, nec pati. Carbunculus gemma est igniti carbonis similitudinē referens, eximio splendore refulgens, quæ vt Plinius asserit ignem non sentit. Si gemmam hanc anulo plumbeo inclusam & vnitam in ignem conijcias videbis plumbū liquefieri, & consumi, eam autem integram manere: ignis enim in plumbum agit, in carbunculum autem agere non potest. Ita christus deus noster in igne tormentorum constitutus passus & mortuus est vt homo: filius (inquit) hominis tradetur, & condemnabunt eum morte, non vt deus: ignis afflictionū egit in plumbum humanitatis, gēma verò diuinitatis integra permansit. Eā ob causam rectè dicimus fuisse christū mortuū in infirmitate nostra, semper autem viuentem in virtute sua. Vt culpas nostras suo sanguine expiaret, exinaniuit semetipsum, vt verbis vtar. D. Pauli formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semet ipsum, factus obediēs vsq; ad mortem, mortem autem crucis. At diuinitatis splendor eclypsim non patitur, fuit enim semper Christus æqualis patri secundum diuinitatem. Aduerte. Non ait Ezechiel fuisse Christum igne cōbustum, sed igne inflammatum: ille enim dicitur igne calamitatū comburi, qui patientiam amittit: at qui iniurias patienter tulerit, qui rerum aduersarū molem, & acerbas ærumnarum angustias æquo animo sustinuerit, ardere dicitur non autem comburi. Id significabat rubus ille, in quo deus erat, qui ardebat, sed non cōburebatur: vir enim iustus ab omni contagio impietatis seuocatus, cuius anima est dei sedes, ac domicilium, rubus est in quo deus est, quoniam flammis rerum aduersarum expositus, & infinitis calamitatibus pressus ardet, quidem, sed non consumitur incendio, cum nullæ eum possint calamitates de gradu dignitatis ejicere, nec à virtute abducere, nec ab incepto honestatis cursu retardare. D. Ille Paul. in medio flammarum constitutus aiebat. Maledicimur & benedicimus, persecutiones patimur, & substinemus, blasphemamur, & obtrectamus. Et alibi: quis nos poterit separare à charitate christi tribulatio, an angustia, an fames &c? Ac si dicat: nihil horum, nullus est ignis qui nos possit incendio comburere. Hæc est ratio cur dominus apparuit tunc igne incensus, sed non combustus. Filius ergo hominis & nō filius dei, ait in hoc loco christus, tradetur principibus sacerdotum &c. et condemnabunt eum morte vt ostenderet se quatenus homo, passurum non quatenus deus.

Psal. 16.
Psal. 65.
Simile.
Phill. 2.
Exo. 3. Figura.
1. cor. 4.
Rom. 8.

¶ *Et filius hominis tradetur principibus sacerdotum.* Si hæc ita sunt domine, vt verè sunt, non est quare aut timore aliquo, aut dolore afficiaris: quando tradendus sis primarijs sacerdotibus, hoc est, Dei ministris, sanctitate præstantibus, pietate præditis, virtute fulgentibus: qui te defendent, atq; ab omni capitis periculo liberabunt: qui ea usam tuam

tuam agent ac partes suscipient. Sed audi quid addat Christus dominus: *Et condemnabunt eum morte, &c.* Hoc est, non conquiescent illum criminarij donec adigant ad condemnationē capitalem &c. Miseros atq; infelices sacerdotes illos: qui criminibus ac sceleribus sunt imbuti: nam infestiores ac pernitiosiores profecto esse solent cæteris hominibus. Si enim regnāt in eorum animis liuor, inuidia, odium ac cætera vitia, omnia contuibant: omnia sursum ac deorsum subuertunt: nihil non tentant, audēt, aggrediuntur, infestant: omnia se impunè posse facere existimant. Et quemadmodum si piscis in aquis salsis nutritus, si insuauis sit, et insipidus, pejor habetur pisce in aquis dulcibus nato: Sic homo in domo Dei atq; in templo sancto eius inter pios inter sapientes, ac religione præstantes educatus, si sceleratus sit, multo sceleratior ac scelestior esse solet, quàm reliqui de populo. Idcirco notanter ait in hoc loco dominus: filius hominis prodetur non ciuis de plebe sed primoribus ecclesiæ: qui cum cæteris iniquiores sint, nō quiescent donec adigant illum ad mortem, & tradant eum gentibus, vt illudant illi, vt flagellent, vt conspuant, & in cruce figant. Sed miseros illos, nam qui eiusmodi sunt, condignas pœnas dabunt. Quid tu vides Hieremia? (ait dominus) & dixi: ficus, ficus bonas, bonas valde: & malas, malas valde: quæ comedi nō possunt eò quod sint malæ. Et factū est verbum domini ad me dicens: sicut ficus pessimæ quæ comedi non possunt, eò quod sint malæ, sic dabo Sedechiam Regem Iuda, & principes eius, & reliquos de Hierusalē, & mittam in eis gladium, & famē, & pestem, donec consumantur de terra quam dedi eis. Bonos enim ac studiosos sacerdotes ac ecclesiæ principes maximo amore ac beneuolentia prosequitur Deus: eosq; ab huius mundi captiuitate redimit, atq; ad illam sanctam ac cœlestem ciuitatē Hierusalem reducit: impios verò ac sceleratos, quos & sceleratissimos vocat, odio prosequitur: ac in perpetuas miserias redigit. Crimen sanè maximum est, Deum in altari quotidie manibus contrectare & aliàs suis sceleribus illum prodere.

infestiores esse solent cæteris hominibus sacerdotes vitijs imbuti: & ideò acrio punientur.
Simile
Hier. 24.

¶ *Et condemnabunt eum morte, & tradēt eum gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum.* Obserua in hoc loco quod Christus sæpe loquitur de sua passione, vt eam magis memoriæ commendaret. Vult enim saluator vt memores simus tanti beneficij vt ei debitas gratias referamus. Nam si Dauid & Assuerus rex memorabiles res gestas literis mandabant ad perpetuam rei memoriam, vt ex. 2. reg. 1. &c. 1. Esther colligi facilè potest: quanto magis tantum Dei beneficium literis mandari debebat ac sæpe sepius à prophetis prænūtiari, à sanctis præfigurari, à Christo q; prædicari? vt saltem pro nostra paruitate & imbecillitate gratiam illi haberemus semper. Huius passionis memor fuit Deus apud Ezechielem. c. 17. Nam vbi nostra æditio habet: in monte sublimi Israel plātabo illud. Septuaginta habent: & suspendā illū in monte sublimi Israel. Hoc est: permittam vt in cruce suspendatur in monte Caluariæ. Loquebatur cœlestis pater de filio suo Messia vēturo, & dixit se esse illum suspensurum in crucis patibulo. Quo in loco nota qđ multa

Quare Christus tā frequēter de sua passione loquatur
2. reg. 1. Esther. 6.
Ezec. 17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

multa dicuntur in scriptura concedendo non iubendo, vt apud Zachariam: percute pastorem, & dispergentur oues. Verba sunt Dei patris, quibus ait se permittere, vt principes sacerdotum & scribæ cõdemnarent Christum morte, & traderent eum gẽtibus vt crucifigeretur. Quæ verba diuus Mathæus per futurum vertit primæ personæ dicens: scriptum est enim percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Ita intelligitur id, quod est in oratione dominica: & ne nos inducas in tentationẽ. Hoc est, ne permittas, vt inducamur in tentationem. Eodem modo pater dicitur filium in manus impiorum istorum tradidisse & illum in cruce suspẽdisse. Ait Damascenus lib. 4. c. 14. morem esse diuinæ scripturæ permissionem Dei actionẽ eius vocare. Quemadmodum hoc loco ait pater se esse filium suum in crucis arbore suspensurum.

Zach. 13

Infra. 26.

Supra. 6.

Damas.

¶ In ea pependit Christus Deus noster, de quo etiam fuerat in libro Deuteronomij perpetuis monimentis consignatũ: erit vita tua pendens ante te. Ac si diceret: Christus qui est vita pro te morietur, & erit coram te cruci affixus. Ipse de se ait: ego sum resurrectio & vita. Cuius figura fuit serpens æneus quem Moyses extulit in deserto, de quo ait Christus apud Ioãnem. Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. ¶ Fuerunt in cruce duo ligna, vnum erectum, alterum transuersum, sed ambo coniuncta. Natura angelica lignum rectum est, natura verò humana trãsuersum. Qua in re voluit nobis Deus significare per Christi mortem & crucis mysterium homines esse similes angelis effectos, in eo quod in cœlo vtriq; Deo in æternum fruuntur. ¶ Fuit hæc crux, vt ait Origines, virga illa Moysi, quę vicit Aegyptum, mare aperuit, & de Pharaone triumphauit. Hæc fuit in monte Caluariæ fixa, in qua pepẽdit redemptor noster. ¶ Fuit etiam hæc crux præsignata in altari, de quo ait dominus Ezechielis. c. 43. Hi sunt ritus altaris, in quacunq; die fuerit fabricatum, & vt offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis. Et dabis sacerdotibus qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait dominus deus, vt offerant mihi vitulum de armento pro peccato. Et assumẽs de sanguine eius pones super. 4. cornua eius, & super quatuor angulos crepidinis. Hic est sanguis Christi, qui quatuor crucis cornua tinxit, & quatuor mundi partes liberauit, & à demonis tyrannide redemit. Non corruptibilibus auro & argento, inquit Petrus, redempti estis de vestra vana conuersatione paternę traditionis, sed prętioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati. Et in prima ad cor. d. Paulus: ẽpti enim estis prętio magno. Et d. Ioa. in. 1. epist. tua sanguis Iesu Christi filij Dei emundat nos ab omni peccato. Hic Christi sanguis quatuor altaris cornua decorans, quatuorq; orbis terrarum oras eripiens, fuit per. 12. apostolos prædicatus, qui sunt duodecim cubiti huius altaris in longitudine, & in latitudine: quoniam mundum vniuersum in longitudine & latitudine peragrarunt, vt cecinerat vates: in omnem erram exiuit sonus eorũ, & in fines orbis terræ verba eorum. Verùm vbi editio nostra habet:

Deut. 28

Ioa. 3. 4
Num. 21

Ioan. 3.

Exod. 4.

Ezechie. 43.

1. Pe. 1.

1. co. 6.
1. Io. 1.

Psalm. 18

bet: & assumens de sanguine eius, & pones, &c. Habent. 70. & assumẽt de sanguine eius, nempe sacerdotes, & ponent. Quo intelligeremus a sacerdotibus ac primoribus eorũ esse Christum damnandum, & sua opera ac diligentia cruci affigendum.

¶ Hoc idem significare volens dominus ait statim eidem prophetæ Ezechieli. c. illo. 43. Et tolles vitulũ qui oblatus fuerit pro peccato, & cõbures eũ in seperato loco domus extra sanctuariũ. Eodem modo in lib. Leui. & num. præcepisse Deum legimus, vitulum pro peccato immolatum extra castra asportari. Hæc loca interpretans d. Paul. in epistо. ad He. quorum animaliũ, inquit, infertur sanguis pro peccato in sancta per põtificem, horum corpora cremabãtur extra castra. Propter quod & Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Eamus igitur ad eum extra castra improperium eius portantes: hæc ille. Idem voluit ipse Christus iudæis significare quando narrauit illis parabolam de patre familias, qui vineamplã tauerat, misitq; filium suum ad colonos, qui eum apprehensum eiecerũt extra vineam, & occiderũt. Fuit enim a Hierosolyma deiectus & in monte caluariæ cruci fixus, vbi diuini amoris incendio flagrans, fuit vitulus cœlestis in crucis altari pro nobis immolatus. Sed & vnus quisq; nostrum vitulus esse debet totus immolatus in cruce pœnitẽtiæ, extra ciuitatem mũdi, extra castra vanitatum & deliciarum, extra inanes hominum opiniones, & dimicationes & cupiditates. Adhoc nos hortatur apostolus in epist. ad Ro. dicens: obsecro vos fratres, per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiã viuẽtem sanctã, Deo placentẽ, rationabile obsequium vestrum. Rationabile obsequium appellat humanum sacrificiũ cum homo seipsum immolat Deo, ei seruiens, & obtemperans. Græcè enim est, latriam logicin. Hoc est, nõ carnale sacrificium vitulorum mortuorum, & animaliũ irrationabiliũ, quemadmodũ iudæi olim offerebãt, sed rationale & spirituale nouæ in Christo vitæ sacrificium: sacrificate vos ipsos viuentes & rationales. Id appellat hostiam viuentem, & obsequium rationale. Ac si dicat: non est necesse vt occidatis vos ipsos, est enĩ omnibus anima in custodia corporis retinenda, nec imiussu Dei ei⁹ creatoris ex hac vita discedendum & vincula carceris frangenda, ne munus assignatum à Deo defugisse videamur: sed occidite impios appetitus, & concupiscentias depravatas, contenite voluptates, coercete vanas cogitatiões, offerte Deo animam & cor vestrum, & ita mortui quo ad carnem & viui quo ad spiritum, eritis viuũ & rationabile holocaustum. Hoc autẽ obsecrabat Romanos d. Pau. dicens: obsecro vos fratres, quibus verbis fraternam eius charitatem & profundam animi submissionem ostẽdebat. Et ne aliquis existimaret satis esse præbere Deo voluntatem, nõ autem corpus, incipit à corporibus, indicans non satis esse præbere Deo voluntatẽ atq; eum per illã colere, sed oportere corpora etiam illi immolare per bonorũ operum sacrificia, per pœnitentiã & carnis mortificationẽ. Ita hũc d. Pauli locum Origenes & Photius & alij exponunt.

Cap. seq.

Rom. 12.

¶ Huius etiam mysterij typus erat vitulus ille pro peccato oblatus cui⁹ sangui

Ezec. 43.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanguine aspergebãtur postes tẽpli.

Exec. 45. Sic enim ait dominꝰ Ezechieli: tollet sacerdos de sanguine vituli propeccato, & ponet in postibꝰ domus. Hic

Exod. 12. est sanguis etiã agni paschalis, qui in postibus & super liminaribus domorũ positus filios Israelis eripuit in ægypto. Hic est sãguis Christi Dei nostri, per quem introiuit semel in sancta, æterna redẽptione inuenta, cuius imaginẽ gerebat sanguis agni paschalis, & vituli immolati, & sanguis

Exod. 24. ille, quo fuit aspersum tabernaculũ.

hebr. 9. Nam vt ait in epistola ad He.d. Paul. Omnia penè secundum legem in sanguine emundabantur, & sine sanguinis effusione nõ fiebat remissio. Quia futurum erat vt Christi sanguis nos

Apoca. 1. à maculis nostris expiaret, & scelera omnia deleret. Id intuens d. Ioa. ait: Lauit nos à peccatis nostris in sãguine suo. Et quoniam hoc non fuit in vna dumtaxat orbis terrarum parte, sed in omnibus quatuor mundi partibus, ac plagis: addit in prædicto loco Ezechiel, esse etiam sanguinem vituli in quatuor angulis crepidinis altaris ponẽdum. Agnus etiã iste fuit in altari crucis igne amoris incensus, & acerbissimorũ cruciatuũ flãmis assus, immolatus pro nobis in ara crucis, vt scelera nostra suo sanguine expiaret, nos q; ad veram terram promissionis perduceret. Qui nõ fuerint eius sanguine insignit:, qui eiꝰ mortis non habuerint memoriam animis impressam, eam credẽtes, in eamq; remedium suũ collocãtes, qui eius charactere quem ipse nobis imprimit per baptismi sacramentũ (qui character non est sicut in subiecto in animæ essentia, sed in eius potentia) non fuerint cõsignati, vitam æternam nequaquã adipiscẽtur.

Demus igitur operam vt non solũ indelebili characterе sacramentali, sed etiã signo gratiæ, simus cõsignati, si voluerimus vt sit Deo gratũ obsequiũ nostrũ. Idcirco enim sæpe repetit vaticinijs, figuris, sermone suo mortẽ suã, vt memores vt diximus tanti muneris nos ipsos illi in gratũ sacrificium offeramus, sicq; illi grati amꝰ rependamus.

¶ *Ecce ascendimus &c. Et tertia die resurget.* Docet nos prouidentiam habere & futuras calamitates & vẽturas prosperitates cogitare. Vnde Seneca ait: qui nihil de futuro præmeditatur, in omnia incautus incidet. Prouidẽtia, vel mala futura vitat, vel temperat, vel animum præparat, vt ea leuius ferat. Grego: eo periculum vitari non potest quo non potuit præuideri. Seneca: propone animo tuo, & mala futura, & bona: vt illa sustinere possis ista moderari. Gregorius in pastoralibus: hostis calidus tanto liberius pectus percutit, quãto nudum à prouidẽtiq; lorica deprehẽdit:

Docet prouidentiam habẽdam.

Seneca.

Gregor.

Idem.

¶ *Tertia die resurget.* Figuram huius mysterij habes in Habraham dicente seruis suis: expectate hic: ego & puer postquãm adorauerimus reuertemur ad vos. Postquã enim pater cœlestis filium immolauit in mõte, tertia die suscitauit illum à mortuis: & reuersus est ad discipulos suos. Animvertit Habraham his verbis prophetauerit quod ignorabat: an filiũ credidit, cum illa proferebat protinus suscitandum, res adhuc sub iudice est. Ambrosius primũ existimat. Lib. 1. de Habraham. c. 8. Augustinus verò secundum sermone 1. de immolatione Isaac. Hoc idem apostolus videtur tradere ad Hebr. 11. dicens: fide obtulit Habraham Isaac, cum tentaretur, & vnigenitum offerebat in quo susceperat repromissiones: arbitrans quod & à mortuis suscitare põst deus.

Figura Gene. 22. De Christi resurrectione.

Ambro. li. 1. de habrahã. c. 8. Augu. ser. 1. de immolatione Isaac: est hic numero 71. idem in sermone. 71.

Qualiter se gerat deus erga homines, & qualiter homines erga deu.

¶ *Tunc accessit mater &c.* Obserua: quam lõgè distent Dei cogitationes & curæ, à cogitationibus & curis hominum: obserua præterea qualem se gerat deus erga homines, & quales homines erga Deũ. Ecce aicẽdumꝰ ait dominus, Hierosolymam & filius hominis tradetur &c. At nos tunc de nostris cõmodis, voluptatibus & honoribus cogitamus: tunc nos dicimus; coronemus nos rosis ante quã marcescant: non fiẽ prasum quod nõ

Sap. 2. pertranseat luxuria nostra &c. Dum dominus in vertice montis curat, digito suo in tabulis lapideis legẽ qua homines seruẽtur, & in viam salutis dirigantur, scribere: curant ipsi vitulum aureum quem adorent, Deo vero relicto, erigere. Quo erecto sedit

Exod. 32 populus manducare, & bibere, & surrexerũt ludere. Agit modo Deus de morte & passione sua, & tũc accedit mater Ioannis & Iacobi subornata ab illis, vt sedes huius mundi petat: hoc est, requiem, voluptatẽ, excellentiã, cæteraq; huius mundi bona quæ ex dignitatibus consequuntur. ¶ Consideranda deinde quã nimius atq; immoderatus sit amor quorundã parentum erga filios: minimè sanè à sua propria

Nimius amor parentum erga filios damnatur. salutẽ curant, dum modo eos in dignitatibꝰ cõstitutos per fas nefasq; relinquãt. Si ergo sapere volunt, curẽt esse virtute, pietate ac religione præstantes & tunc dominus de liberis suis peculiarem curam ac prouidentiã habebit. Beatus vir, inquit Dauid,

Psa. 111. qui timet dominum in mãdatis eius volet nimis. Potẽs in terra erit semẽ eius, generatio rectorũ benedicetur. Sola benedictione Isaac atq; baculo egressꝰ est Iacob de domo patris & tãdẽ regressus est dives. Vt Gen. 28. & 32 sacra narrat historia. ¶ Tandem animaduerte opportunè accessisse ad petendum matrem istorũ: si iusta ac rationi cõsentanea esset eius petitio. Solent enim reges cũ victoriam insignem adepti sunt, aut cũ nuptias celebrant: suos petitores maximis muneribus afficere; quod opportunè petãt: sic nũc rex regũ & dñus dominantiũ cum ascendat Hierosolymã de morte, de mundo, & dæmone triũphaturus, omnibus iusta petẽtibus annuit. Hinc est quòd ingressus & egressus lerico cæcos illuminat, Malcho aurem restituit, pro trãsgressoribus orat, matrem Ioanni cõmẽdat, latroni peccata condonat. nũc ergo accedamus & ab eo non vana mũdi diuitias, nõ gloriosos titulos sed animæ salutem petamus & illã sine dubio cõsequmur.

Gen. 28. & 32.

Vt petitio nostra iusta sortiatur effectũ debet esse opportuna.

¶ *Petens aliquid ab eo:* Hoc cõmune est vt qui postulat, parua faciat quæ postulat. Quod ex arte Rethoricã esse constat: quoniã solẽt homines, res paruas & facilè donare, nõ sic autẽ magnas: sic Bersabe cum Adonias apud Salomonem postulasset sunamitidẽ, cum qua simul postulabat & regnum: petitionem tamen paruulam se petere dicebat. 3. reg. 2. qui verò donant magna facere donaria solẽt. Quemadmodum ibi Salomon. Vnde mater istorum aliquid se petere dicebat cum tamen regni Christi assessores postulasset. Sic Gen. 19. postulabat Loth saluari in ciuitate paruula. Non ne (inquit) modica est?

3. Reg. 2.

Gen. 19.

¶ *Quid vis?* Quid ista vellet optime sciebat: omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Sed quia iudex cẽsetis esse noluit, Lege. 4. q. 4. c. nullus el pri. & nullꝰ el. 2. et. q. 1. c. multi,

Iudex nõ debet esse testis.

Nisi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nō est nobis in hac vita sedendum, sed currendū 1. Cor. 6. 2. Thi. 4. Psa. 115.

¶ *Nescitis quid petatis.* Meritò Christus dominus sic apostolis respōdet. Non enim hic sedere debemus: sed currere, donec cœleste præmium cō sequamur. Sic currite (inquit apostolus) vt comprehendatis. Et alio in loco. Bonum certamē certaui, cursum consumaui. Et Dauid viam mandatorum tuorū cucurri. Non enim vita nostra debet esse sessio, sed festinatio. Quam ob causam dicebat diuus Paulus: festinemus ingredi in illā requiē.

Hebr. 4.

Cum enim hic non habemus manētem ciuitatem, vt inquit idē apostolus, sed futuram inquirimus, stultum est sedere hic, sed currere & festinare ad beatam illam requiem, & æternā

Ibidē. 13.

Esai. c. 3.

securitatē. Atanima quæ fuerit sceleribus onusta, non curret: sed desolata in terra sedebit, vt Esaias ait. c. 3. loquens de Hierusalem.

¶ *Nescitis quid petatis.* Perpende quā cito Christus hos fuerit alloquutus: quām sine mora sententiam tulerit: nescitis (inquiens) quid petatis. Non eos ad alios emisit: non dilatauit tēpus: nos eos passy est in postulatione vitam consumere. Et in cruce pendens grauiter cruciatus, etiam morti propinquus, supplicantem audiuit, eiq; statim respondit, hodie (inquiēs) mecum eris in paradiso. Quæ maior poterat esse in absoluenda petitione diligentia? Tres qualitates tribuit sacra scriptura iusto regi & iudici: prima est: iudicare sine acceptione personarum: secunda: etiam non rogatum inquirere iudicium: tertia est: nō esse negligentem & tardum, sed velocē & diligentem in exercenda iustitia: qualis fuit in hoc loco Christus.

Iudex diligens esse debet & nō remissus.

Luc. 23. Conditiones boni ac recti iudicis.

Quas omnes attigit Iosaphat iudæorum rex, in ea oratione quam habuit ad eos quos iudices constituerat. Videte (inquit) quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed domini: & quodcunq; iudicaueritis in vos redundabit. Sit timor domini vobiscum: & cum diligentia cuncta facite: nō est enim apud dominum iniquitas, nec personarū acceptio, nec cupido munerum. Has omnes regi Ezechiæ tribuit Esaias cap. 16. Et præparabitur in misericordia solium: & sedebit super eum in veritate iudicans, & quærens iudicium & velociter reddens quod iustum est. Quæ omnes qualitates potius Christo quā Ezechiæ qui eius figuram gerebat, cōueniunt.

2. par. 19 b.

Esai. 16.

¶ *Nescitis quid petatis.* Arbitrantes scilicet quod ecclesiæ principatus debeat esse sicut gentilium. Principes enim gentium dominantur eorum, ideſt, in seruitutem redigunt sibi subditos, secūdum illud Ezech. 20 principes tui in medio eius, quasi lupi rapaces. Non ita erit inter vos: sed quicunq; voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Principes enim ecclesiæ constituuntur à Deo, non vt dominētur in clero, vt diuus Pet. ait: sed vt seruiant minoribus suis, & ministrent eis quæcunq; acceperunt à Christo: vt suas vtilitates negligāt, & illorum procurent: vt Chry. ait. Quamuis ergo dominus Petrum cæteroſq; apostolos principes ecclesiæ cōstituerit, secūdū illud Psal. 44. cōstitues eos principes super omnē terrā: & Christus legitur dixisse Petro: super plebē meā principē te cōstituit: nō tamē eos tales constituit quales mundi principes esse solēt. Qui non vt præsint, non vt pascant oues, sed vt eos tanq; sibi seruos subijciant, eligūtur.

Differentia inter dignitates ecclesiæ & dignitates mundi. Ezec. 20.

1. Pet. 5. a

Chrysost. super hūc locum scilicet Principes gentium. Psal. 44.

¶ *Nescitis quid petatis.* Quia christianorum principatus non carni & sanguini

Dignitas ecclesiæ sang. ini non initur.

guini inniti debet, sed meritis. Vocari enim debent principes Ecclesiæ à

D. Hiero.

Deo, tanquam Aaron. Vnde Hieronymus in cap. Moyses. 8. q. 1. sicait: Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem loquutus est Dominus: potuit vtiquè successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus ex alia tribu elegitur Iesus scilicet Iosue, vt sciremus principatum in populum non deferendum esse sanguini sed vitæ. At nunc cernimus plurimos hāc rem beneficio facere. Vt non quærāt eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscant ecclesiæ prodesse: sed quos vel ipsi amant, vel quorū suntobiequijs deliniti: vel pro quibus maiorum quispiam rogauerit: & vt deteriora taceam, qui vt clerici fierent muneribus impetrarunt. Item in cap. inscripturis Grego. ait: in scripturis vestris vos magnopere requiē quæsisse narratis: sed per hoc ad pastoralem solicitudinem vos congrue veniſſe ostenditis: quia sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus est. Vnde egregius prædicator dicit: si vnus pro omnibus mortuus est, ergo & omnes mortui sunt: & pro omnibus Christus mortuus est: & si hoc est, superest vt qui viuunt non iam sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & surrexit. Lege totum capit. Vide etiam de his. 8. quæstione. 2. capi. 1. & 2.

Lege quę dicuntur 1. q. 6. ca. Viti. Gregor. e. in scripturis. 8. q. 1.

8. q. 1. c. 1 &. 2.

¶ *Nescitis quid petatis.* Quia omne quod hic eminet (vt Gregorius ait) plus mœroribus afficitur quàm honoribus gaudet. Distinct. 13. c. nerui testiculorum eius.

D. 13. ca. nerui testiculorū eius.

¶ *Nescitis quid petatis.* Hinc discēs amicos reprehendere cum opus fuerit, subditos corrigere cum necesse: non enim qui parcit est amicus; neque qui verberat est inimicus, vt dicit Augustinus ad Vincentium donatistam: Meliora enim sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici. Melius est enim cum seueritate diligere, quàm cum lenitate decipere. Vtilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quàm esurienti panis frangatur, vt iustitiæ seductus non acquiescat. Et qui phreneticum ligat, & qui letargicum excitat, ambobus molestus ambos amat. Quis potest nos amplius amare quàm Deus & tamen non solum docere suauiter, sed tamē salubriter terrere non cessat: fomentis lenibus quibus Deus omnes consolatur, sæpe etiam mordacissimum tribulationis medicamentum adiungit. Exercet fame patriarchas: etiā pios & religiosos: populum contumacem pœnis grauioribus agitat. Non auffert ab Apostolo stimulum carnis ter rogatus vt virtutem in infirmitate perficiat. Et infra sic ait: no

Proximi reprehendēdi sunt cum seueritate. l. ge. 5. q. 5. ca. 1. 2. &. 2.

Simile.

Simile.

Idem.

uerisaliquando furem auertendis pecoribus pabulum spargere: & pastorem aliquando flagello ad gregem pecora errantia reuocare. Hæc ille. Non igitur odio habetur, sed diligitur qui castigatur & corrigitur. Vnde D. Ambro. dicit: non osculatur

Ambros.

semper pater filium, sed aliquādo castigat. Ergo quando castigatur qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur: habet enim & amor plagas suas, quæ dulciores sunt, cum amatis amarissimè inferuntur: dulcior enim est religiosa castigatio, quàm blanda remissio. Vnde ait Sapiens: dulciora

Prou. 27

sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euangelistæ legem historiis diuersis seruasse in omnibus.

¶ *Nescitis quid petatis.* Ex isto loco colligere quam imperiter euangelistæ, qui vel ipsis Apostolis quos erudiuntur vitæ cortius exemplum habituri nec ausi fuissent etiam grauiores, dissimulant. Dicunt hæc ignorantia quidem Euangelistarum fuisse, sed bonitas quoque integritasque naturæ, vt nihil illis inscribenda historia deesset, quod in hystoriæ lege vel etiamsi requisissent. Viri fortissimi, fidelissimi, integerrimique historici haberentur.

Suis Christus poculum afflictionis propinat.

¶ *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Dicunt: possumus. *Et illis calicem quidem meum bibetis &c.* Christus Deus noster, afflictionum calicem bibit & illum suis electis porrigit atq; propinat. Hic est calix de quo in hoc loco ait: potestis bibere calicem, quem ego iam bibiturus? & alibi: calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum? Solent magni ac nobiles viri, quando suam erga familiares & amicos beneuolentiam ostendere volunt, illis calicem etiam ostendere, vt ex eo bibant. Sic Christus Deus noster calicem suarum afflictionum propinat, vt suam erga eos charitatem ostendat.

Ioan. 18.

Duplex calix mundi & Christi.

¶ Sed illud est aduertendum: duos esse calices, alterum Christi, alterum mundi. Calix Christi est gustu amarus, sed animæ saluberrimus. Contra vero calix mundi est gustui suauis: sed magnam affert animæ perniciem. Est foris aureus, sed intus habet pestiferum venenum: qui ex eo bibunt, pereunt & ruunt in interitum voluntarium. Sed tanta est hominum insania, vt non desinant hoc venenum obbibere: quamquam intelligant eos qui illud potant, conceptam mortem in anima continere. Stadelius conturbatur, & hausto poculo moreretur is qui biberat, & quosquot biberent mortui caderent, sibiue indicares illud esse venenum fugere quidem, & ex eo nihil sumere, illi penitus iudicio careres. Nunc quanta est amentia, quanta animi cæcitas, id velle quod iem per detrimentum attulerit, existimare fore vt ipse non pereas cum aliis, cum illos perire videas. Hic est calix de quo Ioannes in Apoca. cecidit (inquit) cecidit Babylon illa magna, quæ à vino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes. Fugiamus calicem Babylonis: detestemur calicem mundi, & calicem Christi amplectamur. Christus eum nunquam bibit priusquam nobis propinaret. Illum, inquam, bibit moriens in cruce, atrocissimis iniurijs, indignissimis doloribus, acerbissimis cruciatibus affectus.

Simile.

Apoc. 14

¶ Hic est calix ille quem Ioseph in sæculo Benjamin suo charissimi fratris insit abscondito. Erat Benjamin minimus inter fratres: qui ibi paruulus apellatur. Vbi inuenitur calix Ioseph, nisi in paruulis, hoc est, in humilibus, in ijs quos Deus diligit? eos enim permittit in afflictionibus versari. Ioseph qui quærens fratres suos venditus est, qui seruauit Aegyptum, & mundi saluator appellatus est, vt in Genesi diuinæ literæ testantur, fuit Christi figura, cuius angustiarum calix in sæculo Benjamin reperitur, de quo ait Ioseph: ipse sit seruus meus, & in illum maiora contulit beneficia. Ille qui est seruus CHRISTI, quem GHRISTVS plus amat, cui maiora munera largitur: indigne aliquando patitur, & magnis

Figura. Gen. 44.

Gene. 37

Esa. 51.

Psal. 115

Christus suis calicē afflictionis propinat.

Simile.

magnis afflictionibus premitur, & vsque ad fundū calicis soporis bibit, vt Elaias testatur. ¶ Hic est calix, de quo propheta: Calicem (inquit) salutaris accipiam & nomen Domini inuocabo.

¶ *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Suis Dominus suum afflictionis, vt diximus, calicē propinat. Quemadmodū magni pisces non in fluuijs dulcibus nutriuntur, sed in aquis maris, sic magni viri excellenti virtute præditi, non falsis mundi voluptatibus oblectatur, sed amaris calamitatibus, quas propter Deū tolerāter ferunt, nutriuntur. Et veluti est gloriosum, & illustre militi, arma & stēmata sui principis portare, sic nihil est homini præstantius, nihil illustrius, nihil perpetuæ hominū memoriæ accōmodatius, quā esse Christi armis indutū, hoc est, calamitatibus affectū, & tolerātia munitū. Audi strenuū illū ac diuinū militē Paulū dicētē: Ego stigmata Iesu Christi in corpore meo porto. Imò omnes, vt verbis vtar Apostoli, qui pie volūt viuere in Christo Iesu, persecutiones patiētur. Si eas passus est Christus, quid mirū si illas eius mēbra patiantur? Hic est calix ad quē recipiēdū ob Dei gloriā, paratus erat Rex Dauid, cū in loco prædicto canebat: calicē salutaris accipiā &c. Explicās aūt quis esset hic calix subdit pretiosa in cōspectu dñi mors sanctorū eius. Habet Christus calicē suū, habet etiā mūdus suū: Christi calix potionē habet amarā, sed salubrē: mūdi verò contra aureus est foris, & intus voluptatis plenus, sed pestilēs & mortifer, potionē habet tenuibus dulcē sed animæ lethalē; quēadmodū medicus amara quædā & insuauia ægrotis propinat vt noxius corporis humor expellatur, sic Deus medicus cœlestis volēs sceleribus nostris mederi, porrigit nobis calamitatis & molestiæ calicē, vt ablatis sceleribus instauremur, & ad pristinā salutē restituamur. At mundi calix pulcher apparet, sed plenus est veneno: oblectat oculos & gustū, sed pernicie animis infert, & interitū sempiternū. Id voluit D. Io. in Apo. significare, cū literis mādauit, se mulierem quādā vidisse nomine Babylonē, per quā mundū intelligebat, auro ornatā & margaritis, habentē poculū aureū in manu sua plenū abominatione & immūditia. Hūc calicē detestemur, nō nos decipiat exteriore auro & gustus suauitate, qm intus mors est, ducēs ad excidiū sempiternū. Calicē domini læti accipiamus, pœnas iustas nostris flagitijs debitas æquo animo luamus, quibus scelera nostra expiemus. Hūc calamitatū & molestiarū calicē propinat Deus fidelibus suis, vt eos à peccatis abducat & ad se ipsum cōuertat: sic olim conatus est Hierosolymā ad se trahere. Vnde apud Ezechie. ait: dabo (inquit) calicē eius in manu tua. Sed heu miseros illos omnes, qui huiusmodi calamitatibus, ac molestijs ad Deū redire nolūt; nā calicē illū bibēt de quo Regius vates ait: pluet super peccatores laqueos, ignis & sulphur & spiritus procellarū. Et subdit pars calicis eorum. Acsi dicat; hæc erit eorum calamitas, hæc erit portio, quæ in eos conferetur. Metaphora est sumpta à vetere conuiuiorum consuetudine, vbi præses Symposij cuiq; suā portionē vini in calice impartiebat. Sed āduerte obsecro & impiorū supplicia altamente perpēde. Dicēs: pluet, significat pœnarū multitudinē; dicēs: laqueos, ostē

Simile.

Apoc. 17

Fidelibus suis propitiatur Deus calicē ærūnarūvt ad se ipsum cōuertat, quod si noluerint conuerti propinabit calicē perpetuæ amaritudinis.

Psal. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit nullâ esse spem declinâdi supplicia, quæ à Deo exhibẽtur cõtra Deũ. nõ est ipes. Nomĩa signé, tulphur, & ventũ procellarũ, terribilẽ supplitiorũ magnitudinẽ & acerbitatẽ declarat. Et in alio Psal. Calix (inquit) Psal. 74. in manu Dñi vini meri plenus misto. Et inclinauit ex hoc in illud: veruntamẽ fex eius nõ est exinanita: bibẽt omnes peccatores terræ. Ac si dicat: habet Deus in manu sua iustæ vltionis dispensationẽ, quã improbis propinat. Vinũ huius calicis ira Dei est quod vinũ dicitur merũ absq; mistione aquæ: & nihilominus dicitur mistũ, hoc est, turbulentũ, & fæcis plenũ, ad atrocitatẽ & amaritudinẽ pœnarũ significandã. Ex hoc calice potũ propinat Deus omnibus impijs, quos simul dãnat iudicio: ideò calicẽ hunc ex impio inclinat in impiũ: Esai. 51. sed fæx eius semper durat. cũ ex eo bibant omnes peccatores. Volẽs Esaias acerbissimas Israelitici populi calamitates exprimere ait: Cõsurge Hierusalẽ, quæ bibisti de manu Domini calicẽ iræ eius: vsq; ad fundũ calicis soporis bibisti, & potasti vsq; ad fæces. Primoribus labijs, hunc calicem gustare est pœnã leuẽ susc ipere: illũ aũt vsq; ad fundũ, & fæces potare, est pœnas luere grauissimas, summisq; Mier. 15. doloribus cruciari. Hieremias inducit Deum sibi in hunc modum loquentem: sume calicem vini furoris huius de manu mea & propinabis de illo cunctis gẽtibus, ad quas ego mittã te. Et in Threnis alloquens Idumæam, ad te quoquè (inquit) perue- Thre. 4. niet calix. D. Io. in Apoc. De pœnis loquens quas nefarius luet, has voces emisit: hic bibet de vino iræ Dei, Apoc. 14. quod mistum est mero, in calice iræ ipsius. Vinum furoris Domini merum appellat, hoc est, forte absquè aqua, & mistum, hoc est fæculentum, & turbulentum, tropum imitans Psalmographi. Si igitur ab his grauissimis pœnis liberari cupimus ad Deum conuertamur. Quod si iam iusti effecti calicem Domini biberimus, æquo animo feramus, Christũ ducem nostrum sequentes: si enim compatimur & conregnabimus. 2. Tim. 2.

¶ *Scitis quia principes gentium dominãtur illis, & qui maiores sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed qui cunq; voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister.* His verbis docet Dominus quanta humilitate debeant esse præditi, præsules Ecclesiæ. Humiles ergo eligendi sunt qui se propter Deum abijciũt & infirmos reputãt: qui neq; inanem aucupantur rumorem, neq; vmbras fallæ gloriæ cõsectantur. Hi debẽt in principatu, & dignitate cõstitui & speculatores esse, vt quantò se inferiùs per humilitatẽ demittũt, tantò sublimiùs per dignitatem erigantur. Et in dignitate positi debẽt pristinam humilitatẽ seruare. Rectorẽ (inquit Ecclesiasti.) te posuerũt, noli extolli, esto in illis, quasi vnus ex ipsis. Vnde D. Paul. in Epist. ad Phi. De Christo loquẽs, semetipsum (inquit) exinaniuit, formã serui accipiens. Hinc effectũ est, vt Sũmus Põtifex, cũ antea esset Dñs, agẽs priuatã personã, vbi est in sũma illa dignitate cõstitutus, se seruũ seruorũ Dei appellat. Insignis quidẽ titulus, & præclara antistitis Christiani nomẽclatura. Pontifex verò Christianus est seruus publicus: & quo primùm die eligitur, suis delicijs debet mori, vt aliorum vtilitatibus viuere incipiat: nequè eligi debet superbus, sed humilis. Vt nonnullæ aues priusquã euolent, Ecclt. 32. Philip. 2. Præsules Ecclesiæ maxima humilitate polere debent.

euolent, sequè erigant in sublime caput deprimunt, rostroquè terram attingunt, sic animi humilitatem suiquè abiectionem ostendere quis debet, priusquã ad excelsas euehatur dignitates. Idcirco Dominus olim dicebat Ezechieli: cum tulerit populus Ezech. 33. terræ virum vnũ de nouissimis suis, & constituerit eum super se speculatorem &c. Per nouissimos homines intelligens humiles & se propter Deum deprimentes: hi ergo in speculatores & primates eligendi sunt, electi verò eãdẽ animi humilitate habere debẽt: vt in hoc loco docet Dñs. Simile.

¶ *Christus asinæ insidens ingreditur Hierusalem. Cap. XXI.*

ET cum appropinquasset Hierosolymis, et venisset Bethphage ad montem Oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos dicens eis: ite in castellum quod contra vos est, & statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea, soluite & adducite mihi: & si quis vobis aliquid dixerit, dicite: quia Dñs his opus habet: & confestim dimittet eos. Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentẽ: dicite filiæ Sion: ecce rex tuus venit tibi mansuetus sedens super asinã, & pullũ filiũ subiugalis. Euntes autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis Iesus: Et adduxerunt asinam & pullum & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt: plurima autem turba, strauerunt vestimenta sua in via: alij autem cedebãt ramos de arboribus, & sternebant in via, turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur clamabant dicentes: hosanna filio Dauid: benedictus qui venit in nomine dñi, hosanna in altissimis. Et cũ intrasset Hierosolymã cõmota est vniuersa ciuitas dicẽs: quis est hic? populi aũt dicebant: hic est Iesus propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Iesus in tẽplũ Dei: & eijciebat omnes vẽdentes & emẽtes in tẽplo: & mensas numulariorũ & cathedras vẽdentiũ colũbas euertit. Et dixit eis: scriptũ est domus mea domus orationis vocabitur, vos aũt fecistis illã speluncã latronũ. Et accesserũt ad eũ cæci & claudi in tẽplo, & sanauit eos. Videntes autem principes sacerdotum & scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicẽtes, Hosanna filio Dauid, indignati sunt, & dixerunt ei. Audis Zach. 9. Esai. 55. & Iere. 7. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis. Vtiq; nunquàm legistis: quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Et relictis illis, abijt foras extra ciuitatem in Bethaniam: ibiq; manſit. Mane autem reuertens in ciuitatem, esurijt. Et videns ficiarborem vnam ſecus viam, venit ad eam: & nihil inuenit in ea, niſi folia tantum: & ait illi: Nunquã ex te fructus naſcatur in ſempiternum: & arefacta eſt continuò ficulnea. Et videntes diſcipuli, mirati ſunt dicentes. Quomodo continuò aruit? Respondens autem Ieſus, ait eis. Amen dico vobis, ſi habueritis fidẽ, & non hæſitaueritis, non ſolum de ficulnea facietis: ſed etſi monti huic dixeritis, Tolle & iacta te in mare: fiet. Et omnia quæcũque petieritis in oratione credentes, accipietis. Et cũ veniſſent in templum, acceſſerũt ad eum docentem principes ſacerdotum & ſeniores populi dicentes. In qua poteſtate hæc facis? & quis tibi dedit hanc poteſtatẽ? Respondẽs Ieſus, dixit eis: interrogabo vos & ego vnũ ſermonẽ, quem ſi dixeritis mihi, & ego dicã vobis in qua poteſtate hæc facio. Baptiſmus Ioannis vnde erat: è cœlo an ex hominibus? At illi cogitabãt intra ſe dicẽtes, ſi dixerimus è cœlo: dicet nobis: Quare ergo nõ credidiſtis illi? Si aũt dixerimus ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habebant Ioannẽ ſicut prophetã. Et reſpõdentes Ieſu, dixerunt. Neſcimus. Ait illis et ipſe: nec ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio. Quid autẽ vobis videtur? Homo quidã habebat duos filios: & accedens ad primũ, dixit. Fili va de hodie, operare in vinea mea. Ille aũt reſpondens, ait: nolo. Poſtea aũt pœnitentia motus abijt. Accedẽs autẽ ad alterũ, dixit ſimiliter. At ille reſpõdẽs: ait eo dñe. Et nõ iuit. Quis ex duobus fecit voluntatẽ patris? Dicunt ei: primus. Dixit illis Ieſus, Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei: Venit n. ad vos Ioannes in via iuſtitiæ: & non credidiſtis ei. Publicani aũt & meretrices crediderunt ei: vos autẽ videntes nec pœnitentiã habuiſtis poſtea, vt crederetis ei. Aliã parabolã audite. Homo erat pater familias qui plantauit vi-

Psal. 8. b.
Mar. 19. b.
Mar. 11. c.
Sup. 7. a. Ioan. 15. a
Mar. 1. d. Luc. 10. a
Sup. 14. a

Esai. 5. Hiere. 2

vineam, & ſepem circũdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregre profectus eſt. Cũ autem tempus fructuum appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, vt acciperent fructus eius. Et agricolæ apprehenſis ſeruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidauerunt. Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt illis ſimiliter. Nouiſsimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens: forſitan verebuntur filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe. Hic eſt hæres: venite occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius. Et apprehenſum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt. Cum ergo venerit Dominus vineæ quid faciet agricolis illis? aiunt illi. Malos male perdet: & vineam ſuam locabit alijs agricolis, qui reddent ei fructum temporibus ſuis. Dicit illis Ieſus. Nunquã legiſtis in ſcripturis: lapidẽ quẽ reprobauerunt ædificãtes, hic factus eſt in caput anguli: à Domino factũ eſt illud & eſt mirabile in oculis noſtris? Ideò dico vobis quia auferetur à vobis regnũ Dei, & dabitur gẽti facienti fructus eius. Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum cõfringetur: ſuper quem verò ceciderit conteret eum. Et cum audiſſent principes ſacerdotum & phariſæi parabolas eius, cognouerunt quod de ipſis diceret. Et quærentes eũ tenere, timuerũt turbas: quoniã ſicut prophetam eum habebant.

Infra. 26. 27. 28. Ioã. 11.

Psal. 118

Act. 4. Rom. 9 & 1. Pet. 2. a Luc. 20. c Marc. 12. a. Sup. 18. d.

Ad literam.

ITE *in caſtellam*. Qui fuerint iſti duo, qui miſsi ſunt nõ ſatis cõſtat inter doctores quidã putãt fuiſſe Petrũ & Ioannẽ: quibus familiarius vtebatur Dominus vt ex cæna, paſſione, trãsfiguratione patet. Ambr. Luc. 21. & Anſel. Math. 21. & Magiſter in hiſto. Scholaſt. Petrum & Philippum diaconũ putant fuiſſe. Quia Petrus Cornelium gentilem primũm baptizauit. Et Philippus apud Samariam prædicauit. At Dominus cum Apoſtolis loquebatur, nam Philippus diaconus erat.

¶ *Et confeſtim dimittet eos.* Emittit ipſos ſub. Apoſtolos ſuos. Hic variant Græci codices. Hiero. Et Chry. legũt: dimittet eos, vt referantur ad iumenta.

¶ *Dicite filiæ Sion.* Filiæ, datiuus eſt. l. concioni Sionis, populo Iſraelitico.

¶ *Filius ſubiugalis.* Natum ſubiugi.

¶ *Eum d. ſuper ſedere &c.* Eũ ſuper illã.

¶ *Hoſanna filio Dauid. Benedictus qui venit &c. Hoſanna in altiſsimis.* Hoſanna. Vox eſt corrupta à vulgo, pro, Hoſiahna. Hoſiahna ideſt ob ecro ſaluifica, aut fortuna huic omnia, ſeropem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hosiah, vel, Hoseah. Na; quæ dictio dativo construitur. Sic autem Latinè vertendum: saluum fac obiecro hi ũ Dauid regnum tuum ineuntem. Felix qui á Deo missus est nobis Rex: fer in quàm opem ò tu qui habitas in altissimis. Est enim hæc vox, tausta precantium acclamatio: quemadmodũ dum ineuntibus magistratum, solemus bene precari. Peculiaris fuit eius gẽtis acclamatio: quemadmodũ apud Romanos: Io triumphe.

¶ *Mansit illic.* Vel, *pernoctauit illic.*

Error Iudæorum de rege Messia.

¶ *Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus. &c. Sedens super asinam.* Vide quæso errorem Iudæorum expectãtium regem, qui eos redimat à terrena captiuitate: de spirituali autem minimè curantium. Cum eorum scripturæ contestentur, Christum esse redemptorem animarum: non vt ipsi expectabant bellatorem, non diuitijs affluentem, non ascendentem ornatũ equum, aut currum triumphalem, non habentem armatos satellites; sed eius apparatum esse spiritualem, cœlestique Regi congruentem, vt in hoc loco aperte affirmat Zacharias. Venit Christus non cum humana pompa, & superbo apparatu: sed in humilitate & mansuetudine, quemadmodum ipse de se ait: discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Non ne aspicis Hebræe Messiam non venturum fuisse ad humanas opes nobis tribuendas? Quî fieri poterat vt diuini patriarchæ, sanctique vates omni sapientia & virtute præstantes cũ tam ardenter expectarent qui humanas tantum opes & dignitates afferret, quas ijdem viri contemnebant, & pro nihilo putabant? Quas diuitias allaturus esset ille, quem Zacha. in hac prophetia pauperem, & Esai. ca. 52. inglorium appellat, nisi cœlestes & immortales? Hoc intelligẽs Dauid redimet (inquit) animas seruorum suorum. Etaias: Israel (inquit) saluatus est in Domino salute æterna. Non loquuntur de salute temporali, sed de æterna immarcescibili, & peccatorum carceris apertione. De qua ait Esai. Dedite in fœdus populi, vt aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vinctum.

Esai. c. 52.

Psal. 33.

Esai. 59.

Esai. 42.

¶ *Et arefacta est continò ficus.* Christus (auctore Chryso.) quicquid in seculo gessit, quicquid docuit, vel quacunquè parabolas intulit, in ipsis hominem designauit cuius causa salutis descẽdit. Quem autẽ instruxit aut monuit, aut armauit. Instruxit dum dixit: nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem occidere nõ possunt. Sic Christus ad arborem sicuenit esuriens. Sed cur ad arborem accessit cum fructum non habere certò sciret? post: cur eam arborem male dixit quæ non suauoluntate sed temporis necessitate fructum non habuit? nisi enim arborem figuratam in homine acceperis, rationem istam inuenire nõ poteris. Nouerat enim Dominus exhibẽdi fructus tempus non esse: nouerat enim arborem ob hoc maledici non debere, quæ tunc forsitan maledicenda fuisset, si suo tẽpore debita denegaret. Est igitur in arbore similitudo hominis, ad quẽ Dominus esuriens venit. Quid esurit in homine Dominus, nisi quod ipse patri exhibuit, meus cibus & meus potus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me. Non es arbor á Deo plantata, si bonos fructus non exhibes. Omnis enim arbor non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Non es plãtatus

Chryso. ho. 14. in Math. ex varijs locis.

Sup. 10.

Ioan. 4. e.

sup. c. 3.

iuxta

Psal. 1. iuxta tractus aquarum si fructus tẽpore suo non reddis.

¶ *Interrogabo ego vobis vnum sermonem.* Vel vnum verbum. Heb. pro interrogabo quiddam. Vid. supra. cap. 18. Ibi, in ore duorum: vel trium stat omne verbum. Sermo enim & verbũ accipitur pro aliqua re aut aliquo facto, sic illud; excepto sermone Vriæ

1. Reg. 15. Ethei, ideſt, excepta re illa, & facinore illo in Vriam Etheũ perpetrato.

¶ *Baptismus Ioannis vnde erat? ex Deo an ex hominibus?* Ideſt, qua auctoritate baptizabat Ioãnes? Auctoritate Dei an hominum?

¶ *Omnes enim habebant Ioannem sicut prophetam &c.* Vel. habent Ioannem, &c. Varia est lectio. Si legimus omnes enim habent Ioannem &c. Refertur hæc lectio ad ipsos pharisæos ita cogitantes.

¶ *Eo Domine.* Græcè: ego Domine. Hebraismus est. Respondent enim Hebræi per pronomina, vbi Latini per verba, aut aduerbia. Sic. 1. Reg. 3.

1. Reg. 3. de Samuele: vocauit Dominus Samuel, qui respondens ait: ecce ego.

¶ *Forsitam verebuntur filium meum.*

Regula. Hieron. Hieremiæ. 5. ait: loquitur

Hiere. 5. sæpe Dominus sermone dubitantis, vt in hoc loco vides & apud Hieremiam. Ego dixi: forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam Domini: ibo igitur ad optimates & loquar eis: Vt ex ambiguitate sententiæ & suspicione verborum, liberũ hominis monstretur arbitrium. Vide idem Ezechi. 2. Hie. 26.

¶ *Dixerunt intra se.* Dixerunt inter se.

¶ *Auferetur á vobis regnum Dei.* Ideſt, prædicatio & doctrina Euangelij. Sic

Hieron. in Math. cap. 13. Hiero. sup. 13. cap. Math.

¶ *Dabitur genti facienti.* Vel afferenti fructus eius scilicet regni.

¶ *Et qui ceciderit super lapidem istum confringetur, super quem verò ceciderit conteret eum.* Quasi dicat peribit is cui Christus offensioni erit, nec fuerit ei gratus. Quem item Christus oderit, peribit infelicissimè.

Ad mores.

ECCE *Rex tuus.* Rex verus fuit Christus Dominus, non ab hominibus, sed á Deo patre electus: ego autem cõstitutus sum Rex ab eo, super Siõ montem sanctum eius prædicans præceptum eius. Siue ad annũtiandum & promulgãdum legem & præcepta eius. Ex quo intelliges discrimen inter rempublicam ciuilem, & Ecclesiã: quod reipublicæ ciuili nullus fuit á principio Rex, cui competeret dominium: sed respublica creauit suum Regem, quæ poterat per alios á se creatos magistratus administrari. Ecclesiæ verò, Christus fuit Rex á patre cõstitutus, vt in psalmo prædicto Dauid ait. Quare sicut in familia domestica, non residet auctoritas gubernandi domum, sed in patre familias & alijs æconomis & ministris, quos ipse voluerit eligere: ita & Christus regit suam familiam, cui non dedit iurisdictionem sed ministris quos elegit ipse tanquàm eius præsidentes. Obediamus igitur Ecclesiæ prælatis tanquàm á Deo constitutis, & ab illo immediatè postquã electi fuerint & creati iurisdictionẽ habẽtibus. Obediamus Regi nostro, tanquàm á Deo patre nobis dato, vt legem suauem & leuẽ ferret qua seruaremur.

Psalm. 2.

Discrimen inter rempublicam Christi, & rempublicam ciuilem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Ecce Rex tuus venit tibi.* Non (inquit) venit sibi, eò quòd tyrannus nõ sit: sed venit (inquit) tibi eò quòd rex verus sit. Differt enim tyrannus à rege (vt ait Phi.) quod hic ad vtilitatem & commoditatem subditorum gubernationem totam ordinat: atquè ad hunc finem præcepta ponit, statuit leges: & omnia plebiscita facit; ille verò proprium suum commodũ intendit. Qualem dominatum abhorrebat Dominus cap. præcedenti, dicens: principes gentium dominantur eorum: non ita erit inter vos. Hinc est quod Dauid ait: Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuã filio Regis. Et reddens huius rationẽ & causam, addit: iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio. Discant igitur Christi successores, non tyrannos sed veros Reges esse: non sibi a Christo constitutos; sed populo: non adquiescendum sed adregendum. nõ denique vt quæ sua sunt quærant, sed quæ subditorũ. Imitentur Dominum Regem, qui non sibi sed nobis venit. Ecce (inquit Propheta) Rex tuus venit tibi. Quod vt apertiùs intelligeremus: Aliquando non Rex, non Dominus, non Deus solum in sacra scriptura vocatur, sed etiam pater. Hinc est quod Paulus ait in Epist. ad Ephe. capi. 4. Vnus Dominus, vnus Deus, & pater &c. In quibus verbis eò vt mihi videtur respiciebat: ne in vno huius reipublicæ Domino & Rege tyrannidem ac dominationem subesse putaremus: vnum itaq; Dominum cum dixisset, blandioribus verbis dominatum mollit ac mitigat. Ne te (inquit) terreat vt Dominus. Vnus enim Deus idem est, vnusquè etiam pater. In Dei porrò nomine bonitatem, suauitatem, prouidentiam numinis intellige. Beatus ait populus, cuius Dominus Deus eius: in patre siquidem singularis amor, & cura minimè vulgaris designatur. Vt non tam regnum, quàm patris vnam filiorumquè familiam intelligas.

Aristo. 8. ethi. Differentia inter verum regem & tyrannum.

Psal. 71. a

Ephe 4.

Nota.

Psal. 145

¶ *Ecce Rex tuus.* Rex n eritò Christus appellatur; quia non solum regit exteriùs legem dando, sed vt subditi eam seruent, adminãdo interiùs. Dominus regit me (inquit Dauid) & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit: super aquas refectionis educauit me, animam meam conuertit. Deduxit me &c. Explica totum psalmum.

Christus rex nõ solũ regit exterius, sed adiuuat interius.

Psal. 22.

¶ *Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus.* Ex hoc loco edocemur, quòd si clementia sit omnibus necessaria, maximè tamen principibus. Vnde Dominus primum principem populi sui Moysen constituit, qui erat vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. 3. Reg. 20. legitur: Audiuimus quod Reges domus Israel clementes sunt. Esai. 16. Emite agnum Domine dominatorem terræ. Et in hoc loco: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus: & lex eius vocabitur lex clementiæ Prouerb. vlti. Vnde Seneca, sic ait. Nullum ex omnibus clementiam magis quàm Regem aut principem decet. Clementia efficit, vt inter Regem tyrannumquè discrimen sit. Vnde notandum, quòd clementiæ virtus mediocritatem seruat, in parcendo & vlciscẽdo. Vnde Seneca: tam omnibus ignoscere crudelitas est, quàm nulli. Modũ tenere debemus: sed quia difficile tẽperamẽtum est, quicquid plus æquo futurum est, in partem humaniorẽ præponderet. In arca erat virga Aaron

Maximè decet regẽ clementia & mansuetudo.

Num. 12

3. Re. 20

Esai. 16.

Prou. vlti.

Seneca.

Figura. Hebr. 9. Figura. Esther. 8

rõ cum manna Heb. 9. Virga Assueri extensa signum erat clementiæ Hesther. 8. Discant igitur principes clementes & mansuetos esse, exemplo Christi Regis sui, qui misericors & benignus est, & præstabilis super malitia, vt Ioel ait. Qui parcit omnibus quoniam sua sunt, vt Salomõ ait. Quod si Deus (inquit Seneca) placabilis est, & delicta potentium non statim fulminibus persequitur: quanto æquius est, hominem hominibus præpositum miti animo exercere imperium? Discant mansuetos ac benignos esse, saltim exemplo Regis apum, quæ etsi iracundissimæ ac pro captu corporis pugnacissimæ sint, & aculeum in vulnere relinquant: Rex ipse sine aculeo est: noluit enim natura ipsum sæuum esse: telumquè detraxit & iram eius inermem reliquit. Exemplar hoc hominibus regibus ingens. Pudeat ergo ab exiguis animalibus non trahere mores; cum tanto moderatior hominum animus esse debeat quanto vehementiùs nocet.

Ioelis. 2. Sapi. 11. Seneca.

Simile.

virtutem sectari admonet Paulus. Nam ea ipsa est quæ vitam corporis conseruat. Prouer. 11. Clemẽtia præparabit vitam, & sectatio malorum mortem. Et cap. 12. qui suauis est vitiit in moderationibus. Ea ipsa est quæ animam custodit. Eccles. 10. Fili in mansuetudine seruа animam tuam. Est enim mansuetudo in anima quemadmodum antemurale in castro, lapides iracundiæ leniter excipiens, atquè proinde ictus frustrãs, & hominem à nocumento custodiens. Quemadmodum etiam vasa vitrea fæno aut lana, aut paleis inuoluta à confractione & læsione seruãtur: sic mansuetudo animam conseruat, ne abira aut indignatione, aut à conuitijs aliorum frangatur. Hæc etiam virtus tanta est, vt animos suorum delectet. Mansueti (ait Dauid) hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Est enim mansuetudo, veluti mollissima culcitra, in qua veluti in lectulo animus omnino quiescit. Hic est lectulus de quo Salomon ait. Canti. 1. Lectulus noster floridus. Hæc virtus est, quæ proximorum gratiam nobis comparat. Ecclesiasti. 3. Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super gloriã hominum diligeris. Ezech. Vt adamantem & silicem dedi faciem tuã. Sicut adamas ferrum trahit, sic mansuetudo corda hominum. Tandem hæc virtus est quæ vitam cœlestem possidet: Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Induamus igitur mansuetudinem, exuamus crudelitatem, & sic Christo venienti eandem vestem induto dignè occurremus.

Prou. 11

Prou. 12.

Eccle. 10.

Simile.

Simile.

Psa. 36. b

Simile.

Canti. 1.

Eccle. 3.

Ezech. 3.

Simile.

Sup. 5.

Mansuetudo communiter definitio.

Psa. 45. b

Sup. 11

Ephe. 4.

1. Tim. 6

¶ *Venit tibi mansuetus.* Mansuetudo est: modesti animi tranquillitas, quę nulla incurrẽtium rerum tribulatione agitatur. Hanc induit rex noster. Propter veritatem (inquit Dauid) & mansuetudinem & iustitiam, deducet te mirabiliter dextera tua. Hanc docuit superiùs capit. 11. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Hæc maximè decet principes. Imò omnes Christi seruos. Ad Ephe. 4. ait D. Paulus: obsecro vos vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis cum omni humilitate & mansuetudine. Et. 1. Thimo. 6. Tu autem homo Dei sectare patientiam & mansuetudinem. Et meritò profecto hãc

¶ *Mansuetus:* Dan. 7. Quatuor mũdi regna bestijs quatuor ferocissimis com-

Dan. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

comparantur, quia crudelitatem profitebantur. At verò Christi imperium agno assimilari solet: & meritò: nam regnum est pacis, regnum charitatis, & germanitatis, imperiũ est pietatis, & dominatio veritatis & iustitiæ, & mansuetudinis. Et ideò debet secundum rem, vel rei dissimilitudinem dissimilem quoquè habere imaginem. De regno Christi agit D. Cypria. lib. 3. aduersus Iudæos cap. 28. &. 29.

Vide Rupertũ in prefatione libro rũ de vita verbi Dei.

D. Cypr. aduersus Iudæos. c. 28. &. 29

¶ *Sedens super asinam & pullum &c.* Non sine magno mysterio actum est, vt Rex iste cœlestis non sederit super equum vt mundi reges solẽt: sed super asinum. Cuius mysterium ostendit Origenes Iosue. 11. sunt (inquit) asini frequenter in scriptura in typo gentium positi, & saluator ostenditur supra asinum sedens &c. Sed & propheta de ipso ita prænuntiauerit, ecce Rex tuus mansuetus, sedens super subiugalem, & pullum asinæ nouellũ, & exterminabit currus Effrem & equum ex Hierusalem. Videsergo quomodo qui super asinum sedet exterminauit currus Effrem, & equum de Hierusalem, & ideò videntur mihi asini quidem, vt diximus, figuram seruare eorum qui ex gentibus credunt: super quos sedisse scribitur Dominus: equi verò qui exterminantur, & currus, figuram tenere illorum, qui in cœlestibus positi per lasciuiam & superbiã deciderũt, quando vel ad filias hominum cõcupiscendas semetipsos incestatores præbuerunt, vel sequuti sunt illum qui dixit ponam super nubes sedem meam &c. Inde forsan est quod propheta dicit: falsus est equus ad salutẽ. Et iterum dicit de ijs qui in dæmonibus confidebant: hi in curribus & hi in equis &c. Neque enim currus & & equos Deo contulisset quantum ad inuocandum expectat; sed vtiquè hoc ostendit, quia sicut nos inuocamus Deum, ita illi inuocant currus & equos, id est, dæmones quos inuocabant gentes illæ, quæ aduersus Israel bellum gerebant. Hæc ille.

Quarere x noster nõ super equum sed super asinũ sederit.

Origenes.

Zach. 9.

Equi xũt Angeli superbi.

Esai. c. 14

Psalm. 32

Psal. 19

¶ *Et eum desuper sedere fecerunt.* Asinus super quem Christus sedit, Hierusalem intrat cum triumpho maximo. Nemo enim cœlestem patriam ingredi potest nisi à Christo dirigatur & regatur. Nemo cœlestem Hierusalem intrare valet nisi Christo sociatus. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo. Neminem Christus insedit, nisi simplicem in credẽdo & humilem in obediendo. Superquẽ (inquit) requiescet spiritus meus nisi super humilem & trementem sermones meos? &c.

Nemo cœlestẽ Hierusalem intrare potest nisi à Christo dirigatur.

Ioã. 3.

Esai. 66. a

¶ *Quæ præcedebant & quæ sequebantur clamabant hosanna.* Nume. 13. botrus in vecte portabatur à duobus &c. Sic Christus Dominus à duobus populis in cruce portabatur. Glorificate (inquit Paulus) & portate Deum in corpore vestro. Vterquè ex botro comedebat: sicomnes, tam qui præcesserunt quàm qui sequuti sunt Christi mortem, virtute illius seruati sunt. Merito enim & gratia quæ ex hoc botro exprimitur per vuam fidem saluati sunt illi qui præcesserunt, & saluantur omnes qui sequũtur. Imò hi multo melius. Quia sicut in illa figura facilius ex botro comedere poterat qui sequebatur quàm qui præibat: sic qui Christi passionem sequuntur. Sed de hoc iã in cap. præcedenti diximus, super illa verba: erũt nouissimi primi & primi nouissimi. Ex hoc testimonio intelli

Num. 63 Figura.

1. Cor. 6.

in qua obstetrix ligauit coccinum, dicens: iste egredietur prior. Illo verò retrahente manum egressus est alter. Sicut Zaram (inquit Augustinus) dum nasceretur prior emisit manũ, postmodum caput sequutum est, deinde cætera membra, sed tamen caput dignitate & potestate præcellit, licet tempore sequeretur: ita Christus mediator Dei & hominum, in patriarchis & prophetis præmisit manum antequàm appareret in carne, vinculis legis superbum populum cõstringentem siue comprimentem: tempore autem nascendi sequutum est caput toti ecclesiæ, cui adhæserunt omnes fideles.

Figura. Gene. 36.

Christus quatenus homo caput est omniũ fideliũ. Vi. Turrecre. li. 1. de Eccle. c. 48. 49. 50. 1. Io. 2. D. Augu.

¶ *Mensas nummulariorum &c. Euertit.* Hoc per se fecit Christus, vt ostenderet quod subditorũ delicta per prælatos, prælatorũ verò peccata per Dominum ipsum sunt corrigenda. Vnde Grego. ait: non frustra per se Dominus æs nummulariorum fudit, & cathedras vendẽtium columbas euertit: nimirum significans, quia per ministros quidem vitã iudicat plebũ; sed per semetipsum vitam examinat ministrorum.

Subditorũ delicta per prælatos, prælatorum verò peccata per Dñm ipsum sunt corrigenda. D. Gregorii. 15. mo.

¶ *Et eijciebat omnes vendentes & emẽtes in templo, & mensas nummulariorum. &c.* Hoc ergo facto (inquit Orige.) omnia Christo eiecit, in ministerio spiritualium actuum suorum: & tũc quod fecit, visibiliter egit, eijciens ementes & vendentes de templo; & mensas nummulariorum euertens: cathedras vẽdentium columbas dissipauit ad correctionem populi, vt non pro mundanis festiuitates in nomine Dei celebrent, ne emptionibus & venditionibus vacent in loco nõ competenti, in quo non debent emere & vendere, sed orationibus tantũ vaca-

Origenes 16. q. 7. c. & hæc diximus.

Quid significare voluerit Christus hac facto

Aug. li de nup. & cõcupis.

D. Augu. li. de catechizandis rudibus.

D. Augu. sup. Psal. 36.

Ioã. 3.

Esai. 66. a

Num. 63 Figura.

1. Cor. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vacare: atquè congregari quasi in domo orationis. Nunc autem arbitror templum Dei ex viuis lapidibus constructum esse Ecclesiam Christi: sunt autem multi in ea, non sicut cõdecet spiritualiter viuentes sed secundum carnem militantes, qui & domum orationis ex lapidibus viuis constructam faciunt esse speluncam latronũ actibus suis: non Ecclesia Dei digni sed spelunca latronum. Quis enim cõsideret in multis Ecclesijs talium christianorum peccata: inueniet arbitrantes quæstum esse pietatem, & cũ deberent de Euangelio viuere secundum quod viuere decet seruos Dei: hoc non faciunt, sed diuitias & multas possessiones acquirunt: nonne dices speluncam latronum factam esse sub illis Ecclesia: vt recte dicat Christus ad eos propter dissipationem Ecclesiæ suæ: quæ vtilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionẽ?

Psal. 29.

Item ipse per prophetam: Væ mihi quia factus sum sicut qui colligit stipulam in messe: & sicut qui racemũ in vindemia: cum non sint botri ad manducandum; & primogenita: Væ animæ meæ quia perijt timoratus à terra, & qui corrigat in hominibus omnibus non est. Et cum intellexeris Iesum dicentem talia, & lugentẽ peccata nostra, aspice simul & illud quod in Euangelio scribitur: cum vidisset Hierusalem flettit & fleuit super eam & dixit: quia si cognouisses & tu: etti rationabiliter fleuit super Hierusalem, rationabilius fleuit super Ecclesiam, ædificatam quidem vt esset domus orationis, factam autem propter turpia lucra speluncam latronum. Et arbitror conuenire verbum Dei de venditoribus columbarum etis qui tradunt Ecclesias auaris & tyrannis & indisciplinatis & irreligiosis Episcopis aut presbiteris: propter quæ & cathedras tantummodo appellant Euangelistæ euersas esse à Iesu: & vtinam audirent hæc cum dicentis admonitione scripturæ: qui gloriantur de cathedris Moysi in quibus sedetur & vendunt cathedras columbarum, & transeũtes talibus præpositis ad quos recte dicitur à Domino per Hieremiam prophetam principes populi mei non me cognouerunt: filij enim sunt insipientes & nõ intelligentes: sapientes sunt vt faciãt mala, bene autem facere nescirunt. Hæc ille.

Mich. 7.

Luc. 19.

Hiere. 4.

¶ *Domus mea domus orationis &c.* Domus Dei est omnis iustus. Vnde Paulus. 2. Cor. 13. ait. Christus in vobis est nisi reprobi sitis. Vt Salomon ait: sapientia ædificauit sibi domum, signum autem huius est quod fit domus orationis: non potationis, aut cæterorum vitiorum. Vbi ergo non est oratio (hoc est eleuatio mentis in Deum quæ sursum sunt quærens in voce tubæ cornuæ) ibi non habitat Christus. Impius autem non est domus Dei, sed domus negotiatoris. Domus inquã aperta qui omni prædæ omnique rapinæ patet: domus clamoris & tumultus, in qua nullũ omnino silentium obseruatur: domus proprietatis, in qua nihil commune possidetur: domus famis & inquietudinis, in qua nec comedere nec quiescere homo potest, domus emptionis & venditionis, in qua omnia quæ ibi sunt venalia exponũtur. Re vera cor & conscientia peccatoris, domus tumultus dici potest: tum quòd in ea nec Deus ipse comminationibus tonans, audiatur, nedum vox hominum: Tum etiam quòd in ea innumere

Omnis iustus est domus Dei. 1. Co 17. Prou. 9.

Qualis sit domus id. cõscia peccatoris ex Bonau. de doctrina cordis. ca. 10.

Conscientia impii domus est tumultus

re & variæ cogitationes tumultuãtes & impacatæ versentur, atquè sibi inuicem contrariantes ciuitatem positam in tumultum constituant, vt Esaias ait. Re vera domus proprietatis etiam est cor impij vbi regnat cupiditas, vbi longè abest charitas, quæ sola communia propijs & non propria communibus antoponit: illa (inquam) charitas, quæ omnia proximorum facit. Vere domus egestatis & famis est quoq; malorũ hominum cõscientia, similis domui inculatoris: vbi nihil lare frigidius inuenitur. Egestas enim à Domino in domo magestatis ejecta, ideſt, in conscientia impij, inquit Salomo. Vere domus inquietudinis est cor peccatoris, in quo ipse ad similitudinem mulieris prostitutæ pedibus suis, ideſt, affectibus obsistere non potest, vt in eodem loco idem Salomon ait. Domus similiter emptionis & venditionis, cum de illo Salomon dicat quod animam suam venalem habeat, & cum pro nũmia atq; vilissima delectationis moneta eam diabolo vendat. Qua propter in Prouerbijs dicitur: cor impiorum pro nihilo. Nolite ergo domum patris cœlestis, hoc est, propriam cõscientiam, quæ domus orationis est, in domum negotiationis conuertere. Noli te ipsum tam parui facere, qui tanto precio es à Christo comparatus. Appende te ex precio, vt ait D. Augustinus. Nam Christus tanti emit (vt idem ait) vt solus possideret: tanti (inquam) emit, vt marsupium carnis suæ precio sanguinis vt te emeret, emeuauerit & exoneret: & vt ostenderet quasi nihil pecuniæ remansisse in marsupio; sanguis effusus est vsquè ad aquam. Nã vt scriptura ait: vnus militũ lancea latus eius aperuit: & cõtinuo exiuit sanguis & aqua. Hæc ex Bonanen.

Eccle. 10

Prou. 10

D. Augu.

Ioã. 19.

Domus est proprietatis.

Domus est famis.

Prou. 3.

Domus inquietudinis,

¶ *Et eiiciebat vendentes & ementes &c. vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Auaritia maximè à clericis fugienda eorũ est enim orare, & non negotiari. Vnde d. 88. per multa capitula hoc illis prohibetur. Et cõsequenter Gelasius: constat quòs est vt illa quoq; quæ de Piceni partibus super ad nos missa relatio nuntiauit, non grate reũda putaremus, ideſt, plurimum clericorum negotiationibus inhonestis & turpibus locum iohannes papa dorocẽsens Euangelicã lectionem in qua ipse Dñs negotiatores de templo verberatos asserit expulisse, nec Apostolica verba recolẽtes, quibus ait, nemo militãs Deo implicat se negotijs secularibus. Psalmista quoq; Dauid fur da dis timulantes aute, cantãte quoniã non cognoui negotiationes introibo in potentias Dñi. Proinde hunusmodi aut ab indignis, posthac quæ stibus nouerint abstinendũ, & ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio cupiditateq; cessandũ: aut si quo cunque gradu sint positi, mox ab clericalibus officijs cogantur abstinere: quoniam domus Dei domus orationis & esse & dici debet. Ne per officia negotiationis potius sit latronum spelũca. Et infra Hiero. ait: negotiatio ecclesiæ cum, ex impedimẽto ex vsu nobili gloriosũ quasi quãdã pestẽ fuge.

Auaritia & negotiatio clericis fugienda Vid. 88. per multa capitula &. 1. q. 1. & 2. & 3 Gelasius.

D. Hiero.

¶ *Vos aũt fecistis illã spelunca latronum.* Quæret fortasse aliquis, quare Christus Dñs tã acriter reprehenderit, imo flagellauerit Iudæos, cum. 6. q. 3. c. scriptum, dicat Greg. scriptum est in lege: per alienam messem transiens falcẽ mittere nõ debes, sed manu ipsas conterere & manducare. Falcem iudicij mittere nõ potes: nec debes in eam

Quare Christus Iudæos tã dure reprehenderit & flagellauerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

eam segetem quæ alteri videtur esse commissa: sed per effectum boni operis fruméta dominica vitiorum tuorú spoliare paleis: & in Ecclesiæ corpus admonendo & persuadendo & quasi mandando conuertere. Cum ergo Christus Dominus pōtifex & iudex istorum Iudæorum non esset, potius prædicatione atque bonis operibus eos à vitijs reuocare debebat quàm durissimis asperrimisque verbis & flagellis. Huius tamen dubitationis solutio in promptu est, cum Christus Rex illorum & iudex verus esset. Pater (inquit) omne iudiciū dedit filio. Quam potestatem hac habita occasione ostēdere voluit. Discant igitur boni iudices cū opus fuerit falcē mittere in messem propriā, discant exemplo Christi malis non parcere, illos flagellis & verbis emendare. De qua re lege. 23. q. 5. per totā. q. & c. q. 4.

Ioan. 5. d

Qui sint qui domū Dei faciunt spēlūcā latronum.

¶ *Vos autem fecistis illam spēluncam latronum.* Hoc faciunt non totum Lutherani, sed omnes illi qui bona Ecclesiæ depredantur. Lege. 10. q. 1. per totā. Hoc etiā faciūt Ecclesiastici omnes qui sine dispensatione legitima, multa beneficia possident in detrimentum Ecclesiæ, bona: quæ pauperum sunt omnino dilapidant. 10. q. 2. per totam.

10. q. 1.

10. q. 3.

¶ Præterea rectè arguit Christus atque flagellat auaros sacerdotes: nā illis maximè cōuenit paupertas. Lege. 12. q. 1. in omnibus capitulis, in quibus admonentur sacerdotes vt pauperes sint, nihilq; proprium sed in cōmuni habere velint. Et idcò ne in bonis acquirendis occuparētur, sed tantùm orationibus & sacrificijs alijsque ministerijs incūberent, prouidit Dominus vt populus eis decimas de quibus subsistentarentur præberent. Lege. 13. q. 1. c. Ecclesias.

12. q. 1.

13. q. 1.

¶ His denique verbis reprehensione digni sunt, loco sacro iniuriam aliquam facientes: quales sunt iudices, qui Ecclesiarum immunitatē minimè seruare volunt, vt extrahentes reos. Lege. 17. q. 4. c. sicut antiquitus, & sequentibus. Quanti verò supplicio digni sunt, quantis q; flagellis, qui hominibus Deo sacratis iniuriā aliquam inferunt. Lege. 17. q. 4. c. si quis, & in multis alijs.

17. q. 4.

17. q. 4.

¶ *Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam spēluncam latronum.* Hic locus & si de templo illo intelligatur, tamen ad Ecclesiam catholicam refertur: cuius templum illud imaginem gerebat. Et aduerte: non dixit: Domus mea domus hircorum & vitulorum est: sed domus orationis. Oratio hæreticorum non est oratio dicenda. In sola Ecclesia catholica sunt veræ preces. Nam extra eam sunt hæreses & blasphemiæ, non autē veræ preces. Vide quid dicat Deus: Domus mea domus orationis vocabitur. Comparat Dionysius orationē cathenæ aureæ, de cœlo vsque ad terram demissæ, quam si quis apprehendat vt ascendat per illam is videtur cathenam ad se trahere, sed ipsa potius eum ad cœlum vehit. Cum autē hæretici ad cœlum nullo modo vehantur, sed ad imas terras precipitētur: clarissime colligitur, eos non solum fide & gratia, sed etiam oratione destitutos.

Sola ecclesia est domus orationis.

Dionysius

Simile.

¶ Perpende, quanta modestia & obseruantia in templo requiratur, ex quo Deus ementes & vendentes eiecit, eos latrones appellans. De Simeone scribit ita D. Luc. responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum

Quāta obseruantia in templo requiratur. Luc. 2.

rum se mortem, nisi priùs videret Christum Domini, & venit in spiritu in templum. Si in spiritu iremus ad templum, essemus veluti Simeon diuina consolatione refecti. Cum igitur templum fuerimus ingressi, omnes mundi curas & cogitationes ante ostium relinquamus, ne nos Deus à templo reijciat. Considera obsecro, si illa puritas requirebatur in templo vbi hirci & arietes immolabantur: quid tibi videtur debere esse in templo, vbi ipse Christus verus Deus est hostia & sacrificium, & in Sacramento Eucharistiæ realiter cōtinetur? Si Deus omnes ementes & vendentes, & mundi negotiatores ex templo ejiceret: heu quàm pauci in templo remanerent.

¶ *Et nihil inuenit in ea nisi folia, & ait illi &c.* Gen. 3. dicitur: quod post peccatum primi parentes consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Foliis peccata sua sequè tegunt, qui peccata vel negant vel excusant, vel proprijs viribus & operibus iustificari volunt: quemadmodum pharisæi &c. omnia hæc folia sunt, non permanent neque tegere possunt Domino iudicante: imo arbori nisi nisi folia habenti Dominus legitur maledixisse in hoc loco. Igitur, si nuditatis tuæ te pudet, alio operimento opus habes: nempè iustitia Christi, quæ per verbum & sacrificium distribuitur. Hoc perfectè tegit: operire etiam misericordiæ operibus charitate formatis: charitas enim operit multitudinem peccatorum.

Gen. 3. Figura.

1. Pet. 4.

¶ *Nusquam ex te fructus nascatur in sempiternum.* Ficus ista populus erat Iudaicus, qui tunc foliis, hoc est, cerimonijs vtebatur & ornabatur, licet fructum charitatis non afferret. Sed modo aridus est omnino: & non solum charitate, sed & cerimonijs destitutus. Idcò quercus sine foliis appellatur ab Esai. cap. 1. & erubescetis (inquit) super hortis quos elegeratis, cū fueritis velut quercus defluentibus foliis, & veluti hortus absque aqua. Cōtra verò de viro iusto alibi ita ait idem Esaias: & eritis quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum cuius non deficient aquæ: & ab alio prophetā vir iustus cum arbore fœcunda cō paratur, superuirente & florente viberrimorumq; fructuum abundantia exornata: quæ cū perennium fontium, & amenorū fluuiorum aquis irrigetur, nullo vsquā æstu arescit: nulla siccitate labefactatur. Et erit (inquit) tāquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium eius non defluet, & omnia quæcunque faciet prosperabuntur. Hæc arbor semper virens, videtur esse palma. Quemadmodum dicitur in psalmo: iustus vt palma florebit. Est igitur iustus non quercus sine foliis: non ficus sine fructu: sed palma, semper foliorum pulchritudine cooperta, & fructibus pulcherrimis suo tempore ornata.

Esai. c. 1.

Esai. 18.

Iustus palmę comparatur.

Psalm. 1.

Psal. 91. c

¶ *Aliam parabolam audite: homo quidam plantauit vineam & sepem circumdedit ei.* His verbis & sequentibus significatur diligentia qua Deus vineam suā excolit. Considera igitur diligentiā qua Deus nos vult liberare, & diligentiā qua nos eū volumus peccatis nostris offendere. Intuere eius ad nostram salutē curam & nostram desiderium. Ille vult nos ipsos eripere, nos volumus nos ipsos perdere: ille nos ad eum statum vocat qui in diuinarum rerum contemplatione

Diligētia qua Deus vineam suam excolit oſtēditur.

Populus Iudaicus erat ficus ista.

Universidad de Deusto
Biblioteca

consistit, vt diuinis bonis affluentes ipsis Dei amore ardentissimo inflãmemur & tandem veram beatitudinem consequamur: nos verò terram solum intuentes, turbulentis negotijs implicati nobis ipsis mollimur perniciem & vastitatem. Sed ad literæ explicationem veniamus. Per sepem intelligitur diuina lex & angelorum custodia, per torcular altare: Propter sanguinis effusionem, & vt vuæ afferuntur ad torculat, vt ibi cõculcentur: sic fructus & animalia ad altare, vt ibi sacrificétur. Per turrim in medio eius templum illud celeberrimum intelligimus. ¶ Vel ita: sepes est diuina protectio: turris est regia dignitas, torcular legitimus Dei cultus. Existimo tamen turrim esse sacram scripturam ad quam veluti ad arcem munitissimam in nostris tentationibus & periculis confugere debemus. Et vt ex altissima turri ea quæ longissima sunt apparent: sic ex lege & prophetarum oraculis Christum longe venturum vaticinantibus, idẽ Christus quasi ex longinquo conspiciebatur. Omnia quæ in hac parabola continentur, indicant fuisse a Deo exhibita populo Israelitico omnia, quæ ad eius salutem & conseruationem pertinebant.

Prudẽtia Christi in reprehendis principibus notãda & à cõcionatoribus imitãda.

¶ *Aliam parabolam audite. Homo erat pater familias &c.* Perpende in hac parabola Christi prudentiam; quam imitandam proponit omnibus concionatoribus. Cum enim experimento didicerimus veritatem odium parere, maxima sanè prudẽtia opus est, vt citra iniuriam, citra odium, citra proximorum detrimẽtũ veritas proponatur. Prudentium enim medicorum est infirmis pillulas deauratas porrigere, vt eas deglutire cum

Similitudo.

vtilitate possint; astutorum etiam equitum est equis etiã natis non ostendere frænum ne illud detrectẽt, sed arte quadam ac simulatione illos frænant. Sic prudentis concionatoris est, mundi aut Ecclesiæ principibus veritates non nudas proponere sed deauratas similitudinibus & parabolis. Quod fecisse olim legimus vatem Nathan, cum reprehendere voluit Dauidem; fecisse etiam legimus virum quendam de viris prophetarum, reprehendere volentem Regem Israel. Tertio enim Regum cap. 20. sacra narrat historia pepercisse cõtra præceptum Domini, regem Israel, regi Benadad, ac pepegisse cum eo fœdus. Tunc vir quidam de filijs Prophetarũ dixit ad sotium suum in sermone Domini. Percute me. Qui percussit eum & vulnerauit. Abijt ergo propheta & recurrit regi in via, & mutauit aspersione pulueris os & oculos suos, cumque Rex transisset clamauit ad regem & ait: seruus tuus egressus est ad prehendum cominus: cumquè fugisset vir vnus adduxit eum quidam ad me & ait: custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes, dum autem ego turbatus huc illucquè me verterem, subito non comparuit. Ecce Rex Israel ad eum: hoc est iudicium tuum, quod ipse decreuisti. At ille statim abstersit pulueres de facie sua, & cognouit eum Rex Israel quod esset de Prophetis, qui ait ad eum. Hæc dicit Dominus: quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius: ecce qua arte vates regẽ Israel reprehẽdere voluit: eadẽ vtitur Christus,

2.Re. 12

3.Re. 20

Si nile.

Dominus impræsentiarum, vt legẽti aut audienti parabolam patebit.

Ezec. 26.

Hoc significare volens olim Dominus nolebat vt ei sacrificia cruda offerent sed cocta. Non enim vult Deus veritates crudas, aut virtutes crudas, sed vult vt omnia offerantur cocta in aqua modestiæ, sale prudentiæ, & igne charitatis.

¶ *Homo erat.* In Germano huius parabolæ ac literali sensu per hominem hũc Christus intelligit Deum, qui misit filium ad agricolas, hoc est, ad sacerdotes templi. Neque sine magna causa putandum est voluisse Deũ hoc nomine gaudere, atque multoties sub hominis specie in mundo hominibus apparere. Vnde Ezechiel affirmat se vidisse similitudinẽ throni, & super similitudinem throni (inquit) similitudo quasi aspectus hominis desuper. Ac si diceret: erat super thronum similitudo Dei instar hominis. Cum enim homo factus sit ad imaginem & similitudinem Dei, æquũ erat, vt Deus appareret instar hominis. Atquè non solum secundũ animam est hæc similitudo, sed etiã in corpore habet homo quãdam proprietatem hoc ipsum indicantem, est enim erecta creatura in cœlum aspiciens. Cum cæteros animantes natura abiecisset ad pastũ, solum hominem erexit, & ad cœlum tãquam ad propriæ patriæ conspectum excitauit. Nec terra pulchra & admirabili plantarum & fluuiorum varietate ornata, ima sede semper hærens, in quam feruntur omnia nutu suo pondera: nec Luna, quæ in infimo cœlo radijs Solis incensa conuertitur: nec Sol quartum obtinens globum æthereum, princeps & moderator reliquorum luminum: nec cætera astra micã tia radijs, nec orbes ipsi cœlestes admirabili conuersione & celeritate concitati, sed solus homo tanquam creatura illis nobilior fuit ad Dei imaginem & similitudinem procreatus. Etsi enim Dei imago sit etiam in Angelis secundum id, in quo primo cõsideratur ratio imaginis, quod est intellectualis natura, non tamen ineo est quo ad id, in quo altero modo consideratur: nam non est angelus de angelo, vt Deus de Deo: id quod conuenit homini. Præterea hominis anima est tota in toto eius corpore, & tota in qualibet eius parte, quemadmodum Deus se habet ad mundum: id quod spiritibus cœlestibus & ab omni concretione mortali segregatis conuenire non potest. Cũ igitur Deus hominẽ excelsum creauisset, eique vim memoriæ, intellectus, & voluntatis impertisset, illum què in hoc medio mundi globo tanquam Dominum collocasset, voluit in eius similitudine apparere; atquè homo vocari, homo (inquit) erat pater familias &c.

Quare Deus vocetur homo in scriptura sacra. Et quare sub hominis specie multoties apparuerit. Ezec. 1. c.

¶ *Pater familias.* Nemo sanè paucis poterit verbis explicare Dei solicitudinem, curam, ac diligentiã erga salutẽ, & commoditatem hominis. Ego aũt mendicus sum, ait Dauid, & pauper, dñs sollicitus est mei. Hinc autẽ ortũ est vt pluribus nominibus gaudeat: nũc creatorẽ omniũ se vocat, quo intelligeremus ab illo omnes nos pẽdere: nũc Dñm se appellat, vt admoneat illi parẽdũ esse: nunc fratrẽ, nũc patrẽ, nunc matrẽ, nũc sponsum: quibus ostẽderet quãto amore nos prosequatur, quãto rursũ nos illũ prosequi teneamur. Iã in hoc loco vides eũ se patrẽ nostrũ vocãtẽ. Tãtiq, hoc nomẽ facit, vt nobis omnib⁹ dicat Christus

Cuãr & diligentia Dei maxima erga salutẽ hominis, quã vt ostendat se patrem vocat. Psa. 39.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vocare patrem super terram: vnus est enim pater vester qui in cœlis est. Ille est pater vester, qui vos condidit, qui vos seruat, qui vos redimit: reliqui indigni sunt tanto nomine, Dei comparatione. Hūc veri patris amorem volens Dominus ostendere Ionæ dolenti quod viris Niniuitis pepercisset, ait illi: tu doles super hederam in qua non laborasti, neq; fecisti vt cresceret &c, & ego non parcam Niniue, in qua sunt pluisquam centū viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam? Hunc etiam veri patris amorem volens ostendere Christus Dominus Diuo Petro interroganti Domine, quoties peccabit in me frater meus & dimittam ei? Vsquè septies? ait ei. Non dico tibi septies, sed vsquè septuagies septies. Ac si diceret: parum aut nihil Petre scis de patris erga filios amore: non dico tibi illi esse condonandum semel aut iterum, sed millies sunt cōmissa remittenda si veniam contriti postulent, si resipiscant atque ad ie redeāt. Hic ergo est pater familias qui tāto amore erga suos filios ardet, vt si eos sui facti, ac peccati pœniteat, statim eum mali quod eis infligere proposuerat, etiam pœniteat. Sic enim ait pater iste familias apud Hiere. capit. 18. Si egerit pœnitentiam gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam: agam & ego pœnitentiam super malum, quod cogitaui vt facerem ei. Ad hunc ergo tantum patrem accedamus, eum inuocemus: est enim pater misericordiarum, est dives in omnes qui inuocant illum. Pater est, dives est, magnificus est. Vt pater nos amat: vt dives subuenire potest, vt magnificus statim succurret.

Ionæ. 4.

Supr. 18

Hier. 18.

¶ *Plantauit vineam.* Nulli dubiū quin de populo Israelitico loquatur dicēte Esaia: vinea Domini exercituum domus Israel est. Et Hieremias: ego plantaui te vineam electam: & Dauid: vineam de Aegypto transtulisti, eiecisti gentes, & plantasti eam. Gentes verò erant velut sylvæ steriles & nemora arborum agrestium nullum religionis fructum producentium. Sed tandem Iudæa, quæ vinea Dei electa appellabatur, quæ salutares vuas producere deberet, tulit labruscas, & conuersa est in vites infructuosas quæ cū non ferrent fructum, fuerūt in ignem conjectæ, quoniam ex illis nulla prouenichat vtilitas. Sic. n. præ dixerat Dñs apud Ezechie. Fili homi nis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorū? nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt pendeat in eo quodcūq; vas? Ecce igni datū est in escā &c. Propterea hæc dicit Dñs: quomodo lignū vitis inter ligna syluarū, quod dedi igni ad deuorādum, sic tradā habitatores Hierusalem. Aliæ plātæ, etsi steriles sint prosunt tamē ad trabes, ad naues, ad hastas, ad vasa, & ad plurima ædificiorū genera; at vitis infructifera, ad nihil prodest, nisi ad ignē. Quēadmodū inter omnes plātas nulla est iucūdior vite frōdosa, & fructuosa, nulla gratior, sed si infructifera sit nulla deformior, nulla inutilior. Sic gentes idolorum cultrices etsi steriles erant in rebus fidei & religionis, & arbores infructuosæ, erant tamen multarum vtilitatum vsibus accommodatæ: at Iudæi infructuosi, qui Deo vero relicto, vanis gentium superstitionibus adhæserūt, & in republica violāda scelera inexpiabilia perpetrarūt, ad

Vinea domꝰ Israel. Esai. c. 5.

Hiere. 2.

Psalm. 79

Ezec. 15. 2.

ad nullum penitus vsum proderant, nisi ad ignem. Ideo fuerunt euersi à Chaldæis, & postea à Romanis, & in vtraq; vastatione incendio flagrarūt.

¶ Perpende etiam hic multis modis Dei Ecclesiam in sacra Scriptura vocari, nunc vinea, nunc Dei hæreditas, nunc Dei domus: nunc alijs nominibus appellatur. Lege canticum illud Moysi quod incipit audite cœli quæ loquor. Lege etiam Psalmum Dauidis incohantem: exurgat Deus & dissipentur inimici eius, & inuenies vocari Dei Ecclesiam, hæreditatem, ac portionem Domini, quando diuidebat (inquit) altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel: pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius. O nos felices, ò nos terquè quaterq; beati, quod Dominus sit hæreditas nostra. Portio mea (inquit Regius vates) Dominus: & nos sumus hæreditas eius quā in vniuersali illa cum diabolo partitione sortitus est. Iacob (inquit) funiculus hæreditatis eius. Veri enim fideles quicunque illi sint, filij Abrahæ & filij Iacob meritò appellantur. Vocatur præterea Dei Ecclesia, domus. De qua angelus ad virginem loquēs ait: regnabit in domo Iacob in æternum. In hac aula Regia à principio suæ fundationis fuerunt Patriarchæ multi, Prophetæ multi, Reges multi. Fuit rerum humanarum abundantia, opes, diuitiæ, dignitates, fuerunt miracula innumera. Deniquè in hoc loco vt vides vinea appellatur, quòd vinea si fructuosa sit nihil iucundius, nihil vtilius: si verò infructifera, nihil inutilius, nihil, vt superius dixi-

Dei ecclesia variè nominata in scriptura sacra.

Deut. 32

Psal. 67.

Psa. 118.

Deut. 32

Luc. 1.

mus, deformius. Sic fidelibus virtute & charitate præstantibus, nihil placidius ac delectabilius Deo inueniri potest, sceleribus autem obnoxijs, nihil inutilius: ad nihilum valent nisi ad ignem, ad nullum penitus vsum prodesse possunt nisi ad cōbustionem, vt statim ex ore Domini retulimus.

¶ Tandem hic obserua, & veterem Ecclesiam, & nouam à Christo plantatam, vnam eandemque vineam vocari posse, tum quod in eadem fide, spe, & charitate vtraquè sit fundata atquè plantata: tum quod in noua semper permanserunt vites multæ veteris vineæ: quales fuerunt Apostoli, Euangelistæ, discipuli Domini, multaquè turba Iudæorum quæ obediuit, atquè indies magis obedit atq; paret fidei. Vnde in hac parabola tam veterem quàm recentem Ecclesiam appellat Dominus vineam vnam, quando dicit vineā suam ablatā fuisse ab agricolis veteribꝰ, hoc est, á sacerdotibꝰ veteris legis, & datā sacerdotibꝰ nouæ legis. Possunt nihilominus duæ istæ ecclesiæ, vineæ duæ nūcupari. Quod vinea vetus ferè omnis, eradicata & cōbusta fuit, ac iterū ex gentiū innumerarū vitibus plātata, aliaq; sepe & maceria munita, alia turri torculariq; alio adornata, alijs denique agricolis locata. Videamus igitur sigillatim quibus ornamentis tā vetus quā recens vinea decorata ac præmunita fuit: quibus agricolis vtraq; locata, quē deniq; veteris illiꝰ agricolæ fructum Dño reddiderint, quem verò, recentis, agricolæ modò reddant.

Vetus Ecclesia & noua vocari possunt vna vinea & etiā duæ.

¶ Imprimis quo in loco veterem vineam ex Aegypto translatam plantauerit Dominus Esaias docet ca. 5.

Quo in loco vinea vetus fuerit plantata.

Esai. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esai.c.5. vinea (inquit) facta est dilecto meo in cornu filio olei. nomine dilecti significare voluit Christum, qui plantauit hanc vineam in cornu filio olei, hoc est in loco alto, in regione montuosa & frugifera. Per cornu intelligit locum editũ & eminẽtem, quod cornua in animalibus altiorem partem obtineant: Vnde Pagninus pro cornu, vertit in colle. Per filium olei terram intelligit opulentam, pinguem & feracem. His verbis & hoc Hebraismo describit terram Israelis, quæ magnaex parte montuosa est, & vberrima, fluens lacte & melle, vbi fuit populus Israeliticus collocatus. Vel per cornu, robur & fortitudo intelligitur, in quam significationem capitur sæpe numero in sacra scriptura, veluti in. 2. Reg. ca. 22. Dominus cornu salutis meæ. Et in psalmo, inte inimicos nostros ventilabimus cornu: & apud Abacuc: cornua in manibus eius. At vinea recens, hoc est, Ecclesia plantata est in cornu illo altissimo ac fortissimo de quo Zacharias ait: & erexit cornu salutis nobis. In hoc loco tam forti, tam munito: in hac terra tam fertili, tam frugifera, tam plenaquè gratia & veritate collocatus est populus Christianus: in hoc filio olei, siue in hoc oleo effuso plantata est Ecclesia Dei. Est enim Christus verè filius olei quia quemadmodum oleum in lampade est materia ignis & splendoris, sic Christus cunctis gentibus ad illum conuersis clarum Dei notitiæ lumen præbuit. Et capitur filius olei pro oleo, quemadmodum filia Babylonis pro Babylone, & filius perditionis pro perdito.

1. Reg. 22 Psal. 42.

Abac. 3.

Quo in loco plãtata sit vinea recẽs, hoc est, ecclesia. Luc. 1.

Sepes vtriusq; vineæ prima est custodia mãdatorum.

¶ *Et sepem circumdedit ei.* Sepes, quæ prohiberet introitum in vtramquè vineam tam antiquam quàm nouã custodia imprimis fuit omnium mandatorum Dei. Hæc custodiebat tunc populum Iudæorum, hæc custodit modo populum Christianum. Hoc est quod vtriquè vineę dicebat Dominus apud Ecclesiasticum cap. 15. Si volueris mandata seruare conseruabunt te. Hæc enim mandatorum custodia est veluti regis custodia, quæ regem dies noctesquè magna cum diligentia ac vigilantia seruare solet. Sepes verò secunda, quæ ferarum hoc est, mundi, diaboli & carnis in Ecclesiam tam Iudæorum tunc, quàm christianorum modo introitum vetat, angelorum custodia est. Angelis enim suis mandauit Dominus semper de iustis ac fidelibus, vt custodiant illos in omnibus vijs suis. Sepes verò tertia ac præcipua fuit & modo est Deus ipse. Audi quid Moyses in cantico suo canat: circumduxit eũ & custodiuit quasi pupillam oculi sui: Dominus solus dux eius fuit, & non erat cum eo Deus alienus. Audi quid Christus in Euangelio promittat: ego (inquit) ero vobiscum vsquè ad consumationem seculi. Talibus lapidibus vel sepibus hirtis semper fuit vtraq; vinea clausa, ne esset pecori, ne peruia furi. Quo quid præstantius, quid excellentius aut tutius? circũdat mũdus vineæ tuæ sepem inanis gloriæ, sed quàm longè differat sepes ista, à sepibus Ecclesiæ, lippis & tonsoribus compertum est. Mundi enim maceries vana, infirma, ac papyracea est: quæ facilè vento aut aquis exposita diruitur. At iustorum aut fidelium protectio tam firma est, vt portæ inferorum ac machinamenta mundi minimè possint aduersi-

Sepes prima est custodia mãdatorum.

Eccle. 15.

Simile.

Sepes. 2. custodia angelorũ

Psa. 90.

Sepes 3 est ipse Deus.

Deut. 32

Infra. 18.

possint aduersus eam prævalere: de hac loquitur Esaias cum ait super omnem gloriam protectio. Hæc enim diuina protectio Ecclesiam suam non derelinquit: nulla tempestate & tẽporũ mutatione labefactatur: quare est omni humanæ gloriæ qua vinea impiorũ protegitur, anteponẽda. Hac sanè macerie septus ac circunuallatus sanctus Iob non potuit Sathanas illi nocere. Nunquid cõsiderasti seruum meum Iob, ait Dominus Sathanæ, quod non sit similis ei in terra? cui Sathan ait: Nunquid Iob frustra timet Deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamquè substantiam eius per circuitum? nequè enim vas vitreum sic in vase conseruatur, quemadmodum iustus sub Dei protectione & custodia. Hinc est quod Regius Psalmographus ait: de iustis loquens: abscondes eos in abscondito faciei tuæ, à conturbatione hominum. Quem vult princeps aut Rex aliquis tutum à suis hostibus esse: eum in cubiculo suo includit: ita Deus fideles suos in se abscondit & reclusit quasi in tutissima custodia occultatos: ita inquam abscõdit eos vt nulla hominum cõturbatio ad illos possit accedere, nullum ad illos malum possit introire, nullum flagellum ad tabernaculum illud appropinquare: sed sunt eis absquè vlla conturbatione omnia salua, læta, & prospera.

Esai. 40

Iob. 1.

Simile.

Psalm. 30

Simile.

Singulis prouidit Deus de nẽcessarijs ad salutem.

¶ *Sepem circumdedit ei &c.* Non solum toti Ecclesiæ, sed singulis hominibus dedit Deus omnia ad salutem suam necessaria, ita vt dicere meritò possit vnicuique nostrum: quid amplius debui facere quod non feci? quod intelligẽs Dauid dicebat quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Hinc vermis perpetuus in animis damnatorum nascetur, quod non Dei culpa, qui de omnibus prouidit, sed potius sua culpa salutem sempiternam non fuerint consecuti.

Psal. 115 a.

¶ Et *fodit in ea torcular.* Lenòn, id est, lacum. Nam lacunis olim effossis vinum excipiebatur. Vnde & alibi lacum vertit. Hinc Bacchus poetis Lenæus dicitur. In populo illo Iudæorum lacum Dominus fodit, hoc est, altare holocaustorum: in populo verò Christiano, non vnum aut alterum lacum Dominus sed septem lacos, hoc est, septem Sacramenta fodit, quibus excipitur vinum illud pretiosissimum quod lætificat virgines, sanguis, inquam, ille expressus in ara crucis è botro, hoc est, ex corpore Christi. Fodit præterea pater iste familias torcular, hoc est spem, qua exprimuntur martyres atquè omnes quotquot patienter huius mundi aduersa æquo animo propter regnum cœlorum tolerant. Quemadmodum agricola spe fructus plurimos tandem percipiendi, labores immensos patiẽter sustinet: sic iusti ac viri sanctitate præditi spe consequendi fructum sempiternum omnes mundi pressuras læto corde atquè alacri animo ferunt. Et minimè falluntur. Nam spes non confundit. Hinc est quòd vnusquisq; iustorum ait: ecce Deus saluator meus, fiducialiter agam & non timebo. Et Apostolus Paulus omnium piorum nomine ait: gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Non solum autem, sed gloriamur in tribulationibus, sciẽtes quod tribulatio patientiam operatur, patiẽtia autem probationem,

Lacus vinea veteris fuit altare sacrificiorum. At in Ecclesia sunt 7. i. septẽ Sacramẽta. Item spes est lacus & torcular vtriusq; vineæ

Esai. 12.

Rom. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

probatio antem spem, spes autem nõ confundit. Hinc similiter est quod D. Grego. dicit: spes in æternitatem animum erigit, & ideo nulla mala exterius quæ tolerat, sentit. Et quid mirum quod fideles mundi mala, minimè persentiant; quando Deus sit illorum vis, firmamentum, spes, & vmbraculum? Quod eleganter Esaias his verbis testatus est capite. 25. Super hoc laudabit te populus fortis: ciuitas gentium robustarum timebit te. Quia factus es fortitudo pauperi, egeno in tribulatione sua, spes à turbine, vmbraculum ab æstu. Christianos vocat fortes & robustos, quoniã debẽt aduersus diabolum, mundum, & carnem, acerrimè pugnare, & animo excelso & inuicto sub spe viuentes, omnia aduersa tolerare. Vt enim dura & robusta quercus ventorum ac procellarum ictibus resistit, & quãuis frondes amittat, intus tamen virtus inclusa perseuerat, sic verus christianus vi tentationum, & calamitatum exagitatus, immobilis consistit & quãuis mundi opes, auctoritatẽ, & æstimationem perdiderit, animi tamen virtus & constantia intus vigent, quas nec casus eripit, nec tempus labefactat, neque vetustas vlla consumit. Atq; hoc minimè mirũ, vt diximus. Nam illis, qui suã agnoscentes miseriam, diuinum implorãt auxilium, factus est Dominus fortitudo, Tales enim eripit Deus á procella, & ab æstu calamitatum, & tentationum. Factus est eorum spes in turbine persecutionis. Vnde Rex Dauid sub torculari isto expositus dicebat: factus est mihi Dominus in refugium, & Deus meus in adiutorium spei meæ. Factus etiam est eorũ vmbraculum, quo liberẽtur ab æstu

Esa. 25.

Simile.

Psa. 93. d

præsurarum. Vnde idẽ vates Esaias alibi ait: & erit vir sicut qui absconditur à vento & celat se á tempestate. Spes ergo in Deo torcular est huius vineæ.

Esai. c. 32

¶ *Aedificauit turrim*. Per hanc turrim quam extruxit Dominus ad vineæ custodiam, aliqui intelligunt locum editum & excelsum, naturaquè munitum super quem vinea vetus locata est secũdum illud quod in suo cantico Moyses ait de populo Israelitico loquens: cõstituit eum super excelsam terram. Alij verò per turrim intelligunt templum illud insigne á Salomone extructum & erectum. Sic enim illud vocat Micheas propheta cap. 4. Et tu (inquit) turris nebulosa gregis: vsquè ad te veniet potestas prima, subaudi, Christi. Ad tẽplum enim & ad Hierusalem venit primum regnum Christi. Illic enim cepit Ecclesia Christi. Nos verò impræsentiarum per turrim præsertim nostræ vineæ, hoc est, Ecclesiæ catholicæ Dei cognitionem ac fidem intelligimus. Hanc conscendunt fideles atquè hinc cœlestem illam patriã quã á longe salutant, intuentur: hinc Dei gloriam immensam, infinitam tam Angelorum quàm hominum multitudinem contemplantur: hinc damnatorũ pœnas, extremum iudicium, corporum suscitationem vniuersalem, perspiciunt: hinc insidias omnes diaboli, mundi vanitatem, carnis fallaciam, rerum omnium quæ sub cœlo geruntur inconstantiam, breuitatemque animaduertunt. Vnde D. Paulus in Epist. ad Heb. ait: fides est substãtia rerum sperandarum argumentum non apparentium. Idest, fides est fundamentum rerum sperãdarum: & ostentio & demonstratio quæ-

Turris veteris vineę, aut locus editus & excelsus super quem vinea illa locata est, aut tẽplũ illud intelligitur.

Deut. 32

Mich. 4.

Turris ecclesiæ fides

Heb. 11.

quædam rerum non apparentium. Nequè immerito eam vocat demonstrationem rerum quæ minimè nobis apparent: quia eas tam certo mentis oculo repræsentat, quàm si oculo corporali perunderentur. Ab hac specula videns D. Ioan. cœlestes illos ciues in patria superna vitam immortalem agentes dicebat: Vidi turbam magnam quã dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, tribubus & linguis.

Apoca. 7.

Nõ donauit Dñs regibus neque prælatis vineã suam. i. ecclesiã, sed locauit.

¶ *Et locauit eam agricolis*. Locat ergo Dominus ministris Ecclesiæ, ac principibus prophanis vineam suã, non donat. Pro dolor nam iam neq; prophani principes, nequè Ecclesiæ præsules maiori ex parte, recogitare curant, dominos non esse vineæ Domini, sed cultores & agricolas: minimè curant intelligere, sese fructus esse Domino reddituros. Pro dolor nãnihil aliud quàm quæ sua sunt quærunt, hoc est, opes, diuitias, ac supellectilem suam augere: fructus á vinea sibi ipsis percipere non Domino, vineam destruere atquè de populare: non eam colere, atquè ornare exemplo huius patris familias qui vineam illi locatam tam diligenter, vt diximus, excoluit, ac miris modis decorauit: sed potius exemplum sequuntur impij Achab. Tertio enim Regum cap. 21. sacra referunt eloquia: quod vinea erat Naboth, cui Rex Achab dixit: da mihi vineam tuam, vt faciã mihi hortum olerum. Maxima profecto tyrannis, ac vis violentiaquè maxima est, velle reges ac Ecclesiæ principes bona subditorum ipsis inuitis possidere: maximq; item dolor, eos velle é vinea hortum olerum facere. Ex bonis enim subditorum volunt reges ac sacerdotes hortum suarum delitiarum, ac suarum voluptatum plantare atquè efficere. Vinea est ó princeps non hortus, quæ tibi commissa est, non vt oblecteris ac recreeris, sed vt eam diligẽter excolas, vt in ea desudes ac labores, noctes diesquè: vt suo tempore fructus Domino reddas, venit (inquit scriptura) Achab in domum suam, indignans, & fremens super verbo quod locutus fuerat ad eum Naboth, & tandem ob hanc causam miserè perijt atquè interfectus Naboth est. Itaquè si regi impio aut principi tyranno bona tua concedere statim nolueris, mortis periculo te ipsum parare debes. Sed velint nolint huiusmodi tyrãni, tandem ob suam impiam tyrannidẽ maximas pœnas dabunt: quales dederunt & impius Achab, & scelesta Iezabel vxor eius.

3. Re. 11

¶ Vide quæ annotauimus cap. præcedenti in illa verba: non veni ministrari, sed ministrare.

¶ *Et locauit eam agricolis*. Perpende quòd non solum Dñs locauit ac modò locat vineam suam primoribus Ecclesiæ, vt bona fide colant, reddituri fructus illi: sed vnicuiq; nostrũ locat animã suam quæ huius vineæ vitis quædam est. Quare bona fide eam excolere debet quisquè, ac reddere fructus Domino: non enim sumus nos animarum nostrarum Domini, sed agricolæ, quibus eas Dominus locauit. Si ergo de singulis otiosis & inutilibus verbis sumus reddituri rationem Domino vineæ, quã reddemus de rapinis, de familiæ cura, de omnibus denique actionibus in hac vita male gestis? non ergo est quare gloriemur de opib9, dignitatibus, honoribus, rerumque humanarum prosperitate; quando hæc omnia alia

Vnicuiq; nostrũ locat Deus animam suam, quæ vineæ Domini vitis quædam est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

na sunt: quando de his omnibus fructus sumus reddituri Domino. Stultus profecto negociator haberetur, si sese diuitem esse iactaret aliena pecunia negociando. Stultus etiam agricola putaretur, qui se de multa messe gloriaretur, non recogitando fructus, quos est Domino fundi reddituros: decimas, ac primitias, quas est ecclesiæ oblaturus, eleemosynas ante promissas quas est largiturus, semen tempestiuum quam est seruaturus, labores in agricultura cõsumptos: quæ omnia si attentè obseruaret nec sese efferret, nec á consueto labore cessaret. Cum ergo agricolæ simus omnes nos, non est quare de alieno fundo ambitiosius gloriemur, neque est quare á cultura cessemus quãdo fructus debitos sumus Domino reddituri. Audiamus atque altamente consideremus quid Psalmographo doceat Psalmo. 23. Quis (inquit) ascendet in montẽ Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam. Illi quidem animas suas non in vanum aut frustra acceperunt á Domino Deo suo, qui ipsis bene vtuntur, ad bonum diuinumque cultum, ipsarũ vires omnes, cœlestibus obsequijs dedicando, ad quem finem certa inducebat ratio; res est, animam rationis participem cunctis mortalibus datam esse.

Simile. Simile. Psal. 23.

¶ *Et peregre profectus est*. Peregrè proficisci eò Dominus dicitur, quod ita reliquerit sacerdotes populi Israelitici, ac ita reliquit sacerdotes Ecclesiæ vt vinea sua vtantur vel abutãtur, ac si procul longeq; ab illis abesset. Hoc idem docere volens regius vates alia phrasi vsus est dicens: excitatus est tanquam dormiens Dominus tanquam potens crapulatus a vino. Ac si diceret: factus est Deus tanquam homo fortis, postquam abeslitte crapula vini, qui ad tempus crapula vini oppressus grauissimum somnum dormiens nihil agebat, sed vino edormito, atque digestione cõsumpto, exurgit potentior, vino scilicet instauratus, atque calefactus. Ita se Deus postquam ad tẽpus aliquod dissimulauerat, distuleratque vindictam in hostes suos, fortior apparuit ad vltionem. Huncetiam discessum docet idem vates Psalmo. 9. Vt quid (inquit) Domine recessisti longè, despicis in opportunitatibus & in tribulatione? Ac si diceret: quorsum pijssime Domine, frequenter elongare videris te ipsum á seruis tuis, eosque ita relinquere ac contemnere videris ac si peregrè profectus esses, longèq; abesses? potissimum, quando opportunitas maxima videtur, & necessitas exaudiendi, vt potè dum afflictionibus constituti sunt. Atque tam innumeræ tamque frequentes hæ afflictiones & oppressiones sunt, vt impijs fit occasio existimandi omnino te esse tuorum immemorem. Dixit enim populus iste scelestus in corde suo, oblitus est Deus, auertit faciem suam ne videat in finem. Exurge Domine Deus, & exaltetur manus tua, ne obliuiscaris pauperum. Non igitur fallaris ò homo qui quotidie mala multa perpetras, nam non longè est Dominus á te, in ipso viuis, moueris, & es. Quare illum time ne brachia tua conterat, si illum sæpe sæpius irritare non cessaueris. Vt quid irritauit impius Deum? Dixit enim in corde suo non requiret. Contere brachiũ peccatoris & maligni: quæretur

Quid sit Deum peregrè proficisci. Psalm. 77. Psalm. 9. Act. 17. Psalm. 9.

retur peccatum illius & non inuenietur.

¶ *Cum autem tempus fructus appropinquasset misit seruos suos ad agricolas, vt acciperet fructus eius. Et agricolæ apprehensis seruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidauerunt. Iterum misit alios seruos plurimos & fecerunt illis similiter*. Hinc discamus quomodo Deus vocet, ac patiẽter expectet peccatores. Toto pectore in studiũ hoc incubuere diuini tũc vates vt Hierosolymam á vitijs abducerẽt, & ad virtutem impellerent, sed oleum & operam perdiderunt: Vnde Ezechiel capit. 24. ait: multo labore sudatum est, & non exiuit de ea nimia rubigo eius, nec per ignem. Lege totum Hieremiam & videbis omnes eius contiones nihil Iudæis profuisse: quia nequitia & indignatione obduruati prophetam contemnebant, cuius labores frustra susceptos, pios illos quidẽ, & sanctos, vitio tribuebant, eumque, ad odium, & interitum falsis criminibus vocabant. Nemo eos cohortabatur ad virtutem ardentius, nemo eorum flagitia vituperabat asperius, nemo viros virtute præstantes laudabat ornatius, nemo in vanas superstitiones nefariorum hominum inuehebatur vehementius. Et pro his laboribus in eum procellas excitabant. Quid dicam de diuino illo Esaia, tanta eloquẽtia exculto, vt non solum homines suæ ætatis, sed antiquitatis memoriã vi dicendi admirabili superarit? Hic profectò fictis & constantibus diuinarum harum contionum laboribus á Iudæis neglectus & ad interitum lustrosissimum reseruatus. Audi D. Paulum in Epist. ad Hebr. ita de viris iustis dicentem: alij ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus.

Deus sæpe vocat ac patienter expectat peccatores in extremum tamen. Ezec. 24. Gala. 4. 1. Tim. 4. Hebr. 11

¶ Nec tunc misit Dominus solum sed modo mittit Euangelicos seruos virtute & doctrina maximaque vi dicendi præstantes, sed non possunt nefarios homines á vitijs deterrere. Qui dicere possunt, quod scribit D. Paulus ad Gala. capi. 4. Timeo vos ne forte sine causa laborauerim in vobis. Et Timothæo: in hoc enim laboramus & maledicimur. Sed quamuis impiorũ gladius seruis á Dño omni tempore missis vitam eripuerit, eorũ tamen laudes nulla vnquam obscurabit obliuio, quin potius vigebunt memoria omnium seculorum. Cœlum primum mobile appellatum vehemẽti suo impulsu & incitata conuersione alios globos ethereos coercet, & rapit, atque efficit, vt ab oriente ad occidentem violenter, & per accidens moueantur. Nihilominus tamen hi inferiores cœli inuito primo mobili, mouentur suapte natura proprio motu ab occidente ad orientem: sic quãuis tempus suo discursu omnia, quæ possunt labefactari, consumat, eaque rapiens, & ad occasum adducens, tamẽ velit nolit recte facta & admirabiles virtutes semper habẽt suum cursum & motum in sphæra famæ immortalis, quæ veluti cœlum varijs syderibus ornatum, pulchrisq; luminibus distinctum de tempore ipso triumphat, quoniam illam ipsa perpetuitas semper intuetur. Nec tolum viri iusti qui propter prædicationem Euangelicæ veritatis ab impijs agricolis interfecti sunt tam in veteri quam in noua vinea, in hac vita celebrantur, sed

Simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed etiam quod illustrius est, in cœlum peruolant, vbi requiescunt, in beatissimis sanctorum sedibus, nullo dolore affecti, nulla deformitate maculati, sed rerum superarum contemplatione fruentes, & gloria immortali redundantes. Quare non est quod metuant concionatores euangelici á Domino missi, non est quod cessent, ac remorentur, non est quod á prædicatione Euangelij etiam cum capitis sui periculo retardentur, quando tanta merces, tantum laborum suorum præmium seruatum illis maneat.

Nõ cessat Deus mittere seruos ad vineam hoc est, animã.

¶ Deinde obserua quod non solũ misit Dominus ac modo mittit prędicatores exterius ad vineam suã, atquè ad vineę cultores, sed interius nũquã cessat mittere ad nos seruos suos, hoc est, inspirationes sanctas, extremi iudicij timorem, mortis metum, febrem, aut aliquam aliam malam valetudinem, quibus nos ad pœnitentię dignos fructus reddendos excitare cõtendit. Quemadmodum enim sancto

Iob. 1. Iob nũquam defuit seruus aliquis qui illi nuntiaret atquè admoneret quid per diabolum ageretur: Sic nunquam deest seruus aliquis cœlitus missus qui peccatori nuntiet quæ per diabolum, ac mundum, carnemq;, in vinea animæ suæ agantur. Tu verò si sapis audi huiusmodi seruorum monita, redde Domino fructus debitos: caue ne hos spirituales Domini seruos ad te missos interficias, dilapides, aut cædas. Ne tibi Dominus dicat quod impijs agricolis veteris vineæ, hoc est,

Io. 8. c. Iudæis: ego vado & quæritis me & in peccato vestro moriemini.

¶ Præterea tertio cõsidera quo pacto malitia hominum cum Dei bo-

Nota quo modo hominis ma nitate certet. Mittebat Dei bonitas seruos suos, & eos hominum malitia interficiebat: mittebat Dei bonitas alios seruos & rursum illos hominum malitia lapidabat, vt hinc colligas quo pacto Dei bonitas sese de hominum malitia vindicet: non enim Dominus vindictam de impijs ac obduratis hominibus sumere solet, malis sed potius bonis eos afficiendo; non ab eis pœnas condignas sumendo: sed multa munera ac beneficia largiẽdo. De his agricolis obduratis ac priores seruos ad eos missos occidentibus, vindictam Dei misericordia sumpsit seruos alios mittendo, quibus etiam interfectis, filium suum vnigenitum misit, & rursum hoc cruci affixo, eis Apostolos misit, qui eis Euãgelium salutis ac pacis prædicarent, Spiritum sanctum conferrent, à peccatis absoluerent. Nunquam Dei misericordia hominum malitiæ cedit, nunquam succumbit, aut victa sed victrix manet: Si enim maior esset iniquitas nostra quàm Dei misericordia, actum esset de nobis. Sed aduerte obsecro, impiorum malitia quãta sit, quæ non illi sat est, fructus debitos Domino non reddere, sed seruorum fructus petentium capita conterit. Non illi satis est prædicatorum monita, consilia, ac reprehensiones salutares non audire, sed in eos inuehitur, eos irridet, subsannat, ac vera dicentibus non solũ conuiciatur, sed maledicit ac deniq; eos interimere nititur. Væ vobis (inquit Christus) Luc. 11. pharisæis, qui ædificatis monumẽta prophetarũ. Quis est qui cõcionatur? Esaias. Para ergo illi ferram, & post ferrã sepulchrũ. Quis nã est qui ad populum dicit? Baptista Ioannes. Præpara igitur illi & carcerem, & discum, & tandem sepulchrum. Tanta est ergo sceleratorum hominum malitia

Iustiã certet cum Dei bonitate.

vt

vt nõ cõtẽta sit sanctorũ vera dicentiũ cõtilijs nõ assentire, sed in eos immanissimè ac crudelissimè incandescit: vehemẽterq; irascitur. Sed tamẽ etsi hominum malitia, vt diximus, tanta sit, misericordia autem Domini non cessat ad nos mittere seruos suos: siue illos audiamus, siue nõ audiamus. Ne postea dicere possimus, non nisi semel ab eo fuisse monitos. Et vt doceat eius bonitatis esse, conferre beneficia etiam in eos, qui ingrati sunt. Vt sol non desinit micare radijs, etiam si nubes velit eius lucem

Simile. obscurare, sic Deus non desistit á beneficijs, erga impios & sceleratos eius voluntati non parentes, etiam si sua ingratitudine beneficia sua obscurare & maculare velint.

¶ *Cum autem tempus fructus appropinquasset &c. Et apprehensum eum eiecerunt eũ extra vineã & occiderũt &c.* Hoc est quod alijs verbis prædixerat Esai. Ex

Esai. 5. pectauit (inquit) vt faceret vuas, fecit aũt labruscas. Labruscæ sũt vuæ agrestes, acerbæ, & erraticæ. Elegit ergo Deus vineam hanc, ex patribus anti quis optimis & sanctissimis: fecit eã in populum sibi peculiarem, constituit eam in loco firmo & munito, & in terra frugifera custodiuit eam, souit, & defendit: ipsa verò eum contẽsit: sequè sceleribus astrinxit, & quod detestabilius est & omnem impietatem superat, non solum prophetas quos Deus ad illam miserat occidit, sed tandem in ipsum verum Deum Messiam tuit interitum machinata. Tu verò considera Dei nostri immẽsam pietatem & patientiam, peccauerant agricolæ isti, nuntios Dei occidendo, Deus verò non statim eos deleuit, sed spectauit. Ideò ait: iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter. Nouissimè autem misit ad eos filium suum. Et hoc ipsum significauit Esai. dicens: expectauit vt faceret vuas, nonne vides? non eos statim euertit. Sed quid fecit? expectauit vt bonum fructum ferrent. Nullum non monet lapidẽ: nihil intentãtum relinquit, eo quod proprium sit eius, misericordiam facere; ideoquè iudicium differt. Tardus est Dominus ad destruẽdum, prõptus verò ad ædificandum. Vnde Da

Psal. 7. c. uid ait: Deus iustus, fortis, & patiẽs. Et alio psalmo, dulcis & rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via. Vt ex illo discãt

Psal. 24. b. principes, discant iudices, & discant prælati, atquè gubernatores omnes, tolerantiam, patientiam, & benegnitatem erga subditos delinquentes. Si Deus innocens expectat maxima cũ patientia peccatorem: quanto magis & nos idem facere debemus, cum nemo sine crimine vixerit. Cum tot tã taq; crimina aduersus Dei magestatem commiserimus, quotidiequè cõmittimus.

¶ Præterea isto loco admonemur, non statim desperandum esse de peccatorum salute, nec subito esse interficiendos qui crimen aliquod admiserunt, sed expectandos vt diximus, vt pœnitentiam agant, & suo tempore debitè ac iustè puniendos. Cum hi agricolæ etiam expecta-

Non statim desperandũ est de peccatorum salute, sed expectãdũ est vt pœnitentiã agant, quod si non fecerint tuo tẽpore sunt puniendi. ti noluissent debitos fructus reddere, fuerunt á Deo derelicti, & tandẽ á Romanis euersi, & penitus vastati; & si qui ex illis euasserunt, fuerunt in acerbissimam seruitutem adducti. Quid autem sit facere labruscas explicat Christus in hoc loco, qui vt refert Euangelista ob eam causam dicit, vineam suam esse alijs locandam,

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Iudæos perdendos, quia filium Dei occiderunt. Hic fuit vineæ fructus. Hæ labruscæ amarissimæ quidem & acerbissimæ.

¶ *Nouissimè autem misit filium suum dicens: verebuntur fortè filium meum.* Fortè, nequè est apud Græcos neque in vetustis Latinorum exemplaribus, nec apud Hieronymum. Quare si additum fuit à quopiam, qui verebatur ne Deus aut mentitus videretur, qui futurum dixerit, quod non euenerit, aut inscius futuri, id profectò sine causa fuit additum: nam non necesse est, vt per omnia quadrent, & vt aiunt, adamussim parabolæ. Quædã énim admiscentur vt expleatur narrationis ordo, id quod testatur Augu-
D. Augu. stinus opere de doctrina christiana. Sed si non additum sit à quopiam, quod magis credo, sed ita relatum ab Euangelista Mathæo, quod etiam addidit Luc. ca. 20. Quare id factum sit iam diximus superius.

¶ Interim tamen aduerte multa nobis superesse præclara in sacra pagina testimonia, quibus probare possimus Christum Dominum esse verum ac naturalem filium Dei, inter quæ hoc præsens testimonium inuenitur. Hic namquè discrimen maximum assignari vides inter Christũ & cæteros Prophetas: cum vates omnes ac sancti illi à Deo missi non filij sed serui appellentur: Christus verò solus in hac parabola filius vocetur: natura ergo filius Dei erat & non gratia solum: cum filij per gratiam, omnes prophetæ vocentur: dicente Dño: ego dixi dij estis & filij excelsi omnes. Si ergo illos appellat seruos cum
Psal. 46. sint filij per gratiam, Christum verò, filium pater cœlestis vocat, certa res est, eum natura esse verum filium Dei, hæredemquè regni eius. Hic est filius ille Dei viui: vnicè à patre dilectus: in quo illi complacitum est. Hic est cui Dominus dixit, & non Angelorum alicui, filius meus es tu: ego hodie genui te: hic est de quo D. Ioannes ait, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: & verbum caro factum est, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre. Hic est vnigenitus ille filius Dei qui ab æterno est in sinu patris splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portãs omnia verbo virtutis suæ.

¶ Cæterum vt ad nos conuertatur oratio, considera Dei tolerantiam & patientiam quæ tanta est, vt cum videat nobis non prodesse nũtios quos mittit, hoc est, angelorum inspirationes sanctas, ipsemet filius venit vt fructus veros pœnitentiæ exigat: ipse se se nobis obijcit, & occurrit, vt saltem verecundia affecti, atquè pudore correpti de male commissis grauiter doleamus. Peculiari quadam Dei prouidentia missus est quondam Iosephus ille, Iacobi patriarchæ filius in Aegyptum: & cum astãtibus fratribus suis dixisset: ego sum Ioseph: Sacra refert scriptura, eos non potuisse ei respondere nimio terrore perterritos. Ad quos ille clementer, accedite (inquit) ad me. Et cum accessissent propè, ego sum, ait, Ioseph frater vester, quẽ vendidistis in Aegyptum: nolite pauere, nequè vobis durum esse videatur quod vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos. Hoc idem nobiscũ agitur, cum enim angelorum secreta monita, aut mundi aduersa quæ nobis eueniunt, aut eõctionatorum voces nobis iam in viris ac impiorum-

Probatur q. Christus verus sit filius Dei.

Matth. 3. 16. 17.

Hebr. 1.

Ioan. 1.

Ioan. 1.

Hebr. 1.

Dei tolerantia cõmẽdatur.

Gen. 45. Figura.

bus obduratis, non proficiunt: tunc sese filius hominis terribilis nobis offert, tantumquè metum damnationis iam imminentis in animis incutit, vt penè de nostra salute desperemus: sed ne in tantum malum incidamus, statim se placidum, benignum, ac mansuetum ostẽdit; statim ait: ne durum vobis esse videatur quod vestris peccatis vendidistis me, nam pro salute vestra missus sum in mũdum: diuina dispensatione permissum est vt interficerer, vt ex tanto malo salus vestra operaretur. Nullo sanè medicamento opportuniori nobis penè de salute desperantibus mederi poterat pater cœlestis, quàm passione filij eius. Non ergo tu ô peccator desperare velis, nequè durum tibi videatur, si millies Deum offenderis; sed respira, atquè ad te redire cura, spem tuam in Christi meritis, & misericordia colloca, & age pœnitentiã,
Gene. 29 & tunc viues. In lib. Gene. capi. 29.
Figura. sacra referunt eloquia, Iacob missum à patre peruenisse Mesopotamiam, amouisseq; lapidem quo puteus claudebatur, vt adaquaret gregẽ Labam cognati sui. Adhoc quidem verus noster Iacob, à patre de cœlo missus est, vt tollat nostram cordis atquè animi duriciem, potumq; aquæ cœlestis præbeat.

An Iudei intellexerint, Christum esse verũ Messiam.

¶ *Hic est hæres venite occidamus eum.* In hoc loco quæri solet an Iudæi certo cognouerint Christum Dominũ esse verum Messiam ab illis iam satis expectatum. Alijs dicentibus hoc testimonio commotis, eũ fuisse Messiam Iudæos intellexisse: alijs verò dubitantibus: quod Diuus Petrus, vt refert Lucas in Actis, dixerit: vos autẽ auctorem vitæ interfecistis. Et nunc fratres scio quod per ignorantiam fe-
Actor. 3. cistis, sicut & principes vestri. Obserua: quod illorum pharisæorum animis luctabantur lux & tenebræ, contendebant nox & dies, liuor aliorum & Christi doctrina, inuidia & miracula. Hinc erat quod nunc eum esse verum Messiam credebant: verumq; Dei hæredem: cui pater apud Regiũ vatem dixerat: postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam: nunc vero eum seductorem existimabant. Cum liuor & inuidia & odium regnabant: aiebant: nonne hic est faber, & filius fabri? Cum autem ratio, tũc dicebant: Messias cum venerit, poterit facere maiora signa, quæ hic facit? Cum liuor vigebat cæcitate pleni, & inuidia commoti ãsseueranter prædicabant, à Galilæa propheta nõ surget. quando autem liuor recedebat, clamabant: nunquam sic locutus est homo: affirmabant hic est hæres. Et tamen metu amittendi regnum suum occidere volebant. Et tandem excęcati à malitia, ab inuidia, ab odio, à metuquè suo, sibi persuaserunt nõ esse verum Messiam: & denique siue esset, siue non esset, eum mortì tradiderunt. Mitto quod nequè Iudæi nequè dæmones eum esse Dei sapientiã verumquè vnigenitum patris certa infallibiliq; ratione cognouerunt: si enim vt Paulus ait cognouissent, nũquam Dominum gloriæ crucifixissent. Vi. glosam.

Psalm. 2.

Supr. 13

Ioan. 7.

Ioã. 7. 8.

Ibidem.

1. Cor. 2.

¶ Quod Iudæis tunc eum Christo contingebat, fidelibus modò cum Christi concionatoribus accidit. Nũc enim laudamus mirìquè encomijs efferimus concionatorem vitia nostra acriter reprehendentem, vitam in melius mutantes: nunc ira, odio, atquè inuidia incitati eos odio prosequimur, eosquè insipientes & tan-

Plebis vanietas in concionatores ostẽditur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

to nunere indignos iudicamus.

¶ *Venite occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius.* Hæc dixerunt agricolæ, hoc est, Iudæi. Sed mala quæ timebant apprehenderũt eos, & in laqueo quem abscõderunt comprehentus est pes eorum. Incidit enim peccator in foueam quam fecit. Decreuerunt isti filium interficere, vt hæreditate frustrentur, sed longè aliter euenit, quia hac de causa hæreditatem perdiderunt. Quod passim impijs cõtingit. Sunt enim qui tunc maximè lætantur, cum maiora detrimenta viris virtute præditis, & sapientia præstantibus inferũt, & cum illis desint vires, aut alios ad mala perpetranda conuocant exemplo istorum dicentium venite occidamus eum, aut cõ filijs suis ad interitum aliorum vtuntur, & impijs exhortationibus viris claris & honestate perspicuis perniciem machinantur. Aman (vt in libro Esther memoriæ proditum est) suspensus est in patibulo, quod Mardochæo virtutis ornamẽtis exculto, parauerat. Et quemadmodum Perillus Athenien sis faber, qui vt Phalaridi tyranno gratus esset, taurum illi æneum donauit, vbi inclusi homines nouo tormento cruciarẽtur, suo perijt inuento, vt ait Plinius lib. 34. Et refert Sabellicus lib. 10. exemplorum: nam iussi impij tyranni machina illa inclusus, quam fabre fecerat, vt immanissimi Phalaris aures delectaret humanis lamentis & cruciatibus, ipse primus pœnam illam expertus est: & tam elaboratum opus sui ipsius imbuit supplicio: sic immane consilium in authoris caput redundare solet aliquãdo. Et vt ait D. Psalt: laqueum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit: conuertetur dolor eius in caput eius. & in vertice eius iniquitas eius descendet.

Incidẽrũt Iudæi occidendo Christũ in foueã quã fecerunt.

Esther. 7

Simile.

Plinius. Sabellic.

Psalm. 7.

¶ Et *eicientes eum extra vineam.* Nihil est quod ab animis nostris tam cito Deũ eijciat quàm amor proprius. Hic in causa est, vt Dei auxilio, ac viribus non egere præsumamus: nobisque ipsis nos ipsos sufficere existimemus. Primo lib. Reg. capi. 29. refertur venisse Dauid ad prehendum aduersus Israelitas positusque in nouissimo agmine cum Rege Achis tãdem reiectus est de exercitu Philistinorum existimantiũ eius auxilio minimè egere. Vnde Rex Achis ait illi: viuit Dominus quia rectus es tu, sed Satrapis non places. Hoc idem etiam contingit in bello spirituali. Multi enim nostrum Christum à se reijciunt atque ita in omnibus sese gerunt ac si eius adiutorio non indigerent, & quod peius ac detestabilius est, quod nõ solum eum è domo reijciunt, sed suis sceleribus, ac depravatis moribus iterum cædunt, percutiunt, ac cruci affigunt, exemplo pharisæorum qui consilio habito Christum verum hæredem morti condẽnauerunt dicẽtes: morte turpissima condemnemus eum: atque eijcientes eum extra ciuitatem crucifixerunt. Hi sunt fructus quos Iudæi Domino reddiderunt: hi sunt quos Ecclesiæ præsules & sacerdotes multi sceleribus contaminati modo reddunt: hi quos vinea fidelium reddit. Quare minimè mirandum quod Dominus de illo populo ac de nostro tam acriter apud Esaiam conqueratur dicẽs: audite cœli, auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerũt me. Cognouit bos possessorem

Amor proprius multorũ causa malorũ: & maximè in causa est vt Dei auxilio non egere putemus. 1. Reg. 29

Sap. 2.

Esai. c. 1.

sorẽ suũ, & asinus præsepe dñi sui, Israel aũt me nõ cognouit, & populus meus nõ intellexit. Testatur Deus cœlũ & terrã, vt videãt omnes creaturæ esse meritò iratũ aduersus agricolas tã veteris quã nouæ legis, aduersus etiã vtrãq; vineã quod legẽ suã pro nihilo putarint, nec modo putẽt, & in republica violãda dolos pestilẽtes cõceperint. Aut ergo vates: vos ò res insensibiles alloquor. Audite me orbes cœlestes, præbe mihi aures tu terra infimũ elemẽtũ. Vos voco ò res inanimatæ, nã homines sunt multo vobis insensibiliores. Clauserũt aures suas diuinis monitis velut aspides surdæ, vos mihi aures date, & dicẽtẽ attendite. Attẽdite quid dñs dicat: filios enutriui & exaltaui. Quã verum hoc sit probatione aliqua nõ eget: populum n. Iudæorũ quẽ filiũ primogenitũ in

Exod. 4. Exodo vocat: hũc genuit doctrina & gratia: enutriuit nõ solũ terreno cibo sed etiam cœlesti: iuxta id quod dici-

Psal. 77. tur in psalmo: panẽ cœli dedit eis, panẽ angelorũ mãducauit homo. Extulit eũ victorijs & triũphis, atq; memorabilibus trophæis, & monimentis. Adduxit illũ ad terrã vberrimã, quã illi promiserat, vt eã victis miserabiliter gẽtiũ regibus possideret. Superauit diuino præsidio munitus, & do muit gẽtes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles: cõtulit denique omnia optimæ vineæ ornamẽta, quæ superius retulimus. Iã verò secũdũ filiũ etiã genuit idẽ Dñs, hoc est, populũ chrianũ, dicẽte Paulo: accepistis spiritũ adoptionis filiorũ, in quo

Rom. 8. clamamus abba, pater. Ipse. n. spiritus testimoniũ reddit spiritui nro, quod sumus filij Dei: si aũt filij & hæredes. Hũc filiũ enutrit Deus cibo vero, pane cœlesti, qde se ait: ego sum panis viuus q de cœlo descẽdi, si quis mãdu-

Ioa. 6. caueritex hoc pane, viuet in æternũ. Hũc in cœlũ vsq; erexit & extulit victorijs spiritualibus, & triũphis de mũdo, carne & diabolo reportatis. Hãc vineã sibi electã muris virtutibus ac præsidijs decorauit. Sed audi amborũ filiorũ ingratitudinẽ. Ipsi aũt, inquit, spreuerũt me. Aduerte, ipsi me. Vtraq; dictio suã habet emphasim. Ipsi ingrati filij, me piũ patrẽ, nutritiũ, auctorẽ suæ dignitatis, & Deũ. O cæcitatẽ deplorãdã, o nefariã ingratitudinẽ, & immanẽ hominũ impietatẽ, q post tot beneficia à Deo accepta, ipsũ Deũ & populus tunc ille aspernatus est, & populus modo iste fidelis aspernatur. Quęsint aũt illa beneficia iã diximus. Quare meritò dñs & illorum & nostrã arguit ingratitudinẽ brutorũ cõparatione. Quid stolidius boue? quid stupidius asino: & nihilominus eos cognoscũt ac seruiũt, q eis tribuũt beneficia. At neq; Israel tũc neq; nos modo Deũ, à quo innumerabilia beneficia accepimus, nõ modo nõ curamus, sed extra vineã eijciẽtes nris criminibus occidimus. Illi extra ciuitatẽ eiecerũt & interfecerũt: nos extra animos nros eũ educẽtes, morti tradimus. Excęcauit & illos & nos malitia, odiũ, liuor, & inuidia. Qui ergo huiusmodi sumus Iudęorũ ingratitudinẽ nõ imitemur, sed potius cõuertamur ad dñm & miserebitur nri, qui benignus & misericors & præstabilis super malitia. Eũ esse hæredẽ animorũ nostrorũ cognoscamus, ac illi fructus debitos reddamus, ne miserrimũ, æternumque patiamur interitum.

Ioelis. 2.

¶ *Cũ ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? aiũt illi: malos male perdet.* Ideo ipsos interrogat, vt ipsi suo gladio se iugulẽt. Vult enim Deus vt nos à nobis metipsis iudicemur, vt testimonio nostro conuincamur.

Vult Deus nos à nobis ipsis iudicari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Re.12 Fecisse hoc Nathã prophetã indicat.

2. lib. Reg. Eodẽ modo Christus in

Esai.c.4. illo c.4. Esaiæ proposita eadẽ parabola de vinea ait: Nunc ergo habitatores Hierusalẽ & viri Iuda iudicate inter me & vineã meã: hoc est, inter me & vos qui estis vinea mea. Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci? Si Deus de Iudæis tã graviter queritur, quanto gravius de nobis queri potest? Expectat à nobis vt virtutẽ colamus, eumq; ardẽter amemꝰ: nos verò sceleribus implicamur, & cũ ipsum negligimus. Nos sumus vinea sua, quam ipse coluit, pro qua acerbissimos cruciatꝰ tulit, pro qua se hostium iniurijs obiecit, pro qua summa charitate inflamatus vitã profudit, quã pretioso sanguine suo rigauit. Quid ergo debuit amplius facere vineæ suæ & nõ fecit? Nemo potest ardẽtiꝰ amare eo, qui pro amicis suis sanguinẽ effudit suũ. Et tu Dñe mi Deus, multò ardẽtius amasti: qñ etiã inimicis te cruci obtulisti, vbi mortẽ acerbissimã vltro toleraſti. Quid debuisti facere vineæ tuæ quod nõ feceris? at nos, qui propter te mori deberemus, quibus nihil magis deberet esse inoptatis quã te sequi, ad te semper aspirare: te relinquimꝰ & in imis volutamur. O cæcũ nostrũ iudiciũ, ò ingratitudinẽ incredibilẽ & effrenatã nostrã cupiditatẽ: qui Deũ nostrũ optimũ maximũ cõtẽnimus, & in rebus caducis beatitudinẽ collocamus. Nos nos sumus ad quos hæc possunt referri: nos sumus illi de quibus conqueritur Deus apud Mich. prophetã, dicẽs: populeꝰ meus quid feci tibi? respõde mihi &c. Vereor ne nobis cõtingat, quod olim vineæ illi cõtigit. Vereor (inquã) ne Deus aufferat sepẽ huius vineæ, & permittat, vt alcẽdãt suMich. 6.

per eã vepres & spinæ, nãdetq; nubi buscœli, ꝰ, prædicatoribus, ne pluant super eã imbrẽ doctrinæ: quãuis. n. ab vniuersali ecclesia nõ auferet cũs imbrẽ doctrinæ vt inferius docebimus: à multis aũt fidelibus ob peccata sua solet Dominus illum auferre.

¶ Nũquãlegistis in sacra scriptura: lapidem quem reprobauerunt ædificantes: hic factus est in caput anguli. Hic est lapis ille, de quo dñs apud Esai. ait: Ecce ego mittã in fundamẽtis Sion lapidẽ, lapidẽ probatũ, angularẽ, pretiosum, in fundamẽto fundatũ. Vbi aduerte: Esai. dicit hũc lapidẽ esse à Deo probatũ: Dauid aũt esse reprobatũ ab ædificãtibꝰ. Ad id amẽtiæ & prauitatis venerunt homines, vt reprobẽt id, quod Deus approbat. Esse aũt Iesum lapidẽ ostendimus aliàs. Solẽt qui magnificũ aliquod ædificiũ cõstituũt, in lapide quo dã angulari, arma sua & stẽmata pingere: aut quocũq; alio modo collocare. Fecit Deus tẽplũ quoddãmodo; adeò magnificũ & excellens, vt nec nostrer quidem intellectus possit eius dignitatẽ cõplecti. Est autem hoc tẽplũ ecclesia catholica, ædificiũ nobilissimũ: ad quod cœlestis pater misit lapidem admirabilẽ, hoc est filiũ suũ, qui nõ solũ fuisset huius ædificij fundamẽtũ: sed etiã lapis angularis, in pulcherrimo loco constitutus. Et est hic lapis scutũ quod ſã de quo dicitur in li. re. 2. Deus dñs fortis meus ſperabo in eũ, scutũ meũ, & cornu salutis meæ. Arma & stemmata huius lapidis, huius cœlestis scuti, sunt quinq; stellæ aureæ in cãpo sãguineo. h. e. est: quinq; illa sacratissima Christi vulnera, arma gloriosa & diuina, trophæa & insignia nostrarũ victoriarũ. Iuverò cõsidera verborũ prophetæ amplitudinẽ. Poterat dicere: mittã vobis Messiã: sed voluit tã insigne beneficium, verbis insignibus & metaphoricis explicare. Est enim translatio sumpta ab ædificantibus quæ verborũ amplitudine inuit rei magnificentiam, & magestatem.

Esai.c.28. Zach.14.

Lapis Christus.

Simile.

1.Re.22

Quare appellat christus lapis angularis. Ephe.2.

¶ Appellatur Christus lapis angularis, quia vtrumq; populũ in vna ecclesia copulauit. Ipse enim est pax nostra, vt Paul. ait, qui fecit vtraq; vnũ, & medium parietẽ maceriæ soluens, inimicitias in carne sua, legẽ mandatorũ decretis euacuans, vt duos condat in semetipso in vno nouo homine, faciens pacẽ, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo per crucẽ. Hæc ille. Duo itaq; populi interse discrepantes Iudaicus & gentilicus in vnã fidem, in vnam ecclesiam, in vnam christianam religionem cõuenerũt. Hanc duorum populorũ in vna ecclesia congregationẽ sub figura Iuda & Israel prædixit his verbis Oseas: congregabuntur filij Israel, & filij Iuda pariter, & ponent sibimet caput vnum. Ac si diceret: congregabuntur fideles, tam ex Iudæis quam ex gentibus & recipient Christum, qui erit eorum Deus, princeps, & Dominus.

Osæ.1.

Zacha.4. Hoc etiam vaticinatus est Zacharias in hunc modũ sub figura aurei cãdelabri. Vidi & ecce candelabrum aureũ totũ, & lãpas eius super caput ipsius: & septẽ lucernæ eius super illud, & septẽ infusoria lucernis, quæ erãt super caput ipsius, & duæ oliuæ super illud, vna à dextris lampadis, & vna a sinistris eius. Candelabrum aureũ humanitatẽ Christi saluatoris nostri significabat ab omni macula peccati penitus alienã. Lampas super caput eius diuinitatem carni conjunctam, ostendebat: septẽ lucernæ cũ infusorijs imaginẽ septẽ donorũ Spiritus

sanctꝰ gerebant, quæ Esaias cõnumerat, & super Dominũ lcium requieuisse ostendit. Oliua à dextris Israeliticum populum, oliua à sinistris gentilicum adumbrabat. Hi duo populi erant Christum recepturi, & in ecclesia catholica coadunãdi. Eam ob causam in fine capitis adiecit: hi sunt duo filij olei splendoris qui assistunt dominatori vniuersæ tertæ. Hoc ipsum posteà clarius significauit dicẽs: erit dominus rex super vniuersam terram: in die illa, erit Dominus vnus, & erit nomen eius vnum. Ac si diceret: propagabitur ecclesia ex gentibus & Iudæis congregata, cuius rex erit Iesus Christus. Ille coletur in tempore illo, & in omni ecclesia nomẽ eius inuocabitur. Vnus erit Christus, vnũ baptisma, vna fides, vna ecclesia, & ex duobus lignis antea diuisis efficietur vnum, hoc est, ex duobus populis efficietur vna congregatio.

Esai.12.

¶ Auferetur à vobis regnũ Dei. Aduerte primũ hãc fuisse præcipuã causam interalias ob quã D. ille Apostolus maxima admiratione cõmotus exclamauerit, ò altitudo diuitiarũ sapiẽtiæ & sciẽtiæ Dei quã incõprehẽsibilia sũt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius. Admiratur sanè Paulus quod Deus abstulerit regnũ Dei & vineã sibi tã diu dilectã, & cõtulerit eã gẽtibꝰ barbaris, idolatriæ cultricibus. Qui Dñe hæc cõuenit cũ promissionibꝰ illis? Hic habitabo qñ elegi eã. Et rursum: in æternũ seruabo illi misericordiã meã: illud etiã: filij eorũ vsq; in seculũ sedebunt super sedẽ tuã: quo nã ergo modo nunc ais: auferetur à vobis regnũ Dei & dabitur genti faciẽti fructus eius? Hic obserua: huiusmodi promissiones Dei conditionem subintellectam secum semper afferre quod

Quare iudicia Dei incomprehensibilia dicantur à Paul. Roma. 11.

Psal. 131 Psal. 88. Psal. 131

Universidad de Deusto
Biblioteca

Promissiones Dei secum asserũt conditionẽ subintellectã.

si illi sempiterni & lex sempiterna: si enim illi Deum non derelinquerent neque à Deo derelinquerentur: si illi testamentum Dei semper custodirent: semper Dominus esset illorum Deus. Sed cum nõ solum fructus debitos vineæ, illi non reddiderint, sed seruos ab eo missos, ac filium eius occiderint: æquum non erat vt Deus staret promissis.

Omnium rerum vicissitudo est.

¶ Deinde considera hic mecum, quo pacto omnium rerum vicissitudo sit: abstulit Deus regnum cœlorũ à Iudæorum primoribus, vt daret illud gentibus: abstulit primogenituram ab Esau, vt conferret eam Iacob: abstulit regnum à Saul, vt præberet illud Dauidi. Si ergo impius & sceleratus tu es, time ne auferat Dominus omnia bona tua, vt ea tradat possidẽda genti facienti fructus eorum. Sic enim solet Dominus impietatẽ hominum punire.

¶ Tertio obserua quos antea Dominus vineam vocarat, nunc regnũ Dei appellat: fideles enim translati de morte ad vitam iure regnum Dei, ac filij Dei vocantur.

¶ *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Hoc præ-
Esai. 35. dixerat Esai. capit. 35. Lætabitur (inquit) deserta & inuia', & exultabit solitudo: gloria libani data est ei, decor
Nota. carmeli & saro: hoc est nihil erit pulchrius, feracius, & gloriosius Ecclesia Christi, quæ antea erat inuiũ & sterile desertũ. Habebit enim gloriã libani, & pulchritudinẽ carmeli & saro. Per libanum intelligitur templũ Salomonis, quemadmodũ apud Zacha-
Zach. 11. Ezec. 17. c. 11. & apud Ezech. c. 17. vbi statim propheta exprimit per carmelũ & saro intelligitur Iudæorum populus:
Esai. 33. volens enim Esai. c. 33. ostẽdere totã Iudææ vastitatẽ, ait: factus est Saro sicut desertũ, & concussa est Bassam & carmelus. Voluit ergo Esai. in illo primo testimonio significare: omnẽ candorẽ & decorem, omnẽ Dei cultũ & scripturarũ scientiã & cognitionem, & fructuũ spiritualiũ fertilitatẽ & abundantiã, & omnem gloriam & pulchritudinem, & omnes denique virtutes aufferẽdas esse à Synagoga, & dandas Ecclesiæ. Quod etiam hoc loco significat Christus dicens: auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti faciẽti fructus eius. Ros ille cœ- Figura. Iudi. 6.
lestis quem Gedeõ vidit, primò descendit in vellus, ideſt, doctrina reuelata primò fuit in populo Iudæorum, ex quo traxit originem Dominus. Postea verò ros ille, ideſt, doctrina cœ- Deut. 32
lestis (de qua Deu. 32. dicitur: cõcrescat vt pluuia doctrina mea; fluat vt ros eloquiũ meũ) exprimitur è vellere, ideſt, è populo Iudæorũ, & perfunditur area, ideſt, populus christianus.

¶ Hoc idẽ figuratum fuisse in mãna quod die Dominica datũ est, ostẽdit Origenes hom. 7. super Exo. Ex diuinis (inquit) scripturis apparet, quod in die Dñica primò in terris datum est mãna. Si. n. (vt scriptura dicit) sex diebus cõtinuis collectũ est, septima aũt die, quę est sabbati cessatũ est: sine dubio initiũ eius à die prima, quæ est dies Dñica, fuit. Quod si ex diuinis scripturis hoc cõstat, quod die dñica Deus pluit mãna de cœlo, & in sabbato nõ pluit, intelligãt Iudæi iã tunc prælatã esse dñicã nrã Iudaico sabbato: iã tũc indicatũ quod in sabbato ipsorũ, gratia Dei ad eos de cœlo nulla descendit: panis cœlestis, qui est sermo Dei, ad eos nullus venerit. Dicit enim & alibi Propheta: Diebus multis sedebunt filij Israel sine rege, & sine
Figura. Nota. Origenes ho. 7. sup Exod. 16 Manna datũ est die Dominica
Panis cœlestis sermo Dei.
Osee. 3.

& sine principe, & sine propheta, sine hostia, sine sacrificio, sine sacerdote. In nostra enim dominica die, semper Deus pluit mannã de cœlo. Sed & hodie ego dico, quia pluit Deus mannã de cœlo cœlestia nanq; sunt eloquia ista quæ nobis lecta sunt, & à Deo descenderunt verba, quæ nobis recitata sunt, & ideo nos fælices, qui tale mannã susceepimus. Semper mannã nobis datur de cœlo. Illi infelices, dolent & tulpirant, & se miseros dicunt: quia mannã sicut accepe runt patres illorum, ipsi non merentur accipere. Illi nunquam mannã manducant. Non enim possunt illud manducare quod minutum sicut semẽ coriandri fuit, & candidũm sicut pruina. Nihil enim in verbo Dei minutum, nihil subtile, nihil sentiunt spirituale, sed totum pingue, totum crassum: incrassatũ est enim cor populi illius. ¶ Sed interpretatio nomi
nis hoc idẽ sonat. Mannã enim interpretatur: quid est hoc? Vide si non ipsa nominis virtus ad discẽdum te prouocat: & cũ audis legẽ Dei recitari, inquiras semper, & interroges, & dicas doctoribus: quid est hoc? tu ergo si vis mãducare mannã, ideſt, si cupis susscipere verbũ Dei: scito illud minutũ esse, & valde subtile sicut semẽ coriandri, Habet. n. aliquid in se
oleris quo recreare possit infirmos, illi enĩ oleribus recreantur. Habet ali
Rom. 14 quid rigoris, & ideo vt pruina est. Cã doris aũtẽ & dulcedinis habet plurimũ. Quid. n. candidius, quid splendidius eruditione diuina. Quid dulci9,
Psal. 18. quid ve suauius eloquijs dñi, quæ sũt super mel & fauũ? Hæc Origenes. Regnũ igitur Dei, ideſt, doctrina cœlestis ablatũ est à populo Iudaico, & datũ Ecclesiæ catholicæ, à qua nunquã aufferetur, nã trãslato sacerdotio (inquit Paul.) necesse est vt legis trãslatio Hebr. 7.
fiat. Cũ ergo Christi sacerdotium in æternũ maneat, necesse etiã est, vt doctrina cœlestis perpetuo in Ecclesia consistat. Quare nec propter peccata sacerdotũ omniũ, auferetur vera & fidelis & catholica doctrina ab vniuersali Ecclesia: neq; omnes in ea explicanda errare poterunt. Quæ maxima consolatio nobis esse debet. Nã etsi aliquibus peccatoribus aufferat Deus propter peccata cõmissa multoties Euangelij doctrinã, atq; panẽ istum cœlestem: nũquam tamen fiet, vt ab vniuersali ecclesia auferatur regnum Dei.

¶ *Auferetur à vobis regnum Dei &c.* Nõ ferẽtes fructus doctrinæ cœlestis auf
fert dñs. Omnem (inquit) palmitem Ioã. 15.
in me non ferẽtem fructum, tollet cũ & in ignẽ mittet. Sal etiam infatuatũ ad nihilum valet vltra, nisi vt mitta Sup. 5.
tur foras, & cõculcetur ab hominibus.

¶ *Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum.* Aliud est (inquit Hiero.) offendere Christum per multa mala opera, aliud negare: qui peccator est, & tamẽ in illũ credit, cadit quidẽ super lapidẽ & cõfringitur, sed non ominino cõteritur: reseruatur enim per pœnitẽtiã ad salutẽ. Super quẽ verò ille ceciderit: hoc est, cui lapis ipse iruerit, & qui Christũ penitus negauerit, sic cõteret eũ, vt neq; testa quidẽ remaneat, in qua hauriatur aquæ pusillũ. Aliorũ aũt sentẽtia est: quod tũc in lapidem impingimus, quando peccamus in moribus, vel quando quod peius est, peccamus in fide. Nã si grauecrimẽ ac detestabile fuit; impingere in lapidẽ Chriũ, quãdo paruo fuit: quãto grauiorem modo peccatũ? Iudo
Quid sit aliquẽ cadere super lapidem Christũ, & quid lapidem super aliquẽ cadere
Qq 3 mon fa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

factus est magnus? sed tamen quando in illum impingimus spes est præparationis. At verò quando ipse super capita nostra cadit pœnam æternam infligendo; nulla omnino restat spes, nullum remedium, nullum medicamentum, nullaquè expectatio salutis. Time igitur ô homo, ne super te lapis iste cadat, ne te omnino conteratis: si tas vide ne cadas. Quod si ceciderit, da operam vt per veram pœnitentiam animiquè dolorem surgas. Memento huius verbi Domini: cõteret eum. Item illius Gene. 19. delebimus locum istum. Non enim simpliciter dicunt angeli sancto Loth puniemus, vel vastabimus locum istum: sed delebimus, vt nulla spes reædificandi sit. Id quod factum est. Nam eo loco nunc est mare mortuũ. Sic impijs obstinatis non simplex aliqua, sed omnimoda perditio reseruatur, sine omni spe reparationis: super quem enim ceciderit lapis diuini iudicij, conteret eum. Delet enim Dominus penitus huius mundi sceleratos & impios, qui dolere de peccatis noluerunt.

1. Co. 10.

Gene. 19

¶ Finis Cap. XXI.

¶ Parabola nuptiarum, census dandus Cæsari, & resurrectio probatur mortuorum.

Capi. XXII.

ET respondens Iesus: Dicit iterum in parabolis eis, dicens. Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias: & nolebant venire. Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prãdium meum paraui: tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias. Illi autem neglexerũt, & abierũt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationẽ suã: reliqui verò, tenuerunt seruos eius: & contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cum audisset iratus est: & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Tunc ait seruis suis. Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunquè inueneritis vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in viam congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentium. Intrauit autem rex vt videret discumbentes: & vidit ibi hominẽ, non vestitum veste nuptiali: & ait illi: amice quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris. Ligatis manibus & pedibus eius mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati pauci verò electi. Tunc abeuntes pharisæi, consilium inierũt, vt caperent eum in sermone: & mittunt ei discipulos suos cum Herodianis: dicentes. Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces: & non est tibi cura de aliquo: nõ enim respicis personã hominũ: dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dare Cæsari an non? Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait, quid me tentatis hypocritæ? ostendite mihi numisma census. At illi obtulerũt ei denarium. Et ait illis Iesus. Cuius est imago hæc, & superscriptio? dicunt ei: Cæsaris. Tũc ait illis, reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo: & audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt. In illo die accesserunt ad eum

Luc. 14. d. Apoc. 19 b.

Supr. 13 f. g b. Infra. 25. e.

Mare. 12. b. Luc. 20. d

Rom. 13.

Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogauerunt eum, dicentes: magister Moyses dixit, si quis mortuus fuerit non habens filium, vt ducat frater eius vxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres: & primus vxore ducta defunctus est, & non habens semen, reliquit vxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius vsquè ad septimum. Nouissime autem omnium & mulier defuncta est. In resurrectione ergo, cuius erit de septem vxor? omnes enim habuerunt eam. Respondens autem Iesus ait illis. Erratis nescientes scripturas, nequè virtutem Dei. In resurrectione enim, nequè nubẽt nequè nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in cælo. De resurrectione autem mortuorum nõ legistis quod dictũ est à Deo dicẽte vobis. Ego sum Deus Abrahã Deus Isaac, & Deus Iacob? nõ est Deus mortuorum sed viuentium. Et audientes turba, mirabantur in doctrina eius. Pharisæi autem audientes quod silentium imposuisset Sadducæis.

Mar. 12. b. Luc. 20. b Act. 23. b Deut. 25. b.

Exod. 3 b

Universidad de Deusto
Biblioteca

conuenerunt in vnum, & interrogauit vnus ex eis legis doctor, tentans eum, magister, quod est mandatum magnum in lege?

Mar. 12. c. Luc. 10. c. Deut. 6. a

ait illi Iesus. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo,

Leui. 19. d. Mar. 12.

& in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem, simile est huic: diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pẽdet & prophetæ.

Mar. 12. d Luc. 20. d.

Congregatis autem pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicens, quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? dicũt ei, Dauid. Ait illis, quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum Dominũ

Psa. 109.

dicens. Dixit dominus domino meo sede ad dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo Dauid vocat eum dominum: quomodo filius eius est? & nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

Ad literam.

Scopus parabolæ.

SIMILE *est regnum cœlorum homini Regi.* i. simile est rex cœlestis, qui caput est regni cœlorum, homini regi, &c. Hac similitudine docet, Iudæos ob sua scelera excludẽdos à nuptijs, gentes verò assumẽdas, sed inter has esse nonnullas, quæ sunt eijciẽdæ eo quod inuentæ fuerint nõ habere gratiam sancti spiritus: quæ est charitas erga Deum & proximũ. Nuda enim fides nihil illis proderit.

¶ *In tenebras exteriores.* Idest, obscurissimas, & longe positas à luce. Vide sup. cap. 8. ibi filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.

¶ *Ostendite mihi numisma census.* Idest quod tributi vice datis.

¶ *Cuius est imago hæc?* Non interrogat quia ignoret: sed quia per responsionem illorum, obnoxios esse pœnæ, vult ostendere: vnde statim subiungit. Reddite ergo &c. Vide Chrysost. hom. 71. in Math.

Chryso. ho. 71. in Math.

¶ *De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à Deo: ego sum Deus Abraham &c. Non est Deus mortuorum, sed viuentium.* Ad probandam resurrectionem, alia clariora testimonia poterat adducere; quale est illud Esai. 25. Suscitabuntur mortui, & resurgent qui in sepulchris sunt. Sed quia loquebatur contra Sadducæos, recipientes tãtum libros Moysi, ideò adducit hoc testimonium: & non illud Esaiæ. Nequè illud Danielis capi. 12. Multi dormientium, de terræ puluere resurgent: alij in vitã, alij in confusionem æternam. At dicet: quomodo Abraham illo tempore viuus erat? Respondet Chrysostomo. Quomodo Adam posteaquã de ligno comedit, sententia tamẽ prolata, mortuus erat; sic Abrahã pollicitatione resurrectionis certissima viuus erat. Alioqui, quid sibi Ecclesia vult cum dicit: regem cui omnia viuunt, & cui non pereunt corpora nostra?

Esai. 26. Quare Christus non adduxit alia clariora testimonia ad probandã resurrectionem mortuorum. Dan. 12.

¶ *Magister.* Vel præceptor. *Quod est mandatum magnum in lege?* Græce *Magnum*, more Hebraico, qui positiuo vtuntur vice superlatiui quo carent.

Magnum pro maximo.

¶ *Diliges &c.* Futurum pro imperatiuo, more Hebraico: omnis vallis implebitur, omnis mons & collis humiliabitur &c. Pro omnis vallis impleatur &c. Sic diliges, pro dilige.

Futurum pro imperatiuo. Luc. 3.

¶ *Et proximum sicut teipsum.* Sicut: in sacra scriptura aliquando refertur ad proprietatem & veritatem, vt in psalmo: cum conuerterit Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati. Et in communi loquutione dicimus: fecit sicut vir bonus. Hizo al fin, como hombre de bien, que es. Ad hunc modum Ioãnes de Christo ait: vidimus gloriam eius; gloriã quasi vnigeniti à patre. Aliquando refertur ad similitudinem, vt in hoc loco: diliges proximum tuum sicut teipsum. Similitudinis est; nã prius diligo meipsum, & postea proximũ: quia charitas bene ordinata à seipso incipit. Item Christus ait: estote perfecti, sicut pater vester perfectus est. Et iterum: non sunt de mundo, sicut ego nõ sum de mundo. Rursum ait: ego gloriam quam dedisti mihi dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.

Sicut, varie accipit in sacra scriptura. Psa. 125. a. Ioan. 1. Sup. 5. g. Ioan. 17. Ioã. 18. b.

¶ Sed notandum quod Theo. ad Eph. 5. ait: quod ad verbium similitudinis, non est vbique eiusdem precij, idest, non significat omnimodam similitudinem. Vt cum Paul. inquit: vxores maritis subijciantur, tanquã Domino. Nam si tanquam Domino seruiendum est, quomodo deficiendum à viro & muliere propter Dominum? Sic in hoc loco: diliges proximum tuum sicut teipsum, dicit similitudinem, sed non omnimodam. Nam aliquando teneor præferre ex charitate meipsum proximo.

Ephe 5.

¶ *Vniuersa lex pendet & prophetæ.* Vt Io. 15. in illa verba: vt impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est.

¶ *In spiritu vocat eum Dominum.* Id est præditus spiritu sancto.

¶ *Sede à dextris meis.* Latinius dicet: à dextera mea, quam à dextris meis, iuxta Græcum idioma: præterquam quod Hebraicè quoq; in psalmo singularis est numerus.

Ad mores.

SIMILE *factum est regnum cœlorũ homini regi &c.* Non dicit: simile est regnum cœlorum, vt in alijs parabolis dicere solet: sed simile (inquit) factum est. Vt insinuaret quod in mundi exordio antequam Adam peccaret, non erat simile regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. Nam si homo nõ peccasset (vt Augustinus & alij doctores sancti aiunt) rex cœlestis non fecisset nuptias filio suo: hoc est: verbum nõ duxisset in vxorem humanam naturam. Peccato ergo hominis factum est hoc regnum cœlorum simile homini regi isti. ¶ Præterea, si Iudæi

Propter peccatum Deus est homo factus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non peccassent, gentes non intrarēt, neque venirent ad nuptias istas cœlestes, & ad conuiuium: hoc est ad doctrinam fidei. Illorum enim delictū gentibus facta est talus. Ideo etiam simile iam factū est hoc regnum cœlorum &c. Nam si illi non peccassent non mitteret exercitum, qui occideret homines illos. Deus enim mortem non fecit: nec lætatur in perditione viuentium. ¶ Præterea, si gentes omnes indutæ essent Christum (quod est habere vestem nuptialem) non diceret Rex: ligatis manibus & pedibus, ejcite illum in tenebras exteriores: non enim est Deus prius vltor, quàm homo sit peccator: ergo propter hominum scelera hoc factū est totum. Hoc totum contigit, vt verbum caro factum sit: vt perfidi Iudæi perderentur: vt multi fidelium pœnas æternas luant. Time igitur non habere vestem nuptialem, ne propter te sit hæc parabola.

Sapiē. 1.

Ioan. 1.

¶ *Simile factum est.* Non ait simile est, sed simile factum est: vt ostendat in hac parabola & similitudine, depingi summam Dei misericordiam: & describi perfectissimam eius iustitiam. Quod vt rectè intelligere possis, illud animaduerte: quod quando Deus hæc visibilia & inuisibilia, quorum perfectio crescere non potuerat, in principio condidit: non verbis actiuis sed passiuis potius, illa creauit, dicens: fiat lux: & facta est lux. Fiat firmentum: & factum est firmamentum &c. Cum verò loquitur de hominis conditione, cuius perfectio augeri poterat, ait: faciamus hominem. Vt ergo ostenderet in hac parabola maximam Dei misericordiā erga homines, ait: simile factum est. &c. In rebus enim per tempus ortis, nullū maius miraculum quàm Deū fieri hominem, nulla maior benignitas & misericordia, quàm quod propter nos homines & propter nostrā salutem descenderit de cœlis, & homo factus fuerit. Hæc est, authore Augustino, summa gratia. Quamuis enim Deus suos electos in hac vita magna afficiat misericordia, magnisque beneficijs: sed vbi maximè splendet, est in his nuptijs & in isto splendidissimo conuiuio. Vnde Dauid in psalmo: Qui coronat te in misericordia & miserationibus. ¶ Item in hac parabola ostenditur maxima Dei iustitia. Nam licet invita ista præsenti, eo quod magnam exercuerit Deus iustitiam, homines diluuio delendo, Sodomitas occidendo: Deus vltionum dicebatur: tamen maxima iustitia est, eos æternis atquè internalibus pœnis punire. Ligatis (inquit) manibus & pedibus, proijcite illum in tenebras exteriores. Ideò ait: simile factum est homini regi. In homine ostendit clementiam, in rege potētiam & iustitiam.

Dei misericordia & Dei iustitia summa ostenditur in hac parabola.

Gene. 1.

Ibidem.

Augusti.

Psal. 102. a.

Gene. 7. Gen. 17. Psal. 93

¶ Hinc colliges quod si Deus cum sit rex regum, & Dominus dominantium, dicitur homo: non est cur homo rex obliuiscatur sui, hoc est, quod sit homo. Quod si recordaretur quod sit mortalis, viueret vt moriturus: in victu, in vestitu, in carnis voluptatibus & delitijs. Si recordaretur quod sit homo, quamuis vnicuiquè ius suum redderet, quamuis iustitiā exerceret quatenus rex: misericordię non obliuiscereturquatenus homo. Si memor esset quod sit homo non superbiret, eo quod rex: nihil humanum à se alienum putaret. Quod si rex memor esse debet quod homo sit: quanto magis alij omnes inferiores

Memores sint reges quod homines sūt, & erunt misericordes in suos

res & subditi, omnesquè aliæ gentes scire debent, quoniam homines sunt.

¶ *Qui fecit nuptias filio suo.* Rex iste est pater æternus, huius est Christus, sponsa & coniux & regina, Ecclesia est. Hunc ergo pater cœlestis fecit nuptias istas filio suo, quando per incarnationis misterium Ecclesiam filio suo copulauit, vt ait in hoc loco glosa interlinearis. Vnde Grego. ait: vterus autem Virginis huius sponsi thalamus fuit. Vnde & psal. ait: in sole posuit tabernaculum suum, & ipse tāquam sponsus procedens de thalamo suo: tanquam sponsus quippe de thalamo suo processit, quia ad coniungendam sibi Ecclesiam, incarnatus Deus de incorrupto vtero Virginis exiuit. Præterea de huius sponsi nuptijs Ioann. ait in Apoc. cap. 16. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quoniam venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se. ¶ At què tria hic consideranda veniunt: Primum quod harum nuptiarum sponsalia contracta fuerunt in prophetarum sponsione: secundū, quòd tunc perfectum fuit matrimonium, quando virgo prebens consensum, dixit: fiat mihi secundum verbum tuum: Tertium, quòd tunc matrimonium fit d cœleste consummatum fuit, quādo verbum caro factum est. Fecundatur autem sponsa in Christi passione, vt Augustinus ait, quia de latere Christi fluxit sanguis & aqua, quibus significabantur sacramēta, per quæ fecundatur Ecclesia. Solemnitas autem harum nuptiarum inchoata fuit in Domini Ascensione. Vnde ascendens Christus in altū captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus.

Ecclesia dicit sponsa & coniux & regina in sacra scriptura.

Glosa.

D Greg.

Pla. 18. b

Apo. 16.

Quando contracta sponsalia.

Quando perfectū matrimonium

Quando consummatum est.

Vi. Aug super titulum Psal. 44.

Quando fecundata est sponsa.

Quando solemnitas incepit

¶ Illud præterea animaduertione dignum est, quòd quemadmodum in carnalibus nuptijs sponsus dotē & munera sponsæ suæ donare solet in solatium matrimonij secundum illud Gene. 34. Vol Sichem ait Patriarchæ Iacob, & nutrijs eius augete dotem, & munera postulate. Non dubiū quin sublimis ac nobilissimus ille sponsus scilicet Christus, pro sua magnificentia in sponsalibus & nuptijs istis, largitus fuerit sponsæ suæ amplissima dona, quibus illam ditauerit, ac preciosissima in illius ornatū contulerit ornamenta. De quibus Ezechiel cap. 16. ait sponsus cum ecclesia loquens: iurauit tibi & ingressus sum pactum tecum. Ecce pactum cōtractū matrimonij: & facta es: mihi scilicet. Et lauit te, scilicet aqua baptismi: mundans eam lauacro aquæ vitæ. Mundauit sanguinem tuum ex te, dum te à vitiorum sordibus expiauit. Dilexit nos & lauit nos sanguine suo: & vnxit te oleo, scilicet spiritalis gratiæ. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ: &. 2. Corinth. 1. qui autem confirmat nos nobiscum est in Christo, & qui vnxit nos Deus. Vestiuit te discoloribus. Illa scilicet varietate virtutum, de qua Apostolus scribit dicens: induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam &c. Et calceauit te hyacintho, ideſt, adornauit sanctos tuos sancta & cœlesti intentione. Quam hyacinthus designat: cinxit te byſſo, ideſt, continentiæ cingulo: & induit te subtilibus, ideſt, ornamentis spiritualibus plurimis. Vide locum. Vbi alia plurima dona, quæ Christus contulit Ecclesiæ suæ, enarrantur. ¶ Ecclesia etiam coniux

Munera conferūtur sponsæ Christus sponsus

Ezech. 16

Apoca. 1

Psal. 44. 2. Cor. 1.

Col. 3. b.

Ecclesia coniux Christi dicitur.

Ch. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi appellatur, propter prolis multitudinem. Quare de illa psalmista ait: vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. In quæ verba, sic D. Augustinus ait: vxor tua Christo dicitur: ergo vxor eius Ecclesia, cuius nos ipsi filij. Hęc autem pulcherrima vxor, in Eua primi parentis coniuge figurata est. Sacramentū (inquit Paulus) hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Vnde D. Augusti. ait, parit Ecclesia filios coniux Christi. In cuius figura Eua mater viuorum appellata est. Figurata etiam est in Sara coniuge Abrahæ, quæ per promissionem concepit & peperit Isaac, qui interpretatur risus. Vnde glo. Gene. 20. Abraham Christum significat, Sara Ecclesiam: Abraham honoratur propter Saræ pulchritudinem, Christus propter ecclesiā. Hinc est quod psal. ait: mirabilis Deus in sanctis suis. Figurata similiter est in Rebeca coniuge Isaac, quæ pulchra facie interpretatur. Vnde Grego. explicans illud Gene. 24. introduxit Isaac eam (scilicet Rebecam) in tabernaculum. Dicit: hanc Isaac in tabernaculum matris introduxit, & vxorem accepit, quia in loco synagogæ de qua natus est Christus Ecclesiam diligit, vt quæ cognatione, ideſt, prædestinatione dilecta erat, amore coniuncta vxor fiat. Figurata quoquè fuit in vxoribus Iacob: hoc est in pulchra Rachele, & laboriosa Lia, quæ viro patriarchas parturiuit. Vnde glo. super Gene. c. 29. Rachel pulchra facie, & venusto aspectu, iunior & pulchrior, prius sterilis, postea fœcunda, Ecclesiam significat, quæ tempore posterior, synagoga, sancta corpore & spiritu est, oculi eius decori, quia Euangelium videre meruit: beati (inquit) oculi qui vident quæ vos videtis. Denique figurata & significata est in Esther, quæ, repudiata Regina Vasthi, coniux facta est Assueri Regis, quæ vt enarratur in lib. Hester ca. 2. erat pulchra nimis, & decora facie. Vbi glo. inquit. Esther interpretatur absconsa. At verò Edissa interpretatur misericordia, hoc est: gentium ecclesia, quæ in abscondito cordis nutriens castitatem fidei, misericordiā & gratiam coram oculis Domini inuenit, repudiata synagoga, quæ inuenit, repudiata synagoga, quæ in Osea vocatur absquè misericordia. ¶ Tandem Ecclesia catholica regina vocatur. Psal. 44. Astitit regina a dextris tuis. Glo. ideſt, Ecclesia, quæ sub rege regit astitit à dextris, ideſt, in æternis ipse. In vestitu deaurato, ideſt in doctrina sapientiæ. Circundata varietate, ideſt, in omnibus linguis variata. In linguis est varietas & vnitas in auro. Quia (vt ibidē Augusti. ait) eandem sapientiam, eandem doctrinam & disciplinam, omnes linguæ prædicant. ¶ Dicitur autē Ecclesia Regina, triplici ratione: prima, quia cōiux est Domini scilicet Iesu Christi, in cuius vestimento & femore scriptum est: rex regum & Dominus dominantium. Secundo quia se ipsam, prudenter & officiose gubernat, & regit: modo luxuriæ appetitum refrenando: modo æstum auaritiæ temperando: modo gloriam vanam declinando: modo suggestionem liuoris obruendo: modo ignem furoris extinguendo. Reges ergo tales (vt Grego. ait) verè sunt, qui tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo præesse nouerunt. Vnde reges à rectè regendo, (inquit Isido.) vocati sunt. Id quòd rectè

Pſal. 127 a.
D. Aug.
Ephe 5 g Figura.
Aug. sup illud psal. 127. Ecce hæreditas dñi filij.
Gene. 3. Figura.
glo. Gen. 20.
Pſal. 67.
Figura.
D. Grego sup. c. 24. gene.
Figura.
glo. sup. c. 29. gene.
Sup. 13. Luc. 10. Figura. Esther. 2
Oseæ. 2. Ecclesia regina appellatur. Psal. 44. gloria.
D. Augu.
Quare dicitur regina.
Apo. 12.
Greger.
Isidorus.

rectè faciendo regis nomen tenetur, peccādo amittitur. Recte ergo Ecclesia regina vocatur, quæ tam semetipsa quam sibi subiectos bene regendo, moderare nouerit. Tertio Ecclesia sancta, regina vocatur, ratione principatus & prælationis quam habent præpositi & prælati omnes in ea. Vnde gl. Psal. 44. vt regina: quia sub rege regit scilicet prælatos suos, qui nō immeritò reges appellantur. Vnde D. Augustinus tractās illud: delectauerunt te filiæ regum, ita dicit: & omnes Ecclesiæ prædicantibus & Euangelizantibus Apostolis natæ sunt, filiæ regū sunt & Ecclesiæ, filiæ Apostolorum filiæ regum sunt. Ille enim rex regum. Illi autem reges de quibus dictū est: sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel.

¶ Regina autem ista, figurata fuit in Regina Saba. de qua dicitur quod audita fama Salomonis, cum commitatu multo venit videre eum: Hæc regina, vt ait glo. Venturam Ecclesiam de gentibus desiderantem Christum figurabat, quæ circunamicta varietate populi sui, & paternæ domus oblita, currebat barbara gente, non animo, in aperto peregrina, in occulto sanctorum fieri conscia optans. Et B. Augustinus in sermone de dedicatione ecclesiæ, sic de ea loquitur: Hæc est regina illa, quæ venit à partibus Aethyopiæ audire sapiētiam Salomonis: sed hæc non tam ex vna regione quàm ex vniuersis mundi partibus regem auditura conuenit, sicut Euāgelista commemorat. Regina Austri venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis. Venit Ecclesia ad redemptorem & eruditorem suum, vt de stultitia erroris doctrinam perciperet veritatis. De qua plenius sicut audiuimus, regum scribit historia ita dicens: ingressa Regina Saba in Hierusalem, cum commitatu & diuitijs, cum camelis portantibus aromata & aurum infinitum nimis & gemmas pretiosas, venit ad Salomonem, & loquuta est vniuersa quæ habebat in corde suo. Ergo figura huius reginæ venit ecclesia ex gentibus, imponēs finem cupiditatibus vitijsque terrenis, audire sapientiam Salomonis, ideſt, viri pacifici Domini nostri Iesu Christi, qui fecit vtraquè vnum, soluens inimicitias inter Deum & hominem in carne sua. Venit post veteres & prophanas superstitiones, audire & discere de fidei illuminatione, & iudicio futuro, de animæ immortalitate, de spe resurrectionis & gloriæ. Venit autem in Hierusalem cum multo comitatu, ideſt, non iam cum vna gēte Iudæorum, sicut prius Synagoga solos habuit Hebræos, sed totius mundi gentibus diuersisquè nationibus. Venit ergo exhibēs munera digna Christo, aurum & gemmas pretiosas, & hoc camelis portantibus, ideſt, ex gentili populo venientibus, qui prius fuerant vitiorum fœditate distorti, & malorum onere curui, ac peccatorū prauitate disformes. Cum his tanquam muneribus regina hæc ingreditur ad pacificum regem Christum, exhibens secum aromata fidei, aurum pretiosum, incensum pretiosum, splendoresquè gemmarum, ideſt, omnium insignita ornatu virtutum. Hæc Augustinus.

¶ *Fecit nuptias filio suo.* Scilicet cum Ecclesia, vt supra explicatum est. Post cuius mortem, episcopi dicūtur sponsi suarum ecclesiarum. Vt habetur in c. sicut alterius vxor. 7. q. 1. Vbi Calixtus

Sup. 19.
3. Re. 10. Figura.
Augusti.
Nota quæ sequūtur.
Episcopi sponsi sūt Ecclesiarū suarū.
Ephe 2.

lixtus ait: sponsa, vxorque Episcopi, dicitur eius ecclesia. Vnde in signum huius rei annulum portat Episcopus. Et Summus Pontifex appellatur sponsus totius ecclesiæ. Sicut manifestè colligitur in c. Ecclesiæ meæ. distinct. 97. tam iste quàm Episcopi, semen fratri suo defuncto, administratione exteriori Sacramentorum, Euangelij prædicatione, monitis salutaribus & excitantes. Hac enim ratione voluit Christus Dominus verus ac proprius ecclesiæ sponsus, prælatos Ecclesiæ suæ hoc nomine gaudere. Nã quemadmodũ propter influxum gratiæ, solus Christus caput totius ecclesiæ appellatur, propter influxum autem exteriorem, hoc est, propter administrationem Sacramentorum, atque directionem in agendis, ratio capitis conuenit ecclesiæ prælatis: sic etiam propter hanc eãdem causam, meritò nomine spõsi gaudent. Gignunt enim verbo & Sacramentis, quã plurimos filios Christo. Vnde Paulus inquit: in Christo enim Iesu per Euangelium, ego vos genui. Paulus ergo sponsus erat, spõsamq; spiritualem habebat, quando filios spirituales se genuisse dicebat. Quo in loco admonẽdi sunt omnes prælati, vt diligant sponsas suas, cum quibus matrimonium spirituale cõtraxerunt: sicut Christus verus sponsus dilexit ecclesiã, & tradidit semetipsum pro ea. Curent (inquam) prælati mundare sponsas, hoc est, ecclesias suas à peccatis: dispensatione Sacramẽtorum, verbo & exemplo, feriẽtes quod forma facti sunt illarum. Et tunc dignè hoc tam præclaro nomine gaudere, atque de illo gloriari poterunt.

Summus Pont. spõsus est ecclesiæ vniuersalis.

Quare soli cet Pont. dicatur spõsus ecclesiæ &c. aliij; prælati suarũ Ecclesiarum.

1. Cor. 4.

¶ *Qui fecit nuptias filio suo.* Deus pater quotidie nuptias spirituales facit filio suo; illum animabus nostris copulando. De quibus intelligitur etiã illud Apocaly. cap. 16. Venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se. Quo in loco, tria consideratione digna sunt: Primum, qualis requiratur vxor agni: secundum, quales nuptiæ: tertium quibus vestibus & ornamẽtis sponsa, hoc est, anima, ornari debeat, de quibus sigillatim pauca dicemus, quæ prolixius & magis ad longũ explicat D. Bonau. in lib. de præparatione cordis á capi. 21. vsque ad cap. 43.

Apo. 16.

D. Bonau. de præparatione cordis.

¶ Qualis autem debeat esse anima quæ Christo nubere vult, significatur Leuit. 12. Sacerdos (inquit) virginem ducet vxorem: viduam autem, vel repudiatam, vel sordidã, vel meretricem, non accipiet. Christus ergo Dominus, qui non solum constitutus est rex á patre super Sion montem sanctum eius, sed est sacerdos in æternum secũdum ordinem Melchisedec: non viduam, non repudiatam, non sordidam, non meretricem animam ducet vxorem. Per viduam intellige animam, quæ voluptates iam demissas, saltim affectu desiderat, quod solet facere vidua. De qua Paulus: vidua quæ in delicijs est viuens, mortua est. Tales ergo animas sibi nõ copulat Christus. Hæc enim similes sunt mulieribus (quas vidit Ezech.) plangentibus Adonidem, hoc est, veneris amatorem. Similes etiam sunt filijs Israel, qui fastiditi manna in deserto, ad carnes quas in Aegypto reliquerant, suspirabant. Noli ergo tu ad ea quæ in Aegypto huius mundi reliquisti, suspirare: Noli manna desere re: hoc est: lectionem contemplationem, atque orationem: sed potius tẽpo-

Qualis debeat esse anima quæ Christo nubere vult.

Leuit. 12. Figura.

Psal. 2.

Psal. 109

Quando anima per viduã significatur.

1. Tim. 5. Simile.

Ezech. 8.

Num. 11.

poralia ista (quæ retro sunt) cum Apostolo obliuiscens; ad spiritualia atque æterna (quæ ante sunt) spe & desiderio te ipsum extende.

¶ Per repudiatam significantur omnes illi, qui à mundo contemnũtur, & tamen mundum non contemnũt. Quemadmodum enim canes fustibus & flagellis vna porta domus excluſi, per aliam redire solẽt: sic multi hominum ita sunt delectationibus huius mũdi illecti, vt quamuis multis aduersitatibus ab illo eijciantur, ab illo fugere ac recedere nolunt: nõ curantes quod Salomon ait, Eccle. 29. minimum pro magno placeat tibi, & improperium peregrinationis non audies. Minimum pro magno accipiebat illa quæ dicebat: sufficiebat nobis paupertas nostra. Multa enim improperia, multaque conuicia nec esse ett illum audire, qui pauca habet, & paucis nescit vti. Has ergo animas sic repudiatas, non sibi cõiungit sacerdos Christus.

Quando anima per repudiatã significatur.

Eccle. 29.

Tob. 5.

¶ Per sordidam verò significatur omnis anima, quæ prauis cogitationibus immundisque cordis affectibus, contaminatur. Aduersus quam ait Dominus Ezech. 22. sordida, nobilis, grandis interitu. Anima ergo nobilitate sui sponsi donata, si sordida fuerit, grandem damnationis interitum sibi comparabit. Si tu ancillam sordidam & immũdam in domo tua detestaris: quanto magis sacerdos Christus animam multis sceleribus contaminatam detestabitur? Si ergo vis Christo nubere, aufert à te vestimenta sordida, iuxta verbum Zacha. capi. 3. Sicut enim in veste alba turpior est, & facilius apparet macula; sic in anima Deo dicata, indecentior est peccati immundities.

Quando anima per sordidam intelligat.

Ezec. 22.

Simile.

Zach. 3.

Simile.

¶ Per meretricem denique intelligitur anima, quæ cuilibet cedit tentationi. Hanc multo minus sibi copulat Dominus, Simile meretrici, quæ omnibus hominibus sine aliqua resistentia prostituta est.

Quando anima dicatur meretrix.

¶ Si ergo desideras Christo summo sacerdoti animam tuam matrimonij cœlestis vinculo copulare: illam illi tanquam virginem castam exhibe. Virgo est omnis anima, quæ à peccati corruptione libera est. Virgo est anima & virgo prudens, tali viro digna: quando illum diligit, illum quærit, illum petit, quando deniq; illud vnum, quod est necessarium desiderat: quod facit charitas cuius officiũ est, vnire & copulare. Animaduerte, quod virgo quæ oleum non habet in lampade excluditur ànuptijs. Subtrahe tu oleum, vt Bernar. ait, & lampas non lucebit. Sic subtrahe charitatem, & integritas non placebit. Talẽ ergo virginem castã & charitate plenam, sibi Christus in spõsam elegit: talisque vxor agni, hoc est: Christi, ab illo requiritur. Non vidua, non repudiata, non sordida, non meretrix sed virgo prudens.

Anima virgo esse debet, si Christo nubere vult.

Luc. 7.

Sap. 25.

¶ Ostenso qualis debeat esse sponsa Christi: nunc considerandum restat: quales sint & esse debeant spirituales istæ nuptiæ. Et primum illud est admonendum: hoc cœleste & spirituale matrimonium dignum esse, vt à nobis summopere desideretur. Si enim pater familias tam solicitus esse solet, pro filia matrimonio collocanda: quanto magis nos solicitos esse oportet, pro animabus cum Christo coniungendis? dicit enim Ecclesiast. c. 7. trade filiam tuam, & grande opus feceris: & viro sapienti da illam. Et ego dico tibi trade animam tuam viro

Quales debeant esse nuptiæ spirituales inter Christum & animam.

Eccle. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ro infinita sapientia prædito,& maius opus facies. Ipse enim inuitat, ipse petit cor tuum in matrimonium dicens: fili præbe mihi cor tuum. Mihi (inquam) nam nulli fructuosius, nulli iucundius, nulli honorabilius cor tuum præbere poteris. Hoc ita esse intelligens Dauid, dicebat: Deus cordis mei,& pars mea Deus in æternum. Ipse enim apponit erga nos cor suum, si nostrum cor nos illi præbemus.

Prou. 23 c.

Psal. 72.

¶ Hæ verò spirituales nuptiæ initiantur in pœnitentia, perficiuntur in bonæ vitæ perseuerantia, & consummantur in æterna illa beatitudine.

Quibus vestibus præparat anima ad has nuptias.

Ezec. 16.

¶ Quibus verò ornamentis anima præparari debeat, vt sponso Christo maximè placeat, docet Ezech. cap. illo. 16. iam in superioribus adducto: Laui te (inquit sponsus) aqua,& mundaui sanguinem tuum à te: vnxi te oleo: vestiui te discoloribus: calciaui te hyacinthis: cinxi te bysso: indui te subtilibus: ornaui te ornamẽto: dedi armillas in manibus tuis, torquẽ circa collum tuum: dedi inaurem super os tuum,& circulos auribus tuis, & coronam decoris capiti tuo: & ornatæs auro & argento. Quo in loco, vt vides, tredecim animæ ornamenta enarrat propheta. Aqua enim baptismatis sponsus lauat animam; oleo lætitiæ spiritualis vngit: discoloribus ac varijs virtutibus vestit; hyacintho, hoc est, spe & desiderio cœlestium calciat: byssо castitatis cingit: subtilibus, idest, fidei articulis induit: ornamento charitatis, quæ vestis est nuptialis, ornat: armillas strenuitatis & fortitudinis in manibus suis, hoc est, in operibus suis confert: torque temperatæ loquutionis collum eius circundat: inaures & circulos obedientiæ & intelligentiæ præbet: corona virginitatis decorat: auro obseruantiæ mandatorum Dei, & argento eloquiorum eius, tandem ornat: & omnibus numeris absolutam reddit. Hæc sunt ornamenta quibus sponsa decoratur: hæ sunt vestes quibus præparatur sponso suo.

Tredecim aliæ ornamenta enarrat propheta, de quibus Vi. D. Bo. de præparatione cordis &c. 31. vsquè ad. 43.

¶ *Misit seruos suos vocare inuitatos, & nolebant venire.* Ex hoc testimonio atquè ex multis alijs, colligũt doctores sancti: primum, quòd vnusquisq; mortalium ius habet tam diuinum, quàm naturale, promulgandi Euangelium vbiquè terrarum. Sic infra capit. 28. ait Dominus: Data est mihi potestas in cœlo & in terra: & euntes docete omnes gentes &c. Quasi dicat quam ego potestatem in hac parte habeo, vobis confero. Habuit autem potestatem in toto orbe prædicandi: ergo illam nobis contulit. Iure etiam naturæ vnusquisq; mortaliũ habet & libertatem & facultatem docendi alios, eisquè persuadendi illa quæ tenentur facere. Cum ergo mortales omnes christianam fidem tenẽ tur suscipere: liberum ergo erit vnicuique eam vniuersis persuadere.

Liberum est vnicuiq; fidem persuadere infidelibus.

infra. 28.

¶ Secundum verò quod ex hoc testimonio colligi potest: illud est, vt nemini hominum liceat, aliquem, vel ad fidem, vel ad baptismum cogere. Ante hominem enim est vita & mors. Non enim rex iste cogere voluit inuitatos, qui venire noluerunt. Sed de hoc, multi multa disputant. Vi. 45. d. c. de Iudæis. Et in cap. qui sincera,& 23. q. 5. cap. quæ ad fidem. Præcipuum argumentum pro hac re sumi potest ex legibus, quas Christus Dominus sup. c. 10. cum discipulos prædicatũ dimisit in orbẽ, eis prascriplit:

Infideles non sunt cogendi ad fidem. Vi. doctorem in. 4. d. 4. & Sto. d. 5. q. vna, arti. 10.

scripsit: quæ quidem omnes pacem illã supercœlestẽ, quæ exuperat omnẽ sensum, mirificè redolẽt. Lege illas.

¶ *Nolebant venire.* Radix omnium bonorum & malorum voluntas est. Si saluaris, eò est, quia bonam voluntatem habes: & in terra (inquit angelus) pax hominibus bonæ voluntatis. Si verò condemnaris, non est quia nescias, aut non possis, sed quia venire inuitatus ad nuptias, non vis. Quare non est cur dicas, non posse, aut nõ potuisse, vitare peccatum. sed noluisse cũ possis. Sic regina Vasthi, ad conuiuium illud grande inuitata, venire noluit. Quare excusationes illæ, sponsæ in canticis cap. 5. friuolæ omnino sunt: laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa?

Radix omnium bonorum & malorum est voluntas. Luc. 2.

Esther. 1. Figura.

Cant. 5.

¶ *Iterum misit alios seruos, dicens: dicite inuitatis: ecce prandium meum paraui: tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias.* Est prandium hoc (vt in hoc loco ait Chryso.) doctrina iustitiæ,& verba cœlestium mysteriorum, quibus se homo refficiẽs, vitam immortalem, verèq; beatã cõsequetur. Hoc prandium de quo agit Christus, est conuiuium illud, de quo ait Dominus apud Esaiam: & faciet Dominus exercituũ omnibus populis in monte hoc cõuiuiũ pinguium, conuiuiũ vindemiæ, conuiuiũ pinguiũ medulatorũ & vindemiæ defecatæ. Est enim verbũ Dei, animæ alimentũ, omnibus dapibus dulcius & præstantius. Non enim immeritò ait propheta: quàm dulcia faucibꝰ meis eloquia tua super mel ori meo. Et volens Esai. Significare huius conuiuij excellentiã, illud appellat vindemiæ, & pinguiũ medulatorũ, & vindemiæ defecatæ, hoc est: pulchrũ & excellẽs, in quo sunt fercula pinguia, opima, & iucũda, & vina defecata & optima. Ne intelligas has exquisitissimas dapes corporales, sed spirituales. Voluit enim Christus & propheta significare hac traslatione, esse Euangeliũ animarũ cibũ, cum quo nullæ aliæ epulæ debent cõparari. Sed heu quot sunt, q nolint etiã inuitati adhoc sacrũ cõuiuiũ venire: & hoc suauissimo pabulo, tanquam nectare & ambrosia, animũ alere, & reficere. Vt enim illũ rectè valere dicimus, qui corporis cibũ suo tẽpore appetit: eũ verò lãguescere, qui fastidit epulas, sensusq; stupore earũ suauitatẽ nõ sentit: ita eũ animũ rectè valere dicimus, qui verbũ Dei audit & rapit: cũverò debilitari, qui verbo Dei non delectatur: qui Euangelicas conciones spernit: qui harum diuinarũ epularum suauitatẽ non sentit, ex quibus efloresc it pietas & charitas, cæteræq; virtutes, quibus hominum mentes substentãtur, & amore æternitatis rapiuntur. Hæc denique est cœna illa magna, quã fecit Deus, de qua loquitur Chꝛs apud Lucã: ad quã inuitati accedere noluerũt. Nos verò accedamus ad hanc cœnã: has diuinas epulas auidè sumamꝰ, & in mẽtis stomacho conseruemus. Vt enim nõ prodest cibꝰ, si eũ statim euomimus: sic paruã vtilitatẽ afferet verbũ auditũ, si statim illius obliuiscimur. Et quẽadmodũ cibus absq; naturali calore nõ digeritur, indigestus verò onus est, nõ cibus, & nõ solũ non nutrit, sed corrũpit, quã ob causam videmus redũdare varias ægrotationes: sic verbũ Dei auditũ, in frigido animo receptũ, non digeritur sine igni diuini amoris: crudus verò & mentis stomacho innatans, pondere premit: & non solum nõ alit animũ

Simile.

Simile.

Simile.

Simile.

D. Chry. Prãdium est doctri. cœlestis.

Esai. c. 25

Psal. 118.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad æternitatem, sed eo ipso animus inflatur, & in pestilentiorem superbiam incidit, vitio, non cibi, sed animi frigidi & cõtaminati, qui ob malitiam suã diuinum pabulum in venenum conuertit. Ait enim D. Pau. 1. Cor. 8. in Episto. ad Corint. scientia inflat, charitas verò ædificat.

¶ *Tauri mei & altilia mea occisa sunt, venite ad nuptias.* Lege Num. c. 15. Et inuenies Dominum, qui se conuiuam nostrum facere voluit, & cibis hominum se affici ostendat; neq; delicatos esse voluit, sed communes: Nota. vt nemo posset ex nobis conuiuam Psal. 49. reijcere. Nunquid Domine manducabis carnes taurorum, aut sanguinẽ hircorum potabis? abiit, neq; necessitate, sed tua dignatione hoc facere voluisti. Et expende quæso, quàm benè prandium soluat. Tu ei carnes taurorum & hircorum, atq; agnorum, in conuiuium ad quod eum admittis, paras, & vini ac olei paruam mensuram spondis: nempe. 4. hin olei, & idem vini: ille verò considerat, quid conuiuio ad quod te inuitat, afferat: nempe, se ipsum: panem angelorum. Imo vt Ambro. dicit, supra cœlum: vinum verò sanguinem suum præciosum: tu illi similæ panem, ille mãna de cœlo: tu illi, fellis amaritudi- Psal. 68. nem, & acetũ pro vino: Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto: ille tibi vinum quod lætificat nõ corpus sed cor hominis. Cæterũ audi quid dicat Mathæus in hoc loco de prandio eius: tauri mei & altilia occisa sunt, venite ad nuptias, & considera quæso: ille venit nõ vocatus ad tuum humile cõuiuium, tu verò dedignaris accedere vocatus: imo terq; quaterq; inuitatus ad tuũ opiperum & pinguc.

¶ *Et contumelijs affectos occiderunt.* Hæc sunt stipendia quæ concionatoribus exhibere solent iniqui & peruersi homines: nempè homicidia, persequutiones & martyria. Olim panis azimus cum lactucis agrestibus comedebatur. Sic verbũ Dei afflictionibus est admixtũ. Quod si omnes qui pie volunt viuere in Christo persequutionem patiuntur, vt Paulus ait: quãto maiorem patientur, qui per orbẽ terratũ verbum Dei portare conantur, renitente mundo atq; omnibus inferorũ portis? Magna tamen consolatio esse debet prædicatoribus quod in hoc loco Euangelista addit: rex autẽ cũ audisset iratus est, & missis exercitibus perdidit homicidas illos. Audit enim Dominus sanguinẽ Abel, Gene. 4. atque omnium iustorum clamantiũ ad eum super terram.

¶ *Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunq; inueneritis vocate ad nuptias.* Animaduerte quod nemo ad has nuptias, neq; ad vineæ culturam venerit, nisi vocatus. Hinc est quod D. Paulus in Epist. ad Rom. c. 1. ait: Paulus seruus Iesu Christi vocatus Apostolus non enim ipse Christũ quæsiuit sed prius ab illo fuit ipse quæsitus atq; vocatus. Et hoc est quod Christus dicebat apud Ioan. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Quod experimẽto didicimus in Petro & Andrea, in Ioanne & Iacobo, quos nõ solũ ad Apostolatum admisit, sed vocauit, vt noster Math. c. 4. refert. Hinc est quod D. Pau. sæpe sæpius hoc verbum in suis epistolis repetere & inculcare nõ erubuit. His qui secũdũ propositũ vocati sunt sancti. In quibus estis & vos vocati. Omnibus qui sunt Romę vocatis sanctis. Vt omnia diuinæ vocationi tribuamus.

Stipendia concionatorum homicidia & persecutiones esse solent. Exod. 12 b. Figura. 1. Ti. 3. c.

Nemo venit ad Christ. nisi vocatus ab illo Rom. 1.

Ioã. 13. c.

Supra. 4.

Rom. 8. f.

Rom. 12

¶ *Intra-*

Humanitas Dei cõmendat.

¶ *Intrauit autem rex, vt videret discũbentes.* Non sic principes seculi suos ministros tractare solent. Vidisti aliquando Dominum quantuncunquè piũ in suos, qui eos coram se velit comedere, aut eos comedentes videre gaudeat de bonis suis? nullum. Iste verò suos non solum conspicere, sed comedere coram se, summa auiditate videt. In hoc loco legis intrasse regem, vt videret discumbentes. Sed quales quæso? debiles & claudos &c. Tales sunt quos inuitat ad tauros & altilia, & ad preciosa fercula compelit. Ideo neminem volebat apparere Exod. 23 coram se vacuum. Exod. 23. Non vt ipse comederet, sed vt nos comedentes corã se de bonis suis, videat & gaudeat, non semel, sed ter in anno.

¶ *Amice quomodo huc intrasti? &c.* Vide quæ annotauimus capi. 12. super illa verba: non contendet neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius, vbi de modestia prælatorum egimus.

¶ *Amice quomodo huc intrasti?* Hoc vno verbo amici atquè hoc vno sermone exprobrabit Christus in mortis articulo, siue in tremendo illo iudicio ingratitudinem omnium peccatorum, quitantis affecti beneficijs, ausi sunt in Ecclesia viuere, non induti charitate: ausique sunt vsquè ad mortem illa exuti perseuerare. Vnde D. Augustinus ait: quid faciemus D. Augu. charissimi in illo metuendo iudicij die, cum Dominus tam iustus quàm misericors seueritate iudicis contemptæ misericordiæ reos cœperit accusare & dicere: ego te homo de limo manibus meis feci: ego terrenis artubus infudi spiritum: ego tibi imaginem nostram, similitudinẽq; conferre, dignatus sum: ego te inter parady-

Exprobratio beneficiorum Dei.

si delicias collocaui: tu vitalia mãdata contemnens deceptorem sequiquã Dominum maluisti. Cum expulsus de paradiso iure peccati vinculis teneretis: virginalẽ vterũ sine dispẽdio virginitatis pariendus introijs: in præsepio & pannis obuolutus, tacuis: infantiæ contumelias humanosquè dolores, quibus tibi similis fierẽ, adhoc scilicet vt te mihi similẽ facerẽ, pertulisti: irridẽtiũ palmas & sputa suscepisti: acetũ cũ felle bibi. flagellis cæsus, vepribus coronatus, affixus cruci, perfossus vulnere; vt tu eripereris, morti animã in tormentis dimisi. En clauorũ vestigia, quibus affixus pepẽdi: en perfossum vulneribus latus: suscepi dolores tuos, vt tibi gloriã meã darẽ: suscepi mortẽ tuam, vt in æternum viueres: conditus iacui in sepulchro, vt tu resurgeres in cœlo: cur quod pro te pertuli perdidisti? cur ingratus redemptionis tuæ munera renuisti? Non tibi ego de morte mea quæror. Redde mihi vitam tuam, pro qua meã dedi. Redde mihi vitã tuã, quã vulneribus peccatorũ indesinenter occidis. Cur habitaculum quod in te sacrauerã luxuriæ sordibus polluisti? cur corpus iã meũ turpitudine maculasti? cur me grauiore criminũ tuorũ cruce, quã illa in qua quõdã, affixisti? grauior enim apud me peccatorũ tuorũ crux est, in qua vinctus pẽdeo: quã illa in quã tui misertus mortẽ tuã occisur, asscẽdi. Cũ essem impassibilis, prote pati dignatus sum: sed tu despexisti in homine Deũ in infirmo salutẽ: in via reditũ: in iudice veniã: in cruce vitã: in supplicijs medicinã. Et quia post omnia mala tua ad pœnitẽtiã cõfugere noluisti, ab audito malo nõ mereberis liberari. Hęc Au. Quia tãtis homo affectus est beneficijs, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Peccator fidelis, dicitur amicus in hoc loco, tum propter fidei professionē, tum propter innumera ei à Deo collata beneficia quæ signa sunt dilectionis.

signa sunt amoris, amicorum enim omnia sunt communia, eò amicus dicitur: sed quia redamare Deum noluit: ideò ligatis manibus & pedibus proijcietur in tenebras exteriores: primùm auditurus: amice, quomodò huc intrasti non habens vestem nuptialem? Deinde omnia alia, quæ ex Augustino enarrauimus: Quæ vno isto verbo, vnoquè sermone, vt iam diximus, continentur.

¶ Vt videas quàm iustè conqueritur, aut conqueri potest Deus de peccatore non habente vestē charitatis: si non tibi sufficiunt quæ modo ex Augustino enarrauimus: lege D. Basil. to. 2. in lib. regularū fusius disputatarum, interrogatione. 2. &. 3.

¶ *Amice quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?* Qui charitate sunt prædíti, hac veste nuptiali sunt induti, charitas enim est vestis nobilissima, de qua in hoc loco Christus loquitur: & Apostolus Petrus: charitas (inquit) operit multitudinem peccatorum. Et Dauid in psalmo: Beati (inquit) quorū remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Charitas enim operit & tegit. Vnde qui sine ea sunt, meritò nudi dicuntur.

1. Pet. 4.

Psal. 31.

Apo. 3. c

Quod significās. D. Ioā. dicebat cuidam in Apoca. Nescis quia tu es miser, & miserabilis & pauper, & cæcus & nudus? Ideo ait scriptura; primos nostros parētes cū in peccatū incidērūt, cognouisse se esse nudos. Quamuis enim ante peccatū nudi essent, habebant tamen pro vestimento diuinam quandam dignitatem, quam, si in illo felici statu permansissent, nō amisissent: quin potius fuissent semper admirabili quadam gloria cumulati. At cum Dei præceptum transgressi sunt, erubuerūt, & fuerunt hac veste nudati: & senserūt anxios timores, inanes solicitudines, alias q; perturbationes, quæ in eos tanquā procellæ & tēpestates irruerunt. Est igitur charitas diuina quædam vestis.

Gene. 3.

¶ Hæc est vestis illa, qua Elias operuit Elisæū, quem inuenit arantē; hac enim indutus Elisæus, cōbussit aratra, in quorū igne coxit duos boues quos occidit: & statim sequutus est Eliā, qui super eum palliū proiecerat. Quid per Elisæum terram colentem intelligitur, nisi peccator terrenis operibus implicatus. Quid per Eliā cœlum ascēdentē, nisi Christus charitate inflammatus in cœlum assumptus? Cum Christus peccatorem cooperit pallio diuinæ gratiæ: statim homo terrena ac turbulenta negotia, & impia comercia reliquit: & iuga boū hoc est, mundi vincula, & nepharios labores cōtēnit: cōburit aratra, hoc est, instrumēta peccādi: & boues qui iuga mundi portabant occidit, & coquit aratrorū igne, hoc est, appetitus interficit, & se ipsum occidit igne cōtritionis peccatorū, ita vt iā ipse qui ante erat, non viuat, sed sit Deo immolatus: non viuat homo carnalis, sed spiritualis: nō homo terrenꝰ sed cœlestis. Quemadmodum de se ipso D. Paul. dicebat: viuo autem iam non ego: viuit in me Christus. Ille Paulus qui antea viuebat, erat in cruce immolatus, iuxta id quod ipse dicebat: mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mūdo. Aspicis itaq; quid profuerit Elisæo palliū illud, quo fuit ab Elia indutus, per quod Christus significatur, sine quo Aegyptij nudi & discalciati dicūtur ab Esai. c. 20. Hi, qui pascha Domini celebrabant, calciati erant, vt in lib. Exodi referunt diuinarum literarum monimenta. At Aegyptij scelerum vinculis astricti, erāt pedibus nudi; quoniam verum pascha dignè non comedebant. Pascha enim nostrū (vt ait Apostolus) immolatus est Christus, quē ipsi nō sequebantur. Per quos nefarij omnes mortiferis sceleribus vulnerati, intelliguntur.

3. Re. 19. Figura.

Gala. 2.

Gal. 6.

Esai. c. 20. Figura. Exod. 20.

Charitas per antonomasiā vocatur ornamentum & vestis animę. Ezec. 16.

¶ *Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Etsi multa sint animæ ornamenta, tamen per antonomasiam appellatur ab Ezechiele charitas (quæ maior est omnium virtutum) ornamentum, dicens: ornauit te ornamento. Etiam hoc loco, vocatur vestis nuptialis. Aegyptij multis de causis admiratus in hoc loco Dominus, multos fidelium in Ecclesia exutos charitate, ait vnicuiq; illorum. Amice quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? Inter alias verò, quinq; annumerat D. Bonau. de doctrina cordis. c. 37. Prima est, quod tāti faciat Dominꝰ hāc vestem, vt suis fidelibus materiam de qua fieret, prebere dignatus fuerit. Prebent oues lanam: prebent vermes quos bombices vocamus, sericū, ex quibus homines vestimēta preciosa cōponere solent: prebuit Christus verus agnus verusq, vermis (ego, ait ille, sum vermis & nō homo) materiā, qui de visceribus suis: cū aperto latere infinitū suū erga nos amorē effudit, pretioso sanguine tinctū: vt hāc charitatis vestē texeremus: vt amore eius cōmoti, ad eū redamādū incitaremur. Quare iure optimo miratur, si aliquem nostrum uideat, qui illum toto corde, tota mente, totisquè viscēribus non diligat.

D. Bo. de doct. cor. c. 37. 1. rationalis admirationis.

Psal. 21.

¶ Secunda causa est, eo quod fideles certo sciamus, hanc vestem charitatis maximè Christo placere, maximeq; spōso isti cœlesti gratam esse. Hinc tulit, quod licet corpus suū perforari in cruce permiserit, non tamen voluit inconsutile vestem suam, quę huius vestis nuptialis figura erat, aliquo modo scindi, vt docet Ioā. c. 18. Volens in hoc mysterio nobis significare plus multo amasse hanc tunicam charitatis, quāpretiosum corpus suum. Vnde D. Augustinus sic ait: tunicam hominis tam iudicati, in cruce pendentis, carnifices Pilati nō sunt ausi concidere: & tu vis charitatem Dei, imo charitatem quæ Deus est, superare? Hæc dicens contra seminatores discordiarum, quæ Christum diuidere dicuntur, dum charitatem fraternam diuidunt.

2. admirationis huius ratio.

Figura. Ioan. 18.

D. Augu.

¶ Tertia causa huius admirationis est, eo quod nesciat homo finem suum: cōperiat autem, quod non poterit cum sponso Christo in illa cœlesti curia inter principes regni cœlorū, dignè absq; hac veste apparere, & audeat vel ad horā, hāc charitatis vestem exuere? & non semper sit paratus; ne forte audiat illius iā clausis: amen dico vobis nescio vos? Heu quot sunt in ecclesia fideles, qui tūc volunt hāc vestem charitatis ordiri, quādo vult Deus eorū vitā scindere. Noli ergo tardare hāc charitatis vestē texere, ne subitò succidaris: & ne aliā vitā ingressꝰ absq; illa, audias: amice quomodo huc intrasti nō habens vestē nuptialē? ligatis ergo manibus & pedibus, proijcite cū in tenebras, longe à luce positas. Imitare ergo mulierē illā fortē, de qua dicitur pro. vlti. quæsiuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum. Per lanam intellige omnia beneficia, á

3. rationalis admirationis.

Infra. 25.

Prou. vlt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ch isto quatenus verus homo nobis exhibita: per linum verò ea quæ à illo patenus verus Deus recepimus. Quid ergo est lanam & linum quærere, nisi beneficia vniuersa, tam à CHRISTO homine quàm à CHRISTO Deo, corde & ore frequentius reuoluere? vt sic vestem charitatis texere valeas in animo tuo. Ex crebra enim & frequenti memoria beneficiorum Dei erga nos, cor nostrum maximo amore incenditur: anima nostra maxima charitate flagrat.

Quarta ratio.

¶ Quarta causa ea est, quod si vestis hæc nobis defuerit, vniuersi orbi in illo tremendo iudicio turpitudo nostra manifesta erit. Charitas enim (ait Salomon) vniuersa delicta operit. Et Diuus Ioan. in Apocalyp. capit. 16. etiam ait: beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet, & videāt homines turpitudinem eius. Neque enim verbis, aut maxima vi dicendi, explicari & ponderari potest, quanta verecundia, quantoque pudore afficientur peccatores coram tanta hominum multitudine, sine charitate apparentes.

Prou. 10.

Apoc. 16

5 ratio.

¶ Quinta denique causa est, quod nobis compertum sit, nullo modo sine veste hac regnum cœlorum ingredi posse. Cum ergo fecerit nos dominus ad se, & iniquetur sit cor nostrum, donec perueniat ad illum. cur sine hac veste viuimus: cur sine charitate ambulamus: cum certo sciamus absq; illa, Deo fine nostro, atq; summo bono, ad quod desiderio inenarrabili tendimus, frui minimè posse? Aduerte igitur ô homo & attentè considera, quod sicut non licebat hominem indutum laceo qualam regis Assueri introire: ita etiam tu anlam cœlestis regis sine hac lætitiæ veste, cum solo timore seruili, intrare non poteris. Hæc est vestis illa purpurea, de qua Prouer. vlti. dicitur: byssus & purpura indumentum eius. Hæc est vestis odorifera, cuius odor benedictionem patris cœlestis impetrat vero Iacob, quē vt sentit verus Isaac, ait: ecce odor filij mei, quasi odor agri pleni. Nonne vides quantis rationibus cōmotus admiretur rex ille cœlestis, & dicat: annce quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? sciens quod ex meis visceribus tibi vt hanc vestem texeres, materiā præbuerim: sciēs quod hæc vestis est, quæ inter omnia alia animæ tuæ ornamēta mihi maximè placet: sciēs quod nescias finē tuū: & quod hac veste exuta, nō poteris dignè cōrā tot regibus & principibus cōparere: sciēs etiā, quod sine hoc vestimento, turpitudo tua in illo terribili tremendoq; iudicio apparebit: sciens tandē, quod sine illa regnū cœlorū intrare, perpetuaq; felicitate, diuinisq; dapibus illis potiri, nemo poterit: etsi desiderio incredibili ad illas anhelet? Labora igitur pro hac veste: nā ista est, quæ cōtra aduersa omnia hominē munit. Fortis enim est vt mors dilectio. Ista est quę hominē ornat fortitudo & decor (inquit Salo.) indumentū eius. Ista est vestis illa polytrinta, varietate bonorū operū distincta: secundū illud quod ptalmista ait: astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circundata varietate. Item hæc est currus ille igneus, subleuans interiorē hominem in paradisum spiritualem, vt de Elia legitur 4. Reg. 2. Tandem hæc est iugum suaue, de quo Dominus sup. c. 11. dixit, iugum meum suaue est &c.

Esther. 1. Figura.

Prou. vlt.

Gen. 27. Figura.

Epilogus causarum predictarum.

Canti. vl.

Pro. vlti.

Ptal. 44.

4 Re. 2.

Sap. 11.

¶ Quomodo

¶ *Quomodo huc intrasti &c.* Hoc regis conuiuium, non solum doctrinam Euangelicam significat: sed sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum nobis representat. Vnde quemadmodū in hac parabola duo hominum genera reprehenduntur: Alterum eorum, qui inuitati noluerunt venire, alterum eorum qui sine veste nuptiali ad mensam accedere ausi sunt: sic etiam maxima animaduersione digni sunt, qui ad Eucharistiam, vel nūquam accedunt, vel accedentes charitatem non afferunt. De primis dicit Christus: nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quod testimonium de Sacramēto Eucharistiæ exponitur in prologo Concilij Ephesini aduersus Nestorium. Iure ergo diuino tenentur aliquando christiani, adhanc mensam accedere. Ideò què verbo præcepto ait Dominus: hoc facite in meā cōmemorationem. Duo præcipiēs: quod populo has epulas cœlestes administrent sacerdotes: & quod illud fiat in memoriam passionis eius. De secundis verò sine veste charitatis accedentibus ait D. Paulus in Epistola ad Corint. qui enim manducat & bibit indigne, iudiciū sibi manducat & bibit. Quo in loco glo. D. Augustini ait: eum indignè manducare & bibere, qui in peccato, vel irreuerēter sumit. Sed de his satis doctores in 4 sent. disputant.

Hoc conuiuium representat etiam eucharistiæ sacramentum.

Ioan. 6.

D. Augu.

¶ *Non habens vestem nuptialem.* Hoc in loco reprehendenda est stultitia multorum fidelium, maximè mulierum, qui soliciti sunt ornare corpus, animam verò nudam relinquere: immemores illius quod sapiens ait: in vestitu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui exsollaris: et quod Paulus. Volo mulieres orare in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se: non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa: sed quod decet mulieres, promittentes pietatē per opera bona. Habitum ornatū explicat glosa, id est, religionem earum, ornantē eas. Et quod D. Pet. in Epistola c. 3. etiam ait: quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est homo cordis, in incorruptibilitate modesti & quieti spiritus. ¶ Immemores etiā Esther, quæ necessitate coacta ornare se dicebat: Domine tu scis, quod abominer signum superbiæ, & gloriæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ: & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei. Cura ergo omni diligentia, animam potius quàm corpus veste preciosa charitatis adornare; si non vis rerum omnium ordinem peruertere. Quod sanè quis faceret, si vellet ancillam habere, quæ Dominæ sunt: & è contrario. Sic tales carnem quæ ancilla est, ornant, & delicijs pascunt: & quæ sibi sunt placita ad nutum faciunt, vel hit nolit diuina lex. E contrario autē anima, quæ domina à Deo constituta est, fame & siti affligitur, maleq; induta est, obediens & obtemperans carnis illecebris. Vnde D. Bernard. ait: dominam ancillari, & ancillam dominari: magna abusio & nimis magnifica est.

1. Tim. 2.

1. Pet. 3.

Esth. 14. c.

Eccli. 11.

Simile.

D. Bern.

¶ *Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores.* Si totam hanc parabo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tribus. s. nuptijs & conuiuio & metu pœnarum nos Deus ad amorẽ prouocat. Primum.

bolam attente consideres, tria inuenies, quibus nos Dominus ad amorem suum incitare contendit: & ad vestem charitatis induendam persuadere: nuptijs scilicet, & conuiuio, & gladio. De quibus hic pauca subijciemus. Primum enim est, quod nos ad amandum Deum incitare debet, quod homo factus nos sua morte refecerit. Quod agnoscens Paulus dicebat. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me: non sum ingratus gratiæ Dei. sit D. Bernar. in lib. de diligendo Deo: si totum me debeo pro me facto: quid addã pro me refecto, & refecto hoc modo? Neque enim tã facilè refectus quàm factus. Siquidè non solum de me, sed de omni quoquè quod factum est, scriptum est: ipse dixit, & facta sunt. At verò, quam me tantum semel dicendo fecit; in reficiendo profectò, & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura: nec tã tum dura, sed etiam indigna. Quid ergo retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit: in secundo, se, & vbi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & reditus. Me pro me debeo, & debebo. quid Deo retribuam pro se? Nam etiam si me millies rependere possim, quid sum ego ad Dominum? Idem super Cant. Loquens de opere redemptionis, ait: quid adhuc dormitat tua affectio; imo non dormitat, sed mortua est, si huic non respondet bene. cio.

Gala 2. D. Bern. de diligẽdo Deo.

Pſal. 148.

Idem.

Secundã. ¶ Secundum verò quo nos rex iste inuitat ad illum diligendum, est conuiuium specialiter propositum diligentibus eum, & habentibus vestem nuptialem. Vnde Paulus in Epistola prima ad Corint. cap. 2. ait: oculus non vidit &c. Quæ præparauit Deus diligentibus se. Iac. 1. Accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Mirum profecto est, quo pacto sit possibile, vt amor noster e Dei manibus euadere possit: quia si amor noster venalis est, nullus Deo carius emit: cum pro illo dabit nobis regnum æternum. Si verò dandus est, nullus est illo dignior quàm Deus, cum ille sit summè bonus. Si autem violentiam requirit: nullus maiorem violentiam pro eo faciet quã ipse: nam petit a nobis amorem, quasi euaginato gladio: aut enim (inquit) amabis, aut æterna pœna interficieris, ligatisquè manibus & pedibus in tenebras exteriores proijcieris: quod erat tertium quo nos ad se trahere contendit. Hinc est illud quod Dauid ait: nisi conuersi fueritis, ab amore (scilicet mũdi, ad Dei amorem, gladium suum vibrabit. Et D. Augustinus in lib. confessionum: Domine quid tibi sum ipse, vt amari te iubeas à me: & nisi hoc faciam irascaris mihi, & mineris ingentes miserias? Sed de his hactenus: nam infra super illa verba: diliges Dominum Deum tuum, plura alia dicemus ad propositum istud concernentia.

Iaco. 1.

Lege pro hoc D. Bona. de doctrin. cor. ca 28. &. c. 72.

Tertium.

Pſal. 7. c.

D. Augu.

¶ *Mittite eum in tenebras exteriores.*

Leuiti. 21. præcipit Dominus sacerdotibus, ne polluant nomen Dei sui. Non (inquit) polluent nomen eius. Quo in loco aduerte: quod sortitur famulus, in aliquo nomen Domini sui. Nam à Deo dicitur seruus Dei: ideo si malus sit, nomen Dei quod in eo est, polluit. Nõne videretur tibi indecens valdè, si famulus sordidis indutus vestibus munus aliquod pretiosum domino mũdissimo deferret? Sicut enim Iesus sordidis indutus vestibus coram Domino, cum Sathan expostularet Deũ, præcipisse angelo legimus Zacha. 3. vt sordidas illum vestes exueret, & pretiosas indueret: sic & in hoc loco eum qui non nuptialibus intrauerat vestibus præcepit ejicere foras. Nil pollutum & sordidum dominus videre vult in nobis habentibus nomen eius.

Leuit. 21. Quid sit polluere nomen Dei.

Simile.

Zacha 3.

¶ *Mittite eum in tenebras exteriores.*

Magister 4. d. 50. c. 1. Quare dãnati dicantur proijci in tenebras exteriores: & cur per tenebras exteriores gehenna significatur? D. Aug. sup psal. 6 in illa verba: turbatus est à furore oculus meus.

Hic quæri potest, quare ille tenebræ quibus inuoluuntur mali in gehenna, dicuntur tenebræ exteriores. Quia tunc mali penitus extra lucem corporalem & spiritualem, scilicet, Deum erunt. Nunc enim etsi patiantur tenebras in cæcitate mentis: non tamẽ penitus extra lucem Dei sunt, neque corporali luce priuantur. De hoc Augustinus sic ait: ira Dei & in iudicio erit, & hic est in cæcitate mẽtis, cum dãtur mali in reprobum sensum. Ibi exteriores tenebræ erunt, quia tunc peccatores penitus erunt extra Deum. Quid est enim penitus esse extra Deum, nisi esse in summa cæcitate, siquidem habitat Deus lucem inaccessibilem? Hæ autem tenebræ hic iam incipiunt in peccante, cum ab interiori Dei luce secluditur: sed non penitus dum in hac vita est. Ecce quare peccator dicitur pati exteriores tenebras, & non hic, quia ibi excluduntur penitus à luce Dei, quod non hic. Sed quo modo intelligenda est illa sectio? an quia nõ videbunt eum per speciem? sed neque aliquis videt hic Deum per speciem. An per dissimilitudinem, quam facit peccatum inter Deum & hominem? Sed & hic multi per grauia peccata elongãtur à Deo. An quia Deũ odiunt, ita vt velint Deum non esse?

sed hic multi Deum oderunt: de quibus scriptum est: superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Quæ est ergo illa elongatio? Sanè exteriores tenebræ intelligi possunt: quædã malignitas odij & voluntatis, quæ tunc excrescet in mentibus reproborum: & quædam oblivio Dei: quia tormẽtorum interiorum doloribus adeò afficientur & turbabuntur, vt ab illis, ad cogitandum aliquid de Deo, vix vel rarò, vel nunquam mentem reuocent. Vt qui nimio præmuntur pondere, adeò stupescunt & turbantur, vt interim in aliam cogitationem non se extendant: sed illuc tendit impetus cogitationis, vbi sentitur vis doloris. Sed in hac vita nullus adeò malus est, vt penitus secludatur à cogitatione Dei: quia neque perdit appetitum beatitudinis, & quẽdam boni amorem, quem naturaliter habet rationalis creatura. Illas autem exteriores & profundissimas tenebras reprobos perpessuros post iudicium, dicit Augustinus opponens de illo diuite, qui in inferno positus eleuans oculos vidit Abraham, & in sinu eius Lazarum, cuius comparatione coactus est confiteri mala sua: vsquè adeò vt fratres roget ab his prouocari. Quod antè iudicium factum legitur. Sed post iudicium in profundioribus tenebris erũt impij, vbi nullam Dei lucem uidebunt, cui confiteantur. Hæc Magister.

Pſal. 37.

Simile.

Luc. 16.

¶ *Vt caperent eum in sermone.* In nullo magis dæmones, homines capiũt, quàm in sermone. Iam homo impius blasphemat, iã periurium cõmittit, iam falsum testimoniũ dicit, iã detrahit, iam turpia profert, iam scurrilia, iã multa loquitur, iam denique otiosa innumera; nullus denique est laqueus

In nullo dæmones magis homines capiunt quã in sermone.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo magis capiantur homines. Vnde inter alia quæ D. Iacobus de lingua affirmat, vt vno verbo omnia cõprehendat, ait capit. 3. Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis. Quo in loco glo. inquit. Vniuersitas iniquitatis lingua vocatur, quia per eam cuncta facinora, aut concinnantur, vt latrocinia & stupra, aut patrãtur, vt periuria, falsa testimonia, aut defenduntur, vt cum quilibet scelus suum excusat, quod commisit. Lingua enim in lubrico est siue in humido; & ideo de facili labitur. Ideo sapiens Ecclesiast. 14 dicebat beatus vir, qui non est lapsus verbo in ore suo. Quare in nullo magis nobis laborãdum est & euigilandum, quàm in sermonis & linguæ moderatione. cum vniuersitas sit omnium iniquitatum: cũ nihil inueniri possit quod magis noceat. Ideo Diuus Iacobus eam igni comparat. Ignis enim inter omnia elementa potentissimus est ad omnia destruendum. Non enim sine causa, Spiritus sanctus in linguis apparuit potius quàm in manibus, aut in alijs corporis membris. Vt insinuaret mẽbrum istud maximè inflammatum esse igne infernali, quare necessum erat, vt igne cœlesti inflammaretur. Non etiam sine causa fuit vt natura linguam in medio capitis collocaueret, quam dentium multitudo & labia circumstarent, ad insinuandum: quod aut tacendum nobis sit, aut iuste loquendum. Ad significandum etiam, quod lingua propter promptitudinem suam ad malum, necesse habebat vi antra carceres concluderetur: cũ tamen aures & manus in propatulo sint. Magna ergo cura & diligentia lingua custodienda est. Et præsertim in principijs illi resistendum. Principijs (inquit poeta) obsta: sero medicina paratur. Homines enim os nõ custodientes, vasibus sine operculis cõparati solent: & ideo immundi sunt. Vnde Num. 19. dicitur: vas non habens operculum neq; ligaturam desuper, immũdum erit. Comparãtur etiam equis absque freno & nauibus sine gubernaculo à Iacobo. c. 3.

Iac. 3

Glosa. Lingua vniuersitas iniquitatis vocatur.

Eccl. 14.

Similc.

Act. 2. a.

Poeta.

Simile.

Num. 19.

Iacob. 3.

¶ *Vt caperent eum in sermone.* Timida res malitia est, & mali trepidi. E contra vero audax virtus, & boni audacissimi. Nusquam enim videbis malos facinus aliquod committere, nisi sint in magna multitudine. Quod psal. 82. optime depingit: super populum tuum malignauerunt consiliũ, cogitauerunt aduersus sanctos tuos (vel absconditos tuos) dixerunt: disperdamus eos de gẽte &c. Sed qui cõuenerunt? tabernacula Idumæorũ & Ismaelitæ, Moab, & Agareni, Gebal, Ammon, & Amalech, alienigenæ cum habitantibus Tyrum. Audis ibi innumerabiles malos aduersus paucos bonos conuenisse: neque fortes, sed absconditos persequi. Sic Gene. 37. Fratres Ioseph se inuicem prouocant ad malum venite (inquit) occidamus eum. Et Prouer. capit. 1. Si etiam vocãt impij inuicem ad malũ, quia soli non audent. Timet etiam malus solus plecti ideo socios quærit. Malum etiam in se formidabile est, & non nisi multi illud audent simul perpetrare. Sic in hoc loco pharisæi in vnum conuenerunt, vt scilicet multitudine vincerent, qui ratione superare non poterant.

Timida res malitia est, & mali trepidi.

Psal. 82

Gene. 37

Prou. 1.

¶ *Magister scimus quia verax es.* Non facile explicare quis potest, quanta laude, quantisq; encomijs dignus sit homo verax & qui mendacium pro suis viribus fugere conatur. Tuæ

Veritas sancta & mendaciũ fugiendũ

præcor tu homo fidelis, hoc tam detestabile mentiendi vitium nam mẽdacium sceleus est diabolicum. Cum loquitur mendacium, ait Christus, ex propijs loquitur quia mẽdax est, & pater scilicet mendacij. Mendaciũ coinquinat os: redditq; illud abominabile Deo. Abonitatio est Domino labia mendacia. Mendacium hominem falsum reddit. Quantum enim præstat verus denarius falso: tantum præstat homo verax homini mendaci. Mendacium venenum est tam pestiferum animæ, vt in ore existens illam interficiat. Os quod mẽtitur (inquit Salo.) occidit animam. Mendaciũ nocet maximè fidelib9. Est enim lingua hominis mendacis, velut arcus diaboli, oculos interiores filiorũ Dei sagittans: extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij & non veritatis, ait Hiere. cap. 9. Non ergo accipias faciem aduersus faciem tuã, neque aduersus animam tuam mendacium ait Salomon. Eccli. 4. Vnde faciem aduersus faciẽ suam accipit, qui veritate exclusa à corde suo, quæ est Dei similitudo, falsitatem quæ diaboli est facies, assumit. Inquire ergo veritatem & persequere eam: vt de te omnes dicere meritò possint. scimus quia verax es.

Ioã. 8. f.

Prou. 12

Sapiẽ. 1.

Hier. 9. a

Eccli. 4. c

¶ *Et viam Dei in veritate doces.* Non sicut hæretici, qui etsi viam Dei doceant, hoc est, sacram scripturam, nõ tamen eam in veritate docent: cortices tantum comedentes & non medullam, imitantes patrem suum diabolum, quando Christum Dei filiũ tentare aggressus est.

¶ *Et non respicis personam hominum.* Hoc est munus veri concionatoris, non respicere personam hominum. Imo similis esse debet fulmini, quod ensem frangit & conterit, vagina illesa remanente: potentiores potius reprehendendo quàm humiliores, minusque potentes. Sic faciebat concionator ille & propheta qui dicebat: audite verbũ Domini principes Sodomorum. Et iterum: principes tui socij furum. Sic Christus qui dicebat principibus pharisæorum: auferetur à vobis regnum Dei. Non sic iudices huius mũdi facere solent: sed potius personam hominum respicientes, in pauperes & non in diuites, in humiles & non in nobiles, in miseros; & non in potentes potestatem suam exercent.

Quale sit munus veri concionatoris & iudicis.

Simile.

Esai. 1. c.

Ibidem f.

Sup. 11. d

¶ *Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces.* Vt caperent Christũ in sermone, primùm ei adulantur. Res profecto indigna est viro christiano, adulatio. Ideo Dominus Leuit. 2. in figura dicebat: nihil mellis adolebitur in sacrificio domini. In melle, dulcedo adulationis intelligitur. Exod. 23. ait: non coques hędũ in lacte matris. Adulator enim hominem durum, quem non potest frangere diabolus, in lacte adulationis coquit, vt à diabolo comedi possit. Præterea Prou. 24. ait Salo. Ne lactes quemq; labijs tuis. Vnde adulator nutrix est diabolo. Prou. 16. Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonã. Et Thre. 4. lamiæ nudauerunt mammas: lactauerunt catulos suos. Lamia, bestia est suis fœtibus crudelior quàm cæteræ bestiæ. Vnde lamia, quasi lania appellatur, quia catulos suos creditur dilaniare. Adulator locusta est, comedẽs residuũ grandinis. Exo. 10. nã sicut locusta æstate canit, & hieme silet: sic adulator in æstate prosperitatis laudat homines & in hieme aduersitatis à

Adulatio detestanda. Leuiti. 1.

Figura.

Exod. 23

Prou. 24

Prou. 16.

Thre. 4.

Simile.

Exod. 10

laude

Universidad de Deusto
Biblioteca

laude ceſat. Per grandinem verò perſequutor ſignificatur: locuſta ergo reſiduum grandinis comedit, quia auctore Gregorio: què perſequutio frãgens non vincit, multoties adulatio premit. Adulator propter ſuam procacitatem rana vocari poteſt: propter ſuam verò verborum dulcedinẽ ſirena vſquè in exitium dulcis ſecundum Boecium. Adulator, echo & vmbra dicitur: ſi enim rides ridet: ſi ais ait: ſi fles flet, & te tãquã vmbra ſequitur. Adulator deniquè, ſimilis eſt oleo. Oleum autem peccatoris &c. Similis eſt ſagitte aureæ & ideo multi non curant ſi ab illa lædantur. Similis eſt vento, qui etſi lenis ſit, trãfert tamen montes de regno Dei ad regnum diaboli. Similis deniquè eſt retibus. Vnde Salomon ait: qui blandis fictisquè ſermonibus loquitur, rete expandit proximo ſuo. Fugiamus igitur adulationem: deteſtemur aſentationem, quæ nos innummeris malis afficit: ne audiamꝰ à Chriſto: quid me tentatis hypocritæ?

Gregor. Simile. Simile. Simile. Simile. Simile. Prou. 29.

¶ *Quid me tentatis hypocritæ?* Vbiq; Dominꝰ deteſtatur hypocritas. Deut. 22. præcipiebat, dicens: Non indueris veſte, quæ ex lana linoq; contexta eſt. Per linũ quod ſubtilius eſt, cogitationes mentis ſubintelliguntur: per lanam verò quæ alba eſt: opera exterius relucentia. In hypocrita ergo ſub lanæ groſitie, linum latet: quia ſub puritatis imagine deprehẽdi calliditas non valet. Non ergo induamur veſte, lana linoquè cõtexta, hoc eſt, hypocriſi: Ne audiamus à Domino: quid me tentatis hypocritæ? Væ hominibus hypocritis, quia ſimiles ſunt ſterquilinio niue cooperto: & cigno extra candido, intus verò habenti tetras & nigras carnes.

Hypocritæ deteſtatur à Chriſto. Figura. Deut. 22. Simile.

Similes etiam ſunt Simoni Cyrinęo alienam crucem portanti. Et arundini vento agitatæ. Similes ſunt quoquè Sichem, qui circũcidit ſe, vt Dinam in vxorem haberet: minime tamen circunciſio illa, eum à gladio Simeonis & Leui, liberare potuit. Tales minatur Iob. c. 13. dicens: non veniet in conſpectu eius omnis hypocrita. Quod ſi interroges, cur Dominus hypocritas ita deteſtetur & perſequatur? in promptu reſponſio eſt: quia ſcilicet veri proditores ſunt omnes iſti, ſimulantes ſe agere partes Dei, & agentes partes diaboli: fingunt ſe eſſe amicos, cum hoſtes & inimici ſint. Lege quæ annotauimus capi. 6. ibi, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes.

infra. 27. Gene. 34. Iob. 13. causa quare Chriſtus deteſtatur hypocritas.

¶ *Cuius eſt imago hæc & ſuperſcriptio?* De vno quoquè noſtrum poterit dominus interrogare: cuius eſt imago hæc & ſuperſcriptio? Vnde ſuperbia eſt veluti quædam imago diaboli, in animis ſuperborum expreſſa. Quo fit, vt ſuperbus ſimilis ſit diabolo, expreſſamquè illius effigiem præferat. Iuxta illud quod D. Gregor. ait: Apoſtatæ angelo ſimilis efficitur homo, dum homo hominibus ſimilis eſſe dedignatur. At vero humilitas imago expreſſa eſt Chriſti. Curemus ergo, vt imaginem eius feramus, & non diaboli: vt interrogati: cuius eſt imago hæc & ſuperſcriptio? reſpondere poſsimus: nõ eſt Domine diaboli, ſed tui: ad imaginem enim & ſimilitudinem tuam creati ſumus: ſuperſcriptionem tui nominis portamus: quæ tua ſunt tibi reddere cupimus.

Superbus imago diaboli humilis imago Chriſti. D. Greg.

¶ *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari.* Qui regem ſuum non agnoſcit, & ei debitum honorem & tributum non impe

impendit: non eſt quare cognoſcat poſeſsiones ſuas, hoc eſt: Domum vineam & agrum. Vnde. diſtinct. 8. c. quo iure. ait D. Auguſtinus: tolle iura imperatorum, & quis audet dicere: hæc villa eſt mea: meus eſt iſte ſeruus: mea eſt hæc domus? ſed dicitis: quid nobis & imperatori? ſed vt iam dixi, de iure humano agitur. Apoſtolus voluit ſeruire omnibus regibus: voluit honorare omnes reges: & dixit regem reueremini. Noli ergo dicere: quid mihi & regi? quid tibi ergo & poſeſsioni? Per iura regũ poſsidẽtur poſeſsiones: dixiſti quid mihi & regi. Noli ergo dicere poſeſsiones poſsidentur. Hæc Auguſtinus.

Quis regẽ nõ agnoſcit, indignus eſt vt poſeſsiones quas habet ſuas eſſe dicat. D. Augu. d. 8. c. quo iure.

¶ *Reddite ergo &c.* Gene. 9. ait Dominus ad Noe. quicunquè effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illiꝰ. Dupliciter igitur nos Deꝰ præmunit contra malos: primum in eo quod ſe vindicem futurum pollicetur. Secundo quod inſuper poteſtati iniurias noſtras committit. Poteſtas igitur ſpeciali Dei gratia, propter iuſtos inſtituta eſt. Quare non eſt quod grauemur: ſed vnde gratias agamus. Obid Paulus iubet orare pro poteſtate. Hanc autem poteſtatem Chriſtus non ſubſtulit, ſed confirmauit in hoc loco dicens: reddite quæ ſunt Cæſaris &c. Et qui acceperit gladium gladio peribit.

Gene. 9. a

Poteſtas ſecularis à Chriſto confirmatur. 1. Tim. 1. Infra. 26.

¶ *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.* Imperatori tributa, Deo decimas, dare debemus. Vnde Auguſtinꝰ ait. 16. q. 7. c. maiores: maiores noſtri, ideò copijs omnibus abundabant: quia decimas Deo dabant, & Cæſari cenſum reddebant. Modo autem quia diſceſsit deuotio Dei, acceſsit indictio fiſci. Nolumus partiri cum Deo decimas: modo autem tollitur totum: hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus. Reddamus ergo Deo debitas decimas, vt bene in omnibus ſit. Vnde Malach. 3. ait Dominus: inferte omnem decimam in horreum meum, ſit cibus in domo mea: probate me ſuper hoc dicit Dominus, ſi non aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem vſquè ad abundantiam, & increpabo pro vobis deuorantem (ideſt vermẽ vel vitium aeris) & nõ corrũpet fructum terræ veſtræ, nec erit iterilis vinea in agro. E contrario verò non reddẽtes decimas Deo, paupertate puniuntur.

Imperatori tributa & Deo decimæ dandæ ſunt. D. Aug. 16. q. 7. c. maiores. Mala. 3.

¶ *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.* Vnicuiquè ius ſuum reddendum eſt. Vnde nequè ſacerdos ſe intromittere debet in iure imperiali: nequè imperatores in Epiſcopali. De quo lege. 96. diſtinct. in aliquibus capit.

¶ *Reddite quæ ſunt &c.* Reddamus igitur omnes nos quæ ſunt Cæſaris Cæſari. Hoc eſt: ſex diebus laboremus: & quæ ſunt Dei Deo, hoc eſt: diebus feſtis, Dei laudibus, & Dei ſermoni & meditationi, & orationi, eleemoſynarumquè largitioni vacemus. Primùm Dei laudibus vacandum eſt. Nam nihil (vt Bernar. ait) adeò in terris repræſentat quendam cœleſtis habitationis ſtatum, ſicut alacritas laudantium Deum. Sermoni etiam diuino vacandum eſt. Vnde Eccle. ait: ſapientiam ſcribe in tempore vacuitatis: & qui minoratur actu percipiet eam. Homo enim multis occupatus, lumen ſapientiæ à ſe repellit: quemadmodum arbor ramis plurimis operta ſolet repellere lucẽ. Ideo idem ait: fili, ne in multis ſint actus

Quibus vacãdum eſt in diebus feſtis. Bernard. Eccl. 38 Simile. Eccl. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

actus tui.

¶Meditationi etiam sanctæ vacandũ
Ezec. 36. est. Ezech. 36. Hæc dicit Dominus Deus: porta atrij interioris quæ respicit ad orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fuerit: die autem sabbati aperietur. Porta ista quæ respicit ad orientem, meditatio est de Deo, á quo ortum habemus, cui nõ possunt homines ferialibus diebus intendere terrenis operibus implicati. Quare illi vacandum est diebus quietis.

Figura.

¶Orationi quoq; vacandum est in huice diebus, quemadmodum meditationi: sunt enim oratio & meditatio quasi pedes quibus cœlorum regnum ascendimus. Vnde Diuus Ber-
D. Bern. nar. Meditatio quid desit docet: oratio ne desit obtinet.

¶Tandem eleemosynarum largitioni danda est opera in festiuis solé-
2. Esdr. 8. nitatibus, iuxta illud. 2. Esdræ. 8. comedite pinguia, & bibite multum: & mittite partes his qui non parauerũt sibi. ¶Sed heu quàm multi sint hodie, qui hæc nullatenus, seruẽt: imo rediant quæ sunt Cæsaris Deo, & quæ sunt Dei Cæsari: diebus ferialibus otio indulgẽtes, festiuis verò, terrenis operam dantes, similes illi, qui
Num. 15. (vt Num. 15. sacra narrat historia) sabbato ligna colligebat, quem Moyses & Aaron in carcerem recluserunt, & requirentes á Domino quid de illo facere oporteret, ait Dominus morte moriatur homo ille: obruat eum lapidibus omnis turba extra castra. Ligna spiritualiter scindit, qui materiam ignis infernalis sibi colligit, qui lapidandus est, id est, duris obiurgationibus increpandus, qui in festiuis cessare non vult, quin mala ad suum incẽdium colligat. Reddamus ergo sex diebus quæ sunt mundi, mũdo; & saltim. 7. die, quæ sunt Dei, Deo.

¶Neque nubent, neque nubentur. Gene. 4. dicitur: cognouit Adam vxorẽ suam. Vnde nota quod in paradyso coniugium institutum est, opera verò coniugalia extra paradysum cæperunt. In paradyso igitur virgines permanserunt: electi autem generare cęperunt. In paradysum cœlestẽ resumendi, iterum virgines permanebunt, vt Dominus hic ait. Virginitas enim magis angelica quàm humana vita est. Vnde neque Christus neque Paulus eam præcipere voluerunt, quam tamen summo studio seruare. Sup. 19. 1. Cor. 7.

Gene. 4.

Virginitatis vita angelica.

¶Pharisæi autem audientes quod silentium imposuisset Sadducæis, conuenerunt in vnum. Lege quæ supra annotauimus in hoc capite, in illa verba, consilium inierunt, vt caperent eum in sermone.

¶Tentans eum. Multi hodie sunt, qui conciones aduituri, veniunt potius animo tentandi quàm proficiendi. Veniant tamẽ quo animo velint; nam fortasis audito sermone Dei, emolumentum & fructum maximũ reportabũt. Quod his pharisæis nũc tentãtibus Christum contigit.

¶Magister quod est mandatum magnum in lege? Initium nostræ salutis est scire velle quæ nobis necessaria sunt, vt Deo placeamus. Hinc est quod Dauid ait; Domine ad te confugi; doceme facere voluntatem tuam. A dæmonis laqueis ereptus Dauid, & ad Deum confugiens scire cupiebat Dei voluntatẽ. Hinc est etiam quod D. Paulus ait in Epistola ad Colos. cap. 1. Non cessamus pro vobis orantes & postulantes, vt impleamini agnitione voluntatis Iesus in omni sapien-

Initium salutis est scire Dei voluntatem.

Psal. 142

Coloss. 1.

pientia & intellectu spirituali. Accedamus igitur ad CHRISTVM non tentandi sed sciendi animo quæ beneplacita sunt ei. Accedamus igitur & obnixè ab illo postulemus vt det nobis intellectũ ad scrutandũ legem suam, vt custodiamus illam in
Psa. 118. toto corde nostro, vt Dauid ait. Nã
D. Augu. auctore. D. Augustino vt maius est voluntatem Domini facere quã nosse: ita prius est nosse quàm facere. Et rursum ait: initium obedientiæ est quid præcipiatur velle cognoscere; & pars est obsequij didicisse quid facias. Ideo dicamus, magister quod est mandatum magnum in lege? Quod si omnia quodãmodo scire cupimus,
Idem. charitatem habeamus. Vnde Augustinus in psalmo 79. ait: quid nescit, qui charitatem scit? quandoquidem dictum est: Deus charitas & plenitudo legis charitas.

Nihil est prestãtius amore dei & proximi. Nihil charitate gratius.

¶Diliges Dominum Deum tuum &c. Et proximum tuum sicut teipsum. Nihil est amore Dei & proximi prestãtius, nihil dilectione & charitate gratius. Si Deum interroges quid attulit in mũ lũ: respondebit tibi amorem. Ig-
Luc. 11. nem (inquit) veni mittere in terram. Si ab eo quæras quæres eum attulit in mundum, respondebit fuisse amorem. Ait enim Ioannes: sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Si ab eo petas, quid
Ioan. 3. prædicauit, respondebit; amorem.
Luc. 10. Ait enim: diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximũ tuum sicut teipsũ. Si ab eo scire velis, quid in suo testamento comẽdauit, respõdebit, amorem. Ita enim dicit: hæc
Ioan. 4. mando vobis, vt diligatis inuicem. Quid multa? si eum interroges quid est, respõdebit esse amorem. Ita enim
1. Ioan. 4. ait eius Apostolus: Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Diligamus igitur Deum & proximum: nam sine hoc charitatis igne, ei qui est ipsa charitas, nemo gratus est. Nullæ enim actiones nostræ, sine hoc igne charitatis, sunt alicuius momenti apud Deum. Hic amor est ignis ille, de quo Deus in Leuit. dicebat, si obtuleris munus primitiarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igne. Spicæ sunt actiones: paleæ autem sunt verba. Non loquitur hic Deus de oblatione palearum sed spicarum. Non enim solum verba quærit à nobis Deus, sed opera. Ea autem debent esse igne charitatis incensa. Non vult hic spicas virẽtes, sed torridas absq; è mundi quisquilijs. Hic est ignis ille, quem Dominus in altari suo, hoc est, in anima nostra, semper ardere præcipiebat. De quo ipse ait apud Lucam: ignem veni mittere in terram; & quid volo, nisi vt accendatur? Hic denique est ignis ille admirabilis rubi ad quem Deus accedere iussit Moysem: & quẽ Deus per Esaiam ait: esse Hierosolymæ in Sione, hoc est, in sancta Ecclesia. Diligamus igitur ex toto corde & ex tota mente Dominum Deum nostrum, & deinde proximum veluti nos ipsos: si illi in omnibus actionibus & operibus nostris placere desideramus; nam ab his duobus mandatis tota nostra perfectio pendet. Simus veluti duo illi seraphin quos vidit Esai. capt. 6. stantes super solium Domini. Ardeamus charitate, & stemus attoniti & suspensi in contemplatione sedentis super thronum. Vt docet Diuus Bernard. sermone. 3. de his Esaiæ verbis.

Leuiti. 2. Figura.

Leuit. 6 Figura.

Luc. 12.

Exod. 3. Figura.

Esai. c. 9.

D. Bern.

¶Diliges Dominum Deum tuum &c.

Multa

Universidad de Deusto
Biblioteca

Plura sũt quę prouocent ad Deum diligẽdum.

Multa sunt, quæ nos ad diligendum Deum incitant. Incitat sacra scriptura: incitat & natura: incitat gratia nobis à Deo exhibita. Incitat beatitudo nobis promissa. Incitat denique omnis creatura. ¶ Scriptura sacra incitat in hoc loco. Et Deut. 6. & 11. Eccli. 13. omni vita tua dilige Deũ. Io. dilegamus D ũ quĩ ipse prior dilexit nos.

Deute. 6. & 11. Eccli. 13 & Ioan. 4.

¶ Natura ad idem inuitat. Parumne (inquit Bernar.) tibi videtur? Hoc cogita, qualem te fecit: nempe secundũ corpus egregiam creaturam: secundũ animam magis imagine creatoris insignem, rationis participem, beatitudinis æternæ capacem. Porro ambo cohærere sibi fecit artificio incomprehensibili, sapientia inuestigabili: nec ante promeruit qui ante nõ fuit: nec spes retributionis fuit, quoniã bonorum nostrorum non eget. In tota ergo anima tua, vt sapiens ait, dilige eum qui te fecit.

Gratiano bis collata.

¶ Gratia similiter à Deo nobis præstita, maximè ad illum redamandum suadet. Scitis (inquit Paulus) gratiam Domini nostri Iesu Christi; quoniã propter vos egenus factus est, cum esset dives: vt illius inopia vos diuites effetis. Vnde D. Anselm. in lib. meditationũ sic ait: ecce Domine, quia me fecisti: debeo me ipsum amori tuo totum: amo tantum debeo plusquàm me ipsum, quãto tu maior meo es, pro quo dedisti te ipsum. Cum ignis non accendatur melius quàm igne: ignis diuini amoris, quem Deus nobis ostendit in redemptione humani generis, maximè nos deberet incitare ad illum diligendum. O duri & indurati & obdurati filij Adam (inquit Bernar.) quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tã vehemens amator, qui pro vilibus

2. Cor. 8.

Anselm.

sarcinulis tam pretiosas merces expẽdit. ¶ Ad hunc etiam amorem, meritò nos mouere debet, vt supra iam diximus, tam excellens & incomprehẽsibile præmium nobis promissum, quod neque oculus vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascendit &c. ¶ Omnes denique creaturæ nos ad Dominũ Deum nostrũ diligẽdum prouocãt. Cœlum (inquit Augustinus) & terra, & omnia quæ in eis sunt; ecce vndiquè mihi dicũt, vt te amem. Neque cessant dicere omnibus, vt sint inexcusabiles. Bonitas enim creaturarum omnium ostendit creatorem esse optimum, & ideo amore dignissimum.

Præmiũ ad amorẽ inuitat.

Omnis creatura, nos ad Dei amorem trahit. D. Augu. Lege de his. Ba. li. 1. de gu. fus. disputata rũ interrogatione. 2

¶ Quod si hæc non tibi sufficiãt, multa alia adducere possumus, quæ te ad Deum diligẽdum maximè mouere possunt. Primùm, si Dei beneficia tibi collata consideres. Omnia enim tibi subiecta sunt. Postquàm Deus cõdidit hominem, artificiosa, vt præsit piscibus maris & volatilibus cœli, & bestijs terræ. Et de luminaribus subditur: vt sint in signa & tempora, & dies & annos, & illuminent terram, quod si experimento constat, secundum multitudinem lignorum ignem crescere: maximus deberet esse ignis diuini amoris, qui tot lignis, hoc est, tot diuinis beneficijs alitur. De quibus lignis legitur Leuit. 6. Ignis in altare semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subijciens ligna mane per singulos dies. Quod si canes, vt ait Seneca, amant benefactores suos, si leones idem faciunt: cur nos Dominum Deum nostrum, qui tanta nobis beneficia contulit, non diligemus: si gutta cauat lapidem assiduè cadendo: quam excusationem habebunt dura corda, quæ

Dei beneficia eliciant vt Deum diligamus. Gene. 1.

Leuitl. 6. Figura.

Seneca.

non

Peccata nra ad dilectionem incitant.

non emollit assidua Dei beneficia? ¶ Deinde, peccata nra nos etiã inducere possũt in hũc amorẽ, quæ cũ innumerasint; illa, diuina misericordia dissimulat, in his qui nõdũ pœnitẽt, vt saltẽ quãdoq; pœniteat: vel cõdonat his q pœnitent: vel ab illis custodit omnes illos q tibi adhærẽt. ¶ Præterea cõsidera obsecro, quantũ se ipsũ pro tua salute Dñs exinanierit, qui cũ esset pater, factus est frater: cũ esset dominus factus est seruus? Vnde D. Bernar. loquẽs de verbo incarnato, ait: nõ hoc loco prædicatur magnus Dñs & laudibilis nimis: sed parvus dominus, & amabilis nimis. Parvulus vtiq; qui natus est nobis, ipse voluit nasci in mũdo isto: & quasi heri de terra nostra, vt amabilior esset nobis: nõ enim solẽt homines amare Dominos de terra aliena. Ipse voluit in similitudinẽ hominũ fieri, vt hominibus esset amabilior: similitudo. n. ad amorem facit. Eccle. 13. omne animal diligit sibi simile.

Exinanitio Dei ad dilectionẽ suadet. D. Bern.

Ecel. 13.

Difficile dei addilectionẽ incitat. Psal. 15. Meritum Dei ad amorẽ vocat.

¶ Diligẽdus ité est à nobis, cũ in eo sint summæ deliciæ; psal. Delectationes eius in dextra tua vsq; in finem. ¶ Diligẽdus est à nobis eò quod beneficijs suis hoc meruerit. Vnde Bern. dignus planè est qui redametur præsertim si aduertatur, quis, quos, quãtũq; amauerit. Quis. n. nonne is cui omnes spiritus cõfitẽtur. Deus meus es tu, qm̃ bonorũ meorũ nõ eges? vera huius charitas maiestatis: quippe nõ quærẽtis quæ sua sunt. Quibus autẽ tãta charitas exhibetur? cũ adhuc (inquit) inimici essemus, reconciliati sumus Deo. Sed quantũ? sic Deus dilexit mũdũ (ait Ioã.) vt filiũ suũ vnigenitũ daret. Sic meruit iustus impijs, sũmus infimis, omnipotẽs infirmis. ¶ Diligẽdus est quoq; Deus, cũ nihil

D. Bern. Psal. 15. a

Rom. 5. b

Ioan. 3. b.

vtilius, nihil fructuosius esse possit, quã à Deo diligi: nã diligẽtibus illũ, peccata remittit. Remittũtur ei peccata multa qm̃ dilexit multũ. Diligẽtes Deũ ipse erudit, diligite Deũ ait Sap. & illuminabuntur corda vestra. Eos ipse custodit, custodit dñs (ait Psa) omnes diligẽtes se. Eos ipse adseruat. Et dulcedinẽ suæ cõtẽplationis admittit. Si quis (inquit Greg.) ad cõtẽplationis studiũ properat, sentiet ipsum subtiliter interroget, quãtũm amat. Machina quippe mentis est vis amoris, qui hãc dũ à mũdo extraxit in alto subtollit. ¶ Eos ab infirmitate alijsq; huius mũdi necessitatibus: imò ab ipsa morte, liberare potest, quod reliqui amici nõ possunt. Eis in iudicio tanquã verus amicus fauere. Omnia denique erũt amica ei, cui Deus est amicus. Diligentibus etiam Deũ, omnia cooperãtur in bonum, ait D. Paul. ad Rom. 8. Quis ergo tã insanus erit, qui tãtis rationibus nõ commoueatur ad Deũ diligẽdũ? quis denique tã inops mẽtis in hoc mũdo erit, qui nõ intelligat hæc? Si diligis creaturas quãto magis diligere debes creatorẽ? Quid quæso dementius esse potest, quã vestigia impressa pulueri diligere, & ipsum à quo impressa sũt, non amare? Omnis aũt creatura, non nisi vestigiũ aut imago Dei est, vt ex primo sent. d. 3. habes. Si ergo vestigia hoc est, creaturas, amas: Cur earum creatorem non amabis?

Vtilitas ex Deo ad amorem prouocat. Luc. 7.

Ecel. 2. Psal. 144 d.

D. Greg.

Rom. 8.

¶ *Diliges D. Deũ tuũ ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Ecce modũ hic assignatur diligẽdi Deũ. Et primũ explicabimus modũ hũc in genere: deinde modũ in specie beatorũ, & tãdẽ modũ diligẽdi viatorum.

Modus dilectionis in genere loquẽdo.

¶ Modus enim diligẽdi Deũ, vt in genere loquamur, est; Deũ (inquit

Si Ber.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bernard. Ber.)sine modo diligere. Vnde idē B r. ad fratres de monte Dei in dilectione Dei, nō alia ratio, nō alia discretio est, nisi vt sicut ille eū dilexit nos, in finē dilexit nos: sic fieri potest in nostrū diligamus eū. Idē sic ait: Deus meus adiutor meus; diligāte pro dono tuo, & modo meo, minus quidē iusto sed planè nō minus posse meo: qui etsi quantū debeo non possū, nō possum tamē vltra quā possum. Potero verò plus, cū plus donare dignaueris: nunquàm tamen pro vt dignus haberis.

Idem.

Modus dilectionis in patria. D. Aug.

¶ *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo & in tota anima tua &c.* Hāc dilectionē perfectissimè habēt beati in patria. Vnde D. Aug. ait: hæc tota vitas in patria attenditur, in eo quod omnes motus animæ ad Deū referātur. Quomodo hoc præceptū in hac vita mortali adimpleri nō potest: nisi forsitā (inquit Aug.) ad tēpus breue à vicijs perfectissimus. Perfectio ergo patriæ, est: sic fixū habere cor in Deū, & immobile, vt nō solū non declinemus: sed neq; declinare possimus ab eius voluntate, neq; eius dilectionem remittere. Illā. n. appellat Paul. pacē quæ exuperat omnē sensū. Atq; illa non cadit sub præcepto, sed pertinet ad præmiū & hnc in perfectionis viæ.

Perfectio patriæ.

Phil. 4. b.

¶ *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo & in tota anima tua &c.* In primis illud pro certo habēdum est: hoc præceptū in hac vita mortali impleri posse: neq; n. iustus fuisset Dñs, si impossibilia mortalibus præciperet: neq; iugū eius suaue, & onꝰ eius leue: sed potius grauissimū, & importabile, diceretur. Quod vt ita esse, vt diximus, ostēderet, ait Deu. 30. mandatū quod ego præcipio tibi hodie, nō supra te est, neq; procul positū, neq; in cœlo situm, vt possis dicere: quis nostrū valet ad cœlū ascēdere, vt deferat illud ad nos, & audiamus atq; opere cōpleamus? neq; trāsmare pontū, vt cōsideres & dicas: quis è nobis poterit mare trāsfretare, & illud ad nos vsquè deferre, vt possimus audire & facere quod præceptū est? Sed iuxta est sermo valde in ore tuo & corde tuo, vt facias illū. Quod si scripturā sacrā reuoluamus, plurimus inueniemus hoc præceptū seruasse. De Iosia enim dicitur: simulis illi nō fuit ante eum rex, q reuerteretur ad Dūm in omni corde suo, & in tota aia sua, & in tota virtute sua. Dauid præterea de se ait: cōfitebor tibi dñe in toto corde meo. Et alio loco: in toto corde meo exquisiui te. Ac Deus Ieroboā de Dauide dixit: nō fuisti sicut seruus meus Dauid, qui ambulauit post me in toto corde suo. Nō ergo est hoc præceptū impossibile viatoribus, vt hæretici affirmant, sed Dei gratia facilè ad impleri potest. ¶ Neq; hoc præceptū in hac vita mortali postulat, vt Deus semper in mēte nra versetur: hoc. n. tātū beatorū est: neq; postulat, vt leue nūquā peccatū admittamus: sed vt Deū cæteris omnibus anteferamus. Quod intelligetur hinc: si rei nulli, vel odio. l. amore cōpulsi vllū præceptū eius pertūpamus. Perfectio ergo viæ est, vt nomē sonat: nō deuiare à recta mādatorū linea. Quod cōprehēditur in hoc magno præcepto: diliges dñm Deū tuū ex toto corde tuo, i, nihil admittes in corde tuo dilectioni cōtrariū, de qua perfectione Ioan. ait, in sua cano. ca. 2. Qui seruat verbū eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Atq; ad hoc pertinet illa expositio d. Augu. toto corde, i, intellectu, sine errore: tota aia, i, voluntate, sine

Modus dilectionis in via explicatur. Hoc præceptū in via potest impleri.

Deute. 30

4. Re. 10. Iosias, toto corde & anima & virtute Deum dilexit. Psal. 18.

3. Re. 14

Dauid toto corde Deum dilexit.

Quid postulat hoc præceptū in via.

Perfectio viæ in quo consistit.

1. Ioan. 2.

Augusti.

cōtradictione: tota mēte, i, memoria sine obliuione. ¶ Perfectio præterea viæ, est: vt nihil in hac vita, præter Deū, propter se ametur. Ad hoc pertinet etiā, illa explicatio eiusdē Aug. libro. 1. de doct. christiana, cū ait: toto corde, tota anima, tota mēte, nullā vitæ nostræ partē reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, & alia re velit frui. Sed quicquid aliud diligēdū venerit in animū, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit. Frui est (authore eodem) amore inhærere alicui rei propter se ipsam. ¶ Ex quo efficietur, vt cōtra hāc perfectionem diuini amoris, solus ille amor erit, quo ametur aliquid præter Deum, non propter Deum. Vnde D. Aug. 10. lib. confessionum ait: Domine minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod nō propter te amat. Modꝰ ergo amādi Deū, est vt ipse ametur super omnia & propter se.

D. Augu.

Idem.

Idem.

Vi. mag. 1. sen. d. 1 de hoc.

¶ *Ex toto corde tuo.* Toto corde siue toto intellectu (vt Augu. explicemus) Deū amat, qui intellectum suum in obsequiū Christi captiuat. Vnde Paul. ait: in captiuitatē redigentes intellectū in obsequiū Christi. ¶ Quo in loco notādū est: quadruplici modo captiuādū nostrū intellectū: primū, vt in his quæ fidei sunt, Deo pareamus. Hylarius: soli Deo de se credendum est, quisè solus nouit. Secundo, vt male de nobis, & bene de proximo, sentiamus. Seneca: Quod homines libenter faciunt de alijs, de te apud te malè existima. Tertio, vt sensum nostrorum superiorum & prælatorum, nostro præferamus. Quod maximè religiosos & viros perfectionē christianā profitētes, decet. Ber. lignū in paradyso scientiæ boni & mali, cēsura discretionis est, in cōuersatione religionis penes patrē spirirituālē, qui dijudicat omnia, ipse à nemine iudicatur, ipsius est discernere, aliorum obedire. Quarto, vt circa nos metipsos intendētes, ab alijs oculos auertamus. Ber. temetipsum solicitè custodi: & vt temetipsum custodias, ab omnibus oculos auerte.

Quādoqꝫ ex toto corde, i, intellectu diligit.

2. Co. 10. b.

Quadrupliciter captiuatur intellectꝰ noster in obsequiū Christi Hylarius. Seneca.

D. Bern.

¶ *In tota anima tua.* Tota anima, siue tota voluntate amat, qui perfectè obedit, quem nec timor mali trāsitorij exterret, nec amor boni trāsitorij ab obedientia trahit.

Quando quis tota anima, i, voluntate diligit Deum.

¶ *Et in tota mente tua.* Tota mente seu memoria Deum diligit, qui ea quæ Deo displicent, & ab amore eius impediunt, obliuioni tradit: vt sunt iniuriæ nobis illatæ, quæ dū recogitantur, sunt veluti ferrum vulneri infixū, quod eius medelā impedit. Item quicquid ea quæ ad Dei honorem, & salutē animarū pertinent, memoriæ infigit: & quē maximus erga Deū amor, de alio quā de Deo, diu cogitare nō finit. Sicut vanis mundi amatoribus accidere solet, qui id quod vehementer amant, obliuisci nō possunt. Ber. in Cant. O amor impetuose, qui præter te cogitare aliud non finis.

Quando tota mēte idest, memoria diffigit Deū aliquis. Simile.

Bernard.

¶ *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.* Deus totum cor à nobis exigit: integrū illud postulat. Prou. 24. Fili, præbe mihi cor tuū. Leuit. 3. Omnis adeps, dñi erit, iure perpetuo. D. Aug. in quodā sermone: totū exigit te, qui fecit te: sed noli tristis esse, quasi nihil vnde gaudeas, remaneat in te: ex hoc. n. diligit te, quòd diligis Deū ex toto corde. Nec mirū nobis esse debet, quod Deus velit totū cor, eū ipse sufficiat illud implere. Præbe ergo Domino Deo tuo, integrum cor tuum. Nam vt D. Bonauentu. ait) nulli fructuosius, nulli iucūdius,

Cor totū dandum est Deo.

Prou. 24. Leuiti. 3.

Augusti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nulli honorabilius, cor tuum præbere poteris. Quod intelligēs Dauid, totum cor tuum illi ex animo cōtulit.

Psal. 72. Vnde deinde dicebat: Deus cordis mei: & pars mea Deus in æternū. Cū verò ait: Deus cordis mei, non explicat, quid esset Deus cordis eius. Et meritò: nā nemo dignè, hoc idē explanare sufficiet. Est enim dominus: socius, medicus, merces, pater, vltor, doctor, amor, spes, laus, patientia, virtus, aliaquè innumera cordi nostro. ¶Illud autem in hoc loco prætermittendū non est, quod velit Dominus Deus tuus de te facere suum totum.

Nota. Ioan. 12. d. Vnde ipse de homine loquens apud Ioannē, ait: cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Vocans omnia hominē. Non enim cæteras creaturas præter hominem, ad se post mortem suam traxit: Et quemadmodū qui amicū sibi charissimū, & iā diu desideratissimum secum habens, omnia se habere affirmat: sic Christus dominus, postquam nos ad semetipsum per mortem suam traxit, omnia se habere testatur. ¶Quare attende obsecro, altaquè mente cōsidera: quod dominus Deus tuus, mundum totum habere nō dicitur, quandiu te non habet. Qua ergo frōte, qua audacia, totū tuum facere denegabis Deum, qui de te ipso totum suum fecit. Fili igitur præbe Domino Deo cor tuum. Quod facies illum amando: nam per amorem transfertur cordis dominium in amatū. Est

D. Dioni. enim (inquit Dionisius) amor, qui nō sinit tuos esse amantes, sed amatorū. Illi etiam quē diligimus dicimur dedisse cor nostrum. Hæc ex D. Bo.

D Bo. de dect. cor. c. 76. de doct. cordis. c. 28. Et cap. 76. idem sic ait: illi cor tuū præbe, cui illi iure vicissitudinis debes: illi scilicet, qui cor suū tibi cōtulit, vt cor pro corde conferas. Felix profecto cōmutatio, in qua, totū illud quod commutas & quod cōmutatur, penes te remanet. Cū enim cor tuū, cū Christi tui corde, in tua retines possessione, ouū sci licet retines & obolum. Nonne cordis sui donum tunc præcipue tibi fecit: quando vnus militum, lancea eius latus aperuit. Vt ad ipsum cor tā dulce, rupto pariete, ostio fracto, per clauem regiā amoto omni obstaculo, via tibi pateſceret: & fide recta, ac dilectione integra, ad cor suum libere intrares, & ibidē cor tuum collocares. In cuius figura præceptum fuit in lege, vt in latere arcæ fœderis, liber legis poneretur. Quid enim per librū legis, nisi cor humanum intelligitur, qui liber legis apellatur, eo quod lex naturalis (vt Aug. ait) in illo scripta est? Quid per arcā fœderis, nisi Christi sanctissima caro significatur, cuius passione confœderati sumus Deo? Quid per latus arcæ, nisi lateris Christi plaga designatur, intra quam reponēdo, est liber, hoc est, cor humanum? Ponite ergo (vt Psal. ait) corda vestra in virtute eius, hoc est, in morte eius. Ponite, inquā, corda, non os dūtaxat. Multi enim sunt qui os ponūt in morte Christi, nō tamē corda: quales sunt omnes illi, qui grādia de Christi passione docēt: & nulla vel minima faciunt. Tu verò pone cor tuum in vijs templi eius, per omnes exitus sanctuarij, vt monet Ezec. c. 44. Quid per sanctuariū, nisi Chīs intelligitur, qui omnes exitus vulnerū suorū tibi aperuit, vt tibi pateat liber accesus? nōne ad turres & loca munita, solēt homines tēpore hostilis deuastationis confugere? aperuit igitur Christus pectus & latus suum,

Figura. Deut. 31.

Psal. 47.

Ezec. 44.

suum, tanquam turrim & locum munitissimum, quo posset cor tuum tutō abscondere: atquè ibi tanquam in securo loco, latitare.

Iugū dilectionis suaue est. ¶ *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.* Nec tibi hoc iugum dilectionis graue & durū videatur, nā

D. Augu. profecto suapte natura suauissimum est. Augustinus enim sic ait: omnia sæua & immania prorsus facilia & prope nulla efficit amor. Si super iugum hoc totus infernus imponi posset, vt scilicet cum Dei amore portaretur: suaue esset tale pōdus, propter talē erga Deum dilectionē: charitas

Idem. enim difficilia facilia reddit. Diuus

Simile. Augustinus comparat charitatē, bigæ, dicens: quod iumētum per se nō veheret, vehit in biga duplicatum.

Gen. 29. Gene. 29. Videbantur Iacob dies pauci præ amoris magnitudine. D. Ber-

D. Bern. nardus quæ implumis & sine alis, se ipsam ferre non potest: onere plumarū

Simile. & alarum addito, sine labore aduolat.

Simile. Sic panis durus qui per se transiri nō potest, adiutorio lactis, vel alterius liquoris deuorari solet & deglutiri, charitas quasi volare facit homines in via regni cœlorum.

¶ *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.* Quo pacto autē Deus

Quid sit Deum diligere ex toto corde expropriatibus cordis cognoscit. Nota hęc omnia. ex toto corde diligēdus sit, cordis ipsius proprietates nos edocere possunt. Siquidem cor complexione calidum atq; siccum est, quæ quidem proprietates igni naturales sunt. Sicut igitur calere naturale est igni; itidem naturale est cordi amando ardere. Et quia cordis vita amor est; vt cor sine amore viuat impossibile est. Dicamus igitur cum Dauid concaluit cor meum

Psal. 38. intra me. Verum enim verò, quoniā ad calidū consequitur leuitas, & sursum moueri: cor nostrū debet esse vbi & thesaurus noster, nēpe, in cœlo: sicut & cor Pauli, qui dicebat: nostra autem conuersatio in cœlis est. Sed filij hominum cor habent aggrauatum iuxta illud: filij hominū, vsquè quo graue corde: vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendaciū & hoc illis vsu venit, cò quòd illorū cor est frigidū. Quoniā (inquit saluator) superabundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Præterea, cordis substātia solida est: & idcirco, qui per facilē voluptatibus capiūtur, cor habent dissolutū atq; concussum: iuxta illud: cor Olofernis cōcussū est. Ad hæc, cordis forma, inferius acuta, superius lata est: designans cor humanū debere in rebus quæ tēporalia sūt, quæ inferiora sunt, parū habere affectus, & præceptū illud seruare Apostolicū, habētes alimēta, & quibus tegamur, his cōtēti sumus. Sed versus cœlestia, versus æterna, latū debet esse cor humanū, quod est capax Dei, quod præter Deum nihil implere potest. Solus siquidem Deus (vt inquit Ioannes) maior est corde nostro. Et hāc ob rē cor humanū interius cōcauū est, quoniā nulla creatura illud implere valet. Capax nēpe Dei est, & idcirco: q̄quid Deo minus est, illud implere nequit. Cor præterea duplici mouetur motu: nēpe, cōstrictionis, quo superfluæ pellūtur fumositates: & dilationis, quo calor genuinus attracto aere, mitigetur atq; refrigeretur. Qua profecto proprietate nobis indicatur, pellēda esse superflua, & nobis impedietia, & quæ necessaria sūt ad amādū attrahēda, quod per prudētiā fit. Nā (vt inquit Aug.) prudentia

Augusti. est amor, ea quibus adiuuatur, ab his, quibus impeditur, prudenter secernens. Est etiam cor (vt ait Aristot.)

Aristo.

Supra. 6. Phi. 3.

Psalm. 4.

Iosia. 24.

Iudi. 12

1. Tim. 6.

1. Ioan. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

primum sentiendi organum. Et idcirco congruè primum mandatum ab ipso & per ipsum sensibile est. Est quoque tecum sum eundè philosophũ vitæ domiciliũ, designans, eum qui non diligit in morte manere. Dicente Ioanne: qui non diligit, manet in morte. Sunt aũt nõ nulli, qui & mundũ & Deũ pariter se diligere posse, arbitrãtur: cũ tamè Ioãnes dicat: si quis diligit mundũ, nõ est charitas patris in eo. Tales enim, non diligunt ex toto corde; qm̃ diuisum est eor illorum.

1. Ioan. 3.

2. Ioan. 2.

¶ *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. Stimulus præcipuus, quo Christus electos suos ad regnũ cœleste ducit, amor est. Quemadmodum enim vanus mundi amor, ita vrgere solet suos sectatores, vt nec cibũ, nec potum, nec somnũ capere eos sinat, sui omnino oblitos: sic etiã diuinus amor, ita vrgere solet electos: vt dies nocteq; vigilent, non dãtes somnũ oculis suis: dies nocteq; ieiunãt; dies nocteq; instãt animarũ saluti. Hoc stimulo amoris vrgebantur Apostoli, premebantur discipuli, impellebãtur martyres: nõ timoris stimulo. Nã perfecta charitas foras mittit timorẽ. Hoc stimulo diuini amoris, ibãt gaudẽtes à cõspectu cõcilij: & periculis omnibus se exponebãt, prædicando per totũ orbẽ Christũ crucifixũ. Hinc est quod Paulus eorũ nomine dicebat: charitas Dei vrget nos. 2. Co. 5. De hoc charitatis stimulo, explicare possumus illud quod sapiens ait Eccle. 38. qui tenet (inquit) aratrum, & qui gloriatur in iaculo, stimulo bones agit it; & conuersãtur in operibus eorũ. Aratrũ est prædicatoris lingua, terrã spiritualẽ vt fructũ ferat, debitis tẽporibus arãs. Christus ergo est, qui tenet aratrũ, idest, linguã prædicatorũ, in manu sua. Aliàs enim, nullus dignè & cõpetẽter, Dei Euangeliũ annũciare posset. Cũ hominis ut, animũ præparare: legẽdo scilicet, studio operã dãdo: Dñi aũt gubernare linguã scilicet prædicãdo. Christus etiã est, qui gloriatur in iaculo scilicet virga regia, de qua dicitur: cõsurget virga de Israel, & percutiet duces Moab. Nullus ergo mundi rex, gloriari potest iaculo, hoc est, potestate regia, cum ministri Dei sint. Solus Christus, qui veram hanc potestatem habet in cœlo & in terra, de illa gloriari potest. Hic ergo est, qui stimulo sui amoris boues agitat, hoc est, viros virtute & scientia præstantes: vt terram colendo, vberrimos ex illa fructus domino Deo suo afferãt.

Dilectio Dei stimulus est quo Christus electos suos maximè vrget.

3. Cor. 5.

Eccl. 38.

Prou. 16.

Num. 34.

¶ *Diliges dominum Deum tuũ*. Quatuor sunt huius diuini amoris species: prima est, naturalis amoris, quo omnes, tã boni quã mali, Deũ amore prosequũtur. De quo D. Aug. sic ait: Deus quẽ amat omne quod amare potest, siue sciẽs, siue nesciẽs. Secunda est, amoris, quo aliquis Deũ amare solet, eo quod intelligat sibi esse maximè necessariũ. Diligã te Dñe inquit David fortitudo mea: dñs firmamentũ meũ, & refugiũ meũ. Tertia est, amoris, quo quisq; nostrũ Deũ diligit, propter immentas delicias quæ in ipso sunt. Sap. 8. & amator factus sum formæ illius. Quarta est, amoris quo aliquis Dominum Deum suum ex animo diligit, eò quòd dignissimus sit tali amore. Talis amor, purè gratuitus est: talis dilectio est veræ amicitiæ. Vnde D. Bernard. ait: amat castẽ, qui eum quem amat quærit, non aliud quicquam ipsius. Tres has vltimas species amoris, egregiè explicat idem Ber. in lib. de diligendo Deo.

De 4. speciebus dilectionis diuinæ. Aug. li. soliloquiorum.

Psal. 17.

Sapiẽ. 8.

D. Bern. super Cã.

¶ *Dili*

Lex humana in quo differt à diuina.

¶ *Diliges Dominum Deum tuũ*. Hoc præceptum ostẽdit, legislatorem & præceptorem eius, esse Deum. Nam finis legis humanæ, non est nisi pax & amicitia humana, quæ virtute iustitiæ conseruatur. Et ideo humanæ leges, circa iustitiæ virtutem versantur. De alijs verò virtutibus aut animorum actibus, per se primo non curant. Legis autem diuinæ finis est, diuina amicitia. Et ideo non solum de omnibus virtutibus legislator leges statuit, sed de animi etiam operationibus, dicens: diligies Dominum Deũ tuum ex toto corde tuo &c. Amicitia enim diuina, non vna virtute sed omnibus virtutibus, nõ vno actu exteriori, sed omnibus interioribus rectè ordinatis, cõparatur. Et ideò necesse est, vt toto corde, tota anima, totaquè mente, Deum diligamus, si pacem & amicitiam diuinam comparare velimus. Ex quo fit, huius legis solum Deum esse authorem, & nõ homines, vt à principio diximus.

Vi. S. Th. 1 2. q. 100. a. 2.

¶ *Diliges Dominum Deum &c. Et proximum sicut te ipsum*. Non est quare miremur, quod cũ debeamus amare Deũ, & nos ipsos & proximos, non habeamus peculiare & speciale præceptum de amore nostri: nam qui Deũ diligit, se ipsum diligere necesse est. Vnde D Augustinus ait: ille solus se nouit diligere, qui Deum diligit. Si quidem ille se satis diligit, qui sedulò agit, vt summo & vero fruatur bono: quod si nihil aliud est quã Deus, quis cunctari potest, quin sese amet, qui amator est Dei? Prætereà idem Aug. inquit: cũ illa dilectione quam Deus imperat, debeat homo diligere Deũ, & se ipsum & proximũ: non tamẽ ex hoc, tria præcepta data sunt, vt intelligatur nullã esse aliã dilectionẽ qua quis diligit se ipsum, nisi quod diligit Deum: qui enim aliter diligit se, potius se odisse dicendus est.

Quare nõ est præceptum speciale de dilectione propria.

D. Aug.

Idem.

¶ *Hoc est maximum ac primum mandatũ*. Quæres fortassis: quo pacto est maximũ & primũ mandatũ: cũ inter decẽ præcepta decalogi minimè annumeretur? Ad quod D. Th. respõdet: præceptũ dilectionis præsupponi ad præcepta decalogi. Finis (inquit) Paulus præcepti, est charitas. Sic etiãdei præceptũ præsupponitur & est præambulũ ad eadẽ præcepta. Accedẽtẽ enim ad Deũ (inquit Pau.) oportet credere quia est &c. Et quẽadmodũ in naturalibus scibilibus sunt principia per se nota, quæ explicatione & probatione nõ egẽt: quale est illud: quodlibet est, vel nõ est: ita in moralibus, sunt præcepta, quæ nõ indigẽt promulgatione, sed ex ipsa natura, vel ex supernaturali infusione adsũt. Proxima enim præcepta cõmunia legis naturæ sunt per se nota habẽti rationẽ naturalẽ: quale est: quod tibi nõ vis, alteri nõ facias. Et ideò promulgatione nõ indiget. Sic etiã hoc quod est credere in Deũ: & hoc quod est diligere Deũ super omnia: sũt duo principia prima, & per se nota habẽti fidẽ: & ideò nõ indigẽt alia promulgatione, nisi sola infusione fidei. Est ergo præceptũ dilectionis, primũ, & maximũ. præsuppositũ tamẽ ad alia decẽ præcepta. Hæc ex D. Th. 1 2. q. 100. a. 4. ad. 2. argum. & ex Caiet. ibidẽ. Est enim primũ in intẽtione legislatoris, & maximũ eo quod reliqua õnia decẽ præcepta & excedat, & virtute cõtineat.

Quare præceptum dilectionis dicitur primũ, cũ nõ annumeretur inter 10. præcepta decalogi. 1. Tim. 2. Heb. 11.

D. Thom. Caieta.

¶ *Hoc est maximum & primum mandatum*. Ideò maximum & primum dicitur, quia est regula, qua & proximũ amorem & proximorum dilectionẽ, regulare & metiri debemus. Nos

Quare dicitur primũ & maximum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem plerunquè vnum è duobus factitamus: vel proximum minimè diligimus: vel si diligimus, Dei amore talem dilectionem non regulamus, non sic D. Paulus qui etsi Romanos diligebat, & eos desiderio videndi ardebat: non tamen contra, aut præter Dei voluntatem. Testis (inquit) mihi est Deus &c. Obsecrans si quomodo aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniè di ad vos. Hæc (inquit Chrysost. in hunc locum) germana est charitas: Non quemadmodum nos solemus, qui vtrinquè ex dilectionis norma excidimus: aut enim neminem diligimus; aut si quandoquè diligimus, iuxta voluntatem Domini non diligimus: vtroquè contra diuinam legē peccantes. Quodsi hæc grauiter dici videntur; certe cùm fiùt maiora multo sunt. Et quomodo inquis, præter Dei voluntatem diligimus? quando Christum fame pureuntem negligimus: liberis interea, & amicis, & cognatis supra quàm necessitas exigerit contribuentes. Verùm quid opus fuerit paulò latius sermonem extēdere? nam si quidem suam quisquè conscientiā pericrutatus fuerit: inueniet hoc modo multis in rebus esse peccatum. Hactenus Chrysost.

Rom. 1. b

¶ *Diliges proximum tuum.* Præceptum tanè tali authore dignum: cum tam lucidum, tam breue, tam vtile, tādenique leue sit. Lucidum debuit esse eius qui erat lux vera: ne quis diceret non mihi licuit illud intelligere. Vn de Dauid: præceptum Domini lucidum, illuminas oculos. Breue debuit esse, ne quis causare posset & dicere tædet me legere. Decebat enim verbum in incarnatione abbreuiatum, abbreuiare legem. Vtile debuit esse præceptū illius qui adhoc venerat: vt se totum in vtilitatem nostram expenderet. Hierony. O inimiam Dei clementiam: ò inefabilem Dei benignitatem: præmium nobis pollicetur, si nos mutuò diligamus. et si nobis ea præstemus inuicem, quibus inuicem indigemus. Et nos superbo & ingrato animo ei renitimur, cuius imperium beneficium est. Leue deniquè debuit esse onus istud: vt à quoli bet, tam paupere quàm diuite, tam infirmo quàm sano, tam sene quā iuue ne adimpleri posset. Mādatum quod ego præcipio tibi, non supra te est Deutero. 30. sed iuxta te est, vt facias illud.

Hoc præceptum lucidum, breue, vtile & suaue esse ostenditur.
Psal. 18.

D. Hiero.

Deut. 30

¶ *Diliges proximum tuum.* Innumera sunt quæ nos ad obseruantiam huius præcepti, trahere & allicere possunt. Primū incitat scriptura sacra, quæ in hoc loco, imo in omni loco id clamat. Sed satis est intelligere esse hoc peculiare præceptum saluatoris dicentis: hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicē. Secūdum, amor quem inter animalia eiusdem speciei videmus, nos ad amorem proximorum prouocat. Omne enim animal diligit sibi simile. Si ergo lupus, & leo, & serpens, suam ferocitatem in animalia sibi similia non exercent; quid dicendum est de homine, quid desæuit in alium hominem: nisi quod ipso leone, ipso lupo, ipsaquè serpente, ferocior sit? ¶ Tertiò naturalis cognatio, quā inter homines esse videmus, ad hoc idem sufficiētissima est. Malach. 2. nunquid non pater est vnus omnium nostrum: quare ergo vnusquisquè vestrum despicit fratrē suum? Voluit Deus vnum hominē primò formare ex quo omnes procederent, & tanquam fratres omnes homines se amarent. Quod non legimus factum in angelis, vel in animalibus brutis. ¶ Quarto fraternitas spiritualis. Infra. 23. Patrem nolite vocare vobis super terrā: vnus est enim pater vester, qui in cœlis est. Si amandi sunt fratres, qui diuidendo hæreditatem, portionem vniuscuiusq; minorem faciunt: quantum amandi sūt fratres illi, qui portionem vniuscuiusquè augent? Quanto enim plures erunt electi, tanto amplius gaudebūt. Plus enim gaudebit vnusquisq; electorum de gloria animæ alterius, quàm de gloria propij corporis.

Multa sūt quæ incitāt ad amorem proximi.
Deu. 10.
Leuit. 10
Ioā. 13. & 15.
Amor naturalis animalium eiusdē speciei.
Eccli. 13.
Fraternitas carnalis.
Mala. 2.

Fraternitas spiritualis. Infra. 23.

¶ Quod si hæc non tibi sufficiūt: Dilige vt Christum imiteris, qui (vt Paulus ait) dedit semetipsum pro nobis. ¶ Imiteris angelos, qui proximos tuos ita diligunt, vt custodes eorum sint. Supr. 18.

Exemplū Christi & angelorū. Ad Ti. 2. Sup. 18.

¶ Dilige proximum tuū, vt Deo maximè placeas. Eccli. 25. ait Dominus: in tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus: cōcordia fratrū, amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentiētes. ¶ Dilige proximum cum membrum sit corporis, cuius Christus est caput. 1. Corint. 12. Vos estis corpus Christi: non amat caput, qui non amat membra.

Eccl. 25. Beneplacitum Dei.

Dilige eò quod membrum sit Christi.
1. Co. 12.

¶ Dilige tandem proximum cū ex ea dilectione innumera sequantur emolumenta. Vt Ecclesiast. docet capi. 4. Melius (inquit) est, duos esse simul, quàm vnum: habent enim emolumentum societatis suæ. ¶ Sequitur victoria inimicorū, frater enim iuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. Goliath inuitat ad singulare certamen: & Moyses ait: si quis est Domini, iungatur mihi.

Vtilitas ex amore tandē incitat ad dilectionem proximi.
Eccle 4. c
Prou 18.
1. Re. 17
Exod. 32

¶ Sequitur abūdantia bonorum:

quod enim homini deest in se, habet in amico: & ad quod impotens erat per se, potens efficitur eo tibi coniūcto. ¶ Sequitur impetratio eius quod in oratione postulatur: si duo ex vobis (inquit Dominus) consenserint super terram, de omni re quācunquè petierint, fiet illis à patre meo. ¶ Sequitur mutua exhortatio: vnus enim quomodo calefiet? Eccli. 4. sequitur maxima consolatio. Prou. 17. vnguēto & varijs odoribus delectatur cor, & bonis amici consilijs anima dulcoratur. Et Tullius: charitate enim beneuolentiaquè sublata, omnis est de vita ablata iucunditas.

infra. 28.
Eccl. 4.
Prou. 17
Cicero.

¶ *Sicut te ipsum.* Hic assignat Dominus modum dilectionis erga proximū. Inter alia exemplaria, quæ nobis in scriptura sunt proposita ad amorem erga proximum ostēdendū, hoc vnum est quod in hoc loco assignatur: scilicet, vt proximum diligamus, sicut nos ipsos diligimus. Quare hoc præceptum: diliges sicut te ipsum, duplicē potest habere sensum: Primus est: *Diliges sicut te ipsum.* Idest, diliges ad quod te ipsum scilicet ad ad gratiam & gloriam. Vel sicut in ipso te ipsum, idest, in Deo. Vnde Augustinus ait: quisquis rectè diligit proximum, hoc cum eo debet agere: vt etiam ipse, toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum. Secundus sensus est. *Diliges sicut te ipsum.* Idest: hoc facias proximo, quod tibi vis fieri: quod autē tibi non vis fieri: ei nō facias. Vt hæc duo præcepta iuris naturalis, quorū vnū habes su. 7. c. aliud vero Tob. 4. sint expositiua huius mandati. Isido. duo sunt erga proximi dilectionem seruanda, vt beneficij impensione foueatur, & nulla malitia lædatur.

Modus diligendi proximū.
Modus diligendi proximū.
D. Augu. de doctri. christiana
Tob. 4.
Isidorus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Non inquit, plusquam te ipsum, videtur plusquam se ipsum proximũ velle diligere, qui curationi propriæ non sufficiens curam proximi sui cupit assumere. Vnde Grego. magna cura necessaria est prædicatori, vt timoris laceratione se mordeat: ne proximum iuuando se deserat: ne alios erigens cadat.

D Greg. in Moral.

¶ *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Cum loco hoc præceptum nobis sit, vt proximum sicut nos ipsos diliganmus: inde fiet: vt qui se non diligit, proximum diligere nesciat. Vnde Augustinus inquit. qui diligis iniquitatem, quomodo tibi volebas cõmitti proximum, vt diligeres eum tanquam te, homo qui perdis te? si enim tu ipse sic te diligis, vt perdas te: sic profecto perditurus es cũ quẽ diligis sicut te. Nolo ergo vt quẽquã diligas. Vel solus peri, aut corrige dilectionem, aut respice societatem.

Qui se nõ diligit proximũ diligere nescit. D. Augu.

¶ *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Vt vno verbo modũ istum diligendi proximum, explicemus: dicendum est: quod hic præcipitur vt amemus etiam super res transitorias: & citra Deum, & propter Deum. Vnde qui proximum diligit debito modo: Deum plus diligit, propter quẽ proximum diligit. Et tunc manifestum erit quomodo verũ sit, quod D. Paulus dicat: qui diligit proximũ, legem implenit. Et alibi omnis lex in vno sermone completur: diliges proximum sicut te ipsum, implens enim mandatum de dilectione proximi: implet mandatum de dilectione Dei. Vnde Gregor. per amorem Dei amor proximi gignitur: & per amorem proximi Dei amor nutritur. Fons qui in alto oritur, de facili ad inferiora deriuatur. Sic amor si primò Deo integrè detur, deinde ad proximum rectè deriuatur, vt scilicet proximus propter Deum ametur. Tunica Christi inconsutilis, quæ vnitatem ecclesiæ designabat, desuper erat cõtexta. Amore enim Dei firmata esse debet dilectio proximi. Et D. Augustinus lib. cõfes. Domine, Beatus qui amat te, & amicum in te, & inimicum propter te.

Modus diligendi proximum. Rom. 13 Gala. 5. D. Grego in Moral. Simile. D. Augu.

¶ *In his duabus mandatis vniuersa lex pendet & prophetæ.* Nam plenitudo legis est dilectio, vt Paulus ait ad Roma. 13. item D. Augusti. legis & omnium diuinarum scripturarum plenitudo, est dilectio rei qua fruendũ est, & rei quæ nobiscũ ea re frui potest, idest, Dei & proximi. Idem: ille sancte & iuste viuit, qui ordinatam habet dilectionẽ. ne, aut diligat quod non est diligendum: aut non diligat quod est diligendum; aut æquè diligat, quod minus vel amplius diligendũ est, aut minus, vel amplius, quod æquè diligendum est. Idem: si nõ volens omnes paginas perscrutari, omnia inuolucra sermonum inuoluere, omnia secreta sacra scripturarum penetrare tene charitatẽ, vbi pendent omnia.

Rom. 13 Idem. Idem.

¶ *Finis Cap. XXII.*

¶ *Scribæ & pharisei docentes populũ legem Moysi, quales.*

Cap. XXIII.

¶ *VNC*

VNC Iesus locutus est ad turbas & ad discipulos suos, dicens. Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi. Omnia ergo quæcunquè dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò illorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt. Alligant autem onera grauia & importabilia, & imponũt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea mouere. Omnia verò opera sua faciunt vt videantur ab hominibus, dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Amant autẽ primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro: & vocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite vocari rabbi, vnus est enim magister vester: omnes autem vos fratres estis. Et patrem nolite vocare vobis super terrã: vnus est enim pater vester qui in cœlis est. Nec vocemini magistri, quia magister vester vnus est, Christus. Qui maior est vestrum, erit minister vester. Qui autem se exaltauerit, humiliabitur, & qui se humiliauerit, exaltabitur. Væ autem vobis scribæ & pharisæi hypocritæ: quia clauditis regnum cœlorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ. Quia circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehenna duplo quam vos. Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicunq; iurauerit per templum nihil est. Qui autem iurauerit in auro templi, debitor est. Stulti & cæci, quid enim maius est: aurum an templum quod sanctificat aurum? Et quicunq; iurauerit in altari nihil est: quicunq; autem iurauerit in dono quod est super illud, debet. Cæci, quid enim maius est, donum, an altare quod sanctificat donum? Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus quæ super illud sunt. Et quicunq; iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipso.

2. Esdr. 8. a. Deute. 6. b. 11. b. Num. 15. d. Luc. 11. g. Act. 15. e Mar. 12. d. Luc. 11. f & 20. g Iaco. 3. a. Mal. 1. b. Luc. 14. a. & 18. c. Mar. 11. d. Luc. 20. g. 2. Paral. 2 3. Reg. 8. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipso. Et qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedet
Luc. 11.c super eum. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentam & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis: iudicium & misericordiam & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.
Num. 18 d. Duces cæci excollantes culicem, camelũ autem glutientes. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ: qui mundatis quod de foris est, calicis & paropsidis: intus autẽ pleni estis rapina & immunditia. Pharisæe cæce, munda prius quod intus est calicis & paropsidis, vt fiat & id quod de foris est mundum. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparẽt hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus iusti: intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis. Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum. Itaque testimonio estis vobis metipsis: quia filij estis eorum qui prophetas occiderunt. Et vos implete mensurã patrum vestrorum. Serpentes & genimina viperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ? Ideo dico vobis: Ecce ego mitto ad vos, prophetas, & sapientes, & scribas: & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris: & persequemini de ciuitate in ciuitatem. Vt veniat super vos Gene.4.b omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinẽ Zachariæ filij Barachiæ, quem Heb. 11.a. occidistis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam. Hierusalem Hierusalẽ, 1.Pa. 34.f. quæ occidis prophetas & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quẽadmodum gallina cõgregat pullos suos sub alas suas, & noluisti? Eccerelinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis, non me videbitis à modo, donec dicatis. Benedictus qui venit in nomine Domini.

Adliteram.

SVPER cathedrã Moysi sederunt scribæ. Ideſt, ſcribæ recitant vobis legem per Moyſem datam. *Scribæ*, ſacerdotes erant legis peritiſsimi, quibus commiſſa erat cura enarrandi libros ſacros.

¶ *Sederunt.* Præteritum pro præſenti.

¶ *Omnia quæcumquè dixerint.* Hæb. pro, iuſſerint. Vide ſupra capi. 8. ibi ſed tantum dic verbo.

¶ *Dilatant enim phylacteria ſua.* Phylacterium, latinè, conſeruatorium dicitur. Membrana erat, in qua deſcripta erant Dei præcepta, quam fronti & etiã brachio circumponebant pharisæi ad oſtentationem.

¶ *Amant enim primas ſedes in ſynagogis.* Vel concilijs.

¶ *Væ autem vobis ſcribæ.* Deploratio potiꝰ quàm execratio eſt quaſi dicat, O vos ter infelices. O deſdichados de voſotros: laſtima es veros.

¶ *Neq; introeuntes ſinitis intrare.* Ideſt, neq; eos qui conãtur ingredi ſinitis intrare.

¶ *Orationes longas orantes.* Vel prætextu longæ & prolixæ orationis. Sic enim vertit eadem apud mar. Sub oſtentu longæ orationis. Et apud lucam: ſimulantes orationem longam.

¶ *Propter hoc amplius accipietis iudicium.* Græcè, abundantius. Ideſt, grauius puniemini.

¶ *Circuitis mare & aridam.* Terra dicitur arida phraſi Hæbraica. Vocauit aridam terram. Gene.1.

¶ *Vt faciatis vnum proſelytum.* Ideſt, vt protrahatis aliquem ethnicum adveſtram religionem, quaſi dicat, ad veſtram religionem aduentitium.

¶ *Filium gehennæ duplo magis quã vos eſtis.* Hæbraiſmus. pro, bis digniorẽ ſupplicio æterno, ſcilicet, quod primum idolatra ſit, mox nec Iudæus probus: dum relabitur in vitam priſtinam.

¶ *Qui autem iurauerit per aurum, debitor eſt.* Ideſt, ei præſtanda culpa eſt. Tenetur pœnæ periurij. Et infra Græcè, *debet.*

¶ *Quod ſanctificat aurum.* Vel, conſecrat aurũ, & infra, *ſanctificat donum*, vel conſecrat donum.

¶ *Decimatis mentam & anethum, & reliquiſtis, quæ grauiora ſunt legis &c.* Ideſt, decimas ſoluitis mentæ & anathi, quaſi dicat, legis minima ſeruatis, & quæ in primis ſeruare oportuit negligitis.

¶ *Iudicium & miſericordiam.* Siue, ius, & beneficentiam, *ac fidem*, ſubaudi in promiſsis, quaſi dicat, nõ ſtatis promiſsis.

¶ *Excolantes culicem.* Participium præſens, pro indicatiuo, ideſt, qui percolatis vinum, ſi in illud inciderit culex. Quaſi dicat: qui in minimis ſuperſticioſi eſtis, in maximis negligentes.

¶ *Quia mundatis quod de foris eſt calicis, intus autem &c.* Solebant Iudæi cribris vti lotionibus corporis, animi candorem minimè curantes, eam ob cauſam dicit illis hæc verba. Et hoc erat

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esai.c.66. erat quod per Esaiã obijciebat, dicẽs: qui sanctificabantur, & mundos se putabant in hortis post ianuam intrinsecus, ideſt, qui intrabant in hortos; vbi postquam ianuam ingrediebantur, se abluebant, & purificatos putabant.

¶ *Intus autem pleni estis rapina.* Græcè, intus plenæ sunt rapina, scilicet, calix & paropsis, & quæ significantur hac allegoria. Vnde, sensus est: pocula & patinas pharisæis, foris esse nitidas, ac bene lotas: cæterum ipsum vinum, ipsosquè cibos, esse immundos: vt pote, partos rapinis & fraude. atquè hanc immunditiam præcipuè vitandam, ijs qui verè mundi videri vellent.

¶ *Intus pleni estis hypocrisi.* Simulatione, ideſt, studio simulationis.

¶ *In sanguine prophetarum.* In cæde prophetarum.

¶ *Vos quoq; implete mensuram patrũ vestrorũ.* Ideſt, imitamini mores ac sequimini vestigia eorum.

¶ *Quomodo fugietis iudicium gehennæ?* Iudicium, pro supplicio, more Hæbraico. Sicut iudicare, provindicare,
Gene.15. vlcisci. Gene. 15. Veruntamen gentẽ cui seruituri sunt, egoiudicabo, ideſt, supplicio afficiam, vindicabo, rependam.

Regula. Damas.li. 4.c.20. ¶ *Et ex illis occidetis &c. Vt veniat super vos omnis sanguis iustus.* Mos sacræ scripturæ est (authore Damasceno) quædam quæ secundum euentum debẽt intelligi, causaliter dicere: Vt tibi soli peccaui &c. Vt iustificeris in sermonibus tuis, ideſt, ex quo euenit, vt
Psal.50. iustificeris. Sic Paulus: oportet hæreses esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Et Ioan. 19, in iudicium veni, vt qui non vidẽt videãt.
1.Co.11. Ioan. 9. Ioan. 11. Et Ioa. 11. infirmitas hæc, non est ad mortem: sed vt glorificetur Deus per illam. Sic in hoc loco: ex illis occidetis &c. Vt veniat super vos omnis sanguis iustus &c.

¶ *Quem occidistis inter templum & altare.* Ideſt, quem maiores vestri occiderunt, inter altare holocausti, & vestibulum. Ad hunc modum loquitur Paulus. 1. Thesa. 4. Deinde nos qui 1.Tessa.4
viuimus, simul rapiemur cum illis obuiam Christo in aera. Non enim Paul. Vsquè ad seculi finem viuit.

¶ *Venient hæc omnia super generationem istam.* Redundabunt hæc omnia super genus hoc hominum.

¶ *Hierusalem Hierusalem &c.* Duplicatio appellationis, hoc est, vocatiui (vt annotauit Euthi. psa. 56.) aut demonstratio est miserationis; aut di Regula.
ligẽtis vocationis signum. Vt in hoc loco: Hierusalem Hierusalem, quæ occidis prophetas &c. Eli, Eli, lamma infra. 27.
sabacthani. Theophi. Luc. 13. ait in hoc loco duplicatione nominis Dominum ostendere amorem, quem erga illos habebat. Quemadmodum enim amator quis ab inimica contẽtus: ita reuocat ipse adulteram synagogam.

¶ *Quoties volui congregare filios tuos.* Ex hoc testimonio colligit Origenes hom. 1. in Esaiam in fine: Christum ante præsentiam carnalem sæpe ad homines venisse. Quoties (inquit) volui: è quibus verbis colligi potest: Christum fuisse loquutum in veteri testamento, non angelum. Ipse enim est, qui ad Moysem venit, & ad populum venit, & ad ynunquemq; prophetarum venit. Origenes hom.1 in Esaiam. Nota.

¶ *Quoties volui congregare filios tuos, & renuistis.* Hinc colliges: ideo nõ dedisse Christũ Iudæis suam fidẽ & gratiam: quia ipsi eam non voluerunt. Nota. Simile.

Et

Et vt nemo potest medico litem intendere, qui ægrotum curari nolentem deserit: sic nemo potest Deo culpam tribuere, qui Iudæos obstinatos & peruersos obcæcari permiserit.
Esai.c.6. Sed ais Esai. dicit: audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem & nolite cognoscere. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: ne fortè videat oculis suis & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur & sanem eum. Ergo Deus obcæcauit Iudæos, ne conuerterentur? Ad
Nota. hoc dico: quod quamuis videantur hæc verba aspera prima facie: tamen sensus est lenior. Quorum asperitatem Paulus
Acto.28. Acto. 28. abstulit, dicens: Benè Spiritus sanctus loquutus est per Esaiam prophetam ad patres nostros, dicẽs: vade ad populum istum, & dic: aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis & non perspicietis: incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, oculos suos compresserunt. Vbi vides imperatiua pro futuris indicatiui (more Hebræorũ) à D. Paulo exponi. Adhunc etiam modum tem
Sup.13. perat hæc verba D. Math. sup. ca. 13. tensus est: dic populo huic duros se ipsos non esse Messiam recepturos. Audient enim eius doctrinam, eiusquè opera videbunt, & non intelligent ob eorum malitiam & cæcitatem. Igitur tu Esaia, excæca, hoc est, denuncia: cor populi huius ob suas scelera esse obcæcandum.

¶ *Ecce relinquetur domus vestra deserta.* Fuit igitur Hierosolyma ob sua scelera derelicta. Quemadmodũ ita
Esai.1. dixerat Deus per Esaiam: derelinquetur filia Sion, vt umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario: et sicut ciuitas quæ vastatur. Et per Hieremiam: reliqui domũ meã, dimisi hæreditatem meam: dedi dilectam animam meam in manus inimicorum eius. Facta est mihi hæreditas mea, quasi leo in sylua. Dedit contra me vocem; ideo odiui eam. Et Chri- Hier.12.
stus apud Ioannem, ait: eamus hinc. Ioan.14.
Ac si diceret: Relinquamus Iudæos infideles: ciuitatem ingratam: templum materiale: & ab hoc loco discedamus.

Ad mores.

QVPER *cathedrã Moysi sederunt scribæ & pharisæi. omnia verò quæcunquè dixerint vobis facite: secundum opera verò illorum nolite facere.* Hinc primùm colliges: locum & dignitatem, non sanctum facere hominem, sed mores & vitam. Dignitas non facit sanctũ sed vita.
Lege distinct. 40. cap. primo. oportet D.40.c.1
Episcopum esse ornatum & hospitalem. Per ornamenta Episcopalia, virtutes debent intelligi, quæ à Domino eis repromittuntur: dum dicitur: sacerdotes eius induãtur salutari. Vnde in veteri testamento, varijs vestibus ex præcepto Domini sacerdotes Psal.131
ornati leguntur. Quia multis modis virtutum debet splendere vita pontificis, vt gradui conferat decorẽ, quẽ ab eo non accipit. Non enim loca, sed & vita & mores sanctum faciunt sacerdotem; vnde ex officio suscepto, non licet iam peccandi, sed ue cessitatem benè viuendi se nouerint assequutos. Lege cap. 2. & 4. Quæ Symacus & Hierony. & Grego. & Anasta. aiunt de hac tc.

¶ Item

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Item colliges ex his verbis, sæpe contingere, vt multi audientes cõcionatores prauis moribꝰ preditos, conuertantur & boni fiant: similes filijs Iacob, qui etsi ex ancillis nati sint, an Dei populum commemorantur; & æqualem cum fratribus hæreditatem accipiunt. Multi econtra, qui sanctos prædicatores audiãt, minimè tamen conuertantur, sed in dies peiores fiãt: similes Esau, qui etsi ex libera natus, malus tamen fuit.

¶ *Super cathedram Moysi &c. Quæcũque dixerint vobis facite.* Quid si sancti, Episcopi non sint, an soli oend. & ligãdi potestatem amittunt? Minimè quidem. Ecce in hoc loco ait Dominus super cathedrã Moysi sederunt scribæ & pharisæi. omnia quæcumque dixerint, hoc est, præceperint vobis, facite: secundum autem opera eorũ nolite facere. Per malos etiam ministros (auctore Augustino) Christi rapit in Ecclesiam suam sunduntur. Quare, nec ligandi potestatem, nec pascendi auctoritatem amittũt prælati, etiam si prauis moribus affecti sint. Sed de hoc inferius pauca addemus.

¶ *Super cathedram Moysi &c. Omnia quæcunq; dixerint vobis facite.* Certa res est, stãdum nobis esse iudicio & præceptis concilij generalis confirmati auctoritate Sũmi Põtificis. Nã si populus repugnare potest eius diffinitionibus & præceptis: Vbi nam illud est, qui vos audit, me audit? Vbi rursum, quod in hoc loco ait: super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi, quæcumque dixerint vobis facite? Sed ais: si quæcũque iusserint nobis, ea facere tenemur & iubemur: Cur alio loco Christus, cauere voluit à fermento pharisæorum. Nam illud Mathæus pharisæorum doctrinam interpretatur. Cur etiam corũ traditiones, exemplo etiam proprio, contemnere voluit? Cur sæpius ait: audistis quia dictum est antiquis &c. ego aũt dico vobis. Ad hoc fateor: doctores & prælatos aliquid doctrinæ propriæ, puritati Euangelij admiscere posse in quo non solum non sunt audiendi, sed etiam refutandi sunt. Quod ergo in hoc loco præcauit Christus, est, ne plebs, male docentiũ exemplis, ad contemptum veræ doctrinæ inducatur. Tunc ergo, quæ dixerint nobis pharisæi, eadem facere iubet Christus: cum super cathedrã Moysi sederint, hoc est, legem Dei enarrauerint, docuerint, proposuerint. Nam si sua docẽt, eos negligere non solum possumus sed debemus. Quemadmodum D. Augustinus in Ioannem, non obscurè interpretatus est. Quando ergo doctores omnes, atque pastores ecclesiæ, in vnum congregantur, capitis supremi auctoritate: tunc audiendi sunt: tunc obedire eis debemus: non tamen mores illorum imitari, si aliqui illorum mali sint: quales erant pharisæi legisperitissimi, qui etsi legem proponebãt & prædicabant, iniqui erant. Quorũ vitam fugiendam, docet, & monet Christus. Non enim est possibile, vt omnes in vnum debitè congregati, errare possint. Nam tunc totus populus Christianus aberraret. Quod herinon posse, omnibus manifestum est. Aliás enim, quomodo verum esset illud: ego rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua. Et rursum: ego ero vobiscum vsque ad consummationem seculi. Pareamus igitur præpositis nostris, legem Dei nobis proponentibus, quicumq; illi sint, audiamus ecclesiæ,

Etiãsi prælati prauisint, potestatem ligãdi & docendi non amittunt.

D. Augu.

Non sum est diffinitionibus concilij generalis restè cõgregati.

Luc. 10.c

2. obiectio.

Sup. 16.

1. obiectio.

Supra 15 3. obiectio.

Reſpõſio.

Luc. 22.d

Infra. 28. d.

ecclesiæ doctores & cõcionatores Euãgelicos: quamuis aliás deprauati sint: obsequamur patrum diffinitionibꝰ, ne circumferamur omni vẽto doctrinæ. Ideò enim à Deo nobis dati sũt, vt super cathedram Christi sedeant. Quare quæcumq; dixerint & præceperint nobis, faciamus, si perire nolumus. Alios (inquit Paulus) dedit Christus in ecclesia Apostolos, quosdam prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consumationem sanctorum: in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in vnitatem fidei: in virum perfectum: vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vẽto doctrinæ. Quandiu igitur Christi corpus, hoc est, ecclesia fuerit: ad diuinam procurationem pertinebit, vt hi qui in Ecclesia sacræ doctrinæ doctores habentur, tanquam à Deo dati, veritatem in fide teneant: ne populus paruulorum more circumferatur. Quando igitur omnes vno animo, vnoquè ore, idem docent, audiẽdi à nobis sunt: quod in concilijs & congregationibus rectè congregatis contingere, credendum est. Vnde non sine causa non dicit Christus: super cathedram Moysi sedit scriba & pharisæus, in singulari, sed quid ait? Sederunt scribæ &c. Vt intelligeremus, quod licet vnus aut alter errare possit, non tamen omnes. Quare doctrinæ ab omnibus præpositæ standum est.

Ephe. 4.

¶ *Super cathedram Moysi.* Quemadmodum nemo est, qui academiam aliquam instituere volens, de præceptoribus atquè doctoribus non prouideat. Sic Dominus, qui notus erat in Iudæa, quasi diuinæ scientiæ gymnasium erexit, rabbinos etiã procurauit: & quoniam apud christianos Euangelicæ doctrinæ academias esse voluit: Apostolos quoq;, Prophetas, Euãgelistas, Doctores, dedit, qui eã in Christi republica doctrinam profiterentur. Et quia Græcis philosophiã velut propriũ testamentum dedit (vt Clemens Alexandrinus ait) non est vero simile, nullos huiusmodi disciplinæ magistros instituisse. Quemadmodũ ergo neq; Iudæorũ, neque christianorum testamenta nec Græcorum quidem testamenta, absquè interprete dereliquit. Quocirca, diuinæ hîc quoquè procurationis erat, vt nõ omnes simul philosophi, aut in Dei cognitione, aut in morum & vitæ regula, aut in rerum naturalium intelligentia, quæ quidem esset ad illa duo priora necessaria, hallucinarentur. Quæ res efficit, vt iuxta Pauli sententiam, Græci fuerint inexcusabiles. Qui tamen excusari possent, si eorũ præceptores nõ adhibita bonitatis instructi satis, informati q; essent, auctore naturæ optimo duce ateq; magistro. ¶ Id verò scripturæ etiã diuinæ testantur. De Deo. n. in psalmo scriptũ est, quòd docet hominem scientiam. Et rursum in lib. Iob: quod docet nos super iumẽta terræ: & super volucres cœli erudit nos. Nimirũ sicut quibusdam animantibus: q tãquã principes & duces reliquorum sunt à natura dati, concessi sunt quidam instinctus, quibus ad gregis quisquè sui, ducatũ rectum, vtilemq; ferantur, ab obliquo retrahantur & noxio: ita in hominum eorum mentibus, qui natura duces sunt cæterorum, inditas esse notiones credendũ est, quibus in illa, quæ ad imperitorũ doctrinam spectant, inducãtur. Nec

Tres academias instituit Dominus: & omnibus de præceptoribus ne

cessarijs vt errare non possent, prouidit.

Clemens Alexan.

Psal. 39.

Iob. 35.

Simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

melior est belluarum conditio quàm nostra. Quare quemadmodũ qui sedebant super cathedram Moysi, obediẽdi tunc erant, & qui sedent super cathedram Christi audiendi modò sũt: sic etiam qui sedebant super cathedrã auctoris naturæ, audiri tunc debebantur. Cum dubitandum nõ sit, quin verum & exploratum illud esset, de quo omnium ratio consentiebat, & modò consentit. Quomodo enim homines, & ambitiosi honoris & gloriæ, & cæci ferè auiditate carpendi, & plurimis seculis, maximisquè locorum interuallis seiuncti, in vnam sententiam conuenirẽt: nisi in hanc quasi conspirationem, naturæ impulsu quodam, agerẽtur? Ex quo intelligi licet: philosophos ab vno aliquo mortalium magistro, excepisse ea, quæ populis ac gentibus vniuersis, cõmuni consensu conscripserint. Verissima ergo sunt communia philosophorum placita; nec ab illis licet, si omnes ad vnumidem sentiant, dissentire.

¶ *Super cathedram Moysi &c.* Solo peccato hæresis, aut infidelitatis, amittunt prælati Ecclesiæ auctoritatem docendi: amittit etiam summus Pontifex potestatem suam: quare si publicus hæreticus est, nõ est audiendus. Alias enim etsi sceleratissimus sit, illi parendum erit. Quod verò hoc ita sit, vel ex scriptura sacra constare nobis poterit, quæ talem differentiã inter hæresim, siue infidelitatem, & alia peccata, ponit. De peccato enim infidelitatis, dicitur Math. 10. Qui negauerit me coram hominibus, negabo eum coram patre meo. Item Ioa. 3. qui non credit iam iudicatus est. 2. Ioan. 1. Si quis venit ad vos, & hãc doctrinã non affert, nolite eũ recipere in domo: nec auete ei dixeritis: qui enim dixerit ei, aue, cõmunicat operibus eius malignis. Vbi ait glo. nolite, ideſt, nõ tantũ non assentiatis, sed nec adhorã recipiatis. Et ista itaſe extendũt ad prælatos doctrinã Christi non accipientes: sicut ad subditos. De alijs autẽ peccatis, non sic loquitur scriptura: sed ait in hoc loco: super cathedrã Moysi sederunt scribæ & pharisæi: quæcũq; dixerint, ideſt, præceperint vobis, seruate & facite: secundum opera eorum nolite facere. Ecce quod Dominus nõ dicit abijciẽdos esse prælatos, malosq; pastores, qui rectam doctrinam habeant, vitam verò malã: sed audiẽdos in doctrina, inoperibus verò non imitandos. Vnde D. Aug. in epistola ad generosum, assignans rationem, quare prælatis etiam malis, vt pote pontifici maximo etiam peruersis moribus predito, obediẽdũ esset, sic ait: ab ipso petro numeramus episcopos, & infra, in hoc ordine successionis episcoporũ, qui deducũtur ab ipso petro, vsquè ad Anastasiũ, qui nunc eandem cathedrã sedet: etiam si quisquã traditorũ per illa tẽpora surrepsisset, nihil præiudicaret ecclesiæ, & innocẽtibus, quibus Dñs prouidens, ait de prępositis malis: quædicũt facite; quę autẽ faciunt nolite facere: vt certa sit spes fideliũ, quæ non est in homine, sed in Deo collocata, nũquã tẽpestate sacrilegi schismatis dissipanda. Hęc Aug. Præterea apost. ait: omnis anima, potestatibus sublimioribus subdita sit. Glo. bonis, vel malis. Et D. Pe. serui, subditi estote Dñis: non tãtũ bonis, sed etiã dyscolis. Magna ergo differẽtia est inter peccatũ infidelitatis in pastoribus, & alia peccata.

¶ *Et patrem nolite vocare super terrã.* Meritò

Solo peccato hæresis aut infidelitatis prælati potestatẽ amittunt.

Sup. 10.

Ioan. 3. 1. Ioan. 2.

Augusti.

Rom. 13.

1. Pet. 2.

Solus Deus propriè pater dicit & quare.

Meritò solus Deus, pater noster vocandus est, cum ille sit precipuus auctor vitæ, naturæ, & gratiæ & glorię: cum in illo viuamus, & moueamur, & simus: vt docet Paulus. Act. 17. f. ¶ Non tamen his verbis Christus Dominus negare vult: quin aliquo modo, alij hoc nomine gaudeant. Alias D. Iacobus non diceret: omne datum optimum, & omne donum perfectum, Iacob. 1. de sursum est, procedens à patre luminum, à quo (vt Paul. docet) est omnis paternitas, in cœlo, & in terra. Ephe. 3. Nequè vbiquè scriptura sancta præciperet vt honore afficeremus parẽtes nostros. Deus ergo verus Dominus, verusq; ac principalis pater est: alij verò participatione quadam patres dicuntur. Clamemus igitur, & ore pleno quotidie dicamus: pater noster tu es. Tu (inquam) Domine pater noster, redẽptor noster, à seculo nomẽ tuum. Hoc enim nomine ira eius maximè placatur. Vnde Hiere. Esai. 63. Iere. 3. 3. Sic ait: ergo saltẽ ámodo voca me pater meus, dux virginitatis meæ tu es. Nunquid irasceris in perpetuum; aut perseuerabis in finem? sed væ nobis, qui non solum non inuocamus talem patrem: sed potius inhonoramus illum. Vnde ipse per Malachiã Malac. 1. conqueritur, dicens: filius honorat patrem, & seruus Dominum suum: si ergo pater ego sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego sum, vbi est timor meus, dicit Dominus?

¶ *Væ autem vobis scribæ & pharisæi hypocritæ.* Meritò illos hypocritas vocat: quia non solum erant vitijs contaminati: sed volebant fallaci virtutis imagine, nefaria scelera cooperire: & quod deterius est, volebant hæc verbis cõfirmare, & alios pestilentibus institutionibus corrũpere. Hypocrisis pernicioſior est manifesta iniquitate

¶ *Implete mensuram patrũ vestrorũ.* Gene. 6. dicitur: erunt dies eius. 120. anni. Ex his locis & alijs multis, colliges: Deũ peccatoribus & eorũ punitioni, certum tẽpus statuere: vt quanticius poteris delicta emendes. Hinc illud: nondũ cõpletæ sunt iniquitates Amorræorũ, ideſt, tẽpus quo, eorũ mala punire decreui. Hinc est illud saluatoris: donec cõpleantur tẽpora nationũ. Et quod hic ait: vos implete &c. Quãobrẽ, Dauid peccatores admonet apprehẽdere disciplinã; ne quando iratcatur Dominus, & â via pereant.

Gene. 6. Punitioni peccatorũ certum tẽpus statuere solet Deus.

Ge. 15. d.

Luc. 21. e

Psal. 2. c.

¶ *Genimina viperarum.* Vide c. 7. in in illa verba: nolite dare sanctum canibus: nec mittatis margaritas vestras ante porcos.

¶ *Quoties volui congregare filios tuos &c.* Aspicis hoc officiũ Dei esse congregare, quêadmodũ dæmonis officiũ est dispergere. Vnde Dauid canebat: dicant qui redẽpti sunt à Dño, quos redemit de manu inimici, & à regionibus cõgregauit eos. Et in alio psal: dispersiones Israel cõgregauit. Et Esai. in brachio suo (inquit) congregauit eos. Et alio in psal. cõgrega nos de nationibus, vt cõfiteamur nomini tuo. Et apud Eze. tollã (inquit) vos de gẽtibus. Et Ioã. vt cõgregaret (inquit) in vnũ filios Dei, qui erant dispersi. Cõgregat autẽ, Christus in vna ecclesia in vno corpore spirituali, in vna fide, eos qui & varijs ritibus & cultibus, dispersi erãt. Ita. n. ait Pau. vnũ corpus, vnus spiritus, vna fides. Vnde iusti viri

Officium Dei est cõgregare: dæmonis verò dispergere.

Psal. 10.

Ps. 146. a

Esai. 40. c.

Ps. 105. g

Ezec. 36.

Ioan. 11.

Ephe. 4. a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inter se longissimo locorum interuallo distent: semper tamen sunt in Domino cõgregati. Cũ Hebræi essent quondam in Aegypto, Pharaoni seruientes: voluit Deus eos congregare, & ad terram promissionis adducere. Quod audiẽs Pharao, exarsit, & grauiter tulit: præcepitque præfectis operum, ne darent paleas Hebræis vt antea, ad conficiendos lateres. Volebat vt Hebræi dispergerentur ad colligendas paleas, & tamẽ eãdem facerẽt mensuram laterum, quã faciebant, quando tempore illis paleæ dabantur. Et dispersus est populus (ait scriptura) in omnem terram Aegypti ad paleas colligendas. Quo tempore eos Deus volebat congregare, eos tunc Pharao dispergere faciebat. Quando nos vult Deus vnire, tunc diabolus dispergere conatur. Et vide quorsum nos diuidat: nimirum ad colligẽdas paleas. Quid sunt res mundi, opes & dignitates, nisi paleæ? Dat diabolus operam, vt dispergamur ad paleas quærendas, ad opera lutea & lateritia facienda. Talia sunt peccatorum ædificia ex paleis, terra & lateribus cõstituta. Cum autem officium Dei sit congregare, diaboli verò dispergere, illi Deum hac in re imitantur, qui inimicos inter se odio dissidentes, reconciliant, & congregant. Contra verò illi diabolum sequuntur, qui inter fratres discordiam seminant. Nõ est enim nec exiguum quidem desidium excitandũ. Vt enim ex parua nubecula, magna aliquando oritur procella: sic ex minima discordia, grauissimæ aliquando quæstiones concitantur: quẽadmodum ex parua scintilla oritur aliquando ingens incendiũ, quo ampla ædificia flagrant.

Exod. 5. b Figura.

Simile.

Simile.

¶ *Quoties volui &c.* Huius rei figuram habes Gen. 27. Isaac enim, Christum præfigurat, Esau Iudæos, Iacob autem gentes. Isaac speciali quodammodo dilexit Esau, & Christus Iudæos: vnde & de ipsis carnem sumpsit, & illos in primis benedicere voluit. Quoties (inquit) volui congregare: vocauit illos ad pœnitentiam: desiderabat veros pietatis fructus ab eis. Verùm illi cessabant, non curabãt, egrediebantur foras, nedum reuersi sunt. Interim minor frater, gentilitas intrauit, & benedictionem reportauit.

Gene. 27 Figura.

¶ *Hierusalem Hierusalem quæ occidis prophetas.* Perpende obsecro, & altè considera, Dei erga viros iustos charitatem. Dereliquerant Iudæi Deũ suum, & idola gentium turpiter coluerant, & non illis obiecit hanc iniuriam in se ipsum iactam: sed cædẽ virorum sanctorum. Hoc idem fecerat apud Esai. 59. vestræ iniquitates diuisetunt inter vos, & Deum vestrum: manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate. Obiecit illis in hoc loco Esaiæ, vt existimãt multi, mortem prophetarum. Quamuis nos de morte Christi simulem locum Esaiæ interpretati sumus sup. cap. 21. Explicantes literam illius loci: apprehensum eum &c. Sed quicquid de hoc sit, ex hoc loco vides, quanti Deus faciat & æstimet prophetas, & sanctos suos, quos ad prædicandum mittit, cum non Iudæis aliud crimen obijciat.

Commendatur Dei charitas erga viros iustos.

Esai. 59.

¶ *Mundi finem multa mala præcurrent.*

Cap. XXIIII.

¶ ET

Mat. 13. a. Luc. 21. b

Luc. 19. g

ET egressus Iesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli eius, vt ostenderent ei ædificationes templi. Ipse autẽ respondens, dixit illis. Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur. Sedente autem super monte Oliueti: Accesserunt ad eum discipuli secretò dicentes. Dic nobis quando hæc erunt? & quod signum aduentus tui, & consumationis seculi? Et respondẽs Iesus, dixit eis. Videte ne quis vos seducat, multi enim venient in nomine meo, dicentes, ego sum Christus, & multos seducent. Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorũ. Videte ne turbemini, oportet enim hæc fieri: sed nondũ est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnũ, & erunt pestilentiæ & fames, & terræmotus per loca. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Tũc tradent vos in tribulationẽ, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomẽ meũ. Et tunc scãdalizabuntur multi & inuicẽ tradent, & odio habebũt inuicem. Et multi pseudoprophetæ surgent, & seducẽt multos. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorũ. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus. Et tunc veniet consumatio. Cũ ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantẽ in loco sancto, (qui legit intelligat) tũc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non descẽdat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam. Væ autem prægnãtibus & nutrientibus in illis diebus. Orate autem, vt non fiat fuga vestra in hyeme, vel sabbatho: erit enim tunc tribulatio magna, qualis nõ fuit ab initio mũdi vsq; modò, neq; fiet. Et nisi breuiati fuissẽt dies illi, nõ fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabũtur dies illi. Tũc si quis vobis dixerit: ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ. Et dabũt sig-

Luc. 21. d Dan. 9. g.

Mar. 13. b.

Ezech. 5. b Coloss. 2. d.

Ioan. 15. c. 16. a.

Sup. 10. c.

A&o. 1. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

na magna & prodigia: ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis: ecce in deserto est, nolite exire, ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem: ita erit & aduentus filij hominis.

Mar. 13. g. *Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur:*

Luc. 11. e. Ezec. 31. b. Esai. 13. b. Ioelis. 3. c *& tunc parebit signum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multa & maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba & voce magna. Et congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cœlorum, vsq; ad terminos eorum. Ab arbore autem fici discite parabolam, cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est æstas: ita & vos cum videritis hac omnia, scitote, quia prope est in ianuis.*

Apo. 1. b. 2. Co. 15. g. *Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. De die autem illa & hora, nemo scit, neq; angeli cœlorum, nisi solus pater. Sicut autem in diebus Noe: ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erat in diebus ante diluuium, comedentes, & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsq; ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro: vnus assumetur, & vnus relinquetur: duæ molentes in mola, vna assumetur, & vna relinquetur: duo in lecto, vnus assumetur, & vnus relinquetur. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset: vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Ideò & vos estote parati: quia qua nescitis hora, filius hominis veturus est. Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dns super familiam suam, vt det illis cibum in tempore? Beatus*

Marc. 13. d. Luc. 17. g. 1. Tessa. 4. d. Luc. 17. f. Gene. 7. b. Luc. 17. g. Luc. 12. e.

tus ille seruus, quem cum venerit Dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, morabitur Dominus meus venire: & cœperit cõcutere cõseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis: veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus, & stridor dentium.

Apo. 16. c.

Adliteram.

ACCESSERVNT ad eum discipuli secreto. Seorsum vel solum. Hoc est semotis turbis.

¶ *Sed nondum est finis.* Vel, erit. Variant Græca exemplaria.

¶ *Et terræ motus per loca.* Certis locis, vel hinc inde. Quasi dicat: locatim, seu, per loca. Non autem singulis locis.

¶ *Qui autem perseuerauerit &c.* Nimirum virtus boni operis perseuerantia est, & præcepto legis cauda hostiæ iubetur offerri in sacrificio. In cauda quippe, finis est operis. Et ille bene immolat, qui sacrificium boni operis, vsquè ad finem debitæ perducit actionis. Grego. hom. 25.

Figura. Exod. 29.

Gregor.

¶ *Et tunc veniet consumatio.* Ideſt, hæc cum facta fuerint veniet consumatio seculi.

¶ *Cum ergo videritis abominationem desolationis &c.* Hebraïs. Ideſt abominandam desolationem, vel fæditatẽ exitialẽ. Hunc locum exponit Luc. capit. 21. cum ait: cum videritis circundari ab exercitu Hierusalem &c. Omnia igitur quæ sequuntur vsquè ad illum locum. *Tunc si quis vobis dixerit &c.* De hac deuastatione intelligenda sunt.

Luc. 11.

¶ *Qui legit intelligat.* Intelligat (inquam) prophetiam scilicet Danielis, in hoc facto adimpletam. Vt deficiat á templo in Hierusalem, Iudæorum hostia & sacrificium, vsquè ad consumationem. Atq; in hoc loco libet, pauca de hebdomadibus Danie. dicere: vt qui legerit intelligat.

Dan. 9.

De hebdomadibus Dani.

¶ Tempus captiuitatis fuit annorum. 70. vertentibus igitur his. 70. captiuitatis annis orare cœpit Daniel 9. cap. Deum, pro restauranda Hierosolyma. Et ab angelo accepit ab exitu verbi de restituendis captiuis, dequè reficienda vrbe, vsquè ad Christi ducis necẽ interfluxuras hebdomadas 69. Porrò exitus illius verbi: factus est anno primo Cyri: illo enim captiui primùm dimissi sunt: vt compleretur verbũ quod dixerat Dominus ore Hierem. 1. Ezre. 1. 6. Hier. 29.

Tempus captiuitatis fuit annorũ. 70.

¶ A. 70. illo captiuitatis anno ad Christum, hebdomades. 69. Ideſt, anni. 483. hebdomas enim vna, continet annos. 7. Leuit. 25. Neq; enim Daniel loquitur de altero hebdomadum genere. Quod. 7. dicbus absoluitur. Leu. 23. id constat è quarti Ezre.

A. 70. ãno ad christum hebdomades 69. ideſt, anni. 483. Leuit. 25. Leui. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

7. c. qui inquit Christum reuelandũ esse, idest, nasciturũ post quadringẽtos annos. His enim additis 33. vitæ Christi, ex hebdomadibus 69. tãtum supereunt. 50. nẽpe fuit Ezras Daniele his annis posterior.

Hebdomas. 70. cadit in apostolos.

¶ Hebdomas septuagesima, quæ confirmat nouum fœdus, cadit in Apostolos, qui in Iudæa per septem annorum spectum, antequã orbem ad Euangelizandum sibi diuiderẽt gratiam Christi Iudæis primùm obtulerunt. In Hebdomadis dimidio, synodo publica Act. 15. Mosis sacrificia & cæremonias abrrogantes, re Iudaica in deterius ad interitum vsq; qui à Romanis allatus est, deinceps abeũte: christiana autem latius quotidie sese diffundente. Quod si synodus illa celebrata est, sub annum Christi 17. Vt aliquibus placere video, qui non animaduerterunt, Ysteron proteron, passim in scripturis. Nihil tamen perit, de vera septuagesimæ intelligentia. Nam certum est, non longè post Christum, Petro reuelatam fuisse per visum gentium vocationem atq; deinceps libertatem ab hostijs, atque adeò lege, prædicatam Act. 10.

Act. 15.

¶ *Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes.* Præ terrore, scilicet Romanorũ totam Iudæam deuastantium.

¶ *Et qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua.* Sed abscõdet se, aut qua poterit fugiat.

¶ *Orate ne fuga vestra fiat in hyeme vel sabbatho.* Tropologicè loquitur, idest, cauete, ne tempore illius tribulationis, sint vobis importuna ad fugiendum, idest, talia in quibus non erit vobis facultas fugiendi.

¶ *Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fuisset salua omnis caro.* Idest, si illa tribulatio diu duraret, non vnus quidem de natione Iudæorum superstes esset.

¶ *Nisi breuiati fuissent dies illi non fuisset salua omnis caro.* Haud infrequenter particula negatiua, non, quæ præcedit aut sequitur post dictionẽ, omnis, significat idem quod nullus nulla nullum. Vt ad Ephe. 4. omnis sermo malus ex ore vestro nõ procedat. Habacuc. 2. omnis spiritus non est in eo, idest, nullus. Luc. 1. Non erit impossibile apud Deum omne verbũ, idest, nullum verbum erit impossibile. Et in hoc loco dicit Euthy. omnis significat idem quod nullus. Nisi abbreuiati fuissent dies illi, non fuisset salua omnis caro, idest, nullã caro saluaretur, nisi fuissent dies illi abbreuiati, idest, pauci. Nam aliter nõ possunt esse dies breuiores quã. 24. Horarum. Vt annotat Chrysostomus hom. 40. in Math. c. 24.

Regula. Ephe. 4. Abac. 2. Luc. 1.

¶ *Omnis caro.* Idest, omnis homo, Heb. sic alibi: omnis caro fœnum. Et rursum: videbit omnis caro salutare Dei. Et Ioan. 1. Verbum caro factũ est. Et supra: caro & sanguis non reuelabit tibi, idest, nullus homo.

Esai. 40. b Luc. 3. b. Ioan. 1. Sup. 16. c

¶ *Tunc si quis vobis dixerit: ecce hic Christus, aut illic, nolite credere.* Idest, post illam desolationem Hierusalem si quis dixerit vobis hic est Christus aut illic, nolite credere Christi aduẽtum tam esse in foribus: quia secundus aduentus Christi, non erit sic occultus, vt primus fuit: siquidẽ primò surgent pseudoprophetæ qui dabunt signa.

¶ *Surgent pseudochristi.* Idest, qui sese falsò Christi nomine venditabunt.

¶ *Ita vt in errorem ducantur (si fieri potest) etiam electi.* Cõfossis scilicet indicijs signorum, perturbari necesse est, etiam

etiam eos, qui in discernendis spiritibus, ac distinguendis virtutibus vt dentur eruditi. Sic Clemẽs. Libro. 3. recognitionum.

Clemens.

¶ *Ita vt in errorem ducantur (si fieri potest) etiam electi.* Vide Grego. hom. 7. in Ezech. Vbi docet, quod hæc dubitatio sermonis à Domino, in electis exprimit trepidationem mentis. Dicitur ergo si fieri potest, quia trepidabunt. Et tamen dicuntur electi, quia non cadent.

D. Grego

¶ *Vbicunq; fuerit corpus &c.* Græcè cadauer. Cadauer Domini corpus dicitur propter mortem: nisi enim ille cecidisset, nos non resurrexissemus. Aquilas autem appellat, vt ostendat ad alta eum oportere contendere, qui ad hoc corpus accedit. Chry. 1. Cor. 10. hom. 24.

Christi corpus quare cadauer dicitur. D. Chry.

¶ *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo.* Idest, homines in mundo illustres (qui nomine solis & lunæ & stellarum, in scriptura solent intelligi) obscurabũtur & cadent. Hoc est, tribulationibus gloria eorum peribit, antechristo & eius satellitibus, supra modum cõtra Ecclesiã sęuientibus. Homines etiam illustres deficiẽt à sua pristina charitate: & sic obscurabuntur & cadẽt. Ad hũc modũ ait Esa. de rege Babylonis quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris. *Vel sol obscurabitur & luna non dabit lumen suum.* Non in se, sed quia hominibus non fulgebunt ad vllam consolationem. Al triste todo le parece triste: el dia se le haze noche, y la luz tinieblas.

2. sensus. Esai. 14. d 1. sensus.

¶ *Et stellæ cadent de cœlo.* Idest, igneę impressiones, cometæ cadẽt. De cœlo idest, de aere, qui vocatur cœlum. Volucres (inquit) cœli. Psal. 8. b.

¶ *Sol obscurabitur &c.* Hoc est quod alijs verbis prædixerat Deus per Esaiam cap. 24. Visitauit (inquit) Dominus super militiam cœli, idest, super sydera. Nequè enim est infrequẽs in scriptura, astra militiam, & virtutes exercitus cœli appellari. Hunc sensum habent verba illa. 4 lib. Reg. ca. 21. & adorauit omnem militiam cœli. Ac si diceret: non erat in cœlo stella, quam impius Manasses idolatriæ deditus, non coleret. Est igitur sensus huius loci Esaiæ: in tempore extremi iudicij, conturbabit Dominus omnia sydera: nã sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, vt Dominus in hoc loco ait. Vide locum illum Esaiæ.

Esai. 24. 4. Reg. 21

¶ *Virtutes cœlorum.* Idest, astra.

¶ *Tunc plangent omnes tribus terræ.* Vel potius nationes. Item Esai. c. 24. Hoc idem prophetauerat dicens: luxit & defluxit terra. Vbi vtitur propheta præteritis pro futuris, more prophetico. Sensus est: cum terra defluxerit, lugebunt & plangent in die iudicij homines, qui vt in alio loco annotauimus, nomine terræ significantur. Græca autem vox in hoc loco, non quemcumquè planctum, sed planctum insanum, significat: qui fit, vbi quis præ doloris impatientia suum ipsius corpus lacerat.

Esai. 14.

¶ *Cum tuba & voce magna:* Græcè cum tuba vocis magnæ, idest, vocali & procul sonanti.

¶ *A summis cœlorum, vsq; ad terminos eorum.* Vel ab extremis cœlorum, vsq; ad extrema eorumdem, idest, ab extremitate vna vsquè ad alteram.

¶ *A o arbore autem fici discite parabolam.* Vel potius, similitudinem. Ne quis somniet: ficum parabolam dicere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Chryso. hoc 78. in Math.

Hic, hæc, hoc, in scriptura sacra ad omne tempus se extendit.

¶ *Generatio hæc.* Vel natio hæc. Notandum, quod pronomen, hic hæc hoc, ad omne tempus se extendit. Nã vt ait Chrysosto. solet scriptura sic loqui: hæc est generatio, non de uentibus, tunc, sed de vniuersis fidelibus. Vt in psalmo: Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciẽ Dei Iacob. Et in hoc loco: non præteribit generatio hæc, nempe, fidelium omnium.

Psal. 23.

¶ *Cœlum & terra transibunt.* Scilicet quintum ad figuram, secundum illud Pauli: præterit figura huius mũdi; non tamen quantum ad substantiam. Terra enim in æternum stat, auctore Salomone. Vnde Dauid explicans interitum cœlorum, quem his verbis prophetarat opera manũ tuarum sunt cœli; ipsi peribũt. Ait: sicut operторium mutabis eos & mutabuntur. Vbi inuit: cœlorum transitum, esse mutationem figuræ, non simplicem interitum. Quod si D. Petrus. 2. Epist. cap. 3. ait. tunc temporis cœlos magno impetu trãsituros: de aere loquitur (inquit Aug. 20. de ciuitate) qui sæpè cœlum appellatur in scriptura sacra. Et si de corporibus cœlestibus loquatur, referri potest ad motum, non ad substantiam.

¶ Potest etiam hic locus ita explanari: prius cœlum & terra præteribũt, quàm verba mea præterean. Antes faltara el cielo y la tierra, que falten mis palabras. Exaggeratio enim hæc est.

¶ *De die illa & hora, nemo scit.* Vel diem illam neque horam nemo scit.

¶ *Neque filius.* Hoc verbum in non nullis exemplaribus non inuenitur: sed quia Marcus illud addit, & in alijs exemplaribus reperitur, explicãdum est.

¶ Scire igitur Deus dicitur de more scripturæ, quod nosse nos vult. Sic in Deute. c. 13. tentat nos Dominus vt sciat, id est, vt scire faciat, an diligatis eum, an non. Et ad Abraham: nunc cognoui quia timeas Deum, id est, nunc feci vt cognosceres, quia ipse sibi in illa tentatione probatus innotuit. Sic Christus ait, se nescire diem iudicij. Hoc enim nescit, quod nescientes facit, id est, quod non ita sciebat, vt tunc discipulis imperfectis indicaret; multa enim habebat eis dicere, quæ non poterant portare tunc. Et ideo ait illis: diem illam & horam de qua quæritis, nemo scit, neque filius. De xame, no me canseys ni trateys de querer saber essa curiosidad aora: que es cosa bien elculada para vosotros: nadie sabe esse dia, ni yo lo sé. Dioles de mano: como acadezimos a vno que nos pregunta algun secreto. Aut hunc modum loquitur Paulus. 1. Corinth. 2. Neq; enim me iudicaui scire aliquid inter vos, nisi Christum & hunc crucifixum. Eis enim loquebatur, qui capere altiora de Christi deitate non poterant. Quibus & paulò post dicit: non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Hoc ergo inter illos nesciebat quod per illum scire non poterant. Et hoc solum se scire dicebat; quod eos per illũ scire oportebat. Denique sciebat inter perfectos, quod inter paruulos nesciebat. Ibi quippe ait, sapientiam loquimur inter perfectos. Eo namque genere loquutionis nescire quisque dicitur, quod occultat, quo dicitur fossa cœca, quia occulta est.

Regula.

Deut. 31.

Gen. 22.

1. Cor. 2.

¶ *Nisi pater (meus) solus.* Dictio (solus) in ordine ad creaturas intelligitur, non ad filium. Euthy. Sicut ibi: hæc

Nota.

Euthy.

Ioan. 17.

hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum. Dictio (solum) in ordine ad deos gentium intelligitur, qui non erant veri Dei. Non in ordine ad filium & ad Spiritum sanctum.

¶ *Vnus assumetur, & alter relinquetur.* Grecè, vnus assumitur & alter relinquitur. Præsentia pro futuris.

¶ *Duæ molentes in mola, vna assumitur, & altera relinquitur.* In mola, id est, in pristino, quasi dicat, etiã in vilissimo vitæ genere Christus habet suos: alterum ubi vendicat, alterum abijcit.

¶ *Duo in lecto: vnus assumetur, & alter relinquetur.* Quasi dicat: de diuitibus & quietis, quidam liberabuntur, & quidam peribunt. Vt Chrysostomus in sermone de Ascensione Domini.

Chryso.

¶ *Qua hora.* Qua vigilia, vel custodia. Noctes, veteres in vigilias. 4. diuidebant, siue custodias.

¶ *Qua hora non putatis.* Non expectatis.

Ad mores.

Gene. 7.

NON *relinquetur lapis super lapidem.* Gene. 7. Dicitur: deleboomnẽ substantiam quam feci.

Hic ostenditur quãtum Deo displiceãt peccata.

Hinc colliges, quantum Deo displiceant peccata, vt ea quæ pulcherrima fecerat, tam facilè deleat. Sequit enim in creaturas, sæuit in templum suum. Quod ideò fecisse puto, ne nos immunes à punitione putemus, si quid eius apud nos habemus. Sunt enim multi peccatis onusti, qui se impunè peccare putant, quòd preces horarias non omittũt. quòd horas Beatæ Virginis omni die deuotè legunt, si eleemosynas faciant, aut quid simile. Quos apud Hierem. 7. admonet, dicens: nolite confidere in verbis mendacibus: dicentes: templum Domini, scilicet apud nos est, non permittet illud destrui; & propter illud parcet iniquitatibus nostris. Non sic erit; sed à sanctuario meo incipite. Nunquid spelunca latronum domus mea est, dicit Dominus?

Hier. 7.

¶ *Qui perseuerauerit vsquè in finem, hic saluus erit.* Gene. cap. 11. dicitur, quod Thare eduxit Abraham de Vr Chaldæorum, vt irent in terrã Chanaam: veneruntquè vsquè Haram, & habitauerunt ibi. Et Thare mortuus est in Haram. Nota, quod quamuis Thare à Chaldæa exierit fugiens idola, terram & tyrannidem Nemrod (vt Iudæi volunt) ad terram tamen promissionis, non peruenit. Sic multi, bene quidem incipiunt, sed in via subsistunt: aut etiam retrocedunt. Qui perseuerauerit (ait Christus in hoc loco) vsquè in finem, saluus erit.

Gene. 11. Perseuerãtia est nobis necessaria.

Figura.

¶ *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo: neque fiet.* Cum tribulatio ista, fuerit figura tribulationis spiritualis, quæ tempore antechristi continget, hinc colliges qualis illa erit. Erit enim magna, qualis non fuit ab initio mundi, vsquè modo, nequè fiet. Vnde D. Gregorio. Explicans illud Iob. cap. 41. reputabit enim quasi paleas ferrũ, & quasi lignum putridũ omnes: sic ait Leuiatham iste, quãdo illum gladium, quem sacra eloquia antechristum vocãt, in exercitationem suæ iniquitatis assumpserit, & ferrũ velut paleas, & æs velut lignum putridum reputabit, quia nisi diuina gratia protegat, & præ

Tribulatio ista Hierusalem, figura quædã est tribulationis spiritualis rẽpore antechristi. Iob. 41.

Ferrum prædicationis ia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

culũ, virtus. Aes lõganimitatis cõstãtia, perseuerantia.

& prædicantium vires velut paleas, nequitiæ suæ igne consumet. Et patientium constantiam quasi lignum putridum in puluerem rediget. Et acumen igitur ferri, & æris fortitudo deficiet, dum per violentiam virtutis illius, & prædicationis sensus obtunditur, & patientiæ longanimitas dissipatur, nisi electos suos opitulatio diuina roboret. Vbi tũc infirmi erunt, si fortes sicut paleæ reputantur? Quid tunc Leuiathan iste de paleis faciet, si ferrum quasi paleas æstimabit? quid de putridis lignis acturus est, si quasi lignum putridũ æris fortitudinem soluet? Sed ò quãmulti, qui suis viribus ferrum se, vel æs existimant, in illo tũc tribulationis igne, se paleas esse deprehẽdẽt. Et quàm multi, qui per infirmitatem propriam se esse paleas metuunt, per diuinum adiutorium fulti, in ferri atquè æris soliditate roborantur, vt cõtrà aduersarium suum tanto magis in Deo fortes sint, quanto de se amplius infirmos se esse conspexerint. Hactenus Grego. Quare tunc temporis implebitur illud Gene. capi. 3. Tu insidiaberis calcaneo eius. Calcaneo enim, idest, extremæ partis Ecclesiæ maximè diabolus insidiabitur. In fine enim mundi scilicet antichristi tempore, maxima erit tribulatio. Vnde tunc implebitur etiam illud quod Iob ait capit. 40. Stringet caudam suam, quasi cedrum, quod dicitur de Behemoth. Cũ cauda stringitur eleuatur. Cauda ergo Behemoth stringetur, cum in fine mundi antechristus eleuabitur.

Gene. 3.

Iob. 40.

¶ *Et nisi breuiati fuissent dies illi &c.* Lege Nicolaum de Lyra super ca. 13. Apoca. Quo quærit, quare antichristi persequutio erit breuis, finisquè omnium aliarum sectarũm, quæ à principio mundi, ad hæc vsquè tempora inuentæ sunt: sola autem Mahumeti secta & persequutio tandiu duret?

¶ *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum.* Gene. 4. ait Cain Domino: ecce proijcis me à facie tua: omnis qui inuenerit me, occidet me. Quibus locis disce, quàm sit cauendum habere Deum iratum, & quàm iucũdum habere propritium. Sicut enim seruum quem princeps toruè respicit, omnes persequuntur, & vno principe offenso, omnes seruos se offensos esse ostendunt, & suo modo puniunt: ita vt ianitor eo viso, ianuam claudat, alius qui arridebat iam non amplius rideat: ita etiã qui Deum offendit, aut cui iratus est, omnes persequuntur, illiq; irascuntur, et si Dominus permitteret, omnes de eo vindictam sumerent. Sicut enim Deus habet oculos suos & frontem hilarẽ, quam iustis ostẽdit: ita & nasum suũ, vultusquè suos, quibus malos deterret. Vnde & Dauid dicebat: oculos domini super iustos, lætos profectò, auresquè eius ad preces eorum apertas: ita vultus suus super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Hac de causa (vt reor) sol ante iudicij diem obscurabitur, & luna nõ dabit lumen suum, & stellæ cadẽt de cœlo, vt nasum suum & iram ostendant illis quibus tũc Dominus irascetur. Summè ergo cauendum est, ne Deum offensum habeamus: quoniã non solum eum, sed etiam omnes creaturas eius habebimus aduersarias: terra non dabit fructum, maria pisces: deniquè quæ sua sunt, nobis cuncta negabunt. Etiam sol, & luna, & astra omnia quæ ad ministerium nostrum

Gene. 4. Maximè cauendũ est habere Deum iratum. Et maximè iucundũ est habere eum propitium. Simile.

Pſal. 33. c

nostrum creata esse videntur. Et nisi Dominus poneret signum, quod cuſtodiret Cain, quicunque illi occurreret, occideret. Imo cuncta creata decertarent, quod eorum primùm, in eum manum mitteret. Armat enim Deus omnes creaturas ad vltionem inimicorum suorum, vt in lib. sapiẽtiæ scriptura testatur: & pugnabit pro illo orbis terrarum contra insensatos. Id significare voluit Moyses, dicens: In principio creauit Deus cœlum & terram. Ibi enim, hoc nomen Elohim apposuit. Quod significat Deum, vt iudicem & vltorem. Ac si diceret: ipse qui res creatas produxit index est, & vindex, qui si Deum offenderitis, ipsis creaturis nos puniet & vleiscetur, quod erit sine dubio, in tempore extremi iudicij: quãdo elementa quæ vt homini seruirẽt, creata fuerunt, videntia hominũ scelera & sacrificia, eorumq; aduersum Deũ nepharias iniurias, inferent ipsis hominibus crudelissimum bellum. Insurgent aduersus eos, iniurias quibus suum creatorem lacessierunt, vindicantes. Hoc declarat apertissimè Christus in hoc loco, & apud Lucam dicens: Erunt signa in sole & luna &c.

Sapiẽ. 5.

Nota. Gen. 1.

Luc. 21.

¶ *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum.* Hoc est quod etiam prædixerat Esaias. ca. 24. in die illa erubescet luna, & confundetur sol, cum regnauerit Dominus exercituum in mõte Sion, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus. Per solem intelligit Christus & propheta, principes Ecclesiasticos; per lunam verò seculares, qui se in vita vitijs implicarunt, & in violanda iustitia, impia scelera admiserunt. Tunc enim in illo terribili iudicio, visa CHRISTI maiestate, quem illi contempserant, turbabuntur, & confundentur: quoniam cum deberent dum viuerent alios illuminare, non solũ non illuminarunt, sed etiam obscurauerunt. Qui enim fieri poterat, vt alios suorum radiorum splendore illustrarent, cum ipsi eclipsim paterẽtur, essentque tenebris & caligine circũfusi? vt enim eclipsis lunæ, est interpositio terræ inter solem & lunã: sic quando terra, hoc est, mundi ipes & voluptates interponuntur inter mundi principes (qui lunæ nomine significantur) & solem illum iustitiæ Christum Deum nostrum, efficitur vt lumine careant principes: defectumquè patiantur in vmbra terræ existentes. Tunc enim fit eclipsis, cũ luna in terræ vmbrã consistit. Quid aliud sunt mundi magistratus; potentiæ, diuitiæ & voluptates, quàm vmbra terræ? Illos qui in infernum detrusi æternis cruciatibus torquentur in hunc modum scriptura in lib. sapientiæ facit loquentes: quid nobis profuit superbia, & diuitiarum iactãtia quid contulit nobis? transierunt omnia illa sicut vmbra. Et in ecclesiastico: hi qui has mundi res inanes, fallaces & fluxas, quærunt & appetunt, illis comparantur qui sequuntur ventos, & apprehẽdunt vmbras. Hoc pertinet ad lunæ eclipsim.

Esai. 24. Hic explanat hic locus Esaiæ.

Per solem principes ecclesiæ per lunam verò principes seculares intelliguntur.

Sapi. 5 b.

Eccli. 34. a.

¶ Sol verò tũc obscurabitur cum interponitur luna inter ipsum & homines. Quis est hic sol, nisi prælul, qui cum debeat omnes illuminare, ob eam causam deficit, nulliſquè micat radijs, quia interponitur & objcitur illi luna, hoc est, humana potẽtia. Eã ob causam antistites Ecclesiæ què pastores aliquando tenebris offundũtur, quia non Dei obsequiũ & hono-

Simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

honorō, sed humanas dignitates & voluptates intuentur. Hi igitur in die iudicij obscurabuntur, & non dabunt lumen suum; erubescent & confundentur.

¶ *Stellæ cadent de cœlo.* Hoc est quod alijs verbis Esaias vaticinatus est, dicens: & omnis militia cœlorum decidet, idest, omnes stellæ cadent de cœlo. Dicuntur enim cadere, quando nullum habent splendorem. Nonnulli hoc intelligunt de cometis, vt supra diximus. Sed vt ad mores componendos hoc explicemus, dicendū est: quod per stellas intelliguntur viri religione præstantes, qui à terra separati, cœlo adhærent: qui debent dicere cum Paulo: nostra enim conuersatio in cœlis est. Hi seuocantes animum ab omni turbulento negotio, à terra se longissimè efferunt, & ad cœlestium contemplationem rapiūtur. Ideò stellis in cœlo fulgentibus meritò comparantur. At tunc stellæ dicuntur cadere de cœlo, quando nonnulli relinquunt religionem, & ad seculum reuertuntur: & quando in ipsa religione manentes, orationem, contemplationem, & tranquillam animi ac solitariam quietē contemnunt, & se distrahunt humanisquè negotijs implicant, per ciuitates inquietè vagantes, suisquè deprauatis moribus sanctæ religioni tetram maculam inurentes. Hi dicūtur cadere in terram: & hi sunt stellæ illæ, quas in illo loco Esai. ait, vt folia decidere: & Christus in hoc loco: stellæ cadent de cœlo. Perpende obsecro ex quàm alto loco cadit religiosus, qui se sceleribus contaminat: ex cœlo in terram: magna ruina, & valde metuenda. Felices illi, qui permanēt in religione & obseruantia, qui quieti, & erecti, & eleuati, in cœlo versantur, Deum laudantes, & negotia humana contemnentes, qui & doctrina & vita alios erudiūt, & ad virtutem cohortantur. De his ait propheta Daniel: qui ad iustitiam erudiunt multos quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Esai. 34.

Per stellas viri religione præstantes intelliguntur.

Phil. 3.

Dan. 12. b.

¶ *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo.* Ecce (inquit Hierony.) si vmbrato repente de cœlo solis claritas nostris aspectibus denegetur, & productis in nostram humilitatem nubibus pluuiæ terris imminеant, si commotis vt assolet elementis in rotam sui currus tonitrua concitentur, & inde hinc fulgurum iacula palpebris terribiliter obiecta corrusc̄t: quanquam in consuetudine ista cōtingant: pauescimus, contremiscimus: & proni ad terram, deposita superbia, ceruices submittimus: quid faciemus in illa die miseri: quando reuoluto cœlo, cum angelicis virtutibus, igneus Dominus totus aduenier: quando cadentibus desuper stellis, sol in tenebras, & in sanguinē luna, mutabitur: quādo montes sicut cera liquescent: quādo terra ardebit, & arescent flumina, & maria siccabuntur: & contra rerū naturam, consumpto diuinitus humore, ariditatem in aquis ignis operabitur: quando peccatores dicent montibus: cadite super nos, & collibus: tegite nos: quando vocabunt homines mortem, & vocata nō veniet: quando discrimina vertentur in vota, & quod semper oderunt homines concupiscent: quando illud implebitur tempus, quod lugubri Hieremias prædixit affectu, dicens: respexi in terram, & ecce non erant luminaria: vidi montes, & ecce erant tremētes, & vniuersi colles turbati: intendi acie, & ecce non erat homo: & omnes volucres cœli pauebant. Vidi, & ecce carmelus desertus, & omnes ciuitates succensæ igni à facie Domini, & à facie iræ & indignationis eius: & interierunt vniuersa.

D. Hiero. de sciētia diuinę legis 4. to. Simile.

Hiere. 4.

¶ Verum nec ex suggestione diaboli hæc ad terrorem, non ad veritatem dicta, crederentur: de præteritis futura probantur: quando talia in diluuio, in Sodomis, in Aegypto, in Hierosolymis, sæpè ob delicta hominum facta, referuntur. Et Apostoli, qui hunc horrēdum diem impijs & peccatoribus præuidere meruerūt, humiles erant, mortuos suscitantes, & nos supra omnes erigimur, qui peccando quotidie, nos metipsos occidimus: non respicientes in nobis, flebilem infirmamquè naturā, quæ, neq; in aduersis fortis est, nec in prosperis aliquando secura. Hæc D. Hierony.

¶ *Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multa & maiestate.* Nunc viderunt omnes tribus & nationes terræ, filium hominis venientem in mundum cum mā suetudine & paupertate, & abiectione magna. Ecce (inquit propheta) Rex tuus venit tibi mansuetus &c. Tunc verò videbunt eum, venientem in nubibus cœli, cum virtute multa, & maiestate. Nunc viderunt filium hominis, venientem in mundum tanquam medicum, vt illis infirmis mederetur: nō (inquit) est opꝰ valentibus medico, sed malè habeatibus. Tunc videbunt eum venientem in nubibus cœli cum potestate magna & maiestate tāquam iudicem, ad vindictam sumendam de inimicis suis. Cum accepero (inquit) tempus, ego iustitias iudicabo. Nunc viderūt eum venientem in mundum tanquā saluatorem & redemptorem. Videbit (inquit propheta) omnis caro salutare Dei. Et rursum Ioan. 3. Christus ait: non misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Et Lucæ vltimo: quoniam sic scriptum est, & sic oportet Christum pati & resurgere à mortuis tertia die, & prædicare in nomine eius pœnitētiam in remissionem peccatorum, in omnes gentes. Tunc autem videbunt filium hominis, cum virtute magna, non ad saluandas gentes, sed ad iudicandas. Nunc visitauit nos oriens ex alto, vt appareret benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei: Tunc visitabit nos oriens ex alto, vt appareat ira & iustitia & indignatio Dei vltionū Domini, Dei vltionum.

Diserimen inter primum Christi aduētum & secundū.

Zach. 9 b

Sup. 21. a

Sup. 9. b.

Psal. 74. a

Esai. 40. b

Luc. 3. b.

Ioan. 3.

Luc. vlti.

Luc. 1.

Titū. 3. b.

¶ *Tunc videbunt &c.* Tunc implebitur quod Iob ait capi. 4. Vidi eos qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos, flāte Deo, perijsse, & spiritu ire ę eius esse consumptos. Quem locum explicans D. Grego. sic ait: nos cum flamus, aerem ab exterioribus introrsus trahimus, & introrsus tactum hunc exterius reddimus. Flare ergo Deus in vindictæ retributione, dicitur: quia ab exterioribus causis introrsus consilij iudicium concipit, & ab interno consilio extrorsus sententiam emittit; quasi flante Deo ab exterioribus aliquid introrsum trahitur, quando foris mala nostra conspicit, & intus iudicium disponit. Et rursum quasi flāte Deo ab interioribus extrorsus spiritus emittitur: quando ab interno conceptu consilij, exterius iudicū damnationis infertur. Bene itaquè dicitur: quod qui dolores seminant, idest,

Iob. 4. Tunc fiunte Deo iniqui peribunt.

Flare Deū quid sit ex Grego. 5. mo. c. 15.

ideſt, fraudulenta dicunt, vel peruerſa agunt, & metuntur eos, ideſt, dicendo præualent, vel de eadem peruerſitate puniuntur, ſtante Deo pereunt, quia vnde foris peruerſa faciũt, inde ab intimis rectè feriuntur. Vel certe cum ſtare Deus dicitur, quia ſtatim iræ eius ſpiritus ſubinfertur, appellatione ſtatus illius poteſt ipſa eius animaduerſio deſignari. Nos quidem cũ iraſcimur, ſtatu furoris inflammamur. Vt ergo vindictam cogitans, Dominus demõſtraretur ſtare iraſcẽdo dicitur, non quod ipſe in natura ſua mutabilitatis viciſſitudinem recipiat; ſed quod poſtlõgam patiẽtiam, quãdoquè vindictam peccatoris exequitur, is qui in ſemetipſo trãquillꝰ eſt, pereuntibus turbulẽtus videtur. Mens quippe reproba, quia aduerſũ ſuis actibus iudicem conſpicit: quaſi commotus ei oſtenditur: quia in cõſpectu illius, ſuo reatu proprio illa turbatur. Hactenus Grego. Tunc ergo videbunt omnes operãtes iniquitates, & ſeminantes dolores, & metẽtes eos, filium hominis veniẽtem in nubibus cœli, cum virtute magna, & mageſtate. Tunc (inquam) videbũt ſe ipſos, ſtante illo perire, & ſpiritu iræ eius conſumi.

Tunc videbunt Chriſto triumphus dabitur & corona quia ſtrenuè certauerit. 2. Tim. 2. a. 1. Thi. 4. a

¶ *Tunc videbunt filium hominis cum virtute magna & mageſtate.* Nota quod victori corona ac triumphus debetur. Vnde Apoſt. ait: nõ coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Et rurſum ait: de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Hinc eſt, quod omnes qui cum antiquo dracone habente capita. 7. pugnauerunt & vicerunt, triumphum & coronam adepti ſunt, vt egregiè docet Rupertus, his verbis: hic (inquit) iam notandũ de verbo Dei, quia de ſingulis capitibus draconis dum vincit, regalia victoriæ inſignia, perſonis illis per quas vicit, imponit. Ioſeph & Moyſes, per quos vicit caput primum, caput Aegyptum, in curribus triumphauerunt: Dominiquè ac principes facti ſunt, illi dicente rege: ecce conſtitui te ſuper omnem terram Aegypti, annulum regium ſtolamq; byſinam, & torquem accipiens auream, ſedenſquè ſuper currum regium. Moſes autem Aegypto domita, merſoquè Pharaone, decantans victoriæ canticum, totiuſquè populi obtinens principatum. Helias per quem iudicatum atq; conciſſum fuit caput ſecũdum: poſtquam deiecit reges ad perniciem, & confregit potentiam ipſorum, poſtquam vnxit reges ad potentiam, & prophetas fecit ſucceſores poſt ſe, receptus eſt in turbine ignis, in currũ equorum igneorum. Daniel & ſocij eius per quos humiliatum eſt caput tertium, principes facti ſunt, precipuè Daniel, quẽ Nabuchodonoſor cadens in faciem ſuam adorauit, & in ſublime extulit, quem deinde Balthaſar purpura veſtiuit, & torquem auream collo circundedit. Mardochæus & Eſther, per quos caput quartum; appenſo Aman in patibulo & filijs eius & alijs ſeptuaginta quinquè millibus, ſtrangulatum atquè conciſſum eſt, victoriæ titulis fuere glorificati. Eſther Regina regium in capite ſuo geſtauit diadegma Mardochæus de palatio & de conſpectu regis egrediens, fulgebat veſtibus regijs hyacinthinis, videlicet & aerijs, coronam auream portans in capite, & amictus palio ſerico atquè purpureo. Qui caput quintum, caput nequiſſimum repercuſſerunt Machabæi fratres fuere, qui poſt bella in gen-

Caput. 1.

Gene 41.

Exod. 14 & 15.

2. caput.

4. Reg. 2.

3. caput. Dan. 1. & 5.

4. caput. Eſther. 9.

5. caput.

Rupertus li. 8. de victo. verbi Dei. c. 13.

gentia crebraſq; victorias purpura, & ſtola ſanctа, fibulaquè aurea, regio more perornati ſunt: & poſteri eorũ regnum & ſacerdotium non parua gloria recuperatũ, obtinuerunt. Porrò qui caput. 6. vicit, ſeptimũq; vincet, quãdo antichriſtum ſpiritu oris ſui interficiet, Chriſtus Ieſus, nõ qualiscumq; propugnator verbi Dei, ſed ipſum verbum Dei, verbũ Deus, homo factus, coronã aut purpuram in hoc mundo, nõ niſi irriſoriè accepit, coronã ſpineam, clamydẽq; coccineam, & in dextera manu arundinẽ proſceptro impoſitam. Veruntamẽ quæ pro irriſione in hoc mundo data ſunt ei; ſic in ſeria conuertit, vt nunc appareat angelis & hominibus ſanctis in gloria & honore patris: habens purpuram ſurrectionis, coronã gloriæ, & ſtetnis ſceptrũ imperij. Hactenus Rupertus. Ex quibꝰ colliges, quod reliquis antiquis ſanctis, quos modo annumeraui mus, datus eſt triũphus & corona in hoc mundo, Chriſto verò minimè. Nam is qui ſibi oblatus eſt in die palmarum, exiguus fuit, ſiquidem ſedebat ſuper aſinum: coronam item accepit irriſoriam in cruce. Quare verus ac precipuus triũphus non datus eſt nunc, ſed tunc videbunt filium hominis, cum poteſtate magna & mageſtate. Nec vacat myſterio, quod alij quos modo retulimus, nunc, ideſt, in hac vita coronam adepti fuerint, Chriſtus verò tunc, ideſt, in alia vita, vt ſignificetur & inſinuetur gratia noui teſtamenti: non enim præmium accepturi ſunt Chriſti fideles in hac vita, ſed in alia. Filij Dei ſumus, nondum apparuit quid erimus: cum apparuerit ſimiles ei erimus. Nos enim pugnamus in hac vita cum dracone, quẽadmodum Chriſtus. Tentatio enim & militia eſt vita hominis ſuper terram, &c. Quare viriliter pugnemus: vt tunc peccatores videant nos venientes cum duce noſtro in nubibus cœli cum virtute magna & mageſtate. Sedebimus enim cum illo condemnantes, hoc eſt, ſententiam iudicis approbantes, latam aduerſus peccatores omnes.

Sextũ & ſeptimũ.

Sancti veteris teſtamenti coronam in hac vita, & victoria quam ex dracone habuerũt accepe rũt: at chriſtus & ei⁹ fideles in alia. 1. Ioã. 3. a

¶ *Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multa & mageſtate &c.* Ecce tunc adimplebitur, quod multo ante prædixerat Daniel. c. 7. aſpiciebam (inquit) in viſione noctis. Et ecce cũ nubibus cœli quaſi filius hominis veniebat, & vſq; ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum, & dedit ei honorẽ & poteſtatẽ & regnũ: & omnes populi, tribus & linguæ, ipſi ſeruient. Poteſtas eius poteſtas eterna, quæ nõ aufferetur: & regnũ eius quod non corrumpetur. Igitur quod in Euangelio ſuo prædicat ipſe filiꝰ hominis, pater nõ iudicat quẽquam, ſed omne iudicium dedit filio, hæc prophetica viſio, lucido ſatis defendit teſtimonio.

Dan. 7. Prophetia Danie. de hoc.

¶ Quæ autẽ cauſa vel ratio eſt, vt iudiciũ faciat hic potius filius hominis, quã pater: niſi quia filiꝰ hominis eſt? Sic & cum dixiſſet, & poteſtatem dedit ei iudiciũ facere; continuò quaſi quærens quo iure, quo ordine iuſtitiæ filius iudicet magis quàm pater, quia (inquit) filius hominis eſt. Ac ſi diceret quia perſona filij ſe ſe operoſiùs impenditad reparationem mundi, in tantum vt fieret filius hominis, ſola quippe hæc perſona incarnata & paſſa & crucifixa eſt, pro ſalute mundi. Recte ergo poteſtatem habet iudicium faciendi:

Quare filius hominis eſt iudex omnium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt sola iudicet persona, quæ sola redemit, ideſt, vt in iudicio sola ſpectetur persona filij ſecundum formam viſibilẽ, formam ſerui, in qua ſemetipſam ſola exinaniuit. Vide Rupertum in Dan. c. 14.

Prophetia Dauid impleta. Pſalm. 7.

¶ *Tunc videbunt filium hominis &c. Cũ virtute multa & maieſtate &c.* Hoc eſt, quod Dauid prophetauit pſal. 7. Niſi conuerſi fueritis, gladiũ ſuum vibrauit, arcũ ſuũ tetendit & parauit illum, &c. Vbi D. Augu. hoc pacto ſcribit: vltimo verò tẽpore, cum homines propter diritiem ſuam, & cor impœnitens theſaurizauerint ſibi iram, in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, gladiũ ſuũ vibrabit. Poteſt ipſe homo Dominicus gladius Dei intelligi bis acutus, ideſt, framea, quam nõ vibrauit primo aduentu, ſed tanquã invagina humilitatis abſcondit. Vibrabit aũt, cũ in ſecundo aduentu veniens iudicare viuos & mortuos, in manifeſto ſplendore claritatis ſuæ iuſtis lumine ſuo, & terrore impijs corruſcabit. Nã in alijs exẽplaribus, pro eo quod eſt: gladiũ ſuũ vibrabit: frameã ſuã ſplendificabit, poſitũ eſt. Quo verbo cõueniẽtiſsimè ſignificari arbitror, vltimũ dominicæ claritatis aduẽtũ. Quãdoquidẽ ex ipſis per ſona intelligitur, quod alius pſalmus habet: libera Domine ab impijs animam meã, frameã tuam ab inimicis manus tuæ. Et Caſiodorus: cõtumaces terret Iudæos, qui Domini lege contẽpta, idolorũ culturis nefandiſsimis ſeruiebãt. ipſis. n. dicitur: niſi cõuertamini gladiũ ſuũ vibrabit, ideſt, vnicũ filiũ ſuum ſub lucẽte claritate miſſurus eſt. Ecce in hoc loco apertè ait idẽ Dñs: tũc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filiũ hominis venientem &c. Cũ virtute multa &

Auguſti.

Pſal. 16.

Caſiodo.

maieſtate. Et. c. ſeq. idem dicitur.

¶ *Sicut enim in diebus ante diluuiũ erãt comedentes & bibentes &c. Similiter* (inquit Lucas) *Sicut factum eſt in diebus Loth etc. Comedebant & bibebant &c.* Ge. 19. enarrãtur enormia vitia Sodomorũ. Horũ tã enormiũ vitiorum fontes enumerat Ezech. hæc (inquit) fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, abundantia & otium. Ex his radicibus tam mali fructus naſcuntur. Primòenim ſuperbi putãt, ſibi impunè licere quicquid libet. Deinde crapula & ebrietas, multorum malorum cauſa eſt. Præterea in rerum abundãtia, facilè Dei obliuiſcimur. Inde Moyſes: incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit &c. Demũ otium omniũ malorũ ſentina eſt. Idẽ in hoc loco & apud Lucã fatetur Chriſtus: homini bus tẽpore Noe, & Sodomis cauſam fuiſſe ad tãta flagitia, crapulã. Edebãt (inquit) & bibebant &c. Optimum igitur eſt Pauli cõſilij ſequi: vt habẽtes victum & veſtitũ, his cõtenti ſimus. Quandoquidẽ ex abundantia plerumquè deteriores efficimur.

Vi. Luce. 17.

Gene. 19.

Eze. 16. f.

Superbia, crapula, & abudãtia, & otium multorũ malorum eſt cauſa.

Deut. 23

Luc. 17.

1. Ti. 6. b.

¶ *Tunc duo erunt in lecto, vnus aſſumetur. &c.* Gen. 12. dicitur: & dixit Dominus ad Abrahã: egredere de terra &c. Quod ſolũ Abrahã vocat, nõ patrem eius, non fratrem, inſcrutabilia ſunt iudicia Dei. De quibus Moyſes: cui vult miſeretur, & quẽ vult indurat. Et Dominus in hoc loco: duo erunt in vno lecto: vnus aſſumetur, & vnus relinquetur. Item Geneſis cap. 25. ait Dominuss Rebeccæ: gentes duæ ſunt in vtero tuo: & duo populi ex vẽtre tuo diuidẽtur, & maior ſeruiet minori. Locus hic etiã oſtendit magna & inſcrutabilia iudicia Dei. Vt meritó quis dicat: quis non timebit te ò rex gentium? Eſt enim locus

Gene. 12.

Iudicia Dei incõprehenſibilia.

Exod. 33 d.

Rom. 9. d

Gene. 25.

Mier. 10. a

locus hic conſinis huic quod Chriſtus in hoc loco dicit: Duo erunt in agro: vnus aſſumetur & alter relinquetur. Sic hi duo in vno erant vtero, eoſdem habebant parentes, eadẽ hora nati: & tamen vnus electus fuit alter reprobatus, iuxta illud: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, ideſt, neglexi, dimiſi. Nihil enim ſimpliciter odit Dominus eorum quæ fecit. Quod ſi pergas quærere cur ergo huic, & non etiam alteri, dedit gratiam reſpondet Paul. ad Roma. 9. O homo tu qui es, qui reſpondeas Deo? &c. Non eſt noſtrum hoc inquirere, ſed timere: imo gratias agere, quod nos vocauit, & bene ſperare, quod electi ſumus, benequè vti gratia Dei.

Rom. 9. c.

¶ *Vigilate ergo.* Multa ſunt quibus inducuntur homines in hac mortali vita ad vigilandum. Nunc amore & deſiderio rerum temporalium, nũc timore alicuius imminentis periculi: nunc dolore aliquo affecti, nũc deniquè clamoribus aliorum percuſſi, euigilare ſolent. Propter eaſdem ergo cauſas anima noſtra ſemper parata, ſemper debet eſſe perui gil & in ſomnis. De quibus ſigillatim pauca dicamus.

Multa ſũt quæ inducere ſolẽt homines ad vigilandum.

¶ *Vigilate.* Solent homines lucri gratia noctes inſomnes tranſigere. Quod & experimento didiſcimus, & ſacra ſcriptura teſtatur, dicens: omnis faber & architectus, noctem tamquã diem tranſigit, & vigilia ſua perficit opus. Sic etiam lucri ſpiritualis gratia, Chriſti fideles, dies noctesquè in ſomnes trãſigere debemus. Ieiunijs & orationibus operam dando. Non ſit vobis vanum (inquit Eccleſia) mane ſurgere ante lucem, quia promiſit Deus coronam vigilantibus. Non ait: promiſit Deus denarium diurnum & temporalem: ſed coronam ſcilicet gloriæ. Quæ omni imperio huius mundi præſtantior eſt. Vigilate ergo ſi ſapitis: ſapiẽs enim cor ſuum tradet, ad vigilandum diluculo ad Dominum qui fecit illum & in conſpectu altiſsimi deprecabitur. Ad Dominum (inquit) qui fecit illum: non ad dæmonem, non ad mundi vanitates.

1. ratio vigilandi.

Eccl. 38.

¶ *Vigilate.* Vigilare etiam ſolent homines, timore, vel periculi in mari imminentis, vel inimicorum, aut latronum inſidiantium. Tumet mare: procella inſtat: vrget tempeſtas: & tunc nauigantes timore correpti, meritó vigilare ſolent. Qui nauigant mare, enarrant pericula eius, ait ſapiens. Sic nos in hoc mundi mari, vbi ſunt animalia puſilla cum magnis, vigilare debemus: cum in illo tãta ſint, tamq; innumera animarũ pericula. Vnde D. Ber. ait: periculũ huius mundi probat tranſeuntium ratitas, & pereũtiũ pluralitas. Sicut enim in mari periculoſo, vix ex millibus nauis vna ad portum peruenit: ſic de millibus, vix vna anima ad portũ ſalutis perducitur. Si igitur tot ſunt in hoc mundo pericula: vigilate ergo, ne vel vẽto & procella tẽrationis, vel vndain clinationis, vel rupe prauæ affectionis, obruamini. Vigilate (inquã) ne intretis in tentationẽ: nã vt Chriſtus ait: ſpiritus quidẽ prõptus eſt, caro aũt infirma, ſpiritus malignus, ſemper eſt prõptus & paratus ad tẽtãdũ. At verò homo, ſuis viribus, infirmus & imbecillis eſt: quare neceſſe habet, ſemper orare & vigilare. Præterea vigilãt homines, timore latronũ aut inimicorũ. Hac potiſsimũ de cauſa docet nos in hoc loco Chriſtus vigilare dicẽs: *Vigilate ergo quia neſcitis &c.*

2. ratio vigilandi.

Eccli. 43. c.

D. Bern.

Marc. 14 d.

Nota.

3. ratio vigilandi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Illud autem scitote, quia si sciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; & non sineret perfodi domum suam.* Quo in loco animaduerte: tres inter alios esse fures & latrones, in domum nostram cereisimè venturos: qua tamè hora, nemo nostrum est qui non ignoret. Primus est, amara & terribilis mors, quæ omnia subito veniens, secum rapit. Homo (inquit Dauid) cũ interierit, non sumet omnia, nequè descendet cum eo gloria eius. Secundus erit antichristus, qui ferè omnes ad suam factionem adducet. Tertius erit dies Domini terribilis, quem furi & latroni in hoc loco Dominus comparat dicens: Amen dico vobis, quia si sciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret vtiquè & non sineret perfodi domum suam. Ideò & vos estote parati, quia qua nescitis hora, filius hominis venturus est. Furem igitur vult intelligi diem illũ extremũ: patrẽ verò familias vnũquem libet nostrum. Ergo cum ille veluti fur obrepere tentet, & incertũ sit quo tempore: nobis videlicet iugiter est excubandum, ne dormitantes opprimat. Voluit enim Christus, suos esse in hac opinione, vt extremum illũ iudicij diem semper expectarent, parati, ceu mox venturum. Atquè in hac opinione fuisse videmus, Petrũ, Paulũ, Hieronymum, Gregorium, cũq; his innumeros: vt vigilarent.

Pſal. 48.

4. ratio vigilandi.

¶ *Vigilate*. Dolore etiam graui percussus aliquis, vigilare solet. Sic nos dolore peccatorum præteritorum, & pœnarum inferni afflicti, euigilare debemus. Mirum profectò est, vt dolore aliquo spinæ, etiam paruæ, aut morsu vel pulicis, dormire non possis: percusus verò vulnere peccatorum, in vtramq; aurem dormire valeas. Non sic Dauid, cum dicebat: à voce gemitus mei, adhæsit os meum carni meæ. Similis factus sum pelicano solitudinis: factus sum sicut nitticorax in domicilio: vigilaui & factus sum sicut passer solitarius in tecto &c. Dolor immensus peccatorũ, eũ quiescere non sinebat: à voce (inquit) gemitus mei adhæsit os meũ carni meæ, ideſt, præ gemitibꝰ meis, ossa & cutis adhæserunt. Similis (inquit) factus sum pelicano solitudinis. De quo Hiero. ad Presidium dicit, quod cum filios suos à serpẽte occisos inuenit, luget, & se suaquelatera percutit: & de sanguine excusso ad latera, mortuorum corpora reuiuiscunt. Sic diabolus per peccatum omnia mea bona opera interemit: quare lugere me oportet: & amara pœnitentia opera mea viuificare. Factus sum (inquit) sicut nitticorax in domicilio, ideſt, immundus factus sum ex peccato. Nitticorax enim est auis immunda secundum legem. Sed quia pœnitens peccatum suum cognoscit, subiũgit: vigilaui scilicet per cognitionem peccati. Et factus sum sicut passer solitarius in tecto, euolando scilicet à peccatorum consortio. Vigilate ergo dolore peccatorum oppressi, & pœnitentiam agite: nam si impius egerit pœnitentiam, ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur. Ezech. 18. Nec satis mirandum est, quo pacto possint peccatores, tanta animi securitate in hac vita dormire. Sed quia non cito contra malos profertur sententia: absquè vllo timore filij hominum perpetrant mala, vt dicitur Eccli. 8. non ergo tardes conuerti ad Domi-

Pſal. 101.

Explicat pſalmus.

D. Hiero.

gloſſa.

Ezech. 18.

Eccli. 8.

Dominum, nequè ad finem vsquè vitæ pœnitentiam proferas: cum agere tunc temporis veram & salutarẽ pœnitentiam, vix sit possibile. Dicẽte Augustino: si quis in vltima necessitate positus voluerit accipere pœnitentiam, & accipit: & mox reconciliabitur, & hinc vadit. fateor vobis, non illi negamus quod petit: sed non præsumimus quod hinc bene exit: si securus hinc exit, nescio: pœnitentiam possumus dare, securitatẽ verò non. Nunquid dico damnabitur? Sed nec dico, liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? Age pœnitentiã dũ tanus es. Si ficagis; dico tibi quia securus es: quia pœnitentiam egisti eo tempore, quo peccare potuisti. Si vis agere pœnitentiam eo tempore, quando iam peccare non potes: peccata te dimiserunt, non tu illa. Hæc Augustinus. Stultum ergo est in peccatis dormire. Vigilate ergo, peccata prẽterita dies noctesquè plangendo, & illa præterea iterum non committẽdo. Nam beati sunt serui illi, quos cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes.

Auguſti.

Vi. 4. ſen. d. 10. c. 1.

Lege de pœnitẽtia d. 7. cap. ſi quis.

Luc. 12.

5. ratio vigilandi.

¶ *Vigilate ergo.* Solent deniquè homines clamoribus & vocibus aliorũ oppressi, peruigiles esse. Sic nos audientes assiduè vocem illam: Surgite mortui, & venite ad iudiciũ, in somnes esse debemus: quemadmodũ erat Hiero. qui dicebat: Siue comedam, siue bibam: semper videtur mihi illã vocem audire: Surgite mortui, venite ad iudiciũ. Sed væ nobis habentibus aures obtusas: væ nobis, qui à nobis metipsis omnino alienati, minimè vocẽ hanc sentimus. Audiamus saltẽ prædicatorum clamores, qui clamãt incessanter, & quasi tuba exaltant vocem suam, & annunciant nobis scelera nostra: & dicamus cum Hieremia: Sẽsus cordis mei turbati sunt in me, non tacebo; quoniam vocem buccinæ audiuit anima mea, clamorem prælij. Vocem (inquam) tubæ & buccinæ vocantis ad iudicium. Clamorem (inquam) illius intestini belli, vbi omnia omnium peccatorum peccata pugnabunt contra illos. Sumentq; perpetuas pœnas, propter deprauatam eorum voluntatem quam ad finem vsquè vitæ habuerunt. Vnde Gregorius ait. Voluissent iniqui, si potuissent, sine fine viuere: vt potuissent sine fine peccare. Ostendunt, quia in peccato semper viuere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, vt nũquam careãt supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato. Vigilate ergo, si ab æternis pœnis, si ab iraiudicis tã seueri euadere concupiscitis.

Hiere. 4.

Grego. de pœnitẽtia d. 1.

¶ *Quis putas est fidelis seruus & prudens &c.* Quanquam in communi nos ad indefessam vigilantiæ curam adhortetur, specialem tamen populi principibus, ideſt, Episcopis, in expectatione aduentuquè suo solicitudinem mandat. Hunc enim fidelem seruum, atquè prudentem præpositum familiæ significat, commodaatquè vtilitates commissi sibi populi curantem. Hæc Hylarius.

Hylarius.

Cap. XXIIII. Finis.

¶ Seueritas futuri iudicij per parabolas indicatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. XXV.

TVNC simile erit regnum cœlorũ decem virginibus: quæ accipientes lampades suas, exierũt obuiam sponso & sponsæ. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes: sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum: prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis, cum lampadibus. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt. Media autem nocte clamor factus est. Ecce sponsus venit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades suas. Fatuæ autem sapientibus dixerũt. Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguntur. Responderunt prudentes dicentes. Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Dum autem irent emere, venit sponsus, & quæ paratæ erant intrauerũt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua. Nouissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens, ait, Amen dico vobis, nescio vos. Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam. Sicut enim homo peregrè proficiscens vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Et vni dedit quinquè talẽta, alij autem duo, alij verò vnum, vnicuique secundum propriam virtutem: & profectus est statim. Abijt autem quiquinq; talẽta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinquè. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo. Qui autem vnum acceperat, abiens, fodit in terrã & abscondit pecuniam Domini sui. Post multum verò tempus, venit Dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. Et accedens qui quinquè talenta acceperat, obtulit alia quinquè talenta, dicens, Domine quinquè talenta tradidisti mihi, ecce alia quinquè superlucratus sum. Ait illi Dominus eius. Euge serue bone & fidelis: quia super pauca

Mar. 13.d
Luc. 16.d

pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Accessit autem & qui duo talẽta acceperat, et ait, Domine duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum. Ait Dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituã, intra in gaudiũ Domini tui. Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis vbi nõ seminasti, & cõgregas vbi nõ sparsisti, & timẽs, abij, & abscondi talẽtum tuum in terra, ecce habes quod tuum est. Respondens autem Dominus eius, dixit ei. Serue male & piger, sciebas quia meto vbi nõ semino, & congrego vbi nõ sparsi, oportuit ergo te committere pecuniam meam numularijs, & veniens ego recepissem vtiq; quod meũ est cum vsura. Tollite itaq; ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo, & inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores. Illic erit fletus & stridor dentium. Cum autẽ venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hædis: Et statuet oues quidem à dextris suis, hædos autem à sinistris. Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esurijui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes erã, et collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem & pauimus, sitientem, & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te, aut nudum, & cooperuimus te? aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere: & venimus ad te? Et respondens Rex, dicet illis. Amen dico vobis, quandiu fecistis vni de his fratribus meis minimis,

Sup. 13.b
Mar. 14.c
Luc. 8.c
19.d.

Hiai. 55.b

Hecc. 12.
b.

Ecclc. 7.d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

minimis, mihi feciſtis. Tunc dicet et his, qui à ſiniſtris erunt. Diſcedite à me maledicti in ignem æternũ, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: eſuriui enim, & non dediſtis mihi potum, hoſpes eram, & non collegiſtis me, nudus, & non operuiſtis me, infirmus in carcere: & non viſitaſtis me. Tunc reſpondebunt ei et ipſi dicentes. Domine, quãdo te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut in carcere: & non miniſtrauimus tibi? Tunc reſpondebit illis, dicens. Amen dico vobis, quãdiu non feciſtis vni de minoribus his, nec mihi feciſtis. Et ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam æternam.

Ad literam.

TVNC ſimile erit regnum cœlorum decem virginibus. Notandum ex Auguſtino, in parabolis quædam admiſceri, vt expleatur narrationis ordo. Non ergo oportet ex hac parabola intelligere, quod in die iudicij, virgines fatuæ, ideſt, improbi Chriſtiani, paraturi ſunt lampades, & poſtulaturi à ſapientibus oleum, ideſt, charitatis pinguedinem, & iturі ad emendum, & rogaturi Dominum, dicendo: Domine, Domine, aperi nobis. Quandoquidem reprobi etiam iuxta Pauli ſententiam, in ictu oculi corporibus reſumptis, prorſus relinquentur deſtituti ſpe veniæ. Sed ſufficit ex huiuſmodi parabola intelligere, in illo die reprobos, præanguſtia ſpiritus gementes, & nullum inuenientes auxilium miſericordiæ, etiã à bonis prorſus deferendos extra regnum Dei, ſublata omni ſpe veniæ.

Nota.

Theſſa. 4.

Scopus huius parabolæ.

¶ *Tunc ſimile erit regnum cœlorum &c.* Ideſt, Eccleſia præſens.

¶ *Decem virginibus.* Exempli gratia poſuit decem virgines, vel dic quod ponitur numerus certꝰ pro incerto, de more ſcripturæ ſacræ: vt ſæpe dixi mus. Sic alibi: ſepties in die cadit iuſtus: centuplum accipiet: non ſolum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties.

Pro. 14. b
Sup. 19 d
Sup. 18. d

¶ *Quinque autem ex eis &c.* Hic aſpicis, Eccleſiam non eſſe tantum ſocietatem ſanctorum, vt hæretici dicũt. Vide ſupr. cap. 6. ibi: dimitte nobis delicta noſtra. & capi. 13. ibi: Simile eſt regnum cœlorũ ſagenæ &c. Quod ſi Dominus per Eſaiam dicat: populus autem tuus, omnes iuſti in perpetuum hæreditabunt terram: non de populo eccleſiæ militantis ſed triũphantis apertè ibi loquitur. In quem vt etiã Ioan. ait: non intrabit aliquid coinquinatum.

Eccleſia non eſt tãtum iuſtorum.

Eſai. 60.

Apo. 21. g.

¶ *Quinque autem ex eis erant fatuæ.* Fatuis virginibus, non crimen infidelitatis aut peruerſæ fidei inuritur, ſed olei tantum defectus, quia ſolicitæ eleemoſynam non exercuerant, neque eleemoſynas fecerant. Virgines erant, ſed caſtum cor non habebant. Caſtitas diſcordiæ non conuenit, neque alijs vitijs. Chriſoſto. in 6. cap.

Chryſo.

6. cap. Zacha. in hæc verba: ecce vir oriens nomen eius.

Oleũ eſt miſericordia.

¶ *Oleum ſecum.* Oleum illud miſericordia eſt, ſi de ſubſtantia noſtra alijs largiamur, ſubſtantiam noſtram oleum facimus. Tunc ſuper quod habemus adijcietur nobis. Et illo tempore non dicemus: date nobis de oleo veſtro. Chryſoſto. homel. 28. in 12. Hebrę.

Chryſo.

¶ *Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.* Ironia eſt. Non enim ſunt putandæ, conſilium dediſſe: ſed crimen earum ex obliquo commemoraſſe, & per ironiam quidem dixiſſe: ite ite nunc ad adulatores, qui vos beatificant.

Ironica locutio.

¶ *Amen dico vobis, neſcio vos.* Ideſt, non eſtis mihi gratæ. Sola enim bona dicitur in ſacra ſcriptura Deus cognoſcere, mala autem ignorare. Non quod aliquid illum lateat; ſed quia indigna ſunt eiꝰ notione, dicitur ignorare. Hinc eſt quod ſcriptura ait de iuſtis, cognouit Dominus qui ſunt eius, de reprobis: neſcio vos. Et Paul. 2. Cor. 14. Qui ignorat ignorabitur. Origę. plal. 36. ho. 5. Sed de hoc alias diximus.

Regula.

1. Ti. 1 c. 1. Co. 14 Origenes.

¶ *Alij dedit quinque talenta, alij duo &c.* Vide quæ annotauimus. cap. 13. ſuper illa verba: dabunt fructum &c.

¶ *Alij dedit quinque talenta.* Non ergo in eccleſia ſunt omnes pares, aut in gratia ſed diuerſi ſunt ordines, diuerſæque gratiæ & dignitates.

Non omnes in eccleſia pares.

¶ *Vnicuique dedit ſecundum propriam virtutem.* Ideſt, ſecundum ſuam facultatem, ſecundum ſuas vires.

¶ *Euge* (bene vel rectè) *ſerue bone.*

¶ *Super pauca fuiſti fidelis, ſupra multa.* Vel paucis præfectus fuiſti fidelis, multis te præficiam.

¶ *Intra in gaudium Domini tui.* Quidam diſtinguunt poſt (*intra*) quaſi dicat ingredere in domum meam, in maximum meum gaudiũ, ideſt, gaudeo quod te talem præſtiteris. & tunc ſic erit legendum, *intra, in gaudium Domini tui.*

¶ *Sciebas me metere vbi non ſeminaui &c.* Ideſt, me eſſe auarum.

¶ *Ejcite in tenebras exteriores.* Ideſt, in locum ſupplicij, vbi perpetuæ tenebræ.

¶ *Oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris.* Pluralis numerꝰ in his, Græciſmus eſt, à dextris à ſiniſtris. Latinè diceres à dextra à ſiniſtra.

¶ *Venite benedicti.* Ideſt, fortunati vel fauorabiles.

¶ *Poſſidete.* Iure hæreditario percipite.

¶ *Venite benedicti poſſidete &c. Eſurtiui enim, & dediſtis mihi manducare.* Vide ex iſto loco apertè colligitur falſum eſſe iuſtum omni opere peccare, vt Lutherus aſſirmat. Reſpondemihi obſecro Luthere: vbi legiſti, Chriſtũ pro peccatis tribuere vitam æternã nuſquam ſine dubio. In hoc loco ait Chriſtus: tunc dicit rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum. Et eſuriui enim & dediſtis mihi manducare, ſitiui & dediſtis mihi bibere &c. Si omnia hæc opera ſunt peccata, quomodo pro illis, iuſtus iudex, vitam reddit ſempiternam? Quid poteſt abſurdius excogitari. Neque obſtat quod Eſai ait, capi. 64. Facti ſumus vt immũdi omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Nam hæc verba ſunt Iudæorum iniuſtorum, in Babylonica captiuitate commorantium. Hos enim facit Eſaias loquen-

Hæreſis eſt dicere iuſtũ omni opere peccare. Quod iuſtus non omni opere peccat probatur.

Argu. Lutheranorum. Reſpõſio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes, & miseriam suam significantes. Lege totum caput: & videbis hæc verba non pertinere ad omnes homines: sed solùm ea dicebant captiui Iudæi de seipsis, vt ex consequentibus & præcedentibus patet. Nam paulò antea dicebant: fuisse inter Hebræos, viros iustos, quibus Deus in periculis occurrebat, sed eos iam decessisse: se autem esse iniustos, & ideò in captiuitatem cõiectos. Vnde paulò post has voces emittunt: ciuitas sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est, Hierusalem desolata est, domus sanctificationis nostræ, & gloriæ nostræ, vbi laudauerunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis. Vbi vides eos qui hæc dicebãt captiuos esse in Babylone, & Hierosolymæ ruinam deplorare, & quoniã illi erãt sceleribus implicati etsi quãdoq; aliqua faciebãt moraliter bona, ea malo fine deprauabant, ideo dicũt & facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ. Intelligi autẽ hæc verba de illis, & non de omnibus apertè ostendit id quod sequitur, non est qui inuocet nomen tuum. Nam multi sunt qui nomen Domini inuocãt, & sacra scriptura testatur multos nomen Domini inuocasse.

Gene. 4. De Enos scriptum est. c. 4. Gene. ille cepit inuocare nomen Domini &

Gene. 13. de Abraham idem dicitur Gene. 13.

Psal. 114. Et Dauid in psalmo. 114. Et nomẽ Domini inuocaui. Hæc tam prolixè dixi quia existimat Lutherus articu. 31. Hoc testimonio suum errorem probare, & existimat se esse victoriã cõsecutum, & gloriosè triumphasse.

¶ *Hospes eram*. Peregrinus, & in fra: quando autem te vidimus. *Hospitem*. peregrinum.

¶ *Discedite à me maledicti*. Vel infelices aut execrabiles.

¶ *Et ibunt hi in vitam æternam*. Et pro, itaque.

¶ *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius*. Hoc est quod olim prædixerat Esai. ca. 30. præparata est (inquit) Tophet ab heri, à rege præparata, profunda & dilatata, nutrimẽta eius ignis & ligna multa, flatus Domini sicut torrens sulphuris succẽdens eã. Tophet, idest, gehenna. Sic exponũt tam Hebræi quam latini, & propria significatio huius vocis habetur. 4. Reg. 23. Vbi scribitur quod erat locus in valle filij Ennon, vbi Iudæi filios suos & filias consecrare solebãt idolo Moloch per ignem. Ab illo ergo loco sic infami ac contẽpto infernus nomen accepit, vt dicatur Tophet & gehenna præparata ab heri, idest, à præterito tempore, tam longinquo quam propinquo. Ac si dicas iam quidem pridem hoc est præparatum. Vtitur eodem vocabulo hoc in loco Christus. *Discedite &c. Qui præparatus est* (inquit) *diabolo & angelis eius*. Hæc ergo gehenna præparata est à rege, hoc est, ab ipso Deo qui absolutè rex est. Hebræi legunt non, à rege, sed regi, in datiuo, præponitur enim ei nota datiui casus. Secundum quam lectionem sensus erit, præparata est Tophet ipsi regi, idest, diabolo & angelis eius.

Prophetia Esaiæ adimplera. Esai. 30.

Quid Tophet significet. 4. Reg. 23.

Ad mores.

Perseuerãtia in fide & charitate & bonis operib⁹ est necessaria

FATVAE *autem non sumpserunt oleum secum, prudentes vero &c.* Ex hoc loco colliges, necesse esse ad nuptias cœlestes cum sponso ingrediẽdum,

dum, fidem per charitatem operari debere, vsquè ad aduentum sponsi, hoc est, vsquè ad vitæ finem, iam pas ergo fidei tam necessaria est, vt sine illa impossibile sit placere Deo, vt

Heb. 11. Paulus ait. Oleum bonorum operũ tam necessarium est, vt si velimus ad vitam ingredi, debeamus seruare mãdata, atquè opera misericordiæ præstare, vt Christus docet. Ignis charitatis tam necessarius est, vt etiam si habeamus fidem, qua montes transferamus & omnem nostram substãtiam

Sup. 19. c. pauperibus tradiderimus, si charitate non prẽditi simus, nihil sumus, vt

1. Co. 13. Apostolus testatur. Perseuerantia denique tam necessaria est, vt solus ille qui perseuerauerit vsquè in finem, seruetur. Fatuæ enim virgines lampadem fidei, oleum nonnullum bonorum operum, ignem aliquandiu charitatis habuerunt, minimè tamẽ cum sponso ingressæ sunt; eoquod vsquè ad eius aduentum, oleo bonarũ actionum caruerunt, hoc est, minimè vsquè ad mortem in virtute constantes fuerunt.

Sup. 10. c. & 24. b.

Non satis est cũ iustis viuere, & solum specimen virtutis habere.

¶ Hac etiam parabola (auctore Basilio) ostenditur, multos in ecclesia esse, qui prodesse sibi aliquid arbitrẽtur, si cum bonis & Deo charis hominibus viuant, ipsi autem boni nihil faciant, tametsi in specie videantur nihilo cæteris dissimiles. Tunc (inquit) simile est regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso: quinquè autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes. Sed quinq; fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum: prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cũ lampadibus. Et paulò post subiungit de fatuis: Domine, Domine aperi nobis: at ille respõdens, ait: amen dico vobis, nescio vos. Dicovobis, in illa nocte erunt duo in lecto: vnus assumetur, & alter relinquetur: erunt duæ molentes in vnum; vna assumetur & altera relinquetur. Et respondentes, dicũt illi: vbi Domine? Qui dixit: vbicunquè fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Hæc Basilius. Non ergõ satis est, christianam fidem cum iustis profiteri, neq; satis est specimen illorum habere, neque satis est cum illis habitare, si nobiscum oleum bonorum operum, vsquè ad aduentum sponsi, non sumamus.

Luc. 17.

Basi. to. 2. in mora. regu. 16.

¶ *Dum autem irent emere, venit Sponsus, & clausa est ianua &c. Domine, Domine aperi nobis*. Exo. 10. dicitur, quod festinus Pharao vocauit Moysem &c. Non festinant mali, nisi cum iam nulla spes est salutis: tunc ad pœnitẽtiam & ad sacramenta currunt; quẽadmodum virgines istæ fatuæ ad oleum, postquam clausa erat ianua, & cum actu flagellantur & grauiter, vt psalmista habet: multiplicatæ sunt infirmitates eorum, posteà accelerauerunt.

Exod. 10

Non festinant mali, nisi cui iã nulla spes est salutis.

Psal. 15.

¶ Infelicissimi ergo sunt, qui tam nobilem thesaurum, tempus scilicet gratiæ, tam nihili pendunt, tam inutiliter consumunt. Veniet hora, quãdo desiderabunt vnum diem videre homines, & non poterunt: veniet tẽpus cum claudetur ianua, & excludẽtur fatuæ virgines quæ in hac vita oleum sibi non compararunt: veniet tempus quando dicent: Domine, Domine, aperi nobis & fraudabuntur à desiderio suo.

Psal. 15. a

¶ *Amen dico vobis, nescio vos*. Cauẽdũ valde est, ne cum ad vitæ ingressum peruenieris, moriaris: quemadmodũ

Caue, ne ad vitę ingressum moriaris.

mor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortui sunt omnes filij Israel, qui exierant de Aegypto (duobus exceptis) ad ingressum terræ promissionis. Num. 26. Memento virginum istarum, quæ cum serò ad portam venissent, audierunt: Amen dico vobis nescio vos. Num. 26. Figura.

¶ *Vigilate itaquè, quia nescitis diem neque horam.* Disponamus ergo domui nostræ conscientiæ: quoniam nescimus nequè aduentum Domini, nequè exitum & finem nostrum. Quis enim est tam insipiens, quamuis adolescentiæ viribus & pulchritudine floreat, cui sit perspectum & cognitum, se ad vesperem esse venturum? Præparemus igitur nos metipsos, & audiamus vocem Christi dicentis: Vigilate itaquè, quia nescitis diem nequè horam. Causas verò ob quas vigilare debemus, explicuimus capi. præc. in illa verba, vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester vēturus sit. Vi. ibi.

¶ *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.* His verbis & parabola, docet Christus, quod oporteat christianum hominem perpetuò sobrium esse, & ad ea studia per quæ Dei gratiam possit promereri, semper paratum, agnoscentem quantum periculum sit in mora. Hoc idem docet Dominus (authore Basilio) Luc. 12. dicens: sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris &c. Beati serui illi, quos cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Hoc autem scitote, quoniam si sciret pater familias qua hora fur venerit, vigilaret vtiquè &c. Vos autem state parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. De temporibus autem & momentis fratres (inquit Paulus) non indigetis vt scribamus vobis. Ipsi diligenter scitis quod dies Domini, sicut fur in nocte ita veniet. Et paulò infrà: igitur non dormiamus sicut cæteri, sed vigilemus, & sobrij simus. Vide D. Basi. Nullum igitur nō tempus debemus aptum existimare ad studium earum rerum, quas Deo gratas esse intelligamus. Me (inquit Dominus) oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Itaque charissimi mei (inquit Paulus) sicut semper obedistis, non in præsentia mea tantū, sed multo magis nunc in absentia, cum metu & timore vestram salutem operamini. Ibidem D. Basi. c. 2. regu. 13.

Sempèr paratos esse oportet. D. Basil. Luc. 12. 1. The. 5. D. Ba. to. 2 mor. regu. 13. Ioan. 9. Phil. 2.

¶ *Sicut enim homo peregre proficiens &c. Vni dedit quinque talenta.* Hac parabola (authore Basilio) vult Christus, vt is qui grato animo in donis quæ à Deo primum acceperit, studiosius se ipsum exercuerit ad laudem Dei, is idoneus efficitur, cui alia dentur præterea. & quod qui talis non fuerit, ei etiam quod ante habebat adimitur, & ijs quæ alioqui ei parata fuerant futura, indignus iudicatur, & insuper supplicio malè mulctatur. Scopus parabolæ. D. Ba. to. 2 mor. c. 58.

¶ *Et vni dedit quinque talenta.* Vide quæ annotauimus ad mores componendos. cap. 13. in illa verba: Simile est regnum cœlorum homini negotiatori.

¶ *Vni quidem dedit quinq; talenta.* Dedit nobis Dominus talenta, id est, super naturalia dona, quibus negotiemur regnum cœlorum. Nequè enim viribus nostris, aut credere, aut spera re, aut amare dignè possumus. Quêadmodum enim aqua secundum motum propriū ad mundi centrū mouetur, secundum autem lunæ motū mouetur circa centrum per fluxum & refluxum: & quemadmodum etiā orbes Per talenta dona supernaturalia intelliguntur. Talenta hoc est, fides, spes, charitas &c. Dona sunt Dei. Simile.

orbes planetarum proprijs motibus ab occidenti in orientem mouētur, motu autem primi orbis ab orienti in occidentem: sic anima nostra rationalis, secundum suam propensionē naturalem fertur in Deū, quatenus est author naturæ, & bonum totius vniuersi: quatenus verò obiectum peculiare est beatorum, moueri necesse habet supernaturali lumine, superna gratia, ac diuino auxilio, vt illo potiatur. Ad hoc ergo tam arduū negotium, eget talentis supernis, quibus negotietur in hac mortali vita: eget gratia gratum faciente, eget doctrina reuelata, eget Dei iuuamine, eget alijs multis, quibus possit promereri summum illud bonū, & quibus mereatur audire: euge serue bone & fidelis &c. Intra in gaudiū Domini tui.

¶ *Vni quidem dedit quinq; talenta.* Dauid ait psalm. 32. Diligit misericordiam & iudicium: misericordia Domini plena est terra, quia ergo Dominus diligit misericordiā, tribuit nobis diuersa talenta superna: & quia diligit iudicium, oportet (inquit Augustinus) vt exigat quod dedit. Ideò in hoc loco ait cuidam seruo: oportuit ergo te committere pecuniam meam numularijs: vt veniens ego, recepissem quod meum est cum vsura, quod ideo monemus, vt sciamus quod modo audiuimus: ipse enim dicit alio loco in Euangelio: ego non iudico quenquam, sermo quem loquutus sum eis, ipse iudicabit eos in nouissimo die. Qui ergo gratia Dei priuati estis, accipite misericordiā, & diligite iudicium: accipite ab illo dona superna ad negotiandum, & diligite, illisiam acceptis, iudicium, ne ille cum venerit exigat à nobis rationem, ita vt inanes nos dimittat. Exigit enim rationem, reddit traditionem, donat æternitatem. Accipite ergo misericordiam fratres: accipiamus omnes, nemo nostrum in accipiēdo dormiat, ne ad reddendum malū excitetur: accipite misericordiam. Sic ad nos clamat Deus, tamquàm si tempore famis diceretur: accipe frumentum. Quod cum audires tempore famis: profectò isto stimulo necessitatis concitatus, curreres, versans te huc atquè illuc, quærens vnde acciperes quod dictum est accipe. Et cum venires: quādo te teneres? quādo moram imponeres? sic & nūc dictum est: accipe misericordiam. Diligit enim misericordiam & iudicium. Cum acceperis, bene vtere, vt bonā rationem reddas: cum iudicium venerit eius, qui tibi in hac fame prærogat misericordiam modo. Nolo ergo mihi dicas: vnde accipio? quo eo? recordare, quod Dauid addit: misericordia Domini plena est terra. Vbi iam non Euangelium prædicatur? Vbi sermo Domini tacet? vbi salus cessat? opus est vt velis accipere: plena sunt horrea: misericordia Domini plena est terra. Quid cœli? audi quid cœli. Non enim indigent misericordia vbi nulla est miseria: in terra abū dat hominis miseria, superabundat Domini misericordia: miseria hominis plena est terra, & misericordia Domini plena est terra. Hæc ex Augustino. Quare si accepisti misericordiam, hoc est, talenta quibus negotiationem exerceas: dilige iudicium; si autem non accepisti, vade & accipe: nam horrea misericordię tibi aperta sunt.

Psal. 32. Dominus dat talēta qa diligit misericordiā; & exigit illa, qa diligit iudicium. ex Augusti. Ioan. 12. Simile. August. psalm. 32. fer. 2. de. 2. p. eiusdem psal.

¶ *Vni quidem dedit quinq; talenta.* Genes. 49. enarratur, quod postquam Iacob

Per talẽta gratiæ gratis datæ intelligi possunt.

cob prædixit filijs suis futura, sed nõ æqualiter omnibus: tandem benedixit ex æquo singulis, quantumuis alij qui eorum ex ancillis nati essent: sic in Ecclesia quoad gratiam iustificãtẽ, omnes æquales sumus: hic enim, non est distinctio Iudæi & Græci, maris & fœminæ, Domini & serui: sed omnes vnum sumus in Christo. Iuxta hoc tamen sunt diuisiones gratiarum, quas Spiritus sanctus diuidit singulis prout vult: alij plus, alij minus, quemadmodum & Dominus ille, in hac parabola, talenta suis inæqualiter distribuit.

Gratia iustificans sine differẽtia generis aut ætatis, aut sexus datur, gratiæ verò gratis datæ dantur singulis, prout Spiritus sanctus vult.

¶ *Et qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque, dicens: Domine &c.* Qui quinquè talenta accepit omnia Domino suo cum lucro reddidit. Omnia ergo nos reddimus, cum omnia Dei mandata adimplemus: & cum lucro reddimus, cum aliorum animas lucramur. Vnde Basilius: qui decem talentis quæ depositа apud se sint, vnum aut alterum retinuerit, reliqua verò omnia Domino reddiderit: non ea re, iustus habeatur, quod maiorem partem reddiderit, sed improbus ac fraudulentus, quòd minore illa defraudauerit, arguetur. Sed quid dico defraudarit? Quando cui vnummodo talentum creditum fuerat, & illud ipsum quod acceperat, integrum, ac nulla ex parte imminutũ reddiderat, propterea quòd ad illud quod sibi datum fuerat nihil acquisiuerat, malè videamus fuisse mulctatum. Simili ratione, qui decennium totum, debitum patri honorem habuerit, si is eum postea tantum semel pulsauerit, non vt bene de illo meritus honore aliquo afficitur, sed vt parricida condemnatur. Eũtes (inquit Dominus) docete omnes gẽtes,

Omnia talenta sunt reddẽda, & omnia mandata seruanda. D. Basil.

Iuſt. 18.d

docentes eos, nonhæc quidem obseruare, illa autem negligere, sed omnia obseruare, quæcunquè præcepi vobis. In quam sententiam, illa etiam scripta sunt ab Apostolo: nemini dãtes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibentes sicut Dei ministros. Hæc ex Basilio. Siue ergo pauca, siue plura talenta, hoc est, mandata diuina, acceperis obseruanda, omnia illa seruare, atquè cum lucro Domino reddere teneris, si intrare in gaudium Domini volueris.

2. Cor. 6.

D. Basil. in prohemio regularũ fusius disputatarũ tom. 2.

¶ *Euge serue bone & fidelis.* Tunc seruus dicitur bonus & fidelis bonorũ Domini sui administrator: quando non solum bona commissa non dissipat, nequè propria sibi facit, sed ea studiosè multiplicat, & multiplicata, Domino suo tradit. ¶ Sunt nonnulli christiani, bona sibi à Domino tradita dissipantes, de quibus dicitur Luc. 16. hic diffamatus est apud ipsum, eo quod dissipasset bona sua. Et Esai. 14. Tu terram tuam disperdidisti. Hi sunt, qui cum vitam suam expendere deberent in Dei honorem, illam in Dei contumeliam, & in perniciem animæ suæ, & in obsequium diaboli, expendunt. De quibus dicitur Pro. 5. Non des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli. Hi etiá sunt, qui quod ædificant verbo, destruunt exemplo. Eccli. 33. vnus ædificans, & vnus destruẽs: quid prodest illis nisi labor? tales non boni sed mali, non fideles, sed infideles serui vocandi sunt. ¶ Sunt alij qui bona, quę à Domino in pios vsus acceperunt, sibi vsurpant, ac propria faciunt: qui cum in paucis infideliter se habeant, non constituentur in multa: de quibus Dominus ait. Luc. 6. Si in alieno fide-

Quis dicatur bonus & fidelis seruus.

Luc. 16.

Esai. 14.

Prou. 5.

Eccle. 33.

Luc. 6.

Ibidem.

fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? alienum vocat bonum transitorium, nostrum verò æternum. Et ibidem: qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est: & qui in modico iniquus est, in maiori iniquus est. Hi etiam non boni sed mali, nõ fideles sed infideles serui, & sunt, & vocari meritò debent. ¶ Sunt etiã alij, qui bona sibi tradita multiplicare negotiando non curant: sed vel abscondunt similes seruo malo & pigro, qui pecuniam Domini sui abscondit: quales sunt sacerdotes, qui talentum sacerdotij acceperunt, nunquam tamen rem diuinam celebrãt. Vel si non abscondunt, tamen merces Domini sui vendunt vbi minus vendibiles sunt: quales sunt prædicatores, qui prædicare solent, vbi doctrina illorum vix ab aliquo recipitur: docere aut prædicare nolentes, vbi chara & preciosa haberetur.

D. Tho. 3.p.q.81 a.10.vi. Sot.d.13 q.1.ar.10.

¶ Sunt deniquè alij, qui etsi bona Domini non dissipent, nequè sibi ea appropriare velint, atquè illa multiplicare diligenter curent: non tamen cum lucro, Domino suo reddere volunt. Hi sunt, qui de bonis omnibus quæ agunt, non Dei, sed propriam gloriam quærunt. Vnde Ber. Fidelis re vera famulus es, si de multa gloria Domini tui, etsi non exeunt à te, tamen transeunt perte, nihil manibus tuis adhærere contingat. Serui ergo isti, qui quinquè talenta, & duo talẽta acceperũt; meritò à Domino suo, fideles serui, & boni, vocantur: cum non solum bona sibi commissa minimè dissiparunt, nequè appropiauerunt, sed ea cum lucro Domino suo obtulerunt.

D. Bern.

Prudẽtia commẽdatur.

¶ Hinc colliges, quanta commendatione digna sit prudentia, quæ seruum Domini fidelem facit; ac illum docet, bona sibi commissa multiplicare: sine qua, aut talentum abscondi tur, vt in hoc loco aut dissipatur, vt Lucæ. 16. videre licet, & prouer. 21. Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti: & imprudẽs homo dissipabit illud. Prudentia ergo medium tenens, nec abscondit, nec dissipat: sed negotiatur & multiplicat illud. Hinc est quod talis seruus in alio loco appellatur fidelis dispensator, & prudens &c.

Luc. 16. Prou. 21.

Luc. 12. f

¶ *Tollite itaquè ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta.* Seruus qui accipit talenta, & cum lucro reddit, est iustus, qui pro acceptis tot ac tantis beneficijs, est maximè gratus Deo, corde, & ore, & opere: atquè huic augentur talenta, hoc est, Dei beneficia. Is verò talentum abscondit, qui non est Deo gratus pro illo accepto: & ab isto aufferetur talentum. Licet enim sine pœnitentia sunt dona Dei vt Paulus ait; tamen, quod Deus solet dare gratis, aufert ingratis, vt Augustin. docet super illa verba Pauli ad Roma. 1. qui cum Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt.

Quod Deus dat gratis, aufert ingratis.

D. Augu. Roma. 1.

¶ *Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores.* Perpende obsecro: quod si seruus qui talentum sibi commissum seruauit, eò quòd cum illo nihil lucratus est, tam acerbè à Domino punitur: quid fiet de illo, qui etsi quinquè talenta acceperit, nihil omnino cum illis negotiatus fuerit? Præterea, si ille, qui etsi non lucratus est, nõ tamen talentum perdidit, tam graues & acerbas pœnas patitur: qui talentum sibi datum á Deo malè consumpsit peccando, quas pœnas dabit? qui non solum peccando talentum amittit,

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tit,sed suo exemplo,sua doctrina,suo consilio, alios ad peccatum trahit, quibus supplicijs afficietur? Cuiusmodi sunt hæretici,lenones,fœneratores,collusores, qui non tolum bona sibi à Deo collata malè consumũt: sed in causa sunt, vt alij hoc idem faciant. O terquè quaterquè infelices, quibus minatur terribilis illa vox: eijcite illos in tenebras exteriores: illic erit fletus,& stridor dentium.

Astruitur animę immortalitas. D. Chry. hom.4.de prole vel fato.

¶ *Cum autem venerit filius hominis.* Ecce hic astruit Dominus animorũ immortalitatem,quam naturali hac demonstratione contendit probare D. Chrisost. Qui animum esse mortalem ait, is neget necesse est, Deum humanarum rerum esse procuratorem & iudicem. Si enim iusti migrãt affecti iniurijs, improbi rerũ omniũ abundantia potiti, nequè post mortem aut merces aut supplicium est: nulla certè in cœlo est pietas quæ talia curet: nulla iustitia,quæ vel malos puniat,vel tribuat præmia bonis. Sed de hoc aliàs. Satis nobis christianis sufficere debet, quod fides in hoc loco docet,etiam si naturalis ratio non suppeditaret veritatem hanc, omnibus rectè institutis perspicuam. Ecce Dominus ait: cum venerit filius hominis, congregabuntur ante eum omnes gentes &c.

In ecclesia boni & mali sunt permixti. Simile.

¶ *Et separabit eos ab inuicem.* In hac vita permixti sunt boni & mali. Est enim Ecclesia militans sagena quædam, comprehendens bonos & malos pisces: est area Domini continens triticum & paleas: est ager, in quo seminatum est à Deo triticum, & superseminata ab inimico homine zizania: est domus nuptiarum, in qua intrant, & habentes, & non habentes vestem nuptialem. Est denique ouile,in quo sunt oues & hœdi: cum autem venerit filius hominis congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ad inuicem, sicut pastor segregat oues ab hędis: & statuet quidem oues à dextris, hœdos autem à sinistris. Quare dum hic viuitur, diuersi licet greges, in vna tamen congregatione sunt, adeòquè permixti, vt segregari non possint.

Gen. 28. Solent parentes filijs suis nõ tolum optare benedictiones suas, sed etiam patrum suorum benedictiones, sic Christus. Gene. 48.

¶ *Venite benedicti patris mei.* Gen. 28. ait Isaac filio suo Iacob: Deus det tibi benedictionem Abrahæ. Solent parentes filijs non solum optare benedictiones suas, sed maiorum suorũ. Vnde Christus non dicit hic: venite benedicti mei, sed patris mei. Vnde ex illo loco Gene. obiter collige: benedictionem Abrahæ fuisse quantũ videtur donationem terræ peregrinationum suorum. Idem leges Gene. 48. de Iacob, benedicente filijs Ioseph. Solent enim benedictiones nostræ, benedictionibus patrum adiunctæ, fortiores esse.

Deut. 1.c. Pietas dei erga suos commendatur.

¶ *Venite benedicti patris mei, possidete regnum &c.* Sic Dominus filijs Israel, Deute. cap. 1. ait: sufficit vobis, quod in hoc loco mansistis: reuertimini, & venite ad montem Amorrhæorũ &c. En (inquit) tradidi vobis, ingredimini, & possidete terrã super qua iurauit Dominus patribus vestris. Quibus in locis expende quæso pietatem Dei, vt non patiatur bona promissa differri, aut suos in malo loco detineri. Non petunt nequè Iudæi in Deuteronomio, neq; iusti in die iudicij, locum mutare; deserto contẽti, & isto mundo; ipse verò curat, eos inde educere, & ad ameniora loca perducere. Et vide quomodo vtroq; inuitat: venite (inquit) & possidete terram. Et rursum: venite benedicti, percipite

cipite regnum, quod vobis ab origine mundi paratum est. Sed vide discrimen: Iudæi vocãtur ad terram, & terrenam mansionem, post promissionem seruandæ legis: isti verò post adimpletam, vocantur ad cœlum: siti ui & dedistis mihi bibere. Vbi vides quàm distinctum sit præmium, promittẽtis & implentis legem. Sed licet Iudæi vocantur ad promissam terrã promissa lege: non tamen ob solam promissionem, sed propter obseruantiam patrum. Audi quid Dominus dicat sancto Isaac: multiplicabo (inquit) semen tuum, sicut stellas cœli: daboquè posteris tuis vniuersas regiones has, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Sed quare: nunquid ob promissam legis obseruantiam? minimè. Sed quare? eò (inquit) quod obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea: & ceremonias, legesquè seruauerit. Propter eamdem legis obseruantiam ait iustis dominus: percipite regnum: Esurijui enim & dedistis mihi manducare &c.

Gene. 17.

Gene. 8. Figura.

¶ *Venite benedicti.* Genesis. 8. dicitur, quod Noe post diluuium, non solum seuestit tam arcæ aperuit, sed etiam postea tectum amouit: sic Christus nedum cœlum nobis conspiciẽdum dedit, ianuãq; aperuit, sed suo tempore omnia impedimenta amouebit, vt liberum ingressum habeamus in cœlum: quod tunc fiet cum dicet: venite benedicti patris mei percipite regnum &c.

Misericordia cõmẽdatur.

¶ *Esurijui enim, & dedistis mihi manducare &c.* Iam ex hoc loco colliges, quãta laude, misericordia digna sit: quãdo sola illa & non virtus alia in causam adducitur in vltimo iudicio, ad conferendum regnum cœlorum. Di-

ligamus ergo virtutem hanc, atq, in timo eam amore prosequamur: comes enim est indiuiduus iustorum, qui causam eorũ defendit, vt de psalmista ait: iucundus homo, qui miseretur & commodat, disponit sermones suos in iudicio &c. Comes est indiuiduus, qui in via hac mortali ab omni offendiculo, ab omniq, periculo nos liberat: Liberat enim à morte, vt Tobias ait, liberat à mundi vanitatibus, liberat à dæmonum laqueis. Noli ergo ò diues talem comitem, talem patronum & aduocatum, talem pugilẽ post tergũ relinquere. Quod facere solent, qui bona sua auidè retinentes, nihil dum vitam agunt, proprijs manibus in pauperes expendũt: sed ea post peractam vitam, per manus aliorum distribuẽda relinquunt. Cum tamen dicat Sapiens: ante languorem adhibe medicinam. In cœlo ergo thesauriza, tanquam in tuto loco: & non in terra: quemadmodũ solent facere illi, de quibus Dauid: thesaurizant, & ignorant cui cõgregabunt ea. Si prudens negotiator magna cura & diligentia attendit, cui merces suas credat: quare tu non attendis, cui labores tuos credis? non ergo mendaci mundo eos credas. Stultus profectò negociator est, qui totam solicitudinem suam & studiũ in mũdo collocat: maximosq; pro illo labores & afflictiones subire vult, nullas verò aut paruas, pro Christi pauperibus. Hoc est, labores tuos in aliena domo dimittere, quod vitauit Sapiẽs Pro. 5. dicẽs: labores tui, nõ sint in domo aliena. Reuera domus aliena mũdus est: non enim reddit depositũ sibi cõmissum. Quod videre licet in morte: tũc. n. sui mercatores, proprijs mercibus sese vident spoliatos,

Psal. 11.

Tob. 4. & 12.

Eccli. 18.

Psal. 38.

Simile.

Prou. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

atquè omnino defraudatos. Deo ergo merces tuas, atquè vitæ labores committe, qui potest & vult depositũ tuum seruare, vt Paul. docet. 2. Thimot. 1. Et qui potest tibi mercedem condignam, pro laboribus tuis reddere: reddet enim mercedem laborum sanctorum suorum. Ecce in hoc loco ait: Venite benedicti, possidete paratum vobis regnum, esurini enim & dedistis mihi manducare, quicquid igitur pro mundo feceris, tanquam perditum & amissum reputa. Est enim mundus veluti marsupium vndiquè perforatum quod nullam pecuniam retinere valet. Nolite ergo esse similis mercatoribus illis, de quibus Dominus ait per Aggæum: qui congregauit merces, misit eas in saccum pertusum.

2. Tim. 1.
Sapiẽ. 10.
Simile.
Aggæi. 1.

Cõsidera quos tibi det misericordia debitores.

¶ *Esurini, & dedistis mihi manducare &c.* Vide autem quos tibi det gratia debitores. Facit tibi patrem debitorẽ Deum, qui pro munere quo pauper adiutus est, fœnus exoluit, quasi boni debitor creditoris. Facit tibi debitorem filium Dei, qui ait: Esurini, & dedistis mihi manducare. Quod enim vnicuiquè minorum collatũ fuerit, sibi dicit esse collatum. Ambro. de Nabutho Iezraelita cap. 14.

Ambrosi.

¶ *Domine, quando te vidimus esurientem &c.* Gen. 29. ait Iacob socero suo: Da mihi vxorem meã: quia tempus est vt accipiam eam. Hoc malum domini habent, quod obliuiscũtur mercedis, nequè computant tempus, sicut mercenarij. Sed si hoc homines faciunt, non tamen Deus, qui ad memoriam seruorum suorum reducit, quæ illi obliuioni tradiderunt obsequia. In hoc enim loco legimus: iustos in die iudicij Christo dicturos: Domine, quando te vidimus famelicum & pauimus? &c. Quasi suorum bonorum operum obliti: sed Christus: quandiu (inquit) feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Nequè solum bonis, sed etiam malis seruis soluere curat, quæ ipsi non petunt. Ezech. 16. habes Deũ prophetæ dicere: filij hominis Nabuchodonosor seruire fecit exercitum suum seruitute dura aduersus Tyrũ, & merces non est data ei. Dabo illi Aegyptum. Vbi tu, simul obiter aduerte: quod merces ministris iustitiæ datur, cum peccatores ex Dei mandato puniunt.

Gene. 29. Mundus mercedis suorũ obliuiscitur non tamẽ Deus.

Ezech. 16.

¶ *Quod vni ex minimis meis &c.* Huius rei exemplum etiam habes Gene. 20. Vbi ait Dominus Abimelech: ego scio quod simplici corde feceris: & ideò custodiui te, ne peccares in me: nam iniuriam iustis irrogatam, Deus sibi acceptam refert. Domino peccat, qui amicum Dei lædit. Hinc & Christus in hoc loco: quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. ¶ *Amen dico vobis, quandiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* Frãge ergo esurienti panem tuum, egenosque & vagos induc in domum tuam: quando id quod tribuis pauperi, Deo tribuis, vt in hoc loco ait. Si Deo non tribuis bucellam panis, quo pacto, aut quo animo petis ab eo regnum? petit à te pauper eleemosynam: non eam petit gratis: sed maiori pretio, quàm quod possit in mundo excogitari, nempe: amore Dei. Audis amorem Dei: audis tam incomparabile pretium, & adhuc non moueris? O duritiem insignem. Si amas diuitias, custodi eas in cœlo: & ibi eas inuenies cum fœnore reseruatas: pauperes enim eas tibi securè in cœlũ asportabũt. Ait. n. Sal. prou. cap.

Gene. 20.

Nota.

Eleemosyna quæpiam pertribui tur, Deo datur.

Prou. 19. capit. 19. Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei. Et alibi: facere misericordiam & iudicium, magis placet Deo quàm victimæ. Et paulò post: qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit & non audietur. Et Iacobus Apostolus in Epistola sua: iudicium enim sine misericordia, illi qui non facit misericordiam. Contra verò de eleemosyna ait Tobias: eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat; & nõ patietur animã ire in tenebras. Eccli. 29. Ideò ait Ecclesiasticus: pone thesaurum tuum in præceptis altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum. Et alibi: ignem ardentem extinguit aqua; & eleemosyna resistit peccatis.

Prou. 21. Ibidem. b
Iacob. 1. c.
Tob. 4. b.
Eccli. 29. b.
Eccli. 3. d

¶ Quòd si scire desideras quo ordine eleemosyna est impartienda, lege Ecclesiastici capit. 12. Vbi dicitur: si bene feceris, scito cui feceris: & erit gratia in bonis tuis multa: bene fac iusto, & inuenies retributionem magnam: etsi non ab ipso, certe à Domino. Non est ei bene, qui assiduus est in malis, & eleemosynas nõ danti: quoniam altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. Da misericordi, & non susciperis peccatorem: da bono, & non receperis peccatorem: benefac humili, & non dederis impio, prohibe panes illi dare, ne in ipsis potentior te sit. Nam duplicia mala inuenies in omnibus bonis, quæcumquè feceris illi: quoniam altissimus odio habet peccatores, & impijs reddet vindictam. Hactenus Salo.

Eccle. 12 Quo ordine eleemosyna sit dãda.

¶ *Esurini & non dedistis mihi manducare &c.* Gene. 4. ait Dominus ad Cain: vbi est frater tuus Abel? quo in loco considera obsecro; quod suã iniuriam dissimulat Deus: & tantum inquirit de his quæ Cain in fratrem impiè commiserat, adeò enim sanctis suis solicitus est, vt potius dissimulaturus sit quæ in eum committimus, quàm quæ in proximos: dicit enim: esurini, & non dedistis mihi &c.

Gene. 4.

Nota.

¶ *Hospes eram, & non collegistis me.* Tantum Deo placet hospitalitas, vt sancto viro Abraham, quoniam erat hac virtute præditus: non solum homines sed angeli: imo Deus ipse, se ipsi in hospicium offerebat. Genesis. capi. 18. Hodie tamen perijsse videtur hoc opus misericordiæ: & ita à nobis abesse, vt nemo aliquem nisi amicum, aut sanguine iunctum, hospicio recipiat. Et cum quondam omnium hominum domus hospitalia fuerint, nunc communes domos ad hoc deputatæ defuerunt. Nequè mihi obijcias, furem sub paupere timere, aut lubricum sub hospite. Nonne inter Christi discipulos, Iudas fur erat, & forsitam lubricus? sed nunquid Martha, eum venientem ad hospicium cum Christo expellit: cum tamen ipsa & soror, pudicitiæ suæ iustè timere possent? sed esto, pauper fur est & lubricus, & furetur argentum, expende quæso, vtrum deterius sit argentum ne an potius charitatem hospitem non recipiendo, perdere? & times ne forsitam amittas vtensiliuncula aliquid, & non times virtutem, quæ sine dubio pretiosior est, amittere? quid quæ sc iudici dicturus es cum tibi dixerit: Hospes eram, & non collegistis me?

Hospitalitas cõmẽdatur.

Gene. 18.

¶ *Ibunt hi in supplicium æternum.* Libet hic de laudibus inferni, cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Guiller. Parisien. Guillermo Parisiensi aliquid dicere. Summa diuinaquè procuratione factum est, vt in hac mundi domo de inferno ad pœnas sumendas iniquorum hominum prouideretur. Quare infernus potiis diligendus est, quã tanquam malus odio habẽdus: quattuor potissimum de causis. ¶ Prima, eò quòd pars non contemnenda sit domꝰ regiæ, carcer. n. pars est domus regis valde necessaria: ibi enim, fures, raptores, & latrones, & omnes alij malefactores, vincti & compediti detinẽtur: & arctissimè custodiuntur, ne alijs vlterius noceant. ¶ Secũda, eò quòd sit formido & pauor multis. Nam eius saltem timore commoti, mali & scelerati deterrentur, ne quod animo cupiunt, opere cõpleãt. ¶ Tertia, eóquod innumerabiles pec catores, ad pœnitẽtiam, terrore suo trahat: ipsaquè scelera de cordibus suis expellat: timor Domini (inquit sapiens) expellit peccatum: quemadmodum enim aliquando, qui infirmitate aliqua laborant, subito aliquo & insperato timore concussi, à febribus curari & mederi solent: sic peccatores ab ardore carnalium ac secularium desideriorum timore inferni plerumquè liberantur; quare, vt medicina salutaris diligendus est. Ex secunda ergo causa diligendus est infernus tanquam medicina præseruatiua, ex tertia verò tãquam medicina curatiua. ¶ Tandem quarta sit, eó quòd omnes in Deum illatas contumelias, vindicat infernus. Quare non solùm amandus est amore & desiderio iustitiæ, hoc est, eò quòd locus sit vindictæ: sed etiam amore sincerissimo, quo Deum prosequimur. Si quis enim regem aliquem ex animo diligeret, seruum illius, qui omnes iniurias & contumelias aduersus illum illatas vindicaret, & & qui de omnibus inimicis suis omnino vlcisceretur, non solùm diligeret, sed charissimum haberet. ¶ Hac ergo ratione potissimum infernus diligendus est à nobis. Audiant ergo peccatores omnes Domini sententiam: discedite à me maledicti in ignem æternum. Et dum in hac vita mortali sunt, timeant: ne in regis illo carcere perpetuo detrudantur. Audiant Domini conclusionem dicentis: ibunt hi in supplicium æternum: expauescant atquè à timore eius concipiant, & parturiant spiritum salutis. Audiant hæc eadem iusti, si suis desiderijs cedere nolunt, atque à sceleribus & peccatis præseruari. Audiant (inquam) iusti, & amore Dei affecti lætabuntur, cum viderint vindictam. Tunc enim lauabunt manus suas in sanguine peccatorum.

Infernus diligẽdus quattuor de causis. Prima.

Secunda.

Tertia.

Eccle. 1.

Simile.

Quarta.

Cap. XXV. Finis.

¶ Cœnat IESVS cum discipulis, & traditus à Iuda, capitur à Iudæis.

Cap.

Cap. XXVI.

FActum est cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis, scitis quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Tunc congregati sunt principes sacerdotum & seniores populi in atriũ principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & consilium fecerunt, vt Iesum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem: non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Cum autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrũ vnguenti pretiosi: & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem discipuli, indignati sunt, dicentes, vt quid perditio hæc? potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus. Sciens autem Iesus, ait illis, quid molesti estis huic mulieri? opus bonum operata est in me. Nam semper pauperes habetis vobiscũ, me autem non semper habebitis. Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum: ad sepeliendum me fecit. Amen dico vobis, vbicunq; prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur, & quod hæc fecit, in memoriam eius. Tunc abijt vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes ad principes sacerdotum: & ait illis. Quid vultis mihi dare, & ego vobis eũ tradã? at illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem vt eum traderet. Prima autem die azymorũ accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes. Vbi vis paremus tibi comedere pascha? At Iesus dixit. Ite in ciuitatem ad quendam & dicite ei. Magister dicit, tempus meũ prope est, apud te facio pascha cũ discipulis meis. Et fecerũt discipuli sicut cõstituit illis Iesus: & parauerunt pascha. Vespere autem facto, discũbebat cum duodecim discipulis suis. Et edentibus illis, dixit. Amẽ dico vobis quia vnus vestrũ me traditurus est. Et contristati valde, cœperũt singuli dicere, nũquid ego sum Domine? At ille respondẽs ait. Qui intingit mecũ manũ in paropside

Mar. 14. d Luc. 22. a

Ioã. 12. a. Mar. 14. a

Mar. 14. b Luc. 22. a

Mar. 14. b Luc. 22. b Ioh. 13. b.

me tradet. Filius quidem hominis vadit: Sicut scriptũ est de illo: Psal. 50. c. væ autem homini illi, per quem filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Respondens autem Iudas qui tradidit eũ, dixit. Nunquid ego sum rabbi? Ait illi. Tu dixisti. Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit ac fregit: dedit que discipulis suis, & ait. Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens. Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Dico autem vobis, non bibam à modo de hoc genimine vitis, vsq; in diem illum, cum illud bibam vobiscum, nouum in regno patris mei. Et hymno dicto exierũt in montem oliueti. Tunc dicit illis Iesus, omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte, scriptum est enim, percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Respondens autem Petrus, ait illi, etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Ait illi Iesus, Amen dico tibi, quia in hac nocte antequã gallus cantet, ter me negabis. Ait ille Petrus: etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Tunc venit Iesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani: et dixit discipulis suis. Sedete hic, donec vadam illuc & orem. Et assumpto Petro, & duobus filijs Zebedæi, cœpit contristari, & mœstus esse. Tunc ait illis: tristis est anima mea vsque ad mortem: sustinete hic, & vigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans & dicens, Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad discipulos suos & inuenit eos dormientes: & dicit Petro. Sic non potuistis vna hora vigilare mecum? Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem: spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Iterum secundò abijt, & orauit dicens. Pater mi, si non potest hic calix trãsire nisi bibã illũ, fiat voluntas

1. Co. 11. c

Mar. 14. c

Luc. 2 d. Ioa. 16. a. 18 a. Zach. 13. c. Mar. 16. b

Ioan. 13. d

Mar. 14. d

Luc. 22. d

tas tua, & venit iterum, & inuenit eos dormientes: erant enim oculi eorũ grauati. Et relictis illis iterum abijt, & orauit tertiò eũdem sermonem dicens. Tũc venit ad discipulos suos: & dicit illis, Dormite iam & requiescite: ecce appropinquat hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum, surgite eamus: ecce appropinquabit qui me tradet.

Adhuc eo loquente: ecce Iudas vnus de duodecim venit, & cũ eo turba multa cũ gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotũ, & senioribus populi. Qui autem tradidit illũ, dedit illis signum, dicens, quemcumq; osculatus fuero: ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum, dixit, Aue rabbi: & osculatus est eum. Dixit q; illi Iesus, Amice ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum: & tenuerunt eum. Et ecce vnus ex his qui erant cum IESV, extendens manum exemit gladium suum: & percutiens seruum principis sacerdotum, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Iesus. Conuerte gladium tuum in locum suum: omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas quia non possum rogare patrem meum: & exhibebit mihi modò, plusquàm duodecim legiones angelorum? quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri? In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus comprehendere me? quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis. Hoc autem totum factum est, vt adimplerentur scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi tenentes IESVM duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, vbi Scribæ & seniores conuenerant. Petrus autem sequebatur eum à longè, vsquè in atrium principis sacerdotum, & ingressus intro, sedebat cum ministris, vt videret finem. Princeps autem sacerdotum & omne concilium, quærebant falsum testimonium contra IESVM, vt eum morti traderent: & non inuenerũt, cũ multi falsi testes accessissẽt.

Marc. 14. e. Luc. 22. c Ioh. 18. a.

Gene. 9. a Apo. 13. c.

Ecc. 5. d.

Mar. 14. f

Mar. 14. f Luc. 22. f Ioel. 3. e

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nouissimè autem venerunt duo falsi testes: & dixerunt. Hic dixit, possum destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud. Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: nihil respondes ad ea, quæ isti aduersus te testificantur? Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi, adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis, si tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus, Tu dixisti. Verumtamen dico vobis, Amodò videbitis filium hominis, sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicēs, blasphemauit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiā, quid vobis videtur? At illi respondentes, dixerunt. reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt. alij autem palmas in facie eius dederunt, dicentes, prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum vna ancilla dicens, & tu cum Iesu Galileo eras. At ille negauit coram omnibus, dicens. Nescio quid dicis. Exeunte autem illo ianuam, vidit eum alia ancilla: & ait his qui erant ibi. Et hic erat cum Iesu Nazareno. Et iterum negauit cum iuramento, quia non noui hominem. Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro, verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit. Tunc cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominem: & continuò gallus cantauit. Et recordatus est Petrus verbi Iesu: quod dixerat, priusquam gallus cantet ter me negabis, & egressus foras fleuit amarè.

Ioan. 2 c.

Sup. 16. d
1. Tessa. 4 d.
Rom. 14 b.

Esai. 50. c.
Mar. 14.
Luc. 22. f
Ioā. 18. c.

Ad literam.

ET factum est cum consumasset sermones hos. Heb. pro & cum finisset &c.

¶ *Scitis quia post biduū pascha fiet.* Hebræi, Pesah, dicunt, ante phase. Syri verò, Pisha, vnde pascha, idest, transitus. Nā eo die celebrabatur festū diei, in quo noctu angelus trāsiens affligerat Aegyptios præteritis Iudæis.

¶ *Qui dicebatur Caiphas.* Ab Anna Pontifice ad Caiphā, mediarunt tres pontifices, quorum non meminit Euangelista: Ismael filius Labi: Eleazar filius Annæ: & Simon filius Camethi: singuli per annum. Quibus successit Caiphas, anno quo christus passus est. Eusebius post Iosephum li. antiqui. 18. c. 8.

¶ *Scitis quia post biduum pascha fiet &c.* Et paucis interpositis ait: *Cum autem esset Iesus in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier, habens alabastrum &c.* Vel ex hoc loco colliges; multa Euangelistas narrare, sine vlla temporis consequentia, & ordine præposito. Hæc enim narrat Ioan. capit. 12. contigisse ante sex dies paschæ. Mathæus igitur & Marcus, nō seruant ordinem temporis, sed postquam dixerunt pascha futurum post biduum; deinde commemorauerūt: cum esset Iesus in Bethania. Ioannes verò seruauit ordinem temporis.

Nota.

¶ *Tunc congregati sunt.* Erāt. *In atriū*, Vel in aulam.

¶ *Accessit ad eum mulier &c.* Et effudit *&c. Indignati sunt &c.* Per præteritum plusquàm perfectum verti possunt: accesserat: effuderat: indignati fuerant.

¶ *Indignati sunt discipuli.* Heb. numerus pluralis, pro singulari: vnus enim indignatus est scilicet Iudas: vt Ioannes ait. cap. 12. sic Iudicum. 3. sepultus est in vrbibus Galaad, secūdū tex. Heb. Et cap. sequenti ait Math. Latrones improperabātei. Vnus enim latro improperabat. Vt Luc. testatur cap. 23. De qua phrasi sæpe insuperibus diximus.

Regula. Ioan. 12. Iudi. 3. infra. 27. Luc. 23.

¶ *Potuit vnguentum istud &c.* Poterat.

¶ *Ad sepeliendum me fecit.* Fecerat, idest, hoc vnguentum fecerat, vt me sepeliendum vngeret, vel ad significandam sepulturam meam.

¶ *In memoriam eius.* Sub. mulieris.

¶ *Qui dicebatur Iudas Iscariotes.* De cognomine Iudæ Iscariothis vnde tractum sit non liquet. Nam Hiero. lib. 9. in Esaiā circa principium, ait: Iudas fuit ex tribu Ephraim: de vico eiusdem tribus Iscarioth. Et super ca. 10. Math. sibi non constans, Ait: Iudas Iscariothes, vel a vico, vel ab vrbe, in qua ortus est, vel à tribu Isachar, vocabulum sumpsit. Vt quodam vaticinio in condemnationem sui natus sit. Isachar enim interpretatur merces; vt significetur precium proditionis.

D. Hieron. libr. 9. in Esaiam.

¶ *Triginta argenteos.* Sub. siclos. Familiare est Hebræis in hoc dicendi genere, subaudire siclum. Intellige autem profanum, qui valebat decem obolos. Siclus enim sanctuarij valebat viginti obolos, siue quattuor drachmas. Siclus verò vulgaris Hebræorum decem obolos, siue duas drachmas, qui conuenit quoad pondus, & æstimationem, ferè duobus numis regalibus argenteis, quibus modò Hispani vtimur.

Nota.

Vi. Co. de numismatum collatione c. 3.

¶ *Vt eum traderet.* Vel proderet.

¶ *Ite in ciuitatem ad quendam.* Tondina. Significat certum quemdam, quem tūc nominauit Christus, Euāgelista autem non nominat. Id á fulano.

¶ *Qui intingit.* Græ. intingit, vel intinxerit. Nam & hoc potest significare vox Græca.

¶ *Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo.* Idest: ego quidē ad supplicium rapior, vt impleatur scriptura sacra, vel Iudas abiturus est vt me prodat.

¶ *Bonum erat illi.* Idest, vtilissimū fuisset illi. Heb. positiuum ponit pro cōparatiuo siue superlatiuo, quibus carent Hebræi. Bonum est confidere in Domino quam confidere in homine

Pſal. 117

Universidad de Deusto
Biblioteca

mine, ait psalmista.

¶ *Respondens autem Iudas.* Heb. tũc loquutus est Iudas. Vi. sup. capit. 11. ibi: respondens Iesus, dixit: Cõfiteor tibi pater &c.

¶ *Qui tradidit eum.* Vel prodidit.

¶ *Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit &c.* Nam inuisibilis sacerdos, visibiles creaturas, in substantiam corporis & sanguinis sui, verbo suo, secreta potestate conuertit, ita dicens: Accipite & comedite &c. Et sanctificatione repetita: accipite, & bibite &c. Eusebius Emise. ho. 5. de pascha.

Eusebius.

¶ *Hoc est corpus meum.* Liquet igitur, quod præter naturæ ordinem virgo generauit: & hoc quod conficimus corpus ex virgine est. Quid igitur quæris naturæ ordinẽ in Christi corpore: cum præter naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex virgine? Vera vtiq; caro Christi quæ crucifixa est, quæ sepulta est. Verè ergo carnis illius sacramentum est. Ipse clamat Dominus IESVS: Hoc est corpus meum. Ante benedictionem verborum cœlestium, alia species nominatur, post consecrationem corpus Christi significatur. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur. Ambrosius de ijs qui initiantur mysterijs, cap. 9.

Ambrosi.

¶ *Hoc est corpus meum.* Est, in propria significatione accipiendum est, etiam si rumpantur omnes hæretici. Cum nostræ sententiæ subscribant vniuersi antiqui patres, sanctitate & eruditione illustres. Vide Chrysost. hom. 83. in Math. credamus (inquit) vbiquè Deo, neque ei repugnemus: etiam si sensui nostro & cogitationi absurdum esse videatur quod dicit. In omnibus & præcipuè in mysterijs ita faciamus, non illa quæ ante nos iacent solummodo inspicientes, sed verba quoquè eius teneamus. Nam verbis eius defraudari non possumus: sensus verò noster deceptu facilis est, illa falsa esse non possunt, hic sæpe fallitur. Quoniam ergo ille dicit: hoc est corpus meum, nulla teneamur ambiguitate: sed credamus: & oculis intellectus id aspiciamus. Idẽ docet hom. 60. ad populum, & hom. 50. in Math. Item Tertul. de resurrectione carnis. Caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt anima Deo saginetur. Ambro. loco sup. allegato.

Est, in propria significatione accipitur in hoc loco.

Chrisost. hom. 83.

Idem.

Tertulia.

¶ Porrò Lutherani, sum, es, fui, pro significo positum autumant in verbis illis consecrationis. Sicut in illis: petra autem erat Christus. Sed in significatione propria accipiendum esse, docent omnes (vt diximus) patres antiqui. Quibus potius subscribendũ esse quam istis obscurissimis hæreticis, docet ecclesia omnis.

Error Lutherano rum.

1. Cor. 10

¶ *Hic est sanguis noui testamenti.* Idest, qui pertinet ad confirmationẽ noui fœderis, quo peccatorũ remissio datur veris Christi fidelibus.

¶ *Qui pro vobis & pro multis effunditur.* Multi, in sacra scriptura vt alibi diximus aliquando pro omnibus accipiũtur. Math. 20. Filius hominis, non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam in redemptionem pro multis, idest, pro omnibus. Et in hoc loco: qui pro vobis & pro multis effundetur, idest, pro omnibus effundetur. Ita Theophy. in istorum locorum expositione.

Multi, pro omnibus accipitur. in sacra scriptura. Supr. 20.

Theophy.

¶ *Effundetur.* Effunditur. *De hoc genimine vitis.* Fructu vitis, periphrasis est vini.

¶ Do-

¶ *Donec bibam illud nouum.* Idest, quod nouum erit & admirabile. *In regno patris mei.* Idest, cum resurrexero, & accepero regnum.

¶ *Et hymno dicto.* Cum cecinissent laudes. Cum hymnum cecinissent. Vt intelligas: Apostolos dixisse hymnos non tantũ Christum.

¶ *Omnes vos scamdalum patiemini in me.* In me, Heb. idest, cum me hodie ad supplicium rapi videbitis. Offendet hoc vobis, & hac de causa deficietis à me. Sic supra capit. 11. Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Idest, propter me, vel propter abiectionem meam.

Supr. 11.

¶ *Scriptum est: percutiam pastorem, & dispergentur oues.* Non refert Euangelista verba, sed sententiã. Sic enim ait Zacha. capi. 13. Framea suscitare super pastorem &c. Percute pastorẽ, & dispergentur oues. Quare notandum: Euangelistas eandem rem plorumquè inuersis, imò penè diuersis verbis atquè præposteris explicare, prouidente Spiritu sancto, cui (vt inquit Hiero.) curæ fuit non verba, aut syllabas aucupari, sed sententias dogmatum ponere, vt in hoc loco vides. Vnde pro documento tenendũ est, in sacra scriptura & pronunciari & significari quicquid ex necessitate consequens est. In eo igitur quod Deus pater apud prophetã alloquẽs gladium suum dixit, percute pastorẽ, satis intelligitur Deum patrem percussurum esse filium. Verè igitur dixit Math. scriptum esse: percutiam pastorem: volens, hoc in scriptura esse significatum.

Zach. 13.

Regula.

D. Hiero.

¶ *Respondens autem Petrus.* Heb. pro, tunc verba faciens, vt sup. c. 11. ibi: respondens Iesus, dixit: confiteor tibi pater.

¶ *Tunc venit Iesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani.* Siue in locum, qui dicitur &c. Id enim significat Chorion. Porro Gethsemani, Hebræis sonat, vallis pinguissima, ea est ad radices montis Olueti, vt testatur Hiero. in locis Hebraicis.

¶ *Tristis est anima mea &c.* Nõ enim in corpore solum Christus Deus noster dolores tulit, sed etiã in anima: quemadmodum & mater eius, de qua dicitur: Tuam ipsius animam, gladius pertransibit. Erat enim tristis mater iuxta crucem, doloribus trãsfixa: & quot vulnera erant in corpore filij dispersa, tot erant in anima matris coniuncta: gladius qui carnes occideret visus est sæpe; sed qui animam cruentaret & transfigeret, solus in matre visus est. Lancea quæ latus filij aperuit, animam matris percussit: & omnes sanguinis fluuij qui ex venis filij exibant, viscera matris penetrabant.

Luc. 2.

¶ *Transeat à me calix iste.* Idest, libera me ab hoc acerbissimo mortis genere.

¶ *Vt non intretis in tentationem.* Vt nõ incidatis in tentationem, vel nõ succumbatis tentationi, vel cedatis tentationi: porque no entreys enel lazo.

¶ *Spiritus quidem prõptus est, caro autem (idest humanitas) infirma.* Idest, tẽtator animosus est, & potens: homo autem admodum imbecillis, vt sine Deo non possit resistere: ideo scilicet oportet vigilare, & orare.

Nota.

¶ *Dormite iam & requiescite.* Nonnullam habet hic sermo Christi Ironiam, quasi dicat: Hactenus non potuistis à vobis impetrare, vt pauliper mecum vigilaretis: nunc ipsa res excitabit vos, cum videritis meum supplicium, & vestrum periculum. Atquè

Ironica locutio.

què ita probè quadrant ea quæ consequuntur: Surgite, ecce appropinquat iam. Vide Theophy. super Marcum.

¶ *Ecce appropinquauit hora, & filius hominis tradetur.* Heb. pro vt filius hominis tradatur. *In manus peccatorum.* Vel flagitiosorum.

¶ *Gladio peribunt.* Subau. secundum legem, quæ iubet homicidas interfici.

¶ *An putas quia non possum rogare patrem meum: & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum?* His verbis ostendit voluntariam fuisse eius passionem. Hoc idem ostenderat, ita apud Psalmistam dicens: quoniam ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper. Et apud Esai. cap. 50. Ego autem non contradico, retrorsum non abij: corpus meum dedi percutientibus me. Attendite: non solum non restitit, sed se obtulit. Corpus suū dedit, illud vulnerantibus & conspuentibus. Aspice quàm aperte indicet, cruciatus suos voluntarie substinuisse. Id his verbis prædixerat in suis lamentis Hieremias: dabit percutienti se maxillā: saturabitur opprobrijs. Et Esai. ait: oblatus est quia ipse voluit. Vide quæ annotauimus cap. 20. in illa verba ecce ascendimus Hierosolymam consideratione septima: ad mores componendos.

Psal. 37.d

Esai. 50.

Thre. 3.d.

Esai. 53.b.

¶ *Quomodo ergo implebuntur scripturæ quòd sic oportet fieri.* Sub. quæ tradunt quòd talia oporteat euenire.

¶ *Vsquè ad atrium.* Vel aulam.

¶ *Et non inuenerunt.* Sub. idoneum testem. *Cum multi falsi testes accessissent.*

¶ *Et respondens princeps sacerdotum.* Heb. pro verba faciens iterū loquēs. Vi sup. c. 11. ibi: respondens Iesus.

¶ *Adiuro te per Deum viuum.* Ideſt, peto à te vt nobis dicas, iurando per Deum viuum.

¶ *Tu dixisti.* Ideſt, id quod dixisti scilicet ſum.

¶ *Videbitis filium hominis sedentem á dextris* (á dextera) *Virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli.* ideſt, videbitis me resurrexisse, sessurum ad dexteram Dei potentissimam, & iudicaturum orbem. De se loquitur in tertia persona.

¶ *A dextris.* Plu. nu. in tali sermone Græcis est.

¶ *Virtutis Dei.* Potētiæ Dei. Heb. pro potenti.

¶ *Scidit vestimenta sua.* Mos erat Hebræis (ait Hiero.) scindere vestimēta quando aliquid contra Deum audiebant. Sic Paul. & Barnabas. Acto. 14. Fecisse legimus, quando deorum cultu venerabantur. Hoc etiam fiebat, cum graue aliquid ac lamentabile substinebant. Scindebāt enim vestimēta sua, & cinerē capiti suo aspergebant, vt ex Iob constat, & ex Iacob, quando annunciata fuit ei mors Ioseph. Et ex alijs. Hoc etiam fiebat in signum mœroris & tristitiæ, vt apud Ioel: scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.

Acto. 14.

Ioel. 2.c.

¶ *Loquela tua manifestum te facit.* Vel lingua tua te prodit.

Ad mores.

ET *factum est cum consummasset Iesus sermones hos omnes: Dixit discipulis suis: scitis quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.* Postquam Christus Dominus finiuit omnes de secundo aduētu ser mones, & de gloria & maiestate qua venturus est: statim passionis meminit; statimquè se passurum ostendit: vt sacramētum crucis admixtum sit gloriæ eternitatis admoneat. Quasi qui compatitur Christo crucifixo, iudicium extremum non timeat. Cōiuncta enim sunt veluti finalis causa & effectus, gloria æternitatis, & passionis meritum. Post aduentum ergo maiestatis, subdit passionis humilitatem, vt causam illius. Passionis enim est effectus aut causa finalis est gloria æternitatis. Vnde Paulus ait: Christus factus est pro nobis obediens vsquè ad mortem, propter quod Deus exaltauit illum.

Quare post mortē maiestatis

Phil. 2.b.

¶ *Pascha fiet.* Transitus iste figura erat transitus Christi de hoc mundo ad patrem. Eius ergo exemplo, & nos transeamus per pœnitentiam, per martyrium, per afflictiones, de hoc mundo ad patrem: vt dicere possimus: transiuimus per ignem & aquā. Transeamus (inquam) mentis deliderio, cœlestia anhelando, secundum illud: transite ad me, omnes qui concupiscitis me.

Psal. 65.c

Eccli. 24.c.

A quibus Christus traditus est ostēditur.

¶ *Filius hominis tradetur.* A patre scilicet, nam sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum non solùm daret, sed traderet. A Spiritu sancto etiam propter suam erga nos benignitatem, ab eodem quoq; filio hominis, vt patris voluntatem adimpleret. Tradetur (inquam) á Iuda, turpis lucri gratia, pecuniarumquè cupiditate commoto. Tradetur etiam Pilato á Iudæis inuidia & odio affectis. Tradetur præterea á diabolo formidanti ne filij hominis doctrina & miraculis singulariquè vita, mundus totus ad Deum conuertatur. Maximas ergo gratias toti triadi agere debemus, quæ propter nos homines, &

gestatis quæ vētrus est, statim memini fuę passionis.

propter nostram salutem, filium hominis tradi voluit: Iudas tamen & reliqui Iudæi detestandi a nobis sunt, qui malo animo, peruerſoquè consilio, illum crucifigendū tradiderunt.

¶ *Tunc congregati sunt principes sacerdotum & seniores populi &c. Et consilium fecerunt, vt Iesum dolo tenerent & occiderent.* Attende obsecro & considera quòd principes & seniores sunt, qui Dominum occidere tentant, & cōsilium aduersus eum cogunt. A principibus & senioribus egressa est iniquitas in Babylone. Sic modo maiores sunt, qui præcipue contra Christū insurgunt: qui maiora scandala in republica quàm reliquum vulgus excitant. Vnde Bernar. O bonè Iesu: totus mundus videtur contra te coniurasse: & hi in persecutione tua primi sunt, qui videntur regere populum, dirigere principatum.

A principibus & maioribus vt in plurimis egreditur iam iniquitas. Dan. 13.a

D. Bern.

¶ *Tunc abijt vnus de duodecim qui vocabatur Iudas ad principes sacerdotum &c.* Iudas ad congregationem abijt, vbi Christum vendidit. Sic nos spectacula adire solemus, vbi Christum pro modica tentatione, aut modico pretio vendimus. Iudas triginta argenteis Christum vendidit: nos autem multoties multo minori pretio. Vnde Leo Papa ait: quod anima lucri cupida etiam pro exiguo perire nō metuit: nullumquè in illo corde est iustitiæ vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. Infelix mercator Iudas, qui tantum dedit pro tanto: Deum pro nummo: verum pro vano: æternum pro transitorio. Itaquè vnus de duodecim numero, non merito: nomine non munere: corpore non animo à principibus non inuitatur, non cogitur, nulla necessitate cōstringitur, sed propria sponte processit,

Spectacula vitanda

Multo minori pretio quàm Iudas nos multoties Christū vēdimus. Leo Pap.

processit,& propria malignitate cõsilium sceleratæ mentis iniit. Nec in venditione magistri, certam postulauit summam, vt de re cara heri solet: sed quasi vile tradens & venale exponens mãcipium, in potestate emẽtium posuit, quantum dare vellent. Cum enim vilia exponuntur, solet quærere venditor ab emptore: quantum dabis: cum autem cara, è conuerso ait: tantum dabis. Heu quot sunt principes, quot prælati, quot sacerdotes, qui iudicia ac beneficia, imo ipsa etiam sacramena, vendere non cessant, dicentes sepius etsi non verbo, re ipsa tamen quod statim Euangelista nomine Iudæ subiungit.

Detestãda est simonia.

¶ *Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam?* Vnde D. Bernar. ait: quãti hodie de his qui animas regere susceperunt (quod sine miserabili gemitu non est dicendum) Christi opprobria, flagella, clauos, lanceam, crucẽ, mortem, in fornace auaritiæ conflãt, hoc solo à Iuda differentes; quod ille omnium horum emolumentum denariorum numero compensauit: isti voratoria ingluuie lucrum infinitas exigunt pecunias: his inhiãt: timẽt ne amittant: in harum amore quiescunt: animarum apud eos nec casus reputatur, nec salus; cum sint de patrimonio Christi nimium impinguati, incrassati, dilatati, non compatiuntur super contritione Ioseph. Hæc Ber.

Bernard.

¶ *Quid vultis mihi dare? &c.* Multi (inquit Beda) hoc Iudæ scelus committunt. Nam cum pro muneribus falsum testimonium dicunt, Dominum qui ipsa veritas est, pro pecunia negant. Cum fraternitatem, discordiæ peste commaculant, Dominum produnt, quia Deus charitas est. Denique omnis (vt Origenes ait) qui pro temporalibus & mundialibus rebus, iustitiam deserunt, Deum qui est iustitia vendunt. Præterea, qui dat mihi pecunias vt me ad peccandum alliciat, auferre vult à me Christum: atquè ego consentiendo vendo Christum: nequè tamen ille emendo retinet, sicut neq; ego: sed nec mihi, nec tibi. Sic fuit de Iuda, & Iudæis, quorum neuter Christum retinuit: sed acquisitus est nobis fidelibus. Vnde Rab. Exulta christiane, in comercio inimicorum tuorũ vicisti: quod Iudas vendidit, & Iudæus emit, hoc tu acquisisti. Noster enim Christus, non Iudæorum qui eum emerunt. Non ergo Christum peccando vendamus: sed potiùs nos ipsos pro illo. Si enim ipse Dominus & saluator, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, pro nobis tam vili æstimari, ac vẽdi voluit: nos qui reuera tam viles sumus, cur pro illo vilipendi, imo nihilipendi recusabimus? Si ipse (vt Dauid ait) propter nos substinuit opprobrium: quare nos propter illum, non hocidem substinebimus? Vendant ergo alij auro patriam: vendamus & nos Christo nos ipsos.

Origenes.

Rab.

Pſal. 43.b

¶ Quod si Christum emere concupiscis, non eum iniquo animo sicut Iudæi fecerunt, sed eleemosynis & studiosis actionibus eme. Quod si pecuniam non habes præbe illi cortuum: ipse enim illud pro pretio postulat, dicens: fili, præbe mihi cor tuum.

Pro. 23.b

¶ *Vbi vis paremus tibi comedere pascha? &c.* Ite *in ciuitatem ad quendam &c.* In hoc loco satis apparet Christi maxima paupertas. Ita enim pauper erat, vt nec domicilium, nec receptaculũ habe-

Paupertas Christi ostendi tur.

haberet, nec vnde agnum paschalem emere posset pecunia illi suppeditabat. Atquè eam ob causam interrogãt discipuli: vnde vellet, vt pararẽt sibi patcha. Audiant hæc & erubescant, quibus maxima cura & solicitudo est, in ædificandis domibus sumptuosis, & erigẽdis magnis ædificijs: & quibus maximum studium est, in acquirendis & congregandis thesauris. Cognoscant Christum omnium Dominum: qui alocum vbi cœnaret, aut caput reclinaret, aut cibum quem sumeret, aut pecuniam qua emeret, nõ habebat. Intelligant, se nõ longè abesse ab infidelibus, idola & opera manuum hominum colentibus. Totum conatum atquè omne studium, in domibus splendidis erigendis, aut in pecunijs procurandis, adhibere: quid quæso aliud est, quàm ligna vel lapides, aut argentum & aurum cum gentibus colere?

¶ *Et fecerunt sicut constituit illis Iesus, & parauerunt pascha.* Ibi pascha manducauerũt: ibi post resurrectionem Domini discipuli, propter metũ Iudæorum latuerunt: ibi Spiritum sanctũ in die Pentecostes receperũt: ac multa & magna per Dominum ibi facta sunt. Hic mons Sion, mons coagulatus, mons pinguis, mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: & multa ac mira operari, quasi fauus distillans dulcedinem, & flos redolens suauitatis odorem, pias mẽtes sui recordatione afficit: confortat & reficit ac sanctitatis suæ præeminentia consolatur, & pascit.

Conuiuiũ Sion cõmẽdatur.

Pſal. 67.c.

¶ *Et edentibus illis, dixit: amen dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus est.* Maxima profecto ingratitudo fuit Iudæ, tradere suum cõmensalem, imò Dominum, & nutritorem suum. Hoc idem posset hodie de multis sacerdotibus Dominus merito dicere, qui mensam Domini indignè attingere præsumunt. Qui rursum quantum in illis est, merito scelerum suorum Dei filium iterum crucifigendum tradunt. In eo enim quod Christus suum proditorem in mensa denuntiauit, significare voluit, multos nunc proditorum animis ad mẽsam suam venire. Maius autem & grauius peccatum & crimen est, Christum iam in cœlis regnantem tradere peccatoribus membris, quàm in terris ambulantem peccatoribus Iudæis. Vnde Beda ait: sed & hodie quoquè & in sempiternum, væ homini illi, quo ad mensam Domini malignus accedit: qui intidijs mẽte conditis, qui præcordijs aliquo scelere pollutis, mysteriorum Christi secretis, participare non metuit. Et ille enim in exemplum Iudæ filiũ hominis tradit; non quidem Iudæis peccatoribus: sed tamẽ peccatoribus membris, videlicet, suis, quibus illud inæstimabile & immolabile Domini corpus, violare præsumit. Væ (inquã) illi homini, de quo, Iesus qui altaribus sacrosanctis inter immolandum, vt pote proposita consecraturus, adesse non dubitatur, astantibus sibi ministris cœlestibus conqueri cogitur: ecce (inquit) manus tradentis me est in mensa mecum. Hæc Beda. ¶ Considera autem Dei pietatem & misericordiam, qui coram astãtibus, de proditore prædicit: nõ solum vt se Deũ ostenderet de futuris contingẽtibus prouidẽdo: non solum etiam, vt ostenderet se sponte velle mortem subire, quandoquidẽ præcauere posset mortem, quam præsciebat: sed vt proditorem sceleris sui pœniteret, scientem,

Contra sacerdotes sceleratos.

Beda.

Quare Christus Iudæ peccatũ prædixit.

pecca-

peccatum suum Christum non latere. Vnde Hierony. ait: qui de passione prædixerat, & de proditore prædicit, dans locum pœnitentiæ: vt cum intellexisset scire cogitationes suas, & occulta cordis consilia, pœniteret eum facti sui. Et tamen non designat eum specialiter, ne manifestè coargutus impudentior fiat: sed mittit crimen in numero, vt cõscius pœnitentiam agat. Hæc Hiero.

D. Hiero.

Quatuor modis solent homines à malo incœpto reuocari.

¶ Considera præterea, quod solèt homines à malo incœpto reuocari, nunc pudore, nunc timore, nunc beneficijs, nunc blanditijs. Quæ omnia tentauit Dominus, vt Iudas ab incœpto cessaret: nihil tamen profuit. Vt illum puderet ait: Amen dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus est: Vt timore corriperetur, ait: bonum erat ei, si natus non fuisset: vt beneficijs alliceretur: illum ad mensam suam recepit: pedes illius lauat & osculatur: tandem suauibus verbis cum alloquitur, dicens: Amice, ad quid venisti? Vt discant prælati subditis suis peccantibus, tanta exhibere beneficia, vt illi commoueri possint ad pœnitẽtiã, & à vita ante acta reuocari. Sed tamen miserrimus Iudas, nullo horum frangi voluit, quominus hominem traderet, quẽ Dei filium esse nouerat.

Quomodo prælati subditos corrigere debeant.

¶ *Qui intingit mecum manum in paropside &c.* Considera Christi, & humilitatem & amorem, qui non dedignatur cum pauperibus illis discipulis, & Iuda proditore, in eadem mensa, eodem cibo & potu, eodem catino & calice, magister & Dominus participare. Non sic hodie multi religiosi facint, qui multo aliter quàm fratres sui reficì, non erubescunt.

¶ *Accepit panem &c. Hoc est corpus meum, & accipiens calicem &c.* Ecce hoc in loco diuinus hic ponius, admirabile instituit sacramentum, quo sponsa sua ecclesia reficeretur. Libet in hoc loco, non de hoc tam inefabili sacramento verba facere, sed de causis quibus Christus commotus, hoc tam admirandum conuiuium instituit: vt illum immenso amore prosequamur, immensasquè gratias pro tanto beneficio referamus. ¶ Institutum est igitur hoc Sacramentum: primò in memoriam Dominicę passionis. Vnde Hiero. hanc vltimam memoriã nobis reliquit; quemadmodum si quis peregrè proficiscens, aliquod pignus ei quem diligit, relinquit: vt quotiescunquè illud viderit, possit & eius beneficia & amicitias memorari, quę si ille perfectè diligeret, sine ingenti illud desiderio vel fletu non potest videre. Ideò hoc saluator tradidit sacramentum, vt per hoc semper commemoraremur; quia pro nobis mortuus est. Nam & ideò cum accipimus, à sacerdote commonemur; quia corpus, & sanguis est Christi, vt non simus ingrati tantis eius beneficijs. Hæc Hierony. Secundo institutum est, in signum singularis & præcipuæ dilectionis, & imitationis. Tertio in robur confirmationis, contra lapsus infirmæ naturæ. Quarto, in purificationem & emundationem animæ; & in nutrimentum eius. Quinto in viaticum nostræ peregrinationis. Sexto, in pignus, & in Arrham, habendæ & possidendæ hæreditatis. Septimo, in in remedium satisfactionis pro peccatis. Vnde sanguine Christi, corpus & animam linimus: quoniam sanguis agni, super vtrumq; postem domus positus, Israelitas ab angelo exterminatore liberauit.

Christi humilitas & amor erga suos commẽdatur.

Instituendi sacramenti causæ.

1. causa.

D. Hiero.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Figura.

¶ *Acci-*

Quare Christus consecrat & præbet hoc sacramentum suis.

Quare ipse sumpsit corpus suũ imminente morte. Augusti. Beda.

Quare gratias agit.

¶ *Accipite.* Christus consecrat & administrat Sacramentum suis: vt doceat prælatos, subditos suos in die cænę communicare. Sumit autem etiam ipse corpus suum imminente morte: vt doceat nos etiam, morte instante communicare sacramentaliter si possumus: sin autem fide vt ait Aug.

¶ *Gratias egit.* Beda: sicut de veteribus terminandis egerat: sic & de nouis incipiẽdis, gratias agit, nobis pariter exemplum tribuẽs, in omni boni operis inchoatione vel perfectione, patrem qui in cœlis est glorificãdum esse.

Solicitudo prælatorum pro salute suorum necessaria. Thre. 4. a.

¶ *Fregit, deditquè discipulis.* Sic solicìti prælati pro suorum salute, frangere panem spiritualem doctrinæ debent: & præbere subditis suis: ne de illis dicatur quod Hiere. ait: parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

Quomodo dignè accedendum ad hãc mensam. Chryso.

¶ *Accipite & comedite, hoc est corpus meum.* Si igitur dignè accedere velimus ad comedendum, nullus, vt ait Chrysost. Iudas adsit, nullus auarus, nullus inhumanus accedat, nullus crudelis & immisericors, nullus denique immundus. Si quis non est discipulus, discedat: non recipit eos qui non sunt tales hæc mensa: cum discipulis enim meis (ait) facio pascha. Hæc est illa mensa, & nihil minus illa habet: hoc illud est cœnaculum, vbi tunc fuerunt: Hinc ad montem oliuarum exierunt. Exeamus & nos in manus pauperum: hæc enim regio, mons est oliuarum: oliuæ enim sunt plãtatę in domo Domini, id est pauperum multitudo stillat oleum, quod hoc est vtile nobis: ita enim & Deum propitium habebimus, & multam assumemus mercedem. Hæc D. Chrysostо.

¶ Præterea animaduerte obsecro: quod Christus, primùm lauit pedes discipulorum: deinde eos, mysterij huius fecit esse participes: Vt discamus: quod primum purificari nos oporteat, deinde participare. Carbonem vidit Esaias. Carbo autem, non est simpliciter lignum, sed lignum ignitum. Illuminat quidem carbo huius mysterij eos qui digni sunt, indignos verò inflammat, iuxta duplicem ignis operationem: inflammat autem puniendo, & abluendo.

Quare Christus primùm lauit pedes discipulorũ suorũ deinde huius sacramenti fecit eos participes.

¶ *Percutiam pastorem & dispergentur &c.* Genesis cap. 22. Percussit Abraham arietem, & obtulit holocaustum pro filio. Magnum autem mysterium in hoc ariete præostensum est. Primò enim quod aries non Isaac immolatur; ostenditur: Isaac non esse verum illud sacrificium quod Deum placaret. Secundò quod aries retro hæret, significabat: quod post multa tempora venturus esset, qui suo sanguine Deum placaret. Aries hic, Christum significat maximè humanitatem eius. Vnde Ioan. de Christo: Ecce agnus Dei. Congruè autem aries inter vepres hærebat: quia tota Christi vita, inter spinas tentationis fuit. Vterq; igitur, tam Isaac quàm aries præfigurauit Christũ, sed dissimiliter: Isaac diuinam in Christo naturã aries humanam. Ideò Isaac quidem ad mortem ducitur, sed non moritur, quia diuinitas nõ potuit pati aut mori: sed solus aries, id est, humanitas. ¶ Vel aliter: Isaac significat animã Christi: sicut .n. Isaac: obedièntia, volũtate, angustia, & plusquàm doloribus mortis obrutus, euasit: sic Chri animadolores & lãgores omnes, quos spiritus bonus sustine-

Gene. 22.

Figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

re poteſt,ſubſtinuit pro nobis. Aries autem combuſtus, eſt corpus Domini crucifixum, mortuũ, ſepultũ, ambo Deo oblata,& accepta Deo, pro omnium hominum ſalute. Ipſe igitur Deus pater, filiũ ſuũ ad mortem duxit, ligauit, gladiũ exemit, quemadmodum in propheta dicit: framea ſuſcitare ſuper paſtorem meum &c. Percute paſtorẽ &c. Niſi enim Deus filium ſuum tradidiſſet, nihil ei homines facere potuiſſent. Vnde hodie Chriſtus iturus ad paſſionẽ, hunc locum allegauit, dicens: ſcriptum eſt enim: percutiam paſtorem &c.

¶ *Scriptum eſt enim: percutiam paſtorem.* Verba ſunt Dei patris, qui dicitur percuſsiſſe filium, quoniã eũ percuti permiſit. Ita intelligitur id quod dicitur in pſalmo: quoniã quẽ tu percuſſiſti perſequuti ſunt. Quẽ pſalmum apoſtoli multis in locis de Chriſto interpretãtur. Et ſi quæras, quã ob cauſam percuſſus fuerit a Deo: audi eundẽ apud Eſai. dicentẽ: propter ſcelꝰ populi mei percuſsi eũ. Vbi aſpicis fuiſſe Deũ percuſſum & mortuum, vt crimina noſtra deleret, & antiqui hoſtis tyrãnidẽ extingueret. Offenderũt homines Deũ, erant illi debitores, non poterant per ſe ſolvere: venit Chriſtus vt ſolueret pro illis, volens in redẽptione noſtra, iuſtitiã ſuã oſtendere. Id indicauit Paul. ad Ro. 3. ita ſcribens: iuſtificati gratis per gratiã ipſius, per redẽptionẽ quæ eſt in Chriſto Ieſu, quẽ propoſuit Deus propiciatorẽ, per fidẽ in ſanguine ipſius, ad oſtenſionẽ iuſtitiæ, propter remiſsionem præcedentiũ delictorũ in ſubſtentatione Dei, ad oſtenſionem iuſtitiæ eius in hoc tempore. Hæc Apoſtolus. Eramus mortui, percuſſꝰ eſt Chriſtus a Deo, & mortuus vt nos viueremus. Hoc fuerat in Eliſęo mortuo figuratum. Eſt enim in. 4. Reg. ſcriptũ quodam ſepeliẽtes quendã mortuũ, vidiſſe venientes latrones, quorũ metu proijciẽtes cadauer in ſepulchrũ Eliſęi, ſe in fugã cõiecerũt. Cum aũt homo mortuus oſſa viri ſancti tetigiſſet, reuixit ſtatim, & ſtetit ſuper pedes ſuos. Quis eſt hic mortuus, niſi homo in peccato viuẽs? quod cadauer eſt hoc, niſi hominum genus vitijs contaminatũ? qui ſunt hi qui illũ ſepeliunt, niſi deprauati appetitus, fallæ voluptates,& nefariæ cogitationes? hæ homine non ſolum omnibus virtutum ornamentis ſpoliant, grauiſsimiſq; vulneribus ſaucium occidunt, ſed etiam in ipſis peccatis ſepeliunt, & latronibus, hoc eſt mundo, carni & diabolo, expoſitum relinquunt. At cœleſtis ille Eliſæus Chriſtus Deus noſter, morte ſua, eum exiſuſcitat: mortuus vitam tribuit, & ſepultus reſurrectionem operatur. Nos verò qui Chriſtiano nomine gloriamur, intueamur Chriſtum pro nobis acerbiſsime a Deo percuſſum: reſpiciamus ad caput noſtrum, nec velimus voluptatibus nos tradere. Quæ proportio eſt, vt percuſſo capite, mẽbra lætitia geſtiant? Tollamus igitur crucem noſtram, & ducem Chriſtum ſequamur, ſi volumus ſpiritualigaudio perfundi: non enim poſſunt duo gaudia, Dei & mundi in eodem animo ſimul cohærere. Nam vt Diuus Bernar. ait: errat omnino, qui cœleſtem illam dulcedinem huic ceneri, diuinum illud baſilamum huic veneno, miſceri poſſe arbitratur.

¶ *Etſi omnes ſcandalizati fuerint, ego nunquam &c.* Plerumque contingit vt qui alijs in virtute ſe præferũt, tur pius

Quare Chriſtus fuit a Deo percuſſus. Eſai. 53.

Pſal. 68.

Roma. 3.

Figura. 4. Reg. 2.

Bernard.

alijs cadant; vt in Petro videmus accidiſſe.

D. Hiero.

¶ *Amen dico tibi quia &c. Ter me negabis.* Nemo ergo (vt Hieron. ait) in ſe, nemo in viribus ſuis confidere poteſt: quia omnis conſtãtia, omnis virtus & fortitudo, nõ hominis ſed Dei eſt. Quantum ergo cõfidimus (inquit Remigius) de ardore fidei, tantum timeamus de carnis fragilitate. Quare verò Deus, Petrum cadere permiſerit, docent ſancti: Primò, vt nullus deſe præſumat: ſecũdo, vt plus Chriſto quã ſibi quiſq; credat: tertiò vt Petri Dominus comprimeret audaciam: quartò, vt nos exemplo eius inſtrueremur humanã fragilitatẽ excogitãtes, & Dei veritatem: quinto, vt Petrus cæteriq; prælati diſcerent, qualiter ſubditis compati deberẽt: ſextò, vt error hæreticorum omniũ, vel hinc confunderetur, exiſtimantium charitatem ſemel habitam nõ amitti, neq; amiſſam recuperari poſſe; cuius oppoſitum omnino in Petro videmus.

Omnis vera fortitudo a Deo eſt. Remigiꝰ

Quare Deus permiſit vt caderet Petrus.

¶ *Inuenit eos dormientes.* Magna confuſio (inquit Bernar.) ardentius deſiderant ſeculares pernicioſa, quã nos vtilia, alacrius currunt ad mortem, quã nos ad vitam. En vides imminẽte paſsione Apoſtolos ſomnolentos eſſe: ſolus Iudas ſomno non opprimitur; ſed potius procurat ſatellites adducere, vt Chriſtũ comprehendat. Magna (inquã) confuſio, vt pedes impiorum ad malum currant, vt effundãt ſanguinem & nos pigritia & tarditate laboremus.

D. Bern.

Ardẽtius deſiderãt iniqui pernicioſa quam boni vtilia.

¶ *Verumtamen, non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Ge. 22. dicitur de Abrahã, cum perrexit ad ſacrificandũ filiũ, Dei iuſſu die aũt tertio, eleuatis oculis, vidit locum procul &c. Triduo cruciatur iuſtus. Quoties enim intuebatur filiũ, aut cũ ipſo loquebatur, renouabatur dolor. Magnã itaq; pugnã ſentit iuſtus, & vicit fides naturã & affectꝰ, vicit amor Dei, amorẽ carnis: vicit expectatio futurorũ, gratiam præſentiũ, fortes erant affectus, ſed fortior fides. Eandẽ pugnam ſentiebat in ſe Chriſtus, cum modo dicebat: Pater ſi poſsibile eſt, tranſeat a me calix iſte, ſtatim tamẽ hunc affectũ naturæ vicit. veruntamen (inquit) non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Eandẽ pugnam carnis & ſpiritus, fidei ſeu pietatis in Deũ, & affectuũ, etiã nos ſentimus, cũ ad ſeruiendũ Deo properamus, vt nos ipſos Deo offeramus. Natura. n. abhorret, fugit. Non enim ſic perſiſtimus vt Abrahã, & Chriſtus Dominus, ſed ceſſamus, & vincimur. Vincit natura, amor carnis, gratia præſentiũ &c. Nõ ſine cauſa aũt Moſes, etiã hoc addit: quòd vidit locum procul. Per hoc. n. ſubindicat: etiam tũc, naturã eius fuiſſe concuſſam, vt mirũ ſit, quòd nõ corruerit. Videmꝰ enim, quòd hi qui ad mortẽ ducũtur, quantucũq; fortes videãtur, tamẽ cõſpecto loco ſupplicij contremiſcũt. Sic etiã Chriſ ad locum paſsionis veniẽs, cœpit pauere & tedere &c. Idẽ nobis cõtingit in morte. Quare neceſſe eſt, vt nũc nos, promiſsionibus diuinis ac ſpe in Deum firmemus.

¶ *Petrus verò ſedebat foris in atrio, & acceſſit ad eum vna ancilla, dicens: & tu cũ Ieſu Galilæo eras. At ille negauit &c.* Hinc colligitur, culpã eſſe cõuerſari inter impios, ſi poſsis cõmode inter pios ſemper cõuerſari. Nã vt Paul. ait: corrumpũt bonos mores colloquia prava. Eccle. qui tangit picẽ inquinabitur a ea. Vt enim ſubduta materiae extinguitur ignis: ſic ſublata occaſione

Conuerſari inter impios pernicioſum eſt. 1. Co. 15. Eccle. 13. Simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Simile. peccatum. Aufferes autem occasionem, si impiorum consortium & cõsuetudinem fugias. Vt nummum aureum explorare solemus sit ne adulterinus, prius quam eum accipiamus: sic probare homines debemus, sint ne pij, prius quàm eorum familiaritate vtamur. Et vt in mensa principum est vnus qui dapes prægustet, nè princeps lethali veneno ruat in interitum: sic prægustandi sunt ij cũ quibus est coniunctissimè viuendum. Si autem se posset errasse intellexerit in eligendis amicis: facienda

Simile.

Gene. 12. 15. 18. 31. est vitæ mutatio. Abrahamum separauit Deus ab impijs Chaldæis, eiq; separato sæpenumero apparuit. Quãdiu D. Pet. cum discipulis fuit, paratus erat ad obijciendum se hostium telis, potius quàm Christum negare: sed coniunctus hodie iniquis sacerdotũ ministris in atrio isto principis, ad vocem huius puellæ Christum negauit. Vide quid secum afferat detrimenti impiorum consuetudo. Ideò dicebat Moyses filijs Israelis: recedite à tabernaculis hominum

Num. 16. d. impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinẽt, ne involuamini in peccatis eorum. Ideò Esai. c. 6. conquerebatur, dicens:

Esai. 6. Væ mihi, quia in medio populi polluta labia habẽtis ego habito.

Cap. XXVI. Finis.

¶ Iudas se suspendit, & Christus condemnatus crucifigitur & sepelitur.

Cap. XXVII.

MAN E autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum, & seniores populi aduersum Iesum, vt eum morti traderent. Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. Tunc vidẽs Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus, dicẽs: Peccaui tradens sanguinẽ iustũ. At illi dixerunt: quid ad nos? tu videris. Et proiectis argenteis in templo, recessit: & abiẽs laqueo se suspẽdit. Principes aũt sacerdotũ acceptis argẽteis, dixerunt: nõ licet eos mittere in corbonã, quia pretiũ sanguinis est. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturã peregrinorum: propter hoc vocatus est ager ille, Haceldema, hoc est, ager sanguinis vsquè in hodiernum diem. Tunc impletũ est, quod dictũ est per Hieremiã prophetã, dicentẽ: Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati quem appretiauerũt à filijs Israel, & dederunt eos in agrũ figuli, sicut constituit mihi Dominus. Iesus autem

Mar. 14. a. Lucę. 22. a. Ioã. 18. e.

Act. 1. e

Act. 1. c.

Zach. 11. c.

Mar. 15. a. Luc. 23. a. Ioa. 18. f. tem stetit ante præsidem: & interrogauit eũ præses, dicens: Tu es rex Iudæorũ? Dicit illi Iesus: tu dicis. Et cũ accusaretur a principibus sacerdotum, & senioribus, nihil respõdit. Tunc dicit illi Pilatus: non audis quanta ad uersum te dicunt testimonia? & non respondit ei ad vllum verbum: ita vt miraretur præses vehementer. Per diẽ autem solemnem consueuerat præses, populo dimittere vnum vinctum, quẽ voluissent. Habebat autem tunc vinctum insignẽ, qui dicebatur Barrabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus, quẽ vultis dimittã vobis, Barrabbam, an Iesum, qui dicitur Christus? Sciebat enim, quod per inuidiam tradidissent eum. Sedente autẽ illo pro tribunali, misit ad eũ vxor eius, dicens: nihil tibi & iusto illi, multa enim passa sum hodie per visum propter eũ. Principes autẽ sacerdotũ & seniores, persuaserũt populis, vt peterẽt Barrabbã, Iesum verò perderẽt. Respõdens aũt præses ait illis. Quẽ vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerũt, Barrabbã. Dicit illis Pilatus, Quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christo? dicũt omnes, crucifigatur. Ait illis præses, quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, dicentes: crucifigatur. Videns autẽ Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua, lauit manus corã populo, dicens, innocens ego sum a sanguine iusti huius, vos videritis. Et respõdens vniuersus populus, dixit, Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Tunc dimisit illis Barrabã, Iesum aũt flagellatũ tradidit eis, vt crucifigeretur. Tũc milites præsidis suscipiẽtes Iesum in prætorio, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem, & exuentes eũ, chlamyde coccineam circumdederũt ei, & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius: & arundinem in dextera eius: & genu flexo ante eum illudebant ei, dicentes: Aue rex iudæorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebãt caput eius. Et postquam illuserunt ei, exuerũt eũ chlamyde, & induerũt eũ vestimentis eius, & duxerunt eũ, vt crucifigerent. Exeũtes autẽ inuenerũt hominem Cyrenæum,

Mar. 15. b. Luc. 23. b Ioan. 18. g. 19. c.

Mar. 15. b. Ioan. 19. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mar. 15. b. Luc. 23. d. Mar. 15. b. Luc. 23. d. Ioã. 19. a.

renæum, nomine Simonem: hũc angariauerunt, vt tolleret crucem eius. Et venerunt in locũ qui dicitur Golgoltha. Quod est Caluariæ locus: Et dederunt ei vinum bibere, cum felle mixtũ. Et cum gustasset, noluit bibere.

Mar. 15. b. Luc. 23. e. Ioã. 19. d. Psal. 21. d

Postquam autem crucifixerũt eum, diuiserũt vestimẽta eius, sortem mittentes: vt impleretur quod dictum est per prophetam, dicentem: Diuiserunt sibi vestimenta mea: & super vestem meam miserunt sortem. Et sedentes seruabant eum: & imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam. Hic est Iesus Rex Iudæorum, tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones. vnus à dextris, & vnus à sinistris. Prætereuntes autem, blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes: Vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reædificas, salua teipsum: si filius Dei es, descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum illudentes cum scribis & senioribus, dicebant:

Ioan. 2. d.

Sapiẽ. 2 d Psal. 21. c

Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere, si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei, cõfidit in Deo, liberet nunc eum si vult: Dixit enim: quia filius Dei sum. Id ipsum autẽ & latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei. A sexta autem hora, tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, vsque ad horã nonam. Et circa horam nonam, clamauit Iesus voce magna, dicens: Eli, eli, lamma sabacthani. Psal. 21. a

hoc est: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Quidã autem illic stãtes, & audientes, dicebant: Eliã vocat iste: & cõtinuò currẽs vnus ex eis, acceptã spongiã impleuit aceto, & imposuit arũdini, & dabat ei bibere. Cæteri vero dicebant: sine, videamus an veniat Elias liberãs eum. Iesus autem clamans voce magna emisit spiritum. Et ecce velum templi scissum est in duas 2. Par. 3.

partes à summo vsq; deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt: & exeuntes de monumentis post resurrectionẽ eius venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerũt multis. Centurio aũt

&

& qui cum eo erant custodientes Iesum: viso terræmotu & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: vere filius Dei erat iste.

Mar. 15. d. Luc. 23. g. Ioã. 19. g.

Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei: inter quas erat, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioseph mater, & mater filiorũ Zebedæi. Cum autem sero factum esset, venit quidam homo diues ab Arimathia, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu. Tunc Pilatus, iussit reddi corpus. Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda: & posuit illud in monumẽto suo nouo quod excíderat in petra: & aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti, & abijt. Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum. Altera autem die, quæ est post parasceuen, cõuenerũt principes sacerdotum & pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc viuens: post tres dies resurgam. Iube ergo custodiri sepulchrum vsq; in diem tertium: ne forte veniant discipuli eius, & furentur eum, & dicãt plebi: surrexit à mortuis: & erit nouissimus error, peior priore. Ait illis Pilatus habetis custodiam: ite, custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum: signantes lapidem cum custodibus.

Ad literam.

Theoph.

VNC videns Iudas &c. Laqueo se suspendit. Quę scriptura sacra tacet (iuxta Theo. Luc. 2.) ea quærere non oportet: præsertim vbi nulla est vtilitas. Vt inutiliter quæritur: an laqueo Iudas vitã finierit post passionẽ Domini, vel ante. Nõ enim cõstat ante passionẽ obijsse: sed res dubia est. Et ratio dubitãdi est: quia sacerdotes cõuenerant in domũ Cayphæ & domũ præsidis, vt morte Dñi patrata celebrarẽt pascha. At Iudas retulit triginta argenteos in tẽplo, vt Mathæus hic affirmat. ergo fuit post resurrectionẽ. Hoc dubiũ insolutũ reliquit Augu. li. quæstio. vet. & nou. testam. q. 94. quia sæpè scriptura narrandi ordinẽ solet negligere. Nam non quia Mathæus dixit in principio huius capitis, (*Vinctum tradiderunt Pilato. Tunc videns Iudas quod damnatus esset Dominus, pœnitentia ductus retulit. 30. argenteos*) ideò tũc traditus est. Porrò Theoph. in hoc ca. & Oecu. Acto. 1. diu post Christi passionem vixisse, annũtiat. Sed & hoc confictum esse videtur.

Res incerta est quãdo Iudas se suspenderit.

D. Augu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Retulit triginta argenteos.* Singuli argentei singulis didrachmis æstimari possunt, ideſt, ſeptem ſolidis Gallicis. Nueue maraedis caſtellanos vale cada ſueldo Frances. Sed de hoc vide quæ annotauimus ſup. cap. 17. ibi, Et accesserũt qui didrachma accipiebant. Et ibi, & aperto ore inuenies ſtaterem.

¶ *Peccaui tradens ſanguinem iuſtum.* Innoxium. Heb. pro hominem iuſtum.

¶ *Tu videris.* Vel videbis, quaſi dicat, tua eſt cura, non noſtra.

¶ *Et projectis argenteis in templo.* Ideſt, in atrio.

¶ *In corbonam.* Ideſt, in gazophilacium, quod erat in atrio. 4 Reg 12. *Corbona*, vox Chaldæa, Corban, Hebraicum.

¶ *Quia pretium ſanguinis eſt.* Ideſt, quo fuit empta cædes hominis innocentis.

¶ *Ager ſanguinis.* Ideſt, ager emptus pecunia, quo hominis mors empta fuit.

¶ *Tunc impletum eſt, quod dictum eſt per Hieremiam prophetam.* Non Hieremias, ſed Zacharias, hoc ait. Quare, meritò ſuſpicatur Orige. tract. 35. errorem eſſe ſcripturæ: aut hanc prophetiã inueniri in ſecreta ſcriptura. Auguſtinus lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum, ait: ſi quis mouetur, quod hoc teſtimonium non inuenitur in Hieremia, & ideò putat fidei Euangeliſtæ aliquid derogandum: primũ nouerit non omnes codices habere: quod per Hieremiam dictum ſit: ſed tantum, per prophetam: & intellige Zachariam. Sed plures codices habent Hieremiæ nomen, licet in eo non inueniatur: quia actum eſt hoc ſecretiori conſilio prouidentiæ Dei, qua mentes Euangeliſtarum ſunt gubernatæ. Potuit enim fieri, vt animo Math. Euangelium conſcribentis, pro Zacharia Hieremias occurreret; quod tamẽ emendaret ab alijs admonitus: niſi recogitaret apud ſe, qui Spiritu ſancto regebatur, non fruſtra occurriſſe aliud nomen pro alio. Quæ primo loco ait Auguſtinus, mihi videntur eſſe veriſsima; quæ ſecũdo loco, non omnino placent.

Origenes. Auguſt. li 3 de cõſenſu euãgeliſtarũ.

¶ *Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati, quem appretiauerunt a filijs Iſrael.* Non verba, neque verborũ ordinem, ſed ſententiam, ſequutus eſt Euangeliſta de more ſuo: ſic enim ait Zacha. & dixi ad eos: ſi bonum eſt, in oculis veſtris afferte mercedem meã, etſi non, quieſcite: & appenderunt mercedem meam triginta argẽteos: & dixit Dominus ad me: projice illud ad ſtatuarium, hoc eſt, ad pedes theſaurarij, hoc eſt, ſacerdotũ, decorum pretium (Ironicè) quod appretiatus ſum ab eis & tuli triginta argẽteos, & projeci eos in domo Domini ad ſtatuarium.

¶ *Pretium appretiati.* Aeſtimati, ideſt, hominis tanti æſtimati à ſacerdotibus.

¶ *Quem appretiauerunt à filijs Iſrael.* Heb. plura. pro ſing. ab vno filiorũ Iſrael, nempe, à Iuda. Sic infra: & latrones improperabant ei. Pro vnus latronum: quemadmodum explicat Luc. cap. 23.

¶ *Sicut conſtituit mihi Dominus.* Vel præcepit per me.

¶ *Quanta aduci ſum te.* Vel quot. Et quanta.

¶ *Vxor eius:* quæ vocabatur Procle: Vt ſcribit Nizepho. lib. 1. cap. 30. & capit. 33.

¶ *Nihil tibi & iuſto illi.* Græciſmus eſt, ideſt,

ideſt, nihil agas aduerſus iuſtum iſtũ, miſſum illum fac.

¶ *Ieſum verò perderent.* ideſt, perdendum curarent.

¶ *Lauit manus.* Antiqui (inquit Euthi. pſal. 25.) quando conteſtari nolebãt, ſe alicuius ſceleris eſſe innoxios, coram multitudine manus lauare ſolebãt: vt ſcilicet ex illa manuum mũditia, ſe innocentes ſignificarent: ſicut Pilatũ feciſſe legimus: & in pſal. 25. Lauabo (inquit Dauid) inter innocentes manus meas. Conteſtans me ſcelerum omnium quæ dicta ſũt innocentem eſſe.

¶ *Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius.* ideſt, iuſtum hunc non interficio, ſed vos.

¶ *Vos videritis.* Videbitis, fut. pro imperatiuo, quaſi dicat, videte, expẽdite apud vos rem exactius.

¶ *Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.* Heb. pro imputetur nobis mors eius, vel ſi quæ pœnæ dandæ erunt pro eius morte, illas dabimus, & filij noſtri. De hoc peccato, quo nullum maius excogitari potuit, explicant nonnulli locum illum Eſai. cap. 1. manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt.

¶ *Golgotha.* Golgoltha legendum. Vox eſt Chaldæa. Hebræi, Golgoleth. dicunt.

¶ *Et ſuper veſtem.* Vel propter veſtem.

¶ *Et impoſuerunt ſuper caput eius cauſam ipſius.* Ideſt, propter quam addictus fuerat cruci.

¶ *Vnus à dextris, alter à ſiniſtris.* Græciſmus eſt, à dextris, & à ſiniſtris, pro à dextera & à ſiniſtra.

¶ *Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod eſt Caluariæ locus.* Ecce iam miſſus eſt à Domino agnus de petra deſerti ad montem filiæ Sion pro nobis immolandus, quod tantoopere patres antiqui deſiderabant. Hic locus Caluariæ, eſt mons ille ad quem agnus iſte innocentiſsimus miſſus fuit, vt ibi ſpinis coronatus immolaretur: cuius imaginem geſsit agnus ille, quem vidit Abrahamus habentem caput vepribus circundatum, qui pro Iſaac immolatus eſt. Vt enim non Iſaac occiſus fuit, ſed aries, ita Ieſus Chriſtus non quatenus Deus ſed quatenus homo fuit mortuus, & grauiſsimis contumelijs acerbiſsimiſq; flagris cæſus & vulneratus. Nam quẽ admodum ſi quis ignito ferro aquã ſuper infundit, extinguitur ignis qui natus eſt pati ab aqua, ferrum autem manet incolume: Sic, vt Damaſceni ſimilitudine vtar, humanitas paſſa fuit, quæ pati poterat, ſola autem impaſsibilis diuinitas non admiſit paſſionem. Mons ille in quo Abrahamus arietẽ obtulit in holocauſtum, eſt mons hic Sion de quo loquitur Eſaias cum ait, emitte agnum Domine dominatorem terræ de petra deſerti ad mõtem filiæ Sion. Ait enim ſcriptura cap. 22. Geneſis fuiſſe arietem illum immolatum in monte viſionis, vbi poſtea, vt in libro ſecundo capit. 3. Paralipo. ſcriptum legimus, fuit templum Salomonis ædificatũ: & quamuis in eodem monte, non tamen in eodem montis loco, ſed credibile eſt fuiſſe agnum illum oceſum in ſumitate montis in hoc loco Caluariæ. Et hæc eſt Iudæorum ſententia, vt refert Diuus Hieronymus in commentarijs in Marcum capit. 15. Eſt igitur Caluariæ locus mons ille viſionis, vbi Chriſtus fuit viſus, non ſolum ab his qui modo aderant, ſed etiam à patribus antiquis.

Figura.

Simile.

Eſai. 16.

Gene. 22.

2. Para. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esai. 53. Ibi eum vidit Esaias, quando dixit: non est species ei, neque decor: vidimus eum, & non erat aspectus. Et in Gene. 22 libro Geneseos cap. 22. vbi editio vulgata habet, in monte Dominus videbit, potest verti ex Hebræo: in monte Dominus videbitur. Quod intelligētes Septuaginta interpretes trāstulerunt: in monte Dominus visus est. His rationibus concluſum esse arbitror montem Sionem quo mittendus erat agnus, cuius desiderio Esaias cæteriquè Vates tenebantur, esse montem Caluariæ, situm in vertice Sionis, vbi cœlestis agnus Christus Deus noster seipsum in cruce immolās suis vulneribus sanauit nostra vulnera, & sua morte nobis vitā tribuit immortalem.

¶ *Quod est caluariæ locus.* Non desunt qui dicant ideò appellari caluariam montem istum vbi vita nostra pependit, propter caput Adami ibi sepulti. At D. Thomas potius inquit, caluariam vocari propter damnatorum capita, quæ ibi truncabantur, à quibus mons ille nomen accepit. Quæ opinio est satis consona rationi. Erat enim conueniens vt ibi esset defixa crux illa gloriosa, vbi peccata puniebantur, vt intelligeremus eam non solum Adami peccato, sed etiam totius mundi scelerib⁹ remedium attulisse.

¶ *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum.* Hoc factum fuisse credimus, vt prophetia illa adimpleretur, dederunt in escam meam fel, & in sitī mea potauerunt me aceto. Ad literam dederunt CHRISTO crucifixo dicenti sitio, potum aceti in spongia, vinum autem felle temperatum porrexerunt illi antequam crucifigeretur; vt in hoc loco Mathæus Psal. 68. testatur. Sed ais, secundum vaticiniū Dauidis modo relatum, fel non est ei in potum, sed in escam datum: dederunt, inquit, in escam meam fel. Euāgelista verò in potum illi porrectum scribit dederūt (inquit) ei vinum bibere cum felle mixtum. Ad hoc facilè responderi potest. Potus namque ille, crucifigendis escæ confortatiuę loco, porrigebatur: quemadmodum loco escæ, solent infantes lac accipere: & sicut solent ægri in vitæ periculo expositi, stillatis liquidisque cibis enutriri & refici. Quare vinum illud quod eiusmodi hominibus propinabatur, aromaticum fuisse credimus: tanquam esca sanè ad animi corporisquè confortationem maximè apta atquè conueniens crucifigendis. In potu ergo huiusmodi velut esca porrigenda Christo cruci affigendo, aromatum loco, fel est appositum. quare verè dixit apud Dauidem: & dederunt in escam meam, conueniētem scilicet mihi crucifigendo, fel: & dicente me sitio, potauerunt me aceto. Obiectio.

¶ *Dederunt vinum bibere cum felle mixtum.* Marcus ait: dabāt ei bibere myrrhatum vinum. Itaquè antequam crucifigeretur poculum vini felle myrrhaquè temperatum propinauerunt illi: in cruce verò iam pendenti acetum in spongia porrexerunt. Obserua igitur quod olim in sacrificijs antiquæ legis tria offerri Domino solebant. Animalia, & liquida, hoc est vinum, oleum, aquam aliaquè id genus, & resaromaticas. Cum ergo lex illa in Christo finiretur, omniaquè iam consumata essent, deteriora remanserunt Christo exhibenda. Fel scilicet ex animalibus, acetum ex liquidis, & myrrha ex aromatibus. Ea Mar. 15.

prop-

propter illi modò poculū vini myrrha fellequè permixtum, atquè acetum præguſtandum dederunt.

¶ *Liberet nunc eum, si vult.* Græcis. vult eum, ideſt, si amat eum; si voluntatem adiecit ad eum.

¶ *Id ipsum autem & latrones &c. Improperabant ei.* Hebr. plu. pro sing. vnus enim latronum erat qui improperabat ei: vt Lucas narrat cap. 23. Tа Luc. 23. lis Hebraismus seruatur Iu. 12. sepulIudi. 12. tus est in vrbibus Galaad, ideſt, in Psalm. 1. vna vrbium. Et in psalm. 1. quod plātatum est secus decursus aquarum. Et astiterunt reges terræ, ideſt, Herodes vnus ex regibus terræ, & principes conuenerūt in vnum, ideſt, vnus ex principibus terræ, nempe, Pilatus. Act. 1. Sic exponit. D. Petrus in Actibus Ambroſi. & D. Ambro. Luc. 23. & Tertul. in Lucę. 23. lib. de resurrectione carnis. Et Orig. Tertul. li. tracta. 26. in Math. De hac autem de resurre phrasi iam sæpe superius diximus. ctione. Origenes tract. 26. in Math.

¶ *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt.* A sexta nostra antemeridiana Hebræis prima est. Ea autè sexta Hebræorum, nostra est duodecima: nona verò Hebræorum, nostra est tertia post meridiana.

¶ *Super vniuersam terram.* Subaudiunt aliqui, Iudææ, hoc est, super vniuersam terram Iudææ. Sed eas obtexisse totum orbem, existimat Theophy. in hunc locum, & Euthy. super Theoph. in hunc locum. Euth. sup Math. Dioni. Epistola. 11. fatetur, se Math. Dionisius epist. 11. vidisse admirandam eclipsim in Heliopoli vrbe Aegypti, quam Epistolam reijcit Erasmus, sed illam admittunt viri præclari: vt Michael Syngelus, in iusto volumine de laudibus Dionisij ædito, & Aretha in Apoc. Michae. Synge. de laudibus Dio. Aretha in Apoca. 18. cap. 18. illam agnoscit.

¶ De eclipsi solis, & terræmotu in morte Christi in ethnicorum cō mentarijs, ad verbum scripta reperimus. De his (inquit Euseb.) scripsit Phlegon Olympiadum egregius iuputator, in. 14. lib. ita dicens. 4. autē anno. 202. Olympiadis, magna & excellens inter omnes quæ antea eam acciderunt, defectio solis est facta. Dies hora sexta, ita in tenebrosam noctem est versus, vt stellæ in cœlo visæ sint, terræquè motus in Bythinia, Nicenæ vrbis multas ædes subuerterit. Eusebius.

¶ *Lamma sabacthani.* Vox Chaldæa, aut Syra.

¶ *Eliam vocat iste.* Inuocat, inclamat iste.

¶ *Et egressi è monumentis.* Vel nam egressi e monumentis.

¶ *Post resurrectionem.* Vel suscitationem eius.

¶ *Multa corpora sanctorum surrexerunt.* An sancti hi iterum obierint, est dubium inter doctores. Orig. ad Ro Orige. ad ma. 1. Epipha. lib. 3. contra hæreſes, Roma. 1. & Ambro. lib. 4. de fide ad Gratianū Epipha. li. Augustum cap. 1. Et psalm. 1. in po- 3. contra stremis verbis enarrationis eius, mul- hæres. tiquè alij sancti, existimant, nunquā Ambroſi. illos postea a mortem fuisse expertos, li. 4. de fi quibus consentit Anselmus in hunc de. Anselm. locum & Et Christ. Druthmari, in eodem loco. Decens enim erat vt Christus cuius deliciæ sunt esse cum filijs hominum, haberet aliquos eiusdem humanitatis consortes in cœlo. Oppositam sententiam habet Theo Theoph. phy. in hoc loco. Euthy. Math. 67. Euthy. versus finem. Augustinus Epist. 99. Mat. 67. ad Euodium, cui subscribit. S. Tho. Augusti. 3. p. q. 43. arti. 3. ad. 2. ¶ Obserua obi- epi. 99. ad ter, quod forsitan Iacob ideò noluit Euod. sepeliri in Aegypto sed in terra pro S. Tho. 3. missionis, vt eius corpus cum Chri- P. q 53. a. sto resurgeret hodie. 3. ad. 2. Gene. 49.

¶ *Multa*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Multa corpora sanctorum surrexerunt cum eo.* Hæc per anticipationem dicta sunt, de more Euangelistarũ, & scripturæ, vt docet Augustinus in Epistola. 99. cum re vera, cum Christo resurrexerint, qui fuit primogenitus mortuorum, & primitiæ dormientium. De hac cõsuetudine scripturarum August. lib. 7. quæstionũ & locutionum multa suppeditabit exempla.

Regula. D. Augn. epistо. 99

¶ *Et venerunt in sanctam ciuitatem.* Aliquando in scriptura (vt ait Hiero. Math. 26.) mutata re, pristinum nomen permanet: veluti in Euangelio, Simon vocatur leprosus: Mathæus, post conuersionem, vocatur publicanus: Maria Magdalena dicitur illa, à qua Christus septẽ dæmonia ieiecerat: & Hierusalem vocatur sancta ciuitas, etiã post Christi mortem: tamen nihil minus quàm sancta erat: vt ait Hierony. in hoc loco. Appelatur tamen sancta, propter templum & sancta sanctorum, ob distinctionem aliarum vrbium, in quibus idola colebantur. Vide de hac regula Chrysost. hom. 24. in Marc. & Hierony. super Iob cap. 38. Origc. hom. 1. in Iosue. Hiero. q. 8. ad Hedibiã Aug. psalm. 73.

Regula. D. Hiero. Mat. 26. Hierony. Chryso. ho. 24. in Mar. D. Hiero. sup Iob c. 38. Orig. ho. 1. in Iosue Hiero. q. 8. ad Hedibiam. D. Augu. Psal. 73.

¶ *Inter quas fuit Maria Magdalene.* Hanc fuisse filiam Chananeæ à qua Dominus dęmonium ieiecerat, existimarũt aliqui: vt affirmat Nicepho. lib. 1. hist. c. 33.

¶ *Et Maria Iacobi, & Ioseˊ mater.* Ioseˊ genitiuus à nominatiuo. Ioses

¶ *Cum autem seroˊ factum esset.* Aduesperauisset: serum fieret, vel appeteret.

¶ *Seductor ille.* Vel impostor ille.

¶ *Dixit: postˊ tres dies resurgam.* Aut hoc ab istis confictum est, nam Dominus, non dixit: post tres dies resurgam: aut post, pro, in, capitur, de more scripturæ: vt Hiere. 2. ambulauerunt post vanitatem, ideˊst, in vanitatibus: & illud: possum destruere templum hoc, & post triduum reædificare illud sup. cap. præceden.

Regula. Hiere. 2. Sup. c prę cedenti.

¶ *Et dicant plebi.* Vel populo. *Surrexit à mortuis.* Vel suscitatus est.

¶ *Et erit nouissimus error.* Posterior impostura.

¶ *Habetis custodiam.* Vel habete, ideˊst, accipite aliquot ex militibus meis, vel agite custodiam.

¶ *Signantes lapidem.* Sigillantes lapidem.

Ad mores.

MANE autem facto consilium inierunt omnes principes &c. aduersus Iesum: vt eum morti traderent.

Præcipitauit Dominus cõsilium istorum in eorum perpetuam perniciem. Solet enim Dominus punire impios, eorum consilium præcipitando, hoc est, efficiendo vt fit repentinum, acceleratum, temerarium, sine maturitate & iudicio: quale fuit consilium istorum omnium, qui cum impijs & crudelibus factis tota nox peruigilata fuisset illis: vix appetere cœpit dies cum inierunt consilium aduersus Iesum, vt eum morti traderẽt. Vnde per Esaiã de Aegypto Dominus ait: consiliũ eius præcipitabo. Vbi vides celerem ac festinam consilij temeritatem esse Dei vltionem. Debet enim consilium esse perspectum, & deliberatũ, præsertim in rebus difficilibus, in quibus solet animus distrahi, & afferre an

Esai. 57.

re ancipitem curam cogitãdi. Oportet enim tunc rem alta mente considerare, ne repentino impetu quasi vento animus concitatus perniciem sibi ipsi machinetur. Bias ille Prienẽsis, vt est apud Laertium, dicebat, duo maximè esse contraria consilio, iram & festinationem. Sic velim tamen existimes non me tarditatem laudare, sed maturitatem, oportet enim festinare, sed cum prudentia, & lima to iudicio. Id quidem est, quod dicitur in veteri prouerbio, festina lẽtè. Hanc sententiam cõtinent antiqua Titi Vespasiani numismata: præferẽtia ex vna parte anchoram, cuius medium vel temonem Delphin obuolutus complectitur. Per anchoram tarditas ostenditur, per delphinum, omnium piscium, vt ait Plinius, velocissimum, festinatio significatur. Hoc igitur symbolum nihil aliud sibi vult quàm quod est in prouerbio, festina lentè. Vnde quidam sapiens dicebat: deliberare vtilia, mota tutissima est. Voluit ergo Deus Pharisæos atquè principes istos eorumquè populum euertere, ideò eorum consiliũ permisit esse præceps, & temerarium.

Bias. Plinius.

¶ *Et non respondit ei ad vllum verbũ &c.* Aduerte obsecro in domo huius præsidis interrogatus Christus, tacet: & in cruce non requisitus loquitur, atquè pro trãsgressoribus orat. Quid est hoc Domine Iesu? Ductus ad crucem obmutescis: vt aiebat Esai. sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se obmutescet: & coram Pilato & Herode vbi agitur de vita tua, siles: in cruce verò vbi agitur de salute nostra, etiam non interrogatus voces emittis? quid est hoc, nisi demõstrare tuã erga nos immẽsam charitatem, amorisquè illius admirabilis in hominũ genus, quo summè flagrabas, cellitudinem & abundantiam. Pluris nostram salutem, quàm vitam tuam faciebas: idcò pro transgressoribus exorabas. Quis audiuit vnquam talem amorem? quis non admirabitur tam infinitam charitatis magnitudinẽ? Si eum qui se pro patria telis hostiũ obiecit, ciues summè diligere tenentur: quanto ardentius tenemur nos te amare, Domine Iesu, quàm incredibili singulariq; erga te amoris amplitudine exardescere: qui non pro vna patria tantum, sed pro vniuerso mundo, te salutarem hostiam deuouisti, crucisquè morti acerbissimæ obtulisti: vbi extrema prope verba ad veniam àpatre petendam pro trãsgressoribus reseruasti. Imitemur igitur Christum, & cum res nostra agitur obiceamus, cum verò proximi, loquamur.

Nota. Esai. 50.

¶ *Quem vultis dimittam vobis: Barrabam, an Iesum qui dicitur Christus? &c. At illi dixerunt Barrabam.* Sperabat Pilatus fore vt præ tam infami notæ violentiæ latrone mallent absolui Iesum. At persuasi à sacerdotibus postulauerunt sibi Barrabã, & vt huius loco Iesus occideretur. Hæc est gratitudo populi: hæc est simulata sacerdotum ac maiorum religio. Caueamus igitur & nos ne Barrabbam Christo præferamus. Omnes enim (autore Origene) qui Iudæis sunt similes siue in dogmate siue in vita Barrabbam sibi solui desiderãt: qui enim mala perpetrat solutum habet Barrabam, Christum autem vinctũ: contra verò qui studiosè agit Christum solutum habet, Barrabam verò vinctum. Quare quemadmodum Iudæi

Origenes.

dæi postquam loco Christi, Barrabam insignem latronem elegerunt, latrocinijs & seditionibus iunt submersi: sic & nunc quicumque anima præeligit Barrabbam, illa semper latrocinijs diabolicis exterminatur: vbi enim nō est Iesus ibi lites & præ lia sunt: vbi autem est Iesus ibi pax atquè omnia bona sunt. Hæc ex Origene.

¶ Præterea obserua hos peccasse in eo quod reum petebant liberari & innocentem damnari. Quibus similes sunt iniqui actores de quibus
Prou. 17. Salomō, in Pro. ait: qui iustificat impium, & condemnatiustum, vterquè abominabilis est apud Deum.

¶ Discamus item & nos æquo animo exemplo Christi Domini ferre, si indigni & homines humiles, & sceIerati, nobis reuera dignis præferantur. En latro tā infamis homo, Deo præfertur: interemptor saluatori: peremptor datori vitæ, tenebræ luci: filius diaboli filio Dei.

¶ Tandem si peccator es, tam animum quàm corpus in vinculis & catenis esse scias. Pete ergo à Deo animum liberari à peccatis: quod fiet, si corpus pœnitentiæ vinculis atquè neruo exponas. Si enim corpus cruci affixeris, animum ab æterno patibulo liberabis. Si magnæ mercedis est
D. Greg. (ait Grego.) eripere à morte carnem morituram, quanti meriti est liberare animam in cœlo sine fine victurā. Quando igitur optio datur, præfer animam corpori.

¶ *At illi dixerunt*: Barrabbam. Quis obsecro non mirabitur de hac tā profunda & alta abiectione atquè humilitate Iesu? Plus multo profectò videtur humilitatū fuisse, in eo, quod Barrabbas fuit illi prælatus, quàm in eo, quod cruci fuit affixus. In cruce enim damnatus fuit velut malefactor, atquè cum malefactoribus patibulo suspensus, tanquam vnus illorum: At hīc communi totius populi consensu, & sententia iniquior, ac sceleratior insignissimo latrone, fuit iudicatus. O rex gloriæ, atquè condi tor vniuersi, quo vsquè hæc tua humilitas peruenit? quo vsquè hæc tua tam excellens patientia descendit? quousquè tua benignitas, & charitas? dicito igitur mihi tu miser homo: quanta tibi videtur animi tui elatio, & superbia, quæ ad sui medelam tanta abiectione & humilitate indiguit? & adhuc tu miser atq; infelix illi mederi non curas, imò hanc salutarem medicinam contemnis. Dicito etiā mihi quanti momenti habere debes hominis iudicium, quantiquè facere mundi sententiam, quando in re hac tam perspicua & clara, tam turpiter allucinatus est, atquè nō solum in causa ista perperam iudicauit, sed etiam in condemnatione omnium prophetarum, Apostolorum, atquè martyrum omnium, quos iniustè damnauit. Non igitur est, quare mū do infido & fallaci fidem adhibeas; non est, quare teipsum illi credas. Si enim seruo tuo semel tibi mētienti, Simile.
vix in aliquo illi fidem adhibes, timens ne qui semel mentitus est, semper tibi mentiatur: cur mundo semper mentienti, semper perperam iudicanti, cur inquam mundo, non solum martyres sanctos condemnāti, sed vnigenitum etiam filium Dei, fidem aliquam adhibere audes? hoc profecto tam temerarium, tam præposterum, tam præceps iudicium, satis esse debebat, vt & oculos claudere mus, & aures obturaremus, atquè faciem

ciem auerteremus, tam à dictis quā à gestis & factis huius bestiæ multorū capitum, tam furiosæ, tam cæcæ, & insanæ in suis iudicijs atquè sententijs.

¶ *At illi dixerunt Barrabbam.* Leuiti. cap. 16. Habes in duobus hircis imaginem Christi & Barrabbę. Qui
Rupertus super Ioā. sunt (inquit Rupertus) hi duo hirci nisi Christus saluator mundi, & Barrabbas author seditionis? saluator nēpe, etsi secundum suam innocentiā verus est, & erat agnus Dei, attamen secundum iniquitates omnium nostrum quas (vt propheta testatur) Deus in eo posuit, quasi hircus extitit. Barrabbas autem non alienis sed suis peccatis hircus est, quem populus ille malè sortitus Christo præposuit, qui venit tollere peccata mundi. Exiuit ergo sors ad Dominum super hircum nostrum, ad ipsos autem sors exijt in hircum illum fœtidum, ideſt, Barrabbam sediciosum, qui emissarius illis factus est, & in solitudinem, ideſt, in gentem illam à Deo desolatam dimissus & reseruatus est. Noster autem hircus, scilicet, saluator Christus, rogans pro se, & pro domo sua, quæ sumus nos, libens immolatus est. Hæc ille.

¶ Quid tandem facere debuit, aut potuit homo ille qui eiusmodi caprū emissarium dimisit? quis est homo ille? aut quo nam modo paratus fuit: ait enim scriptura, emittet illū per hominem paratum in desertum. principes sacerdotum (ait Euangelista) & seniores persuaserunt populo vt peteret Barrabam, Iesum verò perderent. Hæc ergo persuasio fuit præparatio: & homo ille vnus, fuit populus vnus, illa persuasione præparatus. Quid ergo facere debuit homo ille tali præparatione impurus & immundus & talis capri contagio pollutus? Lauabit (inquit) vestimēta sua & corpus aqua, & sic ingredietur castra. Quali aqua lauabit? nimirū aqua baptismatis, aqua sanguine mixta. Qui pœnitentiam egerit, quod malè persuasus caprum emissarium emiserit, & istū mactari petierit, tali aqua lauabitur, si seruari vult. Quod reuera accidisse sacra narrat historia Act. 2. & 3. Pœnitentiam (inquit Petrus) agite, & baptizetur vnusquisquè vestrum in nomine Iesu in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti. Et rursum ait: vos autem sanctum & iustum negastis, & petistis virum homicidā donari vobis, autorem verò vitæ interfecistis, pœnitemini ergo, & conuertimini vt deleantur peccata vestra. His auditis compuncti sunt corde & baptizati sunt primò tres millia, deinde quinq; millia, atquè hūc in modum qui caprum emissarium ideſt, Barrabbam dimiserat, autorem verò vitæ interfecerat, lauit animi sui vestimenta, & corpus aqua. Sicquè ingressus est castra, atquè appositus ad illorum numerum, quos ab initio mundi credentes vsquè in horam illam aqua & sanguis exiens de latere Christi emundarat. Nos ergo fideles, si peccatis nostris iterum caprū istum crucifigendū tradimus, lauemus vestimenta cōscientiæ nostræ, aqua veræ pœnitentiæ, si emundari volumus, si ingredi deniquè castra cœlestia vbi perpetua quies atq; felicitas est. Act. 2. & 3.

¶ *Quem vultis dimittam vobis: Barrabbam, an Iesum, qui dicitur Christus? Responderunt Barrabbam &c.* Vsquè ibi. *At illi magis clamabant: crucifigatur.* Hoc

ste

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esai. 5. c

est quod olim de populo isto dixerat Dominus: expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iustitiam, & ecce clamor. Nam hæc iniustitia, & hic clamor fuit, quando hodie á Pilato petierunt, vt Christum crucifigeret, clamantes & dicentes (postquam elegerant dimitti Barrabbam) crucifigatur. O electionem Sathanicam, ó cæcum furorem, ó impietatē incredibilem, & impudentiam prædicandam. Iustitia exigebat vt dimitteretur Iesus, Barrabbas autem dānaretur: sed pro iustitia clamor: circunsonabant Iudæorum voces, omnia clamoribus implebant, petentes vt Christus occideretur. Tribuerunt vitam homini qui homines vita priuabat: illum autē qui mortuos ad vitam reducebat, morti destinarunt: absoluerunt impium & damnauerūt innocentem: cum seruauerunt qui viuos occidebat, eum occiderunt, qui mortuos suscitabat: petierunt viuere ipsam mortem, ipsam autem vitam ad mortem vocauerunt. Quod intuens Dominus ait per prophetā quod modo referebam: expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iustitiam, & ecce clamor. Audiant hoc iniqui iudices, qui reum scelera-tum & morte dignum absoluunt, innocentem verò condemnant: nam similes sunt istis iniquis Iudæis, qui voluerunt dimitti Barrabbā, & Christum innocentem condemnari.

Cōtra iniquos iudices.

¶ *Tunc dimisit illis Barrabbam, Iesum autem tradidit illis.* Arbitrantur multi iudices & consiliarij, se á peccato immunes esse, cum viderint alios, sese in malo præcessisse, dicentes postquā res conclusa est: vota priora sunt suffragia, quid in ea odiū quæro? quod extremæ dementiæ est. Quid scis, an alij postquam te audierint, mutabūt sententiam in melius? quam si non mutent, tuo suffragio mendacium, & iniustitia, roboratur. Cuius rei si practicam cernere cupis, Pilatum hic considera, qui clamoribus turbarum & principum permotus, reliquit (vt ait Leo) iudicium proprium & in crimen transiuit alienum, vt non auderet iudex absoluere, quem omnes cupiebant damnare. Audiant ergo iudices, quid Dominus dicat Exo. 23. Exod. 23
non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio, plurimorū acquiescas sententiæ, vt á vero deuies.

¶ *Sanguis eius super nos &c.* Gen. 25.
figuratus fuit populus iste Iudæorū Gene. 25
in Esau filio Rebeccæ. Esau enim Iudaicum populū significat, qui prior natus est. Primogenitus meus Israel, Figura.
ait Deus. Denique ipsorum erat adoptio, testamenta & promissiones. Exod. 4.
Hic autem Iudæorum populus, semper fuit hispidus & rufus, duræ cervicis, & sanguinolentus: quem enim prophetarum non persequuti sunt? &c. Insuper factus est venator, quasi quæreus temporalia, deinde primogenita sua vēdidit, propter cibum rufum, hoc est: propter effusionem sanguinis Christi, quem tantopere sitiebant, vt mallent omnia perire, quàm Christo parcere. Sanguis (inquiunt) eius, super nos, & super filios nostros. Sic igitur coctionem hanc rufam, id est, sanguinem Christi acceperūt, & primogenita perdiderunt. Ablatum enim est ab eis regnum Dei, & datum genti facienti fructus eius. Eadem coctione rufa, hoc est, sanguine Christi &c. Iacob, id est, credula gentilitas vescitur, sed ad maximam suā vtilitatem. Quod enim Iudæi propter effusionem sanguinis Christi perdiderunt, hoc Ecclesia per eundem sanguinem consequuta est, & quotidie consequitur. Vnde Petrus: Vos estis genus electum: quia aliquando non populus Dei, nunc autem populus. Hæc coctio rufa, corpus & sanguis Christi, adhuc est in Ecclesia: & quamuis videatur cibus contemptibilis, plus tamen veræ refectionis fidelibus affert, quàm quæcumque venatio mundanorum. Sanguis ergo Christi sit super nos ad salutem, & nō ad mortem quemadmodum fuit super Iudæos incredulos. Sit etiam super filios nostros, hoc est: super filios quos Deo per verbū genuimus, vt perpetuò saluentur. Super. 22

¶ *Sanguis eius super nos &c.* Verbū optimum & salutiferum (ait Hieronymus) responderunt Iudei, non autem bona sed pessima intentione. Optandum est ergo vt sanguis ille veniat super nos: scilicet in ablutionem, secūdum illud Apocaly. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. 1. Pet. 2. Apoca. 1.

¶ *Iesum autem flagellatum tradidit eis.* Flagris cædi voluit Christus vt nos á perpetuis flagris liberaremur. Quēadmodum enim pia mater quando patrem videt volentem flagris cædere charum filium, occurrit expansis & extensis brachijs ad illum profugendum, exponens se loco illius, flagellis: hic cum vellet Deus hominem perpetuò obscelera suapunire, occurrit Dominus Iesus atq; eius nomine flagra subire voluit, vt ira & indignatio Dei placaretur. Vnde Esaias ait, disciplina pacis nostræ super eum. Id est, flagellatus est & flagra quę nos meruimus ipse tulit propter pacē nostram. Lauit pœnas nostrorum scelerū, vt nos patri reconciliaret. Namvt Paul. ait: ipse est pax nostra qui fecit vtraquè vnū. Vnde addit statim Esai. & liuore eius sanati sumus. Totum corpus ægrotat & phlebotomia fit in capite. Nos laboramus morbo, & Christus pro nobis vulneratur atquè flagellis percutitur. Scinditur vena nostræ salutis, vt duricies cordis nostri scindatur. Cæterum si tam grauiter cæsus est innocens pro scelestibus alienis, quàm graviter obsecro putas puniendos esse peccatores pro peccatis proprijs, nisi sapiāt, nisi resipiscant, veramq; pœnitentiā agant? Esai. 53. Simile.

¶ *Iesum autem flagellatum &c.* Discamus exēplo Christi flagella á Deo nobis missa libēter ferre: itavt verè cum regio propheta affirmare possimus. Quoniā ego in flagella paratus sum: Psal. 37.
Sic.n. vnicus Dei filius ęquo animo sustulit á planta pedis vsq; ad verticē capitis innumera flagra, ita vt nō esset ei decor neq; species, cum nos adoptiui parati nō erimus ad ferendū quæ ad emendationē & correptionē nostrā idē pius ac charus pater de cœlo mittit? Scimus.n. quod quē ille diligit castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.

¶ Præterea caueamus magna cura atq; diligētia ne nos peccatis nostris Christū dūm flagris cædamus. Si.n. cū peccamus (authore Paul.) iterū illū crucifigimus in nobis ipsis, etiā singula peccata singuli erunt ictus flagrorū. Hebr. 6.

¶ *Exuentes eū.* Animi nri nuditas quā sit vitāda vel ex isto loco docemur: ne quādo apparuerit Dñs Iesus nudi inuēti & expoliati virtutū ornamētis erubescamus corā Deo atq; corā angelis eius exēplo primorū parentū. De hac animi nuditate loquitur Paul. in poste. ad Co. c. 5. inquiēs: nā & in hoc ingemiscimus, habitationē nostram quæ de cœlo est, superindui cupientes 2. Cor. 5.

si tamen vestiti,& non nudi inueniamur. Quasi diceret Diuus Paulus,in hoc corpore atquè mortali domicilio viuentes gemimus, cupientes habitationem nostram quæ de cœlo est,idest, animam nostram quæ ad imaginem Dei creata est,& tota cœlestis,gloria æterna super induisi tamen vestiti inde, ac charitate bonisq; operibus inueniamur. De hac eadem nuditate ait Dominus Apocal. cap.3. suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias & vestimentis albis induaris, vt non appareat confusio nuditatis tuæ. Aurum ignitum quidam non malè intelligũt,feruorem charitatis præsurarum flamma tanquam igni probatum, quem emere iubet à se pretio piæ cõfessionis,& iugi memoria propriæ fragilitatis. Eme ergo huiusmodi aurũ velocuples fias, & vestimentis albis,idest, candore innocentiæ induaris: Vt non appareat confusio nuditatis tuæ: Nudus es enim, vt cumquè fidem iactes, si bonis operibus non es ornatus,bona enim opera veluti fila sunt quibus contexitur vestimentum innocentiæ.

Apoca. 3.

¶ Discamus ex hoc loco etiam exuere veterem hominem, & nudemus animi conscientiam à veteri conuersatione. Deponite (inquit Paulus) vos secundum pristinam cõuersationem veterem hominem, hoc est, veteres peccandi affectus. Propter quod deponentes mendacium loquimini veritatem &c. Lege ibi Diuum Paulum docentem quæ deponenda à nobis sunt. Cum ergo licitum non sit indutos sacco aulam regis intrare, deponamus anti qua vestimenta ne ligatis manibus & pedibus proijciamur in tenebras exteriores.

Ephe. 4.

Esther. 4.

Mat. 22.

¶ Tandem depositis veteribus indumentis denudemus conscientiam nostram coram iudice Deo, eiusquè sacerdotibus; nudè ac purè & absquè pallio excusationis confitentes omnia scelera nostra, si veniam atq; condonationem sperare volumus.

¶ *Chlamydem coccineam circundederũt ei.* Vestis ista imaginem gerit charitatis. Quare docere nos vult rex noster vt tam peccata nostra quàm proximorum operiamur hac veste. Charitas(inquit Petrus) operit multitudinem peccatorum. El amor cubre el proximo encubre y dissimula muchas faltas agenas. Item charitas operit multitudinem peccatorum, quasi dicat,qui charitate præditus est à multis peccatis se abstinet, quæ alij patrare solent. Quod si legamus vt Græci legunt Kalóphei,idest, operiet siue teget verbum futuri temporis: tunc ad iudicij diem pertinent hæc verba Petri. Charitas enim qua inuicem diligimur,in die iudicij teget multitudinem peccatorum. Si ergo hac chlamide coccinea induti simus,& alter alterius onera portabimus, & à multis peccatis abstinebimus,& tandem securi coram iudicis tribunali apparebimus, nec tunc nostra cõmissa à iudice videbuntur vt pro illis pœnas condignas sumat.

1. Pet. 4.

¶ Præterea chlamis ista coccinea passionem Christi significabat. Hac ergo veste indutos nos esse vult Dominus,in memoriã semper recolendo eius passionẽ. Hinc est quod in Cãticis comę capitis spõsæ sicut purpura regis esse dicuntur. Cogitationes enim animæ nostræ per comas sponsæ designatas, circa purpuram regis nostri versari debent.

Canti. 7.

¶ Tan-

¶ Tãdem cum hoc genus indumẽti, pallium esset regale, edocemur etiã vt Theophilatus ait: vt animus noster veste regia induatur: ita vt simus verè reges calcantes super serpẽtes & scorpiones, hoc est, omnia vitia suppeditantes.

Theoph.

¶ Et *plectentes coronam de Spinis posuerunt super caput eius.* Diadematis loco coronam imponunt capiti è spinis contextam. In qua vt Beda ait: nostrorum peccatorum susceptio ostendebatur: quorum spinas abstulit per coronam spinis contextam quã ad crucem vsquè portauit. Hæ sunt spinæ illæ quas terram primo parenti germinaturam prædixit Dominus. Terra enim corporis nostri, spinas peccatorum fert: quibus mens, animusquè noster acriter pungitur. Has diadematis loco in signum victoriæ portare voluit rex noster. Solent enim victores victorum arma secum gesta re, atquè de illis maximè gloriari. Vi cit in passione rex iste cœlestis fortẽ illum armatum qui custodiebat secu rus atrium suum, abstulit arma eius, hoc est, peccata hominum quibus aduersus illos armabatur, abstulit has spinas agnus iste qui in mundum venit vt tolleret eas, atquè posuit loco coronæ super caput suum tãquã trophæum tã insignis victoriæ. Egredimini ergo filiæ Sion & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Egredimini & non solũ videte sed simulem coronã sumite, festinate coronari vita arcta, hoc est, ieiunijs, media, vigilijs cinere & sacco, diuitiarum mundiq; cõtemptu, quæ sunt veluti spinæ pũgentes, si perpetua corona cœlesti coronari concupiscitis.

Beda.

Gene. 3.

Troph. ũ.

Canti. 3.

¶ Et *arundinem in dextra eius.* Sceptri loco arundinẽ dãt illi in dextrã. En vidisti quid sit regia huius mũdi corona, nẽpe spinę: vides itẽ, quid sit & cui cõparetur huius mũdi gloria, dignitas, & sceptrum, arundini scilicet. Quemadmodũ enim arũdo vẽto mouetur, & rapitur, sic mundi dignitas est vẽto exposita, nullã habẽs certitudinẽ: & quemadmodum arundo pulchritudinem præse fert, & excellentem in foljs viriditatem, qua oculos expectantium fallit, sed intus vacua est, nihil habens soliditatis, sic huius mundi gloria & dignitas pulchritudinis speciem representat, qua homines seducit, & ad se illecebris delinitos adducit, cum sit fallax & inanis nullamquè contineat eminentem effigiem veritatis, sed adumbrãtẽ quandam imaginem veræ gloriæ. Et eam ob causam mundus hic cum arundineto comparatur. Ait enim scriptura in libro Sapientiæ: fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent. Scintillis splendidis & rutilantibus comparat viros, igne charitatis incensos, vita ac exemplo tanquam lucidissimis radijs micantes: mundum verò cum arundineto viridi & inani, & vento agitato. Omnis enim mundi dignitas & regia gloria, quæ deceptis hominibus pulchra & expectẽda videtur, inanis est, par leuibus ventis, nihil expressi repræsentans, sed fallacem quandam pulchritudinem insipientium oculis obuersantem. Hæc temporis puncto euanescit, & extinguitur. Præclarè igitur illustrissimus ille ac Regius Vates canebat, vidi impium super exaltatum, & eleuatum super cedros libani: transiui: & ecce non erat, quæsiui & non est inuentus locus eius. Et in alio psalmo:

Simile.

Sap. 3.

Psal. 36.

Psal. 39. eum beatum appellat qui non in mũdo, sed in Deo ponit spem rerum suarum: beatus, inquiens, vir cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas. Vide quid mundi gloriam & dignitates atquè opes apellat, vanitates & insanias falsas. Vt ergo hæc ita esse intelligeremus, sceptri loco arundo Christo, Spiritu sancto disponente, data est. Contemnamus igitur mundi gloriam & dignitates, quæ vanæ & transitoriæ sunt.

¶ *Aue Rex iudæorum.* Lege quæ capi. 2. annotauimus in illa verba vbi est qui natus est rex Iudæorum. Cæterum plurima rex noster hodie opprobria à sibi subditis sustinuit, vt discãt reges, discãt præsules à magistro suo, multa pati, multaq; patiẽter tolerare: sicut enim fundamẽtũ & basis domus domum totam sustinet, ac supra se impositam suffert ac tolerat: sic reges, atquè prælati Ecclesiæ, totum pondus subditorum æquo animo super humeros suos ferre debẽt. Quod intelligentes Græci regem populi Basin appellarunt, Basileus enim quo nomine rex appellatur, dicitur à Basi, quod est basis, & Leòs, populus, quòd sit populi fundamentum, cuius pondus tanquam firma basis sustineat. Debent enim principes si opus fuerit, iniurias, conuicia, & opprobria multa patienter tolerare.

¶ *Et expuentes in eum.* Non prædictis contenti contumelijs expuebãt in eum, in eiusquè faciem, quam desiderant angeli prospicere. Faciem Christi conspuunt (authore Hieronimo) qui conscientiam suam fædis cogitationibus & actionib⁹ polluũt. Cum enim Christus Dominus conscientiam sanctam inhabitet, in qua Dei facies, hoc est, imago relucet, hinc est quod qui cõsciẽtiam suã peccatis polluit & contaminat, quasi sputum in CHRISTI faciem proijciat. Atque ideò (vt idem Hieronymus ait) Christus Dominus in faciem expui voluit, vt sputaminibus susceptis faciem animæ nostræ lauaret. ¶ Illi in faciem Christi expuunt, qui iustos & sanctos in præsenti vita confutant: & in eorum contumelias fluxa verba quasi fluentes saliuas mittunt. ¶ Illi in faciem Christi conspuunt, qui illum in Eucharistia indignè sumunt: Qui prælatos suos contemnunt: qui gratias pro susceptis beneficijs non referunt.

D. Hiero.

Idem.

Greger.

¶ *Expuentes in eum.* Attende (inquit Chrysosto.) quod Euangelista cum summa diligentia ea quæ videntur esse exprobratissima exponit, nihil occultans vel omittens, aut verecundans: sed gloriam existimans maximam, Dominatorem orbis terrarum pro nobis talia sustinere. Hæc autem legamus continuò, hæc nostræ menti inscribamus, & in his gloriemur. Hæc ille.

Chryso.

¶ Et *duxerunt eum vt crucifigerent.* Educũt milites Iesum e prætorio baiulantem (vt ioannes ait) vbi crucem. ¶ Iam ergo innocens Abel in agrũ ducitur à fratre suo, vt ligno percussus pereat. ¶ Iam verus Bẽiamin pro fratrum suorum libertate in Aegyptũ tendit. ¶ Clypeum eleuat Iosue contra rebellem ciuitatem Hay, Crucẽ inquam, eleuat Iesus aduersus rebellem hunc mũdum. ¶ Clauis Dauid imponitur humero Christi: qua nobis cœlum apperiat dicens: Hodie mecum eris in paradyso. ¶ Esau arcum sumit, vt egrediens foras, patri obediat. ¶ Fundam Girat filius Gesse aduersus Goliath ab eo vincendum. ¶ Gedeon eximit gladiũ contra Madiam. ¶ Elias turbine passionis currum suum ascendit. ¶ Ioseph pergit, vt in agro caluariæ manipulum super omnes eleuet. ¶ Lanceam infelix Saul contra verum Dauid proijcit, quæ in humanitatis pariete figitur. ¶ Moyses virgam leuat, vt mare mortis sanguine rubrum martyribus aperiat. ¶ Noe nauem ad littus educit, qua mundus seruetur. ¶ Obediens iam paret ad mortem viquè verus Isaac, ligna super humeros gestans. ¶ Iam portitores scindunt racemum terræ promissionis à vite sua. ¶ Quærunt nautæ Ionam, vt in mare proiecto tempestas propter illum orta, iam cesset. ¶ Rex Israel mutat habitum suum, vt bellum intret incognitus: quovulneratur in latere. ¶ Saul pergit ad montes Gelboe, vbi perierunt arma bellica. ¶ Tunica talaris Iosephiam sanguine tingitur. ¶ Virgam extendit noster Assuerus contra seipsum: quo signa suæ tolerantiæ & patientiæ demonstret.

Figura. Gene. 4. Gene. 43. Iosue. 8. d Esai. 22. f Gen. 17. a

1. Re. 17 g. Iudi. 7 f. 4. Reg. 1. b. Gene. 37 b. 2. reg. 18 Exod. 14 d. e. Gene. 7. Gene. 22. Num. 13. Ionæ. 1. 3. Re. 22 1. Re. 28 31. Gene. 37 Esther. 5.

¶ Sed hæc omnia ò Domine IESV imagines sunt, vmbræ sunt: non ad viuum acerbos labores & ærumnas tuas representantes: Maiori enim atrocitate & crudelitate tu verò Abel à fratre tuo in mortem duceris, quàm primus ille Abel à fratre suo Cain. Fabricauit fateor arcam olim Noe cũ multorũ tamen annorũ expectatione, at isti nullam moram interponendam te ducendi ac crucifigendi putant. Sanus integer & illæsus, prosperaquè vtens valitudine, adolescens Isaac ligna tulit, tu verò inedia, flagris, vulneribusquè obsitus intolerabilem crucem fers. Nihil oneris in Esau arcu esse potuit: si cum tuæ crucis pondere quo grauaris, conferatur. Scalam vidit Iacob sed in somnijs; at tu euigilans grauem scalam super humeros impositam vides. Venditus est fateor Ioseph à fratribus, & traditus exteris tamẽ, at tu ab iniquo Iuda, non exteris & ignotis, sed hostibus & perfidis inimicis tuis vilissimo pretio venundatus. Somniabat ille suum manipulum cæteris altiorem: tu autem in cruce positus reliquis latronibus eminentiorem te ipsum intueberis. Eius tunica animalis sanguine tincta fuit: at tua, tuo sanguine. Moyses virga sese ab inimicis tuetur: tu verò virga crucis tuæ graniter percutieris, donec animam exhales. Racemus ille exploratorum minimè calcatus est, Iudæ Iudæorumquè calcaneum aduersum te leuatum modò pateris. Gedeonis gladius inimicos suos feriebat: tuus autem te ipsum. Dalila tonsum Samsonem hostibus suis tradidit, Synagoga te cruci, non tonsum sed scoriatum. Interempto Goliath lætitia & alacritate maxima affectus, victor remanet Dauid: tu verò non nisi peremptus, victoriam & trophæum reportas. Ionas denique in ventre fuit ceti, viuus tamen, tu verò eris in visceribus terræ, vita tamen orbatus. Nos peccatores miseros. Te tanta virtute, probitate, humanitate, charitate, in tantas ærumnas propter nos incidisse? matremquè tuam sanctissimam, ex quo filio tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus? Quæ si non nostri causa facta putaremus, adhuc miseratione commoti ferre patiẽter

Nota.

Iud. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non posſemus:nedum cum hæc omnia non tua ſed noſtra culpa ſint commiſſa. Nos ò milites nos ſumus qui commouimus populum, qui tributa dari Cæſari, hoc eſt, Deo noluimus, ſeductores, blaſphemi & ſacrilegi, nos ducite vt crucifigatis: inſontem & innocentem dimittite, innoxium nolite occidere. Sed quando ſtat iſtorum ſententia, eamus & nos fratres & moriamur cum illo. Ipſe peccata noſtra perfert in corpore ſuo ſuper lignum, mille crucibus grauiora: nos etiam carnem noſtram crucifigamus cum vitijs & concupiſcentijs, vt ſpiritu viuamus & ſpiritu ambulemus. Gala. 5. b

¶ *Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Symonem: hunc angariauerunt vt tolleret crucem eius.* Cũ D. Ioãnes ſcribat Chriſtum Dominum baiulantem ſibi crucem exiſſe in caluariæ locum: Mathæus intelligendus eſt ſenſiſſe: inter eundum Chriſtum Dominum præpondere crucis deſeciſſe: atquè ideò Iudæos vt ſui voti compotes eſſent, reperientes Simonem, angariaſſe illum vt baiularet crucem IESV. Vnde meritò poterat dicere, quod olim Iob: pondus eius ferre non potui. Etſi non illi deerant calcaria impiorum, minæ, clamores: tandem fatigatus ex itinere, ac crucis põdere oppreſſus, ac improba Iudæorum inſtigatione agitatus defecit, atquè oneri ſuccumbere coactus eſt. Cuius rei imaginem habemus Iudicum capit. decimo ſexto, vbi ſacra refert hiſtoria: quod cum moleſta eſſet Dalila Sanſoni, & per multos dies iugiter adhæreret, ſpatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius & ad mortem vſquè laſſata eſt. Impia ergo Synagoga ſimulabat amicitiam, atquè oiculo Iudæ, hoc eſt, prætextu communis pacis & tranquillitatis CHRISTVM morti tradere feſtinabat. Hæc ergo impia & ficta atquè ſcelerata amica tamvrgebat hodie verum Samionem crucem baiulantem: vt iam iam deficeret anima eius, & ad mortem vſquè laſſaretur, tam acriter inſtabat, vt reſpirandi locus non daretur. Atquè ideò cum Hieremia verè dicere poterat, defeci ferre non ſuſtinens, audiui enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu: Perſequimini & perſequamur eum: Ab omnibus viris qui erant pacifici mei & cuſtodientes latus meum, ſi quomodo decipiatur, & prævaleamus aduerſus eum, & conſequamur vltionem ex eo. Hæc atquè his ſimilia, impij Iudæi inter ſe dicentes, & ſeſe inuicem ad iram incitantes, vrgebant Ieſum exeuntem in caluariæ locum: cumquè eum iam defatigatum viderent, inter eundum reperientes Symonem quendam Cyrenæum compulerunt (vt alius Euangeliſta teſtatur) portare crucem IESV. Quî conueniunt hæc, ò Domine IESV, cum his quæ apud Eſaiam dicebas: Torcular calcaui ſolus & de gentibus non erat vir mecum? non enim te modo videmus torcular, hoc eſt, crucem calcantem: ſed potius à torculari calcatum, atquè ab illa ſubactum. Sed ſcio Domine, ſcio, quod victus vincis, ſubactus ſubigis inimicos tuos, calcatus calcas hoſtes tuos: fateor te defatigatum & onere crucis oppreſſum defeciſſe corpore, animo tamẽ te firmũ, te conſtantẽ, te æquo animo hæc omnia ferentẽ. Baiulas tu crucem, ſed ſciens, prudẽſq; ac libens: baiulat Symon, ſed inuitus ſed coactus, ſed mercede cõducto. Iob. 31. d. Iudi. 16. Figura. Hiere. 20. c. Luc. 13. Eſai. 63. a

¶ Cæterum amici, nos exẽplo Chriſti, non exemplo Symonis, libenter crucem eius portemus: quod ſi eius crucem, quinquaginta cubitorum, (qualis fuit parata Mardochæo) ferre non poſſumus: ſuam vnuſquiſq; noſtrum à Deo collatam, patienter baiulare conetur: cum tam miſericors, tam pius, tamquè benignus ſit Dominus, vt non permittat tentari vltra id quod poſſumus. Charitas fuit in cauſa, vt Dominus Ieſus vltra vires corporis, tam ingens atquè intolerabile pondus ferret: at pontifex noſter noluit, imponere nobis onera importabilia, ſed potius omnes dolores noſtros ipſe tulit, omnia peccata noſtra, crucemquè grauiſsimã portauit, donec inter eundum in locum caluariæ, caderet: vult tamen, vt vnuſquiſquè noſtrum tollat crucem ſuam, non grauem, non intolerabilẽ ſed facilem, & leuem, & ſequatur illum. Non enim habemus pontificẽ neſcientem compati infirmitatibus noſtris, ſed qui condolere poſsit patientibus & afflictis, maximè ex quo ipſe defatigatus vltra quàm dici aut credi poteſt, oneri ſuccumbere coactus eſt. Esther. 5.

¶ *Et venerunt in locum quod dicitur Golgoltha, quod eſt Caluariæ locus.* Hic mecum altamente perpende myſterium hoc. In loco enim in quo peccator Adam, atquè innumeri alij latrones & ſontes ſepulti erant, percuſſus eſt agnus noſter, atquè Deo immolatus. Vt hoc facto ſignificaret nobis Spiritus ſanctus ideò eſſe percuſsũ vt omniũ ſceleratorũ pec cata deleret. Offenderant homines Deum vt ſup. diximꝰ. Erant illi debitores: non poterant per ſe ſoluere, venit Chriſtus vt ſolueret pro illis: volens in redemptione noſtra iuſtitiam ſuam oſtendere. Id indicauit Paulus Apoſtolus ita ad Romanos ſcribens: iuſtificati gratis per gratiã ipſius, per redemptionem, quæ eſt in CHRISTO Ieſu, quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, propter remiſsionem præcedentium delictorum, in ſuſtẽtatione Dei, ad oſtenſionem iuſtitiæ eius in hoc tempore. Hæc Apoſtolus. Vbi vides voluiſſe Dei filium mortem pro ſceleratis ſubire vt eos redimendo ſuam iuſtitiam demonſtraret. Eramus mortui, mortuus eſt CHISTVS vt nos viueremus. Quod vt ſignificaret in loco caluariæ vbi peccatores puniebantur & interibant, puniri & interire, imo etiam prope hunc locum ſepeliri voluit, vt ſua virtute atquè diuino contactu qui mortui erant ſuſcitarentur. Hoc etiam fuerat in Eliſæo mortuo figuratum. Eſt enim in quarto libro Regum ſcriptũ, quoſdam proiecciſſe mortuum in ſepulchro Eliſæi & quum oſſa viri ſancti tetigiſſet ſtatim reuixiſſe. Contactu.n. & virtute veri Eliſæi in caluariæ mõte ſepulti, mortuus peccator reſurgit. Sed ã hac figura aliàs diximꝰ. Roma. 3. Figura. 4. Re. 13. Quare in loco in quo ſepultus eſt Adam & in numeria latrones Chriſtus eſt immolatus.

¶ *Et venerunt in locum quod dicitur Golgoltha, quod eſt caluariæ locus.* Adhuc etiam factum hoc alio myſterio non vacat. Quod intellexit & explicuit Diuus Paulus in Epiſtola ad Hebræos miſſa, capite decimo tertio, his verbis: quorum enim animalium infertur ſanguis pro peccato in ſancta per Pontificem, horum corpora crematur extra ca- Hebrꝰ 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

extra castra. Propter quod & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populũ, extra portã passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra: improperium eius portantes. En Christus verus pontifex cum sanguine suo in sancta sanctorum cœlestis patriæ patrẽ oraturus intrauit. Et quẽadmodum animalium immolatorũ in lege extra castra corpora cremabãtur, ita corpus Christi extra Hierusalem in hoc caluariæ loco ardore passionis est combustum. Hæc est vera hostia, per quam sanctificantur, & de qua spiritualiter, & sacramentaliter vesci possunt quicumquè fide & charitate sunt præditi. Exeamus ergo ad eum extra castra; ideſt, à conuersatione de mundo & castrorum turba recedamus: improperium eius portantes, ideſt, eius vestigia imitantes, hoc est, sicut ipse pro nobis passus est, ita pro eo affligi non dubitemus. Nam improperium Christi sustinere, est, similes atquè ille iniurias patienter ferre: sicut de Moyse idem Paulus ca-
Heb. 11. pit. 11. dixit: quod improperium Christi diuitijs Aegyptiorum prætulit. Improperium siquidem Christi ibi vocat afflictiones, murmurationes, conuitia, & inuidias, quas exẽplo Christi Moyses à cõtribulibus suis sustinuit. Sicut enim egregiè de ieremitum & saluatorem suum Christum, iniuria & contumelijs Iudæi afficiebant: sic & liberatorem suum Moysem plerumquè iniuria affecisse Hebræi leguntur, quas tamen iniurias & afflictiones Pharaonis thesauro prætulit, fide aspiciens & sperans in remuneratorem Deum. Exeamus ergo ad Christum extra castra, ideſt, extra mundi huius desiderium. Dicamusq; cum eodem Apostolo: ego stigmata & opprobria Domini nostri Iesu Christi in corpore meo porto. Mundi huius amatores solent amorem veterẽ, nouo amore quasi clauum clauo excutere: quod & Assuero Regi septem principes fecere Persarum, vt Vasthi Reginæ desiderium aliarum puellarum amore compesceret. Illi vitium vitio, peccatum peccato medicãtur: nos Christi amore, populum nostrum & domum patris nostri obliuiscamur: & tanquam insigne gloriæ, improperium eius portemus. Qui ob nimiam charitatem qua nos est prosequutus, peccata nostra pertulit, vsquè ad caluariæ locũ: pondus alioqui intolerabile & importabile. Ac propter nimium amorem quo pater cœlestis dilexit omnes nos, dedit filio suo (vt Esaias ait) Esai. 53.
impios pro sepultura, hoc est, impiorum locũ. Mortuus est enim in hoc caluariæ monte, ibiquè prope crucẽ sepultus: vbi impij suorum delictorum pœnas luebãt. Exeamus de niq; ad Christum extra castra & veniamꝰ in caluariæ locum, saltem affectu & desiderio mundum relinquamus, & omnes concupiscentias, eiꝰ si crucis fructus tam salutares ac suaues percipere volumus. Christus (inquit Ber- D. Bern
nard.) extra portam passus est, ad quẽ egrediamur mundanæ conuersationis contemptu: quod egredi est de huius mundi ciuitate. Egrediamur ergo affectu: ita vt mundum minimè diligamus: egrediamur effectu: ita vt illum mente & corpore penitus deseramus, egrediamur profectu: ita vt cum Domino vnus idemq; spiritus fieri anhelemus. Nam tanto quis (vt D. Greg.
Grego. ait) Deo est proximus, quanto ab amore mundi est alienus.

¶ *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum.*

mixtum. Et cum gustasset noluit bibere. Ne qua pars corporis esset à cruciatu libera, aut nequid omitteretur ludibrij, porrexerũt illi poculum ad bibẽdum felle temperatum: Gum aliàs damnatis mos fuerit merum propinari, hoc est, vinum nulla aqua dilutum nodum felle, ad ipsorum consolationem, deiectiquè animi confortationem. Væ nobis, væ inquam nobis abominabilibus, inutilibusq; hominibus, qui bibimus quasi aquam
Iob. 15.b iniquitatem. Domino autem vitæ fonti perenni, acetum atquè fel propter nos miseros propinatur. Si sapimus, si misericordes sumus, porrigamus illi potum lachrymarum abiq;
Psal. 79. mensura: sint oculi nostri sicut piscinæ inhesebon riuos aquarum emittentes, quãdo calicem poculumquè
Cantt. 7.b aquæ frigidæ illi præbere non possumus: quod si fecerimus non perdemus mercedem nostram.

¶ Interim tamen considera, quod nulla Christi pars corporis fuit à cruciatu libera. Caput spinis, corpus flagris, manus ac pedes clauis oppressi fuerunt. Nullusquè sensus immunis à pœna. Oculos eius velauerant, maxillas pugnis attriuerant: collum alapis ceciderant, nares cadauerum fætore confecerant: reliquum erat, vt fel & acetum ori eius potandum apponerent: vt à planta pedis vsquè ad verticem capitis non esset pars vlla à
Esai. 1. dolore libera; quẽadmodum in hominibus propter quos fuit percussꝰ, nulla fuit à planta pedis vsq; ad verticem capitis sanitas, sed vulnus, & liuor & plaga tumens, hoc est, apertũ & occultum scelus, tumensquè superbia & elatio: ab infima enim plebe vsquè ad reges & præsules, erant omnes homines corrupti, flagitijsq; cõtaminati: & ideò voluit Dominus Iesus, vt nulla eius pars suo peculiari cruciatu careret.

¶ Nihil præterea omitti voluit ludibrij. Paulò ante audisti, quod milites congregauerunt vniuersam cohortem, & omni ludibriorum genere satiarunt animos & oculos eius. Nam quod audierant, quòd se Christus regem faceret Iudæorum, velut exprobaturi homini tam contempto superbiam affectati regni, spoliatum vestibus suis, induunt chlamydem coccineam videlicet palium regale. Deinde diadematis loco, coronam imponunt capiti ex spinis contextam. Sceptri loco, arundinem dãt illi in dextram. Iamquè veluti consalutantes nouum regem, flexis genibus coram eo, illudebant dicentes: Aue rex Iudæorum. Nec his contenti ludibrijs, expuerunt in eum: & arũdine, quam sceptri vice dederũt, percutiũt spinis coronatum caput eius, crucem humeris tanquam insigni latroni imponunt: in loco funesto ossibus & caluarijs interfectorum, nudũ omnibus suis vestimentis crucifigũt, irridentes, subsanant: & vt nihil relinqueretur improperij, & derisus: poculum ad bibendum, aceto ac felle dilutum illi porrigunt: cumquè nihil irrisionis & contumeliæ omitterẽt, ille summa mansuetudine passus est omnia, quo nobis æderet absolutũ exemplar tolerantiæ. Aequo igitur animo mundi ludibria toleremus, quãdo tale nobis est propositum exẽplũ. Si enim patres illi antiquiante Christi aduentum prospicientes in authorem Iesum ludibria & verbera (vt Paulus narrat) experti sunt, atq; Heb. 11.
ea patienter tulerunt: cur nos tanto iam proposito nobis exemplari non

Universidad de Deusto
Biblioteca

eadem libenter sufferemus? illi fide probati non accepta repromissionibus lapidati sunt, vt Naboth, Zacharias filius Ioiadæ, Hieremias: Sectis sũt vt Esaias: tentati sunt, vt Abraham, innumeraquè alia mala tolerauerũt, quæ narrat idem Paulus: cur nos miseri qui iam repromissiones accepimus, non eos saltem imitabimur, nõ eos saltem sequemur? vt verè possimus dicere patri, quod Christus Dominus ait apud Regium Vatẽ: propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam. Quasi diceret: quod enim nunc opprobria sustineo maxima, ab aduersarijs mihi illudentibus, me velantibus, conspuentibus, felle & aceto potantibus, verbis ridiculis atquè gestibus fœdis subsannantibus: item & quòd nunc sustineo, quæ ignominiosa sunt & confusione plena, de quibus solent homines maximè erubescere, publicã confusionem & publica opprobria, tu nosti pater sancte, quod non propter mea peccata ea iustineam, sed propter tuam voluntatem: quoniam tu me hæc tanta pro hominum salute perferre voluisti, vt pro eorum peccatis tuæ iustitiæ fieret satis, nequè nisi ex obedientia à te missus ad hanc deueni humilitatem. Nos ergo si fideles sumus, si iure, christiano nomine gaudere volumus, si Deum vero amore prosequimur, ludibria omnia non impatienter sufferamus: sed Dei voluntati parentes, toleremus. Sic fecit Christus, sic sancti martyres qui propter illum mortificabantur tota die, hoc est, propter eius iussionem, voluntatem, & obedientiam illi debitam, propter eius honorem, & zelum gloriæ suæ. Quoniam videlicet tuam doctrinam prædicantes, offensam diuini honoris non ferentes, venerunt in odium & opprobriũ hominum impiorum: qui si loqui voluissent illis placentia, honore maximo afficerentur.

2. Par. 24 Hieron. in prologo Hier. in argu. Esaiæ.

Psal. 68.

¶ *Postquam autem crucifixerunt eum: diuiserunt vestimenta eius sortem mittentes: vt impleretur quod dictum est per prophetam dicentem, diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* O Christe sancte quibus verbis, qua lingua, qua vi dicendi explicare quis poterit, quo pacto in cruce iam positus teipsum patri tuo hostiam viuẽtem, sanctam, Deo placentem obtulisti? Teipsum de cœlo intuetur pater & ait: quid mihi mortales, iã multitudo victimarum vestrarum? quid hostia illa & sacrificiũ? Hic est filius meus dilectus in quo placatus sum: hic est verus agnus pro peccatis mundi oblatus: hoc est sacrificium mihi maximè gratum: hæc oblatio maximè accepta.

¶ Figura. Gene. 9.

¶ Ecce iam nunc nudus iacet in tabernaculo Noe, musto charitatis ebrius: non curans quod filius eum irrideat, cæterisquè nuditatem eius ostendat. ¶ Lætus sanè atquè vultu alacris secundus Adam noster denudatur: vt nobis demonstret primi parentis innocentiam ab illo deperditam, sibi modo restitutam. Ab illo enim ablata fuerat, quod ad lignum sibi prohibitum manus extenderat: at Christo datur, quod eas extẽdit atquè expandit ad crucem. ¶ In lege Dominus iusserat vt cæsa membra victimæ componerentur super struẽ lignorum, ad pacem Dei obtinendã: cum autem sit ipse modo victima vera, seseaptat, sesequè ita componit super crucis altare, vt brachia, brachijs: & crucis pes, Christi pedibus con-

Leuit. 1. & Figura.

uenienter sint accommodata: sicquè pacem veram atquè animi tranquillitatem cõsequi possimus. Quid de te dicam ô Iesu sancte: cum te videam extendentem brachia, veluti crucem amplexari volentem? De phenice fertur, quod appropinquante vitæ fine, ligna componat & congeget: alitquè extensis excitet ignem, quo corpus eius crematur: semper tamen scintilla remanet ex qua vermis ortus, pristina illa auis reparatur. Te nunc intueor diuina phenix, alis brachiorum tuorum extensis crucis ligna accendentem, quibus mortem oppetas: atquè igne charitatis ardens, vitam mortalem finias: iterum glorioſiorem & splendidiorem restituendam. Tertia enim die nudo mortalitate, redibis amictus lumine sicut vestimẽto. Esto ergo alacris, esto ergo lætus, atquè ouans: quamuis à perfidis militibus denuderis, quia sola veste mortalitatis, qua nostri causa te diuina sapientia induit, veluti Rebeca Iacob, exueris. Exultent & gaudio repleantur fideles, quòd ob immensum amoris calorẽ, quo flagrat atquè ardet cœleste holocaustum, vestimẽta Iesus deposuit: non valens tam ingentem dilectionis ignem in sinu suo ferre nisi omnino nudatus. O felicem nuditatem: quæ tot primi parentis filios gratia & ornamentis virtutum & innocentiæ denudatos, iustitia vestiuit.

Phenix est Iesus.

Quare nõ scissa est vestis Christi.

¶ Nec enim ausi sunt milites vestem Iesu scindere, quod nostri causa voluerit eam Dominus seruari, quæ desuper cõtexta per totum, mysticum eius corpus tegeret. Nõ enim cõsentaneum fuit, vt vestis christianæ charitatis scinderetur, eo tempore quo Dominus Iesus carnem suã scindebat, pro charitate nostra resarcienda & reparanda. Quamuis ergo cætera Christi vestimenta scinderentur, militesquè ea sortirentur atquè partirẽtur: quibus miracula possent ædere; nuptialem tamen vestem, qua cum animis nostris spõsus Iesus nuptias celebrauit, intactam seruant: quoniam eius ardens amor, integerrimus perseuerat; nec cor eius nuditas præsens frangit: etsi fratres eius talari tunica eum nudauerint, quemiadmodum à fratribus olim Ioseph fuit denudatus. Denudarunt fratres, fratrem Ioseph: denudant milites fratrem Christum, sed Ioseph tunica sanguine hœdi fuit intincta, & ad senem patrem delata, quam pro solamine suo reseruare curauit: vt semper pius parens filij mortem illa visa deploraret: tunica verò Christi manibus virginis sanctissimæ contexta, sanguine proprio tincta non ei datur, sed tantum ostenditur à milite qui illam sorte acceperat. Vide, inquit, an tunica filij tui sit, quam posthac minimè induet. Quam cum agnouisset mater ait: tunica filij mei est, fera pessima comedit eum, bestia deuorauit Ioseph. Vera autem bestia deuoraueratverũ Ioseph. Omni enim bestiarum ac ferarum genere crudelior ac ferocior est homo omni Dei timore vacuus: & quid mali huiusmodi bestiæ non facerent, quando Christum Dominum verum Dei filium deuorare conati sunt? Vnde meritò apud Hieremiam Dominus cõquerebatur dicens: facta est hæreditas mea, quasi leæna. Quid mirum si nunc virgo mater scinderet vestimẽta sua, si indueretur cilicio, si lugeret filium, si diceret descẽdam ad filium meum lugens in infernum? quando

Gene. 37 Figura.

Hier. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

do ergo mater amisso tanto filio, omnem consolationem renuit: nos etiam lugeamus.

¶ *Et postquam crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius &c. Et Sedentes seruabant eũ &c.* Fratres Ioseph, vt sacra refert historia, primum nudauerunt eum tunica talari, quod maximè cãoderant, quod signum esset virtutis & paternæ dilectionis. Hoc insigne fratri inuident. Ipsi tamen interim non hoc agunt vt simili veste similiquè dilectione patris digni sint: sed vt per hoc fidem facerent patri quod a bestijs deuoratus esset. Deinde fratres illi proijciũt Ioseph in cisternam. Tertiò hisperactis sedent, vt comedant panem: denique irridentes dicebant nunc videbimus quid illi proderunt somnia sua. Hæc omnia typi & imagines erant Christi, atq; hominum istorum impiorum. Christus enim tunicam habuit, iustitiam scilicet, innocentiam, sanctitatem, nomen bonum &c. Propter hanc tunicam odio habitus fuit. Grauis, inquiunt, est nobis ad videndum, quia contrarius est operibus nostris. Hãc tunicam hæc vestimenta omnibus modis Christo detrahere conati sũt, & quantum in ipsis fuit detraxerunt famã eius denigrantes. Nos (inquiũt) scimus quia hic homo peccator est. Et iterum dæmonium habet & insanit: quid eum auditis? Sic coram Pilato eum diffamare conati sunt, imo nec nunc cessant Christo hanc tunicam atq; vestimenta detrahere. Proiecerũt fratres fratrem in cisternam: proijciunt Iudæi atquè impij milites Christum in mortis foueam crucifigentes eum. Sedent fratres Ioseph vt comedant panem & irrideant. Sedẽt milites isti vt conuiuium gaudij & exultationis quasi re bene gesta, celebrent: & obseruent an proiunt somniatori somnia sua. Sedent etiam iudæi eodem modo post quam Christũ crucifixerunt, vt festum paschale celebrent: quasi negotio strenuè peracto. Nondum enim omnes isti conscientiam mali facti sentiebant: quẽadmodum nec Ioseph fratres. Seruauerunt fratres tunicam Ioseph, amoris paterni insigne, non vt eum amorem sibi pararent, sed vt veram mortis eius fidem patri facerent: seruant homines isti impij atquè scelerati vestem Christi, nõ vt illa induti Christum induant, veteremquè Adam exuant: sed vt in verum testimoniũ mortis eius matri sanctissimæ eam ostendant.

Gene. 37. Figura paulòsante proposita prosequitur.

Sapien. 2.

Ioan. 9.
Ioan. 10.

¶ Nos igitur istorum impietatem non imitemur: sed potius sedeamus solitarij & taceamus, leuantes oculos in CHRISTVM crucifixum, & dolentes super contritione veri Ioseph. Assidebant isti cruci & seruabant eum, ne quis tolleret eum. Assideamus & nos similiter, & seruemus eum: ne quis eũ ab animis nostris auferat; ne quis aut mũdi aut diaboli aut carnis illecebris eum à mentibus nostris furetur. Isti seruabant, iniquo tamen animo, nos eum non iniquo sed bono animo custodiamus.

¶ Et *imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam. Hic est Iesus Rex iudæorum.* Inuidebant fratres Ioseph, illi: nec poterant ei quicquam pacificè loqui, quod plus omnibus à patre diligeretur; inuidebant quod se regem futurum illorum somniarat: audite (dicebat eis) somnium meum quod vidi: putabam nos ligare manipulos in agro; & quasi cõsurgere manipulum meum & stare, vestrosquè manipulos circunstãtes adorare manipulum meum. Cui fratres responderunt: nunquid rex noster eris? aut subijciemur ditioni tuæ? Rursum ait Ioseph: vidi per somnum quasi solem & lunam & stellas vndecim adorare me. Hęc ergo causa somniorum atquè sermonum inuidiæ & odij fomitem ministrauit. Iam quis non videt quã perfectè omnia hæc in Christo impleta sunt? Primo enim scimus quo modo eum oderint fratres eius iudæi scilicet: Nequè alias odiendi causas habuerint quàm quas fratres Ioseph habuerant, nempe quod diligebatur à patre; a quo audierant hic est filius meus dilectus. Hoc enim videre poterant non solum voce de nube delapsa, sed ex ipsius miraculis & vita. Vnde Nicodemus: scimus, inquit, quia à Deo veni sti, nemo enim potest facere &c. Et cęcus ille: in hoc inquit, est mirabile quod nescitis vnde sit, & aperui oculos meos. Vnde & Christus: si cęci essetis peccatum non haberetis. Nec tantum oderant Christum, sed nequè quicquam pacificè ei loqui poterant, sed omnia loquebantur hostiliter, vt cum dicerent: in Beelzebub eijcit dæmonia. Item: dæmonium habet, & insanit, quid eum auditis? item: vorax est & potator vini, socius publicanorum. Quod si aliquando pacificè videbantur ei loqui dolosè tamen fiebat. Meritò igitur cõquæritur, cum his qui oderant pacem eram pacificus. Et iterum: sermonibus odij circundederunt, & expugnauerunt me gratis. Quis etiam nesciat quod felicia illa somnia, promissionesquè &c. de futuro regno & potestate, Christo inuidiam conflauerunt, in causaquè fuerunt vt illum morti crucique traderent, vt in hoc loco testatur Euangelista dicens: imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam, hic est Iesus Rex iudæorum? magnifica de ipso prædixerant prophetæ, magnifica de ipso sentiebat populus, magnificè interdum, sed tamen verè ipse Christus de seipso loquebatur: vt cũ diceret: antequam Abraham fieret ego sum. Item: nunquam legistis in scripturis: lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? hæc inquam, & huiusmodi, inuidiam iudæorum auxerunt adeo, vt omnibus modis conarentur impedire ne rex esset: sed frustra. Iam enim à Domino definitum erat, vt manipulus eius staret: vt ipsum sol & luna & stellæ adorarent, vt in nomine eius omne genu flecteretur cœlestiũ terrestrium & infernorum. Quod iam adimpletum esse videmus. Quare non sine Dei consilio factum est, vt hũc honorificum titulum noluisset mutare Pilatus: etiam si apud illũ egerant iudæi, vt is titulus corrigeretur, nec poneretur Rex iudæorum, sed hic fecit se regem iudæorum: Vt propositum scilicet Dei maneret, qui non passus est vt hac vna in re Pilatus vinceretur.

Præcedẽs figura prosequitur.

Ioan. 3.
Ioan. 9.
Mat. 12.
Ioan. 10.
Mat. 11.
Psal. 119.
Psal. 108.
Mat. 21.

¶ Nos ergo confiteamur regem nostrum, est enim rex confitentium eũ. Obtulerunt tandem filij Iacob munera Ioseph & adorauerunt eũ proni in terram. Offeramus nos ipsos regi nostro, offeramus ei omnia nostra, quæ quamuis parua sint munera, illi grata & accepta erunt, si ex fide & charitate proficiscantur. Qui dederit, inquit, calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, nõ perdet mercedem suam. Adoremus eum proni

Supr. 10.

in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in terram: quando sol & luna & stellæ adorant eum. Adorat pater, ideſt, populus ille antiquus patrum, adorat mater, ideſt Eccleſia, adorant fratres, ſcilicet fideles. Adoremus eum pronin terram non ludubrij cauſa, quemadmodum ſatellites iſti, ſed religionis & pietatis.

¶ *Tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones, vnus à dextris, & vnus à ſiniſtris.* Curatū eſt & hoc à iudæis vt ſimul cum eo crucifigerētur duo latrones, ſic vt Ieſus medius, à dextris haberet vnum, ad leuam alterum: vt omnibus & ipſe vanus & impoſtor haberetur, & allorum ſimilis quibus erat adiunctus. Hac impoſtura miſeri volebant denigrare nomen Ieſu, atquè famam eius omnino extinguere, vt adimplerent quod apud Hiere. dicebant: eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius. Hoc ſe fore conſequturos putabant, ſi inter latrones crucifigeretur. ¶ Iam ergo nemo noſtrum quærat vbi eſt Ieſus. Nam non eum inter Apoſtolos, non in templo, nō in domo Marthæ, ſed in loco iniquorum inter inſignes latrones & tanquam illis inſigniorem in medio crucifixum inueniet. Iam nemo noſtrū quærat vbi eſt Ieſus, vbi Deus noſter, vbi Chriſtus, vbi admirabilis, fortis, conſiliarius, pater futuri ſeculi, princeps pacis, nam nemo iudæorum reſpondebit: quod ſi quærat vbi eſt inſignis alle latro, maximus ille impoſtor qui ſuis proſtigijs ſeducebat turbas, ſuis ſeditionibus commouebat populum: ſtatim audiet omneis vno ore vnáquè voce acclamantes ecce impoſtor inter impoſtores, ecce fur inter fures cruci affixus: ecce latro inter latrones patibulo ſuſpenſus.

Quare inter latrones eſt crucifixus.

Hiere. 11 d.

Vbi inuenit Ieſus.

¶ O Ieſu ſancte vereris ne an latrones inter quos es poſitus, tua bona furentur? abſconde obſecro diuitias omnes tuas, ne ab his tam impijs atquè ſceleratis deprædatoribus furripiantur: ſerua & cuſtodi diligenter, ne eas depopulētur. Sed me miſerum: nam nihil habes quod deprædentur niſi crucem. Sed adhuc celebre nomen tuum, atquè præclara geſta tua furari iudæi proſua virili curant: & ideò te inter iniquos & celebres latrones collocant. Me, inquam, miſerum: cū videam Dei filium in cœlis inter patrem & Spiritum ſanctum ab æterno poſitum, hodie inter duos latrones ſtatutum: cum conſpiciam ſanctum illud propitiatorium aliàs inter duo cherubin, qui verſis vultibꝰ illud indefinentur reſpiciūt: modo inter duos depopulatores depoſitū. Sed ò bone Ieſu bono animo eſto, nā ſtatim in medio duorū animalium hoc eſt, latronum poſitus cognoceris. Patienter expecta nam illico audietur centurio dicēs: verè filius Dei erat iſte: non impoſtor, nō ſeductor, non latro, etſi inter latrones poſitus, ſed verus filius Dei, ſplendor gloriæ vera figura & imago ſubſtantiæ eius. Conſtanter ſuſtine memor patris tui Iacob tibi dicentis ad prædam fili mi aſcendiſti. Felix deprædator qui crucem aſcendit vt inde inferni bona deprædaretur, captiuamquè ſecum duceret captiuitatem, ſpoliaquè fortis armati detraheret: felix profectò latro qui vim intulit regno cœlorum atquè illud violēter rapuit, vt nobis eum ſequentibus diuideret.

Exod. 25 Figura.

Auguſt.

Gene. 49

¶ Cæterum omnibus compertū eſt, duos ſocios Ioſeph, in eodem carcere cum illo coniectos imaginem geſsiſſe latronum iſtorum. Quorum alter

Gene. 40 Figura

alter ſeruatus eſt, dānatus alter. Cōpertum etiam eſt, per hos duos latrones, atquè per vinctos illos duo genera peccatorum ſignificari. Sunt peccatores, quos anteactæ victæ pœnitet: quibus Dominus ait: Hodie mecūeritis in paradyſo. Hiveluti pincerna ille Pharaonis, tres propagines vident, ideſt, tres Chriſti naturas, diuinam & humanam ex corpore & anima conſtantem. Vuarum verò ex preſsio, Chriſti paſsionem præſefert, ex qua peccator animi dolore & pœnitentiæ commotus, peccatorū veniam ſibi parat. Per piſtorem autò atquè per latronem ad leuam Chriſti crucifixum, peccatores obſtinati ſignātur. Hi tribus caniſtris, hoceſt, grauibus peccatis ſunt preſsi, & onerati: peccatum enim talentum plumbi eſt. Hi non ceſſant improperare Chriſto. Peccator enim cum in profundum malorum venit, cōtemnit. Doleamus igitur cū latrone ad dextram poſito ſi audire volumus, Hodie mecum eris in paradyſo: reſtituiquè in gradum priſtinum gratiæ, ſicut pincerna regis in eius gratiam reſtitutus eſt.

Figura. Gene. 8.

Clamor Chriſti exſpectatus à patribus ante tiquis.

Baruch. 3 a.

Zach. 7.

Prou. 18.

¶ *Iterum clamans voce magna emiſit ſpiritum.* Alius Euangeliſta narrat ex clamando dixiſſe, Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Vt intelligeremus non tam morti quā patri ceſsiſſe. Cum ergo decreuiſſet naturales cauſas ſinere, vt curſum vitæ ſuæ peragerent, patri ſuo ait. *Conſummatum eſt*: ſcilicet, illud ſingulare cum inimicis certamen. Atquè patris tunc voluntate moriendi intellecta, emiſſa magna voce ait. *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*, afflictum ſcilicet, vt requieſcat à laboribus ſuis. Sicut enim olim columba

Chriſti ſpiritus in manus patris.

à Noe emiſſa, minimè inuenire potuit, vbi pes eius requieſceret, donec rediret ad arcam: ſic ó pater cœleſtis, ſpiritus meus in mundo requiem non reperit, niſi redeat ad eum qui miſit illum. Tunc ſanè pater, qui hamum in mortis mare vt Leuiathan caperet, emiſerat, capta præda, illum adſe traxit: atquè inter brachia foueūdum recepit. ¶ Hic eſt clamor ille, hæc eſt vox magna, quam ſancti in hoc mundo poſiti, & qui iam diu in lymbo erant conſtituti expectabāt, hic eſt clamor, quem à Deo exaudire precabatur Vates Baruch in captiuitate poſitus: atquè his verbis dicebat à longe hanc Chriſti anxiam magnamquè vocem proſpiciens atquè contemplans: & nunc Domine omnipotens Deus Iſrael, anima in angutſijs & ſpiritus anxius clamat ad te: Audi Domine & miſerere, quia Deus es miſericors, & miſerere noſtri, quia peccauimus ante te, quia tu ſedes in ſempiternum, & nos peribimus in æuum? Domine omnipotēs Deus Iſrael, audi nunc orationem mortuorum Iſrael, & filiorum ipſorum qui peccauerunt ante te. Hæc Baruch in captiuitate conſtitutus: & per hunc clamorem à Chriſto emiſſum, liberari deſiderans ab animi vera captiuitate in Babylonica illa figurata. Quare illud eſt intelligendum ſanctos omnes in lymbo detentos clamorem hunc Chriſti tam validū, quo ſpiritum patri traderet, expectaſſe, ac deſideraſſe: quemadmodum nunc omnis beatorum cœtus expectat vltimum eius clamorem, quo excitatur eſt mortaleis omneis à ſomno mortis, atquè in iudicium extremum vocaturus. Clamauit hodie in cruce, vt animas bearet, clamaturus

tunc

tunc est vt etiam electorum corpora felicitate donet. Cum ergo isti tot iam annos essent detenti, & iam pro eis Christus clamore emitteret: precatur Baruch vt eius vox desiderata & expectata satis, exaudiatur. Et nũc Domine (inquit) omnipotens Deus Israel: Et nunc saltem, etsi hactenus audire noluisti, quod nondum talis vox audita fuerit: nũc inquam, quod anima Christi filij tui tristis est vsq; ad mortem, nunc quod in passionis angustijs posita & ipiritus promptus ad vlceriora perferenda supplicia, clamat ad te: audi Domine & miserere nostri quia peccauimus ante te. Vt autem ostenderet quomodo, eo tempore in patibulo clamauit Christus, quo clamauerũt etiam patres in lymbo detenti: addit Vates: Domine omnipotens Deus Israel, audi nunc orationem mortuorum Israel, & filiorum ipsorum. Clamat ergo Iesus vt morte sua captiuos ab inferis eductos, ad patrem ducat. Cum igitur ait: Consumatum est, subaudiẽdum est, exilium sanctorum patrũ. Quos etiam in patris manus præmiatrices deducens, exclamando vt abeis exaudiretur, Dixit: Pater in manus tuas commẽdo spiritum meum. Vnde tantæ virtutis fuit vox emissa à Christo, item vox emissa à sanctis, quod spiritu patri traditò (vt statim addit Euangelista) monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum surrexerunt cum eo, & venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.

Pro patrib⁹ clamat Christus.

¶ *Et velum templi scissum est in duas partes.* Tres mundos figurat antiquitas: supremum horum vltra mundanum, quem theologi angelicũ, philosophi autem intellectualem vocant: quem è nomine satis pro dignitate decãtatum, Plato inquit in Phedro. Proximum huic cœlestem, postremũ omnium, sublunarem hũc, quem nos incolimus. Hic tenebrarum mundus, ille autem lucis. Cœlũ ex luce & tenebris temperatur. Hic per aquas notatur fluxa instabiliquè substantia. Ille per ignem lucis candore, & loci sublimitate, cœlum natura media. Idcirco ab Hebræis aseimiam, quasi ex es & maim, ideſt, ex igne & aqua, qua diximus compositum, nũcupatur. Hîc vitæ & mortis vicissitudo, illic vita perpetua, & stabilis operatio, & in cœlo vitæ stabilitas operationum locorumquè vicissitudo. Hic ex caduca corporum substantia, ille ex diuinæ mẽtis natura: cœlum ex corpore, sed incorrupto. Mouetur tertius à secundo, secundus à primo regitur. Et sunt præterea inter eos differentiæ plurimæ, quas hic enarrare, non est consilium.

Tres mundi: sublunaris cœlestis, & angelicus.

¶ Hoc non prætermiserim: figuratos hos tres mundos à Moyse euidentissime in admirabilis illius tabernaculi sui cõstructione. Partitus est enim tabernaculum in partes tres: quarum singulæ singulos, quos diximus mundos, repræsentare, expressius nullo modo possent: Et enim prima pars nullo defensa tecto vel vmbraculo, imbribus, niui, solibus, frigori obuia erat, & quod est nostri, ideſt, sublunaris mũdi, euidẽtius simulachrum: inhabitabant enim eam, non modo homines mundi & immundi, sacri & profani, sed & omnifarij generis animalia, eratquè in ea ob sacrificia iugesquè immolationes vitæ & mortis perpetua vicissitudo. Reliquæ verò partes ambæ obtectæ, & vndiquè ab omni peregrina iniu

Figura nõ tanda. Hi tres mundi repræsẽ tabantur in figura tabernaculi, & templi Salomonis.

iniuria liberæ; quemadmodũ & vterquè mundus, tam cœlestis quàm supercœlestis nec iniuriæ capax, nec cõtumeliæ. Ambæ itẽ sanctitatis nomine honestatæ: ita tamen, vt quæ erat secretior sancti sanctorum, reliqua sancti tantum titulo, decoraretur. Sicuti quamuis & cœlestis & angelicus mundus vterq; sanctus, quoniam supra lunam post luciferi casum, nec macula, nec peccatum, aut est, aut esse potest: angelicus tamen cœlesti longe sanctior habetur, & diuinior. Sed quid remotiores has similitudines prosequimur: nam si postrema pars tabernaculi, erat hominib⁹ & brutis communis, secundam, quæ tota auri splendore fulgebat, candelabrum illuminabat septem lucernis distinctum, (quæ, vt dicunt omnes interpretes Latini, Græci, & Hebræi, septem planetas significant) in tertia parte omniũ sacratissima, alata cherubim erant: non ne nostris tres mũdos oculis subijciunt? & hunc quem & bruta & homines incolunt, & cœlestem in quo planetæ corruscant, & supercœlestem habitaculum angelorum?

¶ *Et petræ scissæ sunt.* Considera obsecro, lapides se sciderunt & fregerunt, & iudæi vsquè adeò fuerunt indurati, vt in Christi morte in sua duritie & integra pertinatia permanerent. Meritò eos olim appellat Dominus duros corde. Audite (inquit) me duro corde. Et Stephanus Act. 7. Duros ceruice, atquè auribus incircuncisos. Tale cor appellat Ezechiel laterem, terram duram & coctam. Similes his sunt, qui Christi nomine gloriantur, tamen in duritie cordis sui perdurantes, ad pœnitentiam venire nolunt. Tuautem secundum duritiẽ cordis tui & impœnitẽs cor tuũ thesaurizas tibi iram in die iræ, inquit D. Paulus.

Esai. 46.d

Contra indurator.

Rom. 2.a

¶ *Centurio autem & qui cum eo erant custodientes Iesum, viso terræmotu, & his quæ fiebant, timuerunt valde dicentes: verè filius Dei erat iste.* Considera obsecro efficatiã & vim mortis Christi. Vix animam Deo tradiderat, vix spiritũ emiserat, & ecce Centurio gentilis atquè omnes eius milites ibi astantes in Iesum credunt. Verè ergo præ dixerat Esaias cap. 53. Si posuerit pro peccato animam suam videbit semẽ longeuum. Quibus verbis vult propheta fructum christianorum ostendere post Christi mortem. Vt enim post Isaac immolationem fuit à Deo promissa Abrahamo generis multiplicatio instar stellarum cœli, & maris arenæ, vt in eius semine omnes gentes benedicerentur, per quod semen D. Paulus intelligit Christum, sic post Christi mortem fuerũt christiani multiplicati, & populi multi in Ecclesia spiritualiter geniti. Quorum primitiæ fuerunt Centurio iste & qui cũ eo erant, qui videntes quod sic expirasset, quod in morte sua tan-

Esai. 53.

Gene. 22 Figura.

Gala. 3.

Quid significavelitempli scisio.

¶ Admonemur autem hic etiam altioris euangelici sacramenti. Nam quoniam nobis ad mundũ super cœlestem, ad angelorum consortium, reserata est via per Christi crucem & sanguinem: idcirco illo accubante scissum est velum templi, quo sancta sanctorum, per quæ angelicum mũdum diximus significari ab alijs partibus discludebantur. Quod fuit indicium patere iam aditum homini ad Deum ipsum, qui volat super cherubim, & ad eius regnum ab initio ob peccatum primi parentis iustitiæ legibus obclusum.

ta signa & miracula edidisset, confessi sunt publicè esse verũ filium Dei. Felices nos Christiani ac nimium felices qui semen Christi sumus, virtute mortis eius, spiritualiter per fidem & charitatem atquè veram pœnitentiam generati: beati profectò omnes nos, qui inter innumeram illam prolem annumeramur, de qua idem Vates ait: generationem eius quis enarrabit? & Regius propheta in psalmo: ecce alienigenæ, & Tyrus & populus Aethyopum, hi fuerunt illic. Siue iste natus est ibi, vt habet versio Hieronymi. Volens igitur Dominus huius prolis primitias ostendere, statim quod spiritum patri tradidit, multos ad fidem suam traxit, vt hîc vides.

Esai. 53
Psal. 86.

¶ *Cum autem sero factum esset, venit quidam homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph &c. Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu &c. Et accepto corpore &c. Posuit illud in monumento &c.* Huius depositionis atquè sepulturæ Christi habemus imaginem, 3. Regum. cap. 22. vbi dicitur. Commissum est ergo prælium in die illa. Rex autem Israel stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere. Fluebat autem sanguis plagæ in sinũ currus, & præco insonuit in vniuerso exercitu antequam sol occumberet dicẽs: vnusquisquè reuertatur in ciuitatem & terram suam. Mortuus est autem rex & perlatus est in Samariam, sepelieruntquè regem in Samaria. Hæc ibi. Christus ergo Dominus verus fuit Rex Israel, qui mutauit habitum suũ vt ingrederetur bellum. Cum enim in forma Dei esset, semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. In habitu igitur & specie non solum hominis sed insignis etiam latronis ingressus est in caluariæ monte bellũ. Rex autem Israel (inquit) stabat in curru suo contra Syros. Stabat rex noster crucifixus: stabat constans & firmus in cruce commisso prælio. Ita vt nullis cruciatibus, nullis conuitijs, nullisq; ærumnis frangi potuerit, non ignorans quàm varius esset euentus belli. Stabat, inquam, solus vulnere percussus. Stetit namquè in confractione mortis, vt à nobis cessaret quassatio iræ cœlestis. Stetit etiam tunc in confessione sua, qua verum regem, verum Messiam, verumquè filium Dei se esse profitebatur. Stetit (inquit) contra Syros. Syri enim idem est, quod insidiantes. Dæmones igitur Syrorum more Christi sanguini insidiabantur, dicebantquè Iudæ, veni nobiscum insidiemur sanguini, abscõdamus tendiculas contra illum tem: deglutiamus eum sicut infernus viuentem. Sed tamen non quod putabãt euenit, nam deglutiẽdo Christum Dominum, ipsi deuorati atq; glutiti sunt. Hoc enim erat quod cõminabatur dicẽs. Omors ero mors tua, ero mors tuus inferne. Dũ enim tu mihi morsum infliges, mortẽ comedes tibi morsu amarissimo. Stabat ergo rex noster in curru suo, hoc est; in cruce aduersus Syros, hoc est, dæmones illi insidiantes. Addit autẽ scriptura: Et mortuus est vespere. Mortuus est enim rex noster, tradiditquè ad vesperam patri spiritum suum. Hic autem sistite gradum parumper, & aduerte primum hominem conditum fuisse à Deo die sexta, primæ diei veneris (vt fertur) hora tertia, transgressus est verò Dei mandatum hora sexta, eiectus est autem

9. Re. 22
Figura.

Christus rex Israel.

Crux currus.

Psal. 105.

Syri dæmones.

Prou. 1.

Osee. 13. d

tem è paradyso voluptatis hora nona, hoc est, ad vesperam. Vt autem tempus tempori respondeat: secundus homo de cœlo cœlestis, eadem hora tertia similis diei, morti dãnatus est: hora verò sexta, qua primus homo de terra terrenus peccauit, secũdus homo crucifixus est: Hora verò nona qua ille è paradyso fuit eiectꝰ, secundus homo noster animam Deo tradidit, atquè de corpore & ab hoc mundo egressa est. Fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus. Vt intelligeremus, quàm copiosa futura esset apud regẽ verum Israel, redemptio nostra. Nã à sinu eius in sinum crucis remanentis apud nos, fluit semper virtus sanguinis Christi, quo lauantur peccata fidelium, virtutes augentur & merita. Tuncautem præco insonuit in vniuerso exercitu ante quàm sol occũberet dicens: vnusquisquè reuertatur in ciuitatẽ & terram suam: cum Centurio qui verus Christi præco fuit, clamauit: Verè filius Dei erat iste. Hoc enim præconium satis significat ingenuitatem nostram, nam si filius nos liberauerit, veri liberi erimus; ita vt reuerti possimus in terrã nostrã, in ciuitatẽ illam cœlestem à qua exulabamus, in terrã illam viuentium possessam à cœlestibus spiritibus. Tandẽ ait scriptura quod mortuus est rex, & quod sepelierũt eum in Samaria. Samaria enim idem est quod custodia. Ecce ergo Ioseph virum venerabilẽ adeũtẽ præsidẽ, & petentẽ sibi donari corpus regis Israel: quo accepto reposuit & custodiuit in sepulchro atquè in monumẽto nouo, quod exciderat in solido saxo, vbi adfuere iudæi obsignantes lapidem cum custodibus.

¶ Reliquum hic est vt omnes nos lachrymas fundamus super glorioſum Domini sepulchrum. Quis enim filtem repetens virginis lachrymas super sepulchrum, nõ colachrymetur? inclinabatur pia mater in eius lapides, durosq; appellabat, quod abstulissent ab ea, quẽ amplecti solebat. Atquè inter lachrymas cum dilecto filio suo iam sepulto has querulas voces emittebat: Heu heu fili mi, lumẽ oculorum meorum, vbi nam modo sunt angeli in tuo natali canentes, vbi pastores tripudiantes, vbi reges munera deferentes? præsepe versum est in sepulchrum, loco pastorum ad te adorandũ currentiũ, adsunt sacerdotes te seductorem & impostorem vocantes: Domine, inquiunt, recordati sumus quod seductor ille dixit adhuc viuens: post tres dies resurgã. Quid superst nisi quod angeli pacis amarè fleant? solus adest Ioseph tibi fidelis. Solus vnus vel alter sed cæteri vbi sunt? vbi nam est Apostolorũ obsequiũ, vbi discipulorum comitatus, vbi amicorũ gloria, vbi mortui quos suscitasti, vbi cœci quibus visũ præbuisti, vbi leprosi quos emundasti? quare non properant, cursum nõ accelerant vt te non iam mortuum & cruci affixũ sed inter lapides conclusum videant? Colachrymemur & nos, & dicat vnusquisquè nostrũ: quis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontem lachrymarum dabit, vt nocte fleam, & die fleam. Nam cecidit corona capitis nostri, væ nobis quia peccauimus. Vbi nã modo sunt manus illæ tuæ ò Domine Iesu, manus tornatiles plenæ hiacinthys, manus illæ cœlum terrãq; ferentes, manus illæ per quas formatus est orbis, innumeraq; facta miracula? vbi modo sunt pedes illi speciosi annuntian-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes & euangelizantes pacẽ, euangelizãtes bona, pedes infirmos & ægros sine defatigatione visentes? quis clausum habet os illud omniũ tristiũ solamen, á quo pendebamus omnes, è quo verba vitæ æternæ efluebant? quis è medio nostrum præsentiam illam abstulit, quæ omnes nos lætos & vultu alacres reddebat? quo ibunt sine patre filij? quo magistro sublato discipuli? quo clientes sine aduocato? tu enim ô Domine Iesu, & pater, & mater, & frater & magister eras. Tu salus nostra, tu fortitudo & ornamentum, tu denio, omnia omnibus diligentibus te. Sepeliamur ergo cũ Christo, vt cum eo suscitari mereamur.

¶ *Angelus nuntiat Christi resurrectionem.*

Capi. XXVIII.

Mar. 16. b. Ioan. 20. c

VESPERE autem sabbathi quæ lucescit in prima sabbathi, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrũ. Et ecce terræmotus factus est magnus, angelus enim Domini descẽdit de cœlo: & accedẽs reuoluit lapidẽ, & sedebat super eũ. Erat aũt aspectus eius sicut fulgur, & vestimenta eius sicut nix. Prætimore aũt eius exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui. Respondẽs autẽ angelus dixit mulieribus, Nolite timere vos, scio enim, quod Iesum qui crucifixus est quæritis: nõ est hic, surrexit enim sicut dixit: venite & videte locũ, vbi positus erat Dominus. Et cito euntes, dicite discipulis eius, quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galilæã, ibi eũ videbitis, ecce prædixi vobis. Et exierunt cito de monumẽto cum timore, & gaudio magno, currentes nũtiare discipulis eius. Et ecce Iesus occurrit illis, dicẽs. Auete. Illæ autẽ accesserũt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerũt eum. Tunc ait illis Iesus, Nolite timere, ite, nũtiate fratribus meis, vt eãt in Galilæã, ibi me videbũt. Quæ cum abijssent, ecce quidã de custodibus venerunt in ciuitatem, & nũtiauerũt principibus sacerdotũ omnia quæ facta fuerant. Et cõgregati cum senioribus, cõsilio accepto, pecuniã copiosam dederũt militibus, dicentes, Dicite quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eũ nobis dormientibus. Et si hoc auditũ fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatũ est verbum

verbũ istud apud Iudæos, vsq; in hodiernũ diẽ. Undecim autẽ discipuli abierunt in Galilæã, in in montẽ vbi constituerat illis Iesus. Et videntes eum adorauerunt, quidã aũt dubitauerunt.

Mar. 16. d.

Et accedens Iesus, loquutus est eis, dicens, Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Eũtes ergo, docete omnes gẽtes, baptizantes eos, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæcunq; mãdaui vobis, Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad cõsumationem seculi.

Ad literam.

VESpere autem sabbathi quæ lucesit in prima sabbathi. Pro intelligẽtia huius loci, quę vix âdoctis intelligitur, notãdũ primũ: quod vespera in sacra scriptura, accipitur pro nocte: vt mane pro die, per synedochẽ pars pro toto accipitur. Ge. 1. Factũ est vespere & mane dies vnus, ideſt, primus.

Regula.

Gene. 1.

Quia ex die ac nocte dies naturalis cõflatur. Et psal. 29. ad vesperã demorabitur fletus, & ad matutinũ lætitia, ideſt ęrũnæ vestræ nõ erũt diuturnæ. Deinde; sabbathũ erat dies solẽnis apud Hebræos, quod per totũ anni circulũ per singulas hebdomadas insigni religione celebrabatur. At verò, reliquos sex dies hebdomadę, ad hũc modũ supputabãt Iudæi: prima sabbathi, ideſt prima dies, á, ideſt, post sabbathũ, hoc est dies dominicus: secũda sabbathi, ideſt, secũda dies post sabbathũ, hoc est, dies lunæ: sic deinceps, donec ad diẽ veneris perueneris. ¶ Præterea sabbathũ significat totã hebdomadã, hoc est, septẽ dies solẽnitatis paschalis. ¶ In prima significatione capitur primo loco, in secũda, in secũdo loco. Quasi dicat: prima die hebdomadę ad aurorã, i, in nocte sabbathi, quæ propinqua est diei dominicæ aduẽtãti, venerũt sanctæ mulieres ad monumẽtũ, vel sabbathũ vtrobiq; accipiatur primo modo, ideſt, nocte sabbathi quæ nox luceſcit in prima die post sabbathũ, hoc est, dies dominica ad auroram &c.

¶ Græci legũt: vespere sabbathorũ. Et significat vniuersos dies illos solẽnitatis, cũ azimos panes comedebant. Nã vnusquisq; dies illorũ, sabbathũ erat. Et sic intelliges: nomẽ sabbathorũ, esse nomẽ pluralis numeri, positũ pro singulari, hoc est, pro vno sabbathorũ, vt sepultus est in vrbibus Galaad secundũ tex. Heb. i, in vna vrbe.

Iudi. 12.

¶ *Vespere autẽ sabbathi, quæ &c.* Vespera sabbathi quæ &c. Vel, vespere sabbathi quod &c. Vt relatiuũ referatur ad vesper, quod est neutrum.

¶ *Factus est.* l. facta fuerat magnus.

¶ *Deuoluit lapidem.* Deuoluerat lapidẽ

¶ *Exterriti sunt custodes.* Vel exterriti fuerant.

¶ *Respondens autem angelus &c.* Hebra. verba faciens angelus.

¶ *Et si hoc auditum fuerit à præside.* Sub præside, i, si res apud præsidẽ agatur.

¶ *Suadebimus ei.* persuadebimus ei, vel placabimus eum.

¶ *Data est mihi omnis potestas.* Vi. quæ annotauimus sup. ca. 1. in illa verba: vbi est qui natus est rex Iudæorum, de potestate Christi.

¶ *Docete omnes gentes.* Gręc. discipula-

Universidad de Deusto
Biblioteca

te,aut discipulos facite.

¶ *In nomine patris*. Vel in nomen patris .i, vt fidē habeāt patri & filio.&c

¶ *Docete omnes gentes*. Lege quæ annotauimus in. 22. Nota veri Messiæ posita in principio libri.

¶ *Ego vobiscum sum*. Pro, adsum vobis & faueo.

Regula. ¶ *Ego vobiscū sum vsq; ad cōsumationem seculi*. Sæpe in S. scriptura,id quod ad diuersorū tēporū homines pertinet, ita promittitur, quasi de vna eiusdē ætatis generatione dicatur. Sic Pet.

1. Pet. 3. 1.epi.c.3. Vos genꝰ electū &c.ps. 23.

Psal. 23. Hæc est generatio quærētiū eū &c. Nō loquitur Dauid de vna hominū ætate, sed de vniuersa ecclesia, quæ ab

Math. 5. Abel iusto incæpit, & duratura est, vsq;ad diē iudicij.Ma.5. Beati estis cū maledixerint vobis homines &c. Et ferè cū ad Apostolos loquitur Dñs, nō tā ad illos dirigit sermonē, quā ad vniuersū populū christianū,cuius illi erāt veluti seminariū: vt vos estis sal terræ &c. Ego vobiscū sū &c. Sed iā de hoc sup.c.5.diximus explicādo locū illū:beati eritis cum maledixerint vobis homines.

¶ *Ego vobiscū sum vsq; ad consumationem seculi*. Quod si hæc vera sunt, vt re vera sūt: quomodo est credibile: amātissimū illū spōsū,spōsā suā dilectissimā hoc est,ecclesiā,tāto tēpore(vt Lutherus fateri cogitur) reliquisse, eāq; in adulterij āplexibus, mille & tercētis annis perseueraſſe,& tot patres, tam pios,tā sanctos,tātisq; miraculis coruscātes fuisse à deo(pro quo multis sāguinē fuderūt)destitutos penitus, & immenso prope tēporis spacio in erroribus versatos? si aūt fateantur hæretici Christū fidē suā seruasse;necessario debēt fateri,ecclesiā semper veritatē tenuisse. Cū verò Lutheri,eiusq; sequatiū doctrina ex diametro ecclesiæ repugnet,qs nō videt esse falsā & impiā? Lege quæ annotauimus sup. c.8. in illa verba:ita vt nauicula operiretur fluctibus ad mores cōponendos. Quod aūt tā apertis verbis hoc in loco pollicetur Christus olim etiā per Eſaiam promiserat, c. 54. sic inquiēs: sicut in diebus Noe istud mihi est,cui iurauī ne inducerē aquas vltra super terrā: sic iurauī vt nō irascar tibi. Mōtes cōmouebūtur, & colles cō tremiscēt: mia aūt mea nō recedet à te,& fœdꝰ pacis meæ nō mouebitur dixit miserator tuus Dñs. q. d. hoc quod tibi iurauī, nēpe: nūquā te esse derelicturū, est verissimū: nam prius mōtes cōmouebūtur, & alio se trāsferēt,& colles cōtremiscent, quā ego te deserā: nūquā. n. mia mea à te recedet, neq; fœdus meū tecū initūr rūpetur. Quæ verba,nō synagogæ,quā videmus à Deo esse derelictā,sed ecclesiæ de qua D.Pau.totū illud c. Esa. in ep.adGa.interpretatur,intelligūtur: & Chīs in hoc.c. deprōpsit, quod apud Ioā.c.6.ait, & scriptū est in prophetis,erūt omnes docibiles Dei. Valeat ergo Lutherus:nā stat sententia: ego rogaui pro te Petre, vt nō deficiat fides tua. Et rursū: ego rogaui patrē & aliū paracletū dabit uobis spiritū veritatis, vt maneat vobiscū in æternum.

Supr. 8. Esai. 54. Ioan. 6. Luc. 22. Ioan. 14.

¶ *Data est mihi omnis potestas etc.* Ge.45 aiūt fratres Ioseph patri suo: Ioseph filius tuꝰ viuit, & dñatur in ōni terra Aegypti. Lætissimū qdē nuntiū fuit quod dicūt, Ioseph filiꝰ tuꝰ viuit &c Nec aliud sonat euāgeliū nrum, quā quod Christꝰ etiā crucifixꝰ viuit ad huc: nec solū viuit, sed dominatur in toto mūdo. Data est. n. (inquit) mihi potestas in cœlo & in terra. Quā libēter & læti hoc nūtiū audisset antiqui patres: hinc Ioā. in ipsorū persona: tu (inqt) es qvētur, est, à aliū expectam? Sup. 4.

Gene. 45. Figura.

¶ *Data*

Esai. 53. ¶ *Data est mihi omnis potestas &c.* Esa.c. 53. ait: de angustia & de iudicio sublatus est, hoc est, liberatus est ex afflictione, & scelerato: ū iniusto iudicio: qm̄ resurrexit, & victor atq; glorioſus ad patrē ascēdit. Ipse. n. post resurrectionē suā in hoc loco ait. Data est mihi potestas in cœlo & in terra. Ac quū est vt mundū iustè iudicet, qui à mūdo iniustè iudicatus est: sicut scriptū est: causa tua quasi impij iudicata

Iob. 36.c. est: causam iudicium q; recipies.

¶ *Ordo apparitionum Christi.*

Libet hic ordinē quēdā apparitionū Christi ex vniuersis euāgelistis ad memoriæ commoditatē statuere. Surrexit ergo à morte dñs tertio die statim post mediū noctis sabbathi exactū, vt quidā volūt. vel aliquāto post vt alij malūt. Sūmo aūt mane sanctæ mulieres familiares dñi ad sepulchrū venerūt: ac reuoluto sepulchri lapide (nā angelꝰ de cœlo descēdēs cū terræ motu illū iā reuoluerat) angelū viderūt: qui eis dixit estote bono animo, surrexit dñs quēadmodū prædixit: an nūtiate hoc discipulis. Mulieres currēteshęc discipulis renūtiauerūt. Quscū abijssēt adiungit Math. quosdā ex custodib9 vrbē regressos principib9 sacerdotū quæ facta fuerāt, indicasse: atq; pecunia ab illis corruptos, falsū rumorē dissēminasse: quod discipuli dormiētibus ipsis, dñm furto abstulissēt. Maria aūt Magdalena quæ cū cæteris mulieribus sepulchrū adierat, Petro præsertim & Ioāni visa enarrauit. Tūc Petrus & Ioannes vnā cū Maria lētius sequēte, admonumētū currūt: ac cernūt quæ Maria dixerat vera esse: quod Lucas attigit: sed Ioānes explicatiꝰ retulit. Petro verò & Ioāne è sepulchris reuersis, Maria Magdalena ibidē permanens prima omniū dñm vidit: quod discipulis tristibus & flentibus læta nuntiauit. Id Marcus paucis verbis, Ioannes pluribus descripsit.

1. apparitio Mariæ facta.

¶ Secūdo sanctis mulieribus, è sepulchro reuertibus apparuit: nō tūc, cū primū sūmo mane vnā cū Maria magdalena è sepulchro redierunt. quāuis id cōsequēter Matthæus, per occupationē præscripsit. Prius. n. Petrus & Ioannes sepulchrū adierunt, & inde domū se receperūt: atq; Magdalenæ Dñs visus est. Quēadmodū itaq; Maria Magdalena iterū ad sepulchrū cū Petro & Ioāne reuersa est: ita & reliquas sanctas mulieres postea iterū cōredisse credēdū est: præsertim cum dñm Mariæ magdalenæ adsepulchrū apparuisse, iā audissent. illis igitur dū è sepulchro iterum domum repeterent, Dominus apparuit.

1. apparitio sanctis mulieribus

¶ Tertio apparuit Dominus Petro vt Lucas c. 23. significauit.

3. Petro.

¶ Quarto duobus illis discipulis in villā Emauntē proficiscētibus. Quod Marcus attingit, Lucas latius narrat.

4. duobus discipulis.

¶ Quinto decem apostolis simul congregatis: quod Lucas & Ioānes testantur. Ac quāuis hic à Dño verba alia Apostolis dicta apud Lucā, alia apud Ioānē legātur: ex eo tamen nulla in his repugnantia est. Ea enim omnia Dñs dixit: sed eorum quædam Lucas retulit, quæ Ioannes tacuit: & rursū quædam apposuit Ioannes, quæ Lucas prætermisit.

5. 10. apostolis.

¶ Has autem quinquè Dominī apparitiones primo die quo Dñs à morte surrexit, fuisse sancti & antiqui interpretes consentiunt.

Hæc 5. apparitiones 1. die resurrectionis sunt factæ. 6. 11. apostolis simul.

¶ Octauo post die Dominus vndecim Apostolis sexto apparuit: vt Ioānes scripsit.

¶ Septimo quibusdam discipulis ad mare Tiberiadis: quod idem Ioānes commemorat.

7. quibusdam discipulis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. 11. in mõte Galilææ. 9. recumbentibus vndecim.

¶Octauo, vndecim apostolis in mõte Galilææ, vt Mathæus refert.
¶Nono, recumbentibus vndecim, vt Marcus meminit. Hic iam verba Dñi ad discipulos à Matthæo & Marco relata, sequũtur. In quibus, quamuis aliud ab alio scriptum sit, nihil tamẽ contrariũ ex eo in illis existimare debet. ¶Ac Lucas quidẽ reliquas Dñi apparitiones à quinta præterijt excepta vltima: qua Dominus vidẽtibus discipulis post. 40. à resurrectione dies cœlos subijt. Quod Marcus etiã significauit: sed Lucas apertius in fine Euangelij dixit: & longius in principio Actorum Apostolorum prosecutus est.
¶Dñs porro à resurrectione, ad ascẽsionẽ vsq; sæpius quã decies suis apparuit: sed nos hic tantũ earũ dñi apparitionũ meminimus: quæ in Euangelijs scriptæ referũtur. Vide etiam quæ in principio libri præmisimus, cũ de Christi peregrinatione tractabamus in fine peregrinationis.

10. Qua vidẽtibus illis eleuatus est.

¶ Ad mores.

Euntes ergo, docete omnes gentes. Quid ad hæc respõdebũt illi, qui concionẽs spernũt, q cũ ad ecclesiasticas dignitates ascẽderint, nihil, nisi otiũ, delicias, voluptates, & pecunias quærũt? qui claues thesauri ferũt in brachio, claues aũt animarũ tradũt quibusdã ministris, improbis & indoctis, qui nõ solũ populũ nõ docẽt, sed etiã doctores conterũnt. Hos appellat Dñs per Esaiã, nõ pastores, sed canes mutos, nõ valẽtes latrare, cũ eorũ officiũ sit enũtiare Euãgeliũ, populi scelera reprehẽdere, & denig; subditos suos docere. Legãt hi antistites D. Pau. ad Thimotheũ & Titũ scribẽtẽ, & ibi inter qualitates antistitum inueniẽt, debere esse cõcionatores & doctores.

Esai. 56

1. Tim 1. Titũ. 1.

Quid plura? ipse cœlestis doctor, diuinus ille cõcionator Christus Deꝰ noster, eis quos præsules constituit, præcepit vt Euãgeliũ prædicarent. Euntes (inquit) docete omnes gẽtes. Lege de hac re in decretis d. 36. c. qui ecclesiasticis. Et quæ annotauimus in Luc. c. 9. ibi acceptis autẽ. 5. panibus.
¶ *In nomine patris & filij & spiritus sancti.* Ecce iã Christus Dominꝰ apertis verbis nobis ostẽdit mysteriũ sacratissimũ trinitatis, in veteri testamento obũbratũ multis in locis. Gene. 1. in principio inquit: creauit Deus, vbi pro Deo, poluit Elohim, quod est pluralis numeri, & creauit in singulari: vt multitudinẽ personarũ, & vnitatẽ essentiæ insinuaret. Rursũ, dicẽs in principio. i. per principiũ creauit Deus &c. Et spiritus dñi ferebatur super aquas, eadẽ trinitas significatur. Nã Deus est pater; principiũ per quẽ omnia facta sũt est filius: spiritus dñi, est spiritus sanctus, vt indicat Targũ Hierosolymitanũ, ita vertẽs: spiritus misericordiarũ siue gratiæ, flabat super faciẽ aquarũ. Mitto illud Gen. 18. de apparitiõe triũ angelorũ Abrahamo, aliaq; multa quæ ad hoc adduci possũt. Illud certe: quod Dei verbũ ait per Esa. c. 48. nõ à principio in abscõdito loquutus sum, ex tẽpore antequã fieret (.i. lex) ibi erã. & nũc Dñs meus misit me & spũs eiꝰ, satis aperte mysteriũ trinitatis & incarnationis ostẽdit. q. d. Ego Deus, nullã vobis legem dedi in mõte Sinay in occulto: plane loquutus sum & ibi eram cũ patre & spiritu sancto, in legislatione. sed qm̃ lex non erat duratura, nisi vsquè ad Euangeliũ, ideò nũc misit me pater & spiritus sanctus, vt vos euangeliũ docerem &c. Vbi vides tres diuinas personas, quarũ secunda fuit à patre & Spiritu sancto missa in mundum.

Gene. 1.

Esai. 48.

Nec

Nec solum scriptura sacra, sed etiam philosophi personarũ distinctionẽ in diuinis, suo modo cognouerunt.

Plato. Plato in Epistola ad Dionisium, sic ait: omnia sunt apud regem mundi, & propter eum est quicquid est creatum, qui est omniũ bonorũ causa. Et mox: post hunc regem est totum in secundo, & post illum in tertio.

Plotinus. Plotinus ita ait in lib. trium substantiarũ. si quæsieris: quis genuerit exemplar & sapientiã huiusq; mundi opificẽ, dico fuisse illũ simplicem, qui in causa est, vt hic genitus sit talis, tamquè magnitudine præditus. Et paulò post, cõparat filium respectu cœlestis patris, cum splendore respectu solis.

Aemilius. Aemilius loquens de filio Dei, ait, hoc esse verbũ per quod omnia facta sunt, vt Heraclitus asserebat.

Heracli. Philo. Philo Platonicus in lib. de bonis irrisis à malis, appellat Dei filium eius imaginẽ, & verbum sacratissimũ, à quo ait fuisse mundum formatum. Hi ergo omnes vel diuina reuelatione, vel maiorum traditione, vel ex nostris mutuantes hæc de triade differuerunt, quãuis in ea rescopũ nõ tetigerunt: & ideò suo modo de trinitate differuisse diximus. Lege Tho. 1. p. q. 32. ar. 1. & Palacios. 1. sen. d. 2. q. 3.

¶Nos ergo credamus in sanctam hanc trinitatẽ: patrẽ & filiũ & spiritũ sanctũ, vnũ Deũ omnipotentẽ, vniꝰ essẽtiæ, vnius potestatis, creatorẽ omniũ creaturarũ, à quo omnia, per quẽ omnia, in quo omnia: æternũ, incõmutabilem, qui totus vbiq; est, totus vbiq; præsens, nõ per partes diuisus, sed totus in omnibꝰ locis, nõ localiter, sed potẽtialiter, qui absq; sui mutatione, cũcta mutabilia creauit. Lege quæ annotauimus in ca. 1. in illa verba filij Abrahã, de nomine qua

Supr. 1.

tuor literarũ: quod hoc idẽ mysteriũ significabat. Vnde Christus Dñs manifestauit nomẽ hoc hominibꝰ. Ioã. enim. 17. ait: Pater, manifestaui nomẽ tuũ hominibus, quos dedisti mihi. Ecce in hoc loco manifeste docet mysteriũ triadis, in nomine tetragrãmatõ reclusũ, dũ ait: baptizãtes eos, in nomine patris & filij & Spiritꝰ sancti. Hãc ergo Trinitatem credamus, hãc adoremus, hanc in cordibus nostris imprimamus si seruari cupimus.
¶ *Ego ero vobiscũ vsq; ad consummationem &c.* Quis hoc audies, nõ omnia pericula cõtẽnat: si Deus pro nobis, quis cõtra nos? Vnde Ge. 26. ait dñs Isaac: ego ero tecũ, curabo omnia tua, seruabo & pascã. Hoc idẽ pollicetur nobis Chꝰs in hoc loco, dicẽs: ego ero vobiscũ, vsq; ad cõsumationẽ seculi. Hoc etiã erat, quod per Esaiã prophetã promiserat. c. 4. inquiẽs: super omnẽ gloriã protectio. Accipit gloriã, pro viris gloria dignis, iustitiã & pietatẽ colẽtibus. Sẽsus est: in omni loco vbi fuerint fideles virtute præditi erit diuina protectio. Sed hoc protectionis genus, tã remotũ est ab eorũ hominũ intellectu, qui humana tãtũ expectãt, vt iudicẽt, viros pios à Deo cõtẽni, cũ eos maxime tueatur. Hos abscõdit Deꝰ ab hostiũ inimanitate, ne in aio lædãtur. Hinc est quod Dauid ait: abscõdes eos in abscõdito faciei tuæ à cõturbatiõe hominũ. Vbi vtitur quadã verborũ exornatione, sũpta à similitudine principis, qui eũ quẽ tutissimũ esse vult, in suũ cubiculũ recipit, ne ab impetu & insidijs inimicorũ eũ persequentiũ, lædatur. Hãc domũ refugij cupiebat ardenter idẽ propheta: esto mihi (inquiens) in Deũ protectorẽ, & in domũ refugij, vt saluum me facias. Et alibi dicebat

Gene. 26.

Esai. 4.

Psal. 30.

Psal. 50.

Psal. 26.

quo-

quoniam abscondit me in tabernaculo suo, in die malorũ protexit me in abscõdito tabernaculi sui. Et in alio psalmo, vbi æditio vulgata habet: cogitauerunt aduersus sanctos tuos, potest verti ex Hebræo: cogitauerunt aduersus absconditos tuos. Ex quo colliges: idem esse sanctum esse, & à Deo absconditum & protectum. Et in alio psalmo, vbi æditio vulgata habet: qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur, habet versio D. Hieronymi ex Hebraico: qui habitat in abscondito altissimi, in vmbraculo Domini commorabitur. Aspicis ergo, piorum vitam absconditam esse in Deo & tutissimam. Et hoc existimo esse, quod ait. D. Paul. in Epistola ad Colossen. vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Hoc volens Esai. significare, in hunc modum cõcludit: & tabernaculum erit in vmbraculũ diei ab æstu, & in securitatem & abscõsionem à turbine & pluuia. Ac si dicat: Deus tuebitur iustos ab omni tentatione & afflictione sæuiente, & Ecclesia nullo subuertetur turbine, nullis vnquam procellis & tempestatibus obruetur. Quod in hoc loco apertiùs Dominus pollicetur, dicẽs:

Ego ero vobiscum vsq; ad consumationem seculi.

Psal. 81.

Psal. 90.

Coloss. 1.

Commentariorũm in Mathæum Finis.

VALLESOLETI.

Excudebat Didacus Fernandez à Corduba.

Anno M. D. LXXXIIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRÆ, QVAE IN HOC OPERE

specialiter & acurate exponuntur. In quo numerus paginam, A columnam primã, B secundam significat.

Ex Genesi.

Cap. 1. IN principio creauit Deus &c. In Hebræo habetur Elohin, & quare. 671. a.
3 Tu insidiaberis calcaneo eius. 669. a.
4 Abel fuit frater Cain. 519. b.
Ecce vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. 204. a.
7 Rupti sunt omnes fontes abyssi. 515. a
8 Noe arcæ tectum amouit. 690. a.
9 Cumq; euigilasset Noe à vino, & didicisset quæ fecerat ei filius minor. 425. b
Cham risit vidẽs nuditatẽ patris. 493. a.
Bibẽsq; Noe vinũ inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo. 372 b.
12 Abraham diues valde in possessione auri & argenti. 517. b.
13 Si quis potest puluerẽ terræ numerare, numerabit & semen tuum. 187. b.
15 Generatione autẽ quarta reuertetur huc. 7. a.
Dinumera si potes stellas, sic erit semen tuum. 62. a.
Mihi nõ dedisti semẽ, & ecce vernaculus meus hæres meus erit. 292. a.
16 Ego dedi ancillã meã in sinum tuum &c. 183. a.
17 Infans octo dierũ circuncidetur in vobis. 530. b.
18 Cum futurus sit ingentem magnã atquè robustissimam. 379. a.
19 Delebimus locum istum. 614. a.
21 Maior seruiet minori. 218. b.
22 Ego & puer postquam adorauerimus reuertemur. 574. b.
Percussit Abraham arietem, & obtulit holocaustum. 706. b.
27 Ego sum primogenitus tuus Esau. 49. b.
In pinguedine terræ & rore cœli erit benedictio tua. 221. b.
28 Scalam vidit Iacob. 6. b. 26. a. 145. a. 263. a. 314. a. 487. a. 544. b. 565. b.
31 Leua oculos tuos & vide vniuersos masculos ascendentes super fœminas &c. 27. a.
36 Zaran prior eduxit manum. 585. a.
37 Fratres Ioseph denudauerunt illum. 732. b.
41 Reuelauit Deus in somno Pharaoni famen futuram. 26. b.
43 Sederunt primogenitus iuxa primogenita sua. 476. a.
44 Cyphum argenteum pone in ore sacci iunioris. 578. b.
45 Festinate & ascendite ad patrem meũ &c. 47. b.
49 Beniamin lupus rapax. 280. a.
Dabo tibi partem vnam extra fratres tuos &c. 423. a.
Fiat Dan coluber in via, Cerastes in semita &c. 438. b.
Requiescens accubuisti vt leo &c. 566. b.
Salutare tuum expectabo Dñe. 34. a.
Non auferetur sceptrũ de Iuda. 45. a.
Zabulõ in litore maris habitabit. 129. a
Sedit infortí arcus eius & dissoluta sunt vincula brachiorum &c. 345. a.

Ex Exodo.

Cap. 3. Rubus ardebat & non comburebatur. 443. b. 570. b.

5 Et dispersus est populus in omnem terram Aegypti ad palleas colligendas. 661.a.
15 Misisti iram tuam quæ deuorauit eos sicut stipulam. 501.a.
Et venerunt filij Israel in Mara, & postea in Elim. 113.b.
17 Cumque leuaret Moyses manus vincebat Israel &c. 226.a.
25 Vtrumque latus propitiatorij tegant expandentes alas. 230.a.
Vectes quibus arca portatur semper erunt in circulis &c. 67.a.
26 Facies operimentum de pellibus hyacinthinis. 427.a.
Facies decem cortinas de bysso retortis. 449.b.
28 Facies per circuitum quasi mala punica &c. 15.a.
29 Caula hostiæ offeratur in sacrificio. 664.b.
30 Vesties altare auro purissimo. 269.b.
32 Sedit populus manducare, & surrexerunt ludere. 232.b.
35 Viri cum mulieribus præbuerunt armillas. 417.b.

Ex Leuitico.

Ca. 1. Veiculam gutturis & plumas proijciet prope altare. 564.a.
2 Nihil mellis adolebitur in sacrificio Domini. 635. b.
Si obtuleris munus tuum primitiarũ frugum tuarum domino &c. 636. b.
10 Filij Aaron acceptis turibulis imposuerunt ignem alienum. 133.b.
12 Sacerdos virginem ducet vxorem. 626.b.
16 Tunicalinea sanctificata induetur sacerdos. 16.b.

Ex Numeris.

Capit. 11. Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel. 441.a.
13 Facilius erat nouissimo quàm priori è botro comedere. 553.a. 586. b.

Ex Deuteronomio.

Cap. 6. Erunt verba mea quasi signum in manu tua. 422. a.
9 Vt possideas ciuitates ingentes, & in cœlum vsquè muratas. 515.a.
22 Non arabis in boue & asino. 366.b.
Si duxerit vxorem vir & postea eam odio habuerit &c. 460.b.
Non indueris veste ex lana linoq; cõtexta. 636.a.
26 Cum intraueris terram quam dominꝰ Deus daturus est tibi possidẽdam &c. 96.a.
31 In latere arcæ liber legis ponebatur. 645.b.&.6.b.

Ex Iosue.

Cap. 2. Raab funiculum coccineum appẽdit in feneſtra. 14.b.
6 Die autem septimo diluculo consurgentes circuierunt vrbem. 409.a.
7 Achan vsurpauit de anathemate regulam auream. 473.a.

Ex libro Iudicum.

Cap. 6. Ros descendit in vellus &c. 612.b.
9 Euagina gladium tuum, & interfice me: ne forte dicatur quod à fœmina interfectus sum. 114.b.
13 Erit enim puer Nazareus Dei. 56.a.
14 Et ecce examen apum in ore leonis erat. 121.a.
16 Defecit anima eius & ad mortem vsquam delata est. 727.a.

Ex Ruth.

Cap. 1. Ruth adhæsit socrui suæ. 59.a.

Ex pri-

Ex primo Regum.

Cap. 3. Vocauit Deus Samuel. 128. b.
13 Filius vnius anni erat Saul cum regnare cœpisset. 380.b.
16 Vitulum de armento tolles in manu tua &c. 11.b.
21 Dauid immutauit os suum coram Abimelech. 76.b.
30 Aequalis portio detur remanẽtibus ad sarcinas &c. 552.a.

Ex Secundo Regum.

Capi. 6. Michol filiæ Saul non est natus filius vsq; in diem mortis suæ. 5.b.
9 Est ne aliquis de domo Saul cum quo fiat misericordia? 221. b.
11 Scripsit Dauid ad Ioab, misitq; per manum Vriæ. 452. b.
13 Dauid sedens in cathedra sapientissimus ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus &c. 15.b.
16 Dimitte ei vt maledicat, Dominus enim præcepit. 118.a.

Ex tertio Regum.

Cap. 1. Dauid cum vestibus operiretur nõ calefiebat. 16.b.
6 Fecit in templo feneſtras obliquas. 450. a.
19 Helias fugiens Iezabel sedit subtervnũ iuniperum. 475.a.
Combusit aratrum inquorum igne coxit duos bobes. 628.b.
21 Da mihi vineam tuam vt faciam mihi hortum olerum. 599.a.
22 Rex autem Israel stabat in curru suo contra suos. 739.a.

Ex quarto Regum.

Cap. 4. Stetitquè oleum &c. 253.b.
21 Adorauit omnem militiã cœli. 666.b
25 Sedechias obcæcatus fuit in Reblatha. 452. b.

Ex secundo Paralyponienon.

Ca. 3. Sculpsitquè in ea palmas. 547.a.

Ex secundo Esdræ.

Cap. 4. Vna manu faciebant opus, & altera tenebãt gladium. 184.a. 229.b. 547.a.

Ex Tobia.

Cap. 6. Exentera picem & tolle cor eius & fel, & repone tibi. 119.b.

Ex Iob.

Cap. 4. Vidi eos qui operantur iniquitatẽ iniquitatem flante Deo perisse. 673.b
7 Et sicut mercenarij dies eius. 537.a.
8 Hæc est lætitia viæ eius, vt sursum de terra alij germinent. 553.a.
Tabernaculum impiorum non subsistit. 485.b.
20 Deuorabit eum ignis qui non suscenditur. 69.b.
31 Semper quasi tumentes super me fluctus timui Deum. 521.a.
35 Qui dedit carmina in nocte. 360.a.
40 Nũquid illudes ei quasi aui &c. 125. b.
41 Reputabit quasi paleas ferrum &c. 668. b.
Cum apprehenderit eum gladius sublistere non poterit. 501.b.

Ex libro Psalmorum.

2 Ego hodie genui te. 2. b.
Ego autem cõstitutus sum Rex ab eo. 56. a.
7 Nisi conuersi fueritis gladium suum vibrauit. 676.a.
Exurge Dñe in ira tua & exaltare in sinibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus inimicorum tuorum.345.a.
Ecce parturit iniustitiam, cōcipit dolorem &c.357.b.
8 Cōstitui eum super opera manuū tuarum.50.a.
9 Cognoscetur dominus iudicia faciēs. 344.b.
10 Quoniam quæ perfeciſti destruxerūt. 448.b.
Pluit super peccatores laqueos ignis sulphur &c.579.b.
11 Eloquia Domini eloquia casta.558.a.
Labia dolosa in corde & corde locuti sunt.73.a.
15 Multiplicatæ sunt infirmitates eorū postea acceleraverunt.556.b.
16 Eripe animam meā ab impio, frameā tuam ab inimicis manus tuæ. 218.a.
17 Cum sancto sanctus eris.159.a.
18 In omnem terram exiuit sonus eorū. 192.a.
22 Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.314.b.
29 Complaceat tibi Domine vt eruas me 450.b.
34 Dic animæ meæ salus tua ego sum. 365.a.
35 Dixit iniquus vt in semetipso.358.b.
In lumine tuo videbimus lumē.365.a
40 Beatus qui intelligit super egenum & pauperem &c.256.b.
44 Lingua mea calamus scribæ &c.336.a
47 Ponite corda vestra in virtute eius. 645.b.
50 Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.556.a.
54 Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.203.a.
Iacta super Dominum curam tuam. 381.b.
56 Lingua eorum gladius acutus, venenū aspidum sub labijs eorum.19.b.
57 Super cæcidit ignis, & non viderunt solem.452.a.
61 Diuitiæ si afluāt nolite cor apponere. 81.b.260.a.
67 Mons Domini, mōs pinguis &c.60.a.
68 Dederunt in escam meam fel, & insiti mea &c.715.a.
Propter te sustinui opprobriū.731.a.
71 Reges Arabū & saba dona adducēt.58.b
73 Superbia eorū qui te oderūt, ascēdit sēper.124.b.
74 Omnia cornua peccatorum cōfringā. 522.b.
Calix in manu Domini vini meri plenus mixto.580.a.
77 Percussit petrā, & fluxerūt aquæ.414.a
Excitat, est tāq; dormiēs dñs &c.600.b
79 Fiat manus tua vt saluet me &c.34.a.
84 Veritas de terra orta est.42.b.
89 Conuertimini fili hominum.130.b.
90 Qui habitat in adiutorio altissimi &c 87.a.
Liberauit me de laqueo venantium &c.254.b.
93 Secūdū multitudinem dolorum meorum in corde meo &c.550.a.
96 Dñs regnauit exultet terra &c.474.a.
97 Notum fecit Dñs salutare suum.48.a.
101 Similis factus sum pelicano solitudinis.678.b.
104 Quærite Dñm & confirmamini.56.b.
106 Qui descendūt mare in nauibus faciētes operationes in aquis multis.132.b
117 Impulsus euersus sum vt caderē.555.a
118 Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum.33.b.
Declaratio sermonū tuorū illuminat. 344.a.
134 Eduxit nubes ab extremo terræ &c. 126.b.460.a.
138 Intellexisti cogitationes meas de longe.394.b.

Ex Prouerbijs.

Cap.3. Habe fiduciam in Dño &c. Sanitas quippe erit vmbilico tuo.262.b.
5 Labores tui non sint in domo aliena. 690.b.
10 Filius sapiens lætificat patrē &c.24.b
19 Domus & diuitiæ dantur a parentibus, à Domino autem vxor prudens.24.a
31 Noli dare regibus vinum ò Lamuel. 369.a.
Gustauit & vidit quia bona est negociatio eius.415.a.
Quæsiuit lanam & linum.629.b.

Ex Ecclesiaste.

Cap.3. Vnus est interitus hominum & iumentorum &c.343.a.
7 Ne sis veloz ad irascenddū.39.b.
Melius est ire ad domum luctus quā ad domū conuiuij.360.a.

Ex Canticis canticorum.

Cap.1. Traheme post te &c.129.b.
2 Capite nobis vulpes paruas quæ demoliuntur vineas.238.b.
Surge amica mea formosa mea & veni 58.a.
4 Dentes tui sicut greges caprarum.13 a.134.b.518.a.
Oculi tui columbarum.13.b.
Omnes gemellis fætibus.14.a.
Sicut turris Dauid collum tuum.15.a.
Fauus distillans labia tua.28.a.
5 Oculi eius sicut columbæ super riuos aquarum.454.a.
7 Quā pulchri sunt gressus tui &c.28.a.
Comæ capitis sponsæ sicut purpura regis.723.b.

Ex Ecclesiastico.

Cap.2. Væ peccatori ingredienti terrā duabus vijs.133.b.&.240.b.
6 Amico fideli nulla est cōparatio.24.b.
11 Ante mortem ne laudes hominem. &c.374.a.
21 Qui odit correptionem vestigium est peccatoris.502.b.
34 Ego mater pulchræ dilectionis &c. 17.a.
26 Mulieris bonæ beatus vir.24.a.
34 Hoc secundum hoc visio somniorū. 568.a.
37 Anima viri sancti enunciat aliquādo vera meliusquām &c.67.a.
38 Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in iaculo stimulo bobes agitat.647.a.

Ex libro Sapientiæ.

Cap.1. Et hoc quod continet omnia scientiam habet vocis.264.b.
3 Fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent.724.b.
4 Ex iniquis omnes filij qui nascuntur testes sunt nequitiæ aduersus parētes. 8.b.
5 Acuet diram iram in lanceam.501.b.
8 Disponit omnia suauiter.62.b.

Ex Esaia.

Cap.1. Vinum tuum mistū est aqua.200.b
Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis.472.a.
A planta pedis vsquè ad verticem capitis non est in eo sanitas.703.a.
2 quiescite ab homine cuius spiritus in naribus est.372.a.
Egredietur virga de radice Iesse.502.a
3 Dicite iusto quoniam bene.156.a.
Ecce Dominus auferet à Hierusalem & Iuda validum & fortem.441.b.
Væ impio in malum enim retributio manuum eius fiet.445.b.
4 Super omnem gloriam protectio. 746.b.
In die illa erit germen Domini in magnificentia.5.a.
Apprehenderunt septem mulieres virum vnum &c.19.a.
5 Vinea facta est dilecto meo in cornu filij olei.596.a.
Expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas.721.a.
6 Excæca cor populi huius &c. 656.
Exaltatæ sunt filiæ Sion & ambulauerunt alto collo.376.a.

7 Pete tibi signum à Domino Deo tuo &c.262.b.
Ecce virgo concipiet &c. 10.b.39.b.
8 Sume tibi librum grandem & scribe in eo &c.37.a.56.b.
Erit vobis in lapidem offensionis &c 370.a.
9 Primo tempore alleuiata est terra Zabulon.134.a.
10 Assur virga furoris mei & baculus &c. 78.a.
Computrescit iugũ à facie olei. 322.b
11 Habitabit lupus cum agno &c.199.b
16 Emitte agnum Domine dominatorem &c.3.a.
19 Et mœrebunt peccatores & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum. 132.a.
Ecce Dominus ascendet super nubem leuem.57.b.89.b.
24 Luxit & defluxit terra. 666.b.
Visitabit Dominus super militiam cœli.ibidem.
In die illa erubescet luna.671.a.
25 Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuiũ. 625.a.
Super hoc laudabit te populus fortis. 598.a.
28 Vt operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo.291.b.
30 Præparata est.n.ab heri Trophet &c. 683.b.
Plorans nequaquã plorabis. 153.a.
33 Factus est Saron sicut desertum,& confussa est Basan, 612. b.
Væ qui prædaris nonne ipse prædaberis 337.b.
35 Lætabitur deserta & inuia &c. 612.a. 39.b.
Ipsi videbunt gloriã Domini & decorem Dei nostri.419.b.
40 Super montem excelsum ascẽde tu qui Euangelizas Sion.118.b.
41 Taceãt ad me insulæ.387.a.
Viderunt insulæ & timuerũt&c.75.a
Ne timeas quia ego tecũ sum &c. 35.a.
43 Aboriẽte adducã semen tuum. 286.a.
45 Rorate cœli desuper.5.a.
46 Audite me duro corde qui longe estis à iustitia.290.b.
Ego sum Dominus vocans ab oriente auem.127.b.57.b.
48 Dominus dilexit eum faciet voluntatem suam in Babylone.478.a.
49 Dominus ab vtero vocauit me.4.a.
50 Veni,& non erat vir.103.b.
Dominus dedit mihi linguam eruditam.268.b.
51 Consurge Hierusalem quæ bibisti de manu Domini calicem iræ eius.580.a
Et brachia mea populos iudicabunt. 515.a.
Attendite ad petram vnde excisi estis &c.104.a.
52 Super ipsum continebunt gentes os suum.76.a.
Ecce intelliget seruus meus & exaltabitur &c.555.a.
53 Generationem eius quis enarrabit.2.b
Ascẽdit sicut virgultũ corã eo &c.5.a.
Disciplina pacis nr̃æ super eũ. 722.a.
Dedit impios pro sepultura.729.b.
Si posuerit pro peccato animam suã videbit semen longeuum.738.
54 Montes conmouebuntur & colles cõ tremiscent &c.743.b.
55 Quærite Dominum dum inueneri potest.56.a.
Omnes sitiẽtes venite ad aquas.517.b
57 Abijt vagus in via cordis sui 450.b.
58 Clama ne cesses quasi tuba exalta vocẽ tuam. 177.a.
59 Timebunt qui aboccidente nomen domini &c.127.b.
Vestræ iniquitates diuiserunt inter vos & Deum vestrum.661.b.
60 Me enim insulæ expectabunt. 387.a.

62 Transite per portas,præparate viam populo.388.a.
64 Facti sumus vt inmundi omnes nos. 682.b.

Ex Ieremia.

Cap.2. Quid niteris ostendere viam tuam bonam?214.a.
Vide vias tuas in conualle &c. 390.a.
3 Ecce locuta es, & fecisti mala & potuisti.358.b.
4 Candidiores Nazarei eius niue 54.a.
Nõ tacebo quoniam vocem buccinæ audiuit anima mea.679.b.
8 Ecce mittam vobis serpentes regulos &c.440.a.
12 Nunquid auis discolor hæreditas mea mihi.276.b.
24 Quid tu vides Ieremia?&dixi ficus&c. 571.a.
39 Et de plebe pauperum qui nihil habebant dimisit Nabuzardan.251.b.

Ex Baruch.

Cap.3. Post hæc in terris vissus est & cum hominibus conuersatus est.42.a.

Ex Ezechiele.

Capit. 1. Et vidi quasi speciem electri&c. 48.a.
2 Ne timeas eos quia increduli & subuersores sunt.333.b.
Ecce manus missa ad me in qua erat involutus liber.405.a.
3 Comede volumen istud &c.194.b.
Qui quiescit quiescat.319.a.
Annunciabis eis ex me.336.a.
Vẽter tuus comedet & viscera tua implebuntur volumine isto.421.b.
4 Et tu fili hominis sume tibi latericium &c. 112.b.537.b.
7 Aurum eorum sterquilinium erit. 518.b.
8 Et Vidi & ecce quasi aspectus ignis. 569.a.
10 Species autem rotarũ erat quasi visio lapidis chrysolithi.355.b.
11 Ecce ego ad te, & eijciã gladium meũ de vagina sua.217.b.
13 Quasi vulpes in deserto prophetæ tui Israel erant.238.a.
16 Iurauí tibi & ingressus sum pactum tecum.619.b.
Lauí te aqua & mundaui sanguinem tuum a te.624.a.
17 In monte sublimi Israel plantabo illud.571.b.
Sta super pedes tuos &c.282.a.
18 Si fuerit iustus & fecerit iudiciũ &c. 22.b.
22 Omnes isti æs & stannum & plumbũ in medio fornacis.239.b.
Viri detractores fuerunt in te.391.a.
Oculos habent ad videndum & non vident.418.a.
Sacerdotes eius contempserunt legem meam &c.544.a.
24 Multo labore sudatum est & non exiuit de ea rubigo.537.b.
33 Veniunt ad te& sedent coram te populus meus &c 278.b.
Cum tulerit populus terræ virum vnum de nouissimis suis.582.a.
36 Porta atrij interioris quæ respicit ad orientem erit clausa sex diebus.638.a.
40 Cœlatæ erant palmæ &c. 547.b.
43 Super torrentem orietur in ripis eius ex vtraquè parte omne lignum pomiferum.197.b.
Et assumes de sanguine eius & pones &c.573.a.
44 Cumquè ingrediẽtur portas atrij interioris.183.b.
48 Et super terminum Gaad ad plagam Austri in meridiem &c.113.b.

¶¶ 4 ex Da-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex Daniele.

Cap. 3 ECce ego video quatuor viros ambulantes &c. 457. a.
In quacũq; hora quis audierit sonitũ buccinæ &c. 446. a.
10 Et ecce Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium meum. 458. b.
14 Fer prandium quod habes in Babylonem Dameli 40. a.
An non vides quanta comedat & bibat quotidie 114. b. 233. a.

Ex Osea.

Cap. 1. COngregabuntur filij Israel & filij Iuda pariter. 611. a.
2 Vocabo non plebem meam, plebem meam &c. 46. b.
Et hæc nesciuit quia ego dedi ei frumentum &c. 56. b.
13 Perditio tua Israel. 505. a.

Ex Ioele.

Cap 1. COmputruerunt iumenta in stercore suo. 82. b.

Ex Iona.

Cap. 4. VEnit vermes & percussit hederam & exaruit. 568. a.

Ex Michæa.

Cap. 4. ET erit in nouissimo dierũ mons Domini præparatus in vertice montium. 60. a. 64. b.
Surge & tritura filia Sion &c. 65. a.

Ex Habacuc.

Cap. 1. QVare non respicis super iniqua agentes. 131. b.
3 Ficus enim non florebit, & non erit in germen in vineis &c. 264. a.

Ex Aggæo.

Cap. 1 SEminastis multum & intulistis parum &c. 422. a.

Ex Zacharia.

Cap. 2. QVi tangit vos tangit pupillam oculi mei. 445. a.
4 Vidi & ecce candelabrum aureum totum. 611. a.
6 Hæc est amphora egrediens &c. 418. a
11 Oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur. 418. a.
14 In die illa erit Dominus vnus &c. 611. a.

Ex Malachia.

Cap. 3. PVrgabit filios Leui. 3. a.

Ex primo Machabæorum.

Cap. 4 ECce cõriti sunt inimici nostri &c. 161. b.

LOCA NOVI Testamenti.

Ex Marco.

Cap. 8. APprehensa manu cæci eduxit eum extra vicum. 459. b.
15 Percutiel ã caput eius arundine & cõ spuebant eum. 96. a.

Ex Luca.

Cap. 1. AVe gratia plena. 18. a.
2 Iesus subditus erat illis. 26. a.
4 Exibant dæmonia a multis clamantia &c. 66. a.
10 Videbam Sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem. 109. a.
Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. 174. b.
Messis quidem multa operarij autem pauci &c. 359. b.
Beati oculi qui vident quæ vos videtis. 552. b.
12 Transiens ministrabit illis. 548. a.
14 Emi quinque iuga boum, & eo probare illa. 582. b.

16 Facite

16 Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. 257. a.
Si in alieno fideles nõ fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? 81. a.

Ex Ioanne.

Capit. 1. Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. 355. b.
Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. 365. b.
3 Tu es magister in Israel & hæc ignoras? 356. a.
4 Meus cibus est vt faciam voluntatem patris. 77. b.
9 Scimus quia peccatores Deus non exaudit. 509. a
10 Hyems erat & ambulauat Iesus in templo. 139. a.
11 Vt congregaret in vnum filios Dei. 660. b.
13 Vos vocatis me magister & Domine &c. 64. b.
18 Regnum meum non est de hoc mundo. 50. b.

Ex Epistola ad Romanos.

Cap. 4. Contra spem in spem credidit. 263. a.
5 Lex subintrauit vt abundaret delictũ. 419. a
6 Vetus homo noster simul crucifixus est &c. 35. a.
8 Si secundum carnem vixeritis morie mini. 237. a.
Non sunt condignæ passiones huius temporis &c. 547. b.
9 Non omnes qui ex Israel sunt hi sunt Israelitæ &c. 49. b.
Verbum consumans & abreuians in æquitate. 100. a.
11 Si radix sancta & rami. 8. b.
12 Non vos metipsos defendentes sed date locum iræ. 201. a.
Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem. 236. b. 578. b.
13 Induimini Dominum Iesum Christũ 269. b.
14 Tu autem quis es, qui iudicas seruum alienum? 444. b.

Ex prima ad Corinthios.

Cap. 1. In firma mundi elegit Deus vt cõfundat fortia. 125. a.
2 Nec enim me iudicaui scire aliquid inter vos. 667. b.
Sapiẽtiam loquimur inter perfectos. 182. a.
8 Sciẽtia inflat, charitas ædificat. 186. a.
10 Qui stat videat ne cadat. 555. a.

Ex secunda ad Corinthios.

Cap. 3. Epistola nostra vos estis scripta in cordibus nostris. 413. b.
4 Mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer &c. 454. a.

Ex Epistola ad Galatas.

Cap. 4. Quanto tempore hæres paruulus est &c. 84. a.
Nõ de erit inter nos Ismael qui persequatur Isaac. 438. a.

Ex Epistola ad Ephesios.

Cap. 1. Ipse est pax nostra qui fecit vtraq; vnum. 611. a.
3 Secũdum reuelationem notum factũ est mihi sacramentum &c. 47. a.
4 Nolite contristare spiritum sanctum. 94. a.
Vnus Deus. & pater &c. 584. a.
6 Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem. 119. b. 115. a

Ex epistola ad Philipenses.

Cap. 2. Propter quod & Deus exaltauit illum &c. 35. a.

Ex secunda ad Thessalonicenses.

Cap. 2. Qui tenet nunc teneat donec de medio fiat. 274. a.

Ex prima ad Timothæum.

Cap. 6. Qui volunt diuites fieri incidũt in tentationem &c. 415. b.

Ex secunda ad Timothæum.

Capi. 4. Erit tempus cum sanam doctrinã non sustinebunt &c. 100. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex epistola ad Hebræos.
Ca.2. Nusquã angelos apprehẽdit sed semẽ Abrahæ,53.b.
11 Fides est substantia rerum sperandarũ &c.598.b.
13 Quorum animalium infertur sanguis pro peccato in sancta &c.728.b.

Ex Epistola Iacobi.
Cap.1. Beatus vir qui suffert tentationem &c.111.b.
2 Ex operibus iustificatur homo & non ex fide tantum.546.a.

Ex prima Petri.
Cap.4 Charitas operit multitudinem peccatorum.723.b.

Ex prima Ioanni.
Cap.2. Qui dicit se nosse Deum & mandata eius non custodit mendax est.371.a
4 Perfecta charitas foras mittit timorẽ. 344.a.
5 Est peccatum ad mortem nõ dico vt pro eo oret quis.505.b.

Ex Apocalypsi.
Cap.3. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum &c.723.a.
3 Vtinam frigidus aut calidus esses &c. 277.b.
5 Collyrio inunge oculos tuos. 569.a.
11 Accepi librum & deuoraui illum &c. 279.a.
13 Et vidi de mari bestiam ascendentem. &c.243.a.
14 Hi empti sunt ex hominibꝰ primitiæ Deo &c.96.b.
16 Venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit sc.622.
19 Et vidi cœlum apertum & ecce equus albus etc.123.b.

FINIS.

INDEX SENTENTIAS OMNES OBSERVATV DIGNAS, QVÆ SPARSIM CONtinentur in his commentarijs, ordine alphabetico exhibens.

In quo numerus, paginam, A columnam primam, B secundam significat.

A

A, Vel, ab, in scriptura sacra quid significent.491.b.
Aaron & Moyses Christum & Petrum figurabant.468.a.
Abrahæ nomini cur Deus addidit literam 3.a.
Abundantia multorum malorum est causa.676.b.
Actiones tã internas quàm externas, quæ malæ sunt prohibet lex Dei 215.b.
Academias tres cõstituit Dominus in mũdo quibus prouidit de præceptoribus. 658.a.
Adorare in scriptura variè sumitur.285.b.
Admonitio trina necessaria est.496.a.
Adulatio valde fugienda est.635.b.
Aduentus Christi primus in quo differt à secundo.673.a.
Aduentus Christi fugauit noctem veteris testamenti.39.a.
Affectus animi tres sunt, ira, auaritia, libido.22.a.
Affectus animi tunc boni sunt quando in bonos vsus transferuntur.22.a.
Affectus animi temperandi sunt.354.a.
Afflictio vtilis est.456.a.
Affligit nos Deus vt respiscamus.456.b.
Almaquid significat in sacra scriptura.41.b
Amen quid significet in scriptura sacra. 142.a.
Ambigoitas in scriptura sacra solet oriri propter indeclinabilia nomina. 100.a.
Amare Deum multa nos prouocãt.632.a. 641.a.
Amare proximum multa incitant.449.b.
Amoris proximi modus quis sit.650.b.
Amor proprius multorum est causa malorum.608.b.
Amor proprius moderandus est.354.a.
Ambulare coram Deo quid sit.323.a.
Angeli gratulantur & ministrãt iusto post partam victoriam à diabolo.124.b.
Angelis demandatur custodia hominum adeo.125.b.
Anima sumitur in scriptura sacra pro vita 227.b.
Animam esse immortalem ostẽditur. 330. b.336.b.689.a.515.b.
Animæ immortalitas an profluat ex natura sua vel ex Dei gratia.340.a.
Anima dum peccato laborat, nulla fruitur requie.96.b.
Animam cuiq; Deus dat, tanquam vineã quam Colat.599.b.
Anima Deo coniungẽda quibus indumẽtis ornari debeat.622.b.
Apparitiones Christi post resurrectionẽ suo ordine describuntur.744.a.
Apostolorum affectus vitiosi, quare ab euãgelistis nobis recitantur.578.a.
Apostoli sunt dentes Ecclesiæ, & quare. 134.a.
Apostoli paruuli vocantur in scriptura sacra & quare.380.b.

Area

Area significat mundum. 104.b.
Arbitrium nostrum gratiæ Dei cooperatur. 534.a.
Assertiones multæ in scriptura sacra conditionaliter debent intelligi. 331.a.
A sina insedit Christus, potiusquã equo & quare. 586.a.
Auxilia Dei specialia ad conuersionem hominum multiplicia sunt. 505.a.
Aures audiendi habere quid sit. 404. b.
Aures habent aliquid videndum, & oculos ad audiendum. 418.a.
Auaritia maximè fugiẽda est. 415.b. 133.b 250.b. 258.a. Ex maximè clericis. 689.b.

B

Benedicere in sacra scriptura varia significat. 431.b.
Benedictiones piorum hominum multũ prosunt. 332. b.
Beatitudo nostra in Dei visione consistit. 162.b. 525.a.
Beati in Deo omnia vident. 529.b.
Beati non erunt æquales. 535.a.
Beatus in hac vita quis dici possit. 24.a.
Beatitudines Christus prædicaturus, quare montem ascendit. 136.b. 144.a.
Beati quare sint qui esuriunt iustitiã. 156.b
Beatitudini primæ & vltimæ promittitur regnum cœlorum, & quare. 148.a.
Beatos alios vocat Deus alios mundus. 146.a. 158.a
Bona huius mundi beare non possunt. 133.b. 521.b. 323.a.
Bona huius mundi non sunt dicenda nostra. 81.a.
Bonorum tria genera proprie nostra sunt. 80.a.
Boni nec sunt præcipites ad suspicãdum, nec proni ad vindicandum. 19.a.

C

Caro semper renititur contra spiritum 269.a.
Caro & sanguis sumuntur pro homine in scriptura sacra. 467.b.
Carnales, homines pulueri comparãtur in scriptura sacra. 62.a.
Calumniatorum officium describitur. 439.a.
Cadunt iusti in faciem impij retrorsum. 488.a.
Cadere super lapidem Christum quid sit, & econtra quid sit lapidem super aliquem cadere. 613.b.
Caliz significat afflictionem. 536.
Caliz afflictionis est duplex Christi. 588. a
Calicem aflictionis Deus propinat suis. 579.a.
Cæremoniæ prosunt quidem cum virtutibus adiunguntur. 296.b.
Cæremoniæ si moderatæ sunt nõ sunt dãnandæ sed suscipiendæ. 446.b.
Cælibatus approbatur. 516.b.
Charitas Dei erga iustos commendatur. 661.b.
Charitas per antonomasiã appelatur vestis animæ. 629.a.
Charitate nihil est præstantius. 639.a.
Christus in scriptura vocatur saluator, salus, salutare. 4 a.
Christus figuratus fuit Ioseph vẽdito. 4.b.
Christus est liber scriptus intus & foris. 5. b. 37.a.
Christus vocatur filius Ioseph nõ quod verè Ioseph fuerit pater illius, sed ob conseruandam Mariæ famam. 11.a.
Christus cur carnem assumpsit ex Maria, non verò ex limo terræ aut ex nihilo. 12.a.
Christus quare Iesus appellatus fuerit. 3.b. 36.b.
Christus à patre exaltatus est, & quomodo. 35.a.
Christus cum plura nomina habeat cur de nomine Iesus magis gloriatur. 36.b.
Christus meritò vocatur Emanuel. 42.a.

Chri-

christus est verè rex Iudæorum, qui nõ tã natura quàm spiritu sunt iudæi. 49.b.
christus est rex tẽporalis & spiritualis. 50.a
christus perquàm raro vsus est temporaria potestate. 51.a.
christus simul rex & sacerdos. 83.a.
christus rediens ex Aegypto quare venit Nazareth. 97.a.
christus quare Nazaræus vocatur. 97.a.
christus quare non ductus fuerit à diabolo in interiora tẽpli sed in exteriora. 118.b.
christus nihil sine magna causa faciebat. 139.b.
christus est mons super quem posita est ciuitas Ecclesiæ 189.a.
christus fuit finis legis. 191.b.
christus verbis & operibus ostendit se esse verum Messiam. 365. b.
christus an publicè debuerit omnia docere 561.b.
christus voluntariè mortuus est. 566. b.
christus quatenus homo caput est omniũ fidelium. 587.a.
christus est filius Dei naturalis. 593.a.
Christi vita ascensus atq; descensus fuit. 566.a.
christi animam pasci visione Dei, & corpus fame affligi fuit grande miraculum. 116.b.
christi mors præfigurata fuit in seruitute Ioseph. 10.a.
christi caro præfigurata fuit in tunica summi Sacerdotis Aaron. 16. b.
christi gesta, & euentus & deniq; omnia circa ipsum peracta nõ casu sed diuino cõsilio acciderunt. 39. b.
christi fuga in Aegyptum diuino consilio acta fuit. 87.a.
Christum oportuit esse non solum redemptorem, sed etiam doctorem. 365.b.
christum fuisse à Deo percussum ostenditur. 707.a.
cilicio indui apud veteres signum erat mœroris. 350.b.

Cornu in sacra scriptura significat potentiam. 522.b.
cor integrum præbendum est Deo. 644.b. 449.b.
cognitio supernaturalis Dei non ab homine sed à Deo pendet. 380.b.
cognoscere Deus dicitur & nescire aliquẽ, & quomodo. 268.a.
confiteri in sacra scriptura quid significat. 268.a.
confessio est necessaria. 390.b.
cogitatio bona est à Deo, mala interdum à diabolo, interdum à nobis. 426.a.
cogitationes bonas semper intendere debemus. 318.b.
conuersari cum impijs perniciosissimum est. 473.a. 499.a. 708.b.
concordiam seminat Deus, discordiã diabolus. 425.a.
constantia in fide & virtute commẽdatur. 414.b.
constantia facit hominem angelum. 375.a.
consilio omnia peragenda sunt. 70.a.
consultores mali multum obesse solẽt. 66. a
conuerti nemo potest nisi à Deo præuentus. 287.b. 130.b.
confidentiæ maxima vis ostenditur. 312.a
conscientia impij domus est multorũ malorum. 489.a.
conciliorum generalium determinationibus standum est. 657.a.
congregare est officium Dei, dæmonis dispergere. 660. b.
concionator Euãgelicus qualis esse debeat. 173.b.
cõcionator debet esse sicut sal exulcerãs. 176.b.
concionator debet fugere adulationẽ. 176.b
concionator nõ debet esse nimius in reprehendendo sed prudens & opportunus. 177.b.
cõcionator ante assiduum studium in scritura non debet hoc munus obire, 180.a
concionator qui non opere præstat quod

do

docet magnum nocumentum infert ec
clesiæ. 195.a.
concionatores huius mundi reprehendun
tur. 69. b.
concionator vera dicere debet absq; timo
re. 80.a. 188.b. 411.b.
concionator nihil de suo capite edoceat po
pulū sed quæ sacra scriptura aut sanctō-
rum authoritas confirmat 70.a.
concionatorem decet paupertas. 518.a.
concionator debet se moribus audientium
attemperare. 102.a. 363.b. 187.b
Concionator debet esse frugalis & circum-
spectus. 103.a.
Concionator si oporteat, exempla petat ab
ipsa gentilitate. 398.a.
Concionatoris officium nemo nisi missus
debet assumere. 334.b.
Concionator debet esse simplex & prudēs
ut columba. 335.b.
Concionatores se mutuo debēt iuuare nō
detrahere, aut impedire. 366.b.
Concionatorum stipendia persecutiones
esse solent. 626.b.
Correptio fraterna ex charitate procedere
debet. 502.a.
Corripi á prælato patienter ferat subditus.
187.a.
Corrigere negligentes malefacta, puniun-
tur a Deo etiam in hac vita. 499.b.
Corripiendus est frater verborum lenitate
500.b.
Correptio obstinato non prodest. 502. b.
Correptio cum prudentia agenda est.
501.b.
Comparatiuum vsurpari solet in sacra scri
ptura absq; comparationis nota. 386.a.
Corpus Christi dicitur cadauer in scriptu-
ra sacra & quare. 666.a.
Cœli cum transituri dicuntur in sacra scri
ptura intelligendū est quantum ad figu
ram non quantum ad substantiam.
667.a.
Cœlum ingredi nemo potest nisi ductus
á Christo. 586.b.
Conuitium á nobis arcere debemus & qua
re. 213.a.
Cras pro futuro tempore sumitur in sacra
scriptura. 228.a.
Crucifixus quare Christus fuerit inter la-
trones. 735. a.
Crucis mortificatio est vitæ tēporalis pro
Christo expolitio. 475.a.
Currendum nobis est in hac vita, minime
què sedendum. 576.a.

D

DAuid interficiens Goliath proprio ip-
sius gladio, figura Christi fuit dæmo
nis astus confundentis, ipsius sacræ scri-
turæ locis quibus etiam ille veniebat ar
matus. 123.a.
Deus toto corde quærendus vt inueniatur.
56.b.
Deus quando à nobis perfectè colitur. 79.a
Deus misericors est cum pijs, crudelis cū
seueris. 159.a.
Deus cum sit vbiquè quare peculiariter di
citur esse in cœlo. 224.a.
Dei sapientia & suauitas in reformādis ho
minum moribus commendatur. 251.a.
Deus non ab omnibus inuenitur. 269. a.
Deus plus præbet, quā nos petimus. 318.a.
Deus suorum partes agit. 375.b. 445. a.
Deus omnia videt. 451.b.
Derisio vulgi parui facienda est. 325.b.
Decimæ ante legem veterem dabantur.
332.a.
Deffectus aliorum in medium producere
est mos impiorum. 438.a.
Defendere in scriptura sacra inmitur pro
vindicare. 201.b.
Desperandum nunquam est de peccatorū
salute. 603.b.
Detractionis multæ species describuntur.
551.a.
Detractores canibus & serpētibus compa-
rantur & quare. 551.a.

De-

Detractorum vita describitur. 391.b.
Detractores maximè odibiles sunt Deo.
390.b.
Diaboli astus fugere oportet, & quomodo
565.a.
Diabolus superbia adductus tentauit Chri
stum. 109.a.
Diabolus sub specie pietatis sæpius agredi-
tur iustos. 118.a.
Diabolus suadere potest ad peccandum nō
cogere. 121.b.
Diabolus non est causa omnium peccato-
rum. 407.a.
Diabolus lupo comparatur & quare. 352.a
Diabolus appellatur homo in sacra scrip-
tura & quare. 497.a.
Diabolus sine multo sudore plurimos per
dit. 326.a.
Dilectionis Dei viæ & patriæ modus des-
cribitur. 642.b.
Dilectionis Dei præceptum in hac vita im
pleri potest. 643.a.
Dilectionis præceptum suaue est. 646.a.
Dilectionis Dei quatuor sūt species. 647.b
Dilectionis præceptum quare dicatur pri
mum. 648.b.
De dilectione propria non datur præcep-
tum & quare. 648.a.
Dilectionis Dei & proximi præceptū so-
let in sacra scriptura per alterum illorū
exprimi. 514.b.
Dignitates ecclesiæ & mundi valdè differ
unt. 576.b.
Dignitates ecclesiæ non conferendæ sunt
propter consanguinitatem. 567. b.
Dignitas non facit sanctum sed bona vita.
656.b.
Diebus festiuis quibus rebus vocandum
est. 637.b.
Dies septimus in quo Deus requieuit ab o-
pere creationis secundum quosdam est
filius Dei. 105.a.
Diuitiarum affluentia maximè periculosa
est. 251.b.
Diuites tenaces, & rursus prodigi carpun-
tur. 160.a.
Diuitiæ oblitionem Dei afferunt. 428.b.
Diuitiæ huius mundi non sunt margaritæ
quas debet iustus sibi comparare. 428.b.
Diuitiæ relinquendæ sunt si ad Deum cu-
pimus properare. 517.b.
Diuites non sui sed diuitiarum sunt. 522. b
Diuitiæ multa mala inferūt possessoribus.
518.b.
Diuitias huius mundi exagerare est officiū
diaboli. 124.a.
Diuitias esse fallaces ostenditur. 420.a.
Diuitias larga manu Deus largitur præsci
tis, prædestinatis verò parca. 550.a.
Dij qui appellātur in sacra scriptura. 467.a
Discordia nihil pernitiosius. 393.a.
Didrachma valet duos argenteos nostri tē
poris. 479.b.
Diligentia in bonis actis cōmēdatur. 70.b
Draconem habentem capita septem Chri
stus ostenditur vicisse. 674.a.
Domus Dei est conscientia iusti. 588.b.
Doctrina Christi multis miraculis confir
mata est. 319.a.
Doctrina omni quantumuis absoluta ma
litiæ calumniantium patet. 410.b.
Doctrina falsa fugienda est. 473.a.
Docet nos multa Deus quæ ipsi assequi ne
quimus. 364.b.
Dormire quando dicitur Deus, & quan-
do expergisci. 300.b.
Dormientes perdunt Deum vigilantes in
ueniunt. 380.a.
Donec in sacra scriptura quid significet.
5.b.

E

ECclesia sponsa dicitur & quare. 619.a.
Ecclesia est domus orationis. 590. b.
Ecclesia Regina dicitur & quare. 620.b.
Ecclesia continet bonos & malos. 689.a.
225.b. 493.b. 495.a.
Ecclesia noua in quo differt á veteri. 520.a.
Ecclesia comparatur insulis in sacra scrip-

tura

Universidad de Deusto
Biblioteca

tura & quare.474.a.
Ecclesia cũ cõtineat multos sceleratos qua re dicitur tota immaculata.406.b.226.a 308.ix
Ecclesia vnum caput habet.467.b. 308.b.
Ecclesia à fide deficere non potest.470.a.
Ecclesia est visibilis.142.a.
Ecclesia obrui non potest, licet expugnari 297.b.
Ecclesia comparatur naui & quare.298.a.
Ecclesia tunc maximè in periculo versatur cum caput scandalosum est.301.b.
Ecclesia gentium rapuit Christum à synagoga.375.b.
Ecclesia est mater, frater,& soror Christi, & quomodo.399.a.
Ecclesia semper fuit & erit vna.534.a.595.b
Ecclesia variis nominibus appellatur in sacra scriptura.595.a.
Ecclesiæ murus & ante murale est Christo. 470.a.
Ecclesiæ turris est fides.598.b.
Ecclesiæ nõobedire grande nefas est.496.b
Ecclesiæ robur & stabilitas est a Deo.301.a
Aedificare quid sit in scriptura.487.a.
Eleemosyna commendatur.253.b.692.a.
Eleemosyna licet parua sit gratissima est Deo si ex viua fide procedat.347.a.
Eleemosyna quo ordine danda sit, ostenditur.692.a.
Eleemosyna vocatur in sacra scriptura iustitia.223.b.
Episcopi iunt sponsi ecclesiarum.621.b.
Episcopi licet mali sint potestatem suã nõ amittunt.657.a.
Episcopi magna scientia pollere debẽt.87.a
Episcopi residere debent.425.a.
Est accipitur in propria significatione cũ Christus dixit,hoc est corpus meum. 699.a.
Aestimatio vana de se ipso fugienda est. 550.b.
Euangelistæ solent quæ è prophetis allegãt inuersis verbis referre.700.a.
Euangelistæ officium est non quæ formaliter verba Chris dixit, recitare,sed quam rem aut sententiam euũciauerit. 100 b.
Euæ filius secundus quare Abel fuerit appelatus.153.b.
Eucharistiæ instituendæ causæ assignantur: 705.b.
Eucharistiæ sacrum quare Christus sumpsit inminente morte.706.a.
Eucharistia publicis peccatoribus denegãda est.463.a.
Etatibus diuersis homines confugiunt ad Deum.127.b.
Excomunicatio pro sola inobedientia ferri potest.496.a.

F

FAmæ proximi periclitanti succurrere debemus.373.b.
Fasciculos ligare quid sit.426.b.
Fides non via aut iniuria sed miraculis persuadenda est.367.b.
Fides est stolla quæ ducit nos ad Christum. 74.a.
Fides difficultates vincit. 74.b.
Fides variè sumitur in scriptura.306.a.
Fides viua plurimum placet Deo.290. b.
Fides nostra ab extraneis etiam testimoniũ habet.457.a.
Fides triplex est magna, modica, minima. 464.a.
Fidem potest quisq; fidelis gentibus persuadere.624.b.
Fidei iudicia ad doctissimos quosque deferenda sunt.66.b.
Fideles sunt operari & mercenarij vineæ Domini.537.a.
Fideles intra Ecclesiam debent vnitatem profiteri.199.a.
Fiducia in Deo reponenda est.263.b.317.a
Filij Dei viri robustissimi appellãtur.379.a
Fieri dicitur aliquid in sacra scriptura cum innotescit.225.a.
Fieri posse dicit aliqua sacra scriptura quorum exemplum deest.479.a.
Filium hominis quare se appellat Christus 567.a.
Filius in sacra scriptura vsurpatur pro eo qui genus ab aliquo ducit.2.b.
Filij referre solent parentum mores.8.a.
Filiorum educãdorum cura viro probo deuandanda est.35.b.
Fortunæ huius seculi nequeunt nos à laboribus eripere.292.b.

G

GEntium vocatio Apostolis palam in lege noua reuelata est.46.b.sed obscurè & sub typis ipsis prophetis.47.a.
Gentium vocationis figura fuerunt, Cain Ismael, Esau,& Ruben.49.b.
Gentibus deseruiunt iudæi docentes vbi Christus nasceretur.68.a.
Generatio Christi quare vsq; ad Ioseph deducta fuit.4.a.
Generatio Christi est quarta inter generationes.7.a.
Generationẽ Christi expressit & præfigurauit scala Iacob.9.b.
Gratia in primam potest mereri de cõgruo iustus alteri.316.a.
Gulam matrem esse multorum malorum ostenditur.232.b.

H

HAbitus immoderatus reprehenditur. 375.a.
Hebræi carent neutro, ex quo sæpius oritur in nra trãslatione ambiguitas. 52. a.
Hebræis antiqua consuetudo soluendi corrigiam calceamentorum.101.a.
Herodes gerit imaginem hominis simulatoris.72.a.
Herode occisso se poterat Christus seruare sed noluit & quare.88.a.
Herodis impijssima sæuitia fuit tot pueros interficere.91.a.
Herodes non tan ipse turbabatur quã diabolus in ipso.65.b.
Herodis arrogantia & inanis fastus ostenditur,in eo quod Magos nõ honorifice vt parerat exceperit.49.a.
Hæretici afferunt truncata testimonia sacræ scripturæ ad suos errores.69.b.
Hæreticus statim ac deliquerit denunciandus est.272.a.
Hæretici quomodo conuincendi.109.b.
Hæretici abutuntur eloquẽtia & eruditione ad persuadendos suos errores. 447.a.
Hębdomades Danielis exponũtur.664.b.
Honoris immoderatus apetitus est causa multorum malorum.62.b.
Hominis in specie quare Deus sæpius apparuerit.593.a.
Homo quare post omnes creaturas creatus fuerit.263.a.
Hominis natura inconstans est.374.b. 568.a.
Homicidæ grauiter puniuntur à Deo. 205.a.
Hospitalitas cõmẽdatur.282.b.375.a.992.b
Hora vltima diei iam adest.544.a.
Hypocrisis maximè fugienda.275.a.
Hypocrisis peior est aperta iniquitate. 232.a.
Hypocrisis depingitur.73.a.
Hypocritas Christus detestatur & quare. 636.b.
Hypocrita quibus indicijs cognoscitur. 280.a.197.a.
Hyperbolica locutio frequens est in sacra scriptura.515.a.
Hic,hæc,hoc in sacra scriptura ad omne tempus se extendit.667.a.
Humilitas commendatur.382.b.

I

IEsus & Emanuel idem sunt.42.a.
Ieiunium commendatur.233.a.442.b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ieiunij effectus. 245. a.
Ieiunij præmia quæ sint. 244. b.
Ieiunandi modus præscribitur. 237. a.
Incarnationis dominicæ modus inefabilis est. 2. b.
Incarnationis mysterium adumbratum est, cum Dauid amore Bersabee nuncium misit ad illam. 40. b.
Infidelitatis aut hæresis peccato prælati amittunt potestatem. 659. a.
infideles cœci sunt & quare. 420. a.
infideles compelli non possunt ad audiendum Euangelium sed amore trahendi sunt. 368. b. 624. b.
Inuidia serpit vndiquè. 359. a.
inspirationes sanctas nunquam Deus cessat mittere ad nos. 602. a.
ingratis hominibus etiam Deus benefacit. 410. a.
infernus cur per tenebras exteriores significatur. 633. a.
infernus diligendus est quatuor de causis. 993. a.
iniurioſi in proximos maius damnum reportant quàm inferunt. 445. b.
initium salutis est scire Dei voluntatem. 638. b.
innocentes pro Christo occisi primitiæ fuerunt à Christo oblatæ. 96. a.
inanis gloria multum fugienda est. 120. b. 237. b. 243. a.
inimici diligendi sunt idquè multis de causis. 216. a.
in præpositio multipliciter sumitur in sacra scriptura. 142. b.
in diebus illis in sacra scriptura quid significet. 99. a.
impij dum iustos insequuntur se ipsos lædunt. 173. a.
impij sunt ciues huius mundi iusti vero peregrini. 483. b.
impij non homines sed feræ appellandi sunt. 103. a.
impij prosunt iustis eo quod illos exercēt. 104. b.
impij in sacra scriptura mortui vocantur. 297. a.
impij admonitione fiunt peiores. 396. b.
impij lædere non possunt pios quamuis illos occidant. 337. a.
impij nulla ratione nulloquè consilio vtūtur in suis rebus. 394. b.
impij oblivioni tradunt Dei verbum. 312. a.
impij trepidi sunt. 634. b.
imperatiuus multis modis sumitur in sacra scriptura. 224. a.
imagines rerum earum nominibus appellantur quarum sunt imagines. 478. a.
Ioannes Baptista cur dicatur esse plusquā propheta. 349. a.
ioannis mortis quæ causa fuerit. 351. b.
ioannes natus est, vt testis oculatus esset chri 355. b.
ioannes mittens ad Christum discipulos ignauiam & incuriam principum tacitè reprehendit. 355 b.
ioannis perseuerantia in fide notatur. 357. a
ioannes cur simulauit se ignorare an Christus esset Messias. 363. a. 366. a
ioannes quare secutus nō fuerit dñm. 366. a
ioannes quare laudetur à Christo. 373. a.
ioannis exequias Dominus agit. 374. a.
ioannis multæ excellentiæ explicantur. 378. a.
ioannes quo tempore ætatis Christi cœperit prædicare. 99. a.
ioannis typus fuit preco clamans ante Ioseph, vt omnes genu flecterent. Gen. 41 102. b.
Iob socij erant Reges. 48. b.
ioseph quare vocatur iustus. 22. b. 25. b. 24. b
ioseph fuit virgo. 25 a.
ioseph fuit secūdus Adā & quomodo. 25. a.
ioseph fuisse sanctificatum in vtero fuit opinio Gersonis. 25. a.
ioseph detegit Deus per angelum mysterium vxoris prægnantis. 26. b. 37. b.
Ioseph fuit Pater legalis Christi secundum aliquos. 31. a.
Ioseph animus quibus cogitationum vndis fluctuaret cum Mariam prægnantē cognouit. 19. a.
Ironia sæpe vtitur scriptura sacra. 316. a.
Ira multorum malorum causa est. 206. a.
Ira quibus considerationibus abijcienda. 209. a.
Irasci multoties signum est stultitiæ. 207. a.
Iratum Deum habere maximè cauendum est. 669. b.
Irasci pro peccato eximia virtus est. 208. b.
Ira reprimenda est. 91. a. 93. b.
Iudas quando se suspenderit adhuc subiudice est. 712. b.
Iudæ peccatum quare Christus prædixit. 705. b.
Iudæ peccatum multi hodiè committunt. 703. a.
Iudicia Dei quare incomprehensibilia dicantur. 611. b. 676. b.
Iudicium ferimus nos ipsi in nostras culpas. 609. b.
Iudex diligens esse debet non remissus. 576. a.
Iudici fugienda est acceptio personarum. 635. a.
Iudex hominum quare futurus sit Christus. 675. b.
Iudex non debet esse testis. 575. b.
Iudices iniqui reprehenduntur. 721. a.
Iudices prudenter debent, peccatorum grauitatem discernere, vt pœnas imponāt, 211. a.
Iustitiæ christianæ tres gradus sunt. 83. a.
Iustitia pharisaica longe distat à christiana 198. a.
Iustitiæ varia officia describuntur. 21. a.
Iustitia facit hominem beatum. 24. a.
Iustitia alia est particularis, vniuersalis alia. 24. b.
Iustitiæ fundamentum, est illud quod tibi non vis alteri ne facias. 21. b.
iustus nunquàm derelinquitur à Deo. 27. a.
iustus in omnibus se attemperat diuinæ voluntati. 231. b.
iustus in omnibus operibus gloriam Dei prætendit. 232. a.
iustus licet afflictionibus obtrutus nō corruit. 283. b.
iustus non ponit spem in mundo sed in Deo. 332. a.
iustus cum Deum pro se habeat neminē timere debet. 333. a.
iustus bonæ terræ comparatur, & quare. 421. b.
iustus non debet animo cadere propter labores viæ quia ingens illum manet præmium. 172. b. 346. b.
iustus per cœlum significatur in sacra scriptura. 231. a.
iustus perseverat in bonis sicut impius in vitijs. 357. a. 299. a.
iustus homo negotiator est. 427. b.
iustus non in omni opere peccat contra Lutherum. 682. b.
iustus comparatur palmæ. 591. b.
iustus varijs modis impetitur à diabolo. 118. b.
iustus significatur per triticum, & quare. 104. b. 268. b.
iustus non eget humano præsidio, cum à Deo protegatur. 97. a.
iustus præpare se debet ad tentationes obeundas. 89. b. 110. a.
iustus speciali prouidentia protegitur à Deo. 87. a. 110. b.
iustus comparatur stellis in sacra scriptura. 62. a.
iustus est liber scriptus intus & foris. 6. a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iustus quomodo debeat inuenire Deum. 84.a.
Iustus similis est animali oculis pleno quod vidit Ezechiel. 23.a.
Iustos quare Deus permittit in hac vita affligi ab iniustis. 164.b. 361.b.
Iustis omnia cædunt ex animi sententia. 265.b.
Iustorum præces impetrant apud Deũ aliorum salutem. 293.a.
Iustis quare nihil humanum eximium videatur. 353.b.
Iudæi adhuc cœci sunt existimantes salutẽ allatam à Christo temporariam esse debere non spiritualem. 39.a.
Iudæi cum multa beneficia à Christo acciperent alla detrahebant. 392.b.
Iudæorum cæcitas ante aduentum Christi notatur. 456.b. Eorundem cœcitas post aduentum. 461.a.
Iudæi venientes comprehendere Christũ quare secum faces & lanternas deferebant. 365.b.
Iudæi malitia obcæcati truncatum Herodi vaticinium allegauerunt. 68.b.
Iudæis quare prædicauerit Christus & non gentibus. 463.a.
Iudæi an intellexerint Christum esse verũ Messiam. 697.a.
Iugum Christi multum differt à iugo dæmonis. 382.b.
Iuramenta licita prohibita non sunt sed fribola & quotidiana. 143.b.

L

Laborantes minus magis præmiantur si cum maiori conatu laborent. 553.b.
Laboribus oppressi non desperemus, sed Deum inuocemus. 381.b. 118.a. 302.b 90.b.
Labores hominum Deo ante oculos habet 163.b.
Labores nos sæpe invadunt propter crebra peccata. 299.a.
Laboribus nos ferit Deus vt ad illum recurramus. 291.b.
Laboribus iusti examinantur. 299.b. 213. a. 323.b.
Laboribus Deus suos affligit. 314.b.
Laborum multa commoda exponuntur. 300.a.
Lachrymarum maxima virtus. 153.b.
Lachrymas quas intelligit Christus cũ dicit, Beati qui lugent. 52.a.
Laudari à Deo magni habendum est. 374.a.
Lauauit pedes discipulorum Christus antequam faceret eos participes Sacramenti eucharistiæ, & quare. 706.b.
Lapis angularis quare dicitur Christus. 611.a.
Lex humana in quo differt à diuina. 648.a.
Lex humana postponenda est diuinæ. 451.a.
Lex cur inuenta. 21.a.
Leprosus quare missus fuerit ad sacerdotes 288.a.
Liberalitas Dei commendatur. 371.b.
Lingua maledici & detractoris peior est basilisco. 19.b.
Lingua vocatur vniuersitas iniquitatis & quare. 634.a.
Linguarũ in figura quare Spiritus sanctus apparuit. 634.a.
Lugentes quare beati appellantur. 152. b

M

Maria comparatur columbæ. 13.b.
Maria quare desponsata fuit. 10.b.
Maria habuit plenitudinem omnium gratiarum. 17.a.
Maria excellentiori modo habuit quæ in mulieribus desiderari solent. 28.a.
Mariæ virginitas insinuatur. 5.a. 40.a.
Mariæ dignitas inde maximè commendatur quod mater fuerit Christi. 12.a.
Mariæ spiritualis pulchritudo declaratur. 13.a.
Mariæ cogitatus per capillos significãtur. 14.a.
Mariæ inocentia maxima fuit. Ibidem.
Mariæ labia vittæ coccineæ comparantur. 14.b.
Mariæ verecundia malo punico comparatur. Ibidem.
Mariæ collum turri Dauidicæ comparatur 15.a.
Mariæ humilitas commendatur. 15.b.
Mariæ typum gessit sunamitis illa quæ calefaciebat Dauid. 16.b. Typum etiã gessit Iudith. 28. b.
Mariæ specialissima prærogatiua est quod sit mater & virgo. 40.a.
Mariæ pressura in fuga in Aegyptũ ostenditur. 88.b.
Mariæ genitales egressus transijsse Dominum nihil manifestati illius derogat. 30. a
Mariam Euam in omnibus excellere egregiè ostenditur. 15.b.
Mariam sine viro concepisse gentibus nõ debet videri incredibile, cũ & ipsi quosdã suos Deos sic natos tradiderint. 29.a
Magi genus ducebãt à Balaam. 49.a.
Magi venerũt adorare Dominum. 13. die post natiuitatem. 46.a.
Magi an Reges fuerint. 48.a.
Magi quare non fuerit appellati Reges ab Euangelista. 49.a. 57.a.
Magi adorantes Dominum nomine totius gentilitatis se illi submittunt. 56.a.
Magi quare ab stella ad tempus deserti fuerunt. 73.b.
Magi quare venerunt adorare Christum recenter natum & non adultum. 78.a.
Magi quare admoniti ab angelo ne redirẽt ad Herodem. 83.b.
Magi ideò sapientes quare venerunt adorare Dominum. 57.a.
Magi cur inuenerunt Christum in præsepio cum ipsi Regem quererent. 60. b. 76.b.
Magorum fides commendatur. 78.b.
Magorum fide multum gauisa Maria est. 77.a.
Magorum aduẽtus figuratus fuit in Ruth. 59.a.
Magorum deuotio & diligentia in quærẽdo Dominum nostram vecordiã & impietatem taxat. 56.a.
Magorum venientium cum muneribus typus fuit Abigail. 63. b.
Magos cur Dominus duxerit per stellam. 61.a.
Manna datũ est die dñica quid est quod per hoc mistice intelligatur. 612.b.
Malitia sumitur pro afflictione in sacra scriptura. 228.a.
Mansuetudo commendatur. 585.a.
Mansuetis multa præmia promittuntur. 151.b.
Magistri & preceptores hoc debent principaliter curare quod discipuli Deum imbuant. 364.b.
Messiam iam venisse contra Iudæos ostenditur. 584.a. De quo etiam latius in principio libri.
Meriti nomen Lutherani inuisum sanctorum dictis comprobatur. 546.b.
Merita hominum paria non sunt. 417.a.
Merita nostra innituntur in diuina misericordia. 535.b.
Merces æterna post Christi mortem & nõ antea data est. 544.b.
Mercede afficiuntur à deo opera iustorum 141.a.
Mendacium ostenditur esse fugiendum. 635.a.
Mendacium apud homines auidè auditur veritas egrè. 426.a.

Medium locum tenere Deũ inter aliquos quid sit. 504. a.
Mysterium non vbiq; requirendum est in sacra scriptura. 533. a.
Mysteria diuina non sunt omnibus reseranda. 268. b.
Mysteria tolet Deus docere homines per alios homines. 61. a.
Mysteria Dei cum stupore & timore tractanda sunt. 76. a.
Misericordia commendatur. 690. a.
Misericordes qui beati appellantur à Christo. 158. b.
Misericordia Dei in parcendo peccatoribus ostenditur. 504. b.
Mites qui sunt. 140. b.
Miracula à Deo petenda iã non sunt. 367. a
Miracula Christus facere consueuit quando aliquid magni ædere voleuat. 138. b.
Miracula ad Dei gloriam fieri debent. 191. a
Miracula solus Deus potest facere propria virtute. 321. b.
Miseriæ variæ quibus humana natura opprimitur describuntur. 157. a.
Miseriam nostram agnoscere debemus si sanari cupimus. 457. b.
Myrrham primã offerre Deo quid sit. 83. a
Murmuratio fugienda est. 551. b.
Mundus cum nobis arridet Dei facit nos obliuisci. 354. a.
Mundus insequitur quotquot sibi non adhærent. 392. b. 336. a.
Mũdus, caro, & diabolus sunt fallaces mercatores. 428. a.
Mũ lus obliuiscitur mercedis suorũ. 691. a
Mũdus vocat ad risum Deus ad planctum 153. a. 127. a.
Mundities cordis quærenda & postulanda à Deo est. 163. b.
Mundat ipse Deus varijs modis. 160. a.
Munera quæ offerre debemus Deo quæ sint. 80. a.
Munera corrumpunt iudices. 81. b.
Munera non placent Deo si absit cum proximo charitas. 214. a.
Munera nostra vocat Deus cũ omnia sua sint. 215. a.
Mulieris ira pernicios a est. 433. a.
Muliebre genus multa in nos mala inuexit. 433. a.
Mulierum vera ornamenta sunt verecundia & grauitas. 250. a.
Multi in sacra scriptura sumuntur pro omnibus. 699. b.
Mors timenda non est. 352. b. 564. a.
Mortis memoriam semper retinere debemus. 564. a.
Mortem suam quare Christus secretò apostolis manifestauit. 560. b.
Mons caluariæ est mons Sion desideratus áprophetis. 714. a.

N

NAtiuitas Christi fuit noua. 28. b.
Necesitas ex suppositione qd sit. 492. a.
Necesitates nostras Deo proponamus, remedium verò suæ voluntati relinquamus. 294. b.
Necessaria ad salutẽ cuiq; Deus prouidit. 596. a.
Nomen propium in scriptura accipitur aliquando pro communi. 53. b.
Nomen sortitur Deus ab his quæ circa hominem agit. 230. b.
Nomen Christi mirè extollitur. 34. b.
Nomen Dei polluere quid sit. 632. b.
Nomen eorũ quos ad aliquod munus Deus promouit mutare solet. 473. b.
Nomen pristinum remanet aliquando in scriptura mutatis ipsis rebus. 817. a.
Nomen Iehouah quid significet. 3. a.
Nomen árebus strenuè gestis imponi solet 36. a.
Nomen propriũ quare in fronte librorum ponantur. 36. a.
Nominibus multis solet appellari eadẽ res in sacra scriptura. 3. b.
Non, in scriptura significat idem quod nullus. 665. b.

Nobilitas parentum multum conducit ad virtutem. 8. a.
Numerus determinatus pro indeterminato accipi solet in sacra scriptura. 404. a.
Nubes insignia sunt quibus cognoscetur Deus. 486. b.
Nuptiæ spirituales celebratæ sunt inter Christum & ecclesiam. 623. b.

O

OBstinati hominis cor comparatur petræ & quare. 312. b.
Ochozias rex varijs nominibus appellatur in sacra scriptura. 3. b.
Omnis in sacra scriptura pro maiori parte accipitur. 64. a.
Onera portare debemus alter alterius. 39. b
Opera nostra propter gloriam Dei & non mundi facienda sunt. 228. b.
Opera commendantur. 534. a. 471. b.
Opera facta in gratia meritoria sunt vitæ eternæ. 534. b.
Opera bona in nobis Deus operatur. 242. a
Oratio est satisfactoria. 509. b.
Oratio sola potest impetrare iustificationis gratiam secundum aliquos. 508. a.
Ora. humilis magnã virtutem habet. 507. b
Oratio communis multum prodest. 503. b
Orantes non statim exaudimur & quare. 458. a.
Orare debemus cum quibusdam cõditionibus. 459. a. 469. a.
Orandum nobis est non solum ore sed corde. 445. a.
Os suum aperuisse Christum quid significet. 144. b.
Ouis Christi est quicunq; baptizatus est. 463. b.
Ouis in scriptura sumitur pro malis. 463. b
Otium multa incommoda secum affert. 537. a.

P

PAstoribus quare se Christus prius manifestauit. 57. b. 380. a.
Papa an habeat superiorem qui eum possit corripere. 493. b.
Papa denunciari non potest quamuis possit fraterna charitate corripi. 494. a.
Papa errante turpiter in moribus quid faciendum sit. 503. a.
Passionem suam voluit Christus esse vulgatissimã vt homines redargueret qui ignominiosa renuunt propalare. 480. b.
Passio Ghristi in memoria semper retinenda &c. 565. a.
Passionis suæ quare Christus meminit statim ac de maiestate loquebatur. 702. a.
De passione sua quare Christus tan frequẽter loquebatur. 571. b.
Passioni à quibus traditus fuerit Christus. 702. a.
Pauperes spiritu qui sint. 140. a.
Paupertas spiritus commendatur. 147. b.
Pauperes spiritu quare beati appellantur. 146. b.
Paupertas plurimum amanda est. 148. b. 251. a.
Paupertas Christi cõmendatur. 703. b.
Paupertas iustorum gratior est Deo quàm diuitũ ampliss ima dona sed malè parta. 213. b.
Pauperes sunt fimbria vestimenti Christi. 324. b.
Pace nihil iucundius aut stabilius. 395. a.
Pax Euangelica commendatur. 166. a.
Pax quomodo comparatur. 166. b.
Pacifici qui sint. 164. b.
Pacificorum excellens præminm est quod filij Dei nuncupentur. 167. b.
Parentum nimius amor erga filios damnatur. 175. a.
Pater solus Deus proprie dicitur. 660. a.
Parentes ipsi audiendi nõ sunt, si nobis adnersantur in via Dei. 345. b. 398. b.
Parentibus honos debitus nullomodo negandus. 449. a.
Parentum iniquitas nil nocet, si sis noua creatura in Christo. 472. b.
Patres antiqui quàm enixe præstolaban-

tur Christum. 34.a.
Paratos nos semper esse oportet. 685.a.
Parabola quid sit. 401.b.
Parabolis quare Christus vsus fuerit. 401.b 426.a.
Parabolæ omnes partes non opus est gerât similitudinem eius rei propter quam adducitur. 601.b.
Parabolarũ duo sunt genera. 402.a.
Peccatum contra Spiritum sanctum quomodo intelligatur irremissibile esse. 505.b.
Peccatum nullum irremissibile est. 506. a.
Peccatum iam remissum an redeat per sequens peccatum. 510.a.
Peccatum aliorum qui vult corrigere suis prius attendere debet. 449.a.
Peccatum tria mala in nos inuexit. 34.b.
Peccatum est languor animæ. 296.b.
Peccati grauitas ex tribus capitibus ostenditur. 319.b.
Peccatum alienum cœlare debemus. 325.b
Peccatum potest Christus dimittere. 316.b
Peccatum quantum Deo displiceat ostenditur. 668.a.
Peccator quomodo debet Deum quærere. 85.b.
Peccator fidelis quare aliquando vocatur à Deo amicus. 628.a.
Peccator sæpius vocatur à Deo incassum. 60. 1.a.
Peccator per tenebras designatur, sicut è cõtra iustus per lucem. 187.a.
Peccator est cæcus & quare. 451.a. 452. b.
Peccator licet grauiter à dæmone vexetur non conqueritur si vero à Deo vel in minimo, obmurmurat. 458. a.
Peccator gloreis cõparatur & quare. 474.b.
Peccator quando dicitur reddere rationem Deo in hac vita. 507.a.
Peccatores multa mala manere in futura vita, vel ex eo colligitur quod iusti in in presenti multis vexãtur. 362.a.
Peccantibus nobis si Deus non irascitur graue suplicium est. 456.b.
Peccatorum punitioni certum tempus statuere solet deus. 660.b.
Perseueran tia est necessaria. 540. a. 547.a. 668.b. 683.b.
Permittere aliqua Deus dicitur in sacra scriptura quasi iuberet. 572.a.
Petrum fuisse Ecclesiæ caput ostenditur cõtra Lutherum. 469.b.
Petrum quare Deus permiserit cadere. 708.a.
Petrus quare errabat dicens: Domine faciamus hic tria tabernacula. 485.a.
Petrum solum quare Dominus excitauerit in horto. 190.b.
Pietas Dei erga suos commendatur. 689.b
Pluralis in sacra scriptura accipitur pro singulari. 53.b.
Potestate iniquorum vtitur Deus in salutem iustorum. 78.a.
Potestas secularis à Christo confirmatur. 631.a.
Pœnarum tria genera olim statuta erât criminibus. 210.b.
Pœnitentia commendatur contra Lutherum. 388a. 471.b.
Populi Christiani vniuersitatem Dominꝰ aloquebatur in Apostolis. 141.a.
Populus gentilis cæcus dicitur, iudaicus claudus. 367.a.
Prouidentiam Dei omnibus rebus adesse ostenditur. 344.b.
A prouidentia sua nos vult Deus pendere. 231.b. 262.a.
Prouidentia Dei erga impios & pios ostẽditur. 360.b. 26.b. 517.a.
Prouidentia abundantius largitur quæ magis necessaria sunt. 312.b.
Prouidentia ostenditur in ipsis creaturis. 264.b.
Præmiat Deus vltra condignum. 547.
Præteritum ponitur aliquando pro futuro in scriptura. 478.b.
Prosperitas periculosa est. 484.a.
Prosperitas facit aliquos deteriores. 189.a.
prælati optimi est propter peccata populi dolere. 186 b.
Prælatus debet esse lapis quadratus, & quare. 289.b.
Prælati somnus multum nocet reipublicæ 425.a.
Prælati mali dicuntur cœci. 454.a
Prælati orare debent pro subditis peccatoribus 465. a.
Prælatus debet sapientia pollere, & qua sapientia. 180.b. 181. b. 192. b.
Prælatus debet esse humilis. 580.b.
Prælatus suis moribus debet populum instruere. 183.b. 188.a.
Principem maximè decet lenitas. 389.a. 584.b.
Principum in aulis difficile Christus inuenitur. 57.a.
Principes & maiores vt in plurimum patrant scelera in republica. 702. b.
Principes mali appellantur in sacra scriptura ratitiones, boni verò luz. 187.b.
Principis morbi spirituales difficilius sanantur quam vulgi. 290.a.
Principes Ecclesiæ quare Deus fecerit homines peccatores. 127.a.
Priores dignitate primo loco ponũtur in scriptura. 329.a.
Præcibus quare homines placantur. 429.a
Prudentia carnis abijcienda est cum fidei reluctatur. 78.b.
Prudentia Christi in reprehẽdendis principibus notatur. 592.a.
Prudentia commendatur. 688.a.
Prudentia humana nil valet contra Deũ. 7. b.
Proficisci Deum peregrè quid sit. 600.a.
Promissiones Dei afferunt conditionem subintellectam. 612. a.
Prophetiæ consuetudo est multa prædicere de quibusdam quæ tamen in alijs cõplentur. 52.b.
Prophetias duas solet pariter collocare sacra scriptura quarum vnam hic implet, alteram spondet in futurum. 515.b.

Q

Quadragesima ab Apostolis instituta est. 108.b. 233. b.
Quadragenarius numerus quid significet in sacra scriptura. 116.b.

R

Rebecca præfiguraui ecclesiam. 68.a.
Reges olim inuariabile nomen habebebant. 44.a.
Rex meminisse debet quod homo sit. 618.b
Regibus nihil deest nisi qui vera dicant. 362.b.
Regis veri imago describitur. 432.a.
Regum palatium nihil aliud est quàm oblitio meritorum. 362.b.
Rex a tyranno in quo differat. 584.a.
Regnum Christi est regnum pacis & non belli. 64.b.
Regnum mundi incipit à magnatibus, regnum Christi à pauperibus. 369.a.
Regnum cœlorum quomodo cogitur à iustis. 379.b.
Regnum cœlorum multipliciter sumitur in sacra schriptura. 405.b. 407.b.
Responsum accõmodare solitus est Christus menti interrogantis non verbis. 514 a.
Reprehendi sunt qui errant. 577. b.
Relinquenda sunt omnia amore Dei. 521 a. Et sic faciunt sancti. 520.a
Relinquentes omnia propter Deum in hac vita centuplum accipient. 523.b.
Religiosi multi quare non consequuntur in hac vita præmium centuplum promissum relinquentibus omnia. 523.b.
Religiosi reprehenduntur, qui parentum occasione sæpius egrediuntur è monasterio. 398.b.
Respublica principis mores imitatur. 63. b
Resurrectionem cur probauerit Christus ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

exillo Exodi.3.Ego sum Deus Abrahã
o 16.b.
Rach vocatur ab Esai.c.16.petra deserti.3.a
Rades homines cur elegerit Christus ad
Apostolatum.125.a.127.a.

S

Sacerdos grauius peccat laico cæteris
paribus.118.b.571.a.
Sacerdos debet pro populo orare. 295.b.
Sacerdos debet esse sapiens.454.b.
Sacerdos preditus est maxima dignitate.
322.a.
Sacerdos indignè accedens ad Christi cœ-
nam grauiter reprehenditur.442.b.
Sacerdotis ignorantia maximã perniciem
affert populo Dei.455.a.
Sacerdotum peccata quantum in nobis sit
occultare debemus.561.a.
Sal in sacra scriptura quid significat.141.b
Salus nobis per Christum exhibita figura-
ta fuit in ardenti rubo.31.b.
Salus extra ecclesiam non est.308.b.
Sanguinis fluxus assiduitatem peccandi
significat.323.b.
Sanctitas ficta pernicioſissima est. 103.b.
Sancti olent cum dese loquuntur quasi de
alijs loqui.99.b.
Sancti per omnia placent Deo.345.b.
Saluantur pauci & quare.553.a.535.b.
Saluantur plures intra Ecclesiam quàm cõ
demnantur.560.a.
Satisfacere possumus pro aliorum peccatis.
310.a.
Scientiam & doctrinam nemo accipiat in
in vacuum.190.a.
Scire quid nescias est grandis prudentia.
365.a.
Scire Deus dicitur quod nos vult nosse.
667.b.
Scandalum est duplex actiuum & passiuũ
492.a.
Scandalum generat in multis peccatoribus
virtus.352.b.
Seruire mundo & non Deo grandis amen
tia est. 258.b.
Seruire nemo potest Deo & diabolo.259.a
Seruus fidelis quis dicatur.687.b.
Sermo Dei est panis cœlestis.612.b.
Sermo vnumquenquè manifestat quis sit.
396.b.
Sensus plures literales potest habere vnus
atquè idem locus.287.a.
Senes valde necessarij sunt in republica.
441.a.
Serui si delinquant causa dominorum etiã
ipsi Domini in culpa sunt.442.a.
Sepultus quare Christus est inter latrones.
728.a.
Synagoga assistentia Dei gubernabatur.51.b
Sicut variè accipitur in scriptura.617.a.
Siclus valet quatuor argenteos nostri tem-
poris.475.b.
Synecdoche sæpius vtitur scriptura.387.b.
Spes commendatur.302.a.
Spem nostrã ponere debemus in Deo pro-
pter multa.318.b.
In spe quę sunt, iam facta appellat sacra scrã
tura.305.b.
Spiritus absolutè dictus varia significat sa-
cra scriptura.107.a.
Solus, cum in sacra scriptura vsurpatur in
ordine ad creaturas sumitur. 667.b.
Soli comparatur Christus & quare.455.b.
Subditos opprimere est grande peccatum.
96.a.

T

Talenta Deus aufert à negligentibus.
83.b.
Talenta in sacra scriptura significant do-
na supernaturalia.685.b. Et gratias gra-
tis datas.687.a.& mandata Dei. Ibidem.
Talentis à Deo acceptis quis abutitur.
447.b.
Tentandus nullomodo est Deus.124.a.
Tentari à diabolo quare voluit Chris.114.a.
Ten
Tentari nos oportet si cœlum adire cupi-
mus.111.a.
Tentandi ansam sumit diabolus ex ipsis vi
rtutibus.120.b.
Tentationes si euadere cupimus Deus no-
bis inuocandus est.113.
tentator merito vocatur diabolus.119.a.
Tentari non permittit Deus nisi secundũ
vires proprias.110.b.
Tentatio pluries vincenda est.113.b.
Tentatio diaboli omnium periculoſissi-
ma.115.a.
Tenebræ in sacra scriptura miseriam signi
ficant.286.
Templo Dei maxima reuerentia debetur.
590.b.
Thesaurus absconditus est sensus scriptu-
ræ.426.a.
Titulus crucis Christi magno Dei consi-
lio factum est vt à Pilato non deleretur.
50.b.
Tyranni non vere regnant licet videantur
regnare.147.a.
Tyrãni similes sunt aquilis & quare.432.b
Timor hominis ad Deum commendatur
324.b.
Quod sit bonus contra hæreticos.343.b.
Tolerantia Dei commendatur.593.b.
Transmigratio Babylonis, in sacra scriptu
ra sumitur pro exilio Hebræorum in
Babylonem.3.b.
Transmigratio hæc.210. annis durauit.
7.a.
Transfigurandose ostendit Dominus se es-
se Deum & remuneratorem.481.a.
Transfiguratus quare sit Christus.481.b.
Transfiguratur nullus peccator sed defigu
ratur.482.b.
Transfigurato Domino quare apparuerũt
Moyses & Elias.482.b.
Tributum quare Christus pro se solum &
Petro soluerit, & non pro alijs Aposto-
lis.488.b.
Trinitas diuinarum personarum ex sacra
scriptura cõprobatur.745.b.
Tumultus vnde nascantur in ecclesia.434.a.
Turba multa sæpe obstat quo minus pro-
perimus ad Christum.311.a.

V

Verbum Dei victoriam adeptus est ex
dracone.10.a.
Verbum caro factum est propter peccatũ
617.b.
Verbum in sacra scriptura quid significet.
474.b.109.b.
Verbum subsistentiuum sum, es, fui, accipi-
tur in scriptura pro significo, as.330.a.
Verbum Dei variè appellatur in sacra scri
tura.409.a.
Verbum Dei seminandum est in cordibus
409.b.
Verbum Dei custodiendum est.422.b.
Væ in sacra scriptura vox est execrantis.
350.b.
Vestis Christi quare non scissa est.732.a.
Veli templi scissio quid significauit.738.a
Vespera in sacra scriptura accipitur pro
nocte.742.a.
Veritas hodie impugnatur.433.b.
Visꝰ Christi trahit ad se peccatores.322.b
Visio Dei est essentiale præmium beatorũ.
529.b.
Videre Dei quid sit.322.b.
Virtutes veram amplitudinem pariunt.
421.a.
Virtutis specimen solum habere non suffi
cit.684.a.
Virtus nulla est tam eximia quam mali nõ
vitio vertant.370.a.
Virginitas est thesauro absconditus in cor
pore.426.b.
Virginum vita cœlesti similis est.427.a.
Virginitas commendatur.638.b.
Vitam alienam nimium abhorrentes gra-
ui pœna puniuntur a Deo.443.b.
Vita

Vita contemplatiua commendatur. 484.b
Via Dei facilis est. 132.a.
Viæ hominis duæ sunt vitæ & interitus. 20.b.
Viæ hominum peccata sunt. 102.b.
Vigilare solent homines propter multa. 677.a.
Voluntas pro facto reputatur in sacra scriptura. 36.a.
Voluntas est radix omnium malorum. 625.a.
Voluntas diuina multum distat ab humana. 149.a.
Vocatus venit ad Christum omnis qui venit. 626.b.
Vocantur homines à Deo multis modis. 128.a.
Vox Dei auribus animæ se ingerit. 131.a
Vsurarij alij sunt prudentes alij stulti. 523.a.
Vt, aliquando in sacra scriptura non causã dicit sed consequutionem effectus. 419.a
Ad vulgi opinionem loquitur aliquando sacra scriptura. 305.b. 331.b.
Vxorum fama necnon quarũcũq; fœminarum maxima cura custodienda est. 16. b.
Vxorum vitia non sunt à maritis propalãda. 20.a.

Z

Z Elotypia affecti acriter reprehenduntur. 20.a.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca